B.C.U. „M. EMINESCU"
IASI
X.-392

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

1930.-32

UAIC / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

CU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

An. II. Nr. 1. Ianuarie—Martie 1930.

M
X-392
1930

ARHIVELE BASARABIEI

REVISTĂ DE ISTORIE ŞI GEOGRAFIE

A

MOLDOVEI DINTRE PRUT ŞI NISTRU

Sub conducerea d-lor
T. G. BULAT şi C. N. TOMESCU
Profesori universitari

BIBLIOTECA UNIVERSITĂŢII -IAŞI-

PUBLICAŢIE TRIMESTRIALĂ

CHIŞINĂU
Tipografia Eparhială „Cartea Românească“
1 9 3 0.

Intrat înainte
de anul 1933
Biblioteca Universității Iași
17 JAN. 1936

Nr. 1 Ianuarie—Martie 1930

Arhivele Basarabiei

REVISTĂ DE ISTORIE ŞI GEOGRAFIE
A
MOLDOVEI DINTRE PRUT ŞI NISTRU

Lexiconul termenilor entopici din limba Română în Basarabia

INTRODUCERE.

Nici o altă ştiinţă n'are atâta nevoe de terminologia geografică populară ca ştiinţa solului, care deşi este foarte dezvoltată, totuşi n'are încă un nume admis de toţi. Această ştiinţă poartă numele de: Agrogelogie, Agrologie, Pediologie, Pedologie, Epigenologie. Ori care i-ar fi numele, obiectul studiului ei este solul, adică acea parte a scoarţei pământului, care este rezultată din acţiunea convergentă a următorilor factori: relieful, hidrografia, clima, depozitele geologice, viaţa organică, viaţa socială. In legătură cu variaţia acestor factori este şi variaţia particularităţilor solului, iar variaţia numiţilor factori este semnalată şi indicată prin terminologia geografică populară a populaţiunei băştinaşe. Fiecare termen geografic popular ne indică deci un anumit fenomen natural, care produce în acelaş timp şi solul caracteristic acelui fenomen. De pildă: cuvântul—*baltă* ne arată un fenomen de ordin hidrografic, care este o acumulare de apă stătătoare neadâncă, invadată parţial de vegetaţie şi având un fund foarte mâlos. Solul acestui fund este un sol de tipul lăcoviştelor. Alt exemplu: cuvântul *seliste* ne arată că locul ast-fel numit a fost când-va o vatră a satului; prin urmare pe el s'au depozitat gunoae, cenuşă, molos, pietre de construcţii, etc. Deci solul trebue să fie bogat în astfel de elemente (mai mult sau mai puţin alterate prin acţiunea agenţilor atmosferici).

Particularităţile solului, legate de fenomenele de ordin geografic, se numesc *proprietăţi entopice*. Prin urmare prin proprietăţi entopice a le solului trebue să înţelegem acele caractere a le

BIBLIOTECA UNIVERSITĂŢII -IAŞI-

lui, cari sunt condiționate de situația lui topografică, de legătura lui cu hidrografia locală, de expoziția către soare, de legătura cu așezămintele omenești și de alte fenomene, cari de obicei sânt cuprinse în înțelesul cuvântului, ce numește fenomenul geografic, de care este legat solul.

Prin urmare, pentru determinarea solului este necesar a da și caracterul său entopic, adică a indica fenomenul geografic coexisteut cu el: râul, toloaca, satul, dealul, etc. Câte fenomene geografice se găsesc într'o țară, atâtea posibilități de tipuri de soluri. Deci trebue să se cuuoască bine aceste fenomene, cari de obicei sânt precis indicate în terminologia geografică populară. Iată dar că se impune a cunoaște cât mai amănunțit această terminologie.

Eu am și încercat să alcătuesc o listă a termenilor geografici populari, arătând și înțelesul lor așa cum le înțelege poporul.

Lista aceasta am alcătuit'o din numeroasele notițe, ce le-am luat în călătoriile mele prin Basarabia, Moldova și Bucovina. Ea cuprinde deci numai termenii întrebuințați de poporul dintre Siret și Nistru. Prin urmare lista aceasta este departe de a fi complectă [1]) cu toate că ea este destul de mare (aproape 1100 cuvinte). La urmă am mai dat și o listă de cuvinte privitoare la fenomene meteorologice (vânturi, ploae), mesuri populare, definițiuni de pământuri și termeni privitori la culori. In total vre-o 230 cuvinte. Cred că lista aceasta ar crește enorm dacă s'ar aduna și termenii entopici locali din alte colțuri a le țării. Cu deosebire este bogată terminologia entopică în părțile apusene ale țării (Crișana, Maramureș, Banat, Făgăraș, Oltenia). Dacă s'ar aduna toți termenii geografici populari din toată țara, atunci s'ar putea alcătui un bogat dicționar geografic, o enciclopie geografică populară complectă, care ar prezenta un material de un interes nemărginit de ordin atât linguistic, cât și geografic, și geologic, și agrologic și chiar istoric.

Înțelesul fie cărui termen l'am dat așa, cum mi s'a spus de țărani și am controlat fiecare dată să mă conving că înțelesul dat nu aparține numai țăranului ce mi l'a explicat, ci că acest înțeles este în general admis în localitate. Este foarte interesant că pen-

1) Ea nu este completă nici pentru regiunea dintre Prut și Nistru cel puțin.

tru multe cuvinte am găsit mai multe înțelesuri, câte odată chiar diametral opuse. Și această variație de înțelesuri este în legătură cu localitatea: într'o regiune cuvântul se înțelege într'un fel, iar în altă regiune altfel. A fost cam greu de a afla precis ce înțeleg țăranii prin cutare sau cutare cuvânt, totuși am căutat să prind pe cât se poate de precis felul concepțiunei populare stăruind să păstrez chiar și expresiile țărănești. In foarte multe cazuri am constatat că țăranii inzistă asupra unei anumite pronunțări. De pildă, în unele locuri se spune mușuroi, în alte mușunoi, iar în alte mușiroi sau mușinoi. Pentru acest motiv am căutat să păstrez și aceste variațiuni.

Marele număr al numirilor entopice din limba poporului român ne arată că poporul nostru este locuitor străvechiu al țărei, căci nnmai un popor băștinaș poate observa toate variațiunile caracteristice a le reliefului (chiar și cele mai mici) și le dă numiri. Examinând numai lista de mai la vale putem constata, că toate formele entopice au fost observate și bine apreciate probabil încă din epoca cea mai veche, poate chiar de primii dăscălicători ai țării, cari au și dat numiri proprii fie cărui tip de formă reliefală sau de fenomen geografic, așa cum el este dezvoltat în țară. Aceste numiri sânt parte proprii, parte luate de la populațiuni antetrăitoare sau conviețuitoare. Așa se explică că multe din aceste numiri sânt de origină slavă, altele turanică, ilirică, germană, italiană, maghiară; dar toate aceste numiri au fost schimbate conform cu cerințele limbii române.

Am grupat toate numirile culese atât în ordine alfabetică, cât și după formele reliefale și după alte categorii. In prima grupare am indicat doar numai capitolul, în care se găsește dată explicarea înțelesului cuvântului entopic popular. Cum am mai spus explicarea înțelesului am dat'o așa cum au priceput acei țărani, dela cari am prins explicația, și eu am credința că acest înțeles este cel mai potrivit și mai ușor de adoptat de știința agrogeologică și geografică.

Atrag atențiunea cetitorilor că numirile date de popor sânt în strânsă legătură cu fenomenele naturale cauzale, cari au condițional de alt-fel și crearea noțiunilor entopice populare. Poate că așa s'ar putea explica variația de înțelesuri ce o au unele cuvinte, înțelesuri ce adesea sânt chiar diametral opuse.

Pentru agrogeologie este de cea mai mare însemnătate să se cunoască terminologia entopică populară. In adevăr:

Proprietățile entopice a le solurilor se determină nu numai de formele de relief, ci și de alte caractere a le locului. Căci, de pildă, nu numai *expunerea spre soare* are influență la formarea solului, dar și *expunerea spre vânturi*, mai ales spre vânturile principale; fiind că vânturile micșorează insolația, sporesc evaporația și pulverizând pătura superficială a solului îi spulberă părțile fine și le așează în părțile adăpostite.

Se mai determină proprietățile entopice și de *înălțimea deasupra nivelului mării* (precum și de *latitudinea* împreună cu longitudinea locului, care aproape echivalează cu situația deasupra nivelului mării în ce privește influența asupra caracterelor terenului).

O însemnătate mare asupra formării caracterelor solului o are legătura locului cu formațiunile geologice și cu faptele cari depind de *asociațiile floristice, și hidrografice*, forma reliefului, *așezăminte omenești și de cultura terenului.* Prezența pădurilor, tufișurilor, bălților, izvoarelor, satelor, cătunelor, orașelor, lacurilor, iazurilor, nisipurilor zburătoare, și o mulțime de alte fapte produc schimbări însemnate în natura solului. De pildă, nisipurile zburătoare adaogă regiunilor vecine cantități însemnate de nisip mai fin sau mai mașcat. Pădurile atrag precipitațiuni, lacurile umezesc aerul, satele și orașele dau cantități mari dedeșeuri ca: gunoae, lături, excremente, producțiuni de fabrici, hoituri, etc., etc. Vecinătatea stâncilor dă solului mult material rezultat din dezagregarea lor: pietricele mici și mari, nisip, bolovani. Pâraele dau puternice conuri de dejecție, adecă adaogă mult material coluvial, proluvial, și aluvial. Vecinătatea arăturilor dă mult material de spulberare, impulverizare, abluvionare și deluvionare. Vecinătatea terenurilor mobile (prin pornituri) dă mult material de distrugerea mecanică complectă a solului, iar vecinătatea izvoarelor dă mult material de distrugere prin denudare.

Pentru toate aceste motive am căutat să nu neglijez nici un termen de ordin geografic sau meterologic în lista de mai la vale.

INDICELE ALFABETIC.

A

1. Adâncitură 6, 11.
2. Afânat (pământ) 14.
3. Afundiș 1.
4. Ajag 14.
5. Alabastru 1[illegible].
6. Alaci 14.
7. Albie 5, 9.
8. Albineț 14.
9. Alet 1.
10. Alinătură 14.
11. Aluniș 15.
12. Apărătură 13, 15.
13. Apătos (pământ) 14.
14. Apendic 11.
15. Apoasă 7.
16. Arător 13.
17. Arătură 12, 13.
18. Arcaci 11.
19. Arenă 12, 14.
20. Aret 1.
21. Argea 11.
22. Argia 14.
23. Arjăcos (pământ) 14.
24. Arină 12, 14.
25. Arin 12.
26. Ariniș 12, 15.
27. Arie 13.
28. Arieș (pământ) 14.
29. Arsa 15.
30. Arșița 15.
31. Arva 13.
32. Aspros (pământ) 14.

B

1. Băciliște 13.
2. Bahnă 8.
3. Baie 13.
4. Bălărie 13.
5. Bâlc 8.
6. Balcă 5.
7. Balcan 2, 3.
8. Balcic 12.
9. Baltă 1. 8, 10.
10. Băltac 8.
11. Băltău 8.
12. Băltiș 8.
13. Băltoacă 8.
14. Banat 13.
15. Bără 8.
16. Bărăgan 1, 7, 13.
17. Barcău 8.
18. Bărcă 10.
19. Barc 7, 8, 10.
20. Bărgan 3.
21. Barchan 3.
22. Barhan 3
23. Bârlog 11.
24. Baștină 13.
25. Batal 6.
26. Batcă 11.
27. Bâtcă 11.
28. Băteliște 12, 13.
29. Batog 6.
30. Bătrân 13.
31. Beană 14.
32. Bent 8, 10.

33. Berc 10, 15.
34. Berezină 15
35. Bicaș 12, 14.
36. Bicașeu (pământ) 14.
37. Bladnic 8.
38. Bleașcă (pământ) 14.
39. Blid 6.
40. Boaz 8, 9
41. Boiște 13.
42. Bolboacă 8, 9.
43. Bolboană 8, 9.
44. Bolboare 9.
45. Bold 6, 11.
46. Bolohan 14.
47. Bolovan 14.
48. Bolvan 14.
49. Borcut 9.
50. Boștură 6.
51. Brădet 15.
52. Brădiș 15.
53. Braniște 1, 13, 15.
54 Brazdă 13.
55. Broboană 14.
56. Bruj 12, 14.
57. Bruș 12, 14.
58. Bubă 3.
59. Bucium 15.
60. Bucov 15.
61. Bucovină 15.
62. Bucsai 14.
63. Buda 15.
64. Budăi 9.
65. Budei 9.
66. Buerac 5, 15.
67. Bugaz 8, 9.
68. Bugeac 1, 5.
69. Bulboacă 8, 9.
70. Bulboare 9.
71. Bulboană 8, 9.
72. Bulboci 8.
73. Bulbuc 8, 9.
74. Bulbucătură 3.
75. Bulgăre 14.
76. Bulhac 8.
77. Bulz 14.
78. Bunaz 9.
79. Bunget 15.
70. Burcut 9.
81. Burnac 12, 14.
82. Butină 15.
83. Butoară 6.
84. Buza 2, 9.
85. Buzluc 14.

C

1. Cablov 10.
2. Cale 13.
3. Caldare. 5.
4. Călicică 13.
5. Câmp 1. 13.
6. Câmpie 1, 13.
7. Canal 9.
8. Canara 13, 14.
9. Cânepiște 13.
10. Cât 8, 10, 12.
11. Carare 13.
12. Cărpiniș 15.
13. Câșlă 13.
14. Câțină 11.
15. Câțini 15.
16. Cătun 13.
17. Cătuniște 13.
18. Caucaz 13.
19. Cazane 9,
20. Ceair 1, 13.
21. Ceanac 6.
22. Ceatal 9.
23. Cehan 12.
24. Ceir 1, 13.
25. Celea 4.
26. Cerbătoare 9.
27. Cetate 13.
28. Cetățue 13.
29. Chee 5, 6,
30. Chelberiș 2, 12.
31. Cherhana 13.
32. Chetriș 14.
33. Cheu 13.
34. Chiatră 14.
35. Chicera 2.
36. Chiciora 2.
37. Chiciu 2.

38. Chiciura 2.
39. Chiciurnă 2.
40. Chietrărie 12.
41. Chietriș 12, 14.
42. Chîngă 13.
43. Chișai 14.
44. Chișău 14.
45. Chisc 2.
46. Chișeu 14.
47. Chisoc 14.
48. Ciciora 2.
49. Ciciura 2.
50. Ciclău 2.
51. Cinc 11.
52. Ciolănos (pământ) 14.
53. Ciorău 9.
54. Ciorgău 9.
55. Ciripiu 14.
56. Ciritei 15.
57. Cișmea 9.
58. Citera 2.
59. Ciuluc 1.
60. Cleanț 3, 4.
61. Clin 13.
62. Clină 1, 4.
63. Clindos (pământ) 14.
64. Clisă 14.
65. Coamă 2.
66. Coastă 1, 4.
67. Cobiță 6.
68. Cocioc 1.
69. Coclav 5.
70. Coclau 4.
71. Coclaur 5.
72. Codri 1.
73. Codru 1, 15.
74. Cohalm 15.
75. Coif. 6.
76. Colb 12, 14.
77. Colnic 2, 13, 15.
78. Colniță 2, 15.
79. Colonie 13.
80. Comană 2, 3.
81. Copârțău 3, 11.
82. Copău 2.
83. Copou 2.
84. Copcă 13.
85. Copt (pământ) 14.
86. Corhan 3.
87. Cornea 15.
88. Corni 15.
99. Cornet 2, 14.
90. Cornișă 2, 11.
91. Cosa 12.
92. Coșmagă 11.
93. Coșcovă 3, 6.
94. Costiș 4.
95. Costișă 4.
96. Cot 1, 11.
97. Cotial 15.
98. Cotitură 1, 11.
99. Cotlon 6, 8.
100. Cotoc 1.
101. Cotroc 1.
102. Cotron 8.
103. Covățitură 6, 11.
104. Covru 6.
105. Cozlă 2.
106. Crâng 15.
107. Creastă 2.
108. Creidă 14.
119. Cremene 14.
110. Creștet 2.
111. Crină 15.
112. Cridă 14.
113. Criva 15.
114. Crivină 12, 14, 15.
115. Crov 6.
115. Crună 9.
116. Cuciugur 3.
117. Cucihur 3.
118. Cucui 3.
129. Cuhalm 15.
120. Cuialnic 12.
121. Cuibiște 6.
122. Cula 4, 6.
123. Culme 2.
124. Culmiș 2.
125. Cunună 1, 2.
126. Cuțătură 15.
127. Curea 13.
128. Curgan 3.

129. Curhan 3.
130. Curmătură 4, 5.
131. Curte 13.
132. Cut 1.
133. Cutie 14.
134. Cutoc 1.

D

1. Dâlm 2, 3.
2. Dâlmă 2, 3.
3. Dâmb 2, 3.
4. Deal I, 2, 13.
5. Delniță 13.
6. Dere 2.
7. Desetină 16.
8. Desiș 15.
9. Devălmășie 13.
10. Dicari 14.
11. Diom 3.
12. Doba 8.
13. Dolie 6.
14. Dolină 6.
15. Don 3.
16. Dorangă 2.
17. Dorungă 2.
18. Dos 1,4, 15.
19. Doșniță 1, 4.
20. Dosuri 1, 4, 15.
21. Drob 14.
22. Drum. 13.
23. Drumeagă 13.
24. Dubovină 15.
25. Dulghină 8, 9.
26. Dumbravă 15.
27. Dun 3.
28. Duplit (pământ) 15.

E

1. Economie 13.
2. Ernatec 13.
3. Ezer 8.
4. Ezetură 13.

F

1. Făgaș 6, 11.
2. Făget 15.
3. Fântână 13.
4. Fântânitură 12.
5. Falce 16.
6. Fantal 9.
7. Farmac 14.
8. Față 1, 15.
9. Fațare 13.
10. Firta 16.
11. Fierbătoare 9.
12. Flioș 14.
13. Flioșcă 14.
14. Fontal 9.
15. Frăsinet 15.
16. Fugitură 11, 12.
17. Fund 5, 6.
18. Fundac 3, 6.
19. Fundoae 6.
20. Funie 13.
21. Futor 13.

G

1. Găineace 14.
2. Gălămoz 14.
3. Gălgăitoare 9.
4. Gâlm 2.
5. Gârlă 6, 9, 11.
6. Gârliște 9.
7. Gătej 15.
8. Găvan 6, 10, 11.
9. Gaură 5, 11.
10. Genune 8, 9.
11. Gheb 2. 3.
12. Ghecet 9.
13. Ghiol 8.
14. Gherdap 9.
15. Glam 14.
16. Glâmie 3, 14.
17. Glebă 13.
18. Glie 14.
19. Glod 10, 12, 14.
20. Glomotoc 14.

21. Gogonătură 11.
22. Gol 1.
23. Gologoț 14.
24. Golomoz 14.
25. Gorhan 3.
26. Gorodiște 3, 13.
27. Grădină 13.
28. Grădiște 3, 13.
29. Grămadă 11.
30. Graniță 13.
31. Greabân 2, 3.
32. Grebân 3.
33. Grind 2, 3.
34. Grindiș 15.
35. Groapă 5, 11.
36. Grohotiș 12, 14.
37. Gropană 11.
38. Gropi 11.
39. Gropniță 11.
40. Gropuri 11.
41. Grui 3.
42. Gruia 3.
43. Grumaz 2.
44. Grumer 2, 3.
45. Grunj 14.
46. Grunt 14.
47. Gruț 14.
48. Grunz 14.
49. Gură 5, 6, 9.
50. Gurgui 3.
51. Guștер 6.
52. Gunoiște 13.

H

1. Hac 8, 10, 12.
2. Hacâ 8.
3. Hachi 8, 10, 12.
4. Hăci 14.
5. Hajag 14.
6. Hăciugă 15.
7. Hait 8.
8. Hălăciugă 15.
9. Hâlm 2.
10. Hândichi 11, 13.
11. Harman 13.
12. Harva 13.
13. Hârtoapă 5.
14. Hârtop 5.
15. Hat 4, 13.
16. Hățaș 13.
17. Hățiș 15.
18. Hău 4, 5, 6, 11.
19. Hazna 13.
20. Heciu 1, 4.
21. Heciugă 15.
22. Helăciugă 15.
23. Helăng 15.
24. Helești 8.
25. Heliciu 14.
26. Higiu 15.
27. Hioală 11.
28. Hirtă 16,
29. Hlei 14.
30. Hlisă 13, 14.
31. Hliză 13.
32. Hoancă 4.
33. Holbură 8, 9.
34. Hold 6, 9.
35. Holdă 13.
36. Holm 2, 15.
37. Holomb 2.
38. Homoc 12.
39. Hop 11.
40. Horj 14.
41. Horodiște 3. 13.
42. Hotar 13.
43. Huc 8.
44. Huceag 15.
45. Huciu 15.
46. Hugeag 15.
47. Hugiu 15.
48. Hudă 11.
49. Hudiță 13.
50. Hulboană 8, 9.
51. Humă 14.
52. Humoi 14.
53. Hutor 13.

I

1. Iar 5.
2. Iarugă 6.
3. Iaz 8, 9.
4. Iazer 8.
5. Iconomie 13.
6. Iernatic 13.
7. Iezer 8.
8. Iezătură 11, 13.
9. Ilmenă 8, 10.
10. Im 14.
11. Imală 12, 14.
12. Imaș 13.
13. Înălțime 1.
14. Infund 6.
15. Iniște 13.
16. Intinsură 12.
17. Intorsură 1, 11.
18. Irugă 6.
19. Izbeliște 13.
20. Izbuc 9.
21. Izlaz 13.
22. Izvor 9.
23. Iugher 16.

J

1. Jariște 15.
2. Jârlău 11.
3. Jepcă 8.
4. Jepi 15.
5. Jepșă 8.
6. Jerebie 13.
7. Jerstvă 14.
8. Jgheab 3, 9, 11, 13.
9. Jidovină 3, 5, 6, 11.
10. Jilav (pământ) 14.
11. Jilavă 7.
12. Jip 13, 15.
13. Jireabie 13.
14. Jirebie 13.
15. Jirlău 11.
16. Jitărie 13.
17. Jneapăn 15.
18. Jos 1.
19. Județ 13.
20. Jupă 13.
21. Jurubiță 13.

L

1. Lac 8.
2. Lăcărie 8.
3. Lăcaș 13.
4. Lăcoviște 8.
5. Lagum 13.
6. Lan 13, 16.
7. Lap 8.
8. Lăsătură 4.
9. Laz 1, 13, 15.
10. Leasă 15.
11. Lechin 14.
12. Lebeleu 13.
13. Legheleu 13.
14. Leoarcă 14.
15. Lespede 14.
16. Liman 8.
17. Limpeziș 8, 10.
18. Livadă 7, 10, 13.
19. Livede 10, 13.
20. Locaș 13.
21. Locuință 13.
22. Loc 1.
23. Log 5.
24. Loșcină 6.
25. Lostopan 14.
26. Lot 13.
27. Lotru 11, 14.
28. Lume 1.
29. Luminiș 7, 8, 15.
30. Luncă 7, 10, 13, 15.
31. Lut 14.
32. Lutărie 12.

M

1. Măeriște 13.
2. Măglă 3, 11.
3. Măgură 2, 3.
4. Mahala 13.
5. Maidan 3, 13.

6. Mal 1, 2, 8, 9, 11, 12, 14.
7. Mâl 14.
8. Maldâr 3.
9. Mămâe 3.
10. Mânăstire 13.
11. Mâncătură 6.
12. Mârătură 10. 12, 14.
13. Mare 8.
14. Matcă 5, 6, 8, 9.
15. Materic 14.
16. Mâzărat 14.
17. Mâzgă 14.
18. Megieşie 13.
19. Medean 3, 13.
20. Meidan 3.
21. Meidean 13.
22. Mejdină 13.
23. Mejină 11, 13.
24. Meleag 1, 13.
25. Merea 4, 7.
26. Mestecăniş 15.
27. Metoc 13.
28. Mezină 11, 13.
29. Mezuină 13.
30. Mirişte 13.
31. Mial 14.
32. Mişelic 15.
33. Mirişte 13.
34. Mişină 3.
35. Mitoc 13.
36. Mizelâc 15.
37. Mlacă 10, 12.
38. Mlaşniţă 11.
39. Mlaştină 7, 10.
40. Mocear 10.
41. Mocirlă 10.
42. Mogâldeaţă 3.
43. Mogândeaţă 3.
44. Moină 14.
45. Moişte 14.
46. Mojilă 3.
47. Moldă 5, 9.
48. Molhaş 10.
49. Molidviş 15.
50. Momâe 3.
51. Morman 11.
52. Mort (pământ) 14.
53. Moşie 13.
54. Moşinoi 3, 11.
55. Moşiroi 3, 11.
56. Moşoroi 3, 11.
57. Mostişte 5.
58. Moşuroi 11.
59. Motoşcă 11.
60. Movilă 3.
61. Mraniţă 14.
62. Muchie 2, 3.
63. Muhă 14.
64. Muldă 5, 9.
65. Muncel 2.
66. Munte 1, 2.
67. Muntenie 1.
68. Murătoare 9.
69. Murătură 10, 12, 14.
70. Murături os (pământ) 14
71. Murmurătoare 9.
72. Muscel 2, 13.
73. Muşunoi 3, 11.
74. Muşuroi 3, 11.

N

1. Năboitură 7, 8, 9, 10, 12, 14.
2. Nadiel 13.
3. Năglag 14.
4. Năglaj 14.
5. Năhlap 9, 14.
6. Nălap 14.
7. Nămet 3.
8. Nămol 14.
9. Năsip 14.
10. Năruire 11.
11. Năugaş 6.
12. Nemeşie 13.
13. Nemet 3.
14. Neteziş 4, 7.
15. Nişină 3.
16. Nisip 14.
17. Nisipărie 12.
18. Nisipiş 12.
19. Nisipişte 12.

20. Noian 3, 8.
21. Nomol 10, 14.
22. Noroi 10, 14.
23. Nucet 15.

O

1. Obană 8.
2. Obârșie 5, 6, 9, 10.
3. Obat 13.
4. Obcină 2.
5. Obleagă 13.
6. Oblitură 7.
7. Oblu 7.
8. Oboeală 8.
9. Obor 13.
10. Obraț 13.
11. Obreajă 1, 2.
12. Obrejă 2.
13. Obscină 2.
14. Ochiu 8, 9, 15.
15. Ocină 13.
16. Ocnă 13.
17. Ocol 1, 13
18. Odae 13.
19. Ogaș 5, 11.
20. Ogor 13.
21. Ohăială 8.
22 Oib 1, 4.
23. Olat 13.
24. Oleat 13
25. Olum 8, 9.
26. Olut 8, 9.
27. Opăcitură 8.
28. Opor 1.
29. Opritură 13, 15.
30. Oraș 13.
31. Orhei 13.
32. Osătură 1.
33. Ostrov 2, 3.
34. Otac 13.
35. Otavă 13.
36. Otcină 13.
37. Otovă 1.
38. Ozerță 8.

P

1. Pâclâ 14.
2. Pâcue ?.
3. Păcură 14.
4. Pad 5.
5. Padină 6, 8, 10, 11, 15.
6. Pădure 15.
7. Pădurice 12, 15.
8. Pajiște 1, 13.
9. Palancă 13.
10 Palmă 16.
11. Palmac 16.
12. Păltiniș 15.
13. Pământ 1, 14.
14. Păpuriș 10.
15. Paragină 1.
16. Părângâ 2
17. Păraŭ 6, 9.
18. Paraziu 14.
19. Parină 13.
20. Parcan 13.
21. Pârjolita 15.
22. Pârlita 15.
23. Pârlița 15.
24. Pârlitură 15.
25. Pârlog 13.
26. Pârtie 13.
27. Pașalâc 13.
28. Păscătoare 13.
29. Pășune 1, 13.
30. Peleș 6.
31. Peresâpâ 12.
32. Pereval 9, 13.
33. Peș 4.
34. Pescuină 8.
35. Peșteră 11.
36. Piatră 14.
37. Picior 4.
38. Piept 2, 3, 4.
39. Pisc 2, 3.
40. Pistelniță 8.
41. Pietrărie 12.
42. Pietriș 12, 14.
43. Pietroi 14.

44. Pietros 12.
45. Plai 1, 2, 4, 7, 13.
46. Plaghie 10.
47. Planină 4, 7.
48. Plasă 13.
49. Plaur 10.
50. Plav 10.
51. Plavie 10.
52. Pleș 1, 2.
53. Plios 9.
54. Plomoșniță 14.
55. Plopiș 15.
56 Ploștină 8.
57. Poală 2, 4.
58. Poartă 5.
59. Pocâltit (pământ) 14.
60. Pochină 3.
61 Pod 7, 8,
62. Podei 7.
63. Podgor e 1, 13.
64. Podgorod 13.
65. Podiac 7.
66. Podină 1, 2, 7.
67. Podiș 1, 2, 7.
68. Podmol 11, 12.
69. Podgorie 13.
70. Pogărzie 13.
71. Pogranie 13.
72. Pohoi 9.
73. Poiană 7, 15.
74. Polog 13
76. Pomor o, 11, 12.
77. Ponci 4.
78. Ponciș 4.
79. Ponor 6, 11, 12.
80. Ponorniță 12.
81. Ponorătură 11, 12.
82. Popândac 11.
83. Popas 13.
84. Popel 14.
85. Popină 3.
86. Popușoiște 13.
87. Porcoi 3, 11.
88. Pornitură 11.
89. Porumbiște 13.
90. Poșidic 11,
91. Poșodic 11.
92. Pospai 14.
93. Poștă 16.
94. Postată 16.
95. Povârniș 1, 4, 14.
96. Povârnitu 4.
97. Povârnitură 4.
98. Povoi 9.
99. Potecă 13.
100. Potmol 12, 14.
101. Potoc 9.
102. Potop 9.
103. Prăbușire 11.
104. Praf 14.
105. Prăfărie 14.
106. Prag 9.
107. Prăjină 16.
108. Prăpastie 4, 6.
109. Prat 7.
110. Praval 4, 8.
111. Prăval 1, 4, 9.
112. Prâvâlac 4.
113. Prăvăliș 4.
114. Preajmă 1.
115. Predmestie 13.
116. Prejmet 1.
117. Prejur 1.
118. Prelarg 1.
119. Prelucă 15.
120. Prepelici 11.
121. Preval 9.
122. Pricar 11.
123. Prichici 3.
124. Prihod 13.
125. Pripon 13.
126. Pripor 1, 4.
127. Prispă 3.
128. Prival 9.
129. Produf 13.
130. Progadie 13.
131. Prohadie 13.
132. Prorană 8.
133. Proșie 13.
134. Prund 12. 14.
135. Prundar 14.
136. Prundiș 12, 14.

137. Pucioasa 9.
138. Puhoi 9.
139. Pumn 16.
140. Pustă 1, 13.
141. Pustiu 1, 13.
142. Pustietate 13.
143. Putred (pământ) 14.
144. Puturoasa 9.
145. Puț 13.

R

1. Raclă 13.
2. Radan 3, 13.
3. Rădi 15.
4. Răgălie 14.
5. Raia 14.
6. Râios (pământ) 14.
7. Râlă 4, 6, 11.
8. Râmnă 6, 11.
9. Râmnic 11.
10. Râmvnă 6.
11. Rână 4.
12. Râpă 4, 6, 9, 11.
13. Râpătură 4, 6, 11.
14. Râpitură 4, 6, 11.
15. Râptură 4, 6, 11.
16. Răriș 15.
17. Răriște 15.
18. Răsăpitură 12.
19. Răspântie 13.
20. Răstoacă. 6, 9.
21. Răsturniș 4.
22. Rât 7, 10, 13.
23. Rătăcanie 6.
24. Râu 9.
25. Răzășie 13.
26. Răzor 13.
27. Reaven 7.
28. Reni 11, 12, 14
29. Renie 8, 9, 12, 15.
30. Reniș 11, 12, 15.
31. Repeguș 9.
32. Repeziș 4.
33. Restoacă 6, 9, 11.
34. Ret 7, 10, 13.
35. Rezeșie 13.
36. Rig 14.
37. Risipitură 12.
38. Rodan 3
39. Roghină 8, 10, 11.
40. Rohodele 8.
41. Rogodele 8.
42. Rohatcă 13.
43. Rojină 10, 13.
44. Rojnă 13.
45. Roni 9.
46 Rovină 6, 8, 10, 11, 12.
47. Rozor 12.
48. Runc 15.
49. Ruptură 4, 11.
50. Ruschiu 14.

S

1. Sabâ 11, 13.
2. Sâbâ 11, 13.
3. Sâgâ 14.
4. Saha 8.
5. Sahan 12.
6. Saivan 13.
7. Sâlaș 13.
8. Sâlcet 15.
9. Sâlhâ 15.
10. Salhana 13.
11. Sameșie 13.
12. Sămănătură 13.
13. Saramură 8.
14. Sărărie 13.
15. Sărătură 7, 12, 14.
16. Săritoare 9.
17. Sasic 8, 10, 12,
18. Sat 13.
19. Sătuc 13.
20. Sătuleț 13.
21. Saz 8, 10, 12.
22. Schelă 13.
23. Scoc 9.
24. Scaldă 13.
25 Scăldătoare 13.
26. Scochin 6, 10.
27. Scochină 6, 10.
28. Scorbură 6, 11.
29. Scrădiș 8.
30. Scursoare 9.

31. Seciu 15.
32. Selbă 15.
33. Selină 14.
34. Seliște 12, 13.
35. Semănătură 13.
36. Sfârc 3.
37. Sfârlac 8.
38. Sfoară 13.
39. Sihlă 2, 3, 15.
40. Silhă 15.
41. Silhiș 15,
42. Sil ște 13.
43. Silitră 1.
44. Silvă 15.
45. Silvană 15.
46. Siringâ 13.
47. Sivaș 8, 10.
48. Sivită 11, 13.
49. Slatină 8, 14.
50. Slemne 1, 2, 4.
51. Slimnă 1, 2, 4.
52. Slobozie 13.
53. Slog 13.
54. Slot 14.
55. Smârc 8.
56. Smeuriș 15.
57. Smidă 15.
58. Smoniță 14.
59. Smolniță 11, 14.
60. Sohodol 4.
61. Solonț 14
62. Sor 8 10, 12.
63. Sorb 9.
64. Sopcă 14.
65. Spinare 2, 3.
66. Spălun 14.
67. Spiniș 15.
68. Splai 13.
69. Sprinceană 2.
70. Spulum 14.
71. Stână 13.
72. Suhai 14.
73. Stană 2, 14.
74. Stan 14.
75. Stâncă 14.
76. Stâncărie 12.
77. Standoală 13.
78. Staniște 13.
79. Stânjen 16.
80. Stârmină 1, 4, 15.
81. Stavilă 11.
82. Stăvilă 11.
83. Stavă 13.
84. Stau 14.
85. Staul 13.
86. Steiu 14.
87. Stejăriș 14.
88. Step 1, 13.
89. Stepă 1.
90. Stere 14.
91. Steriță 1.
92. Sterp 9.
93. Storiște 13.
94. Stradă 13.
95. Strâmtoare 6.
96. Strat 13.
97. Strungă 6.
98. Stufăriș 8.
99. Stufiș 8, 10.
100. Stuhărie 8, 10.
101. Stur ?
102. Sucal 3.
103. Suhat 13.
104. Suhodol 5.
105. Suiș 1, 4.
106. Surduc 5.
107. Surină 13.
108. Surpătură 11.
109. Sus 1.
110. Susaniță 13.
111. Slatnă 14.

Ș

1. Șahan 12.
2. Șanț 11.
3. Șar 1, 2.
4. Șchioapă 16.
5. Șea 4.
6. Șereh 8.
7. Șes 1, 7.
8. Șeț 1, 7.

9. Şiciu 14.
10. Şier 13.
11. Şioi 9, 14.
12. Şipot 9.
13. Şiroi 9.
14. Şirtă 16.
15. Şiu 14.
16. Şivoi 9.
17. Şleah 13.
18. Şleau 13.
19. Şoar 14.
20. Şoavă 6.
21. Ştioalnă 8.
22. Şuhă 14.
23. Şuhoi 14.
24. Şuroi 9.
25. Şuviţă 13.
26. Şuvoi 9.

T

1. Tablă 13.
2. Tacâr 8, 10, 12.
3. Tăetură 15.
4. Tainiţă 11, 12.
5. Talpă 2-
6. Tălpos (pământ) 14.
7. Tâlvâ 2.
8. Tamazlâc 13.
9. Tâmpă 1.
10. Tâncuşă 11.
11. Tăpşan 2, 3, 7.
12. Tărâm 1, 13.
13 Târătură 12. 14.
14. Târcol 1.
15. Târg 13.
16. Târlâ 13.
17. Tarlà 13.
18. Târlitură 12, 14.
19. Târş 15.
20. Târzâelnic (pământ) 15.
21. Tău 8.
22. Techir 12.
23. Tencuşă 11.
24. Terasă 7.
25. Tericiu 14.
26. Teşitură 11.
27. Teu 8.
28. Tidvă 2.
29. Ticeră 2.
30. Tifă 14.
31 Tiglău 2.
32. Tihărae 6.
33. Tilvă 2.
34. Tină 10, 12, 14.
35. Tinoacă 10.
36. Tinovă 10.
37. Tinoavă 10
38. Tirfă 14.
39. Titvă 2.
40. Tivgă 2.
41. Toancă 6 9.
42. Tohu Bohu 1.
43. Toloacà 13.
44. Topliţă 10.
45 Trând 14.
46. Trestiş 10.
47. Treaptă 7.
48. Trifoişte 13.
49. Trivină 14.
50. Troaş 7, 13.
51. Troian 3, 13.
52. Troien 3.
53. Tucui 3.
54. Tufăriş 15.
55. Tufiş 15.
56. Tumbă 11.
57. Tupiluş 11.

Ţ

1. Ţâhlă 2, 15.
2. Ţâhliş 15.
3. Ţanc 2, 3.
4. Ţâncuşă 11.
5. Ţară 1, 13.
6. Ţărână 14.
7. Ţarc 13.
8. Ţarină 13.
9. Ţârm 1, 2.
10. Ţărnă 14.
11. Ţelină 13, 14.

12. Țencușă 11.
13. Țicláu 2.
14. Țicui 3.
15. Țiglă 14.
16. Țiglău 2.
17. Țihliș 15.
18. Țintirim 13.
19. Ținut 13.
20. Țip 9.
21. Țipiș 4, 5.
22. Țițină 9, 10.
23. Țoancă 9.
24. Țucui 2, 3.
25. Țuclui 2, 3.
26. Țuglui 3.
27. Țugui 3.
28. Țurguluș 14.
29. Țurlui 2.
30. Țurțui 3.
31. Țuțui 3.

U

1. Uceastoc 13.
2. Ud 9.
3. Udeală 14.
4. Udmă 11.
5. Uib 1, 4.
6. Uimă 11.
7. Ulcior 9.
8. Uliță 13.
9. Ulmiș 15.
10. Uluc 9.
11. Umăr 2.
12. Umblătoare 13.
13. Umed 9.
14. Undă 9.
15. Urcuș 1, 4.
16. Urlătoare 9.

V

1. Vad 8, 9, 13.
2. Vâgaș 6, 11.
3. Văgăună 5, 6, 11.
4. Văioagă 6.
5. Văiog 14.
6. Văiugă 6.
7. Val 11, 13.
8. Valău 11.
9. Vâlcea 5
10. Vale 1, 5.
11. Vâltoare 9.
12 Vântoalcă 9.
13. Varatic 13.
14. Vârf 2, 3.
15. Vărsătură 9.
16. Vârtecuș 9.
17. Vârtej 9.
18. Vârtop 5.
19. Vărv 23.
10. Vatrâ 5,*) 13.
11. Vedere 1.
22. Vergur 14.
23. Verteb 6 11.
24. Vezuină 6, 11.
25. Vezunie 11.
26. Viezuină 6, 11.
27. Vintre 4.
28. Vir 9.
29. Viran 13.
20. Viroagă 6, 10, 11.
21. Virog 6, 10, 11.
32. Vizuină 6, 11.
33. Vizunie 6, 11.
34. Vladnic 8, 11, 13.
35. Voiog 14.
36. Volbură 8, 9.
37. Vraiște 2, 11.
38. Vraf 11.
39. Vrav 11.
40. Vultoare 9.

*) Este de notat că în concepțiunile populare adesea am întâlnit noțiunea că valea s'ar începe la gura ei. Acelaș fel de a înțelege origina l'am constatat și pentru ape curgătoare: începutul lor este pus la vărsarea lor în alte ape.

Z

1. Zabran 15.
2. Zăgan 13.
3. Zăgaz 13.
4. Zagon 11.
5. Zaiu 9.
6. Zalhana 13.
7. Zâmnic 13.
8. Zănoagă 5.
9. Zaplan 2, 8.
10. Zapodie 4, 5, 7.
11. Zapodină 4, 7.
12. Zapor 1, 13.
13. Zare 1.
14. Zariște 1.
15. Zaton 8, 9.
16. Zăvadă 13.
17. Zăvod 13.
18. Zăvoi 13, 15.
19. Zbeag 15.
20. Zbeg 15.
21. Zalhana 13.
22. Zemnic 13.
23. Zloată 14.

Notă. A se vedea la sfârșitul studiului un adaos de termeni, carî n'au putut intra în lista aceasta din cauze pur tehnice.

UAIȘI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Explicarea înțelesului termenilor populari.

I. Termeni geografici generali.

1. Afundiș . . Partea aflatoare în adâncul codrului, ori stepei, ori ogoarelor, câmpiei, mării.
2. Alet . . . Cuprins, împrejurime.
3. Baltă . . . Regiune inundabilă cu lacuri, mlaștini și luncă. Insulă joasă într'un râu.
4. Bărăgan . . Câmpie plană, lipsită de păduri și pustie.
5. Braniște . . Loc oprit pentru ceva (pășune, vânat, etc.) pentru totdeauna.
6. Bugeac . . Țară pustie, lipsită de păduri și apă, plină de văi adânci și dealuri.
7. Câmp . . . Loc cultivat sau cultivabil imediat.
8. Câmpie . . Regiune mare, lipsită de păduri, bună pentru agricultură. Șes mare.
9. Ceair . . } Pășuni naturale întinse, bune de păscut tot timpu
10. Ceir . . } (chiar și pe secetă).
11. Ciuluc . . Câmpie (pustie, nelocuită). Câmpie părăsită.
12. Clină . . . Loc înclinat
13. Coastă . . Partea coborâtoare a unui deal sau munte. Regiunea limitrofă a unei mări sau lac.
14. Cocioc . . Peninsulă formată de cotitura unui pârău sau râul
15. Codru . . Regiune mare, acoperită cu păduri bătrâne. Regiune de dealuri mari împădurite.
16. Cot . . . . Cocioc (vezi mai sus).
17. Cotitură . . Schimbare de direcție a unei văi, sau a cursului unui râu.

18. Cotroc . . Loc adăpostit. Cotoc. Cocioc.
19. Cunună . . Muchea sau spinarea unei înălțimi.
20. Cut . . . . Cot (vezi mai sus).
21. Cutoc . . . Cocioc
22. Deal . . . Orce înălțime sau urcuș.
23. Dos . . } Partea umbrită a unui deal sau munte, deci partea
24. Dosniță . } îndreptată spre N. Partea opusă cu fața înălțimei.
25. Față . . . Partea expusă spre soare a dealului sau muntelui, deci coasta de sud. Coastă sorită.
26. Gol . . . . Loc fără vegetație.
27. Heciu . . . Deal mare. Urcuș mare.
28. Înălțime . . Ridicătură de teren indiferent de mărimea ei.
29. Întorsură . Cotitură.
30. Jos . . . . Partea mai coborâtă a terenului
31. Laz . . . . Loc deschis și larg.
32. Loc . . . . Anumit punct (sau regiune mică) geografic.
33. Lume . . . Totalitatea lucrurilor văzute. Suprafața globului pământesc.
34. Mal . . . . Regiune de lângă o apă (mare sau mică) stătătoare ori curgătoare.
35. Meleag . . Cuprins. Regiune bună pentru locuit stabil.
36. Munte . . . Deal foarte mare cu coaste foarte repezi, cu văi umbrite și stâncoase.
37. Muntenie . Țară plină de munți, improprii pentru agricultură.
38. Ocol . . . Regiune ce se prezintă ca o unitate geografică dintr'un punct de vedere oare care.
39. Oib . . . . Lărgime deschisă. Intindere mare.
40. Opor . . . Locul unde o vale se ramifică deodată în mai multe văi secundare.
41. Osătură . . Sâmburele podișului sau a șirului de dealuri.
42. Otovă . . . Loc neted.
43. Pajiște . . . Loc bun pentru păscut vitele.
44. Pământ . . Uscatul în opoziție cu basinele de apă. Universul.
45. Paragină . . Loc sălbătăcit, acoperit cu burueni, necultivat.
46. Pășune . . Loc bun pentru păscut vitele.
47. Plui . . . . Părțile superioare a le munților sau dealurilor, anume acelea lipsite de pante prăpăstioase.
48. Podgorie . Regiune deluroasă, acoperită cu vii și livezi.

49. Podină . . Loc slab înclinat și larg.
50. Podiș. . . . Regiune înaltă, întinsă.
51. Povârniș . . Loc înclinat
52. Prăval . . . Locul unde se schimbă direcția pantei coastei muntelui sau dealului. Coasta denlului.
53. Preajmă } Imprejurimea unei localități
54. Prejmet . }
55. Prejur . }
56. Prelarg . . Loc foarte larg.
57. Pripor . . Coasta cu înclinare foarte repede a unui deal sau munte.
58. Pustă . . } Step (vezi mai jos). Regiune nelocuită de oameni.
59. Pustie . . }
60. Șar . . . . Limita de sus a coastei. Cumpena apelor.
61. Șes . . } Loc neted, neinundabil, larg, fără înălțimi. Intin-
62. Șeț . . . } dere mare de pământ, lipsită de înălțimi (dealuri, munți) cu priveliște deschisă în toate părțile.
63. Slemne . } Regiunea culminantă a unor înălțimi (dealuri, munți).
64. Slimnă . } Grinda înălțimilor.
65. Stărmină . . Coborâș prăpăstios. Regiune cu pante prăpăstioase.
66. Step . . } Câmpie, acoperită cu ierburi sau cultivată.
67. Stepă . . }
68. Steriță . . Partea din care vine vântul.
69. Suiș . . . . Loc înclinat în sus.
70. Sus . . . . Partea mai ridicată în opoziție cu josul locului.
71. Tâmpă . . Coastă foarte întinsă, stâncoasă și cu pantă foarte repede (prăpăstioasă).
72. Tărâm . . Regiune limitrofă a unei mări. Uscat. Coprins.
73. Țară . . . Regiune șesă și descoperită. Regiune cultivabilă și întinsă în afară de zona munților. Patrie. Teritoriu în general.
74. Țârcol . . Ocol, adică prinprejur.
75. Țârm . . . Regiune de lângă ape mari (stătătoare sau curgătoare).
76. Tohu-bohu. Regiune cu relifef în stare haotică.
77. Urcuș . . . Teren în pantă crescandă (în sus).
78. Uib . . . . Oib (vezi mai sus).
79. Vale . . . Loc larg între două înălțimi. Teren în pantă coborâtoare.

80. Vedere . . Locul cât se poate vedea.
81. Zapor . . . Opritură de teren.
82. Zare . . } Culme sau vârf, văzute de la distanţă. Linia orizontului. Regiune îndepărtată, văzută de pe vârful unui deal sau munte.
83. Zarişte . }
84. Obreajă . . Loc sterp şi înalt.
85. Pleş . . . Loc lipsit de vegetaţie, nemâncat de râpi.

II. Forme pozitive mari.

1. Balcan . . . Deal. Şir de dealuri sau munţi.
2. Buza (văii) . Sprinceană inferioară (vezi mai jos).
3. Chelberiş . Loc gol, lipsit de vegetaţie. Muchie golaşă.
4. Chicera . . Deal mic stâncos; culme mică stâncoasă cu pante repezi.
5. Chiciu . . . Capătul din amonte al ostrovului (insulei de rău).
6. Chiciură } Chicera (dela tyicera—cuvânt unguresc?).
7. Chiciurnă }
8. Chisc . . . Culme mică şi ascuţită a unei înălţimi.
9. Ciciora . Chicera (vezi mai sus).
10. Ciclău . . . Ţiglău (vezi mai jos).
11. Ciciura . } Vezi Chicera.
12. Citera . . }
13. Coamă . . . Spinare îngustă şi boltită a unui deal lung.
14. Colnic . . } Deal mic.
15. Colniţă . }
16. Copâu . . } Înălţime lată şi întinsă
17. Copou . }
18. Cornet . . . Vârfuri (dealuri) izolate în câmpie, alcătuite din roci mai tari (monadnock).
19. Cornişă . . Sprânceană văii-Buza văii.
20. Cozlă . . . Dălmă.
21. Creastă . . Spinare lungă (a unui deal) ascuţită şi ţuguiată.
22. Creştet . . . Spinare scurtă şi ascuţită unei înălţimi. Vârf. Culme.
23. Culme . . . Spinarea unui deal lung (formată ca un unghiu diedru convex).
24. Cununa . . Muchea sau spinarea unei înălţimi.
25. Culmiş . . Culme de deal sau de plai.

26. Dâlm . .
27. Dâlmă . } Deluț mic, de obicei la marginea unei lunci.
28. Dâmb . . . Deal de mărime mai mult mică, cam rotund.
29. Deal . . . Înălțime mare cu pante ușor de urcat; înălțime pân la zona fagului (pân pe la 300 m.).
30. Dere . . . Chee.
31. Dorangă. }
32. Dorungă. } Culme tare. Părângă.
32. Gâlm . . . Holm (vezi mai jos).
33. Gheb . . . Deal izolat cu spinare larg boltită și puțin alungită.
35. Glămie . . Dâlmă mai mare.
36. Greabân . . Spinare îngustă cu coaste late dar repezi.
37. Grind . . . Loc puțin ridicat, larg boltit, lung și rectiliniu
38. Grumaz . }
39. Grumer . } Spinare lată cu pante repezi între două dealuri.
40. Hâlm . . }
41. Holm . . } Deal izolat puțin, cu spinare hemisferic boltită.
42. Holomb . . Dămburi joase dar foarte lungi.
43. Mal . . . . Munte; pantă foarte mare, dar fără stânci.
44. Măgură . . Deal mare, izolat și cam având lung cu spinare lată în formă de platou.
45. Muchie . . Spinare îngustă și alungită a unei înălțimi. Creștet. Culme. Colț.
46. Muncel . . Deal mare legat de alte dealuri lungi și mari. Munte mic.
47. Munte . . . Înălțime mare cu coaste foarte repezi, prăpăstioase și stâncoase.
48. Muscel . . Dealuri foarte mari (de cel puțin 400 m.?), îngrămădite la un loc, cu văi adânci, răpoase și împădurite cu păduri de fagi.
49. Obcină . } Culme înaltă, largă și lungă. Plai mare. Plato.
50. Obscină. } Cumpena apelor în munți și în regiunea dealurilor. Șar.
51. Obreajă . . Culmè stearpă de pe un deal.
52. Obrejă . . Loc înalt și sterp.
53. Ostrov . . Insulă într'un râu.
54. Părângâ . . Creastă înaltă, alcătuită din stânci mari și pietre tari.

55. Piept . . . Înălțime reprezentând o ieșetură înafară (convexă) pe coasta unui munte sau deal.
56. Pisc . . . . Chisc (vezi mai sus).
57. Plai . . . . Munte sau deal înalt cu coaste ușor de urcat.
58. Pleș . . . . Culme pleșuvă.
59. Podină . } Loc înalt, larg și deschis. Plato. Terasă.
60. Podiș . . }
61. Șar . . . . Limită. Linia de despărțire a regiunilor hidrografice.
62. Sihlă . . . Țiglău (vezi mai jos). Vârf înalt. Piscuri mari.
63. Slemne . . Creastă.
64. Slimnă . . . Slemnă.
65. Spinare . . Partea superioară a unui deal lungăreț, lată și larg boltită.
66. Sprinceană . Partea superioară a coastei văii, unde se rupe panta spinării și se începe panta coastei.
67. Stană . . . Stânci mari.
68. Țâhlă . . . Sihlă (vezi mai sus).
69. Talpă . . . Temelia sau poala dealului ori muntelui.
70. Tâlvă . . . Înălțime mare cu culme lungă și larg boltită.
71. Țanc . . Stană mare. Coastă prăpăstioasă cu stânci.
72. Tapșan . . Terasă. Lung piept de deal cu partea superioară orizontală.
73. Țărm . . . Sprinceana albiei râului sau malului mării ori lacului.
74. Țiclău . . . Tiglău (vezi mai jos).
75. Ticera . . . Chiceră (vezi mai sus).
76. Tiflă . . . Pisc. Vârf. Sihlă (vezi mai sus).
77. Țiflă . . . Pisc. Vârf. Sihlă (vezi mai sus).
78. Tiglău . . } Vârful slab rotunjit al unui deal sau munte.
79. Țiglău . . } (In limba albaneză—kikela=cap).
80. Tilvă . . }
81. Tidvă . . }
82. Titvă . . } Căpățână de deal. (Vezi Chicera).
83. Tivgă . . }
84. Țuclui . . }
85. Țucui . . } Țiglău (vezi mai sus).
86. Țurlui . . . Vârf ascuțit.
87. Umăr . . . Ieșetură mai lungă și îngustă pe coasta unui munte sau deal.

88. Vârf . . }
89. Vârv . . } Partea cea mai înaltă al unei înălțimi.
90. Zaplan . . . Munte mare și foarte întins.

III. Forme pozitive mici.

1. Balcan . . . Șir de dealuri mici.
2. Barchan . } Cuciugur cu o pantă repede și alta lină; are
3. Bărgan . } formă de semilună.
4. Bubă . . . Râdicătură mică de pământ, de formă în genera rotunjită.
5. Bulbucătură Bubă mai mare și mai lătăreață.
6. Cleanț . . . Colț mare de stâncă. Stâncă mare colțuroasă.
7. Comană . . Coamă îngustă, aproape ascuțită și relativ scurtă.
8. Copârțău . . Dâmb (țiglău) mic cu coaste repezi. Movilă de mormânt.
9. Corhan . . Curhan.
10. Coșcovă . . Bulbucătură mică. Copârțău mic de tot.
11. Cuciugur . . Movili neregulate de nisip zburător cu o pantă mai repede în dosul vânturilor dominante.
12. Cucui . . . Bubă mare țuguiată. Ridicătură conică cu vârf rotunjit.
13. Curgan . } Movilă străveche, mare și făcută din pământ
14. Curhan . } negru.
15. Dâlm . . } Dâmb mic. Înălțime mică așezată pe coastele văi-
16. Dâlmă . . } lor. (Vezi Glămie). Un piept ieșind într'un șes de terasă.
17. Dâmb . . . Deal mic așezat cam izolat într'o regiune mică și slab deluroasă.
18. Diom . . } Cuciugur cu pante mai uniforme. Se formează
19. Don . . } de obicei din nisip zburător în jurul unui obiect
20. Dun . . } fix (tufă, colibă părăsită, etc.).
21. Gheb . . . Înălțime mică amintind o cocoașă.
22. Glămie . . Dălmă.
23. Gorhan . . Curhan.
24. Gorodiște } Deal mic lungăreț. Pochină cu urme de întări-
25. Grădiște . } turi și șanțuri străvechi și de așezăminte omenești foarte vechi.

26. Greabân. }
27. Grebân . } Spinare îngustă de deal lung, cu coaste repezi.
28. Grind . . . Locuri puțin ridicate într'o regiune inundabilă sau nu, în general plane și joase.
29. Grui (gruiu) Dălmă țuguiată. Umer de deal sau de mal. Deal mic. Bot de deal.
30. Grumer . . Dălmă.
31. Gurgui . . Movilă. Deluț în formă de movilă. Grui. Vârf în formă de movilă.
32. Horodiște . Gorodiște (vezi mai sus).
33. Jgheab . . Bubă, țanc.
34. Jidovină . . Movilă foarte mare, făcută de oameni foarte de demult
35. Măglă . . Grămadă mare și lungăreață de pământ cu coaste slab înțelenite.
36. Măgură . . Movilă naturată, de 3—10 m. înălțime, dar lungăreață.
37. Maidan . . Ridicătură lată în mijlocul unui loc plan.
38. Maldâr . . Ingrămădire mică de pământ, de formă bizară.
39. Mămâe . . Movilă de formă bizară.
40. Medean . }
41. Meidan . } Maidan.
42. Mișină . . Mușuroi de pământ (făcut de țâstari, cârtițe, etc.), împreună cu toate galeriile de desupt. (Nișină).
43. Mogâldeață } Grămadă mai măricică. O moviliță mai mare dar
44. Mogândeață } nevăzută bine (din cauza cetei, întunerecului etc.)
45. Momâe . . Mămâe. Movilă de formă bizară.
46. Moșinoi . } Grămadă mică de pământ, făcută de furnici, cârtiți, etc.
47. Moșiroi . }
48. Muchie . . Spinare ascuțită a unei culmi mici.
49. Mușuroi . Moșiroi (vezi mai sus).
50. Nămet . } Grămezi de nisip, pământ, zăpadă, buruene etc.
51. Nemet . } aduse de vânt și statornicite.
52. Nișină . . Mișină.
53. Noian . . . Grămadă mare de pământ. Vârf de deal sau de munte.
54. Ostrov . . Insulă în cursul unui râu sau în mijlocul unui iaz ori lac.

55. Pochină . } Ridicătură mai mare de pământ de formă nere-
56. Popină . } gulată în regiunea luncei sau al unui șes. Gorgan neregulat în regiunea șesului.
57. Pisc . . . Piept ce se înfige ca o peninsula înaltă în luncă.
58. Porcoi . . Stâlp natural de pământ (ori peatră) de forma unui stog subțire.
59. Prichici . . Prispă mică, adică îngustă, în lungul unei coastei de deal.
60. Prispă . . Tapșan natural mic în lungul coastei unei înălțimi.
61. Radan . } Ridicătură de forma unui terasament. Maldăr
62. Rodan . } lung.
63. Sihlă . . . Vârf, pisc.
64. Spinare . . Ridicătură lată și lungăreață, cu coaste repezi.
65. Stârc . . . Stâlp natural, ascuțit și subțire.
66. Sucal . . . Radan (vezi mai sus).
67. Tapșan . . Terasă naturală, întinsă pe o coastă a dealului.
68. Troian . } Valuri de pământ, făcute de oameni din vremuri
69. Troien . } preistorice. Movile lungi de nisip pe șes.
70. Țanc . . . Stânci ascuțite sau nu, dar proeminente pe întinsul unei coaste sau al unui plai.
71. Țicui . . . Vezi Țucui.
72. Tiflă . . . Vezi Sihlă
73. Țiflă . . . „ „
74. Țucui . }
75. Țuclui . }
76. Țugui . } Vârful ascuțit al unei înălțimi.
77. Țuglui . } Movilă ascuțită.
78. Țurțui . }
79. Țuțui . }
80. Vârf . . } Partea cea mai înaltă a unui deal sau munte,
81. Vârv . . } când ea are o formă ascuțită, îngustă și scurtă.

IV. Pante (pozitive sau negative).

1. Celea . . . Fața unei coaste (de vale), expusă spre soare.
2. Cleanț . . Costișă pleșuvă pe munte stâncos.
3. Clină . . . Loc în pantă potrivită.
4. Coastă . . Partea înclinată a unui deal. Mal abrupt.

5. Corhan . . Urcuș mare și uniform pe o întindere însemnată ce duce pe un plato.
6. Costiș . } Coastă mică ca întindere. Pantă prăpăstioasă.
7. Costișă . }
8. Cula . . . Vale cu coaste repezi și bine înerbite.
9. Curmătură . Locul unde se schimbă și direcția și înclinarea pantei. „Valea care taie (curmă) un drum, ce trece între dealuri".
10. Dos . . } Panta sau coasta de N a dealului sau muntelui.
11. Dosniță . }
12. Hat . . . Partea unde se rupe panta spinării unei culmi.
13. Hău . . . Prăpastie.
14. Heciu . . . Urcuș mare (ca întindere). Deal mare. (Ung. heghi=deal mare).
15. Hoancă . . Lăsătură între dealuri (sau munți) cu pante mari.
16. Lăsătură . Depresiune. Vale neadâncă între două înălțimi.
17. Merea . . . Loc întins cu pantă lină. Plato Șes.
18. Neteziș . . Loc întins și neted.
19. Oib . . . (vezi Uib).
20. Oglinzi . . Coaste repezi și golașe cu pante uniforme pe întinderi însemnate. Rupturi mari de coaste.
21. Peș . . . . Coastă de râpă.
22. Picior . . . Partea bazală a coastei unui deal sau munte.
23. Piept . . . Loc ieșit înlături pe coasta unui deal sau munte.
24. Plai . . } Coastă în pantă mai mult sau mai puțin uniformă și întinsă pe părțile mijlocii sau superioare a le dealului sau muntelui,
25. Planină . }
26. Poală . . . Partea cea mai de jos a unei coaste.
27. Ponci . . . Inclinare de teren. (De aci: ponciș=pieziș).
28. Povârniș . . } Coastă mică. Porțiune de coastă cu o înclinare deosebită de acea a regiunilor vecine. Pantă.
29. Povârnitură }
30. Povârnitul . Locul ce schimbă vizibil panta coastei.
31. Prăpastie . Coborâș abrupt și foarte adânc.
32. Praval . . Costișă cu pantă mare.
33. Prăvălac . } Costișă cu pantă prăpăstioasă.
34. Prăvăliș . }

35. Râlă . . . Coastă cu pantă mare ce sufere o ruptură în mijloc.
36. Rână . . . Coastă. Lature. Râlă.
40. Râpă . .
37. Râpătură. } Coastă cu pantă foarte mare.
38. Râpitură.
39. Râptură . . Pantă abruptă provenită din surparea terenului.
41. Răsturniș . Loc pieziș, unde panta se răstoarnă.
42. Repeziș . . Pantă foarte mare. Coastă prăpăstioasă.
43. Ruptură . . Râptură (vezi mai sus).
44. Șea . . . Lăsătură domoală între dealuri (sau munți).
45. Slemnă . } Schimbare bruscă a pantei terenului.
46. Slimnă . }
47. Stârmină . Coastă prăpăstioasă.
48. Suiș . . Pantă în ridicare.
49. Țipiș . . . Repeziș (vezi mai sus)
50. Uib . . . . Loc larg, deschis și întins. Cuprinsul sau întinderea locului.
51. Urcuș . . . Pantă în urcare pe un deal sau munte.
52. Vintre . . Povârniș bombat.
53. Zapodie . . Zapodină mare.
54. Zapodină . Loc în formă de depresiune cu pante slabe între 2 înălțimi.

V. Forme negative mari.

1. Albie . . . Partea cea mai joasă a unei văi. (Vezi Matca).
2. Balcă . . . Vale neadâncă, largă, cu pante mici și slab accidentate.
3. Buerac . . Fund de vale îngust, cu coaste în pante mari, acoperit cu pădure.
4. Căldare . . Vale hărtopoasă în formă de circ, mică și scurtă.
5. Chee . . . Trecătoare îngustă cu pereți înalți, stâncoși și abrupți.
6. Coclau . } Vale îngustă, scurtă, adâncă, cu coaste repezi și
7. Coclaur . } răpoase, anevoe de umblat, de obicei împădurite.
8. Curmătură . Vale prăpăstioasă între 2 munți (2 culmi sau 2 dealuri) mică.

9. Fund . . . Capătul superior al văii.
10. Gaură . . . Hârtop relativ mic cu coaste nestabilite și răpoase.
11. Groapă . . Vale fără pârău, care ușor se vede în întregime dintr'o singură privire.
12. Gură . . . Sfârșitul văii. Deschiderea văii în altă vale.
13. Hârtoapă. | Vale în semicerc, adâncă, fără ramificații cu
14. Hârtop . | coaste repezi și înerbite.
15. Hău . . . Vale adâncă cu coaste prăpăstioase și umbrite. Prăpastie mare.
16. Iar . . . . Râpă foarte mare. Vale de forma canioanelor.
17. Jidovină . . Tăetură foarte mare în pământ, presupusă a fi făcută de oamenii din vremuri străvechi.
18. Log . . . Vale mică, nu tocmai scurtă, neadâncă, neramificată, cu coaste potrivit înclinate.
19. Matcă . . . Partea cea mai joasă a văii (în lungul ei) sau depresiunii.
20. Moldă . | Vale în formă de albie
21. Muldă . |
22. Mostiște . . Vale cu ape curgătoare domoale ușor de trecut, cu aluvionări fine, coaste înguste, albie adesea mocirloasă și cu gură inundată.
23. Obârșie . . Partea superioară a văii (la fundul ei). Locul de unde se începe albia văiii. Partea cea mai înaltă dela fundul văii.
24. Ogaș . . . Vale în formă de treucă cu părțile superioare mult lăsate.
25. Pad . . . . Depresiune închisă, în regiunea stepelor mare, având de o parte forma de bold (adică o pantă repede de 2—10 m. înălțime).
26. Poartă . . Vale îngustă cu stânci în patul râului.
27. Sohodol . | Vale lipsită de apă curgătoare și de izvoare bogate
38. Suhodol . |
29. Surduc . . Vale răpoasă și foarte stâncoasă.
30. Văgăună . . Loc înfundat între 2 înălțimi, adânc și cu coaste prăpăstioase.
31. Vâlcea . . Vale mică, strâmtă și scurtă mai mult sau mai puțin.
32. Vale . . . Loc cuprins între 2 înălțimi, cu talveg și cu fund.
33. Vârtop . . Hârtop. Loc înfundat, cu gropi, cari împiedică scurgerea apelor.

34. Vatră . . . Gura văii.
35. Zănoagă . . Hârtop mare într'o regiune cu relief muntos.
36. Zapodie. | Vale scurtă, cu coaste line, aşezate mai sus de
36. Zăpodie . | talvegul văii principale, cu sau fără obârşie.
37. Zăvoi . . . Găvan foarte mare cu fund mlăştinos.

VI. Forme negative mici.

1. Adâncitură . Depresiune mică, relativ adâncă, neregulată.
2. Batal . . . Groapă naturală mică, dar adâncă, de diametru mai mare braţ—2 m.
3. Batog . . . Depresiune lungăreaţă, formată dintr'o bucată a fostei gârle. Virog închis.
4. Blid . . . . Crov. Adâncitură rotundă, mare şi neadâncă.
5. Bold . . . Depresiune mică cu un părete abrupt, formată în urma prăbuşirei terenului. (Este deci un fenomen carstic). Vezi Hold.
6. Boştură . . Văgăună în formă de peşteră (sau grotă) în coasta unui deal.
7. Butoară . . Depresiune ca o groapă mare în pământ.
8. Ceanac . . Vâlcea închisă de forma unei strachini.
9. Chee . . . Trecătoare strâmtă şi stâncoasă între 2 înălţimi.
10. Cobiţă . . . Crov (vezi mai jos).
11. Coif . . . . Verteb (vezi mai jos).
12. Coşcovă . . Depresiune adâncă cu un diametru mai mic de 2 m.
13. Cotlon . . . Hârtop mic. Scobitură naturală (înerbită) într'un mal sau într'o coastă repede. Infundătură într'un munte sau într'un deal.
14. Covăţitură . Vâlcea mică în formă de covată, închisă la amândouă capete.
15. Covru . . } Depresiune mică, rotunjită, aflată într'un câmp
16. Crov . . } plan, fără scurgere. Vălcea ce aminteşte culcuşul unui lup. Cobiţă=Dolie. Cuibişte. Vălcea în formă de cuib.
17. Cula . . . Vâlcea ce seamănă cu o ascunzătoare. O grotă foarte mare.
18. Dolie . . . Crov (vezi mai sus).
19. Dolină . . . Vale scurtă, relativ adâncă, bine sculptată în coastă sau în uscat. (Vezi mai jos verteb).

20. Făgaș . . . Urmă adâncă ce lasă roata trăsurei în pământ. Vâlcea lungă, îngustă, adâncă, sculptată în coasta unei înălțimi.
21. Fund . . . Terminația superioară concavă a unei văi.
22. Fundac . }
23. Fundoae. } Fund mic de vale secundară.
24. Gârlă . . . Canal (viroagă) mai mare, prin care se scurge apa și peste care se trece greu cu piciorul.
25. Gaură . . . Deschidere naturală între 2 înălțimi cu coaste abrupte și apropiate.
26. Găvan . . . Vâlcea închisă și lungăreață. Albie veche de râu. Hârtop mic cu pereți foarte repezi în semicerc.
27. Gură . . . Trecătoare îngustă și ceva adâncă.
28. Guștер . . . Văgăună în regiuni cu relief muntos.
29. Hău . . . . Râpă prăpăstioasă.
30. Hold . . . Bold. (Vezi mai sus)...
31. Iarugă . . } Vâlcea lungă și îngustă, adâncă, cu coaste prăpăstioase și stâncoase. Canal.
32. Irugă . . }
33. Infund . . Vâlcea cam lungă, care prezintă obârșia îngustă a unei văi mai mari.
34. Jidovină . . Tăetură mare (în pământ) ce pare a nu fi naturală.
35. Loșcină . . Râpă transformată în vâiugă prin inerbirea coastelor.
36. Mâncătură . Râpă săpată de apele de ploi. Infundătură într'o coastă.
37. Matcă . . Linia cea mai joasă a albiei unei văi.
39. Naugaș . . Vezi făgăș (mai sus)
40. Obârșie . . Văiugă, din care iese izvorul de apă.
41. Padină . . Crov mai mare. Loc șes și argilos, acoperit cu apă de ploi sau de zăpadă.
42. Părău . . . Vâlcea neadâncă, săpată de apele de ploi după înclinarea coastei.
43. Peleș . . . Gaură, peșteră
44. Pomor . } Scobitură naturală (în pământ), rezultată din fugirea terenului la vale. Vâlcea în semicerc formată prin surparea coastei văiii
45. Ponor . }
46. Prăpastie . Șoavă mare. Vale mică, dar foarte adâncă și cu coaste abrupte.

Din colecția P. S. Episcop Visarion

Biserica din satul Limbeni-Vechi jud. Soroca.

CU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

47. Râlă . . }
48. Râmnă . } Canalul prin care se scurge apa curgătoare (pârău, râuleț); are pereți abrupți.
49. Râmvnă . }

50. Râpă . . . Mâncătură făcută în pământ de torentul de apă de ploaie sau de zăpadă; are coaste foarte repezi, neînerbite sau slab înerbite.

51. Rătăcanie . Văgăună formată prin prăbușirea terenului.

52. Răstoacă } Canalul de scurgere al apei curgătoare. (Vezi Râmnă)
53. Restoacă }

54. Rovină . . Depresiuni umede cu pașuni bune sau cu fânețe frumoase. Loc mlăștinos sau mai umed.

55. Scochin . . Văgăună. Canalul prin care se scurge apa curgătoare.

56. Scorbură . Văgăună mică.

57. Șoavă . . . Râpă. Mâncătură mare în pământ, făcută de o apă curgătoare.

58. Strâmtoare. Ingustire mare a unei văi. Defileu.

59. Strungă . . Trecătoare îngustă între 2 înălțimi stâncoase. Apă curgătoare îngustă pe care pot merge plutele.

60. Tihărae . . Râpă (vezi mai sus).

61. Toancă . . Chee strâmtă și adâncă, cu cascade.

62. Văgaș . . . Un canal natural mai mare ca un șanț. (vezi Făgaș).

63. Văgăună . Cotlon mai mare. Scobitură mare (într'o coastă) dosită și ascunsă.

64. Văioagă. } Vale mică, neadâncă, îngustă, lungăreață
65. Văiugă . }

66. Verteb . . Vâlcea de forma pălniei, formată prin prăbușirea terenului ca rezultat al fenomenelor carstie.

67. Vezuină . } Scorbură în pământ, semănând cu o peșteră scurtă
68. Viezuină. } de o mărime cât ar putea să se așeze acolo unu
69. Vizuină . } sau mai mulți oameni.

70. Viroagă . . Vălcea foarte îngustă și lungă cu luncă umedă peste care se poate sări cu piciorul (vezi gârlă). Ruptură pe un povârniș.

71. Virog . . . Canalul fostei albii de râu. E îngust, lung, eventual cu multe coturi și grăvane mici. Brațul unei gârle mari.

(*Va urma*)

Contribuţiuni la viaţa judecătorească şi administrativă a Moldovei supt ocupaţiunea rusească din 1806-1812

de *T. G. Bulat*

Ambiţiunile şi slăbiciunile omeneşti şi mai ales acelea ale clasei boereşti, din timpul ocupaţiunii ruseşti (1806—12), au provocat o serie de conflicte, cari urmau să fie rezolvate de împuternicitul rus, aşa zisul senator, prezident al Divanurilor. În expunerea şi apărarea diferitelor pretenţiuni ale unei partide sau ale alteea, găsim elemente de informaţie foarte preţioase, asupra vieţii sociale şi politice din trecut, care altfel ne-ar fi putut scăpa. Un prilej de discuţii asupra înfăţişerii justiţiei şi administraţii Moldovei, din vremea stăpânirii fanariote, cât şi din vremea ocupaţiunii, ni se oferă în cele ce urmează. Rivalitatea dintre Lupu Balş, întâiul ocărmuitor în divanul judecătoresc şi Grigorie Ghica, vornic, aduce chestiunea în faţa prezidentului—senator Milasevici. Lupu Balş comunică reprezentantului Rusiei că toate hotărîrile ce se luau în Divan erau aduse odinioară la îndeplinire de vornicul de obşte, sau vornicul de aprozi. De câtăva vreme însă aceştia numai ţin socoteala de Divan şi trimit zapcii în ţară, iau bani dela oameni, pe alţii îi ridică şi îi închid. *Varta* vornicului de aprozi este plină de arestaţi, carii cer să fie scoşi, spre a fi judecaţi de Divan, iar vornicul de aprozi nu se supune. El roagă ca senatorul rus să dea o poruncă ca vornicii să nu mai facă nimic, fără ştirea şi porunca Divanului.

Vasilie Ivanovici Crasno Milasevici senatorul cere informaţii dela „Divanul cnejiei Moldovei". Acesta în frunte cu Gavril Bănulescu mitropolitul, răspunde la 5 Iulie 1811 că „au alcătuit instrucţii pentru datoriile ce atârnă asupra *Vorniciei de aprozi*, *Agiei*, *Hătmăniei* şi asupra *Vorniciei de obşte*". După acestea vornicia de aprozi, întemeiată supt „Alexandru Constantin Mavrocordat" apare ca un organ executiv al hotărîrilor Divanului.

Aga este o specie de prefect de poliţie, putere sa fiind

cirmcumscrisă la ulițele Iașului și nu la mahalalele orașului, care cădeau în preocupările Hatmanului. Aga are multiple ocupațiuni, dar probabil din cauza populațiuni reduse, putea să le satisfacă pe toate.

Hatmanul are supt sine căpităniile de la mărginea țării, dar și mahalalele Iașului. El are paza marginiior țării dar și acelei a capitalei. El liberează biletele de liberă circulație, și se osuptă cu prinderea tâlharilor. El are și grija incendiilor, dar numai în mahalale și nu în „târg". Este curioasă aceasta distincțiune. Vornicia de obște se ocupă de mile, de asistența socială, în limbagiul modern, dar are și grija epitropiilor de tot felul. Aceste îndatoriri, legate de boerile funcție, fuseseră fixate de comisie Divanului în frunte cu Mitropolitul, ținând cont de sigur, de vechiul obicei al țării. Se pare însă, că Milașevici adăogase ceva și dela el, după cum reese din suplicele înaintate de vornicul Griogorie Ghica. O discuție sau mai de grabă rugăminți pornesc dela aceasta din urmă, către atot putintele rus, prin care se arată că pretenția lui Lupu Balș izvorăște din dușmănii personale, alimentate mai ales de celălalt Balș, Teodor.

Printre dosarele ce am studiat am aflat încă unul, care completează știrile. Este acela, care se referă la *vătăfia de harabagii din Iași*, și care depindea de aga. Materialul ce prezentăm îl socotim deosebit de interesant. El poate servi de analiză și întregirea cunoștințelor asupra vechilor noastre așezăminte publice, într'unul din atelierele noastre istorice universitare. Il recomandăm cu atât mai mult, cu cât noi fiind mânați de gândul de a da cât mai mult material, nu am scos în evidență tot cea ce merită a fi fixat, din aceste prețioase informațiuni.

I.

Către înalt Excelența sa... Vasile Crasno Milasevici dela vornicul Lupu Balș

Ca unul ci sânt rânduit de către Ex-ția ta, a fi cel întâiu ocărmuitoriu în divanul judecătoresc, mă văd îndatorit a face arătare Ex-tale de nerânduelele ce curg, de cătăva vreme, cari sânt pricinuitoare nărodului, de multe asuprele, și strâmbatăți, și care aduc o obștească nemulțumire. După obiceiu și rânduială ci s'au urmat, toate hotărârile căte până acum să fac în divan de orice

fel de pricină, să aduc în lucrare și întru suplinire de două clenuri a divanului, sau de vornic de obști sau de vornic de aprozi, carii fiind supuși divanului n'au pozvolenii a faci nimica dela sini, fără a răportui întăi la divan. Dar aceste două clenuri di acum a divanului, călcându-și toate datoriile sale, s'au făcut singuri dela sine de capu lor (nezavisitvii), că privind numai la interesul înplinelilor toate acele nedrepte apucături, câte socotesc, că prin știre divanului nu le vor pute savărși, le pun în lucrare de la sine pe ascuns. Căci trimețând prin toată țara, zapcii cu volnicii, iscăiscălite numai de dânșii, fără știre divanului, dela alți oameni înplinesc banii, pe alții îi rădică, îi aduc aice și îi pun la închisoare, și nici înainte, nici pe urmă, nici un fel de răport divanului nu fac. Varta vornicului de aprozi este totdeauna plină de aristanți, din cari mulți dau jalobe la divan, arătând că să află la închisoare și cer să fie scoși să să judice la divan. Insă vornicu de aprozi, poruncit fiind de divan, ca să-i scoată la judecată, nici pe oameni îi înfățoșază, nici răspuns divanului nu faci, încât au îndrăznit a zice că el nu este supus divanului, în vreme ce esti și predlojuniea Ex-tale dată către divan, ca vornic de aprozi, să nu poată pune la închisoare pe nimene, fară știre divanului. Deci spre îndreptare și oprire acestor răle urmări, alt chip nu esti, de cât de să va găsi cu cale, și de către Ex-ta, să să de către divanul judecătoresc o poroncă a Ex-tale, ca aceste doă persoane, să nu poată nimică a face dela sine, și să fii opriți di a pune la închisoare oameni și de a trimite volnicii pin țară, fără știre și porunca divanului. Și cu chipul acesta, să va pute păzi buna rânduiala, și va înceta strigare și nemulțămire nărodului.

Lupu Balș vornic

II.

Vornicul de aprozi va fi precum s'au alcătuit din vreme ce s'au rânduit boirie aceasta adecă dela Domnul Alexandru Constandin Mavrocordat socotit unul din clenuriule giodecătoriei Divanului șezetorio fiind între veliți la rândul seu, și împreună giodecătorio. Vornicul de aprozi iaste socotit înplinitoriu hotărîriilor Divanului celor întărite și sfârșite, și numai atunce poate să facă înplinire când va lua înscris hotărîre Divanului. Iar înt'alt chip nici iaste volnic să înplinească, nici să inchidă pe cineva.

Această boirie a vorniciei de apozi are supt ascultare sa slujitorii aprozi și fustași de vartă, are în sama sa și închisoare ce să numește vartă care iaste închisoare a ocârmuirii supusă Divanului, și care mai înainte de rânduire vorniciei de aprozi era supusă Vatavului de aprozi ca să închidă numai acei din datornici ce vor fi hotărîți de ocârmuire a plati. Și așa trebuea să se urmieze și de acum pentrucă un înplinitorio sau eczăcutorio nu poate avea slobodă putere de împlinire, de cât după hotărîrile cei mai întăi ocârmuiri.

Rânduiala vorniciei de aprozi iaste această, cei ce au jalobe sau de datorii de bani sau de pricini de giodecăți de moșii și altile. Mai înainte au datorie să facă jalobă înscris către Divan. Divanul după dreaptă socotința sa pentru unii din datornici socotind către dregători, pentru alții puindu-le zi de soroc, iar pentru alții rânduind jalobile la vornicia de aprozi cu arătare în scris ca fiind dreaptă datorie să-s înplinească, ori având a răspunde vre o parte să-s înfățoseze la Divan, atunce Vornicie întră întru lucrare înplinirii cu chlpul acesta. Dacă datornicii și pârâții sânt față în poliție, rânduește aprod cu jaloba și îi aduce la Vornicie. Dacă nu au părîții vre un cuvânt de răspuns, apoi fiind din stare celor ce să pun la vartă, îi și închide, iar arătând că au a răspunde îi înfățoșaze la Divan, și Divanul făcând hotarîre sa în scris, Vorniciea face înplinire după acea.

Iar lipsind părîții din politie, adecă lipsind afară pe'a țănuturi, atunce vornicul de aprozi aratând ocârmuirei celei mai mari care iaste acum Divanul să face volnicie a Divanului prin care să zicea că să dă volnicie aprodului ca să margă la cutare ținut și prin marifetul ispravnicilor să rădice pe (cutare) ca să-l aducă la Divan, sau să împlinească vre o datorie, și numai cu acest chip poate Vornicia a trimite pe la țănuturi oameni cu volniciea Divanului, luând și aprodul ciubotile sale câte 20 bani pe ceas. Iar într'alt chip nici o dregătorie nu iaste volnică cu a sa socotință și hotărîre a trimite spre rădicare vre unui om, decât numai fiește care dregătorio în țănutu său la birnici și supuși ispravnicești și zapcii la slujătorii lor.

Vorniciea de aprozi întru toate pricinile ce sânt să-s înfățoșeze la Divan, dup ce dau jalobe, are să-ș amestece și să privigheze cu bună rânduială, și după rândul fieștecărie jalobe să înfățoșeze pe amândoă părțile la Divan, sau la departamenturi.

Inpliniala din zece lei unul are să ea Vornicie de aprozi pe banii ce se vor înplini prin marifetul seu cu hotărîre Divanului, cari înplinială să lua până la anul 1809 Noemb. de la acei ce ave a lua şi li sa înplinea.

Iar de la vreme arătată după hotărîre Divanului să urmiaze a să lua pliniala dela datornici, adecă dela cei ce au a plăti şi nu să îngrijăsc a da banii la vadea. Insă aceasta numai la înplinirile banilor cu zapise, iar la alte pricini de giodecăţi afară de înprumuturi înplinelile prin giodecăţile Divanului să fac dela acei ce eu banii. Şi întru acest chip va urma şi de acum Vorniciea.

Când vre unui datornic pentru datoriea sa sau cu zapis sau fără zapis i să pune vadea de către Divan. Vorniciea de aprozi nu poate să ea înplinială, decât numai atunce când să plătesc banii. Aşijdire şi pentru giodecăţi de moşii şi alte acareturi care de către unii prin asupritorio chip să stăpânesc cu nedreptate, şi apoi prin giodecata Divanului li s'a dă dreptate ca să-s ea din stăpânire acelora, şi să-s întoarcă la dreptul stăpânitorio. Pe acele lucruri nu să ea înplinială de Vornicie.

Inpliniala să ea numai pe bani de împrumutări şi pe lucruri ce să înplinesc pe acei bani a împrumuturilor.

După cum afară la ţănuturi asămine şi aice în oraşul Eşii nu poate Vornicia de aprozi să facă vre o înplinire sau rădicare şi închidere fără ştire şi porunca Divanului nici a pune secvestru sau a pecetlui. In scurt ca un înplinitorio hotărîrilor Divanului, dela sine nu poate mişca, fiind supus Divanului adecă ocârmuirei cei mai înalte.

La pricini de clironomi are să-s întrebuinţeze Vornicie de obştea precum să arătă în rândul seu alcătuire ce s'au făcut în vreme rânduirei aceştii boerii, neamestecându-se întru acesta Vornicia de aprozi. Şi pentru înplinirea dela aceste să va urma hotărîrii judelui Vornicii de obştă, cari s'au primit acum. Vatavul de aprozi şi Ceauşul de aprozi, care mai înainte de alcătuire Vorniciei de aprozi avea toate datoriile aceste căte are acum Vornicia de aprozi, afară de şidere împreună.

Acum să află supt ocârmuire Vorniciei de aprozi în supunere Divanuluî luând liafa lor şi rânduindu-se ca să înfăţişeze pe jeluitori înainte Divanului şi a departamenturilor.

Poruncile ce s'au făcut de către cel mai înainte prezident

D. sfetnicul de taină Cușnicov, care sănt și în Canțilerie prezidenției pentru urmare ce au socotit Ex. sa că să cuvine Vorniciei de aprozi. Acele nu să se aneresesc prin aceasta rânduială și pot să fie păzite adaogindu-se și aceste care sânt următoare celor vechi legiuiri.

Pentru Agie.

Aga iaste zapciu tărgului orașului Eșii, are închisoarea ce să numește grosul agiei. Puterea sa să întinde în toate ulițăle orașului, afară de mahalale cari sânt a hătmăniei. Poate cerceta toate pricinile de judecăți ce să înfățoșaze la agie a târgoveților.

Poate rădica și a închide la grosul agiei, și pentru înpliniri de bani și pentru neorânduele pe toți aceea care sânt în stare sau de birnic, sau din bresle sau rufeturi, afară de acei cari nu sănt de stare ce de gios. Iar dacă vre o parte din parîși sau părâți nu să mulțămesc cu giodecată și hotărîre agiei, sânt slobozi a să jălui aceia la Divan și Divanul cercetând, dacă gasăște hotărîre agiei driaptă și nu o schimbă, apoi de cătră agie să face și înplinire, să ea și înpliniala. Iar de nu să găsăște acea hotărîre driaptă și cu orînduială, schimbându-se de cătră Divan, prin Vorniciea de aprozi să face împlinire hotărîre Divanului, și atunce și zăcioiala sa ea de către Vornicie.

Are supt sine agie toate breslile, adică bacalii, cibotarii, blenarii, cojocarii, plăcintării, pitarii, bărbierii, ... , brăharii, cizmarii, abagerii, butcarii, cărămidarii, tălpălarii, pelarii, rochierii, zarzavagii, făinarii, săhaidacari, cherestegii și soponari. Aceste bresle pentru buna orânduiala a orașului pentru vănzari, pentru narturi, sănt supusă cu totul agiei. Și de vor fi prin aceste isnafuri și oameni care nu să cuvin agie, precum slugitorii a altor zapcii și sudeți. In pricina bunei rândueli adică a voișărilor și a tuturor nezamurilor dela agie spânzură ocârmuire lor, iar pentru pricini de giodecăți, cei de pe ulițe sănt supuși agiei, și cei de pin mahalele hatmaniei.

Pre bresle adică neguțitorii streini, Armeni și Jidovi, aceste nu era supusă dintr'un tăi agiei, ce la Velcămărași după vremi.

Dela deschidere războiului în lipsa lui Velcămărași să văd supusă agiei, însă numai la căutare pricinilor de giodecăți, și în buna rânduială târgului în neființa lui Velcămărași. Iar pentru în-

plinire birului dela neguțitorii hrisovoliți și dela briasla jidovească, nu are agie a să amesteca, ci vistirie singură a înplini, ce încă pe neguțitorii hresovoliți stare întăi și al doile. Nu iaste volincă agie, nici a-i rădica, păzindu-se, orânduiala cuviințiĭ având supunere lor cătră vistirie.

Deși iaste acum briasla jidovilor supt ascultare d. sale vel agă pentru bună orânduială ce iaste datorio a păzi fieștecare, însă pentru Jidoavei ce șăd prin mahalele la întâmplări de judecată sau gâlcevuri între dânșii, nu poate agie a-i rădica din mahalele și a-i jiodeca, ce hătmănia care are datorie mahalalilor are să caute pricinele acelora, precum și a tuturor căți lăcuesc în mahalale. Și precum hatmanie nu poate rădica om din ulițile orașului, așa nici agia din mahalale pentru pricini de giodecați și gălcevi.

Datoriile privigherei agiei s'au arătat și mai înainte și sânt aceste, a pune la cale pentru cele apărătoare și trebuitoare la întâmplări de foc adică a să afla pela dughenile din târg, putini cu apă, scări, topoară și funii noă. Și la agie a să afla în toată vreme sacale cu apă pe lângă tulumbe, la întămplări de foc. Este datorio a alerga însuși aga cu zapciei ei arnăuți și slujitori cu cele trebuitoare spre neîntindere și stăngire focului.

Mai iaste datoare agie a privighea, ca păine din orași a să afla cu îndestulare pe la pitari, precum și carne și lumănări, vănzându-se cu prețul căzut.

Are agiea și vătăjie de harabagii care iaste datorio a avea cară mocănești și căruțe pentru trebuința călătorilor cu chizășie, care vătav de harabagii, după condică are să ea dela acei ce să tocmesc cărăuși, câte..... par. de lei pe suma ce să tocmesc. Iar acum urmează a lua din zece lei unul.

Când să va întâmpla ca agiea după jaloba a vreunui părâș din oraș pentru datorie să facă vreun secvestru și să pecetluiască marfa sau avere cuiva spre împlinire datoriei, și părătul până a nu să face hotărâre giudecății de cătră agie, va năzui cu jalobă cătră Divan și va arăta că i s'au secvestruit marfa sau avere, și va cere hotărîre giudecății sale prin Divan. Atunce Divanul încredințându-se că au întrat agia în căutare pricinii, va cere răport sau anafora în ce chip s'au căutat, și întrând în cercetare, dacă va schimba hotărîre agiei, apoi înpliniala o va lua vornicul de arozi. Iar urmând socotința Divanului a găsi cu cale anaforaoa agiei,

atunce înpliniala o va lua agie. Iar când tot întru aceeași vreme o parte va năzui la agie și alta la Divan, atunce se va protimisi giudicătorie ce mai înaltă a Divanului, dacă nu va fi apucat agie a întra în secvestruire și în cercetare, precum și la întâmplari care abia va fi întrat agie în cercetare și nefiind sfârșit, vre unul din jeluitori au năzuit la Divan. La începutu pricinii, atunce poate să-s rânduiască înplineala jumătate agiei și jumătate vorniciei de aprozi.

Agiea nu poate călca casile cele cinstite fără știre ocărmuirii, decât numai a birnicilor și a celor proști. Pentru fănaruri de a se afla pe ulițele orașului, fanarați și străzi în vreme de noapte pentru paza târgului este datoare agie să urmeze întocmai după cuprindere predlojeniei.

Aga dă ravași în țară acelor din orași, care vor să miargă în cuprinsul Moldovei, afară de piste hotar.

Pentru hătmănie.

Hatmanul are supt sine toate căpităniile de pe la marginile țării cum și pe căpitanii de potiră rânduindu-se acești căpitani de către hatmanul; are mahalalile din orașul Eșii, a cărora pricini de hatmanie să caută și să cercetiază și hatmanul ea și înpliniala pe bani ce înplinește din zece lei unul. Iar când vreo parte nu să va mulțămi cu hotărâre hătmaniei și va porni jalobă către Divan, atunce Divanul întrând în cercetare pricinii, dacă găsăște hotărâre hatmăniei dreaptă și cu cuvință. înpliniala o ia hatmanul. Iar de să schimbă de către Divan hotărîre hătmăniei, atunce înpliniala o ea vornicul de aprozi.

Hatmanul este dator la întâmplări de foc atât la mahalale, cât și în oraș în târg, să alergi cu zapcii, slujitorii și tulumbile hătmănii spre stângire focului. Hatmanul are închisoare sa care să numește grosul hătmăniei întru care poate să închidă pe lăcuitori de pin mahalale birnici și cei de stare proastă când să întâmplă giudecăți între dănșii și pricini de datorii. Iar casă cinstite nu poate călca, fără știre și porunca ocărmuirii.

Hatmanul primește pe toți tălharii ce să prind pe afară de către ispravnicii țănuturilor, și de către căpitani și cercetându-i, pe acei dovediți în fapte de furtușag și în ucideri, îi trimite cu înștiințare la departamentul crimenalului.

Hatmanul are străji înprejurul orașului la toate drumurile ce întră în oraș de privigiază și cercetează pe acei ce întră și es.

Hatmanul dă răvașe de drum acelor ce vor să iasă din oraș, ori în ce parte de loc, prin chezășie însă, puindu-le și vadea pentru întoarcere.

Este dator hatmanul a trimite potiri de arnăuți întru prindire tâlharilor.

Hatmanul are slujitori ce să numesc siimeni hătmănești, bulucbași și arnăuți.

Are supt sine hatmanul și pe zapcii acestie, capitani de lefegii, vel capitani, porușnici, başbulucbași, și pe slujitorii lor.

Hatmanul este îndatorit a avea străjile sale, în vreme de noapte pe la mahalale pentru pază a nu să întâmpla foc și oameni răi talhari.

Iar în târg nu poate să-s amestece, fiind datorie agiei.

Pentru vornicia obștăi.

Vornicul de obște are în purtare sa de grijă casa cutăei milelor, a căruea venit să înpărțăști la văduve și casă scăpătati dupi izvodul ci să face de vornicul obștăi, și să cercetiază și de cătră Divan.

Poartă de grijă și privighiază veniturile acestii casi, de a să strânge și a să împărță în vremile rânduite, iar la înplinire omului slujbei sale esti dator a da samă lămurită de venitul ce au întrat în casa miliei, și de lefile ce s'au împărțit, care samă să cercetiază și să întărești de către Divan, dacă este urmată după cuviință.

Vornicul de obște este îndatorat a să afla în Divan șăzător înpreună după cei patru vornici mari, iscălind și la hotărârile pricinilor.

Vornicul de obște să îndatorește a cerceta pricini de clironomii și a rândui epitropi asupra averii acelor ci să săvârșesc din viață și de rămân copii nevrăsnici, a face catagrafie pentru averea și a priveghea pentru copii, dezbatând și avere rămasă de cătră alte datorii.

Înpărțările clironomilor prin vornic de obște să fac.

Vornicul de obște este dator să să îngrijască pentru adăo-

gire veniturilor casii milii, pentru strângere și păstrare lor, și pentru înpărțire banilor la locuri vrednici de milă, ne căutând hatâr, ce cu dreaptă cumpănire analoghisând după stare și după obraz.

Vornicul de obște are putere a lua întru a sa epitropie averea străinilor cari să săvârșesc din viață, și nu le ramăn clironomi, și o întrebuințază la cutia milelor spre agiotorul săracilor.

Vornicul de obște are și slujători ci să număsc vornicei a obștăei.

Aceste toate sânt cuprinsă în țădule acestii boerei, iar apoi în pricini de clironomii, pe banii ci să înplinea ; împlineala cu urmet a să lua de cătră vornicul de obște.

Gavriil M. și Exarh.

Balș

Roznovanu.

III.

Excellence

En me conférant le poste, que j'occupe, l'intention de votre Excellence n'était pas sans-doute de m'exposer à des manèges, qui pussent cammpromettre mon honneur et ma reputation, de même qu'en l'acceptant, je n'ai eu en vue que le désir de vous canvaincre de mon dévouement, et de déployer man zèle et mon activité pour le service de l'état

Que Votre Excellence juge donc maintenant de l'affliction que j'éprouve, en me voyant si cruellement deçu dans mes attentes, et en m'appercevant, que monsieur Louppe de Balche par des interpretations sinistres de toutes mes démarches, s'efforce d'un côté de me dénigrer dans l'esprit de Votre Excellence, et de l'autre d'empieter sur les droits de ma charge de manière à m'en rendre l'exercice desagreable. La pénétration de Votre Excellence me rassûre toutefois, et je connais trop ses dispositions équitables et magnanimes, pour ne pas savoir, qu'elle se défiera toujours des rapports, qu'on pourrait lui faire, sans les appuyer de preuves solides, et que jamais je ne serai condamné, sans être entendu. Aussi mon dessein n'est point de refuter en des inculpations, dont je ne connais pas même la nature, et de l'inconséquence desquelles je suis tellement convaincu, qu'à présent, comme à toute autre

époque, je m'offre à soumettre ma conduite publique à l'examen des juges les plus sèvères, et je ne souhaite que de faire sentir à Votre Excelence la futilité de l'autorité, que sous la dènomination de chef, monsieur le chancelier de Balche parait vouloir s'arroger sur moi. Les fonctions de toutes les places du Divan sant rigoureusement déterminées par deş usages surannés, qui mettent une égalité parfaite entre tous les membres de ce tribubunal, et si dans les causes litigieuses, le grand-chancelier a le droit d'émettre son voeu le premier, ce n'est pas parcequ'il jouit d'une certaine superiorité sur ses collégues, mais parcequ'on croit dovoir déferer à l'âge età l'expérience, qu'an lui suppose. Au niveau de monsieur Louppe de Balche, moi et tous les autres membres du Divan, ont le droit de discuter toutes les affaires portées par devant ce tribunal, et de manifester même une opinion contraire à celle du grand-chancelier, dont le voeu ne prévaloit pas même, que quand il est appuyé de la pluralité de suffrages, ce qui sûrement n'est pas du ressort des subalternes, qui ne peuvent en rien contrarier les volontés de leur chef. Ce que je viens de dire suffit pour faire sentir l'inconséquence de l'autorité, que M-r Louppe prétend prendre sur moi, et que je puis d'autant moins reconnaitre, que sous l'administration de sept Princes divers et de tous les prédécesseurs de Votre Excellence, j'ai autant et plus que lui servi ma patrie dans des postes aussi distingués que le sien, sans jamais directement dépendre que de ces Princes, sous l'ancien gouvernement, et des Senateurs-Présidens, que sa gracieuse Majesté nous envoie, depuis l'entrée de ses troupes dans ce pays. Ces prétentions exagerées de monsieur le chancelier peuvent aisément faire juger à Votre Excellence des empiètemens qu'il se permet sur les droits de ma charge ; empiètemens offensans pour moi-même, nuisibles au bien-public, et dilatoires pour l'expédition des affaires. N'écoutant que son ressentiment, il a reduit la Vornitchie à une stagnation totale, et abusant à cet effet de la permission, que Votre Excellence lui a acordée de prendre le premier connaisance des petitions du public, il m'arrache soignensement les causes, qui sont de mon ressort, renvoie les unes aux Ispravniks, qui faute de pouvoirs necéssaires, les laissent traîner dans une longueur ruineuse aux justiciables, met des entraves aux autes, liquide lui même les créances pécuniaires, dont le rembour-

sement n'est commis qu'au Vornic des Aprodes, et produit ainsi une discordance, une confusion, qui nuit au public et fait tort à mon activité.

Excellence! je connais trop la soumission, que l'on doit à un administrateur aussi sage, aussi équitable que Vous, pour oser, comme quelques autres, avancer des choses, qui n'ont ancune existence, et comme tout ce qui je viens de dire sur les empiètemens de monsieur le Chancelier sur les droits de ma charge, sur les obstacles qu'il met par là à la marche des affaires, et sur la probité de ma propre conduite, je puis l'appuyer de preuves sans replique. Votre Excellence sentira la nécésité de me mettre à même de librement exercer les droits de ma charge, en lui ôtant une permission, dont il fait un abus si excessif, et que Votre clémence seule vous a porté à lui acorder.

Qu'il me soit encore permis d'ajouter ici quelques mots sur la conduite de monsieur Theodor Balche, qui parait avoir agi de concert avec monsieur le Chancelier. Par des rapports fallacieux et dénoués de fondement on fait entendre à Votre Excellence, que je transgresse les bornes de mon emploi, en arrêtant de ma propre autorité un homme, qu'on dépeint comme innocent, et pour me faire passer pour plus coupable encore, on suprime soigneusement les causes, qui ont occasionné son arrestation. J'ignore les renseignemens, qui le Comité peut avoir donné là-dessus à Votre Excellence, mais je suis assûré, qu'ils ne peuvent qu'être de nature à Vous convaincre de ma innocence. Les liquidations pecuniaires se faisant toutes par l'entremise de la Vornitchie des Aprodes, je demande si monsieur Théodor de Balche était autorisé à se refuser si obstinèment au payement de l'argent, dont le remboursement m'avait été ordonné par Votre Excellence elle-même.

Ses differends personnels avec moi n'excusent point ses refus, car les disputes privées ne penvent ni ne doivent jamais influer sur les affaires publiques, et si d'autres s'avisaient encore d'imiter cet exemple, je laisse conjecturer à Votre Excellence la confusion, qui en naîtrait. Cependant comme tout ce que monsieur le Chancelier entreprend contre moi, me menerait à des détails trop diffus, et que Votre Excellence n'est poiant obligé de me croire, je le supplie instamment de bien vouloir charger l'honorable Comité de prendre connaissance de toutes mes plaintes

contre monsieur Louppe de Balche, et de preuves, dont je serais à même de les appuyer, afin d'en instruire Votre Excellence par un rapport, et de Lui faire prononcer avec connaissanse de cause sur mes reclamations. Mes humbles instances n'ayant rien, qui blesse les loix de l'équité, j'espère que Votre Excellence y accedera avec la bonté, qui la caractérise, et j'ai l'honneur d'être avec le plus profond respect,

Excellence

Votre très-humble et trés obéissant serviteur
Grégoire de Ghyka Vornic

Iassy ce 12 Mai 1812.

A Son Excellence
Monsieur de Milaschewitch Conseiller intime actuel, Senateur-Président des deux Divans de Moldavie et Vallachie et Chevalier de plusieurs Ordres.
Très humble Petition de Grégoire Ghika Vornic.

IV.

Excellence

Je suis si confondu de la bonté, que Votre Excellence m'a témoigné, en me communiquant prèalablement les reglemens, qu'Elle se propose de prescrire au Divan par rapport à la Vornitchia des Aprodes, que je ne sais pas comment Lui en exprimer ma reconnaissance; elle est si vive, si profunde, que tant ce que je dirai, serait audesous de ce que je sens. C'est à Vous seul, Seigneur, vous former une idée des sentimens, dont je me sens pénétré à votre égard, et de la dauleur, que j'éprouve en me voyant pae les manèges d'autrui dans l'impossibilitè de m'acquitter du moins des jonctions de l'emploi, que Vous m'avez conferé avec une exactitude propre à me mériter Votre approbation. Les reglemes, dont Votre Excellence vient de me faire part rendraient cette impossibilité plus grande encore, et me feraient entièrement manquer le but principal, que je me suis proposè en acceptant la Vornitchia des Aprodes, et qui ne tend à rien autre, qu'à me meriter sa satisfaction et à servir ma patrie avec le zèle et la dèvouement, que je lui dois.

Les observations, que je me permets de faire dans l'écrit

ci-joint convaincront Votre Excellence de cette veritè, et Lui prouveront que ces dispositions, en frustrant la Vornitchia de ses droits les plus surannés, la reduisent à une stagnation et à une nullité absolue. Ce n'ést pas là sans doute l'intention de Votre Excellence, qui ne veut que remedier aux abus, qui s'y sont dèja introduits, et dont la disparition serait, à mon avis, beaucoup plus aisèment effectué par l'adoption de queques unes de ces mesures alleguées dans une petition en idiôme Russe, que j'ai eu l'honneur de prèsenter à Votre Excellence à l'époque de son retour de Buccharest. La bonté, que Votre Excellence me temoigne, le désir de la servir avec zèle, et la connaisance de ses dispositions équitables et magnanimes sont la meilleure excuse de la franchise, avec laquelle je prends la liberté de Lui communiquer mes pensèes. J'ai l'honeur d'être avec le plus profond respect,

Excellence

Votre très-humble et très soumis serviteur
Gregoire de Ghyka Vornik

Iassy ce 28 mai 1812.

V.

Observations sur quelques uns des reglemens, dont on fait mention dans la Pétition.

2-o Le Vornic des Aprodes ne se chargera de la et du jugement d'aucune cause, et se reglera uniquement sur les ordres, qu'il recevra de la part du Divan.

* * *

11-me En vertu des causes plus bas alleguées le Vornic des Aprodes ne pourra pas percevoir la dîme d'usage.

1-me Lorsque le debiteur sera dèclaré en état de faillite et que les crèditeurs, convoqués par autorisation du gouvernement, formeraient d'entre eux une Comission, qui se saisissant des biens du debiteur, satisferait aux besoins de crèanciers sans le concours et la cooperation du Vornic.

* * *

3-e Une affaire, qui aura été portée au Divan pour être jugée, et sur laquelle, avant qu'elle soit définitivement decidée, les

parties contendantes s'accordent entre elles, en payant l'une à l'autre une certaine somme d'argent; il n'est pas juste que sur une afaire pareille le Vornic des Aprodes prelève la dîme d'usage vû qu'il ne s'y est donné aucune peine.

* * *

Observations

Une disposition pareille reduirait à une nullité absolue la Vornitchie des Aprodes, qui a toujours été considerée comme un tribunal, auquel, lorqu'il est question des liquidations pecuniaires, ou d'autres causes peu importantes, les habitans ont d'eux même recours, pour éviter la longueur et les fraix de procédures, et pour s'épargner le tems, qu'il leur faudrait perdre, pour présenter des requêtes, en obtenir la réponse et être enfin jugés par le Divan. Sans parler du tort, qu'une disposition pareille ferait au Vornic je me borne à représenter à Votre Excelence le mal, qui en resulterait pour les pauvres habitans, aux quels la crainte de s'engager dans de procédures longues et dispendieuses ferait renoncer à l'envie de reclamer justice. C'est pour cela que de tout tems le Vornic des Aprodes a eu le droit de rediger même de sentences judiciaires, ou Anaphora, pour les justiciables, lorsque tous les deux etaient satisfaits de son jugement, et ce n'est que dans le cas contraire qu'il est obligé de rendre compte à ces membres du Divan, auxquels la cause en lirige doit être rapportée. D'ailleurs il arrive une infinité de cas, où une exécution immédiate est absolument nécésaire, et si la Vornitchie, comme autorité exécutive, a les mains liées, si, sur de justes reclamations, il ne lui est permis de rien entreprendre avant que les justiciables aient rempli toutes les formalités judiciaires, que d'abus et que des pertes souvent irréparables ne s'ensuivraient-ils pas pour les reclamans

Ce reglement ne blesse pas moins les droits de la Vornitchie. Il est juste sans doute, que le Vornic ne prélève aucune dîme, lorsque les créditeurs d'un banqueroutier s'arrangent entre eux de manière à ne point avoir recours aux autorités constituées, mais quand par les petitions ils demandent au Divan la saisie des biens de leur débiteur, alors ce tribunal, en vetru des usages lo-

caux, doit renvoyer leur mémoire au Vornic des Aprodes qui soigne la distribution des biens du failli entre les créanciers, et en perçoit, comme de raison, la dîme d'usage.

Mais laissant à part les usages du pays, j'observe à Votre Excellence, que le Vornic des Aprodes, dont les appointemens sont très-minces, entretient pour l'éxécution de pareilles affaires une foule de personnes, qu'il nourrit et solde à ses propres dépens, et qui le ruineraient de fond en comble; si les institutions locales ne lui avaient pas accordé l'indemnisation de la dîme.

D'ailleurs, je demande comment la saisie des biens du banqueroutier peut elle se faire sans la cooperation du Vornic des Aprodes. Puisque le créditeurs ont recours au Divan, il est évident, qu'il n'ont pu s'accorder ni entre eux, ni avec le débiteur, ou du moins que la saisie des effets de ce dernier souffre des difficultés, et ne peut s'opérer que par l'intervention de l'autorité.

Or cette autorité c'est la Vornitchie des Aprodes, qui par des gens nourris et soldés par elle, effectue cette saisie et soigne les biens du faillit jusqu' à leur distribution. Il est surement très probable que lorsque tout sera rassemblé et mis en surté par le Vornic les créanciers s'efforceront d'effectuer la vente ou la distribution des effets sans la cooperation du Vornic, éviter la dîme, il est plus probable encore, que lorsqu'il ne pourront pas disconvenir de cette coopération ils tâcheront de gagner le principal membre du Divan, et de l'engager à pallier et à deguiser ui-même le concours de la Vornitchie des Aprodes. Une pareille disposition fait donc évidemment tort au Vornic et donne lieu à une foule de reclamations de sa part, et de justifications de la part du membre du Divan, qui s'aviserait de le frustrer du fruit de ses travaux.

Lorsque un des justiciables est amené par des Aprodes au Divan et présenté à ce tribunal par le Vornic, en vertu des ordres, qui lui ont été donnés, et qu'avant la décision de la cause en litige les parties contendantes viennent à s'accorder entre elles, le Vornic a toujours été en droit de prélever la dîme d'usuge sur l'argent que l'un des adversairs paye à l'autre par suite de leur arrangement. Les peines et la coopération du Vornic des Aprodes dans toutes les affaires portées au Divan ne penvent aucunement être deguisés, car c'est lui qui soigne la confrontation des justi-

ciables par devant les tribunaux, c'est lui qui par ses gens les y fait comparaître de gré ou de force, quand le Divan l'ordonne, c'est lui qui par des hommes à son service les amène souvent des cantons los plus éloignés et c'est lui en fin qui veille sur la conduite des écrivains et des redacteurs des sentences. auxquels les actes des justiciables sont confiés.

Je finirai par observer à Votre Excellence que de tout tems les créditeurs d'un homme quelconque s'adressaient pour la liquidation de leurs créances à la Vornitchie des aprodes, qui citait devant elle le débiteur, s'il était en ville, examinait de soi—même les raisons des reclamans, et effectuait le payement, corsque la dette n'admetait point de doute, mais quand elle était susçeptible de contestations, il était obligé d'en faire part au Divan, qui prononçait sur les pretentions de deux contendans.

Lorsque cependant le débiteur est établi à la campagne, ou dans quelque district du pays alors le Vornic des Aprodes soigne le payement de la dette par des Volnitschies ou des ordres adressés aux Ispravniks, et ratifiés par le Divan, devant lequel le debiteur est amené, quand il se refuse à la liquidation. Dans tous ces cas ie Vornic est autorisé a percevoir la dîme d'usage.

Les observations, que j'ai pris la liberté de faire, sont toutes fondées sur des usages surrannés et des droits genérelement reconnus de la Vornitchie des Aprodes, et Votre Excellence, qui veille avec une vigilance si rigide sur le maintien des coûtumes locales, ne permetra pas sans doute, que des autres abusent maintenant de la place qu'il occupent, pour frustrer la Vornitchie de ses droits et de ses privilèges.

Quant à la Vornitchie de Obste, il me suffira de remarquer à Votre Excellence, que cet emploi doit son origine an Prince Alexandre Mourousi, qui dans des lettres patentes par lui redigées à cet effet fixe et determine les fonctions de cette place de manière à prevenir tout abus, tout mai entendu, lorsqu'on se tient à ses reglemens.

I[1]).

Cătră cinst. agie de la mine se dă.

Prin aceasta scrisoare a me ce o dau iscălită de mine[2] însuș fac știut cinstitii agie că vătăfia de harabagii din târg Iașii am luat-o eu asupra me, după care am să-m strâng obicinuitu havaet întocma precum în gios să arata adecă 1) Toate carăli i caruțili cu cai și cară cu boi ce umblă în chirie, sânt datoare a să strânge ori de unde vor veni la vătășie de harabagii, iar nu la alte locuri.

2. Toți acei chiragii să nu fie volnici a să tocmi și a încărca marfă fără știrea me a vătavului ci prin știre me și tocmindu-să, să-m eu obicinuitul havaet, după cum s'au urmat și până acum.

3. Datoriu sânt eu vatav de arabagii a da raport pe toată zioa la cinst. agie de toți acei ce vor veni cu cară, caruță arabagiești, și de care să vor duce.

4. Ori când va fi trebuință de cară i căruți spre a încărca ceva din porunca cinstitului divan datoriu să fiu a da din carăli și căruțăli ce vor fi la vătășie fără să fac sminteala. Și tocmala havaetului au fost pentru aceasta, într'acestași chip, adecă pe un an de zili, ce am luat-o să răspund cinci mii de lei, din care am și dat acum înainte 2500 lei, adecă două mii cinci sute. Iar ceilalți două mii cinci sute lei să-i răspund în urmă peste trei luni de zili fără prelungire. Intr'acestași chip dar luând sfârșit tocmala și așăzarea aceasta am dat aceasta scrisoare la cinst. agie. Și am primit și eu altă asăminea.

1809 Febr. 1.

---

1) „Dela" nr. 759 809 Arhiv. Senat. Chișinău.

2) Nu este nici o iscălitură, dar știm din textul rusesc că este „Ilie Novicov, negutitor dila Rosăe".

Ştiri despre Biserica principatelor romîne la 1808.

Ocupînd ambele țări romînești la 1806, Rusia dă în sarcina senatorului Serghie Cușnicov administrația civilă, iar pe cea bisericească «fostului mitropolit de Chiev Gavriil», numindu-l din nou «membru al sf. Sinod și exarhul său în Moldova, Valahia și Basarabia». Inalta rezoluție împărătească de numirea lui Gavriil s'a pus la 27 Martie 1808; la 9 Aprilie i se trimite ordinul sinodal sub nr. 1503, primit la 8 Mai, și conform acestuia exarhul era dator: 1. să depună jurămîntul de intrare în funcțiune, în fața supremului comandant al armatelor imperiale, generalul feldmareșal prințul Prozorevschi, care va stabili și formula de jurămînt, „conform cu împrejurările de acolo"; jurămîntul, semnat de Gavriil, avea să se înainteze sf. Sinod, pe lîngă un raport al său; 2. să comunice „intrarea sa în funcțiune cît și stabilirea reședinței exarhatului, consultînd în această privință" pe Prozorevschi; 3. să raporteze despre toate chestiunile, „pentru care foștii mitropoliți aveau corespondență cu patriarhia din Costantinopol", spre a se rezolvi de acum de sf. Sinod rus, întrerupîndu-se astfel legătura canonică cu patriarhia icumenică; 4. să prezinte o dare de seamă „despre numărul și starea bisericilor, a clerului, mănăstirilor, stareților și a călugărilor lor, culegînd totodată informațiuni despre normele după care se conduceau pînă acum mitropoliile, cît și măsurile ce găsiți i. p. s. voastră folositoare pentru buna rînduială în biserici și în clerul local"; 5. pentru lucrările de cancelarie, la început să ceară cîte un funcționar dela consistoriile duhovnicești din Ecaterinoslav și Podolia, dintre cei mai buni. In fine, sumele necesare pentru transportul său și acoperirea primelor nevoi, le va hotărî oberprocurorul sinodal, prințul Al. Galițin, raportînd și împăratului.

La 2 Iunie 1808, exarhul comunică sf. Sinod, sub nr. 4, că, potrivit ordinului imperial, s'a părăsit domiciliul său, orașul Dubăsari, și în ziua de 18 Mai a sosit cu bine în orașul Iași, capitala

Moldovei; că, a depus jurămîntul după formula prințului Prozorovschi în catedrala mitropoliei din Iași, biserica sf. mare mucenic Gheorghe, în fața prințului, și a multor fețe, duhovnicești și mirenești, în ziua de 22 Mai; și acest jurămînt, în original și semnat de dînsul, îl anexează la raport, adăugînd totodată că a și intrat în exercitarea funcțiunii sale.

La rîndul lui, prințul Prozorovschi fiind pe loc în Iași, îi comunică exarhului Gavriil, sub nr. 857 din 23 Mai 1808, în copie, adresele ce-a trimis în aceeaș zi mitropolitului Dositei al Ungrovlahiei și divanurilor țării, și-i dorește „din inimă sinceră ca munca ce vă stă înainte să aibă ca țintă proslăvirea numelui Domnului, binele Bisericii creștine ortodoxe, bucuria prea milostivului nostru stăpînitor, adevărata prosperitate a turmei credincioase și mulțămirea voastră sufletească".

Prozorovschi prin adresă îi făcea cunoscut lui Dositei că din moment ce mitropolitul Veniaminal Moldovei a demisionat, împăratul, „în calitate de cap al bisericii ortodoxe greco-sobornicești" l-a numit pe Gavriil exarh „nu numai al Moldovei și Basarabiei, ci și al Valahiei, și pe viitor în toate chestiunile de administrație duhovnicească vă veți adresa lui și veți fi sub a sa conducere și învățătură".

Mai pe scurt, prințul dă de știre și divanurilor romînești despre numirea lui Gavriil.

La 31 Octombrie, sub nr. 48, exarhul Gavriil scrie din Iași către sf. Sinod un lung raport despre chestiunile, de care fusese însărcinat să se intereseze. Redăm aici *întreg acel raport*, în traducere.

„Intru împlinirea dispoziției sfîntului îndreptătorului Sinod, raportez cu supunere cele ce urmează. Intăi. După ce am sosit în Iași și după ce am depus cuvenitul jurămînt, am intrat în funcțiunea de exarh, despre care tot atunci am și raportat sf. Sinod, și existînd vacanța de mitropolit al Moldovei, am intrat și în administrarea mitropoliei Moldovei, deoarece mitropolitul ei Veniamin încă din luna Februarie, anul curent, a demisionat formal din administrarea ei; și îndată am tradus din limba rusă în moldovenește și grecește formula pomenirei, la serviciile divine, la vohodul mare și ectenii, unde se cuvine, a împăratului suveran, a augustei familii și a sf. Sinod, și tipărindu-se, s'a răspîndit în toate mănăstirile și bisericile Moldovei, Valahiei și Basarabiei. In acelaș timp, cercetînd ce dependență aveau mitropoliții principatelor Moldovei și Va-

lahiei de patriarhii din Constantinopol, am aflat că, deşi ei se considerau independenţi şi pe aceeaş treaptă cu patriarhul bulgar din Ipec, totuş nici o gramată în această privinţă n'a arătat. La scaunele mitropolitane se alegeau mitropoliţi de către rangurile duhovniceşti şi boerii naţionali, şi se întăriau de Domnitori; apoi Domnitorii informau pe patriarhul din Constantinopol, la fel şi mitropolitul intrat în administraţie raporta patriarhului despre alegerea sa şi intrarea în funcţiune; de acolo se primia o gramată de confirmare. La fel şi cînd se schimbau patriarhii, mitropoliţii trimiteau noului patriarh felicitări, ce constau uneori în obiecte de preţ, alte ori într'un poclon de bani, ca semn al devotamentului lor către Biserica cea mare; în slujbe, mitropoliţii pomeniau, unde se cuvine, pe patriarhul de Constantinopol, iar episcopii sufragani pomeniau numai pe mitropolitul lor. Nicăeri nu se trimiteau lucrări pentru rezolvit, însă în chestiuni de credinţă şi în alte importante împrejurări bisericeşti primiau directive de conducere dela patriarhul de Constantinopol. De asemeni sf. Mir îl primiau dela patriarh, pentru care se trimitea o sumă oarecare de bani, sub formă de danie benevolă. Celelalte obiceiuri locale şi slujbele se aseamănă cu ale bisericii răsăritene greceşti.

Clerul de mir (alb), potrivit unei vechi tradiţii, plăteşte pentru întreţinerea arhiereilor eparhiali cîte 7 lei pe an, iar pentru aşezămîntul domnesc al principatului în limba greacă, aşa numite şcoli, unde se învaţă copiii mirenilor, şi mai ales ai grecilor, cîte 6 lei.

Al doilea. Din punct de vedere economic am găsit mitropolia Moldovei în mari datorii, şi anume peste două sute mii lei, împrumutaţi cu poliţe neprotestate şi plătind procente peste 18 mii lei pe an; această datorie a rămas după foştii mitropoliţi Iacov şi Veniamin, deoarece atît unul cît şi cellalt, în vremea administrării lor, au împrumutat pe seama mitropoliei cîte una sută cincizeci de mii lei; căci înainte aici aşa se proceda, că datoria ce o contracta mitropolitul în vremea slujirii sale, sau un episcop, sau un arhimandrit sau igumenul unei oarecare mănăstiri, sub înfăţişarea că ar fi pentru nevoile mănăstireşti, datoriile rămîneau în sama acelor locuri, în care ei ş'au avut slujirea de conducător, şi astfel s'au produs mari neajunsuri. — Cred că neîntîrziat trebuie să se dea dispoziţie la toţi cei încredinţaţi păstoriei mele (căci şi alte episcopii şi mănăstiri mai toate's în mari datorii) ca nici un funcţionar în

serviciu să nu facă datorii în contul postului său, fără să existe vre o mare nevoie, și ca polița să fie certificată de cancelaria administrației exarhului și cu aplicarea peceții. In privința bisericilor, e de observat că însăși bisericile zidite în Iași, nu's rele, odoarele deși nu sunt bogate, totuși bine păstrate; clerul nu-i așa de instruit, însă la citirea bisericească și cîntarea în limba sa își fac datoria; în sate atît în eparhia mitropoliei cît și în ale episcopiilor (căci în Moldova afară de eparhia mitropoliei, mai sunt încă două eparhii: a Romanului și a Hușului, cari au episcopi deosebiți), biserici îs prea multe, iar preoți și mai mulți, astfel că în unele sate cu 50 de familii, sunt trei sau patru preoți. In această privință eu am dispus, ca în viitor să nu se mai construiască vre o biserică, fără o deosebită cercetare, dacă într'adevăr ea e absolut necesară. La fel și cu hirotonia în preoție să se opriască, ocupîndu-se locurile cu cei hirotonisiți deja, astfel ca să devină 50 de case la un preot, pînă ce se va fixa un stat de preoți. In fruntea numitelor episcopii de Roman și Huși sunt azi: la prima episcopul Gherasim, de vrîstă mijlocie, arhiereu de încredere, și bun slujitor; la cea de-a doua—episcopul Meletie, mai tînăr, dar tot de încredere.

Al treilea: clerul, mai ales cel dela sate, n'are mai de loc cultură, deși mitropolitul Veniamin nu de multă vreme a înființat o școală în limba moldovenească pentru a învăța copiii de preoți și ai slujitorilor bisericești citirea și cîntarea bisericească, cît și tipicul, retorica, logica și teologia lui Damaschin cu cunoașterea și explicarea celor șapte taine și morala, dar această școală, dela înființarea ei n'a putut încă și nici nu va putea curînd să dea învățătura necesară clerului.

Eu am confirmat această școală în forma ei veche, cu condiția ca în ea să aibă educație și întreținere cel puțin 50 de elevi. Întreținerea se primește acum dela unele mănăstiri moldovenești, și e de dorit să se trasforme din seminar vremelnic în seminar complect, introducîndu-se între alte studii și limba rusă.

Al patrulea. Lucrările se executau aci mai mult prin viu grai, rezolvindu-se mai ales de mitropolit sau de cine avea porunca lui. In loc de legi se folosesc de pravile traduse din grecește și în deosebi de Cormciea Cniga. Judecătoria duhovnicească, întemeiată nu de mult de mitropolitul Veniamin, eu am trasformat-o în Consistoriu, și am numit consilieri din clerul local mai de frunte, or-

donînd să se introducă registre și să se primiască cereri scrise pe hîrtie, după care să se facă hotăriri, conform acelor și legi, pînă la o nouă dispoziție, și să-mi înainteze mie hotărîrile lor pentru rezolvire, ca să-i învețe pe petiționari o oarecare regulă.

Pe lîngă aceasta, am înființat protopopi, pentru orientarea cărora se traduce acum și se tipărește în limba moldovenească instrucția protopopilor, tot așa traducînd din limba rusă și un catehism pe scurt tipărit, și acum împrăștiat pe la preoți și slujitori bisericești pentru a l învăța pe de rost.

Al cincilea. Dînd dispoziții, cîte se pot împlini în împrejurările actuale din Moldova, am plecat pentru a vizita Valahia. În Valahia sunt patru eparhii: una a mitropoliei și trei episcopii: a Rîmnicului, a Argeșului și a Buzăului. Mitropolitul Ungrovlahiei (așa se intitulează) Dositei, foarte bătrîn, și după propria lui declarație, cînd am vorbit cu dînsul, fiind slab, niciodată nu slujește, și nu vizitează eparhia de loc. Episcopul Rîmnicului, Nectarie, tot așa bătrîn și slab, niciodată nu slujește, trăește în București; în eparhie nu se prezintă, și o conduce însă prin protopopii săi. Episcopul Argeșului, Iosif, de etate mijlocie, în slujbă exemplar și are îndestulătoare rîvnă de biserică, trăiește tot așa în București uneori se duce și în eparhie, deși boerii Divanului, din deosebită încredere și respect către el, îl reține spre a fi prezent la Divan, după cum în Moldova mitropolitul, asemenea și în Valahia nu numai mitropolitul, ci și ceilalți episcopi asistă și semnează hotărîrile, afară de cele penale. Episcopul Rîmnicului, Constantie, nepotul mitropolitului Dositei, deși om încă nu bătrîn, poate în viitor va fi mai silitor în slujba sa, trăiește în București, și de aceea episcopia și eparhia sunt în neglijență, încît în unele biserici din eparhia sa, ca și în genere în Valahia, chiar pe pristol și în chivotele cu sf. Daruri s'a găsit necurățenie, și tocmai la episcopia Buzăului sfintele Daruri s'au aflat putrezite. Mitropolitul Dositei și episcopii Rîmnicului și Buzăului sunt greci, veniți în Valahia, numai episcopul Argeșului Iosif e din părinți băștinași.

Al șaselea. Biserici și clerici de mir în Valachia la număr e egal, dacă nu mai mulți decît în Moldova. Am dat în scris dispoziție prea sfințitului mitropolit Dositei și episcopilor ca să procedeze și ei la fel, cum am hotărît în Moldova, anume ca în viitor să se oprească înmulțirea clericilor de prisos, deoarece însăși administrația civilă se jelește cu revoltă de o asemenea înmulțire.

Al șaptelea. Ordinea cuvenită și împodobirea în bisericile din Valahia e cu totul redusă și clerul e atît de ne instruit, că nici tipicul bisericesc nu-l înțelege și nici dumnezeiasca Liturghie mulți din preoți nu știu s'o oficieze. Deaceea, i-am propus mitropolitului să instituie protopopi, după exemplul din Moldova, din cei mai buni preoți, obligîndu-i să poarte grijă de înfrumusețarea bisericească, amintind de aceasta ctitorilor și enoriașilor, iar preoților puțini pricepuți li s'a impus să slujiască mai des în prezența protopopilor și să-i deprindă cu tipicul bisericesc. Pe lîngă aceasta, am comunicat Divanului Valahiei (căci aici Divanul are influență și asupra afacerilor duhovnicești, după cum și mitropolitul are în cele lumești), capentru educația copiilor de clerici să se înființeze o școală specială în care scop, Divanul chiar atunci, fiind eu în București, a aprobat locul pentru școală și a hotărît ajutorul pentru întreținerea ei, rămînînd numai să execute mitropolitul, care și personal a aderat la aceasta cu bunăvoință.

Al optulea. Numărul mănăstirilor atît în Moldova cît și în Valahia e mare și au avantagii însemnate, însă cele mai multe, mai bune și mai bogate moșii sunt închinate unele sf. Mormînt din Ierusalim, altele Muntelui Athos și Sinai, iar celelalte la diferite scaune patriarhale și la monăstiri aflătoare în Grecia. In ele stărețesc sau arhierei sau arhimandriți sau igumeni, iar uneori chiar și simpli monahi, cari au putut să ridice prețul la tocmeală mai mult decît ceilalți și să depună suma hotărîtă la locul de care depinde mănăstirea, dispunînd cu moșiile lor după voința lor și ne dînd seamă nimănui. Mai mult încă, igumenii ca să micșureze cheltuelile, pentru îmbogățirea lor, nu țin personal-monahal, chiar și în cele mai principale mănăstiri, ci au angajați cîte unul sau doi preoți de mir pentru oficierea slujbelor divine, și ei înșiși ne slujind mai nici odată, iar la înpodobirea și rînduiala bisericească nu pun nici-o stăruință și nici grijă, se ocupă numai de moșii și înmulțesc datoriile, neglijînd bisericile, în cît unele iconostase și obiecte bisericești cum s'au lucrat dela început de ctitorii cei iubitori de Dumnezeu, așa au rămas și pînă acum fără nici o reînnoire, deoarece moșia, destinată de ctitori pentru întreținerea mănăstirei, nu merge în folosul ei și nici pentru întreținerea fraților, ci la îmbogățirea igumenilor trimiși ca arendași, cari n'au peste ei nici un stăpîn și nimănuia nu dau seamă. Deaceea, oare

sf. ocîrmuitorul sinod n'ar binevoi să porunciască ca pe acești stareți sau igumeni :

1) să-i supuie exarhului și în privința conducerii mănăstirilor, pentru ca și ei la fel cu stareții mănăstirilor din Moldova să îndepliniască toate dispozițiunile și ordinele stăpînirei duhovnicești locale și să nu iasă din poruncă; iar pe cei neascultători și necuviincioși să i se permită exarhului de a-i îndepărta pe totdeauna și a așeza în locul lor pe alții destoinici după avizul stareților locali, dînd numai de știre la locurile, unde's închinate mănăstirile și permițînd a trimite acolo aceeaș sumă, pe care o expediau mai înainte.

2) Să se ceară dela ei actele de donații sau hrisoavele, după cum se numesc aici, în care e arătată dorința și gîndul plăcut lui Dumnezeu al donatorilor, obligînd pe conducătorii sau igumenii lor ca să execute întocmai după acele acte de donații și pentru serviciul divin să nu se întrețină preoți de mir în mănăstiri, ci un număr anumit de personal monahal, după obicinuitul regulamînt mănăstiresc și după bogăția mănăstirii, cari monahi se găsesc destul de mulți prin schituri, și cîteodată au chiar lipsă de existența zilnică.

3) Trimițînd la locurile, cărora le sunt închinate mănăstirile, suma cuvenită anual, celelalte venituri să se întrebuințeze pentru întreținerea fraților-monahi, pentru îngrijirea bisericilor, pentru reparația mănăstirii și pentru plata datoriilor, unde sunt, iar restul de sume, după exemplul unor mănăstiri din Moldova, să se întrebuințeze, potrivit timpului de față, pentru lucruri plăcute lui Dumnezeu, anume: pentru școli, construcții, etc.

4) Să se mai repete ordinul că acești igumeni să înnainteze exarhului anual dare de seamă de venituri și cheltueli în bună regulă, pentru care scop să li se elibereze din dicasteria exarhului registre șnuruite și sigilate.

5) Introducîndu-se aceste reguli în mănăstiri, urmează că numeroasele schituri, împrăștiate prin păduri și văgăuni, care se întrețin aproape numai cu jertfe adunate prin lume, și în care mereu se ascund oameni fără încrederc și alte nereguli fac, să se desființeze, iar personalul monahal să se împartă pe la mănăstiri, și moșiile lor, pe unde se află, să fie atribuite altor locuri, pentru instituții plăcute lui Dumnezeu și lăsîndu-se numai cele mai bine organizate, în care frații prin purtările lor exemplare dau pildă și altora de viață monahală.

6) Să fie îngăduit a trimite conducători dela locurile, către care e închinată o mănăstire, numai în acele mănăstiri, cari dintru început au fost construite pentru a fi închinate acolo, iar cari au fost mai tîrziu predate de gospodari în stăpînirea grecilor sub diferite motive speciale, fără o propunere a donatorilor, ce s'ar putea vedea din gramatele de donații, în acelea să numiască conducători chiriarhii eparhiali dintre slujitorii duhovnicești băștinași, cari îndeplinesc o oarecare slujbă obștească, anume: în școli, în consistorii, etc., deoarece mare parte din cele mai bune mănăstiri fiind supuse grecilor, patria, afară de grijă cu procesele lor pentru moșii și alte afaceri, nici un folos nu are dela ele și dela conducătorii lor. Mănăstiri naționale în Moldova și Valahia sunt foarte puține, și cu venituri mici, dar cari totuș respectă o oarecare rînduială monahală și întrețin un număr destul de mare de personal monahal, și mai mult încă ele contribuie după putința lor și la întreținerea seminarului local, sau a școalei duhovnicești.

Al nouălea. In Basarabia sunt foarte puține biserici, și preoți de asemenea nu sunt mulți, cari știu într'o oarecare măsură rînduiala bisericească. Bisericile, deși foarte sărace, totuș au cele necesare pentru săvîrșirea sfintelor slujbe. Mai mult nu se poate spune în privința acestei regiuni, deoarece o bună parte din ea și anume: județul Ismail și Brăila, încă sunt ocupate de turci, și nu se poate da nici o dispoziție.

Al zecilea. Pentru a introduce o oarecare ordine și gradație între mănăstiri și stareții lor, nu va găsi de cuviință oare sf. cîrmuitor sinod de a porunci să se împartă mănăstirile pe clase, la fel cum e în Rusia, punînd în clasa I-a mănăstirile după vechime, renume și bogăția lor; în a doua cele cu venituri mijlocii, iar în a treia cele din urmă, în care clasă vor intra schiturile și pustniciile, ce urmează a fi desființate, și potrivit cu această împărțire să se stabiliască un anumit număr de monahi în fiecare mănăstire, avînd în vedere veniturile fiecărei mănăstiri.

Al unsprezecilea. Trecerea monahilor dela o mănăstire la alta, fără vr'o pricină binecuvîntată și fără voia chiriarhului eparhial, cît și primirea în mănăstire și tunderea în monahizm fără știrea exarhului, să se opriască cu totul, ceea ce verbal eu am și oprit, dar fără o anume aprobare a sf. sinod nu se poate executa; apoi, stareții mănăstirilor și ai schiturilor își permit uneori a tunde fără

vreme și fără o suficientă examinare; din această cauză se înmulțește numărul monahilor și al vagabonzilor cu purtări nepotrivite.

Al doisprezecilea. In virtutea poruncii sf. îndreptător sinod, ca să trimit un tablou al mănăstirilor locale și din Valahia, al bisericilor și al clerului de mir, am cerut dela preasfințitul Dositei mitropolitul Valahiei tablou de mănăstirile aflate în mitropolia sa, și el a răspuns, că acum, din cauza împrejurărilor militare, deoarece multe mănăstiri s'au deranjat și unii din slujitorii duhovnicești au plecat în țări streine nu poate face un asemenea tablou, ci-l va prezinta mai tîrziu; pentru aceste motive și eu nu pot anexa nici un tablou complect de toate mănăstirile din Moldova și Valahia, și numai aduc la cunoștință de cele situate în Moldova și anume: că în acest principat sunt: mănăstiri mari grecești 32, moldovenești naționale 15, în total 47, și din numărul de 15 mănăstiri moldovenești mănăstirea sf. Spiridon e destinată pentru spital și astfel acolo nu's monahi, afară de trei preoți pentru serviciul divin și pentru săvîrșirea trebuințelor creștinești la bolnavi; despre conducătorii lor și personalul monahal, cît și despre schituri, după ce se va face numărătoarea formală și o voi primi dela mitropolitul Dositei al Valahiei, am să prezint un tablou amănunțit în executarea poruncii sf. îndreptător sinod.

Comunicînd acum sf. sinod despre toate cele de mai sus scrise, prea plecat rog să se dea o dispoziție, și despre ceea ce veți binevoi a hotărî să nu mă lipsiți de îndrumare și de ordin rezolutiv.

Nr. 48.
31 Octombrie 1808.
Iași.

Sf. sinod a luat în deliberare acest raport și în ziua de 23 Decembrie, acelaș an, l-a aprobat în întregime și a formulat hotărîrile sale în modul următor:

Să se trimită ordin prea sfinției voastre cu următorul cuprins: 1) Sf. îndreptător Sinod, apreciind la justa însemnătate rîvna prea sfinției voastre în folosul sf. Biserici și activitatea voastră înțeleaptă și recunoscînd pe deantregul ca temeinice toate dispozițiunile prea sfinției voastre mai sus scrise ce le-ați dat turmei încredințate vouă, le aprobă în întregime.

2) In aceeaș măsură sf. îndreptător sinod aprobă și propunerile prea sfinției voastre: despre stăvilirea răului cu datoriile ce se fac de către conducătorii duhovnicești pe contul posturilor ce ocupă; deciziunea privitoare la conducătorii sau igumenii mănăstirilor închinate diferitelor locuri din Grecia, pentru a avea aceeaș supunere și răspundere, în care sunt puși conducătorii mănăstirilor din Moldova, și despre înlăturarea lor în caz de ne supunere; de a cere gramatele de donații sau hrisoave și de a sili pe conducătorii sus numitelor mănăstiri să întrețină personal monahal conform regulamentului respectiv existent; de a se îngădui locurilor menționate din Grecia să trimită conducătorii lor numai în mănăstirile închinate acelor locuri de către înșiși donatorii, dorință care să fie exprimată în hrisoave; despre împărțirea mănăstirilor în clase; de a întrebuința veniturile mănăstirești, ce vor prisosi după ce s'o trimite la locul cuvenit suma destinată, la împodobirea și folosul bisericii și pentru instituțiunile plăcute lui Dumnezeu; de a introduce darea de seamă despre venituri și cheltuială și de a impune conducătorilor de mănăstiri registrele cuvenite; de a desființa schiturile după cum veți chibzui prea sfinția voastră și de a repartiza prin mănăstiri personalul monahal împrăștiat în ele; de a opri pe monahi să se transfere dintr'o mănăstire în alta fără pricină și fără voia chiriarhilor eparhiali, la fel și despre desăvîrșita oprire a tunderei în monahism fără știrea și voia prea sfinției voastre.

Aceste propuneri în totul sunt potrivite spre folosul Bisericii, umilința adevăratei evlavii și că e strict necesar să se introducă și să se pună ordine în turma încredințată prea sfinției voastre; deci, prea sfinția voastră veți fi însoțit de binecuvîntarea sfîntului sinod, aplicînd măsurile în toată plenitudinea și puterea lor.

3) Respectînd bătrînețile și slăbiciunea prea sfințitului Dositei mitropolitul Ungro-Vlahiei și spre a-l ajuta în truda sa, prea sfinția voastră, după cum veți chibzui, veți alege pentru prea sfințitul Dositei un ajutor capabil și destoinic.

4) In ce privește neregulile aflate de prea sfinția voastră în eparhia episcopului Constantie al Buzăului, sf. îndreptător sinod nădăjduiește că prea sfințitul episcop își va pune de acum înainte toate puterile sale și stăruința de a înlătura neregulile și de a-și împlini în totul îndatoririle sale sfinte.

5) Dispozițiunile prea sfinției voastre, expuse mai sus, cît și părerea sf. sinod să se prezinte la înalta observație a majestății sale imperiale prin domnul consilier intim, ober-procuror sinodal, secretar de stat, camergher și cavaler, contele Alexandru Nicolae Golițîn. Ca urmare, domnul ober-procuror sinodal și cavaler în aceeaș zi, de 23 Decembrie, față de sf. sinod a declarat, că propunerile sf. sinod, care au urmat raportului prea sf. voastre, relativ la dispozițiunile ce ați făcut în turma ce vi-i încredințată, el, domnul ober-procuror a avut onoarea să le aducă la cunoștiința suveranului.

Și după porunca majestății sale imperiale, sfîntul îndreptătorul sinod a poruncit: să se dea ordin prea sfinției voastre pentru lămurirea hotărîrii mai sus amintite a sf. sinod.

23 Decembrie 1808.

Pe original sunt semnăturile: ober-secretar Alexandru Daninilov, ca secretar secretarul de colegiu Petru Svetnicov; consilier titular Vasile Dimitrevschi.

Desemnarea unui vicar-ajutor al mitropolitului Ungrovlahiei.

1809 Februarie 27. In puterea ordinului sfîntului îndreptătorului Sinod din 23 Decembrie anul trecut 1808, avînd în vedere bătrînețea și slăbiciunea prea sfințitului Dositei, mitropolitul Valahiei, și pentru a-i ușura truda sa, am găsit de cuviință să numim ca ajutor al mitropolitului Valahiei pe episcopul de Argeș Iosif, despre care fapt l-am pus în cunoștință pe preasfințitul Dositei și pe prea sfințitul episcop Iosif, acestuia trimițîndu-i gramata noastră de numire și instrucțiuni privitoare la toate chestiunile ce's în atribuția sa.

Dicasteria noastră înregistrînd aceasta în protocol, s'o păstreze în dosare la evidență.

Afară de aceasta, pentru o bună organizare și pentru conducerea clerului din Valahia, dispunem să se înființeze în București un Consistoriu cu denumirea de „Consistoriul Duhovnicesc al Valahiei", căruia Dicasteria noastră exarhală îi va pune la dispoziție instrucțiuni, formulare de rapoarte și extractele necesare, obligînd acel Consistoriu ca în viitor să ne prezinte toate lucrările pentru rezolvire.

Nr. 96. *Gavriil Mitropolit și Exarh.*

Instrucție sau punere la cale în ce chip are să fie Duhovnicească Consistorie a Mitropolii cei dela Valahie

1.

Această Consistorie sau cea duhovnicească judecătorie urmărează, cercetează și hotărește toate trebile acele ce atîrnă la duhovnicească judecată, supt comanda întâi șăzătorului mitopolitului Valahii sau coadiutoriului lui.

2.

Tot feliu de scrisori cuprinzătoare de jalobe, cari întră la mitropolitul Valahii încuviințata datoriea lui, le caută în Conzistorie după putere rezoluții mitropolitului sau coadiutoriului lui, adecă spre cercetare sau hotărâre sau înplinire, după cum va fi pricina.

3.

Spre acest sfîrșit îndatorită este Conzistoriea a avea un deosebit catastih pricinilor ce au întrat și din care catastih sau protocol să fac trei de acest feli, adecă, 1. în care să scriu tot feliu de venite jalobe sau pricini. 2. ce să zice a mesii, fiindcă totdeuna pe masă să află, în care să însămniază curgere pricinilor sau a lor hotărâre, 3 a eșirii, în care să arată tot ce s'au dat dela Conzistorie cu a judecătorilor iscăliturі, raporturi, sau porunci, sau alte descoperiri, cu însămnare anului, lunii și zilii.

4.

Intru această Conzistorie trebue să fie patru fețe împreună șezători din cei vrednici arhimandriți sau protopopi sau ieromonași și unul din mireni logofăt, iar scriitori atîți pe cât va cere trebuința după înprejiurările trebilor.

5.

Pentru Conzistorie trebue cel mai puțin patru odăi, una pentru judecători, al doile pentru scriitori, a treile pentru arhiva sau paza scrisorilor și a patrile pentru slugi de toată îndămănare și pentru cei închiș.

6.

Logofătul și scriitorii sânt datori ca toți să să afle la șase ceasuri evropenești, adecă vara la 12 ceasuri de dimineață iar iarna la 2 sau 3 ceasuri din zi, pe la locurile sale, iar judecători cu un ceas mai târzău și până la venire lor logofătul gătește cele ce au să să asculte pricini, scriindu-le în protocolul cel arătător.

7.

După ce au venit judecătorii și după ce au șăzut pe la locurile sa'e, atunce logofătul pune protocolul cel arătător de pricini, ce l-au citit, spre ascultare și citește deschis toate pricinile una după alta pe rând. Iar judecătorii ascultă cu luare aminte și după ce s'au citit, judecă, scriu împotriva fiește cării pricini hotărârile sale cu aducere pravilei, dacă la vre o pricină cere trebuința, și după sfârșitul trebilor iscălesc jurnalu (sau a zilii protocol) toți judecătorii și cu logofătul și întru acest chip să face împlinire.

8.

Toate poroncile a Eczarhului și cererile eczarhicești Decasterii, va fi datoare această Conzistorie a le împlini fără pregetare și fără de rând, adecă lăsând pre altele trebi, și pentru că au urmat cere dreptate ca să facă raport ori Eczarhului ori la Decasterie lui, iar alte trebi datoare este a le căuta fără prelungire ce însă pe rând după a lor întrare și acee fără patimă sau vre o părtinire.

9.

Va avea datorie logofătul Consistoriei a trimite de trei ori în an, adecă la înplinirea a patru luni, cătră Exarhicească Dicasterie vidomostie sau catalog de toate pricinile ce s'au căutat și s'au hotărît în curgere acelor patru luni de cătră Consistorie, însămnînd care pricină, cînd s'au început și cînd s'au hotărît, și care cînd s'au început și sfîrșit n'au luat și pentru ce.

10.

Iară ce să va mai socoti mai pe urmă a să adaoge la această instrucție după curgerea și întîmplare pricinilor, sau după cererea Consistoriei la o oareșcare pont ecsplecație, Dicasterie exarhicească cu știrea prea o sfinției sale mitropolitului și exarh Gavriil va înplini. Iară acum să alătură formele de catastihuri ce să arată în al 3-le pont și de vedomostie de 4 luni, în ce chip să se facă, după care, cum și după toate ce să scriu într'această instrucție va avea datorie a urma neclătit.

14 Martie 1809.

Nr. 147.

Din această instrucție s'au tradus și în rusește numai 8 articole.

Din colecţia P. S. Episcop Visarion

Biserica din parohia Polean a-Ruchotin jud. Hotin.

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Dispoziția despre desființarea unor schituri din Moldova.

După datoriea duhovnicești păstorii ce s'au încredințat noao a privighiea, a povățui și a îndrepta în Biserica lui Dumnezeu spre mîntuirea sufletească și spre folosul de obște, priveghind între altile am aflat că o mulțime de schituri în pămîntul Moldaviei, făcute de moștenitorii moșiilor rezeși și alte ipochimene prin munți, păduri, peșteri și alte locuri depărtate, cele mai multe sînt mai mult spre supărarea ocîrmuirii, atît cei bisericești cît și cei politicești, și spre scandală, decît spre folos și buna pildă a vieții creștinilor.

Intîiu că acei ce au făcut schiturile și au dat cîte o moșioară vor la toate să se amestic, și să le stăpînească, iară ceice să adună ca să lăcuiască întrînsăle caută numai spre a înplini voile și plecările sale cu feliuri de scandale, iară nu a urma podvigului călugăresc, alergînd cei mai mulți la aceste locuri, ca să scape de greotățile de obște ce le întîmpină lăcuitorii pămînteni. Lîngă aceasta, ne avînd cele trebuincioasă de hrană de la schituri, es pi lume cerînd milostenie, cu multe chipuri, prin tîrguri și sate, oamenisă - nătoși și în virtute, cer de la cei ce poartă birul și havalile țării și păn într'atîta însărcinați, cît de multe ori n'au cu ce să-și chivernisească casa și copii săi. Mai însămnînd și aceasta, că la aceste schituri de multe ori să mistuesc oameni cu prepus, fugari, tălhari și alții asemine.

Drept aceea, noi niște lăcașuri ca acestea care supt nume de evlavie dau supărare, și scandălă în Biserica lui Dumnezeu, am socotit prin cea de obște învoială a cinstitului Divan, în putere ucazului a prea sf. îndreptătoriului Sinod din anul trecut 1808 Dechemvrie 23, a le rădica ca să nu fie, și călugării dintrînsele a i rîndui pe la mănăstiri, unde avînd și hrana vieții sale să fie supt ascultare și supunere. Iară cîți nu sînt călugăriți, a-i da la starea celorlalți lăcuitori spre a fi de folos obștii în lume. Și lucrurile schiturilor mișcătoare să se dea la mănăstirea unde să vor rîndui cu șădere călugăriei, lăsînd numai schiturile acele în cari călugării păzăsc rînduiala cinului călugăresc spre buna pildă a norodului. Și fiindcă unile din schituri sînt înzăstrate de ctitori și cîte cu o moșioară, am socotit, pentru ca să rămîe pomenirea acelor ctitori vecinică, să se lege acele moșii, unde vor lipsi schiturile, la orfanotrofion, care s'au rînduit a să face în Iaș pentru hrana săracilor,

afară de schiturile care să află pe moșii mănăstirești, că acele moșii, cînd să va întîmpla a lipsi schitul, vor rămîne la mănăstiri unde dintru întîiu închinate.

Pentru aceea dară ne îndoindu-ne că la această așăzare va urma și învoirea cinstitului Divan, poftim ca la toată asemine urmare a vre unui schit, să dea și cinstitul Divan poruncile sale către dregătorii de pe la ținuturi spre împlinire, despre partea sa a celor ce să vor urma, pentru care eu totdeauuna după cuviință deosăbit voiu înștiința pe cinstitul Divan.

1809 Noembrie 4.
Nr. 534.

In acelaș dosar, nr. 6 din 1808 al Consiliului eparhial Chișinău pe 42 file în romînește și rusește, mai găsim că „pentru o bună purtare a lucrărilor monăstirilor din Valahia, închinate“ peste graniță, și pe temeiul aprobării sinodale, exarul Gavriil a întocmit o comisiune din trei fețe: episcopul Iosif de Argeș, ajutor al mitropolitului, arhimandritul Visarion dela m-rea Adormirea Maicii Domnului din Cotroceni și arhimandritul Ilarion dela m-rea Radu Vodă. Comisiunea sub călăuzirea, exarhului, va privi la bunul mers al acestor așezăminte, va judeca eventualele neînțelegerii, va face cercetări și, obținînd aprobarea exarhului, comisiunea va realiza propunerile în fapt. Despre această însărcinare, Gavriil a comunicat și lui Iosif și divanului țării la 28 Iulie 1809.

Divanul, sub iscălitura lui Dositei și a încă 4 boeri, răspunde exarhului peste o lună că s'a citit scrisoarea „prin care să arată că dîndu-să trebile mănăstirilor streine asupra preasfințitului episcop al Argeșului, chir Iosif, dă' să va întîmpla a eși afară din oraș pentru cercetarea, ce va avea trebuință să facă pentrn vre una din aceste mănăstiri, să nu fie bănuială“. Divanul asigură „că nu va fi nici o bănueală și... va avea voe a merge afară unde va avea trebuință“.

La fila 38, e răspunsul mitropolitului Dositei, din 24 Octombrie 1808, la nota exarhului Gavriil nr. 32 dela 10 ale lunii curente, despre catagrafia Bisericii Ungrovlahiei, răspuns amintit în raportul exarhului către sinod. Dositei asigură, pentru a doua oară, că e încă „turburarea vremilor și nestatornicie, pricini ce întru adevăr stau împotrivă acum la acest fel de cerere, fiind încă și

acum satele după la județile de lîngă Dunăre sparte, împrăștiați fiind lăcuitorii de frica ce și acum le zace în inimă, întâiu că bisericile arse de Turci, cari nu sînt puține, și mînăstirile de călugări". Totuș a orînduit oameni spre a pune în lucrare catastihul.

In fine, la 26 Martie 1809 exarhul raportează sinodului că a ales la 27 Februarie pe Iosif ca ajutor al mitropolitului Dositei, că „are bune purtări și sîrguință"; i-a dat instrucțiuni în scris, și a dispozat să se întemeieze în București un Consistor Duhovnicesc.

Const. N Tomescu

Veniturile și cheltuelile Moldovei și Valachiei pe 1808

de *T. G. Bulat*

Stăpânirea rusească, ca putere cotropitoare a țărilor noastre, a căutat pe lângă sarcinile în natura să stoarcă și contribuții bănești, cât mai însemnate. Pentru a reuși senatorul guvernator cere informații asupra veniturilor și cheltuelilor dela Divanurile țărilor. Moldova, prin reprezentantul său, vistierul Roznovan dă informațiuni ample; Muntenia, prin Constantin Filipescu, ca și Divanul dela București, cere timp, pentru a putea da toate informațiunile dorite, fiind, spuneau ei, nevoe de muncă grea și îndelungată.

Din socotelele date de reprezentații Moldovei aflăm veniturile și mai ales cheltuelile acelei țării. Mecanismul încasărilor este evident acela al sferturilor reformei lui Mavrocordat. Dughenile, cârciumile, birnicii, târgoveții și evreii, țiganii gospod, vama horelcii, Ocna, Vădrăritul, Venitul Basarabiei, Boștina, Desătina sunt izvoarele vesteriei. Ținând socoteala și de anii mai buni, venitul Moldovei se ridică la aproximativ două milioane și jumătate.

In privința cheltuelilor desigur, că totul mergea pentru ocupanți. Se plăteau cheltuelile spitalelor oștirii, proviantului, zaherelei, menzilului (poșta) și funcționarilor de tot felul. De abia de aflăm sume neînsemnate, care nu trec de 4000 lei, pentru școala dela Socola și apile din orașul Iași.

Din informațiunile, oarecum grăbite, ale Vistierului Filipescu Țara Românească avea un venit de 2.600.000 lei, deci ceva mai

mare decât Moldova. Știrea aceasta n'a mulțumit pe senatorul rus care cere, ca socotelile să-i fie arătate la fel cu ale Moldovei, în care scop trimite și un model. Discuțiile între senator și vistier, lângă care stă și Divanul țării se termina la 11 Martie 1809, Filipescu arată că ultimele informațiuni prezentate au fost, „scrupulos" examinate de Divan. Știrile acestea, care de sigur sunt mai interesate, decât puținul ce dăm aci, cu referire la Velachia, nu le-am aflat până azi. Sperăm că le vom găsi rătăcite prin alte hârtii și atunci vom putea reconstitui un budget al țărilor noastre, dela începutul secolului trecut!

I [1])

Milostivului mieu stăpân Sărghie Sărghievici.

In cuprindere poruncii Ex.-tale către mine din 9 a curgătoarei luni sub nr. 68, trimit milostivului mieu stăpân socoteală pentru veniturile casăi răsurilor pe anul trecut dela ză întâi Ghenari până la sfârșitul lu Dechembrie 1808. Și fiindcă socotala ce s'au dat Ex-tale pe anul 1807 iarăși până la sfârșitul lui Dechembrie n'au ajuns 86.588 lei 88 bani spre plata lefilor deplin pe acel an, s'au arătat la aceași socoteală că acește bani s'au rânduit ca să să platiască din răsurile sfertului următor pe trei luni Ghenar, Februar și Mart 1808, la această de acum socotință pe anul 1808, cu scăderi din acela sfert a sumăi cc n'au ajuns pe anul 1807. Și cu arătare anume s'au incărcat toți banii ce au luat această casă în curgire anului 1808. Și s'au scăzut asămine și toți banii ce au dat în plata lefilor cum și cu împrumutare visteriei. Din care vei lua Ex-ta toată știința de stare întru care să află această casă.

Iar eu cu toată cinste rămân și sânt al E-voastre milostivumeu stăpân plecată slugă.

I. Roset Roznovan

Eși 13 Ghenar 1809.

II.

Iratul.

Lei	B.	
(rupt) 4.973	3	Din răsurile sfertului al doile următor pe trei luni Februar și Mart bez 86588 lei 87 bani ce n'au ajuns pe anul 1807 și s'au dat în plata lefilor pe trei luni Octombri, Noembri și Decembri a acelui an.

1) Dela nr. 697/1809 Arhiv. Senat.—Chișinău.

Lei	B.	
126.086	81	răsurile sfertului al trăile următor pe trei luni April, Mai și Ioni·
143.341	81	răsunile sfertului al patrule următor pe trei luni Iole, August și Săptembre.
153.744	9	răsurile sfertului întăi următor pe trei luni Octombri, Noembri și Decembri.
33.090	—	analogon și banul milăi din slujba desătanii.
46.444	53	analogon și banul milăi din slujba vădrăritului
618.273	99	

Scăderile.

30.1092	—	Toatc lefile pe șasă luni dela ză întăi Ghenar până la sfărșitul lui Ionie 1808, după izvodul ce au avut casa răsurilor de mai înainte câte 50.182 lei pe lună.
45.431	—	Toate lefile pă luna lui Iolie după izvodul făcut în cuprindere predlojănii Ex. sale sănatorului.
45.031	—	Toate lefile pă luna lui Avgust asămine
45.131	—	„ ” „ „ „ Septembri „
45.131	—	„ „ „ „ „ Octombri „
45.131	—	„ „ „ „ „ Noembri „
45.131	—	„ „ „ „ „ Dechembri „
41.241	—	O samă de lefi care afară din izvod lefilor s'au mai dat după trebuințî, din care lefi, unile dela ză întâi Iole au întrat în izvodul lefilor, altile au conteniț, și altile din cele rânduite în urma izvoduiui dela ză întăi Iole încă urmează după trebuinți, cum fiește care condei este arătat acum, însă lei 2400 med. Petrachi Negre rânduit asupra tăetului cherestelii șăicilor pe opt luni, dela 15 Mart păn la 15 Noembri 1806 câte 300 lei și au contenit.
613.319	—	
2.400	—	Suma din urmă.
4.167	—	Leafa și cheltuiala cantălerii Ex. sale (rupt) trei luni, April, Mai, și Iunie 1808, iar dela ză întăi (rupt) intrat în izvod.

Lei	B.	
360	—	Tălmaciului Vasăle Morocan pe trei luni April, Mai (rupt) cate 120 lei, iar dela ză întâi Iulie au întrat în izvod.
375	—	Paharn. Toma Stamate pe o luna dela 15 Mai păn la sfărşitu lui Iuni, iar de la ză întâi Iule au întrat în izvod, căte 250 lei.
11.800	—	Rănduiţi asupra faceri fănului spre trebuinţa armii pe 5 luni dela ză întâi Iunie păn la sfărşitu lui Octombr şi au contenit.
150	—	Polcov. Marcu Gano (?) pe 15 zăle din luna lui Iuni în care au şăzut la olaturile Benderiolui, spre savărşire trebuinţilor de acolo cu ispravnicii.
1.524	—	Leafa comănzii statului rănduit spre trebuinţă politii de Eşi pe 2 luni Maiu şi Iuni căte 762 lei, iar dela ză întâi Iule au întrat în izvod.
180	—	Leafa unui scriitor rusăsc ce au avut ispravnic de Greceni în şăsă luni dela ză întâi April până la sfărşitul lui Săpt. 1808 căte 30 lei.
1.220	—	La trei cenovnici rănduiţi din parte Divanului asupra încărcării proviantului după contractul legat cu med. Sandul Teodosău şi cu Ursul Jadv pe patru luni, 2 zăle dela 28 Avgst până la sfărşet lui Dechembr 1808 căte 300 lei şi au contenit.
2.400	—	D-sale spătariolui Nicolaio Hrisoverghi depotat la lagărul prestrălucitului chniaz Prozorovschi pe şasă luni dela 20 Ioni până la 22 Dechem. 1808 căte 400 lei şi au contenit.
1.125	—	Un deputat lăngă Ex.-sa gheneral Kotuzov pe 4 luni dela 15 Ioni păn la sfărşitul lui Dechem. şi au contenit.
691	80	Un deputat lăngă Ex.-sa gheneral Esău pe 2 luni, 23 zăle dela 7 Săptembri până la sfărşitu lui Noembri şi au contenit.
240	—	La patru oameni ce s'au aflat spre paza marginii despre Trasălvanie pentru oprire treciri zahirelii în 4 luni dela ză întâi păn la sfarşit lui Iolie, căte 60 lei şi au contenit.

Lei	B.	
7.080	—	Rănduiților pela stanțiile și magaziile fănului oștenesc pe 2 luni Noembr și Dechem și urmeazi în cât va cere trebuința.
33.712	80	
613.310	—	

Lei	B.	
225	—	2 sameși rănduiți la 2 magazii a lemnilor pe trei luni (rupt) Dechembri câte 75 lei și urmează încăt va ceri trebuința.
150	—	D-sali posteln. Eleni Caragi pe trei luni Oct., Noem. și Dechem. câte 50 lei și urmeazi.
1.050	—	D-lui vel logofăt Matei Krupenschi pe trei luni April, Mai și Ioni câte 350 lei, iar dela ză întâi Iole a trecut în izvod.
2.503	40	Costandin Terachiu (?), șatr Iordachi Alexandri și vel logof. Toma Luca cari s'au aflat rănduiți după trebuinți la lagărul Ex.-sale graf Langeron.
3.600	—	Paharn. Neculai Răzes (?) leafa capinehatlacului de Benderio pe un an după paedlojenia și porunca Ex.-sale senatorului.
41.241	—	
74.228	05	Ce s'au luat de catră visterie în cumparătoare zahirelilor și alți cheltueli spre trebuința armii.
687.547	05	

Perelipsis.

687.547	05	Suma scăderilor.
618.273	99	Suma iratului.
69.273	06	N'au ajuns din iratul anului aceșta spre plata lefilor până la sfârșitu lui Dechembr. 1808 și s'au rănduit să să plătească acești bani din răsurile sfertului următor pe trei luni Ghenar, Februar și Mart 1809.

Iordahe Roset Roznovan.

III.

(rupt) de birul birnicilor (rupt) a trecutului an 807 și afară de (rupt) rădicate dela Aprilie 807 implinindu-să de (rupt) răsurile câte 15 parale a lefilor.

Lei	B	
(rupt)		Patru sferturi a birnicilor târgoveți și jidovi de prin sate carii să eau pe trii luni un sfert, adică socotindu-să suma unui sfert, după sfertul al doile, Ghenari, Februari și Martie 808 bez o sama de tărturi, ci s'au mai scăzut.
51 (rupt)	60	Patru dajdii a mazililor și a ruptașilor, cari să eau iarăși pe trii luni. adică socotindu-să suma unii dăjdii dupa dajdie al doile, Ghenari, Februari și Mart 808 cu ținutu Botoșenilor.
49.132	—	Patru sferturi a jidovilor hrisovuluți, iarăsi căte pe trii luni un sfert și suma unui sfert s'au socotit, după sfertul al doile cu ținutu Botoșenilor.
43.803	—	Două dojdii a rupților visteriei i Sirbii și Armenii i neguțitorii cu hrisov, cari o dajdie să ea la zioa svântului Gheorghie și altă la zioa svântului Dimitrie cu ținutu Botoșenilor.
34.225	—	Dughenile i crăcimele, cari bani să împlinesc odată într'un an, iarna în luna Ghenari și Februari, cu ținutu Botoșenilor.
9.760	—	Patru sferturi a birnicilor târgoveți și jidovii orănduiți de prin sate dela ținutu Hotinului, iar birul lăcuitorilor săteni dela sfertul al triilea, adică dela luna lui Aprilie s'au rădicat, bez sfertul al doile următoriu pe lunile Ghenari, Februari și Mart a anului acestue, a lăcuitorilor săteni ci au plătit deplin.
70.000	—	Venitul țiganilor gospod., precum s'au vândut în anul curgătoriu, cari bani sânt să să plătească căte pe trii luni un (?) sfert.
95.000	—	Vama horelcii, precum s'au vândut în anul curgătoriu cari să plătește în sferturi la sfârșitul fiesticărie luni.
178.000	—	Ocna cari să ea după sare ci să scoate, cari zaciuială nu au.

Lei B.	
162.000 —	Vama, afară de zăciuială cari să ea deosăbit și după obiceiu, nu să încarcă în suma venitului după vănzare și scădere anului trecut 807, afară de zăciuială, cari să ea deosăbit, și după obiceio, nu să încarcă în suma venitului.
11.500 —	Goștina care să ea dupi oi și s'au vândut la 19 Aprilie, și banii să dau cu trii vadele, adică o a trie parte de bani înainte, altă a trie parte după 30 zile, dela dare slujbii și ce dupi urmă a trie parte, după 60 zile dela dare slujbii, care această sumă este după cum s'au vândut acum în anul 1808, afară de zăciuială, cari să ea de catră casa răsurilor în lefi.
142.950 —	Desătina cari să ea dipi stupi și rămători și s'au vândut la 26 a lui Iulie și banii să dau cu trii vadele, adecă a trie parte înainte și altă a trie parte după 25 zile, dela vănzare slujbii și altă a trie parte tot istovul, după 50 zile, dela vănzare slujbii, după cum s'au vândut în anul trecut 1807, afară de zăciuială, cari să ea de către casa răsurilor în lefi.
186.000 —	Vădrăritul cari să ea după vin, și s'au vândut la 16 zile a lunii lui Septembrie, cu trii vadele, a trie parte să-i de înainte și al doile la 20 Octobrie, iar al triile tot istovul, la sfârșitul lui Octobrie, după cum s'au vândut în anul trecut 807, afară de zăciuială.
145.000 —	Venitul Basarabiei precum s'au vândut în anul curgătoriu.
1.316.784 —	Adică un milion trei sute șasăsprezece mii șapte sute optzeci și patru lei fac.

indescifabil, Balș logof., Roset Roznovan,

Gr. Sturza vorn.

IV.

(rupt) . . . ci să nume a Doamnii după cum (rupt) . . . asezarii ci s'au făcut la . . . (rupt).

Lei	B.	
1.667.038	68	Dela lăcuitorii birnici, cu table de visterie, făcându-să înplinire cisluindu-să între dănșii, cari bani îi da de patru ori întru un an în sferturi, căte pe trii luni un sfert, după așezare și sfertul întăi urma a să lua dela zi întăiu Octombrie înpreună cu birul ținutului Botoșenilor ci era venit a Doamnii, iar suma sfertului s'au trecut, după cel mai dipi urmă ci s'au străns, adică sfertul al doile anului 1807, când s'au și rădicat sfertul birnicilor, și au rămas numai răsurile lefilor de să eau dela sate . . . însă
Lei	B.	
416.759	68	Sfertul întăiu pe lunele Octombrie, Noembrie și Dechembrie.
416.759	68	Sfertul al doile pe Ghenarie, Februarie și Martie.
416.759	68	Sfertul al triile pe Aprilie Mai și Iuni.
416.759	68	Sfertul al patrăle pe Iuli, August și Septembrie.
1.667.038	32	
51.171	60	Patru dajdii a mazililor și a ruptașilor, cari dăjdii urmiazi, iarăși căte pe trii luni, o dajdie, după rănduiala sferturilor și pentru căți bani ari să dea feștecare, să scot izvoade din visterie pe numile lor și trimițăndu-să la dregătorii fac înplinire banilor.
12.792	105	Dajdie întăi Octobrie, Noembrie și Dechembrie.
12.792	105	Dajdie al doile Ghinari, Februari și Martie.
12.792	105	Dajdie al triile Aprilie, Mai și Iuni.
12.792	105	Dajdie al patrăle Iuni, August și Septembrie.
51.171	60	

Lei B.	
49.132 —	Jidovii dipi la o samă de tărguri, ci este aşezată dare birului lor prin hrisoave domneşti ci urmiază a să lua înpreună cu sferturile . . . . . însă
12.283 —	Sfertul întăiu.
12.283 —	Sfertul al doile.
12.283 —	Sfertul al treile.
12.283 —	Sfertul al patrăle.
49.132 —	
43.803 —	Den dajdăi a rupţilor visteriei şi a neguţitorilor cu hrisov, de care să trimite anume din visterie, în ce chip au să să înplinească . . . . . însă
21.901 60	Dajdie întăiu a svăntului Gheorghe.
21.901 60	Dajdie a doile a svăntului Dimitrie.
43.803 —	
34.225 —	Dughenile i crăcimile cari aceşti bani să eau iarna la luna lui Ghenarie şi Februarie, făcăndu-să aşezare de către dregătorii ţănuturilor. după stare neguţitorilor şi alesvereşului lor, şi după cum să înplinesc banii dau dregătorii table la visterie.
1.845.369 92 rupt	Fac bez banii rasurilor. Cile legioite prin hrisoave în vremea aşezarii birului.
181.009 —	In trebuinţi pământeşti.

Lei B.	
120.000 —	Ce sănt rănduiţi pentru menziluri.
26.000 —	Obisnuite cheltueli a zahirelii.
25.000 —	In lista lefilor casii răsurilor.
4.000 —	Orfanatrofion.
2.500 —	La şcoala dela Socola.
3.500 —	La aducire apelor în oraşi.
181.000 —	

296.952 —	Ci să dau scutelnicilor boerilor pe patru sferturi, căte doi lei de liodi (?)
1.367.417 92	. . . . — Rămîn în visterie.
1.044.633 60	Rusumaturile, cari bani să lua de către cămara pămănteasca şi acest venit nu sta întru o măsura,

Lei	B.	
		ci une ori să mai înalță alte ori să mai coboară, după întâmplarea anilor vazându-să slujbile la cochii (?) vechi . . . însă bez banii casii răsuritor.
155.000	—	Goștina, ci să ea dipi oi.
120.000	—	Desătina ci să ea dupi stupi și rămători
237.800	—	Vădrăritul ci să ea dipi vin.
200.000	—	Ocna.
231.000	—	Vama . . adică 210.000 banii cătării cu 5.000 lei, ci să dau la cutie mili.
21.000	—	Analogon la zăci unul, cari și acestie să lua de cătră cămară,
231 000	—	
20.833	60	Patru dajdii a țiganilor gospod, cari era venit a Doamnei.
80.000	—	Vama horelcii.
1.044.633	60	
2.412.051	31	Adică doă milioane patru sute douăsprezăci mii cincizăci și unul lei treizăci și doi bani fac.
		Bals logof. Roset Roznovan.

V. [1])

Venitul unui an a visteriei și cămării pământești, precum (rupt) birul și răsumaturile în vreme păcii, după așezare (rupt) la anul 1804.

(rupt) 038	32	Birul dela lăcuitori în patru sferturi
(rupt)5171	60	Patru dăjdii a mazililor și a ruptașilor iarăși pe un an după asămini urmare pe 3 luni o dajde.
49.132	—	Jidovii de pe la târguri iarăș pe un an în patru sferturi câte pe trii luni.
43.803	—	Ruptele vistirei pe un an în două dăjdii câte pe șasă luni.
34.225	—	Dughenele, crășmele, dând banii aceștia în iarnă, din toate târgurile Țării.
1.044.633	60	Rusumaturile ci să vinde și să lua de cătră cămara pământiască când mai mult și când mai puțăn după întâmplările anilor . . . însă.

1) „Dela“ no. 730 1809 Arh. Senat: Chișinău.

Lei	B.		
		Lei B.	
		155.000 — Goștina de pe oi	) bez banii răsurilor
		120.000 — Desătina de pe stupi și rămători	)
		237.800 — Vădrăritul de pe vin	
		200.000 — Ocna	
		231.000 — Vama cu analogon său	
		80 000 — Vama horilcii	
		20.833 60 Dajde țăganilor domnești	
		1.044.633 60	

(rupt) 3 32 Fac banii birului, a răsurilor din vreme păcii întru un an, bez banii lefilor a casăi răsurilor, cari să lua asămine precum să eu și acum, și să da toți în lefe de cătră însuș casa răsurilor, fiind și acea în suma peste 700.000 lei.

(rupt) 52 Să scad dintracestia a veniturilor pământești banii cei legiuiți a scutelnicilor boerești și a altor trebuință și mile pământești care să da prin hrisoave pe tot anul.

2 969 52	plata scutelnicilor boerești pe un an căte doi lei de un scutelnic
120.000 —	a menzilului
25.000 —	în neajungire lefilor
4.000 —	pentru orfanatrofion
2.500 —	pentru școala dela Socolo
3.500 —	pentru apile din oraș
4.779.52	

(rupt) 51 32 Rămâne sumă curată, care aceasta era a ocărmuirii pentru toate cheltuelile pământești, plată de zaherele, cherestele și răspunderi a celoralte datorii a pământului, cheltuindu-să cu însuși poruncile ocărmuitoriolui afară de a casii răsurilor, adică a lefilor.

VI.

Veniturile unui an în vremea de acum asămănându-să cu a anului trecut.

34.742 60 Patru sferturi numai a birnicilor din târguri și a jădovilor orândari de prin sate pe un an, iar birul tuturor satelor, care era peste 1.600.000 s'au rădicat

Lei	B.	
		în vreme oștirii pentru neputința locuitorilor de însărcinările săvârșirilor oștenești, a zaherelilor celor fără plată, a fânului și a necontenitului podvodărit.
51,171	60	Patru dăjdii a mazililor căte pe 3 luni.
43,403	—	Doă dăjdii a ruptelor visteriei într'un an
49.132	—	Patru sferturi a jidovilor hrisovuliți
34.225	—	Dughenele i crășmele din târguri
9.760	—	Patru sferturi a jidovilor orânduiți și a birnicilor târgoveți de la Hotin.
350.000	—	Bir de la lăcuitori i de la mazili pentru cumpărătoare de zahere după cum s'au scos în anul acesta.
1.262.943	36	Răsumaturile . . . . . însă
		115.000 — Goștina precum s'au vândut în anul trecut
		130.000 — Desătina tij.
		360.000 — Care să strâng din țară pentru porțăe cărnii pe un an.
		220 000 — Vădrăritul
		242.110 — Slujba vămii pe un an cu analogon său.
		184.000 — Slujba ocnii
		182.750 — Venitul horelcii precum s'au vândut
		90.750 — Venitul țiganilor tij pe un an precum s'au vândut.
		98.333 36 Venitul Basarabiei.
		1.262.943 36
360.000	—	care să strâng din țară pentru porțae cărnii pe un an.
2.195.377	36	Fac birul din țară și răsumaturile bez banii răsurilor care sânt.
704.862	67	Răsurile căte 15 parali de leu a birului care s'au rădicat în vreme aceasta și tot celalalt venit a casii lefilor după socoteala anului 1808 . . . . însă
		181.561 91 Sfertul al doile Ghenar, Februar și Mart.
		126.086 81 Al treile April, Mai și Ionie
		143.341 81 Al patrule Ioli, Avg. și Săpt.
		153.744 9 Intăi Oct. Noem. și Dechemvre

Lei B.

	33.790 —	Din goștină	analogon și banii milii
	19.894 12	Din desătină	
	46.444 53	Din vădrărit	
	704.862 67		

2.900.239 103 Fac împreună birurile, răsumaturile și venitul casăi răsurilor într'un an, afară numai de venitul moșiilor Hotinului, din care în anul trecut pentru moșiile cele fără stăpân arătate s'au luat 128.620 lei care în anul acesta nu să știa de vor rămâne aceste moșii fără stăpân, și afară de venitul moșiilor celor cu stăpâni, care au fost 168.862 lei și l-au jărtvit stăpânii de bună voe pentru cumpăratul zahereliii în anul trecut, iar cheltuelele ce pot fi într'un an în vreme de acum să arăta mai jos.

Arătare în scurt de cheituelele unui an după urmare de acum.

852.009 — Ce să dau bani gata la împărătească comisăe comisariatului pentru cheltuelile spitalului oștenesc care după cursul monedelor rublelor vin căte 71.000 lei pe lună.

354.240 — La împărătească comisiă proviantului pentru portăe cărnii ostenești căte 29.520 lei pe lună.

720.000 — In cumpărătoare de zahere bezi cu orănduială fără plată.

250.000 — Ţănire menzilului și plata progonului celor ce să trimit cu trebuinți pământești după socoteala anului trecut.

612.000 — Lefile ce să dau într'un an la cinurile Divanului la ispravnicii ţănuturilor, la cantilerile staturile prezidentului și a poliţăei și la a mitropolii, precum și la toți alții ce slujăsc, care după urmare de astăzi alcătuesc 51.000 lei pe lună.

35.000 — Cheltuelile isprav curții într'un an.

25.000 — Meremeturi de spitaluri oștenești și altile.

120.000 — Cheltueli întâmplătoare, adecă celor triimiși cu trebi pământești, hârtii, cernială pe la cantilerii, lu-

Lei	B.	
		mănări și altile, socotindusă numai căte 10.000 lei pe lună înpreună cu cheltuelile ispravnicilor ce arată pentru multe și osăbite pricini și chirii de lucruri.
50.000	—	Extraordinari pricum și s'au rănduit asupra Divanului, din anul curgătoriu a plătit 40000 lei spițăriolui Gheorghe pentru doftorii ce au dat la spitalul oștenesc și altile încă.
3.018.240	—	Fac cheltuelile bezi îndatoriri de plăți a lucrării trecute bezi extraordinari necunoscute.
2.900.239	103	să scade suma veuitului de mai sus.
118.000	17	Nu ajung spre împlinire cheltuelilor veniturile aceste care în anul viitoriu nu să știa de vor pute lua pentru desăvărșita obosire norodului, mergând tot în scăderi iar, cheltuelile întru înalțare și de căt suma arătată, pentrucă menzilurile, nu iaste după se se țăe nici cu suma aratată, lăsând a zice banii lui Manolio Papazoglu și a Pambuciului care s'au rânduit asupra Divanului.

Iordache Roset Roznovan.

VI.

Cătră Ex. sa.... Cușnicov, dela Visterie răport.

De când s'au dat socotială Ex. tale di veniturile și cheltuelile visteriei cu arătare de datorie întru care să află până la ace vreme, apoi iată făcându-să acum următoare socotiala de atunce și până la sfărșitul lunei aceștie Februarie căți bani din seneturi s'au mai luat și căți sănt să să ea și căte plăți și cheltueli s'au făcut și sănt datoare să să facă, rămâne vederată în căte datorie să află visterie și până la sfârșitul lunei Februarie, afară de alte datorii precum a lui Ghiorghie speteriol a suditului ausriacesc ci ave a lua dela Manolio Papozoglu, dar apoi și a Pambuciului, afară de a țării. Iar pe lângă aceste să să mai adaogă și peste 100 mii lei ce are să plătească visterie pe Martie la comisie pentru spitaluri și carne· Și să va vide că sănt încă nește venitur care sănt până la sfârșitul lui Martie, adecă acele care au alcătuire lor pe trei luni Ghenarie, Febr. și Martie, socotindu-să că

să vor înplini banii până la sfârșitul lui Februarie. Cu toate aceste iarăși rămâne visterie datoare cu prisosul cheltuelilor, precum să va lua încredințare din ce pre scurt socotială care să alăturează.

Iord. Roset Roznovan.

VII.

Perilipsis de socotială a veniturilor Vistierei dela 10 Dechem. de când s'au dat socotială Ex. sale senatiolui și prezedentul Divanului, până la sfârșitu următorii luni Februarie, adică banii ci s'au luat și sânt să să ea până atunce și cheltuelile plaților ci s'au făcut și sânt să să facă până la sfârșitul lui Februarie.

1809 Febr. 15.

Banii ce s'au luat în visterie și cei ce sânt a să lua dela 10 Dech. și până la sfârșitul lui Februar.

Lei	B.	
52.834		Din sfertul întâiu a târgoveților, a negustorilor jedovi birnici și a dăjdii mazililor și rupteler visteriei, cari sfert întâiu este socotit pe Oct., Noem. și Dechem., iar ruptele visteriei dela svete Dimitrie, până la svete Gheorghie bez 4277 lei dintru acest venit, cari au întrat în socoteală ce s'au dat Ex. sale până la 10 Dech.
95.116		Banii ialobiților pe trii luni Dechem., Ghenarie și Febr. cari s'au strâns dela lăcuitori.
35.698	10	Sfertul al doile a târgoveților jidovilor bernici, cum și a dăjdiilor mazililor și a ruptașilor, care esti socotit pe Ghenar, Febr. și Mart strângându-să acum și istovindu-să peste puțin.
40.000		Banii dughenelor, a crăcimilor, cari s'au scos la Ghenarie după obiceiu, dar încă nu s'au istovit toată stângere lor.
60.527	60	Triii sferturi a vămii, tej pe Dechem., Ghen. și Febr.
46.000		Trii sferturi a vămii pe Dechembrie, Ghenarie și Februarie.
5.368	20	S'au luat din venitul horilcii pe Dechem.
75.000		Din venitul horilcii, după vânzare ce noă dela zi întâi Ghenarie, cari s'au luat dela acei cari au cumpărat slujba, după contract pentru șasă luni.

Lei	B.	
22.687	60	Un sfert a venitului ţăganilor, după vânzare dela zi întâio Ghenarie, pe trii luni până la sfârşitu lui Mart.
24.583	39	Din venitul Basarabii pe trii luni, de la 20 Noembrie până la 30 Febr. căte 8194 lei 53 bani pe lună.
42.215	60	Trii sferturi a moşielor boereşte dela Hotin dela 23 Noemb, până la 23 Febr, căte 14071 lei 100 bani pe lună.
500.030	9	Banii zaherelii cari să strâng şi acum să istovesc din ţara.
850.030	9	Fac ce s'au luat şi sânt să să ei până la sfârşitu luî Februarie.

VIII.

Cheltuelile şi plăţile pentru acele venituri.

756.549	71	Ce s'au plătit până acum din veniturile aceste, adică până la 15 Febr. . . . . însă.

Lei	B.	
130.000	—	In 13.000 galbini ci s'au dat la comisie comisariatului până astăzi în 20.000 galbini ci s'au împrumutat visteriei pentru cumpărătoare de zahere.
53.267	66	Tij la comisie comisariatului spre împlinire nepotrivirii monedii rublilor, pentru 6 luni dela Jolie până la sfârşitul lui Dechem 1808 de când s'au înalţat cursul monedilor rublilor fiindcă visterie pământiască plăte pe toată luna căte 62.145 lei 60 bani pentru spitaluri, după socotiala leilor turceşti, socotind rubla 105 parali, iar comisie socotind căte 3 lei vechi pe luna căte 71.023 lei 51 bani cari după poruncă s'au împlinit în cheltuelile spitalului.
1.521	—	Pentru 507 rubli ci au mai plătit Divanul la comisie comisariatului cari

Lei	B.	
		după socotiala ce face Divanul să vide încărcat mai mult și pe urmă au venit poruncă ca să-i plătească, după cerire și socoteala comisii.
71.023	51	Tij la comisie comisariat pentru luna lui Ghenarie 1809.
16.000	—	Tij la comisie comisariat din 71.023 lei 51 bani a lunii următoare Febr.
19.520	—	La comisie proviant în porție cărnii pentru Dechem bez 10.000 lei ci s'au dat din socotiala trecută ci s'au arătat Ex. sale ghen. până la 10 Dechem.
29.520	—	Tij la comisie proviant în porție cărnii pe Ghenarie 1809.
201.000	—	Ci s'au plătit în cumpărătoare zaherelii adică a făinii, a crupilor, a orzului, a ovăzului, a sacilor bez 455.665 lei ci s'au arătat în socotiala trecută până la 10 Dechembr. cu cari s'au înplinit 656.665 lei și pentru care făcându-să socotiala zaherelii, după ci vor aduce cvitanțile toate apoi să va da lămurită socotiala Ex. sale până la un ban de aceaste cumpărătoare.
90.000	—	Cari s'au rănduit și s'au dat menzilgiilor contracteri, în plata celor ce au a lua din ugireturi și din tocmala contractului, cari după socotiala sănt până la sfărșitu lui Martie aproape la 160.000 lei, și li s'au dat numai acestie.
17.009	—	Întocmire și înbrăcăminte casălor murahafilor.
107.697	74	Cari au trecut dați mai mult peste venituri, la socotiala trecută ci s'au arătat Ex. sale senatorului.
20.000	—	Cheltuelile esprav. curții și alte ecstraordinari cheltueli cu peceluire mici.
756.549	71	

Lei	B.	
154.543	51	Banii ce sănt să să mai plătească până la sfârșitul lui Februarie . . . . însă.
	55.023 51	La comisie comisariatului spre împlinire cheltuelilor spetalului pe luna lui Febr. bez 16.000 lei ci s'au dat până la 15 Febr.
	29.520 —	La comisie proviant pentru porție de carni pe luna următoari Febr. cari nu s'au dat încă.
	70.000 —	Ci au mai rămas să să plătească la comisie comisariat din 200.000 lei ci s'au luat cu împrumuturi bez 130.000 lei ci s'au dat.
	154.543 51	
911.093	2	Fac cei ci s'au dat și sănt să să dei până la sfârșitul lunii lui Februarie.
850.030	9	Să scade cei ce să arată că s'au luat și sănt să să ea din veniturile visteriei până la sfârșit următoarii luni Februarie.
61.062	—	Rămăn cheltuiți mai mult, cari i-au luat vistirie cu înprumuțuri, bez ecstraordinari cheltueli ci să vor mai înlămpla până la sfârșit următoarii luni Febr. bez cât mai au a lua menzilgii, cari pot să să socotească peste 60.000 lei, bez 17.000 lei ci ari a lua sudetul austricesc pentru Manolio Papazoglu, bez 40.000 lei ci ari a lua Gheoghie spețărul pentru doftoriile spitalului, bez banii ci mai are a lua Pambuccio, și cile în țara neplătite.

Iordache Roșet Roznovanu

IX.

Excellence.

Votre Excelence m'ordonne de lui faire passer un etat exact et detaillé qui presente le produit du revenu des droits et impots et ablis dans le pays. L'etat ci joint en eclaircira pleinement votre Excellence. Le produit des douanes et des salines y est porté d'après la vente de 1809, mais les dismarits, le vinaritzo et

l'oyérit le sont d'après celle de 1808. Ces trois especes de droits se vendent tantôt plus, tantôt moins. Les circonstances en de cident.

On est souvent obligé d'accorder des deminutions sur le produits des dajidies impotre et aux bresles, il avrive aussi que des breslaches meurent on s'enfuient, ce qui est toujours autant à rabattre dans les comptes.

De la somme presentée dans l'etat ci joint on paye les appointements fixes aux Ispravniks, aux Samechies et aux Zaptzis des districts aussi que d'autres sommes ordinairement accordées. Le reste sert à subvenir aux depenses du pays qui sont dans tous les tems plus on moins fortes.

J'ai l'honneur d'etre avec le plus profund respect et les sentimens de la plus haute consideration etc. etc.

Constandin de Philipesco.

Bucharest 1 Fevr. 1809.

Etat du produit des droits et des impots.

Savoir,

Les *dagedies*, c'est à dire 6 spherts est payé tous les deux mois par les loudoures 24.146 loudoures à 7 piastres le loudour pour deux mois . . . . . 1.014.132 aspres.

Deux *ajoutors* pour les postes, payés par les susdits loudours. Un loudour paye 5 piastres a l'ajoutor. Cette somme est desitinée pour l'entretien des postes . . . . . 241.460 aspres.

La vente du droit de Dismarito . . . . . 15000 „
Vinaritzo d'après la vente de 1807 . . . . . 91.500 „
et Oyerit . . . . . 190.000 „
des donanes . . . . . 420.500 „
d'après la vente de 1809
et des salines 760.000

Trois dagedies de bresles levés tous les quatre mois d'après les registres de la Vistiarie 123.813. 66

Total . 2,631,405, 66

ȘTIRI MĂRUNTE

de *T. G. Bulat*

In cele ce urmează dăm ştiri detaşate, dar care prezintă oare care interes istoric. Vedem cum un Cornea Brăiloiu din vechea familie boerească olteană fusese luat rob de Turci şi dus la Vidin. Această robire a fost foarte frequentă mai ales, în părţile oltene. Cu alt prilej vom da o altă ştire în acelaş fel, cu privire la un Bujoreanu, ispravnic de Gorj, care fusese dus la Orşova. Divanul avea grije ca aceste victime de origină aleasă să fie despăgubite de ţară. Nu se proceda la fel cu mulţimea de rând, şi nici cu acel popă din Ostrovul mare, din Mehedinţi, care scăpa înot Dunărea, preoteasa rămânîndu-i la Dii şi despre care am dat ştiri în „Arhivele Olteniei"

In al doilea rând, prezentăm o cerere către senatorul Cuşnicov, cu privire la creştinii romano-catolice. Turcii goniseră pe episcopul acestora de la Nicopole.

El se refugiase la Bucureşti, şi după dânsul veniseră şi credincioşii. De sigur sunt o parte din Bulgarii de azi, din jurul Bucureştilor. Pe lângă aceştia ni se afirma că au venit şi Armenii de rit latin. Unul dintre aceştia, Babik, brutar, ajuta pe episcop, pe preot şi biserica. Suplicantul cere ca senatorul să-i ajute, căci este în interesul marei Rusii.

In al treilea rând ni se aminteşte de cei 28 vânători domneşti şi din care rămăseseră 24. Aceştia urmau să procure vânat pentru feldmareşalul rus. In sfârşit, avem mărturii asupra pensionarilor Moldovei, din numărul cărora face parte Elenca Caragea, Dimitrie Mavrocordat, fiul lui Constantin Mavrocordat, Constantin Roset şi un Enache Blănaru. Smaranda Balş solicită deasemenea un ajutor.

I. [1])

Către Excelenţia sa . . . . Cusnicov dela întăiol divan al Cnejii Valahii . . . raport.

D-lui clucerul Cornea Brăiloiol din Craiova, în multe rânduri au jăluit Divanului, că în trecuta răzvrătire când s'au călcat Cra-

1) „Dela" no. 751/1809 Arh. Senat. Chişinău.

iova de Turci, d-lui fiind în slujba țării, șezător în Craiova, cuprinzându-l vrăjmașii Turci fără de veste i-au luat multe argintării și toate alte lucruri ale casii rămăind numai cu sufletul. L-au și robit luându-l la cetatea Diiolui, de unde cu mare nevoe și cheltuiala au scăpat cu viață. Atunci s'au fost robit cu dănsul împreună și d-lui logofătul Birbescu și alții, cari s'au predat cu sume de pungi de bani. Și arătându-și ticăloșii și prada lor, ca unii ce pentru patrie pătimise, de către stăpânire s'au dezpăgubit cu cea ce s'au găsit cu cale. Și fiindcă și clucerul Cornea în asemenea osândă și pradă i s'au făcut, păgubindu să sumă mare de bani făr de nici o vină a sa, și fiindcă are casa grea cu fete multe de măritat, boer bătrân de bun neam și credincios al stăpânirii, care prin plecată rugăcione a să despăgubi și numitul de paguba ce i s'au făcut. Toată plângerea lui este adevărată după pliroforia ce are Divanul și știut de credincios și cu casa grea, dar suma mare fiind paguba ce i s'au întâmplat, făr de putință fiind vistierei a o întâmpina, s'au găsit cu cale de Divan să i să dea lei 12.500. Și de să va găsi cu cale și de către Ex-ta așteaptă Divanul hotărârea și porunca Ex. tale ca să facă și împlinire.

București 1809 Ghenar

Dositei mitropolit, Crețulescu ban
Constantin Filipescu, Radu Golescu,
Ștefan Văcarescu, Isac Ralet.

II.

A son Excelence . . . de Kouchnicof [1]) . . .

Monsieur le Sénateur

La population de la Bulgarie, presqu'entiére est composée de Chretiens du rit latin. Il y en a beaucoup dans toute la Romélie. Le siége de l'Eveque que Rome leur envoye est la ville de Nicopolis, mais les turcs, depuis quelques années, l'en ont chassé, et il fait sa residence a Buk arest, au presbitère de l'Eglise catolique.

Ces chretiens Romanis sont fort pieux et ils s'echapent autant qu'ils peuvent pour venir en Valachie chercher les secours de leur religion. Ils s'y fixeroient tous, si les ayans dont ils dépen-

1) „Dela" no. 689/1809 Arhiv. Senat. Chișinău.

Casa răsurilor întru alcătuire sa au fost și pentru ajutoriul de lefi la obraze cinstite spre a nu să lăsa în pătimire. Rugăm cu cinste Ex. tale să bine voești a găsi cu cale socotința Divanului de a ave numita persoană 100 lei liafă pe lună din casa răsurilor, spre ne pătimire vieţuirii sale întru o pravoslavnică țară. Așteptăm răspunsul Ex. tale.

Gavril Mitropolit și Exarh. Costache Ghica
Iordache Balș
Iordache Roset
1908 Oct. 19 Roznovanu

V.

Către același, dela același

Luminatul Beizade

Dimitrie Mavrocordat, care ave dela casa răsurilor 400 lei liafă pe lună, și di la o vreme i s'au rădicat, faci rugăminte ca, socotindu-să dreptățile părinteşti și strămoșești ce le are către pământul acesta să nu să iterisască de acest singur ajutoriu drep ce are din patrie.

Datorie avem a mijloci pentru luminarea sa către iobitoare de dreptate înțălepciune a Ex. tale arătând adevărat că îndestul bine au pricinuit patriilor părintele luminării sale Domnul Costandin Mavrocordat, și în sfârșit cu cuprindire de oștile tmpărătești au și trecut din viaţa aceasta, în vreme războiului celui dintăi. Spre aceste vederate fiind sămnile datoriei pământești, întru multe ori ce au domnit Domnul acesta. Cu cinste arătând lăsăm împlinire dreptății la socotința Ex. tale.

Gavriil Mitropolit și Exarh. Costache Ghica
Iordache Bals
Iordache Roset
1808 Noemvr. 18 Roznovan

La 30 Ianuarie 1809 sc cere un ajutor de 50 lei pe lună pentru *Constandin Roset* „ca pentru un patriot ce să află dintre cele mai întâi familii".

Dela această dată, de sigur din cauza marei sărăcii din țară, nu mai aflăm decât un ajutor de 24 lei dat lui *Enache Blanaru*, în Ianuarie 1812, precum și următoarea suplică.

12 Mart 1812.

VI.

Excellence,

Les bontés dont Son Excellence a comblé le feu mon epoux, la bienveillance qu 'elle m'a toujours témoigné, les droits enfin que tous les malheureux ont sur son coeur, m'autorisent a implorer sa bonté et a solliciter auprès de sa personne une grace!

Excellence! l'état de mes affaires offre un prospectus bien affligeant, veuve, sans soutient étrangére pour ainsi dire, accablée sous le poids d'une dette évaluée a une somme de 150.000, que feu mon mari a contractée, voila tout ce que je puis vous exposer.

Venillez bien, Excellence, faire donner vos ordres que le Divan m'assigne quelque pension analogue à mon état actuel, pour me tirer autant que possible de l 'embaras ou je me vois malheureusement reduite et agreez les temoignages les plus vifs de la reconaissance la plus profonde, et du respect le plus parfait, avec lesquels je suis pour la vie.

De Votre Excellence
la très humble et très
dévouée servante

Smaragda de Balche

DOCUMENTE.

Acte privitoare la mânăstirea Hâncu.

Comunicate de L. T. Boga

I.

1677 dechembrie 9. *Actul de danie al lui Mihalcea Hâncul biv vel stolnic, pentru mânăstirea Vlamnicul (Hâncul) prin care o înzestrează cu moşia Vlamnicul din deal şi Vlamnicul din vale*

Eu Mihalcea Hâncul biv vel stolnic scriem şi mărturisesc eu cu acest adivărat zapis al mieu precum eu m'am milostivit de am făcut o sfântă mânăstire [1]) la Vlamnic şi m'am socotit de m'am milostivit şi iam dat Vlamnicul de în dial şi Vlamnicul din vale despre Pereani până în hotarul Perenilor şi despre Cărsteştii până în hotarul Cărsteştilor si a Căzăneştilor aşijderea şi spre Lozova până în valea ce să chiamă hotarul Lozovii până în vărsătura apei, aşijderile despre Miclăuşeni până în obârşiia Tărnuşii. Aşijdirele m'am mai milostivit de am dat sfintei mânăstirii un bătrân ce să chiamă în Cornesti în fundătura Bâcovăţului ce lam cumpărat dela Andreiu Horopcianul şi dela Burla călugărul şi dela surorile lui din vatra satului Cărsteştilor cu vad de moară şi din ţarină şi de în fănaţe ce să va alege partea acestui bătrân carele mi lau vândut aceşti oameni carii mai sus sântu scrişi.

Eu m'am milostivit de am dat danie aceştii sfinte mânastiri care am [1]) să ne hie noaă pomană şi feciorilor noştri ca să să pomeniască părinţii şi moşii noştri, pentru căci am fostu dat aciastă dreaptă moşie ocină ale noastre, iar cine s'ar ispiti întru ceva din oamenii miei sau de în nepoţii miei sau de în de strenepoţii miei, sau hie cine va hi ca să hie treclet şi proclet

1) Loc rupt in original.

și afurisit de trei sute și opt spre zece oteți pentru căci nime nici un amestec la aceste drepte moșii n'are ce sântu drepte aceștii sfinte mănăstiri căreia i leam dat casă hie aceștie sfinte mănăstiri driaptă moșie în veci ca să să hărăniască slujitori aceștie sfinte mănăstirii și pentru mare credință pecetea încă miam pus ca [1]).

In anul 7186 dechemvre 9 zile [2]).

(Original hărtie, fără semnătură și pecetie).

II.

1763 iulie 4. *Cartea lui Grigore Ioan Calimachi voevod, prin care întărește mănăstirii Hâncului dania făcută de Mihalcea Hâncul și urmașii lui.*

Noi Grigorie Ioan Voevoda cu mila lui Dumnezeu domn țării Moldovii [3]). Datam carte domnii meli calugărilor dela schitul Vlabnicul dela țănutul Lăpușni și Lupului feciorul lui Miron Hâncul capit. ctitorul schitului să fii volnici cu carte domnii meli a stăpăni și a dijmui părțăle de moșii ce le au schitul date danii de Mihalce Hâncul fost stolnic mari și dila fiiul său Dumitrașcu vatav de stolnicii, anumi Vlabnicul din dial și din vale pân în hotarul Perenilor și pân în hotarul Cărsteștilor și a Cazăneștilor și pân în hotarul Lozovii în muche dialului în privalul apii și pân în obârșie Țărnușii despre Miclăușeni, așijde și Corneștii din Băcovățu cu vale scumpii și cu Hajubăca, după drese și scrisori ce ari. Drept aceia să aibă a lua de a zeci din țarini cu sămănături și din fănaț și din livezi cu pomi și din grădini cu legumi și din codru și din prisăci cu stupi și din tot locul cu tot venitul moșii pre obiceiu. Iar cini va ave mai mult a răspundi pentru acești moșii, poroncim domnie me dum. vel sărdari să dai poroncă ca toată dijma cătă să va strânge de pe aceli hotari ce sau zis mai sus să ste oprite și să le dai zi de soroc și cu scrisorile ce vor ave să vii să ste de față la divan, și a cui va rămâne dijma acela va lua o. Intralt chip să nu fii că așe esti poronca domnii meli.

let 7271 iuli 4.

(L. P.)

Proci vel logofăt.

1) Loc rupt în original.
2) Text slav în original.
3) Text slav în original.

III.

1772 martie 31. *Boerii divanului cnejiei Moldovei poruncesc lui Costandin Răşcan sărdar, ca să dea ajutor la facerea noului schit Hâncu.*

Dela boierii divanului cnejiei Moldovei cătră dum. Costandin Răşcan biv vel pah. i vel sărdar.

Să face ştire dum. că la divan au dat jalobă acestu călugăraş dela schitu Hâncului dela acel ţănut, că acum apucându-să ca să facă un schit acolo, fiindcă cel vechiu lau arsu neprietenii Tătari, are trebuinţă de oameni de slujbă. Pentru cari scriem dum. ca un dregător ce eşti acelui ţănut să socoteşti şi ce a fi prin putinţi îi vei da agiutor.

Balş logofăt, Sturza logofăt, Teodor Balş stolnic.

1772 mart 31.

IV.

1781, Martie 20. *Dania unui vad de moară a câtorva Hânculeşti făcută mănăstirii Hâncului.*

Adecă noi care mai gios niam iscălit stându şi niam socotit pentru unu vadu de moară anume Grebence ce este în fundul Cogâlnicului la ţănutu Lăpuşnii ce ni să tragii şi noau depe Gligoraş Hâncul post. la carii acestu vadu de moară cându s'au împărţăt feciorii lui Miron Hâncul nepoţii lui Gligoraş Hâncul post. nu lau pus la împărţală nemărui, ce lau lăsat afară pe deasupra, la carii acestu vadu de moară, anume Grebence să tragi din moşie Pereni, ce au cumpărat Gligoraş Hâncul post. şi noi fiindcă la împărţală frăţască nu lam pus în parte nemărui, şi fiindu şi aproape de schitul Vladnicul ce este în fundul Cogâlnicului, ce lau făcut Mihalce Hâncul sărdar, şi fiindcă Dumitraşcu Hâncul stolnic după danii şi miluiri ce au făcut tatăsău Mihalce sărdar după moarte lui cât au socotit au miluit şi Dumitraşcu stolnic pe schit cu ce iau dat mâna după cum să văd dresăle şi scrisorile lor cum şi Miron Hâncul fecior lui Dumitraşcu şi Gligoraş post. şi Neculaiu fraţăi lui Miron iarăş au miluit pe schit cu cât leau dat mâna. Deci şi noi feciorii lui Mironu Hâncul capit. cu feciorii noştrii ce sântem nepoţi lui Dumitraşcu şi strănepoţi lui Mihalcii

Hâncului sărdariului am stat şi am socotit [1]) cu altă nu ne dă mâna a milui pe schit fiind noi oameni scăpătaţi şi fiindcă acestu vadu de moară gioacă pedeasupra şi nui pus la împărţala nemărui lam dat danii schitului moşescu şi strămoşescu şi părinţăscu să fii şi de cătră noi acestu vadu de mai sus numit danii de bună voie nostră de nimene săliţi nici asupriţi pentru sufletele nostre şi a ficiorilor noştrii şi a părinţilor noştrii şi a strămoşului nostru şi nimene să nu fii volnic a străca au a clătii danie şi pomana nostră din rudeni nostre au din răzăşii noştrii, iar cari sar lăcomi a supăra pi schit ca să ia la stăpânire lui să fii blăstămat şi afurisăt de domnul dumnizău şi de către noi în veacul, iar năşalnecul cari ar fi la schit să aibă ca danie nostră al iază pi iaz şi a face moară ca să fii pentru hrana schitului şi pentru mai mare credinţă neam iscălit care au ştiut carte, iar care nau ştiut au pus degetul. 1781, marte 20

+ Eu Marie fata lui Miron Hâncul
+ Eu Lupa fata lui Miron
+ Eu Nastasăe sora lor
+ Eu Ilinca nepotă lor
Lupul Hâncul săn Miron
Neniul capit. nepot
Ştefan Hâncul sotnicul nepot
Neculai Hâncul post. nepot lui Miron Hâncul
Ion Hâncul capit. nepot

V.

1784 Iunie 15. *Zapisul lui Lupul Hâncul prin care vinde lui Ilie Catargiu, vel vornic, o parte din moşia Perienii.*

Adecă eu Lupul Hâncul feciorul lui Miron Hâncul biv vel căpitan, nepot lui Dumitraşco Hâncul stolnic, strănepot lui Mihalcea Hâncul sărdariu din ţinutul Lăpuşnii, făcutam adevărat şi încredinţat zapisul mieu la cinstita mâna dumisale cuconului Ilie Catargiu vel vornic precum să se ştie căci având eu o parte de moşie dreaptă a mea strămoşască de baştină în hotarul moşiei Perianii de pe Lăpuşna ot ţinutul Orheiului în trecuţii ani la let 1781 ianuar 5 pentru una sută zece lei ce mam înprumutat dumnealui

1) Loc deteriorat în original.

vel vornic am fost pus aciastă parte ame den moşia Periianii cu toate scrisorile ce am avut amanet la dumnealui vel vornic, care bani una sută zece lei cu dobânda lor după trecirea a trei ani şasă luni ne putându-i eu plăti şi mai ales pururea multe faceri de bine şi ajutori având dela dumnealui vel vornic socotitu mam şi vorbindumă cu toate neamurile şi răzăşii miei, osebit de una sută stânjăni ce am dat danie cu bună voia mea dumisale vel vornic, acum de nime silit nici asuprit ce de a mea bună voie am vândut dumisale cuconului Ilie Catargiu vel vornic toată partea mea din moşiia Perenii ot ţinutul Orheiului atât din câmp cât şi din selişti cu partea din vadu din moara ce este pe aciastă moşie Perenii în apa Cogâlnicului cu tocmală câte 20 părale stânjănul den moşie den selişte şi câte 15 părale stănjănul de câmp, care după măsurătoarea ce sau făcut părţii mele din moşia Perenii pe 3 locuri din douo mii opt sute şasă stânjăni ce au eşit la măsurătoare partea mea pe obiceiu lepădându-să 2 părţi pe nouă sute treizeci şi cinci stânjăni ce au rămas drepţi de plată miau făcut dumnealui vel vornic plata deplin întru mâinile meale trei sute şaptezeci lei 75 bani şi ertându-mi dumnealui de dobânda acelor una sută zece lei pe 3 ani şi şasă luni eu încă înpreună cu zapisul mieu acesta am dat la cinstită mâna dumisale vel vornic şi toate scrisorile vechi şi noaă ce am avut pe partea mea pe moşia Pereni. Deci de acum înainte după zapisul mieu acesta şi după scrisorile ce iam dat să aibă dumnealui vel vornic a stăpâni partea mea de moşia Perenii soma stânjinilor atât de danie cum şi de cumpărătură cu partea din vadul de moară din apa Cogâlnicului cu bună pace în veci ca pe al dumisale dreaptă ocină şi moşie, fără nici o supărare despre nime, atât dumnialui cât şi coconii şi nepoţii şi neam de neamul dumisale ne strămutat şi săş facă dumnealui şi dresă pentru stăpânirea. Şi pentru mai adevărată credinţă am iscălit cu mâna mea, iscălind şi alte obrază cinstite marturi.

1784 iunii 15.

Lupul Hâncul am vândut
+ Eu Agapi Mârza răzeşi de Pereni mam tâmplat
+ Eu Ion Negură mam tâmplat
Eu Lefter Tânbul răzeşi
Eu Ioniţă Timotin răzeşi
Ştefan Hrănaciul mam tâmplat nepot Lupului
Gheorghe Iacomi nepot
Dumitraşcul martur

Din colecția P. S. Episcop Visarion

Biserica din Parohia Prigorodoc jud. Hotin.

VI.

1804 iuni 10. *Alexandru Costandin Muruzi voevod scutește de bir pe câțiva oameni aduși de peste hotar de mânăstirea Hâncu.*

Noi Alexandru Costandin Muruz voevod cu mila lui Dumnezău domn țării Moldovii.

Cinstiți credincioși boerii domnii meli dumv. sărdari de ținutu Orheiului sănatate. Iezăchiil nacialnicul schitului Hâncul împreună cu toți călugării de acolo prin jaloba ciau dat cătră domnie mea au arătat cum că prin mila creștinilor celor ce sau îndurat de au agiutat au făcut acel schit unde s'au adunat câțiva călugări. Dar neavând nici un agiutor de slujbă li iasti petrecire cu multă nevoie și supărare, făcând rugămintea ca să li să dea trei patru oameni streini ceș vor găsi șiș vor aduce de piste hotar, să le fiea pentru poslușaniea schitului, după cum mai pre largu veți înțălege dumv. pricina din răvașul de jalobă ce vi sau triimis. Deci să scrie dumv. ca găsinduș trei patru oameni streini cari acum săi aducă de piste hotar făr de bir în visterii și făr de nici un amestic de dare cu alți lăcuitori, prin cercetare ce li veți face dumv. adeverindui că sint oameni streini aduși de piste hotar, să li dați răvaș la mână ca să nu fiea supărați nici la bir, nici la alti dări și havaleli, întru nemică, rămăind să fiea numai pentru slujba și agiutoriul schitului.

1804 iuni 10.

(Pe verso: Cinstiți credincioși boerii domniei meli dumv. sărdari de ținut Orheiului să să dea cu sănătate).

VII.

1809 Decembrie 14. *Cartea de judecată a divanului Moldovei dată lui Ilie Catargiu în pricina avută cu mânăstirea Hâncul pentru moșie.*

Dela divanul Cnejiei Moldaviei.

După jaluba ciau dat cuviosiea sa Văsiean ieromonah nacialnicul schitului Hâncului depe moșie Perenii dela Lăpușna ot țănutul Orheiului, cu arătare că din poronca divanului hotărându-se moșie Perenii a exelenții sale domnului gheneral și cavaler Ilie Catargiu de cătră dumlui vornicu Ioaniță Sturza, sar fi cuprins și

schitul Vlamnicul în hotarul moşii Perenii, şi că vechilii exelenţii sale nu lar fi îngăduind săş stăpânească moşie schitului Vlamnicul ce o are din vechiu danie dela Mihalce Hâncul stolnicu, şi mai pe urmă întărită cu carte domniască dela divan şi cu scrisoare dela nepoţii Hâncului. Deci înfăţoşândusă la divan înainte noastră cu vechilul exelenţii sale şi cercetândusă harta de stare locului şi mărturie de cercetare a dumisale vornicului nu sau cunoscut a fi asupritoare, şi mai vârtos să dovedeşte că schitul acesta (cel care acum năcialnicul supt nume de schitul Vlamnicului) este schitul Hâncului făcut pe trupul moşiei Perenii. Dar spre a să încredinţa giudecata şi mai cu diadinsul sau cerut dela numitul năcialnic de au arătat scrisorile vechi care sânt aceste, adică, întâi o scrisoare chip de danie şi neiscălită de nime ci carte din anii 7186 decembre 9 prin care un Mihalce Hâncul biv stolnic scrie că sau milostivit de au făcut o sfântă mănastioară ce să chiamă la Vlabnic şi iau dat Vlabnicul din dial şi Vlabnicul din vale dispre Pereni, până în hotarul Perenilor şi despre Cărsteşti până în hotarul Cărsteştilor şi a Căzăneştilor, aşijdere dispre Lozova până în vale ce să chiamă hotarul Lozovii până în vârsătura apii şi dispre Miclăuşeni până în obârşie Târnuşii. Şi iarăş iau mai dat un bătrân ci să chiamă în Cornesti înfundătura Bucovăţului ce lau cumpărat dela Andrei Horopcianul, şi dila Bublă călugărul şi dela surorile lui din vatra satului Corneştilor cu vad de moară şi din ţarină şi din fânaţi cât să va alege parte acelui batrân, cum pre largu să cuprinde la aceeaş scrisoare, care văzândusă neiscălită şi neîncredinţată de nime, giudecata nici un temeiu nau putut pune pe dânsa, socotindu o întocma ca o hârtie albă şi nescrisă, de vreme ce nu să vede pusă nici întro lucrare în trecire de opt zăci şi cinci ani până în domniia răposatului Grigorie Ioan Calimah voevod la anii 7271 iuli 4 când atunce domnul dă carte de stăpânire călugărilor dela schitul Vlamnicul dela ţânutu Lapuşnii şi Lupului ficiorul lui Miron Hâncul capitanu ctitorul schitului ca să fie volnici a stăpâni şi a dijmui părţile de moşie ci le are schitu danie de Mihalce Hâncu ce au fost stolnic mare şi dela fiiul său Dumitraşcu vataf de stolnicii, anume Vlamnicul din dial şi din vale până în hotarul Perenilor şi până în hotarul Crăsteştilor şi a Căzăneştilor şi până în hotarul Lozovii în muche dialului în prăvalul apii şi până în obârşie Tărnuşii dispre Miclăuşeni, aşijdere şi

Corneştii din Bucovăţ cu vale scumpiei şi cu Hajăbuca după dresi şi scrisori ce are. Iar cine va ave mai mult a răspunde pentru acele moşii să poronceşti lui vel sărdari ca toată dijma ce să va strânge dipe aceli hotară să stea oprite şi săi sorociască a veni la divan, cum pre largu să arată la aceeaş carte gospod. In urma căreia după trecire de 10 ani să mai vede la schit o carte a divanului din anii 1772 april 2 dată lui Sofronie năcialnicul schitului Vlabnicul de stăpânire şi tot pe acele părţi ci le numeşti şi carte domniască, numai nu arată anume dela cine le are schitul acele părţi. Şi tot spre a dovedi nacialnicul că schitul ce să află acum pe trupul moşiei Perenii ar fi schitul Vlabnicul au mai scos de au arătat o scrisoare din anii 1781 martie 20 dela Lupul ficiorul lui Miron Hâncul şi dela surorile lui Mariea i Lupa şi Nastasiea şi dela nepoţii Hâncului anume Dănilă i Ştefan Hrănace i Neculai Hâncul şi Ion Hâncul capitan şi Ilinca prin care arată că neavând ei alt chip ca să agiute pe schitul Vlabnicului ci iaste în fundul Cogâlnicului făcut de Mihalce Hâncul sărdar, precum lau miluit moşii şi părinţii lor cu ce liau dat mâna, după cum se văd dresele şi scrisorile lor, au socotit şi un vad de moară anume Grebince ci este pe moşie Perenii la fundul Cogâlnicului aproape de schit, care vad ne fiind pus la împărţala ce au avut ficiorii lui Miron Hâncul, nepoţii lui Gligoraş Hâncul post. lau afierosit schitului ca săş facă iaz şi moară pentru hrana schitului întărind şi cu blăstăm danie lor, cum pre largu să arată la aceeaş scrisoare. Asupra căreia au răspuns vechilul exelenţii sale că va aduce dovada la divan că nar fi adevărată ce ar fi făcută cu mulţi ani în urma morţii Lupului Hâncul şi a lui Ştefan Hranace.

Deci după ce sau văzut la giudecată aceste scrisori din parte schitului, măcar că nu sau pus temeiu asupra lor fiind făcute atât carte domniască cât şi carte divanului de stăpânire asupra danii lui Mihalce Hâncul acii neiscălite şi neîncredinţate de nimeni, şi încă cu adăogire şi cu schimbare după jalubile şi arătările calugărilor dipi la acele vremi. Dar mai vârtos dovedesc că ace bucată de loc adică Vlabnicul din dial şi din vale nu este nici dintrun trup a moşiilor megieşite cu Perenii zicând dispre Pereni până în hotarul Perenilor dispre Cărsteşti până în hotaru Crăşteştilor şi a Căzăneştilor dispre Lozova până în vale ce să chiamă hotarul Lozovii, până în vărsătura apii şi dispre Miclăuşeni până în obârşie

Tărnușii. Apoi rău să acolisăsc călugării de acest schit al Hâncului că este făcut pe trupul moșii Perenii, unde și astăzi să află schitul în ființa lui ca săl stăpâniască ei supt nume de schitul Vlabnicul, care schit a Hâncului înpreună cu moșie Perenii încă la anii 1784 a trecut cu danie si cu vânzare dela Lupul Hâncul în stăpânire exelenții sale gheneralului, în vreme când și obârșie Tărnușii este dovedită cu hotarnice vechi la ce loc să află în care obârșie stau patru moșii anume Perenii, Crăsteștii, Căzăneștii și Miclăușenii, precum rânduit boer hotarnic arată prin mărturie de cercetare. Iată dar că nici schitul Vlabnicului nu încape a ave ființa lui la acela loc cel arată ace danie a Mahalcii Hâncului și rămân fără putere toate scrisorile acele ce pominesc de schitul Vlabnicul și cu aceeaș cuprindere de sămne ci să arată la scrisoare lui Mihalce Hâncul acea neiscălită ce sau pomenit mai sus. Drept aceea sau dat hotărâre giudecății ca excelenția sa domnul gheneral și cavaler Ilie Catargiu să stăpâniască schitul Hâncului împreună cu moșie Perenii ce o are dela Hâncul în pace și nesupărat mai mult despre nacialnicul și călugării dela schit Vlabnicul iar pentru vadul de moară acel numit Grebince depe trupul moșii Pereni cel trag călugării să-l ia în stăpânire schitului Vlabnicul cu acea scrisoare a Hânculeștilor din anii 1781 ce sau arătat mai sus. Dacă nu va aduce excelenția sa dovadă asupra acii scrisori că ar fi vicleană precum au arătat vechilul înainte giudecății, atuncea călugării își vor stăpâni acel numit vad de moară în trupul moșii Perenii fără nici o supărare, ca unii ce danie lor este mai vechi decât vânzare către excelenție sa, și după a giudecății hotărâre sau dat excelenției sale dela divan și aciastă carte de giudecată. Iar scrisorile schitului, adică danie lui Mihalce Hâncul ace ne iscălită și carte gospod și a divanului de stăpânire sau oprit în divan, ca niște scrisori fără putere.

1809 dechemvre 14

Vasile Roset vornic Dimitrie Sturza vornic (urmează încă trei iscălituri indescifrabile).

VIII.

1811 ianuarie 8. *Mărturia răzeşilor din Ciuciuleni şi Drăguşeni dată mânăstirii Hâncului privitoare la moşia Vlavnicul din deal şi din vale, dania lui Mihalcea Hâncul.*

Adică noi răzăşii din satul Ciuciulenii i Drăguşenii şi Tabăra Cărlanilor i Vadnicul di la fundul Botnii cari mai gios ni vom puni numile şi degetele datam adivarată şi încredinţată mărturie nostră la mâna părinţilor dila schitul Hâncul ci esti la fundul Tărnuşii pi moşie Săcărenii ci-i făcută di stolnicu Mihalcea Hâncul ctitorul ci au făcut acest schit de sus arătat şi i-au hotărât şi moşia împrejur Vlavnicul den deal şi Vlavnicul de vale ci leau dat danii sfântului schit cu scrisori şi cu peceţi numitul di mai sus arătat. Noi aceştie mai de gios arătaţi mărturisăm prin carte de blestăm că a Hâncului este schitul pe moşiia Săcărenii stăpânire au avut nestrămutat dila dumelui stolnicu Mihalcea Hâncul şi până acum ce sânt cinci rânduri de omeni dila dumlui stolnicu Mihalce şi până acum: Mihalcea Hâncul au făcut pi Dumitraşcul Hâncul, Dumitraşcul Hâncul au făcut pi Miron Hâncul, Miron Hâncul au făcut pi Lupul Hâncul, Lupul Hâncul au făcut pi Ioan şi pe Ioniţă Hâncul, care aceşti sânt vii şi au stăpânit până acum. Iară acum di doi ani şi giumătati trag mari supărare de cătră dumlui Panaite Catargiu ce vra să le eai schitul la stăpânire dumisale numitului di sus, ci vra să tragă schitul Hâncul cu nişte cumpărături ci le are de moşiea Perenii ci le are di la Lupul Hâncul ci este al patrălea neam di la Mihalcea încoace, cari aceli cumpărături den numita moşiea Perenii care sunt alesă stălpită despre răzăşii de Pereni, care le stăpâneşte di când leau cumpărat şi până acum sau mulţumit cu stăpânire, iar acum de doi ani şi giumătate au pus stăpânire priste toată moşie Perenii ci vra să tragă şi pe schitul Hâncul ca să o ea la stăpânire cu cuvânt înprotivitori zicând cum că schitul Hâncul au fost la Vlavnicul dela fundul Botnii ci să numeşte Tabăra Cărlanilor şi ace moşie este a Pojogeştilor şi a Brădăştilor şi biserica au fost acolo, numai dela prada lui Crăm Gherei hanu până la venire moscalilor ci au fost [1]) şi atunce au arso tătarii şi nau mai fost biserică şi mai inainte vreme tot nau fost biserică, nici Hâncul nau avut moşii nici stăpânire acolo, dar

1) Loc deteriorat în original

la schitul Hâncului tot a Hâncului sau numit. Așa știm și așa mărturisăm adevărul în frica lui Dumnezeu și înainte fiește care.

1811 ghenar 8.

† Eu Andrei săn Ioan om de optzăci de ani adeverez.

† Eu Dominti săn Arsăni mazil om di șasă zeci de ani adeverez.

† Eu Ioniță mazil om de optzăci de ani adeverez.

† Eu Toderașcu Pojoga om de patruzăci de ani adeverez.

† Eu Apostul Grigoraș om de cinzăci de ani adeverez.

† Eu Vasăle Pojoga om de patruzăci de ani adeverez.

Cum și noi răzășii din satul Drăgușenii ce sintem răzăși la Tabăra și la Vlavnic în fundul Botnei moșie pe Horotca asămene mărturisim că aciastă moșie este anoastră de baștină ce o stăpânim cu scrisori din vechiu și Hâncul la aciastă moșie nau avut nici o treabă nici stăpânire nau avut nici nu are și nici întrun chip nu sau numit. Așa știm și așa mărturisim în frica lui Dumnezeu prin carte de blăstăm și pentru mai adevărată credința neștiind carte neam pus numele și degetele.

† Eu Miron Brad om de optzeci de ani răzeș adeverez.

† Eu Ioachim om de optzeci de ani om strein adeverez.

† Eu Mateiu Toderiță om de șaptezeci și doi de ani om strein adeverez.

† Eu Petre Nicoară zet Pojogăi om de șasă zeci de an adeverez.

† Eu Vasile Opre om de șasă zeci și cinci ani răzeș adeverez.

† Eu Roman Pojoga om de cincizeci și optu de ani răzeș adeverez.

† Eu Iamandachi Brad răzeș om de patruzeci de ani adeverez.

† Eu Manolachi Agărăci om străin de trei zeci și cinci de ani adeverez.

Asămine și eu Grigore Frunză căpitan ot Dănceni știu și mărturisăscu că și tatăl mieu au fost giudecătoriu în locul isprăvnicii în Tabăra Cârlanilor pe moșie Horotcii și au fost și ctitor la ace biserică, și biserica Taberei sau numit, iar nu schitul Hâncului.

† Eu Gavril vornic din Lăpușna adeverez om de 50 de ani.

† Eu Pavel Bubuiug ot tam adeverez.

Și eu dascălul Neculai am scris cu zisa numiților de sus arătați

IX.

1811 octomvre 25. *Hotărnicia moșiei schitului Hâncu, întocmită de Dimitrie Meleghi vornic de poartă și Ioniță Părle căpitan*

Părintele Vasian nacialnicul schitului Hâncul, aducând carte precinstitului divan al cnejăei Moldaviei cătră cinstiți dumlor boerii sardari de ținut Orheiului și cătră mine, în cari scrii că având giudicată cu dumlui Panaite Catargiul vechilul exălențăei sale domnului ghinăral și cavaler Ilie Catargiu pentru locul schitului Hâncului cei zic și Vlamnicul dela Perieni ot Lapușna. Ne luând sfârșit după predlojănie înaltii exelențăei sale sinatorului ciau adus la divan călugării în urma giudecăților ciau avut cu numitul vechil a exelențăei sale, puindu li să dela divan soroc la amândoă părțăle la sfârșitul trecătoarei luni mai să să afle amândoă părțăle la divan spre a li să da sfârșit, dar păr la arătata vade călugării săși stăpâniască schitul cu moșăe împregiur și cu moara precum liau stăpânit și ma înainte, fără a ave cât de puțină supărare sau opriri despre vechilul exelențăei sale. Și cerșind trebuința de a să mai faci o pătrunzătoari cercetări prin carte de blestem la stare locului ca să să dovidiască întru adivăr cât loc au fost în stăpânire schitului mai înainte până a nu întra moșie Perenii în stăpanire măriei sale ghirariului. Pentru care să scrii boierilor sărdari ca înpreună cu mine să rânduiască și din parte dumlor sale un boerănaș de ispravă și cu frica lui Dumnezău să mergem la stare locului unde față să fie călugării și răzăși bătrâni și alți megieși și prin carte de blăstăm să cercetăm și în ce chip vom dovedi stăpânire schitului cari avut la acel loc mai înainte până a nu întra moșăe Părienii în stăpânire exelențăei sale ghinăralului Catargiu să dăm mărturii în scris iscălită pe obiceiu și să închipuim și hartă de stare locului în măsuri atât a moșăei Perienii cât și a locului schitului ce lau stăpânit mai înainte, cum pre largu carte arată ci esti dintracest curgătoriu an 1811 mart 8.

Deci după poroncă dinpreună cu căpit. Ioniță Părle rânduit din parte cinstitei sârdării am mărsu la schitul Hâncului ce esti în fundul Cogâlnicului la țănutu Lăpușnii, unde după poroncă amu strânsu răzăși și megieși anume pe proin protopop Vasăle i Ștefan Costin mazil i Toadir Tabuci i Ion Cotofană i Nastas Cotofană i Vasilie Rădianul i Agachi Coșlet i Onofrei Vajăilă i Ion a

Andriesăi i Andrei vornicelul i Gheorghe Ionașcu și Vasăle diiaconul toți răzăși de moșăe Perienii i pe Ioniță Arsăni i Agachi Movilianul i Apostul Gligoraș i diiacon Gheorghii Folte și Vasăle Mihăilă răzăși de moșăe Ciuciuleni și pe Ioniță Hâncul i pe Ion Hâncul și pe Sălăvestru Jinbeiu gineri Lupului Hâncul răzăși de moșăe Săcărenii. Și fiind acești de sus arătați de față liam citit carte de poroncă cum și carte de blăstăm în auzul tuturor

Și răzășii de Ciuciuleni au dat samă că nu știu pe unde sau urmat stăpânire schitului fiindu cu șădere mai dipărtată de schit. Iar răzășii de Perienii prin carte de blăstăm au mărturisit că dispre moșăe lor Perienii stăpânire schitului din vechiu și păr acu liau fost din capul din gios a poenii Vlamnecul din dial pân pân în izvorul Chetrosului și pin Petrosul la vale până în piscul din mijloc în buza piscului, apoi pe piscu în sus păr în teiul gărjob, în zare dialului dispre moșăile Câprienii, din sămnile aceste în sus și spre apus au stăpânit părinți călugări, iar din sămnile aceste în gios și spre răsărit au stăpânit ei răzășii de Perieni. Cum și pentru o poiană din coada Broscariului ce esti pe locul Perienilor, cari poiană la hotărătul mai de mult sau dat Hânculeștilor. Și pentru ace poiană însă prin carte de blăstăm au mărturisit că tot de schit sau stapănit, iar nu de alții, cum pre largu arată mărturie lor ce au dato în scris.

Și pentrucă din capul poenii Vlamnicul nu mergu drept cu stăpânire păr la buza piscului din mijloc ce fac ocolitură spre schit cum sămnul izvorului Petrosul unde pe din gios de izvor esti o poeniță ce o numescu iar Petrosul și fiind prepus de a să dovedi cari cu adivărat din tracești sămni esti Petrosul, pentru cari răzășii de Perieni au adus trei oameni marturi din satul Pașcani anume Gheorghi Bărdan i Ion Machidon și Toma Iordachi. Aceștie prin carte de blăstăm au mărturisit că părăul izvorului sau numit Petrosul iar nu alte sămni și că din părăul acela în sus au stăpânit părinți călugări dela schitul Hâncului și în gios răzășii de Perieni cum pre largu arată și mărturie acestora. Cum și Hânculeștii răzășii de Săcăreni iarăș prin carte de blăstăm au mărturisit că acest schit fiind din vechi făcut de strămoșul lor Mihalce Hâncul tot la locul unde să află și acu, pi cari lau și înzăstrat cu parti de moșâi precum adiveriază scrisoare ace di danii și alte cărți domnești de întăritură daniei, și că la schit mai înainte era

numai trei patru călugări cărora nu le trebue atâta loc de hrană, şi că mai înainte nici moşăile nu să căuta mai ales codru şi poenile şi că de dânşii să ştia că stăpânesc călugării după scrisoare de danie a strămoşului lor, iar acu văd şi ei puţin loc stapănindusă de schit dar cu ce sau făcut înpresurari schitului ei nu ştiu, numai ştiu că Crăsteştii au hotarnică vechi şi carti di giudicată în cari sar fi aratând margine Săcărenilor şi a schitului, iar pentru locul pe cari să află schitul au bună ştiinţă dela părinţii lor că esti făcut pe locul moşăei Săcărenii iar nu pe alte moşii, precum adeveriază mărturie lor ce au dato în scris. Acesti di sus sânt mărturiile megieşilor de prin pregiur prin carte de blăstăm. Şi dispre moşie Perienii au mărturisit răzăşii di Perieni sămnile locului cât sau stăpânit de cătră schit precum să arată mai sus, iar pe din sus dispre moşăe Cărsteştii să află acum a dumisale Panaite Catargiu, şi fiind aice la faţa locului niau arătat hotarnica moşăei Cărsteştilor ce este din anii 1794 mai 20, şi noi încă dispre părte aceie după sămnile aceie hotarnice am urmat. Şi aşă împreună cu megieşii de sus arătaţi cu lanţul de zăci stânjăni şi stânjânul de opt palme domneşti am măsurat locul schitului împregiur precum să arată în gios, adică

stânjăni

165 întâi am inceput cu măsura din capul din gios a poenii Vlamnicul din dial cari la hartă esti supt numărul întâi, păr în capul izvorului Chetrosul ce la hartă esti supt numărul 2.

120 de acole pe pârâu la vale păr în vale Tărnuşăi ce la hartă esti supt număru! 3

70 de acole pe pârâu în gios păr la podeţul peste pârâu ce la hartă esti supt număr 4

50 di acole păr în capul piscului din mijloc ce la hartă esti supt numărul 5

405 fac margine din gios.

420 din capul piscului din mijloc am întorsu cu măsura în sus pe zare acelui piscu păr în margine drumului lui Vărlan cari la hartă esti supt număr 6.

165 de acolo tot în sus păr în poiana răclariului ce la hartă esti supt numărul 7.

840 de acolo tot în sus păr la sămnul teiul gârjob unde esti

și chiotoare Cârsteștilor dispre Căzănești undi la hartă esti supt numărul 8.

1425 fac din capul piscului den mijloc păr aice.

709 dela chiotoare di sămnul teiul gărjob am întorsu cu măsura în gios pi sămnile hotarnicii Cârsteștilor pi drumul vechiu a Lozovii păr în vale Tărnușăi drept capul piscului Bobului ce la hartă esti supt numărul 9.

315 de acole pe vale Tărnușăi în gios păr la colțul Cârsteștilor dispre locul schitului cari la hartă este supt numărul 10. De aice măsurându-să în curmeziș locul schitului pe șăsul văei Tărnușăi păr la capul piscului din mijloc ce la hartă esti supt numărul 5, au eșit păr la poiana Răclariului cari la hartă este supt numărul 7 au eșit 275 stânjăni.

1024 fac dispre capul Cârsteștilor.

360 din colțul Cârsteștilor dispre locul schitului de sus arătat iar am întorsu cu măsura cam spre amiazi pă alături cu Cârsteștii peste părăul Funducului la dial pin capul pisculuí și pin capul văilor schitului pe drum păr în răspintenile drumurilor unde la hartă este supt numărul 20, și aice arată hotarnica Cârsteștilor că au pus iar 2 pietri hotară despărțind Cârsteștii de Săcăreni și de locul schitului, și din sămnul teiului gărjob păr aice este locul schitului dispre moșie Cârsteștii, după măsurile și sămnile hotarnicii Cârsteștilor, la care despre Cârstești măsuri față au fost și dumlui Panaite Catargiul.

346 din răspântinile drumurilor de sus arătat în gios pe drum și pe poiana schitului și despre moșăe Săcărenii păr în capul poenii din gios undi la hartă esti supt numărul întâi și de unde am început întâi cu măsura.

Aceste di sus sânt măsurile locului schitul Hâncului prin cât la fața locului prin carte de blăstăm sau dovedit că lau stăpânit din vechiu călugării di la schitul acesta, cari măsuri cu sămnile ce am făcut prin pământ și cu măsurile poenii din coada Broscariului mai pre largu să arată în deosăbit izvod iscălit de noi. Și pentru locul acestui schit așă să înțelegi că călugării ce au fost mai înainte fiind puțini nau mai căutat pentru locul schitului măcar de a fi fost și mai mult, căci di când sau hotărât moșăe Cârsteștii sânt 17 ani trecuți, cându atunce au pus doă pietri ho-

tară în răspântinile drumurilor di la dial de schit unde la hartă sânt arătate supt numărul 20, cari după marginile moşăilor Cărsteştii şi Săcărenii şi după chiotoare ce au pus tot atunce în vale Tărnuşii ce la hartă este supt numărul 10. Apoi aceli hotară din răspântinile drumurilor sânt întrate în locul schitului şi în moşăe Săcărenii, măcar că sânt şi iscăliţi la acea hotarnică unii din Hânculeştii, în care hotarnică a Cărsteştilor arată hotarnicii şi pe altă hotarnică vechi, pe care am ceruto la dumlui Panaite Catargiu ca să să vază la faţa locului şi niau răspunsu că nu o găsăşti.

Deosăbit am mai făcut cercetări ca să putem dovedi locul schitului pi ce trup de moşăi esti, fiindcă Hânculeştii îl mărturisăscu că esti pe moşăe Săcărenii, cari după mărturisire Hânculeştilor făcândusă de noi cercetare prin scrisorile moşăelor megieşite sau găsit la condica mănăstirei Căprienii ciau aduso părintele Nicodim dechiul mănăstirii în care condică sau văzut trecut un suret de pi un ispisoc sărbesc a domnului Pătru voevod din anii 7053 cu cari prin sămnile locului şi pietri hotară încungiură toate moşăile ce sânt împregiurul Căprienii, arătând şi moşăile cu cari să megieşăscu, după ce treci piste Băcovăţ în ţănutul Lapuşnii drept la dial arată că să înpreună cu hotarul Cărsteştilor şi al Cazăneştilor şi a Săcărenilor.

Din cari scrisoari aşă să înţălegi că acesti moşăi au mărsu păr în hotarul Căprienii, iar acum numai Căzăneştii să lovesc în Căpriiana şi Cărsteştii numai cu un colţu, dar Săcărenii cu totul sânt depărtaţi, căci dispre locul Căprienii treci stăpânire Perienilor păr în colţul dispre moşăe Căzăneştii cu cari stăpăniri cuprindi capul Săcărenilor şi a Cărsteştilor, cum şi preotul Ioan din satul Ciuciulenii răzăş di moşie Răstienii au arătat o copii di pi o hotarnică vechi a moşăei Răstienii din anii 7110 Oct. 20 cari moşăi dispre parte codrului merge alături cu moşăe Perienii pe din gios, în cari copii arată sămnile locului şi pietrile hotară în pregiur, şi după ce să sui în zare dialului în hotarul Lozovii în pravălitura apii Băcovăţului cu altă moşăi Horotca ce esti pe din gios de Răstienii arată că au pus bour întrun fag, şi piiatră la rădăcină fundu, şi di acolo hotarul Răstienilor mergi di acurmizişul spre apus tot zare Băcovăţului, înpreună cu hotarul Lozovii până iarăş în hotarul Săcărenii undi au pus piiatră hotar şi buor întrun stejar, şi di acolo apucă drept în gios dialul tot zare Tărnuşii pe dispre

răsărit înpreună cu hotarul lui Ignat visternicelul. Acetși sămni să arată la copie aceștii hotarnice dispre moșăile Căprienii, Săcărenii și Perienii, unde și la copie aciasta arată că să înpreună în colțu cu moșăe Săcărenii, și după ce să întoarce în gios cu hotarul lui Ignat visternicelul, adică cu moșăe Perienii fiind acel Ignat răzăș de Perieni, precum răzășii nul tăgăduesc nici acum. Din care hotarnică după stare locului așă să înțălegi că capul moșăei Săcărenii au mersu în zare dialului dispre Căpriiana, precum mărturisăsc și scrisorile Căprienii, iar capul moșăei Perienii pe atunce după sămnele aceste au fost în coastele Săcărenilor.

Apoi am mersu și noi din preună cu răzășii di Răstieni și di Perieni di am văzut stare locului și sămnile ci să arată în copie hotarnicii Răstienilor și pietri hotară di pe atunce nu sau găsit, numai stăpănire niau arătat, măcar că răzășii di Perieni cer să ia ce adivărată hotarnică pe cari cerândusă la numitul preut să o scoață au mărturesit că însuș o au scoso dipi altă copie ce au găsito la unul di țara noă, pi carile îl aștiaptă să vie cu ace vechi hotarnică, și cu alte scrisori ce ar fi zis că mai are. Iar pentru stăpânire Răstienilor dispre Perieni însuș răzășii di Perieni au arătat că asămine făr di pricină li să urmiază după sămnile aceștii copii de hotarnică. Și după acesti di sus arătate dovezi de cătră noi așa sau cunoscut și sau înțăles că moșăe Săcărenii și Cărsteștii ar trebui să miargă păr în moșăile Căprienii în zare dialului, și locul pi cari esti schitul Hâncului esti di moșăe Săcărenii și să vedi că moșăe Săcărenii dispre locul schitului pe din gios o strâmtează Perienii și pe din sus Cărsteștii și rămâne stăpânire Săcărenilor pi dial diasupra locului schitului numai 346 stânjăni. Și pentru că în carte de poroncă scrii a să face hartă în măsuri și moșăei Perienii și vrând noi după poroncă a urma, răzășii di Perieni au dat răspunsu că lor nu li trebui nici moșăe să li să măsoare și nici hartă, mai ales după ce au văzut că au scos d-lui Panaite Catargiu copie di pe o hotarnică di la Andrei Iancul biv vt. paharnic și Ion Gordul ce au fost vornic di poartă din anii 1784 iuni 24 când atunce în numile măriei sale ghinăralului Catargiul au hotărât părțile ce li au avut danii și cumpărătură în moșăe Perienii dela Lupul Hâncul, răspunzind răzășii că lor nu le mai trebuie hartă sau măsuri, fiindule îndestul hotarnica aciasta. Pentru aceia și noi hartă în măsuri am făcut numai pentru locul

schitului, şi după cercetare ce am făcut impreună cu harta am dat aciastă mărturie părinţilor dila schitul Hâncului.

1811 octomvre 25

Dimitri Meleghi vornic de poartă
Ioniţă Părle capitan

Dela Sărdăriia Orhei

Trimiţândusă pe dumlui vornic Meleghi înpreună şi cu omu rânduit al sărdării au făcut aciastă pre larg cercetare după cum să arată şi nipriimindusă atât răzăşii cum şi schitu după cum sau putut dovedi li sau pus zi de soroc ca după bobotiază să să afle la cinstit divan.

1811 dechemvre 15

X.

1812, martie 23. *Jaloba scutelnicilor dela mănăstirea Hâncu dată divanului Moldovei, contra lui Panaite Catargiu pentru asupriri şi bătăi.*

Pre cinstit divan cnejii Moldovii

Jăluim cinstitului divan că noi fiind scutelnici mănăstirii Hâncului şi trăitori cu casile noastre pe moşia mănăstiri la ţănutu Orheiului ot Lăpuşna şi dumlui Panaitachi Catargiu fiind în giudicată cu răzăşii de moşie Perenii şi cu Hânculeştii ctitorii mănăstirii şi având pizmă asupra Hânculeştilor, în pizma răzăşilor niau prădat pe noi precum au voit şi au arsu şi cincisprezăci casi iar bordeiul meu a lui Toader Rotariul fiind mai deoparte nau arsu, şi viind dumlui la bordeiul meu cu 20 de puşcaşi acum la trecuta lună dechemvri mau scos afară din bordeiu şi mau bătut foarte cumplit şi pe mini şi pe fimeia me şi meu luat toate ferăle rotării cu care mă hrănesc şi meu rămas copii muritori de foame şi mau dat afară din bordeiu de am ernat în colibă cu copii la ger, din care pricină mam bolnăvit şi eu şi copii mei şi dinainte casii meli meu împuşcat cănile ce păzea vitili mănăstirii şi a treia noapte au pierit doi boi de a mănăstirii şi patru roati şi nişte lemnu de făcut care ce lam avut tăetu de pi moşie mănăstirii Căprienii tot mi lau luat cu cuvânt că laş fi tăet dipi moşie dumisali şi eu am rămas cu totul sărac şi datoriu. Deosă-

bit au luat dela Toader a călugăriții scutelnic o pușcă și dila Vasile Țupea au băut o vadră de vinu și mai bini și iau zis să se ducă săi de paralele acasă și ducândusă să li de paralile și pușca liau pus buza pușcii în cheptu și au început ai sudui zicând că aceste le sânt paralili și de toate aceste am jăluit la cinstita sărdărie de Orheiu și sărdărie niau dat răvaș ca să ni de zalogile înapoi și să ni plătească pagubili și nici zăloagi niau dat nici pagubile nu niau plătit și noi am rămas cu totul săraci supărânduni și cheltuind. Pentru aciasta cu mari plângeri și cu ferbinți lacrimi ne rugăm ca cu carte cistitului divan către cinstita sărdărie de Orheiu să înpliniască toati zăloagili și pagubili ci niau făcut dumlui Panaiti Catargiu și cheltuiala ca să nu rămânem săraci fiindcă noi dumisali cu nimica nui sântem datori și din supărări nu ni slăbești și mare pomană a fi cinstitului divan.

Plecați la mila dumnv.

Toadir Rotariu și Vasili Țăpca și Toadir a Călugăriții scutelnici mănăstirii Hâncului țănutu Lapușnii ot Orheiu.

Să se scrie carte 1812 mart 23.

Sturza vel logofăt

Dela divanul cnejii Moldovii, către cinstiți dumnilor sărdarii de Orheiu.

Veți înțălege din arătare și cerere de față jăluitorilor pentru celi ce ar fi pătimind dinspre părât. Deci să scrii dumv. înfățișând pe amândouă părțile să cercetați și după dreptati să puneți la cali, iar când giudecata dumv. vreo parti nu se va odihni să trimiteți către divan pre larg înștiințari de curgire pricinii și veți ave răspunsu în ce chip să urmați.

L. Balș vornic, Ioan Neculoce spătar (urmează încă două iscălituri indescifrabile).

Acte dela mănăstirea Dobruşa (Soroca).

Către înalt prea cuvioşia sa, blagocinul monăstirilor şi schiturilor şi nastoiatele monăstirei Dobruşii, arhimandrit Gavriil.

Dela soborul acestei monăstiri Dobruşa,

Spre împlinirea poruncii înalt prea cuvioşiei voastre ce a urmat către acest sobor din 24 zile August curgătorului an 1835, cu Nr. 208, întru care ni se porunceşte, fiindcă la prefacerea mitocului din Kişinău, meşterilor ce s'au tocmit la lucru lemnarilor cu a lor materii, trebue să trimitem 360 ruble după asignaţii, una chilă făină de păpuşoi şi una vadră brânză de vaci, a 2-lea meşterilor petrari ce s'au tocmit ca să facă tot lucru adică 2 sobe cu hogeagurile lor scoase asupra acoperemântului, cuptorul asemenea cu hogeagul scos deasupra acoperemântului, zidirea cu cărămidă a pereţilor noi cu tencuirea peste tot şi văruirea de 2 ori cu materialele cumpărate din partea monăstirei, să primească 120 ruble, pentru cumpărarea materialelor şi pentru plata petrarilor putem să trimitem 100 ruble, a 3-lea pentru înfrumuseţarea crucii cea de lemn mare ce este dăruită bisericii sf. ierarh Nicolae de prea cuvioşia voastră, ce aţi încheiat contract cu meşterii de birleanturi lucrători, să trimitem 700 ruble, care sumă de bani încheie peste tot 1280 ruble, după asignaţii, pe care i-am şi trimis prin ierodiaconul Ignatie să-i aducă la înalt prea cuvioşia voastră.

Pentru împlinirea lucrărilor arătate, fiind că stăpânirea politicească pe mulţi nu rabdă, a ţine locurile de casă îngrădite cu gard de nuele şi cu spini şi unii să-şi facă îngrădiri cu zid de piatră, iar alţii cu zăplaz de scânduri încheiat în tumurugi de stejar, cu acoperemânt, asemenea şi înalt prea cuvioşia voastră, socotim ca să facă toată ograda împrejur de scânduri de brad în tumurugi de stejar, cu porţile cuviincioase.

La acest predmet soborul se unește la facerea ogrăzii după socotința înalt prea cuviosiei voastre, dar pentru casă nu se unește să facă multă cheltuială.

Tumurugii de stejar se vor face din pădurea monăstirei și până se vor căra socotim că încheierea ogrăzii va fi în primăvară, până atunci soborul cere știință câtă sumă de tumurugi vor trebui. Pe lângă această alăturez și cinci bucăți documenturi pentru locul caselor la mitocul din Kișinău a monăstirei Dobrușa.

Deci următor fiind noi poruncii întru toate mai sus cuprinse pe rândul lor fără vre-o zaticnie s'au însemnat și s'au trimis una chilă făină de păpușoi, una vadră brânză de vaci pentru meșteri.

Și îndeplinirea înalt prea cuviosiei voastre raportuim.

Econom, Ieromonah Zosima.

Ieroschimonah Antonie.

ieromonah Iosaf.

schimonah Iona.

Nr. 114. monah Visarion.

1835 August 29.

15 Ianuarie 1836.

Către înalt prea cuvioșia sa nastoiatele monăstirei Dobrușa, arhimandrit Gavriil.

Dela soborul părinților monăstirei Dobrușa.

RAPORT.

Spre împlinirea poruncii înalt prea cuviosiei voastre ce au urmat către acest sobor din 10 zile Genari, a curgătorului an 1836, cu numărul întâi, prin care poruncă ni se face înștiințare că dichiul monahul Gherontie a primit bani dela monahia Cozmuleasa, datoria după sinetul de 2840 lei.

1) Pe lângă această cere ctitora monahia Cozmuleasa să i se trimită diata adevarată, iar la monăstire mai adevărată diata nu se află, afară de cea copie trimeasă către înalt prea cuviosia voastră spre știință. Al doilea. Pentru schimonahul Iosaf și monahul Teofan de întâmplarea lor, cu venirea la monăstire au intrat în carantina Sculeni, însă precum ne-am înștiințat pentru dânsul au intrat în

Din colectia P. S. Episcop Visarion

Biserica din Parohia Coşerniţa jud. Soroca.

UAIC IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

mari ispită, însă nădăjduim în ajutorința înalt preacuviosiei voastre, că se vor scăpa de acele nevoi și în locul zisilor monahi, a găsit monahul Gherontie pe un vornic de poartă Vasile Pădure din Iași, care se făgăduește că va săvârși pricinele de judecată cu acolisitul Gavriile Moldovanul, numai să i se trimită vechilul din partea monăstirei Dobrușii, după cum ai socotit înalt preacuviosia voastră așa să și rămâie. Iar pentru mitoc cu locul lui, precum și dughenile din Iași cu locul lor, socotința soborului este așa: că mai bine ar fi de s'ar face un schimb de se va găsi vreun mușteriu cu vreun chip lesnicios de acolo, să aibă în Basarabia parte de moșie sau vreun acaret cu cuprinderea sumei acelor acarete.

3-lea. După scrisoarea alăturată din trecutul an 1835 August 8 zile a ieromonahului Dometian din schitul Brazii din Moldova, dela carele are monăstirea Dobrușa locul cu via dela satul Sireți danie, noi soborul îl învoim de a-l primi la monăstirea Dobrușa, dacă va fi blagoslovenie dela înalt prea osfințitul arhiepiscopul arhipăstor; al 4-lea, pe lângă aceasta să alăturează și scrisoarea ieromonahului Dometian și de împlinire înalt prea cuviosiei voastre cu supunere reportuim.

Iconom, ieromonah Zosima.
Ieroschimonah duhovnic Antonie.
Ieromonah Iacob.
Schimonah Iona.
Monah Visarion.

In anul 1836 prin luna Mai moare arhimandritul Gavriil și în urmă se făcu următorul isvod de lucrurile rămase dela dânsul.

ISVOD.

Arătător de lucrurile monăstirei Dobrușii, care s'au aflat încredințate răposatului arhimandrit Gavriil, adică documenturi de moșii și de țigani, contracturi de mitoace și dugheni și bani.

Mai 5 1836.

1. Documenturi de moșii și pentru țigani.
2. Contracturi de mitoace și dugheni.
3. Condica de venituri și cheltueli a monăstirei Dobrușa.
4. Bani pentru facerea unei cruci mari 53 galbeni mari și mici a două sălbi dela Icoana Maicii Domnului dela biserica din

deal, ce se cuprind în trei sălbi și anume 24 galbeni olandeji, șapte galbeni austricești, 17 ruble, patru galbeni vechi turcești, și doi nemțești, acești galbeni s'au luat pentru poleitul crucii și plata lucrului în bani galbeni sau luat 62½ dramuri de aur, osăbit sau mai primit 200 dramuri de argint.

5. Cinci trupuri de minee, cinci trioade, un octoih, un penticostar, un pavercernic, care cărți s'au adus de peste Prut prin monahal Gherontie.

6. Patruzeci și trei carboave ce le-au adus monahul Asachie de peste Prut dela Eși, care spre dovadă se trimite și porunca preacuviosiei sale.

7. Zece galbeni olandez, ce au fost să se dee secretarului, dela judecătoria politicească în pricina moșiei de judecată.

8. Dela dumnealui Constantin Crăciunescu au primit prea cuviosia sa chiria mitocului din Kișinău.

Urmează apoi socotelele cheltuelelor și veniturilor pe vre-o câțiva ani în urmă.

CTITORII MONĂSTIREI DOBRUȘA.

Petru Rareș Voievod, 7035. Prin hrisov domnesc a dăruit moșia Dobrușa, monăstirei Probota din Moldova, al cărei ctitor este.

Bogdan Voievod, 7078, fiul lui Alexandrn Lăpușneanu. Intărește dania moșului său Petru V. V. peste moșia Dobrușa și satele Dobrușa și Călugăreni ale monăstirei Probota.

Petru Voievod, 7099, Noembrie 10 (Petru Șchiopul). Intărește dania satelor Morenii și Dobrușa a monăstirei Probota.

Ieremia Movila Voievod, 7112, Februarie 5. Cu asemenea cuprindere și poruncește părcălabului de Soroca a despărți satele monăstirei de cele al răzeșilor: Chipeșca, Zahorna, Cotiujenii, ș. a.

Alexandru Ghica Voievod, 1766, Iunie 7. Intărește stăpânirea monăstirei Probota peste moșia Dobrușa cu hotarele ei, după mărturia hotarnică a vel logofătului Miron Donici.

Constantin Dimitrie Moruz Voievod, 1780. Poruncește unor boeri să hotărască hotarele moșiei Dobrușa împresurată de către răzeșii de prinprejur.

Iosaf, ieromonah, 1772. Se pomenește numai în pomelnicul ctitoresc ca venit dela monăstirea Pobrata și a înființat schitul Dobrușa.

Veniamin ieromonah, 1786, din țara muntenească. Este pus în inscripția bisericii de lemn ridicată prin osteneala sa cu ajutorul multor credincioși. Această inscripție și acum se găsește pe catapeteazma veche ce se păstrează în muzeul mănăstirei.

Calinic, ieromonah mort la 1805. Piatra mormântală frumos ucrată este zidită în peretele din afară al sf. altar la biserica dela schitul din deal și care a stărețit mai înainte de anul 1800.

Toma Cozma, medelnicer din Iași 1812 1822. A făcut biserica mare de piatră, la care au mai ajutat părinții din mănăstire și satele de prin prejur cu căratul materialului. Tot el a dăruit mănăstirei moșia Serbești de lângă Răut pe Solonet precum și mai multe dughene în Iași.

Elisabeta, monahia fosta soție a medelnicerului Toma Cozma, 1812—1836. Afară de stăruința ce a depus cu soțul ei la facerea biserici mare, dar a lăsat prin testament mănăstirei Dobrușa bani pentru facerea unei biserici de iarnă, pentru facerea unui clopot, a unui rând de veșminte, auritul catapetesmei la biserica mare și alte podoabe.

Veniamin Mitropolitul Moldovei 1804—1836. A dăruit multe cărți tipărite în Iași și la mănăstirea Neamțului, a ajutat mănăstirea în chestiuni de judecată, arătând deosebită bună voință.

Antim, starețul mănăstirei Pobrata, 1804. A ajutat înființarea schitului și a pus embaticul numai de 80 lei anual, deoarece schitul Dobrușa se socotea proprietatea mănăstirei Pobrata.

Vasile Nestor Acesta a dăruit moșia Crivoaia de pe Răut, după cum arată pomelnicul ctitoresc, fără dată, dar e posibil că a fost înainte de 1800.

Lupu Coculescu. A dat parte din moșia Recești pela 1800.

Simion Hotineanu din Telenești. A dat mănăstirei danie casa de dugheană în Telenești.

Protoiereu Constantin Teodorovici și soția Anastasia, 1821. A dăruit mănăstirei casa din Bălți, iar soția sa este înmormântată la schitul din deal.

Cometian ieromonah, 1835. A dăruit mănăstirei via dela Sireți, ținutul Lăpușnei.

Filadelf arhimandrit 1837—1849. A stărețit 12 ani și a făcut stăreția mare cu biserica de iarnă și biserica dela schit, care s'a sfințit la anul 1839.

Inochentie arhimandrit, 1856. A stăreţit dela 1850 până la 1868, în care timp a făcut casa de oaspeţi (arhondaricul).

Ştefan Bălteanu, Foleşti, 1856. A dăruit 400 galbeni pentru facerea arhondaricului, (se pomeneşte în pomelnicul monăstirei).

Preotul Alexandru numit în călugărie Anatolie, 1876. A dat 1000 ruble, un rând de veştminte şi o căruţă cu cai; banii s'au întrebuinţat la facerea corposului.

Irinarh arhimandrit, 1876. A făcut corposul mare din monăstire şi a stăreţit dela 1837 până la 1882.

STAREŢII MONĂSTIREI DOBRUŞA.

Iosaf ieromonahul, 1772. Se pomeneşte despra dânsul numai în pomelnicul monăstirei şi în tradiţie că ar fi înfiinţat schitul Dobruşa fiind trimisul monăstirei Probota.

Veniamin ieromonahul, 1786. In pomelnicul monăstirei şi în inscripţie pe catapeteazma bisericii de lemn se pomeneşte ca ostenitor la facerea bisericii.

Teodosie eromonahul pe la 1790. Se aminteşte ca martor într'un proces cu răzăşii şi cu mărturisirea Căpitanului Gavriil Vartic din Zahorna ca ştiutor al hotarelor schitului, apoi a fost stareţ la Jabca.

Calinic ieromonahul 1795 — 1800 probabil. Se aminţeşte numai în următoarea inscripţie: „Aici odihneşte robul lui Dumnezeu Calinic, ieroschimonah, egumenul sf. schit Dobruşa, care s'a mutat din viaţa aceasta în zilele preînălţatului Domn Alexandru Constantin Moruz V. V. păstor fiind Huşului Meletie anul 1805 Ianuarie 12 zile".

Serafim I ieromonahul 1800. Se aminţeşte în actul călugărilor dela schitul Dobruşa, prin care cer paharnicului Ion Onu să li de voie să facă iaz şi moară pe Răut la Prodăneşti.

Chiril ieromonah, 1801—1804. Pomenit în tabloul monahior în anii următori, în care spune că au fost primiţi sau tunşi în monahizm de şeful ieromonah Chiril.

Serafim ieromonah a 2 oară îl găsim în fruntea monăstirei, 1804—1812. Se găseşte în diferite acte şi tot el a scris la 1809 o carte tradusă depe ruseşte.

Iosaf II ieromonah, 1812—1817. Se aminteşte în diferite

acte, mai ales în judecata cu paharnicul Rusu pentru moara de pe Răut.

Irinei arhimandrit, 1817—1821. Era asesor consistorial în Chișinău și profesor la seminar; la 1817, a lăsat părinților o regulă scrisă, după care să se conducă monăstirea.

Teofil arhimandrit, 1821.

Antonie ieromonahul (locțiitor de stareț), 1830. Se amintește numai în catalogul personalului pe acel an.

Sinesie arhimandrit, 1823—1833. Era și asesor al consistorului din Chișinău. Se pomenește în multe acte de ale monăstirei.

Nicandru arhimandrit, 1834. Se pomenește în catalogul personalului ca locțiitor de stareț în 1834.

Gavriil arhimandrit 1835—1836. Se pomenește în multe acte ale monăstirei, era cu locuința la Kișinău.

Zosima ieromonah, economul monăstirei, 1836. In luna Mai murind staretul Gavriil, ieromonahul Zosima provizor ia conducerea monăstirei. Se pomenește în multe acte; a lucrat mult pentru monăstire în calitate de econom (are biografie pe scurt).

Filadelf arhimandrit, 1837 - 1849. Se pomenește în multe acte ale monăstirei. A desfășurat o activitate mare pentru monăstire. Sub dânsul s'a făcut casa stăreției mari cu biserica de iarnă și biserica la schitul din deal (are biografie pe scurt).

Inochentie arhimandrit, 1850—1868. Se pomenește în diferite acte, a făcut arhondaricul la 1856 (are biografie pe scurt).

Serafim II arhimandri', 1869 - 1871. A fost un harnic și priceput stareț pentru gospodărie; a făcut un clopot la m-rea Dobrușa.

Irinei II arhimandrit, 1872—1873. A stărețit puțin, a făcut un iaz în livada mare, în urmă a fost numit exarh al monăstirilor.

Irinarh arhimandrit 1873—1882. Acest stareț, la venirea sa în monăstire, a găsit multe case unde locuiau monahii și aceste case erau împrăștiate fără simetrie, împrejurul bisericii.

Ca să-i concentreze pe toți la un loc și mai ales pentru supravegherea lor morală, a făcut un corpos mare de piatră cu peste 50 camere, în care a așezat pe monahi, iar prin prejurul bisericilor a făcut actualul zid de piatră.

Protosinghelul *Glicherie Lovin.*

UN DOCUMENT

privitor la vechii boeri Bălțăgești și urmașii lor cu pronumele Baltag[1].

Pronumele Baltag este bine cunoscut în Basarabia, și sub forma de „Baltaga“ există și astăzi mai cu seamă printre clerici. Bălțăgeștii se trag dintr'o veche viță boerească, care a dat țării mulți vrednici slujbași pe toate tărâmurile[2]. Unul dintre coborîtorii acestei familii, Vasile, „au păsit în tagma duhovnicească“ și „după arhierească blagoslovenie s'au hirotonisit protoiereu la 1804 Iulie 20“. Acesta a fost protopopul Vasile Baltag[3] din satul Lozova, jud. Lăpușna de astăzi. Acolo, în Lozova, a fost leagănul ramurii Bălțăgeștilor din Basarabia, din familia protopopului Vasile au eșit mulți slujitori ai altarului, cari au ajuns până și în zilele noastre.

Documentul ce-l publicăm mai jos se referă la drepturile de boerie ale lui Gheorghe Baltag, fiul protopopului Vasile, cari drepturi nu i se recunoșteau de către sărdarii din Orheiu.

Divanul Cnejiei Moldaviei.

Prin jaloba ce au dat Divanului Gheorghie Baltag cu arătură că de când el s'au căsătorit. dumnealor sărdarii de ținutul Orheiului îl întrebuințează cu feluri de slujbe, carile împlinesc alte stări, din cari nu poate fi slobod a-și căuta di gospodărie sa ca unul ce să află sărac, în vremi ci el după dreptățile neamului său s'ar cunoaști asuprit de a împlini asămine slujbe, căci afară că să află fiu de protoiereu, dar și după dovezi este neam de boeriu, rugându-să a să faci puneri la cali; după cari și divanul din înștiințare preosfințitului episcop de Huș Meletie încredințându-să că numitul mai sus este fiu protoiereului Vasilie Baltag din ținutul Orheiului, și că pomenitul protoiereu după altă încredințari dila Episcopie din anul 1782, esti fiu șatrariului Andreiu Baltag, părintele protoiereului, ce au păsit în tagma duhovnicească, apoi osăbit de aceasta jăluitorul Gheorghie Baltag au mai înfățoșat atât

1. Acest prețios document l-am primit dela cucernicul Ic. stavr. păr. Vasile Baltaga, din com. Strășeni, jud. Lăpușna, căruia îi aduc pentru această mulțumirile mele.
2. D. Furtună, „Preoțimea Românească în sec. al XVIII-lea“ 1915.
3. V. Arhiva Consiliului eparhial din Chișinău „Formele de înștiințare“ dela începutul veacului al XIX-lea.

o carte din 7254[1] Octomvrii 12 de la domnul Ioanu Necolaiu[2] Voevod, prin care dă danie niști țigani caminariului Ștefan Baltag adică străbunului jaluitoriului și tatăl șatrarului Andreiu Băltag, cât și alta din 7177[3] Martie 31 dela domnul Duca Voevod, prin cari mărturisăști pi Constantin Baltag clucer ci după spița să vedi că au fost părinte căminarului Ștefan Baltag și prestrăbun jăluitorului. In toate aceste n'au mai rămas vreo îndoeală Divanului că jăluitoriul (este) întru adevăr curgătoriu din pomeniții mai sus boieri Băltăgești; deci măcar că în urmă părintele său Vasilie Băltag după arhieriască blagoslovenie s'au hirotonisit protoiereu la 1804 Iulii 20, precum să vedi din înștiințare preosfinției sali Episcopului Meletie, însă cu aceasta după pronumiile și prevelegiurile acestui pământ nu să perd drepturile fiilor săi, pentru aceasta i s'au dat aceasta dila Divan lui Gheorghie Baltag ca să fie cunoscut în rânduiala neamurilor di boieri, cu a cărora pronomii să va și folosi, îndatorindu-să atât pe domnii sărdari de Orheiu cât și pe alți slujbași a nu mai rândui pe jăluitoriu în niscaiva nepotrivite cu dânsul slujbe a ținutului, căci când va fi de trebuinți să va rândui de aici cu cărțile visteriei. Dar pentru ajutoriul și slujbile casii sale să i să lasi slobozi șasă oameni streini ce-și va aduce de piste hotar cu încredințare dregătorilor de margine fără a fi supărați întru nimica și cât de puțin.

1808 Maiu 11.

Costachi Logofăt. Balș Logofăt. Sturza Hatman.

Manolachi Roseti Vistier.

Nicolae Popovschi.

---

1. 1746.
2. Mavrocordat
3. 1669.

Din arhiva I. Pelivan[1].

SCRISOARE
adresată redacției ziarului „Cuvânt Moldovenesc" din Chișinău la 17 Martie 1917 din Bolgrad.

Către

ONOR REDACȚIA „CUVÂNTUL MOLDOVENESC", CHIȘINĂU

Onorată Redacție!

Principiul desvoltărei naționale a tuturor popoarelor din Rusia, admis de către actualul guvern provizoriu al Imperiului, umplă inimele noastre de bucurie și nădejde, că și moldovenii noștri din Basarabia, cărora vechea stăpânire vitregă vroia să le stârpească graiul matern și să le distrugă fisionomia națională, —se vor trezi în sfârșit pentru o viață nouă și liberă.

Inaintea elementelor culte din Basarab a, înaintea intelectualilor moldoveni împrăștiați prin toată Rusia, cari încă nu au perdut dragostea pentru poporul lor, —se ridică o problemă de cea mai mare însemnătate și responsabilitate.

Se apropie alegerile pentru Constituantă, unde fiecare sămințe își va spune cuvântul său despre viitoarea constituție a Rusiei libere.

Și dacă *Basarabia* până acuma a fost reprezentată în Duma Imperială prin fel de fel de vinetici și renegați, cari și-au uitat obârșia și cari și-au vândut independența lor și a națiunei lor, — acuma a sosit timpul, ca Rusia reînviată să asculte în adunarea întemeietoare și glasul adevărat al acelor două și jumătate milioane de moldoveni basarabeni.

Dar pentru acest lucru trebue să ne organizăm. Trebue să se adune toate elementele culte moldovenești din toate unghiurile Basarabiei. Trebue să se adune toată suflarea românească luminată din toate colțurile Rusiei.

Subsemnații găsim de cuviință să vă rugăm pe toți cei gru- în jurul scumpului nostru „Cuvânt Moldovenesc", să luați inițiativa organizărei unei Adunări a elementelor moldovenești pentru sărbă-

1. D-l I. Pelivan, al cărui rol în deșteptare simțului și mândriei naționale în Basarabia, a fost de cea mai mare însemnătate, a bine voit să ne pună la dispoziție o serie de acte, din care dăm deocamdată aceste două. (*N. R*).

torile Paștelui ce se apropie, și care să discute, între altele, și următoarele chestiuni:

1) Alcătuirea unui *Comitet Național*, care să poarte grija tuturor nevoilor naționale ale neamului nostru din Basarabia.

2) Alegerea delegaților de către populația moldovenească pentru comisariatele — guvernial, ținutale și orășănești.

3) Fixarea candidaturilor pentru constituantă și mijloacele trebuitoare la alegeri.

4) Limba moldovenească, ca limbă de predare în școlile primare, precum și înființarea școlilor românești secundare.

5) Presa și literatura moldovenească, precum și organizarea bibliotecilor la sate și orașe.

Ar fi de dorit, ca încunoștiințarea despre această Adunare să fie făcută cât mai pe larg și prin ziarele rusești.

Bolgrad, 1917 Martie în 17 zile.

Ioniță Pelivan
Ștefan Ciobanu
Ionel Văluță.

PROECT DE REZOLUȚIE A GRUPULUI MOLDOVENESC DIN CHIȘINĂU

din Octombrie 1905.

1. Predarea în școlile primare a provinciei în orașe și sate, în limba maternă moldovenească, cu admiterea limbei ruse ca obiect obligatoriu.

2. Slujba divină și serviciile bisericești — în limba moldovenească, cu boicotarea tuturor bisericilor, unde se va pronunța un singur cuvânt în rusește.

3. Inființarea translatorilor în toate instanțele judecătorești, unde moldovenii au procese.

Procedara în judecătoriile de voloste, precum și la judecătorii de pace, trebue să se facă necondiționat în limba maternă a provinciei. Ei n'au dreptul de a împiedica câtuși de puțin pe acei ce nu posedă limba Statului, sau nu doresc s'o vorbească.

4. Hotărârea Sfatului Național, cu semnătura Președintelui ales de Adunare, trebuie să fie comunicată Mareșalului nobilimei, cu rugămintea de a convoca, de urgență, Adunarea extraordinară

a Nobilimei. Nobilimea, care posedă pământul provinciei, trebuie să fie întotdeauna în fruntea culturii provinciei și provincia are dreptul de a cere dela nobilime și ajutor și sprijin. Pentru aceasta ea și este nobilime, în care poporul totdeauna a avut încredere.

5. Imediat să se ceară dela același Mareșal al nobilimei guberniale și dela episcopul local informații ce s'a făcut pentru executarea legii dela 17 Aprilie (1905), privitoare la confesiuni, deoarece și acum serviciul divin se face în limba, care nu este cunoscută poporului.

6. A se adresa autorităților duhovnicești cererea despre necesitatea de a se reînființa în școlile spirituale și seminar, catedra limbei moldovenești.

7. A se cere predarea limbei moldovenești în licee și școli normale, ca obiect obligătoriu.

8. Să se înființeze de urgență *Sfatul Național* și să se trimită membrii lui în toate județele și volostea provinciei, pentru a se explica poporului, în limba lui maternă, drepturile lui cetățenești și politice, pentru a-i lămuri legea despre Duma Imperială, precum și drepturile lui de a face alegeri în chip liber, independent și fără nici o frică.

9. A se populariza ideia naționalizării pământului. Dar înainte de toate, ca condiție sine qua non, a se cere drepturile omului și cetățeanului:

Libertatea cuvântului, adunărilor și presei; asigurarea inviolabilității persoanei și a domiciliului; autodeterminarea politică a națiunei, precum și alegerea reprezentanților și judecătorilor ei prin vot universal egal, direct și secret.

Societatea Regală Română de Geografie, Secția Chișinău.

Dări de seamă asupra ședințelor publice din 17 Noembrie, 8 Decembrie 1929, 9 Martie și 6 Aprilie 1930.

Ședința dela 17 Noembrie 1929.

Prof. *P. Panteleev*, în comunicarea d-sale asupra *Secetei din Basarabia*, se ridică cu totul în contra părerei ce-și face curs în opinia publică, că s'ar fi schimbat climatul acestei regiuni; din

contra, sprijinindu-se pe datele statistice din ultimele decenii cu toată lipsa lor de sistematizare ştiinţifică, ne probează periodicitatea fenomenului de secetă în ritmul unui ciclu, a cărui durată încă nu este destul de riguros determinată. D-sa formează mai multe directive în ceea ce priveşte agricultura acestei regiuni cu caracter de stepă.

Conferinţa a fost însoţită de numeroase diagrame în culori.

Prof. *Toma Bulat*, recenzionează cele patru volume de Aspecte (deja apărute) din lucrarea „Pagini de actualitate" ale d-lui General Scarlat Panaitescu, ca preţioase documente ale epocei ce trăim.

Prof. *G. Raşcu* atrage atenţiunea asupra lucrărei d-lui General Lupaşcu-Stejar, inzistând asupra exactităţii informaţiunilor culese şi rigurozităţii descripţiunilor făcute.

Gen. *Sc. Panaitescu*—preşedintele Secţiunei, citeşte activitatea Secţiunei pe anul 1928 arătând şi participarea la Congresul profesorilor de Geografie dela Tg. Mureş, unde delegatul ales—secretar Gh. Raşcu—a adus în discuţie propunerile Secţiunei asupra reformei programului analitic al cursului de Geografie în învăţământul secundar.

In această şedinţă se expediază o telegramă omagială d-lui profesor Simionescu, sărbătoritul Universităţii din Iaşi — un puternic stâlp al propagării studiilor geografice în România — cu ocazia transferării d-sale la Universitatea Bucureşti.

Şedinţa dela 8 Decembrie 1929.

Prof. univ. *M. David* vorbeşte despre „Geneza re iefului moldo-basarabean" (cu hartă colorată inedită). D-sa accentuiază necesitatea complectării studiiior de morfologie terestră, incadrate în ştiinţa de ieri numai în cuprinsul efectelor mecanice de eroziune, prin mişcările techtonice ale scoarţei globului. Cu ajutorul acestui concept se poate urmări întreg ciclul de schimbări în relieful unei regiuni, pe care D-sa l-a aplicat la studiul fizic al reliefului Basarabiei.

Prof. *T. Bulat* recenzionează lucrările publicate ale d-lui General Sc. Panaitescu şi ale prof. Ch. Ullig dela Universitatea germană din Thübingen (Würtemberg) asupra valurilor lui Traian din Basarabia.

Prof. *Gh. Rașcu* rezumează lucrările D-lui I. Gh. Costinescu profesor de geografie la Caransebeș, asupra „Reliefului României" și asupra „Lumilor polare".

D-l Președinte, vorbind despre evoluția Secțiunei Geografice dela înființare, arată că în acest an intră într'o nouă fază trecând dela acea descriptivă la acea interpretativă și cauzalistă, când și-a asigurat o strânsă colaborare între activitatea ei și acea a Secțiunei Geografice dela Facultatea de Științe din Iași.

Ședința dela 9 Martie 1930.

Gen. *Sc. Panaitescu*, vorbind despre importanța cetății în archeologie, arată că în decursul Istoriei se recunosc cinci cetăți tipuri, în care ar intra întreaga varietate a acestor lucrări realizate și anume:

a) *Cetatea armelor albe* care cuprinde întreaga epocă istorică până la descoperirea prafului de pușcă (sec. XV); b) *cetatea bastionată*, dela apariția tunului până la tunul cu țeava ghintuită (sec. XV—XIX); c) *cetatea cu forturi detașate și intervale neorganizate* (a doua jum. a sec. XIX), până la încărcarea proectilelor cu substanțe explosibile, d) *cetatea cu forturi detașate și intervale organizate* (războiul mondial—începutul sec. XX) și e) *cetatea modernă* ce se perfecționează în zilele noastre ca rezultat al intervenției aviației în război. Printr'un asemenea dreptar cronologic putem stabili cu destulă preciziune epoca de construcție a cetăților - ruini ce examinăm. Basarabia ne oferă un câmp destul de interesant pentru asemenea cercetări, ținând socoteală că documentele istorice sunt insuficiente.

Prof. *T. Bulat* recenzionează volumul II al Institutului Geografic Univ. Cluj, desvoltând o notă simpatică de tot interesul asupra caracterizării minorităților secuești din răsăritul Ardealului. D-sa se mai referă asupra lucrărilor: Delta Dunării și Jud. Ciuc din publicațiunea de mai sus

Prof. *Gh. Rașcu* interpretetează lucrarea d-lui Adiasevici asupra „Templelor subterane creștine din Basarabia". D-sa atrage atențiunea asupra localizării acestor temple din epoca iconoclastică (sec. 8) în regiunea inospitalieră a văei Nistrului — acolo unde țipsesc meandrele cu vaduri de trecere — ceea ce nu probează că

imigrațiunea creștinilor din Byzanț s'a făcut tot pe calea apei ca și acea a vechilor Eleni din sec. VII a H.

Ședința din 6 Aprilie 1930.

Cuvânt introductiv al d-lui Președinte asupra scopului științific al Secțiunei, a excursiei regionale ce se va face în zilele de 10—11 Mai la cheile Ichelului și Răutului și participarea unei delegațiuni la Congresul profesorilor de Geografie dela Craiova (18 21 Mai).

Conferința d-lui prof. univ. *Năstase Gh.* asupra „Codrului de mijloc al Basarabiei". D-sa fixează ca metodă științifică studierea geografiei speciale pe regiuni naturale în care factorii fizici și umani sunt uniformi. Determină în Basarabia trei regiuni: câmpia Bălților, codrul din mijloc și stepa Bugeacului. Delimitează codrul la nord pe linia Perival—Valea Culei—Orhei—Răut. Dincolo de această linie există insule de pădure numite în popor „poala codrului". Spre apus există linia Cornești—Lăpușna: de aici până la Prut este regiunea numită în popor „fața Prutului" cu mici insule de pădure. Limita la răsărit: Orhei—Chișinău—Zloți. La sud Hâncești și apoi se apropie de Prut prin regiunea tipică numită în trecut Codrii Tigheciului ce ajung în valea Ialpugului. Vorbește despre Tătarii din Bugeac ce au ajuns până la 15 klm. de Chișinău și despre imigrațiunea codrenilor spre sud după retragerea Tătarilor, când s'a creat ținutul Hotărnicenilor.

D-l Consilier dela Curtea de Apel *Georgescu-Vrancea* vorbește despre ținutul Vrancei apropiindu-l de Câmpu-Lungul moldovenesc și ținutul Tigheciului, trei republici semi-independente față de scaunul Domnesc din Iași. Delimitează ținutul și apoi se ocupă de vechimea Vrâncenilor și caracterele lor antopogeografice și etnografice.

La sfârșit d-l Președinte recenzionează lucrările noi apărute și venite la biuroul Secțiunei, după care d-l Năstase face o serie da proecțiuni cu imagini din codrul Basarabiei.

DĂRI DE SEAMĂ

Iorga N. *Le caractère commun des institutions du sud-est de l'Europe.* Paris. Gamber 1929.

Încă una din lucrările de fond, făcută pe baze de informaţiuni sigure, completată cu înţelegerea desăvârşită a dezvoltării fiinţei omeneşti în cadrul geografic, cât şi supt influenţa mediului politico-social este şi aceasta lucrare a d-lui Iorga. După faimoasele contribuţii ale lui Jiretchek, şi înţeleg pe acelea publicate în ultimul deceniu în Memorile Academiei vieneze, această lucrare este încă un vademecum pentru cercetătorii trecutului comun al popoarelor, ca şi al moştenirii modificate de specificul fiecărei naţii, din acest colţ al Europei. Concepută în geniul Istoriei Românilor, din colecţia germană Heeren—Ukert, lucrarea aceasta este o sinteză de fenomene istorice, care nu poate fi dată cum spunea Fustel de Coulanges, decât în urma unor bogate informaţii analitice. Începând cu vechile obiceiuri pre-romane, se urmăreşte apoi coucepţia puterii supreme, formaţiunea regalităţii, imperiul şi curtea, administraţia, justiţia, fiscalitatea, sistemul militar, instituţiile sociale şi economice, toate acestea din urmă, influenţate mai ales de stăpânirea neo-romane, adică bizantină. Infăţişarea clerului, a nobilimei, a grupărilor omeneşti, cu baştina şi ocina românească, cât şi chestia *rumâniei*,—care a dat loc la descuţie şi va mai da —se sugerează cetitorului idei nouă, deosebit de interesante.

Aceasta lucrare este una din acelea care merită a fi răspândită în cercuri cât mai largi, pentru a fi astfel cunoscut tot fondul comun, care ne leagă cu vecinii noştri, cât şi ceea ce este al nostru, cu totul a parte!

Iorga N. *Patru conferinţi despre Armenia, Les Armeniens de Roumanie.* Buc. 1929.

D-l Iorga care a avut totdeauna o vie simpatie pentru acest nefericit popor,—poate şi fiindcă a cunoscut acea puternică şi atât de interesantă colonie dela Botoşani,—ne dă în acest volum o scurtă istorie a acestui neam. Ni se descrie *Ţara*, despre a cărei harta, autorul ne spune, că „n'a vrut să apară pe pânză, fiindcă harta Armeniei este în datoria lumii civilizate". In al doilea rând, ni se înfăţişază *Rasa*,cu care prilej d-l Iorga afirmă că „rasă pură nu există nicăieri" şi că în vinele Armenilor se amestecă sânge *trac*, deci element de aceiaşi esenţă ca acela al strămoşilor noştri Daci.—*Istoria* acestui popor se cunoaşte abia dela 700 după Hristos. Pentru partea cea mai veche sunt inscripţiile hitite şi cele

din Urartu. Se arată apoi lovitura dată Armeniei de Turci, influența franceză, stabilită în vremea cruciatelor, și înrudirea dinastiei armene cu acea franceză de Lusignan.

Pe la 1360 statul Armenilor dispare odată cu sforțările ultimului lor rege Leon, din casa cipriotă de Lusignan. Este interesant a aminti că trupul acestui ultim rege armean, de origină franceză, a fost înmormântat în biserica-criptă a regilor francezi, dela St. Denis. Odată dispărut cel din urmă stat armean *religia și literatura* au păstrat la acest popor solidaritatea națională. În conferința, dată la uniunea armeană din Paris, d-l Iorga se ocupă de Armenii din România. Pe lângă o serie de amintiri personale, pline de pitoresc, d-sa fixează origina Armenilor în Țara noastră. Atorul arată că după marea diaspora armeană, o colonie puternică se așează la Caff , azi Feodosia, în Crimea. De aci, Armenii au pornit în veacul al XIV spre noi, înaintea fondării statului moldovenesc. „Ei nu sunt coloniști atrași mai trâziu, ci fondatori". Desigur este vorba de vechii Armeni și nu de ultimii nefericiți împinși spre noi, de cruzimea turcească. Din Moldova, din cauza îndelungatelor războaie dintre Polonezi și Turci, un mare exod avu loc în 1670, spre Transilvania (Gherla, Ibașfalău, azi Dumbrăveni) „Ei sunt pentru noi frați, frați buni" termină d-l Iorga această monografie, a mult încercatei nații armene.

Iorga N. *Țări scandinave Suedia și Norvegia.* Buc. 1929.

Descrierile de călătorie, cu bogate informații istorice, au fost un gen de literatură iubit de d-l Iorga. Este suficient să ne aducem aminte de Drumuri și Orașe, Călătoriile în Ardeal, în Bucovina și chiar în Basarabia, dinainte de război. După acea făcând călătorii tot mai dese în Europa și în timpul din urmă și în America, d-sa ne dă în note și conferințe ceea ce a izbit ochiul său de bun observator și a verificat informațiile sale științifice. În drumul spre Peninsula, cea mai de nord a Europei, d-sa a trecut prin Polonia și Germania. Viața mecanizată a acestei din urmă este silit s'o admire, dar constată triste și iremediabile scăderi. Între altele se vede o lipsă de originalitate și se constată o lipsă de delicatețe față de un stăpânitor atât de strălucit, cum a fost Frederic al II-lea. Intelectualii însă lucrează mult și munca lor este apreciată. Călătorul rămâne cu impresia unei refaceri, cu duh de revanșe!

Cea mai bună constatare o face autorul în țările cari ating cercul polar. După socotința sa în aceste țări noi găsim un minunat îndreptar, pentru viața noastră atât de plină de greșeli. Aci, a aflat d-sa un stat modern condiționat de societate, adică o lume modernă trăind după concepția medievală Aci, nu se află oficialitatea modernă, care desprețuește acțiunea societății, ci țări,

care nu s'au despărţit de întregul lor trecut. Avem a face cu societăţi sprijinite înainte de toate pe ţărani adevăraţi, nu pe contrafaceri de ţărani, cari nu trăesc numai în costumul lor, ci înainte de toate în sufletul lor. Ţara, rasa istoria, arta şi literatura acestor popoare ni sunt înfăţişate cu mare competinţă şi însoţite de ilustraţiuni deosebit de instructive. Impresionante chipurile de „elani" de care auzisem vorbindu-se numai ca animale ale altor epoci geo ogice; acoperişul bisericii din Seglora, care ne aminteşte de bisericuţile din ţinutul Moţilor, ca şi ţesătura de la pag. 81. Aceasta din urmă ca şi altele la fel, ca acelea din muzeul Cluny din Paris, aduse din vechiul Egipt, ca şi o serie de reproduceri germane din ţinuturile baltice, ne face să credem odată mai mult în fondul comun aric!

Bogate mărturii dela neobosiţii Vighinghi, acei întemeetori de „tholasocraţii". Din pictura modernă se prezintă mai ales ceea ce imortalizează pe viteazul vitejilor, care a fost Carol al XII-lea. Lucrarea se termină prin câteva bucăţi poetice. Prin informaţii, prin apropieri cu starea de lucruri dela noi, fiecare operă a d-lui Iorga aduce noi cunoştinţe şi deschide noi orizonturi.

Jaquin A. M. *Histoire de l'eglise* t. I, *L'antiquité chretienne.* Editions de la Revue des Jeunes Paris 1928, în 4°, p.p. XV—698.

Profesorul dela Facultatea de Teologie, dela Universitatea catolică din Fribourg (Elveţia), ne dă după 25 de ani de învăţământ acest întâi volum de istorie bisericească. El este consacrat Anticităţii creştine şi se opreşte la mijlocul secolului al V. Aceasta spune autorul, pentru că data marchează un punct sensibil în istoria Bisericii. Până atunci ea avusese a face mai ales cu lumea greco-romană, de aci înainte ea întra în contact direct cu Barbarii stabiliţi în Imperiu. Occidentul se renoeşte, iar Orientul după sinodul din Calcedon (451) începe să-şi caute drum aparte. La aceasta dată deasemenea, organizaţia internă a Bisericei este virtualmente terminată şi definiţiunile solemne ale sinoadelor au garantat, contra atacurilor ereticilor, dogmele fundamentale a Trinităţii, a Intrupării şi Răscumpărării. Lucrarea aceasta, să nu uităm ăţunui călugăr romano-catolic, se prezinte ca o operă de sinteză dându-ne cele mai bune resultate ale operilor consacrate acestei perioade. Autorul pentru a nu reduce istoria la scheme prea abstracte a folosit citaţiuni din cele mai sigure surse, cu scopul de a restitui atmosfera contimporană a faptelor. D. Jaquin a încercat să fie complet, fără a depăşi justele limite ale scopului pe care şi le-a propus. El ni'a dat o Istorie a bisericii suficient informată şi de o lectură plăcută. Ea se prezintă superioară oricărui manual, dar mai puţin amplă decât acea a lui Mourret, cât şi a profesorului Dufourcq dela Bordeaux.

Georg Ostrogorsky *Historische Untersuchungen 5 Heft. Studien zur Geschichte des byzantinischen. Bildersteeits* von Breslau 1929 în 8 p. 113.

Autorul socoteşte această lucrare ca o pregătire pentru o operă mai mare asupra iconoclasmului. Pe baza materialului nou găsit, şi care a fost greu de aflat, fiindcă sinodul al 7 ecumenic a hotărât distrugerea tuturor scrierilor duşmane cultului icoanelor, autorul crede că va putea da informaţiuni nouă, asupra acestei chestiuni care a turburat imperiu şi mai ales capitala acestuia, prin atitudinea fanatică, a monahismului agresiv, din acea vreme. O parte din material se găseşte în operile polemice ortodoxe. Astfel sunt lucrările inedite ale Patriarhului Nicefor. Autorul ne dă scrierea împăratului Constantin al V, contra cultului icoanelor şi mărturii privitoare la primul sinod iconoclast, scoase din lucrarea aceluiaşi Patriarh. Ştiri privitoare la lupta contra celui de al doilea sinod iconoclast, ţinut supt Leon al V în 815, la Constantinopole constitue cea mai însemnată parte a operei, a aceluiaşi ierarh, care se află în două manuscrise la Bibl. naţională din Paris. Şi din această a două parte a manuscrisului ni se dau extrase.

In al treilea rând ni se înfăţişează extrase şi comentarii cu privire la scrierile pseudo epifaniene. Epifaniu, părinte bisericesc diu secolul al IV, era socotit de duşmanii icoanelor ca un partizan al lor. De aci falsuri sau cel puţin interpretari greşite. Lucrarea de va continua, desigur că va aduce contribuţii interesante la istoria atât de complicată a Bizantului teologic-creştin.

In *„Le fauteuil de Robert de Flers"*. Paris. Plon. 1929, care conţine discursul de recepţie la Academia franceză a d-lui Louis Madelin, istoric pasionat al Revoluţiei şi al Imperiului, pagini luminoase, despre personalitatea marelui amic al naţiei noastre Robert de Pellevé de la Motte Ango, marquis de Flers, şi despre acţiunea sa la noi, în timpul războiului (pp. 53—72).

Lucrările institutului de Geografie al Universităţii din Cluj Cluj 1929 fomat 4° p. 342.

Acest anuar, al III-lea, apărut în 1929, reprezintă lucrările făcute în anul şcolar 1926—27. El conţine un studiu al d-lui G. Vasilescu intitulat „Contributions à l'étude de la formation du delta du Danube" Autorul ajunge la concluzia că următoarele circumstanţe locale, favorizează formaţiunea deltei Dunărei: 1) absenţa mareelor sensibile în M. Neagră, 2) poziţia geografică a braţului Dunărei care aduce debitul cel mai mare de apă, 3) coincidenţa epocii vânturilor celor mai favorabile depozitului de aluviuni, cu

acea în care apele fluviale sunt mai mult încărcate cu materii pământoase, 4) panta dulce a fundului mării înaintea deltei Dunărei. Condițiunile defavorabile formării deltei sunt numai două și anume: 1) prezența zonelor inundabile; 2) curentul litoral al M. Negre. D-l Sabin Opreanu studiază „Ținutul Secuilor, contribuțiuni de geografie umană și de etnografie". D-sa se ocupă cu delimitarea ținutului, de cadrul geografic, adică de mediul fizic precum și de factorul uman. Această problemă din urmă constitue obiectul atenției sale, în chip deosebit. Scopul d-sale a fost de a afla și explica realități geografice. Deși nu am subscrie la toate concluziile sale, lucrarea d-lui Opreanu este foarte meritoasă. Studii de acestea făcute în defiritele colțuri de țara, ne-ar aduce elemente nouă în discuții, în aprecieri și chiar în dirijearea treburilor publice, de cei cari au răspunderea lor.

Aci, în ținutul Secuilor se pune o chestiune extrem de interesantă, acea adică, de a rechema la conștiința națională pe aceia din nația noastră, cari în furtuna vremurilor s'au despărțit de trunchiul neamului!

Ca o completare sau mai bine zis, ca o privire din o altă latură, a aceluiași ținut apare studiul d-lui Enric Wachner intitulat „Județul Ciuc, Toplița și defileul Mureșului". Ambele aceste lucrări sunt însoțite de numeroase figuri, planșe și fotografii cari fac și mai documentate aceste studii. Seminarul de lucrări al d-lui G. Vâslan a adus prin acest volum încă o prețioasă conribuție, la cunoașterea pământului și neamului românesc.

T. G. B.

Veress Dr. Andrei. *Documente privitoare la istoria Ardealului, Moldovei și Țării Romînești*, vol. I, acte și scrisori (1527—1572) ediția Fundațiunei „Regele Ferdinand I, în 370 pag.

Autorul a mai publicat pîn la răsboi un volum de documente, privitoare la relațiile între Ungaria și Țările romînești (1468-1540).

In noul volum sunt 395 documente, mai toate inedite, doar cîteva au fost publicate și aiurea parțial sau imperfect. Cum se relevă în prefață, parte din documente au o valoare escepțională. De pildă: inventarul de veșminte și giuvaeruri ale boerilor refugiați în Ardeal la 1599, cu caftane de catifea aurită, cămăși cu gulere de mărgăritare sau aurite, șorțuri cu mărgaritare, broboadă de catifea aurită, paftale de aur, de argint, ace încrustate cu mărgăritare, sabie de argint, inele, pahare, cercei de aur etc., dovadă de viața bogată și luminoasă a acestor boieri, cari, în pribegie s'au plătit cu ele gazdele săsești.

Sau diploma dată la 1555 de împăratul Carol V lui Despot

Vodă, cu care-i acordă dreptul de a creia notari publici și doctori dintre absolvenții universităților, denumindu-și cavaler cu stemă nobilitară „tibi avita armorum tuorum insigna per te Nobilem et Regiam familiam tuam". Și alte documente, necunoscute, și o descriere a Ardealului în 1564 „questo paese ha grandissimi boschi in monte e în piano... molti castelli et ville, con bellissime fiumare.. si trova la Torre di Santa Maria, fatta da Romani sopra un monte...".

Alte documente se referă la soli moldoveni ce merg la Ferdinand, scutire de dăjdii pe 20 ani pentru valahii refugiați în Istria, peste cetatea Ciceiului având încă drept voevodul Moldovei la 1541, că Domnul vrea să boteze în legea românească pe toți Ungurii din Moldova „în Valachicam fidem baptisari vellet", că Polonia va ajuta Moldova împotriva Tătarilor, dar voevodul să nu lase pe Moldoveni de a năvăli peste graniță, sultanul Suliman cere voevodului moldovean să-și organizeze oștile la nevoie, o bogată descriere a Moldovei de către un anonim la 1560, Despot Vodă ocrotește ca creștin pe doi preoți papistași, opriți de a intra în Polonia, „pro aedificatione divini nominis", acte pentru bătălia dela Verbia dintre Alexandru și Despot Vodă, care isbîndește la tron și e mărinimos față de norodul moldovean, iar la curtea imperială bine văzut, ceeace-l face să poftiască pe Ferdinand la nunta sa cu fata lui Petru Șchiopul. Turcii cer retrocedarea Hotinului de Poloni în 1564. Familia Cantacuzino pomenită în Țara Românească la 1568. Știri și ajutoare pentru pribegii politici moldoveni. Episcopul Paul Tordaș e răsplătit de regele Ungariei pentru „pietatem, vigilias, assiduosque labores... in promulgando puro verbo divino". Iar Papa Pius îndeamnă pe credinciosul Ștefan Bathory la o stăruitoare propagandă de prozelitism în Transilvania, ceea o confirmă și Papa urmaș, Grigorie XIII, care numește pe oratorul trimis de Bathory de cavaler al miliției aurate în Vatican.

In general, volumul adaogă multe știri noi istorice.

Din lipsă de spațiu, deocamdată anunțăm cîteva lucrări valoroase publicate în ultimul timp:

N. Iorga: 1. *Oeuvres inedites de Nicolas Milescu*;

2. *Note istorice asupra editării operei poetice a lui M. Eminescu,*

3. *Un boier de provincie (Crețeanu) în timpul eteriei și regulamentului organic;*

4. *Scrisori domnești din arhivele dela Stockolm;*

5. *Există o scrisoare de trădare a lui Mihai Viteazul?*

6. *Origina moldoveană a lui Ienăchiță Văcărescu.*

A. Veress: 1. *Pictorul Barabàs și Românii;*

2. *Vechii istorici unguri și sași despre istoria Românilor (1760—87).*

A. Oteţea. *Contribution à la question d'Orient.*

R. Papahagi. *Studii istorice asupra Romînilor din Peninsula Balcanică.*

S. Puşcariu. *Studii Istro-Romîne.*

Pr. H. Ingigian. *Mărturii armeneşti despre Romîni (1758-1843).*

S. Mehedinţi. *Coordonate etnografice—Civilizaţia şi Cultura.*

Gr. Balş. *Biserica de Lujeni. Introducerea pridvorului şi planul bisericilor moldoveneşti.*

N. Bănescu. *Acte veneţiene privitoare la urmaşii lui Petru Vodă Şchiopul.*

P. Panaitescu. *Miron Costin—Istoria în versuri polone despre Moldova şi Ţara Romînească.*

I. Lupaş. *Chronicon Dubnicense despre Ştefan cel Mare.*

C. Donciu. *Contribuţiuni la climatologia Basarabiei.*

General R. Rosetti. *Rapoarte daneze asupra războiului din 1877—78.*

N. Moroşan. *Noi contribuţiuni preistorice asupra Basarabiei de Nord.*

C. Tagliavini. *Lexicon Marsilianum, latin-romîn-maghiar din sec. XVII.*

C. N. T.

Direcţiunea revistei a trimis liceelor din Ţară următoarea înştiinţare:

Domnule Director,

„Fundaţiunea Regele Ferdinand I" a acordat un ajutor băneşc pentru editarea revistei „Arhivele Basarabiei". Ca răspuns, ne simţim îndemnaţi să oferim revista pentru biblioteca acelui liceu cu jumătate cost, adică 100 lei pe an. Şi dacă totuşi comitetul şcolar se va găsi în imposibilitate să achite şi acest abonament, iar domnii profesori de istorie şi geografie ar dori s'o aibă, noi o oferim în dar, nădăjduind că astfel contribuim cu ceva la cunoaşterea istoriei neamului şi la readucerea vieţii acestei provincii în cadrul Romîniei reîntregite.

Cu alese sentimente colegiale

T. G. Bulat şi *Const. N. Tomescu*

Profesori universitari. Chişinău

An. II. Nr. 2 Aprilie—Iunie 1930

Arhivele Basarabiei

REVISTĂ DE ISTORIE ŞI GEOGRAFIE
A
MOLDOVEI DINTRE PRUT ŞI NISTRU

Contribuţiuni la istoricul vămilor din Ţările româneşti.

[1807—1812].

de
T. G. Bulat

D-l N. Iorga în a sa *Istoria Comerţului românesc, epoca mai nouă*[1] ne prezintă o lucrare de sinteză asupra vieţii materiale a naţiei noastre, până în 1918. Prin cea ce publicăm aci, socotim, că vom adăoga ceva nouă, la cele ce se cunoşteau. Se dă în cele ce urmează un tablou complet al înfăţişării vămilor noastre, la începutul secolului trecut. Din această aflăm cum era organizată aceasta instituţie, şi cea ce este şi mai însemnat, cunoaştem cea ce se trecea peste hotarele ţării, cât şi cea ce venea de aiurea între graniţele ei imediat la începutul secolului trecut. Dela caii, oi şi capre, mascuri, boi, vacile de zalhana, cu impozitul lor special, al cornăutului, săul, ceara, sarea, păcura, tabacul, anisonul, rachiul, cheresteau, alămăe şi portocali, vinul strein, saftiene, taioruri, băcăliile, vinul dela Nicoliţăl şi până la untul, mierea şi ciara, care se trimiteau la Ţarigrad sunt menţionate în tariful acesta vamal, fixat la 1807, de către Principele Alexandru Ipsilante. După obiceiul vremii venitul vămilor în Moldova fusese vândut pentru 185.000 lei hatmanului Sandul Sturza. Obligaţiile acestui cumpărător erau numeroase şi comentariile noastre socotim, că ar împuţina din savoarea acestei mărturii abundente.

1. Buc. 1925.

BIBLIOTECA
UNIVERSITĂŢII
- IAŞI -

Dar un „pont“ special, al 30, se ocupa cu plata ce vor achita sudiții rusești și austriaci. In fața celor dintăi vizibil părtiniți, se ridicară pretențiile Austriacilor. Aceștia din nume aveau avantajul de a fi reprezentanți în Țara Românească, de îndrăznețul Brenner. Agentul ridica veșnic obiecțiuni care, se pare, că se izbeaua de mândria și poate și de reaua voință a Divanului țării. Nemulțumit, provocatorul reprezentant al imparatului dela Viena, ceru ajutorul ambasadorului austriac, de pe lângă țar. Acesta pe baza unei amiciții suspecte și pe acea a drepturilor, ce erau întemeiate pe dispozițiile tratatului dela Passarowitz cerea favoruri pentru supușii stăpânului său. El amintește că farmaciștii din București „carii toți, afară de unul, sunt supuși austriaci“ erau amenințați să fie expulzați de oștile cotropitoare ale Rușilor, în 1808.

In aceste cereri nu se uită evident chestiunea tarifului vamal pentru vânzarea medicamentelor. Dar dacă reprezentantul dela Petrograd se ocupă de privilegiile în general luate, Brenner vine cu o reclamațiune precisă către senatorul rus. El arată că, vameșul dela Câmpina impune supușilor austriaci o plată abuzivă. Divanul țării care fu întrebat de senatorul rus răspunse în mod deosebit de rațional, fiind și bine informat de abuzurile care se făceau de supușii austriaci.

In vremea aceasta, adică în 1809, blocul continental fixat de Napoleon I, tăiase multe căi de comerț. Rămasese drumul mai greu de stăpânit, al Turciei. Pe această cale, prin țările noastre, treceau cantități mari de marfuri și mai ales bumbacul; „pentrucă din pricina închiderii drumurilor, cum s'au zis mai mult, cea mai multă marfă, și mai ales bumbacul ce s'au adus din țara turcească, în cea nemțească prin acest prințipat s'au trecut“ spunea Divanul. Chestiunea vămilor nu se termină în actele noastre, de cât în 1812, Septembrie, când doctorul Stavrachi Moscu se plângea de abuzul vameșilor, față de unchiul său, vistierul Ioan Haggi Moscu, mare exportator de sare. Iată în scurt, câteva idei ce se desprind din actele ce urmează, și care de sigur pot fi utilizate cu folos, de cercetatorii trecutului comerțului nostru.

I[1].

Ponturile slujbii vămilor cu care s'au vândut pe acest următoriu an 1807.

1. Toată marfa ori de ce felio va fi, şi ori din ce parte de loc va veni, va plăti vamă căte trei lei la sută de lei după dreaptă fatura cumpărăturei ce vor arăta neguţitorii, afară de unile ce întră în ţară, sau pă sat să fie slobode, carii să arată cu deosăbite ponturi.

2. Tot feliol de marfă ce va eşi din ţară peste hotar, va plăti vamă, iarăşi căte trei lei la sută de lei după dreaptă fatura cumpărăturii, afară de vama vitelor şi a iclasi zahere, a cărora plată a vămii, să va urma după vechiol obiceio precum să arată cu osăbită poruncă.

3. Toate matahurile ţării, şi ori ce felio de marfă altă, care să face aici în ţară şi iarăşi să vinde aice să fie slobode de toată dare şi plată vamie, afară de sare, păcură, tabac, anason, rachiu, care aceste vor plăti vamă precum să arată cu deosăbite ponturi.

4. Cai, epe ce să vor cumpere din herghelie, vor plăti vamă căte unul leu şasă zeci bani, de vită ia vreme ce să vor cumpăra, iar care să vor cumpăra dupe la tărguri şi sate din ţară, cum şi caii care merg în jos, cari să cumpără de Turci şi Sărbi, vor plăti vama iarăşi căte 44 parale de vită asămine şi cătării.

5. Oi şi capre vor plăti vama căte şase bani de una în vreme ce vor trece peste hotar, afară de oi de mumbaemin împărăteşti ce să vor strănge de cătră gelepi, pe suma acea care va fi hotarît ca să străngă să nu să supere de vama, iar ce vor trece mai mult afară peste suma rănduită, pentru acele să plătiască vama după ponturi şi nimini să nu aibă voe a trece oi şi capre dintr'altă parte de loc peste hotar, fără numai la Ţarigrad.

6. Mascurii ce să vor cumpără de cătră neguţitori şi să fac turme vor plăti vama căte 22 bani de unul în vreme ce vor trece hotarul, aşijdere şi mascurii ce vor veni din Ţara Muntenească, vor plăti vama tot asămene, fiindcă să apără de desatimă şi să păşuniazi aice în ţară.

7. Boi de negoţi ci vor merge în parte de sus, cumpărîndusă de cătră neguţători, vor plăti cornăritul cîte un leu două

1. „Dela“ No. 123/1808. Arh. Senat. Chişinău.

zăci şi trei bani, şi vama cîte unul leu doi sprezeci bani de fieştecare în vremi ce să vor cumpăra. Şi luînd cărţulie de plata cornăritului şi a vamii dela vameş părţii aceia de unde i-au cumpărat, ori în ce vreme vor trece boi peste hotar, să nu să superi a mai plăti vamă şi cornărit. Iar pentru boii ce să cumpăra prin sate de cari vameşii ştiinţă nu au ca să le ea vamă de cornărit. Pentru aceea vor rîndui vameşii oamenii lor ca să le scrie cirezile, şi pentru cîţi boi nu să vor găsi în cărţuliile de plata cornăritului şi a vămii, vor lua vameşii şi vamă şi cornărit după obiceio pe aceea ce vor trece mai mult, dîndu-le şi cărţulie cu care vor trece hotarul nesupăraţi.

8. Boii ce să vor cumpăra de negoţi de cătră unii din lăcuitorii ţării şi îi trec peste hotar fiind pînă la zăce, să nu să supere de cornărit, ci numai vama vor plăti cîte unul leu doisprezeci bani. Dar fiind că unii din lăcuitori cu cap că fac acest alişveriş pentru dînşii, cumpără boi cîte zece şi neplătind cornărit, să supune la unii din neguţătorii de peste hotar şi îi trec în cirezile lor cu care urmare nu puţină păgubire pricinuesc slujbii. Ca să conteniască acei lăcuitori de ace ră urmare pagubitoare, să de poronci cătră isprav. ai ţinuturilor ca să facă publicaţii spre înştiinţare tuturor lăcuitorilor ca să contenească pentru acest obiceio rău şi boii cari vor cumpăra ce nu sînt pentru trebuinţa lor, să arate la vameşi dacă vor fi să triacă hotarul pentru neguţătorie, şi să plătiască şi vama şi cornărit. Iar cînd vameşii vor arăta pe vreunii că au urmat acest vinovat chip, şi au păgubit slujba acei boi să vor lua cotrobot.

9). Boii de jug care vor fi de dela un viţăl în sus, în vreme ce să vor cumpăra pela tărguri să plătească vama căte nouă zeci şi şase bani de un bou.

10) Boii de zalhana în vreme ce să vor cumpăra pe la tărguri vor plăti vama căte şasă zeci şi şasă bani de unul.

11). Vacile de zalhana ce să vor cumpăra pe la tărguri, sau ori unde, vor plăti vama cîte patru zăci şi patru bani de una în vreme ce să vor cumpăra şi atăt vameşii căt şi neguţătorii să-s ferească a nu numi vite de zalhana că ar fi de negoţi, căci dovedindu-să o aşa urmare, atăt vameşii căt şi neguţătorii aceia să vor pedepsi şi vitele acele măcar de vor fi şi plătit vama vitelor de negoţ, dar vor fi silite a le tăe la zalhana. Datori să fie vameşul fieştecăruia ţînut că pe fieştecare lună să de izvod la ispravnicie de căte vite de zalhana să vor cumpăra de cătră oricine, şi

ispravnicii acele izvoade să le trimată la visterie, iar a da samă vameşii pentru acele vite ce sau făcut să nu fie îndatoriţi, ci aceasta purtare de grije să o aibă ispravnicii.

12. Ialoviţile de negoţ ce vor mergi în partea de sus, cumpărându-se de către neguţitori, ori pela târguri, sau pela sate pentru ca să fie ştiute că sănt de negoţ, şi nu de zalhana, vor plăti vama căte unul leu de una în vreme ce să vor cumpăra, şi acei neguţitori care vor strânge cirezi de ialoviţă de negoţ, să fie datori la 10 ialoviţă de negoţ, să cumpere şi cinci vaci de zalhana pe care să plătiască şi vama hotărâtă a vacilor de zalhana, şi să aibă a le îngraşă bine şi la vreme zalhanalilor să le tăe şi săul şi cerivciul şi pastrumaoa ce va eşi să-l ducă la schele Galaţii ca să-l vândă la neguţitorii cavanlăi. Şi ori care neguţitor va voi să strângă ialoviţă de negoţ, după ce le va cumpăra, să nu fie volnic a le rădica dela suhatul ce va ave, făr de cartea visterii, ce întâi să vie să de încredinţare visterii pentru cele da 10: 5 bani de zalhana, cum că sănt faţă, şi la vreme cuviincioasă să vor tăe la zalhana, şi apoi să i să de cartea visterii ca să le triaca cele de negoţ. Dar când vre un neguţitor va cumpăra ialoviţă de negoţ şi nu va purta de grijă a cumpăra, şi acele pentru zalhana, atuncea să i să ea din cele de negoţ la 10: 5 şi să să tae la zalhana, şi vameşul feştecărue ţînut, să fie dator ca să de izvod adevărat la ispravnic pe toată luna de toate ialoviţile de negoţ, ce vor cumpăra neguţitorii, ca şi ispravnicii să le triimită la visterie. Iar ungurenii şi alţii, care cumpără numai căte 10 şi 20 ialoviţă, şi la trec îndată, neadunând cirezi aicea în ţară, vor plăti vama hotărâtă căte unul leu de ialoviţă. Iar ca să mai cumpere şi la 10: 5 pentru zalhana, sau ca să vie pe la visterie să-ş ea răvaşă, nu vor fi îndatoraţi, ce vor fi slobozi precum s'au urmat şi până acum.

13. Boii şi vacile ce să vor cumpăra pentru trebuinţa căsăpiilor ţării să nu să supere a plăti vama. Iar de să vor întâmpla să fie cumpărate de către neguţitori, şi apoi pentru folosul lor le vând la căsăpiile din ţară şi vor fi apucat a plăti vama şi cornăritu, să nu poată a o cere înapoi, însă pentru ca să fie cunoscuţi căsapii unui târg la alt târg când vor merge să cumpere vite, datori să fie a-şi lua ravaş dela vameşii târgului în care să află cu şiderea.

14. Toate mortasipiile ce să strâng în toată ţara după vitele ce cumpără neguţitorii şi alţii, căte 24 bani noi de vită, care bani

să-i plătească vănzătorii iar nu cumpărătorii, s'au vândut înpreună cu vama, afară de mortasipiile ce sânt date cu hrisov g-pod.

15. Vameşii cei vechi să fie datori la împlinirea vremii vănzării slujbii să de iscălită tablă de vameşii cei noi de căţi boi de negoţ să află în ţară, dela care au luat cornărit, şi vamă cum şi tocte alte vite, cai, epe, vaci, ce vor fi vămuite de dânşii, şi nu-i vor fi apucat a treci hotarul, care tablă să să potrivască cu pecetluiturile ce să vor găsi că au dat pe la neguţitori pentru plata feşte căruie. Şi de să va găsi vre un pecetluit ca să nu să potrivască cu tabela vameşilor, să nu să ţie în seamă, şi aceii bani îndoit să-i răspundă vameşii cei vechi la vameşii cei noi pentru vicleşug ce au metaherisit spre păgubirea slujbei şi a vameşilor noi.

16. Săul cerviciul şi pastrumaua şi peile ce să fac la zalhanale aicea în ţară de vaci, boi şi capre, ce să tae, fiindcă acele vite sânt plătite de vamă să nu mai plătească, când să vor rădica ca să triacă piste hotar, iar săul i peile ce să vor cumpăra dela casapie de neguţitorii care sânt din satele cele nevămuite vor plăti vama după obiceiol vechio, iar peile ce să vor cumpăra de neguţitori ca să le triacă piste hotar, să plătiască vama la locurile ce să vor încărca.

17. Eznasii zahere ce iaste pentru trebuinţa cabacului înpărătesc, va plăti vama dupe cum s'au urmat şi mai înainte, adecă săul, cerbeciul, cântario 44 de bani, caşcavalul de un cântario 5 lei 60 bani, untul cântario 44 bani, miere de poloboc de 10 cântare 1 leu 12 bani, pastrama din zăce ocă una.

18. Stupii ce să vor cumpăra aicea în ţară, şi vor trece peste hotar, vor plăti vama câte trei parale de unul.

19. Ceara ce ese din ţară ca să triacă piste hotar, să plătiască vama câte 3 lei la suta de lei în vreme când să va rădica depe loc, după preţul vănzării, şi luînd răvăş de plata vămii dela vameşul ţinutului, va trece neoprit.

20. Sarea ce va trece piste hotar, va plăti vama câte una para de drob, iar sare ce va trece în ţara turcească, va plăti vamă, câte una para de drob după cum şi până acum. Iar acee ce să va vinde în ţară pentru trebuinţa lăcuitorilor, să nu să supere de vama, atât ace ce să va vinde peste alte ţinuturi cum şi ce se va trece la ţinuturile ce sînt peste Prut să nu să supere de vama la trecerea Prutului.

21. Păcura ce esă din ţinutul Bacăului va plăti vamă căte una para de vadră, iar trecănd-o peste hotar, va plăti trei lei la suta de lei.

22. Tabacul ce să lucrează aicea în ţară, şi să vinde de cătră locuitori ori la cine să plătiască vama căte 3 lei la suta de lei.

23. Anisonul ce să face aicea în ţară şi să vinde de cătră lăcuitori ori la cine ca să-l lucrează aicea în ţară, va plăti vama cumpărătorii căte 3 lei la suta de lei, cum şi cănd va trece piste hotar, sau va veni de piste hotar iarăşi asăminea să să urmeze plata vămii.

24. Rachiol ce să face aicea în ţară şi cel ce vine de piste hotar va plăti vama căte trii lei la suta de lei pe suma banilor ce să va vinde.

25. Cheresteaua ce să face de neguţitori şi alţii şi să pogoară la schele va plăti vama căte trii lei la suta de lei, cum şi pentru ciuboce asăminea să să urmează plata vămii. Aşişderea şi cheresteaua ce va trece peste hotar de vănzare, să plătiască iarăşi asăminea vama, afară dice împărătiască şi domniască, socotindu-să cheresteaua după preţul ce să va vinde la schele, iar nu după preţul ce o cumpără neguţitorii din ţară.

26. Scumpie ce să face aicea în tară, şi să cumpără de neguţitori streini sau de loc să plătiască căte 60 bani, după cum s'au hotărăt de un bou ce va fi la un car.

27. Alămai şi portocali, chitre şi rodri vor fi trii la sută.

28. Sute calamari ori murate ori uscate artachi cracatidi numai murătă şi peşte de mari mărinaţi să fie slobozi de toată dare şi plata vămii spre îndestulare celor ce le aduc, aşijdere şi tot felul de scoici de mare, fastăcuri, castane, rahat lucumuri, penefii ardelii, perje uscate în cutie, să fie şi aceste slobode de toată dare, precum şi cărţile ce să aduc de cetit din părţi streine, cum şi zahereaua, grîu şi orz, făina, ş'asămine acestora ce să aduc de peste hotar aice în ţară, spre îndemnare acelor ce aduc iarăşi să fie nesupărate de vamă.

29. Vinu strein în bucaluri, vutca şi untdelemn, tij în bucaluri, vor plăti vama căte trei la suta de lei,

30. Sudiţii ruseşti şi austriaceşti pentru toată marfa căte vor aduce de peste hotar aice în stăpănire Moldovei, cum şi pentru cătă afară vor cumpăra de aice din ţară şi o vor trece-o pes-

te hotar după înaltele înpărăteşti acticamele şi după deosăbite porunci înpărătesti, vor plăti vama după tarifa ce iaste aşezată. Iar care marfă nu va fi arătată în tarifă, va plăti vama după socotiala a trei lei la suta. Iar pentru marfa trecătoare să nu fie supăraţi.

31. Neguţitorii turci cari vor neguţitori orice fel de marfă aice în ţară, afară de vite şi iznase zahere, vor plăti vama căte trei lei la suta de lei.

32. Vama trecătorii să urmeze după cum mai sus să arată adică

1) Blănărie de Urtai (?) patru lei patruzci de bani.

2) Marfă de rumeli de una povară de una sută patruzeci ocă matse lucrată sau nelucrată, căte şapte lei optzeci de bani, iar povărăle ce vor fi cu musupuri, şi altele asemene, şi va fi preţul povarii de una pănă la patru sute cincizeci lei să plătiască vamă.

3) Saftiene de erbicer povară cu una sută patru zeci oca trei lei treizeci de bani.

4) Taiorile cu lănă ce trec în ţara căzăcească sa plătiască vama căte şasă zeci bani de căntar.

5. Taiorile cu hamhalet de una sută patru zeci ocă trei lei treizeci di bani.

6. Taiorile cu aba una sută patru zeci ocă două sute două zeci bani.

7. Coasale de poloboc şasă lei.

8. Băcăliile adecă unt de lemn, cracatiţi şi altele asemene ca aceste, care mai înainte să trage cu căntario, şi plăte vame trecătoarii de un căntar jumătate de vamă, acum să plătească vama căte un leu şi şasă zeci bani la suta de lei.

9. Lipţcanii ce vor trece marfa lipscănească să plătească vame căte opt lei de fieştecare cal sau bou.

10. Vinurile dela Nicoliţăl să plătiască căte 2 lei de bute cănd vor întra şi doi lei cănd vor eşi, cum şi vinul ce va trece în ţara căzăciasca, să plătească căte patru lei de bute, asămine şi vinul ce va trece peste hotar ori în ce parte de loc va plăti vama.

33. Toată marfa ci va veni de peste hotar şi nu va fi ca să-oaduca la Eşi ci va vre ca să o ducă în ţară la alte tărguri, pe la scheli va întra în ţară acolo va plăti şi vama, şi luînd cărţulie dela vameşii scheläi pe marfa ce au plătit şi pecetluindu-să marfa cu pecete vameşilor, va merge la tărguri unde va voi, ş'acolo des-

fecăndu-să fiind şi vameşul ţinutului faţă, căci marfă să va arăta în cărţulie plătită de vamă, nu va fi supărată a mai plăti şi altă vamă. Iar marfa ce să va găsi tăinuită ne platită de vamă la schele unde au intrat, pentru acea să va urma dupa deosăbit pont. Iar marfă ce va fi ca să vie la carvasara să nu să vămuiasca la schele marginii, ci pecetluindu-să numai cu pecete vameşilor îi va da cărţulie, cu care viind la Eşi, va plăti vama la carvasarai, iar la ziua şi înplinire anului cătă marfa să va afla trecută peste hotar, şi pecetluită cu pecete vameşilor, ori la ce margine de n-o va şi adus dela carvasara ca să-ş vămuiască, iarăşi după toată dreptatea de vreme ce au întrat în ţară în zilele cumpăratorilor vechi, să aibă a o vămui Şi vameşii noi sa nu să amestice.

34. Toată marfa ce va veni ori la carvasarai, ori va merge la alte tărguri, să treacă prin vamă, ca să fie prin ştire vameşilor.

35. Faturile ce vor arăta neguţătorii de cumpărătura mărfii, să fie drepte şi adevărăte iar care va arată fatură neadevarată dovedindu-să să plătiască îndoit.

36. Marfa ce să va găsi ascunse spre păgubire să ea controbut spre pilda şi altora asămine următori.

37. Toată marfa ce să va rădica de aice din ţară şi va fi ca să triacă peste hotar, de la ţănutul ce să va rădica, acolo va plăti şi vama, şi luănd şi cărţulia de plată dela vamaşi acelui ţănut, va trece peste hotar.

38. Cărţuliele ce să vor da neguţătorilor ce vin cu marfă, să-s ea numai cătă şapte parale de cărţulie, iar numai acum.

39. Acei ce vor ave hrisoave ca să scutiască boi de vamă şi de cornărit, ori de vor fi înoite acele hrisoave de cătră Domnie me, ori de nu vor fi înoite, să urmeze după cuprindere hrisoavelor ţinăndu-le în samă vameşii dela sine afară de suma cumpărătorii, însă să fie datori a ţine în sama numai acele hrisoave ce vor fi făcute pănă la vănzarea slujbii. Iar de să vor face niscaiva hrisoave dupa vănzarea slujbii să nu fie datori a le ţine în sama, ci dupa ce să va înplini anul vănzării slujbei, apoi să vor ţine în samă la celalalt an.

40. Banii vămii ce să străng pe la ţinuturi pe la vameşi să fie datori ispravnicul ţinutului, a-i lua şi a-i trimite la carvasara cu îndestui slujitori spre paza, dănd ispravnicul şi tot ajiotoriol vameşilor spre nepăgubire slujbii, şi ispravnicii ţinuturilor de margine,

să de pe toată săptămăna căte cinci slujitori, carii să i rănduiască unde va fi de trebuinţă. Iar ispravnicii celorlalte ţinuturi să aibă a da căte doi slujitori la fiştecare schele.

41. Doisprăzăci oameni ce sănt hotărăţi pentru trebuinţa vămii a carasaralii Eşului adică şasă cantaragii şi şasă chelargii să nu fie supăraţi de bir, de alte havalele ce vor fi pe alţi lăcuitori.

42. Fiind trebuinţi a se meremetisi vama să cheltuiască vameşii dela sine, asămine şi la biserica de la vama ci să prăznueşte hramul dreptului Lazăr să fie datori vameşii a da dela sine căte poloca lumănări ceară în fieştecari Duminică şi căte două oca unt delemn pe toată luna, şi la zaoa prăznuirii să de patru făclii mari căte de trei ocă una, şi una ocă tămăe, cum şi căte două zeci lei pe fieştecare lună pentru chirie casii vămii, asămine şi pentru acoperemăntul bisericii de să va întămpla să-s strice cevaş, să-s facă iarăş cu cheltuiala vameşilor, avănd purtare de grije a-i cerceta pentru cele trebuincioase acestii biserici după domnescul nostru hrisov ce are

43. Neguţitorii fermanlăi cele vor cuprinde fermanurile ca să nu plătiască vama cercetăndu-să cu amăruntue, să va urma după hotărăre fermanurilor, nesupărăndu-să de cătră vameş.

44. Banii vechi ci să socotesc la cinci unul şi să urma plata vămii, să nu să mai socotiască şi să să ea bani noi precum să arată mai sus anume la toate ponturile căţi bani să platiasca vama.

45. Avaetul d-lor sale veliţilor logofeţi căte şase lei la punga să aibă a da vameşii dela sine, pe suma cumpărăturii.

46. Una mie lei avaetul d-lui vel vistier să aibă a da vameşii dela sine.

47. Una mie lei avaet d lui vel postel, să aibă a da vameşii dela sine.

48. Cinci lei de toată punga să aibă a da vameşii dela sine doftorului gerantului şi moaşii politii.

49. Cinci sute lei avaet lui bez vist să-i de vameş de la sine, afară de suma cumpărăturii.

50. Una sută cincizăci lei să aibă a da vameşii de la sine diecilor de visterie...

51. Pentru cătă marfă să va aduce dela Tarigrad pentru însăşi gospod supt pecete d-lor boerilor capichehaile aceea să nu să supere de plata vămii.

52. Untul, miere, ciară şi alte lucruri cari cuprind ponturile să plătiasca vama, şi să vor triimite la Ţarigrad din porunca gospod, pentru acele lucruri căţi bani să vor face vama să-s scază din suma cumpăraturii.

53. Inchidere mărginii de să va întâmpla din vreo pricină vederată, atunce slujba vămii din luna aceea ce să va întâmpla închidere mărginii, să să ea pe suma gospod, necăutându-să socotială pentru lunile trecute.

54. Orice marfă să va cumpăra şi să va rădica de oricine dintr'ace plătită de vama, şi va trece-o peste hotar să plătiască căte trei lei la sută.

55. Zece mii lei să mai de vameşii de la sine afară de suma cumpărătorii pentru schile, pe care nu este să socotiască la zece unul şi acesti zăci mii lei să aibă a să analoghisi pe fieştecare lună, şi la sfârşit fieştecarie luna să-s de unde va fi poronca.

56. Una mie cinci sute lei leafa suiorgiilor să aibă a-i da vameş de la sine, afară de suma cumpărăturii plătindu-i pe fiestecare lună căte una sută doă zeci şi cinci lei pe lună, însă datori să fie suiorgii a-ş lua răvaş pe fieştecare lună dela d-lor boerii epitropi ai apilor şi cu acel răvaş să le de banii.

57. Cinci sute lei să aibă a da vameşii dela sine la cutiea şchilelor afără de suma cumpărăturii după cuprindere hrisovului, care bani să-i de în vreme ce vor lua ponturile slujbii.

58. Banii vămii ai cămării să-s de acum înainte doă sferturi pentru două luni Ghenar şi Tebr, iar dela sfârşit lui Febr. adecă dela zi întâi a lunii lui Mart să-i plătiască la 15 zile a fieştecăreia luna.

59. Cumpărătorii slujbii datori să fie în vreme ce vor lua ponturile slujbii să de chezăşi neguţitorii siguri răspunzători pentru plata banilor la vadelile arătate.

60. Pe suma ce va ajunge slujba la strigare ce de pe urmă să aibă a mai da cumpărătorii dela sine analogon a casii răsurilor la zeci lei unul, afară de suma cumpărăturii, cari bani să aibă a-i da pe sfert, iarăş pe fieştecare luna la sfârşitul fieştecărie lunii.

61. Şapte sute cinci zeci lei ahaet d-lui vel cămăraş să-i de vameşii dela sine afară de suma cumpărăturii.

62. Cinci sute lei havaet d-lui vel gramatic să-i de vameşii dela sine afară de suma cumpărăturii.

63. Deosăbit să aibă a mai da vameşii dela sine căte două

sute lei pe toată doftorului politiei, afară de suma cumpărăturii care bani să aibă a-i da pe toată luna la d-lor boerii epitropi ai doftorilor ca să-i de doftorilor după hotărăre hrisovului.

64. Vama ce să plăte mai înainte aice pentru marfa ce să duce la Hotin, acea să să plătiască de acum înainte acolo adecă la vameșul ot Hotin iar nu aice.

Cu aceste ponturi, s'au vândut slujba vămii din toată țara, cinstitului și credincios boerului Domnii mele d-lui hatmanului Sandul Sturza pe un an și jumătate, adică dela zi întăi a următoarei luni Ghenar 807 până la sfîrșit lunii lui Iulie, 808, drept 185000, adică una sută optzeci și cinci mii de lei bani cămării pe un an, bez analogon la zece unul, și bez celelalte havaeturi după cum să arată mai sus prin poturi.

II[1].

C'est avec peine que le chargé d'affaires de S. M. I. et R. A. revient sur un objet qui a déjà été plusieurs fois celui de ces reclamantions, ainsi que de celles de M. l'ambassadeur, Compte de Meerfeldt. Plus son Auguste cour prend à coeur d'écarter tout ce qui peut attérer les rapports d'amitié et de bon voisinage qui subsistent entre Elle et la cour imperiale de Russie, plus Elle iroit devoir s'expliquer avec franchise sur des illegalités dont ses sujets dans les Principautés de Valachie et de Moldavie sont victimes, et qu'elle atribue uniquement aux interêts particuliers d'agens subalternes. Pleine de confiance dans les intentios amicales et équitables de S. M. I. de toutes les Russies, consigneés dans une note verbale de M. le Général de Andberg du 15 Ianvier 1807 „que rien ne seroit innové dans les constitutions de la Moldavie et de la Valachie pendant le sejour qu'y feroient les troupes russes et que par conséquent les sujets autrichiens y établis continueroient à jouir des priviléges et des exemtions dont ils avoient joui par le passé. Ele ne peut voir qu'une contraven tion directe à ces intentions équitables de S. M. I. dans la conduite observeé par plusieurs de ses agens subalternes envers les sujets autrichiens dans les dites principautés. Telle est par exemple la menace de chasser tous les apothicaires de Boukarest (qui

1. „Dela" nr. 674/1808 Arhiv. Senat. Chișinău.

à l'exception d'un seul, sont tous sujets autrichiens) ainsi que tous les autres négocians sujets autrichiens, enonceé dans la réponse du divan de cette ville à la demande de l'admission du medecin de l'agence, dont l'agent consulaire de la cour de Vienne avoit accompagn. Son consentement à la fixation d'un nouveau tarif pour la vente des medicames, telles sont les meneés de plusieurs membres du Divan qui cherchent à exciter les Ispravniks, du plat—pays à elever des plaintes sur les executions dont jouissent en Valachie les sujets autrichiens, et auxquels on a promis de l'appui: telle est en fin l'insinuation à notre agent, que ce n'est qu'autant qu'il se borneroit à adresser au Divan des prieres qu'il pouroit expérer d'obtenir quelque condescendance.

La cour de Vienne aime a se reposer avec confiance dans les assurances donnés par S. M. S. de toutes les Russies et dans ses intentions amicales, et elle ne peut que voir avec plaisir que l'execution en est confieé à la justice et aux lumieres de M. le marechal Prince Prosorofsky, dont les auteurs de ces illégalités n'ont pas craint d'invoquer plus d'une fois l'antoritè respectable à l'a appui de leurs actes arbitraires.

On n'a pú voir, d'après cela qu' avec peine qu' une lettre de M. le marechal à Mr de Brenner, agent imperial et royal à Bukarest du 17/29 Octobre paroit mettre en problème un des droits les plus essentiels et les plus incontestables de l'agence, celui de faire accompagner et défendre les sujets autrichiens par le drogman de l'agence toutes les fois qu' ils sont obligés de paroitre devant le divan ou les tribunaux du pays, et qu'elle éleve des doutes sur les immunités des personnes attacheés à notre consulat, le premier de ces droits étant fondé sur les dispositions du traité de commerce de Passarowitz, et les dispositions du droit des gens étant si claires a l'égard de l' immunité des personnes attacheés à l'agence du Consulat et etant si strictement observeés à l'égard des consuls de la cour de Russie dans les etats de S. M. S. et R. A. qu'elles paroissent n'admettre auc une disenssion.

L'assurance de M. le Maréchal Prince Prosorofsky, énonceé dans la même lettre „que la volonté suprême de S. M. S. de toutes les Russies est, que la Moldavie et la Valachie soient gouverneés d'aprés leurs lois et coutumes“ renferme tous les voeux

de la ocur de Vienne à cet egard. Bien éloignée de desirer aucune nouvelle faveur pour ses sujets établis dans les deux principautés, elle ne reclame que le maintien et l'exécution de la déclara tion surmentionnée de S. M. I., que tout doit rester sur le même pied dans les principautés occupesé par les troupes, et que par conséquent les priviléges et immunités dont les dits sujets étoient en possesion au moment de l'entreé de ces troupes seront respectés comme par le passé.

En conformité aux ordres qu'il a reçus de son auguste cour, le chaigé d'affaires de S. M. I et R. A. a l'honneur de s'adresser a S. E. M. le conte de Soltykof pour la prier de recommander dela maniére la plus pressantes à M le maréchal prince Prosorovsky, de veiller à ce que les intentions de S. M. S. ne soient pas eludeés par des actes arbitraires exercés par des agens subalternes et d'enjoindre au divan une conduite analogue aux principes que la cour de Russie elle même a établis dans l'administration de ces provinces.

Cet objet tenant infiniment a coeur a S. M. I et R. A., le baron de Binder prie S. E. de vouloir bien le mettre à même de de transmettre le plutôt possible à son auguste cour les assurences analogues à ses raports d'amitié avec la cour imperiale de Russie qu'elle attend avec confiance et il saisit avec empressement cette occasion pour offrir a m-r le comte de Soltykoff les assurances de sa plus haute consideration.

A st. Petersbourg ce 21/9 Decembre 1808.

III [1].

Monsieur,

Le douanier de Kimpina en Valachie a commencé depuis quelque tems à se permettre différantes vexations pecuniaires contre les sujets imperiaux et royaux, et à leur imposer entre autres un droit abusif de transit sur les marchandises venues de l'autre rive du Damibe, nommément sur les cottons transportés à Cronstadt. Pour convaincre votre Ex. de l'illegalité évidente de ces abus, j'ai l'honneur de joindre ici copie de l'article II du Sened de commence, ou il est expressement dit que les sujets autrichiens

1. „Dela" no. 588/1808. Arh. senat. Chișinău.

ne sont obligés qu' à payer une seule fois le droit de douane stipulé par les traité et qu'au moyen de cette retribution ils doivent être exempts de tout autre droit ou impot quelconque, tel nom qu'on se plairoit à lui donner.

Or quoique ces stipulations soient de notorieté publique, le Divan de Valachie ne veut néanmois pas en admettre l'application qui pour autant que les dites marchandises se tronveroient munier de Teskérés on billets d'aquit de la part des douanes turques.

Il n'echappera certainment pas à la penetration de V. Ex. que cette prétention, tout juste qu'elle pouvoit être autre fois, n'est nullement applicable aux circonstances presentes. Car il n'est non seulement pas a présumer, que les douaniers turcs dussent être assez insoucians de leur propre interêt pour laisser passer gratuitement la moindre marchandise dans les pays occupés par les troupes imperiales russes mais il me conste (?) au contraire par les plaintes, qui me sont parvenûs a plusieurs réprises, que, profitant des entraves mises par les memes circonstances à la liberté du commence entre le deux rives du Danube, ils n'hesitent pas même de percevoir généralement des droits plus forts que ne portent les tarifs établis, dont ils n'ont cependant garde de délivrer des teskérés qu'on pourroit faire valoir auprés du gouvernement ott-n pour les forcer à une restitution.

Votre Ex. conviendra donc sans defficulté que le manque de ces teskérés, loin de rien prouver contre le payement effectué du droit legal de douane n'est plutôt qu'un témoignage manifeste des vexations que les négocians penvent avoir déja essuyiés au delà du Danube, et auxquels on ne pourra remedier qu'avec le tems. Un raisonnement aussi simple que clair et fondé sur des faits réels ne laissera à conp sur aucun doute dans l'esprit de V. Ex; mais dut il même vous en rester, Monsieur le Senateur, il suffira, pour le dissiper entierement, d'ajouter à tous ces details, que les negocians autrichiens ont en outre formellement offert, et offerent encore au Divan, de le convaincre du payement effectué, par l'inspection même des registres des douanes turques pour peu qu'il veuille déléguer quelqu'un, qui conjointement avec un d'entre eux et avec un officier de l'agence se transportant sur les lieux, aux frais dela partie sucombante. Après tout quoi les dispositions bienveillantes et protectrices de la cour imperiale de Russie envers

les sujets de mon très gracieux maître devroient être moins prononcées moins confirmeés par l'experience si je pouvois me refuser à l'espoir certain, que persuadée ainsi de la justice de ma demande, votre Ex. voudra bien me faire remettre un ordre positif adressé au Divan de Valachie, pour lui inculquer.

1) d'obliger le douanier de Kimpina rendre sur le champs aux negocians antrichiens sans aucune de falcation, tout ce qu'il leur a extorqué ou extorgueroit dans l'intervalle, du chef de leurs marchandises importées de la rive droite du Danube et qui ne soient pas produites ou fabriqueés en Valachie.

2) d'interdire sous sa respoesabilité personelle à ce douanier de ne plus se permettre à l'avenir la moindre vexation à l'egard des sujets imperiaux et royaux.

J'ai l'honeur d'être avec la consideration la plus distinguée Monsieur de V. Ex. le très humble et tres obeiss. serviteur,

G. de Brenner

Iasi le 2/19 Mars 1700

A son Ex. M-r le senateur imperial de Kouchnicoff.

IV [1].

Către Ex. sa sfetnicu de taină Serghie Cusnicov dă la întîiol Divan şi comitet al Prinţipatului Valahiei.

Avem cinste să arătăm Ex.-tale că cinst. K. K. aghenţie ne-a făcut arătare prin notă de 2) Febr. no 21 cum că un Vasile vameş dă la Cîmpina, ar fi cerînd vama dela neguţătorii sudiţi austriaceşti pentru marfa ce aduc din ţara turcească şi o trec printr'acest prinţipat în ţara nemţească şi cere ca după al 2, al 3 şi al 12 ponturi ale tractaturilor dă pace ce are făcut curtea austricească cu stăpînirea de mai înainte a acestui prinţipat, să poruncească vameşului de a nu mai face acest fel dă cerere dă la neguţătorii sudiţi austriaceşti şi să le întoarcă înapoi şi vama ce li va fi luat. Osebit au mai făcut arătare tot prin tr'această notă, că numitu vamieş afară din şapte parale ce ea sudiţilor pentru trecătoarea a toata marfa le mai cere încă şi căte două parale de fieşcare cal şi de fieşcare povară, precum şi vatafii de plaio le face tot asemene cerere.

1. Aceiaşi „delă"

Din colecţia P. S. Episcop Visarion

Biserica Înălţarea Domnului din parohia Recea jud Bălţi.

Avem cinste să arătăm Ex.-tale că cât pentru aceste două parale ce să cere sudiților dă către vameș și de către vatafi Divanul au dat pă dată cinstitii aghenții poruncă către ispravnici județălui de a pune la orăndnială, ca negreșit mai sus numiții să nu cuteze a lua dă la sudiți nimic mai mult pentru trecerea mărfurilor, de cât numai cea ce a fost vechi obicei. Iar pentru vama care cere vameș pentru trecătoarea mărfii pricina este într'aceastași chip: vămile din toată țara să vîndcu ponturi, ponturile au catalog de vama ce trebue să plătească supușii Divanului pentru orice fel dă marfa. Au încă și tarifă osebită pentru vama ce trebue să plătească ca ori ce fel de marfă toți sudiții de obște a fieștecăria stăpănire streine. Intr'această tarifa să arată anume plata vămii ce este să-s dea pentru fieșcare felurime de marfă, iar la sfîrșitul ei este și acest pont, ca pentru celele ce nu să coprind în tarifă să să ea vamă căte trei la sută. Iar având sudit cărțile că au plătit odată vamă în țara turcească pă marfa lor, să nu-s mai supere dă altă vamă, nici cu nume de trecătoare, nici cu nimic alt. Această tarifă de vama cea orănduită ce au sa plătească sudiții, s'au trimis de la Țarigrad încă de cînd s'au așăzat consulaturi în țară și s'au păzit fără schimbare pînă acum.

In vremea Domnului Ipsilant, însă din pricina că sudiții să întinseseră mult, și făcuseră rea urmare dă facerile dă bine, ce pentru prieteșug vecinătății cîte puțin, cîte puțin, după vremi li s'au făcut, dîndu-li-se voe a vinde și cu mărunțiaua prin ținere de prăvălii lucru în potriva slobozenii, ce prin tractaturi li s'au dat; nu numai pentru alte mărfuri străine, ci și pentru cele turcești i pentru cele ale pamîntului de aici. Pentru aceasta dar s'au făcut atunci cu știrea consulatorilor osebire numai la mărfurile turcești și ale pămîntului ce vor vinde aici în țară. Și s'au așezat ca să plătească la acel fel de mărfuri cate tl 5 la sută, iar la marfa turcească si a pămîntului ce scot din țară, cum și la marfa streină ce aduc și o vînd ori cu rîdicata sau cu mărunțeaua, la acele să urmează după tarifa sudiților dă vamă. Atunci era aghent al austriceștii curți raposatul Marchelie carele au dat acest așezămînt în scris cu porunca către sudiți a arăta supunere. Cu acest așezămînt și cu cele care era mai înainte tocmit, s'au vîndut și într'acest an vămile. Acum din pricina închiderii celor lalte drumuri, cea mai multă marfă ce s'au adus din țara turcească, în cea nemțească au trecut printr'acest principat, și mai ales bumbacuri au trecut

sumă mare. Şi mulţi din sudiţi au făcut cu bumbacurile feluri de speculaţii cumpărînd din multe locuri, cu multe chipuri şi trecîndu-l în ţara nemţească, alţii făcînd şi aici vînzări dela o mînă la alta. Şi la vameş s'au arătat numai 1279 povări cu cărţulii turceşti. In cărţulii s'au găsit multe poveri mai puţine cînd trecerea au fost de sumă mai mare. La alţii s'au găsit că cărţile au fost dă drum, şi de o pareche dăsagi cu marfă. Şi ei au trecut cu acea cărţulie bumbacuri nădăjduind că va mergi neştiind carte turcească cum să le descopere vicleşug. Iar 5115 da povări au fost făr de nici un fel dă cărţulie. Aşijderea şi cumpărătorile ce s'au făcut aici dă la o mină la alta au fost tăinuite dă niguţători. Vameşul cu toate acestea cere vamă, numai dă ceia ce este mai mult peste cărţulie, şi dă la aceia ce n'au avut dă leac cărţulie.

Cinstita aghenţie zice că neguţătorii sudiţi ar fi avut cărţulii dă plata vămii, dar le-ar fi pierdut şi cere în puterea aceştii pricinuiri să nu le ea vamă vameşii, sau dă nu să dă crezămînt arătărilor, să meargă un om din partea Divanului împreună cu alt trimis din partea cinstitei aghenţii şi cu un om al neguţătorilor în ţara turcească, şi să cerceteze acolo la catestaşile vameşilor turci, de au plătit vamă sau nu. Vameşul la aceasta să înpotriveşte cu cuvînt drept zicînd că cărţulia a să pierde nu este putinţă, în vreme ce vre un pericol aici în ţară nu s'au întîmplat sudiţilor şi nu primeşte a să scoate dă acum înainte cărţile, sau a să aduce adeverire după catastihele vameşilor turci pentrucă dealde acestea sînt obişnuite la Turci să le facă şi să numesc bitirmele.

Divanul pre cinste să arate Ex.-tale că vameşul are dreptate să ceară vamă dă trecătoarea mărfii sudiţeşti din ţara turcească, în cea nemţească pentru cîtă marfă sudiţii n'au cărţulie adeveritoare că au plătit vama în ţara turcească, pentrucă vămile cu acest aşezămînt s'au vîndut. De va fi să-s popreasască vameş dă a-ş cere această vamă ce este drept al său, cere şi el să fie scăzut din preţul ce au plătit pentru cumpărătoarea vămilor cu atîta sumă cît va tăea suma vămii ce să opreşte să ia dă la sudiţii austriaceşti şi ceilalţi care este sumă mare dă vămi, pentrucă din pricina închiderii drumurilor, cum s'au zis mai sus cea mai multă marfă, şi mai ales bumbacurile ce s'au adus din ţara turcească în cea nemţească, prin tracest prinţipat au trecut.

Intr'acestaș chip curge pricina cererii dă vamă ce face mai sus numitu Vasile vameș. Și ne rugăm cu cinste să avem dă la Ex.-ta răspuns dă urmare.

1809 Mart 12.

Nr. 28.

V [1].

A son Excellence monsieur le Senateur de Milachevitz etc...

Monseigneur,

Son Ecellence l'amiral et general en chef Tsichiagof a donné un ordre le 2 du mois d'Août 1812 à Bucharest, que les douaniers des confins de la Vallachie ne reçoivent que trois pour cent pour tous les produits, qu'on exporta de Vallachie comme pour le sel, le pain etc., selon la copie ci jointe que j'ai l'honneur de presénter à Votre Excellence.

Le Vistiar Jeàn de Haggi Mosco de Bucharest mon oncle, étant intendant des salines m'a chargé de rapporter trés-humblement de sa part à Votre Ex. que depuis qu'on a changé les douaniers russess qui étaient dans les confins de Vallachie, et qu'on y a établi des douaniers vallaques, le Vistiari de Valachie a ordonné, qui ils reçoivent les même denrées, qui ils reçoivaient avant la publication de l'ondre de son Exc. du 2 du mois d'Août, c'est—à—dire cinq piastres pour cent oka de sel, et treize piastres pour cent pour les autres produits, et les douaniers n'ont pas manqué de se conformer à cet ordre.

Puisque V. Ex. commande le Divan de Vallachie, antorisé de la part de Vistiar Jean de Haggi Mosco, j'ai l'honneur de supplier V. Ex. qu'elle daigne faire parvenir ses ordres au comité de Vallachie pour que les douaniers se conforment selon l'ordre de son Ex. l'amiral afin qu'ils ne puissent exiger que le trois pour cent, pour l'exportation des produits.

Le suppliant prie votre Ex. de recevoir l'hommage de son proffond respect, ainsi que de la houite consideration avec la quelle il a l'honneur de se dire.

Son trés humble et obeissant serviteur.

Stavraki Mosco
Docteur en Medecine

Iassy ce 1 Septembre 1812.

1. „Dela" no. 4270. Arhiv. Senat Chișinău.

VI [1].

Către Ex. sa d-l sinatorul Miloşeevici de la întăiu Divan şi comitet al Prinţipatului Valahii.

La predlojenia Ex. tale dăla Sept. supt no. 4540 pentru jalba ce au dat-o Ex. tale dohtorul Stavrache Mosk în numele unchi său d-lui vist Ioan Mosk că orănduiţi cinovnici pă la schelele Dunării după deosebita porunca a vistierului eau vamă, precum luau şi înaintea poruncii d-lui amiralului adică ponturi cinci la una sută ocă sare, avem cinste să arătăm că pricina aceasta merge întracestaş chip. Adică Divanul după poruncile ce au fost venit una dă la canţelaria Ex-sale domnului amiralului scrisă dă la Ialie 12 supt no, 751, altă chear dă la Ex-sa d-l amiral scrisă dă la Iulie 30 supt no. 997 după care să alăturează Ex-tale copii şi în cea după urmă şi cea dă la Ex-ta scrisă dăla Iulie, supt no. 3688 cu coprindăre ca în locul cinovnicilor ostăşeşti ce să rădică şi merg după armie să orănduiască pă la schelile Dunării cinovnici dă ai pământului carii să urmeze a lua vamă dă la mărfurile ce vor trece întocmai cu chipul şi orănduiala ce urma dă lua vamă şi cinovnicii cei ostăşeşti. După care aceasta au şi urmat Divanul dă au orănduit cinovnicii cu cărţi ale Divanului după care să alăturează copie, ear nu cu ale visterii, şi le-au întărăt tuturor acelor cinovnici, ca să urmeze întocmai cu acea orănduiala pentru luarea vămii la sarea ce va fi să treacă în ţara turcească, precum urma şi cinovnicii ostăşeşti adică să de vamă pont. 5 la o suta oca sare, ear la pretenţia ce au făcut în urma la 6 Avg. d-lui vist Ioan Mosh a plăti vamă numai pont 3 la sută răzimându-să a porunca Ex. Sale d-lui amiralului, dată către ostirile armii la 3 Avg. supt no. 63, nu au dat Divanul ascultare, fiindcă la Divan nici de cum nu s'au dat asemenea poruncă de către nimeni din cei mai mari ai Divanului. Şi după pretenţia acea a d-sale vistierului Ioan Mosh, mai aşteptând Divanul vre o opt zile doar va veni pentru aceasta calea şi la Divan vreo predlojenie dă la cineva din cei mai mari stăpânitori, şi văzând că numai vine la 15 Avg. au făcut arătare către Ex. sa d-n amiralul întrebări cum să urmeze la pretenţia d-lui vistierului Ioan Mosh. După care arătare a Divanului către d-lui admiral aseminea să trimită Ex. tale

1) Aceiaşi „delă“

copie, dar nici un răspuns nu au primit. Iar acum la Sept. cetindu-se la Divan mai sus numita predlojenie a Ex. Sale supt no. 4520 au pornit Divanul îndată porunci către orânduiții cinovnici păla schelile Duvani, ca dintr'acea zi înainte să urmeze a lua vamă dăla mărfurile și producturile țării ce vor trece în țara turcească pont: 3 la sută. Iar mai nainte nu putea Divanul să trimită aseminea porunca, fiindcă nici Divanul nu avea dă nicăiri dă la cei mai mari nici o porunca pentru o aseminea urmare. Ci într'acest chip fiind curgerea pricinii nu lipsirăm a înștiința Ex. tale. Iar arăta rea ce s'au făcut Ex. tale în numele d-lui vistierrului Ioan Mosh, cum că acei cinovnici cu poruncă a vistierului ear fi cerut vamă ponturi cinci la una sută ocă sare este cu totu neadevărată, fiindcă cinovnicii s'au orânduit precum s'au zis cu cărți ale Divanului, iar nu ale vistierului, aseminea și căte alte porunci s'au mai trimis acelor cinovnici, au fost toate scrise tot dela Divan, iar nu dela vistierul, și nici una nu cuprinde ca să facă numiții vre-o zăticnire d-lui vistierului Ioan Mosh cu vre un fel dă chip la trecerea sării.

1812 Oct.

Isac Ralet, Barbu Vacarescu. (Urmează încă două iscălituri).
No. 1003=trecut.

Hirotonia la Iași a episcopului vicar Dimitrie Sulima [1].

Intîmpinarea exarhului Gavriil, nr. 1000, din 28 Octombrie 1810, dela Iași, către sf. Sinod.

In raportul meu dela 31 Octombie, din anul trecut 1808, am comunicat sf. Sinod [2] „în ce privește Basarabia, că o parte din ea, și anume: regiunile Ismailului și Brăilii, fiind încă ocupate de Turci, o hotărîre specială încă nu se poate lua. În cursul vremii, cu ajutorul lui Dumnezeu, toată regiunea depe acest țărm al Dunării este acoperită de armata mărirei sale împărătești și între alte cuceriri, și întreaga Basarabie e liberă. Intr'o asemenea împrejurare, cerc să comunic sf. Sinod, că pe lîngă trei eparhii în Moldova și patru în

1. După actele originale din dosarul nr. 197 dela 1810, pe 51 file în l. rusă depus în arhiva Consiliului eparhial din Chișinău.

2 vezi *Arhivele Basarabiei*, II. p. 56, raport sub nr. 48.

Valahia, despre care am raportat amănunțit, în rapoartele mele anterioare, a mai fost încă o eparhie, numită a Proilaviei, alcătuită din fășii de regiuni, rupte dela eparhiile Moldovei și Valahiei, cît și cele alipite la cetățile turcești a Hotinului și Brăilei, și din Basarabia. Pretendent la această eparhie poate fi p. s. mitropolit Chiril, fost al Proilaviei, rămas în Rusia cu pensie de 600 ruble pe ani,[1] tocmai din vremea ultimului război, cînd s'a alipit la Rusia provincia Oceacovului, ce aparținea acestei eparhii a Proilaviei; dar nici vîrsta, nici sănătatea sa de azi nu-i îngăduie să aibă o slujbă, și apoi nu se poate reînființa această eparhie, deoarece dacă se dă regiunile Brăilei la Valahia, eparhia Buzăului, de care aparținea înnainte de Turci; apoi regiunea Hotinului—la mitropolia Moldovei, de care ea depindea din vechime, rămîne doar Basarabia, ce nu are mai mult de 40 de biserici, deși în ea sunt orașele: Bender, Acherman, Ismail și Chilia.

In loc de a se reînființa această eparhie, n'ar găsi oare mai bine de cuviință sf. Sinod să mijlociască în favoarea p. s. mitropolit Chiril, de a i se mări pensia, pe cît va fi posibil, pentru liniștea bătrînețelor. Iar în Basarabia, smerit rog, pentru ușurarea sarcinilor mele, și pentru cinstirea bătrînețelor, să se dea un episcop vicar, care-mi trebuie foarte mult și ca exarh al Moldovei și ca mitropolit al Moldovei.

Și dacă va fi la aceasta voia sf. Sinod, și cum nu găsesc capabil pe nici unul din arhimandriții locali, eu îndrăznesc a recomanda să fie chemat la treapta de episcop vicar, pe unul ce funcționează acum la școala Șturmanschi din orașul Nicolaev, profesorul protoiereu văduv Daniil Sulima, dornic de a primi cinul monahal, fost prefect în seminarul dela Ecaterinoslav, om destul de blajin și cu bune calități, care mi-i cunoscut și personal și alătur atestațiunile eliberate de dicasteria din Chiev, dovedind că anii săi i-a pus în folosul bisericii, și poate lucra la conducerea Benderului și Achermanului, așa cum și eu am fost numit, în vremea ultimului război, ca episcop cu această denumire. Pentru o reședință bună și întreținerea sa nu găsesc o altă rezolvire mai comodă, de cît să rog a i se da mănăstirea Innălțării

---

1. Pensia i se acordase dela 23 August 1792 și Chiril locuia la Dubăsari.

Golia delîngă Iași, care are și un venit anual peste 40.000 lei, în care și decedatul p. s. Ambrozie, fostul arhipiscop de Ecaterinoș slav ș'a avut reședința în trecutul război. Deși această mănăstire e închinată mănăstirii Vatopedului din Atos, nu poate fi vr'o neînțelegere, deoarece episcopul vicar e în stare să trimită la Vatoped acelaș ajutor, dacă va blagoslovi sf. Sinod să se dea ca de obicei. Afară de aceasta, mănăstirea Vatopedului mai are în Moldova încă cinci mănăstiri, și anume: Răchitoasa, Mir, Bărboi, Adormirea din Focșani și Adormirea din Galați.

Cu asemenea ajutor și mănăstirea se va îndrepta, căci acum samănă cu ograda unei case, unde viețuesc bărbați mireni cu femei și copii, și episcopul va avea o reședință bună și întreținere îndestulătoare.

Despre care respectuos comunic sf. îndreptător sinod pentru a chibzui și hotărî printr'un ordin rezolutiv".

Interesant e și *primul concept al exarhului Gavriil* în aceeaș chestiune, care datat tot în Iași cu 20 Decembrie 1809 și nr. 667, n'a fost însă trimis la destinație:

„In hotarele dintre Dunăre și Nistru, pelîngă mitropolia Moldovei cu două episcopii și a Valahiei cu trei, despre care eu am comunicat în detaliu sf. Sinod în primul meu raport, a mai fost încă o eparhie numită a Proilaviei dar, care n'a existat din vechime, ci întemeiată de patriarhii Țarigradului, de cînd Turcii au cuprins Moldova și Valahia, din diferite părți ale altor eparhii și anume: din regiunea Brăila, ce aparținea eparhiei Buzăului, din a Hotinului, aparținînd eparhiei Rădăuții din Moldova, din care cea mai mare parte a rămas după un timp oarecare în stăpînirea imperiului austriac, apoi din Basarabia și din provincia situată între Prut și Nistru, care în urma războiului trecut, s'a alipit la Rusia.

Acum, după ce a fost cucerită cetatea Brăilei, cu ajutorul lui Dumnezeu eparhia aceasta e ocupată de armata imperială rusă, ca și Moldova și Valahia toată.

Fostul arhiereu al acestei eparhii, mitropolitul Chiril, a rămas în Rusia încă din vremea războiului trecut, trăind în pensie la Dubăsari, și despre el sf. Sinod are suficientă informație, iar mitropolitul, care era în vremea ruperei legăturilor de pace între imperiul rus și poarta otomană, a plecat la Consiantinopol. Cei ei sunt: episcopi vicari, nu au deosebit nici sobor, nici consistoriu

dintăi, deşi bătrîn şi fără putere, avînd chiar şi oarecari simptome de boală, m'a rugat să intervin pentru el spre a conduce acea eparhie; iar despre cellalt, care ar fi rămas supus Turciei, n'am nimic de zis.

Existenţa acestei eparhii, aşa alcătuită din diferite fâşii, rupte dela alte eparhii, mie mi se pare că nu-i necesară, atît pentrucă are puţine biserici, cît şi pentru că n'are nici o mănăstire pentru aşezarea arhiereului; însă aprobarea despre aceasta depinde de buna apreciere a sf. Sinod. Şi dacă sf. Sinod va binevoi să desfiinţeze această eparhie, atunci regiunea Brăilei trebuie să aparţie eparhiei Buzăului, dela care a şi fost ruptă, regiunea Hotinului— mitropoliei Moldovei, de care depinde şi din partea civilă; în numele provinciei Basarabiei, sf. Sinod va găsi de bine să aşeze un episcop, pe vicarul mitropoliei Moldovei, ca uşurare sarcinilor mele, sau dintre ruşi pe unul din eruditii plini de nădejdi, pe care l-am avut ca prefect de studiii în Academia de Chiev şi profesor de filosofie, ieromonahul Metodie, deşi ei au puţină îndeletnicire la asemenea dregătorie, sau pe un arhimandrit din Moldova, cu titlul de al Benderului şi Achermanului, astfel cum am avut şi eu noroc să fiu întâiul episcop cu aşa titulatură, înnainte de a fi făcut mitropolit al Moldovei.

Bătrînului mitropolit al Proilaviei, Chiril, ce trăieşte în Rusia şi doreşte să aibă această eparhie, cum el primeşte ca pensie numai 600 ruble, şi dacă sf. Sinod nu-i va atribui numita eparhie, luînd aminte la întreţinerea lui în scumpetea de azi, poate i-ar mai da încă un ajutor, după aprecierea sa.

Şi pentru acestea eu voi aştepta hotărîrea sf. Sinod".

La 6 Iunie 1811 s'a primit *ucazul sinodal* ce aprobă propunerea mitropolitului dela 1810. Acest act, după adresarea către Gavriil şi o scurtă introducere, reproduce şi mai îmbogăţeşte cuprinsul raportului primit dela exarh. Hotărîrile sinodale, supuse aprobării ţarului, sunt acestea; „1. Ca un ajutor al exarhului în administrarea mitropoliei Moldovei, se înfiinţează în Basarabia un episcop vicar cu titlul de al Benderului şi Achermanului, 2. Episcopul vicar, în raportul său cu mitropolia Moldovei, va fi la fel ca şi alţi vicari episcopi în cuprinsul Rusiei, şi anume: In eparhia Chievului episcopul Cighirinului; în eparhia Novogorodului — episcopul vechii Rusii, şi în eparhia Moscovei—episcopul Dimitrovului, adecă

şi conduc trebile eparhiei sub supravegherea înnaltului lor arhiereu. 3. Pentru întreţinerea şi locuinţa episcopului vicar: se pune la dispoziţie mănăstirea Adormirii Golia de lîngă Iaşi, avînd în vedere cunoscutele venituri ale acestei mănăstiri, pe care grija episcopului vicar le poate creşte considerabil. Şi avînd această cinste, nu i se mai acordă salarul, ce se dă celorlalţi episcopi vicari. 4. In vederea cinului de episcop vicar, pentru care a fost prezentat de exarh. candidatul protoireu văduv Daniil Sulima, prealabil va tuns în monahism. 5. Hirotonia sa în episcop, potrivit conoanelor bisericii noastre ortodoxe, se încredinţează s'o săvîrşiască exarhul mitropolit Gavriil. 6. Intreţinerea, ce va fi necesară numitului protoireu în călătoria sa spre exarh şi către locul său de activitate, va fi suportată tot de veniturile mănăstirii Adormirii Golia. 7. Referitor la adausul propus de exarh pentru mitropolitul Chiril, fost al Proilaviei, azi la pensie cu 600 ruble pe an, sinodul hotărăşeşte să ia în cercetare această chestiune la vremea sa".

Referatul de mai sus a fost aprobat de împăratul Alexandru.

Ca urmare, exarhul scrie, tot din Iaşi, arhiepiscopului Platon al Ecaterinoslavului ca protoiereul Daniil Sulima, slujitor în oraşul Nicolaev, la bis. amiralităţii, să fie liber de a veni la Iaşi, şi-l invită şi personal la 12 Iunie pe candidat, trimiţîndu-i şi 500 ruble „pentru călătorie şi întreţinere".

Exarhul anunţă şi „cinstitul blagorodnicul Divan al cnejiei Moldaviei", că „s'au rînduit episcop vicarie a mitropoliei Moldaviei cu numirea a Benderului şi a Achermanului, cu şederea în oraşul Iaşii în mănăstire Golie, care i să şi dă spre rezedenţie şi ocîrmuire".

La 3 Iulie, Daniil scria în Iaşi rugămintea către exah de a fi tuns în monahism, ceeace „chiar dela începutul văduviei mele am dorit". Candidatul, trimis să fie tuns în monahism de duhovnicul mitropoliei ieroshismonahul Teodosie, „a şi fost tuns monah în mantie la 5 Iulie 1811, în biserica capelă mitropolitană a Tuturor Sfinţilor, schimbîndu-i-se numele în Dimitrie", şi devenind ieromanah, ceeace a consemnat exarhul însuş în dosar,

Despre hirotonie, Gavriil îl încunoştiinţează şi pe Crasno Milaşevici, preşedintele divanurilor din principate.

Acum ieromonahul Dimitrie e anunţat de dicasteria exarhală a Moldovei că a devenit şi conducător al m-rii Golia, unde vremelnic ia seama un monah Antim.

Poliției civile a Iașului și comandantului militar li se comunică despre hirotonia ca episcop a ieromonahului Dimitrie în ziua de 16 Iunie ora 10, în biserica mitropolitană sf. Gheorghie, iar proestoșii mănăstirilor din Iași, au primit ordin: „fiindcă mîine în vreme dumnezeeștilor rugăciuni iaste să să hirotonisască numitul spre a fi episcop Benderului și Achermanului ieromonahul și proestosul mănăstirei Golie, chir Dimitrie... fieșticarele... cu veșmintele bisericești la pomenita țeremonie să să afle în biserică la dou ciasuri din zi“...

La fel s'a făcut știre agiei și hătmăniei, numindu-l aici pe Dimitrie „episcopul Basarabiei“.

Hirotonia au săvîrșit-o trei arhierei: exarhul Gavriil, arhiepiscopul fără eparhie Grigorie de Ierapol, și Meletie episcopul Hușilor, de față fiind mulți preoți și funcționari civili. Noul hirotonit a semnat jurămîntul de arhiereu.

Exarhul poruncește apoi dicasteriei ca episcopul Dimitrie să ia conducerea oblastiei Basarabiei, la fel cum procedează vicarul mitropoliei Chievului, episcopul de Cighirin, și să fie pomenit în toate bisericile oblastiei.

Mai raportează de urmare atît sf. sinod, unde se trimit 4 ruble 90 cop. pentru exemplarele tipărite cu cinul de alegere și hirotonie și pentru două exemplare din jurămîntul arhieresc, cît și oberprocurorului Golițîn, unde adaugă că noul hirotonit a început să slujască și la slujbe să țină predici foarte mulțămitoare.

Iar „cinstitului frate în Hristos și împreună slujitor p. s. episcop Dimitrie“, exarhul îi adresează o carte arhipăstorească, în care-i amintește de hirotonie și-l îndeamnă să conducă oblastia „potrivit pravilelor sf. părinți, înnaltelor ordine și regulamente, dispozițiilor sinodale și alor sale“, să rezolve toate chestiunile din Basarabia, pe care le va împlini consistoriul mitropoli i Moldovei „iar în întîmplări grele, referați-ne nouă, dîndu vă părerea și așteptați aprobarea noastră“. Și cum episcopul e și vicarul mitropoliei Moldovei și ajutor al exarhului, orcînd, afară de slujbe, să pășască și la trebile Moldovei, „observînd purtarea slujitorilor duhovnicești și la împlinirea datoriei lor, primiți cereri, examinați-le, și rezolviți-le cum se cuvine“ și, cînd va avea dispoziția exarhului, să semneze gramate și sf. antimise.

La 21 Noembrie se primește dela Sinod gramata de hirotonia episcopului vicar Dimitrie.

Şi astfel, dela 16 Iulie 1811, mitropolia Moldovei a început a avea un episcop vicar, hirotonisit şi introdus în viaţa eparhiei în mod canonic, în persoana lui Dimitrie Sulima, care-l ajută pe exarhul Gavriil şi are în deosebita sa grijă păstorească Basarabia, adecă partea de jos a provinciei noastre. Acest vicar îl va mai ajuta pe mitropolitul Gavriil vreme de 10 ani şi în conducerea nouei eparhii a Chişinăului şi Hotinului, iar după moartea mitropolitului, Dimitrie Sulima îi urmează pe scaun, ca arhiepiscop.

Const. N. Tomescu

Precizări cu privire la detronarea Mitropolitului Dositei Filitti şi înscăunarea lui Ignatie de Arta de către Ruşi (1809).

de

T. G. Bulat

Despre mitropolitul Dositei Filitti, grec de origină, dar legat de ţara, în care, după mărturia sa slujise pînă în 1810 timp de 48 de ani, s'a scris o interesantă monografie[1]. La cele ce s'a spus, cu o deosebită atenţie şi afectie, adăugăm căteva ştiri, care înlătura oarecari inexactităţi.[2] Din cea ce lăsăm să urmeze,— sunt însăşi actele care au eşit dela dicasteria rusească—putem urmări pas cu pas, chipul cum s'a desăvîrşit această silnicie, şi mai aflăm măsurile ce s'au luat pentru înscăunarea samovolnică a Mitropolitului Ignatie, tot un Grec, devotat Ruşilor. Se comunica la începutul lui Ianuarie 1810 Divanului, că Mitropolitul Dositei a fost „depărtat" din scaun, pentru anumite motive, care desigur că ascundeau pe cele adevărate. Bătrînul Mitropolit fu înştiinţat la aceaşi dată, de inlocuirea sa şi de obligaţia de a da sama, de averea Mitropolei. Arhimandriţii Visarion dela Cotroceni şi Gavriil dela Sf. Gheorghe trebuiau să facă împreuna cu doi boeri cinovnici catagrafia averei Mitropoliei. La 14 Ianuarie se făcea cunoscut şi Episcopilor această schimbare de mitropoliţi.

---

1) Filitti I C. *Aşezământul cultural al Mitropolitului Dositei Filitti* Buc. 1911

2) Nu pot să uit că din fondul lăsat de acest ierarh, am fost trimis şi eu la studii, în streinătate. (*T. G. B).*

Se pare însă că ştirea nu făcuse prea multă impresie asupra batrînului Mitropolit, şi printr'o scrisoare în limba greacă, din 20 Ianuaie 1810, pe care o posedăm, el nu cerea decît favoarea de a fi lăsat să trăiască într'o mănăstire, unde rudele lui doctori, cari cunosc boalele sale, să-l poată vizita. Exarhul Gavriil Bănulescu îi răspundea la 26 Februarie acelaş an, că de oare ce n'a primit răspuns dela locul cuvenit la cererea de mai sus şi fi indcă are împuternicire să i fixeze un loc de retragere în Rusiia sau în Moldova, el hotărăşte ca Mitropolitul detronat să meargă la mănăstirea Dobrovăţ

In acest scop meticulosul exarh scria Episcopului Gherasim al Romanului, cît şi stareţului dela acea mănăstire, să pună la dispoziţie fostului Mitropolit, camere, oameni de servit şi lemne de foc. In cea o priveşte leafa, poruncă fu dată iconomului Mitropoliei Valahiei, să-i se servească şase mii lei pe an, care sumă urma să fie vărsat, în două rate.

Privitor la averea care fusese dusă din cauza bejenii, la Braşov se dădu poruncă Divanului, ca să o readucă la Bucureşti. La încunoştiinţarea ce li se făcuse, Episcopii Nectarie al Rîmnicului Constandie al Buzăului, cîţşi distinsul Iosif de Argeş răspunseră plecaţi, că recunosc schimbarea şi se vor grăbi cu trimiterea „Catastihului" de mănăstiri şi preoţi, din eparhiile respective! Văzuseră că nerespectarea dorinţelor ruseşti putea avea urmări neplăcute.

Din fericire, pentru fostul Mitropolit, curând, adică la 17 Martie i se aduse la cunoştinţă de către imputernicitul Rusilor, că i-a sosit o scrisoare dela ober procurorul sinodului din Petrograd, prin care se îngăduia să locuiască într'o mănăstire depărtată de Bucureşti, cu condiţia să nu se amestece „nici la un fel de amestecături politiceşti şi intrigi". Ca urmare i se destină mănăstirea Aninoasa „la judeţul Muscel". La 20 Martie Mitropolitul Dositei dă o adeverinţă cum că a primit o scrisoare, prin care i se cere să se întoarcă la Aninoasa. De unde să se întoarcă? nu ştim; poate din drumul spre Moldova. La 9 Mai Dositei Filitti se afla la Aninoasa, unde sosise desigur de mult. O scrisoare a sa din 26 Aprile cît şi un certificat dat „die 30 Aprilis 1810", în latineşte de Georgues Sckinae Medicine Doctor plysicus confirmă aceasta. La 9 Mai

amitit Gavriil Bănulescu îngăduia Mitropolitului detronat să plece dela Aninoasa şi să se stabilească la mănăstirea Târgușor lîngă Ploești. Duhovnicul Mitropoliei Mihai fu însărcinat să ducă cartea şi să-l însoțească dela Aninoasa la Târgşor. Aci ştirile se opresc. Din cele spuse un lucru rămîne clar acela că, Mitropolitul Dositei Filitti n'a ajuns în Moldova şi cu atît mai puțin în Rusia [1]. Să fi fost trimis după 20 Mai, cînd se opresc informațiile noastre, ni se pare puțin probabil. Paralel cu detronarea aceasta se urmărea instalarea noului numit Ignatie din Arta. Se dau instrucții autorităților, se fixează orănduiala primirii, i se pune ca ajutor Iosif al Argeşului şi tot prin acesta se urmăreşte să se încaseze banii „patireții". În aceste din urmă informații găsim ceva despre modul de instalare al unui Mitropolit, procedura trebuind să fi fost la fel, cu mult înainte cît şi dnpă începutul secolului trecut.

I [2].

Porunca a împărăteştii sale măriri săngur stăpănitor a toată Rosia, dela prea Sfăntul îndreptătoriul sinod al aceiuiaşi clerului şi exarhului în Moldova, Valahia şi Basarabia P. o. S. Gavriil mitropolit şi Cavaler.

După cel anume a înpărăteştii sale măriri prea înalt ucaz, ce s'au dat sinodului la 27 zile a acestei luni Noembrie cu însuş a înpărăteştii sale măriri iscălitură, în care s'au însămnat în locul mitropolitului Dositei care este depărtat dela ocîrmuirea biseariicii Valahii, cu toată milostivirea poruncesc ca să fie Ignatie mitropolitul Artis, pentru care prea sfăntul sinod nu va lipsi a pune la cale precum să cuvine. Prea sfăntul îndreptătoriol sinod au poruncit pentru această prea milostivă porunca să se trimată ucaz P. o. S. tale. Iară pe celenii sinodului şi pe ceilalți prea o sfinți arhierei eparhiilor, cum şi pe cele stavropiiceşti lavre şi mănăstiri, şi cantora-tipografiei să înştiințeze cu ucazuri tipărite. Noembrie 29 zile 1809 an.

Ober secretario Alexandru Daniilov
Sfetnic Venedicciov
Sfetnic Vasilie Dumitrevschi

1. Vezi Filitti I. C. op. cit. p. 48.
2. „Dela" nr. 221 Arh. Mitropoliei Chişinău.

II.

Divanului

Fiindcă Prea o sf. sa Mitropolitul Dositei după hotărărea Prea sf. îndreptătoriolui sinod, ce s'au întărit şi de cătră împărăteasca sa Mărire, pentru neînplinirea datoriei sale spre buna întocmire sf. Biserici ce s'au însămnat şi de cătră răposatu gheneral fertmarşal cneaz A. A. Prozorovschi în poblic şi poate a fi arătat şi unde să cuvine şi pentrucă n'au trimis după multe ceriri ci s'au făcut, din porunca prea sf. sinod catastifuri mănăstirilor, bisăricilor şi tuturor persoane duhovniceşti şi slugi bisăriceşti ci să află în cuprinsul Valahiei, cum şi pentru nepunerea în lucrare porunca sinodicească de aşăzarea duhovniceştii consistorii a mitropolii Valahiei. Este depărtat de ocărmuirea bisăricii cnezii Valahiei şi în locul său după anume a împărăteştii sale măriri prea înalt ucaz s'au rănduit prea o sf. sa mitropolitul Ignatie proin Artis, ce să află acum în Peterburh, a căruia slujbă şi usărdie cătră împărăţia Rosiei este îndestul ştiută de cătră pre slăv. Împărat. Drept acea înştiinţăm pe cinstitul Divan de acest a împărăteştii sale măririi preînalt ucaz, ca întăi să să facă publicaţie în toată Valahia den partea Divanului spre înştiinţare cum că de acum înăinte nu mitropolitu Dositei, ci mitropolitu Ignatie este ocărmuitoru şi păstoru bisăricii în Ţara Romanească. Al doilea: să să rănduiască doi boeri ai Divanului înpreună cu cei rănduiţi de cătră noi duhovniceşti cinovnici spre a primi dela prea sf. sa mitropolitul Dositei tot, ce este a scaunului mitropoliei Valahiei cu izvod, precum lucrurile şi odoarele cele bisăriceşti, averea ce mişcătoare şi nemişcătoare, hrisoavile şi alte scrisori a mitropoliei cum şi socotelile de venituri şi de cheltuele. Al triile: după ce va vene prea o sf. sa mitropolitul Ignatie i s'a încredinţa tot ce este a mitropoliei iarăşi cu izvod, spre cea deplin ocărmuire dăndu-să atăt den partea celor duhovniceşti, căt şi den partea celor politiceşti toată căzute cinstea şi ascultare ca unui duhovnicesc păstori, ce este rănduit după pre înalta voinţă prea blagocestivului monarh, Alexandru Pavlovici a toată Rosiia.

Iară pentru ce cu odihnă pitrecire rămăşiţii vieţii prea o sf.

sale mitropolitului Dositei să va rândui loc cuviincios în Moldavia sau în Rosiia şi pentru cheltuială leafă. Pentru care aşăzare ni s'au încredinţat noaă ca să punem la cale precum vom socote Ghenar 2 1810:—Nr. 2.

III.

Mitropolitului

Prea sf. îndreptătoriol sinod înştinţându-să cum că P. S. ta sau din pricina bătrăneţălor sau din nebăgarea în samă nu pui căzuta sălinţă spre folosul şi buna întocmire păstoriei, pentru care şi răposatul gheneral fert marşal cneaz Prozorovschii ţ-au fost adus aminte în public şi poate a fi şi scris unde să cuvine, şi lăngă aceasta cunoscând nesupunerea P. o. s. tale poruncilor ocărmiri, precum : ne trimiţând izvoadele pentru bisărici, mănăstiri şi toate cinurile bisăriceşti, pentru care de atăta ori ţă s'au fost scris din poronca prea sf. sinod. Şi nepuind în lucrare poronca pentru aşăzarea duhovniceştii consistorii şi altele s'au hotărăt şi înpărătească sa mărire au întărit, ca să te depărteze şi te-au depărtat de ocărmuirea Mitropoliei Valahiei, şi în locul Prea o sfinţiei tale după cel anume a înpărăteştii sale măriri ucaz s'au rănduit Prea o sfinţia sa mitropolitul Ignatie proin Artis, a căruia slujbă şi usărdie cătră Rossia înpărăteştii sale măriri îndestul sănt ştiute. Drept aceia scriu Prea o sf. tale, ca primind această predlojănie, să găteşt spre darea sămii toate socotolele, toate hrisoavile şi alte scrisori a Mitropolii Valahiei toate lucrurile şi odoarăle bisăriceşti, toată averea mişcătoare şi nemişcătoare ; cu un cuvănt zăcînd : tot ce este drept a scaunului, care toate le vom primi dela Prea o sf. ta cu izvod cei rănduiţi de cătră Cins. Divan cinovnici înpreună cu cei ce s'au rănduit din partea duhovnicească. Si după acelaşi izvod să vor încredinţa celui nou Mitropolit Ignatie. Iară pentru odihna şi cheltuiala Prea o sf. tale să va rândui un cuvincios loc, şi leafă în Moldavia s'au în Rossia, care aşăzare pentru Prea o. sf. ta săntem îndatoraţi de către prea o sf. sinod să o facem noi, după cum vom găsă cu cale. Deci îndată ce vei da dela măna Prea o sf. tale Mitropolia şi toate ale Mitropoliei să te scoli şi să mergi la locul cel ce să va rândui pentru odihna şi petrecerea Prea o sfinţiei tale. Ghenar 2, 1810 goda. No. 3.

IV.

Cu mila lui Dumnezeu al prea sfîntului îndreptătorului sinod și al aceluiași în Moldova, Valahia și Basarabia exarh și cavaler, către toți cei din tagma bisericească a cnejiei Valahiei arhipăstoreasca blagoslovenie.

Fiindcă preosfinției sa Kir Dositei și cavaler ce au fost până acum mitropolit Ungro-Vlahiei după ucazul prea sfăntului îndreptătoriolui sinod din anul trecut 1809 Noembrie 29 zile supt numărul 4419 este depărtat de ocărmuirea mitropoliei Valahiei, și în locul preosfinției sale este rînduit cu prea înaltă împărătească poruncă mitropolit Valahiei prea o sfinție sa proin Artis, Kir Ignatie care acum vine din Sanctpeterburg aicea la eparhie, precum să arată din ucazul ce ni s'au trimis dela prea sfăntul dregătoriol sinod a anului trecut 1809 Noembrie 29 zile supt no 4420 și care cu prea înaltă împărătească bună voință s'au dat. Drept acea veți avea toți de obște datorie a cunoaște pe prea o sfințitul Kir Ignatie de mitropolit Valahiei și a-i da toată cinstea și ascultarea.

Ghenarie 14 1810.

V.

Dela gheneralul de infanterie mai mare povățuitorio armiei în Moldova, Valahia, Basarabia și în dreapta parte apei Dunării și cavaler Kneaz Bagration.

Către blagorodnicul divan al cnejiei Valahiei.

După cea înalt întărită de Domnul Impărat hotărire al prea sfăntului îndreptătoriolui sinod, mitropolitul Valahiei Dositei pentru nelucrarea și neîmplinirea poruncilor care s'au fost dat prea o sfinției sale dela cea mai de sus stăpînire, s'au depărtat dela ocărmuirna bisericei Valahiei, și în locul său după cel anume a înpărăteștii sale măriri înalt ucaz, s'au rînduit mitropolitul Artis Ignatie ce au eșit din Țara grecească, care vine acum din Sanctpeterburg aicea ca să priimească prea înalt încredințat prea o sfinției sale eparhie.

Înștiințînd pentru aceasta pe blagorodnicul și cinstitul divan al cnejiei Valahiei după aceasta înalt monarhicească a împărăteș-

sale rămiri voință poruncim: 1) ca să se facă poblicație în toată Valahiea, pentrucă de acum înainte după prea înalta porunca rănduitul mitropolit Ignatie să fie cunoscut și cinstit ca un pastoriu bisericii Valahiei. 2) să se dea de știre mitropolitului Dositei ca la darea mitropoliei și a toată averea scaunului să fie păzită toată cea de săvîrșit legiuită orănduială, și ca să fie depărtate toate înpiedicările spre a să săvîrși acest scopos. 3) după cearirea prea osfinției sale Gavriil Mitropolit al prea sfăntului sinod în Moldovlahia exarh, să se dea preaosfinției sale tot ajutoriul, care va cunoaște a fi trebuincios spre înplinirea aceștii prea înalte a înpărăteștii sale măriri voințe.

Dat în București Ianuarie 14. Cea adevărată este iscălită așa Gheneral de infanterie, Kneaz Bagration.

VI[1].

Prea Sfințte Episcope al Buzăului Kir

Fiindcă prea o sfinția sa mitropolitul și cavaleriol Kir Dositei după ucazul prea sfăntului îndreptătoriolui sinod din anul trecut 1809 Noembrie 29 zile supt numărul 4419 este depărtat de ocărmuirea mitropoliei Valahiei pentru neînplinirea a unor orânduele ce s'au fost poroncit de prea sf. îndre. sinod. este rănduit cu prea înaltă împărătească poruncă mitropolit Valahiei pre o sfinția sa proin Artis, Kir Ignatie, precum să arată din ucazul ce ni s'au trimis de la prea sfîntul îndreptătoriol sinod a anului trecut 1809 Noembrie 29 zile supt numărul 4420 și acum vine din Sanctpeterburg aicea la eparhia care c'o prea înaltă înpărătească bună voință i s'au dat. Drept acea prea o sfinția ta luînd aceasta înștiințare vei avea datorie a cunoaște de mitropolit Valahiei pe prea o sfinția sa Kir Ignatie proin Artis, și după obiceaio a-l pomeni la arhierețtile slujbe după numele prea sfăntului sinod și al nostru, și a-i da prea o sfinții sale căzuta cinste și ascultare ca unui mitropolit al Valahiei. Lăngă aceasta, după porunca ce am mai primit acum a trieaoară dela preasfăntul sinod, sîntem îndatoriți ca fără zăbavă să trimitem catastih de toate mănăstirile și schiturile și care

1. Este circulara către toți episcopii Valahiei.

anume unde sînt închinate şi ce hram au, cum şi bisăricile de mir ce să află în prinţipatul Valahiei cum şi de toată tagma bisericească adecă arhimandriţi, ieromonahi, ierodiaconi şi monaşi să află la festecare mănăstire şi schit şi cu ce nume sânt numiţi, cum şi de căţi preoţi şi diaconi, dascăli şi ţercovnici, adecă paraclisiersi să află la feştecare bisărică anume. Pentru care scriem prea o sfinţii tale, ca îndată după priimirea aceştii scrisori a noastre, făr de nici o zăbavă să poroncesti în toate protopopiile eparhiei prea o sfinţii tale ca să facă curate catastihuri de toate precum mai sus s'au arătat şi fără tărziere cu raport să le trimiţă cătră noi. Şi pentru primirea aceştii scrisori a noastră sa avem dela prea o sfinţie ta înştiinţăre.

1810 Ghenarie 14.

VII.

Prea cuvioşiile voastre Arhimandriţi Visarione al mănăstirii Cotruceni şi Gavrile al mănăstirii sfăntului Gheorghie..

Fiindcă preaosfinţia sa Kir Dostei şi Cavaler ce au fost până acum mitropolit Ungro-vlahiei, după ucazul prea sfăntului îndreptătoriului sinod din anul trecut 1809 Noembrie 29 zile supt numărul 4419 este lăsat de ocărmuirea mitropoliei Valahiei, şi în locul prea o sfinţiei sale s'au rînduit cu prea înaltă înpărătească porunca, mitropolit Valahiei preaosfinţie sa proin Artis Kir Ignatie. Pentru acea dară, prea o sfinţia sa proin mitropolit Kir Dositei după predlojeniea ce au priimit dela noi, este datorio să gatească spre darea sămii toate socotealile, toate hrisoavele şi alte scrisori a mitropoliei Valahiei, toate lucrurile şi odoarăle bisericeşti toată aveare mişcătoare şi nemişcătoare; cu un cuvînt zicînd: tot ce este drept a scaunului. Drept acea, după hotărîrea ce s'au făcut şi de cătră ocărmuirea pămîntului spre luarea sămii mitropolii după cearirea trebuinţii s'au rînduit sameş, din partea divanului doi cinovnici boeri, iară din partea duhovnicească rînduim sameş prea cuvioşiile voastre arhimandriţi Visarione Cotruceani şi Gavriil al mănăstirii sfăntului Gheorghie. Ca îndată ce veţi priimi porunca noastră aceasta, făr de nici o zăbavă să aveţi a

merge la mitropolie înpreună cu cinovnicii rînduiți dela divan, și să faceți catagrafie de toată averea mitropoliei stătătoare și mișcătoare cu bună rînduiala, cercetînd întîio izvodul ce au priimit prea o sfinția sa Kir Dositei de averea mitropolii dela răposatul mitropolit Filaret. Al doilea catagrafie să faceți de lucruri sau acareturi ce s'au sporit de prea o sfintia sa în vremea cît au fost ocărmuitorio mitropoliei. Al treilea de va eși mitropolia datoare atunci să faceți samă și de toate veniturile și cheltuelile mitropoliei de cînd au întrat pr. o. sf. sa mitropolit. Și făcîndu-să catagrafie de toate după cum mai sus s'au arătat, să se iscălească atît de prea o sfinția sa Kir Dositei, cum că au dat toate pe seama, cît și de cinovnicii rînduiți de divan și de prea cuviosiile voastre, că s'au cercetat și s'au priimit, de care cătastihuri făcîndu-să cîte două, înpreună cu raport să înștințați pe cinstitul Divan a cnejii Valahiei și pe noi. La 1810 Ghenar 17 zile No. 14.

VIII.

Prea o Sfințite Stăpâne,

Cu smerenie am primit prea cinstită scrisoare P. S. tale dela 15 zile ale aceștii luni supt numărul 5 cuprinzătoare că P. o. Sf. mitropolit și Kir Dositei după ucazul prea sfăntului îndreptătoriului sinod din anul trecut 1809 Noem. 29 zile, supt numărul 4419 iaste depărtat de ocărmuirea mitropoliei Valahiei pentru neînplininirea a unora orănduеale ce s'au poruncit de p. s. îndreptatoriol sinod și cum că în locul P. S. sale iaste orănduit cu prea înaltă îparatească poruncă mitropolit Valahiei P. o. S. proin Artis Kir Ignatie și mi să poruncește ca să am datorie a cunoaștepe P. o. S. sa de mitropolit Valahiei, și după obiceio a-l pomeni la arhierești le slujbe după numele prea sf. Sinod și al P. S. tale, și a da P. S. sale căzută cinste și ascultare ca unui mitropolit al Valahiei. La care nu lipsesc spre răspuns că întocma după prea cinstita stăpânească poruncă P. S. tale voi fi următorio. Iară pentru catastihul de mănăstiri i bisearici i preoți din eparhia mea, fiindcă cel ce iaste gata, s'au fost făcut din anul trecut, voio face cercetare de preoți i diaconi ce vor fi răposat de atuncea, ca să să vază de să înplinește numărul cu căți

s'au hirotonit de atuncea până acum, sau lipseaşte. Şi fără zăbavă îl voio trimită. Cu adâncă smerenie rămăind al P. S. tale în Hs. prea plecată slugă. Ghenar 16

Iosif episcop Argeş

IX.

Prea Sfinţite Stăpâne

Cu smerenie am primit prea cinst. scrisoarea P. S. tale de la 16 ale aceştii luni supt nr. 6 cu prinzătoare că P. S. mitropolit şi cavaler Kir Dositei după ucazul P. S. îndreptătorului sinod din anul trecut 1809 Noem. 29 zile supt nr. 4419 iaste dăpărtat de ocărmuirea mitropolii Valahiei pentru neînplinirea a unor orăndueli se s'au poruncit de Prea sfăntul îndreptătoriol sinod, şi cum că în locul P. S. sale, iaste orănduit cu prea înaltă înpărătească poruncă mitropolit Valahiei P. S. proin Artis Kir Ignatie, şi mi să porunceşte ca să am datorie a cunoaşte pă P. S. sa de mitropolit Valahiei şi după obiceio a-l pomeni la arhiereştile slujbe, după numele prea sfăntului sinod şi al P. S. tale şi a-i da. P S. sale căzuta cinste şi ascultare ca unul mitropolit al Valahiei. La care nu lipsesc spre răspuns că întocmai după prea cinstita stăpînească poruncă P. S. tale voi fi următor. Iar pentru catastihul de mănăstiri i biserici i preoţi din eparhia mea fiindcă cel ce este gata s'au făcut din anul trecut, voi face cercetare de preoţi, i diaconi ce vor fi răposat de atunci ca şă-s vază dă să înplineşte numărul cu cîţi s'au hirotonisit de atunci şi până acum, s'au lipseşte. Şi fără zăbava îl voi trimite. Iar eu sănt cu toată plecăciune al P. S. tale în Hs. smerită slugă.

1810 Ghen. 20 Buc. Constandie episcop Buzău.

X.

Cu evlavie sărut dreapta prea o sfântă, preaosfinţite Stăpâne.

Cu smerenie am primit prea cinstită scrisoarea P. S. T. scrisă dela 14 ale acestei curgătoare luni, şi văzând cele vestitoare, că după hotărîrea prea osfinţitului sinod şi din prea puternică împărătească şi strălucită poruncă împărătească s'au orănduit la scau-

nul sfintei mitropolii Ungrovlahiei mitropolit proin Artis Kir Ignatie, în locul P. O. S. părintelui mitropolitu și cavaler Kir Dositei. Și mi să porunceşte de cătră P. O. S. ca să am datorii al cunoaşte mitropolit Valahiei și a-l pomeni la arhiereştile și bisericeştile slujbe, și a-i da toată căzuta cinste și ascultare. Asemenea mi să porunceşte ca să fac catagrafie de toată tacma preoţească cum și de sfintele mănăstiri, ce să află în smerita mea eparhie. La care nu lipsim spre răspuns, că întocmmai după prea cinstită și stăpănească poruncă P. O. S. voi fi următori și cu totul supus ascultării, ramăind al P. S. smerit și plecat și gata slugă.

Nectarie

1810 Ghenare 26

XI.

Către cinstit blagorodnicul divan a cneziei Valahiei.

D-lor boerii cinovnicl ce sănt rînduiţi din partea divanulu npreună cu cele duhovni ceşti ipochimene ce sănt rănduite de noi spre luarea sămii averilor mitropoliei Valahiei atît celor mișcătoare cît și celor stătătoare, ne-au arătat că întrînd în cercetarea lucrurilor, sânt lipsite de aicea ceale mai multe din lucruri precum odoarele cele mai scumpe ale bisearicii, hrisoavele și scrisorile moșiilor mitropoliei, care sînt dusă pentru frica la Braşov de prea o sfinţia sa proin mitr- Kir Dositei. Nefiind de faţă acele lucruri nu să poate da sfărșit trebuinţii acesteia. Drept acea poftim pe cinstitul Divan ca să poruncească cui să cuvine ca să meargă la Braşov înpreună cu o persoană din cele duhovniceşti, ce să va rîndui de noi, ca să se aducă toate lucrurile de acolo iarăși aicea în urma lor 1810 Ghenar 20, nr. 38.

XII.

Prea sfinţite Mitropolite proin Valahiei Kir Dositei.

Spre împlinirea ucazului ce ni s'au trimis dela prea sfăntul îndreptătoriul sinod din anul trecut 1809 Noembrie 29 zile supt numărul 4419, ca după socoteala noastră să rănduim loc de petrecere P. S. tale în Rosia, sau la Moldova, și măcar că cearire

P. S. tale este a rămănea acia în Valahia, pentru care i-am făcut arătare la locul cuviincios.

Dar fiindcă până acum încă n'am primit răspunsul și după poruncă trebue să facem și împlinire. Noi am socotit ca așăzarea P. S. tale să fie în Moldova la mănăstirea Dobrovățului unde să poate a avea P. S. ta toată odihna cu mulțumire, dându-să de la noi poruncă proestosului numitei mănăstiri ca să-ți dea odăi cuviincioase și un om de slujbă și lemne trebuincioase pentru foc. Pentru cele trebuincioasă ale mesii, a îmbrăcămintei P. S. tale și a casnicelor fiind orașul Iașului cu apropiere de m-rea Dobrăvățul vei cheltui P. o S. ta din leafa ce ți s'au rănduit dela mitropolia Valahiei căte cinci sute lei pe lună adecă șasă mii lei pe an. Drept acea scriem P. o S. tale ca după primirea acestii scrisori a noastre, până în Joe viitoare să te gătești cu toate cele trebuincioasă pentru drum, pentru care trimitem pe acest om la P. S. ta ca să ei știință de câte cară cu cai vor fi îndestul spre rădicarea celor trebuincioasă și pentru chirie carălor să vor da bani din mitropolia Valahiei. Și așa mergând P. o Sf. ta la Moldova în numita mănăstire te vei așăza cu toată odihna. Și de ne va veni răspuns ca să fii primit a rămîne în Valahia, noi făr de nici o întărziere te vom înștiința de aceasta, rănduind și loc cuviincios.

Rămînem Al P. o. S. tale

Febr. 26, 1810 an. nr. 138.

XIII.

Frea sfințite Episcope al Romanului Kir Gherasim:

Spre înplinirea ucazului ce ni s'au trimis noaă de prea sfăntul îndreptătoriol sinod din anul trecut 1809 Noemvrie 29 supt numărul 4419 ca după socoteala noastră să rănduim loc de petrecere în Moldova, sau la Chiev P. o. S. sale proin Valahias Kir Dositei, noi am socotit a-l așăza în Moldova la mănăstirea Dobrăvățului. Pentru care înștiințăm pe P. S. ta fiind mai alesu că această mănăstire Dobrovățului să afla în eparhia P. S, tale cu ruga aceasta și (?) poruncim proestosului numitei mănăstiri arhimandritului Agapie, casă gătească în mănăstire odăi cuviin-

cioase pentru petrecerea P. S. sale proin mitr, Kir Dositei, şi să-i rănduiască pentru slujbă un poslușnic dăndu-i şi lemne. Iară pentru celelalte trebuincioase lucruri, precum pentru masă şi îmbrăcămintea sa şi a casnicilor săi va cheltui P. o. S. sa din leafa ce i s'au rănduit dela mitropolia Valahiei a i să da, fără a supăra pe mănăstirea Dobrovățul întru nimic la altele. De care înştiinţăm pe P. o. S. ta rămînănd al P. S. tale în Hs. frate.

Februare 27, 1810 No. 140

Se scriea în aceaşi zi şi Arhimandritului Agapiei dela Dobrovăţ în acelaş sens „să gătească în mănăstire trei odăi cuviincioasă".

XIV.

Către iconomia Mitropoliei Valahiei.

In puterea ucazului prea sfăntului îndreptătoriolui sinod ce ni s'au trimis nouă din anul 1809 Noemb. 29 zile supt numărul 4419 am hotărît ca P. S. sa proin Valahias Kir Dositei să petreacă în Moldova la mănăstirea Dobrovăţului şi spre întămpinarea cheltuelelor trebuincioase pentru casă, a îmbrăcămintei P. o. Sf. sale şi alte trebuinţă am rănduit a i să da leafa din veniturile mitropoliei Valahiei căte cinci sute lei pe lună, adecă şasă mii lei pe an, începăndu-să dela zi întăio a viitoarei luni Martie 1810. pentru care am făcut raport şi către prea sfăntul îndreptătoriol sinod. Drept aceia să porunceşte iconomiei mitropoliei Valahiei ca să aibă purtare de grijă tot deauna în cătă vreme va fi în viaţă P. S. sa a da această leafă în două rănduri pe an, adecă la zi întăio Martie la începerea anului trei mii lei, şi la jumătatea de an Sept. întâe zi iarăşi trei mii lei, pentru cari bani iconomia va lua sinet dela P. o. S. sa că i-au dat în fieştecare rănd, cu care să va scădea la încheierea samii mitropoliei. Asijderea va mai da iconomia mitropoliei Valahiei banii chirii carălor trebuincioasă ce vor duce calabalâcul P. S. sale în Moldova la numită mănăstirea Dobrovăţului, pentru care bani luănd iarăş sinet dela P. S. să va scădea la darea sămii.

Februarie 28 zile 1810 an

în Bucureşti Nr. 143

XV.

Prea sfințite Mitropolite proin Ungrovlahias Kir Dositei.

Eri la 16 ale aceștii luni Martie am avut cinstea a priimi dela măria sa sfetnicul de taină și al prea sf. îndreptătoriolui sinod ober procoror Alexandru Necolaevici cneaz Goliţîn o milostivă scrisoare din 22 zile a lunii trecute Februarie a anului acestuea supt numărul 153, cum că după rugăciunea P. o. S. tale și înștiințarea mea ca să rămîi cu traiol în Valahia, măria sa au avut norocire a face cunoscută rugăciunea P. o. S. tale prea milostivului Inpărat. Și înpărătească sa mărire cu prea înaltă milostivire au schinatenefsit atât pentru leafa de șasă mii lei a să da din mitropolia Valahiei pe tot anul pentru hrana P. o. S. tale cît și pentru lăcuința P. o. S. tale a fi în Valahia întru o mănăstire depărtată de București. Insă cu acest așezământ a: ca P. o. S. ta să viețuești întru acea mănăstire cu liniște. b: să nu te amesteci nici la la un fel de amestecări politicești și intriguri, după făgăduința care P. o. S. ta ai dat-o.

Pentru care lucru poruncește și mie a-m lua măsurile și a privighea pentru aceasta, și a arăta P. o. S. tale, că la cea întăia întâmplare când P. o. S. ta nu vei păzi hotarăle supunerii și vei călca făgăduința, negreșit vei fi trimis din Valahia la acel loc care din prea înaltă porunca ți să va orăndui. Eu având norocire a arăta P. o. S. tale această prea înaltă înpărătească milă ca să rămîi în Valahia și să primești și numită leafă... Căt pentru liniștirea care ți să poruncește a păzi, gândesc că P. S. ta vei păzi porunca și te vei sili a depărta tot feliol de prepusuri. Iară pentru viețuirea P. o. S. tale după puterea poruncii ce mi s'au dat îți orânduim la județul Muscel, mănăstirea Aninoasa, unde să prăznuește hramul sf. ierarh Nicolae, în care vei avea chiliele pentru odihna P. o S. tale și a oamenelor P. o. S. tale cum și lemnile trebuincioase de foc Iară la ocărmuirea mănăstirii nu te vei amesteca, rămîind acestea asupra igumenului acei mănăstiri. Drept acea P. o. S. ta primind această a noastră scrisoare, numai decât făr de zăbavă te vei duce drept la mănăstire Aninoasa, ne mai zăbovindu-te prinr'alte orașe

şi sate, dinpreună cu oamenii ce ţi s'au orânduit de noi. Şi te vei odihni P. o. S. ta într'acea mănăstire ne mai supărându-ne cu alte cereri de schimbare, care oameni ai noştri avându-şi însărcinarea trebilor lor, nu pot să aştepte pe drumuri zabovindu-să. Ei au poruncă să ţe ducă pe P. o. S. ta în numita mănăstire. Rugându-ţi P. o. S. tale dela milostivul D-zeu întregimea sănătăţii şi liniştită petrecere, rămâi.

Al Prea sfinţiei tale în Hs. frate şi osîrdnic către D-zeu rugătorio

Martie 17 zile 1810 an Bucureşti.

Bucureşti

Se comunică în aceaşi zi aceasta decizie arhimandtitului Dositei, igumenul mănăstirei Aninoasa, cât şi Divanului.

XVI.

Astăzi Duminico la 20 de zile ale următoarii luni am priimit scrisoarea dela P. o S. Mitropolit şi Exarh Gavriil cu Ioan omul sf. Mitropolii, prin care ni se scrie ca intorcându-ne să mergem la mănăstirea Aninoasa din sud Muscel. Pentru care vom fi următori, plecând mâine Luni spre locul orânduit. Şi ca să fie ştiut că ne au adus acea scrisoare numitu Ioan i s'au dat aceasta adeverinţă.

Dositeos 1810, Mart 20.

XVII

Prea sfinţite Episcope al Romanului Kir Gherasime.

Măcar că mai în trecutele zile am fost înştiinţat pe P. o S. ta cum că după ucazul ce am priimit dela prea sfântul îndreptătotorul sinod, am fost rânduit a fi petrecirea vieţii Prea sfinţitului mitropolit proin Ungro-vlahias Kir Dositei, în Moldova, la mănăstirea Dobrovăţului ce să afla în eparhia P. S. tale. Dar acum priimind înştiinţare dela măria sa Kneazul Alexandru Necolaevici Galiţin ober procuror, cum că dupa arătarea ce am făcut noi şi după cerirea P. o S. Sale Kir Dositei pentru a rămînea în Valahia cu petrecerea, au bine voit împărătească sa mărire pre mi-

lostivul nostru Impărat cu prea înaltă milostivire a-l lăsa, ca să petreacă aceia în Valahia, intru o mănăstire depărtată de Bucureşti care şi rănduindu-i-să, înştiinţăm pe Prea o Sfinţia ta cum că au rămas mănăstirea Dobrovaţului în pace. Rămînem.

Martie 23 1810. No. 189.

Se comunică acelaş lucru şi stareţiei Mănăstirei Dobrovăţ.

XVIII.

Prea Sfinţite Mitropolite proin Valahias Kir Dositie.

Doi doftori a politiei din Bucureşti au făcut arătare cum că aerul la mănăstirea Aninoasa unde te afli P. S. ta cu locuinţa, este cu totul stricătorio sănătăţii P. o S. tale. Incă şi casăle fiind cu bolte au multă umezală din care s'ar fi pricinuind P. o. S. tale şi boală. Deci fiindcă P. o S. ta ai cerut a te muta la mănăstirea dela Târgşor din sud Prahova, am priimit şi noi cearirea P. o S. tale pentru pricina bolnăviciosului aer, a face schimbare locului orănduit după arătarea doftorilor, că aerul dela Târgşor este sănătos. Şi am rănduit acea mănăstire pentru traiul P. o S. tale. Şi iată că s'au poruncit de noi arhimandritului Cleomen proestosul numitei mănăstiri ca cele mai bune case să le dea pentru sălăşluirea P. o S. tale. Deci după priimirea aceştii scrisori a noastre, vei trece P. o S. ta la numita mănăstire unde te-ai cerut. Şi te vei aşăza acolo fără a umbla la alte locuri sau oraşe. Iară ocârmuirea mănăstirii va rămînea deplin la numitul arhimandrit Cleomen. Această şi rămînem al P. o S. tale în Hs. frate.

Mai 9 zile, 1810 an. In Bucureşti, No. 296.

In aceiaşi zi se scrie şi proestosului mănăstirei Târgşor în acelaş sens. Se cerea pentru Mitropolit „casele cele mai bune, un rândaş de poslușanie şi lemne de foc". Se mai insarcina duhovnicul Mihai al Mitropoliei Valahie, ca să ducă cartea de învoire şi să-l însoţească dela Aninoasa la Târgşor. „Şi după această pentru toate ce să vor urma să avem dela Cucernicia ta prin raport înştiinţare".

XIX

Orânduiala după care să va urma la venirea P. S. sale Mitropolitului Valahiei Kir Ignatie.

1) După ce va veni veste cum că P. o S. sa au sosit la mănăstirea Mărcuța unde va lua odihnă până să vă înștiința P. S. sa Mitropolitul al prea sfântului indreptătorului sinod celen, și al aceluiași în Moldavia, Valahia și Basarabia exarh și cavaler Gavril să vă da știre politicești ocârmuiri de aicea din orașul București, și tuturor proestoșilor mănăstirilor și a bisericilor.

2) Priimind aceasta înștiințare cinstita politiciasca ocârmuire va pune la cale spre a să face căzuta priimire despre parte politicească.

3) Despre partea bisericească Episcopii și proestoșii mănăstirilor, arhimandriți și igumeni vor merge la Mărcuța spre a face heretisire și vor veni după P. o S. sa. Iară protopopii și preoții de mir să vor aduna la mitropolie, dar iconomul și eclisirarhul mitropoliei vor aștepta venirea P. o S. sale la capul podului Mogosoaei cu câțva preoți și diaconi și cu mantie și cu cârja, unde ajungând P. S. să va îmbrăca cu mantie și va ședea împreună cu amandoi logofeții cei mari în careată după obiceaio. Și va purcede spre Mitropolie blagoslovind norodul dea dreapta și de a stânga mergând un diacon înainte călare cu cârja și îndată vor începe a trage clopotile pela toate bisericile prelungind până ce va ajunge la Mitropolie. La poarta Mitropoliei din afară vor sta toți preoții de o parte și de altă rânduri și trecând P. o S. sa să vă vor închina și vor merge toți în biserică. Iară ajungând P. o S. sa la ușa bisericii va eși protopopul scaunului și cu preoții Mitropoliei și a soborului cu diaconii îmbrăcați, protopopul și preoții cu epetrahile și feloane, și diaconii cu stihare, și doi diaconi cu cădelnițele; și stând protopopul cu Evanghelia și preoții lângă dânsul în pridvor, după ce să va pogorî P. o S. sa din careată și-și vor pune și doi Arhierei mantiile va începe protopopul a zice cuvânt, care sfârșindu-să P. S. sa va săruta Evanghelia și diaconii îl vor cădi. Și va merge drept în oltario și inchinându-să la sfântul prestol, apoi va eși și să va inchina la icoane și la sfintele moaște, apoi va sta în mijlocul bisericii și îndată va în-

cepe diaconul ectenia. Şi zicând protopopul vozglasul şi opusul, Episcopii cei imbrăcaţi cu mantiea îl vor lua pe supt sioară şi l vor aşăza în scaun. Apoi protopopul scaunului exarhicesc va ceti ucazul prea sfântului indreptătoriului sinod pentru rânduirea P. o Sale Kir Ignatie mitropolit Ţării Rumâneşti. Şi sfărşindu-să ucazul, P. o S. sa va face cuvântul către păstoria sa, dacă va socoti. Şi pogorându-să iarăş în mijlocul bisericii psalţii vor cânta ton despotin, şi blagoslovind norodul va ieşi din bisericâ şi va merge tot cu mantia, blagoslovind norodul de amândouă părţile la casăle Mitropoliei mergând înainte Arhimandriţii şi igumenii pe de amândouo părţile după obiceaio. Şi iarăşi vor începe clopotile, şi ajungând în cerdac îl va întâmpina înalt P. o S. sa mitropolitul Exarh şi cavaler Gavriil după obiceaio, şi întrând în casa va dezbrăca mantiea şi să vor începe heretisirile după obiceaio.

XX.

Prea o sfinte Episcope al Argeşului şi coadiutor Mitr. Valahiei Kir Iosif.

Fiindcă P. o s. sa Mitropolitul Valahiei Kir Ignatie căruia i s'au încredinţat aceasta păstorie, de către prea milostivul şi prea blagocestivul Inpărat Alexandru Pavlovici a toată Rosiei, după neştiinţa limbii şi a obiceaiorilor pământului acestuia, are trebuinţi de un cinstit şi credincios ajutătorio care să aibă deplină ştiinţa de toate cele ce atârnă la ocârmuirea unui mitropolit a Valahiei. Drept acea P. o S. ta ca unul ce eşti coadiotor Mitr. Valahiei pentru care este înştănţat prea sfântului indreptatoriolui sinod şi însuş inpărătească sa mărire, după arătarea noastră, cum că neînlesnirile cele ce să vor întâmpla P. o S. sale Kir Ignatie la ocărmuirea eparhiei după neştiinţa limbii şi a obiceaiorilor, să vor înlesni cu ajutoriol P. S. tale. Vei avea dar ca o datorie a adaoge osteneala pentru folosul patriei şi a sfintei bisearici fiind pururea ajutorio P. o S. sale la toate cele trebuincioase cu cuvântul şi cu fapta şi cu arătările cele de folos arătând userdie şi păzind datoria dragostii, pentru care sântem deplin încredinţaţi ca să va urma despre partea P. o S. tale. Rămânem al P. S. tale.

No. 309. Mai 12, 1810. Bucureşti.

XXI.

Prea o sfințite Episcope al Argeșului Kir Iosif.

De vreme ca din milostivirea prea blagocestivului nostru împărat Alexandru Pavlovici a toată Rossiea prin prea sfântul îndreptătoriol sinod, s'au încredințat păstoria bisericii Valahiei Prea o sfinți sale Mitropolit Kir Ignatie, și după vechiol obiceai ce s'au păzit de a pururea la această țară la suirea unui Arhipăstor în scaunul mitropolitan a țării da toți preoții și diaconii de mir ajutorio noului mitropolit banii ce să numesc ai patireții.

Drept acea noi cu dreptul am socotit a să face acest ajutoriu și Prea o sf. sale Mitropolit Kir Ignatie la care și slăvitul Divan găsește cu cale. Pentru care scriem Prea o sf. tale cu chipul ce vei socoti să proftulești acest ajutor Prea o sf. sale mitropolitului Ign., dând porunci tuturor protopopilor eparhiei Prea o sf. tale ca să adune dela fieștecare nume de preot și diacon câte cinci lei două zăci parale. Și făcându-să împlinirea banilor dela fieștecare nume, să se trimată la duhovnicească Consistorie a Mitropoliei Valahiei. Și Consistoria îi va da la Prea o sf. sa Kir Ignatie. Această și rămânem al Prea o sf.

No. 332. Mai 14, 1810, București.

Exarhul Gavriil și mitropolitul Ignatie al Ungrovlahiei.

Dosarul nr. 18 din 1810 al Consiliului eparhial Chișinău, tratează în l. rusă și l. greacă, pe 24 file, despre oprirea la Iași a lui Ignatie, mitropolitul titular al Ungrovlahiei, în locul său urmînd a cîrmui mai departe Biserica Valahiei tot exarhul Gavriil.

Exarhul luase mai de aproape în mîinile sale îndrumarea vieții bisericești din Valahia încă din toamna 1808, și între altele numise pe Iosif de Argeș ca ajutor al mitropolitului Dositei din București, instituise o comisiune de trei „pentru o bună purtare a lucrărilor mănăstirilor închinate din Valahia, alcătuise o instrucție pentru funcționarea Consiliului [1].

Bătrînul Dositei n'a rămas însă pe scaunul mitropolitan decît

1. „*Arhivele Basarabiei*“ p. 52—67, a. c., și în legătură cu actele de mai sus.

pînă la Ianuarie 1810[1]. In loc, țarul numi pe vlădica Ignatie, fost de Arta Dar el, din motive deosebite, plecînd din Sanct Peterburg n'a putut ajunge deadreptul la scaunul său din București, ci a fost oprit la Iași.

Dosarul amintit cuprinde altele originale despre acest caz.

Dăm loc primei *adrese a grafului Nicolae Camenţchi*, către mitropolitul și exarh Gavriil, sub nr. 26, București, 21 Martie 1810:

„Innalt preasfinţite stăpîne
milostive domn și arhipăstor!

In fața unor împrejurări ce cunosc, găsesc ca foarte necesară prezența î. p. s. voastre în București. Și cum vă aflați deja aici și vă ocupați cu aducerea în ordine a relei stări din eparhia Valahiei, plecat vă rog, milostive domn, să continuați a rămîne aci, pînă cînd va veni înnalta permisiune a domnului Impărat spre a-i prezenta pricina respectivă, hotărîtă de predecesorul meu.

Intre timp, ca în lipsa voastră să nu rămîie eparhia Moldovei fără conducător, deși eu n'am un ordin special, am comunicat acum preasfinţitului Ignatie, mitropolitul Valahiei, care chiar se află în Iași, să rămîie pe loc, pentru a conduce eparhia Moldovei, pînă ce împrejurările vă vor îngădui să să vă înapoiați acolo. Despre aceasta, înnalt prea sfinția voastră veți binevoi a da cuvenitele dispoziţiuni.

Cu sentimente de aleasă considerație și desăvîrșit devotament, am cinstea a fi al î. p. s. voastre, milostive domn și arhipăstor supusă slugă"

Conte Nicolae Camenţchi.

Alăturat la aceasta s'a pus următoarea copie depe adresa generalului de infanterie *contele Bagration* către mitropolitul Ignatie al Valahiei, nr. 195 din 2 Martie:

„Eu am fost informat că î. p. s. voastră, în urma hotărîrii înnaltului monarh, majestatea sa împărătească, sunteți numit la conducerea eparhiei Valahiei și că deja vă aflați în drum și în scurtă vreme veți sosi în aceste părți.

Dar din pricina unor împrejurări și a dezordinei în care e Valahia astăzi, atît din punct de vedere civil cît și al conducerii

1. N. Iorga, *Istoria Bis. Romîne*, II, p. 226.

duhovnicești, p. s. mitropolit și exarh al sf. Sinod Gavriil neapărat trebuie să-ș mai prelungiască cîtva timp șederea sa aici, dar tot odată eparhia Moldovei rămîne fără păstor; și îndemnat de asemenea motive eu plecat vă rog, milostive al meu domn, ca pînă cînd se vor schimba împrejurările și p. s. exarh Gavriil se va putea reîntoarce la reședința sa dinnainte, să vă opriți în Iași mai mult timp; îndrumările cuvenite veți binevoi a le primi dela î. p. s. sa.

Imi rezerv nădejdea, că timpul îmi va da prilej să am plăcerea de a vă face cunoștința personală. Dorința aceasta a mea rezultă din informațiile ce am primit despre deosebitele voastre calități și de osîrdia nemărginită, pe care totdeauna ați pus-o în folosul slujirii și a intereselor măriei sale împărătești.

Intre acestea, încredințîndu-mă luminatelor voastre rugăciuni, cu adevărate omagii" ș. c. l.

La 22 Martie dicasteria exarhicească ia cunoștință de adresa contelui Camențchi, al cărei cuprins îl trece în întregime în jurnalul său și pe temeiul ordinului mitropolitului Gavriil urmează a se alcătui comunicările cuvenite către: a) mitrop. Ignatie, b) episcopii Gherasim al Romanului și Meletie al Hușului, c) asesorul exarhicești dicasterii protoiereu Petre Cunițchi, d) locțiitorul mitropoiei de Iași arhimandritul Chiril și e) către asesorul consistorului duhovnicesc din Iași arhimandritul Chiril.

Cu nr. 180 din 22 Martie mitropolitul Gavriil astfel se adresează *către mitropolitul Ignatie* în l. greacă:

Comunicarea exarhului Gavriil *către mitropolitul Ignatie*, scrisă grecește în București la 1810, Martie 22: [1]

Prea sfințite al Ungrovlahiei, chir Ignatie,
sărutăm frățește pe prea sfinția voastră,

Felurite împrejurări ale vremii și ordinul scris al prea cinstitului înnalt comandant al armatelor neînvinse imperiale, contele Nicolae Mihailovici Caminschi, ne obligă să rămînem aici în Valahia. Pentru aceasta, împlinirea afacerilor bisericești ale eparhiei Moldovei și Basarabiei, după sfatul escelenței sale înnaltului comandant pomenit, suntem datori să îndemnăm pe p. s. v. ca să stăruiți a împlini toate afacerile bisericești păstorește, cu ajutorul judecății bisericești, privit rînduelii puse de noi, între altele slujind și bine-

1. După traducerea prot. C. Moraitachis.

cuvîntînd arhiereşte p. s. v. această turmă cuvîntătoare. Iar pentru întreţinerea şi traiul p. s. v., veţi avea dela mitropolia Moldovei cheltuelile necesare pe cît se poate fără neajunsuri, folosindu-vă de veniturile ei. Şi iubitorii de Dumnezeu episcopi vor arăta cuvenita evlavie p. s. v. şi cinstea şi ascultarea, după regula bisericească şi politică. În acest scop, am scris atît către luminatul divan al Moldovei cît şi către iubitorii de Dumnezeu episcopi eparhioţi şi către judecata bisericească.

Numele vlădicesc al p. s. v. trebuie pronunţat acolo după sf. Sinod şi după numele meu, ca şi în Valahia, în toate slujbele bisericeşti.

În afacerile eparhiei am aşezat acolo, potrivit ordinului sf. Sinod, judecata bisericească cu numele de Consistoriu, care va fi sub ascultarea p. s. v. pentru ajutorarea voastră.

În iconomia mitropoliei, în administrarea iconomiciască cel dintăi este p. c. arhimandrit chiril al Cetăţuiei, al doilea iconomul mitropoliei şi al treilea logofătul acesteia, cari şi ei vor fi sub ascultarea p. s. v.

În împlinirea afacerilor mănăstirilor închinate, care se află în diferite locuri, şi care se socoteşte drept stavropighii, deoarece ni-a venit cuvenitul ordin al înnaltei voinţe şi porunca sf. Sinod, ca să avem o deosebită dicasterie a eparhiei mitropoliei, cu oamenii necesari, găsim de cuviinţă, să primiţi p. s. v. a fi epitropul nostru în această privinţă, spre a împlini şi a hotărî p. s. v. ceeace e necesar, pentru dreapta administrare şi îngrijirea mănăstirilor cu ajutorul biroului de judecată amintit, comunicîndu-ne şi nouă ceeace vor cere împrejurările.

Afară de acestea, socotim necesar ca p. s. v. să luaţi parte în adunarea divanului, nu numai potrivit cu obiceiul locului, ci mai ales pentru binele turmei şi pentru apărarea dreptăţilor bisericeşti. In acest scop am scris şi către luminatul prezident Serghie Serghievici Cuşnicov.

Acestea deocamdată.

Milostivul Dumnezeu să întăriască pe p. s. v. pentru a duce la bun sfîrşit administrarea, cu mîngîiere pentru folosul bisericii.

Eu însedinţîndu-mă dragostei frăţeşti şi binecuvîntărilor arhiereşti ale p. s. v., cu cuvenita plecăciune rămîn al p. s. v. plecat în Hristos slugă şi frate.

In aceeaș zi, tot din București mitropolitul Gavriil se adresează cu nr. 181 în l. romînă către *„Cinstit blagorodnic divan al cnejiei Moldovei"*.

„Fiindcă atît măriea sa cneazul Petru Ivanovici Bagration, ce au fost mai înainte aici glavno comandir, prin cuvînt, cît și măriea sa graful Nicolae Mihailovici Camenţchii, carele acum au venit aicea povățuitoriu oștilor, ne-au făcut în scris arătare cum că, pentru oareșcare stări împrejur și deosebite întîmplări, cere trebuința ca să rămînem noi aicea la București pe cîtăva vreme, și cum că este cu cale ca în locul nostru la Moldora, pe cîtă vreme vom zăbovi aicea, să fie ocîrmuitoriu preaosfinţiea sa mitropolitul Ungrovlahiei chir Ignatie, atît la ale consistoriei cu eparhia mitropoliei cît și la ocîrmuirea mitropoliei, precum i s'au și scris de către noi prea osfinţiei sale ca să rămîie acolo, și cu ce orînduială să ocîrmuiască toate.

Pentru aceasta dar arhipăstorește poftim pe cinstit blagorodnic divan ca, după bunăvoința și hotărîre măriilor sale mai marilor comandiri ai oștilor, să primiți pe prea osfinţiea sa mitropolitul Ungrovlahiei chir Ignatie ca însuș pe noi pînă la întoarcerea noastră, cu cuviincioasă evlavie și fiiască dragoste, ca pe un duhovnicesc păstoriu.

De care înștiințînd pe cinstitul divan, rămînem al dumilorvoastre userdnic către Dumnezeu rugătoriu".

Iar către episcopii *Gherasim al Romanului și Meletie de Huși* se adresează la început cu acelaș text informativ și apoi continuă:

„...Drept aceea, preosfinţiea ta primind această înștiințare vei avea datorie a-i încredința preosfinţitului povățuirea ce ți-am fost lăsat a celor bisericești, arătînd către preaosfinţiea sa mitropolitul chir Ignatie căzuta evlavie; îi vei da și cuviincioasa cinste și ascultare precum și la dumnezeeasca slujbă vei pomeni preaosfinţiea ta după prea sfîntul Sinod atît numele nostru cît și al preaosfinţiei sale și pentru primirea aceștii scrisori a noastre să avem dela preaosfinţia ta înștiințare"...

Protoireului Petre Cunițchi, comunicîndu-i faptele și că în viitor exarhiceasca dicastrie va fi în București, îi ordonă: a) că la Iași să funcţioneze un birou exarhicesc, b) arată cine să lucreze la el, c) că toate hîrtiile se vor executa sub ordinile mitrop. Ignatie

BIBLIOTECA UNIVERSITĂȚII IAȘI

şi d) cazurile importante să i se înnainteze mitrop. Gavriil spre verificare.

Iar pe preşedintele divanurilor Moldovei şi Valahiei, *Serghie S. Cuşnicov*, făcîndu-i ştiute împrejurările şi că a dat cuvenitele dispoziţiuni, îl roagă ca „mitrop. Ignatie să asiste la primul divan de acolo", pentru care să dea ordinile cu cale.

Celorlalţi doi *arhimandriţi Chiril*, unul locţiitor al mitropoliei Moldovei, iar cellalt asesor al consistorului duhovnicesc din Iaşi, le scrie în l. romînă acelaş text ca şi lui Cunitchi, atrăgîndu-le atenţia: «vei avea datoria a te arăta către p. s. sa cu toată cuvincioasa evlavie şi supunere, arătîndu-i porunca ce ai luat dela noi, şi să te sileşti întru toate a-l odihni, ştiind şi aceasta că în locul nostru acolo are toată voia a ocîrmui atît eparhia cît şi a să amesteca la ale economiei casei mitropoliei, întru toate ca cum am fi noi, luîndu-şi cu îndestulare cele spre întîmpinarea trebuinţelor sale».

La 11 Martie mitrop. Gavriil raportă din Bucureşti *prinţului Alexandru Nic. Goliţîn*, oberprocurorul sinodal, la sfîrşitul lui Februarie între altele, că Bagration i-a comunicat că «din dorinţa divanului Valahiei şi a tuturor localnicilor boeri, să rămîn mai departe în Bucureşti pentru a conduce atît lucrările politiceşti ale divanului, cît şi lucrările clerului Valahiei . . . şi, dorind să împlinesc voinţa excelenţii sale, eu am rămas acum aici în Bucureşti şi mă ocup de aducerea în regulă pe cît se poate, a activităţii clerului local, cu atît mai mult, că eu am un anumit scop şi datoria mea preoţească îmi impune să slujesc bisericii sfinte şi prea milostivului meu împărat, or unde se socoteşte folositoare slujba ce mi se cere. Dar pentru aceasta rog plecat pe escelenţa voastră ca să interveniţi curînd la întru totul augusta majestate împărătească pentru învoirea cuvenită ca şi eu şi p. s. mitropolit Ignatie să putem rezolvi cu exactitate lucrările ce ni se vor încredinţa".

Abia la 30 Mai, mitr. Gavriil primeşte răspunsul lui *Goliţîn* dela S.-Peterburg din 13 Mai cu acest cuprins interesant:

„Raportul î. p. s. voastre către mine din 26 Martie, alcătuit la voia măriei sale împăratului, ce privea întrebarea divanului Valahiei, ca să vi se dea voie să staţi în Valahia, în locul p. s. mitropolit Ignatie, eu am avut fericirea să-l înnaintez majestăţii sale odată cu raportul generalului comandant de infanterie contele Camens-

chi, care la fel propune transferarea arhiereilor eparh.ei în Moldova și Serbia.

Măria sa împăratul m'a însărcinat să dau răspuns contelui Camenschi în senzul că cancelarul imperial are deja ordin să-i comunice voința majestății sale în această privință.

Dar personal pentru cunoștința î. p. s. voastre socot ca o datorie să vă lămuresc cugetul mărie sale împăratului, că propunerea contelui Camenschi, de a transfera arhiereii eparhiali, ar putea da naștere unor ciocniri politicești în popor și la urmări, de care desigur trebuie să ne ferim.

Pe lîngă aceasta, transferarea mitropolitului Ignatie din Moldova în Serbia (cum propune contele Camenschi), ar fi strîns legată de mari neajunsuri, deoarece p. s. Ignatie, fiind grec de origină, nu le poate fi prieten locuitorilor; apoi, el necunoscînd limba sîrbească, nu e în stare nici să se înțeleagă cu ei, și n'ar avea de ajutor limba sa cum o va avea în Valahia.

Ce privește părerea voastră, ca în calitate de exarh din cînd în cînd să vizitați în eparhie, acolo unde se va simți nevoie, spre folosul bisericii și al clerului, și să rămîneți cît vă vor putea îngădui împrejurările, măria sa împăratul binevoește să afle aceasta absolut mulțumitor pentru dorințele și așteptările sale.

Am cinstea a fi cu deplin respect și plecăciune, al î. p. s. v. milostive domn și arhipăstor, plecată slugă».

Exarhul Gavriil răspunde din București oberprocurorului următoarele, la 14 Aprilie sub nr. 265:

„Respectuoasei scrisori a escelenții voastre din 26 Februarie, anul curent, în chestiunea comunicată de comandantul suprem al armatei din Moldova, contele Petru Ivanovici Bagration, despre rămînerea mea în Valahia și oprirea p. s. mitropolit Ignatie în Moldova, în care escelența voastră găsind oare cari împrejurări necorespunzătoare propunerei pentru a fi lăsat p. s. Ignatie în Moldova, binevoiți a-mi cere și părerea mea, prin aceasta am onoare a mă explică, că pentru aceleași motive, pe cari escelența voastră ați binevoit a le indica în scrisoarea voastră, și a căror tărie am priceput-o în întregime, găsesc și eu de trebuință ca p. s. Ignatie să intre în conducerea eparhiei ce i s'a încredințat, iar eu ca exarh, avînd reședința mea în Iași, pot uneori să vizitez și Valahia, cînd

aceasta va fi cerută de mersul lucrărilor. Dar a zăbovi mai mult în Valahia nu pot, fiind că în lipsa mea și în Moldova se ivesc oarecari desordini, și mai ales în afacerile bisericești din partea episcopilor, cari îndată după plecarea mea au început să-și dea voie a înmulți numărul clericilor de mir, în contra ordinului ce am dat. Cînd însă Dumnnzeu va binecuvinta să primesc din Rusia un episcop vicar, dintre cei mai culți slujitori duhovnicești, după propunerea mea, ce gîndesc s'o fac după ce mă voi înapoia la Iași, deoarece dintre localnici nu pot nici decum să găsesc unul capabil pentru acest post, atunci mi s'ar putea îngădui să plec, unde va fi de trebuința, în liniște și fără teamă de călcarea regulelor.

Și așa am scris p. s. Ignatie la Iași, ca el să grăbiască spre turma sa, unde eu am să-l aștept pentru a-l instala la conducere; pînă la sosirea lui, mă voi sili cum m'am stăruit și pînă la venirea mea în București, ca pe cît se poate să se facă o rînduială atît prin eparhie cît și în lăuntrul mitropoliei, ca astfel să se ușureze începutul conducerii p. s. Ignatie; asigurînd în toate modurile divanul local și tagma celorlalți boeri, că acest păstor sufletesc din nou rînduit de sus la ei, deși este băștinaș grec, dar e om învățat și cunoscut din latura cea mai bună la înalta curte imperială a întregii Rusii, și că el va conduce și dispune în lucrări numai conform ordinului și arătării sf. îndreptător Sinod.

Prezentîndu-i astfel p. s. Ignatie turma din Valahia, ce i s'a încredințat de sus, și avînd de ajutor în toate afacerile, atît în ce privește limba romînească cît și în privința obiceiurilor locale, etc., pe vicarul mitropoliei din Valahia, episcopul Argeșului, arhiereu de încredere, caracter bun și iubitor de rînduiala și frumusețea cea bisericească, care mai știe și limba greacă, și cu ajutorul lui nădăjduind să pun în legătură nevoile divanului cu situația p. s. Ignatie, potrivit propunerii escelenții voastre, eu mă voi înapoia la Iași.

Apoi, îndrăznesc să adaug la explicarea mea, că întîrzierea mea în București și raportul de a fi lăsat eu aici, s'a produs nu din alt motiv, decît numai după cererea boerilor locali și din dorința comandantului suprem, mai întîi contele Petru Ivanovici Bagration, pe urmă contele Nicolae Mihailovici Camenschi, după a căruia adresă către mine în această privință alcăturez o copie; pentru mine însă e tot una a sluji și a locui orunde, numai cum va binevoi atotmilostivul suveran împărat. Pentru că eu am ca

scop sfînt numai să îndeplinesc cu dreptate voința blagocestivului și atotmilostivului monarh și să apăr, după măsura puterilor mele, folosul bisericii și al patriei, pentru care m'am și afierosit odată pentru totdeauna.

Cu asemenea lămurire a sentimentelor mele și cu adevărat devotament, am onoarea a fi față de escelența voastră.

O altă adresă a exarhului Gavriil *către mitropolitul Ignatie* la Iași scrisă tot în l. greacă, la 20 Aprile, 1810:

„Pe p. s. v. sărutînd în Domnul frățește, vă salut cu dragoste cu salutarea, ce este mîntuirea lumii, Hristos a înviat.

Să vă păziască Hristos Dumnezeul nostru, cel ce a înviat din morți, în deplină sănătate, și îndelungare de zile bune, învrednicindu-vă să prăznuiți strălucit și voios scularea sa mîntuitoare din morți, în anul acesta și în nenumărați ani cu izbînda ce o doriți.

Am primit scrisoarea frățească dela 7 Aprilie, și am rămas foarte bucuros pentru vestea sănătății voastre mult dorită. Apoi, am văzut și cuprinsul ei, și am fost cu totul mulțămit.

Cu prilejul înnapoierei la locul său a d-lui Mostras, secretarul p. s. v., nu lipsesc să vă informez că împrejurările, care cereau rămînerea mea aici și a p. s. v. acolo, s'au scurs, și, deoarece afacerea aceasta a fost lăsată la chibzuința mea, am socotit cuviincios să veniți p. s. v. și să luați eparhia, ce vi-i încredințată de împărat, unde, înlăturînd toate împrejurările neprielnice, am pregătit toate cele necesare pentru odihna p. s. v. Iar eu voi rămîne pe un timp și după venirea p. s. v. ca să vă informez și personal despre toate, și apoi eu plec la locul meu. Hotărîrea aceasta a mea am comunicat-o și la Peterburg.

In ce privește locul, unde trebuie să vă opriți p. s. v. pentru a fi întîmpinat de cler, și pentru altele în legătură cu aceasta, vi le va spune d-l Mostras, secretarul vostru.

Consistorul de aici trebuie să priviască afacerile bisericești ca și mai nainte, iar pe cele mai mari, pentru care e nevoie de mai multă chibzuință, să le lase să le cercetez eu, cînd voi veni.

Aceasta deocamdată. Așteptînd să vă văd cu drag curînd, vă urez sănătate, fericire și toate cele ce doriți, și rămîn al p. s. v. frate în Hristos".

Const. N. Tomescu

Lexiconul termenilor entopici din limba Română în Basarabia.

*Urmare.**

VII. Forme plane.

a) *Uscate.*

1. Bărăgan . . Câmpie necultivată, pustie. Step.
2. Merea . . . Podiș. Loc plan și orizontal.
3. Neteziș . . Loc neted.
4. Oblitură . . Teren plan.
5. Oblu . . . Șes; câmpie plană.
6. Plai . . . . Coastă lină potrivit înclinată în munți.
7. Pod . . . . Plai cu coastă lin ușor înclinat.
8. Podiac . . Platou mic; tapșan de terasă.
9. Podei . . | Loc întins, larg și relativ plan. Podiș mic.
10. Podină . | Loc întins, larg și relativ plan. Podiș mic.
11. Podiș . . . Loc întins, larg și relativ plan, dar mai mare ca podina și dominat de înălțimile dinprejur.
12. Poiană . . Podiș înalt.
13. Șes . . . . Loc plan, ferit de inundații, dominat însă de împrejurimi.
14. Șeț . . . . Șes.
15. Tapșan . . Podiș îngust, fixat pe coasta unui deal. Terasă.
16. Terasă . . Podiș îngust, întins în lungul unei coaste de deal sau de munte.
17. Treaptă . . Tapșan, terasă.
18. Troaș . . . Câmpie mică cu fâneață ori cu pășune.
19. Zapodie . | Loc relativ plan și deschis, aflător între 2 munți
20. Zapodină | sau 2 dealuri. O șea foarte largă.

b) *Umede.*

1. Barc . . . Luncă plină de bălți, mlaștini și ape curgătoare.
2. Jilavă . . . Luncă bogată în mlaștină.
3. Livadă . . . Luncă slab inundabilă cu pășuni și copaci rari.
4. Luncă . . . Regiunea inundabilă din albia majoră a văii. Câmpie la poalele unui munte sau tufe (sau deal), acoperită ici colo cu pomi.
5. Mlaștină . . Loc unde solul conține apă în mare exces, încât piciorul ușor intră adânc în sol.
6. Prat . . . . Toată regiunea luncii inundabile cu prima terasă joasă. Livede.

*. Vezi „*Arhivele Basarabiei*“ nr. 1'930.

7. Rât . . .
8. Ret . . . } Luncă inundabilă; livadă; fânață; pășune.
9. Sărătură . . Luncă cu sol sărat bogat în eflorescențe,

La toate aceste forme dupe starea umidității se disting următoarele faze:

a. Reavenă, când solul are umiditate, care însă nu trece pe mâini.
b. Udă, „ „ „ „ „ numai udă mâna dar nu se stoarce.
c. Jilavă, „ „ „ „ „ se stoarce cu mâna.
d. Apoasă, „ „ „ „ „ se scurge singură fără presare.
e. Mâștinoasă „ „ „ „ „ în exces foarte mult.

VIII. Ape stătătoare

1. Bahnă . . . Baltă. Mocirlă cu multă apă.
2. Bâlc . . . Băltoacă (vezi mai jos).
3. Baltă . . . Lac neadânc, acoperit în multe locuri cu papură, stuh, mătreață, etc., unde nu te poți scălda; în epoca secetoasă nivelul apei scade aproape pân la fund, sau chiar cu totul. Apă mocirloasă stătătoare.
4. Băltac . . } Baltă mică, mai ales din acelea, cari se formează după ploi mari sau după inundări.
5. Băltău . }
6 Băltișcă . }
7. Băltoacă . }
8. Bară . . } Baltă (vezi mai sus).
9. Barcău . }
10. Barc . . . Luncă băltoasă.
11. Bent . . . Smârc
12. Bladnic . . Mare apărie stătătoare, formată din mai multe unități (basine): bălți, lacuri, mlaștini, etc.
13. Boaz . . } Strâmtoare între 2 lacuri. Gâtlej.
14. Bugar . . }
15. Bulboacă. } Loc adânc, dar mic ca suprafață, într'o apă stătătoare.
16. Bulboană. }
17. Bulboci . }
18. Bulbuc . . Izvor de pe fundul bălței ori lacului ori mlaștinei.
19. Bulhac . . Lac mic și neadânc

20. Cîr . . . . Tacâr (vezi mai jos).
21. Cotlon . } Loc adânc şi mic sub malul apei.
22. Cotron . } Coada iazului sau partea lui superioară (în amoute).
23. Doba . . . Basin adânc de apă. Bulboci mare.
24. Dulghină . . Bulboană cu apă lină.
25. Ezer . . . Lac curat, lipsit de vegetaţie.
26. Genune . . Bulboană cu apă lină.
27. Ghiol . . . Or ce lac (în Dobrogea). Lagună marină. Baltă mare. Apă cu vârtej.
28. Hac . . . } Tacâr (vezi mai jos)
29. Hacâ . . } Tacâr (vezi mai jos)
30. Hachi . . } Tacâr (vezi mai jos)
31. Hait . . . Heleşteu foarte mare. Lac.
32. Heleşteu . . Lac cu mlaştini pe la margini. Iaz cu peşte.
33. Holbură . . Volbură (vezi mai jos)
34. Huc . . . . Lacuri lungăreţe în lunca Prutului (vara se usucă)
35. Hulboană . Bulboană (vezi mai sus).
36. Iaz . . . . Lac, format artificial prin oprirea apei curgătoare. Lac cu apă limpede, unde te poţi scălda.
37. Iazer . . } Lac fără mlaştini cu apă limpede. Lac în munţi.
38. Iezer . . } Lac fără mlaştini cu apă limpede. Lac în munţi.
39. Ilmenă . . Depresiune lungă, îngustă, neadâncă, umplută cu apă.
40. Jepcă . . } Lac lungăreţ şi neadânc în regiunea inundabilă a
41. Jepşă . . } Dunării.
42. Lac . . . . Bazin de apă cu margini bine trasate şi care nu este năpădit de vegetaţie, iar vara nu se usucă.
43. Lăcărie . . Mai multe lacuri la un loc.
44. Lăcovişte . Lac mic şi neadânc.
45. Lap . . . . Lac mare, băltos şi mlăştinos pe la margini sau chiar şi prin unele locuri în mijloc.
46. Liman . . . Lac îngust şi lung învecinat cu marea Neagră.
47. Limpeziş . . Loc deschis liber de vegetaţie.
48. Luminiş . . Ochi de apă în mijlocul stuhăriei. Loc liber de vegetaţie în baltă sau lac.
49. Mal . . . . Fâşia îngustă de la marginea apei stătătoare.
50. Mare . . . Basin enorm de apă stătătoare.
51. Matcă . . . Părţile cele mai adânci ale apei stătătoare.
52. Moare . . } Apă foarte sărată.
53. Murătură. } Apă foarte sărată.

54. Năboitură . Loc acoperit cu apă stătătoare de inundare.
55. Noian . . . Mare largă. Abisul apei mari.
56. Obană . . Lac cu bulboane.
57. Oboială . . Locuri mai adânci pe întinderi mai mari în lacuri sau iazuri adăpostite de stuf sau papură.
58. Ochiu . . . Vârtej de apă. Luminiș de apă în stuhării.
59. Ohăială . . Oboială (vezi mai sus).
60. Olum . . . Vad de adăpat vitele în baltă ori lacuri.
61. Opăcitură . Apă lină (?)
62. Ozerță . . . Lac din padinele stepei; vara se usucă.
63. Padină . . . Rovine (vezi mai jos).
64. Pescuină . . Lac cu pește. Heleșteu.
65. Pișteliță . . Baltă mică.
66. Ploștină . . Baltă (vezi mai sus).
67. Prorană . . Gâturi lungi și înguste, umplute cu apă stătătoare.
68. Renie . . . Marginea apei lacului (sau bălții) cu fund nisipos și neadânc.
69. Roghină . } Ochiuri de apă din depresiunile din câmpie; vara
70. Rovină . } și toamna ele sunt uscate.
71. Sal . . . . Locurile din bălți ori lacuri unde se poate trage cu năvoade mari.
72. Saha . . . Braț mort din lunca Dunării. Vara ele au apă stătătoare, iar primavara apă curgătoare
73. Saramură . . Apă foarte sărată. Sărătură apoasă.
74. Sasic . . . Lac mlăștinos cu apă sărată. Regiune de iazuri (vezi mai jos).
75. Saz . . . . Loc sărat mlăștinos în permanență.
76 Scrădiș . . Apă limpede stătătoare și neadâncă cu fund de nisip sau de pietriș amestecat cu scoici și cochilii sfărâmate.
77. Șereh . . . Sloiuri de ghiață duse de vânturi.
78. Sfârlac . . Lac mic pe coasta unui deal sau munte.
79. Sivaș . . . Baltă sărată, mlăștinoasă cu multă vegetație ce nu iese din apă (alge, etc.) Golf de lac sărat sau de liman.
80. Slatină . . . Sărătură umedă cu smârcuri de apă.
81. Smârc . . . Lac mic, băltos și mlăștinos.
82. Sor . . . . Tacâr (sărătură mlăștinoasă) cu mai multă apă stătătoare.

83. Ştioalnă . . Apă adâncă şi curată. Fântână largă nepetruită.
84. Stufăriş . } Baltă sau mlaştină acoperită cu stuf.
85. Stufiş . . }
86. Stuhăriş . . Stufăriş.
87. Tău . . . . Heleşteu. Baltă.
88. Tacâr . . . Luncă inundabilă sărată. După retragerea apelor rămâne o luncă plană, plină de băltoace sărături roase, sărături mlăştinoase şi aluviuni fine sărate.
89. Teu . . . . Tău (vezi mai sus).
90. Vad . . . . Loc de trecere peste un lac.
91. Vladnic . . Bladnic (vezi mai sus).
92. Volbură . . Vârtej mare de apă.
93. Zaplan. . . Mare Ocean.
94. Zaton . . . Locuri adânci, îngrădite pentru închiderea crapului şi altor peşti. Locuri adânci, unde se pot adăposti pentru iarnă vasele plutitoare.

IX. Ape curgătoare.

1. Albie . . . Vâna principală a curentului râului sau părăului.
2. Budăi . . } Izvor captat cu ajutorul unui butoiaş sau ştiubei.
3. Budei . . }
4. Bulboacă. } Vârtej de apă. Loc adânc pe o mică întindere într'un rău sau părău.
5. Bulboană. }
6. Bulboare. }
7. Boaz . . . Bugaz (vezi mai jos)
8. Borcut . } Izvor de apă sulfuroasă (cu H 2 S)
9. Burcut . }
10. Bulbuc . . Izvor pe fundul râului sau părăului
11. Bugaz . . . Gârlă pentru scurgerea dintr'un lac în mare sau în alt lac
12. Canal . . . Gârlă îngustă sau ceva mai largă prin care se scurg lăturalnic apele unui rău
13. Cazane . } Cataracte. Fierbătoarea din josul cataractei.
14. Cerbătoare }
15. Ceatal . . . Locul unde se bifurcă un rău.
16. Ciorgău . } Izvor captat cu treuci şi tub
17. Ciorău . }
18. Cişmea . . Izvor captat.

19. Crună . . . Fântână. Izvor.
20. Dulghină . . Bulboană (vezi mai sus).
21. Fantal . . . Fontal (vezi mai jos)
22. Fierbătoare .Cascadă
23. Fontal . . . Izvor captat, la care apa iesă prin tub.
24. Gâlgăitoare .Cascadă mică.
25. Gârlă . . . Vâna de apă, care se scurge printr'un canal. Apa curgătoare, ce cu greu se trece cu piciorul.
26. Gârlişte . . Locul unde un râu se pierde în gârlişoare mici şi se împrăştie în luncă.
27. Genune . . Bulboană cu apă lină într'o apă curgătoare.
28. Ghecet . . Loc de trecere peste un râu. Vad.
29. Gherdap . . Cataractă. Vârtej mare în apa curgătoare.
30. Gură . . . Sfârşitul râului sau al părăului.
31. Holbură . . Vârtej (de apă) violent.
32. Hulboană . Bulboană (vezi mai sus).
33. Iaz . . . . Vâna de apă ce curge la scocul morii.
34. Izbuc . . . Izvor intermitent, adică care izbucneşte la anumite intervale.
35. Izvor . . . Locul unde iese din pământ apa. Ieşirea permanentă a apei la suprafaţa pământului.
36. Jgheab . . Cataractă.
37. Mal . . . . Fâşia de pământ în lungul marginei unui părău sau râu.
38. Matcă . . . Partea adâncă a apei curgătoare. Vâna principală a unui râu.
39. Moldă . . . Albia râului.
40. Murmurătoare . . . Cascadă.
41. Năboitură . Năvălire de apă de inundare.
42. Năhlap . . Vîrtej mare în apa rîului. Val mare de apă năprasnică de inundare.
43. Obârşie . . Inceputul apei curgătoare
44. Ochiu. . . Vârtej de apă.
45. Olum . . . Vad de adăpat vitele.
46. Părău . . . Apă curgătoare mică, pe care uşor o treci cu piciorul.
47. Pereval . . Talvegul unei gârle mici, ce uneşte o gârlă mare cu un lac.

48. Pescuină . . Locul unde se prinde peşte în râu.
49. Plios . . . Partea neadâncă cu fundul nisipos a râului, unde el se lărgeşte.
50. Pohoi . . . Puhoi (vezi mai jos)
51. Potoc . . . Părău mare cu curgere repede.
52. Potop . . . Inundare foarte mare.
53. Povoi . . . Puhoi (vezi mai jos)
54. Prag . . . Prăvălirea peste stânci a apei curgătoare.
55. Praval . . } Cascadă.
56. Prăval . . }
57. Preval . . . Pereval (vezi mai sus)
58. Prival . . . Locul unde se poate acosta la malul apei curgătoare. Cascadă.
59. Pucioasă . . Izvor de apă cu Hidrogen sulfurat.
60. Puturoasa . Izvor de apă cu H 2 S.
61. Puhoi . . . Torent mare şi năprasnic de apă curgătoare.
62. Râpă . . . Părău mic sau mai mare.
63. Răstoacă . . Apă curgătoare mică. Inceputul scocului morii.
64. Râu . . . . Apă mare curgătoare.
65. Renie . . . Marginea apei curgătoare, anume acea cu fund nisipos şi neadâncă.
66. Repeguş . . Cascadă.
67. Restoacă . . Răstoacă (vezi mai sus).
68. Săritoare . . Cascadă.
69. Scoc . . . Canalul ce duce apa la roata morii. Bulboană Vâltoare.
70. Scursoare . Talvegul (matca) apei curgătoare. Vâna apei curgătoare.
71. Şioi . . . . Şiroi (vezi mai jos)
72. Şipot . . . Partea mai domoală a apei torenţilor de locuri muntoase. Isvor repede.
73. Şiroi . . . Şuviţă mai groasă de apă curgătoare.
74. Sorb . . . Vârtej de apă cu adâncitură în mijloc.
75. Sterp . . . Canalul prin care curge apa când moara nu lucrează,
76. Strungă . . Braţul râului pe care pot merge plutele sau bărcile.
77. Şuroi . . } Şuviţe late de apă curgătoare.
78. Şuvoi . . }
79. Toancă . . Bulboană cu vârtej mare în apă curgătoare. Cotitura bruscă a apei curgătoare a unui torent.

80. Ţip . . . . Ciorgău (vezi mai sus)
81. Ţiţină . . . Izvorul ce iese la suprafaţă şi apoi repede se pierde în pământ.
82. Ulcior . . . Vârtej de apă.
83. Uluc . . . Scocul morii.
84. Undă . . . Viitura mare de apă de revărsare (după ploi torenţiale sau după topirea zăpezii)
85. Urlătoare . Apă mare căzătoare. Cascadă.
86. Vad . . . . Porţiunea râului pe unde se poate trece fără a se înămoli şi fără a fi nevoe de înot şi fără pericol de a fi dus de apă.
87. Vâltoare . . Bulboană cu apă în vârtej.
88. Vântoalcă . Vârtej de apă. Volbură.
89. Vărsătură . Revărsarea unui râu îngust pe o întindere largă (în şes, în lac, în baltă, etc.)
90. Vârtecuş . . Vârtej mic.
91. Vârtej . . . Invârtirea pe loc a apei curgătoare.
92. Vir . . . . Vârtej. Bulboană.
93. Volbură . . Vârtej mare (vezi Holbură)
94. Vultoare . . Vâltoare (vezi mai sus)
95. Zaiu (Zai) . Ghiaţă proaspătă ce pluteşte pe râu.
96. Zaton . . . Locurile adânci, îngrădite pentru prinderea peştelui. In râuri mari—locurile cu ape domoale şi adânci, unde pot ierna vasele plutitoare.

X. Locuri mlăştinoase.

1. Baltă . . . Apă stătătoare neadâncă, acoperită parţial* cu stuf, papură, ţipirig, etc., cu fund mai mult sau mai puţin nămolos.
2. Barc . . } Luncă umedă, plină de bălţi, lacuri, livezi, păduri şi improprie culturei.
3. Bărcă . . }
4. Bent . . . Loc jos, nămolos.
5. Berc . . . . Barc (vezi mai sus)
6. Câr . . . . Sor (vezi mai jos).
7. Cablov . . Plaur (vezi mai jos)
8. Găvan . . . Vălcea în semicerc cu fundul mlăştinos.

* După vegetaţia ce o acopere poartă numirile de: prestiş, păpuriş, stuhărie, stufăriş, stufiş.

9. Glod . . . Apă amestecată cu mult pământ. Locul unde apa iese la suprafață împreună cu nomol fin.
10. Hac . . . } Sor (vezi mai jos)
11. Hachi . . }
12. Limpeziș . . Loc liber de vegetație acuatică.
13 Livadă . } Locuri inundabile cu fânațuri întinse.
14. Livede . }
15. Luncă . . . Regiunea șesă și inundabilă a văii cu sol umed sau chiar mlăștinos.
16. Mărătură . . Murătură (vezi mai jos).
21. Molhaș . . Mlacă (vezi mai sus)
18. Mlaștină . . Loc cu sol plin de apă în exces. Apă cu totul neadâncă, stătătoare, cu fund foarte mâlos. Locul nămolos din jurul unui izvor bogat.
17. Mlacă . . . Baltă complect acoperită de vegetație cu pământ, având dedesupt încă apă sau noroi moale (turbieră)
19. Mocear . . Mlaștină cu un izvor și cu vegetație îmbelșugată
20. Mocirlă . . Locul unde în sol până în adâncimi este exces de apă, care formează ceva băltoace.
22. Murătură . . Izvor de apă foarte sărată cu mlaștină prin prejur.
23.. Năboitură . Loc devenit mocirlos din cauza inundării și aluvionării cu nămol.
24. Obârșie . . Izvorul mlăștinos al unei ape curgătoare.
25. Padină . . . Loc băltos și desfundat, aflător într'o depresiune închisă.
26. Plaghie . }
27. Plaur . . } Pământ plutitor format din rădăcini (de stuf și
28. Plav . . } papură), între cari se află înbăcsit nămol fin.
29. Plavie . . }
30. Prorană . . Gâturi lungi și înguste, acoperite cu apă mlăștinoasă, neadâncă.
31. Rât . . . . Luncă inundabilă cu apă subterană apropiată de suprafață, acoperită cu fânațuri.
32. Reniș . . . Țărm jos, acoperit cu mălitură nisipoasă, adusă de apele mari.
33. Ret . . . . Rât (vezi mai sus).

34. Roghină
35. Rozină . } Loc cu teren mai umed pe coastă.
36. Rovină . } Depresiune închisă cu teren băltos și cu sol argilos
37. Sasic . .
38. Saz . . . } Locuri mlăștinoase, acoperite cu apă sărată
39. Scochină . . Plaur (vezi mai sus)
40. Sivaș . . . Golf mlăștinos și neadânc al unui lac sărat, cu vegetație îmbelșugată.
41. Sor . . . } Sărătură umedă, ce acoperă toată lunca unei văi și
42. Tacâr . . } care primăvara sau după ploi mari se inundă. Până în toamnă se usucă.
43. Tină . . . Loc mlăștinos.
44. Tinoacă . . Tină mică.
45. Tinovă . . Mlacă (vezi mai sus)
46. Tinoavă . . Mlacă mică.
47. Țițină . . . Locul mlăștinos, de unde piftește apa, care peste 1—6 m. dispare în sol.
48. Topliță . . Mlaștină întinsă acoperită cu ierbiș. Loc băltos.
49. Viroagă . } Vâlcea lungă și îngustă cu fund continuu umed.
50. Virog . . } Luncă umedă.

XI. Forme de microrelief.

1. Adâncitură .Or ce scobitură naturală în teren.
2. Apendic . . Mic tunel natural săpat de apa curgătoare.
3. Arcaci . . . Văgăună mică.
4. Argea . . . Groapă ca pentru un bordei.
5. Bârlog . . Adâncitură în pământ, adăpostită de vânturi.
6. Bâtcă . . . Movilă pe coasta unui deal sau munte.
7. Bold . . . Surpătură neregulată din cauza golurilor de sub pământ.
8. Cățină . . Stâncă abruptă, acoperită cu tufăriș rar.
9. Cinc . . . Buza coastei cu coborâș foarte repede la partea superioară.
10. Copărțău . Movilă de mormânt
11. Cornișă . . Sprânceana văii, de unde se începe coborâșul repede al coastei.
12. Coșmagă . Ridicătură ca un bordei de ciobani.

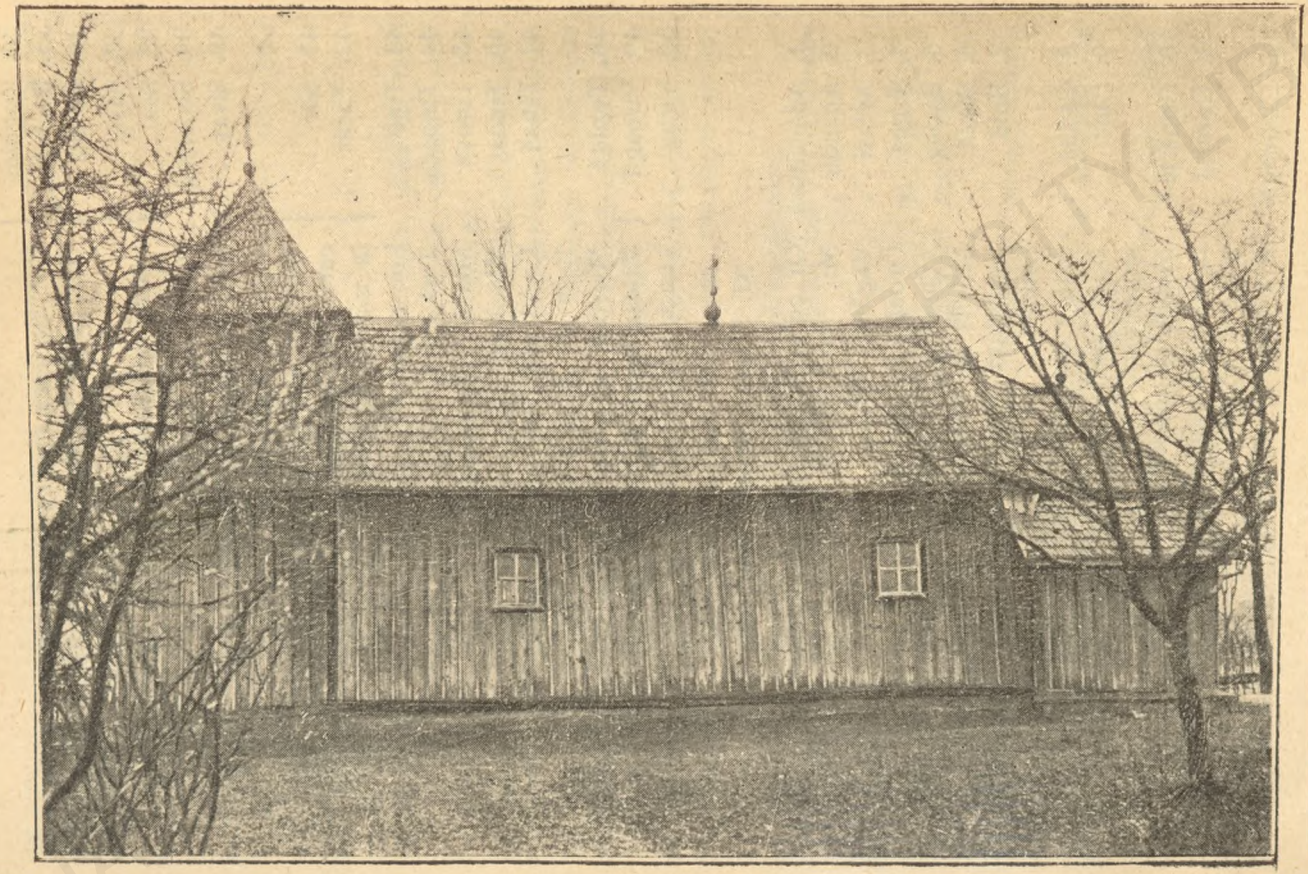

Din colecţia P. S. Episcop Visarion

Biserica sf. Arhanghel Mihail din parohia Ghincăuţi jud. Hotin.

13. Cot . . .
14. Cotitură .
Malul abrupt al canalului râului la schimbarea direcției cursului râului.

15. Covățitură . Depresiune mică în formă de covată.

16. Făgaș . . . Șanț natural îngust și adânc (urma roții căruței în nămol).

17. Gârlă . . . Cenalul de scurgere al apei curgătoare. Albia minoră a pârâului.

18. Gaură . . . Groapă mică (de mărimea unei fântâni)

19. Găvan . . . Depresiune ca o groapă. Veche gârlă în erbită.

20. Gogonătură. Loc umflat.

21. Grămadă . . Movilă mică.

22. Groapă . . Râpă scurtă formată de apele de ploi.

23. Gropană . . Groapă mai mare.

24. Gropi(uri) . Groapă complexă, formată din mai multe gropi.

25. Gropniță . . Carieră.

26. Hândichiu . Șanț.

27. Hău . . . Mal prăpăstios.

28. Hioală . . . Groapă, prăpastie.

29. Hold . . . Bold (vezi mai sus).

30. Hop . . . . Șanț greu de trecut. Adâncime (groapă) măricică.

31. Hudă . . . Groapă. Chee mică.

32. Iezătură . . Ridicătură de pământ, care oprește apa.

33. Intorsură . . Malul abrupt de la cotul unui părău.

34. Jârlău . .
35. Jirlău . .
Râpă foarte lungă cu maluri înerbite.

36. Jgheab . . Colț de stâncă.

37. Jidovină . . Tăetură mai mare în pământ.

38. Măglă . . . Grămadă mai mare de bolovani.

39. Mal . . . . Denivelare bruscă și abruptă de teren.

40. Mejină .
41. Mezină .
Graniță în formă de șanț cu sau fără apă.

42. Mlașniță . . Ruptură de mal cu piftiri de apă și noroi la bază.

43. Morman . . Grămadă mare.

44. Moșoroi .
45. Moșuroi .
Grămăjăoară de pământ.

46. Motoșcă . . Umflătură de teren ca un ghem.

47. Mușunoi .
48. Mușuroi .
Grămăjoară de pământ.

49. Năruire . . Surpare de mal sau de coastă.
50. Ogaș . . . Făgaș (vezi mai sus).
51. Padină. . . Depresiune mică într'o regiune plană.
52. Peșteră . . Scobitură naturală într'un mal (sau coastă repede) în directă orizontală.
53. Podmol . . Coborâș abrupt spre apa curgătoare. Teren găunoșit de apă.
54. Pomor . } Teren zbârcit (cu umflături și bube) din cauza
55. Ponor . . } alunecării.
56. Ponorâtură .Teren alunecat la vale pe coastă cu denivelare respectivă.
57. Popândac . Ridicătură mică de teren.
58. Porcoi . . Stâlp de pământ ca un stog înalt.
59. Pornitură . Teren ce s'a pus în mișcare.
60. Poșidic . . Grămăjioară de pământ.
61. Prăbușire . Cufundare de teren.
62. Prepelici . Stâlp de pământ ori de peatră (ca un prepeleag).
63. Pricar . . Stricăciune de teren.
64. Râlă . . . Șanț mic. Rigolă. Canalul de curgere al apei (de ploi) pe coastă.
65. Râmnă . } Râpă mai largă și lungă.
66. Râmnic . }
67. Râpă . . . Vâlcea cu maluri neînerbite, formată prin mâncături proaspete de apele de ploi ori de zăpadă).
68. Râpătură. }
69. Răpitură. } Vezi capitolul IV.
70. Răptură . }
71. Reni . . . Ruptură în mal (formată de apa curgătoare) cu pietriș în terenul coastei.
72. Restoacă . Gârlă. Râpă în formă de canal. Șanț. Canal de scurgerea apei.
73. Roni (Ronea) Reni (vezi mai sus).
74. Roghină . } Malul abrupt al unei depresiuni închise (și băl-
75. Rovină . } toase) într'o regiune cu relief plan.
76. Ruptură . . Rupere de pantă din cauza surpărei terenului (vezi cap. IV).
77. Sabă . . } Strâmtoare îngustă. Trecătoare îngustă cu coaste
78. Sâbă . . } abrupte. Jidovină (vezi mai sus).

79. Șanț . . . Groapă îngustă și lungă.
80. Scorbură . Gol neadânc în pământ, sau stâncă, sau coastă de deal.
81. Siviță . . Sâbă (vezi mai sus).
82. Smolniță . Groapă cu noroi.
83. Stavilă . } Iezătură (vezi mai sus).
84. Stăvilă . }
85. Surpătură. Locul unde s'a prăbușit terenul.
86. Tainiță . . Groapă potrivită (cât un bordei cel mult).
87. Țâncușă. } Crestătură adâncă în pământ.
88. Țencușă. }
89. Teșitură . Adâncitură dreptlineară pe o coastă de deal.
90. Tumbă . . Movilită mică.
91. Tupiluș . O adâncitură în pământ, care poate servi de as cunzătoare.
92. Văgaș . . Ogaș (vezi mai sus).
93. Văgăună . Scobitură mare într'o coastă de deal. Râpă scurtă, adâncă, într'un loc ascuns.
94. Val . . . Ridicătură de pământ de 1—6 m. înălțime, lungă și îngustă.
95. Valău . . Mâncătură de forma unui jgheab.
96. Verteb . . Depresiune pâlniformă de 5—30 m. adâncime, de 5—30 m. diametru, formată prin prăbușirea terenului.
97. Vezuină }
98. Vezunie } Scobitură adâncă, nelargă, în cât poate servi de
99. Viezuină } ascunzătoare de animale mari (lupi, vulpi, etc.)
100. Vizuină } Culcuș de fiare sălbatice.
101. Vizunie }
102. Viroagă } Șanț natural, lung și încă neînerbit sau slab în-
103. Virog } erbit. Veche albie de pârâu.
104. Vladnic Brazdă foarte mare (cât un șanț).
105. Udmă . } Umflătură lată de teren.
106. Uimă . }
107. Vraf . } Grămadă cât o clae de mare.
108. Vrav . }
109. Zagon . . Șanț scurt.

XII. Numiri în legătură cu natura pământului.

1. Arenă . . . Arină (vezi mai jos).
2. Arin . . . Aluviuni nisipoase. Loc nisipos. Pământ foios.
3. Arină . . . Pietriș de mărimea porumbului, rezultat din sfărămarea rocelor.
4. Ariniș . . Nisipărie, loc nisipos. Loc pustiu.
5. Balcic . Loc nămolos sau băltit în permanență.
6. Bicaș . . . Loc cu pietriș mult.
7. Bruj . . } Loc bulgăros.
8. Bruș . . }
9. Burnac . . Loc de adunătură a materialului adus într'un râu mare (Nistru, Prut, etc.) de apele mari ale pâraelor.
10. Câr . . . Luncă sărăturoasă și mlăștinoasă. = Tacâr, Techir, Cehan=Loc sterp, gol.
11. Chelberiș . Loc gol, lipsit de vegetație. Loc chel.
12. Chietrărie . Loc pietros, stâncos. Loc de unde se scoate piatra.
13. Chietriș . . Loc cu sol pietros, plin de pietriș.
14. Cosa . . . Peninsulă nisipoasă, joasă și lungă în limanuri.
15. Crivină . . Loc plin de spini. Luncă (sau șes) spinoasă. Nisipărie.
16. Cuialnic . . Loc pietros (cu bază de stâncă). Locul de unde se scoate piatră.
17. Fântânitură. Loc cu piftiri slabe de apă pe o suprafață mai mare.
18. Fugitură . Regiune de coastă deplasată în jos din cauza excesului de apă în sol și subsol. (Vezi Râsipitură, mai jos).
19. Grohotiș . Loc acoperit cu grămezi de pietre, aduse acolo natural.
20. Glod . . . Loc unde este noroi spontan în permanență.
21. Hac . . } Sărături întinse, formate în lunci după revărsarea
22. Hachi . } râului.
23. Homoc . . Locuri nisipoase. Nisipărie.
29. Imală . . . Locuri tinoase.
30. Intinsură . Plajă (relativ proaspătă), formată de mâlul aluvionar lângă mal.
31. Lutărie . . Locul unde iese la suprafață lutul. Groapa din care se scoate lutul.

32. Mal . . . Loc cu teren mâlos sau cu apă foarte aproape de suprafață.
33. Mărătură . Murătură (vezi mai jos).
34. Mlacă . . . Teren mlăștinos.
35. Murătură . Izvor de apă foarte sărată.
36. Năboitură . Loc acoperit cu material de inundare.
37. Nisipărie
38. Nisipiș
39. Nisipiște } Locul unde iese nisipul la suprafață, sau de unde se scoate nisipul.
40. Peresăpă . Grindul de nisip ce desparte limanele de Marea Neagră.
41. Pietrărie . Chietrărie (vezi mai sus).
42. Pietriș . . Loc cu sol pietros, cu pietre mici și mărunte.
43. Pietros . . Loc cu sol pietros dar cu pietre (și cu stânci chiar) mari.
44. Prund .
45. Prundiș . } Locul unde solul este format din nisip și pietriș aluvionar, adică din pietricele rotunjite, amestecate cu mult nisip.
46. Potmol . . Zonă de aluviuni mâloase.
47. Podmol . . Zonă aluvionară în care solul este format de argilă și nisip.
48. Pomor . .
49. Ponor . .
50. Ponorătură } Loc cu sol răvășit. Loc prăbușit.
51. Ponorniță
52. Râsipitură . Coastă cu sol în stare haotică din cauza fugirei terenului la vale.
53. Reniș . . . Zona aluvionară cu sol format din nisip, pietriș și ceva argilă.
54. Renie (Reni) Renie cu sâlcet și plopiș cu totul tânăr (de un an)
55. Risipitură . Râsipitură (vezi mai sus).
56. Rovină . . Loc vremelnic băltos într'o depresiune fără curgere.
57. Rozor . . . Loc acoperit cu stuf.
58. Sărătură . . Regiune cu teren bogat în săruri solubile.
59. Sahan .
60. Șahan . } Cehan (vezi mai sus).
61. Sasic . . . Sărătură mlăștinoasă cu bălți și lăcușoare.
62. Saz . . . . Sasic mai sărac în apă.

63. Seliște . . Loc sterp.
64. Sor . . . . Tacăr (câr). (Vezi mai jos).
65. Stâncărie . Regiune cu foarte multe stânci apropiate.
67. Techir . } Sărătură întinsă (în luncă), ce se formează după
66. Tacâr . } inundări vara sau dupe uscarea unui lac.
68. Târătură } Adunătură de pământ sau de altceva.
69. Tărlitură }
70. Tină . . . Loc cu noroi foarte argilos, ce se menține mult timp, tot anul.

T. Porucic.

(Va urma).

DOCUMENTE CU PRIVIRE LA BASARABIA.

I.

1560. *Alexandru Lăpușneanu, întărește după Boldur și sora sa Magda, satul Mălinești din ținutul Hotinului.*

Cu mila lui Dumnezeu, Noi Alexandru voevod, [2] domnul Țării Moldaviei; știre facem cu această carte a noastră tuturor celor ce o vor vedea-o, sau cetindu-se o vor auzi, ... adică această adevărată slugă a noastră Boldur și sora sa Magda, fii lui Dragoș Mihăilaș și nepoții lor Ecaterina și Ana și Marica fii lui Iliaș toți nepoții Anușcăi, fiica lui Petru Litena soției lui Andrei paharnicul, miluit-am înșine pre ei cu osăbită a noastră milă, și am dat și am întărit înșine lor dela noi, în al nostru pământ al Moldaviei, a lor dreaptă ocină și moșie, din a lor drept uric, și din privelegiu de cumpărătură ce-l avea bunica lor Anușca fiica lui Petru Litena, soția lui Andrei paharnicul, dela Petru Voevod [3] un sat cu numele Mălinești în ținutul Hotinului, care să fie lor, dela noi cu tot venitul, lor și copiilor lor și nepoților lor și strănepoților lor și răstrănepoților lor și la tot neamul lor, ce li se va alege mai de a-

1. Prezentate de preotul Boicenco Pavel, și traduse la seminarul de Istoria Bisericii Române, dela facultatea teologică din Chișinău sub conducerea d-lui profesor Const. N. Tomescu.

2. Alexandru IV Lăpușneanu, fiu natural al lui Bogdan III, domnește prima oară între anii 1552—1561.

3. E vorba de Petru IV Rareș, al doilea fiu al lui Ștefan cel Mare născut la Hârlău

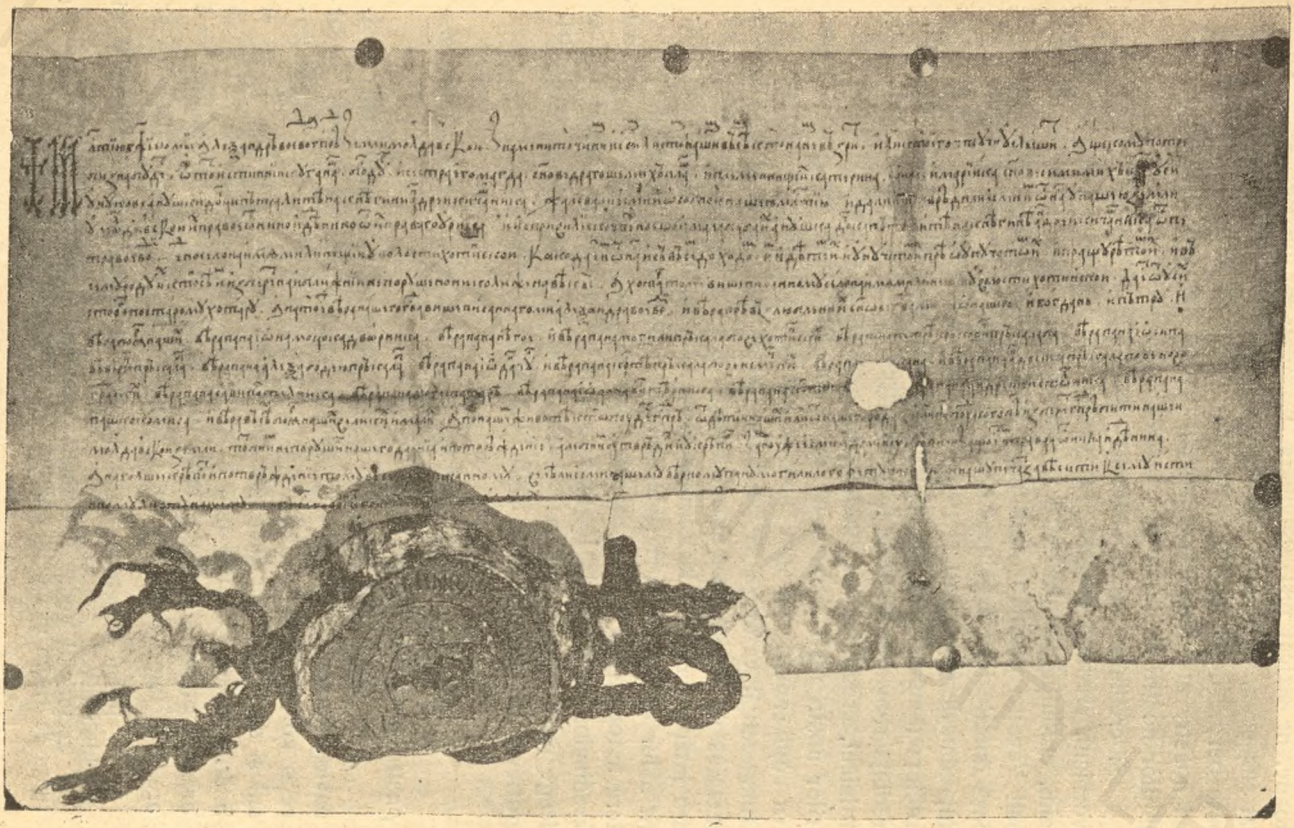

proape, ne stricat nici odinioară în veaci. Iar hotarul satului de mai sus scris, cu numele Mălineștii, în ținutul Hotinului, să fie din toate părțile după vechiul hotar. Iar la aceasta iaste credința domniei noastre mai sus scrisă Noi Alexandru Voevod, și credința prea iubiților noștrii fii domnești: Ionașco, și Bogdan și Petru.

Și credința boerilor noștri: credința dmsale Ioan Moțoc, dvornicul, credința dmsale Neagoie și pan Movila părcalabii Hotinului, credința dmsale Petru Crecovici părcalabul, credința dmsale Iosif Veverici pîrcalab, credința dmsale Alexa Bodiu pîrcalab, credință dmsale Ion Danciu și pan Cristea pîrcalabii Neamțului, credința dmsale (loc rupt) și pan Andreica pîrcalabii de Novograd, credința d-msale Savi postelnicul, credința d-msale Moga spatarul, credința d-msale Ioan vistiernicul, credința (loc rupt) Andreichi stolnicul, credința boerului nostru, comisul și credința tuturor boerilor noștri mari și mici. Iar după a noastră viață cine va fi domn din copii noștri sau din neamul nostru, sau pe ori cari alt ce Dumnezeu îl va alege să fie domn pămîntului nostru al Moldaviei, acela să nu le strice a noastră danie și întărire. ci mai vîrtos să li-o întărească și să le împuterească, căci înșine le-am dat și întărit a lor dreaptă otcină și moșie. Iar pentru mai multă tărie și putere a tot ce s'a scris mai sus, poruncit-am înșine la al nostru credincios pan Movila logofăt să scrie și a noastră peceate să o leage de această adevărată carte a noastră. A scris Gavril Grigorievici în Huși la anul 7068 luna Mart 19 ziua.

II.

1575. *Petru Șchiopul, întărește logofătului Golea un loc pustiu pe Ciuhur, din ținutul Iașilor.*

Cu mila lui Dumnezeu Petru Voevod, [1] domnul țării Moldaviei. Cunoscut facem cu această carte a noastră tuturor celor ce o vor vedea, sau cetindu-se o vor auzi că în adevăr credinciosul și *cinstitul boer dumisale Ion Golea marele logofăt.* Dăm și întărim înșine lui, dela noi, în al nostru pămînt al Moldaviei a sa dreaptă otcină și cumpărătură, din ispisocul de cumpărătură ce-l are dela Ioan Voevod [2] un loc din pustiul pe Ciuhur, între Grume-

1. Petru V Șchiopul, fiul lui Mircea II din Țara Romînească și al Chiajnei.

2. Ioan II Vodă cel Cumplit (Armeanul) domnește între 1571—1574, luptă cu turcii și merită numele de „Viteazul".

zeni şi între Rujinţi, în dreptul Rusinei- însă pe această partea Ciuhurului din ţinutul Iaşilor, care este lui dreaptă otcină şi cumpărătură dela însuşi Ioan Voevod pentru şase cai buni, să-i fie după cum se cuvine credinciosului şi cinstitului nostru boier d-msale Ion Golea, marelui logofăt, acest loc de mai sus scris din pustiu pe Ciuhur, între Grumezeni şi între Rujinţi, în dreptul Rusinei pe această parte a Ciuhurului din ţinutul Iaşilor şi dela noi uric şi cu tot venitul lui şi copiilor săi şi nepoţilor săi şi strănepoţilor săi şi răstrănepoţilor săi şi întregului neam al său, ce îşi va alege mai de aproape neruşeit nici odinioară în veci. Iar hotarul locului de mai sus scris din pustiu pe Ciuhur între Grumezeni şi între Rujinţi, în dreptul Rusinei, pe această parte a Ciuhurului din ţinutul Iaşilor, să fie pe cît se poate (indescifrabil) iar din părţile noastre după vechiul hotar pe unde din veac au umblat. Iar la acesta este credinţa domniei noastre mai sus scrise, Noi, Petru Voevod şi credinţa boerilor noştri, credinţa d-msale Cozma Murgu, marele vornic al ţării de jos, credinţa d-msale *Sbieani*, credinţa d-msale Bilăi, vornicul ţării de sus. Credinţa d-msale Cristea şi pan Andronic pîrcalabii Hotinului, credinţa d-msale Toader şi pan Dragulina pîrcălabii Neamţului, credinţa d-msale Toader, (indescifrabil), pîrcalabii Novogradului, credinţa d-msale . . portarul Sucevei, credinţa d-msale Negrilea, pîrcalabul Orheiului, credinţa d-msale Dumitru postelnicul, credinţa d-msale Gavril spătar, credinţa d-msale Iani vistiernic, credinţa d-msale Vartic paharnicul, credinţa d msale Nicula Stolnicul, credinţa lui Stoica comisul şi credinţa tuturor boerilor noştri moldoveneşti a mari şi a mici. Iar după a noastră viaţa cine va fi domn ţării noastre din copii noştri, sau dln neamul nostru, sau ori care altul pe care Dumnezeu îl va alege să fie domn pămîntului nostru al Moldaviei, acela să nu strice lui a noastră daanie şi întăritură, ci să-i întărească şi să-i confirme ce însine noi i-am dat şi i-am întărit, pentru care este lui dreaptă otcină şi cumpărătură. Iar spre mai mare tărie şi puteare, a tot ce s'a scris mai sus, poruncit-am la nostru credincios şi cinstit boer Ioan Golea, marele logofăt să scrie şi a noastră peceate să o leage de această adevărată carte a noastră. A scris Ştefan Teclici la Iaşi în anul 7033 Mai 2.

Scris pe pergament, cu şnur roş şi pecete de ceară domnească, pe care este scris „Cu mila lui Dumnezeu, io Petru Voevod, domnul Ţărei Moldaviei“ E păstrat bine.

III.

1595. *Eremia Movilă, întăreşte noul hotar al satul Păncești, ţănutul Agiudului, în urma pierderei uricului dela Petru voevod.*

Noi Eremia Movilă [1], voevod cu mila lui Dnmnezeu domnul ţării a Moldaviei. Inştiinţare facem cu acest uric al nostru tuturor cui vor căuta pre dînsul, ori cetindu-se îl vor auzi. Că iată au venit înaintea noastră şi înaintea tuturor boerilor noştri a moldoveneşti, a mari şi mici, Ionaşco fiul Banului, nepot de fiu Pîncului şi iarăşi au venit înaintea noastră Badiul cu fraţii săi Ion Borozîla şi Cozma şi sora lor Tudora, fiei Neniului, toţi nepoţi şi strănepoţi Pîncului, cu mare mărturie şi oameni buni, bătrîni, scriind întru acea mărturie, precum în vreme cînd [M]ihai Vodă sau sculat cu muntenii asupra domniei mele şi au prădat ţara aceasta a Moldovei, au prădat şi pe ei şi atunceea în răscoala aceia au prăpădit ei uricul cea avut strămoşul lor Pîncul dela Petru v. voevod cel bătrîn [2], cum şi alte drese ce au mai avut şi dela alţii domni de încunjorătoare moşiei Pînceşti din ţinut Agiudului. Şi că-i năvălesc megieşii de înspre soare şi cu mare jalobă rugînd ca să li să rănduiască boeri hotarnici să le aşeze hotarul precum din veacu au umblat.

Dacă Domnia mea am văzut, am văzut (sic) acea mărturie şi plîngerea lor le-am rînduit pe credinciosul boerul nostru Urechi, vel vornic de ţară de gios să le ia sama în frica lui Dumnezeu dinpreună cu oamenii buni şi bătrîni şi megieşi şi să afli pe unde din veac au stăpînit bătrînii lor şi ce semni arată acel uric a lui Petru voevod şi pe cum mai cu dreptul va afla şi ar ridica cu sufletile lor să le facă încungiurătoare dîn giur înpregiur puindu-le şi stîlpi du piatră pe unde nu ar hi semne neclintite.

Şi iarăş viind ei acum cu jalobă şi cu ace hotarnică ce le au făcut credinciosul boerul nostru vornicul Urechi dinpreună şi cu alţi marturi şi megieşi ce sau prelejeat la ace încungiurătoare în care scrie şi hotarul vechi l'au dovedit începînd despre răsărit dintr'un stîlpu de peatră vechi ce l'au (loc indescifrabil) cîmpu (loc rupă) unde acolo au dat samă şi toţi răzeşii de Şchiopeni

---

1. Eremia Movilă, Domn al Moldovei 1595—1606.

2. Petru Rareş, al doilea fiu al lui Ştefan cel Mare, domneşte între 1527—1538 şi între 1541—1546.

că acolo stă din veac şi capătul moşiei lor Şchiopenii de pe Siretiu. Şi de acolo luînd brazda în cap Ion Borozîla din Pînceşti rîdicată cu mînele tuturor fraţilor (loc rupt) şi alt brazdă (rupt) Coman, om strein crescut în Pînceşti au purces drept pe şăs alăturea cu hotarul satului Cîrbuneştii pînă în muchia dealului. Şi acolo arătând că au fost iarăşi stîlpu vechiu, negăsîndu-l au pus alt stîlpu di faţă cu rezeşii de Cărbuneşti. De acole au purces la deal tot spre apus pe culmea acelui deal prin codru pînă în vîrful dealului Ciortolomului la doi stejeri îngemînaţi unde au găsit două bouere vechi, hotarul Pînceştilor. Şi de acolo au mers pe zarea Ciortolomului în jos prin codru, pînă într'o cruce a unui drum vechi în hotarul Sascutului, unde au dat samă şi răzeşii de Sascut că stă hotarul lor de cătră Pînceşti. De acole lăsînd zarea sau întors la vale spre răsărit şi au trecut peste trii velceli cu scursuri de apă tot alăturea cu Sascutul şi au apucat iarăşi zarea ce iasti pe din sus de părîul Fîntînelilor, ci esti despre satul Pînceştilor, Şi de acolo au mers tot pe ace zare la vale spre răsărit alăturea cu Sascutul pînă într'un dîmbu rotund ci easte pe ace zare, în care le-au pus şi stîlpu de peatră şi de acole pe alăturea cu Sascutul peste cîmpu, pînă earăşi în capul Şchiupenilor la încrucişătură a două drumuri vechi, la o tulpină mare de fag lîngă care le-au pus earăşi stîlpu de peatră şi de acole sau întors prin capul Şchiupenilor peste cîmp (indiscif.) în sus cătră miază zi şi peste o scursură de pîrău *Delabîlca ?* şi peste un drum pînă earăşi la stîlpu vechiu de unde au început întîi şi le-au măsurat ear acest capăt cu funie de treizeci stînjăni din stîlp în stîlp şi lau aflat de 16 funii şi 11 stînjîni şi au ales tot hotarul satului Pînceştii.

Deci Domnia me văzînd această tocmeală şi încungiurătoare ce le-au făcut credinciosul boierul nostru Urechi, vornicul de ţara de gios, după a lor sufleţire cu brazda în cap, di faţă cu alţi oameni buni şi megieşi le-am întărit şi dela Domnia noastră cu acest al nostru Domnescu uric, ca sa le fie lor ocina Pînceştii, pe acest de mai sus scris hotare nestri[cat] şi neruşet nici odinioară în veci, să fie lor şi urmaşilor lor şi înpreştiaţilor ci s'ar alege din neam, uric cu tot venitul din tot lor.

Urmînd întru aceasta credinţa Domniei noastre Eremia Movilă, voevod şi credinţa iubiţilor noştri fii: Ioan şi Constantin şi

Alexandru, voevozi și credința boerilor Domniei noastre a mari și a mici, Urechi, vornicul de țara de gios, Cristea, vornicul de țara de sus, Gheorghie pîrcălabul de Hotin, Gheorghie și Ionașcu, pîrcălabii de Neamț, Simion visternicul, Caraman paharnicul, Orăș hatmanul și portarul de Suceava, și Bîrnovschi postelnicul, și Șandra ușărul cel mare și Dumitru Veveriță spatarul și Neculcea stolnicul și Bretila șatrarul. Peste care al nostru uricu nimenea în veac să nu se mai atinge.

Iar pe luminații domni, frații noștri pe cari în urma noastră îi va rîndui milostivul Dumnezeu la scaunul Domniei acestii țări, sau din fii noștrii, sau din neamul nostru, să nu strice această a noastră întăritura, cu ce mai vîrtos se-o întărească. Și spre mai mare tărie și întăritură celor de mai sus scrisă, am poroncit la al nostru credincios boer dumisale Lupul Stoici logofet să scrie și pecetea noastră să o lege de acest uric al nostru.

S'a scris în Suceava în anul 7103 (1595) luna Martie 4 zile.

Stoici velichi logofăt ucil.

Document prezentat de Preotul student Mihail Donciu, din partea Primăriei com. Pîncești, jud. Putna, a căreia proprietate este.

E scris în limba romînă cu litere cirilice, pe piele puțin lucrată.

IV.

1609. Carte domnească, prin care Constantin Movilă întărește lui Dumitrache Chiriță, marele postelnic, mai multe cumpărături, din diferite ținuturi.

Cu mila lui Dumnezeu, noi Io Constantin Movilă [1] voevod, domnul țării Moldaviei, cunoscut facem cu această carte a noastră tuturor celor ce o vor vedea sau cetindu-se o vor auzi. Iată au venit înaintea noastră și înaintea tuturor boerilor noștri moldovenești mari și mici, slugile noastre Ghervasii și fratele său Trăgolea și Ion și alt Ion, fii lui Iachim și nepoții lor Ionașco și Neagul fii lui Mazin și asemenea nepoții lor Bordea și Negrea fii (loc gol) toți nepoții lui Mazin Podolean și strănepoții lui Simion Captar, după a lor bună voe de nimenea siliți nici asupriți și au vîndut

1. Constantiu Movilă, vărul lui Simion Movilă, pe care l-a alungat depe tron, domnește în Moldova între anii 1608—1611.

a lor dreaptă otcină şi moşie din uricul ce-l avea bunelul lor Simion şi Căptar dela bătrânul Ştefan Voevod, un sat cu numele Măliceanei ce se află pe râul Ghigheciului în acelaş ţinut a Ghigheciului şi au vândul al nostrului credincios boer dmsale Dumitrache Chiriţa marele postelnic, drept 300 talere de arginţi şi le-a plătit lor întreg.

Şi după aceasta iarăşi au venit înaintea noastră şi înaintea boerilor noştri sluga noastră Bătie fiul bătrânului Şoimul şi nepotul său Prigoci feciorul lui Piticoie şi Nichifor şi Ion feciorii lui Vrancea toţi nepoţii lui Şoimul şi asemenea nepoţii lor Ion şi Trifan feciorii Simeneaşi Heuştean şi fratele său Nistrea fii lui Ion Turcul nepoţii lui Popa Ţiinti, asemenea după a lor bună voe de nimenea siliţi şi asupriţi şi-au vândut a lor otcine şi moşie din privilegiul ce-l aveau bunei lor mai sus scrişi Şoimul şi popa Ţiinti dela (lipsa) voevod o sileşte cu numele Becheani pe Prut ce se află în ţinutul Chigheciului şi au vândut asemenea boerului nostru Chiriţă Dumitrache postelnic pentru două sute galbeni şi le-a plătit lor în întregime. Şi după aceasta iarăşi venită înaintea noastră sluga noastră Trifan şi ficiorul lui Muşi, nepotul lui M lea şi Toma, deasemenea după a sa bună voie şi-a vândut a sa dreaptă otcină şi moşie şi cumpărătură bunicului său mai sus scris Milea şi Toma din uricul ce-l avea de cumpărătură Milea şi Toma dela fostul Petru Voevod, a treia parte din satul Colăcelul pe Seret ce se află în ţinutul Chigheciului şi au vândut asemenea dmsale Dumitrache Chirţa pentru opt zeci talere. Deasemenea venită înaintea noastră sluga noastră Leonte, feciorul lui Ispas nepotul (loc gol) iarăş după a sa bună voie şi-a vândut a sa dreaptă otcina şi moşie din uricul cel avea bunelul său dela Ştefan Voevod o parte din Răiceni pe Mlehnea ce se află în ţinutul Chigheciului şi a vândut deasemenea boerului nostru Chiriţa Dumitrachi postelnicul, pentru patruzeci de talere. Şi după aceasta iarăş venit-a înaintea noastră sluga noastră Gligorie feciorul lui Mirnu şi nepotul său Timotin, feciorul lui Ion Zanciu şi Caisân feciorul lui Ciumeş şi Sava, ficiorul lui Cristi şi Istrati toţi nepoţii lui Hodor şi Toader şi Moldovan ficiorii lui Ciuduran nepoţii Paraschii după a lor bună voie şi-au vândut a lor drepte otcină şi moşie din Ispisoc de întărire ce ei aveau dela domnia mea, toate părţile lor ce-şi vor alege din *satul Buicani din ţinutul Lăpuşna pe Bâc şi*

cu loc de iaz şi moară şi au vândut asemenea lui Dumitrachi Chiriţa postelnicul pentru o sută şi cincizeci talerii şi iarăş venit-a înaintea noastră slugile noastre Anton şi fratele său Bratul după a lor bună voie şi-au vândut a lor drepte otcine şi cumpărătură din Ispisoc de întăritură ce aveau dela Domnia noastră, toate părţile lor ce-şi vor alege dintr'un sat Lieşti pe Botna cea mare şi cu loc de iaz la Botna, din ţinutul Lapuşna, ce-a fost cumpărat dela Stamati grec, şi-au vândut asemenea lui Chiriţa Dumitrachi postelnicul pentru şaptezeci taleri. Şi iarăş venit-a înaintea noastră Ivan Pachi, deasemenea după a sa bună voie şi-a vândut a sa dreapta otcina şi cumpărătura din acelaş sat Lieşti pe marea Botna ce este lui cumpărătură dela Lupu ficiorul (loc gol) nepotul lui Ilie toate părţile lui, ce-şi va alege, şi-a vândut asemenea lui Chiriţă Dumitrachi postelnicul pentru treizeci taleri. Şi iarăşi venit-a înaintea nostră slugile noastre Crăciun spătar şi Bondea şi Dumitru şi Crestoaie şi alţi răzeşi după a lor bună voie şi s-au întocmit cu boerul nostru ca să stăpânească Chiriţa postelnic jumătate dintr'un iaz ce-i pe marea Botna lângă satul Lieşti şi cu malul dela răsărit, iar altă jumătatea din acel iaz şi cu moară, ce aste făcută să-i fie lui Crăciun şi Bondi şi Dumitru Crestoaie şi altor răzeşii, din mal către cel de apus, drept aceea să-i fie lui şi dela noi cu tot venitul. Şi asemenea venit-a înaintea noastră Popa Andronic şi fratele său Bearbeanţea biv armaş, feciorii lui Traghici Bearbeanţea şi nepotul lor Gavril feciorul lui Ieremie Bearbeanţea stolnic, şi nepoţii lor Mihail şi sora sa Anghelina fii lui Lazăr şi Mar, feciorul Agafiei şi Gavril feciorul Marinei, toţi nepoţi şi strănepoţii a lui Toader Bearbeanţea şi surorilor sale Ana şi Marişca, iarăşi de a lor bună voe şi-au vândut a sale drepte otcine şi moşie din privilegiul ce-l avea (bunicile lor) Măruşca şi Ana dela bătrânul Stefan voevod jumătatea din partea de jos a satului Barbenţeni pe Crasna şi cu loc de iaz şi moară pe Crasna şi au vândut deasemenea lui Chirite Dumitrache pentru două sute talere. Şi asemenea venit-a înaintea noastră Nastea şi sora ei Parasca fiicele lui Grigore Roşca nepoatele lui Toma, strănepoatele Marişiei şi Anei asemenea după a lor voie şi-au vândut a lor drepte otcine şi moşii din acelaş privilegiul din acelaş sat Berbenţene diu jumătatea în jumătate a treia parte şi cu partea lor din loc de iaz şi moară pe Crasna şi-au vândut asemenea lui Chiriţă Dumitrache postel-

nicul pentru trei zeci talere. Şi asemenea venit-a înaintea noastră Ion şi fraţii lui Gavril şi Nichita şi Vasile şi sora lor Nastasia fii lui Simion şi Chireanei nepoţii lui Postearescul de asemenea după a lor bună voe şi-au vândut a lor drepte otcină şi cumpăratura tatălui lor Simion Chirianii din a patra parte din satul Dumeştii jumătatea pe Prut ce se află în ţinutul Iaşilor din ispisocul de mărturie ce-l aveau dela ei însuşi domnia noastră şi-au vândut de asemenea lui Chiriţa Dumitrachi postelnic pentru patruzeci talere de arginţi şi a plătit lor în întregime (indiscifraail) şi înaintea boeriior noştri (indescifrabil) otcină şi părţi de otcină să i fie al nostru mai sus sis Chiriţa Dumitrachi postelnic şi dela noi uric şi otcină şi întărire cu tot venitul lui şi copiilor lui şi nepoţilor lui şi răstră-nipoţilor lui şi la tot neamul lui ce-i se va alege mai de aproape nerăşuit nici odinioară în veci vecilor. Iar hotarul de mai sus scrise otcine ce-şi va alege din tot locul (indiscifrabil) să fie din toate părţile după a sale vechi hotare pe care din veci au umblat· Iar la aceasta este credinţa domniei noastre mai sus scrise Noi Io Constantin Movile Voevod şi credinţa boerilor noştri, credinţa dmsale Nistor Ureche, marele vornic a ţării de jos, credinţa dmsale Pătraşco, marele vornic a ţării de sus, credinţa dmsale Ghiorghi pârcalab din Hotin, credinţa dmsale Stanislav şi Vicol pârcalabii Neamţului, credinţa dmsale Manole şi Luca pârcalabii Romanului, credinţa dmsale Isac Balică ghetman şi pârcălabul Sucevei, credinţa dmsale Lozenschi stolnic, credinţa dmsale Nicoară Preagescul vistiernicul, credinţa dmsale Vorontar comisul şi credinţa tuturor boerilor moldoveneşti mari şi mici. Iar după a noastră viaţă şi domnie cine va fi domn din fraţii noştri sau din copii noştri sau din neamul nostru sau ori pe care altul Dumnezeu îl va alege să fie domn ţării noastre Moldaviei acela să nu le strice a noastră întăitură şi să-i dea şi să întărească singur căci că îi ieaste dreaptă otcină şi cumpărătură cu ai săl drepţi bani Iar spre mai mare tărie şi puterua a tot ce s'a scris mai sus, poruncit-am însine la al nostru credincios şi cinstitul boer pan Lupul Stroici marele logofăt să scrie şi a noastră pecete să o lege către această adevărată carte noastră.

A scris Arseni Nebogeatco la Iaşi în anul 7117 luna Aprilie 5.

Notă: Pergament, bine întreţinut. Un chenar bine aurit şi pictat, ţine locul primei litere „M“. Scriere desluşită, afară de câteva rânduri, cari cu greu se pot descifra, din pricina îndoiturei hrisovului. E scris în în limba slavonă.

Ştampila de ceară, mare şi frumoasă, legată de document cu un şnur roş-albastru. Greutatea pecetei, 500 g.

Are inscripţia: Милостїею бжїею Їѡ Константинъ Могила воевода земли Молдавской.

Pe verso: No. 30. „Грамота на разные вотчины“ adică =hrisov pentru diferite otcine.

V.

1609. *Carte domnească, prin care Constantin Movilă, îi dăruieşte lui Dumitrachi Chiriţa, marele postelnic, satul Sencăuţi şi loc de moară pe rîul Jijia, pentru slujba sa credincioasă.*

Cu mila lui Dumnezeu Noi Io Constantin Movilă [1] voevod' cunoscut facem cu această carte a noastră, tuturor celor ce o vor vedea sau cetindu-se o vor auzi. Adică această adevărata slugă a noastră pan Dumitrachi Chiriţa marele postelnic, slujit-a cu credinţă şi dreptate, Domnilor din înaintea noastră, tatălui domniei noastre Eremia voevod, şi Domnului înaintea noastră Simion voevod şi pămîntului nostru. Iar acuma slujit-a şi nouă cu credinţă şi dreptate şi pămîntului nostru. Drept aceia noi văzînd a sa dreaptă credincioasă slujbă, miluitu l'am înşine cu osebită a noastră milă, i-am dat şi i-am întărit înşine lui dela noi, în ţara noastră a Moldaviei, lui şi cneaghinei sale Marica, mătuşa domniei noastre, fiica boerului Gheorghie, părcalabul Hotinului, cu un sat cu numele (loc tăiat) şi cu loc de iaz, care sat era dreptul domniei noastre, alăturat, la ocolul (loc gol) din ţinutul Hotinului şi dat'am şi miluit'am pre el cu acel sat dintr'o parte pentru a sa dreaptă şi credincioasă slujbă, iar din altă, ei ne-au răsplătit cu una mie galbeni pe care le-am dat în întrebuinţarea pămîntului.

Drept aceia, acel de mai sus scris (loc tăiat) şi cu loc de iaz, să-i fie lui şi dela noi cu tot venitul. Şi după aceasta, iarăşi dat'am

1. Constantin Movilă, fiu lui Ieremia Movilă şi văr cu Simion Movilă, domneşte în Moldova între anii 1608—1611.

şi miluit'am domnia noastră, la al nostru mai sus zis boer dmsale Dumitrachii Chiriţa postelnic şi cneaghinei sale Marica, mătuşă domniei noastre, cu un loc de moară pe rîul Jijia ce este hotarul satului Pipereştii, unde se varsă şi un (loc indiscifrabil) ca să-şi facă sieşi moară, ce mai înainte vreme a fost dat acel loc de moară de răposatul părintele Domniei mele Ieremia voevod, lui Necanul fost mitropolit, şi a fost făcut acolo moara ce a înecat hotarul satului Piperi şi Tomeşii cu acel iaz, întru aceia părintele domniei mele, dacă a văzut că se calcă hotarul acelor două sate, şi a trimis pe Radul Ureadnicul, care a şi tăiat acel mal şi a stat acea moară trei luni, iar rînduiala ce a fost făcute de tatăl Domniei mele, lui Nicanul mitropolit, pentru acea moară, a rămas la el, iar dacă se vor arăta vreo dată, să nu fie de credinţă fiindcă însuşi tatăl Domniei mele i l'a dat şi apoi singur a trimis şi a tăiat, când a văzut că se calcă hotarele acelor două sate. Drept aceia de mai sus scris cu numele Sencăuţi şi cu satul Pipăreştii cu iaz şi cu acel loc de moara lîngă Jijia ce este în hotarul satului Pipăreşti, care să fie mai sus zisului boer d-msale Dumitrache Chiriţa marele postelnic şi cneaghinei sale Marica mătuşa Domniei noastre şi dela noi uric şi otcină şi daanie şi miluire şi răscumpărătură şi întărire cu tot venitul, lor şi copiilor lor şi nepoţilor şi răstrănepoţilor şi întregului neam ce şi va alege mai de aproape nestricat nici odinioară în veci. Iar hotarul celor de mai sus scrise, satul Sencheauţi cu satul Pipăreşti să fie din toate părţile după a sale vechi hotare pe care din veac au umblat. Iar la aceasta este credinţa Domniei noastre mai sus scrise, noi Io Constantin Movila voevod şi credinţa boerilor noştri, credinţa dmsale Nistor Ureche, marele vornic al ţării de jos, credinţa dmsale Petraşcu, marele vornic al ţării de sus şi credinţa dmsale Ghiorghe pîrcalabul Hotinului, credinţa dmsale Isac Balic ghetman şi pîrcalabul Sucevei, credinţa dmsale Stanislav şi Vicol pîrcalabii Neamţului credinţa dmsale Manole şi (loc gol) pîrcalabii Romanului, credinţa dmsale Ghianga spătar, credinţa dmsale Caraiman paharnicul, credinţa dmsale Vasile Lozenschi stolnic, credinţa dmsale Nicoara Prăjescul vistiernicul, credinţa dmsale Vorontar comisul şi credinţa tuturor boerilor noştri moldoveneşti mari şi mici. Iar după a noastră viaţa şi domnie cine va fi domn din fraţi noştri sau din neamul nostru sau din copii noştri sau pe cine Dumnezeu îl va alege, va fi gospodar pămîntului nos-

tru moldovenesc acela lor să nu strice a noastră danie şi miluire şi întărirea ci să le dee şi să întărească, căci că iastă lui aceasta pentru dreaptă slujbă, altă, pentrucă ne-a dat nouă ai săi drepţi bani. Iar cine va îndrăzni să strice a noastră daanie şi miluire şi ntărire acela să nu fie iertat de însuşi Dumnezeu de prea cinstita sa Maică şi de sfinţi părinţi din Niceia şi de toţi sfinţi şi să fie procleat şi răsprocleat şi anatema şi are să dee seama şi răspuns înaintea judecăţii celei straşnice.

Iar spre mai multă tărie şi putere a tot ce s'a scris mai sus poruncit-am la al nostru credincios şi cinstit boer dmsale Lupul Stroici marelui logofăt să scrie, şi a noastră peceate să o lege către această adevărata cartea a noastră.

A scris Arsenie Bojatco în Iaşi în anul 7117 luna Aprilie, ziua 6.

Notă: Pergament mare şi subţire, rupt în cîteva locuri. Scriere deslușită. Este tăiat în două locuri, cu mare băgare de seamă E scris în limba slavonă. Prima literă „M“ este desenată cu creion. Are o pecete mare, frumoasă, bine întreţinută şi de ceară galbenă. Poartă inscripţia „Cu mila lui Dumnezeu, io Konstantin Movila, domnul Moldaviei“. Şnurul de culoarea roş-verde, e lung şi frumos.

Pe verso: Boerului Dumitrachi Chiriţa, pe satul Secheauţi şi pe acea moară de lîngă Jijia, ce se află în hotarul satului Pipereşti“.

Nr. 32. Pentru mai multe moşii.

VI.

1625. *Carte domnească prin care Radu Mihnea dăruește lui Tudori, pîrcălabul Hotinului, satul Clișcăuți și îi întărește cumpărătura din satul Unguraș.*

Cu mila lui Dumnezeu Io Radu voevod[1], domnul ţării Moldoveneşti, facem ştire cu această carte a noastră tuturor celor ce ce o vor vedea sau cetindu-se o vor auzi. Adică acest adevărat boer al nostru *Tudori, parcalabul* Hotinului, slujit-a nouă cu dreptate şi credinţă şi pămîntului nostru; drept aceia şi noi văzînd a lui dreaptă şi credincioasă slujbă spre noi, miluitu l-am înşine pre el cu osăbită a noastră milă şi am dat şi am miluit înşine lui ci

1. Radu Mihnea, vine din Muntenia, şi domneşte în Moldova între anii 1623—1626.

un sat cu numele Clișcăuți ce se află în ținutul Hotinului, care sat era proprietatea domnească, alăturat la ocolul târgului Hotin, așa dar acel sat de mai sus scris Clișcăuți, să fie dela noi dreaptă otcină și milostenie și întărire, boerului nostru mai sus scris Tudori parcalab, lui și fiilor săi și nepoților și strănepoților.

Și după aceasta a venit înaintea noastră și înaintea boerilor noștri, sluga noastră Ghedeon, feciorul lui Voico biv logofăt, după a sa bună voe, de nimeni silit și învăluit și a vândut a sa otcină și moștenire și cumpărătură, pe care o avea dela tatăl său Voico logofăt, a șease parte din satul Unguraș, cu gospodării și cu iaz și cu loc de cosit fân și cu livezi și cu tot venitul, și a vîndut al nostrului boer, a nostru Tudor pîrcalab și soția sale (loc gol) pentru una sută de taleri bani gata. Și asemenea venit-a înaintea noastră și înaintea boerilor noștri cneaghinea lui Vasilie Crăescul biv clucear și fii săi: Gheorghie și Pătrașco și Dumitrașco și Vasilie, după a lor dreaptă voe, de nimeni siliți și invăluiți și au vîndut a sale drepte părți pentru otcină cu cumpătătură din satul Unguraș, partea ce își va alege Gavril Otbrăgăian și sora sa Antemia fii lui Gavi Cucul, din vatra satului, și din cîmp și ape și din locul de moară și iaz și au vîndut boerului nostru Tudor pârcalab, pentru optzeci de taleri bani gata. Și sculîndu-se mai sus scrisul boer al nostru Tudor pîrcalab și le a plătit lor întreg mai sus zișii bani în mînă mai sus scriselor slugi ale noastre, înaintea noastră și înaintea întregii lumi. Iar noi văzînd tocmeala între dînșii și plata întreagă (făcută) și noi asemenea și dela noi dăm și miluim înșine lui, ca să-i fie lui și dela noi uric și otcină cu tot venitul lui și copiilor săi și nepoților și strănepoților și răstrănepoților și întregului neam al său, ce se va alege mai de aproape nestricat și neräușit nici odinioară în veci vecilor.

Iar hotarul satelor, mai sus scrise să fie la hotar din toate părțile după hotarele sale vechi pe care din veci au umblat.

Iar la aceasta este credința domniei noastre mai sus scrise. Noi Io Radu Mihnea voevod și credința boerilor noștri, credința dmsale Aslan, marele dvornic țării de jos, credința dmsale Nicoară marelui dvornic al țării de sus, credința dmsale Ghica, pîrcalab de Hotin, credința dmsate Trufanda, parcalab de Neamț, credința dmsale Miron Barnovschi, hatman și pîrcalabul Sucevei, credința dmsale Mihalache postelnic, credința dmsale Gorgan, spătar, cre-

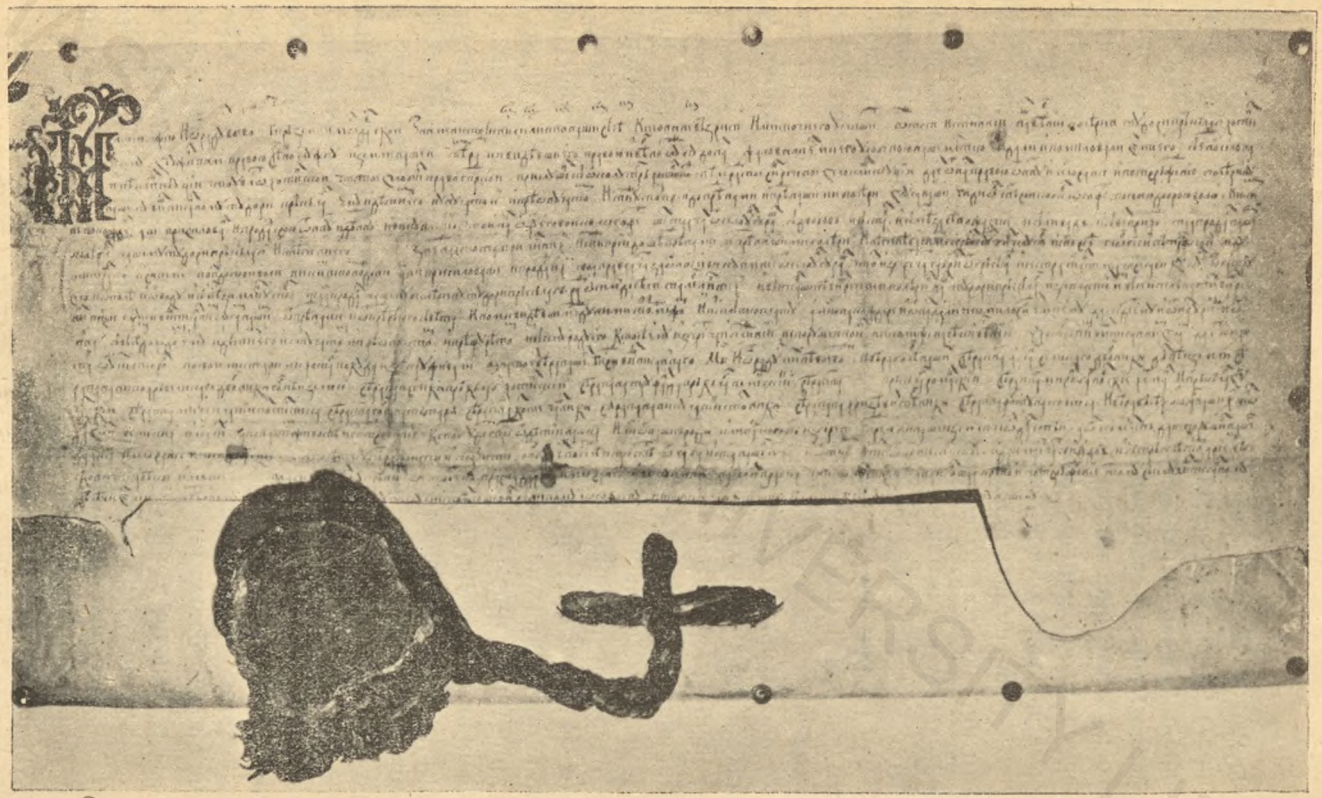

dința dmsale Goste, paharnicul, credința dmsale Niculachi stolnic, credința dmsale Hrizea, vistiernicul, credința dmsale Fortuna, comisul. Și credința tuturor boerilor noștri moldovenești, mari și mici. Iar după viața noastră și domnia noastră cine va fi domn din copii noștrii sau din neamul nostru, sau ori pe care altul Dumnezeu il va alege să fie domn țării noastre a Moldaviei, iar el a Lui milă să nu strice a noastră daanie, milostivire și întăritură.

Iar cine va căuta să strice a noastră orînduire acela să fie procleat și trecleat dela Domnul și Mântuitorul nostru Iisus Hristos și dela cei 318 sfinți părinți din Niceea și să aibă parte cu Iuda și cu trecleatul Arie în fărădelegi și în veci vecilor Amin. Ci să-i dee și să-i întărească aceasta, pe care este lui dreapta daanie și milostenie și răscumpărătură pe care singur și-a cumpărat pe ai săi drepți bani. Iar pentru mai multă puteare și întărire a tot ce s'a scris mai sus, poruncit-am însine la al nostru credincios și drept boer dmsale Dumitrașcu Ștefan marelui logofăt, să scrie și a noastră pecete să o lege cătră această adevărată carte a noastră.

Io Radu Voevod.

A scris Vlasie Mănzul în Suceava în anul 7133 (1625) Fevruarie 30.

Notă: Pergament Litera dela început frumos pictată cu aur, avînd o mînă care binecuvîntează. E scris în limba slavonă. Șnur verde de matasă, cu ștampila domnească de ceară, ruptă și mîncată de vremuri. Totuși încă se vede, steaua Moldovei, cu cruce deasupra, iar la margini, † Cu mila lui D-zeu domn al Moldaviei. Pe verso „Clișcăuți".

VII.

1635. *Carte domnească prin care Vasilie Lupu întărește mai multe cumpărături din Todorești dela ținutul Sorocei, lui Dumitrachi Fulger.*

Cu mila lui Dumnezeu noi Io Vasilie Voevoda domnul Țarei Moldovenești. Cunoscut facem cu aceasta carte a noastră tuturor celor ce o vor vedea-o sau citindu-se o vor auzi: Că cu adevărat sluga noastră Dumitrașcu Fulger și soția lui Marica, fiica Nastasia, nepoata Grigi Hrincovici? a lor dreapta otcină și moșie din ispisocul de împărțire ce-l aveau dela Gaspar voevod [1] a patra parte

1. Gaspar Voevod (Grațiani), domnește 1619–1620. E mazilit de Turci și ieșirea din țară este ucis de doi boieri romîni.

din satul Voråncăuți, partea din mijloc cu lac pentru mori pe rîul Nistru, după cum le dă dreptul lor, privelegiul dela Bogdan Voevod și dela Alexandru Iliaș Voevod,[1] ce să află în ținutul Sorocei, că acea a patra parte ia venit Măricăi soția lui Dumitrașcu Fulger din împărțirea când s'au împărțit ea cu frații ei din a lor drepte privelegii a moșiilor vechi ce avea bunicul lor bătrînul Hrincovici dela Bogdan Voevod și din împărțirea dela Iremia Moghila Voevod și asemenea întărim altă parte dela acelaș sat din Voroncauți, din ispisocul de răscumpărare, ce-l au dela însuș „domnia mea, jumătate din a patra parte dela acelaș sat pe care ei au cumpărat'o dela Inașco fratele Maricăi, feciorul Nastasiei nepotul lui Hrincovici, pentru optezeci și cinci galbeni bătuți și asemenea valea de lîngă Manuca ce este la cel hotar Voroncauți cu cîteva isvoare, unde ședeau niște oameni din Nemirov și a năvălit pe ei Dumitrașcu Fulger, pentru ce a fost lui dreapta ocina și moșie dela hotarul Voråncăuți, după cum arata înaintea noastră . . . . dela Ștefan Tomșa Voevod[2] și dela Gașpar Voevod pentru care așa cum este să fie lor și dela noi cu tot venitul și după aceasta asemenea dăm și întărim mai sus semnatului Dumitrașcu Fulger și soției lui Marica, a lor dreapta ocina și cumpărătura din ispisocul de răscumpărătură ce-l au dela Ștefan Voevod, jumătate săliștei din Lupșeni cu loc de iaz pe părîul Soloneț ce se află în acelaș ținut al Sorocei, pe care ei ș-au cumpărat dela Ion Iujdilă feciorul lui Dumșa, nepotul Preco, strănepotul bătrînului Lupșa, din uricul ce-l avea străbunelul lui Lupșa, dela Bogdan Voevod, pentru cinzeci ugi galbeni, și asemenea întărim lor altă parte, din aceiaș seliște Lupșeni din jumatatea seliștei, jumatate din ispisocul de răscumpărătură ce-l aveau dela Alexandru Iliaș și din ispisocul de întărire dela Moisei Moghilă Voevod, că acea este cumpărată de el dela Griga Vecică feciorul Erenii, nepotul lui Dumșa pentru cincecizeci taleri arginți, cari să fie lor și dela noi, cu tot venitul; și după acea deasemenea, dăm și întărim lor, din ispisocul de cumpărătură dela Ștefan Tomșa Voevod și dela Moisei Voevod o parte de otcină din satul Todirești din ținutul Crăligături, pe care el, insuș, și-a cumpărat dela Simion Capșa medelnicer, toate părțile lui, ce singur'și va alege din partea locului de iaz și din

1. Alex. Iliaș, domnește 1620--1622, nepotul lui Petru Rareș.
2. Ștefan Tomșa, domnia adoua oară 1622--1623.

vatra satului, şi din pădure, cu livezi; şi altă parte din acelaş sat ce el şi-a cumpărat dela mătuşa lui Frăsînă fiica lui Vicol, toate părţile ce-şi va alege din tot locul pentru 53 taleri arginţi, şi asemenea altă parte din acelaş sat din Todereşti pe care ei şi-au cumpărat-o dela Eudochia, fiica lui Ion Capşa din tot locul din pădure cu livezi şi cu loc pentru prisacă unde au fost casa tatălui lor Cazacu, pentru cincizeci ugi bani gata, şi asemenea altă parte din acelaş sat din Todereşti ce ei singuri şi-au cumpărat dela Nastasia fiica lui Arman, jumătate din partea lui Arman din vatra satului şi din cîmp şi din pădure drept cincizeci galbeni bătuţi, şi asemenea altă parte din acelaş sat din Todereşti ce ei au cumpărat'o dela Mărica Mătiasă fiica lui Andronic şi dela copii lor Gherasie şi Alexa şi Tudoasă şi Tanasă şi Hariton din cîmp şi din pădure cu livezi drept două zeci şi cinci taleri batuţi şi asemenea altă parte din acelaş sat din Todereşti, care era cumpărat de Ştefan Dancu stolnicer dela Cristea feciorul Anuşcăi. Şi rămînînd dela Danco un fiu cu numele Gheorghe şi . . . . numele tatălui său Ştefan Danco stolnicer, drept opt ughi nu s'au împăcat cu sluga noastră Dumitraşcu Fulger şi i-a dat lui acei opt ugi şi a plătit Dumitraşcu Fulger patru ani pentru aceia . . . . . mai sus scris cu casele gata şi cu tot venitul după cum arata înaintea ispisoc, dela Radu voevod şi de întărire dela Moisei Voevod şi asemenea altă parte din acelaş sat din Todereşti ce ei singuri au cumpărat dela Văsiancu şi dela Policianul şi dela Vasile feciorul lui Manoilă nepoţii lui Purcar ; toate părţile lor ce-şi va alege din tot locul drept patru zeci taleri arginţi şi asemenea altă parte dela acelaş sat din Todereşti ce de asemenea au cumpărat-o dela Marco şi dela ficiorii lui Arpenti şi Tănase şi Dochiţa fii Cristinei nepoţii lui Andronic, toate părţile lor ce-şi va alege din tot locul, drept douzeci şi cinci taleri argint şi le-a plătit lor şi birul ţărănesc pentru doi ani; şi deasemenea altă parte dela acelaş sat Todereşti ce insuş a cumparat'o dela Iachim şi dela fratele lui Toader şi dela surorile lor Anghelina şi Maria fii Anei nepoţii lui Bulaşcu, toate părţile ce-şi va alege din tot locul, drept două zeci galbeni bătuţi drept aceia în toate părţile mai sus scrise pentru otcină din satul Todereşti. Ca să fie lui şi dela noi cu tot venitul şi după aceasta deasemenea dăm şi întărim lui una prisacă din ispisocul de miluire ce-l aveau dela Moisei Movilă Voevod că

acea prisacă este la hotar cu Șepteșenii în acelaș ținut Crăligături, la dealul Șepteșenii unde a fost chilia lui Drăgan Șepteș călugărul și am dat și am miluit slugă noastră Dumitrașcu Fulger și soția lui Mărica care este fiica lui Drăgan Șepteș călugărul pentru sufletul tatălui ei Dragan Șepteș călugărul și pentru sufletul mamei ei Alba și au vrut să scrie prisaca în o mănăstire pentru o mare jertfă iar ea a dat'o cu voia bărbatului său Condrea Malici și cu voia feciorilor lor Lupu și Iliaș, drept aceia să fie lor și dela noi cu tot venitul toate părțile mai sus scrise ca ocine din satul Voroncauți cu loc de moara pe râul Nistru ca să fie lor venit din sîmbătă seara și până duminica seara și din seliștea Lupșenii cu loc de iaz pe părîul Soloneț în ținutul Sorocei și din satul Todorești cu loc de prisacă și cu tot venitul ce este în ținutul Crăligături și o prisacă din hotarul Șepteșenii unde a fost Chilia lui Drăgan Șepteș calugărul ca să fie și dela noi, slugei noastre mai sus zisului Dumitrașcu Fulger diac și soției lui Mărica, drepte otcine și cumpărături și uric și întărire, lui și copiilor lui și nepoților și strănepoților și răstrănepoților și tot neamul lui pe cine-și va alege mai de aprope nerașluit în vecii vecilor.

Iar hotarul părților mai sus scrise ca otcine din satul Voroncăuți, și din satul Șepteseni și din satul Todorești să fie lor la părțile care-și va alege, iar din unele lături să fie după vechiul hotare pe care din veac se cunoaște. Iar la aceasta este credința Domniei mele mai sus scrise Eu Vasile Voevod și credință pre iubitului domniei noastre fiu Ioan Voevod și credința boerilor noștri, credința boierului Savin Prăjescu marele voronic al țării de jos credința boerului Dumitrașcu Șoldan marele vornic al țării de sus credința boerului Gavril Hatman și pîrcălab de Suceava, credința boerului Dumitru Buhuși și boerul Pătrașcu Ciogolea pîrcălabii Hotinului, credința boerului Neculaichi pîrcălabul Neamțului, credința boerului Epifanie (?) pîrcălabul.

Credința boerului Apostol Catargi postelnicul, credința boerului Grigore Ureche spatar, credința boerului Gheorghe paharnicul, credința boerului Iordache vistiernicul credința boerului, Grama stolnicul, și credința tuturor boerilor noștri moldovenești mari și mici. Iar după moartea și domnia noastră, cine va fi domn din copii noștri său din neamul nostru sau pe cine Dumnezeu îl va alege domnitor a fi pămîntului nostru moldovenesc, acela să nu

strice a noastră întărire și rînduială ci se deie și să întărească lor pentru a le fi drepte otcine și cumpărături pe ai lor drepți și buni bani, iar pentru mai multă tărie și putere acelor de mai sus scrise am poruncit credinciosului și cinstitului nostru boer Pan Patrașcu Bașotă marele logofăt, să scrie și se lege pecetea de această dreaptă carte a noastră.

A scris Stratilat Borăleanu în Iași în anul 7143 luna Aprilie 12 zile.

Io Vasilie Voevod.

VIII.

1641. *Carte domnească a lui Vasilie Lupu, prin care se întărește mănăstirei Golia din Iași, satul Mălinești, ținutul Hotinului și patru fălci de vie la Cotnar.*

Cu mila lui Dumnezeu Io Vasile Voevod [1] domnul țării moldovenești. Facem cunoscut cu aceasta carte a noastră, tuturor celor ce o vor vedea sau cetindu-se vai auzi. Cu adevărat domnia noastra a dat și a întărit înșine rugătorilor noștri călugări din sfânta mănăstirea Golea din târgul Iașilor unde este hramul Înălțării Domnului și Mântuitorului nostru Isus Hristos a lor dreaptă otcină și daanie și miluire ce este dată și miluită lor de Ion ficiorul lui Condrea Mitnic cu limbă de moarte ce s'a făcut cu adevărată scriere și cu mare jurământ cătră sfânta mănăstire Golia. Asemenea din Ispisoc de daanie și de întărire dela însuși domnia noastra un sat cu numele Milinești din ținutul Hotinului— Serebnice, cu tot venitul și patru fălci de vie de Cotnari până la niște dealuri ce se cheamă dealurile Peașenii. Că acel sat Milineștii și acele patru fălci de vie de Cotnari a căzut în partea mai sus scrisului Ioan ficiorul lui Condrea Mitnic din partea mamei sale cneghinea Sofronia, fiica lui Dumitru Neagoe paharnicul, când ei au împărțit între dânșii a sale otcine, cu fratele mamei sale Sofronia, Vasile Neagoe biv-postelnic și cneaghinea Salomie vo-

1. Vasilie Lupu domnește între anil 1634—1653, e socrul hatmanului Timuș al cazacilor. Poartă lupte cu Matei Basarab din Muntenia, zidește mănăstirile Golia și Trei Erarhi din Iași.

rontăresă, că pe acele el l'a dat şi a miluit sfântei mănăstiri Golia cu tot hotarul, pentru iertarea păcatelor lui şi părinţelor săi. Drept aceea acel mai sus zis satul Milineştii—Sărăbnice din ţinutul Hoinului şi acele patru fălci de vie de Cotnar din dealurile Peaşeni- să fie mai sus scrise sfintei mănăstiri Golia din târgul laşi, dreaptă otcină şi daanie şi miluire şi uric şi întărire cu tot venitul nestricat nici odinioară în veci vecilor. Iar hotarul acelui mai sus zis sat Mileneştii şi Sărăbnic—din ţinutul Hotinului şi acele patru fălci de vie de Cotnar din dealurile Peaşeniei să fie lor hotar, din toate părţile după a sale vechi hotare pe care din veac au umblat. Iar aceasta este credinţa domniei noastre mai sus scrise noi io Vasile Voevod şi a prea iubitului şi prea dragului nostru fiu domnesc io Ştefan Voevod şi credinţa boerilor noştri, credinţa dmsale Toderaşcu, marele vornic al ţării de jos şi credinţa dmsale Toader Petriceico, mare vornic al ţării de sus şi credinţa dmsale Gavril Ghetmanul şi pârcalabii Sucevei şi credinţa dmsale Constantin Stârcea şi Popăscul pârcalabii Hotinului, şi credinţa dmsale Savin Prăjescul şi Pătraşcu pârcalabii Neamţului, şi credinţa dmsale Gheorghiţa şi Zabrino pârcalabii Romanului, şi credinţa dmsale Apostol Catargiu postelnicul, şi credinţa dmsale Grigore Ureche spătar şi credinţa dmsale Gheorghe paharnicul şi credinţa dmsale Iurdachi vistiernicul şi credinţa dmsale Toma stolnic şi credinţa dmsale Bălan comisul şi credinţa tuturor boerilor noştri mari şi mici. Iar după viaţa noastră şi domnie cine va fi ales din copii noştrii sau din neamul nostru, sau pe cine Dumnezeu îl va alege a fi domn pământului nostru al Moldaviei, să nu strice sfintei Mănăstiri, a noastra întărie şi daanie celui mort ci se dee şi să întărească sfintei Mănăstiri. Iar cine va îndrăzni să sfarme aceasta a noastră daanie şi întărire aşijderea milostivirea şi amintirea celor morţi, acela să nu fie iertat dela însuşi Dumnezeu făcătorul cerului şi al pământului şi de Precista sa Maica şi de toţi sfinţi ce bine au plăcut lui Dumnezeu şi să aibă partea lui cu Iuda şi trecleatorul Arie în nesfărşătul veci vecilor, amin. Iar spre mai multă tărie şi puteare celor de mai sus scrise poruncit-am înşine la al nostru credincios şi cinstit

boer dmsale Gavrilaş Matiaşul marele logofăt, a noastră peceate să atârne către aceasta adevărată cartea noastră In reşedinţa noastră Iaşi în anul 7149 (1641) luna Aprilie 21 ziua.

A scris Şaidir. Io Vasilie Voevod.

E scris pe pergament, care s'a păstrat foarte bine. Scriere deslușită în limba slavonă. Pecetea legată cu șnur verde, e din ceară și cu chipul zimbrului cu coroană și cu cruce. Are inscripția: „cu mila lui D-zeu Io Vasilie voevod, domnul Țării Moldovenești".

Pe verso documentului: 7149 Aprilie 21, Melinești Ă.

IX.

1807. *Divanul domnesc din Iași, întărește pitarului Ilie Botezat părți din moșia Matosul din ținutul Orheiului și Lăpușnei.*

Veniamin Mitropolitul Moldovei.

Inştiinţare să face cu această carte a Divanului, că viind înaintea noastră, Domnealui Ilie Botezatul, biv vel pitarnic ne-au arătat asupra părţilor ce are în trupul moşiei Matosul, dela ţinutul Orheiului, or Lapuşna pe apa Botnii, baştină şi răscumpărătură şi cumpărătură dela răzăşii de numita moşie, o mărturie hotarnică dintru acest curgător an, din trecuta luna Septembrie 22, dela Dumnealui Iordache Ramadam biv vel spatar, sărdar de Orhei, că prin cartea Divanului a fost rânduit de-au ales (şi) hotărât părţile Domnului Pitarnic, de către părţile altor răzaşi, întru care aşa s-au văzut scriind Domnului boer hotarnic: „Că mergând la starea locului şi adunând pe toţi răzaşii acestei moşii anume: Ionaşco Nuţă, Dănilă Andonie, Simeon Iocan, Iosif Zlote, Andrei Mârza, Hariton Hâncul, Nastasia Mârza, Andrei zis Mârza, Ion Mârza, Simeon Scrob, Ifrem Andonie, Andrei Antonie, Darie şi Gheorghie Andonie. Cum şi din megieşi anume Lupu Căldare cu ai săi, răzeşi de moşie Puhoiul, ce să megieşăşte la margine din jos cu moşia Matosul; Preotul Ilie sân Gheorghie Sângereanul cu ai săi, răzeşi de moşia Afumaţi, ce să megieşăşte la marginea din sus cu Matosul, cărora făcându-li-să întrebare întâi răzeşilor de Matos de au ceva a răspunde asupra părţilor ce are Domnia sa pitarnic în numita moşie; şi au dat răspuns că cu a lor priimire să se deosebească de o parte părţile ce are Domnia sa după scrisorile ce are şi după cartea domnească de publicaţie

întărită de Măria sa Alexandru Constantin Muruzi V. Voevod. Unde cu priimire amânduror părţilor, s-au învoit întru acest chip: Adecă părţile ce are numitul pitarnic, să-i să aleargă în curmezişul moşiei partea despre Botna, ce să megieşăşte în cap cu moşia Scripiţănii a mănăstirii Sf. Ioan Zlatoust din Iaşi şi părţile răzăşeşti să să alearga iarăşi din curmezişul moşiei la fundul Matosului despre moşia Berehoiul a banul Constantin Cantemir, dânduşi şi scrisoare de învoială unic la mâna altora. Cum şi megieşii împregiuraşi au răspuns: că nu au nici o împresurare despre moşia Matosul, fiind din veci încunjurată cu pietre de hotar de jur împrejur. Şi aşa vazând că nu este nici o pricină, a început întâi a măsura capul moşiei Matosul despre Botna însă cu lanţul de fier de zece stânjeni şi stânjenul de opt palme domneşti, adecă dintr'o piatră de hotar cheotoare Matosului marginii din sus, despărţitoare de Afumaţi, care este în coasta dealului, dela deal de drumul cel mare ce merge pe mersul Botnei, despre faţa Botnii şi puţin mai din jos de o movilă ce este dela deal de drum cam în mersul Botnii, în jos după linia pietrei, până la o piatră de hotar, iarăşi cheotoare marginei din jos despre Puhoiul ce este dela vale de drumul ce vine pe Botna şi în dreptul săliştii Gangurei vechi, unde este şi o groapă de fântână până unde s-au plinit 1091 stânjeni. Şi întru aceste semne s-au încheet capul moşiei Matosul despre apa Botnei. Şi din hotar au început a măsura marginea pe din jos a Matosului şi alăturea cu Puhoiul. Adecă din apa Botnei până la pomenita piatră şi şi s-au găsit 197 pol stânjeni. Şi din piatra la deal şi prin sileştea Gangurei vechi şi piste pârâul ce vine dela satul Budeiul, până la hotar ce este în zare dealului Botnei, până unde s-au plinit 563 stânjeni. Şi din piatră cam la deal şi pe podiş şi la vale până la o piatră de hotar ce este în fundul văei Ursoaia, până unde s-au plinit 545 stânjeni, şi din hotar la vale până la alt hotar ce este în matca văii lui Ilie, până unde s-au plinit 574 stânjeni. Şi de acolo la deal peste fundul văii lui Ilie şi peste zarea dealului şi la vale piste valea Tatarului, până la un hotar ce este în zarea dealului, despre răsărit, ce este între valea Tatarului şi între valea Puhoiului, până unde s au găsit 1067 stânjeni. Şi din hotar la vale prin satul Puhoiul pe din sus şi piste părâul ce curge pin sat şi la deal. Pe dela deal de biserică până la un hotar ce este în coasta dealului despre

satul Puhoi şi din sus de vale ce să numeşte Bahna, până unde s-au găsit 653 stânjeni. Şi din hotar pe coasta dealului şi piste gura unui crac de vale ce să scurge în valea Bahnei, la un hotar ce este din sus şi aproape de drumul ce vine pe la deal şi merge în Puhoi, care este în coasta dealului, aproape de matcă, până unde s'au găsit 555 stânjeni. Şi din hotar drept la deal şi pe lângă drumul pomenit până în zarea dealului la doauă pietri cheotoare Matosului ce sânt în deal în nişte bătagure, care pietre una căuta coasta şi margine Matosului despărţitoare de moşie Puhoi, iar una înfundează pe Matos până unde s-au găsit 351 stânjeni. Şi pin aceste sămne cu măsuri s'au încheiet margine Matosului pe din gios şi alături cu Puhoi iar de toţi stânjenii aceştie margine fac 5095 pol stânjeni. Şi din cheotoare au purces cu măsura fundul Matosului în sus, însă după linie pietrei pin fundul moşiei Berehoi îi Domniei sale Banului Constantin Cantemir până la o movilă înaltă ce este şi săpată în vârf, care movilă este drept în zarea dealului despre Bâc, cheotoare Matosului marginii din sus despre Afumaţi, până unde s-au plinit 1324 stânjeni. Şi cu această măsură s'au încheiet fundul Matosului. Şi din movila pomenită, ce este cheotoare, au purces a măsura margine din sus spre amează zi şi alături cu Afumaţii la vale, pin fundul unui crac a văii Puhoiul şi la deal piste zare acelui crac, şi pe deasupra altui crac de valea Tatarului la vale şi piste piscul ce caută la valea Tatarului, şi piste fundul văii. Tatarului la deal până la o moviliţă din zarea dealului acei văi, care se vede şi la valea Ţipala, şi la vale Tatarului, pe lângă care moviliţă trece un drum despre Băc la Budăi, până unde s-au găsit 1870 stânjeni. Şi din moviliţă piste drum şi la vale pin fundul unui crac de vale ce să scurge la valea Ţipala, şi la deal şi la piste o râpă ce se scurge iarăşi la Ţipala, până la un hotar ce este drept în piscul dealului văii Ţipală, până unde s'au plinit 500 stânjeni. Şi din hotar, la vale tot alături cu Afumaţii şi piste drumul ce merge pe matca văii Ţipala, şi la deal pe coasta dealului până la un hotar ci este în zarea dealului dintre valea ce să numeşte Văculiţa şi între valea Ţipala, şi din sus de drum până unde s'au găsit 867 stânjeni. Şi din hotar la vale, şi piste matca văii Văculiţa până la un hotar ce este în coasta dealului despre amează zi, până unde sânt 458 pol stânjeni. Şi din hotar tot alături cu

Afumaţii, cam la deal şi la vale până la o beşică de movilă ce este în zarea dealului despre Botna, la care moviliţa fiind hotar, s-au găsit scos de plug fiind arată moviliţa până unde sânt 409 stânjeni şi de acolo la vale spre Botna, care hotar este cheotoare Matosului marginii din sus despre Afumaţi, până unde s'au plinit 443 stânjeni. Şi din piatra cheotoare la vale pe şesul Botnii şi piste drumul cel mare ce merge pe Botna până în curgerea apei Botnii, până unde s-au găsit 335 pol stânjeni. Şi prin aceste sămne de măsuri s-au încheiet marginea Matosului pe din sus, şi alături cu Afumaţii. Iar de toţii stânjeni aceştii marginii fac 4784, cu care măsură precum s-au arătat mai sus s-au încungiurat moşiea Matosul din giur împregiur. S-au măsurat şi curmezişul pin mijloc adecă din hotarul ce este în piscul dealului văii Ţipala, la hotarul ce este în matca văii lui Ilii, până unde s'au găsit 1170 stânjeni şi analoghisind stânjenii capului, a fundului şi a curmezişului prin mijloc a numitei moşii au rămas drepţi de împărţala 1195 stângini, dintru care atât Domnia sa Pitarul are să-şi tragă părţile ce are, cum şi răzăşii părţile lor. Deci s-au analoghisit stânjenii amânduror marginelor şi făcând moşiea în giumătate de a curmezişul, după învoiala ce de bună voie au făcut amândoauă părţile, adică Domnul Pitar să ea parte despre Botna cu satul Budăiul şi răzăşii să e parte la fundul Matosului despre Berehoi, cu parte ce să vine de sat din satul Puhoiul, şi după analogon s-au căzut răzăşilor de s-au dat 670 stânjeni socotindu-i mai mult giumătate de moşie cu 163 stânjeni din lungul moşiei. Iar domnului Pitar i s'au căzut 525 stânjeni. Cu care analogon fiind mulţămiţi şi o parte şi alta, după cum să arată prin învoielile în scris ce s-au dat unul la mâna altue, s'au pus şi pietri hotară despărţitoare părţii Domnului Pitar de părţile răzeşilor. Adecă s'au făcut linie, începându-să întâi din marginea Matosului din sus despre Afumaţi, din coasta dialului asupra văi Ţipala, unde s-au pus doauă pietre, însă una înfundează părţile Pitarului de razăşi, iar una caută lungul moşiei la hotarele văii ce sint arătate mai sus. Din cari pietri s-au măsurat şi în fundul văii Crucii ce să scurge la satul Budăiul până unde s-au plinit 200 stânjeni, s'au pus piatra hotar. Şi de acolo măsurându-se iarăş 200 stânjeni s'au pus hotar într'un crac de a văi Crucii ce iarăşi să scurge la satul Budăiul. Şi de acolo cam la deal şi tot

cu linie dreaptă și aproape de drumul ce vine dela Puhoi și să pogoară la Budăi împlinindu-să 200 stânjeni s-au pus piatra despărțitoare. Și de acolo tot la vale coasta dealului despre amiează zi ce caută la matca văii lui Ilii împlinindu-să 200 stânjeni, s'au pus hotar despărțitor. Și de acolo tot la vale și coasta acelui deal, cam în pravalul dealului împlinindu-să 200 stânjeni s-au pus hotar despărțitoare.

Și de acolo tot la vale și în dreptul hotarălor marginii din gios despre moșia Puhoiul, însă precum caută linie hotarălor împlinindu-să 167 stânjeni, s-au pus doao pietri hotară, însă una înfundează părțile Domnului Pitar de părțile răzășilor, iar una caută lungul moșăei la hotarăle văii ce sânt arătate mai sus. Și prin aceste sămne cu măsuri s'au despărțit părțile Domnului Pitar Ilie Botezatul din moșâe Matosul de către părțile răzeșilor, cum pre larg să arată la aciest mărturie hotarnică, în care s-au văzut iscălit însuși Dumnelui spatarul.

După aceea ne-au arătat și scrisoare de învoiala ce s'a făcut între Dumnelui și între răzași pentru despărțirea acelor părți în ce chip s-au așezat să le fie și cum să le urmeză stăpânirea între amândoao părțile, fiind tot dintru acest curgător an și trecuta lună săptembrie 21, în care s-au văzut scrisă numele și pusă degetile răzășilor din numita moșie și adeverită de Iordache Haitul și încredințată iarăși de Dumnelui spatarul rânduitul hotarnic. Asupra cărora părți alesă și hotărâte de rânduitul boer hotarnic, ne-au arătat Pitarul și acea carte domnească ce are încă din anii 1805 Mart 9 de întăritura săvârșirii legiuitei publicații de la Mărie sa Domnul Alexandru Constantin Moruz voevod. Deci dintru aceste arătate scrisori încredințându-să divanul că dumnelui Pitariul a avut în numita moșie acele părți drepte a sale, și că cu ace alegere și hotărătură nu s'au făcut numărul nici o asuprire sau înpresurare ₰ despărțirea părților Pitariului de către răzăși, și cu bună preimire despre amândoao părțile s'au pus și pietri despărțitoare prin mijloc, pe la locurile și sămnile arătate la mărturie hotarnică fără nici o pricinuire atât despre răzăși, cât și despre megieșii împregiurași.

Drept aceia iată dar și de la divan prin cartea aceastâ, să întărește stăpânirea dmsale pitarul Ilie Botezatul, și în urmă clinoromilor săi din neam în neam asupra acelor părți din moșia

Matosul de pe Botna ce sînt la ţinutul Orheiului i Lăpuşna ca să aibă a le stăpâni în veci cu bună pace ca pe dreaptă ocină şi moşie a sa în toati sămnele şi hotarăle lor întocmai după scrisori şi după cuprindere mărturiei hotarnice arătate mai sus, din tot locul şi cu tot venitul, de pe care să aibă a-şi lua obicinuit venit după hotărările ponturilor. Pentru care să poronceşte şi domnielor voastre sărdari de Orhei ca să daţi tot chipul de agiutor dmsale pitarul de a-şi pute strănge obicinuit venit, de la toţi acei ce se vor fi hrănit pe acele părţi alesă şi hotărâte, iar pe cari să vor împotivi să-i supuneţi a urma la toate întocma hotărârei ponturilor. Şi cartea aceasta a divanului să fie Domniei sale pitarului şi în urmă clinoromilor săi din neam în neam, de întăritură statornică în veci, care s'au încredinţat de la divan, şi cu ale noastre întăriturі. E scris pe hârtia mare şi groasă. Păstrat bine. 1807 Decembrie 9. Urmează iscăliturile indiscifrabile.

Documentul e proprietatea d-lui Chiriac Strîmbei,

din com. Puhoi jud. Lăpuşna.

Mihailovici Paul.

Câteva ştiri despre monăstirea Doamnei de lângă Botoşani.

de

T. G. Bulat

Potrivit politicei inaugurate de Ruşi, cu prilejul ocupaţiei din 1806—1812, Mitropolitul Gavriil urmăria situaţia mănăstirilor închinate. Unul din aceste locaşuri, care ajunsese la mare dărăpănare, ca multe altele, în vremea acea, era şi Mănăstirea Doamnei, de lângă Botoşani. Iconomul Ilie fu însărcinat de către Dicarterie să meargă să cerceteze ce este acolo şi să raporteze. Acesta se interesă, iar rezultatul era destul de rău: mănăstirea era închinată mănăstirii Rusico din muntele Alos, iar în chiliile ei se aşezase un boer, anume Constandin pitanul.

„Dela“ nr. 175 Arhiva Mitropoliei Chişinău.

Exarhul numi un egumen nou, căruia îi impune un program de lucru, neuitând să-i reamintească, că embaticul se va trimite mănăstirii Rusico „atunci când să va deschide graniţa, iar până atunci nu". Cea ce socotim mai interesant decât toate acestea este însă „Condica" mănăstirii, după care s'a scos „perelipsis" de toate scrisorile mănăstirii. Lucrarea este a dascălului Iordache, care-şi zice—după moda rusească—Botoşanschi.

Intâiul „ispisoc" porneşte dela 1381, ceea ce ne-ar duce pe vremea lui Petru întâi; al doilea deasemenea, dă de gândit! Aceste mărturii, cât şi bogăţia lor sunt indicii, că numita mănăstire a Doamnei a fost o veche şi importantă aşezare moldovenească.

I.

Prea cinstitii şi exarhiceşti dicasterii a sf. Mitropolii Moldaviei cu smerenie mă închin.

Poroncitoare carte prea cinst. şi exarh. dicasterii din 18 Noembr. cu plecăciune am luat în 24 Noembr. şi poronca pentru ca să merg la mănăstire Doamnei, ce să află aice aproape de Botoşani şi să fac cercetare, în ce stare să află numita mănăstire şi unde este închinată, şi ce acareturi are, şi de către cine să stăpăneşti, pre larg am înţeles. Pentru care va şti pre cinst. şi exarhicească dicasterie, că îndată după primire poroncii mergând la numita mănăstire şi făcând cu amăruntul cercetare, s'au aflat că este închinată această mănăstire la sf. munte, la o mănăstire ci să numeşte Rusico şi o are în stăpânire un boerio anume Costandin pitr, grec, om cu fimeie cu copii, şezătoriu în chiliele mănăstirii, luată dela egumenul mănăstirii Rusico, cu etision 400 lei pe an, cu moşie cătă este împregiuru mănăstirii, cu sat pe care să află lăcuitori peste 60 gospodari, cu iaz, cu moară, cu cinci pogoane de vie, cu şapte dugheni în târgul Botoşani, care dugheni cuprind chirie lor 363 lei pe an. Şi deosăbit de scrisoare ce s'au văzut la mâna numitului pit. dila mănăstire Rusico, mai are şi altă scrisoari şi dila Prea o sfinţie sa părintele proin mitropolitul Veniamin de pe care scrisori scoţându-să copii aparalacton s'au trimis. Şi să află numitul pit. intrat în stăpăniri mănăstirii din velet 1808 Apr. 23, iară pe cătă vreme are să mai stăpânească nu are hotărâre, împuternicindu-l scrisorile ce are la mână, ca să stăpânească pe mă-

năstire cu moşie şi cu acareturele ci s'au zis mai sus pi cătă vrime să va afla şezatoriu aice în Moldavie, pără va găsi vreme să meargă la Ţarigrad. Iară mănăstire să află întro stare pre proastă mai mult decăt o biserică de mir ce nu ar ave nici un acaret: înlăuntru catapeteazma nezugrăvită, veşmintele foarte proaste, nevrednice de a mai sluji preotul cu dănsele, chiliele să răsăpesc, îngrăditurile stricate, dobitoacele umblă prin ţintirim, numai o evanghelie am văzut lucru mai bun, firicată cu argint, pe care o au firicat orăndatorul ce să află acum, cu a sa cheltuiala. Mai are această mănăstire Doamni şi altă moşie mai la cămp ce numeşti Costeşti, pe care moşie o are în stăpănire cu anul un neguţitoriu anume Gheorghie Drumbali, luată în arendă dela sf. sa părintele Kir Teodorit arhimandrit ce este egumen la mănăstire Floreşti, fiind sfinţia sa epitrop cu contract pe doi ani, căte 2000 lei pe an, începăndu-să anul din leat 1808 Apr 23 pără acum la sf. Gheorghie viitoriu 1810 Apr. 23; în care contract arată că după cum s'au dat moşie Costeşti lui Gheorghie Drumbali numai pe doi ani, asămini şi mănăstire Doamni cu moşie şi împregiur i cu alte acareturi s'au dat pit. Costandin iarăşi pe doi ani, după care contract să înplineşti avadeoa la amăndoi orăndatorii acum la sf. Gheorghie viitoriu. Dar s'au mai văzut la măna lui Gheorghi Drumbali ce stăpăneşti Costeşti şi alt contract tot dela arhimandritul Teodorit, mai dăndu-i moşie Costeşti încă pe un an de zile dela sf. Gheorghie viitoriu înainte, ca să o stăpănească, de pe cari contracturi scoţând iarăşi asămine copii, am trimis. Pentru cari nu lipsăsc a înştiinţa şi sănt al preocinst. şi exarhiceştii dicasterii pre plecata slugă.

Ilie iconom şi prot.

1809 Noemb. 28.

II.

După darul şi puterea Prea sfăntului şi de viaţă începătoriu lui Duh, ce s'au dat noao dela însuşi marele Arhiereu Domnul nostru Is. Hs. prin sfinţii şi sfinţiţii săi ucenici şi apostoli şi ai lor următori, spre a povăţui şi a tocmi ceale spre folos în bisearica lui Dumnezeu, avînd asupra voastră încredinţată prin prea înaltă împărătească bună voire de prea sf-tul îndreptătoriul sinod a toată

Rossia duhovnicească păstorie a acestor pravoslavnici prinţipaturi a Moldaviei şi a Valahiei.

Neaparată datoriea noastră cunoaştem a povăţui şi a aşeza toate spre zidirea şi folosul pravoslavnicii Bisearici. Drept acea fiindcă mănăstirea Doamnei, ce se află în Moldavia la ţinutul Botoşanilor, închinată la mănăstirea Rusus dela sf-tul munte al Atonului, acum mai bine de doi ani decând nu numai că au rămas făr de proestos şi făr de buna ocărmuire, dar şi iconomiea casii din zi în zi scade şi să împuţunea că cu pagubă folosului, precum şi biserica în lăuntru este lipsită de buna cuviincioasa popodoabă. Şi acareturile mănăstirii să află mai de tot râsipite, ne având povăţuitoriu bisericesc ce dată fiind cu contract unui pitar Constantin pe doi ani. Pentru care noi, după puterea ucazului pre osfîntului îndreptătoriului sinod din 23 alui Dechembrie a anului trecut 1808, iată am rânduit igumenul mănăstirii pe cuvioşia sa ieromonahul Teofan, ca unul ce este cu mătania dela mănăstirea Rusico, unde este închinată această mănăstire, încredinţându-i spre o cărmuire pe numita mănăstire cu toate ale ei atât ceale stătătoare cât şi ceale mişcătoare şi au fost şi mai nainte igumen la această mănăstire până ce l-au scos Mitrop. Ven[iamin] după hatărul pitariului Constantin şi arh. Teodorit (?). Şi bisearica cu toate ale ei ca să păzească în toate buna orânduială, să se silească a tocmi şi a spori toate spre folosul mănăstirii. Aşa dar, va fi datoriu numitul igumen Teofan a avea întâiu purtare de grijă pentru buna cuviinţa bisericii la toate, slujba bisăricească sa-s păzască întrânsa după orânduiala pravoslavnicii bisearici a răsăritului cu toată sărguinţa şi evlavia neschimbată, pentru care să ţie monahi de ajuns, atât pentru bisearică, cât şi pentru poslușnic mănăstirii, îmbrăcămintea prestolului, vasele, odăjdiile, candelele şi alte trebuincioasă bisericeşti lucruri să fie toate fără lipsă şi după cuviinţă. Pomenirile ori panahidele pentru ctitori după a lor lui D-zeu primită dorire şi după hrisoave, în vremea lor să se săvârşească cu toată sârguinţa. Călugării în mănăstire să vieţuiască după pravilele sfinţilor părinţi, neavând voe la lucruri ce nu sânt îngăduite cinului lor. Aşijderea va avea purtare de grijă a spori ale iconomiei, şi în tot anul a trimite la mănăstirea Rusus dela sf-tul munte embaticul care şi până acum s'au dat, însă atunci când să va deschide graniţa, iar până atunci nu. Nimic de ale mănăstirii

instreinând fiindcă pentru toate va avea a da samă, venitul mănăstirii plătit obicinuitul embatic, îl va metahirisi la trebile mănăstirii la ţinearea călugărilor şi a poslușnicilor, precum şi la trebile sale după cuviinţa cinului său neoprit. Iară prisosul venitului îl va întrebuinţa la ceale de folos după poruncă şi după întâmplarea trebuinţelor. A îndatora mănăstirea nici decum nu va avea voe. In mănăstire va ţinea afară de condică, în care sânt toate lucrurile mănăstirii scrise, încă două condice pentru venit şi pentru cheltuială date din exarhicească dicasterie după care îşi va da sama în tot anul. Aceea dară să porunceşte voao monahilor şi poslușnicilor precum şi tuturor robilor şi slugilor, şi tuturor lăcuitorilor din satele mănăstirii Doamnei, să daţi numitului igumen Teofan toată cinstea şi cuviincioasa ascultare, ca unui egumen al mănăstirii şi voao povăţuitoriu, căruea pentru adeverinţă i s'au dat aceasta a noastră arhipăstorească gramătă cu pecetea şi iscălitura noastră întărită. Dat în Bucureşti la anul dela zidirea lumii 7318 :ară dela naştiria Mântuitorului nostru Is Xs. 1810, în luna lui Februarie 25 zile 1810. Nr. 133.

1810

Condica a mănăstirii sfântului marelui mucenic Panteleimon din ţinut. Botoşani de toate scrisorile mănăstirii de pe care s'au scos perilipsis cu veleaturile lor în oraşul Botoşani de dascălul Iordache Botoşanschi.

Perelipsis de toate scrisorile mănăstirii Doamnei dela ţinut Botoşani unde să cinsteşte şi să prăznueşte hramul sfântului marelui mucenic Panteleimon, fiecare scrisoare cu veleatul ei cum în jos s'arată anume 1810 Mai 10.

1. Ispisoc sărbesc vechi scris din 6889.
2. Ispisoc sărbesc dela Radul Vvod din 6995, Ioli 12.
3. Ispisoc sărbesc vechi dela Ioan Radul Vvod din 7004.
4. Ispisoc sărbesc dela Ioan Radul Vvod din 7010, Feb. 18.
5. Ispisoc sărbesc dela Moisi Moghila Vvod din 7139, Ioni 10.
6. Ispisoc moldovinesc de la Moisi Moghila Vvod din 7139, Sept. 22.
7. Ispisoc moldovinesc pentru un sat anumi Cetăţuia şi cu meri în apa Bârlatului şi cu un salaş de ţigani, anume Grigorie

cu muere şi copiei lui la ocolul Tărgului Bărlatului din 7139, Avg. 3.

8. O copie grecească scoasă depe ispisocul lui Moisi Moghila Vvod din 7139, Avg. 3.

9. Ispisoc sărbesc dela Alexandru Ilies Vvod din 7140 April 25.

10. Ispisoc moldovinesc dela Moisi Moghila Vvod pentru vecinii ce au avut mănăstire din 7142 Septemb. 8.

11. O dieată Anastasiei Fătoae din Botoşani care au afierosit o casă cu locul ei din tărgul Botoşani la mănăstirea Sfântului Panteleimon din 7156, Avg. 3.

12. O carte gospod dela Costandin Mihail Cehan Racoviţă Vvod pentru o pivniţă de piatră cu care carte poronceşti să fie pivniţa apărată de toate dările pe alte crăsme din 7258, Febr. 9.

13. O hotarnică a mănăstiri arătătoare cum au hotărît moşie mănăstirii şi moşie livezile ce s'au luat de supt stăpânire Călmăsoare scrisă de hotarnicii Ioan Başotă şătr. i Mihai Talpă căpt Ioniţi Soroceanu din 7261, Noembr. 8.

14. Un hrisov moldovinesc dela Domnul Scarlat Vvod spre a scuti 200 stupi de disatină şi 200 oi de goştină şi 40 vite de văcărit şi 200 vedri vin de vădrărit şi 2 oameni de scuteală acest sat dat mănăstirii din 7265,

15. Un zapis de danie intărit cu trei peceti dat de un Stefan Manolachi şi surorile lor şi Aniţa de o vie ce au dat-o unui Iani Hadănbul, a postelnicului la mănăstire lui, cu hramul Naşterii Precistii la Hărlău. Apoi acel Iane Hadănbul au făcut via această danie mănăstirii sfântului Panteleimon cu vae a tot soborul călugăraşilor lui din 7169, Noembr. 4.

16 O carte gospod dată de Doamna Ecaterina a Dabija Vvod spre ocrotire şi păzire mănăstirii să nu fie supăraţi nici cu o dare ci să află pe alţi locuitori din 7170, Ghenar. 8.

17. O carte de blestăm dela preosfinţitul mitropolit Gavriil asupra celor ce au impresurat moşie, şi au strămutat hotarăle mănăstirii scrisă din 7271, Ghenar 15.

18. Un ispisoc sărbesc de la Domnul Ilieş Alexandru Vvod întăritor asupra moşiei mănăstirii cu numele Costeşti la ţin. Botoşani scrisă din 7175, Sept. 1.

19. Un ispisoc moldovinesc dela Domnul Duca Vvod pentru heleşteul din apa Teişorii a moşiei Costeşti din 7178, Ioli 9.

20. Ispisoc moldovinesc dela Domnul Ştefan Pătrul Vvod a satului Costeşti scris din 7181, Noemb. 21.

21. Ispisoc sărbesc dela Domnul Ştefan Pătru Vvod intăritoriu pentru poslușnici şi pentru disătine scris din 7181, Sept. 5.

22. Ispisoc moldovinesc dela Domnul Duca Vvod pentru vecinii ce au avut mănăstire cu care îi imputerniceşti a-i căută şi a-i aduce la mănăstiri ori de unde i-ar găsi scris din 7189, Ghenar. 2.

23. Un zapis dela Gheorghie a lui Paval şi cu ficiorii lui Sandul şi alţii în care scrie că au vândut vatra heleşteului în apa Drăslevcei mănăstiri acestei scris şi întărit cu pecete târgului Botoşani din 7185, Dechem. 20.

24. O scrisoare mărturie dela Costantin Jora sardar şi dela Dimitraşcu clucer vornici de Botoşani şi dela alţi târgoveţi bătrâni, pentru un loc de casa Anastasiei Fătoae şi bărbatul ei pe Fătul care au făcut danie mănăstirii cu osabită scrisoare şi mărturie aceasta iaste scrisa din 7190,

25. O carte a răposatului mitropolit Dosoftei din Suceava cu pecete mitropoliei Sucevski, arătătoare că au aşăzat pi Hrisantu egumen la mănăstire Panteleimon din 7193, Dechem. 20.

26. Un hrisov moldovinesc dela Domnul Mihai Racoviţă Vvod de apărare mănăstirii de toate darile şi angherile ce sânt pe alte mănăstiri şi lăcuitori scris din 7216, Noembr. 18.

27. Un ispisoc moldovinesc dela Domnul Ioan Mihai Racoviţ Vvod cu care întăreşti stăpânire mănăstirii pe moşie Costeşti ţinut Botoşani scris din 7232, Febr. 14.

28. O carte de milostenie dela mitropolitul Gheorghie din Suceavă şi a toată Moldovii cu care au dat voe călugărilor mănăstirii sa umble după milostenie din 7235, Avg. 30.

29. Ispisoc dela Domnul Ioan Ghica Vvod cu care împuterniceşte mănăstire să stăpânească jumătate de heleştiu anume Irimiiol ci easte pi apa Teişori la ţin. Botoşani scris din 7236, Avg. 15.

30. O copie moldovinească scoasă din ispisocul Domnului Grigorie Ghica Vvod care împuterniceşti pe shastrul Agaton dela săhăstrie Gaftonului a. ş. stăpâni moşioara sa din 7238, Oct. 1.

31. O copie moldovinească scoasă după ispisocul Domnului Costandin Nicolai Vvod cu care împuterniceşti pe sahăstria Gaftonului a-ş stăpâni moşie, ertându-i desătina goştina şi poslușnici de toate dările şi anghereile scris din 7242 Noembr. 25.

33. O carte gospod a Domnului Ioan Grigorie Ghica Vvod moldovinească pentru apărare pometilor mănăstiri din 7244, Iuni 5.

34. Un hrisov moldovinesc dela Domnul Ioan Grigorie Ghica Vvod ocrotitor de toate havalelile şi dările ce curg pă alti lăcuitori şi pe alte mănăstiri. Mănăstirea această să nu fie supărata întru nimică scris din 7245, Mai 20.

35. O copie de pe un hrisov moldovinesc a săhăstriei mănăstirii Gaftonului de miluire şi scuteala dela Domnul Grigorie Ghica Vvod scris din 7245, Noembr. 25.

36. O carte gospod dela Domnul Grigorie Ghica Vvod în care scrie către boerii vornici de Botoşani pentru un loc de crăşma mănăstirii, când ş'ar face crăşmă să nu fie supăraţi nici cu o dare sau havaleli ce sănt pe alti locuitor 7248, Mai 24.

37. Un zapis ce au dat egumenul din vremea acea să izască un iaz şi să-l stăpănească cu a sa cheltuiala scris din 7250 Febr. 5.

38. Un hrisov de miluire dela Domnul Ioan Nicolai Vvod moldovinesc întru care arată că s'au milostivit şi scuteşti mănăstirii de desătina 300 stupi şi de gostină 300 oi şi la vreme văcăritului 50 vite şi 300 vedre vin să nu fie supăraţi cu aceste dări nici dă cum mănăstire din 7252, Mai 25.

39. O carte gospod dela Domnul Grigorie Ghica Vvod moldovinesc pentru pricina unii priveli a unii casa jidovască ce au avut un Manoli Neguţitoriul cu d-lui Dumitraşcu Călmas vel ban. Şi pentru că-i venia peştile din iazul lui Manoli Dumitraşcu Călmas care iaz iaste a mănăstirii din 7256, Sept. 30.

40. Un suret scos de pe ispisocul Domnului Grigorie Ghica Vvod ce scrie că au dat şi au luat pe boeriol Domniei Sale Dumitrascu Calmas cu o bucata de loc ce să numeşte livezile care să află lângă moşie mănăstirii din 7255, Aug. 11.

41. O carte gospod dela Domnul Grigorie Ghica Vvod pentru 2 oameni de poslușanie mănăstirii 7256, Noembr. 7.

42. Hrisov dela Domnul Constandin Mihail Vvod de scuteala pentru stupi, pentru oi, pentru văcărit 7258, Febr 8.

43. Un hrisov moldovinesc dela Domnul Constandin Mihai Cehan Racoviţă Vvod întăritor atăt pe moşăe înprejiorul mănăstirii căt şi pe moşie Costeşti, arătător de toate hotarale amănduror moşiilor cu care întăreşte stăpăniri mănăstrii din 7249, Mai 25.

44. Un hrisov dela Domnul Constandin Mihail Cehan Raco-

viţă Vvod moldovinesc cu care dă miluire şi înputerniceşti pe mănăstire a stăpăni o bucată de moşie livada ce să stăpâne de Dumitraşcu Calmaş, care să dedesă miluire dela Domnul Grigorie Vvod cu ispisoc, socotind că din hotarul târgului, apoi au rămas a mănăstîrii din 6259 Mai 25.

45. O hotarnică moldovinească arătătoare din prejurul mănăstirii a tuturor hotarălor, iscalită de orânduiţii boeri hotarnici Ioan Izmană sătrar, Ananie vornic de poartă, de Adam Pancul biv vel pitar din 7259, Oct. 6.

46. Un suret scos de pe hotarnică mănăstirii care au hotărât Ioan Izmană sătr. şi Anania vornicul şi alţii, care mai pă urmă viind alt hotarnic Vasăli Bohăescul vel med şi cercertându-o, au aflat-o adevărată şi întocma şi au şi încredinţat-o cu a sa iscălitura din 7259, Dechembr. 10.

47. O scrisoare de înştinţare ce faci Vasăli Bohăescul med către Domnul Constandin Mihai Cehan Racoviţă Vvod în care arată că hotarnica o au aflat întocma, cum şi pentru heleşteul din părăul Dreslevna zice că au găsăt cu cali şi cu dreptate ca easte drept a mănăstirii Doamnei din 6259, Dechemb. 11.

48. O carte gospod dela Domnul Ioan Teodor Vcod cu care nputerniceşti pe Sofronie egumenul a-ş lua venitul din tot locul moşiei mănăstirei Doamnei din toate din 7267, Mai 3.

49. O carte a Divanului în care poronceşti ca să nu supere pe poslușnicii ai egumenului Eftimie dela mănăstire Doamnei întru nimică din 1722, Febr. 15.

50. O ţădulă a boerilor Ţării munteneşti cătră Domnul Bucureştilor pentru pricina unor bani ce ave a lua mănăstire Rusico din 1763, Febr. 28.

51. Un hrisov moldovinesc dela Domnul Grigorie Alexandru Ghica Vvod cu care atât întăreşti stăpânire mănăstirii şi hotarăle moşiei cum şi pe băneasa Marie soţie lui Dumitraşcu Calmas cu totul o dezrădăcinează din stăpânire locului moşiei ci să numeşti livada din 1764, Noembr. 2.

52. O copie scoasă de pe hrisovul Domnului Grigorie 2. xandru Ghica Vvod de mai sus pomenit din 1764, Noembr. Ale-

53. O carte a boerilor Divanului cnejiei Moldaviei întru care să trimită înştiinţare pentru 15 liode scutelnici ce-s daţi cu salvogvardie pre înălţatului fermaşal la mănăstire Doamnei întru nimică să nu să supere din 1774, Sept. 14.

54. O carte a Domnului Grigorie Alexandru Ghica Vvod poroncitoare către boerii vornici de Botoşani ca să hotărască şi să deosăbiască moşie mănăstirii Doamnei de supt înpresurare altor moşii megieşeşti.

55. Un hrisov dela Domnul Grigorie Alexandru Ghica Vvod în care hotărăşte ca mănăstire să aibă a scuti de desătină 200 stupi, 200 vedri vin şi de goştina 200 oi şi altele din 1776, Ioli 20.

56. Un hrisov dela Domnul Grigorie Ghica Vvod prin care hotărăşte că au dat şi au miluit pe mănăstire Doamnei cu un loc de casă în târgul Botoşani în mahalaoa Târgu nou din 1776, Dech. 1.

57. O carte a Domnului Costandin Dimitrie Moruz Vvod prin care scrie boerilor vornici de Botoşani că au jăluit Marie băneasa lui Dumitraşcu Calmaş cum mănăstire Doamnei i-ar fi luat o bucată de moşie livada şi că-i păgubaşe de tot venitul ei cerându-o întru a sa stăpânire scrisă din 1778, Mai 14.

58. Un hrisov dela Domnul Costandin Dimitrie Moruz Vvod cu care milueşte pe mănăstire spre a fi scutită de goştină de desătină de vădrărit scris din 1780 Ioni.

59. Un hrisov dela Domnul Alexandru Ioan Mavrocordat Vvod cu care miluești pe mănăstire spre a fi scutită de 200 stup i mascuri de desătină, 200 vedri vin de vădrărit, 200 oi de goştină scris din 1786, Mai 20.

60. Una carte gospod dela Domnul Ioan Mihai Racoviţă Vvod în care scrie că s'au judecat egumenul Agaffon cu nişte vecini care zic[e] că ei s'au răscumpărat dela Varlam arhimandritul mănăstirii iar Domnul i-au dat înapoi scrisă fără velet.

61. O jalobă a băneşii Mariei ce da Măriei sale lui Vodă pentru moşie Livada a mănăstirii scrise fără velet, Octb. 24

62. O carte a boerilor vornici di Botoşani scriind către d lui Nicolai Bals vel vornic în care fac arătari că băneasa sa Marie să află bolnavă la pat şi nu poate să margă să să judece cu egumenul ot mănăstire Doamnei pentru moşie Livada scris din 1786, Ghen. 30.

63. O carte către boeri vornici de Botoşani dela vel vornic Nicolai Balş în care scrie că au făcut îndestulă rugăciune la Vodă şi n'au dat îndată parte de stăpăniri mănăstirii scrisă fără veleat Febr. 3.

64. O carte dela Domnul Alexandru Ioan Mavrocordat Vvod

dată la mâna egumenului Vlasie cu carele îl imputerniceşti ca sa-ş strângă mănăstire de pe moşie Livada tot venitul din tot locul după ponturile gospod scrisă din 1786, Iuli 8.

65. Un răvaş ce scrie Ianacachi Calimah către logofeţie ce mare, că fără sminteală va trimite pe maică sa băneasa Marie la Divan, şi va sta în giodecată cu egumenul de mănăstire Doamnei pentru moşie Livada din 1786, Ioli 17.

66. O jalobă grecească dată dela mănăstire către Domnul din vreme aceea pentru moşie Livada din 7261, Noembr. 8.

67. Altă jalobă grecească dată de egumenul Vlasie către Domnul de atunce tot pentru moşie Livada buirdisită către veliţii boeri sa cercetezi fără velet, Noembr. 15.

68. Un zapis dela Antimie fimea lui Ursul Vracniţă cu ficiorii ei Nicolai, Ioan şi Dumitraşcu cari de bună voea lor au vândut o vie a lor dela Hârlău lui Dumitru Roşca vornicul ce au fost în Botoşani drept 60 leiitară Dumitru Vornicul o au făcut danie la mănăstire Doamnei fără velet, Febr. 1.

69. O carte de judecată dela Neculai vel ceaşnic vadrar ce au fost pe vremea acea la Cotnar, în care scrie că s'au giodecat fimea lui Vracniţă pentru vie de sus pomenită fără veleat, Oct. 12.

70. O carte a Divanului Cnejiei Moldaviei dată mănăstirii pentru opt oameni scutelnici lăsaţi din visterie pentru slujba mănăstirii să nu fie supăraţi nici cu o dare ca alţi lăcuitori din 1790 Febr. 25

71. O carte a Divanului Cnejiei întru care poroncește tuturor boerilor slujbaşi să nu îndrăznească a trece peste ispisoacele şi hrisoavele ce are mănăstrire de scuteală pe stupi, sfini (?) şi desătină de oi i vădrărit ci întocmai să urmeze din 1789, Oct. 11.

72. O carte a decasteriei din porunca mitropolitului Ambrosie scrisă către egumenul pentru vedamostie din 1790, Ioni 6.

73. O carte a decasteria din poronca mitropolitului Ambrosie pentru veniturile mănăstirilor să să facă condici, atât de venituri, cum şi de cheltuelile mănăstirei, care toate aceste să se scrie în condice şi din an în an să se trimită condica în decateria Mitropoliei 1791, Febr. 7.

74. Un hrisov a Domnului Mihail Costandin Sutul Vvod de miluire mănăstirii prin care hotărăşti, ca după alte hrisoave de miluire ce au dat alţi luminaţi Domni, asămine şi domnie sa, s'au

milostivit şi au dat acest hrisov, cu care să-s scutească mănăstire de 200 stupi i sfini vin de vădrărit şi 200 oi de goştină pe aceste nici un ban să nu plătească, cum şi 2 oameni asămine să fie apăraţi şi scutiţi de tot birul visteriei cum şi de alte dări scris din 1793, Octb. 3.

75. Un răvaş dela episcopul Dositei Maramorschi ce scrie către un arhimandrit Ezachil dela mănăstire sfăntului Atanasie ot Copou la Eşi scris din 1755 Noemb. 26.

DOCUMENTE DIN SECOLUL AL XVI—XVIII-LEA

de *T. L. Boga*

1560 martie 18. *Alexandru Lăpuşneanu întăreşte lui Vitoltu biv comis, stăpînirea asupra mai multor cumpărături.*

Suret depe suretul din ispisoc vechiu pe sărbie dela Alecsandru voevod scris de Gavriil Grigorovici din let 7068 mart 18, tâlmăcit de clucer Pavăl Debriţ ot mitropolie, fiindu atunce polcovnic.

Inştiinţare facem prin aciastă carte noastră tuturor cui vor căuta asupra ei sau vor auzi cetindu-să, cui să va căde a şti. Precum au venit înainte noastră şi înainte boerilor noştri, slugile noastre Picioran şi fratile său Părţăilă, feciorii Danciului şi de a lor bună voe de nime săliţi nici asupriţi, şau vândut a lor driaptă ocină şi moşie din ispisoc de danie ce lau avut tatăl lor Danciul dela fratele domniei mele dela tînărul, Ştefan voevod, un loc din pustiu Gura sălcii pe doă troeni, ca săşi aşăzi sat. Acel loc lau vîndut slugii noastre lui Vitoltu biv comis drept una sută şi şasă zeci zloţi tătărăşti. Şi sculăndusă sluga noastră Vitoltu biv comis au plătit toţi deplin acei de mai sus arătaţi bani 160 zloţi tătărăşti în mînule slugilor noastre lui Picioran şi frăţine său lui Părţăilă feciorilor Danciului. După aceia au venit înainte noastră şi înainte boerilor noştri a Moldovei sluga noastră Popuşă feciorul lui Petrilă şi de a lui bună voie de nime sălit nici asuprit şi au vîndut driaptă ocina lui şi moşie din ispisoc de cumpărătură ce lau avut el dela Petru voevod, a cince parte din sat din Buhăşăni în ţinutu Chigheciului la maluri. Acea o au vîndut iarăş slugii noastre

lui Vitoltu biv comis, drept şasă zeci zloţi tătărăşti. După aceia tij au venit înainte noastră şi înainte boerilor noştrii a Moldovei Dragoman din Băsăşti şi de buna voe lui de nime sălit nici asuprit sau vîndut o vie şi o a patra parte din Băsăşti iarăşi slugii noastre lui Vitoltu biv comis drept noă zăci şi şăpti zloţi tătărăşti, care aciastă vie şau fostu făcuto singur Dragoman cu mîinile sale, cum şi altă vie de lîngă ceea laltă vie ce şau cumpărato dela Petre drept noă zăci zloţi tătărăşti, cum şi un drept rob al său ţigan anumi Ghimon ci şi lau cumpărat dela Iurie spătar drept opt zăci şi trei zloţi tătărăşti. Sculînduse dar sluga noastră Vitoltu biv comis au plătit toţi deplin acei de mai sus arătaţi bani patru sute şi nouă zăci zloţi tătărăşti în mîinile mai sus numiţilor. Deci văzîndu şi noi aciastă de bună voe tocmală şi plată deplin noi încă aşijdere şi dela noi am dat şi am întărit acestu de mai sus numit loc din pustiu Gura sălcii la doă troeni şi ace a cince parte di sat di Buhăşăni în ţinutu Chigheciului la maluri şi acele doă vii şi acel rob ţigan [1] mai sus numitei slugii noastre [1] dela noi uric cu tot venitul şi fiilor lui [1] şi la tot neamul lui, cini i să va alege mai de aproape nestrămutat nici odinioară în veci. Iar hotarul acestor mai sus numitilor [1] a cince parte din sat din Buhăşăni cei în ţinutul Chigheciului şi acestor doă vii şi mai sus numitului sat anumi Băsăştii [1] şi pre aceasta este credinţa a însuşi domnii meli mai sus numit Alecsandru voevod şi credinţa a pre iubiţilor fii a domniei mele Ionaşco şi Bogdan şi Pătru şi credinţa a tuturor boerilor noştri a Moldovei a mari şi mici. Şi spre mai mare tărie şi întăritura tuturor acestor de mai sus scrisă, am poroncit credincios boerului nostru Movilă logofăt să scrie şi cătră adevărata carte noastră aciastă pecete noastră să lege.

Depe sărbie pe limba moldoveniască am tălmăcit la anul 1804 mai 27 Polcovnic Paväl Debriţ.

De mine sau încredinţat fiind asămine.

Vasile Balş vel vornic 1818 mart 30.

---

1. Lipsă.

II.

Iași 1565 mai 7. *Alexandru voevod, domn al Moldovei întărește lui Iordache Țura mai multe sate, vie și țigani.*

Cu mila lui Dumnezeu noi Alecsandru vodă domn, țării Moldovei.

Insemnare facem cu aciasta carte anoastră a tuturor cine va căuta pe dînsa sau va auzi citindusă acest adevărat uric al nostru ce l-am dat la mâna dumnialui Iordache Țura portar de Suceava și la toți nepoții neamului Țurănesc și am miluit cu diosăbită milă anoastră am dat și am întărit în pămîntul nostru Moldova a lor drepte ocine moșiile din uricul cel are dela strămoșul nostru Alicsandrul vodă și din uricul cel are dela mîna strămoșului nostru bătrînul Ștefan vodă ci dă la mîna panului [1] părcălab Neamțului pe opt sate anume Mamorniță [1] Locovița, Molnița, Roftiiana, Todirești, Buzăeni, Marcoviciu [1] sat au cumpărat panu Iordachi Țura portar de Suceava dela sorusa Aniță comisoaie drept nouzăci florinți de cei noi din acel uric strămoșul nostru Alicsandru vodă ci le da la stăpînire în veci de veci ocină la neamul Ciuresc aceste toate moșiile satele de mai sus scrise să fie și dela noi acesta uric ce lam dat panului Iordache Țure portar de Suceava să ia tot venitul din tot locul și să stăpîniască în pace și copiilor și nepoți, strănepoții lor și tot neamul lor cine să va alege mai de aproape neam neclătit nice odinioară în veci de veci să rămîe să stăpînească hotarul acelor sate sus pomenite ca să fie lor în veci să stăpînească din cîmp, din seliște, și din iazuri cu pește, din tot locul după cum hotariul vechi, pe unde au țănut din veci.

Așijdere am întărit la mîna panului Iordache Țure portar de Suceava zăce fălni de loc cu vii din satul Nooseliță cum și nește țăgani și țigance anume cum îi cheamă pe numele lor Martin, Radul, Sofiica, Stanca cu copii lor Adochiia, Ana, Mariica, Ursălă ciau cumpărat de veci dela fratele său Petre Țura comisul drept șaptezeci florinți tătărești, au dat toți banii în mîna frățini-său înainte domnii aceștiia și înaintea boerilor noștri nefiind silit nici asuprit de nimenea, de a lui bună voe au vîndut în veci. Carele aceste zece fălci de loc de vii și acești țigani și țagance au cum-

1. Loc rupt în copie.

părat de veci Petre Ţure comisu dela ginere său Arbor portar de Suceava avînd zestre dela părintele său Nechita părcălab de Cotnari aceste toate de mai sus scrisă ca să le fie lor dela noi uric cu tot neamul lor ce li să alege lor mai de aproape neclătit nici odinioară în veci, să stăpînească acele zăce fălci de loc de vii şi aceşti trei ţigani parte bărbătească şi parte fămeească cinci ţăgance, pentru aciasta am dat acest uric a domnii mele şi în credinţa boerilor noştri, credinţa pan Ion [1] vornic, în credinţă pan Petre Marcovici părcălab [1] credinţa pan Horăş i pan Goian părcălabi Hotinului, credinţa pan Ion i pan Vasile părcălabi Neamţului, credinţă Veveriţa pan [1] părcălab novogradschi, credinţa pan Danca portar de Suceava, credinţa păn Şendrescul, credinţa pan Medelean [1] credinţa pan [1] comis credinţa tuturor boerilor noştri moldoveneşti mari şi mici. Iară după viaţa noastră cini [1] fi domnu în ţara noastră din copii noştri sau din neamul nostru sau fieşte cine lar alege Dumnezău a fi domn în ţara noastră Moldova, acela să nu clătească anostru uric şi întăritură dară încă să le întăriască pe cît lem dat şi întărit pentru a lor dreaptă slujbă ca să le fie lor drepte ocine şi moşii. Iar pentru mai mare înţepenire şi întărire acestor toate de mai sus am poruncit credincioşilor boerilor noştri, d-lui vel logofătului a scrie, anoastră pecete a o anina către aciastă carte anoastră.

Velet 7063 mai 7 în Eşi.

Io Scarlat Alexandru Calimah voevod cu mila lui Dumnezău domn ţării Moldovii,

Aciastă copie sau scos întocma depe uricul a luminatului domn Alexandru voevod, şi fiind întocma sau întărit şi de cătră domnia me.

(L. Ş.) 1816 Iuli 3

vel logofăt

S'au trecut la condică.

---

1) loc rupt în copie.

III.

Iaşi 1586 mai 10. *Petru voevod întăreşte Tudorei jupaneasa lui Pătraşcu fost paharnic şi surorilor ei un loc din hotarul Stancăuţilor.*

Петръ воевода божїю милостїю господаръ земли молдавскои. Ѡж прїидошѣ прѣд нами и прѣд нашими молдавскими болѣри Тꙋдора кнѣгинѣ Пътрашко бив чашник и сестра єи Мърика кнѣгинѣ Мога сꙋлжар и сестра их Грѣка кнѣгинѣ Ѡръш бившїи дворник дъщи Илисаѳи внꙋци Ѧнꙋшци и тѣгали лицем прѣд нами съ Исачко сн҃ъ Демешканꙋла и съ Дꙋдъи дїѩк и съ въси племеников их радї єдно мѣсто ѡт хотар Станкѫꙋцим ино Исачко Демешканꙋл и съ Дꙋдѫи дїѩк и съ племеники своими казали прѣд нами аж єст тог мѣсто ѡт хотар Демешканом. а Тꙋдора кнѣгинѣ Пътрашко бившїи чашник и сетра єи Мърїика кнѣгинѣ Мога сꙋлжар и сестра их Грѣка кнѣгинѣ Ѡръш бив дворник казали аж тог мѣсто єст ѡт хотар Станкаꙋцим ино ѡни ѡт своих доброю волю възѣли хотарник слꙋга наш вѣрнїи Паѡс дворник да хотарѧт им [1] и да избѣрет [1] и стари. ино слꙋга наш вѣрнїи Паѡс дворник глотнїи ходил тамо съ людї добри и стари и хотарил им и ѡбрѣтал съ єго дꙋшꙋ и съ тих людї добри аж тог мѣсто бил ѡт хотар Станкъꙋцим и възвизал им стълпи. ино господство ми послах и възѣл н҃ волї ѡт Исачко Демешканꙋл и ѡт Дꙋдъи дїѩк и ѡт племеников их занеж оускочил Исачко и съ племеници своими побивати на нашї слꙋги на Петриманꙋ и на Лꙋпꙋл и на Ѡръш апроѕї и на братїѩ их синове выш писаних въ тог мѣсто ѡт хотар Станкъꙋцим. ино да имает дръжати ѡт съда напрѣд по где хотарил им слꙋга наш вѣрнїи Паѡс дворник глотнїи ѡт въсѣх страни по где възвизал стълпи ино Исачко Демешканꙋл и съ Дꙋдъи дїѩк и съ племеници своими ѡни ѡстал

1. Loc deteriorat în original.

ѡт въсего нашего закона: ино ѡт съда напрѣд ѡни да не имает тѣгати ани добивати николиж на вѣки прѣд сим листом нашим.

Господин казал.

Пис ꙋ Ꙗс влѣт ҂зчд маї ї

(L. P.)

Блѣндѣ.

(Original hărtie, pecetie ceară roșie aplicată, cea mai mare parte căzută).

Traducere

Petru voevod, cu mila lui Dumnezeu domn țării Moldovei. Iată au venit înaintea noastră și înaintea boerilor noștri moldovenești Tudora jupăneasa lui Pătrașcu ce au fost vornic și sora ei Mărica jupăneasa Mogăi sulgerul și sora lor Greaca jupăneasa lui Orăș, ce au fost vornic, fetele Ilisafii nepoatele Anușcăi, și s'au părăt de față înaintea noastră cu Isacicu fiul lui Demeșcan și cu Dudăi diac și cu toate neamurile lor pentru un loc din hotarul Stancăuților. Deci Isacico Demeșcanul și cu Dudăi diac și cu rudele lor au zis înaintea noastră că acel loc este din hotarul Demeșcanilor, iar Tudora jupăneasa lui Pătrașco fost paharnic și sora ei Mărica jupăneasa Mogăi slugerul și sora lor Greaca jupăneasa lui Orăș fost vornic au spus că acel loc este din hotarul Stăncăcăuților. Deci ei de a lor bună voe au luat hotarnic pe sluga noastră credincioasă Paos vornicul să le hotărască [1]) și să le aleagă [1]) și vechi. Deci sluga noastră credincioasă Paos vornicul de gloată au mers acolo cu oameni buni și bătrîni și le-a hotărît și le-a ales lor cu sufletul lor și cu acei oameni buni că acel loc a fost din hotarul Stăncăuților și le-a pus lor stîlpi. Iar domnia mea am trimis și le-am luat 50 boi dela Isacico Demeșcanul și dela Dudăi diacul și dela rudele lor, pentrucă au sărit Isacico și cu rudele sale să bată pe slugile noastre Petriman și Lupul și Orăș aprozi și pe frații lor, fiii celor mai sus scriși, la acel loc din hotarul Stăncăuților. Deci să aibă a ține de acum înainte pe unde le-au hotărît sluga noastră credincioasă Paos vornic de gloată din toate părțile pe unde au așezat stîlpi, căci Isa-

Din colecţia P. S. Episcop Visarion

Chilie de pustnici din schitul Dobruşei din deal, ud. Soroca.

cico Demeşcanul şi cu Dudăi diiac şi cu rudele lor ei au rămas din toată legea noastră. Iar de acum înainte ei să nu aibă a se părî nici a dobîndi nici o dată în veci înaintea acestei cărţi anoastre.

Domnul a zis. Scris în Iaşi anul 7094 mai 10.

(L. P.)

Bleandea.

IV.

1616 noembre 25. *Radu Mihnea voevod întăreşte împărţeala făcută între Petraşcu Ciolpan, Dumitru Ciolpan, Gheorghie Vărav şi Cornilie.*

Suret depe ispisocul lui . adu voevod din let 7125 luna noemvre 25 zile.

Venitau înainte noastră şi înainte tuturor boerilor noştrii sluga noastră Pătraşco Ciolpan şi cu fraţii săi Dumitru şi Vărav şi cu nepoţii lor, feciorii surorilor Alecsandrii şi a Solomii şi a Măricăi şi a lui Cornilie ficiorul Nastasiei nepoţii Tudosiei giupănesii lui Danu hatmanului, strănepoţii lui Glavan biv vel vist. şi a Cozmii Şărpi biv vel post. de a lor bună voe şau împărţăt a lor drepte ocini şi moşii satile şi viile şi ţiganii ce au avut ei din dresă din zilele lui Bogdan vodă şi dela Ştefan vodă cel tînăr ciau avut strămoşul lor Cozma biv vel post de cumpărătură şi din dresă de întăritură ciau avut moşul lor Danu hatmanul părintile maicei lor Nastasii dela Alexandru vodă jumătate de Şcheia şi giumătate de heleşteu şi cu moară gata în iaz, şi satul Ciorenii şi satul Homicenii cu hălăşteu şi cu moară în iaz, şi satul Ruginoşii şi giumătate de sat de Broşteni, care aceste sate de mai sus scrise toate sânt în ţănutu Neamţului, şi satul Socolul şi satul Alcidariul amîndouă sînt în Nistru şi cu mori pi Nistru în ţănutul Sorocăi, şi satul Năvărneţii în ţănutul Eşilor pre Uscata şi cu heleşteu în Uscata, şi şasă fălci de vie în dealul neted şi cu pivniţă de piatră şi cu cramă bună şi cu pomeţi, şi cu teascuri, care aceste şasă fălci de vie de mai sus scrise liau fost cumpărat moşul lor, tatăl maicii lor Danu hatmanul, şi trii fălci de vie în dealul lui vodă fără crame şi fără pivniţe care sănt acele trii fălci de vie ce sănt mai sus scrise în dialul lui vodă fără crame şi fără pivniţe,

ci li au fost cumpărat strămoșul lor Glăvan vist. și 12 sălașă de țigani. Și sau venit în partea fratelui celui mai mic lui Gheorghie Vărav giumătate de sat de Șchiea giumătate, și giumătate de hălășteu giumătate, și dintro moară giumătate ce sînt întracel iaz 2 mori și giumătate de sat de Ruginiți și a patra parte din giumătate de sat din Broșteni, și a patra parte din sat din Socol dela Nistru, și a patra parte din sat din Alcidar, și a patra parte din sat din Năvărnești, ci sánt în țănutul Eșilor pe Uscata, și a patra parte de hălășteu în Uscata și trii fălci de vie în dialul lui vodă, și trii sălașă de țigani anume Bade cu fimeia și cu feciorii lor. Iar în parte nepoților lor, feciorii surorilor Alecsandrii și Solomii și Măricăi și lui Cornilie sau vinit giumătate de sat de Hilipceni și giumătate de hăleșteu, și giumătate de moară, și giumătate de sat de Broșteni, și a patra parte din sat din Socol și a patra parte de moară în Nestru, și a patra parte din sat din Alcidar, și a patra parte din sat din Năvărnești, și a patra parte din hălișteu în Uscata în țănutu Eșilor, și trii fălci de vie în dialul neted, și giumătate de cramă, și giumătate de pivniță, și giumătate de teasc și cu giumătate de pometi și trii selașă de țigani anume: Văscan și cu femeia sa și cu ficiorii săi și cu frate său Rafii și cu femeia lui și cu feciorii lor, și Agafie Lupoae cu feciorii ei. Iar în parte fratelui lor lui Dumitru sau venit giumătate de sat de Holinceni și giumătate de hăleșteu și giumătate din moară, și giumătate de sat de Cioreani, și a patra parte din giumătate de sat din Broșteni, și a patra parte din sat din Socol, și a patra parte din moară în Nestru la Socol, și a patra parte din Alcidar și a patra parte din Năvărnești ce sânt în țănutu Eșilor, și a patra parte de hăleșteu în Uscata și 3 fălci de vie în dialul neted și trii sălașă de țigani anume Boriha cu femeia sa și cu ficiorii săi, și Pavăl cu femeia sa și cu ficiorii săi. Iar în partea fratelui lor celui mai mare Pătrașcu Ciolpan sau venit din giumătate de sat de Șcheia giumătate, și din giumătate de heleșteu giumătate și giumătate de moară și giumătate din sat din Ruginoși și giumătate de sat de Broșteni, din Broșteni a patra parte, și din sat din Socol a patra parte, și a patra parte din moară în Nestru la Socol, și a patra parte de sat din Alcedar, și a patra parte din sat din Năvărnești, și a patra parte din hăleșteu pi Uscata în țănutu Eșilor, și trii fălci de vii în dialul lui vodă, și trii sălașă de țăgani anume Petrea cu femeia sa și cu feciorii săi

și Buga cu femeia sa și cu feciorii săi, și Ciomârda cu feciorii săi. Pentru aceia și domniia me dacă am văzut între dînșii de a lor bună voe învoială și tocmală, noi încă dela noi am dat lor și am întărit cuvenite ce scriem mai sus sate și vii și țigani, ca să le fie și dela noi cu tot venitul și așa să nu aibă a să amesteca alții niciodată nici din ficiorii lor, nici din nepoții lor, care au acești tus patru frați căte un ispisoc întru asale mâni ci sânt pi asale părți, și alții să nu să amestice.

Iscăliți: Petrașco Ciolpan am scris cum neam tocmit toți. Dumitru Ciolpan am scris cum neam tocmit. Gheorghie Vărav am scris Cornilie am scris și neam tocmit.

Gheorghe vel logofăt iscălit.

Acestu suret este întocma scos cum scrie ispisocul Radului vodă.

V.

Iași 1652, aprilie 12. *Vasilie voevod, întărește lui Iordachie Cantacuzino, mare visternic, și soției sale Alexandra mai mulți țigani.*

Noi Vasilie voevod cu mila lui Dumnezeu domn țării Moldovii. Iată pe acest adevărat al nostru credincios și cinstit boer dumnealui Iordachie mare viisternic l-am miluit cu anoastră osebită milă și i-am dat și întărit lui dela noi cu ai lui drepți robi țigani, din ale lui drepte și [1] cărți și alte drese ce au avut de moșie, și de danie, și de miluire, și de cumpărătură dela alți sfînt răposați domni, și dela domnia mea, anume țiganii Ugle judele fiul lui Albul cel mare, cu nevasta lui Marica și cu copiii lor, și Gefer fiul lui Albul cu nevasta și cu copii lor, și Răzvan asemenea fiul lui Albul cu nevasta și copiii lor, și Vasilie asemenea cu nevasta și copiii lor, și Vlaicu fiul lui Albul și Mușea sora Uglii fiica lui Albul, și Pavăl fiul Mușii, și Cazacul fiul Mușii, și Țina nepotul Uglii, și Marco cumnatul Uglii cu nevasta lui Neacșa și cu copiii lor, și Răzvan fiul lui Anghel cu nevasta lui și cu copiii lor, și Bran fratele lui Răzvan, și Anghel vărul Uglii cu nevasta și copiii lor, și Crai fratele lui Anghel cu nevasta și copiii lor, și Zamă nepotul lui Taraș cu nevasta lui Fetica sora Uglii cu copii lor, și Gonțul vărul Uglii cu nevasta lui și cu copiii lor, și Ciochină asemenea cu nevasta și copiii lor, și Crețul cumnatul Uglii

1. Loc rupt în original.

cu nevasta şi copiii lor, şi Neculai fiul lui Costantin cu nevasta şi copiii lor, şi Ionaşco fratele lui, fiul lui Costantin, cu nevasta şi copiii lor, şi asemenea tatăl lor Costantin cu nevasta şi copiii lor, şi Toader fiul lui Dracea cu nevasta şi copiii lor, şi fratele lui Cazacul cu nevasta lui şi copiii lor, şi Orheianul nepotul Uglii şi Vărai fiul lui Toader cu nevasta şi copiii lor, şi Ghiuni, fratele lui Vărai, cu nevasta şi copiii lor, şi Mardarie nepotul lui Burghelem, şi Andrei fratele lui Vărai şi cu nevasta şi copiii lor, şi Burghil şi fratele lui Pavăl, şi Sorica sora lui Anghel, şi Ion cu nevasta lui, şi Marco cu nevasta lui, şi Pavăl cu nevasta lui, şi Vasilie fratele lui Pavăl, şi Coste judele, şi Costantin fiul lui Coste cu nevasta şi copiii lor, şi Tatradie fiul lui Coste cu nevasta şi copiii lor, şi Ghilimei nepotul lui Coste cu nevasta lui şi cu copiii lor, şi Marin fiul lui Stoica cu nevasta şi copiii lor, şi Radul Popa fiul lui Bădecă cu nevasta şi copiii lor, şi Moica fratele lui Radul cu nevasta şi copiii lor, şi Coste cu fiicele sale Margea şi cu alţi copiii ai lor, şi Cain nepotul lui Coste, fiul lui Radul cu nevasta şi copiii lor, şi Marica fiica Goronii şi cu feciorii ei, şi asemenea Ştefan judele fiul lui Trifan cu nevasta şi copiii lor, şi Cozma fratele lui Ştefan cu nevasta şi copiii lor, şi Guţu fiul Dudulei cu nevasta şi copiii lor, şi Vasilie ginerele lui Vicol cu nevasta şi copiii lor, şi Pucani asemenea cu nevasta şi copiii lor, şi Maria fiica lui Toma, sora lui Vicol, cu copiii ei, şi Marco fiul Maricăi, cu nevasta şi copiii lor şi Buzea fiul lui Vicol cu nevasta şi copiii lor, şi Nistor ginerele Maricăi cu nevasta şi copiii lor, şi Ştefan Holboca cu nevasta lui Hurpina şi copiii lor, şi Prodan vărul lui Ştefan şi cu nevasta şi copiii lor, şi Larii asemenea vărul lui Ştefan judele, cu nevasta şi copiii lor, şi Toader ginerele lui Ştefan cu nevasta şi copiii lor. Şi asemenea Tudora nevasta lui Iani cu feciorii ei, şi Necopoe fiul ei, şi Vasilie asemenea, şi Ion asemenea şi Istratie asemenea, şi Ileana asemenea, şi Sofronia asemenea, şi Dănilă fratele lui Vana cu nevasta şi copiii lor, şi Boghea fiica lui Dănilă, şi Marica asemenea, şi Gavriil asemenea, şi Ochean fiul lui Gora cu nevasta şi copiii lor, şi Tudosie fiul lui Nacul cu nevasta lui Palaghiea fata lui Vana, şi Vasilie cu nevasta lui, şi Gheorghi fiul lui Vasilie, şi Iordachie asemenea, şi Guţul şi Hir. Şi asemenea Bica judele fiul lui Sirbăscul cu nevasta şi copiii lor, şi Miron fratele lui Gligoros, cu nevasta şi copiii lor, şi Toader

fiul lui Gavril cu nevasta şi copiii lor, şi Maftei fratele lui Toader, cu nevasta şi copiii lor, şi Pătrănac fiul lui Toma Bolboc cu nevasta şi copiii lor, şi fratele său Miräun cu nevasta şi copiii lor, şi fratele lor Ionaşco cu nevasta şi copiii lor, şi Lazor fiul lui Toma cu nevasta şi copiii lor, şi Gligor fiul lui Goga cu nevasta şi copiii lor, şi Fenica fiul lui Gligoros cu nevasta şi copiii lor, şi Pană fiul lui Dorti cu nevasta şi copiii lor, şi Ştefan fiul lui Gonta cu copiii lui, şi Truşca nevasta lui Pitul ce au fost în [1] cu copiii ei, şi Gligor Şoşe cu nevasta şi cu copiii lor, şi Vasilie fiul lui Şoşe cu nevasta şi copiii lor, şi Lazor asemenea cu nevasta şi copiii lor, şi Veiu fiul Mușei, şi Eremiia fratele lui Şoşe cu nevasta lui, Ţilie fiul lor cu nevasta şi copiii lor, şi Costantin fiul lui Irimiia cu nevasta şi copiii lor, şi Burdujea fratele lui Gligor cu nevasta şi copiii lor, şi Vasilie fiul lui Burdujea cu nevasta lui, şi Mihăilă asemenea cu nevasta lui, şi Grăjdan fiul său, şi Zoga fiul lui Toader, şi Gorcea fratele lui Zoga, şi Sava fiul lui Gorcea, nepotul lui Şoşe, şi Dumitru Buzea, şi Tropotiin fiul lui Dumitru, şi Angheluşea nepoata lui Şoşea, şi Ion nepotul lui Şoşea, şi Dochia nepoata lui Şoşea. Şi asemenea Fota fiul lui Crăciun, nepotul lui Mecea cu nevasta şi copiii lor, şi Gavriloae, fiica lui Mecea, nepoata Greacăi cu fiii ei, şi Goţa fata Stancăi, nepoata lui Stoica, cu copiii ei, şi Andronic fiul lui Mihăilă nepotul lui Stoica cu copiii lui, şi Gheorghie fiul lui Andronic, cu nevasta lui Pelaghiia şi cu copiii lor, şi Pătraşco, şi Vasilie, şi Istratie fiii lui Andronic şi cu copiii lor. Drept aceia acei mai sus arătaţi robi ţigani de moşie şi danie şi miluire şi de cumpărătură să-i fie boerului nostru, credinciosului şi cinstitului dumnialui Iordachie, marele visternic şi jupănesii lui Alexandra şi dela domnia mea drepţi robi, ţigani şi uric şi întăritură cu tot venitul neclintit niciodată în veci, lor şi copiilor lor, şi nepoţilor, şi altul să nu se amestece înaintea acestei cărţi anoastre.

Insuş domnul a poruncit. (L. P.)

Scrisă la Iaşi, în anul 7160 luna aprilie 12 zile.
Eu Ghiorghişan mare logofăt
Dumitraşco

(Traducere după original slav, scris pe hîrtie, pecetia ceară roşie acoperită cu hărtie, eşită in relief).

1. Loc rupt in original.

VI.

Iași 1654 septembrie 11. *Gheorghe Ștefan voevod întărește Irinei și fiului ei Ștefan Cerchez stăpînirea asupra mai multor țigani.*

Copie întocmai de pe ispisocul domnului Gheorghie Ștefan voevod.

Noi Gheorghie Ștefan voevod cu mila lui Dumnezeu domn țării Moldovei. [1]) Iată domnia mea am dat și am întărit giupănesăi Irinei a lui Ioniță Cerchez ce au fost vel stolnic ficiorul lui Cerchez spatariul și fiului ei lui Ștefan pentru a lor drepte deresă ce au avut Cerchezu spatariul de la cei de mai înainte și bătrîni domni. Așăjdire și din ispisocul de împărțala dela Moisăi Movila voevod, cînd s'au înpărțăt Cerchez spatariu cu soru sa, și au venit în partea lui Cerchez Toader țiganul și Avrămie ficiorii lui Sămion țiganul și Titiana, care acel Sămion țiganul le este lor de demult de moșie, iar Titiana țiganca au fost danie dela Aron voevod lui Cerchezu celui bătrăni. Așăjdirea și feciorii lui Toader țăganul și a Avrămiei țăgancii anume Todosăe și Loghina, și Catălina, și Chirana, și Oprea, și Solomon, și Mărie, și Lazarina, și Dochie, și Iorga. Pentru aceia acei mai sus robi țăgani să fie și dela domnie mea drepți robi țăgani să fie și dela domnie mea drepți robi țăgani giupănesii Irinei a lui Cerchez stolnicul și feciorului ei lui Ștefan nestrămutați nici odinioară în veci.

Insuș domnul a porocit [1].

(L. P.) In Iași 7163 sept. 11 [1]

Ionașcu Rusul vel logofăt

VII.

1656 iunie 11. *Gheorghe Ștefan voevod, întărește lui Onofrei și Ionașcu Bucșan mai multe cumpărături din satul Durlești*

Copie dipi tălmăcirea unui uric vechi sărbăsc dela domnul Gheorghie voevod, încredințată de un Ioan Stamati vel pitar, în Eși la anul 1805 ghenar 17.

Noi Gheorghie (lipsă) cu mila lui Dumnezău domn țării Moldaviei. Iată au venit înainte noastră și înainte boerilor noștri a mari

1. Text slav în copie.
1. Text slav în copie

şi mici sluga noastră Onofrei capit. fecior a lui Bucşan şi cu fraţii săi (lipsă) şi au arătat din nainte noastră un zapis de la oameni buni, anume dela Ioance şi Bociuşcu şi Codrescu din Hîngerei şi Dumitrul Rusul din Vovănţăni şi Huhurlie din Druleşti şi dela alţi mulţi oameni buni bătrîni şi tineri de prin pregiur ci sau aflat mărturisind întru acel zapis precum că au venit înainte lor Dronca fiica Ursului di a ei bună voe, de nimene sălită nici asuprită şi au vîndut a ei driaptă ocină şi moşăi toată parte sa cătă să va alege din sarul Druleştii în ţinutu Lapuşnii, parte Ursului, din vatra satului şi din cîmp, şi din apă, şi din păduri şi din tot venitul. Pi aceiaş au vîndut-o ea lui Ionaşcu Bucşan, ci esti tată lui Onofrei capit. drept 40 taleri bani gata număraţi. Şi aşijdire au venit înaintea noastră Căsiian nepot fiu Ursului, frate Frăsimii, di a lui bună voi, şau văndut parte sa dintracelaş sat Druleştii, iarăş din vatra satului şi din cîmp şi din apă, cu loc di hileşteu, şi din grădini şi din tot venitul. Pi aceiaş au văndut-o el aşăjdire mai sus arătatului Ionaşcu Bucşan, tatul lui Onofrei capitenul drept 25 taleri. Drept aceia şi domniia mea dacă am văzut aceli zapisi dela acei oameni buni am crezut, şi dela domniia mea li-am dat şi li-am întărit slugilor domnii meli lui Onofrei şi tatălui său lui Ionaşcu Bucşan şi fraţilor săi pi aceli părţi di moşie din Druleşti, ca să li fii lor cu tot venitul, şi altul să nu să amestici.

VIII.

Iaşi 1666 noembrie 8. *Iliaş Alexandru voevod întăreşte lui Mihalcea Hîncul, mare medelnicer, mai multe cumpărături şi danii din satul Secăreni*

Io Iliaş Alexandru voevod cu mila lui Dumnezeu domn ţării Moldovei [1]. Adecă au venit înaintea domnii meale şi înaintea alor noştrii moldoveneşti boiari a mari şi a mici boiariul nostru credincios Mihaleea Hîncul marele medelnicer şi adus neşte zapise de mărturie dela mulţi oameni de ţaară şi voinici denainte aşea scriind şi mărturisind cum au venit înaintea lor Toader ficiorul Lupului de Pereani de a lui bună voe, de nime silit nici asuprit şi au văndut asa driaptă ocină şi moşie şi saat din Săcăreni ce iau fostu lui cumpărătură dela Urâta fata lui Pavăl Agarăci din a

1) Text slav în original

treia parte de saat ce i să va aleage partea ei din vaatraa saatului şi din cămpu şi din tot venitul ce va fi pre acea parte. Aceaia o au vîndut dumisali boiarinului nostru credincios ce mai sus scrie Mihalcea Hîncul medelnicerul drept un cal bun preţuit drept [1]) lei bătuţi Aşijderea Nichifor feciorul Zahariei din Săcăreani nepot lui Nistor de a lui bună voe au vîndut aşa dreaptă ocină şi moşie ce au avut la sat la Săcăreani despre sată său Zahariia ficior lui Nistor cît să va alege partea Zahariei toată din tot locul cu tot venitul, iar boiarinului nostru ce mai sus scriem Mihalcea Hîncul medelnicearul drept şease lei batuţi. Aşijdirea Chiervasie de Bobiceani ficiorul lui Lazor Nestriianul nepot lui Banciu de Săcăreani, iar di-a lui bună voe au dat şi au dăruit toată partea lui de ocină ce să va alege din saat din Săcăreani, însă făr de altor fraţi ai lui, iar dumisali Hîncului medelnicearul pentru sufletul părinţilor lui, caare paarte înblă cu Arveştii la înpărţeală. Aşijderea Ralu fata Bros şi cu ficiorul ei cu Ghiorghi de a lor bună voe au daat şi au dăruit a lor dreaptă ocină şi moşie din saat din Săcăreni ce să va aleage partea lor

[1] din tot locul cu tot vinitul cu vaad de moară i cu vlamnice de făn şi din ţarină şi din pădure, iar boiarinului domnii meale Mihalcin Hîncul medelnicearul pentru sufletul lor şi a părinţilor lor. Deci şi domnia mea daacă am văzut [1] adevăraat crezutam şi dela domniia mea am daat şi am întărit credincios boiarinului nostru Mihalcea Hîncul sărdariul [1] aceaste părţi de ocină ce mai sus scriem ca să fie şi dela domnia mea driaptă ocină şi moşie din vaatra satului şi din tot hotarul cu tot vinitul şi uric şi întăritură neclătite nici odinioară în veaci. Şi altul să nu se amestece

Insuş domnul a poruncit. [2]

(L. P.) In Iaşi anul 7175 luna noemvrie 8 zile.
Nicolai Buhuş vel logofăt iscal.
Andrei Mihul

(Original hârtie, pecetie aplicată pe hârtie eşită în relef).

---

1. Loc alb în original.
2. Text slav în original.

IX.

Iasi 1669 decembrie 20. *Georghe Duca voevod întăreşte lui Grigoraş, Cârlig, Ţelincăi şi fraţilor lor, nepoţii Cucorăi hotarnica satului Ocăuţii, ţinutul Hotin.*

Noi Duca voevod cu mila lui Dumnezeu domn ţării Moldovii. Adică viind înainte domnii meli şi înaintea al noştri boeri moldoveneşti a mari şi mici sluga noastră Grigoraş Cârlig şi fraţii lui feciorii Tudosiei Matieşoaei, nepoţi Cucorii stolnic şi Ţelinca cu fraţii lui, feciorii Ştefanii, nepoţi Cucorii tij, de sau jăluit cu mari jalobă cum au un sat anume Ocăuţii la Hotin pe Racovăţul, şi au înpresurături dinspre sat dinspre Misăuţi ci este a boerului nostru a lui Todiraşcul Iordache spatar. Şi au cerşut dela noi hotarnici ca să le hotărască satul despre sat Misăuţi şi dispre alte hotară a altor sate. Deci domnie me li am dat hotar nici pre boeriul nostru pre Irimice vornic de gloată, ca să margă acolo şi să strângă mulţi oameni buni de prin prejur megieşi, ca să socotească cu dreptati mari, să aleagă hotarul satului Ocăuţilor dispre Mişăuţii şi dispre hotarale altor sate. Deci sluga noastră Grigoraş Cârlig şi alţi fraţi ai lui, toţi nepoţi Cucorăi, adusau scrisoari mărturii dela boeriul nostru Irimice vornic de gloată şi dela mulţi oameni buni de acolo de pen prejur megieşi, precum Marco şi Vorbiniuc şi Vasile Bancea de Cepeleuţi şi Neculaie şi vatămanu şi preotul de acolo, şi Văsiian şi Grigori de acolo, şi Ion şi Fedor de acolo, şi Ionaşcu din Rujinţi şi Laşco din Mihălăşăni şi Lucaci de acolo şi Toader Ciudec den Hinoia şi Ion Chişcă de acolo şi de alţi mulţi oamini buni, aşe scriind cum hotarul satului Ocăuţilor sau început din vale Racovăţului dela un iaz vechi drept la dial în pisc ce să chiamă Dărjili şi acolo au fost un stâlpu bătrân, şi de acolo la alt stâlpu în ţarina ce dinapoi dispre Hlinoia, şi dela acela stâlpu în capul unii râpi, şi de acolo am mersu în dreptu locului pre unde au fost hotasul cel bătrân, şi sau pus un stâlp lângă drum ce vine dinspre Hlinoia la Ocăuţi, şi de acolo pe matca văii la un pisc ce să chiamă Ţapovişa, şi acolo au fost un copaciu cu bour, şi numai ce sau găsit rădăcinele copaciului, şi acolo în locul copaciului au pus stâlpu, şi de acolo drept la dial sau mai pus stâlpu lângă drumul ce merge dela Ocăuţi la Parcova, şi de acolo la o movilă sapată în mijloc, şi de acolo la altă movilă, şi dela cealaltă mo-

vilă drept la drumul ce veni dela Hlinoia la Hrinăuți sau pus cu stâlpu lângă drum, și de acolo drept la o moviliță diasupra unii văi ci să chíamă Verbcoe și sau pus in moviliță în stâlpu, și de acolo piste vale ce să chiamă Besădcile, însă de ace vale ce să chiamă Besătcii, așa scrie în mărturie, cum să să fi țiind boeriul nostru credincios și cinstit Stamatie marile postelnic cu hotarul satului său ce să chiamă Vertiporohul, și să fi țiind și Grigoraș din vali până în zare dialului, de care lucru nu scria pre ales ace vale a Besădcii, deci hotarul ieste, și pe acest hotar și mărturii nici boeriul nostru Toader spatar nu sau ținut, și au zis să fie hotărât Irimice vornic strâmb. Deci domnie me de iznoavă li am dat hotarnic pri boeriul nostru Roman vornic de gloată de au strâns acolo mulți oamini buni de prin prejur megieși, carii au știut rândul hotarului, cari mui sus scriu, de au fost cu Irimice vornic la hotară, și întralt chip nau putut să afli că au hotărât Irimice vornic strâmb, ce au pus pre Văsăian cel bătrân, carile zice că au fost încă când au hotărât Bucioc de au luat brazda în cap, și au zis pre unde știe cu sufletul lui că esti drept, pre acolo să margă. Deci iară au mersu din semn în semn, și den stâlpu în stâlpu, pre unde au hotărât Irimice vornic. Și întracest chip ni au adus Grigoraș Cârlig mărturie scrisoari dela mâna boeriului nostru Roman vornic și dela mulți oameni buni. Deci și dumnealui Toderașcul spatar au lăsat pre acest hotar dinainte domniei meli. Deci domnie me dacă am văzut că au fost hotărât Irimice vornic pe dreptate am dat slugii noastre Grigoraș Cârlig și Ielincăi și fraților, și nepoților Cucorăi să fii hotarul Ocăuților în semni precum mai sus scrim și pre unde au hotărât Irimice vornic, iară vale Besădcăi va sta lucru de ales părâ să vor hotărâ cu dumnealui Stamati postelnic pe dresă ce vor fi având, iară în hotară să aibă a ține precum mai sus scriem. Și altul mine să nu să amestice. Almintrelea să nu fie.

(L. P.) Iasi 7178 dechemvre 20

Bărlădeanul vel logofăt
Mihul.

Departamentul pricinilor străine.

Această copii sau cercetat în departament și este întocma cu orighinalul. Pentru aceia sau încredințat de către noi cu iscăliturile și pecete departamentului.

Andronachi Donici vel vornic.

Eșii 1819 fevr. 16.

X.

Iași 1669 decembrie 20. *Gheorghe Duca voevod întărește stăpînirea lui Grigoraș Cîrlig și Țelinca cu frații lor asupra satului Ocăuții, ținutul Hotin.*

Noi Duca voevod cu mila lui Dumnezeu domn țării Moldovei. Adică domnie me am dat și am întărit și am miluit pe slugile noastre Grigoraș Cârlig și pe frații lui ficiorii Tudosiei Matieșoai, nepoții lui Grigorăi Cucorăi stolnic și pe veri primari ai lor Țelinca și alți frați ai lor, feciorii Ștefanii Țelincoai, iar nepoți Cucorăi cu satul Sitița, ce să chiamă acum Ocouții, ce sânt la Hotin, cu heleștei și cu moară pe Racovățul uscat, cari sat au fost dreaptă ocină și moșii și cumpărătură moșului lor lui Grigorie Cucorăi stolnic dela Sinata și dela Altul, și dela Calina, și dela Tetaa și dela Grigorii, și dela Ana, și dela Tudora, și Necora, și Ion, și Ilina, și dela Tirin, și frații lui, și dela Fădoraşcul, și Ionaşcul, și Andriia, și Tiron, și dela Ștefan cu frații lui, și dela Duma cu frații lui, și dela Buhac cu frații lui, și dela Crăste cu frații lui, și dela Marcu cu frații lui, și dela Miron cu frații lui, și dela Lupșă cu ai săi frați, și dela Maxim vătavu, fecioru lui Vlaicul și dela seminții le lui Slavca și Grozava, și Clude și Nastaca și Cozma vătavul, și Toma, și Șeptilici i Lazea, și Gheorghie, și Toader diiacul și alt Toma, și lurașcul, și Romașco, și Roman diiacul, și fratile lui Ivancul, și dela seminții le lui Ion și fratele lui Dragotă, și Petre și surorile lor Cătărina, și Mărica, și Vasco Bore vătav și dela fratele lui Ion Grozav, și Romșă și sora lor Oliana, ficiorii Magdii, și dela seminții le lor Ghinda și surorile ei Naste, și Marica, fata Tudoscăi, și dela seminții le lor și dela Pava, și Hapca, și Lazăr, și Gafa, și Ghervasie, și Drăgan, și Frăsina, și Matea, și Drăghici, și dela Merciul, și dela Văscan cu ai săi frați, și dela Ionașcu cu ai săi frați, și dela Marcul cu ai săi frați, și dela Toader, și dela frații lui Necoară, și Costin și dela Magda sora Măricii, fata lui Ion vătav și dela toți feciorii ei, și dela seminții le Grozii și fratile lui Griga ficiorii Magdii, și dela seminții le lor Oanța, și Mica și Zoica, și Nastasca, toți nepoți lui Hotco Dolbnici, și dela Dumitru, și Voscul, și Olina, și Marușca, și Coste, și Dimca, și Săriia, și dela Mândrul, și Hapca i Armanca, și Iurașcul, și Vasutca, și Luchie, și Petraș, și Ivanco, și Andrieș, și

Iancul și Fedca, și Ana și dela nepoții lui Hotco Dolbnici, și dela toți nepoții lui Hotco Coste ce au fost postelnic drept 1800 de taleri, și acei bani una mie opt sute de taleri datu iau Cucoară întru mâinile vânzătorilor precum ni au arătat și zapisul de cumpărătură dela Petru vodă și mărturii de hotărătură dela boerii noștri Irimice și Roman vornic de gloată, numai alte dresă ce au mai avut au perit la mănăstire Dragomirnii de Căzaci. Ce domnie me dacă am văzut acele dresă bătrâni de cumpărătură dela răposatul Petru voevod și încredințat de Stroici ce au fost logofăt mari și mărturii buni cu credință de hotărât dela boerii noștri ce mai sus scriem domnic me crezutam și dela domnie me încă am dat și am miluit pe slugile noastre ce mai sus scriem Grigoraș Cîrlig și pe frații lui, feciorii Tudosiei Matieșoai și pe verii lor Țelinca și alți frați ai lor, feciorii Ștefanii, nepoți Cucorăi stolnic cu aacest sat cu Ocăuți și cu heleșteu și cu moară pe Racovățul uscat și cu tot hotarul cel bătrân, pre unde au fost din vac și în semni pe unde au hotărât și au stălpit boerii noștri Roman și Irimice vornici de poartă, ca să fii dela domnie me driaptă ocină și moșii și danii și miluiri și uric și întăritură neclătită nici odinioară în veci de veci.

(L. P.) Iași 7178 dechemvre 21.
Bîrlădeanul vel logofăt
Andrei Mihul

Departamentul pricinilor streine
Această copie sau cercetat în departament și esti întocmai cu orighinalul, pentru aceia sau încredințat cu iscăliturile noastre și pecete departamentului.

Eșii 1819 fevrar 15.

Andronachi Donici vel vornic

XI.

Iaș[1], 1717, februar 10. *Mihai Racoviță voevod face danie lui Costantin vel armaș (Tufescu) un țigan Marco.*

Io Mihai Racoviță voevod cu mila lui Dumnezeu domn țării Moldovei [1]. Datam carte domnii mele credincios boiarinului nostru dumisale Constantin vel armaș și pe cine va trimite să fii volnic cu cartea domnii mele a lua pe Marco țiganul cu țiganca și copii

1. Text slav în original.

ori de unde lare afla săi aducă săi aşeză ori unde iare hi voia dumisale, pentrucă domniea me mam milostivit şi iam dăruit dumisale, Pentru aceea nime să nu cuteza a să pune în potriva cărţii domnii mele, care ţiganu iaste fiul lui Sămion nepot Gonii celui bătrăn, din ţiganii gospod.

(L. P.) In Iaşi anul 7225 fevruar 10.

(Original, pecetie mică. chinovar aplicată).

XII.

Iaşi 1718 octombrie 11. *Mihai Racoviţa voevod întăreşte lui Constantin vel armaş cumpărarea dela Agafiţa a ţigăucii Irodiia cu copiii.*

Io Mihai Racoviţă voevod cu mila lui Dumnezeu domn ţării Moldovei [1]. Adică au venit [2] credincios boierinul nostru dumnealui Costantin vel armaş şi ni au aratat [2] încredinţat cu iscalituri a boeri mari dela dumneaei Agafiţa giupaneasa rapousatului Predei stolnicul, scriind întracel zapis cum ea de bună voia ei şau vândut driaptă şarbă ţigancă auume Irodiia ţiganca fata lui Gheorghiţă ţiganul cu toţi feciorii ei, care ţigancă au fost a dumisale de pe [2]. Aciastă ţigancă au vânduto boiarului nostru cei numit mai sus lui Constantin vel armaş drept [2]. Deci văzând domniia mea încredinţat zapis mam milostivit şi domnie mea şi am întărit şi iam dat aciastă carte dela domnie mea ca să fie dumisali driaptă roabă ţigancă cu toţi ficiorii ei ueclătită şi neruşuită în veci şi altul nime să nu aibă a să amesteca peste cartea domniei meale. Aciasta scriem.

Io Mihai Racoviţă voevod.

(L. P.) In Iaşi anul 7227 oct. 11.

Axintie uricari.

(Original, pecetie mică chinovar, aplicată)

XIII.

1725 iulie 30. *Mihai Racoviţă voevod scrie lui Lupu Gheuca serdar de Orhei ca să aleagă părţile lui Carp feciorul lui Darie, din moşiile Pleşca, Săngureni, Bezăn şi Lopatna.*

Noi Ioan Mihai Racoviţa voevod cu mila lui Dumnezău domn ţării Moldovei. Scrim domniia me la credincios boierul

1. Text slav în original.
2. Loc rupt în original.

nostru Lupu Gheuca sărdariul facim ştire că domniei meli jăluind Carp ficiorul lui Darie pi un Chiriiac, zicând Carp că având el moşie în Pleşca la ţănutu Orheiului, iară acel om Chiriiac încă să faci moşan acolo în Pleşca şi nici arată zapis nici altă dovadă ci numai aşa în tăriia lui ară şi cosăşte şi ţăni prisaca di stupi pi locul Pleşcăi. Şi acest Carp ari şi zapis pi ace moşie şi el nimică nu are di rău unora ca acelora. Şi osăbit încă di aciasta mai jălui Carp şi pi alt om anumi Harea, zicând Carp că având el moşie în Săngureni, iară acel am Harea să scoală şi să faci şi el moşan în Sângureni şi şădi şi cu şiderea acolo şi arată acmu un zapis în cari zapis răspunde că ar fi cumpărat un nepot a Harii dila un răzăş drept 4 lei şi acel nepot a lui nu şădi acolo în Săngureni ci şădi întral sat. Şi acum Harea cu acel zapis să poprești acolo şi nici dă di azace nici nimică. Şi acel zapis esti fără di velet făcut făr nici o timilie. Şi acel răzăş ci au vândut cu acel zapis, zăsă Carp, că să află vândut şi altora. Aşijdirea mai jălui Carp şi pi Mihălachi Jora zăcând că ari mari strănbătate despre dânsul şi împresoară o bucată di loc din hotarul Săngurănilor di căţiva ani întră Mihalachi Jora în hotarur Săngurănilor dii dă azăcia. Şi acel sat Săngurănii ar fi fost şi stălpit. Şi iarăş ari bănat pi oaminii din sat din Hirişăni satul lui Mihălachi Jora că arând el cu plugurile ar fi stricat hotarăli. Şi cerşând Carp ca săşi scoată Jora dresăli să vadă pi unde ar fi arătând sămnili hotarului şi Mihălachi întăi au zăs că li sânt dresăli la vornicul Sturza, iară acu li tăgăduești şi zici că nus dresăli şi cu strâmbătati îi îneacă moşiia Şi iarăş mai jălui Carp ficiorul lui Darii şi pi Miron Donici, zicând Carp că ari un bătrăn întreg în Bezăn şi Lopatna şi dintrace giumătati au dăruito rudenii lui Carp partea sa dumisali vornicului Donici, iară doă părți au rămas acestui Carp. Şi acum rămăind ace moşie di o ţini Miron cu partea acei rudenii a lui Carp, el stăpâneşti pisti tot au cuprins şi părţili acestui Carp tot Miron li dijmueşte. Di cari lucru iată căţi scrim dumitali să cauți săi chemi faţă pi toţi căţi sânt în pricinile acestor moşii cari scriu anumi mai sus şi pentru toate şi cu toţi să stai să li ei samă cu amănuntul şi cu dreptate, şi precum vei afla şi vei adeveri cu dreptul să faci o mărturie încredinţată pentru toati părţile di aceli moşii cum scriu mai sus, ca să avem ştire. Insă pentru moşiia di Săngureni di vei afla dumniată că au întrat ficiorii Jorii cu împresurare şi ar fi luat diazăcea di pi hotarăli Sângurenilor să cauți toată ace dijmă di toţi anii so plineşti dela ficiorii Jorii şi cu toţi săi aşăză acolo, iară cu care nui pute aşăza acolo să li dai ză cu mărturie să vii faţă. Aciasta scrim.

7238 iuli 30.

(Copie).

TABLA DE MATERIE.

Pag.

1. **Bulat G. T.** *Contribuțiuni la istoricul vămilor din Țările romînești (1807—1812* 133
2. **Tomescu N. C.** *Hirotonia la Iași a episcopului vicar Dimitrie Sulima (1810)* 153
3. **Bulat. G. T.** *Precizări cu privire la detronarea Mitropolitului Dositei Filitti și înscăunarea lui Ignatie de Arta de către Ruși (1809)* 159
4. **Tomescu N. C.** *Exarhul Gavriil și mitropolital Ignatie al Ungrovlahiei (1810)* 177
5. **Porucic T.** *Lexiconul termenilor entopici din limba română în Basarabia* 186
6. **Mihailovici Paul.** *Documente privitoare la Basarabia* . 202
7. **Bulat G. T.** *Cîteva știri despre mănăstirea Doamnei de lîngă Botoșani* 228
8. **Boga T. L.** *Documente din secolul al XVI—XVIII-lea* . . 239

BIBLIOTECA UNIVERSITĂȚII IAȘI

UNIVERSITATEA
-IAȘI-

An. II. Nr. 3 Iulie—Septembrie 1930

Arhivele Basarabiei

REVISTĂ DE ISTORIE ȘI GEOGRAFIE
A
MOLDOVEI DINTRE PRUT ȘI NISTRU

Insemnări despre monăstirile și schiturile eparhiei Hotinului, din anul 1820 [1].

Către duhovniceasca dicasterie a exarhatului din Chișinău.

Al Arhimandritului Irineu, starețul monăstirei „sfîntului Nicolae" din Dobrușa, raport.

In ziua de 13 Noembrie anul 1820, cu Nr. 3753, în puterea ordinului dat de duhovnicească dicasterie a exarhului din Chișinău, cu privire la informațiile despre monăstire, care informațiuni sunt necesare pentru completarea istoriei ierarhiei imperiului rus, prin aceasta am onoare a raporta, că monăstirea sfîntului Nicolae din Dobrușa se află acum în ținutul Orheiului, la distanța de 9 ceasuri dela Orhei și de 17 ceasuri sau 85 de vrîste dela Chișinău, lîngă pîrîul numit Dobrușa, dela care și această monăstire și-a primit numirea; este așezată pe un deal înalt și mult înclinat, fiind înconjurată cu o pădure din partea răsăritului, miază-zi și miază-noapte, iar dinspre apus este descoperită.

Pentru a zidi această monăstire și pentru a strînge numărul întîilor frați, locuitorii din împrejurimi au fost îndemnați în anul 1783, de ieromonahul Iosaf venit din monăstirea așa numită „Pobrata", situată în Moldova dincolo de Prut și închinată sfîntului Mormînt.

In această monăstire este o singură biserică, de lemn, sfințită în anul 1785, tencuită înăuntru și dinafară, acoperită cu șin-

1) Vezi dosarul Nr. 423 din arhiva consistorului din Chișinău pe anul 1820, scris în limba rusă. Insemnările acestea au menirea de a îndrepta unele date greșite, strecurate în publicațiile de pînă acum cu privire la schiturile și monăstirile din Basarabia.

drilă. Biserica este destul de solidă. Pe lîngă biserică în partea de răsărit se află o clopotniță tot de lemn, acoperită cu draniță cu patru clopote, avînd greutate unul 160 oca, 2 de 50 oca, 3 de 25 și al 4 de 10 ocale.

Chilii sunt pentru stareț precum și pentru frați, toate de lemn acoperite de stuf, iar 5 chilii, trapeză de obște și bucătărie sunt acoperite cu draniță și sunt încă destul de sănătoase.

Aceastăă monăstire este împrejmuită cu gard de stejar.

Obștia monăstirii se compune din 80 părinți, afară de frați de ascultare. Frații dela înființarea monăstirei și pînă 'n prezent cu toată strictețea sunt supuși regulilor vieții monahale de obște

Această monăstire este așezată nu pe pămîntul său propriu ci pe pămîntul suszisei monăstiri Pobrata, din Moldova, care este închinată sfîntului Mormînt, căreia și plătește pentru acest pămînt în fiecare an cîte 80 piastri embatic. Dar afară de această, monăstirea are și pămînt propriu, chivernisit prin cumpărare, precum și din danii de răzeși și de dumnealui banul Toma Cozma, care a plănuit construirea pe un loc mai potrivit a unei biserici de piatră unde se va muta și monăstirea. Acest gînd care a început să se înfăptuiască, s'a oprit cu moartea lui în anul 1812, acum încetul cu încetul se înfăptuește de soția decedatului, actuala monahie Elisaveta din Coșelauca, precum și ajutorul de Hristos iubitorilor jertfitori creștini.

Gramate dela gospodarii și voevozii Moldovei, monăstirea nu are, afară dr cîteva scutiri dela acești din urmă.

Obiecte vechi și de raritate în această monăstire nu se găsesc, și nu s'a întîmplat în împrejurimea monăstirei nici o faptă istorică deosebită.

Arhimandrit Irineu.

* * *

Către dicasteria exarhială duhovnicească din Chișinău.

Stareţul monăstirei „Inălțării Sfintei Cruci“ din Japca, arhimandrit Theofil, profesor de religie al liceului Richelieu din Odessa.

Raport.

Urmînd ordinului dicasteriei duhovnicești a exarhiatului din Chișinău, primit de mine în ziua de 13 Noembrie anul 1820 sub

Nr. 3754, pentru prezentarea informațiunilor cu privire la istoria ierarhiei bisericești, am onoare a vă înainta pe lîngă aceasta un memoriu cu lămuriri ce privesc monăstirea „Inălțăriii sfintei Cruci" din Japca, ce îmi este încredințată.

Arhimandrit Theofil

Nr. 62
Decemb. 21, anul 1820
Odessa

Monăstirea „Inălțării sfintei Cruci" din Japca, se află în ținutul Iașilor, fiind de orașul Bălți la o distanță de 12 ceasuri (60 vrîste) și așezată pe malul Nistrului; dinspre apus și miază-noapte este înconjurată, în curbă, cu un deal înalt de piatră, acoperit cu pădure și numit „Purice", iar dinspre răsărit și miază-zi cu vii, grădini de pomi și pe a locuri cu arbori de pădure și tufiș.

Intemeietorul acestei monăstiri a fost un oare care ieromonah Iezechil, care venind din Livov (Lemberg) împreună cu un alt monah, au săpat în stîncă locul pentru biserica și pentru chilii (anul nu se știe). Apoi în vale nu departe de deal, ieromonul Nicodim a început construcția bisericii de astăzi de lemn, dar încă fiind neterminată această construcție el a încetat din viață. In urma acestuia, în anul 1770, starețul monăstirei ieromonahul Theodosie a terminat această biserică și a împrejmuit monăstirea cu gard de lemn, construind și chilii.

Din ce motive această monăstire este numită Japca nu se știe; știut este că într'o gramată a gospodarului moldovenesc Vasilie Voevod, din anul 1643, moșia (pămîntul) ce se află astăzi în stăpînirea monăstirei, situată în vecinătate cu pămîntul satului Sănătauca, se numește „Japca", iar cel numit astăzi „Sănătauca" se chiamă „Păduche".

Afară de suszisa biserică de lemn, construită din bîrne, există și o biserică de iarnă, mică, construită tot de lemn de susnumitul ieromonah, Theodosie, ambile biserici sunt acoperite cu draniță și ajung aproape la ruinare. Pe lîngă biserică se găsește o clopotniță de lemn, nu prea mare, acoperită asemenea cu draniță, cu două clopote mici și unul mai mare.

Cu numirea la această monăstire în calitate de staret a arhimandritului Theofil, profesor de religie la liceul „Richelieu" din

Odessa, în locul gardului de lemn monăstirea este împrejmuită cu gard de piatră şi se pregăteşte materialul pentru construcţia bisericii şi a clopotniţei de piatră.

Chilii sunt atît pentru stareţ cît şi pentru părinţi, fiind construite de lemn şi acoperite cu papură, încă destul de trainice.

Această monăstire este cu viaţă de obşte, avînd 11 părinţi, afară de fraţi de ascultare. Se întreţine din veniturile pămîntului propriu, procurat pentru monăstire de susmenţionatul întemeietor al ei, stareţul Theodosie, care prin rîvna sa către sfînta viaţă monahală a îndemnat pe iubitorii de evlavie rezeşi (moşieri, care au în posesiune nu prea mari cantităţi de pămînt) de vecinătate cu monăstirea, ca să jertfească în folosul ei cîte o porţiune de pămînt cu predarea gramatelor vechi pentru acest pămînt ce le aveau dela gospodarii Moldovei. Unele porţiuni de pămînt sunt dobîndite prin cumpărare, pentru care monăstirea are hîrtii de întărire şi act de cadastru. Astfel s'a format moşia de astăzi a monăstirei Japca, pe care se află monăstirea şi nu plăteşte nimănui embatic (oarecare sumă bănească ce se plăteşte drept taxă pentru pămînt). Pentru drepturi la deosebite preferinţe monăstirea nu are nici o gramată atît dela împăraţi, cît şi dela gospodarii Moldovei.

Obiecte vechi şi de raritate în monăstire nu se găsesc. Întîmplări deosebite în monăstire şi în împrejurime n'au fost.

Stareţul monăstirei, „Înălţării sfintei Cruci“ din Japca,
Arhimandrit Theofil

* * *

Monăstirea Calaraşauca, din ţinutul Hotinului[1]) la o distanţă de oraşul de ţinut Hotin 95 vrîste, situată lîngă fluviul Nistru între dealuri, înconjurată dinspre partea de sud, cu pădurea şi rîul Nistru, dinspre miază-noapte sud şi apus cu dealuri rîpoase de piatră parte acoperite cu pădure.

Această monăstire este întemeiată de negustorul Hadji Marcu din oraşul Moghilău de peste Nistru ca biserica construită de acelaş Hadji Marcu în anul 1782; poartă numele de Calaraşauca din cauză că se află pe o parte din moşia numită Calaraşauca.

Monăstirea are o biserică solidă din piatră, acoperită cu şindrilă. Chiliile de obşte pentru fraţii în număr îndestulător, sunt construite din lemn, acoperite cu şindrilă învechită.

Gardul împrejurul monăstirei de piatră, dar a patra parte din el nu este terminată.

Obștea monahilor se compune din 13 persoane de față. Hrana de obște pentru toți dela monăstire. In ce privește îmbrăcămintea, cei ce fac ascultare prin gospodărie sunt îmbrăcați de economatul monăstirei, iar preoții din prinosuri de milă a slujbelor dela biserică.

Pământul pe care este construită monăstirea este dat de patriarhul Ierusalimului. In jurul acestui pământ s'au desemnat hotarele punîndu-se semne de piatră. Deși pentru acest pământ patriarhia a dat monăstirei actele corespunzătoare, dar fostul stareț al monăstirei, ieromonahul Pahomie, fiind îndepărtat din serviciu a înaintat actele cu o scrisoare particulară arhimandritului Grigorie din monăstirea sfîntului Sava dela Iași, căreia monăstiri Calarașauca este închinată și plătește taxa embaticului cîte 106 lei anual. Despre primirea actelor de mai sus de către monăstirea sfîntului Sava de la arhimandritul menționat mai sus s'a primit pe numele trimițătorului actelor confirmarea din 3 August 1807, care se găsește la monăstire.

* * *

Schitul Rughi în ținul Hotinului[1]), la o distanță dela orașul de ținut 105 vrîste, pe malul rîului Nistru, în mijlocul dealului, înconjurat dinspre partea de sud cu satul Rughi, la răsărit cu fluviul Nistru, dinspre apus și miază-noapte cu dealul de piatră și cu pădure.

Acest schit este întemeiat de negustătorul din Moghilău de peste Nistru, Simeon Dociul, construit de acelaș negustător în anul 1772. Numit Rughi din cauză că este construit pe moșia rezeșilor numită Rughi.

Biserica una singură, solidă, construită de piatră acoperită cu șindrilă, clopotniță de piatră deasupra pritvorului bisericii cu 2 clopote mici.

Chiliile pentru stareț și monahi se găsesc în deajuns; ele sunt vechi, construite de lemn. Imprejmuirea pe jumătate făcută din piatră și jumătate nu este terminată.

Călugări în acest schit se găsesc 3 și se întrețin prin mijloacele lor proprii.

---

1) Astăzi se găsește în județul Soroca.

Schitul se găseşte pe pămîntul răzeşilor şi plata pentru acest pămînt nu se incasează.

Ceva de remarcat şi obiecte vechi sau de raritate la acest schit, nu se găsesc.

* * *

Monăstirea Cosăuţi în ţinutul Iaşilor [1]), la o distanţă de 55 vrîste dela oraşul de ţinut Bălţi, aşezată pe malul fluviului Nistru, într'o vale adîncă, fiind înconjurată din partea de Nord cu Nistru, iar din partea apusului, răsăritului şi a sudului—cu dealuri rîpoase.

Intemeietorii au fost ieroschimonahul Pavel Dubîna şi ieroschimonahul Gavriil şi construit de aceiaşi ieroschimonahi în anul 1729; numit Cosăuţi din cauză că moşia pe care se află monăstirea se numeşte „Cosăuţi".

Are una singură biserică veche de lemn, pe dinafară îmbrăcată din nou cu scînduri, acoperită cu şindrilă. O clopotniţă mică de lemn, acoperită cu şindrilă, avînd cinci clopote din care două mari şi trei mici.

Chilii pentru stareţ şi monahi sunt deajuns, ele sunt vechi, construite de lemn şi acoperite cu papură. Gardul în jurul monostirei pe jumătate din scînduri şi jumătate din nuele.

Călugării la număr nouă, întreţinuţi cu mijloacele monăstirei.

Această monăstire se întreţine din agricultură şi se află pe pămîntul moşierului, consilier de colegiu Iordache Vartolomei, neplătind nici o taxă pentru acest pămînt. Monăstirea posedă un act dela fostul moşier Alecu Beldiman din anul 1806, dat pentru un deal acoperit cu pădure, prin care act se dă voie monăstirei, să se folosească cu pădure şi cu pămînt arabil fără dijmă. Monăstirea nu este închinată nimănui.

Ceva de remarcat, obiecte vechi şi de raritate la menţionata monăstire nu se află.

* * *

Schitul Soroca în ţinutul Iaşilor, departe de oraşul Bălţi de 50 vrîste, se află pe malul Nistrului, pe o coastă de deal, înconjurat dinspre nord, apus şi sud cu pădure, iar dinspre răsărit cu fluviul Nistru.

Este întemeiat de boerul Emandachi Ruset, fostul prefect al

1) Astăzi e în judeţul Soroca.

poliției județene, din ținutul Sorocei, și construit de același boer în anul 1752, numit Soroca din cauză că este situat în apropierea tîrgului Soroca.

Are o biserică de lemn, solidă, acoperită cu șindrilă. Clopotnița este făcută din patru stîlpi avînd patru clopote dintre care 2 mari și 2 mici.

Chilii pentru stareț și pentru monahi sunt destule, vechi, construite de lemn și acoperite cu stuf.

Gardul în jurul schitului pe jumătate din pari și pe jumătate din nuele. Monahi sunt șase. Trapeza o au de obște dela schit, se îmbracă din veniturile lucrului lor manual.

Schitul se află pe pămîntul boerului moldovenesc Iordache Ruset dela care posedă un act, în puterea căruia schitul se folosește de pădure și pămînt fără nici o plată sau dijmă. Schitul nu e închinat nimănui.

Ceva deosebit, obiecte vechi și de raritate, pe lîngă menționatul schit nu se găsește.

* * *

Schitul Lămănova în ținutul Iașilor [1] la o distanță de 55 vrîste dela orașul Bălți. Se află pe malul Nistrului sub deal, înconjurat din parte de miază-noapte cu Nistru, dinspre apus cu satul Bursuc la o distanță de o vrîstă și jumătate dinspre răsărit cu loc descoperit și înspre sud cu dealul acoperit cu pădure.

Intemeiat de monahia Elisaveta și construit de aceiaș monahie în anul 1728, iar reconstruit din nou de actualul stareț Theodosie în anul 1802. Numit Lămănova, după numele fostului cîndva în apropierea acestui schit, tîrg care purta nume de Lămănova.

Are o biserică nouă, de lemn, cu o turlă, fiind acoperită cu draniță, clopotniță nu există, iar două clopote mici sunt atîrnate pe un stîlp de lemn.

Pentru stareț și frați sunt chilii noui, construite de lemn, acoperite cu draniță, în număr îndestulător. Ograda în jurul schitului de nuele.

Personalul schitului se compune din patru monahi, cari se întrețin din mijloace proprii și se hrănesc din lucru manual. Schi-

1) Dispărut cu totul. Se cunoaște însă locul, nu departe de mănăstirea Japca, lîngă satul Bursuc, pe Nistru, în județul Soroca.

tul se găsește pe pământul monăstirii Răchitoasa din Moldova dela care monăstire schitul are și actul în puterea căruia se folosește cu pădure și pământ fără nici o plată sau dijmă. Schitul nu este închinat nimănui.

Ceva de remarcat, obiecte vechi și de raritate, la acest schit nu se găsește.

* * *

Schitul de femei Coșelauca în ținutul Iașilor [1]) departe de orașul Bălți la o distanță de 42 vrîste situat pe malul rîuleţelului Ciorna, pe o coastă de deal, înconjurat spre nord, răsărit și apus cu locuri descoperite iar spre sud cu pădure.

Intemeiat de monahia Mitrodora și alte participatoare pe moșia Cotiujeni pe care se află; este construit în anul 1790, numit Coșelauca din cauză că pădurea lîngă care se află schitul purta acest nume.

Are o singură biserică nouă, înpletită din nuele și tencuită, cu șindrilă. Clopotniță de lemn din 4 stîlpi, îmbrăcați cu scînduri, acoperită cu șindrilă, avînd 3 clopote, din care unul mare și două mici.

Chilii pentru stareță și monahine sunt deajuns, ele sunt vechi construite de lemn și coperite cu trestie. Imprejmuire în jurul schitului nu există, și numai biserica e împrejmuită cu gard.

Monahi se găsesc 22. Se întrețin prin mijloacele lor proprii, dobîndindu-le cu lucru manual prin țesături.

Acest schit este situat pe pământul rezeșilor, avînd dela rezeșii din Cotiugeni trei acte. Nn este închinat nimănui și nu plătește embatic.

Ceva deosebit, obiecte străvechi și de raritate, la acest schit nu se găsește.

† **Visarion**, episcopul Hotinului

1) Azi în județul Soroca.

Din „Jalnica tragodie" a Ţerilor Roninești supt Ruși (1809)

de **T. G. Bulat.**

In copilăria generaţii mele se prezenta prin cărţile de lectură o stampă, care înfăţişa un nesfîrşit convoi de care, înaintînd cu mare greutate, supt un cer plumburiu, iar alături călăreţi ruşi îndemnînd şi lovind pe cărăuşii desnădăjduiţi. Am crezut multă vreme că nu era decît o atitudine patriotă, contra asupririlor ruseşti de odinioară în ţerile noastre. Mai mult, aiurea se aminteşte că un comandant rus ar fi spus cîndva Romînilor, cari arătau că s'au prăpădit cu totul, că le-au mai rămas ochii, să plîngă. Şi aceasta am socotit-o, ca o creaţie a unui istoric romantic!

Din nefericire pentru trecutul acestui neam, cercetările pe care le facem zilnic în arhivele rămase pe urma Ruşilor, ne îndreptăţesc a afirmă că aceste situaţii sunt riguros exacte. N'are cineva decît să urmărească actele ce lăsăm să urmeze aci, ca să-şi formeze convingerea. Şi să nu se uite; aceste mărturii emană dela Divanurile ţerilor, alcătuite din persoane cari au iubit, desinteresat poate, dar, absolut singur, în mod devotat, stăpînirea pravoslavnică rusească. Afirmaţiunile lor sunt deci neexagerate şi prin urmare de o însemnătate capitală.

Era în 1809; tratatul de pace dela Viena fusese semnat, între Napoleon I şi Austria, iar Provinciile iliriene întraseră în stăpînirea Franţei. Ruşii voesc să facă o sforţare spre sud; lancezau doar de trei ani de zile, înghiţînd ultimele rezerve ale nefericitelor Principate Romîne.

Această concentrare spre Dunăre cerea după sine transportul proviantului în magaziile din Ţara Romînească. Şi le trebuia cît mai mare cantitate, după obiceiul muscălesc. Dela Iaşi, Frumoasa, Fălciul şi Bîrlad trebuiau duse de cărăuşii romîni 128.700 cesferte de merinde la Bucureşti, Ploeşti şi Buzău. Divanul Moldovii, în frunte cu omul lor, de desăvîrşită încredere, Exarhul Gavril Bănulescu comunică senatorului Cusnicov, la 1 Noembrie 1809,

că ţara este în imposibilitate de a îndeplini această cerere. Se adusese şi la cunoştinţă generalului Cneaz Bagration, acelaşi lucru. El arată că nu are nici care, nici boi, cari să facă 70—80 de ceasuri de drum şi că va ramîne proviantul pe drum. Imploară milostivire. Divanul Valahiei se arată deasemenea disperat şi în neputinţă de a găsi care, cari trebuiau să aducă proviant dela Focşani şi Tecuci, la Bucureşti, Copăceni şi Craiova. El voeşte să închi rieze care „rusăşti şi leşăşti" din Moldova, pe care le va plăti cu banii săi; sărdarul Constantin fu trimis la Iaşi, să comunice Senatorului acest lucru prin viu grai, şi să găsească şi carele.—Ca culme a nevoii, transportul trebuia făcut în timpul iernii, pe drumuri desfundate. Rusul fu nemilos iar Divanul Moldovii răspunse, că va face cea ce i se cere, dar nu nădăjdueşte că va ajunge proviantul la destinaţie. Numai la primul transport urma să se strîngă 26.800 boi, cari odată în Ţara Românească, trebuiau hrăniţi cu cîte un pud de fîn pe zi, de cap. Divanul Ţării Româneşti, la rîndul său, arăta în Decembrie, că a strîns 5891 de care, iar pentru rest a trimis mumbaşiri cu straşnice porunci să le aducă. El mai comunică însă, că se găseşte în neputinţă, să dea fîn vitelor dela carăle, cari sosesc din Moldova. Nu uită să implore ajutorul lui D-zeu spre a da putere locuitorilor, să poată lupta şi împlini toate cererile. In aceiaşi lună Divanul Moldovii vesteşte, că vitele au murit pe drum, iar cărăuşii sunt în primejdia vieţii, şi că s'a dat voie să se ia fîn de pe unde s'ar găsi, cel din „stanţii" isprăvindu-se. Ispravnicilor de asemenea li se trimisese poruncă să iese înaintea convoiurilor, spre a da bani celor rămaşi cu un bou, să cumpere perechea şi să poată duce astfel mai departe, sarcina. El mai adaugă că nu poate să se înpotrivească „stihiilor" adică vremei rele, care prăpădeau oamenii şi animalele.

In Ţara Romînească şase boeri pornesc să ia în scris fîneţele ce vor găsi. La 30 Decembre Moldovenii împărtăşesc, că nefericitul convoi abia a ajuns la Focşani, şi că o parte din cărăuşii a pierit, iar două părţi din vite au murit pe drum. Ei se roagă, să fie pusă „zahereaua" în magaziile pe unde vor fi ajuns carăle, rămînînd să fie transportată în primăvară la destinaţie. Ruşii rămîn, fără milă, neînduplecaţi. La 5 Ianuarie 1810 se vesteşte că au pierit 30.000 de boi şi că trebue milioane pentru a se pune la loc alţi trăgători. La 10 ale aceleiaşi luni Divanul Moldovii cere Senatorului Cuşnicov „o padorojenie rusească cu şasăsprezece cai" spre a

duce pe vornicul Crupenschi dela Iași la București, să controleze ce este pe drum, căci pier neîncetat oamenii și vite, iar proviantul se resipește.

La 23 Ianuarie Fălcoianu scrie, că impreună cu revizorul rus Bucni, au găsit rămase la Focșani 1302 care. La 30 aceași lună, Divanul comunică că nu numai la Focșani, dar că și pe drumul dela Bîrlad la Focșani au rămas ca la 4000 de care și de acea a adus altele din Tutova, Covurlui, Bahlui, Codru, Greceni, Hotîrniceni și Bender. Dar ce era de făcut, căci la Soroca stăteau în drum 600, la Bacău 400, la Neamț 288, la Roman 164, iar în Suceava fuseseră năpustite toate!? Situația era cu adevărat disperată. Divanul n'avea însă dreptul să se plîngă. „Nu ne vom întinde în cele lacrămătoare arătări, că făcîndu-se în destul, ni s'au dat răspuns ca să nu mai intrăm cu asămine arătări". „Aceste sînt cele mai de pe urmă puteri a Moldovei" închee el amărît. La toate aceste tînguiri Rușii continuară să rămînă surzi. Arătarea dela 6 Februarie 1810, a Divanului aceleiaș țări, este o dureroasă descriere a situației Moldovei din acea vreme. Jertfele făcute și starea norodului sunt arătate în culori sguduitor de sumbre. Este una din paginile cele mai sfășietoare ale existenții țărănimii noastre. Atragem speciala atenție cititorului asupra acelor rînduri!

La 2 Martie alte transporturi. Dar, dacă iarna stîrvurile boilor fuseseră lăsate pe cîmp, în primăvară nu puteau rămîne neîngropate. La 7 Martie Divanul dădu porunca dregătorilor ținuturilor, să ia măsuri, pentru curățirea drumurilor și îngroparea cadavrelor. Lucrurile nu se terminară aci. Lipsa de milă a unui asupritor neîndurat schimbă și firea blîndului popor moldovan. Cărăușii, ajunși la București, începură să vîndă vitele pe nimic. Divanul țării interveni repede pe lîngă senatorul Cusnicov, spre a da porunci ca nimeni să nu cumpere aceste animale, iar cei cari o făcuseră, să le restitue. Iată, în scurte cuvinte, situația țerilor noastre, văzută numai din acest singur punct, supt stăpînirea creștină a Rușilor. Dela Dorohoi la Craiova un vast cimitir, de oameni și vite, peste care se învărteau corbi negrii, veniți din răsăritul îndepărtat. O stăpînire creștiniă dorită, pustiind o țară, care n'avea altă vină decît acea de a fi iubit crucea, și pe cei de o lege cu ea. Era una din șiragul nesfîrșit al decepțiilor, procurate pînă în ultima vreme, acea a întregirei acestui neam, de imperialismul rusesc!

I [1].

Către Ex-sa D. sfetnicul de taină senatoriol și prezidentul Divanului cnejii Moldovii, Valahii și cavalerio Serghie Serghievici Cușnicov.

dela Cnejiea Moldovii.

Au avut cinste Divanul a priimi predlojănie Ex-tale supt no. 3638 cu alăturată copie de pe porunca mai marelui comandir pentru rănduire căratului unii sume de proviant și furaj de 128.700 cesferte din magaziile Eși, Frumoasa, Fălcio și Bărlad la București, Ploești și Buzău. Care cu luare aminte cetind-să, cu măhnire sufletească s'au văzut că puindu-să înainte o săvărșire mai presus de putere Moldovii să oprește și întrare noastră cu arătare de neputință pentru Ex-voastră.

Supuși am fost și supuși vom fi și la această a trimite porunci de rînduiala în țară. Dar apoi când numai ajungând pe la lăcuitori această poruncă va fi o desăvîrșită pricină de răsăpire și stăngire țării. Și când toate celelalte porunci și lemnile spitalului vor rămăne întru nelucrare nu ne vom învinovăți, nu vom rămîne răspunzători. Divanul dar sfat de obște făcînd cu toată sintima bisăricească și politicească și văzând stare norodului obosită cu totul de săvărșirile poruncilor, îngrozită de foamete, și însfîrșit adusă în punctul perciunii au socotit a îndrăzni să aducă lacrămile obștei cu jaloba sa înainte mai marelui poruncitor strălucirii sale d. general de infanterie cneaz Petru Ivanovici Pangration și să arate că nu poate fi pămîntul nici în stare săvărșirii nici în stare raspunderii de acum. Ca să nu prelungiască iată copie acestii jalobe în tălmăcire rusască o alăturiazi către Ex-voastră, care pentru grabă s'au și pornit întrecută zi către strălucirea sa.

Fii milostiv și Ex ta a nu socoti îndrăzneala această drept o învinovățire căci deznădăjduire și credința ce către prestolul Rosăii a țării aceștie, ne-au făcut a ne uzmi întru neputința cererii și a arăta lucruri adevărate că nici suma carălor piste 20 mii cu boi putincioși nu să poate găsi, nici găsindu să vor pute ave hrană o sumă de 95 mii boi pe la stanții până la București și Ploești, nici în mănezul (sic) ernii să poată cugetă că va pute călători praviant și furaj 70 și 80 ceasuri și că va rămîne năpustit pe drum pravian-

1) „Dela“ nr. 391/1809. Arhiv. Senat. Chișinău.

tul și furajul și că-ș va prăpădi țara pe rînd toți boii și nu vor rămîne spitalurile ostenești lipsite de lemne și celelalte săvărșiri întru nelucrare fiind fără de îndoire.

De aceasta cu glasurile cele mai umilite ne rugăm Ex. voastre dacă aceaste sănt adevărate precum le arătam și dacă nu iaste îndoire de jărvire slujbilor aceștii țări arată milostivire a însoți vrednica de lacrămi stare a norodului către strălucirea sa ca să să întâmpine o cerere din care izvorește numai pierzare Moldovii și ce adevărată zăticnire a altor porunci și săvărșiri a spitalurilor.

Iar dacă să cunoaște că au mai rămas scântee de nădejde și putere țării a pute săvărși și aceasta cerere care noi nu o cunoaștem. Iată țara; la mintea noastră nu iaste cuprinsă, nici răspunzători nu sântem mai mult să să facă cea ce să va socoti. Milostivire cerem. Mărime slujbiior arată jărvire pământului și credința lui. Indurare așteptăm dela înaltul poruncitor și dela mijlocire Ex.-voastre prezidentului nostru.

Gavriil Mitropolit și Exarh, Costache Roset logofăt, Const. Balș logofăt, Teodor Balș vornic, Iordache Roset vist.

1809 Noembrie 1.

II.

Către aceleași dela Divanul și comitetul Prințipat. Valahiei.

Din porunca luminatului cnez Pangration întâiol comandir al oștirilor orănduindu-să dă la camara cea mare din Iași ca să aducă o mare sumă dă provient și furaj adecă făină și ovăz din magaziile Moldovii, Focșani și Tecuci prin magaziile din Valahiea, București, Copăceni și Craiova îndatorinadu-să țara aceasta ca să dea suma carălor ce vor trebui a să căra acea sumă de zaherea fără întârzăire și fără să să mai asculte arătările neputințile și a dreptății lăcuitorilor. Incă să poruncește a să face silnicite chipuri spre împlinirea acestei cereri Divanul cunoscând întru credința sa neapărată trebuință au pus înainte toate măsurile sale cele încuviincioase și pă deoparte întâi s'a orănduit 2700 cari și al doilea alte 3000 ca să împlinească din (?) și să să ea veri dela cine să va găsi pă la județe și ofițeri mumbași cu oșteni. Dar . . cu noscându-să că este foarte mare greutate ca să să poată face atâta sumă dă cară, la această vreme pornită asupra ernii. In adevăr este că va fi o peire și stângere și să va întâmpla perere do-

bitoacelor şi multă zăticnire la aducerea acestui provient însă are să rămîe şi pă drumuri năpustită zahereaua, făcăndu-să multă răsipă şi pagubă. Şi aşa va fi şi către lăcuitori ţări, un mare rău şi către provientul înpărătesc asemenea. Pentru acea am socotit un mijloc mai înlesnit, dă să va pute şi să va găsi cu cale şi de către Ex.-ta, ca la părţile Moldovii să căutăm şi să găsim cară dă cele rusăşti şi leşăşti cu chirie afară de plata progoanelor, ce să dă din hazna, să plateaseă ţara după tocmeala ce va face de cesfert. Şi cănd să va putea găsi această înlesnire va fi cu mult mai de folos şi pentru aducerea proviantului şi pentru ţară. Şi iată din partea Divanului să trimite acest sărdar Costache Ştefănescu ca să dea şi prin grai încredinţare şi pliroforie Ex.-tale. Şi cu ajutor şi povăţuirea dă la Ex.-ta să să sărguiască a găsi cari şi să le tocmească. Ne rugăm cu plecăciune să ni să dea ascultare şi să facă acest bine şi înlesnire care este de folos şi pentru căratul proviantului înpărătesc şi pentru aceasta ticăloasă şi prăpădită ţară

Dositei Mitropolit, Const. Filipescu, R. Golescu, Şt. Vacărescu.

809 Noembr. 20.

III.

Către acelaşi, dela Divanul Moldovii.

După ce au primit Divanul predlojănie Ex voastre din 16 Noembr. supt no. 3836 cu alăturatul răspuns din partea strălucirii sale înaltului poruncitor cneaz Petru Ivanovici Bagration, apoi cu ce desăvărşită măhnire sufletească s'au dat porunci către toţi ispravnicii ţănuturilor care după rănduiala de mai înainte au trimis tablile înbrăcării sumei carelor trebuincioase a transportului ce să cere pe toată stările fără osăbire ca să facă începire pornirii acestor cară înpărţite în trii transporturi. Şi numai transportul întîi să-l porniască acum cu hotărîre ca să poată fi la magaziile de unde au să încarce, adecă Eşi, Bărlad, Fălciu şi Frumoasa pănă la sfărşitul lui Noembr. Iar apoi pentru transportul al doile şi al triile să aştepte poruncă. Această începere de pornire să face numai pentru supunere către poruncile şi trebuinţile înpărăteşti, însă pre cum am arătat şi prin jalobă obştească către strălucirea sa înaltul poruncitor şi către Ex-voastră, nici nădăjduim, nici putem a ne îndatora, că va pute merge praviantul acesta la magaziile rănduite.

Atăt cunoaştem că sfărşitul sarcini aceştie asupra pămăntului.

lată prăpădenie vitelor și a stării Moldovii și răsăpesc proviantul împărătesc, pe unde va rămîne năpustit în drumuri. Iar apoi zăticnire întru toate celelalte săvărșiri și a lemnilor spitalului și a banilor spitalului și a porțăei de care. Și în scurt nu rămîne răspundere asupra Divanului, dacă în faptă să va vede prăpădenie vitelor și sărăcie de obște a lăcuitorilor.

Sfărșind dar pentru această și răzămăndu-ne în care după datorie am făcut pentru țară și eșind din tot cugetul învinovățării punem înainte Ex-voastre aceasta.

Intăi: acest al triile transport a cărălor încărcănd de la magaziile de aici s'au scris ca să margă să descarce la București și Buzău, iar nu la Ploești. Pănă vor eși din hotarul Moldovii de vor mai rămîne boi, apoi pe pămîntul Țării Românești trebuea să să hrănească cu făn. In transportul acesta trebuea să fie peste 26.800 boi. Apoi căte un pud pe zi trebue să fii pi la fiștecare stanțăe a Țării Românești aproape de 30 mii puduri. Să vor da dar porunci cătră ocărmuire Țării Românești ca de vor ajunge boii pănă în Țara Românească cu transportul să aibă gătire de hrană și pentru acest transport mai înainte. Al doile la București undi este să să descarce proviantul să rănduește cinovnic a Divanului de visterie pe med. Gheorghi Stavru. Iar la Buzău iarăși din visterie pe Grigori Anghelini. Acestor doi cinovnici fiind socotința Ex-voastre să vor da recomandații cătră Ex•sa vițe-prezidentul Divanului Valahiei, ca să i împuternicească de a pute descărca fără prelungire carăle Moldovii; de a pute lua și a da făn pentru vitele Moldovei și de a pute scoată toate carăle, fără a să mai lua în slujbe oștenești și a să întoarce înapoi. Și la arătările lor să aibă ascultare pentru înlesnire carălor și boilor Moldovii ce vor pute scăpa fără periciune, a ajunge la locurile acele. Al triile: la magazia Eși, Bărlad, Fălciio și Frumoasa s'au rănduit cinovnici pămăntești, ca să ste la încărcatul carălor. Să să de strajnice porunci cătră comisăopuri, să nu ție carăle cu întărzăeri spre a nu să prăpădi și la magazăile de aici boii cei mai buni.

Aceste le arătăm Ex.-voastre a să face după cuviință, iar nu că nădăjduim ca și cu aceasta va pute ajunge vre un sfărșit lucrării aceștii neputincioasă cereri. Către dregători s'au dat cele mai strajnice porunci ca să vie și însuși căte unul cu carăle pă la magazii de unde au să să încarce. Cătră locuitori s'au dat porunci

să să de din suma banilor spitalului cătă oarește pentru cheltuiala, fiindcă plata desăvârșită să să facă la lucru ce nu nădăjduim a să să săvârși. Socotim de prisos.

Asămine și pentru celelalte privegheri căte au fost la datorie Divanului cu prelargă povățuire s-au poruncit dregătorilor. Și strajnicie va fi. Și pornire carălor transportului de la sate să va face. Iar apoi ajungire în săvârșire după vreme și slăbiciune vitelor, Divanul nu o poate socoti.

Bine va fi socotindu-să și de cătră Ex.-ta a să rândui căte un revizor la aceste patru magazii de aice, adică Eși, Bărlad, Fălclol și Frumoasa, înpreună cu cinovnicii Divanului. Dacă nu să va pute și la București și la Buzău, să ste față de întâmpinările greutăților spre toată înlesnire.

Gavriil Mitropolit și Exarh, Costache Roset logofăt, Cost. Balș logofăt, Teodor Balș vornic, Iordache Roset vist.

1809 Noembr. 22.

IV.

Către același „dela întîiol Divan și comitet al Prințipatului Țării Rumînești".

Predlojenia Ex.-tale supt no. 3.920 cu cinste s'au primit de către Divan prin care să face arătare că la cetatea Hîrșovii trebue să să care provient și furaj cel trebuincios făcându-să de iznoavă orândueale însărcinînd pă Moldovia a căra din magaziile dă acolo o samă de făină și orz. Și Valahia să care din Focșani la Tecuciol 83.000 cesferturi zaharea și cum că după orânduelile de mai nainte din Valahiea până acum nu s'au văzut nici un car trimis ca să încarce zaharea osăbit să arată și aceasta ca să să puie fîn cît să va socoti păn la locuri orînduite a să îndăstula boii lăcuitorilor Moldovii ce vor veni cu transport prin Valahia. Avem cinste ca să răspundem și să facem arătare către Ex-.ta întâio că trebuința care este pentru oștirile ce să află peste Dunăre, cunoscută fiindu-ne că nu ne-am depărtat de datorie supunerii și a credinții puind în lucrare mijloacele și chipurile cîte s'au socotit pri cele mai însălnicite zoruri și multele başirlîcuri. Și mai înainte orânduindu-să în țară o samă de cară macar că să arată că nu s'au primit nici un car a încărca zaherea dar să vede a fi greșală pentru că Divanul are adevărată știință dela orânduiții primitorii ca-

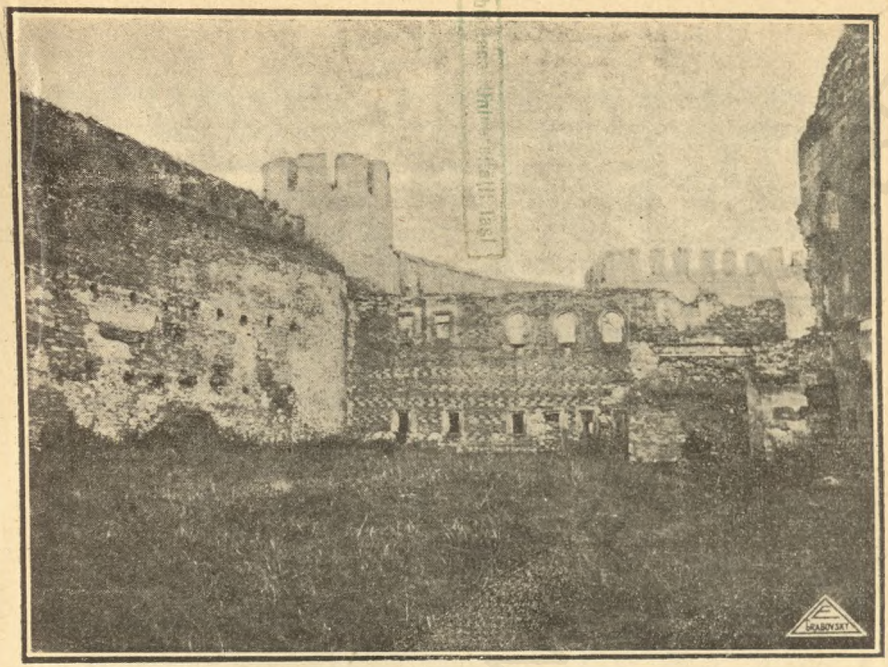

Interiorul Cetății Hotin

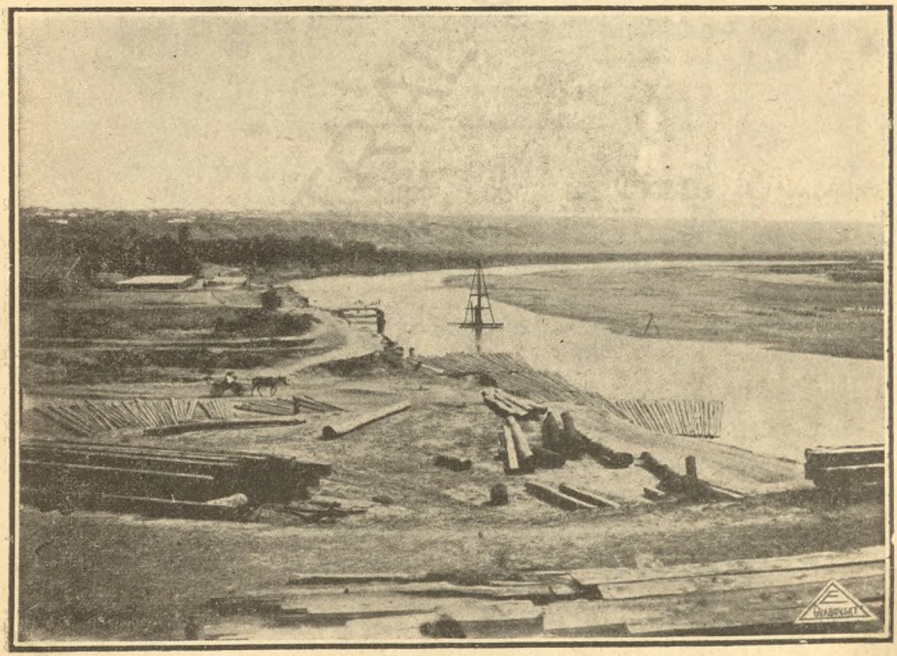

Colecția Arh. Basarabiei *Prutul la Lipcani, jud. Hotin*

CU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

rălor dela Focşani că din acea dintîi orănduială au mers 2.307 cară şi au încărcat 18.031 saci cu făină, păsat şi ovăz, trimiţându-să dă către revizorul ce să află acolo cea mai multă samă la magazia Slobozii şi la magazia Buzăului mai puţină. Al doilea, s'au făcut orănduiala cea din urma dă cară 5891. Şi socotindu-să că este peste putinţă cu alt chip a înlesni, s'au orănduit din partea oştenească ofiţerii cu comande pă la judeţe mumbaşiri cu strajnice porunci, ca înpreună cu ispravnicii să meargă prin toate satele şi ven ale lui cară vor fi să le ea şi să le ducă la Focşani pentru încărcatul zaherelii. Mai mult decît aceasta alt mijloc sau altă putere n'au mai rămas. Orice zăticnire să va întâmpla nu să poate socoti din pricina neîngrijirii Divanului fără numai poate din nesilinţa ofiţerilor celor orănduiţi şi mai mult din neputinţa lăcuitorilor, diu înpotrivirea vremii şi din greutatea drumului care să află la părţile după aici, măcar că socotim că şi pă acolo asămenea va fi. Dar şi de nu va fi te poţi încredinţa Ex . ta dela trimişii ce merg şi vin, carii cercetîndu-să vor da îndăstulată pliroforie Nice o discolie de neputinţa nu arătam fără numai după porunca şi după cerere întru toate să va face orice chipuri silnicite.

Ear pentru fîn ca să să puie pă la locurile cele orînduite pentru hrana boilor Moldovii ce vor veni cu transport, la aceasta nu este nici o nădejde pentru că la fîn este acea mai mare lipsă după cum vei lua Ex. ta pliroforie şi încredinţare din osăbită arătare a Divanului la pontul al şasălea supt no. 1233. Datoria cea mai multă ne sileşte după tot cuvîntul dreptăţii ca să îngrijim mai cu deosăbire pentru boi lăcuitorilor dă aici cei carii vor merge cu carăle lor să încarce zaherea dela Focşani, ca la întoarcirea lor înpovăraţi cu provient a-l duce la Hîrşova şi la alte părţi să aibă fîn la drum, nu putem să le facem ticăloşilor nici un ajutor şi vedem înaintea ochilor pierderea şi moartea dobitoacelor lor, ca nişte osîndiţi în cea desăvîrşită prăpădenie. Către aceasta auzim şi înscris vedem că este şi Moldavia orînduită să care o sumă dă proviant şi furaj, dar nu ştim pănă acum dă va fi ajuns ceva. Iar această ţară după ce are în spinarea ei toate oştirile şi cu multele cereri şi feluri de numiri o întinde toţi de toate părţile. Au cărat pînă acum şi suma zaherelii ce să arată mai sus şi earăşi să sîrgueşte pă cît îi este puterea. Şi nădăjduim că vor merge cară la

Focșani după silnicitele zoruri ce s'au pus în lucrare. Numai mila lui D-zeu să le dea putere lăcuitorilor aceștii țări ca să poată lupta și împlini toate cererile cîte să fac dela dînșii.

Dositei al Ungrovlahiei, Isac Ralet, Const. Filipescu, Radu Golescu, Ștefan Vacărescu.

1809 Decembrie 11.

V.

Către... Serghie Cusnicov dela Divanul cnejiei Moldovii.

Cunoscut au fost că cărătura ce s'au rănduit acum a să face din magaziile Moldovii în magaziile dela București, Hîrsova și Buzău, după cumplita vreme a ernii nu pute fi așteptare ca să ea săvărșire cu mergere până la locul rănduit ce numai cu o jărtfire și prăpădenie a vitelor lăcuitorilor Moldovii să să urmeză încărcătura, care s'au și săvărșit a transportului întăio. precum s'au făcut inștiințare Ex.-voastre.

Intru adevăr că precum au fost așteptare întru acest chip iaste și întamplare, pentrucă carăle acestui transport ajungănd capătul lor până la Siret și în ținutul Putnei la Focșani și altile rămăind pe drum dc aice și până acolo în stare care au venit boii lăcuitorilor pe larg să înțălege din alăturatele raporturi către Divan a stărostiei Putnei. In scurt carăle stau înșerate pe drum, a să clinti cele mai multe nu au chip, boii cad, mor și să prăpădesc pe toată zioa, cărăușii dela cară, care până au fost vreme umedă au fost în apă și în tină până în gât, obosăți și în primejdie vieții lor să află acum. Iar apoi și stănd boii pe drumuri, și dela toate tabările murind cel puțin căte 15 și 20 boi. Au început și fănul ce au avut a sfărși și din stanții a nu fi chip să li să dea, pentrucă la o sumă mare de boi ca aceasta stanțiile cele mici nici câte jumătate de pud nu au chip de a slobozi, fănu cu apropiere a lăcuitorilor nu să află. Iată dar firește jalnica prăpădire a boilor, care văzăndu-o și oștenii care sănt împreună cu carăle a convoiolui însuși au mers la d lui comendantul de Focșăni, catră care și stărostie au făcut înștiințare sa în scris, care împreună cu răporturile cinurilor oștenești a convoiolui au rămas a le trimite d-lui comendantul către glabnoi de juritsfă după ce însuși au văzut stare și neputința și pierzare vitelor.

Dregătoriile cer dela Divan povățuire. Divanul vede numai această lăcrămătoare stare împreună cu zăticnire poroncii împără-

teşti şi chip de îndreptare nu cunoaşte neputându-să înpotrivi stihiilor. Până şi aceasta s'au făcut a să da poronci ca ori a cui făn să va găsi în drum şi cu apropiere să să ea şi să să de spre ajutoriol în hrana dobitoacilor acelor săraci care văd înainte ochilor pierzare lor, şi ca să iasă şi căte unul din ispravnici ţănuturilor din drum la poverile aceste înşirate din Eşi păn în Focşani şi la care din nenorocire au rămas căte un bou numai să le de bani ca să-şi mai cumpere căte unul, ca să să poată mişca. Zadar însă va fi şi aceasta pentru că şi boii căţi vor scăpa cu viaţa până vor trece hotarul Ţării Româneşti, în Ţara Românească trebue să să piardă din lipsa fănului.

După datorie dar cu cinste arătam Ex.-voastre aceste care cinurile oşteneşti ce sănt a convoiolui înpreună cu carăle li-au făcut cunoscute prin lucrare d-lui comendantului ca să fie ştiută nu numai pătimire norodului, dar şi din care pricini s'au întămplat zăticnire poroncii.

Gavriil Mitropolit şi Exarh. Costache Roset logof., Constantin Balş logof., Teodor Balş vornic, Iordache Roset vistier.

809 Dechem.

VI.

Către... Serghie Cuşnicov dela întîiol Divan şi comitet al Prinţipatului Ţării Rumîneşti.

Predlojenia Ex.-tale, cu no. 4016 cu cinste s'au primit dă către Divan prin care să arată că la Slobozie atît de puţin furaj au rămas, în cît dă nu să va căra cu grabă acolo oştirile ce stau pîn prejur şi armie du peste Dunăre va cerca mare lipsă şi nevoe. Să fie Ex.-ta bine încredinţat că Divanul să află întru atîta sîrguinţa, cu mari silnicite chipuri către lăcuitori şi din soma de 25000 cesferturi orz în socoteala de 50000 cesfertii făină i orz ce este orănduite a să înplini pe anul acesta din ţară afară din sume de 4000 cesfertii orz ce era întăia orînduite a să pune la magazie dă la Slobozie care s-au şi dat. Acum să mai teslimetişeşte şi alte 3000 cesfertii şi cu această sumă să va scădea din suma ce este orînduită a să pune pă la acele magasii cum Slatina i Cracova. Ear pentru fîn cunoaştem şi prea bine vedem că cea mai multă trebuinţă să află la partea locului şi mai ales pentru oştirea du peste Dunăre. Invederat este şi aceasta că toată puterea armii

să afla asupra aceştii ţări, că vara trecută mijloc nu au fost a să face mai mult fîn la părţile locului, nefiind slobozenie din pricinile cele ştiute, cum s'au şi arătat Ex.-tale în multe rînduri. Altă putere nemai rămîindu-ne s'au orînduit 6 boeri la 6 judeţe cu straşnice porunci ca să ea în scris cîte fîneţi să vor găsi, boereşti, mănăstireşti, neguţătoreşti, ale arăndaşilor să facă catagrafie şi să aridice cară veri ale cui va fi, să încarce fînul şi să să trimiţă drept la Hîrşova, ca să să întîmpine pă cît să va putea neajungerea ce să află. Şi acest fîn ce să va lua după la mănăstiri, boeri şi arendaşi ce l-au făcut pentru trebuinţa dobitoacelor lor, trebue să li să plătească cu preţul ce să va socoti şi să va găsi cu cale. Şi deosbit numai pentru această pricină s'au orînduit şi un boer într'adins a fi la Slobozie a corespondarisi cu ispravnicii şi cu boerii ce s'au orînduit pă la judeţe mumbraşiri spre a să face înlesnire. Şi de această urmare au şi făcut Divanul arătare către Ex.-sa ghinărarul viţ-prezedent. Nu lipsim a înştinţa şi către Ex.-ta.

Const. Filipescu, Radu Golescu, Ştefan Vacărescu.

809 Dechem. 12.

VII.

Către... Serghie Cuşnicov Divanul cnejiei Moldovii.

Din alăturatele tîlmăciri a înştinţărilor d-lor ispravnicilor dă ţinuturi Tutova, Tecuci şi Putna va privi şi va cunoaşte Ex-voastră desavâşit ticăloasă, jalnică şi lăcrămătoarea starea în care au agions boii carălor ci merg cu proviant la magaziile Hîrsova şi Bucureşti.

Atăta vreme iaste de cănd ş'au pornit carăle şi pănă acum de abie au trecut la Focşani unde cărăuşi necăjiţi de ploile ce s'au vărsat şi acum străbătuţi de răcială au şi murit cătva, iar boii carălor obosiţi încă de mai înainte de alte podvodărituri şi slujbe oşteneşti, şi acum slăbiţi de greutatea drumurilor ce au urmat din pricina tinii două părţi au perit pe drumuri morţi şi căzuţi şi a tria parte ce au mai rămas încă sănt în gura pericionii. Cari la aciaste de să va îndoi Ex.-voastră veţi trimite dinadinşi revizori să cerceteză şi o puteţi afla şi dela însuşi ofiţării ce vin din parte de jos. Divanul cum au fost la putinţa omenească au făcut, cea ce au fost dator au împlinit. Adică bani de cheltuială au dat cărăuşilor şi acum osăbit de cei ce au luat şi mai înainte; făn pe drumul cel mare din ţinuturi unde iaste treacirea transportului au po-

runcit să ea d-lor dregătorii ori a cui vor găsi, fără osăbire şi să dea la boii carălor inpreună cu fănul ce au mai rămas pe la stanţii înplinind căte un pud de tot bou. Vedem însă că şi fănul să risipeşte, ca să să pricinuiască neîndestularea cailor înpărăteşti, şi boii carălor să perd şi acei puţini ce au mai rămas pe picioară, ca să să întămple smintele şi lucruri la săvîrşirile altor trebuinţă oşteneşti. Căci dacă în Moldova undea s'au dat făn boilor pe la stanţii şi cărăuşii s'au agiotat de cătră dregatori, au perit arăta mulţimea dă boi, cu căt mai vărtos ci vor trece în partea Ţării Rumăneşti, undea acolo nici făn iaste pe la stanţei pentru îndestularea boilor, nici ca să să cumpere nu să găsăşte. Drept acea Divanul cu durere arată că în vremea această căud nu iaste a merge nici transport întîi, şi că de vor fi sălite carăle a mai merge înainte, alta nu va fi de căt desăvărşită perirea dobi toacelor, şi răsipirea proviantului înpărătesc pe drumuri cu înprăştierea. Şi cu cinste roagă pe Ex.-voastră ca atăt pentru milostivirea cătră norod, căt şi pentru interesul slujbii armiei, să mijlociţi spre a sa ertă boii, ca în vremea ce cumplită a ernii să nu fie săliţi a merge mai departe carăle cu zaherelile trasportului întăi, ci toată să se descarce pe la magaziile din ţară unde vor fi apucat a ajunge fieştecari tabără şi să rămăe a să căra în primă vară la magaziile cerute, ca cu acest chip să rămăe ferită şi zahireaoa dinspre toată răsipirea, şi să poată a să săvărşi şi celelalte porunci şi trebuinţe ostenești cu acei puţăni boi ce au mai rămas vei pănă acum.

Costache Roset logof., Const. Balş logof.. Teodor Balş vornic, Iordache Roset vistier.

1809 Dechem. 30.

VIII.

Cătră Cuşnicov Divanul cnejii Moldovei.

Neputănd cugetul omenirii a nu vede cu lacrămi stare ce vrednică de jale întru care au agions carăle pămînteşti a transportului întăia ci s'au pornit încărcate cu praviant şi furaj din magaziile Moldovii, ca să margă la magaziile din Ţara Rumăniască, Hîrşova, Bucureşti şi Buzeu primeşte Divanul îndrăzneală a mai întra cu înştinţare cătră Ex.-voastră alăturănd acest raport cătră visterie a stărostiei Putnii, din care să va pliroforosi Ex.-voastră,

că boi de la cară să apropie a să sfărși toți, din Eși până în Focșani alăturându-să în stărvuri și pe lângă dânșii primejduindu-să și viața căraușilor.

Dar apoi că și praviantul și furajul acesta rămîne năpustit în drum și fânul lăcuitorilor luîndu-să, și fânul stanției sfărșindu-să și agrotorio din visterie dându-să și satile din drum rădicându-să. Nimică nu folosesc la o sumă de 30 mii boi cari au perit și pier înainte ochilor noștri, trebuind milioane ca să să pui la loc alți boi.

Din adâncul sufletului simțind durere pentru săraci cari să prapadesc, simțind și grija și deznădăjduire pentru obștească ticăloșie a țerii cerem o milostivitoare punire la cale și povățuire ca, de este chip, căți boi au mai rămas în suflare încă și oamen. căraușî în viață, să nu să prăpădiască. Ce ca să nu să prăpădiască praviantul și furagul să să discarce pe la magaziile cele cu apropiere, dacă este pliroforisită Ex.-voastră că aceste sânt ade vărate și putință omenească nu au mai rămas de a să mișca carăle

Teodor Balș vornic, Iordache Roset vistier
1810 Ghen. 5.

IX.

Către... Cușnicov Devanul cnejii Moldovei.

Luînd Divanul înștiințare precum în multe rânduri au avut cinste a arăta Ex. voastră de proasta stare întru care au venit tot transportul ce s'au pornit cu praviantul și furajul din magaziile de aice, la magaziile românești, fiindcă nu numai boii toți a carălor s-au apropiat a să priface în stărvuri, dar și alți boi ce s-au pus pela unile din cară trecând în Țara Românească au mers spre periciune, nefiind făn pela stanții, și lânga altile să apropie a nu-i ști unde au rămas nepustite carăle, căci dela unile au și perit căraușii dela cară. Spre aceasta au socotit Divanul, a trimite pe unul din boeri Divanului d-lui vornic zaprozi Iordachi Crupenschi, să margă de aice din Eși până în București, văzând și stare periciunii vitelor, înlesnind și în cât să va pute la omenire săvârșire, dând în sfârșit și știința Divanului adevărată de încurcătură și prăpastie aceștii lucrări neputincioase. Drept acea fiind unită și socotință Ex.-voastre, să fie porunca a să da slobozânie

numitului boerio a merge dăndu-să şi o podorojnie rosască a Ex.-voastră de şasă spre zece cai pentru mergire d-lui în drum la Focşeni şi până la Bucureşti şi întoarcere.

Const. Balş logof., Iordache Roset vistier.
1810 Ghenar 10.
Eşi.

X.

Cătră bisocoblagorodnesa gospodin revezor Bucni dela stărostie Putnii.

Intru cel bisocoblagorodne ta izvod pentru căte cară cu proviant i furaj orz şi ovăz ar fi trecut până acum pe aice prin Focşăni la locurile rănduite, atăt a ţinutului acestuea căt şi altor ţinuturi, pentru cari răspund bisocoblagorodnii tale, că ştiinţa aceasta este întunecată cu totul, pentrucă transporturile s'au vănzolit şi nu au trecut toate prin a stărostiei ştiinţă. Dar pentru oare şi care luminare s-au făcut socotială de pe suma boilor cărora li s'au dat fănu din stanţie. Şi să sue toată suma carălor îndreptată pe drumul Focşănilor la 4000 cară din cari au să scadă aceste ce prin izvod să arată pentrucă au rămas pe loc neputăndu-să clinti perindu-le boii şi slăbind, iar cusurul au trecut. Şi această înştinţare o fac bisocoblagorodnii tale pentru ţinuturile streine, iar pentru ţinutul acesta a Putnii vei şti că au mers în jos 592 cară încărcate cu orz, ovăz în fiestecari car căte 7 cesferte din carăle transportului întăi. Iar din transportul al doile au mers 570 cară la Bărlad şi încărcănd crupe şi făn au trecut pe la Tecuci în jos la Galaţi.

Ghen. 23, 810. N. Fălcoian (?)

Transportile rămasă la Focşani.

Cesferti.			Cară.
495	ţănutul	Sorocii orzu, ovăz în	71
168	„	Fălciului făina în	19
1792	„	Neamţului orz, ovăz în	248
1489	„	Orheiol orz, ovăz în	203
1183	„	Herleu . . . . în	191
		306 orzu ovăz	
		877 făină crupi	
		1183	

2028 ţănutul Sucevii orz ovăz în 447
840 „ Hotinului în 95
182 făină
658 orz, ovăz
840
320 Ţănutul Romanului orz, ovăz în 18
8315 peste tot în 1302

Acestea s-au aflat rămasă la Focşani din căderea boilor, după însuşi cercetare ce s'au făcut acum de cătră mini şi de cătră visoblagorodia sa gospodin revezor Bucni.

803 Ghen. 23. Falcoianu.

XI.

Cătră Cuşnicov dela Divanul cnejiei Moldaviei.

Primind Divanul cu plecăciune predlojănie Ex.-voastră de supt no. 220 pentrucă din proviantul şi furajul ce s'au pornit de la Eşi şi alte locuri, ar fi rămas trii transporturi la Focşani din pricina căderii boilor, facem arătare, că încă şi peste aceşti trii transporturi dela Focşani mai sunt şi alte transporturi rămase dela Bărlad că la Focşani fiind pricina aceasta a căderii boilor. Şi dar Divanul de mai înainte luînd înştiinţare pentru aceasta, îndată au pus la cale, dănd poronci şi orănduind atăt pe unul din dregători a fieştecăruia ţinut căt şi boii ce s'au socotit a fi îndestul în locul acelor ce au perit şi a căzut dela transporturile arătate, ca să margă păn unde vor găsi aceli cară rămasă pă drum şi să le pornească numai decît, spre a merge la locurile rănduite, dacă nu vor pătimi şi aceştie după cum acei dintăi boi, de vreme ce greutate şi nevoe este ştinţă Ex.-voastre. Şi nu lipsim a înştinţa.

Const. Balş logof. Teodor Balş vornic, Iordache Roset vist.

1810 Ghen. 28.

XII.

Cătră Cuşnicov Divanul cnejiei Moldovii.

S'au văzut de cătră Divan cu mare aminte cele cuprinsă prin predlojenie Ex.-voastre din 20 Ghen. supt no. 262 a mai marelui poruncitorio a armiei strălucitului cnez Bagration asupra răportului d-lui comendantului de Focşeni pentru zăticnire transportului praviantului ce s'au încărcat ca să margă la Hărşova, la Bucureşti şi

la Buzău, că ar fi rămas în Focşeni căteva cară, dela care au perit boii şi alţii au fugit şi că nu s'ar fi dat ajutorio de cătră starostie Putnii. In sfărşit şi ca să rănduiască un deputat lăngă d-lui comendantul după altă predlojenie supt no. 276 şi pentru schimbarea săniilor în cară.

Drept acea nu lipseşte Divanu cu cinste a face răspuns Ex.-voastră, că şi până a nu lua aceste predlojenie şi porunci, după îngrijire ce are, priimind rcportul dela cinovnicii sei, nu numai pentru suma ce să arată că este în Focşeni de cară, şi praviant nepustiit dar şi pentru mai multă sumă care să află din Bărlad până în Focşeni, care după tahmin poate să fie la patru mii şi mai multe cară, afară de căte au putut eşi din hotarul Moldovei, schimbănd boii morţi şi căzuţi de doă şi trei ori. Şi înspăimăntându-ne cu totul a ne afla lucrătorii pierzării ţerii noi înşuşi siliţi fiind de datorie împlinirii poruncii, n'am lăsat minut de întărzăere, ce mai întăi din ţinuturile de jos, Tutova, Coverlui, Bahluio, Codru, Greceni, Hotărniceni, i Benderiol, cu străsnicie s'au dat porunci şi s'au pornit 600 cară ce era datoare aceste ţănuturi pentru transportul al doile, ca să încarce din praviantul şi furajul acel năpustit a ţănuturilor de sus şi să-l ducă la magaziile rănduite.

Apoi şi la Soroca a cărue ţănut ca la 600 cară sănt năpustite, şi la Bacău unde sănt 400 cară sănt năpustite a acelui ţănut. Şi 288 a Niamţului, şi 164 a Romanului. S'au triimis cinovnicii zapcii cu străşnice poruncii să rădice căte pe unul din dregători cu boi de iznoavă, fiindcă cei dintîi alţii au perit, alţii au căzut, avănd înprnună şi a trei parte de cară pentru schimbare sănilor ca să-s ducă acolo unde sănt năpustit praviantu şi furajul spre a-l încărca, şi a-l duce la locurile rănduite. Şi-au venit şi răspunsuri dela Roman, Bacău şi Niamţu, că s'au pornit cu mare stăngire satelor alţi boi, ca să-s prăpădească şi aceia. La ţănutul Hotinului, a cărue ţănut mai toate carăle sănt din Bărlad până în Focşeni năpustite fiind şi acele piste 500, iarăşi s-au triimis acum cinovnici zapcii, ca să rădice pe unul din părcalabi cu boi şi cară spre urnire transportului. Şi la ţănutul Orheiolui, unde foarte multă sumă de cară din cele pornite au mai rămas pe hotarul Moldovii, fiindcă celelalte schimbăndu-se cu boi de iznoavă au trecut în Ţara Românească ca să margă la Bucureşti, au pornit de iznoava d-lor sardarii boi ca să le urniască. A ţănutului Hărlău sănt

191 cară năpustite, dar cu toate că s'au dat poruncă către dregători ca să porniască boi de iznoavă, însă cuprins fiind ţănutul acela şi cu oştile deviziei al 18-le nu să nădăjdueşte că vor porni mai mult decăt pentru 100 cară boi.

Ţănutul Sucevii care şi din slabăciune vitelor dar şi din oareşcare neîngrijire a dregătorilor, după ce au perit o sumă de vite din tot transportul obosind şi celelalte, au năpustit toate carăle pe drum. Acolo dar pentru depărtare unul din dregători banu Andrunachi cu boi de 300 cară să margă spre urnire acelui transport, ajutăndu se şi cu căteva cară a ţănuturilor de gios. Aceasta s'au făcut, rănduindu-se şi deputat lăngă d-lui comendantu de Focşeni, pe sluger Iancul Stafru, cu putere şi asupra dregătorilor Putnii, a Tecuciolui a Tutovii şi a Bacăului. Insă această greutate, cu ajutorio a unui ţănut, doă şi trei nu se poate înlesni. Ţănuturile de gios s'au prapădit şi sănt cuprinsă şi cu slujbile oştilor. Toată ţara să jertfeşte, şi iarăş folos nu poate să aducă, atăt de mare straşnicie şi asprime lucriaze Divanul acesta acum, asupra acestui transport, încăt piste puţin trebue a vini lăcuitorii în stare Ţării Romăneşti de a nu pute lucra nice ce mai mică slujbă. Dar apoi cercetăndu-se s'au luat încredinţare, că în Ţara Romănească nu să află făn pela stanţii, care să înţălege, că boii aceştie ce s'au înoit al doile, şi al treile rănd vor să-s prăpădiască toţi în Ţara Romănească, şi pămăntul nu va mai fi putincios a trimite şi acolo boi pentru ducire transportului. Nu ne vom întinde în cele lăcrămătoare arătări, că făcăndu-se îndestul, ni s-au dat răspuns ca să nu mai întrăm cu asămine arătări. Aducem aminte pentru a să mai da porunci spre a fi făn în Ţara Romănească, şi arătăm că aceste sănt cele mai de pe urmă puteri a Moldovei, aflăndu-s acum şi cfartiruire oştilor la care nu puţină slujbă urmiază a să face.

Costache Roset logof,, Constantin Balş logof., Iordache Roset vist.

1810 Ghen. 30.

Eşii.

XIII

Către Cușnicov Devanul Cnejii Moldovei.

Cu aceeași nestrămutată supunere au primit Devanul predlojenie Ex.-v. supt no. 33 cuprinzetoare poruncii înaltului poruncitorio D. mai marele comandir strălucitului cniaz Petru Ivanovici Bagration pentru ca piste cărătura praviantului și a furajului ce s'au rînduit în iarna aceasta asupra Țerii Moldovei, ca să facă dela magaziile de aice la magaziile Țerii Romînești în suma de 98 mii cesferte, să-s mai care încă și alte 54 mii cesferte din magazie Eșului, la București, Slobozie și Buzău. Și din magaziile Benderiol, Bărladul, Tecuciol i Focșeni la Slatina în Țara Romîniască lîngă Craiova și iarăș dela Benderio, Eși și Tecuci la Buzău, arătând Devanului Ex.-v. grăbire cu care trebuie să-s care și transportul dintăi, trebuința ce urmiază pentru acest transport și privighere ce să cere și așteptare de răspuns pentru aceasta.

Are cinste Devanul a răspunde Ex.-v. că, pentru această trebuință care atărnă spre indestulare oștilor împărățeștl și să cere dela pamîntul Moldovei, de ar fi fost numai prin putința omenirii a să face împlinire, țara ar fi fost gata spre jărtfire. Dar cînd pentru jalnica stare lăcuitorilor Moldovei și pentru cădere cea de obștea și prăpădenie vitelor pricinută din săla transportului întăio, are Ex.-v. știință adevărată și stărvurile dobitoacilor mărturisesc neputința de a merge și acel jumătate de transport, din suma de 98 mii cesferte a rănduirii cei dintăi și fire într'un cuvînt dovidește neputința, pentrucă fănul lipsăște pînă și pentru boii trăgătorii și vitile fără hrană, nu pot trăi mergînd iarna încărcate. Apoi de a să mai cere de iznoavă cărătură de 54 mii cesferte ca să margă o parte dintr'ănsa și piste 600 verste din Benderi pănă la Slatina, sau și mai aproape, altă nu pricinuește Moldovei, de cât izvor de lacrămi, că după credința și jertvire sa numai pentru slujba înpărățeștilor oști să însărcineze și cu slujba piste putința firii în vreme de iarnă.

Toți boii din Moloova de să vor prăpădi mișcare acestui transport și a jumătate din transportul cel dintăi nu să poate face în vreme aceesta. Peste 20 mii boi numai în transportul de 50 mii cesferte, care s'au încărcat din 98 mii cesferte, au perit pănă acum și clintindu-se acel transport o parte de au ajuns la Hărsova,

la Buzău și la București, celalalt să află pe drum, mergând al doile și al treile rând schimbător de boi ca să-l poată mișca.

Și ce să mai prelungească Devanul a le arată aceste Ex.-voastre când prin vedere și știință Ex.-voastre sânt toate aceste. Și creștinescul cuget te va aduce în milostivire să bine voești a le mărturisi.

Dacă să socotește că nu este pătruns sufletul nostru cu supunere credinței și a răvni și mai este chip piste câte arătăm noi a lucra cu locuitorii Moldovei, fără a nu veni în strângere. Iată și țara față; să margă cei mai credincioși să vadă și să clintiască precum vor socoti, fiindcă noi nu videm altă de cât că Moldova și de foamite să îngrozește ne mai rămăind vite și putere de a lucra pământul.

Cele multe slujbe dela intrare oștilor săvârșite sânt cunoscute Ex.-voastre că nu au a face cu micșurare pământului și acele cu credințe făcîndu-se au obosit norodul. Iar aceste de acum aduc stângire Moldovei și noi datorie făcându-ne spre neînvinovățire noastră am arătat. Dar și în ciasurile aceste cu cîte alte săvîrșiri pentru împărățeștile oști este cuprins norodul. Banii spitalului și a porției de carne sânt peste 100 mii lei pe toată luna dela dânșii să eu și să dau la împărățeștile comisăi. Lemnile a tuturor spitalurilor care sânt în cărături necontenite dela dânșii să dau. Transporturi de fân de la un loc la altul cu mulțame de mii cară cu dânșii să face, slujba poștilor țerii cele trebuincioas, și surugiei asupra lor este însărcinare. Podvodăriturile de cară, și cele nenumărate pentru slujba oștilor contrebuție praviantului asupra lor este. Și când aceste?. Atunce când după patru ani n-au contenit slujind cu credințe a pentru oști și praviant și bani, și fân, și lemne, și cară de podvarituri, și transporturi groznice de pravianturi și slujbe a oștilor, jertfind și lăcuitorii și moșiile și oameni noștri și pe noi însuși. Și de ar fi fost și cărătura aceasta în vară ar fi fost una din cele multe săvârșiri fără grăutăți. Supunere și credința ne face a zice că, dacă acest transport ce să cere acum de 54 mii cesferturi și acel ce au mai rămas din transportul dintâi 48 mii cesferturii să va urni a să căra după luna lui Mai, când va fi cămpul cu păsune și vitele cele puține rămasă slăbănoage în putere, poate să-s pue în lucrare porunca cu nedejde de săvîrșire. Dar după slăbănogire țerii nici atunce răspunzători pentru o grab-

nică ajungere a praviantului, nu vom pute fi. Iar acum cu lacrămi făcând perigrafi a stării, rămânem aşteptători milostivirii, sau lucrării prin alte chipuri, care noi nu le cunoaştem, fiindcă împotriva credinţei noastre va fi, de a lucra zadarnica stăngere ţerii acum şi a aduce oştilor împărăteşti ce mai mare zaticnire întru toate după prăpădenie ţării.

Costache Roset logof.
Const. Balş logof.
Teodor Balş vornic, Iordachi Roset vist.

1810 Febr. 6.

XIV

Către Cuşnicov Devanul Cnejii Moldovei.

Devanul şi de mai înainte este înştiinţat dar şi acum de iznoavă au primit înştiinţare dela stol. Tănase Goran ispravnicul de ţănut Niamţului (de pe care să alăturiaze aice tălmăcire) cum că ispravnicii Ţerii Româneşti nici într'un chip nu voesc să sloboadă dă pe la stanţii pentru boii tregători a Moldovii ce sănt în călătorie cu transportul praviantului, zicând că li-au venit porunca Devanului Valahiei să nu sloboadă făn pentru aceşti boi. Boii aceşti tregători că nu pot merge în drum fără hrană, aceasta este cunoscut la omenire.

Devanul nu lipsăşte cu cinste a înştiinţa pe Ex.-voastră de aceasta, şi a să ruga ca după cum cu înţelepciune se va socoti să-s scrie cu tărie Devanului Ţării Româneşti să de porunci ispravnicilor săi ca să sloboadă fănul trebuincios pela stanţii pentru boii tregători a Moldovei, să nu piară şi din pricina lipsii fănului îndestulă fiind perire lor din a drumului nevoi şi greutăţi. Cu toate că Devanul acesta au trimis porunci spre clintire transportului şi cu jărtfire boilor, să margă la Bucureşti după înştiinţarea vornicului Crupenschi să fie însă milostivire de a să slobozi făn din stanţăile Ţării Româneşti căci într'alt chip vor peri toţi boii dela cară, şi va rămăne şi praviantul împărătesc năpustist pe drumuri. Pentru care să aşteaptă şi răspunsul Ex.-voastre.

Acelaşi Divan.
1810 Febr. 16.

XV

Cătră Cușnicov dela Devanul Cnejii Moldovei.

După toate aratările neputinței ce au făcut Devanul au primit acum predlojenie Ex.-voastre supt no. 550 alaturată cu porunca înaltului poruncitorio, care au dat cătră împărătească comisie praviantului pentru cărătura praviantului și a furajului, atăt a rămășiței din 98 mii, căt și din sumă de 54 mii care mai în urmă s'au cerut. Și de vreme că întămplările oștenești și hotărăre strălucirei sale cere neapărat a să mai porni încă peste 55 mii cesferte și alte 72035 cesferte, în luna această pănă la 20 Martie, după însărcinare împărăteștii comisii a praviantului, ca să meargă la București, la Buzău, la Braila și la Galați. Apoi Devanul următorio și supus fiind poruncii, au făcut rănduelile sale, în toată țara ca la arătatele soroace de 10 și 20 Martie, să-s porniască carăle de pe la țănuturi, la magaziile de aice, ca să încarce. Iar pentru 10 mii cesferte făn și 1200 cesferte crupe, care este hotărăre a să porni la București la zi întăio Martie încărcăndu-se din Tecuci. Cu toate că rănduiala s-au făcut pentru carăle trebuincioasă la Putna, la Tecuci și la Tutova, însă fiindcă sorocul acesta au ajuns, Devanul după răvna sa au pus în lucrare și alte chipuri, ca din păine ce să va găsi mai cu apropiere de București, să poată merge mai în grabă. Și au scris poftitoare cerire cătră împărătească de glabnoe comisie praviantului, ca și praviantul, ce va merge afară de convoio, să-s poată primi la magazii atăt la București, căt și la Buzău slobozindu se pentru acela alt praviant în loc din magaziile rănduite după cfitanțiile ce vor aduce. Și iată să alăturiază însămnare în ce chip s'au pus la cale rănduire carălor pentru mergire acestui transport, care rămăne vederat că va zăticni și acea puțănă lucrare a pămăntului ce ar fi putut să-s facă în vreme aceasta, ca să-s arate supunere ce credincioasă dimpreună cu rîvna pămăntului. După această închipuire a rănduelii împreunată cu toate mijlocirile omenești, să va face știință din parte ocărmuirii. Dar și de va mijloci o oareșcare întărzăere de căt a soroacelor lor rănduite, acea să va socoti în neputința obositului norod a Moldovei, care cu pornire transportului întăio au pierdut nu puțină sumă de vite. Și va mai pierde și acum și să va stănjeni de lucrarea pămăntului jertfindu-să pentru oștile împărătești sale măriri.

Adâncă mulţămire aduce Divanul din parte pământului milostivirii înaltului poruncitorio, pentru rădicare cărăturii fănului, ce să cerea piste Dunăre. Iar pentru hotărâre de 11 mii puduri la Ismail şi 7 mii puduri la Galaţi pentru oştile cele de piste Dunăre la Măcin nu numai atâta sumă, ce până acum nevoindu-se Devanu precum am putut şi prin cumpărătură de fân la Galaţi, au dat până la luna trecută, piste 42 mii puduri cu cfitanţii la oştile de piste Dunăre. Şi au scris şi acum ca mai fiind trebuinţă să-s mai dea la Ismail şi suma rânduită, cărându-se cu vasă. Şi spre ştinţa Ex.-voastre să face cu cinste răspuns pentru lucrare poruncii.

Acelaşi Divan.

1810 Mart 2

Eşii,

XVI.

Către Cuşnicov Devanul cnejii Moldovii.

S'au primit cinstit predlojânie Ex.-voastre supt no. 650 prin care să poronceştv a să îngropa stârvurile boilor acelor morţi de pe drumurile acele pe care mărg carăle transportului proviantului şi a furajului. După care îndată s'au dat poroncă către d-lor dregătorii ţânuturilor, ca prin înadinşi oameni rânduiţi numai pentru această pricină să pue în lucrare îngropare şi curăţare drumurilor de aceste stârvuri având purure şi de acum înainte purtare de grijă pentru această pricină.

Costache Roset logof. Teodor Balş vornic.
Iordache Roset vist.

Mart 7. 1810.

XVII.

Către Cuşnicov Devanul Moldovei.

Cinovnicu ce este rânduit din parte Divanului la magazie din Bender spre încărcare a 7000 cesfert ovăz în carăle ţânutului Orheiului pentru Buzeu, au trimis înştinţare către Divan din 15 Mart că din carăle rânduite dela Orhei au început a sosă la magazie din Bender şi a şi încărca, dar păn la 15 Mart nici primocicii, nici convoiul nu s'au arătat şi stau carăle aşteptând.

Pentru care cu plecăcione face Divanul înștiințare Ex. tale, ca să bine voești a puni la cale să marga la Bender ofițării și convoiul rănduit ca să primiască, și să încarce ovăzul și să-i și pornească. Căci încărcăndu-să și pornindu-să făr convoiu Divanul nu poate fi îndatorit în vre o răspundere, dacă din potrivă să va arăta vre o lipsă și pierzare în păine.

Constantin Balș logof. Teodor Balș vornic.
Mart 19, 810. Iordache Roset vist.

XVIII.

Cătră Cușnicov Devanul Cnejei Moldovei.

Cinovnicul Divanului de aice ce este rănduit la București pentru primire transporturilor cu zahere înștiințaze cătră Devan, că din cărăușii moldovenii ce au mers acolo cu proviant au început unii a vinde boii de pela cară. Pentru cari vrănd numitul cinovnic a le fac oprire, nu au putut nici într'un chip. Fiind dar că boii acie carii văud cărăușii nu sănt ai lor, ce a satelor, care i-au tocmit pe dănșii să ducă zahereaoa la București. Și din pricina aceasta nu puțină păgubire să pricinuește lăcuitorilor satelor acelor care au încredințat boii acie cărăușilor. Pentru acea, dacă să va socoti de cătră Ex.-ta Devanul cu plecăciune să roagă să-s scrie Ex. sale D. gheneral maior Ènghelgard vițe prezident Valahiei a da în știre Devanului Țării Românești, spre a să face publicație ca să-s înștiințăze toți acei care vor să cumpere boi dela cărăușii moldoveni, că sănt opriți a nu cumpăra, adăogăndu-se și și aceasta (de să va socoti) ca ori care va cumpăra, să știe că în urmă i să vor lua boii înopoi, fără a să plăti cea ce au dat pe dănșii. Și pentru căți au apucat de s'au văndut păna acum să-s cheme pe acei care i-au cumpărat și să-s îndatoriască a da izvod de banii cumpăraturii, și pentru cheltuiala ernaticului ce au făcut cu boii aceia ca în urmă plătind banii lăcuitorii moldoveni acelor care sănt boii să-i poată lua înapoi. Aceste socotindu-să cu cuviință de cătră Ex. voastră a să scrie, va avea și Divanul răspuns spre urmare.

Constantin Balș logof. Teodor Balș vornic.
Iordache Roset vist.
1810 Mart. 20.
Eșii.

O statistică a Armenilor din Ţerile Romîne la 1809[1].

In vremea ocupaţiunei ruseşti (1806—12), Armenii din ţerile noastre au avut un harnic conducător în persoana Arhiepiscopului Grigorie. Dela acesta ne-au rămas multe însemnări asupra concetăţenilor noştri, cari alcătuesc un element atît de loial şi devotat intereselor acestei ţări.

Din statistica care urmează şi care evident are oarecare lipsuri, date fiind împrejurările, în care autorul călătorea, constatăm că Armenii erau mai numeroşi în Moldova. Intîiul loc îl ţinea Botoşanii cu 328 de familii; urmau apoi Roman, Cetatea Albă, Chişinău şi Iaşi. Focşanii împărţit, cum se vede în două, partea Moldovei şi partea Valahiei, avea de asemenea peste 100 de familii. Bucureştiul număra la 90 de familii. In total erau 1159 familii: socotind în medie 5 persoane de fiecare casă ajungem la peste 5000 de suflete. Curentele de emigrare şi dispersiune al acestor buni negustori se pot urmări uşor după această statistică.

I.

Stimate domn şi binefăcător.

Indeplinind datoria mea de recunoştinţă faţă de Domnia Voastră, Vă înaintez pentru cercetare tabloul întocmit de mine cu ocazia inspecţiei bisericei armene din Moldova, Valahia şi Basasabia,—tabloul bisericilor, slujitorilor bisericeşti şi în genere a întregei populaţii armene după familii, atît cît mi-au permis împrejurările şi timpul.

Şi împreună cu acestea sper şi în viitor în buna D-stre dispoziţie către mine rămînînd cu credinţă.

A tot bunului stăpîn şi binefăcător cu smerenie supus şi cel de se roagă Domnului pentru el

Grigorie Arhiepiscopul Armenilor

No. 46
14 Octombrie anul 1809

---

1) „Dela“ nr. 1269/1809 Arh. Senat Chişinău; cf. dosar nr. 143/1809 dela consiliul eparhial Chişinău. Această comunicare face parte din lucrările ce pregătim, cu studenţii noştri, din limba rusă (Nota direcţiunii).

Tabloul bisericilor slujitorilor bisericești și populației armene din Moldova, Valahia și Basarabia

NUMIREA LOCALITĂȚILOR	Nr. bisericilor	Nr. protopopi	Nr. preoți	Nr. diaconi	Nr. anagnoști	Nr. familii
In orașul Iași	2	1	2	1	12	103
In orașul Botoșani	2	2	6	1	16	328
In orașul Roman	1	1	2	—	8	145
In orașnl Focșani în partea dinspre Moldova .	1	—	2	—	6	83
In orașul Galați	1	—	1	—	3	22
In orașul Ocna	1	—	1	—	1	29
In orașul Hotin	1	—	1	—	2	16
In orașul Chișinău	1	—	3	—	4	113
In orașul Orheiu	1	—	2	—	2	34
In orașul Tighina (Bender)	—	—	—	—	—	6
In orașul Chilia	—	—	—	—	—	4
In or. Acherman (C.-Albă)	1	1	4	—	8	116
In orașul Izmail	1	—	—	—	2	32
In orașul București . . .	1	1	2	—	6	90
In orașul Focșani în partea Valahiei	1	—	1	—	2	38
Total . .	15	6	27	2	72	1159

Mănăstiri și călugări în aceste părți nu există.

Grigorie Arhiepiscopul Armenilor

II.

No. 3488.

Inalt prea Sfințite Stăpîne,

Primind dela Inalt Prea Sfinția Voastră tabloul din 14 Octombrie 1899 cu Nr. 46, al tuturor bisericilor și pe lîngă ele al tuturor slujitorilor bisericești și deasemenea al tuturor Armenilor numărați după familii.

Pentru tot ce ați făcut pentru mine, Vă aduc, stimatul meu Stăpîn, călduroasele mele mulțămiri rămînînd al Inalt Prea Sfinției Voastre.

Leonid C. Popovici.

15 Octombrie anul 1809.

Ajutoare romînești pentru revoluționarii sîrbi (1809).

de *T. G. Bulat.*

In primăvara anului 1809, cînd țerile noastre erau greu încercate, mitropolitul Dositei Filitti primea din partea conducătorului răsculaților sărbi, haiducul Cerni—Gheorghi, adică străbunicul actualului rege al Jugoslaviei, un curier cu o scrisoare, prin care cerea banii și cîțiva oameni „care au știința de ale metalurilor" Mitropolitul primi cu multă bună voință această rugăminte și o comunică și Divanului. Sufletul de creștini și de adîncă omenie, al reprezentanților nației noastre, răspunde cu o hotărîre, care ne onorează ca nație. Fără să mai aștepte aprobarea Rușilor, ei deciseră ca din sărăcia noastră să li să dea un ajutor. Acesta fu oferit de întregul norod din Țara Romînească, adaogîndu-se cîte zece taleri la pungă, la strîngerea oeritului. Rușii au aprobat măsura și constatăm din scrisoarea trimisă de Senatul sîrb Exarhului Gavriil, că ajutorul fusese primit înainte de luna Septembrie 1809. Din aceeaș scrisoare se vede că alți trimiși făceau colecte la Galați. Mitropolitului Gavriil i se ceru să dea ajutor din partea Moldovenilor, pe care încercații Sîrbi îi socoteau bogați. Exarhul răspunde de tot așa de binevoitor și dete o carte cu iscălitura sa către popor, prin care îl îndeamnă să ajute pe Sîrbi. Contribuțiile trebuia strînse supt forma unei condici, deci ceva mai greoi decît prin hotărîrea bărbătească a Divanului Valahiei. Și astfel din sudoarea romînească au mers bani grei, pentru sforțarea de mîntuire politică a Sîrbilor. Mai mult, meșterii noștri au lucrat cu mintea și brațul lor la descătușarea lor. Credem că națiia noastră poate fi mîndră și de aceasta.

I[1].

Către Ex.-sa gheneral maiorul i cavaler Enghelgart vițe-prezident al Divanului Valahiei.

Fiindcă cinstitul senat al Sîrbilor au trimis aici scrisori atît la mine, cît și la alțăi, prin care ne poftesc după dragostea creștinătății ca lăcuitorii aceștii politii să i ajute, pentru trebuința războiului ce au, cu bani, cît fieșcare să va îndemna, după a sa bună voință. Și deosebit m'au poftit pă mine ca să i găsesc vre-o doi

1. „Dela" nr. 945 1809 Arh. Senatorilor Chișinău.

oameni cu știință dă a scoate din pămînt metalurile. Am avut cinste să fac Ex.-tale arătare dă aceasta, întrebînd dă este voe și slobozenia Ex-tale a ajuta lăcuitorii acestii politii, neamul sîrbesc cît fiescare să va îndemna, și dă să dă dă Ex.-tale voe a merge de aici acolo, înpreună cu curierul ce au venit, doi oameni, din cei care au știința dă ale metalurilor.

1809 Apr. 13

Dositei al Ungrovlahiei — București

II.

Către Ex. sa gheneral maior i cavaler Enghelgart... dă la întîiul Divan și comitet al Prințipatului Valahii.

Cinstit d-lui Cerni Gheorghi au scris Prea Sf. sale părintelui Mitropolitul și altora aici arătînd că pentru războiul ce are senatul sîrbesc, are mare trebuință de bani, și face rugăcione ca să ajute Divanul neamul Sîrbilor cu oareșcare dare de bani. Prea sf. sa Mitropolitul probalisînd aceste la Divan s'au găsit cu cale ca pentru ajutorul Sîrbilor să să adaoge tl 10 la pungă la strîngerea oeritului ce să face acum.

Pentru care avem cinste să facem Ex.-tale arătare, ca de vei primi și Ex.-ta înpreună cu Divanul a să face acest ajutor, strîngîndu-să banii aceia să vor trimite cu omul d-lui cinstitului Cernii Gheorghe, iar de nu să vor face venit al Visteriei.

Dositei al Ungrovlahiei, Iosif Argeș, Crețulescu ban, Const. Filipescu, Radu Golescu, Barbu Văcarescu

1809 Apr. 14

III.

Înălțimea Voastră, Prea vrednic domn Mitropolit!

Am avut cinstea a afla printr'un deputat al nostru care a fos în Iași, despre bunăvoința Înălțimei Voastre, către neamul sîrbesc, de aceiași credință și de acelaș sînge cu Rușii și am dorit să vă arătăm recunoștința noastră și pe hîrtie, însă vremurile tulbure din momentul întoarcerii deputaților, expediția nenorocită a creștinilor contra vrăjmașilor și mizeria produsă în acest an din pricina năvălirilor inamicilor, au fost cauza că, pînă'n prezent n'am putut

1. „Dela“ nr. 160, Arh. Consiliului eparhial Chișinău.

aduce la îndeplinire dorința noastră. In semn de multă stimă către persoana voastră iubitoare de oameni, am fi dorit că în prima scrisoare către Înălțimea voastră, să vă scrim veşti liniştii toare, însă mîngîieți-vă cu aceia ce noi ne mîndrim—adică a credinței noastre nestricată şi devotată către împăratul Rusiei a cărue jertfă am fost. Dar noi încă n'am căzut, macar că suntem în cea mai mare lipsă de materiale militare şi de bani.

E adevărat, că prin stăruința îndelungată a înalt prea sfințitului domn mitropolit al Bucureştilor, am primit ajutor de oarecare sumă de piaştri dela evsevioşii fraţii noştri, însă binevoiți a cerceta ce cheltueli mari cere o aşa de lungă luptă contra veneticilor de otomani, mai ales că tot poporul nostru mereu e ocupat cu arma, vara aceasta neputînd aduna nici sămănăturile.

Drept aceia îndrăznim la Înălțimea voastră şi supuşi rugăm, ca şi actualii deputați ai noştri, cari în Galați, au rugat pe blagocestivii creştini localnici, ca să adune binevoitoare jertfă, ajutîndune şi contribuind cu averile lor la scăparea creştinismului.

Milostive arhipăstor, iubirea voastră de oameni ne este cunoscută, ca şi puterea persoanei voastre în Moldova şi bogăția vieţuitorilor localnici, deaceia şi nădăjduim tare că nu vom fi lipsiți de ajutorul vostru. Pentru un astfel de dar, numele tău de binefăcător vecinic se va păstra de noi întru sfinţenie.

Incredinţîndu-ne sfintelor voastre rugăciuni rămînem cu multă stimă şi devotament al Înălțimei Voastre, Milostive Arhipăstor, supuşi servitori.

Consiliul Conducător al poporului sîrb.

Belgrad
18 Septembrie 1809 [1].

IV.

Cu mila lui Dumnezeu, al prea sfîntului îndreptătoriolui sinod cilen şi al aceluiaşi în Moldavia, Vaiahia şi Basarabia Exarh şi Cavaler.

Dumnezăescul Apostot Pavel în epistolia sa către ovrei, învățînd pre creştini spre cea adevărata creştinească vieţuire, între alte sfătuiri au învățat ca facirea de bine să nu să deae uitării, zicînd, facerea de bine şi milostenie să nu uitați, că acești felio de jărtfi sînt plăcute lui Dumnezeu. De acea cunoaştem că tot

1. Traducere făcută cu ajutorul d-lui P. Mihailovici.

omul iară mai vîrtos creștinii sînt datori unul altuea în trebuințăle celea de nevoe a le ajuta, și că celor ce au lipsă, din prisosință să cuvine a le face parte. Pentru acea, din scrisoarea ce s'a trimis către noi dela cel de o credință cu noi, și blagocestivul norod sîrbesc văzînd cum că ei cumpătîndu să pentru credință și patrie, cu uritorii creștinești blagocestii, au adus pe sine la cea de istov răsipă și sufăr mare lipsă în toate cealea de trebuință.

De aceasta după datorie a creștinătății și a omenirii, și după rugămintea sfatului norodului sîrbesc [1] am poruncit ca să se facă condica aceasta spre adunarea ajutoriolului în pămîntul Moldaviei, dela cei ce cu bunăvoință a lor să vor umili a face, precum și la Țara Romînească au făcut acel prin putința ajutorio. Indemnăm dar păstorește pre toți pravoslavnicii creștini, ca să scrie fiestecarile într'însa ajutoriol cît îl va pozvoli starea sa și cît îl va pleca iubirea de frați,[2] știut că acest felio de ajutorio ce să va face fraților voștri va fi la Dumnezeu bine primită pentru carie [3] vom primi îndoită plată din dreapta stăpînului întru tot puternic, precum scrie sfîntul Apostol Pavel către Galateni, făcînd ceale bune să nu ne pară rău, căci în vremea sa vom săcera fără slăbire. Deci, iarăși vom zice cu Apostolul, pînă cînd avem vremea să facem bine către toți, iar mai ales către cei de o credință cu noi. Și acum spre știiută încredințare, că această condică s'au gătit pentru cea de bună voe adunare ajutoriolui spre folosul celui de o credință cu noi pravoslnvnicului norodului sîrbesc, am pus lîngă dînsa și pre aceasta a noastră arhierească carte cu iscălitura și cu pecetea noastră întărită.

Dat în Iași la anul dela Nașterea Domnului nostru Iisus Hristos 1809 Octb— zili.

---

1. Aci, șters cu cerneală, urmează: „prin știrea stăpînirii cei politicești".

2. Urmează șters: „Scriind și numele său ca norodul sîrbesc primind ajutoriol fraților săi, să poată ști pre ai lor făcători de bine. Și cu această condică și cu ajutoriolul ce să va aduce va fi trimisă către sfatul cel ocărmuitorio norodului sîrbesc care ceare dela noi acest ajutorio prin mijlocirea mai marelui comandir al armiei roșienești".

3. Urmează șters: „dar și apărătoriului creștineștilor noroade pre blagocestivului Manarh a toată Rosia platită (?) căci credința cea cu privința acelui norod și împreună oștirea împotriva gonitorilor creștinătății au cîștigat osăbită a împărăteștii sale măriri milostivire către această, spre mulțămire să cade a aștepta.

Manuscrise şi cărţi romîneşti în Jugoslavia.

In dorinţa de a cunoaşte ţara vecină şi amică Jugoslavia, am întreprins în lunile Iulie şi August 1930, o călătorie la Belgrad, Carlovitz şi alte localităţi. La aceasta, am fost îndemnat şi de faptul că puţini Romîni au cercetat arhivele sîrbeşti, cu care am avut legături atît de îndelungate şi importante. In deosebi biblioteca Patriarhiei din Carlovitz, merită toată atenţiunea cercetătorului romîn.

Prezint mai la vale o listă de cărţi şi manuscrise romîneşti ce se află la bibliotecile din Carlovitz şi Belgrad. Alte documente, precum şi descrierea celor două manuscrise romîneşti dela Carlovitz, se vor da mai tîrziu.

In biblioteca Patriarhiei din Carlovitz, se află următoarele manuscrise şi cărţi romîneşti:

1. Biblia, Bucureşti 1688.
2. Biblia, Sibiu 1856—1858.
3. Octoih, Buda 1811.
4. Evanghelie, Buda 1812.
5. Minei pe Septembrie, Buda 1804.
6. 12 Mineie, Sibiu 1853—1855.
7. Chiriacodromion, Sibiu 1855
8. Indreptarea legii, Tîrgovişte 1652.
9. Liturghier, Iaşi 1702.
10. Liturghier, Sibiu, 1831.
11. Octoih cu catavasii, Buda 1826.
12. Tîlcuirea evanghelilor, Buda 1835.
13. Cîntări bisericeşti, de Samuil Andrievici, Cernăuţi 1860.
14. Gramatica romînească, Rîmnic, 1787.
15. Istoria pentru începutul Romînilor în Dachia, de Petru Maior, 1812.
16. Octoih, Sibiu 1808.
17. Catavasier, Bucureşti 1761.
18. Ceaslov, Viena 1793.
19. Ceaslov, Buda 1834.
20. Orariu, Buda 1858.
21. Ceaslov, Sibiu 1851.
22. Molitvenic, Sibiu 1853.
23. Psaltirea, Viena 1793.
24. Catehizis creştinesc de Eugenie Hacman, Cernăuţi, 1849.

25. Catehizis, Sibiu 1854.

26. Liturgica, de Samuil Andrievici, Cernăuți 1849.

27. Mărturisirea ortodoxă, Sibiu 1855.

28 Elementele dreptului canonic, de Andrei Șaguna. Sibiu 1854.

29. Istoricu literal, tîlcuire a cărților. Cernăuți 1856.

30. Viața Domnului nostru Iisus Hristos de Diaconovici. Buda 1831.

31. Istoria bisericii ortodoxe răsăritene universale de Andrei Șaguna, Sibiu 1860, Tom. II.

32. Istoria vest și ost, de Oravițan, Timișoara 1857.

33. Hronica Romînilor de Șincai. Buda 1844.

34. Lecsihon de conversație istoricesc religionariu de Gavra Alexandru din Arad. Buda, 1847.

35. Invățături morale, de Ioan Pap, Sibiu 1847.

36. Invățătorul și poporul de Marinescu, Sibiu 1858.

37. Diregătorul lumii creștine, Buda 1830.

38. Retorica, Buda 1798.

39. Logica, Buda 1799.

40. Dicționar, de G. Baritz, Brașov 1853.

41. Vocabulariu, Sibiu 1852.

42. Poezia populară. Colindele, de Marinescu, Pesta 1859.

43. Privire repede peste moșiile mănăstirești ale Fondului religionar, de Aron Pumnul, Cernăuți 1865.

44. Dorințele drept credinciosului cleru din Bucovina, Cernăuți 1861.

45. Calendar, Buda 1814.

46. Calendar, Sibiu 1858.

47. Calendar, Sibiu 1810.

48. Gramatica de Ianovici, Viena 1851.

49. Economie, carte de mînă pentru buna orînduită lucrarea cîmpului spre mare treabă a plugarilor celor romînești, traduse despre limba cea sărbească de Grigorie Obradovici. Buda 1807.

50. Legile sau regulele școlărești, traduse de Grigorie Obradovici, Buda 1800.

51. Abecedariu, cu slove cirilice și cu litere romîne, Viena 1853.

52. Invățătura și tîlcuirea pe scurt despre sfinte Taine de Episcopul Ardealului Gherman Adamovici, Sibiu.

53. Fizica de Gh. Popa, Arad 1878.

54. Calendar, Buda 1829 şi 1830.

55. Noul Testament de Andrei Şaguna, Sibiu 1867.

56. Catavasier grecesc şi romînesc, Sibiu 1803.

57 Istoriea literală tîlcuire a cărţilor Noului Testament, Tom I de Vasilie Ianoviciu, Cernăuţi 1856.

58. Consideraţiuni asupra timpului şi spaţiului, de I. Puşcariu, Budapesta 1878.

59. Scurtă învăţătură a părinţilor duhovniceşti, Viena 1787.

60. Actele sinodului bisericii greco-răsăritene în Ardeal, Sibiu 1864.

61. Istoria Romînilor din Dacia superioară de Papiu Ilarian Viena 1852.

62. Extract din cartea metodului pentru trebuinţa dascalilor neuniţi, cum să cade lor a învăţa şi a ţine şcolile. Sibiu 1791.

63. Preambulul hronico-istoricesc cu numele Şincai şi Samuil Clain în Cîmpi Elisului şi între alţi şi un nemernic dela Arad. O dramă mare mifo-literală... Buda 1844.

64. Acte oficioase privitoare la înfiinţarea mitropoliei greco-răsăritene a Romînilor din Transilvania, Ungaria şi Banat, Sibiu 1867.

65. Trista cuvîntare la îngroparea strălucitului şi înalt înţăeptului domn Naum Petrovici, de Foma Popovici, Buda 1824.

66. Viaţa, operile şi ideile lui Georgiu Şincai din Şinca de Papin Ilarianu, Bucureşti 1869.

67. Scurtă învăţătură către pravoslavnicii creştini pentru pocăinţă, Viena 1787.

68. O mie şi una de nopţi. Istorii-arăbeşti: tălmăcite după limba cea nemţească de Ioan Barac, Tom. II, Braşov 1836.

69. Observaţii sau băgări de seamă asupra regulelor şi orînduelelor gramaticii Romîneşti, adunate şi alcătuite acum întîi de dumnealui Ianache Vacărescul, Rîmnic 1787.

70. Liturghie, Buzău, 1702, cu inscripţia pe primele pagini jos „Această sfîntă şi dumnezeiască carte ce să chiamă Liturghie, iam dat-o de bine căpit(anului)... din ţara Romînească la mănăstioara ce să zice Topliţa, unde iaste hramul Vovedenie B(ogo)r(o)dţi din ţara Ungurească (corectat) unde şi... de prea sfîntă icoană a precuratei Născătoare de Dumnezeu şi noi dintru a noastră neputinţă dat-am acestui puţinu lucru aceştii sfinţii Biserici şi Precisti, pentru pomenirea sufletului nostru şi a părinţilor noştri.

V let 7319 Iul. 20 zale".

Sub Nr. 213, secţia manuscrisă se află: Slavenească Caligrafie... spre depinderea sîrbeştilor şi rumăneştilor şcoale au scris Zaharia Orfelin. Carlovitz 1777.

Sub Nr. 81, secţia manuscrisă „Adevărată creştinească îndreptare a blagocestiei Răsăritului, pentru credinţă şi datoriile creştineşti" în 437 pagini mari, scris de Andrei Timoftesovici la anul 1788.

Biblioteca Populară din Beograd.

1. Tetraevanghelie. Tîrgovişte 1512, fără sfîrşit.
2. Apostol. Tîrgovişte. 1547, tipărit de logofătul Dimitrie. Fără început şi sfîrşit.
3. Triod, fără început şi sfîrşit.
4. Antologhion, două exemplare, bine păstrate Cîmpulung 1643.
5. Triod. Tîrgovişte. 1649. Două exempare.
6. Evanghelie, Bucureşti 1723.
7. Evanghelie, Rîmnic. 1794
8. Evanghelie, Sibiu 1806.
9. Evanghelie, Buda 1812.
10. Evanghelie, Neamţ 1834.

Mihailovici Paul.

Varia Documenta.

de *T. G. Bulat*

Regretatul istoric Radu Rosetti a fost primul cercetător, din vechea ţară, al Arhivelor, care ne stau azi la dispoziţie, în Chişinău. Lucrînd pripit, din cauza atenţiei cu care îl urmărea guvernatorul rus de pe atunci (1908), el a putut face greşeli, pe care avem datoria azi să le 'ndreptăm Una din ele este şi acea pe care a arătat-o colegul meu d. Tomescu, cu privire la tipografia grecească din 1812[1]. Intîmplarea face să pot adăuga şi eu ceva, la cele spuse de d-sa. Anume, acel Gardi, despre care pomeneşte Rosetti şi nu-l găseşte colegul meu, în dosarul respectiv, îl avem menţionat în actul pe care-l dăm aci. El nu este Gardi, ci Hardi, evident un Francez. Acesta ceruse învoială prezidentului Divanurilor, în

1. Arhivele Basarabiei, I nr. 4 p. 38 şi urmare.

1809, deci cu trei ani mai înainte, să înființeze la Iași, o tipografie, care să poată tipări în rusește, franțuzește, grecește, nemțește și moldovenește. Cușnicov intervine către Divanul Moldovei, care este bucuros de cerere și oferă și avantagii întreprinderii, ca scutire de biruri a lucrătorilor, precum și monopolul tipăriturilor, nimeni ne mai putînd întemeea altă tipografie la fel. Potrivit vremii cărțile trebuiau cenzurate. I se cerea însă să nu tipărească decît cărți profane, „cele bisericești rămânînd să fi scoase numai în tipografia Mitropoliei". Știrile se opresc aci.

Despre robirile frequente făcute de Turci, în Oltenia, am vorbit aiurea ca și în această revistă [1]. Pașii, răzvrătiți, sau chiar disciplinați, în porniri năvalnice, prădau bietele sate mărginașe, ba chiar și orașele de unde ridicau bărbați și femei, a cărora libertate trebuia răscumpărată cu bani mulți. Intr'o împrejurare ca aceasta fuseseră robiți stolnicul Ștefan Bujoreanu și șapte negustători din Tîrgul Jiului, de către „vrăjmașii dela cetatea Ostrovului". Iosif, episcopul de Argeș, și ajutor de Mitropolit, ia măsuri să fie plătiți cei 50000 de taleri ceruți de Turci. Rușii fie, dintr'o îndreptățită mîndrie, fie, din indiferență, nu se grăbesc să răspundă intervenții făcută de Episcop.

Constantin Dudescu ce și zice și conte, spre a-și arăta recunoștința față de Țarul tuturor Rușilor, îi oferă 25 din cei 400 de sclavi ai săi —credem țigani— prin Serghie Serghievici Cușnicov.

In perioada aceasta de timp, adică în primul sfert al secolului XIX găsim în capitalele celor două Principate un apreciabil număr de medici. Dăm aci cererea lui Rally, un levantin, care dorește să se stabilească la Iași. El însoțise pe un demnitar turc în țară și nu mai doria să treacă Dunărea înapoi. Imputernicitul francez, intervine către Cușnicov, care nu era dispus să-i permite așezarea în țară. Suntem înclinați a crede că cererea lui Rally a fost satisfăcută.

Bunătatea sufletească a acestui popor s'a manifestat în diferite împrejurări. O constatăm cînd un Iordache Balș, „epistatul armășiei" ia măsuri ca un doctor să aibă grije de suferinzii deținuți. In locul doctorului Frangoli care da la toți bolnavii „curățenie de care s'au bolnăvit și mai tare" fu numit „un Pavel dela spitalul mănăstirii sfântului Spiridon". Dar ce să zicem, cînd în acest neam nu

1. Arhiv. Bas. II nr. 1 p. 86 și urmare.

s'a găsit om, care să-şi ia asupra-şi meseria de călău. La cererea senatorului rus, către Divanul Moldovei spre a i căuta „gealapi", acesta îi răspunde că astfel de oameni nu se găsesc în ţară, şi ca aci, se obişnuia ca tălharii între ei, să-şi tae capetele. Răspunsul este o înaltă ţinută morală!

La cetatea Chiliei, al carei spaţiu este ocupat azi de clădirile portului pe care l dăm într'una din ilustraţiile noastre, şi a cărei rămăşiţă de zid, dinspre sud, este gata să cadă în valurile Dunărei, a lucrat braţ romînesc şi s'a întrebuinţat materialul din cuprinsul acestei ţări, pînă în ultima ei clipă de existenţă.

In Mai 1809 sărdarii de Orhei trimiteau două grinzi „fiind trebuitoare pentru podul rădicătorio dela poarta cetăţii".

I[1].

Către Ex.-sa D. sfetnicul de taină senator i cavaler Serghie Cuşnicov prezedentul Divanurilor Moldaviei şi a Valahiei.

Divanul Cnezii Moldovei.

Au primit cu cinste Divanul predlojenie Ex.-voastre din 5 Dechembrie curgător supt no. 4039 dinpreună şi cu însoţită jalobă ce au dat Ioan Hardi tipograf, cerînd ca să i să de voea de a deschide cu a sa cheltuiala aice în oraşul Eşi o tipografie în limba rosască, franţuzască, grecească, nemţască şi moldoviniască spre a tipări feliori de cărţi şi hărtie în limbele aceste spre folosinţa obştei. Divanul dar asemine precum şi de către Ex.-voastră s'au socotit, nu numai că nici o pricină n'au aflat de a să opri deşchiderea unii asămine tipografii aice în oraş, ce mai vărtos socotindu-o a fi lucru de un simţitor folos, atăt pentru obşte cu înlesnirea căştigării cărţilor de învăţături şi ştiinţa, căt şi pentru ocărmuire cu tipărirea scrisorilor celor trebuincioasă după întîmplări, au dat voea şi slobozenie numitului de a deschide după cererea lui, această tipoprafie cu însuşi cheltuala sa, dîndu-i-să şi cartea Divanului deschisă la mănă, cuprinzatoare şi de orînduiala ce s'au găsit cu cale a să urma pentru aceasta. 1-iu: în tipografie aceasta să să tipăriască numai cărţi politiceşti iar nu şi bisăriceşti, rămăind aceste ca să tipăriescă şi să să scoată după cum şi pînă acum s'au urmat, ori de ce fel ar fi şi ori în ce

1. „Dela" nr. 1349/1809 Arh. Senat. Chişinău.

limbă, numai din tipografie sfintei Mitropolii. Şi toate cărţile ce va tipări numitul în tipografie sa să să însemnezi la locul cuviincios i cu voia şi slobozenia stăpînirii.

2-le Numitul şi tipografie sa să nu poată pune în lucrare tipărire de cărţi sau orice alte scrisori, fără a arăta mai înainte ocîrmuirii, pentru ca prin cenzori rînduiţi să să facă ispitirea lor asupra cuviinţii, orînduiindu-să cenzori spre aceasta mai înainte pe acei ce să vor găsi cu cale prin alegerea Divanului şi prin ştiinţa şi hotărîrea Ex.-voastre.

3-le Numitul scoţînd orice cărţi din tipografie sa are să fie volnic a le petreci şi aice in ţară şi piste hotar unde va pute: Iar preţul va fi micşurat după cuviinţă.

4 le Numitul şi tipografia sa să lasă a fi pururе (rupt) darile (rupt) ce ar (rupt) ori care cuvînt. Aşişdire şi meşterii ce va aduce din părţi streine spre lucrul tipografiei, cum şi alţi oameni ce să vor afla în slujba lucrărei eai. Şi din pămînteni de or fi holtei însă găsindu-i şi necuprinşi nici într'un amestec de bir, care piste toţi după aratarea numitului pot să fie pînă la număr de 30 oameni, să lasă iarăşi întru toată apărare de bir şi de orice alte havaleli, în vremea ce să vor afla în slujba tipografiei, îndatorîndu-să numitul îu urma după alcătuirea tipografiei a da izvod anume de oameni aceste, arătînd şi în ce slujbă au să să metahirisască fieştecare.

5-le Fiidcă numitul cu cheltuială şi osteneală dela sine să îndiamnă a deschide şi a ţine asămine tipografie aice în oraş, spre a pute ave şi el după vremi folosul cuviincios din ostenelile sale, să opreşte de a nu pute nimine altul să-şi deschidă altă tipografie în pămîntul acesta în toată vremea ce va avea el tipografie sa în lucrare. Iar dacă însuş stăpînire va voi în urmă să deschidă tipografie, va fi volnică, şi numitul nu va pute face nici o pretenţie de vre o cheltuială a tipografiei sale, dela stăpînire.

6 le Numit s'au îndatorat a ţine pururea tipografie în bună orînduială, cu tipariori bune curate, şi de tot felul în toate limbile arătate, cum şi de a fi cu osărdie, şi cu toată sălinţa în lucrarea eai, protimisînd totdiauna întru întîmplare trebuinţii de va ave ocîrmuirea de tipăriri.

Intru acest chip Divanul dînd voea numitului ca să deschidă tipografie pomenită, cu însuşi cheltuiala sa, şi fără să aibă a cere

dela stăpînire sau acum, sau în vremea viitoare vre-o plată de cheltuială sau pagubă, supt vre un cuvînt. Nu lipseşte a face Ex.-voastre pre larg înştiinţare.

Gavriil Mitropolit şi Exarh
Costache Roset logof. Constantin Balş logof.
Teodor Bals vornic. Iordache Roset vist.

Dechembrie 18
1809

II.

no. 306

Prea Sfinţite Stăpîne [1],

Cu smerenie înştiinţăm Prea o sf. tale că în trecutele zile cînd s'au călcat oraşul Tîrgul-Jiuliu de vrăjmaşii dela cetatea Ostrovului au luat robi pre un stolnic Ştefan Bojorean ce fusese ispravnic mai nainte acolo, şi pe sapte neguţători pămînteani pe carii i-au şi pus la închisoare cumplită şi în lanţuri. Şi scrie măria sa ghenaral Isaiov că cere Turcul cel ce este mai mare acolo tl 50.000 cu nume că are datorie în ţara din vremea Pazvandoglului. Iar de nu i să va împlini pînă în zăce zile hotărîte are să-i tae, cum au făcut şi Mola Paşa den Vidin, că din creştinii ce au robit iarăşi din pămîntul Valahii scăpînd trei fete ale unui preot şi căutîndu-le şi prinzînd pe două, şi a treia neaflîndu-să au tăiat 36 de oameni neguţători cu banuială ca printrînşii ar fi fost fuga lor. Şi zice măria sa ghineralul că cu orice mijloc s'ar socoti, să să suplinească aceşti bani, ca să nu piară acei ticăloşi robiţi. Deci blagorodnicul Divan au pus pe sfînta Mitropolie şi Episcopiile cu preoţii eparhiilor şi cu mănăstirile ţării i cu cele închinate tl 20.000 şi pă boearii din Valahia mare tl zece mii, şi pă cei din Valahia mică cinci mii. Iar cincisprezăci mii să să împlinească dela casele celor robiţi şi dela rudeanile lor. Deci cât pentru Mitropolie i Episcopii cu preoţii, cu toate că deştul sînt strîmtoraţi dintru ale curgerii vremii supărări, dar ca să nu rămîe mustrare de şăinţa (sic) s'au pus a da tl 10450, iar tl 9550 au rămas asupra mănăstirilor, şi neaflîndu-să niminea altul din egumeni decît preacuviosul arhimandrit Cotruceanu, fiind ceilalţi toţi la culesul viitor, n'am avut mijloc ca să fi vorbit fieştecăruea ca

1. „Dela" nr. 149/1809 Arhiv. Consil. eparh. Chişinău.

Casă la Voloavele, județul Soroca

Colecția Arh. Basarabiei *La treerat, în Voloavele, jud. Soroca*

din proeresis să facă această ajutorința, ca cea ce să ceare în chip de milostenie. Insă treaba această ne îngăduind așteptare, și Divanul zicînd ca să să apuce igumenii a împlini ca o datorie din ceale poruncite, și noi epitropii mănăstirilor streine celor date supt exarhia P. S. tale neputînd face această fără porunca P. o. S tale am cerut acest lipcan cu cai de poște și-l trimitem rugîndu-ne ca de să va găsi cu cale și de P. o. S-ta a da mănăstirile această milostenie pentru răscumpărarea acelor ticăloși robiți, să avem poruncă cum mai fără zăbava. Și cu adîncă smerenie rămîn.

Al Prea o Sfinției tale în Hs. smerită slugă și osardnic la porunci.

1809 Octb. 13 † Iosif episcop Argeșului

Scris de însuși episcopul Iosif „Suma va să ajungă pi fieștecare mănăstire după cum sînt așăzate a da la școale".

III.

Excellence[1].

Penetré de réconnoissance pour tout ce que Sa Majesté l'Empereur de toutes les Russies, daigne depuis si long—tems, faire pour ma patrie, j'ai consulté mes foibles moyens, et j'a résolu de donner l'exemple à mes compatriotes en donnant de mon côté, une preuve plus palpable de tout le zèle et de tout le dévouement que je ressens pour la personne sacrée de notre Auguste Souverain et Maitre, et je supplie très humblement Votre Excellence, comme à son Ministre très juste et très éclairé, que Sa Majesté, dans sa bonté nous a donné pour régir en son nom, les deux Principautés, de daigner être l'organe de l'hommage que je prends la liberté, d'offrir aux pieds du Trone de sa Majesté notre Souverain et Maitre. Je possede 400 esclaves; et ne sachant de quelle maniére je puis donner une marque de ma réconnoissance, de mon dévouement et de mon zèle à sa Majesté, je prie Votre Excellence, de daigner faire agréer à notre Auguste et bien aimé Souverain, l'hommage que je lui fais de 25 esclaves; et le voeux le plus ardent que fait mon coeur, après celui que je fai

1. „Dela" nr. 936 Arh. Senat. Chișinău.

pour la personne sacrée de sa Majesté, et de toute sa famille imperiale, est, que mes compatriotes ouvrent enfin les yeux, sur toutes les obligations et toute la reconnoissance qu'ils doivent à sa Majesté, et qu'avec le même enthousiasme que je le fais, ils déposent aux pieds de sa personne sacrée, leurs coeurs et leurs fortunes.

J'ar l'honneur de me dire avec le plus profond respect de

Votre Excellence
le très humble et très obeissant
serviteur Constantin Conte Teudesco grand chanchellier.

IV.

2 Aprile 1809.

Excellence

Rally docteur de la Medecine il vous en soupplie tres humblement, de lui delivrer son passeport jusque a Bucarest. Moi j'ai deja acompagner le Ministre Turc jusque ici, mais comme Français je n'ose pas passer le Danub. Je suis votre Excellence avec le plus profond respect

Dr. Rally [2].

V.

Bukarest le 29 Mai 1809.

Monsieur le Senateur.

Monsieur le Docteur Ralli, sujet français, qui vient d'arriver ici, ne voulant plus retourner à Constantinople, et desirant se fixer á Iassi, ou il croit pouvoir exercer avantageusement son art m'a demandé un passeport pour y retourner. S. E. Mons. le Vice president me le refuse, disant qu'il devoit au prealable demander l'agrément á Votre Excellence.

Je ne conçois nullement les motifs pour lesquels on veut que Monsieur Ralli, connu par notre Legation de Cons-ple s'etablisse plutot á Bukarest qu'a Iassi, où ses interets l'appellent: je n'hesite nullement à m'adresser à Votre Excellence pour obte-

1. „Dela" nr. 899/1809. Arhiva Senat Chișinău.
2. Scrisă de însuș suplicantul.

nir en sa faveur un passeport et la liberté d'exercer son etat a lassi.

Du reste je m'en rapporte aveuglement Monsieur le Senateur á tout ce que vous vondrez faire à cet égard, vous recommandant Mons Ralli, comme un homme honnete, à qui l'on ne peut rien reprocher et qui cherche naturellement à se fixer là où il croit pouvoir faire mieux ses affaires.

J'ai l'honneur d'étre Monsieur le Senateur de Votre Excellencn le trés humble et très obeissant serviteur

Ledoul.

A Son Ex. Mons. le genéral Senateur de Couchnicoff Pre sident des Divans de Moldavie et de Valachie.

VI[1].

Către Cușnicov „dela Criminal"

Starea temniței era mai înainte numai cu casă, unde toți vinovații lăcuia. Acum adăogăndu-să căteva odăi, unde s'au făcut și osăbiri, atăt cu șidere vinovaților, cum și cu osăbită odae pentru bolnavi la cari d-lui Iordachi Balș epistatul armășăi au cheltuit dela sine pentru gătire acei odăi cu sobi, paturi și cămeși pentru cei bolnavi, cum și pentru doftoru Frangoli, ce au fost pănă acum rănduit cu 80 lei leafă ci să da pi toată luna dela casa doftorilor, și era îndatorit, ca și cura și toate doftoriile ce vor fi trebuitoare să le de de la sine tot în prețu lefii aceștie.

Luăndu-să sama nu s'au văzut vre o căutare a lui cu toată rănduiala căzută, si ce fel di doftorii li da căci la spițărie vre o rițită a sa de rănduire doftorilor nu s'au văzut și cercetăndu-să s'au aflat că dela sine le da, și ci le da nu să știe. Atăt s'a văzut că după deosăbire bolnavilor în odae ce s'au gătit au dat la toț curățenie, de care s'au bolnăvit și mai tare. Deci s'au socotit, ca pentru mai bună căutare bolnavilor, a să rănduì pi alt doftor, care d-lui epistat armășei găsind pe un Pavel doftor dela spital mănăstirii sfîntului Spiridon, dela 15 a aceștii lui Dechembr s'au și rănduit, ca să margă necontenit spre căutare bolnavilor la temniță, mulțumindu-să și însuș tot cu leafa acea ce o lua și doftor Frangoli. Iar pentru plata doftoriilor, fiind că nu pot fi de ajuns banii

1. „Dela" nr. 1359 909 Arh. Senat. Chișinău.

aceştia şi pentru leafa lui şi pentru plata doftoriilor la spiţărie iarăşi d-lui epistat armăsei s'au primit ca după reţetul ci va da la spiţărie pentru luare doftoriilor, dela sini să le plătiască; încă cînd să va întâmpla niscaiva boali greli între vinovaţi şi doftorul acesta va ave trebuinţe de cunsult, să să de poronca Ex tale d-lor boerilor epitropi spitalului, ca când va ceri trebuinţa să meargă şi alti din doftorii ce sânt la spital să nu arăte greutate.

Pentru care n'am lipsit a înştiinţa Ex-tali.

G. Sutu vel ban şi alte trei iscălituri

Februarie 15. 1809

VII.

Către Cuşnicov Divanul Cnejiei Moldovii[1].

Prin predlojanăea Ex-tali supt nr. 1665 să arată Divanului, că după voea ce are Pre strălucire sa înaltul poroncitorio a orândui pedeapsa cu moarte vânzătorilor patriei sale, şi celor ce vor rădica arme asupra ei, cum şi cerşiţilori neprăetenilori, să să cerceteze în pământul acesta de să află gelat, spre împlinire acestor cumplite pedepse a morţii, ca să-o trimită Prea strălucirei sale.

Nu lipseşte Divanul cu cinste a faci răspuns Ex-tale, că gelaţi ca acestiea nu să află pentrucă vinovăţiile temniţii a ucigaşilor tâlhari, mai înainte să pedepse, cu mânili altori ucigaşi din temniţă, cari inpline datorie gelaţilori, pentrucă nici sufire de bună voea lor aceşti de aice, a ave această cumplită slujbă şi epangelimă.

Teodor Balş vornic — Iordache Roset vist.

Mai 28, 1809

VIII.

Milostivul meu stăpîn Serghie Sergheevici[2].

Cu cinste am priimit scrisorea Ex.-tale din 21 a lunii aceştie supt no. 1792 cuprinzătoare ca să-s facă punire la cale spre a să trimite în Chilica 2 grinzi fiind trebuitoare pentru podul rădicatoriu de la poarta cetăţii. Şi va fi ştiut Ex.-tale ca şi mai înainte după înţălegere ce s'au luat dela ispravnicul olaturilor s'au trimis poroncă sărdarilor din Orheio ca să rânduiască îndată să-s tai

1. „Dela" nr. 1011/1809 Arhiv. Senat Chişinău
2. „Dela" nr. 999/1809 Arhiv. Senat. Chişinău.

acele grănzi şi să le trimită. Dar şi acum după primire poroncei Ex.-tale s'au întărit poronca către sărdarii de Orheio, ca numai de cât şi cât mai în grabă să le trimită. Iar eu cu osăbită cinste sânt al Ex.-tale prea plecată sluga

Iordache Roset vist.

Mai 24, 1809.

Lexiconul termenilor entopici din limba Romînă în Basarabia.

*Urmare**

XIII. Numiri în legătură cu viaţa omului şi cultura.

1. Apărătură . Localitate (păşune, pădure) oprită pentru accesul lumei.
2. Arător . . Teren arat sau arabil.
3. Arătură . . Teren arat.
4. Arie . . . Locul unde se treeră grânele sau unde se aşează recolta câmpului.
5. Arva . . . Loc cultivat. Câmpuri cultivate.
6. Băcilişte . . Locul unde a fost o stână sau o târlă.
7. Baie . . . Teren desfundat pentru extragerea minereurilor.
8. Bălării . . Terenuri acoperite cu buruene mai mari.
9. Banat . . . Ţinut guvernat de un ban.
10. Bărăgan . . Loc (sau chiar regiune) necultivat sau slab productiv.
11. Baştină . . Locul de origină. Moşie strămoşască.
12. Bătelişte . Loc bătătorit de oameni (sau de vite) neîntrerupt.
13. Bătrân . . Ocină (vezi mai jos). Moşie moştenită.
14. Boişte . . Terenul de luptă (între vite sau oameni).
15. Braniştе . . Domeniul Statului. Locuri oprite pentru cultură, vânat sau aşezări omeneşti.
16. Brazdă . . Linia de despărţire între doi moşii sau 2 regiuni. Şanţul făcut de plug.
17. Cale . . . Drum.
18. Călicică . . Cărăruie.
19. Canara . . Păşune de îngrăşat vitele.

---

* Vezi „Arhivele Basarabiei“ nr. 2/930.

20. Câmp . . . Loc deschis întins și neîmpădurit bun pentru cultură sau pentru pășune.
21. Câmpie . . Loc bun pentru arătură.
22. Cânepiște . Teren acoperit cu cânepă sau lucrat pentru cânepă.
23. Cărare . . Drumușor îngust pe unde se umblă numai pe jos sau călare.
24. Câșlâ . . . Ferma unde iernează vitele.
25. Cătun . . . Sat mic, izolat.
26. Cătuniște . Locul unde a fost un cătun.
27. Caucaz . . Cea mai îndepărtată mahala a satului ori a orașului.
28. Ceair . . | Câmp de pășunat caii. Pașune în general. Livadă
29. Ceir . . | de fân. Fâneață.
30. Cetate . | Locul ce a fost altă dată o întăritură pentru caz
31. Cetățue . | de război.
32. Cherhana . Locul unde se depozitează peștele prins de pescari.
33. Cheu . . . Ridicătură de pământ în lungul malului unui rău sau lac.
34. Chingă . . Fășie lungă de ogor. Curea (vezi mai jos).
35. Cimitir . . Țintirim (vezi mai jos).
36. Colnic . . Drum de picior (într'o pădure) ce leagă două drumuri mari.
37. Clin . . . Parcelă.
38 Colonie . . Așezare omenească (pe o moșie existentă) de oameni din altă parte.
39. Copcă . . Gaură făcută de om în pământ ori în ghiață.
40. Curea . . . Rezeșie (și orce parcelă) îngusta și lungă de tot.
41. Curte . . . Conacul cu ferma moșierului.
42. Deal . . . Ogor.
43. Delniță . . Parcelă de pământ dată prin împărțirea vetrei satului sau a câmpului. Hotarul câmpului dat. Toloaca din jurul satului. Loc de arătură lung și și îngust (sfoară).
44. Devălmășie. Câmp sau pădure proprietate comună a mai mul tor persoane.
45. Drum . . . Fășie de teren, întrebuințată pentru circulație.
46. Drumeag . Drum.
47. Economie . Ferma moșierului.

48. Erpatec . . Iernatec (vezi mai jos).
49. Ezetura . . Iezătură (vezi mai jos).
50. Fântână . . Captaj de apă săpat adânc și pietruit sau ghizduit
51. Fățare . . Fața Ariei.
52. Funie . . . Moșie lungă.
53. Futor . . . Fermă.
54. Glebă . . . Bucată de pământ cultivat.
55. Gorodiște . Grădiște (vezi mai jos).
56. Grădină . . Loc plantat cu pomi, ori cu zarzavat, flori.
57. Grădiște (vezi mai jos).
58. Graniță . . Linia de demarcație între 2 moșii, sau 2 sate, ori 2 țări, etc.
59. Gunoiște . Locul unde se depune gunoiul sau a fost gunoi.
60. Hândichi . Șanț.
61. Harman . . Locul unde se așează stogurile de grâne sau unde se treeră grânele.
62. Harva . . . Arva (vezi mai sus).
63. Hat . . . . Tarlà mare. Lanuri întinse. Hotar. Limită.
64. Hățaș . . . Cărare făcută de oameni sau de vite ori fiare. Potecă mică.
65. Hazna . . Canal de murdării.
66. Hlisă . . | Parcelă lungă de teren, destinat culturei. Petec de
67. Hliză . . | moșie. Curea (—chingă - sfoară).
68. Holdă . . Câmp semănat. Câmpie lucrată.
69. Horodiște . Gorodiște (vezi mai sus).
70. Hotar . . . Marginea moșiei, regiunii, țării, etc. Câmpie. Câmp.
71. Hudiță . . Potecă ca o ulicioară.
72. Hutor . . Fermă (—Odae).
73. Iconomie . Fermă marelui proprietar (vezi Economie).
74. Iernatic . . Locul unde iernează vitele.
75. Iezătura . . Locul unde este o ridicătură de pământ, destinată stăvilirei apei.
76. Iniște . . . Câmp semănat cu in.
77. Imaș . . . Loc de pbșune permarentă.
78. Izbeliște . . Loc părăsit de toți.
79. Izlaz . . . Loc de pășune.
80. Jerebie . |
81. Jireabie . | Bucata de pământ dată prin împărțire la prima
82. Jirebie . | colonizare.

83. Jitărie . . . Intrare în sat.
84. Jgheab . . Drum îngust și adânc între două dealuri,
85. Jip . . . . Ierbiș des, (vezi jupă).
86. Județ . . . Provincie administrativă. Unitate geografică organizată ca unitate administrativă.
87. Jupă . . . Ierbiș des. Regiune cu ierbiș. Fâneață.
88. Jurubiță . . Jirebie (vezi mai sus).
89. Lan . . . Parcelă mare de teren cultivat. Ogor întins.
90. Lagum . . Mină.
91. Laz . . . . Regiune transformată în câmp prin curățire de copaci, tufe și ciotci.
92. Lăcaș . . . Locuință.
93. Lebeleu . | Pășune. Pășune umedă.
94. Lecheleu | Pășune. Pășune umedă.
95. Leosă . . . Iezătură cu gard îngropat în centrul ei.
96. Livadă . | Câmp lăsat pentru fâneață. Fâneața în general.
97. Livede . | Luncă cu fâneață și copaci rari.
98. Locaș . . . Lăcaș (vezi mai sus).
99. Locuință . Unde locuește o ființă vie.
100. Lot . . . Parcela de pământ cu care au fost împroprietăriți țăranii prin reforma agrară.
101. Luncă . . Albia șesă a unei văi (poate fi inundabilă sau nu). Fâneață din locuri joase sau la poala unui deal, ori în vecinătatea unei ape curgătoare.
102. Mâeriște . Gospodărie de țară.
103. Mahala . . Partea marginală a satului ori orașului.
104. Maidan | Teren neacoperit de clădiri. Loc de trecere pentru toți. Piață de gunoi. Gunoiște permanentă în piață sau câmp. Bătătura cu gunoiște într'o gospodărie.
105. Medean | Teren neacoperit de clădiri. Loc de trecere pentru toți. Piață de gunoi. Gunoiște permanentă în piață sau câmp. Bătătura cu gunoiște într'o gospodărie.
106. Megieșie . Loc vecin.
107. Mejdină | Hotar cu șanț ori cu gard (ori râpă etc.). Semn de hotar între două moșii sau regiuni.
108. Mejină | Hotar cu șanț ori cu gard (ori râpă etc.). Semn de hotar între două moșii sau regiuni.
109. Meleag . . Țară bună de locuit (țară în înțeles de regiune mică), cu pășuni.
110. Metoc . . Mitoc (vezi mai jos).
111. Mezină | Medină (vezi mai sus).
112. Mezuină | Medină (vezi mai sus).

114. Mirişte . . Ogor secerat.
115. Mitoc . . Loc de mânăstire mică, dependentă de alta.
116. Moşie . . Regiune stăpânită în întegime de o persoană juridică.
117. Muscele . Imaşuri de pe dealuri înalte.
118. Nadiel . . Pământul cu care au fost împroprietăriţi ţăranii în 1861 în Basarabia.
119. Nemeşie . Moşie răzăşească sau domnească.
120. Obat . . Olat (vezi mai jos).
121. Obleagă . Ogor părăsit. Ţărină părăsită.
122. Obor . . Imprejmuire pentru vite.
123. Obraţ . . Bucată de ogor secerat de 8 prăjini lungime. Livadă cu pomi roditori.
124. Ocină . . Moşie moştenită din moşi strămoşi (vezi Bătrân mai sus).
125. Ocnă . . Mină.
126. Ocol . . Regiune naturală organizată cu unitate administrativă independentă sau ca parte de judeţ. Loc îngrădit.
127. Odae . . Gospodărie organizată pe câmp de parte de sat.
128. Ogor . . Loc lucrat. Teren pregătit pentru semănatul cânepei sau arbujilor. Parcelă mică în opoziţie cu lan.
129. Olat . . | District sau provincie în regiunea stepelor. Re-
130. Oleat . | giunea de stepă în general. Moşie cu clădiri.
131. Opritură . Loc unde nu e permis a paşte sau cosi iarbă, ori a exploata pădurea sau a face ceva în general.
132. Oraş . . Aşezare omenească organizată ca centru administrativ şi comercial.
133. Orhei . . Veche gospodărie mare boerească întărită, părăsită şi ruinată cu totul.
134. Otac . . . Locul de pe câmp de lângă oraş, unde stau ciobanii şi se adăpostesc vitele.
135. Otavă . . Fâneaţă de toamnă.
136. Otcină . . Moşie strămoşească (vezi Ocină mai sus).
137. Pajişte . . Loc cu iarbă bună pentru păscut vitele.
138. Palancă . Locul ce a fost altă dată întărit cu îngrădire de pari sau de blăni.
139. Parcan . . Palancă (vezi palancă).

140. Parină . . Ogor; arătură făcută de vreme, înainte de toamnă pentru semănatul grâului.
141. Pârlog . . Loc de cultură lăsat necultivat.
142. Părtie . . Drum nou. Drum început pe zăpadă ori pe câmp, pe noroi. Răritură. Gol.
143. Pasalâc . Regiune administrată ca sub turci.
144. Păscătoare
145. Păşune . . } Loc acoperit cu iarbă bună de păscut. Loc păscut de vite.
146. Pereval . Locul de trecere peste o culme.
147. Plai . . . Plasă (ocol) în regiune de munţi.
148. Plasă . . Subdiviziune administrativă a unui judeţ.
149. Pod . . . Loc de trecere uşoară peste o apă.
150. Podgorie . Loc acoperit cu vii şi grădini de pomi. Regiunea de la poalele munţilor.
151. Podgorod
152. Pogârzie . } Suburbie. *V.* ahala.
153. Pograzie .
154. Popas .
155. Posadă } Locul de odihnă al călătorilor.
156. Popuşoişte
157. Porumbişte } Câmp semănat cu porumb.
158. Potecă . . Cărare mai mare. Cărare slab drumuită. Drum îngust, slab umblat de căruţe.
159. Povârniş . Drum pe coastă (în jos) cam lunecos.
160. Predmestie Suburbie.
161. Prihod . . Parohie.
162. Pripon . . Iezătură (vezi mai sus).
163. Progadie
164. Prohadie } Cimitir.
165. Produf . . Gaură mai mică făcută în pământ sau în ghiaţa lacului ori iazului.
166. Proşie . . Loc rămas nearat 2 ani. Ţelină arată pentru întâia oară.
167. Pustă . . Ţară nclocuită. Sat aşezat pe o veche pustă. Stepă.
168. Pustietate
169. Pustiu . . } Regiune nelocuită sau slab locuită. Regiune neroditoare.
170. Puţ . . . Groapă ghizduită sau cu pereţi pietruiţi, în care pe fund se găseşte apă.

171. Raclă . . Strat (vezi mai jos).
172. Rădan . . Întăritura de pământ.
173. Raia . . Ținut administrat de streini.
174. Rascruce . } Punctul de încrucișare al drumurilor.
175. Răspântie . }
176. Rât . . } Luncă inundabilă unde se face și fânață. Poiană pre-
177. Ret . . } cum și or ce fânață, care poate servi și ca pășune.
178. Răzor . . Hotar îngust și puțin ridicat dintre holde. Fâșie îngustă și nearată, ce servește ca hotar între ogoare.
179. Răzașie } Fâșie lungă îngustă și ridicată puțin, rezultată
180. Rezeșie } dintr'un mod deosebit de a ara. Parte din moșia rămasă din bătrâni.
181. Rohatcă . Barieră.
182. Rogodele . } Burueniș.
183. Robodele . }
184. Rojină . } Petece de ierbiș mai bun în stepă (ori în ogoare,
185. Rojnă . } ori în fânețe) cu pământ ceva mai umed.
186. Săbă . . . Fâșie de pământ lungă și îngustă.
187. Saivan . . Adăpost de iarnă pentru oi. Stână mare.
188. Sălaș . . Loc de adăpost.
189. Salhana . Locul unde se adună peștele vânat. Abator. Căsăpie.
190. Sămănătură Loc semănat.
191. Sameșie . Moșie proprie.
192. Sărărie . . Locul unde se adună multă sare.
193. Sat . . . Așezare de țărani plugari cu case îngrămădite într'un loc.
194. Sătuc . } Sătișor. Sat mic
195. Sătuleț }
196. Scaldă . . } Loc unde se poate scălda.
197. Scăldătoare }
198. Schela . . Drum de hotar neumblat și înerbit.
199. Seliște . . Locul unde este sau a fost altă dată un sat. Toloacă mică lângă sat pentru gâște, porci.
200. Semănătură Sămănătură (vezi mai sus).
201. Sfoară . . (Curea). Teren lung și îngust.
202. Șleah . } Drum mare. Cele naționale.
203. Șleau . }
204. Șier . . . Ceair (vezi mai sus),

205. Siringă
206. Siviță . } Fășie de pământ lungă și îngustă.
207. Siliște . . Seliște (vezi mai sus).
208. Slobozie . Sat format din familii ieșite din alt sat, așezat pe aceiași moșie.
209. Slog . . . Hotar între două moșii.
210. Splai . . Chei. Marginea unui râu întărită cu pietre sau scânduri și pari.
211. Stână . . Locul unde se află adăpostul închis al oilor și locuește ciobanul lor.
212. Standoală . Locul unde se află mai multe coșare.
213. Staniște . Locul unde dorm vitele noaptea. Popas de vite la amiazi. Stație.
214. Staul . . Ocolul vitelor.
215. Stavă . . Herghelie de pășune.
216. Step . . . Câmp mare în afară de oraș sau de sat, unde nu cresc păduri.
217. Storiște . Locul une au iernat vitele și oile.
218. Stradă . . Uliță. Drum la care de o parte și de alta sânt construite case.
219. Strat . . . Un loc în grădină de zarzavat cultivat pentru ceva.
220. Suhat . . Locuri întinse bune pentru pășunat. Pășuni sărăturoase. Pășune în general.
221. Surină . }
222. Susaniță } Fășie de pământ lungă și îngustă.
223. Suvită . }
226. Tablă . . Partea de ogor bine delimitat.
227. Tainiță . . Ascunzătoare.
228. Tamazlâc . Pășunea unde paște o herghelie de cai.
229. Țară . . . Regiune de câmpuri și pășuni situată în afară de munți. Moșie. Provincia.
230. Țărâm . . Hotar. Moșie.
231. Țarc . . . Ocol pentru oi sau vite. Intrarea în ocol. Gard pentru ocol.
232. Târg . . . Oraș.
233. Țarină . . Locuri de cultură sau de semănătură ori de pășune.
234. Tarla . . Parcelă mai mare dint'o moșie.

235. Târlă . . Locul unde stau oile la amiazi. Stână. Loc de iernat vitele.
236. Țelină . . Loc neîmpădurit și nespart de plug.
237. Țintirim . Locul unde se înmormântează morții.
238. Ținut . . Județ. Regiune mai mare care poate fi o unitate administrativă, alcătuită din ocoale.
239. Toloacă . Losul unde pasc vitele lângă sat. Ogor sterp.
240. Trifoiște . Câmp semănat cu trifoi.
241. Troaș . . Fânață bună îngrădită.
242. Troian . . Val mare și lung, făcut de oameni în epoca preistorică.
243. Uceastoc . Parcelă de 6—20 ha. cu care au fost împroprietăriți țăranii din Basarabia în 1908—1915.
244. Uliță . . Drum cu case de o parte și de alta.
245. Umblătoare Clozet la țară.
246. Vad . . . Loc de circulație intensă. Vad de moară—loc bun pentru funcționarea unei mori.
247. Val . . . Ridicătură de pământ de câți-va metri înălțime și destul de lungă.
248. Varatic . . Locul unde cresc și pasc vitele vara.
249. Vatra . . Locul satului. Loc de cuptor (ori de bucătărie). Loc de stână.
250 Viran . . Loc neclătit.
251. Vladnic . Brazdă foarte mare (enormă).
252. Zagău . } Iezătură (vezi mai sus).
253. Zăgaz . }
254. Zalhana . Salhaua (vezi mai sus).
255. Zâmnic . Groapă. Bordei. Pivniță fără gârlici.
256. Zapor . . Or ce popritură a apei, făcută din pământ, nomol, ghiață, vegetație, etc.
257. Zăvadă . . Adopost de iarnă pentru vite.
258. Zăvod . . Uzină.
259. Zemnic . Zămnic (vezi mai sus).

XIV. Numiri de pământuri.

1. Alabastru . Gips alb.
2. Alaciu . . Pământ alburiu (podzol).
3. Albineț . . „ alb (sărături).

4. Ajag . . . Hajag (vezi mai jos).
5. Alinătură . Pământ fin negru, adus de apa ploilor pe pământurile lucrate.
6. Arenă . . . Pietriș de mărimea porumbului, rezultat din dezagregarea rocelor.
7. Argia . . . Pământul cel mai bun.
8. Arină . . . Nisip fin amestecat cu argilă și humus. Nisip aluvionar. N. argilos foios.
9. Beană . . Lut galben curat cu nisip curațos fin, foarte tare.
10. Bicaș . . . Pietriș.
11. Bobahan
12. Bolovan
13. Bolvan . } O bucată de piatră sau de pământ mai mult sau mai puțin rotunjită, cu găuri neregulate.
14. Broboană . Bulgăre mic, cel mult ca o alună.
15. Bruj . .
16. Bruș . . } Bulgăre (vezi mai jos).
17. Bucsai . . Calcar foarte găunos, însă necristalizat. (vezi jerstva).
18. Bulgăre .
19. Bulz . } Un bolovănel de pământ
20. Burnac . . Adunătură de material de transport (material de colmatare), adus în albia râurilor de către apele mari ale afluenților.
21. Buzluc . . Teren de sub pădure defrișată. (In Dobrogea).
22. Canara . . Stâncă tare.
23. Chetriș . . Pietriș. Pământ cu foarte multe petricele mărunte.
24. Chiatră . . Piatră. Pământ stâncos cu stânci de gresie.
25. Chietriș . . Chetriș (vezi mai sus).
26. Chișău . } Nisip mașcat, lipsit de argilă.
27. Chișeu . } Nisip plutitor, adică amestecat cu multă apă.
28. Chisoc . . Nisip curat.
29. Clisă . . . Pământ cleios, unsuros. (Argilă, podzol, pământ de pădure).
30. Colb . . . Pulbere fină dusă ușor de vânt. Praf impalpabil. Pospai (vezi mai jos).
31. Cornet . . Pământ format din sfărmături de stânci. Sol. schelet.
32. Creidă . . Cretă.
33. Cremene . Silex.
34. Cridă . . . Cretă.

35. Crivină . . Pământ foarte nisipos dar fără pietricele
36. Cutie . . . Gresie.
37. Dicari . . . Calcar tare, slab găunos. Gresie tare.
38. Drob . . . Bulgăre mai mare.
39. Fleoș . . . Pământ moale, veșted și apos.
40. Fliosçă . . Pământ moale, veșted și foarte apos.
41. Găineace . Pământ cu structură bulgăroasă.
42. Gălămoz . Gologoț (vezi mai jos) (Asemenea are și înțeles de golomoz; vezi mai jos).
43. Glam . . . Pământ foarte argilos.
44. Glie . . . Acea parte a pământului, care este prinsă de rădăcinele ierbișului.
45. Glod . . . Pământ îmbilat cu apă. Nomol nu tocmai lichid. Nomol ce iese din pământ.
46. Glomotoc . Bulgăre făcut ghem.
47. Golomoz . Pământ amestecat cu ceva (gunoi, nisip, etc).
48. Gologoț . Bulgăre rotund.
49. Grohotoș . Strat de sfărămături de stânci pe dealuri, sau pe munți.
50. Grunj . } Bulgăre mai mare. Drob. Glod înghețat.
51. Grunț . }
52. Grunz . } Bulgăre colțuros.
53. Hajag . . Argilă galbenă deschisă (Pedzol).
54. Häci . . . Strat de sfărmături mici de crenguțe.
55. Heliciu . . Prundiș (cu nisip) cu pietricele mici.
56. Hlei . . . Argilă lipsită de nisip (galbenă, vânăta ori grie, roșie). Pământ foarte argilos.
57. Hisă . . . Clisă (vezi mai sus).
58. Horj . . . Țărână de munte, (adică roci dezagregate), rămasă pe loc, nesupusă spălării prin apa ploilor și nici la tărâre la vale prin șuvoae de apă.
59. Humă . . . Pământ vârtos și vânăt. Marnă. Argilă vânătă.
60. Humoi . . Argilă vânătă cu vine ruginii.
61. Im . . . . Noroi. Imală.
62. Imală . . . Tină; glod; noroi. Humă foarte apoasă.
63. Jerstvà . . Calcar găunos, cristalin (deci tare).
64. Lechin . . Pământ galben și lutos.
65. Lesaoză . . Apă cu ceva pământ.

66. Lespede . . Piatră ce se desface în foi groase.
67. Losdapau . Bucată mare de pământ, ruptă din mod.
68. Lut . . . . Pământ argilo-nisipos, galben sau brun, de obicei calcaros.
69. Mâl . . . . Nomol. Lut apos. Piatră moale și neagră ce se desface în lespegioare. Humă de spoit.
70. Mărătură . Vezi Murătură.
71. Materic . . Pământ din adâncime, care nu este influențat de rădăcini.
72. Măzărat . . Pământ lutos și negru, fertil.
73. Mârză . . Noroi moale, lunecos. Noroi din drum foarte apos
74. Mial . . . Mâl (vezi mai sus).
75. Moină . . Țarină îmbibată cu apă.
76. Moiște . . Pământ negru și moale. Pământ argilos.
77. Mraniță . . Humus. Pământ foarte humos.
78. Muhă . . . Păsla frunzișului mort din păduri. Humus brut.
79. Murătură . Mlaștinău. Izvor de apă foarte sărată, încât se poate întrebuința pentru săratul castraveților.
80. Năboitură . Aluviunile aduse de apele de revărsare mare.
81. Năglag . | 82. Năglaj . | Argilă. Lutul care uscându-se se crapă.
83. Năhlap . | 84. Nălap . | Mâl adus de apă și lăsat pe mal.
85. Nămol . . Nomol (vezi mai jos).
86. Năsip . | 87. Nisip . . | Pământ, alcătuit din firicele tari, vizibile cu ochiu și fără legătură de cimentare între ele.
88. Nomol . . Mâl apos, ce are apă multă. Pământ îmbibat cu apă multă, lipsit de legătură de cimentare.
89. Pâclă . . . Izvor foarte noroios. Nomol fin ce iese din pământ împreună cu gaze inflamabile.
90. Păcură . . Pământ îmbilat cu țiței.
91. Pământ . . Partea terenului, prinsă de rădăcini. (vezi la sfârșitul capitolului).
92. Paraziu . . Ciripiu (vezi mai sus).
93. Piatră . . . Rocă tare.
94. Pietriș . . Pietricele mici și mai mari.
95. Plomoșniță Pământ mlăștinos, înerbit și sărături.
96. Popel . . . Pământ alburiu, fin și clisos. (Podzol).

97. Pospai . . Colbul cel mai fin.
98. Potmol . . Nomol rezultat din dărămarea malului râului. Aluviuni mâloase.
99. Praf . . . Pământ uscat și sfărămat foarte mult, fin.
100. Prăfărie . Ingrămădire de praf.
101. Prund . } Pietriș amestecat cu nisip și cu puțină argilă.
102. Prundiș }
103. Prundar . Pietriș amestecat cu nisip și cu ceva mai multă argilă.
104. Răgalie . Crengi, butuci, frunziș și buruiene, îngrămădite într'un loc în albia râului, unde au fost aduse de curent.
105. Reni . . . Prundiș (vezi mai sus).
106. Rig . . . Pietriș mai măricel bun pentru șoseluire.
107. Ruschin . Pământ nisipos amestecat cu pietre.
108. Săgă . . . Nisip amestecat cu pietriș și cimentat prin argilă.
109. Sărătură . Pământ sărat.
110. Selină . . Țelină. (vezi mai jos).
111. Șiciu . . Lut negru ușor de lucrat (din lunci).
112. Silitră . . Gips. Nitrat.
113. Șioi . . . Lut mai argilos mai greu de lucrat.
114. Șiu . . . Pământ alburiu (cenușiu), argilos. (Podzol).
115. Slatină . . Sărătură umedă.
116. Spălun } Materialul ce se scoate din fântâni adânci, și care
117. Spulun } nu seamănă cu nisipul, nici cu argila ori cu piatra.
118. Slat . . . Pământ argilos, care reține apă foarte multă și timp mai îndelungat.
119. Smolniță } Pământ brun, negru, argilos.
120. Smoniță }
121. Șoar . . . Pământ brun, roditor, ușor de lucrat. Sopcă, sărătură apoasă de coastă.
122. Solonț . . Pământ sărături și tare alb.
123. Stan . } Mal de piatră, înțepenit în pământ, adică: având
124. Stancă . } rădăcini în pământ.
125. Stau . }
126. Steiu . }
127. Stere . . Gunoi mărunt și natural (de crengi, de frunze, iarbă etc.).

128. Stur . . .
129. Șuhă . }
130. Șahai . } Șiciu (vezi mai sus).
131. Șuhai . }
132. Țărână . . Pământ în stare de grăunciori.
133. Tărătură . Pământ adus din altă parte.
134. Târlitură . Pământ de adunătură.
135. Țărnă . . Țărână (vezi mai sus).
136. Țelină . . Pământ înerbit—(adică neîmpădurit) încă nelucrat.
137. Tericiu . Pământ foarte humos.
138. Țiglă . . Lut crat (bun pentru obiecte de țiglărie).
139. Tifă . . . . Pământ moale risicipios, sec și ușor de lucrat.
140. Tină . . . Nomol; noroi.
141. Tirfă . . Tifă (vezi mai sus).
142. Torb . . Turbă.
143. Trând . . Pământ argilos și tare, cu foarte puțin nisip.
144. Trivină . . Pământ mijlociu între smolniță și șiu.
145. Țurgulu . Pământ schelet.
146. Vaiog . . Pământ aluvionar puțin salificat.
147. Vergnr . . Pământ nelucrat.
148. Voiog . . Pământ aluvionar puțin salificat.
149. Zăvoi . . Pământ nisipos (aluvionar), amestecat cu humă sau cu argilă.
150. Zloată . . Soloț (vezi mai sus), sărătură.

XV. **Denumiri de locuri în legătură cu pădurile.**

1. Aluniș . . Desiște de alun. Loc acoperit cu aluni.
2. Apărătură . Loc de pădure oprit pentru accesul oamenilor sau vitelor.
3. Ariniș . . . Desiște de arini. Loc acoperit cu arini.
4. Arsa . . . Locul unde a ars pădurea.
5. Arșița . . . Locul unde s'a desființat pădurea prin ardere.
6. Berezina . . Loc acoperit cu vegetație de mesteacăni.
7. Braniște . . Loc acoperit cu nuci. Loc de pădure oprit pentru tăiat și umblat.
8. Brădet . }
9. Brădiș . } Loc acoperit cu brazi.
10. Buda . . . Pădure. Loc împădurit.

11. Bucium . . Localitate cu fagi.
12. Bucov . } Regiune acoperită cu păduri de fagi.
13. Bucovină } Regiune acoperită cu păduri de fagi.
14. Buerac . . Fundul unei văi din stepă, acoperit cu pădure.
15. Bungeț . . Pădure mare de un desiș enorm (bătrână sau nu).
16. Butină . . Pădurea pusă în exploatare.
17. Cărpiniș . . Regiune acoperită cu carpen.
18. Cățini . . . Tufăriș rar crescut pe marginea de sus a stâncilor sau prăpăstiilor.
19. Ciritei . . Regiune acoperită cu boschete izolate de tufăriș.
20. Codru . . Regiune de păduri mari și dese. Regiune de dealuri mari sau munți acoperiți cu păduri bătrâne. Regiune de păduri crescute spontan.
21. Cohalm . . Cuhalm (vezi mai jos).
22. Colnic . } Drum îngust prin pădure. Poiană lungă și îngustă.
23. Colniță . } Drum îngust prin pădure. Poiană lungă și îngustă.
24. Cornea . . Localitate cu un codru mic.
25. Corni . . . Regiune cu mai multe boschete de codri mici, despărțite prin poeni.
26. Cotial . . . Luncă împădurită.
27. Crâng . . . Loc cu pădure tânără (tufăriș). Pădure de câmpie crescută din lăstare, având o vârstă de cel mult 40 ani.
28. Crină . . . Loc cu pădurice de arini.
39. Crivă . . } Regiune păduroasă (prin excepție ?)
30. Crivină . } Regiune păduroasă (prin excepție ?)
31. Cuhalm . . Pădure de luncă, alcătuită din sălcii, plopi și alte esențe hidrofile.
32. Curătură . Loc curățit de pădure.
33. Desiș . . . Loc acoperit cu tufe, sau și arbori crescuți foarte des.
34. Dosuri . . Locurile împădurite de pe coastele de N. ale dealurilor sau munților.
35. Dubovină . Loc cu păduri de stejar.
36. Dumbravă . Loc cu pădure de stejar mai rărită. Loc cu pădure plantată.
37. Făget . . . Loc cu pădure de fag. Loc crescut cu fag.
38. Față . . . Loc de pădure de pe coasta din față (adică dinspre soare).

39. Frăsinet . . Loc cu pădure de frasini.
40. Gătej . . . Loc cu pădure cu totul tânără, formată numai din lăstare.
41. Grindiș . . Loc cu pădure de brad.
42. Hățiș . . . Loc cu desișt întinse în cari ușor te rătăcești.
43. Heciugă } Loc cu tufăriș greu de pătruns (se spune mai ales
44. Helăciugă } pentru tufărișuri spinoase).
45. Helângi . . Loc cu păduri dese și întunecoase.
46. Higiu . . . Loc cu o pădurice mică.
47. Holm . . . Deal conic, boltit și acoperit cu pădure.
48. Huceac . . Deal cu un huciu mic (vezi hugeag, mai jos).
49. Huciu . . Loc cu pădure nepătruns. Desișt cu sol apos și cu desișt de lozie, răchită, etc.
50. Hugeag . . Hugeac (vezi mai sus).
51. Hugiu . . Huciu (vezi mai sus).
52. Jariște . . Loc cu pădure arsă de curând cu pământ încă cald.
53. Jepi . . }
54. Jipi . . } Loc cu tufăriș de pin pitic sau cu ienupări.
55. Jneapâni }
56. Laz . . . . Locul de pe care s'a defrișat pădurea.
57. Leasă . . . Loc cu desiș mare într'o pădure.
58. Luminiș . . Poiană.
59. Luncă . . Pădurice joasă lângă un râu.
60. Mișelâc . } (Mișelic) Mărăciniș în regiunea stepelor. Tufi-
61. Mizelâc . } șuri dese.
62. Molidviș . Loc crescut cu molizi.
63. Nucet . . . Loc crescut cu nuci.
64. Ochiu . . Luminiș în crâng.
65. Oprităra . Locul din pădure unde este oprit păscutul, cositul și tăerea.
66. Padină . . Pădure izolată.
67. Pădure . . Regiune acoperită cu copaci, crescuți deși.
68. Pădurice . Pădure mică.
69. Păltiniș . . Loc acoperit cu paltini.
70. Părjolita }
71. Părlita . } Loc de sub pădure distrusă prin ardere.
72. Părlița . }
73. Părlitură }

74. Plopiș . . Loc acoperit cu pădurice de plopi.
75. Poiană . . Loc lipsit de vegetație lemnoasă, în interiorul pădurei.
76. Prelucă . . Poiană.
77. Rădi . . . Pădure rară, împărțită în pădurici mai mici.
78. Răriș . . | Pădure (sau porțiune de pădure) cu copaci bine răriți.
79. Răriște . | Ochiu.
80. Renie . . . Pădurice tânără de sălcii și plopi pe aluviuni.
81. Reniș . . . Aluviuni proaspete acoperite cu sălcii și plopi tineri de 1 an.
82. Rune . . . Curătură în munți sau pe dealuri. Imaș pe locu unei păduri arse.
83. Sălcet . . Loc cu pădure de sălcii.
84. Sâlhă . . . Pădurea deasă și întinsă pe munți sau pe dealuri.
85. Seciu . . . Locul unde s'a tăiat pădurea, iar buștenii necărați au rămas în iarba verde, ce a crescut în locul pădurii.
86. Selbă . . . Pădure.
87. Silvă . . . Pădure.
88. Silvană . . Poiană.
89. Smeuriș . . Zmeuriș (vezi mai jos).
90 Smidă . . . Loc cu pădure tânără crescută în locul unei păduri arse. Luminiș cu tufăriș între copaci.
91. Sihlă . . . Țiglău împădurit. Pădure deasă cu copaci drepți și subțiri.
92. Silhă . . . Regiune cu pădure deasă cu copaci drepți și subțiri.
93. Silhis . . . Tufiș.
94. Spiniș . . . Loc acoperit cu tufiș spinos.
95. Stărmină . Coastă prăpăstioasă împădurită.
96. Stejăriș . . Regiune cu păduri de stejar.
97. Tăetură . . Locul unde s'a tăiat pădurea.
98. Țâhlă . . . Sihlă (vezi mai sus).
99. Țăhliș . . Tufiș des cu trunchiuri drepte.
100. Târș . . . Tufăriș spinos.
101. Țihliș . . Țăhliș (vezi mai sus).
102. Tufăriș | Loc crescut cu tufe.
103. Tufiș . |
104. Ulmiș . . Loc crescut cu ulmi.

105. Zabran . . Pădure rară și mare.
106. Zăvoi . . Luncă împădurită cu ulmi, arini, plopi, sălcii, etc.
107. Zbeag . | Tufăriș foarte des.
108. Zbeg . |
109. Zmeuriș . Loc acoperit cu zmeură.

T. Porucic.

(Va urma).

DIFERITE ȘTIRI

Din arhiva Consiliului eparhial Chișinău.

Din starea bisericească a Ungrovlahiei la 1809.

Protoiereul Gheorghe Rodostat a avut un rost în viața bisericească a Ungrovlahiei pe vremea ocupației dela 1809—1812. Era din eparhia Ecaterinoslav, grec de origină, absolvent de seminar, și cunoștea bine limbile rusă și greacă. E adus în principate de mitropolitul Gavriil, jurămîntul l-a depus la 17 Aprilie 1809, și e numit membru al Dicasteriei eparhiale, cluciar, apoi întîi asesor al judecății bisericești „ca unul ce știe orînduiala celor regulate judecătorii", și totodată și epitrop nu numai al mănăstirilor grecești, ci să cerceteze și pe cele pămîntene și bisericile de mir din eparhia mitropoliei cu slujitorii lor. Pentru slujba sa i s-a fixat salar lunar de 150 taleri, iar în scurtă vreme a fost numit la o biserică „din cele dintîi, proestos, pentrucă unui cilen a eharhiceștii Dicasterii nu este cu cuviință a fi etimerios și supus altui proestos, cînd el are putere a lua sama urmărilor tuturor celorlalți proestoși, nefiind nimărui supus, ci numai exarhului și Dicasteriei arhierești". Mitropolitul a alcătuit și o instrucție pentru desfășurarea activității lui în București. După mai bine de patru luni, protoiereul Rodostat adresează Dicasteriei exarhale următorul raport în l. rusă despre starea bisericească a Ungrovlahiei:

„Din ordinul î. p. s. mitropolit Gavriil, cavaler și membru al sf. îndreptătorului sinod și exarh al său în Moldova, Valahia și Basarabia, fiind eu frimis în principatul Valahiei în orașul București pentru a conlucra, la rezolvirea proceselor referitoare la mănăstirile grecești, împreună cu episcopul de Argeș și cu arhimandriții Visarion și Ilarion, am locuit în numitul oraș București dela 13 Iunie trecut pînă la 7 Septembrie curent, în care timp,

pe lîngă însărcinarea ce mi s-a dat cu privire la cercetarea mănăstirilor greceşti, şi împreună cu ceilalţi epitropi, potrivit instrucţiilor ce ni s-au dat din exarhiceasca Dicasterie, punctele 5 şi 8, pătrunzînd şi în situaţia stărilor din conducerea bisericească, am observat: 1. că dispoziţiunile date de î. p. s. mitropolit Gavriil, exarh şi cavaler, ca mitropolitul Dositei al Valahiei să înfiinţeze în Valahia un consistor duhovnicesc, după cum e deja întemeiat în Moldova, nu s-au înfăptuit şi că lucrările se împlinesc mai mult verbal, decît pe hîrtie, neţinînd sama de nici o orînduială. 2. Că hirotonii de preoţi şi diaconi se săvîrşesc de episcopi titulari aproape în fiecare zi, întrucît mitropolitul şi episcopii locali aproape niciodată nu slujesc şi că acele hirotonii se fac fără nici o ispitire şi îndrumare, din care pricină şi clerul în mare majoritate e în neştiinţă de a săvîrşi dumnezeiasca Liturghie precum şi alte trebi creştineşti, iar despre catehism nici a gîndi ei nu vor. 3. Şi pînă azi clerul nu s-a învăţat a pomeni după formulă, unde se cuvine, împăratul şi familia sa împărătească, despre care conducătorii bisericeşti nu se supără de loc, deoarece chiar în biserica mitropolitana este un neajuns în pomenirea familiei împărăteşti. 4. In unele biserici, în deosebi în eparhia Buzăului, din pricina cutremurului de pămînt, nu se face nici un fel de reparaţie şi deaceea e periculos a oficia serviciul divin,[1] iar episcopul Buzăului mai nici odată nu se află în eparhie; în unele biserici nu se găseşte sf. Mir şi la întrebarea mea, dece nu este? preoţii răspundeau că mai întîi ei îs datori să adune banii ce se cuvin pentru mir, altfel nu-l pot primi.

Intr-un cuvînt: bisericile şi clerul din Valahia sunt în starea cea mai rea.

Despre aceasta reportez cu respect".

Protoiereu *Gheorghe Rodostat.*

18 Septembrie 1809.

La 1812 Ianuarie, în urma propunerii mitropolitului Gavriil, sf. Sinod i-a conferit protoiereului Rodostat o cruce de piept. (*Dosar nr. 17/1809*).

---

1. Nu numai biserica era în rea stare, ci şi clădirile, clopotniţa, şi atenanselea junsese în aşa dărăpinare, că însuş generalul Prozorovschi a ordonat să se repare din venitul episcopiei. Devizul lucrărilor mai urgente era alcătuit în Iunie 1809 şi prevedea suma de 10.005 lei. (*Dosar nr. 48/1809*).

Încetarea din viață a stareţului Dositei dela Neamțu și moștenirea sa.

Fostul stareț Dositei al m rilor Neamțu și Secu „luni dimineața la 9 ciasuri din noapte, la 5 zile ale lunii Aprilie 1809, „bolnăvindu-să și zăcînd, eri joi, la 9 ciasuri din zi s-au mutat dintru această viață".

Moștenirea sa alcătuită dintr-o căruță, bibliotecă, veșminte și alte lucruri de gospodărie, i s-a cuvenit toată unui ierodiacon Sinesie, nepotul său.

(*Dosar nr. 53/1809*).

Schimbare de stareț al m-rii Galata.

Arhimandritul Dionisie, proestosul m-rii Galata, închinată sf. Mormînt, în Iunie 1809 „din pricina bătrînețelor, a slăbăciunii și mai vîrtos a netămăduirii boalei, au cerut ertăciune de slujba egumeniei, făcînd paretesis asupra prea sf. Paisie al Apamii cu patria ierusalimlean". Mitropolitul Gavriil, în virtutea ucazului sinodal nr. 5191/ Decembrie 1808, care-l împuternicește să cîrmuiască și mănăstirile închinate, „a acestor pravoslavnice prințipaturi a Moldaviei și a Valahiei", aprobă și-i dă noului proestos o carte de întărire, ce cuprinde și următoarele îndrumări :.. „a avea întîiu purtare de grijă pentru bună cuviința Bisericii la toate. Slujba bisericească să se păzască întrînsa după orînduiala pravoslavnicii Biserici a răsăritului cu toată sîrguința și evlavia neschimbat; pentru care să ție ieromonași, ierodiaconi și monași de ajuns atît pentru biserică cît și pentru poslușanie mănăstirii. Imbrăcămintea prestolului, vasăle, odăjdiile, candilele și alte trebuincioasă bisericești lucruri să fie fără lipsă. Pomenirile ori panahidele pentru ctitori, după a lor lui Dumnezeu primită dorire și hrisoave, în vremea lor să se săvîrșască cu toată sîrguința. Călugării în mănăstire să viețuiască după pravilele sfinților părinți, neavînd voe la lucruri ce nu sînt îngăduite cinului lor. Așijderea va avea purtare de grijă a spori ale iconomiei și în tot anul a trimite la prea fericitul patriarh a Ierusalimului embaticul care pînă acum s-au dat. Nimic de a mănăstirii înstreinînd, fiindcă pentru toate va avea a da samă. Venitul mănăstirii, plătind obicinuitul embatic, îl va metaherisi la treblie mănăstirii, la ținerea călugărilor și a poslușnicilor precum și la

trebuințăle sale după cuviința cinstii sale neoprit. Iară prisosul venitului îl va da la plata datoriilor, pînă cînd să vor plăti datoriile mănăstirii, iară apoi îi va metaherisi la ceale de folos după porunca și intîmplarea trebuințălor. In mănăstire se va ține afară de condica în care sînt toate lucrurile mănăstirii scrise, încă doao condice pentru venit și pentru cheltuiala mănăstirii, după care îș va da samă în tot anul. Pentru accea dară să poroncește voao, monahilor și poslușnicilor, precum și tuturor robilor și slugilor și tuturor lăcuitorilor din satile mănăstirii Galata să dați prea osfinției sale toată cinste și cuviincioasa ascultare, ca unui proestos a mănăstirii și voao povățuitoriu. Căruia pentru adeverință, i s-au dat a noastră arhipăstorească gramătă cu pecetea și iscălitura noastră întărită. Dat în Iași la anul dela zidirea lumii 7317, iară dela Nașterea Mîntruitorului nostru Iisus Hristos 1809 în luna lunii 8 zile".

Totodată mitropolitul roagă Divanul „a da din partea sa, după obiceiul țării, poruncă atît la robii mănăstirii cît și la lăcuitori" ca să asculte de dînsul.

(*Dosar nr. 84/1809*).

Starețul Neamțului cere mutarea în m-rea Căpriana.

In 6 Iulie 1809 ieromonahul Ioanichie, starețul m-rii Neamțul și cu 29 ierodiaconi și monahi, toți „de limbă slavonă" roagă pe mitropolitul Gavriil ca să se milostiviască a li da lor m-rea Căpriana, unde să se strămute definitiv, ceeace au dorit „și adormiții noștri stareți Paisie și Sofronie", aceasta din pricina că nu pot să sufere „aerul primejdios dela Neamț, și din pricina numărului mare de frați îndură sărăcie".

Mitropolitul a dat rezoluție „că m-rea Căpriana îș are arhimandritul său și rînduiala sa, după care nu se poate da petiționarilor, dar ei înnainte de a intra în monahism au știut aerul m rii Neamțul, totuș și-au ales acea mănăstire pentru trai și s-au tuns în ea cu făgăduința înaintea lui Dumnezeu, a îngerilor și a oamenilor de a trăi ne despărțiți pînă la sfîrșitul vieții, cu supunere necondiționată stareților acelei mănăstiri pînă la sfîrșitul vieții lor; de aceea, în puterea făgăduinții lor și a regulelor monahale, să rămîie petiționarii în acea monăstire, ascultători și în pace".

(*Dosar nr. 1/1809, fila 435*).

Pribegia unui monah sîrb.

Pre înalte Stăpîne, preosfinție voastră părinte Mitropolite,

„Cu plecate metanii jăluesc preosfinților voastre pentru ticăloșie întru care am rămas. Că mai înnainte fiind priimit la cinul călugării la săborul părinților dela sfănta mănăstire a Niamțului, pe urmă di acolo ni-am îndemnat și cu alți părinți călugări am mersu la sfăntagură, unde și cinul călugării acolo am luat la biserica sfăntului prooroc Ilii. Apoi di acolo sfinții părinți atăt pe mine cum și pe alt frate părinte anumi Vărlan, care și acela de loc era tot de aice, ni-au rănduit pentru milostenie să vinim la părțile aceste, dăndu-ne și sfinte moaște, cu care așa viind pe mare din Țarigrad, eu m-am bolnăvit și bolnav am vinit păn la Galați, și fiind pătimaș de picioare n am mai putut lupta, unde am și rămas acolo.

Iar tovarășu mieu au luat pi altul tovarăș di au umblat pentru milostenie. Insă vinire noastră au fost în toamna cănd și oștile împărătești au vinit aice și pătimind eu cătăva vreme, mai la urmă iar ne-am întălnit cu părintele tovarășu mieu, carele mi-au făcut îndemnu ca să mă trag la schit Japca, care schit este închinat la sfăntagură, unde am și mersu, și pe urmă au luat schitu iar înnapoi cel ce-l închinasă și am eșit și de acolo. Nefiind primit, acuma umblu din loc în loc și di la o mănăstire la alta și ¡nimine nu mă priimăsc, zicînd că fără știre și blagoslovenie preosfinților voastre nu mă pot primi. Și pentrucă tovarășu s au dus iar la sfăntagură și eu am rămas gol și muritor de foame, mă rog milostivește-te și din porunca preosfinții tale să fiu primit la vre un sfănt schit sau mănăstire, unde să-mi pot căuta de suflet și să nu rămăn muritor de foame, pănă cănd iar a voi Dumnăzău a pute mergi pe urmă la sfăntagură.

Plecat la mila preosființiilor voastre,

Roman, monah sărbu dela sfăntagură".

(*Dosar nr 1/1809, fila 5—6*).

Petiționarul avea 78 ani, născut în Sofia. În vîrstă cam de 40 ani a venit în Moldova, slujind la diferite mănăstiri. Pela 1798 a plecat la sf. munte; după 3 ani a revenit în Moldova; la 1806 a pornit iar la sf. munte și în 1807 s a reîntors la Galați. Petiția e scrisă frumos de mîna lui. A fost primit în m-rea Saharna.

Statul de salarizarea exarhiei Moldovei, Valahiei și Basarabiei, începînd dela 16 lanuarie 1809.

In urma hotărîrii sinodale persoanele din exarhie și salarul anual cuvenit sunt acestea:

	Lei turcești	Ruble rusești
Salar exarhului	7.000	4.200
Aceluiaș: pentru masă, încălzit și luminat	8.000	4.800
„ pentru echipaj, servitori și furaj	3 000	1.800
Dicasteria exarhicească:		
Intiiului consilier	1.500	900
Al doilea „	1.200	720
Al treilea „	1.000	600
Secretarului	1.500	900
La doi șefi de birou cîte 750 lei	1.500	900
La patru scriitori: doi pentru acte rușești, iar doi pentru grecești și romînești cîte 500 lei fiecăruia	2.000	1.200
La doi traducători cîte 500 lei	1.000	600
Unei executor	500	300
La doi păzitori cîte 100 lei	200	120
Slujitorii bisericești:		
Un protcpop	1.000	600
Un cluciar	800	480
Veșmîntar și casier	500	300
Reparatorul veșmintelor	500	300
Ieromonah cu cruce sau preot	400	240
Arhidiacon	500	300
La doi diaconi cîte 300 lei	600	360
La doi ipodiaconi cîte 200 lei	400	240
La patru cîntăreți cîte 100 lei	400	240
La doi clopotari cîte 100 lei	200	120
Dirijorului de cor	1.000	600
Pentru toți cîntăreții din cor și întreținerea lor	6.000	3.600
TOTAL	40.700	=24.420

Suma urma să se dea cîte jumătate dela fiecare divan al Moldovei și al Valahiei. Lunar se trimiteau mitropolitului 1545 taleri și

100 bani, iar 150 taleri se opriau la București de protopopul Gheorghe Rodostat, pentru slujba dicasteriei și a cluceriei. Suma pe timpul 16 Iulie—16 August a primit-o mitropolitul Gavriil, în Septembrie, fiind la Galați. Dar spre sfîrșitul anului, în Decembrie, Gavriil se plînge din Iași lui Cușnicov că divanul Valahiei nu achitase salarul pe patru luni; la fel scrie el și în August 1811 către arhon vel vistier că pe alte patru luni nu i-a trimis „vistieriea țării romînești". La 16 Iulie 1810 protopopul Rodostat a fost numit la biserica sobor dln București și i se cuvine numai pentru slujba dela dicasterie 83 lei și 40 bani lunar, iar restul de 800 lei pe an s-au dat protopopului Atanasie, care a intrat clucer.

(*Dosar nr. 10/1809*).

Cărți de Te-Deum pentru biserici în limba romînă.

In Octombrie 1809 molebenele traduse în limba romînă și greacă erau gata tipărite și chiar legate. Mitropolitul Gavriil poruncește dicasteriei ca aceste „filăzi molebnice cu paraclise la praznice împărătești de peste an" să se trimită, împreună cu tabelele în care se arată zilele de moleben, la toate bisericile și mănăstirele. Costul lor era de 2,20 lei exemplarul, și tabelele „să dau în dar". „Iară filăzile molebnice cele ce s-au tipărit mai înainte de venirea noastră și s-au dat pela biserici, fiind că acele au multe greșale întrînsele, să se strîngă pe toate și să se trimată iarăș aicea la consistorie mitropoliei".

După aceeaș poruncă s-au împărțit m-rilor „grecești" cîte un ex. romînesc și altul grecesc; un tablou arată 37 asemenea m-ri, și anume: Galata, Cetățuia, sf. Sava, Barnovschi, Bîrnova, Pobrata, Bistrița, Tazlău, Cașin, Soveja, Frumoasa, sf. Nicolaie din Galați, sf. Paraccheva din Iași, Fîstîci, Goliea, Bărboi, Mira, Adormirea din Galați, Răchitoasa, Birzunți sfinții Trei ierarhi din Iași, Dancul, sf. Dimitrie diu Galați, Burdujeni, Adormirea din Bacău, Adormirea din Focșani, Dobrovăț, Căprieana, Rîșcani, Adormirea din Tîrgul Ocna, Aron Vodă, sf. Nicolae din Botoșani, Buhalnița sau Hangu, sf. Ioan din Iași, Vizantea, Florești și sf. Gheorghe din Galați.

Din molebenele romînești s-au expediat: 844 ex. episcopului Gherasim al Romanului, 362 ex. Meletie al Hușilor, 409 ex. Iosif al Argeșului „și coajiutor mitropoliei Valahiei", 409 ex. lui Nec-

tarie al Buzăului, 1144 ex. consistoriei mitropoliei Valahiei, apoi m-rei Neamțu 5 ex., mitropolitului Veniamin la Slatina 2 ex., iar episcopului dela Goliea 8 ex. romînești și 8 ex. grecești. Ar fi deci un total de 3220 ex. în l. romînă.

(*Dosar nr. 140/1809*).

Te-Deum după victoriile armatei ruse în Principate.

La 5 August 1809 se comunică din Iași mitropolitului Gavriil că armatele rusești, conduse de prințul Al. Prozorovschi, au cuprins Isaccea și cetățile Tulcea și Babadag cu cetățuele lor. Mitropolitul ia măsuri ca la 8 August, la un ceas de zi, să se facă moleben de mulțămire către milostivul Dumnezeu în biserica sf. Gheorghe din Iași.

La 25 August dîndu se știre că armatele, conduse de prințu P. Bagration, au luat la 22 August și cetatea Hîrșova cu 30 tunul, și garnizonul acestei cetăți cu 1000 suflete s-au dat robi și 100 ieniceri, Mitropolitul ordonă să se facă pretutindeni „moleben cu îngenuncheri“ pentru „biruința vrăjmașilor neamului creștinesc“.

La 18 Septembrie dicasteria comunică tuturor proestoșilor m-rilor de aicea din Iași că peste Dunăre la orașul Riscovata (credem Rasova în jud. Constanța), „fiind adunată mulțime de oaste turcească cu aceste fețe a lor de căpetenie; saraschériul Hozrev pașa, Ilii Oglu, Tulum Oglu, Iagur Husan, Sultan Ali, Ghirei și alții“, oștile împărătești i-au biruit la 4 Septembrie, și mai bine de 1000 de vrăjmași au căzut morți și ca atîția s-au luat robi și tot lagărul lor, artileria, steagurile, zaharaoa, și prăvăriea și dobitoacele. La molebenul din catedrala mitropoliei la Iași s-a citit în limbile rusă și romînă un text al mitropolitului despre victoria aceasta. După 3 zile poruncind să se slujiască moleben în eparhia mitropoliei, s-a adăogat că și orașul Smail s-au închinat oștilor împărătești.

(*Dosare nr. 119, 128 și 133/1809*)

Un metoh al Trei Ierarhilor la Ismail.

Arhimandritul Serafim dela m-rea Trei Ierarhi din Iași trimise, pe temeiul rezoluției mitropolitului Gavriil, pe un ieromonah Iosif, la cetatea Ismail ca să ia în stăpînire metohul sf. ierarh Nicolae care este închinat la m-rea Caracal dela sfetagora din zilele de

demult cu dugheni și cu case. Comandantul militar însă i-a predat pînăla 1810 Februarie numai biserica, și se porni altă mijlocire ca să ia în stăpînire și cele 13 dugheni și 6 case.

(*Dosar nr. 147/1809*).

Notă de ctitoria m-rii Burdujeni.

„Sfînta mănăstire Burdujenii s-au zidit de un boeriu Teodor Movila postelnic sin Ioan Movila la leat 7112 Mart 20, dîndu-i danie multi dobitoace de tot felul și acareturi moșiei.

Pe urmă o făcu închinată la sfîntul Pavel un Miron Costin părcălab zăt Ioan Movila dinpreună cu soțul său Iliana, fata lui Ioan Movila, la leat 7172 Febr. 24 și îndată și face întăritură cu hrisov de danie Evstratie Dabija vv. tot la 7172 Febr. 29".

[Dosar nr. 40/1809].

Evanghelie luată de un preot militar rus.

Parohieniii Iancul și Vasile „fii plecați", din tărgul Bărlad, se plîng mitropolitului Gavriil că la 1808 Sept. 27 „ni s-au luat o ivanghelie rusască, ferecată cu argintu și suflată cu aur, de aici, dela sfeti Nicolae, de preotul Ioan Ivanov dela terapolschi prihonschi polcu ghinărar Răcmen și am făcut cerire ca se ni o de și n-au vrut . . . să te milostivești asupra noastră să nu rămănem săraci".

Mitropolitul cere protoiereului armatei Borovici să ia măsuri, și evanghelia s-a înnapoiat.

(*Dosar nr. 130/1809*).

Două liturghii săvîrșite la acelaș pristol.

Protopopul Vasile din Piatra se plînge la 1808 Decembrie 5 către mitropolitul Gavriil „că preotul rusăscu ci să află la polcul iagărilor, ci sînt șăzători în tărgul Pietrii, în 29 zili a trecutii luni întru Duminica s-au întămplat... că ișindu noi din sf. liturghii după on cias au vinit și el la biserică și au poroncit să toci di al doili di liturghii și întrăndu au făcut priscomidie și cililanti ali sf. liturghii di al doili cu toati că eu di cu sară la vicerni l-am întrebat di are a sluji sf. sa a doao zi și mi-u zis că este bol[nav]

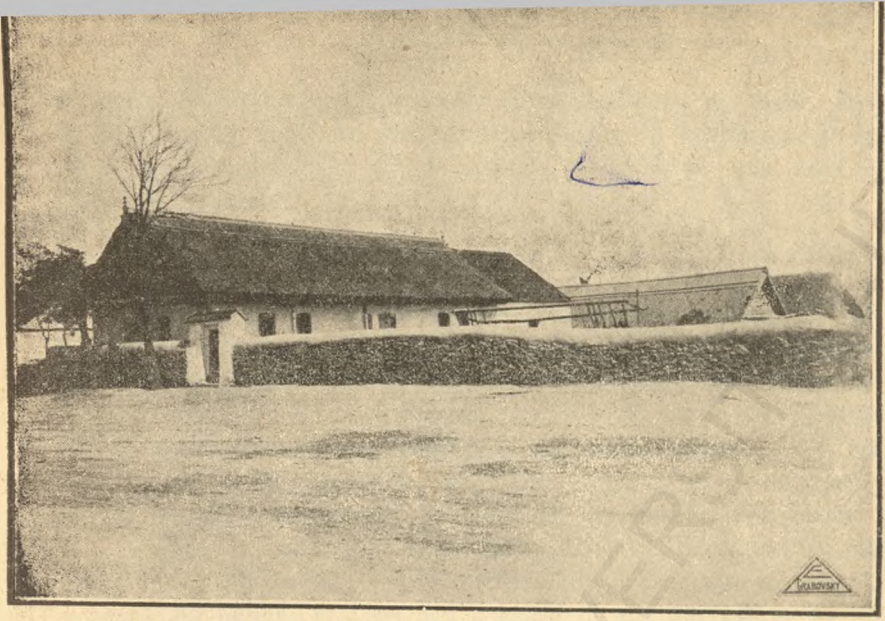

Gospodărie la Borisovca, sat curat moldovenesc lîngă lacul Sasic (Conduc), județul Cetatea Albă

Curtea unui gospodar din Borisovca, jud. Cetatea Albă

Colecția Arh. Basarabiei

nu poati, să slujască preoții noștri. Și, timăndu mă di cneaz ce-l au ei comandir, n am zis nimică. Și nu lipsăsc a înștiința p. sf. ta că să am poroncă în ci chip să urmezu, că poati să mai facă și altă dată asemine".

[Dosar nr. 40/1808].

„Eu aflăndu-mă din București m-am călugărit acum patru ani la mănăstire Cernicăi, unde iaste obștejitie și m-am și diaconit, dar fiind locul acolo bolnăvicios, pentru balta cu care să încungiură mănăstirea . . . și deosăbit fiindcă am puține începuturi atît la *gramatică elinească cum și la psaltichie*, doresc ca să mă silesc a mă învăța din amăndouă aceste meșteșuguri cît voiu pute, și aice în Iași iaste înlesnire lă amîndoaî din mila lui Dumnăzău . . . cad . . a mă priimi în sf. mitropolie drept cel mai de jos slugă . . . sălindu mă și spre învățătură . . sau am găsi loc la vreunul din părinții arhierei sau igumeni de aici din Iași, ca să pot ave ocrotirea trebuincioasă și învățătura să-mi urmez . " .

Vonifatie ierodiacon. 1809.

[Dosar nr. 1/1809, fila 470].

M-rea Socola a cumpărat prin sultan mezat o casă dela protoiereul Mihail Strelbițchi, fost exarh al mitropoliei Iași, pe care casă apoi a dat-o m-rea schimb pentru o crîșmă a Socolii unuia Evgli Boingiu. In 1809, fratele răposatului protoiereu, asesorul de colegiu tot Mihail Strebelițchi, cere prin mitropolitul Gavriil, atît un document trecut m-rei Socola din greșală odată cu actele casei vîndute, document din 1756 dela Ioniță stolnicul pentru un loc, cît și o scrisoare dela boerii Moldovei cătră răposatul protoiereu din 1788.

(Dosar nr. 24/1809).

La reparația podului ulițîi „ce mergi prin sf. Vineri din dughenile lui Dimitriță săn Bacalbaș și păn în cișmiaoa ce iaste în dreptul dughenilor Rangăi", a contribuit în cea mai mare parte m rea sf. Vineri-Frumoasa, care avea 40 dugheni pe acea uliță.

(Dosar nr. 47/1809).

„Adiverez cu aceasta scrisoare a me la mâna acestui ieromonah Tiofilact precum să-s ştie . . el fiind în stare mirinească şi dascal fiind m-au învăţat carte în anul 1792 la părintele meu ierei Antonii Gojiscul, atunce fiind în popor, satu Mătiuţii, ţinut Sorocăi . . · *Gherasim Gojieschi*, zugraf. 1809."

(*Dosar nr. 1/1809, fila 261*).

In 1808 stareţul m rii Neamţu ieromonahul Pahomie şi shi monahul Ioan au petiţionat prin mitropolitul Gavriil paşaport de a pleca la Chiev, Moscova şi în alte locuri din Rusia ca să strîngă milă pentru restaurarea bisericii Innă ţării, şi pentru zidirea clopotniţii. Sf. Sinod a respins cererea lor, rămînînd ca asemenea colectă să se facă numai în cuprinsul eparhiei respective. Răspunsul li s-a trimis în Decembrie la Chiev, unde aşteptau petiţionarii.

(*Dosar nr. 12/1809*).

In 1797 încă exista schitul de maici Lapuş în Dărmăneşti, ţinutul Bacăului, cînd îl vizitează Veniamin al Romanului, stareţă fiind Mitrodora, care la 1809 se retrăsese la Văratec, soacra pitarului Dinu din Eş.

(*Dosar nr. 158/1809*).

Preotul Dimitrie din Răşcani se plînge mitropolitului Gavriil „pentru mare usturime ce am tras dela nişte ofiţeri" ruşi, primiţi în cvartir la casa sa. „Ofiţerii m-au apucat de plete şi m-au bătut cu ghiuldiumuri pînă ce am rămas cu puţin suflet şi nu ştiu, milostive stăpîne, pentru ce".

(*Dosar nr. 77/1809*).

Pe moşia Pereniii, ţinutul Lăpuşnii, din eparhia Huşi, ce era proprietatea generalului Ilie Catargiu, în 1809 exista un schit de călugări, tot Perenii. Alături, pe o altă moşie, fusese încă un schit, pe care l-au prădat şi l-au ars tătarii de demult.

(*Dosar nr. 46/1809*).

Protoiereul Petru Cunițchi „au luat sama că la mănăstirea... Cetățuia a sf. apostoli Petru și Pavel, cum și la schitul aceștii anume Hlince, așa de mare nerînduială și negrijă să află, încît și înlăuntru sfîntului oltariu și pe însuș sf. pristol colbul și painjănii stau nemăturate cum și îmbrăcămintea sf. pristol era rumptă, și la m-re numai un călugăr să află, iar la schit nici unul, și slujiri în biserici să face rari ori sau poate niciodată . . . m-rea aceea este a sf. Mormînt . . . însă atîta de mică purtare de grijă este că . . . acum sînt doi ani decînd . . . egumen nu s-au pus".

Mitropolitul numește stareț, în virtutea art. 8 din dispozițiile sinodale despre m-ri, pe arhimandritul Chiril, locțiitor al mitropoliei Moldovei, în Aprilie 1809.

(*Dosar nr. 45|1809*).

La Martie 1809 mitropolitul Gavriil, sesizat de unele abuzuri la cununii, poruncește:.. „nici un preot din Moldavie, Valahie și Besarabie să nu îndrăzniască a cununa pe fetele sau vădane moldovence ori romănce cu rosienii fără voe părinților lor . . . și fără de mărturie a comandirilor sau a stăpănilor acelor rosieni . . . Asemini poroncim . . . a nu cununa pe vre un sudit sau sudită fără adeverință în scris dela a lor consulat sau aghenție. Căci preotul acela, ce va face călcare aceștii porunci, nici cu un chip nu să va dezvinovăți, ce mai vărtos să va pedepsi spre pilda altora".

(*Dosar nr. 41|1809*).

Un oarecare Daniil Barcai din ținutul Cărligătura, care „au fost umblând pela sate, numindu-să uneori preot, uneori diacon, uneori trimes cercetător" s-a dovedit că n-a fost „nu numai preot sau diacon, ce nici anagnost, nici monah. Drept aceea tăindu-i părul ca să să cunoască că este mirean și legându-l cu scrisoare ca să nu mai cuteze altă dată a face unele ca aceste, îl trimitem către cinstitul Divan ca să l pue la bir înpreună cu alți țărani". La 24 Februarie 1809 Daniil dă încredințare scrisă, că „mișăliile care am făcut pănă acum, purtînd haine preoțăști și înșălînd pe alții că sînt parte duhovnicească . . . nu le voi mai urma".

(*Dosar nr. 30,1809*).

Cîțiva locuitori din tîrgul Tomarova Basarabia în frunte cu protopopul se plîng în 1809 mitropolitului Gavriil că n-au biserică „din pricină că acest loc s-au stăpînit de înprotivnicii neamului creștinesc". Deși au adunat bani pentru zidirea unei biserici, totuș roagă să meremetisiască cu ei „o geamie pustie" ce e acolo, „și să o împodobim cu cele trebuincioasă, după cum [e] și pe la alte părți a Basarabiei". Li s-a aprobat, și noul lăcaș a luat hramul sf. apostol Andrei întîiul chemat.

(*Dosar nr. 1291809*).

Sf. Sinod a aprobat în 1809 propunerea mitropolitului Gavriil, ca următorii arhimandriți să poarte mitră, cîrjă și mantie arhimandrițească:

1. Chiril locțiitor al mitropoliei Moldovei.
2. Chiril întîiul asesor al consistoriului duhovnicesc din Iași.
3. Ilarion starețul m-rii sf Nicolae a Dealului din Valahia „pentru bună purtare, învățătură în școli cu bun succes și știutor de diferite limbi".
4. Ioan starețul m-rilor Neamțul și Secul „pentru bună purtare și folositoare conducere a m-rilor și a monahilor și fraților și respect față de mănăstire".
5. Gavriil dela m-rea sf. Gheorghe din București „pentru bine cinstită purtarea sa și bună conducere a acelei m-ri și încurajare în viitor în cîrmuirea atît ca igumen cît și ca epitrop".
6. Visarion dela m-rea Adormirii Cotroceni din București.
7. Gavriil dela m-rea Adormirii Slobozia din eparhia Buzăului „pentru bună purtare, osîrdie în slujbă și respectuoasa recomandație dela d nii generali ruși".

(*Dosar nr. 31/1809*).

Pe „ticăloasa femei Paraschiva, care au fost hotărătă dela departamentul criminalului la vecinică pedeapsă în ocne pentrucă au ucis pe bărbatul său Anton Plugari" prezidentul divanurilor Cușnicov a găsit „mai cu cuviință ca să se trimată . . . la o mănăstire de călugărițe, să fie ca o roabă vecinică". Mitropolitul o dă la Agapia, unde va face „și bisericescul canon . . . în toate posturile să se ispoveduiască, iară a să împărtășî să nu fie vol-

nică în curgerea vremii de 20 ani, după pravila sf. Vasilie cel mare a 15, afară de întîmplarea boalei de moarte, la care să urmeze după a 5 pravilă a sf. Gr gorie Nisii, adecă să se spoveduiască și să se înpărtășască, și dacă să va însănătoșa iară să urmeze pravila pocăinții". Shimonahia Nazaria „stareța sf. m-ri Agapia și Varatec" raportează că „ne vom sili pentru paza ei, iar de unde nu, nu știu ce vom face, că noi aicea nu avem păzitori, nici arnăuți, nici panțiri, și pre noi însuși Maica Domnului și rugăciunile și blagoslovenia preas voastre ne păzește, care deapururea dorim ticăloasile să fim acoperite și păzite".

(*Dosar nr. 27/1809*)

Preoții scoși la zaherelele de război, n-au cînd se rugă în biserici.

Mitropolitul Gavriil vestește pe chiriarhii Principatelor și pe toți stareții de m-ri, la Martie 1809, că „poarta otomanicească au deschis bătălie asupra înpărăției Rusiei și printr-aceasta au încetat desăvîrșit armistițiea care pănă acum între amîndoao armile s-au prelungit '. Cu urmare „de acum înainte lăcuitorii țării Moldaviei, Valachiei și Besarabiei ori din ce cin și stare a fi să nu îndrăznească nici decum, nici supt un feliu de pricină a avea vre o înpărtășire ori corispondențăe cu lăcuitorii țării turcești", că altfel „vor fi pedepșiți nu după rînduielile pămîntului, ci după toată asprimea pravililor oștenești... Această bătălie au deschis-o moamitenii mai mult din ura asupra numelui creștinesc. Pravoslavnica împărăție a Rosiei să silește a apăra pre pravoslavnica Biserică căt și pre cele pravoslavnice noroade..." Și toți preoții să se roage în biserici „adăogîndu-și ecteniile pentru biruința pravoslavnicii oști asupra vrăjmașilor... și să se citească și molitfa... care se află în filada ce s-au tipărit în Iași în anul 1807, de care filăzi s-au înpărțit pela biserici".

Vlădicii și stareții, între cari și „Veniamin proin Moldavias ', răspund de împlinire întocmai. Însă Iosif al Argeșului se îndoește că asemeni porunci a avut cine le împlini „pela satele de afară pela județe... căci după marele zor ce au avut Divanul pentru căratul zaherelelor celor trebuincioase la oștiri, fiind țăranii mireni cu totul îngreoeați de dări și vitele lor cu totul obosite de podvezi și căzute de boală, au fost dat poruncă ca de obște să-ș ia în cară

şi vite ale ori cui vor fi. La care întrînd şi preoţăi a merge şi însuşi ei cu carăle, socotesc că la multe locuri, multe beserici vor fi rămas şi fără slujbă ia sfintele zile trecute; las a pomeni că unii au fost scoşi şi dela sfintele slujbe ale besericii cu brînci şi necinstiţi cu sudălmi poate şi mulţi bătuţi căci şi porunca strașnică au fost. Dar şi birnicii cînd au cît de puţină voe asupra părţii besericeşti, îndată dau în laturi prosopida evlaviei ceii mincinoase, care arată cînd n-au putere la mînă. Şi peste toate acestea după ce ş-au făcut rîndul şi s-au întors la casele lor cu cîte vite le-au scăpat de n-au murit în podvadă, iarăşi n-au odihnă, ci silindu-i ca să urmeze de rînd, şi nu sînt siliţi numai ceice au cară şi vite, ci şi ceice n-au. Apoi de au rămas loc şi vreme de rugăciune, judece înalta înţelepciune a prea o sfinţiei tale. Cu toate aceste noi poruncile nu le vom da uitării, şi unde nu vor găsi loc, rămîie la milostivul Dumnezeu să împliniască lipsa".

(*Dosar nr. 44/1809*) cf. T. G. Bulat în *Revista soc. istorico arheologice bisericeşti*, vol. XIX, p. 372.

Const. N. Tomescu

DOCUMENTE DIN SECOLUL AL XVIII-LEA[1]

Comunicate de *L. T. Boga.*

I.

Iaşi 1704 iunie 15. *Mihai Racoviţa voevod întăreşte lui Ştefan, feciorul Mariei Străşculeasă, stăpînirea asupra unor părţii din Şerbiniţa şi Forosna, ţinutul Hotinului.*

Noi Mihai Racoviţă voevod cu mila lui Dumnezeu domn ţării Moldovei [2]. Datam carte domnii mele slugii noastre lui Ştefan ficiorul Mării Străşculeasă ca să fii volnic cu cartea domnii mele să ţie a sa dreaptă ocină şi moşie trii părţi di ocină din sat din Şerbiniţă, şi săi mai fie şi a patra parte din sat din Forosna ce sînt la ţinutul Hotinului, care aceste ocini îi sînt de pre mătuşa sa Antimiia Danovicioae. Şi să mai ţie şi părţile care îi sînt de cumpărătură în Forosna pe zapisă şi pe diresă, ce are pe aceste ocini. Şi să aibă aş lua şi de a zece din ţarină di pane, şi din fănaţă şi din grădini, şi din pomăt, şi din prisăci, şi din tot

1. Aceste doc. se află în păstrare la Dir. Reg. a Arh. Stat. Chişinău.
2. Text slav în copie.

locul, şi venitul cît ar fi pe aceste părţi de ocini ce mai sus scriu. Iar care dintru răzeşii lui ar ave ceva să mai răspunză pentru aceste părţi de ocini, să vie să stea de faţă cu toţi la divan, şi săş aducă toţi deresăle şi zapisăle cine ce ar fi avînd. Şi nime să nu ste înpotriva cărţii domnii meli.

(L. P.) In Iaşi, anul 7212 iunie 15.

(Copie).

II.

1704 iulie 20. *Mihai Racoviţă voevod întăreşte preotului Costandin din târgul Orheiu un iaz şi o moară.*

Noi Mihai Racoviţă voevod cu mila lui Dumnezeu domn ţării Moldovei [1]. Adică domniia me dăm şi întărim rugătoriului nostru preotuiui Costandin din tîrgul din Orheiu pentru un iaz cu o morişcă ci şau făcut în Răut mai gios de heleşteul cel vechi domnesc, carile lau dat alţi domni, ci au fost mai nainte de noi încă mai înaintea noastră, de au dat şi au întărit, ca săi fie pentru hrana casii lui, la vremea bătrăneţălor sale, şi nici peşte în heleşteul ce au făcut să nu văneză fără voia lui, nici să să amestice la moară sau la peşte. Aciasta scriem şi nime să nu cuteză înprotiva cărţii domnii mele.

(L. P). 7212 iuli 20.

(Copie)

III.

Iaşi 1705 iunie 5. *Antioh Costandin Cantemir voevod îm puterniceşte pe Vasili Onescul să aducă oameni străini de peste hotar şi să-i aşeze pe siliştea lui Oneştii, ţinutul Orheiu.*

Noi Antioh Costandin voevod cu mila lui Dumnezeu domn ţării Moldovei [2]. Datam carte domnii meli lui Vasili Onescul iuzbaş, ca să fii volnic cu cartea domnii meli a chiema şi a strînge oameni streini din ţara turcească, şi din ţara leşască şi dintralte părţi şi locuri şi ori cît de mulţi ar veni şi sar aşăza la silişti la Oneşti ce iasti la ţănutu Orheiului, şi vor fi în pace di toati dărili şi angăriile, şi nu numai oameni streini ci macar şi din ţară

1. Text slav în copie.
2. Text slav în suret.

care vor fi înstreinați mai dinainte vremi și aceia cîți de mulți să vie, și așăzîndu-să în siliștea care mai sus scrie, dila domniia me le adiveresc că nici la banii stiagului nu vor da, nici la altă nimică pînă cînd să va socoti toată țara ca săș ia rupte. Deci și atunce fiind ei oameni de curînd așăzați și veniți dintralte țări vom socoti după pofta lor, ca să poată trăi, iar cu țara amestecați nu vor fi nici la unili, nici din tocmala lor nime nui va scoate. Pentru aciasta dacă veți vide carte domnii meli, iar voi cu toții care veți fi înstreinați, să veniți fără de nici o îndoire, și să vă așăzați cini la ci săliște iar plăce, și dila domniia me veți ave milă și căutare după cum vă adeverim. Și iată că sau dat poroncă și dumisali credincios boeriului nostru dumlui Ștefan Frătița sărdariul ca să vă poarte de grijă și să vă de cărțile domnii meli, ca să vă chemi pi toți să veniți să vă apucați de hrană și de pămînt fără de nici o săială, și să credeți că precum vă făgăduim domniia me cu bună încredințare, așă va fi, iar nu întralt chip. Așăjdiria și care vor fi greșiți ori domnii meli ori țării toți să fie ertați dila domniia me.

(L. P.) In Iași anul 7213 iunie 5.

Noi Antohi vvevod.

Acest suret fiind scos di pi ce adivărată carte gospod ci să află la mazilu Nachi Onescul din satul Onășcanii, din ținutu Orheiu, am adeverit.

Iordachi Vuluțu 1819 mart 22.

IV.

Iași 1706 aprilie 26. *Antioh Costandin Cantemir voevod împuternicește pe Bejan a chema la divan pe Corchez spre a se judeca pentru o moșie ce o ține.*

Io Antioh Costantin voevod cu mila lui Dumnezeu domn țării Moldovei [1]. Datam cartea domnii meale cestui om lui Bejan să fie volnic cu cartea domnii meali a chema și a soroci cu cartea domnii meali pe Gavril Corchez carile au întrat întro moșie a lui Bejan și să fii moșan. Pentru aceia numai să vie să stea de față și săș aducă și dreasă cini ci ar avea, iară ne viindu

1. Text slav în original.

după cartea domnii meali bine să ştie căi va merge un om a domnii meale del va aduci şi va da şi ciboti. Atîta scriem.

(L. P.) In Iaşi anul [1] 7214 april 26.

(Original hărtie, pecetie mare chinovar roşu aplicată).

V.

Iaşi 1706 mai 14. *Antioh Costandin Cantemir voevod scrie lui Ursul de Ştefăneşti şi altora ca să judece pe Gavril şi Bejan din Tomeşti, cari au o neînţelegere din cauza unei bălţi.*

Io Antioh Costantin voevod cu mila lui Dumnezeu domn ţării Moldovei [2]. Scriem domnia mea la slugile noastre la Ursul de Ştefăneşti şi la frate său Vasili şi la Andrei Azăpanul facem ştire că sau părăt de faţă înaintea domnii meali Gavril ficiorul lui Anton din Tomeşti cu Bejan de acolo, zicînd Gavril că are moşie în Tomeşti, şi de moşie şi de cumpărătură şi li scoati Bejan din moşie, zicîndu că nare triaba. Iar Bejan au dat samă cum nare triabă Gavriil în Tomeşti, şi încă iau vănat şi o baltă a lui Bejan în tărie. Şi au arătat Bejan cartea domnii meali de opreală şi nau băgat în samă, ce cu tăria lui iau vănat balta. Pentru aceaia domniia mea am socotit, de vreame ce au întrat în tărie peste cartea domnii meale de iau vănat balta şi nau eşit la giudeţ săş aliagă, lam dat rămas pe Gavril săi plătiască peaştele lui Bejan, cît or mărturisi năvodarii că are hi partea lui Bejan, iară pentru moşie zicînd Gavril că are marturi să dovediască cum are moşie acole în Tomeşti, iată că li am pus zi de astăzi mai 14 zile pănă întro lună săş aducă marturii Gavril acolo la voi, şi precum veţi afla dreptu şi cu frica lui Dumnezău, ori de va hi avîndu moşie Gavril în Tomeşti sau de na hi avîndu să ne faceţi ştire cu o mărturie încredinţată. Iară aducînduş Gavril oamenii la zi şi de nare veni Bejan acolo să stea de faţa să va da moşiea lui Gavril de va ţinea precum scrie cartea ce ni au arătat dela Mihai Vodă. Aciasta poroncim.

(L. P.) In Iaşi anul 7214 mai 14.

Antiohie Jora hatman ne fiind vel logofătu.

(Original hărtie, pecetie mare chinovar roşu aplicată).

1. Text slav în original.
2. Text slav în original.

VI.

Iași 1707 aprilie 17. *Antioh Costantin Cantemir voevod împuternicește pe Bejan să ia de a zecea dela răzeșii din satul Tomești depe Prut, ținutul Iașilor.*

Io Antiohie Costantin voevod cu mila lui Dumnezeu domn țării Moldovei [1]. Datam cartea domnii meali cestui om anumi Bejan ca să fie volnic cu cartea domnii meali a ținea părțile tuturor răzeașilor din sat din Tomești din ținutul Iașilor ci sînt pri apa Prutului. Căci au făcut Bejan multă cheltuială dezbătînd acea moșie dela Gavril nepotul lui Anton. Pentru aceaia să aibă Bejan a ținea toate părțile a tuturor razeașilor, pînă cînd îi vor întoarci cheltuiala. Și să aibă el a lua tot vinitul de pri aceali părți, și nimi să nu stea înpotriva cărții domnii meali [2]. Insă vinitul săl ia pînă cîndu sa întoarce cheltuiala, de aciea șa ținea cineș părțili lor.

(L. P.) In Iași anul [3] 7215 april 17.

(Original hărtie, pecetie mare chinovar roșu, aplicată).

VII.

1708 iunie 1. *Mihai Racoviță voevod scrie lui Toader Rusul, părcălab de Orhei, ca să lase pe preotul Constandin să ia de a zecea depe niște părți din Isacova, cumpărate dela Secărești.*

Noi Mihai Racovița voevod cu mila lui Dumnezeu domn țării Moldovei [4]. Scriem domniia me la boerinul nostru Toader Rusul părcălabul de Orheiu. Facem știre că domnii mele sau jăluit rugătoriul nostru preotul Constandin dela bisărica domnească din Orheiu, zăcînd preutul Constandin precum au cumpărat dela Săcărești cîteva părți de moșie în satul Isacova, și amu răzășii lui de a zăcea care să vine pe partea preutului cis de cumpărătură dela Săcărești nimică nui dă. Deci iată că scriem viind preutul cu cartea domniei mele acolo, să chiemi pe acei răzăși a preutului pi toți și să luați sama prin zapisul ce va arăta preutul de cumpărătură din partea Secăreștilor. Să aibă preutul aș lua de a zăcea din toate, cum îi va scrie zapisul. Iar nevrînd săi dă de a zăcea

1. Text slav în original.
2. Text scris cu altă cerneală.
3. Text slav în original.
4. Text slav în copie.

preutului acei răzăşi să aibă ai întoarce răzăşii banii preutului pe cît va hi dat pe acele părţi de moşie a Săcăreştilor şi săşi ţie moşiia. Iar de vor mai tragi la divan, să le daţi zi să vie faţă şi să daţi şi mărturie la mîna cui sa cuvini, să avem ştire.

(L. P.) 7216 iuni 1.

(Copie).

VIII.

Iaşi 1708 iulie 28. *Mihai Racoviţă voevod împuterniceşte pe Toader Căpăţină şi pe preoţii dela biserica din cetatea Hotinului să ia de a zecea dela siliştile Negrinţii, Bîrnovul, Trei unghiuri, Plişcovţii, Cruhlic, Sănăcăul şi Sîngiorzenii, ţinutul Hotin.*

Io Mihai Racoviţa voevod cu mila lui Dumnezeu domn ţări Moldovii [1]. Dat am carte domniei meali slugii noastre lui Gheorghie ciau fostu căpitan, ca să fie volnic cu cartea domniei meali a mearge la nişte moşii a lui Toader Căpăţină ce iaste blănar de curte domniei meale, anume la siliştea Negrinţii de pe Prut la ţinutul Hotinului şi siliştea Bîrnovul şi cu Trii unghiuri şi la Pliuşcovţii dela Nistru, tot la aceal ţinut, şi la siliştea Cruhlic ce sint supt Hotin, şi la siliştea Sănăcăul şi la Sîngiorzeni, şi să aibă a strînge din toati siliştili aceasti di a zăce împreună cu preoţii dela biserica din cetate Hotinului, din pîine, şi din fănaţi, şi din grădini, şi din cînepi, şi din prisăci cu stupi şi din tot locul cu tot vinitul, precum iaste obiceiu, pentru căci au jăluit sluga noastră Toader Căpăţină şi cu rudele lui preoţii din cetate Hotinului şi cu alţii precum ei ţin dreaseli şi alţii li au înpresurat moşiile. Pentru aceaia ca să aibă a strînge şi a lua de a zăce şi să pue la un loc să ste, iar cui va părea cu strînbul să vie aicea de faţă cu dresăli săş întrebi, şi nimi să nu ste înpotriva cărţii domniei meali, capoi va fi de mare certare dela domniia mea. Altfel să nu fie [2].

In Iaş anul 7216 iul 28.

(L. P.)

(Original hărtie, pecetie mică chinovar roşu aplicată)

---

1. Text slav în original.
2 Text slav în original.

IX.

Iași 1710 octombrie 14. *Nicolae Alexandru Mavrocordat voevod împuternicește pe Gheorghe Pisoschii a-și căuta și a aduce acasă pe țiganul Ion Munteanul cu frații lui.*

Io Nicolae Alexandru voevod cu mila lui Dumnezeu domn țării Moldovei [1]. Datam carte domnii meali boiariului nostru lui Ghiorghie Pisoschii ci au fost capitan de dărăbani și fraților lui, ficiorilor lui Ion Pisoschii, nepoții lui Simion Barbovschii, să fie volnici cu carte domniei meali a căuta și a cerca în țara domnii meali unde vor afla a lor drepți șerbi țigani ce au de moșie dela părinții lor și dela moșii lor, anume un țigan cel cheamă Ion Muntianul și cu frații lui, cari țigani au fost a moșilor săi a lui Simion Barbovschii. Pre acești țigani pre toți să fie volnici ai cerca prin țara domnii meali ori undi iar afla ori printre țiganii domnești, sau boerești, sau călugărești, sau fiiște undei vor afla să fie volnici să-i ia de grumazi cu ficiorii lor și cu tot ce vor ave să-i ducă la casile lor, nimenea să nu li să pue înpotriva să-i popriască. Iar carile va ave ceva a răspundi să și aducă dreasă cini ciar ave la divanul domniei meali. Și nimea să nu cuteazi a să puni înpotriva cărții domnii meali. Aciasta scriem.

(L. P.) In Iași anul 7219 oct. 14.

(Original hîrtie, pecetie mică octogonală chinovar roșu)

X.

Iași 1715 martie 29. *Nicolae Alexandru Mavrocordat voevod, scrie lui Iosăp, mare capitan de Hotin, ca să judece pe Vasilache călărașul și Căliman căpitanul pentru niște boi.*

Io Nicolae Alexandru voevod cu mila lui Dumnezeu domn țării Moldovei [2]. Scriem domniia mea la sluga noastră la Iosăp vel capitanu de Hotin. Facem știre că aicea la domniia mea să părără față Vasălachi călărașul și cu Căliman căpitanul pentru niște boi ci au fostu luoat Vasălachi a lui Căliman și a Bajurii cu porunca dumnii sali boerinului nostru Antiohie Jora biv vel logofăt

1. Text slav în original.
2. Text slav în original.

fiindui moşie a dumnisali ce să cheamă Ceabrîul, unde înblă podul, şi luîndu ei vinitul podului, şi trimiţîndu dumnialui logofătul cu porunca domnii mele pe Vasilachie li au fostu plinit doi boi di la Băjura şi doi boi şi o vacă dela Căliman. Şi dîndurea Vasilachie şi cu Ilie sluga logofătului aceli vite în ciriadă la Branu sau tîmplat de au murit un bou a lui Călimanu de boală. Iar Căliman dîndurea samă cum să li fie omorît ei. Domniia mea şi înpreună cu tot sfatul nostru aşe am socotit pentru boul ce au murit, să giure Ilie sluga logofătului cum nau îngiugat boul şi nu lau purtat, şi nau murit acel bou din pricina purtăturii lor, să aibă pace Ilie şi Vasilachie de cătră capitanu pentru acel bou. Iar pentru cei 3 boi şi vaca Caliman 20 lei [1] logofătului şi li au dat boi şi o vacă. Deci pentru acest lucru dacă ţa veni cartea domnii meli, giurînd Ilie sluga logofătului [1] o mărturie la mîna lui Ilie precum au giurat şi să fie rămas Caliman, şi să aibi a merge la Calimanu şi să plineşti boi lui Vasilache şi hrana boilor, şi să fie toată cheltuiala despre dînsu şi cibotili, căci au înblat Caliman din toate fără ispravă. Deci precum îţi scriem aşa să faci, să nu mai vie jalobă si să le faci şi o mărturie ca să avem ştire. Şi carte aciasta dila mîna lui Vasilie să nu i să ia. Aciasta scriem.

(L. P.) In Iaşi anul [2] 7223 mart 29.

(Original hărtie, pecetie mică octogonală, chinovar roşu).

XI.

Iaşi 1716 iulie 23. *Mihai Racoviţa voevod împuterniceşte pe Apostol Curnic să ia de a zecea depe moşia Zubreşti, ţinutul Orheiului.*

Io Mihai Racoviţa voevod cu mila lui Dumnezeu domn ţării Moldovei [3]. Datam cartea domnii meale lui Apostol Curnic, nepotul lui Arsănii Boul, să fii volnic cu carte domnii meali aşi lua de a zecea depe a lor drepte ocine şi moşii dela Zubreşti şi dela Tătăreşti, dela ţinutul Orheiului, pe zapis de cumpărătură ce au din păine şi din făn, şi din prisăci cu stupi, şi din grădini şi din tot locul cu tot vinitul. Iar cini ar avea a răspundi să aibă aş

1. Loc rupt în original.
2. Text slav în original.
3. Text slav în original

lua drease să vie să ste față. Și nime să nu ste în protiva cărții domnii meali. Aciasta scriem.

(L. P.) In Iași anul [1]. 7224 iuli 22

Marele logofăt a învățat [1].

(Original hârtie, pecetie rotundă, chinovar roșu).

XII.

Iași 1719 mai 28. *Mihai Racoviță voevod împuternicește pe feciorii Dabijii logof. să ia banii ce le datorează Ștefan și loniță Coroiu.*

Io Mihai Răcovița voevod cu mila lui Dumnezeu domn țării Moldovii [1]. Facem știre cu această cartea a domnii meali, că sau părât față înainte domnii meali, ficiorii Dabijii păh. Mihălachi și Dumitrașco cu Ursul capitanul, jăluind ficiorii Dabijii zicând că fiind părintili lor Dabija zlotaș în domniia noastră a doao dinpreună cu Corăeștii cu Ștefan Coroiu și cu loniță Coroiu și cu Gavril Coroiu, și fiind grabă de aice dela domnia să dea o samă de bani, au mărsu Dabija și au luat bani dila un turcu din Bărlad, și pentru dânsul și pentru partea Corăeștilor 110 lei, că așa li sau venit, șau dat zapiz la turcu. Și Corăeștii nau căutat să mai de bani la turcu, și apucând turcu pi Dabija au plătit și partea Corăeștilor cei 110 lei. Și stînd lucrul așa cîtă va vreme apoi având giudicata ficiorii Dabijii cu Coroeștii [2] au plătit acei bani la turcu, și zapisul lau luat Dabija, care mergând feciorii Dabijii la turcu nu sau aflat banii dați, și li au făcut turcul o scrisoar la mână precum Corueștii nu li au dat nimica, care văzând domnia me iam dat rămași pe Coroești să plătiască bani acei 110 lei feciorilor Dabijii. Deci pentru pertea lui Gavril Coroiu care au fost ginere Ursului și au [2]. am dat rămas pe Ursul să plătească, și au plătit, iară părțile lui Ștefan Coroiu și a lui loniță având ei niște vite di iape in iapile Ursulul iată că lem pus zi, de nor da bani păn la Săn Petriu să margă feciorii Dabijii să le ia să le vânză săș ia bani. Și aciastă pără să nu să mai părască peste carte domnii meli.

(L. P.) In Iași anul[3]. 7227 mai 28

Marii boeri au învățat[3].

(Original hârtie, pecetea chinovar roșu aplicată)

1. Text slav în original.
2. Loc rupt în original
3. Text slav în original

XIII.

Iași 1720 octombrie 3. *Mihai Racoviță voevod scrie lu Mogâldea vel medelnicer ca să judece pe Onofrei Pojoga, Neculai Grosul și Echim Bosăioc cu Ștefan Munteanu și Ion Țocul pentru o parte de moșie din Conojeni, ținutul Lăpușnii.*

Io Mihai Răcoviță voevod cu mila lui Dumnezeu domn țării Moldovei[1]. Scriem domnie mea la credincios boeariul nostru dumnialui Mogâldea vel medelnicer îți facem știre că aice sau părât de față înainte domnii meale Onofrei Pojoga și Neculai Grosul și Echim Bosăioc cu Ștefan Munteanul și cu Ion Țocul pentru o parte di moșie din Conojeni dela ținutul Lăpușnii. Arătară Onofrei Pojoga și cu Neculai Grosul și cu Echim un zapis scriind cum ar fi cumpărat un moș alor anume Marce ace parte di moșie di la o moașe a Țocului și a lui Ștefan Munteanu anume Däniasa. Și acum acest Ștefan Munteanul și cu Țocul cu gurile lor îi scot din moșie puind pricină că acel zapis ar fi răscumpărat. De care fiind față și Țocul i cu Ștefan Munteanul ei dederă samă că adivărat au fostu vândut acia Däniasă moașa lor ace parte de moșie Marcii moșul acestor oameni, dară prinzând de veste moșii lor, au răscumpărat zapisul și zapisul încă au fost la mâna lor și lau [2] acești oameni la cetitul unor zapise. Pentru care [2], mai jăluind aice Onofrei Pojoga și cu Neculai Grosul și cu Iechim sau fost scris o carte la dumneata ca să le ieai sama, și de nor pute Ștefan Munteanul și cu Țocul [2]. dovadă să dovidiască [2]. zapis ar fi răscumpărat săș caute 12 oameni de credință să giure cum acel zapis îi răsuflat și nu iaste bun și giurând întracesta chipu să fie lipsăți acești oamini din moșii. Di care acum văzui o mărturie dela dumniata precum sau fost lăsat și la 6 oameni ca săș cauti să giuri și nici cu acei 6 oameni nau mai vinit să giure, care amu viind amu oamini de credință pe lângă dânșii să fie 6 și giurând în sfânta biserică cum acel zapis îi răscumpărat și nui bun, atunce dacă or giura întracesta chip să fie lipsiți acei oameni dintracea moșie, iară de nor giura nici acum iată căț scriem dumitali să ti scoli să mergi acolo la acia moșie și să strângi oameni buni megieși și răzeși de acolo și

1. Text slav în original.
2. Loc rupt în original.

să iai sama. Şi pe zapisul ce aratară aceşti oameni să le alegi acia parte de moşie săş ţie ei parte lor deosăbit, şi precum vei afla mai cu dreptul şi vei alege să le o şi stălpeşti, şi precum vei stălpi să faci şi mărturie, ca viind aice pe mărturie dumitale să li să facă şi întăritură de dumnia mea. Aciasta scrim.

(L. P.) In laşi anul[1]. 7229 oct. 3

Vel logofăt a învăţat[1].

XIV.

1725 august 7. *Mihai Racoviţa voevod împuterniceşte pe pe Ştefan Hazapanul şi Gligoraş Pleşca să ia parte la morile din Tomeşti depe Prut, sau neîmpărtăşindu-i din venit cei ce ţin morile, să ridice acele mori.*

Io Mihai Racoviţa voevod cu mila lui Dumnezeu domn ţării Moldovei[2]. Datam cartea domnii mele cestor oamini anume Ştefan Hazapanul şi cumnatu său lui Gligoraş Plăşcăi şi altor fraţi ai lor, carii jăluiră domnii mele că au moşiea la sat la Tomeşti ce iaste pe Prut la ţinutul laşului, şi sint acolo doă mori pi dubasă în apa Prutului dispre malul moşiilor, una iaste a Nacului logofăt şi alta a lui Lefter poroşnicul, şi ei aceşti cu moşie nici un folos nau, fără cât numai stricăciuni locului, că cari vin la moară să macini li tae păduri ci au acolo, deş fac ce li trebui, şi li calcă erbili de fănaţi cu boi ce să faci pin poiani pe acolo şi peste toati acesti când mărgu ei să macini şi uium li iau. Pentru care lucru cerşind dreptati la domnia me, noi aşa am socotit cu tot sfatul nostru, din vreme că aceli mori stăruescu la malul moşii acestor oamini să aibă acei cu morili să facă parti dintraceli mori şi moşeanilor cât acii carii vin la moară pe moşie lor stărnescu de li calcă locul şi fac stricăciuni cum am zis mai sus, iară ne vrând să li facă parti şi lor din vinitul morilor, iată că li am dat voe acestor moşeani ca să fie volnic a rădica aceli mori să le scoată de pe hotarul moşii lor, că nu pot ei să ţii mori fără de voe celor cu moşie, căci de sint morili în dubasă în apa Prutului şi apa numindu-să înpărătiască, dară malurile sint omeneşti, deci cum am zis ori să li facă parti din mori, ori să li scoată morile de pe acel hotar. Şi nimi să nu ste în potriva cărţii gospod.

(L. P.) Let 7233 avgust 7.

(Original hărtie, pecetie chinovar roşu aplicată)

1. Text slav în original
2. Text slav în original

XV.

Iași 1728 aprilie 26. *Grigorie Ghica voevod împuternicește pe Justin egumenul mănăstirii Cetățuia de a aduce oameni străini pe siliștea Dîngeni, ținutul Iașilor.*

Io Grigorie Ghica voevod cu mila lui Dumnezeu domn țării Moldovei[1]. Datam cartea domnii meale rugătorului nostru lui Iustin egumenului dela sfînta mănăstire Cetățuia și dregătoriului sfinții sali, să fie volnic cu cartea domnii meali a căutà și a strînge oameni streini din țara leșască și căzăciască, și din țara unguriască și dintralti părți de loc, și ori câți de mulți or vini să să așăzi la sălištea sfintii mănăstiri la Dîngeani dila ținutul Iașilor, vor avea dela domniia mea milă și odihnă păn la octovrii, nimărui nemic nu vor da. Iară dacă să va plini cisla cărții domnii meali, vor vini la domnie mea și să vor tocmi cu rupta pi putința lor. Și [2] toată mila lor nui va scoati și banii ior da pe civert. Pentru aceea dumnavoastră boiari si slujitori cari veți umbla cu slujba la acel ținut vă facem știre pentru acești oameni cei vor strînge la cea sălište ce iaste numită mai sus, dacă veți vedea cartea domnii meali, iar voi să li dați bună pace, întru nimică să nui învăluiți, nici bucatele lor pentru alții să nu li luați, că cini liar faci mai mult val pisti cartea domnii meali, vor fi de mare certare la domnia mea. Intralt chip nu va fi. Aciasta scriem.

Io Grigorie Ghica voevoda

(L. P.) In Iași 7236 april 26.

(Original hărtie, pecetie octogonală mică, chinovar roșu).

XVI.

Iași 1731 martie 12. *Grigore Ghica voevod întărește lui Neculai Talpă și Botezăteștilor stăpînire asupra satului Răpujiții, pe Nistru, ținutul Cernăuților.*

Noi Grigorie Ghica voevod cu mila lui Dumnezeu domn țării Moldovii[3]. Facim știre cu aciastă carte a domniei mele precum sau părăt de față înaintea domniei mele și a tot sfatul nostru boeriul nostru Neculai Talpă comisul, cu sluga noastră Miron Ga-

1. Text slav în original.
2. Loc rupt în original.
3. Text slav în copie.

fenco uricariul pentru aşasa parte de sat din Cordăreni partea din gios ci este pe lubăneasa ţinutul Dorohoiului jăluind Neculai Talpă comisul precum acea aşesa parte de sat de Cordăreni iaste a lui dinpreună cu rudile sale Botezăteşti di pi moaşa lor Ana Talpoae fata lui Toader Rugină paharnicul, şi iau luato cu înpresurare acea parte de moşie Dumitraşco Gafenco uricariul tatăl lui Miron, la domnia lui Mihai voevod. Iar Miron Gafenco au dat samă precum Ana Talpoae au fost soră bună cu moşul său Ştefan Rugină şetrariul, şi având Ana doă feti fecioare, anume Alecsandra pe care au ţinuto Patraşco Botez şi Nastasiia pe care au ţinuto Dracea. Şi după moartea mamii lor Anii, au mers eli şi au cerut la unchiul lor, Ştefan Rugină şatrariul o comcă cu mărgărintari şi cu pontale de aur, care a fost a Nastasăei giupănesei lui Ştefan Rugină şatrariul, ca să le fie de purtat la zile mari, căriea iau fost preţul 850 lei. Şi dîndule acele odoară când au fost mai pe urmă piste cătăva vreme au tăgăduito zicînd au perit ace comcă tîmplîndusă de au fost prăzi. Şi crezînd unchiul lor Rngină au fost rămas cu lucru peritori. Apoi după aceia piste catăva vreme sau aflat numai peticul şi urzitura acei comce în casa Alecsandrei Botezoaei, iar mărgăritarul şi pontalele nu era. Şi având o judecată Pavăl Rugină comisul, ficiorul lui Ştefan Rugină şătrariul şi cumnatul său Gafenco uricariul tatăl lui Miron cu Pătraşco Botez la divan la raposatul Duca voevod, arătîndusă şi peticul cu urzitura. Şi dând divanul rămas pe Pătraşco Botez au dat de faţă şi puţintele mărgăritari, şi au făcut zapis ca să plătească toată deplin, care zapis au fost făcut cu slova lui, precum miau arătat şi zapisul. Şi după aceia de iznoavă au eşit şi la divanul răposatului Costandin Cantemir voevod cu Ion Botez şi cu Irimiia Botez, ficiorii lui Patraşco Botez şi cu unchiul lor Vasăle Talpă şi Nastasie Drăgoae, şi nau putut să tăgăduiască, fără de cât au dat samă că acel lucru de mama lor Alecsandra Botezoae nau fost tăgăduit, ce au fost tăgăduit numai de în gură Nastasiia, şi acel puţintel mărgărintari ce lau fost dat de faţă lau luat din mîna Nastasiei. Şi au dat divanu să giure Alecsandra Botezoae, precum nau fost şi ia soţie cu soră sa Nastasiia la tăgăduitul acelui lucru, şi giurînd să fie în paci, şi să rămîe numai sorusa Nastasiia platnică. Şi au mersu Alecsandra Botezoae de au giurat în sfînta bisărică, precum ea nimică nau ştiut de tăgăduitul acelui lucru, şi au ră-

mas numai Nastasiia singură platnică. Şi neavînd cu ce plăti săi ia părţile ei de moşie Dumitraşco Gafenco uricariul precum ni au arătat şi cartea ce de rămas. Şi trăgîndusă vremi pînă la domniia lui Mihai vodă, şi eşind de iznoavă la divan Dumitraşco Gafenco uricariul cu giupănesile Botezăteştilor şi cu Neculai Talpă comisul şi iau dat divanul ca să ţie Miron Gafenco acea aşasa parte de sat de Cordăreni pentru acel lucru, iar la alte moşii ce or mai fi di pi acel neam să nu să amesticc Gafenco, precum niau arătat cărţile cele de rămas şi ispisoc dela Mihai vodă, Deci domnie mea iam orînduit cu giudecata la cinstiţi şi credincioşi boerii noştrii dumnelor Darii Donici vel logofăt, Ioan Palade vel vornic, Costandin Costache hatman, Iordachi Cantacuzino vel spatari, ca să le mai iai sama dintîi cu amănuntul. Şi stînd faţă înainte dumilor sale, luîndule samă cu amănuntul şi cu bună dreptate, au aflat cum că Ana Talpoae au avut cinci ficiori anume Vasălie Talpă, şi Gheorghie şi Andrei tatul lui Neculai comis, şi doă surori anume Alecsandra Botezoae şi Nastasiia Drăgoae. Şi acel ispisoc şi cărţile lui Mihail vodă cari sau fost făcut să ţie Gafenco ace aşasa parte de sat de Cordăreni, piste tot sau fost făcut cu greşală, pentrucă ciea lanţi fraţi nau fost vinovaţi ca să li să ia şi părţile lor de moşie pentru sora lor Nastasiia, ci au ales dumilor boerii giudecată, ca să ţie Miron Gafenco dintrace aşasă parte de sat de Cordăreni a cince parte, partea Nastasiei Drăgoae. Aşijderea şi dela Răpojiniţă pe Nistru la ţinutul Cernăuţilor den apatra parte de sat ce au de moşie Tălpeştii cu Botezăteştii dipe moaşa lor Ana Talpoae să aibă a ţine Miron Gafenco iar a cincea parte şi din giumătate de sat iarăş de Răpujiniţă ci este cumpărată de moşul lor Lupul Talpă, dinpreună cu moaşa lor Ana dela Cărstea Strătulat şi Irimiia şi Aniţa giupăneasa lui Bainschi, Năstasca ficiorii lui Ionaşco Dracea, iarăş să ţie M ron Gafenco a cince parte, partea Nastasiei Drăcioaei, iar la părţile celora lanţi fraţi a Nastasiei să nu să amestece Gafenco, căci şi giudecata lui Cantemir vodă numai pe Drăcioae au dato platnică, dovedindusă că au prăpădito ea comca, iar la apatra parte de sat de Răpujăniţă ci este cumpărată de Vasilie Talpa cupariul fratele Anastasiei Drăcioae dele Toader Isăcescul capitanul din Dumeni, şi dela giupăneasa lui Varvara fata lui Dumitraşco dc Şilişeu, la acea să nu să amestice Miron Gafeuco, ci să o ţie numai Talpă cu Botezăteşti.

Şi văzînd ei că cură giudecată ca să ţie denpreună şi în Cordeni şi în Răpujiniţă sau tocmit şi sau aşăzat ei în de ei, dinaintea dumilor sale boerilor celor mari giudecătorilor, şi sau lăsat pe giudecata cea dintăi ciau avuto la Mi ai vodă, să ţie Miron Gafenco ace a şase parte[a] de sat deCordăreni partea din gios, piste tot cu heleşteul întreg şi cu locuri de prisăci şi cu rădiu şi cu tot venitul, iar Talpă cu Botezăteştii întru nimică să naibă a să amesteca la Cordăreni. Aşijdire şi Miron Gafenco de acum înainte întru nimică să nu să amestice la Răpujinită, ce să ţie tot satul Rapujiniţă Neculai Talpă comisul cu Botegăteştii, precum am văzut şi scrisorile de învoială ce şau făcut ei la mîna unul altue. Şi ispisocul şi alte cărţi ce au avut Miron Gafenco şi Neculai Talpă pentru aciastă pără, toate sau rupt şi sau lepădat, iar de sar mai afla niscaiva dresă de Răpujeni mai pe urmă la Miror Gafenco să nu să ţie în samă ce să aibă a le lua Talpeştii şi Botezăteştii.

Deci văzînd domniia mea că cu dreptate au giudecat dumnealor boerii şi învoiala ce sau învoit ei înde ei, am dat şi dela domniia mea şi am întărit boerinului nostru Neculai Talpă comisul dinpreună şi cu Botezăteşti ca să le fie lor şi dela domniia mea sat întreg Răpujiţăi ci sînt pe apa Nistrului la ţinutul Cernăuţilor driaptă ocină şi moşie cu tot hotarul şi cu tot venitul şi uric de întăritură neodihnit neruşuit stăpînitori în veci Şi nime altul să nu să amesteci piste această carte a Domniei mele.

(L. P.) In Iaşi let 7239 mart 12 zile
în al cincele an al domniei.

Darie Donici vel logofăt

Simion Cheşco

(Copie).

XVII.

Iaşi 1731 septembrie 21. *Grigorie Ghica voevod înputerniceşte pe Aftini Bărgan să ia de a zecea dela moşia Brădeni, ţinutul Iaşilor.*

Io Grigorie Ghica voevod cu mila lui Dumnezeu domn ţării Moldovii [1]) Datam cartea domniei meali lui Aftini ficiorul lui Bărgan să hii volnic cu cartea domnii meali aşi lua di a zece de pre o moşie ce zise că are di la părinţii lui la Brădeni ci este la ţinutul Iaşilor. Să aibă aşi lua di a zece din păni, şi din fănaţi, şi din

grădini, şi din prisăci cu stupi, din tot vinitul pri obiceiu. Şi nime să nu cutezi a sta în potriva cărţăi domniei meali. Iar cari li ar avea a răspundi din răzăşi sau dintralţăi să vie să stea faţă la divanul domnii meali şi să-şi aducă şi dreră zapisă ceor hi avînd.

Aciasta scriem.

(L. P) In Iaşi anul 7240 săpt. 21.

(Original hărtie, pecetie mică octogonală, chinovar roşu.

XVIII.

Iaşi 1732 martie 9. *Grigorie Ghica voevod dă carte de giudecată lui Iftodi, Postolachi şi Iurăşco ca să fie apăraţi de Gheorghiţă Potlog.*

Io Grigorie Ghica voevod cu mila lui Dumnezeu domn ţări Moldovei [1]). Facem ştire cu aciastă carte a domnii meale tuturor cui să cade a şti, precum au părăt de faţă înainte domnii mele şi a tot sfatul nostru Ghiorghiţă Potlog ot visterie cu oamenii de Iurceni din ţănutul Lăpuşnii anumi Iftodi Tânbul şi cu Postolachi Pânzar şi cu Iurăşco, jăluindu Ghiorghiţă pricum că avându ial odae acolo la Iurceni pe moşăe lui astă vară au fostu mărsu acolo la odae şi i au dat calul intro groapă şau murit. Şi apucându pi aceşti oamini di mai sus pomeniţi ca săi plătiască calul, au vinit cu toţii la divan cerşânduş giudicată. Deci domniea me iam orânduit la cinstiţi şi credincioşi boerii noştrii dumnealui Costantin Costachi biv logofăt şi la dumnealui Ion Neculce vel vornic ca să li ia sama. Şi stându cu toţii faţă au dat s mă Iftodi şi cu Postolachi şi cu Iurăşco precum atunci la acea vremi cându iau dat calul în groapă şau fostu pus Potlog odae pi moşăe lor, şi au luat Iftodi cu Postolachi şi cu Iurăşco cu suflitili lor din nainte divanului înpreună cun Ştefan om striin din Nisporeni precum tâmplându-şi şi acel Ştefan la poami acolo au azăt cu ureachili lui fiind faţă cându au zăs eai cu toţii lui Potlog ca săş rădici vitili dipi moşăe lor şi cându au mărsu Potlog acolo iau zăs să nuş lasă calul slobod că săntu gropi pustii [2]) calul sau altă vită în gropi şor avi calabalăc. Şi aşa dovidindusă întraceasta chip dinainte dumilor sali sau dat rămas Ghiorghiţă Potlog din toată

1) Text slav în original.
2) Loc rupt în original.

legea ţării cu driaptă giudicată ca să fie răbdător di cal. Şi domnie me văzându driaptă giudicată am dat aciastă carti di rămas la mâna lui Iftodi şi lui Postolachi şi lui Iurașco ca să aibă bună pace despre Gheorghiţă Potlog şi aciastă pără să nu să mai părască nici odinioară în veci pisti carte domnii meali.

(L. P.) In Iaşi anul [1] 7240 mart. 9.

Vel logofăt Neculai

(Original hârtie, pecetie chinovar roşu aplicată)

Congresul profesorilor de Geografie.

Anul acesta congresul profesorilor de geografie s'a ţinut în oraşul Craiova şi mulţumită activităţii comitetului conducător, care a lucrat într'una din Sept. până în Maiu, rezultatul a fost la înălţimea sforţărilor, congresul avînd o strălucire deosebită şi reuşită complectă.

Profesorii şi studenţii geografi, veniţi în număr neobişnuit de mare, au fost primiţi în gara frumos pavoazată, şi încartiruiţi pe la şcoli şi hotele.

In dimineaţa zilei de 18 Maiu la ora 10 dim. s'a deschis în mod solemn congresul, în sala Teatrului Naţional. Vorbesc autorităţile oraşului în frunte cu d-nul Primar Potîrcă, prefectul judeţului Baculescu, profesor Dongorosi (ca reprezentant al profesorilor de geografie din localitate), Vicarul episcopiei Rîmnicului şi Noului Severin, Laugier din partea Societăţii „Prietenii ştiinţei", G. Raşcu din partea Secţiunei geografice Chişinău etc. iar la urmă d-nul prof. S. Mehedinţi răspunde tuturor mulţumind pentru grandioasa primire.

La ora 13 congresiştii iau parte la banchetul oferit de Primăria Municipiului Craiova, în sala decorată a restaurantului Cina. După prinz are loc prima şedinţă a Congresului în care se fac următoarele comunicări: D-l Sică Georgescu despre *Inceputurile şi dezvoltarea oraşului Craiova*, al cărui sîmbure a fost un bălciu, Plopşor: *Privire paleografică asupra Olteniei*, Em. Bucuţa: *Recenzământul minorităţilor* şi Arhitect Vincez: *Tipuri de casă ţănească din Oltenia*. Toate conferinţele afară de a d-lui Bucuţa au fost însoţite de interesante proiecţiuni.

1) Text slav în original.

La treerat cu măgarii la Borisovca, jud. Cetatea Albă

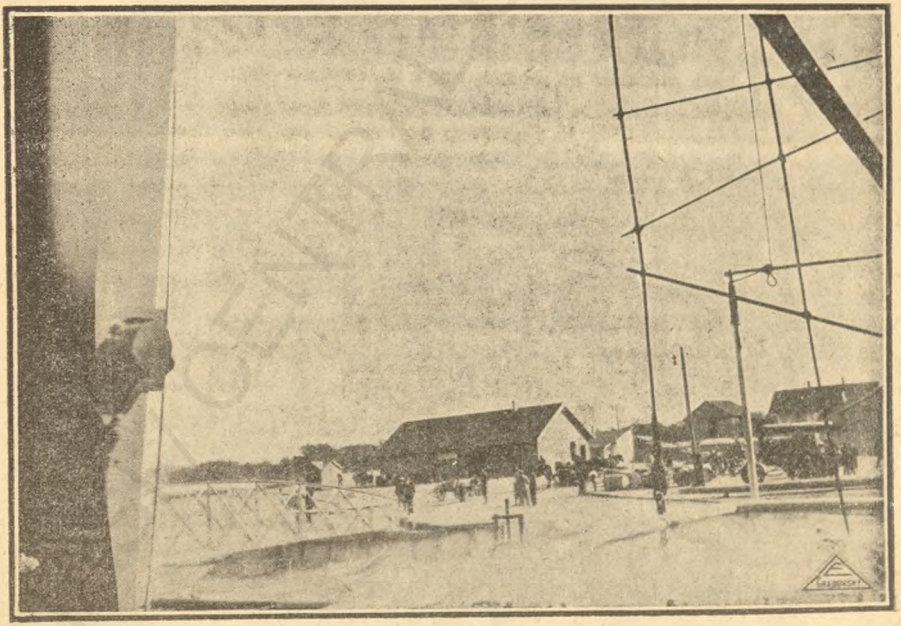

In portul Chilia-Nouă. E construit pe teritoriul fostei cetăți

Colecția Arh. Basarabiei

Seara a avut loc la Teatrul Național o frumoasă șezătoare oltenească precedată de conferința d-lui profesor S. Mehedinți: *O diagnoză etnografică a poporului romîn.* Au urmat cîntece populare executată de corul sătesc din Dobridor (Dolj), poezii populare oltenești spuse de actori ai Teatrului Național și la urmă dansuri naționale executate de țărani autentici gorjeni, sub conducerea învățătorului din Bengești.

A doua zi 19 Maiu au avut loc următoarele comunicări. Ion Dongorozi: *Așezările evreești dtn Oltenia* (după război), Eug. Nicolescu: *Valea Jiuiui*, N. Dinculescu: *Programa analitică a geografiei în școală*, Căpitan Petrescu: *Geneza văiei Jiului*, Plopșor: *Limita între cîmpia muntеană și cea olteană*, I. P. Georgescu: *Arta bisericească olteană.*

La ora 13 prefectura jud. Dolj a oferit congresiștilor un banchet cupios la Terasa Florilor.

După prînz congresiștii au vizitat parcul Bibescu, biserica Sf. Dumitru (restaurată), muzeul Aman și colecția geologică preistorică a d-lui Plopșor.

A treia zi (20 Maiu) pe o vreme splendidă congresiștii au plecat cu automobile la T. Jiu unde au fost salutați în sala Palatului Comunal de către primarul orașului, d-l Manolescu. După o mică preumbare pela digul Jiului și vizitarea muzeului Ștefulescu, congresiștii iau parte la un banchet dat de către autorități în sala Cercului Militar.

După prînz plecarea mai departe la M-rea Tismana unde profesorul universitar T. Bulat a dat congresiștilor prețioase explicațiuni. La întoarcere se vizitează satul Runcu cu interesante fenomene carstice. Seara în sala Teatrului comunal din Tr. Jiu, d-l prof. S. Mehedinți vorbește despre civilizație și cultură la un popor.

A 4-a zi congresiștii vizitează încîntătoarele chei ale Jiului unde șoseau națională serpuește pe marginea prăpăstiei cale de 25 klm. și după un scurt popas la schitul Lainici, se opresc definitiv la Pietroșani unde din nefericire se strică timpul, suprimându-se escursiile. La banchetul dat de Societate, se țin și cuvîntări ocazionale.

In ziua de 22 Maiu congresiștii se înapoiază pe la casele lor ducînd cu dînșii o amintire neștearsă din pitorească Oltenie și o frumoasă impresie de ospitalitatea olteanească.

G. Rașcu.

Dări de seamă.

Iorga N. *Portrete și lucruri domnești nou descoperite.* An. Acad. Rom. 1928.

D-l N. Iorga ne prezintă în această lucrare un portret cu totul nou al lui Mihai Viteazul. Este departe de figura popularizată a marelui erou. Voevodul ni este înfățișat cu capul descoperit, cu fruntea largă pleșuvă, cu mustață îngrijită, cu sfîrc, deasupra unei bărbi înguste și ascuțită. Decorul și inscripția amintesc luptele de peste Dunăre, din 1598. Se mai dau două scene necunoscute care reprezintă uciderea viteazului Domnitor. După un manuscris, ni se înfățișează chipul cu trăsăturile fine și nobile al lui Constantin Brîncoveanu. Dela acelaș Domnitor ni se mai prezintă o sabie, a cincea din cîte se cunosc și cari se află în Nordisk Museum din Stockholm. Urmează un portret al lui Dimitrie Cantemir, în *Scaun.* Este unicul cunoscut pînă azi. Se mai amintește o medalie plagiată după acea a lui Constantin Brîncoveanu și care reprezintă pe Constantin Hangerli.

Iorga N. *Cronicile turcești ca izvor pentru Istoria Romînilor.* An. Acad Rom. 1928.

Istoria poporului turcesc a avut multe legături cu țările noastre. Pentru atita rău, cît ne-a făcut în trecut, stăpînitorii deia Constantinopole au avut din partea nației noastre, două opere de mare valoare, cu privire la trecutul lor. La interval de două secole au apărut două opere însemnate datorite una învățatului Domnitor Dimitrie Cantemir, iar a doua d-lui N. Iorga. Cu toate ce s'au scris de aceștia, cît și de Hammer despre Turci, sunt încă multe de cunoscut, care nu se vor completa, decît făcîndu-se accesibile cronicile, povestirile și ineditele lor. Marea lipsă a acestora informație pare a fi înlăturată prin contribuția științifică europeană. Austriacii și Germanii, în frunte cu d. Max Babinger, ne-au dat lucrări extrem de interesante după războiu cu privire la Turci. Din opera acestuia din urmă d l Iorga ne dă cîteva extrase, în legătură cu trecutul nostru Ele sunt extrem de interesante și unele cu totul de neașteptat. Așa spre exemplu participarea oastei muntene în lupta nefericită a lui Baiezid I la Angora; amestecul avut de hotărîtor a lui Mircea la suirea pe tronul a lui Musa, fuga lui Aga Azapilor în Țara Romînească, fixarea datei cînd Țara Romînească începe a plăti tributul, întîiul atac

peste Dunăre al lui Vlad Dracul; campania lui Hunyadi, punerea în Scaun a lui Vlad Ţepeş, marşul asupra Moldovei, luarea Chiliei şi Cetăţii Albe, iată atîtea lucruri interesante, văzute de cea laltă parte. Concluzia d-lui Iorga este acea, de a se creia orientalişti şi la noi.

Iorga N. *Există o scrisoare de trădare a lui Mihai Viteazul?* An. Acad. Rom. 1929.

Este vorba de o scrisoare pe care ar fi trimis-o Mihai Viteazul, la 1601, după întoarcerea lui dela Viena, marelui vizir Ibrahim, îndemnîndu-l, contra lui Rudolf al II, supt steagul căruia lupta în acel moment.

Scrisoarea nu era cunoscută pînă în 1925, decît în versiunea latină, din colecţia Hurmuzaki. In 1925 profesorul iugoslav Ivic a dat după originalul păstrat în arhivele veneze, textul slavon al scrisorii. Această misivă punea în lumină neplăcută figura marelui viteaz. Datoria istoricilor noştri era să cerceteze autenticitatea acestei scrisori. Este tocmai aceasta cea ce face d-l N. Iorga; pentru acest scop documentul a fost fotografiat. In urma cercetării amănunţite făcute de marele învăţat, bazîndu-se mai ales pe criteriul paleografic, care este absolut hotărîtor, se arată că această scrisoare este un falşificat făcut în Moldova de duşmanii neîmpăcaţi ai lui Mihai, din rîndul Movileştilor.

Lupaş I. „*Chronicon dubnicense*“ *despre Ştefan cel Mare.* An. Acad. Rom. 1979.

Originalul acestei cronici, azi în Muzeul naţional din Budapesta, se afla la sfîrşitul secolului al XV, şi în cursul celui de al XVI în păstrarea familiei de origine romînă a *Dragfy*-estilor, descendenţii lui Drag din Maramureş. Ea este o compilaţie după mai multe cronici vechi ungaro latine. Pentru că scriitorul acestei cronici a înţeles să complecteze şi să rectifice espunerea italanului Bonfinius, pomenind rolul important al lui Ştefan cel Mare, în lupta dela 1475 şi pe acela al lui Bartolomeu Dragfi, în cionirea dela 1579, cît şi pentru motivul că această cronică s-a păstrat la membru familii romîneşti Dragfy, d-l Lupaş face ipoteza, că autorul s'ar putea să fie *un romîn.*

Dacă supoziţia s'ar putea eventual verifica, am avea în autorul acestei cronici, pe cel dintîi cronicar romîn ardelean, un preot

sau călugăr cu bună cunoştinţă de latineşte. Socotim că n'ar fi cu totul exclus!!

Boga L. T.. *A doua ocupaţie rusească a Ţărilor Romîne după arhiva Ministerului de justiţie din Moscova.* Chişinău 1930.

Prin întregirea ţării ştirele privitor la ocupaţiile ruseşti în Principatele noastre se îmbogăţesc din ce în ce. D-l Boga ne dă după „Документы и бумаги хранящіеся въ Архивѣ Министерства Юстиціи—Москва 1890". (Documente şi acte ce se păstrează la la Arhiva Ministerului de Justiţie—Moscova 1890), informaţiuni, cu privire la dosarele ce se găseec la Moscova. Ele tratează despre administraţia făcută de Ruşi, în ţările noastre, pe vremea celei de a doua ocupaţii. Din relativ puţinele ştiri ce ni se dau aci, vedem în trăsături lungi, cum au înţeles aceşti creştini să administreze o ţară, care dorea sincer, să fie lîngă o mare putere pravoslavnică! Este vremea lui Rumeanţev şi a lui Meder.

Fără menţionarea şi referirea la această lucrare, care cuprinde 60 de file, nu se va putea scrie complet această pagină, destul de tristă din trecutul neamului romînesc. Cîndva-să sperăm că istoricii romîni vor putea să cerceteze ei însăşi aceste mărturii intetesante dintre anii 1669—1774.

Ne mulţumim deocamdată cu serviciciul însemnat pe care ni l-a făcut colegul nostru d-l Boga.

T. G. B.

* * *

P. P. Panaitescu, *Emigraţia polonă şi revoluţia romînă dela 1848*, Bucureşti 1929, în 136 pag.

Este a zecea publicaţie dintr-un şir de însemnate lucrări ale aşezămîntului Ion C. Brătianu.

Iniţiativa emigraţiei polone a îndemnat şi ajutat chiar, mişcările democratice din Europa. Terenul a fost prielnic şi în ţările romîne, începînd încă dela Cîmpineanu. Cu ajutorul arhivei Czartorryski, acum aşezată în Cracovia, se lămuresc asemenea legături.

Butkiewïcz vine în Moldova la 1848 ca să agite împotriva muscalilor, ţintind în primul plan pe polonii şi rascolnicii dela noi, apoi nădăjduind şi în sprijinul unor boeri ca Sturza, Moruzi, Negri, Balş, Ghica, Codrescu ş. a. Şi prin aceştia să facă şi înţelegerea cu muntenii. Doar Vogoride stă faţiş împotrivă. Rallet răspunde

prompt de lucrul comitetelor pentru unirea romînilor. In Bialo-Kryniţa mişcă pe rascolnici. Trece la Bucureşti. Aici lucrase Bălcescu şi colonelul Zablocki, trimis de prinţul Czartorryski, care dădea „sfaturi înţelepte“ pentru apărarea libertăţii. Colonelul acum în armata romînă animează la revoluţie, cunoaşte suficient pe fruntaşii noştri, pe Magheru îl vede agitator de mulţimi, om simplu, dar apropiat de sufletul poporului, adevărat apostol, iar de Eliade zice că e cult, cu mare influenţă asupra tinerimei, dar prea fricos şi leneş. El găsia slab guvernul din 48, şi neconsecvent făgăduielii de a împroprietări pe ţărani. Năzuia să organizeze o rezistenţă armată.

Mişcarea romînilor fu sprijinită şi la Constantinopol, unde trece Ghica; acesta chiar enunţa că „interesele romîne sunt comune cu cele polone“ înpotriva Rusiei, şi alături de Franţa şi Turcia. Visa eliberarea forţată a Basarabiei şi restaurarea Poloniei. Un diplomat polon îndemna pe turci să nu cadă în cursa ruşilor de a încălca ţările romîne. Altul din Italia vorbia de origina noastră latină.

Romînii din Ardeal, deşi de trei ori mai numeroşi, is persecutaţi de saşi. Totuş se aude, se simte freamătul unirii lor laolaltă. Aici polonii, ca amici şi ai ungurilor, tindeau să-i apropie şi să-i împace cu romînii, după mişcarea lui Avram Iancu, ca împreună să loviască în ruşi şi se găsise şi conducătorul legiunii romîneşti. In scopul uniunii, Bălcescu oferă coroana noastră lui Bem. Din preambulul înţelegerii reese sacrificarea mitropolitului Şaguna.

Presa „La Pologne“, ajută mult diplomaţiei. Ea susţine „Romînia“, care trebuie să fie înviolabilă şi fără protectorat asupră-i. Odată, se pune pe tapet o alianţă între romîni, unguri şi slavii de sud, anume în contra muscalilor, aşa cum ceruse şi agentul Bystrzanowski. Altădată, se agită ideea unităţii romîneşti, pe care n-ar suspecta-o nici chiar cabinetul otoman, care-i rugat tocmai s-o favorizeze. Pe alte pagini răsar articole ce aparţineau nu numai polonilor, ci şi unor romîni aflaţi în Paris, apoi despre principatele moldo-valahe cari „alcătuesc avant-garda civilizaţiei în Carpaţi“.

Influenţa polonă a urmărit trei direcţii: ca mişcarea să fie naţională, tinzînd la unirea fraţilor, să combată ideile republicane, iar chestiunea romînă să fie unită strîns cu eliberarea Poloniei şi Ungariei, pînă şi a slavilor de sud, toate oprind imperialismul rusesc şi absolutismul.

După studiul de 20 pagini, clare, bine închegate, urmează 34 de documente, unele de deosebit interes. Rapoarte diplomatice, scrisori, instrucţii, primite în ţările noastre sau plecate de aici spre Paris, Constantinopol, Italia, Belgrad. Remarcăm raportul contelui Zablocki despre misiunea sa în Ţara Romînească, scris la Decembrie 1848, în l. polonă şi cu o limpede traducere.

Virgil Vătăşianu, *Vechile biserici de piatră romîneşti din ţinutul Hunedoara*, Cluj, 1930, în 225 pag., extras din Anuarul ardelean al Comisiunii monumelor istorice.

Lucrare de artă ahitecturală şi picturală, ca o contribuţie spre scopul mai îndepărtat de a găsi arta noastră cu rădăcini indigene, deci în legătură strînsă cu desvoltarea naţională. Dreaptă e observaţia că „arhitecturei populare în sine i s-a dat prea puţină atenţie concentrîndu se interesul asupra artei orăşăneşti, tratîndu-se arta poporală cu predilecţie ca un derivat al acelei burgheze, iar apoi, studiind arta poporală nu de dragul adevărului ştiinţific, ci pentru a aduna argumente politice".

Sunt aci trei grupe: prima cu 9 biserici în plan longitudinal, dintre care cea dela Streiu e însemnată, păstrînd clopotniţa, nava şi absida în întregime dela întemeiere; la construcţie s-au folosit şi cărămizi romane, ca la padimentul parterului clopotniţei, luate dela apropiatele băi Călan, unde şi azi se văd resturile de basine romane; biserica din sântă Marie, ar avea indicii picturale din sec. XIII, cînd ea va fi fost ortodoxă; pentru tipul mixt se dă numai biserica uniaţilor din Denşuş, asupra căreia au fost discuţii, ce o puneau ori în epoca romană, ca un mausoleu, ori în sec. XVI, deci „o aproximaţie limitată în 15 secole"; totuş fundaţia ei s-ar pogorî mai jos de sec. XVI, cînd Mezerzius ar fi găsit aici inscripţii latine, chiar pînă la anul 1360, atunci pomenindu-se de un slujitor bisericesc al ei; în fine, urmează trei biserici de tip central, una din Gurasada, alta a m-rii Prislop, întemeiată de Nicodim la 1405 şi refăcută sigur la 1564 de Zamfira văduvă a doua oară după polonezul Nisowski; înşirarea datelor asupra vechimei bisericii şi logica ce le leagă e binevenită; în fine, biserica uniată din Hunedoara depe Cerna, din faţa castelului Corvinilor, are în exterior planul în cruce greacă, înscrisă într-un patrat, şi zidită imediat după 1456.

Lucrarea continuă cu capitolul „Ființa“ (valorile tehnice și artistice), că materialul de construcția amintitelor biserici e indigen —ori din albie de rîuri, din cariere, ori din ruini romane—, pe un mortar foarte bun se așează lemnăria din pădurile noastre, ceeace duce la o apropiere de felul construcțiilor cu secoli înnainte în Armenia. In privința scopului acestor lăcașuri dumnezeești, autorul nu împărtășește—și cu dreptate—părerea că bisericile muntene și moldovene sunt așa de mici în interior, deoarece ar fi servit numai pentru rugăciunile ctitorilor și suitei lor, ceeace e și mai de neadmis în cazul bisericilor din Hunedoara. Sunt mici bisericile ortodoxe din cauze rituale, poporul rămînînd și în afara zidurilor, unde poate îngenunchia și a se închina. Bisericile studiate aici „sunt clădiri somblice, înzestrate cîteodată cu caracteristicile clădirei memoriale, adăpostind relicvii, dar mai ales clădiri votive, închinate unui sfînt“.

Alte paragrafe studiază tehnica de construcție, subiectul, înfățișarea, pictura murală, compoziția, masa, spațiul, împodobirea, conținutul sufletesc, clădirile fiind „expresia unui crez religios, reprezintă rugăciunea celor cari cer harul dumnezeesc pentru sine și rudele lor—ca să fie pomană părinților și sufletelor dumnealor pînă-n veci“—și însemnătatea lor crescînd în timp, ca pentru niște urme străbune, „tipul lor fu sfințit de aureola tradiției“.

In fine, ultimul capitol se ocupă de evoluția artistică. Tipul nostru longitudinal aparține complexului artistic ce îmbrățișază Ardealul, Dalmația, Austria, Cehoslovacia, Polonia, Finlanda și Rusia, deci Nord-Estul european. Bisericile din acest tip au fost ridicate de romîni și lor li-au aparținut tot timpul. In ce privește curente de artă impusă, autorul mărturisește că „organizația maghiară de stat, departe de a însemna un îndemn pentru evoluția artei romînești, a devenit pe măsură ce s-a întărit, o piedică tot mai puternică împotriva desvoltării culturale și artistice a Romînilor“.

Se încheie publicația cu cîteva pagini de concluzii, un rezumat în l. franceză și o bibliografie.

Deși titlul te-ar închide doar județul Hunedoara, totuș anumite probleme istorice și artistice te trec peste multe hotare științifice, care aduc autorului o bine meritată laudă.

G. Balș, *Maica Domnului îndurătoarea*, București, 1930, studiu de 18 pag. în 4° plus 18 ilustrații.

D-l Balș se ocupă de icoanele în frescă din tipul „Eleusa" îndurătoarea, sau cum se mai numesc în Basarabia „Maica Domnului bucuria tuturor scîrbiților". Și anume sunt vizate icoane dintr-un grup de biserici din nordul Moldovei pînă la Ceremuș, aparținînd sec. XV—XVI. Cel mai caracteristic tip al acestor icoane este cel dela Vladimir, Vladimirskaia, icoană originală bizantină adusă dela Constantinopol la Kiev înainte de 1050 și mutată curînd la Vladimir.

Pe rînd se studiază poziția atît a Maicii Domnului, fața și expresia Ei, cît și a Mîntuitorului către sfînta Sa Maică, în icoanele dela Bălinești, Neamț, sf. Gheorghe din Suceava, Baia, Moldovița, Homor și Voroneț, care-i și cea mai apropiată de Vladimirskaia. Deși acestea au oarecari înrudiri cu icoane rusești, totuș nu se poate afirma că au și fost pictate sub influența rusă. Iar înrîurirea italienească e mult mai depărtată de ele, și aceasta se constată studiind expresia feții Maicii Domnului și a pruncului Iisus. Căci în cele italienești Maica Domnnlui e chiar o regină, o mîndră împărătească ce-a dat lumii un Dumnezeu, iar pruncul, conștient de divinitatea sa, binecuvintează pe credincioși; pe cînd cele bizantine arată prin expresiunea dureroasă a privirii Maici Domnului o conștiință a sfîrșitului tragic, de care se îngrijorează și pruncul.

Ioan Hudiță, *Contribuțiuni la istoria spătarului Neculai Milescu și a lui Gheorghe Ștefan*, extras din „Arhiva" 1929 în 20 pag. Întregește capitolul legăturilor noastre din sec. XVII cu unii vecini, cu Francezii și în deosebi cu Turcii.

Konstantin Turtureanu, *Die Vereinigung der Fuerstentuemer und die Entwicklung des Staatsgedankens in Rumaenien*, Iași 1929, în 28 pag. O cuvîntare rostită în l. romînă la liceul militar din Iași.

P. Nemoianu *Sîrbii și Banatul*, Craiova, 1930, în 88 pag. o inimoasă lucrare, ce complectează capitolele date în altă parte, și acum prezintînd un tot armonic.

Banatul e pămînt străbun cu o viață politică proprie, romînească. Peste el a căzut penetrația ungurilor dar aproape individuală, nu în cete. Tot asemenea și cu Sîrbii. Nu e științifică

teoria d-lor Radonici mai ales, şi nici alta mai moderată a d-lui Stanojevici, că adecă Sîrbii, ar fi elementul autohton în Banat. De sigur slavii, din stepele Rusiei, nu sunt iugoslavii de azi. Sîrbii apar documentar în părţile Semendriei la începutul sec. XI, ca refugiaţi. S-au înmulţit pe aici, datorită atît dărniciei regilor unguri cît şi puterii otomane, care-i împingea din sud. Colonizarea lor în masă vine după căderea Semendriei la 1439, sub protecţia lui Gh. Brancovici. Şi grupele se tot adună, pînă ce în sec. XVI, „teritorul bănăţean nu mai prezintă fizionomia romînească de mai nainte". Sîrbii obţin treptat privilegii şi în privinţa învăţămîntului şi a bisericii, pînă ce au ajuns stat în stat, robind alte popoare, de bună samă şi pe autohtonii romîni, aceştia din nevoia politică, iar nu culturală, ataşîndu-se la biserica şi şcoala sîrbească. Abia după 1776 se deosebeşte populaţia Banatului după naţionalitate, cînd apare catehismul lui Raici în cele trei limbi: slavonă, romînă şi germană. Iar administrativ bisericeşte, romînii se despart de sîrbi în 1865 prin înfiinţarea eparhiilor de Arad şi Caransebeş, odată cu reînfiinţarea mitropoliei de Sibiu, independentă de a Carlovitului. La anul 1790 din totalul populaţiei Banatului de 1.426.221, romînii erau 397.459 iar sîrbii 384.046. După catehism apare la un an în romîneşte şi cartea de pedagogie tradusă din l. germană de M. Martinovici Roşu, urmînd cu altele Iorgovici, D. Ţichindeal, Diaconovici ş. a. Romînii manifestează în masă la 1848; nu se duc delegaţi la Carloviţ şi se hotărăsc să colaboreze cu fraţii din Ungaria; o altă adunare o ţin îndată la Lugoj, unde se iau hotărîri mari. Datorită unei intense propagande în străinătate, care contesta drepturile populaţiei romîneşti, tratatul din Serves dela 1920 a fixat o frontieră nefirească, înglobînd în Banatul sîrbesc peste 400.000 de romîni.

Preot At. Vasilescu, *Monografia mănăstirei şi comunei Dolj eşti din jud. Roman*,1930, Roman, în 216 pag.

Mănăstirea Doljeşti îşi are începutul în ultimii ani ai sec XVII-lea, deoarece la 1702 ea avea şi egumen. Iar clădirea biserici vine mai tîrziu, la 1764, datorită ctitorului Dionisie Hudici, călugărit tocmai în acea m-re. Aici s-a trimis, după testament, biblioteca Mitropolitului Veniamin, ca s-o folosiască „seminaria ce frăţia sa arhiereul Veniamin Roset s-a făgăduit a înfiinţa". Depela

1820 există o școală și pentru „feciori de țărani ai satului", unica în județ, apoi se lărgește cadrul ei, ca nu tîrziu să se laicizeze. Totuș de aici au ieșit mulți știutori de carte, dintre cari unul e pomenit ca primar pela 1890. Intre egumeni au fost și vlădici ca acest sa Roset, și Vladimir Irinopoleos Suhupan, sub care s-a și desființat m-rea și școala ei la 1860. Găsim o complectă înșirare a moșiilor ei. Păcat că și aici statul a făcut să se distrugă frumoasa livadă roditoare de 20 Ha.

Satul, pare autorului, a fi „mult mai vechiu" de 1500. Un accent vibrător îl scoate părintele, găsind că „școala nu lucrează în coordonare cu Biserica". E drept că aici e „o mentalitate greșită de jos pînă sus". Și tot așa e de adevărat că „țăranul are acum mai multă nevoie ca altă dată de luminare și conducere prin biserică, și el chiar dorește aceasta". Dar trebuie să auda cineva.

Sunt apoi capitole despre populație, starea ei și ocupațiile de azi, material jolkloristic și unele statistici.

E de laudă păr. Vasilescu. Și cîți îl mai urmează oare?

Revista societății istorico-arheologice bisericești. vol. XX, Chișinău, 1930, în 276 pag.

Primul articol „Fețe bisericești în războaie, răzvrătiri și revoluții" de *C. Bobulescu*, umple un gol. Sunt atîtea momente istorice, împrăștiate, necunoscute sau uitate, care vin acum în față și ne constrîng să reflectăm la prinosul de jertfă a Bisericii noastre și a ostașilor ei pentru trebile naționale. Mai bine nu se putea scrie.

„O sută de ani dela moartea pravilistutui Andronachi Donici" și d-l *C. Georgescu-Vrancea*, magistrat, care în nimb de smirnă ne cere o pioasă comemorare a învățatului pravilist moldovean.

D-l *L. T. Boga* dă o serie de 38 documente din sec. XVII.

Un alt document îl adaugă d-l *Th. Inculeț*.

„Biserica din raiaua Brăilei trecută de ruși supt conducerea episcopului de Buzău în 1809" de d-l *T. G. Bulat*, aduce știri complectătoare.

Urmează biografia banului Toma Cozma de d l *Gh. Ghibănescn*, care a adunat în mănunchi cu date știute multe precizări și altele noi.

„132 sate din ținutul Orheiului la 1850" de *Const. N. Tomescu*, care și redactează revista, vine să se adauge la alte 99 sate tot din Orhei deja catagrafiate în an.

Şi se încheie poblicaţia cu cîteva procese verbale din truda societăţiii de a conlucra la îmbogăţirea avutului nostru ştiinţific.

Aurel Sacerdoţeanu, *Considerations sur l'Histoire des Roumains au Moyen-Âge*, Paris, 1929, în 150 pag. extras din „Melanges de l'Ecole Roumaine en France".

Prezintă cîteva poziţii istorice, ca un contrapond al tendinţelor maghiare, privind continuitatea elementului romînesc pe aceste plaiuri. Expune teoria îndeobşte admisă a Daciei romanizate, retragerea lui Aurelian. răspîndirea creştinismului la N. Dunării, toponimia şi cuvinte daco-romîne, limba, isvoarele contimporane apariţiei romînilor în istorie, şi cercul de popoare barbare deaici în evul mediu.

Prezintată cui se cuvine, socotim că lucrarea şa făcut rostul ei bun între francezi şi a răsturnat unele piedici politice internaţionale aţiţătoare.

Simeon Reli, *Crucea Moldovenilor din Viena* şi *Ceremonia şi obiceiuri religioase în viaţa socială publică din trecutul romînesc.*

Ambele broşuri sunt în extrase. Cernăuţi 1930.

Un monument de pomenire, lăsat la 1683 de voevodul Şerban Cantacuzino în pădurícea Gatterhölzl, în apropierea Vienei, este crucea numită „a Moldovenilor". Autorul foloseşte un isvor necunoscut din editura Loschge-Nürnberg „Curiöse Denkwürdigkeiten..." Crucea avea să arate locul unde preoţii noştri se rugau lui Dumnezeu pentru înfrîngerea turcilor, cu care Şerban totuş pornise la asediul Vienii.

Dintre ceremonii se descrie instalarea voevodului în scaun, cu bogate lămuriri; apoi petrecerile la praznice mari, ca la Naşterea Mîntuitorului, Bobotează, săptămîna mare, învestirea de vlădică, despre carte de blăstăm, jurături. Evident este că „toată viaţa socială a străbunilor noştri s-a întemeiat pe o religiozitate adîncă şi pe principiile moralei creştine".

Episcopul Teofan, *Vechile rînduieli ale vieţii monahale*, Chişinău, 1929, în 750 pagini, 400 lei.

Lucrarea apare în traducere romînească, ediţia I, foarte îngrijită, datorită îndemnului şi rîvnei p. s. episcop Visarion al Hotinului, în editura m-rii Dobruşa jud. Soroca.

In cuprins cititorul află nu numai linii istorice pentru mo-

nahismul din primele secole, ci şi întreaga organizare monahală din Tabena şi din alte mari centre. Cu adîncă simţire creştină şi din înnaltă inspiraţie pentru desăvîrşire în singurătate şi jertfă şi-au scris rînduelile lor sfinţii şi marii monahi şi cuvioşi: Pahomie, Vasile cel mare, Ioan Casian, Benedict.

Bine ar fi dacă cuvioşii monahi de azi, cari pricep rostul luminării minţii, ar avea o aşa alcătuire lîngă dînşii toată vremea. Ea e sfetnicul cel înţelept, care-i învaţă şi-i ajută să nu rătăciască.

Preasfinţitul episcop Visarion a ridicat încă un monument al culturii în ţara noastră.

Anunţăm următoarele publicaţiuni, pe care le vom recenza în n-rul viitor al revistei:

Buletinul Comisiei istorice a Romîniei, vol. IX, 1930.
Codrul Cosminului, VI, 1930.
Al. Boldur, *Бессарабскій вопросъ*, 1930.
Em. H. Mosco, *Lupta dela Robăneşti*, 1929.
Analele Banatului, Ianuarie—Iunie; 1930.
Analele Brăilei, nr. 4—6.
Arhiva Someşană, nr. 13.
Arhiv für Landeskunde der Bukowina, 1930.
Ţara Bîrsei, nr. 5.
Baabe de grîu, nr. 3, 4.

Const. N. Tomescu

CRONICĂ

In „*Echos d'Orient*". Janvier Mars 1930. d. Grumel în *Recherches sur l'histoire du monothèlisme* se ocupa de sensul şi însemnătatea documentului „Ectesis"; d. Laurent despre: *Une princesse byzantine au cloitre; Irene Paleogine*; d. Janin în studiul său *Les Francs au service des Byzantins* caută să grupeze mărturiile cele mai interesante, date de istoricii bizantini, asupra prezenţii Francilor în armatele imperiale. D-l Lacomble în *Cronique des Eglises orientales* dă ample informaţii despre bisericile din Antiohia, Cipru, Constantinopole, Etiopia, Grecia Polonia, cît şi despre decretul sovietic asupra Cultelor.

Milcovia. Revistă regională de studii Focşani 1930. An. I. vol. I. O nouă revistă regională pornită din entusiasmul atît de sim

pati legilor din cursul secundar Ca unul ce am cunoscut situa tice, adică făcînd faţă la zeci de ore, sîcăit de o serie de nimicuri specifice colţurilor noastre de provincie, ba şi de dujmării ignobile, sunt cel dintîi să urez acestor camarazi de lucru drum bun. Numărul prim deosebit de interesant!!

---

†

La începutul lunei August a. c. ni s'a anunţat apariţia unei mari lucrări întitulată „Races" a profesorului Jean Brunhes dela Colège de France, iar la sfîrşitul aceleiaşi, însăşi dispariţia acestei mari autorităţi, în disciplina „Geografiei umane", Profesorul era foarte cunoscut şi apreciat în lumea întreagă. El a călătorit mult: fost profesor la Universitatea din Fuburg (Elveţia) a conferenţiat în Canada şi a lăsat urme în Spania şi Jugoslavia. Opera sa capitală este „la Géographie humaine", tradusă şi în limba americană. Numele său va rămînea legat de această gîndire fundamentală a operei sale : acţiunea exercitată de om asupra realităţilor naturale şi acţiunea exarcitată asupra lui, de aceleaşi realităţi. După Geografia sa umană, Jean Brunhes a publicat în colaborare cu Camille Vallaux o *Géographie de l'Histoire*, în care se studiază modificările politice datorite marelui război. Puţin după acea, a dat două volume, care constituesc prefaţa la marea istorie a naţiei franceze, în colaborale cu Girardin şi Defontaines. El părăseşte ideia marilor regiuni naturale şi arată cum faptele omeneşti se ordonează în jurul acestor artere vitale, care sut fluviile. In al doilea volum se dă o geografie politică şi o geografie a muncei, în care se grupează, în puternice şi noi sinteze, marile fapte ale activităţii franceze, în totalitatea lor, cît şi în miile de amănunte, ale diverselor localităţi. Decurînd el a publicat o minunată lucrare, în colaborare cu fiica sa M-me Mariel—Delamarre, asupra raselor. Dar acest savant nu va fi regretat numai în lumea ştiinţifică. El n'a trăit în turnul de fildeş, ci se devotase tutulor iniţiativelor, care căutau să reducă mizeria materială şi morală, a acelora, cari muncesc şi suferă. Dispariţia sa neprevăzută va fi simţită multă vreme, chiar într'o ţară ca Franţa.

† La 16 August a. c., la Craiova, s'a stins doctorul Charles Laugier, la o vîrstă cînd putea să ne fie încă de mult folos. O puternică personalitate de iniţiativă şi realizări, în ordinea socială şi culturală. Cu el am întemeiat şi condus una din cele mai bune reviste regionale ale ţerii „Arhivele Olteniei". Vremea eroică a acelei publicaţii a fost atît, cît el s'a găsit lîngă noi; acea a fost epoca de înălţare, iar nu de lamentaţiuni materiale şi de înscrieri de firme la tribunal! Oltenia şi prietenii cari l-au stimat îl plîng din toată inima. O lacrimă caldă şi dela acela, care l-a iubit, pentru superioarele lui însuşiri.

T. G. B.

BIBLIOTECA UNIVERSITĂȚII -IAȘI-

TABLA DE MATERIE.

Pag.

1. **Visarion,** *episcopul Hotinului.* Insemnări despre monăstirile și schiturile eparhiei Hotinului, din anul 1820 . . . 261
2. **Bulat T. G.** Din „Jalnica tragodie" a Țerilor Romînești supt Rușî (1809) 269
3. **Popovici L. C.** O statistică a Armenilor din Țerile Romîne la (1809) 295
4. **Bulat. T. G.** Ajutoare romînești pentru revoluționarii sîrbi (1809) 297
5. **Mihailovici Paul.** Manuscrise și cărți romînești în Jugoslavia 301
6. **Bulat T. G.** Varia Documenta 304
7. **Porucic T.** Lexiconul termenilor entropici din limba romînă în Basarabia 315
8. **Tomescu C. N.** Diferite știri din arhiva Consiliului eparhial Chișinău 332
9. **Boga L. T.** Documente din secolul al XVIII-lea 348
10. **Rașcu G.** Congresul profesorilor de Geografie 364
11. **Bulat T. G.** și **Tomescu C. N.** Dări de seamă . . . 368
12. **Bulat T. G.** Cronica 378

UNIVERSITĂȚII
-IAȘI-

An. II. Nr. 4 Octombrie—Decembrie 1930

Arhivele Basarabiei

REVISTĂ DE ISTORIE ȘI GEOGRAFIE
A
MOLDOVEI DINTRE PRUT ȘI NISTRU

Diviziunea propietății rurale în ținutul Hotinului după desființarea raialei

de T. G Bulat

Pentru a se apăra contra Polonilor și Kușilor, Turcii puseră stăpânirea pe ținutul Hotinului în 1713. Un Pașă luă locul căpitanului moldovan, care se afla aci încă în luna Iunie a anului precedent. Indată se alcătui o nouă raia, adică un nou district cu administrație direct turcească.

Centrul acestuia era Cetatea Hotinului, care se ridica amenințătoare în fața Cameniţului polon, așezată la 10—15 km. la nord de Nistru. In această nouă despărțire administrativă veniră mulți locuitori, cari doreau să aibă libertăți mai întinse. Pe acest pământ privilegiat ei puteau duce o viață mai ușoară, decât aiurea, unde fiscalitatea excesivă a Principelui și pretențiile boerilor creșteau din ce în ce[1].

1. Iorga N. *La vérité sur le passé et le présent de la Bessarabie*, Buc. 1922, p. 45.

Dela 1713 până la 1806 Turcii rămaseră aci, reparară cetatea şi întăriră stăpânirea pe pământul raialei, mergând până a modifica şi toponimia ţinutului. Dar în intervalul acesta de aproape un veac se mai întâmplă, că propietatea rurală începu să-şi piardă hotarele, ba chiar şi pe legiuiţii stăpânitori. Mai mult, o parte dintre aceştia se stinseseră şi de acea vor lua naştere procese grele şi neterminabile. Aşa se şi explica de altfel, cum o seamă dintre moşii au rămas propietatea statului. Ruşii, după plecarea Turcilor, au făcut statistică de moşii şi au aflat 160, care fură închiriate în 1807 de către Divan, la arendaşi. Curând însă asupritorii dispuseră ca aceste moşii, să fie redate vechilor lor stăpânitori. Drepturile vechi trebueau să fie cercetate şi recunoscute. Supt Turci ele fuseseră desconsiderate în bună măsură. Pentru clarificarea acestora, Divanul recomandă senatorului Cusnicov, să se institue o comisiune alcătuită din patru boeri şi ingineri, cari să meargă în ţinutul Hotinului. Acesta era împărţit în opt ocoale. Fiecare boer urma să ia câte două ocoale în care trebuia să cerceteze fiecare moşie în parte. Aci, erau datori, să se prezinte toţi, cei cari aveau pretenţii de stăpânire, asupra unei dintre acele moşii şi să prezinte toate dovezile de propietate pe care le posedau. Se va da apoi legiuita hotărnicie, fiind de faţă şi megiaşii, cari vor iscăli, că vor respecta hotarele. Pârcalabii de Hotin fură obligaţi să dea tot ajutorul trebuincios boerilor rânduiţi cu această însărcinare. Plata muncii lor trebuia să fie achitată de stăpânii moşiilor. După cercetarea şi îndeplinirea tuturor formelor, propietarii se prezentau la Divan, care în frunte cu Mitropolitul Gavrii

intervenea la senatorul Cusnicov, pentru întărirea stăpânirii. Din aceste din urmă intervenţiuni am aflat un număr de aproape douăzeci, în arhivele pe care le cercetăm. Ele sunt deosebit de interesante şi din mai multe puncte de vedere; din acestea constatăm mai ales formaţiunea propietăţilor prin moştenire, danie, cumpărătură cât şi diviziunea ei. Le dăm aci în întregime, pentru a dovedi odată mai mult, cât de străveche şi puternică este stapânirea românească în acest colţ de ţară. Ea vine, cum se vede, din aceste puţine, şi întâmplătoare mărturii, ce ne cad subt ochi, dela cei dintăi Voevozi ai noştri. Constatăm mai mult, cum adică, însăşi boerimea de frunte a Moldovei era stăpână pe acele meleaguri. Costinii şi Marele Vornic Ureche—cronicarul—,Stuzeşti, Jorăşti mulţi, Iorga Postelnicul, Hăjdăi nenumăraţi, Micleşti, Balşi numeroşi; Holbani, Gane, Negre, Canta, Buhuşi, Ghenghea logofătul, Stărceşti, ca să pomenim numai câţiva! In cuprinderea acestor acte se află şi atâtea mărturii interesante, din punct de vedere genealogic. Monografii în diferite direcţiuni pot fi alimentate din aceste „regeste“, redactate supt ochiul ager al Mitropolitului Gavriil Bănulescu. Aceasta o lăsăm s-o facă alţii, noi fiind preocupaţi de o cam dată, de a acumula, cât mai mult material în vederea unei viitoare lucrări de sinteze, asupra provincii căreia sunt închinate ostenelile noastre.

I. [1]

Cătră Ex-sa Cuşnicov dela Divanul Moldovei.

Pentru moşiile din ţănut. Hotinului care prin predlojenie Ex. tale din 22 April anul curgătorio supt no. 1358 la pontul al 4-lea

1. „Dela“ nr. 1380/1809 Arhiv. Senat. Chişinău.

să arată că ar fi a sudeților austriacești după însemnare de acele moșii alăturată, să între la cei ce le pretenderisesc în vânzare, cu prețul vânzării anului trecut, și banii să pue în depozit; înștiințem că doaă moșăi dintr'acea însemnare anume Dăncăuți ce au fost în vânzare 1170 lei și Cotela 2110 lei, prin cercetare ce s'au făcut de către comitet și de noi, după scrisorile vechi ce s'au văzut, sânt a păhărnicesii Marii Jora cu niamurile d-sale; căci sudetul austriacesc Vasile Gafenco pretendantul moșii Dăncăuții, au arătat la comitet numai nește mărturii proaste, pe care nici noi nici comitetul, n'am putut pune temeio că l-ar ajuta dreptate să aibă vro înpărtășire într'această moșie. Cum și alt sudet austriacesc Ștefan Vasilco, ci s'au arătat la comitet cu scrisori pentru parte din moșăe Cotela care se chiamă Solonunca, aceli scrisori nu pominesc pe niamul lui Vasilco de mostinași într'această moșie ce pe familie Pârvului ruda d-sale păhărnicesii după împărțelile vechi ce s'au văzut; o copie încredințată de boeri de pe o împăraală din 7158 Iunie 12, cum s'au împărțit fiii și ginerii Pârvului; și o împărțală din 7250 Febr. 24 cum s'au împărțit, verii primari, nepoții lui Andronic Pârvul între care este și ficiorul Paraschivii sora lui Toader Pârvu, anume Ilie moșul păhărnicesii, scriind pentru moșie Cotela, când va eși de subt stăpânire Turcilor s'o împartă cu toții frățește. Pentru aceasta fiindcă prin cercetare ce am făcut cu amănuntul, dreptate ajută pe pah. să între în deplina stăpânire numitelor moșii cu niamurile d-lui care au di vândut venitul lor pe anul aceste Dăncăuții 3500 lei și Cotela 2500 lei. Se bine voești Ex. ta a da știre visterii ca banii pentru aceste moșii ce s-or fi luat depozit după prețul vânzării anului trecut să-i întoarcă acelor ce i-am dat și moșiile se fie slobode în ținere celor ce li au cumpărat de la numita pah. ca să nu să păgubască de dreptul venit cu folosul ce s'au sporit precum li au vândut în anul acesta. Și când se vor ivi aice de față vre unii adivărat din familie Pârvului, acie ca niște rude a pah. și părtăși în moșii Cotela, prin drumul cuviincios se-și tragă ce li s'a cădea dela pah. căci numai cu cuvântul ca sânt scrisorile familiei Pârvului la Vasilco nu-i destul cu atâta se poată avea înpărtășire la moșie, socotindu se a fi

întrate la dănsul prin zălogitură pentru datorie, sau în alt chip cu care dreptate să nu-l poată face mostinaș.

Gavriil Mitropolit și Exarh

Constantin Balș logof. Sandu Sturza hatman

1809
Maio 26

II.[1]

Către Ex-sa... Cușnicov de la Divanul Cnejii Moldovei.

D-lui pahar. Ioan Negre jeluind că are la ținutul Hotinului o moșie Vartiporoh cu scrisori vechi, pe care este satul ci să numește Palade și supt numele satului s'au vândut venitul, moșii d-sale pe anul acesta cu 1880 lei prin mezat de către Divan în numărul moșiilor ce au dat comitetul că nu s'ar fi arătat stăpâni asupra lor, au făcut rugăminte să i se dea moșie în stăpânire și să nu ramîe pagubaș de venitul ei.

Și pentru că este a d-sale moșie Vartiporoh, am văzut cercetare comitetului, cum și scrisori vechi între care, un ispisoc din 7163 Mart dela Domnul Gheorghie Ghica Vvd face danie lui Stamate vel post. satul Cucerova ci să chiamă Vartiporoh la Ciuhur în ținutul Hotinului; o scrisoare rusască dela comendantul de Hotin și alta dela pârcălabul de Hotin amândouă din anii 1774 Mart 30, prin care au fost stăpânit atunce cuviosia sa Calistra Stamate socrul d-sale paharnicului numita moșie Vartiporoh, arătând că pe această moșie să află cu adevărat satul Palade la Ciuhur în ținutul Hotinului (rupt...) mai sus următoare dovezi pliroforisindu-ne noi adivărat că Vartiporoh sau satul Palade este driaptă moșie d-sale paharnicului zestre dela pomenitul socrul d-lui înștiințam, ca să binevoești Ex. ta să i să întăriască stăpânire asupra ei, dându-să și visterii știre, ca se scoată pe satul Palade din numărul moșiilor acelor fel de stăpâni, și banii 940 lei ce sânt depozit luați dela orândatoriul numitei moșii pentru giumătate de acu înainte, oprind dintrânșii analogori pentru lefile comitetului, cusurul să dea d-lui paharnicului, și cielalți bani când are să

1. „Dela“ nr. 1378 Arhiv. Senat. Chișinău.

mai dea orândatoriol pentru jumătate anului de pe urmă, să fie poruncă se-i ea dela acela d-lui pah. ca un stăpân ci este a moşii.

Gavriil Mitropolit şi Exarh

Costache Ghica logof., Constantin Balş log., Sandu Sturza hatman

1809 Maio 31.

III. [1]

Către Ex. sa... Cuşnicov dela Divanul Cnejiei Moldovei.

Pentru moşiile din ţinutul Hotinului, când s'au făcut catagrafii de către Visterie pământiască, după eşire Turcilor ce li au ţinut, ca se ştie câte sânt, s'au aflat până la 160, care s'au scris în tabla visterii după spusul lăcuitorilor, cu acele nume şi diosăbire una despre alta; cum s'au ţinut de Turci. Şi pe acea ţinere şi nume s'au vândut de către Divan în anul 1807 ca se urmeze orandatorii luare veniturilor. Dar după milostivitoare hotarâre înpărăteştii sale măriri ca se se dea legiu[iţi]lor stăpâni din vechi, rânduindu-se comitet spre cercetare tuturor moşiilor, s'au aflat din scrisori ce s'au văzut la dânşii, mult mai multe moşii, decât numărul de sus, atât moşii întregi, cât şi părţi dispărţite dintrânsele la deosăbiţi stăpâni; din care, la unele, numile lor cel adivărat din scrisori, se vedi schimbat, unile fără nici un nume nou se găsesc împresurate supt ţinere celor cu nume, şi multe dintrânsele pe care esu scrisori vechi, nu să ştiu încă la ce loc să află, şi supt ce moşăi din cele cunoscute să împresoară.

Urmând dintru aceasta, pentru cei ce li s'au dat la stăpânire moşii din cele cunoscute, a se folosi cu mai mult decât venit li se cuvine depe drep (rupt) după scrisorile ce (rupt) pe venitul şi (rupt) pe aceli înpresurate ce nu sânt a lor, numai din pricina, că după ce au întrat de multă vreame în ţinere Turcilor, acie n'au păzit hotarîle cum au fost din vechio a fieştecărie moşii, ci care cum au putut cuprinde loc cu numele de o moşie, s'au întinsu cu stăpânire şi pe altele ci să megieşesc cu acea. Iar altora ce au scrisorile în mână, şi moşiile le sânt înpresurate unile şi neştiute cum s'au arătat mai sus, li se pricinueşte mare păgubire, ne împărtăşindu-se nici de folos: atingându-se această păgubire şi de

1. „Dela" nr. 1102/1809 Arhiv. Senat. Chişinău.

însuşi interesul ocârmuirii, căci după o cercetare cu amăruntul, şi lămurire a fieştecărie moşii, poate se se afle niscai moşii fără stăpân, şi să rămâe a statului.

Pentru care, spre descoperire a tot adivărul, şi luminare fieştecăruea stăpân dintraceli moşii, avem cinste a înştiinţa Ex. tale, că Divanul socoteşte a fi de trebuinţe, se se rânduiască patru boeri şi cu ingineri, se între în ţinutul Hotinului, unde sânt opt ocoale, şi luând câte doao ocoale un boerio se margă la stare locului a fieştecărie moşii; îndatorindu se a fi de faţe în vreme când se vor afla rânduiţii hotarnici, atât moşinaşul acei moşii, s'au vechil diplin răspunzătorio din parte sa, cu toate scrisorile, şi dovezi vrednice (rupt) ci va avea.

Câţi moşinaşi (rupt) megieşite împrejur cu sau (sic) vechil din parte lor cu asemine dovezi, pentru moşiile lor, şi să stea până când se va săvârşi toată legiuita cercetare cu amăruntul pentru acea moşie după rânduelile pământeşti. Şi în sfârşit, nerămâind pricină de nemulţămire nici despre o parte, se întemeaze hotarâle moşii şi înpreună cu hotarnicii se iscăliască şi toţi megieşii la hotarnica ci să va face, după care se se păzască stăpânire ei fără strămutare nici o dată. Şi ca se nu se facă întârziere, ori smintială de a nu fi la vreme faţe stăpânul vre unii moşii, sau megieşi cum şi alţii ci vor trebui se se afle la cercetare, se aibă poruncă d lor pârcălabii de Hotin, a da tot ajutoriol cuviincios ce vor cere boerii rânduiţi spre înlesnire trebuinţelor. Iar pentru plata hotarnicilor fiind slujbă cu grea osteneala, se rămâe îndatorit a o răspunde stăpânul moşii: înse acea ci să va găsi cu cuviinţe de cătră Divanu cu mulţămire hotarnicilor, cât să ea boerii, i inginerii i scriitorii şi alţii ce vor fi de trebuinţă hotărîtului, socotindu-se după stare fieştecarie moşii, ca să nu fie moşinaşii unii mai asupriţi la plată de cât alţii (rupt) socotinţe găsându-se şi (rupt) cu cale să bine voeşti a da ştire Divanului ca să o pue în lucrare.

In Eşi 1809 Iuni 21.

Gavriil Mitropolit şi Exarh

Const. Ghica logof. Constantin Balş logof.

Sandu Sturza hatman.

IV. [1]

Către... Cușnicov dela Divanul Cnejii Motdaviei.

D lui Alexandru fiiol pahar. Iordachi Panaite au adus adeverință dela comitetul cercetării moșielor cuprinzătoare de scrisori ce au arătat pe o a patra parte de moșie Vancicăuții în ținutul Hotinului, ci au fost din vechio a unui Toader Terte și de la acela cu cumpărături au fost la Panaite strămoșul d-sale făcând acum cerire ca se i se de în stăpânire după putere scrisorilor ca o baștină mușteníre de pe strămoșul d-sale. Care adiverință și scrisori vechi cercetându se de noi s'au văzut că comitetul îi dă numai oa=48 de parte (?) din tot satul Vancicăuții, adică din partea Terteștilor, ci ar fi avut baștină, a triea parte din a patra parte de sat dă lui Toadir Terte vănzătoriol de sus o a patra parte din ace a trie parte a Terteșilor puind temeio asupra unui ispisoc a Domnului Duca Vvod din 7178 Ioni 17 ci este la mâna lui Vasăle Tanasii, carile înfățoșindu se înainte noastră cere iarăși parte de pe Toadir Terte după cuprindire acelui ispisoc. Incă Vancicăuți au tot Terteștii a triea parte din a patra parte de sat, însă d lui Alexandru Panaite nu pretanderesăște dintr'această a trieа parte ca să e parte lui Toader Terpe ace trecută cu vănzare la strămoșul d-sale, ci deosăbit o a patra parte întriagă după zapisul acelui vănzători din 7197 Apr. 10 prin care vinde ace a patra parte unui Alexandru Davidel, de la care în urmă au venit cu vănzare la strămoșul d-sale, fiind zapisul cu 10 ani în urma ispisocului de mai sus a lui Duca Vodă. Care vănzare să întărește lui Alexandru Davidel prin ispisocul Domnului Mihai Racoviță Vvod din 7217 Săpt. 10. Dintr'aceste de mai sus de către noi s'au cunoscut că după ispisocul Domnului Duca Vvod are să tragă Vasăle Tănasi cu niamurile sale ace a trie parte a Terteșilor, din a patra parte ce arată acel ispisoc care nu poate da pricină scrisorilor din urmă pentru a patra parte întriagă a lui Toadir Terpe, de la care vine cu vănzare la strămoșul d-sale. Alexandru Panaite și întărită vănzare cu ispisocul pomenit a Domnului Mihaio Racoviț Vvod. Și înștiințăm că după aceste dovezi o a patra parte de satul Vancicăuții rămăni a d-sale Alexandre Panaite ca se bine voești a i se întări stăpânire. Și fiindcă moșie Vancicăuți s'au dat

1. „Dela" nr. 1383. Arhiv. Senat. Chișinău.

de către Devan după cerire sudeților austreicești la K. K. aghenție cu 1500 lei prețul vănzării trecute și este trecută la izvodul comitetului subt no. 2 puind acestie depozăt la visterie 750 lei înainte pentru jumătate ce dintăi a anului și să de știre visterii.

Pentru 187 lei 60 bani pe o a patra parte arătată ci să cuvine din 750 lei să ea d-lui Alexandru Panaite, dintr'acești bani poprindu-se analogori ci să va căde pentru lefile comitetului ceilalti se-i de d-sale. Iar cielalti bani ci să cuvine pe această parte pentru jumătate anului ce din urmă să ea d-lui de la orăndatoriol moșii și după plinire vadelui din cotract vănzării de la anul viitor va întra d-lui în deplină stăpăniri aciea a patra parte, ci s'au lămura d-sale cum s'au arătat mai sus.

1809 Iole 12.

Gavriil Mitropolit și Exarh

Constantin Balș log.

V.

Către... Cusnicov Divannt cnejiei Moldovii.

Sfănta mănăstire Goliea pentru moșiile ce ari în țănutul Hotinului, den carile pe unile le stăpănește au arătat adeverință iscalită de d-lor boerii dela comitetul cercetării moșiilor cum și scrisori vechi, însămnăndu-se aice acele ce înființază la mănăstire fiestecare moșii anume, inse

Clocușca moșii întreagă cu scrisoare din 6176 Febr. 2 prin cari Ivan Racoviță ginerile Tomii Vornic au dat acest sat pe Racovățu cu heleștei și vaduri de moară miluire la numita mănăstire.

Moșia Bogdănești cu mărturi din 7169 Octombr. 4 dela boerii cei mari precum că Alecsandra cu ficiorii ei Todirasco și Marica și sora ei Chirița și surorile lui Gheorghe Post și Evda nepoata lor au dăruit acest sat pe apa Prutului, și mori în apa Vilii la numita mănăstire, fiind și ispisoc dintr'acel an și zi dela Ștefan VVod[2] de întăritură, cum și osabită carte dela același Domn către lăcuitorii satului să de ascultare mănăstiri.

---

1. „Dela" nr. 1384 Arhiv. Senat. Chișinău,

2. Ștefan al X. Ștefăniță, a căruia domnul trece deci dincolo de 29 Septembrie 1661 (?)

Moşie Dreguşenii pe care este sat ce să numeşte Viişoara cu carte din 7212 Febr. dela Domnul Mihai Racoviţă Vvod către egumenul mănăstirii, ca să aibă a ţine intriagă siliştea Dreguşenii, în gura Vilii la Prut lângă Bogdăneşti, ci o are darul dela Iorga post., iar Iorga post au avut o cumpărată dela Zamfira fata Măricai nepoata lui Arbure şi ficiorul ei Lupul Păuleţi precum adiveriază carte dela boerii cei mari, şi ispisoc de întăritură dela Domnul Vasili Vvod amandoă din 7155 Octombr. 1.

Clişcăuţii moşii întreagă cu ispisoc din 7157 Iuli 6 dela Domnul Vasili Vvod, cari au dat danii acest sat la numita mănăstire.

Mălineşti moşii întreagă cu zapis din 7149 Dechembr. 15 prin cari Ioan sin Condre vameşul şi soţie sa Sofronie au dat danie acel sat la numita mănăstire, asupra cărie danie sănt două ispisoaci de întăritură dela Domnul Vasili Vvod dintr'acelaşi an Ghenar 26 şi April 21.

A patra parte din moşia Trebujănii ci este numai giomătate în ţănut Hotinului, iar giomătate în ţănut Eşii, după carte de giodecată din 1806 Ioli 30 dela d-lui Iordachi Canta vel logof., în cari arătând toate scrisorile şi cercetare ce au făcut hotărăşti că giomatate de moşiea aceasta din ţănut Eşii, a patra parte este a numitei mănăstiri, scriind şi pentru ceelaltă giomătate de sat, ci este în ţănut Hotinului când va eşi din stăpănire Turcilor asămine se triacă mănăstiră o a patra parte şi dintr'acee. După dovezile aceste înştinţăm, că moşiile de mai sus sănt a numitei mănăstire, se bine voeşti Ex.-ta a i să întări stăpănire asupra lor, şi fiindcă venitul satului viitoare s'au vândut pe anul acesta de către Divan şi este din moşiile cele ce nu s'au aratat stăpăni asupra lor mai înainte de vânzare şi s'au trecut la izvodul comitetului supt no. 3, banii pe anul acesta nu poate se-i cei mănăstire, urmându-se pentru aceasta după pontul al 6-lea din predlojenie Ex.-tale din 22 April supt nr. 1358.

1809 Iole 19.

Gavriil Mitropolit şi Exarh

Constantin Balş logof. Sandu Sturza hatman.

VI [1].

Către... Cușnicov Divanul cnejii Moldavii.

Cinstit d-l vornic Dimitrie Bogdan au arătat adeverință iscălită de d-lor boerii de la comitetul cercetării coprinzătoare de scrisori ce are asupra moșii d.-sale Vornicenii din ținut Hotinului care cercetându-să și de către noi s'au văzut dintr'un izvod din 1767 Ghenari 3 întărit cu pecetea Domnului Grigori Alexandru Ghica Vvod cum că niamul d.-sale, au avut ispisoc de la Domnul Vasile Vodă pe moșie Ceucanii din ținut Tutovii și moșie Vornicenii la ținut Hotinului adeverind prin izvod că ispisocul numitului Domn împreună cu alte ispisoace domnești și scrisori vechi pentru moșii i țăgani fiind închisă în mănăstire Dancului din Eși s'au ars de focu când au ars mănăstirea la 1766 Sapt. 24. Și fiindcă după cuprindire acelui izvod întărit cu pecete domniască ci s'au dat spre adiverire ca un ispisoc domnesc de întăritură stăpănești alți moșii și țăgani, au facut cerire să i să întariască stăpănire și asupra moșii Vorniceni. Aceasta moșie în tabla visterii nu este. Dar s'au adiverit din hotarnica ci s'au văzut la comitet pentru moșie Bilăuții din ținut. Hotinului a medelnicelului Toma Gane cum că Vornicenii să megieșăsc cu Bilăuții med. Gane și cu moșie Raucauti (?) a boerilor Sturzăști. Și înștiințăm ca să bine voești Ex.-ta a se întări d lui vornicului stăpănire asupra moșii Vornicenii.

Gavriil Mitropolit și Exarh

Constantin Bals logof. Sandu Sturza hatman.

809 Iole 26.

VII [2].

Către... Cușnicov... Divanul cnejii Moldavei.

Cinstiți d-lor boerii Sturzăști au arătat adiverință iscălită de d-lor boeri de la comitetul cercetării coprinzătoare de scrisorile ce au asupra moșiilor d-lor din ținut Hotinului care cercetandu-să și de noi s'au văzut scrisorile ce au, însămnându-să dintr'ânsele aice acele mai cu temeio ce aduc la stăpănire d lor sale moșiile de mai gios, însă: Brănzănii moșie întriaga cu aceste scrisori ispi-

1. „Dela“ nr. 1386. Arhiv Senat. Chișinău.
2. „Dela“ nr. 1388/1809 Arhiv. Senat. Chișinău.

soc, din 7139 Apr. 8 de la Moisi Movila Vvod întăritorio lui Gheorghiți Jora pe giomătate de sat și din cea laltă giomatate a trie parte și osăbit o parte ce o va alegi. Zapis din 7163 Apr. 8 de la Tudosca soțăe lui Păzrache (?) Ciogole stoln. și fii ei pe a patra parte dintr'acest sat ce au vândut lui Toader Jora sulger cuprinzându-să tot satu cu parte arătată ce să va alegi Pol [1] sat Crăstenești cu ispisoc din 6941 Noembr. 6 dela Ștefan Vvod prin care au miluit numitul Domn cu giomătate dintr'acest sat pe Mihai Crăstenescul.

Pol sat Cișăneuțul ci este în tabla visteriei Musunețul cu ispisoc din 7144 Mart. 29 de la Vasăle Vvod întaritorio Lupului Prăjăsc clucer pe giomătate dintr'acest sat. Păscăuți moșie întriagă cu scrisoare din 7209 Febr. 13 de la Angheluța fata lui Miron Stărce soție lui Gheorghie Hăjdău armaș și de la făiatru (șic) ei Vasăle prin care arată că aceasta moșie de la bărbatul sau este rămasă la dănsa și la doae fete a ei Rucsandra și Safta. Moșie Tulburenii întriagă cu scrisoare din 7173 Maio 27 de înpărțată între ficiorii lui Hăjdău arătând pol sat Tulburenii în parte lui Gheorghie și pol sat în parte surorii sa Așana (?).

Pol sat Șăndrenii cu aceste scrisori ispisoc din 7094 Mart 18 de la Petru Vvod întăritorio lui Lucica și surorilor lui feciorii lui Petrica Șăndrescu pe giomătate din a trie parte acestui sat. Zapis de la Antimie fata Anghelinei strănepoata lui Șandru și a lui Stan vist. pe o a trie parte dintr'atrie parte acestui sat.

Ispisoc din 7141 Mai 9 de la Miron Barnovschi Movila Vvod prin care au miluit pe Ifrim Hășdău cu părți dintr'această moșie ce au avut-o domnie sa cumpărătură de la răzăși încheindu să cu aceste părți giomătate de sat.

Nadabăuți i Avnușca moșii întregi unde să numește acum în tabla visterii Cășla Giamgiului cu scrisoare din 7248 Avg. 4 dela Ilie săn Grigorie Zmuceală ce au fost spătar care au dat danie Nădăbăuți și cu Avnușca d-lui Sandului Sturza strămoșul d-lor boerilor Sturzăștti.

Chilmești moșie întriagă cu ispisoc din 7144 Ghen. 1 de la Domnul Vasăli Vvod întăritorio Lupului Prăjăscului și soției sale Safta pe satu acesta ce l-au avut înpărțală de la niamul lui Motoc cel bătrăn și Leța cel bătrăn.

Pol sat Madvefa cu scrisori din 7209 Febr. 13 de la Anghe-

1. Jumătate.

luşa fata lui Miron Stărce arătând că dila bărbatul său între altele au rămas şi giomătate de moşie aciastă la dănsa şi la doao fete a sale Rucsanda şi Safta.

Pol sat Culşăuca cu scrisorre din 7229 Febr. 15 de înpartala între Ioan Sturza vel vorn. şi alţăi aratând că în parte vornicului Ioan Sturza între altele s'au venit şi sat întreg Culşăuca din care acel boerio au vândut giomătate dintr'acel sat la boerii Rusăteşti. Iar giomătate au rămas moştănire la niamul său d lor boerii Sturzăşti. Sfişcăuţii moşie întriagă ce să numeşte în tabla visterii Trinca (?) cu aceasta scrisoare zapis din 7166 Mai 29 de la Toma ce au fost vornic mare cu care au vândut giomătate dintr'acest sat lui Chiriac Sturza făcând zapis din 7188 Avg. 20 de la Simion Petrica şi soru-sa Candachie prin care au vândut lui Ionaşcu parcălabu de Hotin giomătate dintr'acest sat pi apa Drobeştii. Două părţi din giomătate de sat din Hruşavăţu, cu scrisoare din 7209 Febr. 13 de la Angheluşa fata lui Miron Stărce, soţie lui Gheorghe Hăjdău armaş arătând că s'au împărţit cu ficiorii lui Gheorghi Hăjdău şi în parte Marei (?) s'au venit giomătate de Hruşavăţu.

Incă fiindcă după scrisori ce au arătat alţăi asupra aceştii moşăi au tras acie giomătate de sat şi din ceilaltă giomătate a trie parte au rămas la d-lor boerii Sturzăşti numai doaă părţi din giomătate de sat cum s'au arătat mai sus.

Trii locuri de sate în obărsie Medvecăi cu ispisoc din 6937 de la Domn Alexandru Vvod întăritoriu lui Dan Ucleta pe şăsă sate din care trei le arată în Obărşie Medvica unde au fost Stepan Vătămanu cu a sale cotunuri locuri de pustietate şi hotarul acestor: 3 locuri de pustietate din obărşăe Medvicăi să ţăie cât a pute sa-şi sălăşluiască 3 sate din îndestul. Parte din Horobinca. Parte din Oneşti pe Ciohur cumpărată de la Isac făciorul Ciorcii nepot Pinţii şi de la alţăi. Pol sat Dimişauţăi ce să numeşte Predevcenii pe Nistru cumpărata de la Văsăle săn Drăgan într'un hotar cu Volcineţu din ţănutul Sorocăi care Volcineţu este la margina ţănut Hotinului, cu ispisoc din 7139 Apr. 8 de la Domn Moisi Movila Vvod întăritorio lui Gheorghiţi Jora părcălab pe aceste părţi cumpărate de la cei numiţi mai sus. Pol sat Dumenii sau Dementai cu scrisoare din 7229 Febr. 16 din împărţala ce au fost între vornicul Ioan Sturza şi alţăi nepoţăi lui Toderascu Jora

sulger arătându-să în parte vornicului Ioan Sturza între altele și giomătate de sat Duminți de la Hotin. Altă înpărțată din 7234 Dechem. 1 între Sandul Sturza banu și între frații și surorile sale arătându-să în parte surori sa Catrinii între altele și giomătate din Duminți la Hotin.

Moșie siliște cu ispisoc din 7150 Apr. 29 de pâra ce au fost între Ionașcu Cujbă vorn. și între alți în care scriind cine ce moșie să ție să arată între altele satu întreg Siliște pe Prut în parte nepoților lui Niagoe.

A patra parte din Pobroteți, a patra parte din Cermena.

O a patra parte din Voitinăuți cu înpărțală din 7253 Mai 29 între logof. Sandul Sturza și alți arătându-să între altele și părțăle de mai sus în parte d-lui Sandu Sturza. Din dovezile arătate lămurindu-să moșiile și părțile numite mai sus a d-lor sale boerilor Sturzăști nepoți Sandului Sturza logof. de pe care trag d-lor moștenire, înștințăm ca să bine voești Ex.-ta să li să întareasca stăpânire. Și fiindcă aceste moșii și părți din pricină că nu ave d-lor scrisorile aice mai înainte de vănzare venitului moșiilor nu era lămurite s au dat în vănzare de către Divan pe anul acesta în țănere boerilor Sturzești puind d-lor depozet pentru moșiile căte au fost știute în tabla visteriei 9138 de lei 40 de bani pe giomătate ce dintăi acestui anu, care acele moșii și părți sănt din no. a 38 de moșii după izvodu comitetului supt no. 2 să să de știre visterii ca din banii arătați ce sănt depozet oprind căt să cuvine după analoghie pentru lefile comitetului, ceelalți bani să-i ntoarcă d-sale. Iar pentru banii giomătate anului ce de pe urmă își vor lua d-lor banii de la orăndatoriu stăpănindu-le ca pe drepte moșiile d-lor sale. 1809 Avg. 4.

Gavriil M tropolit și Exarh

Costant. Ghica logof. Constantin Balș logof.

VIII[1].

Către... Cușnicov Divanul Cnejii Moldovii.

Cuvioșia sa arhimandritul Grigorie egumenul mănăștirii din Eși a sfăntului Savva au arătat adeverință iscălită de d-lor boerii

1. „Dela" nr. 1391/1809. Arhiv. Senat. Chișinău.

de la comiteliol cercetării, cuprinzătoare de scrisori ce ari mănăstire pentru giomătate din moşie Ceabrăul din ţănut. Hotinului, carea cercetându-se şi de noi s'au văzut zapis din 7206 Iulie 1 prin care au vândut Gavriil Brăescul sat întreg Ceabrăul lui Savva starostile de neguţitori din Eşi şi lui Adam Răizul fratile lui Tudori neguţătorul. Scrisoare de la Savva starosti de neguţători arătând că împreună cu Adam Raizul au cumpărat satul Ceabrăul de la Gavril Brăescul stolnic şi mergând Adam Răizul de aice au rămas scrisorile moşii la numitul Savva scriind că ori când a veni ori ficior lui Adam sau nepoţi lui se aibă a scoate acele scrisori de faţă şi să fie părtaşi pe giumătate. Scrisoare de la Savva starosti de neguţători cu cuprindere că o moşie Ceabrăul ce an cumpărat-o de la Gavriil Brăescul au dat-o o danie la mănăstire din Eşi a sfăntului Savva.

Carte de la comendantul de Hotin dată mănăstirii să stăpăniască satul Ceabrăul. Scrisori din 1773 Mart 20 de la banul Mihalachi Jora cuprinzătoare că dovedind cum că giomătate din moşie Ceabrăul este a sa cumpărată de moşul seu Antohi Jora logofăt de la Leon ficiorul lui Adam Raizul s'au învoit cu mănăstire svăntului Savva cum să urmează luarea venitului. Aciastă moşie fiind amurită mai înainte de vânzare venitului moşiilor este arătată de comitet la izvodul supt No. 1 din cari după scrisorile de mai sus s'au dovedit că giumătate este a numitei mănăstiri. Şi înştiinţăm ca să binevoeşti Ex-ta a i să întări stăpânire.

Gavriil Mitropolit şi Exarh
Const. Ghica logofăt Sandu Sturza hatman.
Constantin Balş logofăt.

IX [1].

Către... Cuşnicov... Divanul Cnejii Moldovii.

D-lui Toma Sandulachi au arătat adiverinţă iscălită de d lor boerii de la comitetul cercetării cuprinzătoare de scrisori vechi, pentru moşăi din ţănut Hotinului, care cercetându-să şi de noi, pentru Nihoreni moşăe întreagă aceste scrisori.

Scrisoare din 7173 Mai 17 de împărţală între şăse făciori a lui Ifrim Hăjdău arătând între alte în parte lui Gheorghe Hăjdău

1. In aceiaşi delă.

și giomătate din moșăea Nihorenii la Nistru în țănut. Hotinului și satut Păşcăuțai în trei, iar giomătate din Nehoreni în parte surori sa Mariei. Zapis din 7174 Apr, 19 dela Marie fata lni Ifrim Hăjdău prin care au vândut fratele său Gheorghe Hăjdău giomătate de sat de Nihoreni ce sănt la Nistru în țănut. Hotinului. Zapis din 7216 April 20 dela Vasăle Hăjdău armaș făciorul lui Gheorghie Hăjdău arătând că au fost vândut lui Toma Neguțitoriol satul Pâșcăuți și pe urmă viind meșihăsa cu testamentul tătăni-său, scriind că au dat ei acest sat. Și luându-o cu giodecată Toma Neguțitoriol l-au strămtorit pentru bani și el i au dat satul Nicorenii cu vad de moară stălpit despre alte hotară. Au arătat și pentru Berestăe moșăei întriagă aceste scrisori. Zapis din 7188 Dechembr 31 de la Grigorie Hăbășesc ce au fost hatm. i Miron Stărce părcălabu i Vasăle, Ștefan și Pavăl fecioru lui Ivan Habășăsc cu cuprindere, că vărul lor Grigoraș ficiorul lui Gheorghiță Prăjăscu fiind datorio cu 900 lei la capit. Ioan Stroescu ave pus zălog acest sat. Pe urmă s'au învoit cu Ioan Stărce capit. și i au dat satul Berestăe, fiind zapisul încredințat de boerii cei mari. Zapis din 7203 Julie 17 de la Diiamanta soțăe lui Ivan Stroescu armaș prin care au vândut lui Toma Neguțitorio din Eși sat întreg Berestie la țănut cu trii heleștei și vaduri de moară, încredințat fiind zapisul de boerii cei mari. Dintr'aceste de mai sus dovezi ni am adiverit cu numitele moșăe Nihorenii și Berestăe sănt a d sale Toma Sendulachi lamurite după izvodu comitetului supt No 1. Pentru care înștiințăm ca să binevoești Ex-ta să-i să întărească stăpânire asupra lor.

Gavriil Mitropolit și Exarh
Const. Ghica logof.
Constantin Balș logof. Sandu Sturza hatman.
1809
Avg. 10

X [1].

Către... Cușnicov dela Divanul Cnejii Moldovii

D-neaei Mariea Micleasca au arătat adiverință iscălită de d-lor boerii comitetului cercetării cuprinzătoare de scrisori vechi pentru giumătate din moșiea Cerbiceni, ce are în țănutul Hotinului care cercetându să și de noi, s'au văzut scrisorile de mai gios. Zapis

1. „Dela" nr. 1390/1869. Arhiv. Senat. Chișinău.

din 7143 Ioni 25 dela Simion Pilipovschi și soție sa Marica fata lui Ionașcu Darman nepoată lui Vrăncean, arătând că feciorii lor Vasile și Ionașcu au predat pe Isai Cămărașu; și hotărând giudecata ca să piară ca niște făcători de rău, au dat ei giumătate de sat Cerbicenii cu iaz și cu mori în obărșia rădiolui Drabiștea la ținutul Hotinului lui Isai Cămărașu pentru ficiorii lor, asupra căruea zapis este și ispisoc de întăritură de la Domnul Vasile VVd din 7144 Sept. 15. Mărturie hotarnică din 7171 Sept. 13, dela Rugină vornic i Marcu cu feciorul lui Neculai Sălitrariol, cum au ales jumătate de sat Cervicenii lui Solomon vist. celui mari, și jumătatea ce din gios lui Grigoraș pah. celui mare strămoșul d ei paharn. Măriuții Micleasca, de pe care trage cu moștenire d ei această parte. Din dovezile aceste lămurindu-să giomătate dintr'această moșie a d-ei păhar., înștiințăm pe Ex-ta ca să bine voești a i să întări stăpânirea pe această giumătate din moșia Cerbicenii, fiind dată d-ei dela Divan în stăpânire după izvodul Comitetului supt no. 1 1809 Avgost 24

Costache Ghica logofăt, Constantin Balș logof.
Sandul Sturza hatman.

XI [1].

Către... Cușnicov dela Divan.

(rupt) D-lui Costache Ghica biv vel logof. au arătat adiverință iscălită de d. lor boerii dela comitetul cercetărei cuprinzătoare de scrisori vechi, ci are asupra moșii d sale din ținut. Hotinului, cari cercetându-se și de noi, s'au văzut scrisorile și s-au însemnat din trânsele aicea acele mai cu temeio, ce după moștenire de pe niamul soției d-lui: înființază a stăpâni moșiile de mai jos înse, moșiile întregi Medvica, unde ieste târgul ce se numește Podul Lipcanilor și Nebulavca, unde ieste satul, ce se numește Hlina, cu aceste scrisori. Zapis de la Grigorie Urmeziul prin care au vândut lui Grigore Ureche vornic cel mare jumătate de sat Medvica pe Prut în ținut. Hotinului, asupra cărue ieste și ispisoc din 7162 Dechem. 4 de întăritură dela Domnul Vasile Vodă. Zapis din 7153 Mart 28 dela Lupul Tăutul și fimeea lui Elena fiica Odochiiei Angheloaei, nepoată Măricăi, prin care au vândut lui

1. „Dela" cu numărul rupt 1800 Arhiv. Senat. Chișinău.

Ureche vornic cel mare jumătate din a șesa parte de sat Medvica, asupra cărue ieste mărturie dela boerii cei mari. Și ispisoc de întăritură tot dintr'acel an și zi dela Domnul Vasile VVod. Ispisoc din 7153 Iulie 15 dela Domnul Vasile VVod de întăritura lui Grigorie Ureche vor. pe a trie parte din jumătate de sat Medvica, ce au cumpărat de la Ana i Măricuța și alți frați a lor ficior lui Grigorie, nepoți lui Grozav.

Ispisoc din 7154 Dechembr. 26 de la Domnul Vasile VVod întăritură lui Grigorie Ureche vorn. pe a trie parte din jumătate de sat Medvica, ce au cumpărat de la Vasile fecior Turcului i frati seu Simeon și Crăstea frate cu fimeea lui Mărica.

Scrisoare din 7173 Febr. 1 dela Ionașcuțe post. i fimea lui Măricuța, arătând cum s'au tocmit fratile lor Dumîtrașc vist. pentru un sat anume Medvica i Nebulavca, ci li au fost danie de la Vasile Ureche, ca să ție în doaă acele siliști. Zapis din 7179 Avg. 20 dela Ionăscute post. i fimea lui Măricuța prin care au vândut lui Dumitrasc pit jumătate de sat Medvica, ce au avut de la Vasile Ureche.

Mărturie din 1774 Ioni 30 di la (rupt) de la boerii Divanului Spătarului Iordache Cantacuzin, pe sat întreg Medv (rupt), ce se cheamă Hlina, după dovada mărturii din 7169 Noembr. 1 a lui Ioan Prăjescul vel vorn.

Moșii întregi Resteul, Romăncăuți, Carlacău, Marcovățul, Hlinae și pol sat Măndăcăuții cu aceste scrisori:

Ispisoc din 7128 April 12 de la Domnul Gașpar VVod întăritorio lui Coste Boceoc vel vorn. de țara de jos pe moșiile de mai sus.

Un catastis din 7175 Sept. 1 iscălit de Toderașcu vel vist. de moșiile ce au avut, în care sănt trecuți și acești de mai sus cu arătare de la cine au fost luați și la ce loc sănt aceste moșii. Hăncăuții moșie întriagă cu aceste scrisori: Carte din 7165 Sept. 20 de la Domnul Ilieș. Alexandru VVod cătră Ioan Ciurariol, arătând ca s'au părât Suduc din Hoconești cu Toader Jora slug. zicând Suduc că are o parte în Hăncăuți și o inpresoară Jora. Iar Jora au arătat drept și zapisc pe tot satul, răspunzind că Suduc nu are acolo moșie. Se poroncește Ciurariolui să cerceteze. Doaă înștiințări de la un Roman Părcălabul de Ștefănești, una cătră Vodă, alta cătră vel logof. cum că după cartea domnească au cer-

cetat şi nu s'au aflat nimine să ştie că ar fi avut Suduceştii parte în Hăncăuţi. Iar Jora pe cât loc îi scriu dresile, ce are de cumpărătoare dela părinţii lui şi de dânsul, s'au aflat pe tot satul cumpărat.

Carte din 1774 Maio 15 de la Divan către Angheluţa Tabărţi biv v. vist poroncindu i se să de moşie Hancăuţii în stăpânire spăt. Iordache Cantacuzin, după care ieste şi un răvaş a lui Tăbărţi către părcălabii de Hotin, arătînd că moşia Hăncăuţii cu judecata au eşit de la dânsul la spat. Iordache Cantacuzin. Ianiovca moşie întreagă cu scrisoare din 7170, Maio 15 de la şoltuzul şi 12 pârgari din târgul Hotinului cu pecetea oraşului a (rupt) înaintea lor Grigorie ginerile lui Ianicic şi (rupt) fata lui Ianicic au vândut lui Gheorghe Şeptelici (rupt) Savii ficiorul lui Constantin din Comăneşti cu (rupt) vândut lui Dumitraşc vel pitr. jumătate de sat de Hruseuţi, în ţănut. Hotinului, care Hruseuţi dintr'un ispisoc din 7113 de la Domnul Ieremie Movila VVod, ce l-au arătat un Toderaşcu sin protopopul Iacov ot Soroca, se adiveresţ că ieste la Prut cu loc de heleşteu şi cu moară în gârla Medvica si nu poate a trage cu acest numc pe o moşie Hruşavăţul, ce ieste la Nistru, care s'au dat în stăpânirea acelora, ci au arătat vrednice dovezi asupra ei.

Giumătate din moşie Varaticul ce ieste o parte pe ţănut Eşi şi o parte în ţănut Hotinului, cu o împărţala din 7229 Fcbr 15, făcută între clironomii lui Toderasc Jora sluger şi a soţiei sale Valilca, la care împărţală în partea Aniţei Joroaei între altile ieste şi jumătate de sat Varaticul, şi o trage d-lui logof. cu danie de la Joroae.

Mărcăuţi moşie întriagă ce s'ar fi numit Balcăuţii de gios după copie de pe o împărţaiă de moşiile Mironeşti, în care între altile în partea lui Nicolai fică (!) protosocrul d-lui logof. ieste arătat şi satul acesta.

Coşulenii moşie întreagă cu aceste scrisori: izvod iscălit de fii lui Costin hatm, în carile scriind cum s'au aşezat între dânşii pentru părţile fieştecărue, se arată în partea lui Velicico între altele şi satul acesta la Hotin. Scrisoare din 7165 Iulie 10 tij iscălită de fii lui Costin hatm, în care se să arătă giumătate de sat în partea Iancului, şi giumătate în partea Elenei; şi altă scrisoare iarăşi iscălită de fii lui Costin hatm. ce arată acest sat în partea lui Costantin Cărăcaş ginerile lui Costin hatm. Giumătate de sat

Mihalcăuții cu diiata din 7120 Sept. 22 a lui Iancul Costin vel armaș arătându că au dat frățăni-seu lui Velicico a patra parte dintr' acest sat, iar a patra parte au dat-o nepotului seu lui Costin fiiol surorei sale (rupt) boerii Cazamireşti pentrn cealaltă parte de sat, se arată că sănt pe apa Viliei lângă Mlenăuți. Din dovezile arătate lămurindu-se moșiile și părțile de mai sus a d-lui logofătului Costache Ghica de pe familie Cantacuzineștilor i a Mironeștilor neamul soției d-lui, de pe care trage cu moștenire, cum și de pe niamu Jorăștilor cu danie, înștiințăm ca să binevoești Ex ta să să întăriască d lui stăpânire asupra lor. Și fiindcă dintr'aceste moșii de mai sus unele s'au vândut de cătră Divan adică lei 1303 Hâncăuții ce se numesc în tablă Bădragi, 3120 Ianuvca ce se numește în tablă trii sate, anume Capleuca, Dărăbanii și Anadolu, 1150 jumătate de Măndăcăuți, fiindcă cealaltă jumătate este a Cazamireștilor, 5573 cu această somă s'au dat acesti moșii în ținere d-lui logof., puind d-lui depozit 2786 lei 20 (rupt) visterie pe giumătatea cea dintăi acestui (rupt) după izvodul comitetului supt (rupt) trecuți în celi 38 demoșii. Să (rupt) visteriei, ca din banii arătați, ci sănt (rupt) oprind cât se cuvine după analoghie pentru (rupt) Comitetului, ceeilalți să i întoarcă d-lui. Iar pentru banii pe giumătatea anului cea de pe urmă îi va lua d-lui de la orândătoriol, fără a mai fi d-lui îndatorit cu ceva la visterie. Și de la anul viitorio va întra d-lui în deplină stăpânire tuturor moșiilor de mai sus.

1809 Oct.

Gavriil Mitropolit și Exarh

Constantin Balș logof. Sandu Sturza hatman.

XII. [1]

Cătră... Cușnicov Divanul Cnejii Moldaviei.

D lui vorn. Teodor Balș au arătat adiverință de d-lor boeri dela comitetul cercetării cuprinzătoare de scrisori ce are pe părțile de moșie a d-sale din țănutu Hotinului, care cercetându-să, de noi, s'au văzut scrisori pe părțăle de mai gios.

Pol sat Corfănțăe cu aceste scrisori diată din 7169 Apr. 20 a Radului Stolnicului prin care au dat aciastă moșăe întriagă danie soțai sale Eliana fata Draguțăscului,

1. „Dela" nr. 1396/1809 Arh. Senat. Chișinău.

Ispisoc din 7173 Apr. 18 dela Efstratie Dabija V-vod întaritorio Elenii soțai Radului Stolnicului să stăpăniască după diata bărbatului ei.

Scrisoare din 7200 Apr. 5 prin care Eliana soțăe lui Dumitrașcu Boul Jace (?) spre care l-au avut al doile barbat, au dat ginerilor ei Preda Palade și Gheorgbie Mozoc între altele și moșăe Corfanțai.

Diiată din 7222 Iunie 7 a Saftei Morozesei fata lui Dumitrașcu Boul și a Elenii, ce au făcut fiicilor sale sale Gofița soția lui Negoiță Ciodin și Mamei pe care au țănut-o Dănilă Giorgiovanul prin care între altele (rupt) o a patră parte din sat lui Negoiță Ciodin din care trage d-lui vorn. Balș cu cumpărătură și o patra parte o trage iarăși d-lui vorn. (?) cu ace cumpărătură în potriva altor părți de moșăie a lui Ciodin ce l-au vândut Giorgiovanul cum arată anaforaoa Divanului din 1765 Apr. 25: După giudecata ce au fost între niamul Giorgovanului și între niamul lui Ciodin încheindu-să giumătate de sat a d-sale vornicului, iar ceelaltă giumătate de le-au fost împarte lui Preda Palade ci au țănut pe Agafița sora Saftei Moțicese, și de pe Preda au tras-o cu osăbită scrisoare medeln. Tănasa Feștilă moștenire de pe niamul acela.

Parte din Cincicani ci să număsc și Telicani lângă Corfăuți cu parte Giorgiovanului, după diiata pomenită mai sus din 7222 Iuni 7, parte din Șărbaca și parte din Căpoteni, cu zapis din 1789 Dechembr. 16, prin care monah Ionichie Ciodin și alțăi au vândut aceste părți împreună cu arătatele mai sus giumătate din Corfăuți și parte din Cincicani ci să număsc și Telicani la d lui vornic (rupt). Și fiindcă nu era lămurite mai înainte aceste moșii s'au vândut de cătră Divan venitul lor pe anul acesta, puind d-lui vornicu 1626 lei depozit la visterie pentru părțile d-sale, pentru giumătate ce dintăi acestui an, să se de știre visterii ca din banii arătați oprindu să căt să vor căde pentru lefile comitetului ceelalte să să de d-sale vornicului. Iar pentru giomătate anului ce din urmă va lua d-lui banii dela arandatori. Și dela anul viitorio 1810 va întra în deplină stăpănire pe părțile d-sale.

1809 Oct. 29.

Gavriil Mitropolit și Exarh.

Const. Ghica logof.

Constantin Balș logof. Sandu Sturza hatman.

XIII. [1]

Către Cușnicov dela Divanul Cn°jii Moldavii.

D lui boerul Ioan Criste și d-lui maiorul Ioan Canano și (?) vărul lui Vladislaș au dat adeverință iscălită de d lor boerii dela comitetul cercetării cuprinzătoare de scrisori vechi pentru părțile de moșii, ce au în ținutul Hotinului care s'au cercetat de către noi, și s'au însămnat dintr'ânsele aice acele, ce mai cu temei înștiințază dumilor sale Ștefan Tăban, părți de moșii, ci să însamniază mai jos însă.

A patra parte din Mihalcăuți cu aceste scrisori adică ispisoc din 7158 Maio 8 dela Domnul Vasile V-vod întăritorio lui Ștefan Tăban pe parte din Mihălcăuți din cutul de gios pe giomătate, care să înțălege a patra parte din tot satul, cu locuri de iazuri și de mori pe părăul Viliei, ce au cumpărat dela rudenie sa Nicolai Silistrariol, care și Silitrariolui i-au fost cumpărătură dela Simeon Pilipovshi unchiol lui Tăban. Mărturie din 7173 Avgust 11 de la Marcul ficior lui Nicolai Silitrariol și de la alții, arătând cum au îndreptat hotarul între Mihălcăuți și între Mlenăuți. Carte din 1773 Iulie 8 de la Divan dată șetrarului Ilie Crâste, cum că are parte la Mihalcăuți în partea de gios. Această moșie Mihalcauți după o mărturie din 1789 Iulie 5 dela medeln. Ioan Pilipovschi să adiverește că să numește satul Tăbanul, și cu acest nume este trecută și la tabla visterii.

A șesa parte din satul Culicenii cu aceste scrisori. Zapis dela Ștefan Popele ficiorul Saftii din Tălhărești, cu care au vândut lui Ștefan Tăban a trie parte din jumătate de sat Culicenii pe Drabiște în ținut. Hotinu ui.

Carte din 7179 Iulie 13 dela Domnul Duca V vod dată lui Ursachi vist. și ficiorilor lui Tăban sa aibă a lua de a zăce de pe a trie parte din tot satul Culicenii ot Hotin.

Scrisoare din 7179 Ioni 13 dela Ursachi vist pe a trie parte de sat de Culiceni din ținut Hotinului, arătând că pe giomătate din ace a trie parte, adică a șesa parte din tot satul este a ficiorilor lui Taban.

Răvaș din 1772 Iuni 3 de la răposatul logof. Lupul Balș către vornic de Calicăuți din ținut. Hotinului, poroncind pentru

1. „Dela“ nr. 1397/1809. Arhiv. Senat. Chișinău.

a şesa parte din Calicăuţi, ce este a şetrarului Ioan Crăste, să să de la omul său.

Carte (rupt) la Divan dată (rupt) între altile şi pentru (rupt) de sat din Culiceni.

Din aceste s'au lămurit ca a patra parte din satul Mihalcăuţi cu locuri de iazuri şi de mori pe Viliea care acum să numeşte Tabanul şi a şesa parte din moşiea Culicenii ce să numeşte Colicăuţi este a d-sale pah. Ioan Crăste i maiorul Ioan Canano şi vărul sau Vladislas cu neamurile d-lor din Ştefan Tăban. Înştiinţăm ca să bine voeşti Ex. ta să li să întăriască stăpănire asupra lor. Şi pentru venitul acestor părţi pe anul acesta pentru partea din Culiceni ce să numeşte Colicăuţii, fiindcă această moşie după izvod comitetului subt no. 1 s'au dat în stăpănirea d-lor boerilor Bălşăşti, fii răposatului logof. Lupul Balş îş vor trage d lor parte din venit cât li să va cădea pe a şasa parte a d-lor, iar pentru venitul din Mihalcauţi a patra parte pe anul acesta nu vor pute lua ceva, căci această moşie ne fiind bănuită mai înainte de vânzare venitului moşiilor s'au vândut venitul ei de către Divan supt nume de moşiea Tibanu cum este arătată în tabela vistieriei, fiind arătată cu acest nume la izvodul comitetului supt no. 3 în numărul a 33 de moşii ce nu s'au arătat stăpâni asupra lor, şi banii venitului acestii moşii s'au oprit în visterie după pontul al 6 din predlojănie Ex. tale din 22 April supt No. 1358. Dar dela anul viitorio 1810 după ce s'a plini vadeaoa din contractul vânzării pe anul acesta, vor putea întra în deplină stăpânire pe părţile d lor din numitele moşii după dovezile ce acum s'au arătat.

1809 Noembr. 15.

Gavriil Mitropolit şi Exarh

Const. Ghica logof. Constantin Balş logof. Sandu Sturza hatman.

XIV [1].

Mănăstirea Slatina . . . . (rupt) cuprinzătoare de scrisori vechi . . . (rupte) moşii ce are mănăstirea în ţănut Hotinului, care cerceţându-se s'au văzut de noi scrisorile şi s'au însămnat din trănsele aicea acelea, ce înfiinţază mai cu temeio la stăpânire numitei mănăstiri moşiile de mai gios: Săncăuţii, Săchitna şi Sărince moşii întregi cu aceste scrisori:

1. „Dela“ nr. 1398/1809. Arhiv. Senat, Chişinău.

Două ispisoace unul din 7245 Mart 27 dela Domnul Grigorie Ghica Vvod bătrânul. Altul din 1764 Dechembre 15 de la Domnul Grigorie Alexandru Ghica Vvod întărind mănăstirei Slatinei pe aceste moşii după hotarele lor însămnate împrejur pe unde se desparte de către alte moşii megieşite numindu le de ţănut Cernăuţului, care în vremea acea era de Moldova. Iar despre ţănut Hotinului arată ca ieste paraul Rachitnii. Şi cât loc trece din numitele moşii piste acel părâu în ţănut.. Hotinului nu l'au hotărît atuncea, fiind acest ţănut supt ţinerea Turcilor, adeverind numai că părâul trece prin satul Rachitca, prin Colinaţu şi prin Răucăuţi, scriind ispisocui acesta, că scrisorile vechi, ce au avut mănăstirea pe moşile aceste şi pe alte moşii s'au fost pierdut mai înainte dela mănăstire. Ş'apoi după mărturisire moşinaşilor dela moşiile megieşite încredinţându-se Domnie că moşiile mai sus numite sănt drepte a mănăstirii şi le au stăpănit din vechie, întăreşte tot mănăstire să le stăpănească în toate hotarale drepte a lor. Ordin din 1771 Maio 19 dela graf Romenţov pentru moşiile Colincăuţăi, Colineţul, Rechitca şi Raucăuţii din ţănut Hotinului să se de în stăpănire mănăstirei—Scrisoare din 1772 Ghenar 15 dela ieromonahul Naftanail Şeptilici proim igumen dela mănăstirea Râşca, ce era atuncea în vrâstă de 75 ani, prin care mărturiseşte, că fiind el călugărit din copilărie la mănăstire Neamţului, au fost când era tânăr la moşul său Ionicăie Abăza, ce s'au aflat igumen la mănăstirea Slatina, şi ştie că au mersu cu moşul său şi cu alt monah bătrân de acolo de au strâns venitul moşielor Colincăuţăi, Rachitna, Colineţul, Răncăuţii şi Rarince ce se ţinea într'un hotar una lângă alta. Şi la ace vreme se stăpâne de mănăstire, aşa adecă: moşie Rărince cu parte din Rachitna, din Colineţu şi din Răncăuţi până în părâul cel mare, care trece prin acest sat. Iar peste părâu stăpâne Turcii cu raiaoa Hotinului. Dar satul Colincăuţi măcarcă iste o parte piste părâul cel mare spre ţănut Cernăuţului, însе era tot satul cuprinsu în raie supt stăpânire Turcilor. Şi au auzit atuncea dela oameni bătrâni spuind că până a nu (rupt) scrisoare din 1771 a Episcopului (rupt) de la Rădăuţ către comendantul de Hotin încredinţând pentru moşiile aceste că sănt a mănăstirii. Deci din scrisorile pomenite şi actile următoare acelora, care cuprind cu arătare mai pre larg la adiverinţa comitetului, s'au lămurit moşiile Săncăuţii, Săchitna, Sărnice, Chilinetul şi Colincăuţii drepte a

mănăstirii Slatinei. Şi înştiinţăm ca să binevoeşti Ex-ţa a se întări mănăstirei stăpănire asupra lor, avându-le luate de la cercetare după izvodul comitetului supt nr. 1.

L 1809 Noembr. 19.

Gavrii Mitropolit şi Exarh
Const. Ghica logof. Constantin Balş logof. Sandu Sturza hatman.

XV [1].

Către. . . Cuşnicov de la Divan.

D-lui medeln. Toma Gane au arătat adiverinţă iscălită de d lor boeri de la comitetul cercetărei cuprinzătoare de scrisori vechi pentru părţi de moşii, ce are în ţănut Hotinului, care cercetându se de noi s'au văzut scrisorile şi s'au însămnat din tránsele aice acele mai cu temeio de pe familie Ciolpan niamul medelnicerului înfiinţază la stăpănire dum-sale parte din moşiile de mai gios, adică trii părţi şi o parte, ce se va mai alege din a patra parte din moşie Bilăuţii cu aceste scrisori. Scrisoare din 7171 Iulie 13 de la Lupaşcu i frati său Dumitraşcu fii lui Grigoraş Prăjescul arătând cum s'au învoit cu igumen mănăstirii Golia, dând mănăstirei (din patru bătráni, ce umblă satul acesta) trii bătráni, şi din al patrile bătrán o parte, care au cumpărat o un chiul lor Ioan Prajescul vorn., aceasta au dat o pentru jumătate din moşie Gurbăneştii de la ţănut Hărlăului, ce au fost dat-o Post. Iorga darul la mănăstire şi post. Iorga au avut-o cumpărată de la Ioan Prăjescul şi în urmă au fost eşit cu prieină. Carte din 1774 Martie 19 de la Divan, arătând judecata ce au fost între igumenul de mănăstire Golie şi între slug. Vasile Carp ginerile lui Ciolpan pentru trii părţi şi mai bini dintr'acest sat, dându-se dreptate slugerului Carp, fiindcă mănăstire Golie s'au dovedit atuncea că ave la stăpănire moşiea Gurbăneşti întriagă, să stăpăniască acele părţi. Giumătate de sat Volcineţul cu carte din 1784 Maio 5 dela Divan (rupt) stăpăniască jumătate dintr'aceasta după o înpărţală din 7143 Avg. 2 între fii Ghenghi logofătului şi un ispisoc din 7144 Ghen. 1 dela Domnul Vasile Vvod întăritorio asupra înpărţalei, ce s'au văzut atuncea. Şi din alte scrisori s'au adiverit acum, că Ciolpan au fost ginere Ghenghii logof. Deci din scrisorile ară-

1. „Dela" nr. rupt. 1809 Arh. Senat. Chişinău.

tate şi alţile mai vechi în numele Ghenghii logof., ce sănt trecute cu cuprindere pre larg la adiverinţa comitetului, s'au lămurit trii părţi întregi, şi din a patra parte o parte din satul Bilăuţii, şi jumătate din satul Volcineţul a d-lui medelnicerului Toma Gane. Înştiinţam pe Ex-ţa ca să binevoeşti să i se întărească stăpănire asupra lor. Şi fiindcă mai înainte de vănzare venitului moşiilor aceasta nu era lămurită, s'au văndut de către Divau venitul lor pe anul acesta cu 805 lei. Volcineţul ce iestă la al doile izvod a comitetului în numărul moşiilor supuşilor austriaceşti din Bucovina după arătarea K. K aghenţiei şi 2320 Bilăuţiii numindu să Ghilăuţii la al (lipsă) izvod a comitetului în numărul moşiilor celc în părţi nehotărăte şi bani stau depozit la visterie. Să se de ştire visteriei ca pentru banii ce se cuvine medelnicerului oprind dintr'ănşii după analogon pentru lefile comitetului, ci lalţi bani să se de dumi-sale.

1809 Dechem. 3.

Gavriil Mitropolit şi Exarh.

Const Ghica logof. Constantin Balş logof. Sandu Sturza hatman

XVI [1].

(rupt mult) cuprinzătoare . . . pentru părţi de moşie, ce au în ţănutul Hotinului de pe tatăl lor Ilie Holban, care cercetăndu-se de noi, s'au văzut scrisori pe aceste părţi. Jumătate din moşie Stroeşti cu carte din 726[illegible] Iunie 20 a Domnului Ioan Teodor Vvod de judecata, ce au fost între Ilie Holban şi între Grigoraş Volcenschi pentru moşie aceste, arătăd că după ispisocul din 7176 Avgst 23 a Domnului Ilieş Alexandru Vvod întăritorio asupra unei hotărături făcută în vreme acea, s'au înpărţit atunce jumătate de sat la niamul lui Holban şi jumătate de sat la niamul lui Volcenschi hotărănd şi numitul Domnu Ioan Teodor Vvod tot aşa să stăpăniască, mai scriind că după ce s'au făcut raiaoa s'au luat dintr'această moşie o bucată de loc şi de la Volcinschi şi dela Hölban în parte raelei, însе s'au aflat luat mai mult loc din parte lui Holban. Carte din 1772 dela comendantul de Hotin dată lui Ilie Holban să stăpănească parte căt ieste la Hotin din moşie Stroeşti. A trie parte din satul Costicenii cu carte din 1773 Noembrie 18 de la Divan iscălită de logof. Lupul Balş şi alţi boeri

1. „Dela" 1401/1809. Arh. Senat. Chişinău.

dată lui Ilie Holban să stăpăniască această parte după un zapis din 7162 Avg. 12, ce s'au văzut atunce dela un Grigorie şi Andrei vornicei (rupt) zalogitură lui Procopie fiiol lui (rupt) din Dersca moşul lui Ilie Holban de pe Stroescul. Deci din dovezile aceste s'au lămurit jumătate din moşie Stroeştii, şi a trie parte din Costiceni a clucerului Ilie Holban cu fraţii sei şi înştiinţăm ca să bine voeşti Ex.-ţa să li se întărească stcpănire aceasta părţi şi din venitul acestor moşi ce s'au vândut de către Divan pe anul acesta adecă 4600 lei Costicenii, care ieste în al doile izvod a comitetului, pentru care au pus ţăitorii aceştăi moşie banii depozit la visterie, să se de ştire Visteriei ca din banii arătaţi oprindu-se căt se cuvine pentru lefile comitetului, cielalţi căţi s'or face pe o a trie parte să-i de numitului Ilie. Iar pentru Stroeşti fiindu trecuta această moşie în al triile izvod a comitetului în numărul a 33 de moşii, banii venitului ei pe acest an nu poate să-i ea rămănând în cheltuelile Visteriei pământeşti după al şesile pont din predlojenie Ex.-tale dela 22 April supt. nr. 1358.

1809 Dechem. 15.

Const. Ghica logof. Constantin Balş logof. Sandu Sturza hatman.

XVII [1].

[Actul rupt]—partea Liciulesei şi a lui Toader (rupt) din Nilipăuţ asămine, care (rupt) şi de noi, s'au văzut scrisorile acele: un zapis din 7122 Iunie 20 dela Grigorie feciorul lui Milie, nepot Maricăi, strănepot lui Drăgşun, cu care au vândut rudeniei lor lui Malic fecior lui Griga, ginerele lui Liciu a patra parte de sat de Cotela cu loc de heleşteu de către Nilipăuţi. Carte dela Vasilie V-vod din 7152 August 2 de pâra ce au fost între Malic ginerile Liciului şi între Severin Latiş i nepotul seu Grigorie ficiorul Gafiei pentru a patra parte de satul Cotela, întărindu-se să stăpăneaască Malic ace parte cu loc de heleşteu. Zapis din 7156 Maio 27 dela Toader Şerban i soţie sa Manea fata Frosinei nepoata Batcului (?), cu care au vândut nepotului lor Toader Părvul a patra parte din satul Nilipăuţii.

Carte din 7179 Iulie 22 dela Domnul Duca V-vod dată lui Vasilie Popenco din Cotela ca să stăpăniască în Cotela şi în Nilipăuţi părţile, ce se vor alege a Liciulesei şi a lui Sobeci, pentru

1. „Dela“ 1402/1809 Arh. Senat. Chişinău.

alte părți a lui Popenco (rupt) arătând spiță că Toader Părvu au fost nepot lui Malic, și Vasile Popenco au fost giner lui Toader Părvul. Și înștiințăm ca să bine voești Ex. ta a se întări d-lui Vel armaș Constantin Bodescul cu niamur (ele sali) din Popenco stăpănire pe părțile aratăte din numitele moșii. Și pentru (rupt) parțăi din Cotela au sa-și tragă parțile ce li se cuvine, dela paharniceasca Mane Fo . . . . care au luat dela visterie banii, ce . . . . depozit pe anul acesta și s'au îndatorat să răspundă din trănșii, cați se cuvine și celorlalți părtași în moșie aceasta.

Iar pentru partea de Nilipăuți, ce ieste lăngă hotarul Cotelei, nefiind sat pe această moșie rămăne, când vor merge hotarnicii rănduiți să li aleagă parte după scrisori, fiind aceasta moșie afară de alți Nilipăuți ce sănt pe apa Viliei.

1809 Dechem. 29.

Const. Ghica logof. Constantin Balș vornic. Sandu Sturza hatman.

XVIII. [1]

Cătră... Cușnicov Divanul Cnejii Moldovii.

Cinstit d lui spăt... Teodor Balș au arătat adiverință iscălită de d lor boerii dela comitetul cercetării cuprinzătoare de scrisori vechi pentru moșii întregi și părți de moșii, ce au în ținut. Hotinului, care s'au cercetat de noi și s'au însemnat dintrănsele aice aceste căte prin moștenire de pe strămoșul com. Bălan și de pe familiea boerilor Jorești înștiințază la stăpănire d-sale moșiile și părțile de mai josu.

Părți de Săngereni cu două zapise, unul dela popa Grivca și preutiasa s i Anghelina, cu care au vândut comisului Bălan giomătate din a patra parte acestui sat, asupra căruia zapis este și carte din 7154 Februar 19 dela Domnul Vasile V-vod dată de stăpănire comisului Bălan, altu zapis din 7154, Ioni 22 dela Gaoe din Șăndreni i nepotu-său Mirea și mătușă-sa Sovna, cu care au vândut comisului Bălan a trie parte din a patra parte acestui sat.

Zapis din 7154 Ioni 26 dela Cazacul din Șăndreni cu care au vândut comisului Bălan a șășa parte din a patra parte acestii moșii. A patra parte din a trie parte din Bilăuți cu zapis din 7159 Maio 5 dela Gora ficiorul Săncăi din Bilăuți, cu care au vândut lui Ifrim Hăjdău a trie parte din a patra parte acestui sat.

---

1. „Dela“ nr. 1393/1806 Arhiv. Senat. Chișinău.

Volodenii moşie întriagă cu aceste scrisori: ispisoc din 7173 Avgust 12 dela Estrati Dabija V-vod de întăritură lui aga Sculi ginerile Jorii pe a patra parte dintr'acest sat ce au răscumpărat dela logof. Buhuşi. Zapis din 7177 Sent i dela Grigoraş Ciocârlie cu care au vândut cumnatului său Sculi armaşu a patra parte din tr'acest sat. Iar a patra parte o avut-o Sculi zăstre dela socrul lor Ggeo gi Jora părcălabul de Hotin.

Zapis din 7177 Ioni 20 dela Iremie şi soru-sa Tudosca cu ficiorii lor nepoţi Contii, prin care au vândut a patra parte dintr'acest sat Sculi armaşul închinându-să tot satu cu partea ce de zăstre.

Moşie Dolinenii cu Zapis din 7215 Mart 24 dela Lupaşcu Hăjdău, prin care au vândut acest sat cumnatului său Vasile Balş logof. după împărţale, ce au avut între dânşii. Doljocul moşie întriagă cu un izvod din 7222 Noembr. iscălit de Grigoraş Jora vist. de moşiile, ce au avut în care este arătat sat întreg Doljocul din ţănut. Hotinului, ce l-au avut zăstre de la soacră-sa Aniţa soţia lui Chiriac Sturza spăt. Carte dela Divan din 1773 Ioli 20 de judecată, ce-au fost între Gheorghi Sturza pah. şi între Vasile Balş stoln., pentru satul acesta, dându-să dreptu stolnicului Balş să stăpăniască moşiea.

Părţi din moşiea Cruhlicu cu aceste scrisori. Două zapisă dela Grigorcea Mihailaş şi Grigorcea ficioru lui Ionaş Bilav cu cari au vândut părţile dintr'acest sat lui Ifrim Hăjdău.

Zapis din 7154 Maio 9 de la Grigori din Cruhlic, cu care au vândut lui Ifrim Hăjdău din a patra parte de sat a trie parte în sloepul de gios.

Zapis dela Solomona fata lui Ion Vătavu cu care au vândut lui Ifrim Hăjdău din a opta parte a trie parte dintr'acest sat zapis dela Safta fata lui Fedor Leşie cu care au vândut lui Ifrim Hăjdău a opta parte din giomătate de sat.

Părţi din moşiea Forona cu aceste scrisori. Zapis din 7153 Maio 16 dela Nicoară Focencu cu care au vândut comisului Balan 18 stânjeni dintr'acest sat.

Zapis din 7153 Maio 16 dela Vasile Cornescu, cu care au vândut comisului Balan partea lui dintr'acest sat, ce au avut-o luată cu schimbu de la Vorlinschi.

Carte din 7177 Februar 8 de la Domnul Duca Vvod către hotarnici ca să aliargă toate părţăle din Forona a lui Constan Jora armaşul.

Trii părți din moșiea Tribuzănii care moșie o parte este în ținut Eșilor și o parte în ținut. Hotinului cu aceste scrisori.

Zapis din 7177 Februar 10 dela Alexandra soția lui Văsile Stărce vorn. și ficiorii ei Ursul, Ioniță și Ștefan, cu care au vândut a patra parte dintr'acest sat lui Costandin Jora armașul.

Isvod din 7222 Noembr. iscălit de Grigoraș Jora vist. pentru moșii ce-au avut, în care să arată și satul Tribujănii pe Ciohur, arătând că-i are de pe moșul său Jora.

Carte din 7230 Noembr. 9 de la Mihai Racoviță Vvod dată de stăpânire lui Constandin și Sandului ficiorii lui Grigoraș i Jora ist., în care să cuprinde și satul Tribujănii, și altă carte din Ioli 7 de la Costandin Mihai Cehan Racoviță dată lui Văsile Balș căpitanu și fraților lui pentru moșiea aceasta. Din dovezile arătate s'au lămurit moșiile întregi și părțile numite a d-lui spatarului Teodor Balș, și înștiințăm ca să bine voești Ex.-ta a să întări d-lui stăpânire asupra lor, și fiindu că din moșiile aceste, unile, care săntu în tabla vistieriei cu numile lor nu era lămurite mai înainte de vânzare venitului moșiilor, pentru aceea s'au vândut de cătră Divan venitul lor pe anul acesta, care săntu la izvodu comitetului supt no. 6 în moșiile arătate în părțile hotarăte însă.

Lei 3250 Forona
„ 2350 Bilăuții, ce să numesc Cilăuții.
„ 1906 Săngerenii, ce să numesc Săngerul.

Lei 7500 din care 3750 lei săntu puși la visterie depozit pe giomătatea cea dintăi acestui an. Să să de știre vistierii ca, ci să cuvine dintr'acești bani părțile d-lui spatarului dintr'aceste moșii oprind dintr'ănșii analogon pentru lefile comitetului, cealalți să-i de d-lui. Iar pentru venitul a trie părți din moșiea Tribujănii, nu poate să-l ea d-lui spătar, pe anul acesta, fiinducă aceasta moșie nu era lămurită mai înainte, și în tabla visterii să numește Horodiștea, și este arătate la izvodul comitetului supt no. 3 în număru a 33 de moșii, ce nu s'au cunoscut stăpânii asupra lor, a cărora bani rămăn în visterie după pontul al 6 din predlojăniea Ex.-tale de la 22 April supt no. 1358. Dar de la anul viitor 1810 va întra d-lui în deplină stăpânire pe toate moșiile și părțile dumisale, ce s'au lămurit precum s-au ararat.

Gavriil Mitropolit și Exarh
Costant. Ghica logof. Constantin Balș logof. Sandu Sturza hatman.

XIX [1].

Cătră... Cușnicov Divanul Cnejii Moldovii.

Cinstit d-lui Iordachi Canta biv. vel logof. de țara de gios pentru moșiile d-lui din ținutul Hotinului ci le stăpănești, au arătat adiverință iscălită de d-lor boerii dela comitetul cercetării mo șiilor, cum și scrisori vechi pe acele moșii, anume moșie întreagă, Rașcăuții, sau Rașcovul, moșie întreagă Malinții sau Malinița, moșie întreagă Ogorul, moșie întreagă Ocnica, sau Ocnița, moșia întriagă Levicții, ci să numește în tabla visterii Căsla lui Nețim, giomătate de sat Ocutul de gios, ci să numește în tabla visterii satul Balamuteuca, a trie parte din Cerlica mari, și a patra parte din Tribisăuți. Făcând acum cerire să i să întăriască asupra lor stapănire după putere scrisorilor ce s'au văzut de noi, adică suret de pe un ispisoc din 7164 Febr. 18 întăritorio lui Iordachi ce au fost vel vist ginerile lui Gavrilaș Măteeș logofăt pe cătăva moșie în cari se cuprind și aceste de mai sus în ținutul Hotinului, arătând acel boerio, (de pe cari trage d lui logof. moștenire moșiile de mai sus) cum că zapisele și alte dresuri ce au avut pe moșii de baștină și cumpărături toate au perit din mănăstire Dragomirna, când s'au prădat de Cazaci. Iar pentru schimbare numelor a giomătate de Ocutul de gios și ale Vintilor s'au văzut la d-lui aceste îndreptări adică o mărturie hotarnică din 1774 April 1 dela Ioan Mitescul și alții, arătând hotarele împregior a moșii giomătate din Ocutul de gios, și încredințând că pe aceasta este satul ci să numește Bălamuteuca, stăpănindu-se de d lui logof. Și în o știre de mai înainte supt acest nume după mărturirea din 1775 Avg. 16 dela boerii Divanului și altă mărturie din anul acesta 1809 April 9 de la trii neguțitori Vărtan Iacobovici, Iacob Atbeiovici armeni, și Leiba Dobruși jădov mărturisind că unde se cheamă acum Cășla lui Negim ei știu că este moșiea Livnții și țin minte de la o știre de mai înainte când o ave luată părinții lor cu anul dela d lui logofăt și că atunci nu ave alt nume decăt Levinții se chema. Iar cășla lui Negim s-au numit de pe un Negim turcul, cari mai în urmă s'au făcut cășla acolo. Deci din dovezile de mai sus ne-am încredințat că moșiile numite sunt

1. „Dela“ nr. 1382/1809 Arhiv. Senat. Chișinău.

drepte a d-lui și înștiințăm ca să bine voești Ex.-ta a să întări stăpânire asupra lor. Și fiindcă d-lui logof. au pus depozit la visterie 1437 lei 60 bani pe giomatate dintăi acestui an pentru moșie Balamuteuca, care s'au adiverit că este giomătate Ocutul de gios, și pentru Cășla lui Negim, ce s'au dovedit moșie Livinții, cari s'au vândut de catră Divan pentru nepotrivire numelor să-i dea știre visterii cum că s'au îndreptat ramăind a d. sale logofătului. Și din banii arătați oprindu-se după analoghie cât se va cădea pentru lefile comitetului, cealalți bani să-o dea d-sale logofătului.

Gavriil Mitropolit și Exarh
Constantin Balș logofăt
Sandu Sturza hatman

DIFERITE ȘTIRI

DIN ARHIVA CONSILIULUI EPARHIAL—CHIȘINĂU

de **Const. N. Tomescu**

APELUL EXARHULUI GAVRIIL CĂTRE DIVANUL MOLDOVEI PENTRU A AJUTA MITROPOLIA SĂ SCAPE DE GRELELE DATORII DIN TRECUT.

Din vremea întrării noastre la ocîrmuirea mitropoliei Moldaviei, la anul 1808 Mai 22 zile, am aflat încărcată această mitropolie de doi mitropoliți ce au fost a Moldovii Iacov și Veniamin, cu o sumă de datorie de 174.136 lei 11 parale, și pe lîngă aceasta era lipsită și de binalile cele trebuincioase, iară biserica de cele cuviincioase veșminte și podoabe. Rîvna cătră biserica lui Dumnezeu și plecarea spre folosul aceștii sfinte case ne-au îndătorit a ne sili în tot chipul spre a împuțina acea greutate de datorii, a face cele trebuincioase zidiri și a adaoge cele cuviincioase podoabe a bisericii, și în diastima acestor doi ani am plătit din datorii capete 34114 lei 36 parale. Deosebit am mai plătit dobînzîle 35755 lei și 2 parale, precum într-această alăturată însemnare curat să arată [1].

1. O „dare de seamă de starea Mitropoliei Moldovei“ la 1812 vezi în *Arhivele Basarabiei*, nr. 2/1929, pag. 32.

Am mai adaos a zidi cele neapărate în trebuinți binale precum să văd, care cuprind peste 30.000 lei. Am mai cumpărat și o vie cu grădină la Copou, pe care s au plătit 8500 lei. Am adaos în biserică veșminte și alte trebuincioasă argintării ca de 12000 lei. Și aceste pînă acum toate s-au făcut ne adăogind nici un ban la dătorii, și mulțămind pe toți slujitorii mitropolii atît cei bisericești cît și pe cei mirenești cu cuviincioasele lor lefe.

Acum fiind că această sf-tă casă despre o parte i-au mai rămas greutate de datorii a plăti 140.000 lei capete, afară de dobînda lor, despre altă parte are niapărată trebuință a mai adaoge binalele și a tocmi cele stricate, așijderea și la biserică a adaoge cea neapărată cuviincioasă podoabă, precum clopoți care nu-s și alte după treapta în care să află și venitu ile ei cele de peste an, macar că să cheltuesc fără interes și cu bună cumpănire, sînt prea puține de a o plăti de acea multă datorie, ca neîmprăștiindu-să banii la dătornici, să-ș poată face cele trebuincioase, noi dară ne aflând alt chip de agiutor, am socotit a alerga la userdiea Patrii, poftind părintește ca să agiute această sf tă casă la această greutate a dătorii, ca pre o maică, care îș întinde mîinile sale la agiutoriul fiilor săi celor duhovnicești.

Drept aceea, știindu că și mai înainte aceste sfinte case la aseminea întîmplări de datorii au fost agiutate din veniturile țării, poftim pe cinstitul Divan ca să binevoiască a face orînduială, cu chipul ce va socoti, ca din rusumaturile țării, care urmează a să strînge, să se facă un agiutoriu spre a să plăti mitropoliea de greutatea datoriilor, în care să află aruncată.

Cu bună nădejde așteptînd dela cinstitul Divan împlinirea aceștii drepte cereri, rămîiu a cinstitului Divan cătră Dumnezeu rugătoriu.

(Conceptul exarhului în l. romînă).

1810.

Nr. 468 Iunie 15.

Dicasteria exarhală, la rîndul său, a mijlocit către prezidentul Divanurilor, în l. rusă ; îi expune cam acelaș text și face și o propunere concretă pentru a aduna suma necesară achitării acestor datorii ale mitropoliei, anume : să se măriască impozitul pe vin, dîndu-l în arendă pe luna Septembrie, cu 4 parale pe vadră în folosul visteriei, și numai cîte 1 para la fiecare vadră în plus, care

adaos să se dea mitropoliei pentru a-ş uşura amintitele datorii. Dacă acest adaus va mai continua, suma să se dea ajutor episcopiilor şi altor mănăstiri, ca de pildă sf. Mormînt pentru acoperirea datoriilor.

Şi în caz că în vremea de acum impozitul acesta pe vădrărit de o para n-ar produce vre o greutate, numai pentru anul în curs propune şi un alt impozit, anume: goştina şi deseatina să se plătiască cîte cu 8 parale de stupul de albine şi de oaie, rămînînd pe vadră numai cîte 4 parale.

[*Dosar nr. 110/1810*].

MUTAREA ŞCOALEI DOMNEŞTI DIN IAŞI LA M-REA SF. ILIE.

După hotărîrea prezidentului divanurilor Crasno Milaşevici. dicasteria scrie arhimandritului Daniil, proestosul bisericii sf. Ilie din Iaşi, metoh al schitului Hangul, la Septembrie 1810 că s-au rînduit „curţile domneşti pentru spital şi casele şcoalei domneşti pentru Divan, iar şcoala să se mute la m rea sf. Ilie. Drept aceea.. îndată să adiasăşti casăle ce au fost gătite pentru prea o sfinţiea sa episcopul Huşului, cum şi altile ce vor mai trebui pentru şcoală".

Trecînd un an, proestosul se jăluieşte exarhului ca să mijlociască a se i plăti chirie pentru localul pus la dispoziţia şcolii, întrucît odaia de sus „o aveam dată cu chirie p. s. sali episcopului Huşu 1200 lei pe an, şi altă odae de gios iară nămită la egumen de Tazlău 300 lei şi altă odae de lîngă poartă iară o avem nămită 300 lei". El a cerut chirie „la divan, la comitatu, la epitropia şcolilor la pre luminatu Bezaide (sic)", dar zadarnic. Şi mai adaugă: „destul cîtă păgubire şi stricăciuni să pricinueşti sfintei mănăstiri, cu răsipire părelilor şi stricare giamurilor la toate odăile".

In cele din urmă la 1 Septembrie 1812, după cererea amiralului Ciciagov, divanul a hotărît „ca mănăstirile greceşti de aicea din Iaşi, fiindcă nu dau nici un fel de agiutoriu şcolii greceşti, ci este alcătuită pentru folosul de obşte, să-s împărtăşască din paguba aceasta a mănăstirii Hangul. Drept aceea făcîndu-să drept analogon asupra mănăstirilor de aicea după venitul ci au, au ajuns analogul" pe fiecare astfel: Galata avînd proestos pe arhim. Chiril 453 lei 35 par.; Golia cu proestosul episcop Dimitrie 596 lei 30 par.; Cetăţuia cu mitropolitul Grigorie 398 lei 35 bani; Bărboi cu

igumenul Chiril 105 lei 35 par., sf. Sava avînd igumen pe Zaharia 253 lei 35 par., Bornovschi cu igumenul Isaia 161 lei 30 par.; Ioan Zlatoust cu Ioanichie igumenul 146 lei 20 par.; Aron Vodă cu arhim. Filaret 202 lei 35 par.; Dancul cu Ieremia arhimandritul 131 lei 30 par.; Bîrnova cu arhim. Gavriil 208 lei 20 par.; Trei Ierarhi cu Inochentie arhim. 308 lei 35 par și Frumoasa cu arhimandritul Ioasaf 400 lei 30 par.

Sumele s-au adunat la dicasterie neîntîrziat.

[Dosar nr. 173/1810, iar în *dosarul nr. 4238/1812* este hotărîrea divanului].

STAREȚUL BISTRIȚII CERE ÎNCHIDEREA GRANIȚEI PENTRU FUGARII SPRE TRANSILVANIA.

Cu smirenie fac arătare, că fiind hotaru țării ungurești iaste aproape de mănăstire aceasta ca de cinci sau șasă ciasuri, și mărginile străjelor fiind că nu sunt păzite nici de către plăeși, totdeuna o sama de țigani robii a mănăstirii Bistriții cănd ăș urăște pe fimeea sau face vre o pozdnă sau din levinire (sic) să supără din slujbă, fugi piste hotar, și lăcuitorii de acolo îl primescu bucurîndu-să de slujba lui și îi dau alta fimeea și îl cunună făr de știre și voe mănăstirii și rămîne fimee, și copii fugarului săraci, și slujba mănăstirii părăsită, așijdere fac și parte fimeiască, tot asămini urmiază lăsăndu ș bărbatul și copii și slujbă, și mergănd acolo cu chipurile mai sus arătate, să cunună cu alți bărbați și de căti oari s au întămplat pricină de aceste, am scris către dregătorii piste hotar curgere pricinilor, și nu numai că nu s-au făcut îndreptare răutății, ce nici răspunsu nu mi s au făcut, ce o sama din țigani, după cum m-am înștiințat, s-au luat în cătanie și o sama s-au însurat cu alte fimei, și țigancile cu alți bărbați, și fiind că să pricinuește atingere de lege din stricare cununiilor și pagubire mănăstirii din slujba robilor ei, silit am fost a înștiința pe cinstita exarhicească dicasterie, rugîndu-mă cu smirenie, ca să să facă punere la cale arătărilor mai sus arătate și ce va fi mila Bunătății a cinstitii exarhicești dicasterii.

Zaharia igumen Bistriții. 1810 Oct. 20.

Dicasteria însă, necunoscînd nici numele fugarilor „în Transilvania peste graniță“ nici unde au trecut, n-a dat urmare acestei plîngeri.

[Dosar nr. 195/1810].

DESFIINȚAREA SCHITULUI RUNCUL, JUD. NEAMȚ.

Fiindcă după judecata ci au avut în duhovnicească Consistorie arhimandritul Vineamin ce au fost nacealnicul schitului Runcul, dela ținutu Neamțului, cu părinți din schit și cu robii țigani de acolo, făcîndu-să anafora către înnalt preasfințitul nostru stăpîn, cu arătare de toată curgerea pricinei, s au dat hotărîrea înnalt preaosfinției sale, prin rezăluție în anafora că numitul schit Runcul să să strice, rămăind biserică de mir, și părinți de acolo să să rînduiască pe la alte mînăstiri.

Deci, fiindcă pre proin nacealnicu Vinieamin arhimandritul și pre proin nacealnicu Atanasie s-au pus în rînduială de aice, rămăind 8 a să rîndui pe la mînăstiri grecești, cinstita Decasterie va binevoi ca, după alăturatul izvod, cu pașaporturi la mînă să-i triimeată pe la mînăstirili grecești, după hotărîre înnalt preaosfinției sali, pe aratătorii prin izvod călugări.

Chiril arhimandrit — Teodor sachelar Mitropolii
Nicolae protopop — Antonie Evtaxias.

1810 Iulie 31.

Insemnare

de părinții călugări, ce să află lăcuitori în schitul Runcul dela ținutul Neamțului, care la ce mănăstire s-au rînduit anume.

1810 Iuli 30 zile.

monah Dorotei la m-rea dela Ocnă
monah Ghenadie la m-rea Tazlău } Iulie 30 zile.

ieromonah Casiean la schitul Hadîmbur Avgust 9 zile.

monah Climent la m-rea Soveja
monah Savva la m-rea Vizantie
monah Varlaam la m-rea Bistrița
monah Tofan
monah Ghenadie } la m-rea Florești } Avgust 10 zile.

Acești opt monahi toți prin porunca cinstitei exarhicești Dicasterii s-au vîndut pe la mănăstirile arătate pentru care s-au încredințat acest izvod de către mine.

Chiril arhimandrit.

Monahii au fost trimiși la amintitele m-ri, unde să li se rînduiască „poslușanie după putința sa, dîndu-i și chilie, mîncare și îmbrăcăminte după starea sa".

[*Dosar nr. 142/1810*].

DICASTERIA DIN IAȘI DOJENEȘTE ASPRU PE EPISCOPUL MELETIE AL HUȘILOR.

Viind exarhiceasca Dicasterie împreună cu pre înaltul său stăpîn mitropolit exarh și a multe feliuri de ordine cavaler Gavriil de la București la Iași, au găsit în exarhiceasca cantoră, ce au fost rînduită în lipsa î. p. s. sale, între altile și o pricină a unui călugăr Sarapion, și cetind curgerea pricinii au văzut cum că exelenție sa senatorul și prezedentul Divanurilor Vasilie Ivanovici Milașevici încă dela 26 Aprilie au scris cătră p. s. ta cerînd înștiințare pentru acel călugăr Sarapion, ce au fost arătat că este dela eparhiea Hușului și au umblat la sf. Mormînt spre închinăciune, de este cu bună samă acest călugăr dela eparhiea Hușului și de au avut a merge la sf. Mormînt și altele.

Iară p. s. ta în loc să dai răspuns cuviincios, l-ai trimes pe acel călugăr împreună cu scrisoarea exelenției sale la duhovniceasca consistorie a Moldaviei la Iași, îndatorind pe consistorie ca să-l ție pe călugăr păn la venirea î. p. s. exarh și atuncea î. p. s. sa să aibă a face cercetare și a răspunde în locul p. s. tale, cu cuvînt că p. s. ta n-ai scriitoriu rusăsc.

O urmare ca aceasta este foarte (necuviincioasă) ne cu cale. Intîiu că cerirea exelenții sale nu s au înplinit în curgerea mai de doao luni, cu care să face necinste exelenției sale și prepus de nebăgare de samă.

Al doilea, a face cineva pe stăpînul său vechil, precum p. s. ta fiind episcop însărcinezi pre mai marele p. s. tale mitropolitul țării și exarhul al prea sfîntului îndreptătoriului sinod să facă cercetare și răspuns în locul p. s. tale este un lucru cu totul nepotrivit cu buna socotință.

Al treilea, a să dezvinovăți cineva cu un cuvînt care nu numai nu l dezvinovățește, ci îi aduce și oarecare prihană, precum p. s. ta te dezvinovățești cu neaverea de scriitoriu rusăsc, atuncea cînd armile rosienești cu vărsarea sîngelui său diafendivsesc și stăpînesc aceste țări și fiește care arhiereu ce are eparhie să cuvine să aibă uneori corispondenție cu ghenerali sau cu ofițeri, ori după cerirea lor, pentru apărarea păstoriei sale sau pentru alte pricini, și acesta este un lucru iarăș nepriimit.

Drept aceea măcar că î. p. s. sa stăpînul nostru mitropolit

și exarh, după cea deosebită bunătate ce are, au ridicat acum cu mărime de suflet această urmare, și au poruncit să se facă cercetare și răspuns în locul neputinții p. s. tale, însă întîmplarea aceasta nu va rămîne ne însemnată împreună cu altile asămine urmări, și este cu primejdie ca unile ca acestea să nu aducă cîndva p. s. tale vre o întîmplare neașteptată și neplăcută.

Lîngă aceasta, din porunca î. p. s. stăpîn mai aduce dicasteriea aminte p. s. tale: întîiu, cum că dela 8 Dechembrie 1809, după ucazul p. s. îndreptătoriului Sinod s-au trimis de cătră î. p. s. sa forme de înștiințări pentru slujitorii tuturor bisericilor de obște, și pănă acum din toată Moldavia s-au adunat, iar din eparhiea p. s. tale nici o înplinire nu să vede. Și așa din nesilința p. s. tale să zăticnește înplinirea ucazului. Al doilea, după cerirea duhovniceștii consistorii dela Caminiță exarhicească cantoră au cerut dela p. s. ta înștiințare încă dela 8 Martie a acestui an pentru cununie a unui Grigorie Babanschi cu o fată Pelaghiea, care s-au cununat la mănăstirea Dobrușa, ce este în eparhiea p. s. tale. Și dela Aprilie 14 tot după cerirea duhovniceștii consistorii dela Caminiță cantora au cerut dela p. s. ta înștiințare, dacă cu bună samă au murit un lăcuitoriu la satul Poiana, anume Vasilie Agapie, a căruea fimee, fugind de aicea la Caminiță, vra să se mărite după altul. Iară p. s. ta nici la o cerire n ai binevoit a face cuviincioasă înștiințare, și așa ceririle duhovniceștii consistorii dela Caminiță pînă acum rămîn neîmplinite și poate acea duhovnicească consistorie să-ș ceară cinstea pentru nebăgare de samă. Pentru că regula corespondenției a unii judecătorii cu alta este aceasta, ca nici decum să nu să prelungească înplinirea cererii mai mult de cît o lună.

Așa dar, Dicasteriea arătînd p. s. tale de toate cele mai sus scrise spre buna socotință, poftește ca cît mai în grab să trimeți izvoadele atît de toți slujitorii bisericești, cît de poporănii lor după formile ce s-au dat și înștiințările după cererile exarhicești cantoră dela 8 Martie și 14 Aprilie, atît spre liniștirea și odihna prea înaltului Stăpîn, cît și spre siguranție p. s. tale.

Pe lîngă aceasta vei mai ști p. s. ta cum că duhovnicească Dicasterie a exarhiei este așezată de prea sfîntul îndreptătoriul Sinod și întărită de însuș înpărătească sa mărire prea blagocesti-

vul împărat Alexandru Pavlovici I, la care sînt datori a răspunde toți cei ce să află supt ocîrmuirea prea sfințitului exarh și de obște la orice scrisori vor lua cu toată cuviința.

Nr. 469

15 Iunie 1810.

Episcopul Meletie răspunde dicasteriei la 20 Iunie că: protopopii sunt de vină pentru întîrzierea trimiterii tablourilor și a informațiilor la Caminet, „pentrucă și din neștiință să pricinuesc aceste smintele păr să vor mai deprinde orînduiții cu noaîle rîn duele și porunci", iar despre călugăr „știind eu că și mai înainte vreme cînd să afla vrun călugăr cu asămine pricini prin eparhiile episcopiilor să trimetea la mai marele scaun a Moldovei la sf. mitropolie și acolo giudecîndu-să, dacă cerea trebuința, să da înștire și scaunului politicesc, cu această socotință am fost, iar nu ca cum aș fi făcut vechil pre mai marele mieu pe preosf. sa părintele mitropolitu, știe Cel [ce] știe ascunsurile inimilor că nici prin cuget nu mi au trecut una ca aceasta"; dar „este greșală cu adevărat" că n-a răspuns prezidentului divanurilor.

[Dosar nr. 75/1810].

IMPUNEREA CLERULUI DE MIR ȘI A MĂNĂSTIRILOR STRĂINE DIN VALAHIA LA DAJDIA DE PROVIANT ÎN FOLOSUL OȘTILOR RUSEȘTI LA 1809.

Raportul episcopului Iosif de Argeș către exarhul Gavriil.

Cu smirenie înștiințăm preaosfinției tale că pînă a mă întoarce eu dela Iași aicea, de către cinstitul Divan s-au fost pus zaherea pe mănăstiri și pe preoți, însă pe mănăstiri doao mii chile de grîu și pe preoți doao mii de chile grîu, care să o plătească cu bani, chila po tl. 30.

Această mare greotate văzînd igumenii mănăstirilor streine, căci ale țării n-au avut știre, după ce am venit eu, au făcut către exarhiceasca Epitropie jalbă în scris, după care să trimite copie.

Deci eu datoriea mea înplinind, am făcut arătare în scris către cinstit Divan [după care iarăș trimițu copie]. Puind și jalba lor ca să să vază, și dela 18 ale trecutului Avgust, eri Septembri 1 am primit răspuns în scris, după care iarăș trimițu copie și rămîne a să hotărî cum Domnul Dumnezen va lumina pe preaosfinția ta.

Iosif episcop Argeșului

1809 Sept. 2

Cătră slăvitul întîiul Divan și comitet al Prințipatului Valahiei.

Dintru acest răvaș ce au dat igumenii mănăstirilor streine cătră epitropiea exarhicească, va lua slăvitul Divan îndestulată pliroforie de plîngerea lor, carea a să treace cu viderea și a să lăsa la tăceare epitropiea nu va putea, însă pentru ca să nu urmeze înputare căci nu s-au făcut cunoscută mai întîiu slăvitului Divan, nu lipsim rugîndu-ne ca să chibzuiască pentru dreptățile lor.

Iosif episcop Argeșului
1809 avg. 18

Tot episcopul Iosif către exarhul Gavriil.

Eu dela 24 ale trecutei luni m-am aflat neputincios, acum m-au plecat spre bine, vrînd nevrînd pentru tulburările vremii ce urmează.

Pentru zahereaoa cea cerută dela mănăstiri, nu numai în scris, ci și prin cuvînt, am făcut datoriea mea, și în cea dupe urmă au zis că de nu vor da, își vor pierde nu numai mila de vinărici, ci toate privileghirile; poate că nu socotim că după mănăstiri urmează și ale boiarilor prevelighiri ori a să întări ori a să strică.

Această greotate pe partea bisericească, adecă pe mănăstiri i pe preoți pînă acum n-au fost altădată pînă la atîtă sumă. Adeverit că țăranii au slăbit, dupa cum au scris preaosfinției tale și au pătimit cîte s-au arătat, încă și mai multe. Dar eu socotesc că vor pune pe preaosfinția ta rugătoriu și mijlocîtoriu pentru această ticăloșie ca doar s-ar face ușurare la cele prin putință, adecă la cererea de zaherea și de bani. Insă dum-lor să cunoște că deaca au făgăduit odată nu pot întoarce, măcar că de multe ori s-au făcut arătat ticăloasă starea aceștii stări, dar n-au prins loc.

De va fi ca să pui mănăstirile a da această samă, mă rog ca să nu fim noi însărcinați a să înplini prin noi epitropii, căci dela unile nu iaste nădejde și sumele vor să fie mari și de vom fi încărcați, dela noi să va cere, și noi neavînd de unde să luom, va urma numai vorbe zadarnice și necaz.

Răspunsul Divanului către Iosif al Argeșului.

S-au primit la Divan scrisoarea prea sfin. tale dela Avgust 18 înpreună și cu răvaș ce au dat cătră epitropiea exarhicească

covioșii igumeni ai mănăstirilor streine și s-au văzut cele scrise. Iaste cunoscută preaosfinții tale starea cea proastă, în care au ajuns țara și greotățile ce sînt pe lăcuitori. Divanul nu poate să facă mănăstirilor streine apărare de a nu da acest ajutor la zahereaoa ce iaste a să da pentru oștirile înpărătești, pentru că nu are pe cine mai cislui trebuințele ce să cer a să înplini, cînd toți lăcuitorii de obște dela mic pănă la mare pătimesc; au făcut Divanul pentu aceasta arătare și p. s. sale exarhului, după care să alătură aici copie.

Dositei al Ungrovlahiei 1809 Av.

Manolache Crețu, Golescu Ștefan Visternic.

Răspunsul Divanului către exarhul Gavriil.

S-au priimit cu cinste scrisoarea preasfinției tale dela 28 Iulie cu nr. 401 pentru preoții despre partea eparhii Buzăului, că ai fi luoat preaosfinția ta înștiințare că pătimesc greutăți și zmăcinare, cu podvezile ce li să cer a face și că poate tot așa să va fi urmînd și cu preoții din celelalte eparhii ale Valahii. Pentru care au coprins mirare nu numai pe preaosf. ta ci și pe dum-lor blagorodnicii boeri al Moldavii, unde cu toate greutățile țării, să face pentru preoți iconomie a nu să supăra la podvezi, și ne îndemni preaosf. ta ca asemenea să-s apere preoții și aicea, spre a putea a să îndeletnici după cuviință la slujbile bisericești și duhovnicești, și pentru ca să nu scază și cinstea cinului, văzîndu-să preoții socotiți și numărați tot într-un rînd cu prostimea lăcuitorilor țărani. Avem cinste să răspundem preaosf. tale, că această îndemnare au primit-o divanul cu atăta mare bucurie, căt i-a fost neplăcut a să vedea în nevoie de a împărtăși la podvezile țării și pe preoți, acest vrednic de cinste cin, pentru folosul ce dă norodului prin sfătuirile cele duhovnicești.

Dar precum și mai nainte ranile aceștii țări au fost din rea norocire mai cumplite de căt ale Moldavii, așa și cele de acum patimi și greotăți sănt fără asămănare mai mari.

Moldaviia hrănește oștiri numai de trei ani, iar Valahia poartă greutățile războiului mai mult de căt cincisprezece ani, care au sărăcit o și au dărăpănat o de tot, din pricina a multor podvezi și dări ce s-au plinit dela lăcuitorii aceștii țări cu vreme și fără

vreme, nu au putut țăranii să-și facă semănăturile lor cele obicinuite și hrana cea trebuincioasă pentru dănșii și pentru dobitoace. Și așa au rămas lăcuitorii mai ales es timpu în mare lipsă și muritori de foame și ei și dobitoacile lor, măcar că și dobîtoacile s-au înpuținat foarte în țară, pătimind mare periciune din pricina podvezilor pe vremi foarti reli și din pricina lipsii de hrană, după ce în trecuți ani iuțimea ernii au fost foarte cumplită. Apoi au fost și atăta lipsă mare de fîn, încăt au fost trebuință a să dezvăli casăli lăcuitorilor de șovar, ca să-s de pentru hrana cailor împărătești.

Moldaviia cu luoarea Hotinului, Benderului și Acurman, ori mai bine să zicem, cu adăogarea Basarabii, au coprins loc mai mult decăt avea mai nainte și s-au mărit.

Valahiia înpotrivă au luoat scădere, din cele cinci județe din Valahiea cea mică și din județele dela vale ale Valahîei cei mari, s-au băjănărit multe sate, strămutîndu-să din locul lor, și au căzut pe ceilalți lăcuitori lipsiți băjănari de cele trebuincioase, lipsiți fiind și ceilalți lăcuitori, pe carii au căzut băjănarii, am mărit ticăloșiea desăvărșit. Plăși întregi cu sate s au pustiit în unile din cele cinci județe ale Valahii cei mici, robindu-să dintrănsele de către vrăjmași unile sate cu totul, care s au trecut dincolo în țara turcească și unii din lăcuitori s-au văndut acolo cu mezat ca dobitoacile.

Aceasta este starea țării. fără asemănare mai proastă decăt a Moldavii, și dările i greutățile sănt cu toate acestea tot mai mari decăt în Moldaviea, ori în cari sănt simțite mai cu durere decăt acolea. Cu toate acestea divanul au făcut și face silință pe căt poate ca să apere pe preoți de podvezi, și de acum după îndemnarea preaosfinții tale, vor fi preoții apărați de podvezile țării.

Dar pentru marea trebuință ce este a să înplini zahereaoa ce trebuincioasă pentru ostașii înpărătești, nu cătă sumă au cerut, ci cătă sumă cu mare strănsoare ar putea să dea țara nefiind alt mijloc de înplinire, au fost silit divanul să facă orînduială a da ajutor în bani pentru această trebuință și mănăstirile streine ce să află aici în Valahiea. Pentru care atăt cuviosii igumeni ai acestor mănăstiri, căt și preaosfințitul episcop Argeșului au făcut arătare la divan, ca să fie apărate mănăstirile acestea cele streine de acest ajutor. Pentru aceasta divanul cu durere arată preosfinții tale că nu le poate apăra, pentrucă ceilalți lăcuitori ai țării sănt prea mult

înpovărați cu greutăți și de nu va fi să dea acest ajutor mănăstirile streine, nu este alt mijloc de unde să înplinească trebuința zaherelii și săntem cu smerenie.

ai preaosfinții tale 1809 Avg. 28

Intru Hs. mai mici frați

Dositei al Ungrovlahiei

și plecați fii sufletești și slugi...

nr. 78

Mijlocirea exarhului către prezidentul Cușnicov.

Din copia alăturată aci depe raportul episcopului Iosif a Argeșului, coajutor al mitropoliei Valahiei, binevoiți a cunoaște excelența voastră că Divanul Valahiei a impus mănăstirile la două mii chile de grîu, asemenea și pe preoți cu două mii, iar în bani cerînd cîte treizeci de lei de fiecare chilă, ceeace însemnează șasezeci mii lei dela mănăstiri și șasezeci mii dela preoți, în total una sută douăzeci mii lei dela mănăstiri și preoțime.

In ce privește pe preoți, deși mitropolitul Valahiei Dositei încă nu mi a trimis sub felurite motive tabloul lor ce l-am cerut cu repetate porunci, eu îs convins că foarte greu le va fi să verse o asemenea sumă, întrucît preoții de acolo la rînd cu locuitorii plătesc toate dăjdiile la zemstvă, între altele mi-i cunoscut faptul că în ultimele zile ale lui Iulie din acest an, numai dela un cadilic s-au cerut cinci sute de care pentru transportarea fînului luat dela preoți, înpotriva dispozițiunilor escelenții voastre, și clerul de mir din Valahia e destul de sărac. Iar mănăstirile, se știe, că afară de veniturile din sate, altele n-au. Și deaceea suma cuvenită dela mănăstiri să fie calculată astfel ca satele mănăstirești să nu plătiască aparte și altă sumă, ci laolaltă cu mănăstirile, ceeace cumva se va vărsa. Insă dacă dela mănăstiri se va lua aparte și dela satele lor aparte, aceea va fi o greutate îndoită.

Deaceea prezentînd alăturat raportul tradus al episcopului de Argeș Iosif și petiția igumenilor, rog pe escelența voastră a dispune, ca, dacă e neapărat necesar ce mănăstirile și preoții să plătiască, suma să fie micșorată, măcar la jumătate.

Iar dacă aceasta nu se poate și deci preoții și mănăstirile sunt datoare să plătiască, poate veți binevoi a înpărți suma de 120.000 lei laoaltă cu preoțimea și la toate mănăstirile și la boierii mari

şi mici, după starea fiecăruia, nefiind esclusă mitropolia, cum s-a dispozat în anul trecut aici în Moldova. Şi pe această cale şi nevoia va fi înplinită şi soarta mănăstirilor şi a preoţilor uşurată.

Totodată, să binevoiţi escelenţa voastră a porunci Divanuluă de a mă îaştiinţa dinainte despre dările asupra preoţimei, ca să vi pot lămuri escelenţii voastre cum trebuie să procedăm.

Şi, în fine, încredinţînd clerul din Valahia milii şi ocrotirii excelenţii voastre, cu deosebit respect şi devotament am cinstea eă fiu...

Nr. 471 Iaşi
21 Septembrie 1809.

După două luni, prezidentul Serghie Cuşnicov răspunde tot din Iaşi exarhului cu nr. 3880, că mijlocind la viceprezidentul Divanului Valahiei general maior Engelhardt I, acesta i a comunicat în scris motivele ce au determinat Divanul să impună şi clerul cu mănăstirile la această dajdie de proviant ca şi pe scutelnicii şi ascultătorii jertfiţi de boeri pentru împlinirea contribuţiunilor.

Totodată, alătură în copie răspunsul Divanului, şi îl asigură pe exarh că a dispus ca Divanul Valahiei „să nu facă dela sine nici un fel de impunere şi să nu se amestece în chestia persoanelor duhovniceşti".

In răspunsul Divanului, scris pe 6 pagini tot în l. rusă, găsim trei motivări pentru respingerea cererii mănăstirilor greceşti de a fi scut te de impunerea la proviant: 1. ctitorii şi donatorii mănăstirilor ş au lăsat averile ca să vină în ajutor celor căzuţi în sărăcie, orfanelor şi trăitorilor în m ri; avînd în vedere scopul a cesta, mănăstirile au fost priviligiate ca şi boerii îu slujbe. Dar mănăstirile nu respectă testamentele ctitorilor, ele „au mai bună avuţie decît boierii pămînteni", nu mai iau parte la cîrmuirea ţării ca boerii şi totuş ele „cu toată grelimea" pînă acum au fost apărate, ducînd greutatea „locuitorii săraci birnici, şi proprietarii cu bună voinţă au primit să jertfiască... pe scutelnici şi slujitorii", ceeace n-au făcut o şi m-rile, şi deci nu se pot bucura de privilegii, 2. mănăstirile au fost scutite la cumpărarea boilor necesari transporturilor. 3. m rile îşi înmulţesc mereu datoriile, pe cînd potrivit averilor ce au, ele nu trebuie să aibă datorii; divanul nu

ştie la ce se întrebuinţează cheltuielile, deaceea să se ordone igumenilor de a raporta „unde întră aceste datorii, de ce se înmulţesc".

„După toată dreptatea divanul a hotărît ca mănăstirile şi preoţii să dea ajutor, în aceste impuse cazuri, locuitorilor săraci".

Exarhul Gavriil către Divanul Valahiei.

Am priimit înştiinţarea cinstitului divan, prin care ni să arată că, după înpărătescul rescript, exelenţie sa domnul senatorul şi prezedentul divanurilor cnejiei Moldavii şi Valahii au făcut o trebovanie de zahere din ţara romînească pentru oştile înpărăteşti, şi ne aflîndu să în ţară pîine s au socotit ca să răspundă ţara cu bani spre cumpărarea zaharelii. Iară fiindcă bieţii lăcuitori să află cu totul obosiţi de multe havalele ce-i întîmpină, nu sînt în stare acum ca să poată răspunde o aşa nu puţină sumă de bani. S-au socotit cu dreptul ca la această atît de delicată madea să dea cuviinciosul ajutoriu patriei sale şi partea bisericească: mănăstirile, preoţii de mir şi diaconii, cuprinzind o sumă de una sută cinci zăci mii lei, ce s-au aruncat asupra lor.

Drept aceea noi cu cinste facem arătare blagorodnicului divan, că la o întîmplare ca aceasta, sosotim că partea bisericească are datorie a ajuta pe patriea sa cu cuviinciosul ajutoriu, prin carele să-ş arate datoriea către patriea sa şi userdica către înplinirea înaltei voinţe a marelui său stăpînitoriu şi apărătoriu, pentru care voiu şi da cuviincioasa sfătuire ca făr de prelungirea vremii să se strîngă numitul ajutoriu de banii arătaţi, cari să vor aduna după analoghiea fiişte căruia ipochimen de prin judeţile ţării aicea la mitropoliea Valahii prin dregătorii cei duhovniceşti, fără osteneala celor politiceşti. Şi aşa adunîndu să banii rînduri să vor da la vistieriea ţării pănă ce să va înplini suma ce să va putea aduna cu toată protimiea [1] dela cei bisericeşti la această madea a zahareliі.

In Bucureşti 1810 Ghenarie 18 nr 16.

Rescriptul împărătesc către exarhul Gavriil.

Cu cea deplină mulţămire a mea am văzut eu podvigul clirosului bisericesc din ţara Moldaviei, care au arătat dragostea sa către patrie, dînd din averea sa 76.640 lei pentru folosul armiei.

1. bunăvoinţă, zel.

O așa vrednică de laudă urmare au îndemnat după cuviință și pe clirosul bisericesc din Valahiea, care acum tot pentru aceeaș made jărtvește 150.000 lei.

Socotind acest podvig ca pe unul din cele multe dovezi a cei deosăbite slujiri a preaosfinției sale, cu plăcere arăt preaosfinției sale mulțămirea mea și împreună cu aceasta încredințezu pe clirosul duhovnicesc prințipatului Valahii de cea desăvîrșit și neschimbată a mea bunăvoință.

Sînt pururea al preaosfinției tale binevoitoriu

Sanct Peterburg Alexandru.

25 Februarie 1910.

Exarhul a trimis o copie în l. romînă depe acest rescript înpărătesc lui Costandie al Buzăului, cerîndu i să l citiască în biserica episcopală tuturor proestoșilor din oraș, și să se săvîrșască un paraclis pentru sănătatea înpăratului în toată eparhia, ca să „înștiințeze toată tagma bisericească cum că userdiea lor ce au arătat-o cătră patriea sa și cătră pravoslavnicile oști, este de împărătească sa Mărire cunoscută și cu înaltă bunăvoință priimită".

[*Dosar nr. 134/1809*].

PENTRU RECENSĂMÎNTUL POPULAȚIEI DELA 1810 EXARHUL A FĂCUT ACEST APEL:

Fiind că d mnalui Nadvornîi sovetnic Slavinschi împreună cu alți cinovnici din porunca Stăpînirii sînt îndatoriți a umbla prin toată Țara Rumînească cu deadinsul spre cercetare lăcuitorilor de asupriri ce li să fac, și spre a lua înștiințare de starea lor, și cîtă putere au da la bir, și pot a purta havalelela fără îngreuiare. Pentru care vor avea trebuință dumnalor rînduiții cinovnici între alte spre mai bună cumpănire a birului, și a altor dări ce sînt pe Țară, a să înștiința și cîtă sumă de lăcuitori să află în fiște care județ, sau plaiu și a să pliroforisi și de alte întîmplări.

Drept aceea vi să poruncește tuturor de obște proestoșilor mănăstirilor, precuvioșilor arhimandriți, igumeni, nacialnici, și cucerniciilor voastre protopopi, blagocini și preoți, ca viind dumnealor mai sus numiții cinovnici la fiște care județ, sau plaiu, sau sat, întîiu să le arătați toată soma poporănilor a fiște cării biserici după formele ce s-au trimis din porunca noastră, dela Consistoria

Mitropoliei Valahiei. Al doilea să staţi spre ajutoriul domilor sale cinovnicilor la toate madelele, pentru care vor ave trebuinţă a să pliroforisi, arătînd lăcuitorilor cum că această cercetare ce să face, altă nu este nimica, de cît un scopos spre uşurarea greotăţilor lor, şi spre apărarea de asupriri şi strîmbătăţiri ce vor fi pătimind une ori.

Aceasta, şi fiţi blagosloviţi
Gavriil Mitropolit şi Exarh
Sau dat prin Noi.

Iaşi, 1810, Iulie 2.

Conducătorul acestui recensămînt a fost consilierul imperial Savitchi.

[*Dosar nr. 121/1810*].

CARTE PASTORALĂ DIN 1792.

Iacov cu mila lui Dumnezeu episcopul Huşului.

Molitfa ta prot. Iacovi i molitfele voastre preuţi, diaconi şi toată parte bisericească i politicească ce vă aflaţi lăcuitori în eparhie smereniei noastre la ţinutu Sorocai, har fi voa şi pace întemiiată, viiaţă curată şi măntuire sufletească dela milostivul Dumnezeu rugăm să vi să dăruiască. Iar dela smerenie noastră molitfă şi arhierească blagoslovenie vă trimitim.

Cătră aceasta vă înştiinţăm că, de vreme ce din Pronie celui de sus, a marelui arhiereu, Domnului nostru Iisus Hristos, ce au străbătut ceriurile şi şade de-a dreapta Tatălui cel prevecinic, adevăratul Dumnezău şi om, ni s-au încredinţat păstorie turmii sale cei cuvăntătoare din eparhie aceştii sfinte episcopii, după a cărie datorie ce pururе avem a privighe şi a ave necontenită purtare de grijă (a nici una din oi să nu să abată din drumul său cel drept spre rătăcire într-o parte sau într-alta, ca să i să pricinuiască tămplare primejduitoare din hrăpire lupilor celor vicleni şi vrăjmaşi neamului creştinesc, de care şi însuş cunoştinţa vădeşte a fiiştecare om binecredincios, căci întrare păstoriei noastre au fost pre uşă, după evanghelicesc cuvănt, iar nu pre aiure. Voim dar cu tot sufletul ca toţi de obştie ce să află întru acest cuvăntătoriu staul să cunoască şi auzind glasul păstoriului său să înţeleagă, urmănd întru toate voilor şi învăţăturilor lui, care după răvna şi scopusul ce avem, că încăt ne va ţine întru tot înduratul Dumnezău

cu viiață nici somn nici dormitare genilor noastre a nu da, ce pururе zioa și noaptea a ave neîncetată privighere și purtare de grijă, atăt pentru sfintile lui Dumnezău bisărici căt și pentru folosul a tot de obștie pravoslavnicul norod, care întăi după datorie părintește vă învățăm și cu duhul blăndeților vă îndemnăm prin această carte, a smereniei noastre ce vi s-au dat acum prin ponturile aceste, ce urmează în gios :

1. Fiește care preut să aibă purtare de grijă de bisărică din satul unde este cu lăcuința și de poporănii săi să fie întru tot păzit de toate necuvioasăle fapte, ce sănt împotrivă cinului și cinstii preuțăști, adecă de beție, necurăție, pofta ce rea, lăcomie, mănie, aprindere, măndrie, la nunți și la mesă nechemat și nepoftit să nu margă sau de va fi și chemat spre blagoslovenie mesii, dar prin lăcomie sa să nu să plece cu totul după băutură, căci pe beție o numește apostolul ușă prin care întră ticălosul om la tot păcatul, mai vărtos că să necinstește cu totul chemare lui tăvălindu-să să face spre scandălă norodului, ce să cade să fie blănd, smerit, cucernic, curat la viiață, înțălept, învățătoriu și povățuitoriu poporănilor săi spre cele bune și de folos sufletelor și nu numai cu cuvăntul să fie întru învățătură ce și cu pilda faptelor lui celor bune, după evanghelicesc cuvănt ce zice „voi sănteți lumina lumii și sare pămăntului", care nestrămutat voim a să urma după cum s-au arătat.

2. Dreapta datorie preuțască este ca să aibă toată purtare de grijă a sili cu îndemnare pe poporănii săi spre căzuta podoabă și înfrumusețare bisăricii, adecă să fie grijită, muruită, lipită bine și curată și acoperită, ca să nu ploaie înlăuntru și îngrădită împrejur, și de va fi stricată undeva de învechire să o tocmască și să o prefacă de iznoavă, cum și pentru cele dinlăuntru înfrumusețare, adecă veșminte, cărți și vasă sfințite spre slujire sfintilor tainilor celor bisăricești și să aibă fiiști care preut la bisărica sa vas de scăldătoare sfăntului Botez, care să fie nou și curat și atăt de mare să fie căt să să cufunde desăvărșit pruncul la sfăntul Botez. Așijdere și pentru sfănta și dumnezeiasca Liturghie să aibă 2 vășișoare mici, unul pentru vin și unul pentru apă, care să fie pentru soedinenie și alt vas deosăbit de apă pentru spălat pe măini, așijdere și pentru litie 2 vășișoare și unul pentru sfăntul Mir și să le aibă toate numai în Bisărică, iar nu să le scoață prin casăle

sale, să să slujiască cu dănsele fiind vasă sfinţite. Şi în scurt, pentru toată podoaba bisăricii să aibă purtare de grijă şi să citească tipicurile cu înţelegire, îndreptându ş viiaţa, păzind bisărica cu privighere, cu trezvire, cu curăţie, cu rugăciune, cu ispovedanie, cu împlinire canoanelor duhovnicului său şi aşă să să apropie către sfîntul jărtvănic şi să săvărşască sfănta şi dumnezăiasca Liturghie.

3. Când vreunul din preuţi n-a avut nici o purtare de grijă ca să fie bisărica înfrumusăţată şi împodobită cu toate cele ce să cuvin după cum s-au arătat şi au fost petrecând în fapte necuviincioase şi urăte de Dumnezeu, păzind numai beţie şi nici au îndemnat pre poporănii săi spre fapte bune, atunci nu numai că va fi oprit de toată slujba şi vrednicie preuţască, ce şi cu totul să lipsască din poporul acela unde este şi din eparhie noastră să să ducă încotro îl va povăţui ticăloşie lui.

4. Iar când preutul ş-au făcut datorie supunerii sale păzind porunca şi învăţătura noastră şi au îndemnat pre poporănii săi spre a săvărşi cele cuviincioase bisăricii şi ei n-au fost supuşi ascultării, atunce protopopul mergând acolo după înştiinţare ce-i va face preutul şi după cercetare aflând întru acest chip, să aibă a pecetlui bisărica şi preutul va merge la alt popor, iar sătenii aice să rămăe ca nişti făr de Dumnezău eretici şi lepădaţi de bisărică şi de pravoslavnici dogme creştineşti până când să vor îndrepta şi vor veni în cunoştinţă.

5. Preuţii de pre la satile d-lor sale blagorodnicilor boeri nepăzind cinste chemării sale şi vor fi tăvălindu să în fapte necuvioasă, atunci nu are boeriul ace voie a l necinsti pi preut cu vre-un chip ca preut al său supus, ci datorie are a ne înştiinţa pre noi ca pe un mai mare al preuţilor păstoriul lor, care după vina sa îşi va lua căzutul canon şi pedeapsă căci parte politicească nu are voie nici vre o putere a necinsti pi preut, fiind vas ales al sfintii bisărici şi slujitoriu celor sfinte, mai vărtos carele urmează poroncii şi păstoreştii noastre învăţături.

6. Ori cari din preuţi fără ştire şi blagoslovenie noastră nu este slobod a săvărşi cununie, care este taină die cele şapte a Bisericii, ori la ce parte de loc va fi făr de pecetluitul nostru de cununie, care să va lua dela epistat ce va fi rănduit asupra aceştii trebi şi ori cu a cui voie s-au şi asuprire de către vre un boeriu

va fi, care s au obicinuit şi până acum făr de ascultare săvârşind acest feli de faptă. Căci carele va îndrăzni înpotrivă nu numai supt gre cąnonisire va fi supus, ci şi supt pedeapsă, şi din ciasul ce au făcut ace greşală, să nu fie volnic a puni epitrahil în grumazii săi.

7. Protopopul să aibă pururе căzuta privighere şi purtare de grijă atât pentru viiaţa şi petrecire preuţilor, cât şi pentru biserицile din ţinut, ca să fie tocmai în toate după cum s-au dat învăţătură de către noi, şi de toate pricinile cercetând cu amăruntul; cele mici să le îndrepteză, iar pentru cele mai mari şi cu nepntinţă a le dezlega să ne înştiinţăză pre noi ca să-ş ia fiişti care a sa hotărăre şi, în scurt, de toate să aibă purtare de grijă după învăţătura ce s-au dat prin ponturile de mai sus arătate ca, când bine voind întru tot înduratul Dumnezău mergând cu cercetare bisăricilor prin eparhie să aflăm urmările întocma, căci neaflând toate înplinite după poronca şi învăţătura noastră, bine încredinţat să fie că nici un cuvânt de răspundere au îndreptare nu vom priimi, ce va fi supus supt gre canonisire şi pedeapsă, iar urmând întocma atât protopopul cât şi preuţii şi deobşte pravoslavnicul norod vor ave dela noi căzuta căutare şi cinste.

Iar darul şi mila Domnului nostru Iisus Hristos şi blagoslovenie smereniei noastre să fie cu voi cu toţi. Amin.

1729 Febr. 20.

Iacov episcop Huşului.

Cartea aceasta are şi iscălitura „Preotul Teodor ot schitul Soroa".

[*Dosar nr. 1/1808 fila 17*].

VINOVĂŢIILE ECLISIARHULUI DIONISIE DIN BUCUREŞTI.

Exarhiceasca Dicasterie, pîndind urmările eclesiarhului Mitropoliei Valahiei Dionisie, au cunoscut cum că el au fost şi este pricinuitoriul de răzvrătire înpotriva bunei orîndueli. Pentrucă întîiu s-au găsit la dînsul cele mai de trebuinţă a prea o sfinţiilor voastre porunci către Mitropolitul proin Valahiae Kir Dositei fără nici o însămnare de s-au pus în lucrare sau ba. Intrucare s au aflat şi insuş formile cele tipărite şi trimise dela prea sfîntul Sinod pentru pomenirea familiei împărăteşti şi la venirea prea o sfinţiilor voastre însuş în mitropolie nu ştie preoţii şi diaconii a pomeni familiea împărătească, de unde să cunoaşte o nebăgare de samă a ecli-

siarhului, că la dînsul se afla formele şi asupra lui razămă păzirea orînduelii bisericeşti.

Al doilea, după un răvaş ce scrie un boeriu de la ţară cătră arhimandritul Nicodim, poftindu-l a mijloci către prea osfinţie voastră a i să da voe pentru sfinţirea locului unde să mute biserica din locul ei, el Dionisie fără a arăta prea osfinţiilor voastre, au poruncit de s-au făcut carte dela Consistorie cătră protopopul plăşii ca să sfinţască, care poruncă s ar fi pus şi în lucrare, dacă nu s ar fi înştiinţat protopoul Gheorghie şi n-ar fi arătat-o aicea la Dicasterie. Şi o urmare ca aceasta este împotriva canoanelor, încă au rînduit şi hirotonii fără ştirea prea osfinţiilor voastre.

Al treilea, deosăbit de alte asupriri ce face preoţilor şi diaconilor Mitropoliei, au catadicsit pănă la atîta, încît au bătut doi diaconi în biserică, pe unul Efrosin întro duminică după slavoslovie, fiind în toate veşmintele preoţăşti îmbrăcat, şi biserica plină de oameni, au sărit din altariu şi au început a-i da palme pănă şi potcapecul au căzut jos. Iară altul Kiril, tot într'o duminică sara la vecernie au început a-l bate pănă l-au şi încruntat [1] şi vrînd diaconul să iasă din biserică, l au apucat iarăş de păr şi l-au pus în strană, fiind preoţii şi diaconii mitropoliei de faţă. Apoi după vecernie ducîndu-se diaconul în foişorul unde şade prea osfinţie sa Vraţa, s-au dus şi l au bătut şi acolo văzind aceasta şi însuş prea osfinţie sa Vraţa şi diaconul Sinesie. Au mai bătut şi pe diaconul Nicandru, pentrucă n-au vrut să-i arate scrisorile ce scrie din porunca prea osfinţiilor voastre, fiind de taină.

Al patrălea, ştiut este cum că pănă la venirea prea osfinţilor voastre aicea în Bucureşti, ecteniile utrenii cele după slavoslovie şi otpustul să nu să mai zicea, ci îndată după slavoslovie să începea liturghiea atît în însuş mitropoliea cît şi la alte biserici, şi prea osfinţie voastră îndreptînd şi întocmind la toate buna orînduială, aţi poruncit ca şi acolutia [2] utrenii să se săvîrşască deplin după orînduială, şi au fost şi început a urma şi au urmat după stăpînească a prea osfinţiilor voastre poruncă, cetind şi ecteniile, făcînd şi otpustul cum să cade pănă la venirea prea osfinţiei sale mitropolitului Valahiei Kir Ignatie. Iară îndată după venirea prea osfinţiei sale, la cea întîiu duminică fiind prea osfinţie sa şi mult

1. Incruntat de singe, o veche expresie.
2. rînduiala.

norod în biserică, eclisiarhul n-au dat voe diaconului să mai zică ecteniile și nici otpust n-au făcut, ci au urmat după cum și mai înainte au fost urmînd. De unde să cunoaște că dacă el încă fiind prea osfinție voastră aice, au început a arăta nebăgare de samă către poruncile prea osfințiilor voastre, cu cît mai mult după ce veți purcede la Iași.

Prea osfințite stăpîne, un om ca acesta nu numai a fi în slujba eclisierșiei și a consistoriei, ci nici la o slujbă aici în mitropolie nu poate fi suferit. Căci din pricina unor răzvrătitori ca dînsul, să întîmplă altădată, deosăbit de zăticnire bunei orîndueli, și între stăpîniri neînvoire și alte turburări.

Drept aceea, dicasteriea socotește a fi cu cale ca numitul eclisiarh Dionisie ca un răzvrătitoriu bunei rînduel, ca un bătăuș și împotrivitoriu poruncilor stăpînești încă și călcătoriu de pravilă, să fie lipsit din slujba eclesiarșiei și a consistoriei și să se trimată la mănăstirea Cozie, unde îi este metaniea, sub ascultarea igumenului, neavînd voe a să muta dela acea mănăstire nicăiuri fără știrea prea osfințiilor voastre. Iară în locul lui să se rînduiască eclisiarh alt ieromonah cinstit, ascultătoriu, și cu frica lui Dumnezeu. Iară cea desăvîrșit hotărîre rămîne la înalta înțălepciunea prea osfințiilor voastre.

Al preaosfințiilor voastre pre plecați ascultători
Protopop *Petru Cunițchi*
Prot. *Gheorghie Rodostat*
1810 Mai 10 în București.

Ierodiaconul Chiril „liturgos la biserica curții vechi", s-a plins și el către exarh, pe care-l avea de „tată și mumă, după Dumnezeu", că dela plecarea acestuia din mitropolia București, el a suferit adichii dela eclesiarh, l a dezbrăcat mereu de stihar în fața mitropolitului Ignatie „într-un inat" [1], nu i a dat nici o parà dela hramuri, încît îs gata toți „să ne ducem, că nu mai putem a răbda acest fel de om vrăjmaș".

S-a scris în l. greacă mitropolitului Ungrovlahiei. Ca urmare, Dionisie a fost scos „din slujba eclesiarșiei și dela Consistorie". După catagrafia cea nouă a mitropoliei, alcătuită de arhimandriții Cotroceanu și Aghiorghit și marii logofeți, i s-au luat lucrurile

1. cuvînt turcesc—ciudă, necaz.

bisericii din sama sa, trecîndu le provizoriu arhimandritului Gherasim „unchiul prea osfinției sale". După primele știri din eparhie, s-au găsit 13 hirotonisiți între 15 Ianuarie și Mai fără știrea p. s. exarh „dela care hirotonii, după chiar mărturiea acelora, s au fost luat de cuviosia sa tl. 930 bani 60 și după bănuiala ce este mai sănt să să dovediască și alte hirotonii". Iar la 14 Iulie, „izgonindu-să proin eclisiarhul din mitropolie, s au și pornit la mănăstirea Cozii, la metania sa".

[*Dosar nr. 73/1810*].

MIJLOCIRILE CE SE FĂCEAU PENTRU HIROTONIA UNUI PREOT.

1. *Cererea candidatului*

Innalt preaosfințite și mult îndurate stăpîne,

Dascal sînt la biserica cu hramul sfinților Voivozi Mihail și Gavriil din tîrgul Tuzara, ținn. Orheiului, unde și tatăl mieu preotul Teodor au fost slujitoriu păn la răposare-i. La care biserică din doi preoți ce au fost slujitori, unul răposînd, au rămas biserica numai cu un preot, și poporăni aflîndu-să aice la această biserică preste 100, nu poate singur preotul ce iaste dovidi. Și mare trebuință fiind încă de un preot la numita biserică, au făcut alegire părintele protopopul acelui țănut pentru mine, fiind cerșut di stăpînul tîrgului și de toți poporănii, precum alăturatile mărturii adiverez. Pre lîngă care a lor cerire, mare rîvnă avînd și eu asupra cinului preoțăsc, mă rog înnalt preaosf. voastre ca rînduit fiind în duhovniceasca cercetare, aflîndu-mă vrednic, să mă învrednicesc după dorința inimei mele și vecinică pominire a fi înnalt preaosf. voastre.

Manole dascăl ot târgul Tuzara 1810 Noembr. 2.

Rezoluția exarhului „1810 Noembrie 4. Candidatul să între în cercetarea stavlenicilor G. M. și E."

2. *Mijlocirea poporănilor.*

Adecă noi poporănei din tărgul Tuzara, ci să numești Băriacul, cari mai gios ni-om puni numili și degitile noastre, dat am adevărat mărturie noastră la mâna dascălului Manoli fecior preutului Teodor răposat, ci au fost slujitoriu tot la această bis[ăr]ică

din tărgul acista Tuzara, precum să să ştie că după ci au răposat preutul Teodor am rămas cu doi preuţi anumi Vasălei şi Pantilemon şi răposând şi preutul Pantilemon am rămas numai cu un preut, fiindu peste sută di gospodari la acest popor. Cerând trebuinţi de a face doi preuţi, fiind că unui preut este cu greu, noi cu toţi poporănei am ales pi numitul dascăl ca să-s herotonisască preut ştiindu-l noi din copilărie sa că pitrecire sa au fost cinstită şi ni beţiv, ni mănios, ni gălcevelnec, în fapte di furtuşag nu s-au aflat, în jurămă[n]turi, în judecăţi cu nimi n-au avut, căsătorie lui au fost cinstită şi nici un amestec de ber (bir) sau di alte havaleli cu noi n-au fost nici odată. Şi pentru această ne rugăm milei duhovniceştei Consăstoriei ca să-s herotonisască preut şi să fei tovaraş cu preutu Vasălei la această bisărică, unde este hram sfinţăi arhangheli şi pentru adivarată credinţa nem pus numile şi degitile noastre.

1810 Oct. 13.

Eu Gheorghii căpitan ot tărgul Tuzara
Eu vătav Maftii Dionisi
Eu vornicul Vasăle ot Băriacul
Eu Andrei Vărlan
Eu Toader Săle
Eu Gavrel Amărei
Eu Gligoraş Amărei
Eu Gheorghie Pleşca
Eu Dănelă Pleşca
Eu Ioniţi Mândrescu
Eu Moisăi Crastaveţ
Eu Nastasă Levinte
Şi noi toţi poporănei aceştii bisărici
Erei Vasile, esti cu primiri me.

3. *Mijlocirea protopopului.*

Cu plecată scrisoare.

Inştiinţez prea cinstita duhovnicească Consistorie a sfintii Mitropolii a Moldovii că la tărgul Tuzara di la acest ţinut al Orheiului, fiindu doi preuţi anumi Vasălie şi Pantiliemon la bisărica unde să cinsteşti şi să prăznueşti hram sfinţii mai mari Voevozi,

şi numitu preut Pantelimon răposind au rămas bisărica numai cu un preut fiind piste sută de gospodari la acel popor, cerându tribuinţa di a fi iarăş doi preuţi şi viindu căţiva din poporăni la mini, făcându ceriri ca-s li să rânduiască şi alt preut împreună cu preutu Vasile şi alegându ei pre acist dascal anumi Manoli ficior răposatului priutului Teodor tot dila ace bisarică, adiverindu-l di om cinstit din copilărie sa cu pitrecire, ni biţiv, ni gălcevelnic în fapti di furtuşag n-au fost, nici în jurământ şi în judecăţi nu s-au aflat, căsătoria lui au fost cinstită, după cum şi mărturia lor adeverez, fiindu cerut şi de domnul stolnic Matei Răşcan, stăpân moşăi, dându-i şi osăbită adeverinţă la mână de priimiri, di cari n-am lipsit a nu înştiinţa duhovnicească Consistorie.

Prea plecată slugă 1810 Oct. 14.

Ioan protopop Orheiului

4. *Mijlocirea stăpînului moşiei.*

Cu fiiască plecăciune

Înştiinţăz prea cinstita duhovnicească Consistorie a sfintii Mitropolii a Moldavii pentru acest dascal anume Manole, fecior răposatului preotului Teodor, tot de aice din târgul Tuzara, unde să numeşte şi satul Bărîiacu, la bisărica undi să cinsteşti şi să prăznueşte hramul sfinţilor Voevozi Mihail şi Gavriil, pentru că răposînd de sus numitul preot Teodor, au rămas doi preoţi anume Vasilie şi Pantelemon, apoi pi urmă au răposat şi preotul Pantelemon au rămas băsărica numai cu preutul Vasilie, fiind la o sută di gospodari, ce sînt la această bisărică, şi fiind că trebuinţi cere di a fi doi preuţi şi alegând pi acest dascal cum că este cucernic, în fapte de furtuşag şi în judecăţi şi în jurământuri nu s-au aflat şi pentru aceasta îl încredinţăzi şi eu şi l-am trimis la duhovnicească Consistorie. Pentru care poftesc şi mă rog să să hirotonisască preut, să fie tovarăş cu preutul Vasilie. Fiind şi eu al duhovniceştii Consistorii fiiu plecat 1810 Oct. 14.

Matfeiu Răşcan stolnic

5. *Declaraţiile candidatului.*

a. La anul 1810 Noembrie 7 zile. Dascalul Manole Hare, ce este slujitoriu bisericii sfinţilor mai marilor Voevozi Mihail şi Gavriil din tîrgul Tuzara dela ţinutul Orheiului, ca unul ce să

roagă a să hirotonisi preot tot la acea Biserică s-au întrebat și au arătat.

Că dela nașterea sa până acum are 36 de ani, născut fiiu răposatului preut Teodor Hare, ce au fost slujitoriu tot aceștii biserici, după naștere au fost botezat și cu sfîntul Mir uns de pravoslavnic preut anume Dimitrie, apoi după ce au învățat carte moldovenească s-au însurat luîndu-ș legiuită soție prin întîie cununie pe Victoriea, fată mare, din părinți mazîli și fără înpiedicare cătră darul preoții. Fapte aducătoare de prihană în viața sa n-au făcut, și globit sau pedepsit pentru unile ca acelea n au fost. La arătată biserică numai un preut este anume Vasile și enorie să cuprinde piste 100 gospodari. Aceste precum întru adevăr au arătat întru acest chip au și iscălit.

Manole Hare Dascăl.

b. La anul 1810 Noembrie 7 zile. Cel mai jos iscălit dascalul Manole Hare, ce este slujitoriu bisericii mai sus pomenită din numitul tîrg și ținut, cerînd darul preoției a fi slujitoriu tot la aceiași biserică, s au legat cu acest zapis: 1. Că după ce se va face preut nu să va abate nici la beție, nici la alte scandalisitoare fapte. 2. Catihisis ce l-au învățat, totdeauna îl va ține minte de rost. 3. Duhovnicescul reglament sau ponturile cele ce sînt scoasă dintrînsul și atîrnă de datoriea preoțască totdeauna le va ave și le va plini. 4. După ce va lua păucenie de preuție o va ceti măcar odată pe săptămînă și după a ei învățătură va urma. Și acum spre adeverirea întocma înplinirii celor de sus scrise s-au iscălit.

Manole Hare Dascăl.

6. *Mărturisirea tipicarului.*

Acestui candidat dascalul Manole Hare i-am făcut cercetare pentru învățătura ce are și l-am aflat că a ceti și a cînta știe bine, cum și rînduiala bisericii și catihisul l-au învățat de rost. Pentru care încredințăz.

Gavriil ierodiacon 1810 Noembr. 9 zile.

7. *Mărturisirea duhovnicului.*

Acest dascal anume Manoli mărturisit înainte me, s a aflat de preoție vrednic. 1810 Noembr. 7

Duhovnic ieroshimonah Teodosii a sfînt. Mitropolii.

8. *Rezoluția exarhului Gavriil.*

Să se trimată spre a să hirotonisi la preaosfinția sa Ierapoleos Chir Grigorie.

9. *Referatul de săvîrșirea hirotonie.*

Din poronca preosvinții sale părintelui Mitropolit și exarhu Moldovlahiei Chirio Chirio Gavriil, am hirotonisit pe acest de Dumnezău timătoriu bărbat anume Manole, întăi citeț, ipodiacon, diacon și preot desăvărșit și spre încredințare i s au dat adeverință.

† O Ierapoleos Grigorios 1810 Noembr. 13.

[Dosar nr. 206 1810].

MĂRUNTE.

Legătorul de cărți din Iași, Gheorghi Teodor, făcuse o învoială cu banul Iordachi Mil „ca să nu aibă el trebuință cu soția sa, ci să rămîie tot la d-lui Banul, după care învoială au primit șasă sute lei". Probabil, o fată de slujbă în casa banului, pe care el o măritase cu numitul legător de cărți, și care în urma învoelii și a răsplătirii bănești rămîne pe loc. Nu tîrziu, legătorul se jăluește exarhului. Acesta intervine la Divanul cnejiei Moldavii în Iulie 1810, arătînd acestea: „Noi după pravilile sfinților părinți nu putem da voie a să despărți bărbatul de muierea sa, cum nici muierea de bărbat, mai ales cînd el o voiaște a o avea pre dînsa. Pentru aceasta dar poftim pe cinstitul Dlagorodnic Divan, ca să binevoiască a porunci d. sale banului Iordachi Mil ca să dea jăluitoriului pe muierea sa, mulțămindu l pentru zestrea ce i-au făgăduit cînd i au căsătorit și pentru paguba ce i-au pricinuit, fiind că jăluitoriul, cu toate vinovățiile ce are soția lui, o priimește ca să petreacă cu dînsa în vieață. Iară pentru dojenirea d. sali banului pentru o faptă, cu care s au făcut pricina stricării casii acestor casnici, rămîne la bună socoteala cinstitului Divan".

[Dosar nr. 135/1810].

Mănăstirea Bisericani s-a învoit cu un rob al său, ca „să aducă un țigan ce au fost fugit cu fimeea și trei copii ai lui la malul Nistrului, pentru care osteneală a lui să-i dea plată o iapă cu mănz și o vacă cu viței și osăbit să-i scoată și 100 lei dela acel țigan fugit, hacul unui fecior a lui ce l-au slujit în doi ani".

[Dosar nr. 131/1810].

La Octombrie 1810 „pre plecații robi din cetatea Ismailului“ roagă pe exarh ca li se înnapoieze „30 de candili de argint cari sânt a Panaghii de aice, făcuti de noi și de părinții noștri pentru sfta biserică, ci s-au trimis la Eși“ din pricina turburării vremilor.

[*Dosar nr. 136/1810*].

Exarhul Gavriil cere Consistoriului Moldovei la 1810 Iulie ca să dea porunci la protopopi de a aduna banii pentru „parte bisericească, adecă preotese văduve cu copii, preoți cari au ajuns să-și ceară hrana cu milostenie din pricina stricăciunii mădulărilor trupești, ori pentru adînci bătrîneți și nu au cine să-i caute“.

[*Dosar nr. 104/1810*]

La Aprilie 1811 exarhul Gavriil numește doi profesori de limba rusă: pe Ivan Nesterovici la școala publică din Iași, cu 1000 lei anual, locuință și lemne dela școală, și pe Isidor Gherbanovschi la școala publică din București, în aceleași condiții. Ambii veniau dela Academia duhovnicească din Chiev, recomandați de prezidentul Crasno Milașevici.

[*Dosar nr 138 1810*].

Exarhul Gavriil a aprobat un schimb de moșie între Manucbei din Hănceşti—Lăpușna și m rea Mihai Vodă din București. Aflînd dela protopopul arhiepiscopului armenesc că mitropolitul Ignatie al Valahiei încă nu întărise scrisorile de schimb, exarhul îi face încă o scrisoare ce o trimite la Iulie 1810 lui Manucbei, pe care l numește „slăvirea ta”, încheind adresa cu formula „al slăvirei tale slugă și cătră Dumnezeu userdnic rugătoriu“.

[*Dosar nr. 116/1810*].

Protopopul Iftimie al ținutului Sucevei primi ordin dela exarh „să mergi la satele de munte: Dorna, Șarul și Păltinișul, care sînt a d.-sale arhon logofăt Costandin Balș. Și să faci arătare lăcuitorilor acelor sate că pentru înpotrivirea ce au făcut și fac cu zurbalîc asupra vechilului acelor moșii și s-au sculat cu zurba și asupra dragunilor împărătești, și pentru că nu să supun a da cele cuviincioase venituri la stăpînirea moșiilor, după cum să urmează și la alte moșii din țara aceasta, pentru niște fapte necuviincioase ca acestea, de au și vro dreptate și-o vor pierde, și vor fi și

pedepsiți groaznic de să vor mai împotrivi... Nu cumva sînt și din cei bisericești împreună zurbagii la lăcuitorii, atuncea cînd ei ca niște părinți sufletești sînt datori a liniști pe lăcuitori"... Mergînd și alți delegații la fața locului, întîi în Dorna, locuitorii „s-au arătat cu toții împotrivitori, răspunzînd că nici la o dări de adet nu să vor supuni, și unul dintri dînșii au strigat că nici să va supuni, cu toți îl va tăia cu toporu... și un preut Ioniți din Dorna au ieșit înainte oamenilor și au început a vorbi cuvinti cu totul atingătoare nu numai de duhovnicească ocărmuiri, ci și de înalt exelențăea sa domn sinator, zicând că toate hotărările aceste sănt fără de ispravă și alți proasti vorbi. L-aș fi propit cu puterea, dar m-am temut de zurba". Divanul îl socotia pe acest preot „cel mai întăi tulburătoriu"

[*Dosar nr. 111/1810*].

M rea Adormirea din cetatea Ismailului, metoh al sf. Mormînt, „zidită și afierosită de pururea pomenitul Domn Costandin Basarab Brâncovan", avea pentru întreținerea ei la 1810 în Ismail 30 dughene și magazii în arendă.

[*Dosar nr 113/1810*].

Un monah Patrichie din m-rea Neamțului, „trecînd pela podul Mărășeștilor la Siret, i-au eșit înainte dela straja podului un ofițăr, întrebându-l de are niscai cărți să-i vânză, că are trebuință să citiască, și întâmplându-i-să o Psaltire veche de prisosit i-au vândut-o și ș-au căutat de drum cu carăle".

[*Dosar nr. 119/1810*].

Dintr-o scrisoare a exarhului Gavriil către Iosif de Argeș.

„Fiindcă dela luna lui Mai trecut, decînd preaosfinție ta te afli la episcopiea și eparhiea preaosfinției tale, credem cum că te vei fi răsuflat de supărările Bucureștilor, acum iarăș cerînd neapărata trebuință" să se afle de ajutor mitropolitului Ignatie al Vajahiei „atît pentru neștiința limbii rumînești cît și pentru alte rînduieli a pământului", mai ales că Constandie al Buzăului s a întors la eparhia sa, îl îndeamnă ca „luînd această scrisoare a noastră numai decît să mergi la București, unde între altele te vei însărcina și cu prîsustviea în cantora exarhicească, mai ales la luarea sumilor a mănăstiri[lor] grecești".

1810 Avg. 23.

[*Dosar nr. 56/1810*].

După intrarea armatelor ruse în raiaoa Hotinului, geamia turcească din orașul Hotin, potrivit cererei funcționarilor ruși, a fost transformată la 6 Februarie 1806 în biserică creștină, așa cum fusese și mai nainte, dîndu-i se acelaș vechi hram sf. Nicolae. Pentru așezarea veșmîntăriei, procurarea de vase, cărți și celelalte necesarii, i s au dat veniturile prăvăliilor ce aparțineau geamiei.

[*Dosar nr. 26/1808*].

La fel a cerut la 1808 Octombrie și preotul Marcu Popovici ca altă geamie turcească din satul Ursoaia, jud. Tighina, să fie transformată în biserică ortodoxă, de care locuitorii au nevoie, ei obligîndu se „că cele trebuincioase unii biserici înăuntru vor face".

[*Dosar nr. 25/1808*].

O socoteală bănească întîrziată.

Mănăstirea Pîngărați a dat visternicesei Ecaterina Iancoleo jumătate din satul Verceștii, ținut. Neamțului, în schimbul moșiei Cornova sau Braicău, ținut. Sorocii, [și a 2500 lei „ca să-i fie spre pomenire". Dar arhim. Macarie se plînge la 1810 Septembrie că suma de bani nu i-a primit. Clucerul Costandie, logofătul mitropoliei, confirmă că „schimbul s-au făcut prin p. s. sa păr. proin Moldaviei" Veniamin și că banii „s-au luat prîn mîna mea dela ginerele răposatei d lui hatman Dimitrie Bogdan, însă din pnronca preosfințitului mitropolit proin Moldaviei nu s au dat mănăstirii".

Acelaș Macarie se jeluește că dela mitropolitul Veniamin are de primit încă 800 lei ce i a cerut „mai înainte de a face paretisis".

Exarhul Gavriil scrie resoluția „Mănăstirea să-ș scoată banii de unde i au dat, ori sinet, și așa să se ivească cu cnigele proestosul ei".

[*Dosar nr. 164/1810*].

Sublocotenentul rus din marină Coptev a pronunțat cuvinte hulitoare față de Maica Domnului. Ca pedeapsă a fost degradat și sf. Sinod prin ucazul din Septembrie 1808 l-a trimis la m-rea Neamțu, unde să fie închis vreme de un an, ca să se pocăiască. Un ieromonah iscusit era îndătorat să l învețe frica și legea Domnului, poruncile Bisericii, zilnic să meargă la slujba dumnezeească

şi în fiecare post să se mărturisască, fără a fi împărtăşit decît în caz de moarte, conformîndu-se pravilei a cincea a sf. Grigorie de Nisa.

[*Dosar nr. 22/1808*].

Mitropolitul grec Grigorie Ierapolschi a cerut în Iulie 1812 să fie numărat printre supuşii ţarului, dorind a muri în părţile Basarabiei. Exarhul Gavriil l a sprijinit şi astfel a şi rămas în Chişinău, unde a hirotonisit numeroşi preoţi.

[*Dosar nr. 4146/1812*].

Mitropolitul Ignatie al Ungrovlahiei a fost decorat de împăratul Alexandru al Rusiei cu ordinul sf. Ana cl. I pentru distinsa faptă, că văzînd plin spitalul din Bucureşti cu răniţii ruşi ofiţeri şi grade inferioare „a organizat o clădire comodă, ce să cuprindă 60 de oameni grade inferioare cu toată întreţinerea şi ocrotirea".

Decoraţia şi rescriptul imperial au fost aduse în ţară de un anume curier la Octombrie 1810, cum arată oberprocurorul sinodal prinţul Goliţin.

[*Dosar nr. 191/1810*].

Cetatea Albă în secolul al XIX-lea

Observaţii pe marginea unor mărturii scrise.

de *Gr. Avakian*

Tot ce s'a scris despre trecutul Cetăţii Albe se referă mai mult la istoria medievală a acelui oraş, într'adevăr foarte bogată şi felurită prin legăturile lui culturale, politice şi economice cu ţările vecine din bazinul Mării Negre. Epocile însă de trezirea lui la viaţa de oraş, din vec. VII—VI a. precum şi aceia din secolul al XIX-lea, mai apropiat nouă—şi poate pentru aceasta mai puţin interesant în aparenţă—s'au neglijat cu desăvârşire. Intr'adevăr, pentru cunoaşterea epocii vechi, s'a răscolit foarte puţin pământul cuprins în raza actualului oraş Cetatea Albă, atât de bogat în resturi culturale; iar pentru cunoaşterea materialului mai nou, respectiv din secolul al XIX-lea, s'au răsfoit puţine cărţi şi mai puţine jurnale personale, şi nu s'a publicat mai nici o scri-

soare, în care să fie vorba de Cetatea Albă în decursul secolului al XIX-lea, așa cum a fost cunoscută ea de martorii oculari.

Vom încercà să umplem această lacună, începând prin a publica un pasagiu dintr'un jurnal personal al lui Amșei A. Fidelman, tradus adlitteram din ebraică și pus mie la dispoziție de fiul său Șulim Fidelman.

I.

Iată ce spune Amșei Fidelman:

„Akkerman, 6. II [1]909.

Scriu ceva din trecutul Akkermanului, povestit mie de bunicul Șulim, fiul lui Sudic Fidelman, care bunicul meu a locuit în Akkerman, pe când orașul încă era turcesc. Iară la 1806 Rusia ocupă Basarabia, cu Akkermanul împreună, fără luptă. Veni de dincolo de Nistru un colonel, Benken, cu un regiment de soldați și o scrisoare către Pașă, să l lase să intre în cetate pentru opt zile, arătând că se află aci întâmplător și că n'are să stea mai mult de opt zile; apoi veni din Palanca înc'un regiment de soldați care înconjurară orașul, și se declară starea de asediu, fără ca cineva să poată iesi din oraș.

Akkerman este un oraș vechiu; înainte vreme i se spunea Cetatea Albă; avea un vechiu cimitir evreesc, unde sunt înmormântați cei doui străbuni ai mei, din partea celor doui părinți ai mei, unul Țodic, iar altul Zleia, adică Alexandru. Cimitirul acela este foarte vechiu; în el s'a găsit mormântul unei femei îngropate acum 600 de ani și mai bine. Tot acolo s'a mai găsit o piatră de mormânt vechiu de 382 de ani.

Inscripția de pe dânsa este datată din ziua a treia a lunei Af a anului 5287 dela facerea lumii și a fost făcută de fratele raposatei. Se povestește că acesta era un mare învățat. Astăzi piatra aceia se află în curtea sinagogii nr. 1.

Pe timpul domniei turcești o sinagogă se află pe piața din strada armenească, iar sinagoga cea mare de astăzi fu ridicată la 1864, pe locul celei vechi, de pământ, acoperită cu stuf. Această sinagogă căzu pradă focului, pe la 1831, când fură arse și legile Torei, ale căror rămășițe, scoase din foc, fură duse și îngropate în noul cimitir evreesc, trecut în posesiunea evreilor din acest oraș la anul 5381.

Către acest timp au început să apară în oraș Evreii, venind din Polonia, căci pe timpul Turcilor în acest oraș se aflau foarte puțini Evrei, abia zece familii risipite prin Păpușoi și Turlaki, iar în oraș nu se găseau decât șase familii. Totul era liber. La 1821 fu întreprinsă prima revizuire și denumire a numelor de familie. Toți orășenii, care se aflau aci, au fost recunoscuți ca akkermăneni. La 1832 fu ridicată o sinagogă nouă, de zid, în contra focului, acoperită cu scânduri."

Aceste rânduri simple, neprecugetate, scrise într'o formă în care se poate scri numai pentru sine, fără să mai fie cetite de alții, ne apar ca un material istoric nu lipsit de interes și merită să fie comentate.

Locul de frunte pe care-l găsim în acele rânduri, este amintirea lui Șulim Fidelman, care a cunoscut orașul încă sub Turci, despre felul cum intră și se stabilesc în oraș oștile rusești, la 1806. Și nu este de mirare predarea orașului fără luptă: Turcii chiar dacă vroiau, nu puteau să se lupte cu Rușii prin faptul că numărul soldaților Turci era foarte redus, într'o țară vasală Porții și a cărei populație avea mai multă încredere într'un popor creștin învecinat, tocmai pentrucă acesta promitea că luptă pentru eliberarea popoarelor creștine apăsate de jugul turcesc. Știm ce rezultate a avut această dorință a Rușilor nu numai în Moldova dintre Prut și Nistru ci și în Caucaz, unde după înfrângerea puterii persane și turcești, la 1828, popoarele „eliberate" s'au redus și ca număr și ca ființe etnice și politice, cu toată promisiunea de a se acorda autonomia cerută.

Fidelman ne mai aduce o notă nouă și foarte importantă pentru cunoașterea vieții sociale a Cetății Albe în evul mediu. E vorba de populația evreiască a orașului asupra căreia insistă pomenirea, și de cele două inscripții care singurele vechi, s'au păstrat cu atâta căldură în tradiția evreilor din acest oraș. Prima și poate cea mai importantă afirmare a lui Fidelman, când vorbește de trecutul evreilor din Cetatea Albă, este arătarea locului unde se află încă în memoria bunicului său Șulim vechea sinagogă evreiască, anume pe str. Armenească. Nu afirmă când se va fi clădit acea sinagogă; dar așa cum ne arată așezarea ei, nu este exclus să admitem că acolo, în jurul ei, și nu în raza străzilor Ismail și Dacia, se afla mahalaua lor, încă în secolul sl XIV-lea,

după cum constatăm din viața sf. Ioan cel Nou, scrisă de românul Grigore Țamblac. Nu se poate admite însă existența evreilor la Cetatea Albă într'un număr mare, cât și importanța lor socială, prin faptul că nici unul din călătorii, cari au trecut prin Cetatea Albă, nu vorbesc de Evrei, ceeace înseamnă că nu erau numeroși. Mai târziu, când Alexandru cel Bun devine stăpân pe Cetatea Albă, ei se reduc și mai mult la număr; explicația trebuie căutată în faptul că pe vremea aceia evreii erau foarte puțin tolerați în Europa și că nu mai jucau rolul strămoșilor lor de negustori în Imperiul roman, în epoca începuturilor creștinismului.

Și chiar dacă se găsiau aci negustori evrei și în epoca lui Alexandru cel Bun, apoi ei nu puteau ține piept negustorilor Genovezi și Armeni, despre a cărora activitate la Cetatea Albă, avem atâtea documente, unele publicate, altele nu, cele mai multe păstrate în Arhivele orașului Lemberg.

Probabil că soarta negustorilor evrei din Cetatea Albă, sub stăpânirea domnilor români, era aceiaș cu a evreilor din Muntenia și Moldova: când ajungeau mai numeroși și nu mai puteau fi tolerați de Domnul Țării, ei îi isgonia în Galiția și Podolia, de unde au venit cele mai mari incursiuni de ale lor în Țară.

Dar ei reapar și se înmulțesc aici tocmai atunci când orașul devine pradă a Turcilor, adică după 1884. Turcii știau cât de nesuferiți sunt în Polonia și totdeauna căutau să-i câștige. Aceasta mai cu seamă în Aprilie 1648, cât și anul următor când a avut loc cel mai mare pogrom în contra Evreilor din Podolia, când Turcii, tot din cauza evreilor, se iau la bătaie cu Polonii pe Nistrul înghețat.

Nu departe de mahalaua lor, în secolul al XVII-lea, păstrat încă din bătrâni, se află cimitirul unde pe la 1895, s'au găsit cele două inscripții, despre care ne vorbește Fidelman. Cimitirul acela, astăzi aproape fără urme, fiind parcelat în loturi, formează astăzi cartierul nou dinspre sud al actualului oraș, aproape de curtea prefecturii județului.

Referindu-ne la inscripția de pe mormântul femeii, Amșei Fidelman relatează într'alt loc că, deși perdută de ani de zile, conținutul ei bine se ține în memoria bătrânilor evrei din Cetatea Albă, cari au văzut acea piatră încă pe când se află deasupra mormântului răposatei pe locul vechiului cimitir evreesc. In acea

inscripție părintele, care se află în trecere prin Cetatea Albă spre locurile sfinte, lipsit de fiica sa îi deplângea moartea în acele frumoase și sincere strigăte de durere și împăcare pline de mireasma trecutului biblic, care astăzi nu se mai găsesc. Numele acelui părinte este R [a] M B [a] N, cunoscutul comentator al Bibliei.

Cât despre cealaltă inscripție, astăzi aflată în noul cimitir evreesc, ea sună astfel:

„Amărăciune și plânsete după fratele meu cel gingaș care mi-a fost de candelă, și bocetele întru lăuntrul meu îmi înmulțesc durerea cu amărăciunea. Bocete, strigăte și amărăciune. Către el mă îndrept în strigătele mele.

Ci giulgiul lui de rob este o haină dreaptă. Căci văd, spre bucuria mea că se purta bine atât față de Dumnezeu, cât și a oamenilor. El își căpătă în vieața un nume care este mai bun decât uleiul mirositor. Azi e ziua a treia a săptămânii, și a murit la 300—22 și s'a coborât în nemărginirea sa".

Iar pe partea cealaltă a sarcofagului, cetim:

„Ziua a treia a lunei Av, când cu amărăciunea cea amară a unei părinte, în anul 5287, către anul 61 (al vieții, când s'a coborât în pământ), este pentru liniștea mea un stejar întins ca fir. Ci tu, bătrân, cât și cel plătit, sau tu blând și smerit, aduceți-vă aminte de binefacerile lui, de ascultați-ii mai învățăturile. Iară sufletul lui lucește dealungul veacurilor ca lumina veciniciei".

Și aici, ca și în cealaltă inscripție, fratele răposatului își compară durerea după exemplele din Biblie, căci o compară cu a poporului evreu, din luna Av (August), când a fost distrus templul lui Solomon.

Trecând peste celelalte comparații mai puțin caracteristice spiritului biblic, observăm că fratele răposatului nu uită să se adreseze celui plătit, să plângă, întocmai după cum aceasta se obișnuia în adânca antichitate, pentru ca durerea morții să impresioneze mai puternic toată asistența.

In ceeace privește forma poetică în care este îmbrăcată această inscripție, ea lasă mult de dorit: autorul câteodată recurge la unele sufixe care nu au nici un sens, întrebuințându-le doar pentru rimă; dar nici aceasta, cât și numărul silabelor, nu le păstrează peste tot, în comparație cu inscripțiile armenești publicate de mine în Revista istorică nr. 7—9, 1923, scrise și ele în

BIBLIOTECA UNIVERSITĂȚII -IAȘI-

spirit evanghelic, inscripția în chestiune pare mult mai inferioară. Singura explicație a acestui fapt ar fi că evreii în epoca aceia nefiind numeroși la Cetatea Albă, nu puteau să aibă săpători buni cari să întrebuințeze eventual marmora, așa de comună printre lespezile torusale armenești din acest oraș.

Dat fiind însă că în expunerea lui A. Fidelman mai rămân nelămurite câteva puncte, voiu încerca să le explic reproducând înc'o pagină scrisă tot de el și chiar în aceiași zi, pe o foaie volantă păstrată în acelaș jurnal.

Iată-o:

„In anul 1806 guvernul rus a luat Basarabia.

In Akkerman nu s'au bătut. După cum mi-a povestit bunicul meu—căci el asistă la cele petrecute—veni un general (sic), după nume Benken, cu două regimente de soldați și cu o scrisoare către pașă, să-l lase să intre în cetate.

Aici în cetate se aflau soldați turci și un pașă, iar pe zidurile cetății erau tunuri, dar nu s'a făcut uz de ele. Generalul rus intră cu soldații în cetate; câteva zile în urmă, după ce-și alinia soldații, aceștia făcură o mare răscoală, rănind doui turci; aceștia au rănit și ei doi soldați ruși. Cum răscoala luă proporții mari, populația orașului se închise și nu ieșea din case; a doua zi am văzut cum umblau prin oraș soldații ruși cu un ofițer de al lor, însoțiți de un ofițer și doui soldați turci. Ei umblau din casă în casă și luau ori ce arme găseau: pistoale, pați, iatagane chiar și cuțite mari și nu au lăsat să rămână nici măcar topoarele.

„Toate acestea fură duse la cetate; a doua zi era liniște și nu s'a întâmplat nimic, deoarece soldații (ruși) umblau pe străzi fără nici un fel de arme, iar turcii nu erau nici ei înarmați. Nu se lăsă nimenea să plece din oraș, dar nici de intrat nu putea să intre. Aceasta ținu câteva zile, după care văzurăm cum oștile rusești ieșiră din cetate, înșirându-se pe piață, iar generalul le trecu în revistă; se spunea că Rusia e chiar pe plecare.

Bunicul meu mi a povestit că sta pe acoperișul casei și se uita cum trecea generalul soldații în revistă, enumărându-i; dintr'odată el văzu cum toată oastea intră din nou în cetate și se făcu o ciocnire mare cu bătăi din tobă și cu puternice strigăte de „ura". Soldații (ruși) încarcară țevile tunurilor și orașul se declară în stare de asediu. Insuș pașa cu toți soldații turci fură arestați.

Evreii erau puțini în Cetatea Albă, în total vreo șase familii; sinagoga acoperită cu stuf se afla pe piața veche (str. armenească).

Comparând între ele cele două texte din jurnalul lui Fidelman, vedem că acel din urmă se referă mai mult la modul cuceririi orașului de Ruși. Dacă nu dăm prea multă importanță inevitabilei ciocniri dintre Ruși și Turci, trebuie să recunoaștem că, cu toată spaima orășenilor, Cetatea Albă fu luată fără lupte. Aceasta o presimțeau probabil și Turcii, cari nu puteau să reziste pe toată linia Nistrului, armatelor țarului Alexandru I, aliat contra Turcilor de Napoleon care căuta prin aceasta să-și mijlocească interesele politice în lumea răsăriteană.

Cum însă Cetatea Albă devenită acum Akkerman, nu putea să nu aibă legături economice cu vecinătățile de care era legată, încă din timpuri străvechi, vom încheia comentariile noastre prin a menționa pe câțiva din negustorii evrei din prima jumătate a secolului al XIX lea.

Deși Fidelman nu ne spune nimic despre ocupația principală a Evreilor din Cetatea Albă în prima jumătate a secolului al XIX-lea, din registrele de tristă memorie ale vămii Cetatea Albă, din anii 1825, 1827, 1832, 1837 și 1838, păstrate la mine (fuseseră scoase în vânzare pe piața orașului), aflăm că cele două produse de export principale—sarea și vinul—în epoca la care se referă registrele mai sus menționate—se aflau în mâinile negustorilor evrei, din Cetatea Albă și se transportau nu numai în Polonia și sudul Rusiei, ci și în Italia (mai ales grâul). Este curios că atât transportul vitelor cât și al cărnei sărate, care se prepara în fost proprietate a lui Zeron Asvadurov, de lângă abator, și se destina Poloniei, se afla în sarcina negustorilor greci și armeni, nu și evrei).

Aceștia, în schimb, transportau numai sarea, plătind o taxă vamală de 60 de copeici de pud. Cât de mare era transportul sării dincolo de Limanul Nistrului, se constată din faptul că în anul 1825 numai în gubernia Cherson s'au importat 990895,5 puduri de sare, ceeace face 15.655.328 kgr.

Din negustorii evrei menționați în registrele de mai sus, menționăm pe Haim Berman care singur a transportat în cei cinci ani peste șase sute de mii de puduri (63.600.000 kgr.) de sare, peste 200.000 de puduri, (3.200.000) de grâu și 15.000 de capete de vite mari.

Numele acelui negustor se mai însăluește și în registrele Administrației Financiare Cetatea Albă, vândute și ele ca moculatură. Îl mai întâlnim lucrând în tovarășie cu Haim Crasnețki, negustorul de clasa a III-a, de fel din Oridispol. Transportul sării celor doui negustori se făcea cu barca lui Stefan Cetveruhin, din Cetatea Albă, condusă de supusul englez Spiro Spitala, ajutat de doui matrozi: Tanisie Petro și Iohan Dramo, după cum rezultă din dos. nr. 41 (1825), p. 81, ziua 17, luna Iunie.

Față de taxa vamală ridicată (60 de copici de pud), unii din negustori au riscat și se dedea la contrabandă. Acest mod de transport trebuie să fi fost chiar frecvent, deoarece numele negustorilor prinși asupra transportului nelegal sunt numeroase în dosare.

Unii din ei sunt chiar recedivişti, cum este cazul lui Meer Abramovici, din Cetatea Albă, căruia i s'a confiscat sarea de trei ori într'o singură lună Octombrie 1825 (Ds. nr. 28, pp. 17, 23, 25). La 1832 același Meer Abramovici este prins în complicitate cu un alt contrabandist din Cetatea Albă, Semeon Covaliov, confiscându-li-se sarea, spre a fi vândută prin licitație.

Dar despre activitatea Evreilor cerealişti din Cetatea Albă, ne vorbesc mai mult registrele Administrației Financiare Cetatea Albă pe anii 1814—1828, când se strânge, într'o formă puțin sistematizată, acel bogat material statistic al Bugeacului, care— pentru epoca ce ne interesează—este cel mai complect, în ceeace privește starea Bugeacului din toate punctele de vedere.

Am mai întâlnit printre registrele Administrației Financiare din județul Cahul, câteva nume de negustori evrei stabiliți în Cetatea Albă, de unde făceau negoț cu țările dunărene. Numele lor poloneze, caracteristice prin sufixul „ski", le probează origina din Polonia, de unde—ne mai putând rezista deselor pogromuri, vin să se așeze într'o regiune de curând ocupată și având nevoie de o populație eterogenă, pentru a schimba culoare etnică a locului.

Fidelman nu ne spune (cam) cât de mulți evrei veniți din Polonia se aflau în Cetatea Albă către anul 1831, când fu arsă, împreună cu legile Țării, vechea sinagogă de pe piața armenească. Totuși, se aflau destul de numeroși.

Căci, dacă la 1806 aci nu se găsesc decât 20—22 de suflete

de evrei, la 1827 găsim 413 suflete, ceeace prezintă un număr mare față de 1031 de moldoveni și 704 armeni stabiliți din vechime și fără de nici un fel de privilegii de caracter politic.

II.

După exemplul preotului polon Adam Mickewicz care ne-a păstrat într'o formă poetică cea mai frumoasă amintire de stepele Bugeacului, vizitate de el în primul sfert al secolului al XIX-lea, călătorul polon I. I. Kraszewsky vine să viziteze și el Cetatea Albă, pe la 1844.* A plecat la 31 Iulie din Odessa spre Ovidiopol, de unde vede pe înălțimi Bialograd zis și Moncastro, Anuerman sau Ofiusa. Stând la Ovidiopol așteptând vaporașul care să-l treacă peste Nistru, sosesc și carele coloniștilor Nemți și o trăsură a prințesei Suțu din familia Kallimachi, care venise cu fiica ei, să aștepte vaporașul. Pe liman se ridică furtuna: prințesa Suțu privește liniștită, fiica ei se înspăimântă, îngălbenește... La dreapta noastră apar zidurile negre ale Cetății Albe, cetate ce amintește pe Greci, Romani, Genovezi și Turci; la stânga căzărmile căzăcești, ca o cetate nouă, cu șapte turle, cupola bisericii, casa poștei și pe mal un minaret turcesc și un far. Orașul este risipit pe dealuri; cetatea este dintre stânci, e spălată fără încetare de valurile limannlui. O frumusețe minunată de culori ale apusului soarelui, împodobește acel tablou splendid, cu totul nou pentru mine. Uriașa cetate de piatră albicioasă e înconjurată de șanțuri adânci, căptușite cu piatră, ziduri cu contraforți, turnuri, creneluri.

(Va urma).

---

* Textul din memoriile lui Kraszewsky mi-a fost comunicat de d-l P. P. Panaitescu, conferențiar, căruia îi aduc mulțumirile mele pe această cale.

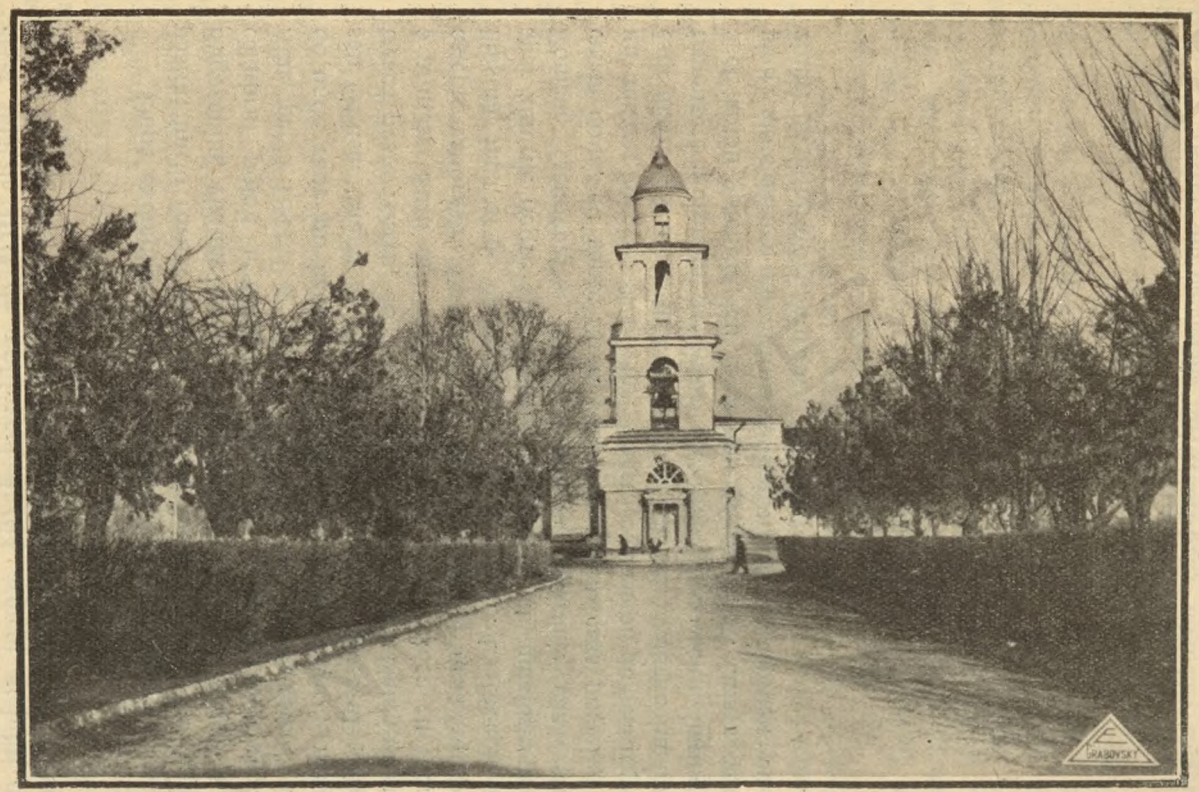

35. Alee a spre biserica catedrală– Chişinău

Eugenie Hacman, Mitropolitul Bucovinei şi Irinarh, Arhiepiscopul Basarabiei.

(o scurtă corespondenţă între ei).

Mitropolitul Bucovinei Eugenie Hacman şi arhiepiscopul Basarabiei Irinarh au fost contimporani. Imprejurările timpului şi tendinţele personale ale acestor arhipăstori i-au adus în oarecare contactat, provocând o scurtă corespondenţă între ei. In arhivele din Chişinău s'au păstrat două scrisori ale mitropolitului Bucovinean către Irinarh. pe cari le publicăm mai jos, însoţite de rezoluţiile scurte ale arhiepiscopului Basarabean.

Adăogăm şi câteva informaţii privitoare la aceşti arhipăstori şi la timpul lor.

Eugenie Hacman, de felul lui rutean, s'a născut în 1793, studiile a făcut la Viena. S'a călugărit în 1823, a fost profesor la „Institutul" Teologic din Cernăuţi, iar în vârsta de patruzeci şi ceva de ani a fost numit episcop în locul lui Isaia Băloşescu. In 1873. Hacman a fost făcut arhiepiscop şi mitropolit al Bucovinei. A murit la Viena în acelaş an.

Pe vremea lui E. Hacman în Basarabia erau mari frământări politice şi naţionale, cari turburau mult şi vieaţa bisericească. In urma înfiinţării fondului legionar, prin secularizarea averilor bisericeşti în 1786, mai mulţi ruteni greco catolici, atraşi de noua stare a lucrurilor, au trecut în Bucovina şi aici, sprijiniţi de stăpânirea austriacă, au pornit o luptă contra românilor ortodocşi. Aceasta a fost „problema ruteană", care ajunsese acută mai ales înainte de 1848. Printre patrioţii români, cari au susţinut mult cauza naţională, locul de frunte îl ocupă episcopul Eugenie Hacman care, ca naţionalist militant, susţine limba românească ca singură l. oficială a diecezei, cere înfiinţarea şcoalelor româneşti în Bucovina etc. In această perioadă Hacman avea un mare sprijin moral în relaţiile de prietenie cu Andrei Şaguna.

Cu vremea atitudinea lui Hacman faţă de conaţionalii săi s'a schimbat.

Luîndu-se după regimul autocrat din Austria, practicat de atotputernicul Metternich, Eugenie Hacman, care avea mare trecere la curtea din Viena, a introdus şi în organizarea bisericească a

românilor din Bucovina un Sistem despotic de cârmuire, având „mania dreaptă“ în secretarul său „Cantler al Consistorului, kir Constantin Czechowski“. Politica lui Hacman a ridicat contra lui mare opoziție din partea clerului, boierilor și târgoveților. Cu izbucnirea revoluției din 1848 mișcarea contra episcopului a devenit și mai puternică, așa încât dânsul a fost nevoit să capituleze și să recunoască reformele bisericești, impuse lui de adunarea națională din 1848 din Cernăuți, între aceste reforme și îndepărtarea secretarului Czechowski.

Cu aceasta conflictnl între episcop și turma lui nu s'a isprăvit. Potrivtt cu mersul schimbăcios al treburilor politice din Austria și episcopul își schimbă atitudinea sa față de turmă, rămânând în suflet un aderent autoritar al vechiului sistem despotic. In astfel de împrejurări Eugenie Hacman a aflat pentru el o pildă însemnată în biserica ortodoxă din Rusia, care biserică avea pe atunci în Basarabia un tipic reprezentant al ei în fața arhiepiscopului Irinarh Lui Irinarh, Hacman și i se adresează după sfaturi și povață în mai multe chestiuni administrative.

Mai târziu, după 1860, când în Bucovina s'au format cele două mari partide politice—partidul autonomist, care cerea autonomie pentru provinciile austriace, și cel centralist, care tindea la contopirea provinciilor într'un imperiu unitar german, Eugenie Hacman s'a dat de partea centraliștilor, renunțând astfel la idealul național al compatrioților săi [1].

Irinarh, până la călugărie—Ivan Popov, s'a născut în eparhia din Cursc, studiile a făcut în seminarul din Cursc la academia din Petrograd, pe care a terminat-o cu titlu de „magistru în teologie“, în 1717 când și s'a călugărit. Iu 1836 a fost hirotonit episcop. In 1844 a ocupat scaunul episcopal din Basarabia unde a stat timp de 14 ani. A murit la Riazani în 1877.

Irinarh a arhipăstorit în eparhia Chișinăului sub țarul Nicolae I, când cu stăruința vestitului oberprocuror sinodal, contele Protasov, în biserica din Rusia au fost introduse cele mai mari schimbări atât în organizația ocârmuirii centrale, în sinod, (prin

1. a) „Istoria bisericii din Bucovina“, 1916, de Dr. I. Nistor, p. 40—124; b) „Românii și Rutenii în Bucovina“, 1915, de I. Nistor, p. 90—93, 150—153; c) „Istoria Bisericii Române“, 1909, de N. Iorga, v. II, p. 264—265, 300—301.

înființarea cancelariei oberprocurorului, a Direcțiunii Ecumenice, Direcțiunii școalelor duhovnicești), cât și în viața internă a Bisericii prin întocmirea „Regulamentului Consistoriilor Duhuvnicești". (1841). Cu aceste reforme s'a ajuns la biurocratizarea bisericii, la mare centralizm în ocârmuire și la întărirea puterii episcopale în eparhii. Principiile de bază ale noui politici în viața întregului imperiu țarist și în afacerile bisericești au fost ortodoxizm, autocratizm și naționalizm.

Condus de această concepție și având și el de model pe vestitul mitropolit al Moscovei Filaret (Drozdov), care în atitudinea lui față de clerici și păstoriți avea multă asemănare cu autocratul Nicolae I, Irinarh putea de bună seamă să fie foarte potrivit povățuitor al mitropolitului Bucovinean în năzuințele acestuia de cârmuitor despotic și centralist [1].

Preasfinția Voastră
Iubite întru Hristos frate!

Mi-am pus în gând mare îndrăzneală, am însă și nădejdea că voiu primi dela Preasfinția Voastră iertare, și nu mă lepăd de întreprinderea mea să tac, prin mijlocirea scrisoarei, cunoștință cu vecinul meu, față de care am avut totdeauna respect. Aceasta a mea dorință o simt în mine încă din acea vreme, de când Dumnezeu a binevoit să pună pe Preasfinția Voastră în scaunul arhiepiscopal al bisericii din Basarabia. Și iar cer iertare că încep direct cu aceea ce mă interesează.

Acuma, după sguduirea nenorocită a monarhiei noastre [2], care ar fi ajuns și la distrugerea desăvârșită, dacă pe noi nu ne-ar fi scăpat oștirile rosienești [3], noi începem să ne venim în fire, măcar că eu nu prevăd încă nimica ceva mai bun, decum a fost mai înainte, deoarece văd că au trecut de-acuma doi ani, și noi stăm mai rău, ca înainte să ferească Dumnezeu de așa rău toate împărățiile și pe Rusia, ca ea să fie pururea gata de a ne veni nouă în ajutor, precum și iubitul nostru împărat este gata să-i dea ei

1. Amănunte despre Irinarh și epoca lui în viața bisericească din Rusia. Vezi în „Istoria Bisericii din Basarabia în v. XIX (sub Rușî)" —lucrare a subsemnatului care va apare curând.
2. Revoluția din 1848. N. P.
3. Conduse de generalul Paschevici. N. P.

ajutor, pentru ca să se frângă odată de-acuma cornul răzvrătiților, cari, mai cu seamă din anul 1848, au devenit mai răi decât păgânii, și asupra cărora nici evanghelia nici propovăduirea acesteia nu poate avea nici o înrâurire. Totuși uădăjduiesc ca și la noi, deși nu de grabă încă, va fi altfel, și odată ce vremea se apropie de-acuma, și chiar trebuile duhovnicești și bisericești urmează să fie aduse în altă orânduealâ, deaceia rog Preasfinția Voastră preaplecat să-mi spuneți mie pe scurt în scrisoarea D-voastre: din câți membri este compus acolo trupul cârmuirii treburilor Eparhiale și cum ea se numește acolo, așa cum de obiceiu în moldova—Dicasteria duhovnicească, sau cum? cine este întâiul membru, după Inalt Preasfinția Voastră, cine e al doilea, cine-i al treilea și a. m. d. Dacă episcopul, pentru rezolvirea căreiva chestiuni eparhiale, mai cere și părerea celorlalți membri, sau aceasta chestie poate fi rezolvită numai după voința episcopului? Dacă s'ar întâmpla ca episcopul și doi membri să zică așa, iar patru membrii să zică altfel, atunci, în acea sesiune se ia vr'o hotărîre, și dacă se țin sesiunile după părerea celor din urmă sau după a celor dintâiu, și dacă votul este hotărîtor, ori numai consultativ, pe care episcopul poate și să-l respingă? Dacă episcopul singur își alege membrii, cari trebuie să fie pe lângă episcopie și să se ocupe cu rezolvirea chestiunilor eparhiale? Cine îi alege pe protoierei, pe parohi, pe rectorul seminarului—Episcopul singur sau cu voturile membrilor? Dacă membri au vr'o înrâurire asupra activității episcopului în ceeace privește treburile eparhiale și nu acele bisericești? Dacă în Rusia se țin congrese de episcopi, la ce vreme și în ce loc? Dacă se fac adunări de protoierei, la cari iau parte numai ei și clerul subordonat lor, și de câte ori pe an? Câți ani clericul trebuie să studieze științele teologice, și dacă clericii stau în seminar[1] sau locuesc la gazde particulare? Ce vreme e fixată pentru hirotonisirea lor—vara, toamna sau iarna? Dacă pe lângă episcopie se găsesc călugări, monahi sau ieromonahi, sunt ei obligați să țină strict pravila monahicească? Dacă pot ei, atunci când iese în oraș, se poarte pe cap pălărie în loc de podcap, și dacă atunci când stau în biserică au ei pe dânșii mantie, iar pe podcap—și epanocamilauca? Câți ani călugărul trebui să facă ascultare? Arhiereii noștri în Aus-

1. In internat, N. P.

tria, înaintea împăratului nostru, în curtea lui, stau descoperiți; dacă aceasta e bine și dacă se poate ca arhiereii de acolo să facă așa? Când se duc în oraș sau pleacă la drum ei, ei poartă pălărie; dacă aceasta e cuviincios? De obiceiu ei poartă la piept cruce, și nu panaghie, așa se cuvine sau nu arhiereu trebuie de regulă să poarte panaghie și nu cruce? Dacă panaghia se poartă la un loc cu crucea și când? Dacă arhiereul are decorație, în ce ordine o poartă el cu crucea și panaghia? Dacă arhiereul face liturghia, iar împreună cu dânsul încă doi arhierei, toți ei au cârjă arhierească în vremea slujbii, și la slavoslovie toți țin cârja lor sau numai superiorul? Când arhiereul nu slujește liturghia, în ce loc în biserică stă el dacă are el strana lui în afară de altar — lângă părete sau în mijlocul bisericii, și dacă dânsul toată vremea stă îmbrăcat în mantie? Dacă arhiereul se duce în chip oficial la gubernatorul, este el îmbrăcat în mantie și în ce fel de mantie—în acea, pe care o întrebuințează în biserică? și dacă are el în mână cârjă și—ce fel de cârjă—acea bisericească? Dacă arhiereul are nevoie de două mantii—una pentru biserică și ala pentru ceremonii sau pentru vizitarea fețelor înalte? Si ce deosebire este între aceste mantii?

Vedeți, Preasfinția Voastră, în ce fel de îndoeli mă aflu eu de-acuma mulți ani. Să caut rezolvirea dela arhiereii noștri, de cari mă dispart mai mult de o sută de vârste nu e lucru fără grijă, deoarece in distribuirile și orânduirile treburilor eparhiale ei atât de mult se iau după biserica apuseană, precum și în ceeace privește îmbrăcămintea privată și publică a fețelor duhovnicești ale bisericii ortodoxe, au schimbat mul și nu se țin de regulamentul vechiu al bisericii domnitoare, cu toate că în credință sunt tari și neclintiți. Deaceia rog Preasfinția Voastră să-mi dați mie cu îndurerare răspuns la întrebările mele cât se poate de grabnic, ca eu să-l pot primi fiind încă acasă și să mă pregătesc ceva pentru consfătuirea, pe care toți arhiereii împeriului nostru îl vor ține în capitala Viena [1], unde și eu am de gând să plec peste patru săptămîni.

In sfârșit cu deosebită cinstire rămân a Preasfinției Voastre prea plecată slugă Eugeniu Hacman Episcop.

Cernăuți 30 Iunie 1850.

1. In 1850 toți episcopii ortodocși din Austria s'au adunat in congres la Viena pentru a lua hotărîrile definitive cu privire la noua organizație a eparhiilor ior,

Eu nu ştiu cum este titlul Preasfinţiei Voastre, binevoiţi a-mi comunica complect şi eu în viitor îl voiu respecta pe deplin.

Pe originalul acestei scrisor pr. sf. Irinarh a pus (în ruseşte) următoarea rezoluţie: „4 Iulie 1850. Administraţia Economică va păstra această scrisoare pentru informaţii şi va lua act, că Episcopului Evghenie eu i-am trimis un exemplar din „Regulamentul Consistoriilor Duhovniceşti".

Ecelenţa Voastră, Preamilostive arhipăstor!

Marea dragoste frăţiască faţă de mine şi manifestarea îndurării Excelenţei Voastre prin trimiterea cărticelei ce se cheamă „Regulamentul consistoriilor duhovniceşti este atât de mare, încât întrece toată măsura recunoştinţei mele pe care o aduc Prea Sfinţiei Voastre din toată inima şi din tot sufletul meu. Cărticica aceasta va fi pentru mine veşnică amintire, din ea eu voi căpăta multă învăţătură, eu mă voi folosi mult de ea la consfătuirile arhiereilor noştrii în oraşul Viena, şi mă bucur acuma, că eu până acuma nimica n'am cedat încă din drepturile mele arhiereşti, cu toate că năzuinţa acelora, cari la noi se folosesc rău de libertatea acordată nouă, a fost atât de mare, mai cu seamă în an 1848 şi încă şi acuma este, încât eu îmi pierd şi sănătatea apărându-mi aceste drepturi. E mai bine la D-Voastră decât la noi! Şi Consistorul meu, carele aici se numeşte Consistorul Episcopal şi are mai mare înrâurire asupra ocârmuirii eparhiale, e compus din un arhimandrit, un egumen, doi protoierei şi doi preoţi (parohi), şi încă din mai mulţi dregători laici pentru registratură şi un expeditor, şi mai aveam eu, ca şi arhiereii de mai înainte, un secretar [1], însă pe acesta partidul de distrugere din 1848 l-a alungat, şi eu astăzi, de-acuma doi ani, am un chin insuportabil stând fără mâna dreaptă, fără secretar, iar acest partid stăruie din răsputeri să mărginească puterea arhierească, şi pe a ei să o răspândească pretutindeni [2], aşa că Cârmuirea Noastră Superioară n'a ajuns încă până acolo, ca să se aşeze odată ordinea legală. Mult aş fi scris despre aceasta

---

1. Acesta a fost „Kir Constantin Czechowski". N. P.
2. Adeversarii lui Hacman cereau înfiinţarea unui congres provincial pentru Bucovina, congres din clerici şi mireni, cu dreptul de a alege pe episcopul diecezei şi de a exercita şi controlul asupra administraţiei fondului bisericesc. Hacman combate orice amestec al mirenilor în treburile bisericeşti.—N. P,

rea stare, în care mă aflu astăzi, un lucru însă nu ştiu, dacă Prea Sfinţia Voastră, după legile D-Voastre, puteţi avea corespondenţă cu mine despre astfel de fapte, şi deocomdată, neavând chiar nici vreme acuma deasemenea, nici nu îndrăznesc să mai supăr Prea Sfinţia Voastră, de aceea aş fi avut încă cu nerebdare să aflu şi Vă rog cu adâucă plecăciune, în ce priveşte scrisoarea mea din 30 Iunie a. c., să-mi scrieţi despre locul, unde arhieraul stă în biserică, când nu slujeşte liturghia, şi ce ordine se îndeplineşte, când mai mulţi arhierei cu sobor fac liturghia, sau fac numai slavoslavia' - deorece am nevoie să ştiu aceasta mai cu seamă când mă voi afla între mulţi arhierei de ai noştri la Viena.

Primiţi atât milostive Arhiepiscop repetata mea recunoştinţă cea mai calduroasă cu încredinţarea că rămân cu desăvârşit respect adânc şi cu tot devotamentul a Prea Sfinţiei Voastre prea plecată slugă.

Evghenie Episcop.

Cernăuţi 21 Iulie 1850'

Pe originalul acestei scrisori Irinarh a pus următoarea rezoluţie: 26 Iulie. Iulie. [1] La această scrisoare răspunsul s'a trimis tot astăzi. Administraţia [2] o va păstra cu scrisoarea de mai înainte.

Nicolae Popovschi

Geografia în faptele lui Ştefan cel Mare.

Note de geografie-istorică

Pe lângă alte calităţi, cari-au fost relevate de istorici (vioi spirit politic) şi militari (minunat strateg) Ştefan mai avea o mare calitate, care cade în sarcina geografilor de-a fi pusă în evidenţă; anume, era un foarte bun cunoscător al pământului ţărei sale. Toate faptele lui—mari şi mici—dovedesc scest lucru. Vom spicui unele dintre ele.

§ 1. **Orientarea economică a ţării** Ţările româneşti erau pe marele drum spre orient, care avea o ramură prin Braşov, —Brăila, adică prin Muntenia şi alta prin Lemberg Chilia sau

1. S'a repetat luna probabil din greşală, în loc de an' 1850. N. P.
2. Administraţia Casei Arhiereşti. N. P.

Cetatea—Albă, deci de-a curmezişul Moldovei. Pe aici se scurgeau mărfurile ţărilor Germanice şi Poloniei, pe aici se urcau bogăţiile orientului, aduse prin Marea Neagră, Cărăuşii erau: pe uscat Moldovenii şi Armenii, pe apă Genovezi şi Veneţienii.

Descărcarea se făcea în două porturi foarte importante pe acea vreme: *Chilia Cetatea Albă.* Dar aceste porturi erau în mâna străinilor, aşa că Moldova nu profita decât într'o foarte mică măsură de marele drum comercial ce-o străbătea.

Ştefan cel Mare, prin agerul său spirit, a înţeles că „existenţa unei Moldove neatârnate era o nevoie pentru comerţul mondial" (1) de aceia a căutat să nu piardă un izvor de bogăţie ce i pune la îndemână. Prin aceasta se explică dorinţa lui de-a „creia o Moldovă de sine stătătoare cuprinsă între hotarele sale naturale şi cu ieşire la mare: (1, pg. 7) Astfel din prima ocazie ce i se iveşte—războiul din Ţara Românească dintre Turci şi Munteni—el căută să cucerească acele două porturi (Chilia şi Cet. Albă).

Ca o dovadă în plus, de cunoaşterea importanţei acestei căi şi valoarea cetăţilor, de unde înceta drumul maritim şi începea cel de uscat, este faptul că nu l'au oprit din drum, cele mai mari sacrificii ce avea de întâmpinat. Astfel nu trebueşte de luat ca o nerecunoştinţă, faptul că Ştefan se ridică impotriva lui Ţepeş—care fusese protectorul său,—ci ca o nevoe imperioasă a ţării, care nu putea fi sacrificată.

De importanţa ce dădea acestor cetăţi ne vorbeşte însuşi Stefan, prin trimisul său Ioan Ţamblac, la senatul Veneţiei (1477), care zice: „Chilia şi Cetatea Albă, sunt tot ce poate fi mai important pentru Moldova,... două cetăţi de atâta însemnătate, încât nici nu e chip de-a o spune în cîteva cuvinte" (2).

Din aceasta conchidem că Ştefan cel Mare, avea o vedere clară asupra faptelor ce-i stăteau la dispoziţie, pentru ridicarea economică a ţărei sale.

§ 2. **Fixarea hotarelor ţării.** Ştefan, avu în vedere fixarea graniţelor Moldovei, în aşa fel ca să nu stânjenească, comerţul ei şi în acelaş timp să fie uşor de apărat, deci un dublu punct de vedere. economie şi strategie.

Până la el, hotarul de sud al Moldovei, pornea din munţi, pe valea Trotuşului, până la vărsarea în Siret, de unde traversa perpendicular, la trei sferturi din lungimea, cursul celor mai prin-

cipale râuri Siret, Prut și Nistrul. Toate drumurile veneau pe văi, astfel că și ele erau tăiate înainte de-a ajunge la Dunăre și Mare. Acesta este punctul economic pe care Ștefan l-a îndreptat prin mutarea hotarului până la Dunăre și Mare.

Dar faptul că străini din Moldova, posedau țărmul nordic a Dunării, făceau lesne aruncarea unui pod și invaziunea diferitelor armate în Moldova Acesta era punctul strategic ce trebuia de îndeplinit. Pe de altă parte, hotarul ce mergea pe valea Trotușului nu era un hotar natural, era prea lung și greu de apărat. Ștefan, a căutat să-l scurteze la cea mai simplă linie, după cum dorința noastră dinainte de războiu, era ca România să aibă un hotar mai scurt, proporțional cu suprafața țării, ceiace s'a înfăptuit.

Intr'adevăr Ștefan prin cucerirea Vrancei, (1482) reușește să scurteze linia Convențională, luând ca hotar apa Milcovului și cursul inf. al Siretului; *Ca fiind cea mai scurtă linie dintre Curbura Carpaților și cea a Dunării.*

Acest hotar, se vede că a fost excelent de bine ales, căci a rămas până în zilele noastre ca limită între cele două provincii românești.

§ 3. **Războaele lui Ștefan Cel Mare.** In lunga sa domnie, Ștefan a avut foarte multe lupte, dintre care 34 au fost victorii și numai 2, înfrângeri Dar izbânda în luptă se capătă printr'o forță armată superioară sau printr'o întrebuințare judicioasă a terenului, în raport cu efectele de care dispunea, adică prin strategie. Domnul moldovean, nu avea și nu putea să aibă, o armată numeroasă, dar nici instruită, *) așa că toate izbânzile lui se datoresc numai strategiei ce-a întrebuințat. Că era bun strateg, nu era locul de-a arăta aice, mai cu seamă că toți cercetătorii competenți au arătat cu prisosință acest lucru. (1, 5).—D-l General Panaitescu, zice „dacă literatura noastră militară ar fi interprins până acum studii critice, Ștefan cel Mare, ar fi fost așezat, cu drept cuvânt, printre geniile militare al lumi" (5).

Dar nu se poate concepe un strateg, fără a cunoaște în cele mai mici amănunte, terenul pe care dă lupte; Ștefan cel Mare avu lupte dela Mare (Chilia), până la munți (Baia), dela apa Milcovu-

*) „Compunerea armatei moldovene era, în mare parte, cu țărani luați dela plug, armați cu ce le cădea în mâni". (Xenopol, II.).

lui (Crăciuna), până în codrii Cosminului, (Bucovina de N.), ca şi în interiorul ţării la Rahova (Vaslui), Războeni, etc... ceiace arată că trebuia să cunoască perfect de bine toate aceste locuri, cu un cuvânt întreaga ţară.

Ca să evidenţiem mai mult ampla cunoaştere a terenului, vom lua un singur exemplu: lupta dela Podul Inalt.

Turcii veneau cu o forţă imensă, cu o armată de trei ori mai mare decât a lui Ştefan şi trec Dunărea, unde numai de formă el trimisese pe un căpitan al său. Dece nu a dat Ştefan lupta la Dunăre când turcii debarcau? Din două motive a.—Avea nevoe sau de forţă navală, sau de cavalerie, căci lupta nu se dădea la distanţă ca azi, ci corp la corp, ş'apoi prea era câmp deschis b.—Turcii puteau să-l înşele debarcând prin mai multe părţi înconjurându-i armata. De aceia Ştefan îşi alege alt loc de luptă, în jud. Vaslui.

Aici ştia că se găseşte la egală distanţă între drumul Siretului şi cel al Prutului, pe cari puteau veni armatele turce şi în fine chiar pe al III lea drum, cel mijlociu depe Bârlad.

Desigur avea iscoade cari-l puneau în curent în tot momentul cu înaintarea armatelor turce. Cât de bine a ştiut să se plaseze la Podul Inalt! Nu rămâne îndoială că era cunoscător al acestor locuri. Şi nu se poate nega că locul nu era dinainte stabilit, prin faptul că pregăteşte trâmbiţaşii în dosul luncii „încă înainte de începerea luptei".

Prin această alegere a locului de luptă el căpăta una din cele mai strălucite victorii ale creştinilor asupra „neînvinciblilor turci" din acea vreme.

In modul acesta, conchide şi Xenopol: „Secretul victoriilor lui Ştefan stă mai întâi în *geniala alegere a tărâmului* şi a timpului luptei totdeauna favorabile armatei sale". (Xenopol: Ist. Rom. II, pag. 409).

Tot astfel şi d. gen. Panaitescu, asupra luptelor zice că: „Prin intuiţiune, Ştefan cel Mare a avut noţiunea (exactă) a acestei operaţiuni, *sprijinindu-se pe situaţiunea geografică a Moldovei*".

§ 4. **Indicarea capitalei.** — Am arătat în altă lucrare, minunata aşezare geografică a Iaşilor care, între alte condiţiuni prielnice, are şi aşezarea lui in centrul Moldovei făcând astfel ca toate drumurile să treacă ne forţat prin el, fiind deci un punct de intretăiere a tuturor „drumurilor mari" de comerţ, ce traversau Moldova.—Cu toate că abia atunci se ridica, în importanţă politică,

acest oraş fiind neînsemnat faţă de altele a Moldovei, Ştefan a înţeles că aceasta, în mod natural, e cea mai indicată capitală a Moldovei, mai ales că satisfăcea şi punctul de vedere militar. Anume: din luptele lui cu armatele mari ale turcilor—cari apăreau cei mai ameninţători—nu se poate lupta închizându se într'o cetate ci după oportunitate, acolo unde ar fi găsit el avantaje militare, pentru a învinge.

Din aceste cauze Ştefan cel Mare, dacă nu şi a ales el singur laşul drept capitală (ceiace se întâmplă abia pe vremea lui Lăpuşneanu) cel puţin l'a indicat urmaşilor ca scaun al ţărei, prin importanţa ce i-a acordat din timpul vieţii lui. De aceia în amintirea acestora rămâne faptul că Ştefan a mutat aici capitala, iar nu Lăpuşneanu. Iată ce zice Cantemir despre Iaşi: „Acesta este scaunul ţării, pe care l'a strămutat Ştefan Vodă acolo, din Suceava ca să poată apăra ţara mai bine din mijlocul ei,... pentrucă el vedea prea bine că nu putea să se apere la Suceava“ (4).

Această clară vedere, nu numai în spaţiu ci şi în timp, ne dovedeşte de asemenea cunoaşterea până în amănunte a ţării sale.

§ 5.—Spre a se face cunoscut şi iubit de poporul de pretutindeni, el înderprinde două lucruri: 1 zideşte biserici—zice se vro 44—în toate colţurile ţării—2. Improprietăreşte pe ţăranii viteji, creind răzeşii.

Intr'adevăr bisericele şi mănăstirile lui se întind dela Putna, în Orhei, şi din Dorohoi, la Răsboeni, după cum face şi cu răzăşiile împărţindu-le în tot întinsul ţării.

Acest lucru arată că voia ca poporul să se lege şi sufleteşte de el, cu o iubire ca pentru un părinte. Şi într'adevăr deschizând astăzi un dicţionar geografic, găseşti sumedenie de sate cari, păstrează prin tradiţie, numele lui Ştefan, legat de vre-o construcţie: o biserică, un pod, o movilă, etc.... Şi toate ruinele străvechi sunt arătate ca fiind odinioară ale luî Ştefan cel Mare, chiar dacă nu sunt.

Deci şi (în) această privinţă, Ştefan a reuşit de minune, ca şi în celelalte, în cari i se cerea o clară vedere în spaţiu (cunoaşterea ţării).

Din această repede spicuire, a faptelor lui Ştefan cel Mare, domnitorul moldovan, ni se înfăţişează încă cu o calitate: cunoaşterea terenului ţării sale, până în cele mai mici amănunte.

Victor Tufescu
licenţiat în geografie

36. Biserica catedrală din Chişinău.

BASARABIA

(un necrolog)

Frunza verde baraboi,
Ne-a făcut maica pe doi
Unul Miercuri, unul Joi
Şi-a umplut lumea cu noi
Şi-am avut o sorioară
Ce-a umplut lumea de pară!
Maica s'a luat prin ţară
Să ne strângă grămăjioară
Să ne dee'n Bălţi [1] la şcoală
(Mai bine am muri de boală)
Muscălește să'nvățăm
Şi la oaste să intrăm
Muscălește oiu [2] învăţa
Când eu limba mi-oiu uita
Când o creşte grâu 'n tindă
Şi-a ajunge până'n grindă
Când o creşte grâu 'n casă
Şi-a ajunge până'n masă.

Sub titlul şi cu introducerea aceasta eruditul şi filologul german din sec. XIX, anume Hugo Schuchard [3] publică în „Neue Freie Presse“ un articol relativ la trecutul Basarabiei şi situaţia ei in faţa congresului dela Berlin din 13 Iulie 1878.

El zice că rândurile sale sunt un necrolog, la picioarele catafalcului pe care zace în leşinul morţii Basarabia înstreinată Romăniei de către Ruşi.

Printr'un fragment de cântec popular, cântat cu jale între Prut şi Nistru, marele savant ne previne să ne înăbuşim lacrimele durerii, regretându-ne ne încurajează în acelaş timp, plângând cu noi prezentul ne îndreaptă toate privirile spre viitor.

---

1. Oraşul Bălţi de astăzi (N. E.).
2. Particularitate a dialectului moldovenesc în loc de voiu (N. E.).
3. Eminent filolog german născut la Sotha în 1842. Işi face studiile la lena şi Bonn, trăi câţiva ani în Elveţia franceză şi'n Italia, în 1870 este abilitat pentru filologia romanică la universitatea din Leipzig iar în 1873 devine professor la Halle apoi în 1876 la Gratz. Este unul din cei mai pătrunzători şi mai originali lingvişti ai sec. XIX citez ca

După ce face pe scurt istoricul peripeţii lor prin care a trecut Basarabia din vechime şi până acum condus de principiile critice emise de Hajdău şi după ce arată cum ne-am adresat congresului plângerile noastre marele erudit continuă:

„Congresul a fost lupta tuturor contra tuturora şi rezultatul său este un amistiţiu, îndată după deschiderea lui deosebite costume militare de lux au semnalat aceasta cu un tact diplomatic fin. Se răspândise sgomotul că s'ar ocupa şi de marele pericol internaţional, se vorbia chiar despre o reînoire a Sfintei alianţe.

Intr'acei congresul hotărât să înfluenţeze asupra celor mai de jos clase ale poporului, cari ameninţă să renege moravurile, credinţa şi sentimentele de dreptate, nu prin exemplu.

Din fericire, pe lângă multele chestiuni materiale ce avea să le deslege. congresului i se prezenta şi o chestiune morală, o chestiune asupra căreia s'ar fi înţeles cu uşurinţă orice beduin, chinez sau indian. Chestiunea această e una cu strigătul de ajutor, cu plângerea menţionată, anume următoarea: Amicul meu s'a încurcat cu un vrăjmaş, de care nu se poate apropia fără să treacă prin moşia mea, eu îi permit să se îndeletnicească prin ea, cum cer necesităţile sale, pentru care lucru îmi promite solemn, că nu voiu pierde din ea nici o palmă de loc, el nu poate înfrânge însă pe duşmanul său şi mi cere tânguindu-se ajutorul meu pe care mai înainte îl refuzase cu trufie. Eu alerg în ajutorul lui îmi vărs sângele şi sudoarea şi înfrângem pe duşman. Amicul meu îmi cere acum pentru serviciile ce i-am adus, un colţ din moşia mea, numai un colţ mic, dar care îmi este cu deosebire scump, de oare-ce de el e legat numele unor străluciţi strămoşi eu îl refuz, el mă califică de îngrat, mă opun mereu, mi-l ia cu forţa [1]. Să l obţină el? Congresul răspunde fără multă amânare. Da. Să ne gândim bine, nu se tratează despre o prietenie obişnuită à la Piloty, se tratează despre o frăţie de cruce.

La Români era mai de mult obiceiul, că dacă voiau să se înfrăţească doi, fiecare îşi tâia câte o cruce în braţul drept şi îşi amesteca sângele său cu al celuilalt, oameni ca aceştia se numeau fraţi de cruce şi îşi rămâneau credincioşi până la moarte. Nu au

---

opere: vocalismul latinei vulgare (1866–68), Slavă-germana şi slavo-italiana (1885), Asupra legilor fonetice, Roman şi celtser (1886), Limba universală şi limbile universale (1894) etc. (N. E).

devenit fraţi de cruce şi Ruşii cu Românii? Nu i au unit sângeroasa cruce, care a învins semiluna? Căci de vre-o câteva zeci de ani ni se repetă mereu, că o mai bună chezăşie pentru iubirea dintre două popoare, nu e ca şi sângele vărsat în comun.

Iertat îi este acum unui frate de cruce, a-şi trata sau despoia pe tovarăşul său? Da răspunde congresul. Elocinţa Rusiei l-a convins şi această elocinţă însuseşte glasul Rusiei, care de la cel mai înalt grad de sentimentalitate se coboară până la baza cea mai adâncă a brutalităţii, care întonează cu aceiaş măestrie, rugăciuni cu lacrimi, oferte, admoneştări şi ameninţări. La Neapole se află într'un colţ întunecos o bisericuţă în care se onorează un sfânt, ce înstreinase bătrânului Mercur unul din principalele sale roluri. Figuri suspecte îşi împlinesc acolo înfocatele lor rugăciuni şi — precum anunţau câteva zile mai târziu ziarele — nu fără isbândă.

Intr'acelaş chip se'ndreaptă pentru Basarabia către maica preacistă dela Kazani şi către toţi sfinţii si de pe statuia fericitului Nicolae curseră lacrimi. Cine ar putea rămânea cu inima nemişcată gândindu-se la acela care dintre toţi tiranii asiatici posedase în vremea sa cea mai omenească inimă? Dar mai departe, nu e mişcătoare priveliştea, cu câtă credinţă soldaţii ruşi ştiu să păstreze în sânul lor amintirile istorice, deşi nu ştiu să scrie şi să citească? Soldaţii, scrie contele Şuvalov[2], nu se mai duc bucuros dintr'o ţară unde locuiră părinţii lor. Ce nemerită observaţie! Acele amintiri nu merg îndărăt decât cu 25 de ani, mai trebue însă urmărită mai departe istoria unei ţărişoare aşa de mici precum e Basarabia?

Dela diplomaţi cel puţin, cari au prin cap atâtea alte lucruri mult mai însemnate, nu putem pretinde aceasta, chiar publicişti ruşi cum sunt cei dela „Le Nord“ şi „Wiedomosti“, nu admit altă aserţiune decât că Ruşii n'au înstrănat Basarabia de la Moldoveni, ci dela Turci şi Tătari, fără să urmărească falşificarea istoriei cu aceiaş seriozitate, cum ar face în alte cazuri. Dealmintrelea orice scriere sau vorbire în chestia Basarabiei e numai deşartă, miile de

---

1. Interesant de remarcat că autorul articolului cunoştea în amănunt raporturile noastre din acel timp cu vecinul dela Răsărit (N E.).

2. Fiul al lui Andrei Şuvalov, Petru Şuvalov s'a născut în 1827. Crescut la curte unde tatăl său era mare maestru de ceremonii, în 1856 însoţeşte pe Orlov la Paris. Guvernator al Kurlandei în 1866 este numit ministru al poliţiei în 1873 este trimis în misiune la Londra unde după războiul din Orient reuşeşte să calmeze susceptibilităţile Angliei şi prepară negocierile congresului din 1878 dela Berlin, în 1879 se retrage din viaţa politică iar în 1889 moare (N. E.).

motive răutăcioase ale Rusiei sunt învederate pentru toți. Și apoi pentru ce atâta sgomot din cauza unei bagatele cum e și aceasta? Pentru ce se svârcolește România ca un copil rău crescut și încăpăținat, în loc să asculte de iubitul ei unchiaș, care de sigur nu-i vrea de cât binele? Chiar și onestul mijlocitor [1], trebue să rădă din cauza acestei mici Basarabii, cu toată demnitatea sa de președinte și să i vină în minte mica Herzegovină [2].

Chiar dacă lordul Fortunatus [3] n'ar fi urcat cu sacul său munții Ciprului [4], spre a arunca în umbră toate celelalte, deasupra rusificărei Basarabiei totuși va crește o iarbă trufașă iar din mijlocul ei zeci de ani mai târziu, va șopti ca o amintire a celor pe trecute numai un cântec melancolic din popor.

România primește Dobrogea fără a renunța însă pentru aceia în mod formal la Basarabia, numai titlurile de stăpânire se pot pierde prin prescripțiune și trebue să se piardă, nedreptatea de astăzi însă va fi dreptatea viitorului. Cu atât mai vârtos e dator prezentul să înfiereze nedreptatea el nu trebue să o considere cu ndiferență sau chiar să o înfrumusețeze și să o justifice.

Și asfel nu ne este permis, să atribuim, ca ziarele Germaniei de nord, toată vina românilor pentru că au fost prea lesne încrezători prea neprecauți, nu ne este iertat să zicem că acuma totul e în ordine după ce victima și a înăbușit tânguirile ce răsunaseră fără a fi auzite.

Alungând ori ce preocupări, ne rămâne acest fapt incontestabil: Triumfatorul și-a pus cu brutalitate piciorul pe pieptul tovarășului său de victorie, pe pieptul prietenului ce le-a mântuit și ne trebue vreme până ca să ne putem aduce aminte unde și când s'a mai întâmplat ceva asemenea. Istorii imorale ca acestea nu le putem schimba numai să învățăm din ete moralul.

(din România liberă Nr. 347 din 16 Iulie 1878).

Damian P. Bogdan.

---

1. E vorba de cancelarul Bismarck (N. E.).
2. Pe care o cedat-o Austria prin congresul dela Berlin (N. E.).
3. E contele Beaconsfield. Născut în 1804 la Londra Benjamin Disraeli conte de Beasonsfield este om de stat și scriitor englez descendent dintr'o familie de evrei. In 1876 obține dela sultan insula Cipru pentru care fapt este făcut de regină conte, reprezentantul Angliei la congres. Citez câteva din operile lui literare: Jonng Duke în 1832, Contarini Fleming în 1833, Sybil în 1845, Tancred în 1847. Moare la Londra în 1881 (N. E.).
4. Aluzie la faptul că Beaconsfield obține Ciprul dela Turci (N. E.).

Bibliografie.

1. Căp. Radu R. Rosetti:—Incercări critice asupra războaelor din anii 1475 şi 1476 dintre Ştefan cel M. şi Turci. -Bucureşti 1914
2. A. Xenopol:—Istoria Românilor, vol. II, Buc.
3. Ion Băcilă: — Intinderea Moldovei, Buletinul Soc. Reg. Rom. Geog. 1916,
4. D. Cantemir:—Descrierea Moldovei. Ediţia Pascu.
5. Gen. Sc. Panaitescu—Raportul secţiei militare asupra activităţii ei în cursul anului 1914, Extras din Bul. Soc, Reg. Rom. Geogr, 1915.

Lexiconul termenilor entopici din limba romînă în Basarabia.

*Urmare.**

XVI.

SUPLIMENT.

Cuvinte, cari n-au putut fi la timp introduse în capitolele precedente.

1. Adâncătură Loc coborât în jos fără ca să fie o vale.
2. Agest . . . Adunătură de buruene mari ori vreascuri sau lemne uscate.
3. Alat . . . Dependinţele gospodăriei: curte, grajd, şopron, şură, etc.
4. Alvie . . . Curte (vezi Avlie).
5. Amiez . } Locul unde stau vitele la amiazi.
6. Amirez . }
7. Apă stătută }
8. „ zăcută } Apă îmlăştinită. Topliţă.
9. Argea . . . Loc de adăpost făcut ca un bordei, unde de obicei se ţese pânza.
10. Avlie . . . Ogradă, curte, obor.

1. Babă . . . Stâlp natural de peatră, mai lat spre bază. Peşteră (!)
2. Bălţătură . Pete pe câmp, unde iarba sau semănăturile se usucă cu mult înainte de vreme, sau nu se dezvoltă de cât slab de tot.

* Vezi „*Arhivele Basarabiei*“ nr. 3 930.

3. Bârc . . . Luncă foarte umedă cu bălți mici și multe, izvoare, zăcoae, rediș mlăștinos de luncă.
4. Bărgan . } Movilă lungă și lată.
5. Bărgău . }
6. Barnac . . Teren de colmatare.
7. Baștea . } Baștină. Moșie strămoșească.
8. Băștea . } Locul de origină ori de naștere.
9. Bâtcâ . . . Munte mic în formă de con trunchiat, rotunjit și cu coaste repezi.
10. Băteliște . . Loc bătătorit (al ariei, curței, armanului, școalei, cârciumei, etc.).
11. Baur . . . Dealuri înalte, înșiruite unul lângă altul, țuguiate ca niște turnuri mari, cu coaste repezi, cu gâtlejuri largi între ele.
12. Berc . . . Vezi Bârc.
13. Blid . . . Crov (vălcea mică și rotundă fără scurgerea apei).
14. Bogaz . . . Gârla unei ape mari sau a mării.
15. Boghie . . Grămadă cât un snop.
16. Boicitură . Loc acoperit cu o vegetație foarte deasă.
17. Boărie . } Loc unde stau boii.
18. Bourie . }
19. Brădiș . } Loc acoperit cu brazi.
20. Brădiniș }
21. Buciniș . . Loc umed acoperit cu cucută (ori boz).
22. Bugeac . . Burueniș mare. Câmp cu ierbărie mare. Căpiță mare.
23. Bulgărie . . Grădină de zarzavat.
24. Bunar . . Fântână cu izvor însemnat.
25. Burdan . } Movilă mare și lată.
26. Burdugan }

1. Câmp durat Câmpul a fost lăsat 7 ani în pârlogire.
2. Cap de țară . Regiune întreagă.
3. Căpârșău . Copârțău (movilă).
4. Cătuior . . Cătun mic.
5. Cazan . . . Trecătoare (chee) strâmtă, plină cu apă curgătoare repede.
6. Cearcân . . Bălțătură (vezi mai sus).

7. Cecan .) Loc neproductiv (din cauza pietrișului, ori nisi-
8. Cegan .) pului, ori grohotișului, sau lipsei de apă). Loc
9. Cehan .) nefolositor.
10. Cemeteu . Țintirim (cimitir).
11. Cenac . . Vâlcea ca o strachină,
12. Ceret . .) Loc acoperit cu o pădure de cer.
13. Ceriș . .)
14. Cetate . . Locul unde a fost cândva o întăritură. Ocolul strungei.
15. Chenar . . Cornișa văii.
16. Chersin . . Vâlcea mică, lungăreață, relativ adâncă, având forma unei albii de frământat aluatul.
17. Chetros . . Loc cu pământ pietros (grohotiș ori pietriș).
18. Chiotoare . Locul unde se schimbă direcția hotarului moșiei sau țării, sau județului, ori a marginei văii.
19. Chișai . . pământ de luncă.
20. Cipcă . . . Fășie de pământ.
21. Ciritei . . Porumbrele (tufișuri).
22. Ciulinet . . Loc cu ciulini (Trapa nataus).
23. Ciungu . . Creastă de deal fără vârfuri și piscuri.
24. Ciunget . . Pădure cu copaci uscați rămași în picioare, rupți la vârf.
25. Ciuvan . . Vâlcea în forma unei albii.
26. Ciuvei . . Vâlcea în formă de ciubăr.
27. Cleanț . . Stâncă ascuțită.
28. Clidă . . . Argilă.
29. Coadă de iaz (ori de vale, de sat, de pădure, etc.)—Capătul alungit. Izvorul iazului și locurile îmlăștinite din-prejur.
30. Cobârlău . Bârlog.
31. Cocioc . . Plaur plutitor. Insulă plutitoare fără stuh.
32. Coclav . . Coclau.
33. Codru . . Pădure mare, înaltă, netăiată niciodată, fără poieni.
34. Colț . . . Vârf ascuțit de deal.
35. Comană . . Partea cea mai înaltă a dealului. Creasta lată a culmei.
36. Comănac . Vârful mic al dealului.

37. Comarnic . Adăpostul unde stau ciobanii de mulg oile, ce intră în strungă.
38. Copcă . . Groapă îngustă și adâncă. Groapă în albia unei ape. Gropițele ce se fac în mal pentru înlesnirea suișului.
39. Corhană . . Coastă priporie și sterilă, pe care cu anevoe o urci sau o cobori și nici că se poate face cărare pe ea.
40. Corhan (Bucsai) . . Piatră ce se poate ciopli ușor pentru construcție.
41. Corlate . . Tot ce ține de o gospodărie: grajd, șopron, șură, susuiac, etc.
42. Cot . . . . (de sat, de râu, de pădure, de vale, etc.) Intorsură.
43. Cotloană . Vale adâncă, lată și scurtă.
44. Cotoc . . . Cocioc (vezi mai sus).
45. Covergă . Bordei de vară, făcut deasupra pământului=(surlă).
46. Crac . . . (de vale, de deal, etc.)—Ramură scurtă.
47. Crâng . . Loc mai ridicat, aflător în afară de sat, de unde se vede pân departe.
48. Cremenuș . Pământ sau rocă cu multă cremene.
49. Crivină . . Loc nisipos cu vegetație spinoasă. Pădurice deasă pe nisip.
50. Cuibiște . . Vâlcea mică în forma unui cuib.
51. Cupănie . . Bâltoacă adâncă și lungăreață ca o treucă.
52. Cuprins . . Gospodărie.
33. Curechiște . Ogor cu curechi (varză).

1. Dâlmă . . Insulă (ostrov).
2. Dâră . . . Urmă. Potecuță neclară. Adâncitură slabă, dar lungă. Fășie ce se deosebește de regiunea vecină.
3. Dârzărie . . Locul unde se aruncă cârpele (numite dârze sau râze).
4. Delniță . . Porțiune de fâneață ori de pășune sau loc de casă, rezultat din împărțirea moșiei.
5. Deset . . . Desiș.
6. Durducani . Burueniș strașnic cu stufăriș la un loc.
7. Durătură . Câmp care a fost lăsat 7 ani în pârlogire.

1. Gai . . . . Pădure relativ tânără, plină și de burueni.
2. Găineață . Pământ de pădure.

3. Gaiț . .
4. Gaiță . . } Naft (țiței, păcură).
5. Gârbă .
6. Gârban . } Grămadă mare.
7. Gârbău . } Deluț ghebos.
8. Gârnița . . Loc acoperit cu stejar gârneț.
9. Găvădie . . Locul unde vine de obicei o adunătură de vieţuitoare (haite de lupi, cirezi de cerbi, turme de oi, de capre, etc.).
10. Găvan . . Scobitură mare în pământ de forma unei linguri adânci sau unui căuș.
11. Gendie . . Glie cu iarbă. Brazdă verde.
12. Genune . . Ape ce curg furtunos, vijelios, săltând în mase mari. Apă plină de întunerec și beznă. Apă fără fund.
13. Glie . . . Pătura de deasupra a pământului cu rădăcinile plantelor.
14. Glebă . . . Pământ de moșie.
15. Glod . . . Mlaștină mică, foarte adâncă („fără fund") cu apă, ce izvorăște ascendent. Mocirle adânci, fără apă de lac sau baltă deasupra, și fără izvor vizibil alături (piftiri în fund și uneori pe margini). Noroi în general. Noroi în care piciorul intră pân în sus de glezne (pân la genunchi și mai mult chiar).
16. Gojbănărie . Locurile unde cresc păsările de casă.
17. Goruniș . . Pădure de goruni.
18. Gozărău . Locul cu gunoi dela vite.
19. Gozomete . Locul cu gunoi în general, cu fân stricat, sau cu gunoi de sub vite.
20. Gresie . . Piatră de cùtie.
21. Grohotiș . Sfărmături acumulate rezultate din sfărămarea unei roci pietroase.
22. Guriș . . . Suriș.

1 Haiște (Vraiște) . Loc deschis pentru toate vânturile.
2. Hăciugă . . Pădure tânără și deasă, care dă nuele multe.
3. Hălăștău . Helești.
4. Halăuț . } Vale ca o luncă mare și lată (Ogaș).
5. Halăut . }

6. Hârsăt . . Pădure deasă.
7. Hâşcărie . . Pădure cu copaci uscaţi şi rupţi.
8. Hat . . . . Margine de ogor. Hotar. Graniţa satului ori a moşiei sau ţinutului.
9. Hătiş . . } Tufiş foarte des.
10. Hâuş . . }
11. Hei . . . . Localitate. Sat.
12. Helâug . . Luminiş.
13. Heleştei . . Heleşteu.
14. Higiu . . . Pădurice, în care între copaci sunt tufişuri de nepătruns.
15. Hogaş . . Ogaş.
16. Hranişte . . Graniţă.
17. Huceag . . Huciu mic (vezi mai jos).
18. Huciu . . Pădure măruntă şi deasă.
19. Hududău . Râpă cu părăuş şi bălării foarte mari şi cu tufişuri.
20. Hududoi . Hududău mare.
21. Hugiu . . Huciu.
22. Hughium . Pământ, care nu e bun de nimic.
23 Hulâ . . . Drum făcut printr'o scobitură de deal.
24. Humă . . . Lut
25. Humen . . Arie cu coşare pe câmp.
25. Hundă . . Apă cu curgere turbată.

1. Iemas . . . Imaş.
2. Ierbi . . . Fânaţe bine dezvoltate.
3. Ieric . . } Canal. Părâu cu pat de scurgere bine format.
4. Ierugă . } Şanţ de scurgere.
5. Iezăntură . Locul, unde s'a scufundat pământul şi s'a făcut un lac sau o baltă.
6. Imaş . . . Regiune de păşune, mai ales lângă sat.
7. Imătură . . Murdărie de pământ cleios. Pământ cleios (argilos).
8. Împresurătă. Hotar. Limită.
9. Incârnitură . Cotitură.
10. Incrutături . Porniturі de pământ.
11. Ircov . . . Locul unde puterea valurilor sau a curentului este cea mai mare.
12. Irugă . . . Ierugă (vezi mai sus).

13. Izână . . . Râpă.
14. Izbuc . . . Izvor măricel cu schimbări bruşte de debit. (Se mai zice uneori topliţă).
15. Izină . .
16. Izinire .
17. Izinitură
Locul (şi pământul) format din adunarea unui material de dărămare a pământului. Prăpădire prin mâlitură. Grind nou format din mâlitură.

1. Jidavă . . Loc care pare a fi o veche aşezare omenească, straşnic zidită şi uriaş proectată. Peşteră mare. In general ceva tare şi mare.
2. Jirlău . . . Şuvoi de apă.

1. Lăcuţ . . . Lac vremelnic într'o depresiune mică.
2. Lături . . . Locul, unde se varsă gunoaele şi murdăriile casei.
3. Laz . . . . Loc defrişat de copaci.
4. Leasă . . . Nămet de mărăcini, pus pe hotar sau adunat în râpă, sau pus undeva pentru zăgăzuirea apei. Hătiş de nepătruns format din arbuşti şi spini. Pâlc de arbuşti crescuţi des
5. Leoarcă . . Apă amestecată cu ceva.
6. Lesă . . . Leasă (vezi mai sus).
7. Lojar . . . Culcuş de lup. Cuibar.
8. Lotru . . . Pământ iute, care repede se încălzeşte şi iute dă roade.

1. Mal . . . . Marnă argiloasă. Coastă aproape abruptă.
2. Mâlişte . . Loc cu pământ mâlos. Loc cu pământ de viitură mâloasă.
3. Mâloi . . . Mâl compact brun cenuşiu, ce se află la baza lăcoviştelor şi turbăriilor.
4. Mânte . . . Munte.
5. Măsălău . . Locul unde cireada petrece noaptea.
6. Mâzgâ . . Noroi moale, adânc numai cât e talpa cizmei.
7. Masă . . . Bloc lat de piatră, rămas pe coasta dealului sau muntelui ca un stâlp de aceiaş grosime la partea superioară ca şi la cea inferioară; seamănă deci cu o masă.
8. Medean . . Piaţă.
9. Mejdină . . Hotar.
10. Melegar . . Câmp mic de legumicultură. Răsadniţă.

11. Moor . . . Nomol cu foarte multe rămăşiţe vegetale.
12. Mrăjitură . Loc îngrădit.
13. Mutare . . Locul unde a fost o târlă sau o stână.

1. Năboi . . Şivoi mare şi năprasnic.
2. Nămet . . Avalanşă de pământ, de omăt.
3. Nări . . . Găurile, pe unde ies izbucurile.
4. Năsadă . . Locul, unde se treeră recolta.
5. Năsăchire . Năruitură. Astupare cu pământ.
6. Năvoloacă . Sămănătură drept în popuşoişte ori pe miriște fără arătură.
7. Nedeie . . Vârf de deal sau de munte, acoperit numai cu muşchi şi cu iarbă mică. Loc de adunare pentru serbări.
8. Nistru . . Apă mare, curgătoarea într'o vale prăpăstioasă cu mult grohotiş şi stânci.
9. Noroire . . Năruire.
1. Obcină . Înălţime mare, foarte lată cu pantă în creştere continuă. Munte lat cu coaste domoale. Urcuş domol de munte.
2. Obor, Avlie. Loc îngrădit, unde se adună vitele.
3. Obştina . . Obcină (vezi mai sus).
4. Ochi de mare. Lac adânc pe dealuri ori pe munţi.
5. Ochieţ . . Vâltoare. Locul, unde apa este mai adâncă.
6. Ocniţă . . Gaură mare în pământ.
7. Ogaş . . . Părău.
8. Ogar . . . Ogor.
9. Ogrinji . . Ierbiş mort sau uscat, lipsit de frunziş.
10 Olat . . . Loc îngrădit. Ocol. Ogradă. Grădină.
11. Oleab . . . Casă de tip vechi ţărănesc. Gospodărie de tip vechi.
12. Olt . . . . Trâmbă foarte mare de apă sau de ogoare. („Vine apă olt de mare".
13. Olum . . . Vadul, unde se adapă vitele.
14. Ostru . . . Insulă.
15. Otova . . Loc drept fără accidente de teren.
16. Otovană . . Vale în formă de groapă sau de hârtop. Groapă foarte mare.

17. Otrocol . . Împrejurime.
18. Ozerță . . Lăcușor.

1. Padină . . Loc jos.
2. Pajură . . Graniță.
3. Păpuriș . . Loc crescut cu papură.
4. Paradău
5. Părădău } Loc sau teren ruinat cu totul.
6. Paragină . Loc lipsit de ceea ce ar trebui să fie. Câmp părăsit.
7. Părăsiște . Loc părăsit de așezare omenească.
8. Parcan . . Așezare omenească, îngrădită cu gard de pari.
9. Pârhaiță . . ?
10. Pârlog . . Câmp nelucrat un an (lăsat „pentru odihnă").
11. Pârte . . . Pârtie (cărare).
12. Pat cald . Răsadniță. Câmp mic de legumicultură.
13. Perdea . . Stână de mărimea mijlocie.
14. Pieptiș . . Coastă ieșindă a unui deal.
15. Piez . . . Răscruce. Răspântie.
16. Pișător . . Cascadă cu fir subțire.
17. Plai mare . Drum de căruță prin pădure.
18. Plai mic . . Drum de călăreț prin pădure.
19. Poala codr. Marginea codrului } Buchetele de pădurici, aflătoare în afară de masivul codrului sau a pădurii la distanțe de 1—5 klm.
20. Poala păd. Marginea pădurei
21. Pocmol . . Podmol. Prispă naturală.
22. Pod . . . Podiș mic.
23. Poderei . . Podiș de terasă.
24. Podgradie . Suburbie. Târgușor mic. Pogradie.
25. Podmol . . Nămol din fundul bălților.
26. Pogradie . vezi Podgradie.
27. Pogoriște . Partea coborâtoare a drumului.
28. Poiană . . Loc șes și mlăștinos.
29. Pojarniță . Locul, unde a fost un foc mare. Locul încălzit și dogorât de un foc mare.
30. Ponoare . . Locurle cari nu se pot cultiva, terenul fiind stricat.
31. Ponorniță . Ponor neadânc.
32. Pop . . . Stâlp de pământ sau de piatră, gros și înalt.

33. Porcan . | Stâlp de pământ sau de piatră, subțire și de for-
34. Porcoi . | mă puțin conică.
35. Porhoi . . Puhoi.
36. Porneală . Locurile unde pasc vitele noaptea. Viitură de pământ. Pământ de fugitură.
37. Posadă . . Loc șes pe un deal, unde a fost dedemult o așezare omenească. Locul unde este sau a fost o cârciumă.
38. Prăguș . . Cascadă. Terasă mică.
39. Praval . . Locul unde se schimbă înclinarea coastei.
40. Prelucă . . Poiană fără locuri umede. Poiană de pe coastă.
41. Prihod . . Locurile pe unde pasc vitele în drum spre adăpat sau spre sat. Drumul vitelor spre adăpat sau spre mas (stână). Picior alungit de deal sau de munte cu pantă lină, pe care coboară vitele și oile la adăpat sau coboară de la munte toamna. Coaste cu repezișuri dese cari nu se pot cultiva.
42. Prilog . . Pârlog.
43. Prior . . . Pășunile, unde pasc miei deosebit de oi.
44. Prisacă . . Loc defrișat de copaci.
45. Prislop . . Umăr mare de deal sau de munte, care este ceva mai jos ca dealul sau muntele însuș.
46. Produh . . Gaură făcută în ghiață.
47. Prohod . . Trecătoare. Repeziș.
48. Prundurel . Prundișor.
49. Prut . . . Apă curgătoare mare, ce șerpuește într'o luncă largă, cu multe brațe moarte, bălți și lacuri, luncă uscată.
50. Pustiu . . Loc nelocuit de oameni. Câmpie (stepă).

(Va urma).

T. Porucic

Documente din Secolul al XVIII-lea

Comunicate de *I. T. Boga*

1.

Iași 1732 martie 28. *Grigorie Ghica voevod întărește judecata lui Costantin Costache mare logofăt, prin care Carp sulgeriul răscumpără dela Panășești un iaz pe apa Băcului.*

Io Grigorie Ghica voevod cu mila lui Dumnezeu domn țării Moldovei. [1] Facem știre cu aciastă carte a domnii meale, precum sau părăt de față înainte domnii meli și a tot sfatul nostru boeriul nostru Carpu sulgeriui cu Andrei Panăș și cu Iordachi Panăș și cu ficiorii lui Agapie Panăș pentru un hălișteu ce este pe apa Băcului drept Voloseani la ținutul [2]. Zicându Carpu sulgeriul precum aceali hăleștiu au fostu a moșu său a lui Ionășcuță Rusul ci au fost logofăt mare. Și dându-l Ionășcuță logofătul zăstre unii fiice asali anume Antimiia, iară un nepot de fata a Antimiei anume Tăbărțea sau sculat și au vândutu acel hăleșteu Mogâldii Brăesculuí ci au fost medelniceri mari. Și Mogâldea au priimitu și pe Pănășeștii pe giumatati de hăleașteu la ace cumpărătoari. Și atunci când au cumpărat ei acel hăleștiu nau întrebat pi nimi din niamul lui Ionășcuță logofătul. Iară mai pre urmă oblicind Carpu sulgeariul pentru acel că lau cumpărat Panășăștii au pus mari pricină, cum Panășăștii nu încap la cumpărătura acelui iazu, căci ei nu săntu niam din Ionășcuță logofătu, ce Carpu ar hi niam mai de aproape [2] lui Ionăș logofătu. Și leu zăs Pănășeștilor Carpu sulgeriul ca să li întoarcă bani ce ar hi dat pe iazu, ca săl stăpăniască el, fiind niam. Iară Pănășeștii atuncea socotinduș giudicata că nu încap ei ca să stăpăniască ei acel iazu, sau fostu rugat lui Carpu sulgeriul ca să li mai lasă iazul întrun an săl mai stăpâniască, căci pentru căci au cheltuit cu acel iazu, și apoi lor da pi mâna lui Carpu făr di nimică giudicată. Șintracestaș chip apucându-să Pănășăștii iau lăsat Carpu.

---

1. Text slav în original.
2. Loc alb în original.

Iară după ce sau plinit anul şau cerut la Pănăşăşti iazul, şi ei nau vrut săl dea, răspunzându precum că făr di giudicată nu lor da, neţiindusă de cuvântu precum să apucasă întăiu. Deci Carpu văzând că pun Pănăşăştii pricină ca aciea, iau sorocit pe Pănăşăşti deu vinit cu toţii la divan. Di care lucru domnia mea am socotitu şi am orănduit la cinstit şi credincios boeariul nostru dumnealui Costantin Costache vel logofăt de le au luat sama pre amăruntul. Şi luându li sama, sănguri Pănăşăştii au mărturisit precum că ei nimică niam cu Ionăşcuţă logofătu nu săntu. Şintracestaş chip sau fost apucat cătră Carpu sulgeriul cu tocmală pe cum scrie mai sus, că or da iazul făr di nici o giudicată. Şi mai mult dintratâta nau mai putut răspunde Pănăşăştii, nici altă dovadă pentru acel iazu nau arătat, şintracestaş chip li sau curmat giudicata. Di vreme că Pănăşăştii mai mult nau răspunsu sau socotit să li de Carpu banii înapoi Pănăşăştilor precăt sar adiviri că au dat pi acel iazu, şi săşi stăpăniască Carpu iazul cu pace. Insă au mai răspunsu Pănăşăştii cum ei au chiltuit câtva cu iazul, şi acum fiind iazul ezit ei săntu păgubaşi de peştili ci au în iazu. Pentru aceia sau socotit la postul Sâmpetriului să tai iazul şi cât peşti sar afla să şil ia, şi Carpu pe urmă să şil ezască. Pentru aceia domniia me văzând driaptă giudicată, am dat rămaşi pe Pănăşeşti din toată lege ţărăi, după cum scrie mai sus, mai mult să nu să amestice la acel iazu. Şi aciastă pără să nu să mai părască peste carte domnii meli.

(L. P.) In Iaşi anul 7240 mart 28.

Vel logofăt

Toader

(Original hârtie, pecetie rotundă, chinovar roşu).

II.

Iaşi 1732 martie 30. *Grigorie Ghica voevod întăreşte lui Loghin părcălabul stăpânirea asupra unor părţi din satul Isacova, ţinutul Orheiului.*

Io Grigorie Ghica voevod cu mila lui Dumnezeu domn ţări Moldovei. [1] Datam cartea domnii mele slugii noastre lui Toader

1. Text slav în original.

Loghin părcălabul, să hie volnic cu cartea domnii meale a opri toată parte lui Gligoraș Leca din Isacova ce iaste la ținutul Orheiului. Care parte iau fostu cumpărătură tătâne său Lecăi dela Mărie și dela Nica fetele Anii Păşcăneţăi. Și giumătate de vad de moară din poiana Morozenilor, și cu toată partea ce să alege din Morozeni. Care părți de moșie li au fostu dat Leca lui Loghin pentru neşte bani ce leau fost plătit Loghin la visterie în zilele Ducăi vodă celui bătrân. Și mai arătându și Apostol Mihuleţu un zapis pe a patra parte dentraciastă parte din Isacova ce zice că iau fostu lui cumpărătură dela Lucheiana fata Mării nepoata Păşcăniţăi care au vânduto Mihuleţu Zugravului și hiind și Leca aici față nau vrut să șază săș aliagă moșiia dela Mihuleţu, și sau dus acasă. Deci să aibă Loghin a popri toată parte Lecăi ce are la Isacova pe zapis ce ni au arătat dila Leca până iar alege moșie dela Mihuleţu.

Și nime să nu cuteză a să pune înpotriva peste carte domnii meale. Iar de ar ave a răspunde ceva să vie de față la divan.

Aciasta scriem.

In Iași anul 7240 mart 30
Dimitrie Mustea

(Original hârtie).

III.

1733 octombrie 18. *Costandin Nicolae Mavrocordat voevod opreşte pe Potârcă a se folosi de moara făcută pe vadul mănăstirii Golia.*

Io Costandin Nicolae voevod cu mila lui Dumnezeu domn ţării Moldovei [1]. Datam cartea domnii meali rugătorilor noștri egumenului și a tot săborul dela sfânta mănăstire Golăia și pe cine va trimite cu cartea domnii meale, să fie tare și puternec a opri pe Potârcă din moara ci au făcut acest Potârcă pe moșiia mănăstirei ce să numeşte pre Răut mai sus de Mihăilaşe pe vadul mănăstirei, ne având nici o dreptate a să amesteca cu moșiia mănăstirei. Pentru aceia ca săl opriască din tot vinitul morii, să nu să apropie de

1. Text slav în original.

moară, până va vini să ste față la divan cu egumenul. Și cum va aleage giudecata așea va fi. Și nime să nu ste înpotriva cărți domnii meale. Aciasta poroncim.

(L. P.) Anul 7242 oct. 18.

(Original hărtie, pecetie octogonală, chinovar roșu).

IV.

Iași 1734 iulie 31. *Costandin Nicolae Mavrocordat voevod întărește mănăstirii Golia stăpânire asupra satului Mihălași, ținutul Orheiu.*

Io Costandin Nicole voevod cu mila lui Dumnezeu domn țării Moldovei.[1] Adică au vinit înainte domnii meale și denainte alor noștri moldovenești boeari a mari și mici rugătoriul nostru chir Gherasim egumănul și cu tot săborul dela svânta mănăstire Golăea de aice din Iași, unde easte hramul înălțării domnului și mântuitoriului nostru Isus Hristos. Și ni au arătat o mărturie din anul 7242 ghenar 20 dela boearenul nostru dumnialui Lupul Gheuca biv sărdar întru care mărturie ni au scris, că din poronca noastră ce iam fostu scris o carte pentru moșiia sfintii mănăstiri pentru satul Mihălașe pre vale Răutului, în ținutul Orheiului, care să hotărească cu hotarul satului Furceanii a lui Grigoraşco Rusul biv stolnic ca să adeveriască și să îndreptezi hotarăle și să afle pre a cărui hotar să află nişte mori ce li au făcut Grigoraşco Rusul în apa Răutului, zicând Grigoraşco Rusul că el morile şar hi făcut pe hotarul satului său Furcenii.

Au mărsu acestu boear mai sus însămnat Lupul Gheuca biv sărdar la aceste moșii mai sus însămnate dinpreună cu Grigoraşco Rusul stol. și cu fiiu său Iordache și cu nepotu său Carpu căpit. fiind de față și Serafim epitropul mănăstirei Golăi cu dresele mănăstirei. Șau strânsu și pre alți oameni buni și bătrâni di prin pregiur, anume: Darie Liahul om bătrân din Ciohoreni, și Mathei Coreţschie din Furceni, și Carpu Cerchez ot Chiperceni, și Mihai Brahă din Inești, și Grigoraș săn vor. ot Zubrești, și alții mulți, și pe scrisori ci au arătat Serafim epitropul mănăstirei Golăi, un ispisoc dela răposatul Evstratie Dabije vodă den velet 7170[2] mart 20 scriind întracel ispisoc precum au avut pără de față călugării

1. Text slav în original.
2. 1662.

de Golăe cu Gheorghie Catargiul clucer pentru o parte de loc și cu vad de moară iarăș dintracestaș sat Mihălașe ce lau fostu înpresurând Gheorghie Catargiul cu hotarul lui cu Peștere, care sat iaste alături cu Mihălașe pi din gios, și sau dat rămas pe Gheorghie Catargiul clucer, că sau fost acolisind cu înpresurare după cum pre largu adeverească ispisocul Dabijii vodă. Insă tot întru acelaș ispisoc scrie după aciastă pără și giudecată ci au avut călugării de Golăe cu Gheorghie Catargiul sau hotărăt acestu sat Mihălașe de un Vasilie Beldie ci au fostu vornec de cătră toate hotarăle, începăndusă întâiu hotarul Mihălașii din gura Lucaceuca în gura Ivancei, unde dă în Răut, și Vale Ivancii la dial spre apus până în șliahul ce merge la Orheiu, și de acole să lovește cu alt hotar unde nu iaste pricină, apoi trece Răutul spre răsărit și purceade în sus tot din semne în semne până vine de să lovește iar cu hotarul Furceanilor la Chipeuca unde să pogoară iară la Răut înpotriva gurii văii Ivancii, de unde sau început hotarul.

Și așea precum au scris mărturie acelui Vasilie Beldie vor. și ispisocul răposatului Dabija vodă sau aflat moara ci au făcuto Grigoraș Rusul stol. pe locul mănăstirei Golăi, că easte moara dela gura Ivancii în gios ca cât ar trage bine un voinic cu săgeata. Și după ce sau cetit ispisocul și sau căutat și semnele precum scriu sau întrebat pe Grigoraș stol. are vreo carte vreo scrisoare ca să calce pe acest ispisoc, ce iaste la mâna egumenului de Golăe. Și Grigoraș nici o scrisoare nau arătat, ce numai atâta au răspunsu precum ar fi auzit pre tatăl seu car fi ținut moara întracel loc, dar altu lucru de vro dovadă nici scrisori nici marturii nau arătat. Cari mărturie a Lupului sărdar și dinpreună cu ispisocul Dabijii vodă arătânduni le părintele Gherasim egumenul de Golăe li am socotit și domniia mea, șam cunoscut că Grigoraș stol. cu înpresurare sau silit di au făcut acea moară, care aflânduse pe hotarul Mihălașii sau dat rămas pe Grigoraș stol. și pe fiiu său Iordache ca să lipsască, mai mult să nu stăpâniască. Așijdere mai jăluindune călugării de Golăe cum iar ave strâmbătate de cătră Grigoraș Rusul stol. pentru vinitul morii, că ei au fostu luat carte de oprit moara și Grigoraș stol. ne țininduse de poronca cărții gospod. au tot luat uiumul. Și pentru aciasta li am fostu scris o carte iarăș la dumnialui Lupul săr. dar ca să așeze și pentru aciasta cum va socoti cu caie. Și iată acum iarăș văzum

mărturie dela acest boear întru cari ni au scris precum aşe au socotit în dreptate ca să dea Grigoraş Rusul stol. trii zăci de merţă de grău, merţa morii.

Şi de acum înainte săş stăpăniască călugării de Golăe moara cu totul cum sau găsit. Pentru aceia dară şi domniia mea văzind cau rămas locul acesta unde sau făcut moara pe hotarul satului Mihălaşe a mănăstirei Golăi şi moara iarăş cu dreptate au rămas să o stăpăniască mănăstire, am dat şi am întărit şi dela domnia me cu acestu ispisoc ca să fie sfintii mănăstiri driaptă ocină şi moşie în semnele precum mai sus le arată, şi uric şi de întăritură neclătit neruşeit nici odinioară stăpănitoriu în veci. Şi altul să nu se amestece înaintea acestei cărţi a domnii mele. [1]

(L. P.) In Iaşi anul 7242 luna iulie 31 zile. [1]

Costantin Sturza vel logofăt

Tănasee Măcărescu uricariu pis.

V.

Iaşi 1734 august 18. *Costandin Nicolae voevod scrie lui Costantin Fărămă ca să judece pe Postolachi Bănzari cu Ioniţă Ţigne şi Vlasie Beghiul pentru un bou.*

Io Costandin Neculai voevod cu mila lui Dumnezeu domn ţării Moldovei [1]. Scriem domniea mea la sluga noastră Costantin Fărămă curtian. Iţi facem ştire că aice la domniia mea au dat jalubă cestu om Postolachi Bânzariu din Nisporeni pe nişte oamini din Trăisteni anume Ioniţă Ţigne şi Vlasie Beghiul, zicându Postolachi că mai în trecuţii ani, iar fi luat acii oamini un bou la un hatalmu alor ciau fostu pe moşie acelor oamini, anume Borosăştii, la care hatalmu el nici o triabă nar fi avut, nici ari ave el moşie cu dânşii acolo la Boroseşti, di aciasta parte di Prutu. Şi acei oamini iar fi luat boul lui fără dreptate, şi iar fi prăpădit boul, şi este păgubaş. De care lucru iată căţi scriem să cauţi săi chemi faţă şi să stai să le ei sama cu bună dreptati. Şi di a fi aşe precum au jăluitu, di sa afla că iau luatu acei oamini boul lui fără dreptate, ne având el nici o triabă cu dânşii, nici la moşie, nici la hatalmu, şi di lar fi jăcuitu fără dreptate săi plineşt

1. Text slav în original.

boul dila acei oamini să nu fie păgubaşu, Şi cum a fi mai drept săi aşezi ca altă jalubă să nu ne mai vie. Iar di a fi altă poveste nu îi pute aşeza acolo să le dai zi, şi cu o mărturie viind faţă să avem ştire. Aciasta scriem.

(L. P.) In Iaşi anul [1] 7242 avgust 18.

Vel logofăt.

(Original hărtie, pecetie rotundă chinovar roşu).

VI.

Iaşi 1734 august 18. *Costandin Neculai voevod scrie lui Armagul sărdarul ca să judece pe Postolachi Bănzariu şi Iftodie Tămbură pentru un loc de prisacă din Iurceni, ţinutul Lăpuşna.*

Io Costandin Neculai voevod su mila lui Dumnezeu domn ţării Moldovei [1]. Scriem domniea mea la credincios boeriul nostru dumnialui Armagul sărdariu. Facem ştire dumitali că domnii mele jălui cestu om anume Postolachi Bănzariu ot Iurceni ot Lapuşna pe un Iftodie Tănbură tot di acolo din Iurceni. Zicându Postolache precum au ei moşie la Iurceni înpreună cu acel Tănbură şi cu alţi răzeşi, care moşie este neînpărţită şi ari ave el osăbitu un locu di prisacă cu pomătu făcută di moşul său. Şi lau stăpânitu moşu său şi tată său şi îi măsa cătu au trăit ei, şi li ar fi stăpânit şi el, şi dispre nime nici o supărare n'au avut, nici sau amestecat nime alţii din răzeşi, fiindu numai alor şi ar fi lăsatu pe un arman di au ţinut stupi acolo, şi tot el au dijmuitu. Iar acum di astă vară sau sculat acest Iftodie Tănbură în tărie lui, fără nici o giudecată şau dijmuit pe armanu din prisaca lui, iar fi luat doi stupi anu şi estu tinpu iar fi înheratu trii stupi, în tărie lui, zicându cum are şi el triabă, fiindu moşie neînpărţită, şi el zisă că ari ave patru părţi întrace moşie, iar acel Tănbură ari ave numai o parte. Aşijdire mai jălui acestu Postolache pi Tănbură şi pe Onică, zicându că au vinitu ei anu la dânsul şi sau rugatu di li au datu 5 zapisă di moşie din Vărzăreşti, şi din Cirete, şi din Iurceni, zicând că au gălciavă cu Costantin Fărămă, şi dacă şor alegi iar da zapisăli. Şi acum ei îi ţinu zapisăli de un anu şi nu vor să i li de. De care lucru iată cât scriem dumitali săi chemi faţă şi să le ei sama cu bună dreptate, şi di a fi aşe precum au

1. Text slav în original.

jăluitu, di va afla cu dreptate că acel locu di prisacă este numai a lui, făcut din moşii şi părinţii lui, şi lau stăpânitu moşii şi părinţii lui şi el până acum tot cu pace, şi acel Tănbură nari ave nici o triabă la acel locu di prisacă, numai la moşie ari ave triabă, şi el ar fi dijmuit în tărie pe arman din prisaca acestui Postolachi, săi plineşti stupii înapoi dila acel Tănbură şi săi dai lui Postolachi ca săş stapăniască Postolachi acel locu di prisacă cu pace, fiindu făcut di moşii şi părinţii lui Ion Iftodie, Tănbură săi de bună pace. Şi pentru zapisă încă di a fi ţiind zapisăli fără dreptate săi plineşti şi zapisăli dela Tănbură şi dila acel Onică. Şi cum a fi mai dreptu săi aşezi, ca altă jalubă să nu mai vie. Iar di a fi altă poveste şi nu îi pute aşeza acolo să le dai zi şi cu o mărturie viind faţă să avem ştire. Aciasta şi cu sănătate [1].

(L. P.) In Iaşi anul [1] 7242 avgust 18.

Vel logofăt.

(Original hărtie, pecetie chinovar roşu).

VII.

1736 iulie 18. *Grigore Ghica voevod întăreşte lui Constandin Moscu, Ioan Coroi, Pănte şi Sandul nişte părţi din moşia Unteni, ţinutul Orhei.*

Noi Grigori Ghica voevod domn ţării Moldovei. Facem ştire cu aciastă carte a domnii meli precum sau părăt di faţă la divan Constandin Moscul şi Ioan Coroi ginerili lui Ionaşcu Cujbă ciau fost vornic mari, cu Pânte şi cu Sandul, nepoţii Marii surorii lui Ionaşco Cujbă vornicul, pentru moşie din Onteni dila ţinutul Eşului, zicând Pânte şi Sandul precum că şi ei sânt nepoţii lui Cujbă vornicului şi au şi ei moşii şi părţi în Onteni dinpreună ca şi Moscul şi fraţii lui, numai îi popresc Moscul şi fraţii lui din Onteni, cum că nau parte şi moşii în Onteni. Deci Moscul şi fraţii lui dideră samă cum că au şi diiată dila socru său Ionaşcu Cujbă vornicul, cum liau ales moşie şi altile di liau dat care cum au socotit. Şi Moscul arătă şi diiata lui Cujbă vornicul. Şi aşa sau dovedit precum au dat ei samă, în care diiată sânt iscăliţi şi Cujbă vornicul [2] vornicul şi alţi boeri scriind Cujbă vorni-

1. Text slav în original.
2. Loc alb în copie.

cul pentru sora sa Marie și pentru ficiorii ei cum iau fost miluit cu ci iau fost putere. Dar Cujbă vornicul nau avut cuvânt bun dila sora sa Marie și dila ficiorii ei, ci în loc di mulțămită iau făcut multă ocară. Drept aceia pitricând vornicul Cujbă așa dila dânșii, și Cujbă vornicul încă iau lipădat din moșiile lui ciau avut el di baștină di la tată său Dumitru Cujbă, parti părințască, și dintraltili ciau avut di cumpărătură ca să nu mai aibă triabă, ci să aibă triabă soru sa Solomie și ficiorii ei și nepoții și ginerii ei întraceli moșii și întraltili, din carii să trag acu ginerii lui anumi Moscul și Coroi și alți frați ai lor. Deci domniia me am socotit că esti cu driptati și sânt rămași Pânte și Sandul și frații lor să nu aibă triabă și parte întraceli părți di moșii ciau avut Cujbă vornicul drepti asali, fără di cât sau socotit parte Marii surorii lui Cujbă vornicul din Onteni cum dau samă ei apatra parti din parte lui Dumitru Cujbă parte părințască di baștină. Că așa sau socotit, că din parte părințască nau putut Cujbă vornicul să o lipsască pi Marie, iar din parte lui di baștină și din cumpărături și dintraltele vornicul au fost să o lipsască pi soru sa pi cum alegi diiata lui, iar Moscu și cu Coroi cu frații lor ca să ție ei trii părți din Onteni parte lui Ionașco Cujbă vornicului pi diiata ci au ei. Iar pentru o parte di moșie ciau fost vândut Ion fratile Păntii și a Sandului din Onteni Lucăi visternicului, iar Moscul și cu frații lor zăsără nau priimit pi Luca visternicul să întri întrace parte ce iau vândut Ion în Onteni. Iar Luca visternicul văzând că nul priimesc liau dat zapis di o giumătati di sat din Onteni Mosculuí și fraților lui ci cumpărasă el dila Ion. Și așa au priimit ei. Deci Moscul și frații lor văzând că liau dat lor Luca vist. acel zapis au făcut și ei schimb cu Luca vist. și au dat parte lor ci au avut ei în Bărboși cu zapis c au avut dila Raleș și dila Safta fiica Lucăi visternic ci au fost cumpătat unchiul lor Andrei nipot di sor lui Ionașco Cujbă vornicul. Iar acu Moscul cu frații lui nu vor să priimască, pentru care luându-să sama sau aflat parti lui Ion vânzătoriului ci au fost vândut Lucăi visternicului din a patra parte a cincia parte, nu precum îi scrii zapisul vânzătoriului pi o giumătati di sat di Onteni. Drept aceia amu Moscul și frații lui nu vor să priimească ace acincia parte din Onteni pentru parte lor din Bărboși, zicând că nui diopotrivă, ci vor săș ție iar partea lor din Bărboși, și Luca vist. săși ție parte aceia ci

au cumpărato el din Onteni dila Ion. Deci pentru aciasta am socotit domnie me ca săș întrebi ficiorii Lucăi vist. cu vânzătoriul și atunce precum să va alegi di giudecată așa va fi. Iar pentru ace a tria parte din Onteni parte lui Ionașco Cujbă vornicului să aibă Moscul cu frații lui a ține și a stăpâni, iar a patra parte din Onteni parte Marii fetei lui Dumitru Cujbă iarăș să aibă Pânte și Sandul cu frații lor a ține și a stăpâni, și osăbit dintrace a patra parte cu a cince parte să nu aibă triabă, căci este vândută Lucăi visternicului și de aciastă pără să nu să mai părască pisti carte domnii meli.

Aciasta scriem. Vălet 7244 iuli 18.

(Copie),.

VIII.

1737 iunie 25. *Grigore Ghica voevod scrie lui Lupul fost mare stolnic ca să cerceteze dacă o moară a mănăstirii Golia depe Răut este așezată pe vad vechiu.*

Io Grigorie Ghica voevod cu mila lui Dumnezeu domn țării Moldovei [1]. Scriem domniia mea la credicios boeriul nostru dumnialui Lupul biv vel stolnic. Facem știre dumitale că ni au jăluit Gherasim egumenul de Golăe pentru o moară ciau fostu făcut Rusul stolnicul pe moșiia mănăstirii Golăi, pe hotarul Mihălașii în Răut, socotind car hi moșiia lui Furcenii. Și mergând dumniata acolo ai cercat pentru acia moară, și sau aflat pe hotarul mănăstirii, și în parte mănăstirii sau luat și pentru aciasta pricină nu este. Numai fără cât ficiorii Rusului acum dau pricină acei mori cum înlacă pe altă moară ce au ei mai sus, ne fiind moara din gios făcută în vadul cel vechiu. Și dreptu aciasta dară să cerci dumniata aciastă pricină și să adeverești moara din gios nn este făcută la vadul cel vechiu și înlacă pe moara ficiorilor Rusului ce au mai din sus au nu înlacă, și cum vei adeveri să ne faci știre. Aciasta scriem.

(L. P.) Anul 7245 iuni 25.

Vel logofăt.

(Original hărtie, pecetie rotundă, chinovar roșu).

1. Text slav în original.

IX.

Iaşi 1738 martie 27. *Grigorie Ghica voevod, întăreşte lui Toader Răşcanu vel pitari stăpănire asupra unor părţi din satele şi moşiile Ţuţora, Tuzora, Ivancăuţi, Cuzlău, Răsăpeni, Valeva, Rahozna şi doi ţigani.*

Noi Grigorie Ghica voevod cu mila lui Dumnezeu domn ţării Moldovei [1]. Adică au venit înaintea domniei meli şi dinaintea boerilor noştri mari şi mici credincios boeriul nostru dumnialui Toader Răşcanu vel pitar şi niau arătat cătevai zapisă di moşi de cumpărături şi danii încredinţate cu multe iscălituri şi peceţi oameni de cinste. Intăi un zapis din velet 7245 [2] fevr. 25 dela Mariia giupăneasa lui Statie bil vel uşări înpreună cu fiiul său Gavril, scriind şi mărturisind precum ei de bună voia lor au vândut a lor dreapta moşie anume Ţiţora undi esti hambariul cu cămpuri de ţarină şi cu loc de fănaţi di iasta parte de Prut şi di ceia parte, cu vad de pod în apa Prutului şi cu tot venitul. Aciasta moşie au vânduto ei dumisali pitariului Toader drept 1050 lei bani vechi şi liau făcut plata deplin întru mănule lor· care moşie au fost lui Statie uşăriul miluire şi danie dela domniia sa Mihai Racoviţă vodă şi esti aleasă şi stălpită cu pietri de giur înpregiur după cum pre larg arată şi ispisocul domniei sale lui Mihai vodă.

Aşijdire alt zapis din velet 7237 [3] dechem vre 3 dela Vârlan Danul ce au fost cafegiu, scriind precum sau socotit şi cu bună voia sa au dat danie dumisali lui Toader Răşcanu vel pitar din giumătate di sat de Tuzora ce esti în ţinutu Orheiului la podul Bărăiacului giumătate, iară ceia laltă di giumătati di sat di Tuzora giumătate iau vânduto pitariului Toader şi cu mori în apa Bâcului, cari aciasta giumătati de sat iau fost Danului cumpărătură dela Neagoe Ciudin comisul. Aşijdire neau mai arătat dumnialui Toader vel pitar şi alt zapis din valet 7244 [4] iuni 20 dela Vasăle Hagimă, scriind precum au dat danie toată partea lui de moşie cătă să va alegi din cea lantă giumătate di sat de Tuzora în parte de sus dumn. lui Toader vel pitar. Aşijdire neau mai arătat dum-

1. Text slav în copie.
2. 1737.
3. 1728.
4. 1736.

niaiui Toader vel pitar, și alt zapis din velet 7242 [1] dechemvre 14 dela Gheorghie și Costandin ficiorii lui Iz ce au fost armaș și dela unchiul lor Alexandru Isdor scriind precum au vândut a lor driaptă moșie anume Borosănii ce sânt peste Prut în obârșia Camencii în ținutul Eșilor. Aciastă moșie au vânduto ei cu tot venitul dumisali lui Toader vel pitar drept 200 lei bani gata, și leau făcut plată deplin întru mânule lor, care moșie iau fost lui Iz armașu cumpărătură dela Sandul Adam negutătoriul.

Așijdire niau mai arătat dumuialui Toader vel pitari și alt zapis din valet 7237 [2] iuli 10 dela Gavrilaș Sălion cu fiiul său Sandu, scriind că au vândut apatra parte din giumătate di sat de Ivancăuți cu heleșteu și cu bălți de pești și cu loc de fănați și cu pomeți cari aciastă moșii este în ținutul Dorohoiului. Aciasta moșie au vânduto ei dumisali lui Toader vel pitari drept șapte zeci lei bani gata și leau făcut plată deplin întru mânule lor.

Așăjdire niau mai arătat dumnialur Toader vel pitari și alt zapis din velet 7245 [3] fevrarii dela Irimiice, scriind că au vândut a lui driaptă ocină și moșie, giumătate di sat de Ivancăuți cu vad de moară în apa Prutului și cu heleșteu și cu pești și cu pădure și cu tot venitu. Aciastă moșie au vânduto el dum. lui Toader vel pitari drept două sute lei bătuți și iau făcut plată deplin întru mănuli lui, care moșie iau fost lui dipe maică sa Vasălca fata Marii din Ivancăuți, și fiind ceia lantă giumătati de sat de Invancăuți, iară a dumisali pitariului Toader dipe maică sa Catrina care au fost iarăș fată Mariei din Ivancăuți, alții nau încăput să cumperi ci au cumpărato pitariul drept acei bani ci mai sus arată.

Așăjdire neau mai arătat dumnealui Toader vel pitari și alt zapis din velet 7163 [4] dela Toader Mantie și cu surorile lui Bejana și Mița, scriind că au vândut din sat din Ivancăuț din apatra parte din sat trii părți cu tot vinitul Mariei din Ivancăuți drept 200 lei și iau făcut plată deplin întru mânule lor.

Așăjdire niau mai arătat dumnialui Toader vel pitari și alt zapis dela Neculai feciorul Irinii nepotul Mantii, scriind că au vândut și el apatra parte din tot satu Ivancăuții Mariei din Ivancăutr

1. 1733.
2. 1729.
3. 1737.
4. 1655.

drept 100 lei și iau făcut plată deplin întru mânule lui. Și iarăș niau mai arătat credincios boeriul nostru dumnialui Toader vel pitari un zapis din velet 7235 [1] mai 25 dela Mariia stolniceasa a lui Dumitrașcu Ursache și dela fiul său Vasăle scriind că au vândut giumătate di sat di Cuzlău ci esti lângă Ivancăuți în ținutu Dorohoiului a triia parte, care moșie iau fost dela socrul său Gheorghi Ursachii vist., iar lui Gheorghie iau fost cumpărătură dela Costașcu Badiul di Rădăuți. Aciastă giumătati de sat de Cozlău, a triia parte au vândut-o ei dumisali lui Toader vel pitari drept șapte zăci lei bani gata, încapând dumnialui a o cumpăra și liau făcut plată deplin, cari bani iau dat ei de au plătit datoriia ce au fost datori Dumitrașcu Ursache, și arată la zapisul acesta că măcar că aciastă moșie sau pus în izvodul lui Costandin—Sălion cumnatul lor, dar acel izvod să nu să ție în samă, și în locul aceștiia să i să de altă moșie di vremi că aciasta sau vândut de sau plătit datoriia lui Dumitrașcu Ursachi.

Așăjdire niau mai arătat dumnialui Toader vel pitari și alt zapis din velet 7240 [2] iule 10 dela Toader Cuza biv post. ficioru lui Dumitrașcu Cuza, nepot de fată lui Toader Jora, scriind că au vândut din giumătate de sat de Cuzlău a triia parte din partea de sus, aciastă parte esti cumpărătură de moșul său Toader, dela Andrii Zaramba și dela fimeia lui Acsana, fata lui Petrașcu Turcu, și altă așasă parte din tot satu Cuzlău care au răscumpărato iarăș moșul său Toader Jora dela Dumitrașco biv vel pitari, iară lui Dumitrașco pitari iau fost cumpărătură dela ficiorii lui Stratulat Brahă din Drăgușani. Acesti doă părți de moșii liau vândut el dumisali lui Toader vel pitar cu heleșteu și cu tot venitu drept o sută și zăci lei bani gata, și iau făcut plată deplin întru mânule lui.

Așăjdire niau mai arătat dumnealui Toader vel pitari și alt zapis din velet 7167 [3] mai 1 dila Dumitrașcu Badiul dila Rădăuți scriind că au vândut alui driaptă moșie ce au avut cumpărătură în sat în Cuzlău dela Măricuța din giumătati de sat apatra parte di gios cu pomet și cu tot venitul. Aciastă moșie au vânduto Ba-

1. 1727.
2. 1732.
3. 1659.

diul Manii din Ivancăuți moșul dumisali pitariului Toader drept 500 lei bătuți și iau făcut plată deplin.

Așăjdire niau mai arătat și alt zapis din velet 7150 [1] dela Grigori și Cazacu sănii [2] Mariei, nepoții Tudoscăi Isăceasă din Cuzlău, scriind că au vândut giumătati de sat din Cuzlău din a triia parte, atriia. Aciastă moșie iară au vânduto Manii din Ivancăuți drept 30 taleri, și liau făcut plată deplin. Și iară niau mai arătat dumnialui Trader vel pitari și alt zapis din 7151 [3] dela Irina fata lui Isate și a Tudoscăi nepoata lui Necorici, scriind că au dat toată partea ei di moșii ce au avut di moșii și di cumpărătură în sat în Cuzlău nepotului său Manii din Ivancăuți ca să o grijască în viață și după moarte să o comănde, și un zapis ce au făcut ea mai înainte la Bobăscu să nu să ție în samă. Așăjdire niau mai arătat credincios boeriul nostru dumnialui Toader vel pitari câtevai zapisă de cumpărătură ce au cumpărat în sat în Răspopeni ci esti piste Prut în ținutul Eșilor socrul dumisali Mazarachi neguțitorul dela răzăși de Răsipeni, întăi un zapis din sept. 7208 [4] dela Costandin Croitoriul ginerile lui Perjer și dela fimeia lui Mărica încredințat cu multe iscăluturi, scriind că au vândut giumătate de parte Grecii din Răsipeni lui Mazarachi neguțitoriul drept 35 lei bătuți, al doile zapis din velet 7208 [1] dila Iftode și cu frati său Bejan și cu Postolachi sănii [5] lui Gheorghiță Răspopu nepoții lui Grigorie Răspop și dela Măriia și Ioana fetele Sasului nepoatile Floarei Mocicesii preuteasă și Tudosăe zăt [6] lui Ponici și cu cumnată sa fata lui Enachi Ponici, scriind că au vândut giumătati di sat di Răsipeni cu partea Grecii ce au cumpărato Mazarachi dila Costandin zăt [6] lui Perjer și cu partea Ghindoae ci leau fost Răspopeștilor danie, osăbit di parte ginerilui lor lui Gherman apatra parte din partea acestora a Răspopeștilor, și a patra parte din partea Ghindoae ci i sau venit lui danie, și osăbit din parte lui Vasălie și a lui Enache nepoții Sanfirei, scoțândusă acesti părți a lui Gherman și a nepoților Sanfirei, altă moșie toată din giumătate

1. 1642.
2. Feciorii.
3. 1643.
4. 1699.
5. Feciorii.
6. Ginere.

de sat cu vatră de sat cu fănaţă şi cu helăştei şi cu păduri şi cu tot venitul au vânduto ei lui Mazărachi negoţitoriul drept 160 lei şi liau făcut plată deplin întru mânule lor.

Al treile zapis din velet 7208[1] fevrar 6 dela Costandin ginerile Lupului Perjer înpreună cu fimeia lui Măricuţa scriind precum au vândut giumătati di parte Grecii dintr'acelaş sat de Răsipeni iară lui Mazarachi neguţitoriul drept 35 lei şi liau făcut plată deplin întru mânule lor. Al patrule zapis din 7209[2] fevrar 20 dela Ionaşco şi fratile său Pavăl feciorii Ursului, nepoţii Vărvarii, strănepoţii lui Grozav, scriind că au vândut giumătati de sat de Răsipeni giumătati din parte de sus lui Mazarachi neguţitoriul drept 137 lei, care moşie i să vine din tot satu apatra parte şi liau făcut plată deplin întru mânule lor. Al cincelea zapis din velet 7211[3] săptămvre 27 dela Enachi ficiorul Alecsandrii, nepot de fată lui Pavăl părcălabu di Telineşti, scriind precum şi el au vândut partea lui de moşie ce au avut în satu în Răsăpeni dipe moşul său Pavăl părcălabu dinpreună cu unchiul său Vasilie călugăr, ce au fost frate mumă sa, feciorii luî Pavăl, lui' Mazărachi neguţitoriul drept 12 lei, şi iau făcut plată deplin. Şi scrie la zapisul lui cum de sar scula unchiul său Vasăli călugăru să gâlcevască pentru partea lui ci iau vândut Enachi să aibă aş căuta cu dânsu, iar Măzărachi neguţitoril să stăpăniască cu paci.

Aşăjdirea niau mai arătat dumnialui Toader vel pitari un zapis din velet 7158[4] noemvre 14 dela Ionaşco ficioru Tudoscăi nepotul lui Ihnatco din Valeva, scriind că au vândut toată parte de moşie ci sar alegi în Valeva, parte mătuşisa Varvarei Ihnătoae aciasta au vânduto Manii din Ivancăuţi şi giupânesi sale drept 150 lei bani gata şi iau făcut plată deplin întru mânule lui, care moşie au vânduto el cu tot venitul din vatra satului şi din cămp şi din heleşteu.

Aşăjdire niau mai arătat dumnialui Toader, Răşcanu vel pitari un ispisoc din velet 7234 [5] mart 5 dila domnia sa Mihai Racoviţă vodă, scriind întracel ispisoc precum au miluit domnia sa pe

1. 1700.
2. 1701.
3. 1703.
4. 1649.
5. 1726.

dumnialui Toader pitar cu doi ţigani anume Sandul şi Pavăl cu feciorii lor.

Dreptaceea dară dacă am văzut domnia me aceste zapisă şi ispisoace mai sus arătate încredinţate cu multe iscălituri şi peceţi neam încredinţat şi dela Domnia me încă am dat şi am întărit de mai sus numitului boeriului nostru credincios dumisali lui Toader Răşcanu vel pitari pre toati acesti de mai sus pomenite moşii, Ţuţora unde esti hambariul şi Tuzora ot ţinutu Orheiu, şi Ivancăuţii ot ţinutu Dorohoiului şi Cuzlău tij ot tam[1], şi Răsăpenii piste Prut ot ţinutu Eşilor şi pre această parte di moşiie din Valeva şi pe acei doi ţigani Sandu şi Pavăl cu feciorii lor, ca săi fie dumişali drepti ocini şi moşii şi uric de miluire şi de întăritură cu toati hotarăle şi cu tot venitu niclătit, nerușuit nici odinioară în veci. Şi iarăş mai dăm şi întărim dumisali lui Toader vel pitari pe toate părţile de moşii ci are în sat în Rahozna ce iaste în ţinutu Cernăuţilor dupi ispisoc di pără ci niau arătat dila domnia sa Mihai vodă, cum sau părăt vel pitar cu Darie Brănzanul şi au rămas din giudecată ca să stapăniască aceli părţi dumnialui Toader vel pitari şi nimine altul să nu să amestice piste acest ispisoc a doamniei meli. Aciasta facem ştire.

In Iaşi anul 7246 mart 27,

(L. P.) in a doua domnie în al treilea an,

Iscălit Sandul Sturza logofăt

Proci vtori logofăt.

(Copie).

---

1. Asemenea de acolo.

DĂRI DE SEAMĂ

de **Const. N. Tomescu**

N. Iorga, *Originea lui Ştefan Răzvan* şi *Petrecerea lui Vasile Lupu în exil dela Constantinopol*, Bucureşti 1930.

A fost Răzvan un ţigan, el voevodul ridicat pe scaun prin usurpaţie şi sprijinul gărzii ungureşti? Intervine mărturia lui Mihai Viteazul, din Mai 1595, care atestă că Răzvan este „meus fidefragus, meus subditus, non Kmetho, sed hortulanus, cujus mater subdita mea est... non Palatino valachico, cygano genere..."=trădătorul meu, supusul meu, nu ţăran, ci grădinar, a cărui mamă e supusa mea... nu Domn moldovan, ci ţigan de neam...". Rezultă că el a fost fiul unei ţigănci roabe a voevodului Mihai.

Vasile Lupu al Moldovei fu scos silit dela domnie şi, pribegind, ajunge la Constantinopol, în nădejdea recăpătării tronului, aşa cum se petrecuse cu Rareş şi Lăpuşneanu. Acolo a fost găzduit, la Edi Kule [şapte turnuri]; avea regimul de „onesta prigione", iar nu de întemniţat greu ca Brîncoveanu. Primia vizite şi soli, dădea mese veneţienilor încarceraţi, i se îngăduia a trimite scrisori închise şi pecetluite cu vechea lui pecete, şi în ele se plîngea „pentru păcatele noastre ne-au certat Dumnezeu" ori mai amărît „toate cîte sînt făcute şi zidite, cu tocmeala lor în tot menuntul de ceas ca o nemică a se petrece poate... pre unii măreşte, pre alţii şărbeaşte".

Bulletin dela section historique, tome XVII, Bucureşti 1930.

Domnului profesor Iorga îi aparţine şi acest tom aproape în întregime, adăugîndu-se doar un studiu, o scrisoare şi informaţii.

La Sorbona, d-sa tratează despre aventurieri orientali, pretendenţi la tron, urmaşi de prinţi, ce pătrund în Franţa în sec. XVI, spre a cere ajutor să-şi recapete moştenirea, iar unii cari se ocupă şi de ştiinţă. „Oamenii aceştia sunt vrednici de interes". Va veni

timpul „ca, în loc de atîta cronologie, de istorie locală, în loc de descrieri de războaie, scrise de persoane ce n au văzut niciodată un război, de analizări de tratate ale unora, cari n-au fost nicicînd diplomați, în loc de a povesti atît noian de anecdote, neverificabile, bune doar să distreze publicul, va veni un timp, zice d-l Iorga, să se cugete că istoria este a vieții umane, că o psihologie din trecut este în mare parte o psihologie de azi, și că nimic din ceeace a pătruns cîndva un suflet omenesc nu poate să rămînă indiferent unui alt suflet".

Dintre Romîni se citează: Petru cel bun, Nicolae Basarab, Ștefan Tomșa, Petru numit Cazacu, ș. a. Interesantă e descrierea acestui chipeș Petru Cazacu, așa cum i-o face italianul contemporan Guazzo în „Dialoghipiacevoli" că „C'était un jeune homme sans tache, plein de qualités distinquès, de vertu héroique et religieuse, d'un vie discrète et tempérée... une bénignité surhumaine et ineffable, qu'il montre par la parole, les manières et les oeuvres... en un mot, c'est un beau prince, gracieux et aimable".

Continuă despre Ioan Eraclid, cu pretinsă descendență din Hercule, din dinastia sîrbească Brancovici și stăpînind insule din arhipelag, el, cu cunoscutul sprijin polonez, urcînd treptele tronului Moldovei. Vorbia perfect limbile greacă, latină, franceză și italiană, sigur și germana, poloneza. Se înscrie ca student al facultății de medicină din Montpellier.

Petru Cercel apare la 1579 în Paris, recomandat de papa. „Iubirea de patrie m-a constrîns să-mi caut libertatea" declara el înnainte de a ajunge la regele Franței, cel ce purta „cette couronne très chrétienne qui a été, dés les temps les plus anciens".

D-l prof. G. Brătianu tratează despre împărțirea cronologică a istoriei bizantine, anume în trei perioade, preconizate de E. Stein, prima dela Diocliția̯n la Heraclie, a doua se încheie cu cucerirea Constantinopolului de către latini la 1204, și a treia mergînd pînă la căderea Constantinopolului în 1453 și la a Trebizondei din 1461.

Pe veșmintele voevozilor romîni din Evul mediu, se cosea un vultur cu două capete bizantin, ceeace a fost mai ales o înrîurire a ceremonialului sîrbesc sau bulgar, decît dovada relațiilor noastre directe cu Bizanțul, cum conchide d l P. P. Panaitescu.

In Buletin urmează alte studii ale d-lui profesor Iorga („Un colț de pictură romînească medievală în Transilvania", „Un pictor

italian în Muntenia la începutul sec. XVII și un nou aventurier oriental în Occident", „O carte neglijată despre Turcia", „Un testament grecesc al unei doamne dela curtea Moldovei", „Note de diplomație romînească" „Un apostol italian Marcu Antonio Canini"; în fine, d-l Papahagi dă „O scrisoare inedită a lui Hrisant Notara" din 1701, și „O informație venețiană privitoare pe Const. Brîncoveanu".

N. Iorga, *Istoria contemporană*, vol. I, București 1930.

Sunt 11 prelegeri ținute la Academia de înalte studii comerciale și industriale. Anume despre sensul și cauzele revoluțiilor din sec. XVIII, că revoluția franceză n'a fost nici prima și nici în total națională, că filosofii ei nu erau agitatori, ci Voltaire, Montesquieu și Rousseau au fost nobili din naștere, cu privilegii în societate, învățați, că nici săraca nobilime însolentă, nici regalitatea prea tiranică, ci cauza revoluției fraceze a fost destrămarea însăș a societății, toate clasele ei socotindu-se fără dreptde a mai exista, la aceasta adăugîndu-se și influența colegiului iesuit în deosebi cu eroii din istoria grecească și din cea romană, care se puteau ivi numai în cadrul unei republici.

Urmează alt capitol, o limpede expunere a celei dintăi revoluții, americană dela 1770—76, cînd au refuzat coloniile plata impozitelor ilegale față de Anglia. Apoi capitolul despre începuturile revoluției franceze dela mișcarea din Geneva și din Belgia, despre desvoltarea revoluției, imperiul, culmea și sfîrșitul regimului napoleonian, despre restaurații și alianțe „sfinte", restaurării și revoluții, capitolele: burghezia la lucru, noile regimuri de muncă supt monarhi și căderea noii monarhii napoleoniene.

Aceste peste 200 pag. clare, pline de învățăminte e necesar să fie citite și de studenții diferitelor facultăți și chiar de mulți intelectuali maturi.

Silviu Dragomir *Istoria desrobirei religioase a Romînilor din Ardeal în sec. XVIII*, vol. II Sibiu, 1930.

Acest volum apare după 10 ani dela publicarea celui dintîi. Autorul își motivează întîrzierea cu „preocupările științifice ale catedrei mele universitare" la care, pe bună dreptate, putem adăuga și cealaltă activitate științifică în afară de catedră, cît și diferite publicații valoroase și însuș volumul întîrziat.

Pe modestele pagini ale acestei reviste nu i se poate face primirea cuvenită unei lucrări atît de cuprinzătoare. Este însă în obligaţia oricărui cititor, să declare că-i vine sub ochi un însemnat tratat de istorie bisericească naţională.

Ambele volume redau clar şi întru totul documentat frămîntările religioase ale Romînilor din Ardeal, dela unirea unei părţi cu Roma—1700, pînă la desrobirea de sub jugul bisericii papistaşe 1761.

Deocamdată suntem nevoiţi a reda aici numai titlurile unor capitole din ambele volume, rămînînd ca, în altă parte, a se scoate în valoare însemnătatea cuprinzătorului studiu (259+310 pag.) şi a bogatelor anexe—225 documente în diferite limbi (254 pag.).

In vol. I, închinat duios „memoriei scumpe a tatălui meu, Simion, care m-a învăţat să-mi iubesc biserica şi neamul, mai pe sus de toate" întîlnim 6 capitole, iar în celalalt 14. Citim asemenea titluri: unirea protopopilor romîni, dieta şi guvernul din Ardeal în contra unirii, protestele împotriva unirii, ruperea legăturilor bisericeşti cu Ţara Romînească, Romînii ortodocşi sub episcopul unit Patachi, eroismul religios al poporului, protectorii unirii numiţi de Maria Teresia, propagandişti contra unirii ca Visarion călugărul, Nicolae Oprea, cel ce cerea în 1750 liberul exerciţiu al religiei, recensămîntul uniţilor cît şi un vlădică ortodox, protopopul Nicolae Pop, care porneşte către ocrotirea ţarinei Rusiei, un alt călugăr Nicodim, care şi el calcă hotarul imperiului moscovit, ca deputat al Romînilor din Ardeal şi, în fine, triumful ortodoxiei în Hălmagiu, unde vreme de o săptămînă toate cetele au cerut dreptul la legea lor strămoşască ortodoxă.

In volumul mai proaspăt găsim tratat în continuare despre: starea ortodocşilor între 1751—54, acţiunea popii Cosma, a demnului popa Ioaneş, care, pentru agitaţia lui ortodoxă, nu s-a lăsat să fie dus de călăraşi şi plăieşi noaptea ca un hoţ, şi totuş îşi încheie viaţa „între zidurile mucede ale cumplitei fortăreţe din Kuffştein"—Tirol, eroismul femeilor din Colun, curagiosul călugăr Sofronie, căruia fibirăul din Vinţ i-a distrus pînă la temelie bietul lui schit, triumful revoluţiei şi sinodul dela Alba Iulia din 1761, misiunea generalului Bucow de a restabili pacea, ortodocşii capătă vlădică ortodox pe Dionisie Novacovici, principatele romîne şi lupta religioasă din Ardeal, sprijinul ţarinei Elisaveta şi, în cele depe urmă,

capitolul „robii din Kuffstein" adecă eroii pentru legea ortodoxă: țăranul Oprea Miclăuș, popa Măcinic, popa Ioaneș din Galeș, cari „prin jertfa vieții lor, și-au cîștigat cununa neperitoare a martiriului sfînt".

Pr. Ștefan Meteș, *Viața bisericească a Romînilor din Țara Oltului*, Sibiu, 1930

Este o descriere cu belșug de date, a vieții religioase din 63 sate ale acestui romînesc colț, Țara Oltului, numit și a Făgărașului, după orașul acesta, pomenit documentar în 1393 ca „marele oraș romînesc".

In sec. XVI și XVIII băștinașii Romîni de aici au avut să îndure persecuția stăpînilor Sași, „un iad de suferință", țăranii fiind constrînși să intre în brazde nu numai ziua întreagă, ci „și pe lună ne făceau de lucram cu vitele", sau „ca vite ne ia cu biraele cele domnești, cu jitarii și cu brănișterii de dindărăpt și ne închide într-o șură și pune lacăt pe poarta șurii". Clericii depindeau de mitropolia Tîrgoviștei sau de scannul Vîlcii, iar la 1583 trec sub un preot reformat din cetate, ca la 1595 să revină la vlădica ortodox Ioan de Prislop, viitorul mitropolit; și cu vremea iar li se schimbă stăpînirea bisericească. Școala le era calvină, prozelitistă, ce durează între 1657—1701, cînd ia ființă una romînească. Pe aici apare „Daniil Panonianul" traducătorul Pravilei de Tîrgoviște, dar ca vlădică romîno calvin „învățat întru toată legea creștinească și întru toate ce sînt învățăturile sfintei biserici învățat". „Țara Făgărașului a fost totdeauna în linia întăi de bătălie, apărînd cu vitejie și mult sacrificiu legea veche romînească" împotriva unirei, menținîndu-se la 1761 în proporția: 145 preoți ortodocși cu 26720 poporăni față de 107 preoți uniți cu 2360 credincioși, cum a stabilit statistica generalului Bucow. 92 de negustori de aici se jeluesc la Carloviț, ca mitropolitul să-i ia sub jurisdicție ca și pe Șcheenii Brașovului „ca să ne fie de aparare despre partea protivnicilor noștri", iar un Oancea măcelarul aleargă și pe la Viena, suferind și „temnița cea de pierzare". Și cînd să părăsiască lumea aceasta de deșărtăciuni, Făgărășenii își lăsau și avutul pentru biserică.

Urmează note istorice pentru 63 sate din stînga Oltului, cu numele preoților din cele mai vechi timpuri, numărul poporănilor, cărțile de ritual, averea bisericilor și a unor mănăstiri, azi dispărute,

cîte un preot declarînd „mai bine să mor, decît să mă mai întorc la uniație și la ponturile lor", de satele ce intrau în posesiunea voevozilor romîni ca Brîncoveanu, sau a unor boieri ca Drăghici Contacuzino; pentru Făgăraș se dau bogate știri, multe inedite; despre satul Galați, unde n-a existat nicicînd episcopia, un sat Hurez, altul Iași, Poiana Mărului, m-rea din Sîmbăta de sus a lui Brîncoveanu, cea mai frumoasă din Țara Oltului, unde era și o școală și loc pentru reculegerea sufletească a preoților.

În deobște, e o lucrare, în care autorul, ca o albină, a adunat prețioase date, numeroase noi, și ca aceasta vor mai apărea desigur lucrări și pentru alte colțuri de țară.

Pr. Dominic N. Ionescu, *Schituri și biserici de sat*, București 1931. O colecție de „note de drum și însemnări de demult... de a sîrni ceva mai mult interes față de zestrea, ce ni-a rămas dela strămoși".

Ni se pomenește de schiturile: Bascovele, ridicat la 1695 de comisul Șerban Cantacuzino, care „ca un nevrednic și nemulțămitor" a rămas văduv după zidirea bisericii, apoi Fedeleșoiu cu biserica începută de Grigorie Vodă la 1673 și încheiată de doamna lui Maria la 1700, schitul Scăueni din 1803, Cozia veche ce are slabă influență sîrbească și mai mult ardelenească, Hotărani dela 1588, metocul Reșca al Rîmnicului din sec. XVIII, apoi biserici din Ruda, Goran, Sîmbotin, Racoviță, Ciineni, Budești, Tei, Cremenari, Vîlsănești, Titești și Călimănești, unele prezentînd interes ca vechime sau ca tip de construcție.

Se face pomenirea îndămînatecului Mușat diaconul, care începe încă de pela 1780 să sculpteze minunate cruci de lemn, care-s rari podoabe prin bisericile din județele Argeș și Vilcea, dîndu-se și desemnul sau fotografia lor; îi urmează meșteri pietrari Atanasie și Petru depela 1700, cari au lăsat frumoase pisanii în piatră; și se încheie publicația cu o însemnată inscripție din curtea lui Vasile Văcăruș din Boișoara, depela 1693, săpată de diacul Oprea din Titești.

Multe fotografii de biserici, de pridvoare, catapetesme și obiecte sfinte colorează monografia păr. D. Ionescu, care meirtă un cuvînt de laudă, că nu s-a neglijat aceste note de drum.

Teodor Bălan, *Noui documente cîmpulungene*, Cernăuți 1929. E o colecție de 100 documente, privitoare pe ținutul Cîmpulungului moldovenesc din Bucovina. Cel mai vechiu e dela 1409, prin care Alexandru cel bun dărueşte m-rii Moldovița satul Vama, altul din 1410 pentru munții Suhard, hrisovul voevodului Ștefan din 1447 de întărirea donației lui Alexandru Vodă și adaugă o baltă la Prut și o prisacă pe Tigheci, și așa alte hrisoave domnești și danii boerești pentru aceeaș m-re Moldovița, sau Sucevița, Putna, Voroneț, Solca, despre moșia Iacobenilor, a Candrenilor, neprezentarea Cîmpulungenilor și Dornenilor la recensămîntul din 1805, ultimul document fiind dela 1858, prin care se cedează un munte lui Alexandru Humuzachi.

Publicația aceasta complectează cele 2 broșuri sub titlul „Documente moldovenești" publicate de d l Al. Vitencu în 1925 și 1929.

N. Corivan, *Le journal d'Alex. Andronic Ghica*, Paris 1930. Este manuscrisul de 30 foi, găsit în arhivele ministerului de externe, din 1784, cuprinz.nd peste 60 de scrisori și note zilnice ale acestui pretins fiu al voevodului Gr. Ghica al Moldovei și răspunsuri dela Constantinopol, toate privind misiunea unui corp expediționar francez de a ajuta slăbitele armate turcești, într-o eventuală luptă în deosebi cu Rușii; deci este o dovadă de „vechea politică tradițională, urmată de Franța pînă la pacea dela Kuciuc —Kainargi".

T. Lubaczewski, *Iosif Pilsudski*, Warszawa 1930. E o broșură în 52 pagini în l. romînă, care să ne informeze în mod obiectiv, despre viața lui Pilsudski, despre opera vieții sale și despre motivele de cari s-a condus activitatea sa pentru binele națiunii, pentru desvoltarea la rangul de mare putere a Statului polonez, al cărui făuritor nemijlocit a fost, precum și pentru apărarea bunurilor spirituale ale lumii culturale împotriva elementelor distructive, care subminează bazele morale ale civilizației și ordinei existente".

Mareșalul Pilsudski este „sinteza Poloniei contimporane", cum l-a caracterizat fostul ministru francez Anatol de Monzie.

Dan M. Iliescu, *Cetatea de Floci*, București 1930. E o „încercare de monografie" a acestui vechiu oraș dispărut, care-și avea existența încă înainte de 1431. Numele i-ar veni, mai sigur, dela

comerțul cu lînă, ce se face aici din primele timpuri ale existenții Țării Romînești. Așezarea orașului a fost la confluența rîului Ialomița cu Dunărea, în fața Hîrșovii, vechiul Carsium dinainte de Hristos. El era nu numai un punct din marea arteră de comerț dela Brașov către orient, ci și însemnat oraș de export de său, ceară, lînă, miere. M-rea Cozia, avînd în exploatare balta Ialomiței, a întrat în conflict și cu Flocenii. Aici se retrăsese Alexandru Vodă la 1472 după pierderea bătăliei dela Jilișteț, iar Mihai Viteazu a purtat lupte cu Turcii. Orașul a avut și o desvoltare culturală. La 1769 el a fost părăsit, bisericile ruinate, negustorii mutîndu-se mai toți la Brăila, din pricina bandelor de tălhari, iar plugarii s-au grupat în satul apropiat Piua Petrii, fiind bîntuiți de lăcomia călugărilor ce supraveghiau aici moșiile m-rilor sf. Spiridon și Mărcuța. Din toată înfloritoarea cetate de Floci, azi n-a mai rămas decît ogoare și în mijlocul lor „mai străjuește o bucată din peretele de nord al pronaosului unei biserici zidită în cărămidă și var".

Merită atenție datele strînse în această broșură.

Din lipsă de spațiu, suntem constrînși a lăsa deoparte dările de samă despre publicațiile amintite doar în nr. 3 al revistei, cît și a anunța acum altele:

Generalul R. Rosetti, *Evoluția mijloacelor și a chipului de făptuire a războiului dela moartea lui Ștefan cel Mare pînă la acea a lui Matei Basarab*, 1930.

W. Meyer—Lübke, *Rumänisch und Romanisch*. 1930.

Țara Bîrsei, nr. 1/1931 cu interesante articole.

Mișcarea Medicală nr. 10/1930.

Făt Frumos din Suceava.

Raze de lumină, nr. 5/1936.

Ardealul tînăr, nr. 12/1930.

Analele Banatului Sept. 1930.

Luceafărul politic și literar din Brăila.

Piinea vieții din Trg.-Jiu.

Dreptatea din Chișinău.

Scrisul nostru din Bîrlad.

Buletinul episcopiei Hușilor, nr. 12/1930.

Păstorul ortodox nr. 1 anul I dela Budești—Ilfov.

TABLA DE MATERIE A Nr. 4/1930

Pag.

1. **T. G. Bulat**, Diviziunea proprietății rurare în ținutul Hotinului după desființarea raielii . . . . . 381—412
2. **Const. N. Tomescu**, Diferite știri din arhiva Consiliului eparhial—Chișinău . . . . . 412—441
3. **Gr. Avachian**, Cetatea Albă în secolul al XIX-lea . 441—449
4. **N. Popovschi**, Corespondența între Eugenie Hacman mitropolitul Bucovinei, și Irinarh arhiepiscopul Basarabiei . . . . . 451—457
5. **Victor Tufescu**, Geografia în faptele lui Ștefan cel mare . . . . . 457—461
6. **Damian P. Bogdan**, Basarabia la 1878 . . . . . 463—466
7. **T. Porucic**, Lexiconul termenilor entropici din limba romînă în Basarabia (continuare) . . . . . 467—476
8. **L. T. Boga**, Documente din secolul al XVIII-lea . . 477—492
9. **Const. N. Tomescu**, Dări de seamă bibliografice . 493—500

CUPRINSUL

revistei „Arhivele Basarabiei" pe anul II=1930.

	Pag.
Avachian Gr. Cetatea Albă în secolul al XIX lea . .	441—449
Boga T. L.	
Documente privitoare la m rea Hîncu (Lăpușna) .	92—110
Documente din secolele XVI—XVIII lea	239—259
Documente din secolul al XVIII-lea	348—364
Documente din secolul al XVIII-lea	477—492
Bogdan P. Damian, Basarabia la 1878	463—466
Bulat G. T. Contribuțiuni la viața judecătorească și administrativă a Moldovei supt ocupațiunea rus. din 1806—1812	34— 51
Veniturile și cheltuelile Moldovei și Valahiei pe 1808	67— 85
Știri mărunte	86— 91
Contribuțiuni la istoricul vămilor din țările romînești 1807—1812	133—152
Precizări cu privire la detronarea mitropolitului Dositei Filitti și înscăunarea lui Ignatie de Arta de către Ruși 1809	159—176
Cîteva știri despre m rea Doamnei de lîngă Botoșani	228—238
Din „Jalnica tragodie" a Țărilor romînești sub Ruși 1809	269—294
Ajutoare romînești pentru revoluționarii sîrbi 1809	297—300
Varia documenta	304—314
Diviziunea proprietății rurale în ținutul Hotinului după desființarea raialei	381—412

Dări de seamă bibliografice [N. Iorga, Le caractère commun des institutions du sud-est de l'Europe; *N. Iorga*. Patru conferinţi despre Armenia, des Armeniens de Roumanie; *N. Iorga*, Ţări scandinave Suedia şi Norvegia; *M. A. Joquin*, Histoire de l'Eglise, t, I; *G. Ostrogorski*. Historiche Untersuchungen 5 Heft. Studien zur Geschischte des byzantinischen; *L. Madelin*, Le fauteil de Robert de Flers; *Lucrările* institutului de Geografie al Universităţiii din Cluj . . . 126 – 130
N. Iorga, Portrete şi lucruri domneşti nou descoperite; *N Iorga*, Cronicile turceşti ca isvor pentru Istoria Romînilor; *N. Iorga*, Există o scrisoare de trădare a lui Mihai Viteazul? *I. Lupaş*, Chronicon dubnicense despre Ştefan cel mare; *L. T. Boga*, A doua ocupaţie rusească a Ţărilor romîne după arhiva Ministerului de Justiţie din Moscova . . . . 368 – 370
Cronică . . . . . 378 – 379

Lovin Glicherie protosinghel. Acte dela m-rea Dobruşa (Soroca) . . . . . 111—117

Mihailovici Paul. Documente privitoare la Basarabia 202—228
Manuscrise şi cărţi romîneşti în Jugoslavia . . . 301—304

Pelivan I. Scrisoare către Cuvînt Moldovenesc în 1917 şi Proect de rezoluţiea grupului moldovenesc din Chişinău . . . . . 120—122

Popovici C. L. O statistică a Armenilor din ţările romîne 1809 . . . . . 295—296

Popovschi N. Un document privitor la vechii boeri Băltăgeşti . . . . . 118—119
O corespondenţă între mitropolitul Hacman al Bucovinei şi arhiepiscopul Irinarh al Basarabiei 451—457

Porucic T. Lexiconul termenilor entopici din limba romînă din Basarabia 1—33, 186—202, 315—331, 467—476.

Raşcu G. Dări de seamă dela soc. de geografie Chişinău 1929—30 . . . . . 122—125
Congresul profesorilor de Geografie din 1930 . 364—367

Tomescu N. C.
Ştiri despre Biserica principatelor romîne la 1808 52— 67
Hirotonia la Iaşi a episcopului vicar Dimitrie Sulima 1810 . . . . . 153—159
Exarhul Gavriil şi mitropolitul Ignatie al Ungrovlahiei 1810 . . . . . 177—185

Diferite ştiri din arhiva Consiliului eparhial Chişinău. [Din starea bisericească a Ungrovlahiei la 1809; stareţul Neamţului cere mutarea în m-rea Căpriana; Pribegia unui monah sîrb; Statul de salarizarea exarhiei dela 1809; Cărţi de Te-Deum pentru biserici în limba romînă; Preoţi scoşi la zaherele de război n-au cînd se ruga în biserici; Mărunte] 332 — 348

Diferite ştiri din arhiva Consiliului eparhial Chişinău: [Apelul exarhului Gavriil către Divanul Moldovei pentru a ajuta mitropolia să scape de grelele datorii din trecut; Mutarea şcolii domneşti din Iaşi la sf. Ilie; Stareţul Bistriţii cere închiderea graniţei pentru fugarii spre Transilvania; Desfiinţarea schitului Runcul, jud. Neamţ; Dicasteria din Iaşi dojeneşte aspru pe episcopul Meletie al Huşilor; Impunerea clerului de mir şi a m-rilor străine din Valahia la dăjdia de proviant; Pentru recensămîntul populaţiei la 1810; Carte pastorală a lui Iacov al Huşului din 1792; Vinovăţiile eclisiarhului Dionisie din Bucureşti; Mijlocirile ce se făceau pentru hirotonia unui preot; Mărunte] . . . . 412 — 441

Dări de seamă bibliografice [*A. Veress*, Documente privitoare la istoria Ardealului, Moldovei şi Ţării Romîneşti vol. I, ... 130 — 132

P. P. Panaitescu; Emigraţia polonă şi revoluţia romînă dela 1848; *Virgil Vătăşianu*, Vechile biserici de piatră romîneşti din ţinutul Hunedoara; *G. Balş* Maica Domnului îndurătoarea; *Ion Hudiţă*, Contribuţiuni la istoria spătarului Neculai Milescu şi a lui Gheorghe Ştefan; *K. Turtureanu*, Vereinigung der Fuerstentuemer und die Entwicklung des staatsgedankens in Rumaenien; *P. Nemoianu*, Sîrbii şi Banatul; *Preot At. Vasilescu*, Monografia mănăstirei şi comunei Doljeşti din jud. Roman; *Revista* societăţii istorico arheologice—bisericeşti, vol, XX; *Aurel Saordoţeanu*, Considerations sur l'Histoire des Roumains au Moyen Âge; *Simeon Reli*, Crucea Moldovenilor din Viena şi Ceremonia şi obiceiuri religioase în viaţa socială publică din trecutul romînesc; *Episcopul Teofan*, Vechile rînduieli ale vieţii monahale . . . 370 — 378

N. Iorga Originea lui Şt. Răzvan. Petrecerea lui Vasile Lupu în exilul dela Constantinopol; *N. Iorga* ş. a. Buletin dela section historique tom. XVII; *N. Iorga* Istoria contemporană, vol. I (revoluţiile din sec. XVIII); *S. Dragomir* Istoria deosebirei religioase a Romînilor din Ardeal în sec. XVIII; *Pr. Ştefan Meteş* Viaţa bisericească a Romînilor din Transilvania; *Pr. Dominic N. Ionescu* Schituri şi biserici de sat; *Teodor Bălan* Noui documente cimpulungene; *N. Corivan* Le journal d'Alex. Andronic Ghica; *T. Lubaczewski* Iosif Pilsudki; *Dan M. Iliescu* Cetatea de Floci, un vechiu oraş dispărut . . . . . 493 — 500

Tufescu Victor. Geografia în faptele lui Ștefan cel Mare 4
Visarion episcopul Hotinului
Insemnări despre monăstirile și schiturile eparhiei Hotinului . . . . . 261—2

Vederi publicate în revistă, în amîndoi anii.

1. Satul Tuzora, jud. Lăpușna
2. Satul Malovata pe Nistru, jud. Orhei
3. Satul Hirova, jud. Orhei
4. Casa unei călugărițe din m-rea Hirova — nr. 2/1929
5. M-rea Curchi, jud. Orhei
6. Lacul m-rei Curchi
7. Biserica veche a m-rii Hîrbovăț, jud. Orhei.

8. O vale care se îndreaptă spre Nistru, la Malovata
9. Meandrul Nistrului la Malovata, jud. Orhei
10. Satul Ghișeag la marginea Codrului, jud. Orhei
11. Comuna Saharna, pe Nistru, jud. Orhei
12. „Răstignire" și cișmea la m-rea Țigănești, j. Orhei — nr. 3/1929
13. Biserica principală a m-rei Hîrjauca, jud. Orhei
14. O stradă din Căușeni, jud. Tighina
15. „Răstignire" și viitorii cetățeni din Jora de jos, j. Orhei

16. Monumentul Zolkiewschi din Savca, jud. Soroca
17. Harta Moldovei alcătuită de geograful I. B. d'Anville în sec. XVIII. — nr. 4/1929

18. Biserica din Limbenii Vechi, jud. Soroca
19. Biserica din Poleana-Ruhotin, jud. Hotin
20. Biserica din Prigorodoc, jud. Hotin — nr. 1/1930
21. Biserica din Coșerniță, jud. Soroca.

22. Biserica din Recea, jud. Bălți
23. Biserica din Ghincăuți, jud. Hotin
24. Document dela voevodul Lăpușneanu din 1560 — nr. 2/1930
25. Document dela voev. Constantin Movilă din 1609
26. Chilie de pustnici din schitul Dobrușei din deal,—Soroca

înc

…eriorul cetății Hotin	nr. 3/1930
…rutul la Lipcani, jud. Hotin	
… Casă la Voloavele, jud. Soroca	
…0. La treerat, în Voloavele, jud. Soroca	
31. Gospodărie la Borisovca, jud. Cetatea Albă	
32. Curtea unui gospodar din Borisovca	
33. La treerat cu măgarii la Borisovca	
34. In portul Chilia Nouă	
35. Aleea spre bis. catedrală Chișinău	nr. 4/1930
36. Biserica catedrală din Chișinău	

CU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRAR

BIBLIOTECA
UNIVERSITATII
-IAȘI-

UAIC CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

NUMĂR OMAGIAL
închinat Profesorului Nicolae Iorga

ARHIVELE BASARABIEI

REVISTĂ DE ISTORIE ŞI GEOGRAFIE

A

MOLDOVEI DINTRE PRUT ŞI NISTRU

Sub conducerea d-lor
T. G. BULAT şi C. N. TOMESCU
Profesori universitari

PUBLICAŢIE TRIMESTRIALĂ

BIBLIOTECA
UNIVERSITĂŢII
-IAŞI-

CHIŞINĂU
Tipografia Eparhială „Cartea Românească"
1931.

An. III. Nr. 1 Ianuarie—Martie 1931

Arhivele Basarabiei

OMAGIU PROFESORULUI N. IORGA

BIBLIOTECA

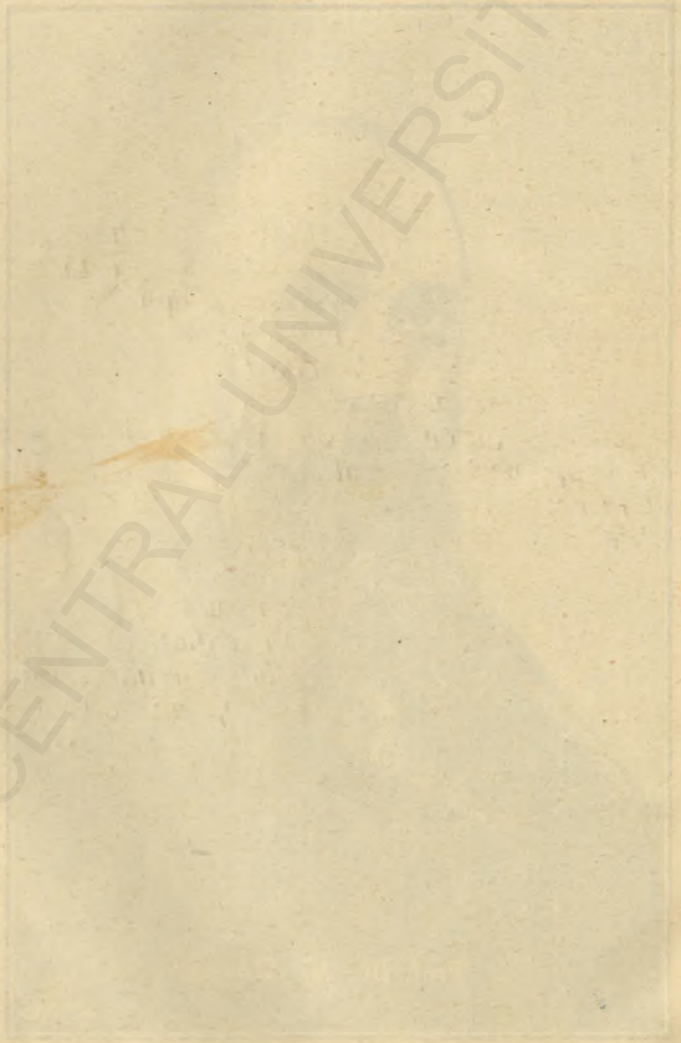

CU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

La 18 Iunie a. c. se împlinesc şase zeci de ani, de la naşterea profesorului Nicolae Iorga.

Noi cei strînşi în jurul acestei publicaţiuni ne facem o plăcută datorie, ca întîiul număr din anul al treilea al fiinţării sale, să fie închinat marelui învăţat şi neprihănitului Romîn. O facem cu mare bucurie şi cu conştiinţa că este cel mai modest dar, ce-l putem prezenta animatorului ideii Unirii suflării romîneşti. Dar suntem şi adînc convinşi că aducem şi un semn de caldă recunoştinţă, cu care provincia aceasta e datoare muncii sale titanice, în ogorul trezirii conştiinţii naţionale.

Intr-o vreme cînd mulţi, foarte mulţi chiar, credeau, că Moldova dintre Prut şi Nistru este înghiţită pentru vecie în valurile mării slave, peste care stăpînia vulturul bicefal din Ural, profesorul a strigat tuturor, că aceasta nu va fi! Şi a avut dreptate; evenimentele au dovedit-o. Printr-o viziune profetică, pe care numai un suflet ca al său putea s-o proecteze în inimile noastre, ne-a trezit pe toţi! „Să nu disperăm! Indrăzniţi! Basarabia este a noastră; peste zidurile cetăţilor sale de margine nu poate să fîlfîie alt steag, decît acela al urmaşilor Voivozilor slăviţi. Ea va reveni mai curînd decît credeţi la trupul sfîrticat al Patriei"! Şi minunea s-a desăvîrşit supt ochii noştri aşa, cum o profetizase, El.

Superior unui Mickiewicz polonul, N. Iorga a îndemnat, dar s-a şi sacrificat; El n-a suflat numai din trîmbiţe, ci a şi suferit pentru idealul ce-l întrezăria.

Se cuvine, deci, cu prilejul împlinirii celor şase zeci de ani de existenţă, să-i aducem acest călduros prinos de mulţămită, în numele poporului romîn din stînga Prutului, în virtuţile căruia El a crezut totdeauna!

Bucheţelul nostru, de „Lăcrămioare" şi „Nu mă uita", are însuşirea de a fi printre cele mai cu sîrg aduse şi pornind din curate sentimente de recunoştinţă, faţă de acela care a binemeritat dela Patrie!

Arhivele Basarabiei.

Martie 1931.

NICOLAE IORGA ŞI BASARABIA

Nicolae Iorga a fost unul din foarte puţinii români din Regatul Vechi, cari s'au interesat de aproape de nenorocita soartă a românilor basarabeni, uitaţi de Dumnezeu şi de fraţi sub obladuirea moscălească.

Interesul acesta domnia s-a l-a manifestat prin corespondenţa ce întreţinea cu câţiva români basarabeni, prin călătoria ce a făcut, nu fără surprize neplăcute, în Basarabia regimului ţarist, prin sfaturile părinteşti ce dădea grupului tinerilor revoluţionari din jurul primei gazete moldoveneşti „Basarabia" (1906), prin ocrotirea studenţilor basarabeni de la Universitatea din Iaşi, precum şi prin scrierile sale privitoare la Basarabia şi basarabeni.

La cursurile de vară din Văleníi de Munte, la care, între puţinii basarabeni, a avut norocul şi cinstea să participe şi subsemnatul în calitate de audient,—profesorul Nicolae Iorga mereu agita chestiunea „Basarabiei furate".

Manifestaţiunile de protestare contra „puşcăriei noroadelor" [1], *organizate de Liga culturală Română pe tot întinsul României independente, în deosebi pe malul liber al Prutului, în faţa autorităţilor muscăleşti, în luna lui Maiu 1912, cu ocazia sărbătoriei de către ruşi a centenarului „alipirei" Basarabiei,—veniau tot din iniţiativa marelui cărturar dela Văleni.*

Dar cea mai mare operă a d-lui N. Iorga, care a contribuit la trezirea conştiinţei naţionale şi la luminarea sufletelor româneşti din Basarabia încătuşată, a fost „Basarabia Noastră", adevărată evanghelie de mângâiere şi încurajare a românilor basarabeni, tipărită în 1912 la Văleni, în preajma aniversărei centenarului răpirei provinciei noastre.

„In aşteptarea vremilor, când viaţa românească din Basarabia va porni dela toate amintirile ei, pentru a-şi urmări toate drepturile naţionale, nu numai umane" [2], *se cuvine ca noi basarabenii, acum când toată suflarea românească prăznueşte aniversarea a 60 ani de la naşterea lui Nicolae Iorga, să-i aducem acestui mare patriot şi ilustru cărturar român tot prinosul nostru de recunoştinţă, de dragoste şi de admiraţie.*

Ioan Pelivan.

---

1. Aşa a poreclit conglomeratul tuturor rusiilor şi provinciilor furate marele poet ucrainean Taras Şevcenco.
2. „Basarabia Noastră" pagina 175.

NICOLAE IORGA

„De o sută de ani poporul moldovenesc de acolo stă sub biciu, şi lumina învăţăturii celei adevărate, în limba strămoşească înţeleasă de oricine n'o vede. De o sută de ani biserica uude bâiguie slovenește popa cel strein ori instreinat, e mută pentru săfletul basarabeanului... De o sută de ani peste trupul prins în lanţuri de fier stă vulturul cel negru cu două capete lacome, şi două pliscuri ascuţite rup din carnea noastră.

Să-se bucure! De mii de ani pe inmea lui Dumnezeu se bucură duşmanii Lui şi ai dreptăţii pentru fapta cea rea. Dar veac după veac, clipă după clipă pietrele clădirilor durate cu blestem se desfac şi cad în adâncuri şi pe mormântele făcătorilor de nedreptate cresc buruieni otrăvite şi se târăsc şerpii cei cu venin.

Şi cu aceşti despoietori ai noştri, cari se bucură astăzi pentru că suntem sfâşiaţi, nenorociţi şi slabi, aşa să fie, Doamne!

Şi aşa va fi!“ [1]

Aşa scria Nicolae Iorga în anul 1912, când Rusia serbătorea centenarul anexării Basarabiei.

A fost o întrezărire profetică a vremurilor cari se apropiau, a fost un blestem biblic al unui suflet sfâşiat de durere, nu însă în deznădejdea morţii, ci în speranţa unei răzbunări a dreptăţii imanente. Şi cuvintele de o sguduitoare revoltă ale acestui om s'au îndeplinit: n'au trecut nici cinci ani dela data când Rusia în pace serbătorea un act de nedreptate, şi blestemul unei conştiinţi care acumulează durerile de veacuri ale unui neam întreg îşi face efectul: „pietrele“ clădirii uriaşe se dărâmă şi Basarabia, care fusese luată de către Ruşi la 1812 „ca o fărâmă din sdrenţele turceşti” se alipeşte la trupul cel mare a românismului.

Anii de prefaceri, de închegare şi de frământări politice de după unire au acoperit cu vălul uitării opera legendară de animator al sufletelor pentru chestiunea Basarabiei a lui Nicolae Iorga. Basarabia de astăzi cunoaşte pe mulţi meseriaşi ai unirii, pe mulţi cavaleri ai industriei politice, pe mulţi profitători ai situaţiilor turbure, şi nu-l cunoaşte pe Nicolae Iorga. Basarabenii au auzit doar în formă vagă, că există un istoric Iorga, un savant care ţine conferinţe, scrie cărţi, vorbeşte în parlament, şi care a jignit nu ştiu a cui sentimente faţă de chipul sfintei Olga din catedrala Chişinăului...

Dar dacă cineva ar răsfoi opera titanică ale acestui om fără exemplu, numărul ameţitor de mare de articole de ziar şi de revistă, scrise de el, dacă ar cerceta cărţile lui, ar găsi în ele că sufletul lui Nicolae Iorga întotdeauna a vibrat pentru provincia noastră, că dela începutul carierii lui de publicist şi om de ştiinţă, el ţine mereu încordată atenţia opiniei româneşti asupra cauzei basarabene.

1. N. Iorga. Oamenii cari au fost.

„Ideia unității naționale m'au preocupat toată viața pe un timp când ea era socotită de oportuniști cari triumfă astăzi ca o nebunie". [1]

Sensul acestor cuvinte se pot referi în special la Basarabia, la care nimeni din vechiul regat nu se gândea înainte de unire. Era o „nebunie" să creadă cineva că Basarabia poate fi ruptă din ghiarele „vulturului negru"; era o „nebunie" să ai o credință arzătoare că dreptatea în cele din urmă va triumfa; era o „nebunie" să pledezi cu toată pasiunea și cu tot talentul dat de Dumnezeu pentru o cauză care era socotită pierdută; era o „nebunie" să te revolți, când pe malul Prutului se auzea fluerătura hoțească a sentinelelor rusești și zingănitul armelor lacome de cotropire.

Nicolae Iorga a avut viziunea supraomenească că poporul românesc din Basarabia nu va muri. El a înțeles sbuciumul unui neam deasupra căruia plutea un blestem al destinului istoric; el a fost tălmăcitorul năzuințelor lui de veacuri, atunci când Basarabia era mută.

In conferințele pe cari le ține, în opera lui publicistică și științifică, el mereu amintește, că există o Basarabie românească, care nu trebuește uitată. El se interesează, de lucrurile și oamenii ei împletind amintirile istorice cu realitatea Basarabiei de atunci. Acțiunea lui pentru Basarabia pornită cu o voință încordată și cu un entusiasm a oamenilor de credință formează în vechiul regat o întreagă generație de tineri cu înțelegere a problemei Basarabiei. Și dacă în ultimele două decenii înainte de unire în presa din dreapta Prutului se discută și chestiunea provinciei noastre, dacă un rând de scriitori tineri abordează in operele lor situațiile din Basarabia, aceasta se datorește lui Nicolae Iorga. Pentru el și pentru tineretul românesc din jurul lui unirea Basarabiei n'au fost o surpriză, a fost un act așteptat, dorit. Iar în preajma unirii și imediat după ea tineretul român încălzit de religia lui Nico.ae Iorga, toți acești învățători, profesori, ofițeri, cutreeră satele basarabene semănând credința marelui său îndrumător.

La 5/18 Iunie profesorul Nicolae Iorga împlinește șaizeci de ani. Poporul românesc astăzi întregit îl va sărbători. Poate românii basarabeni vor sta în coada mesei acestei mari sărbătoriri. Poate nu cunosc încă rolul pe cari l-a jucat Nicolae Iorga în pregătirea marelui act al unirii, nu vor ști să aprecieze îndeajuns sentimentele lui față de ei. Aceasta însă nu este un semn de nerecunoștință. Nu numai basarabenii sunt aici de vină.

In zilele de sărbătoare, să fie macar aceste câteva rînduri o amintire că Basarabia trebuie să-l cunoască pe profesorul Nicolae Iorga.

Șt. Ciobanu

Chișinău. 10 Martie 1931.

1. Iorga. *Memorii*, Prefața la vol. I.

PROFESOR N. IORGA

Ne înclinăm public, şi azi, în faţa viguroasei personalităţi a d-lui profesor N. Iorga, pentrucă ş-a iubit neamul şi l-a ajutat în străduinţele sale, vreme de peste patru decenii.

Ca un „pom răsădit lîngă isvoarele apelor", s'a desvoltat fericit şi neobişnuit, în ale sale ramuri primind să se odihniască atîtea mari năzuinţi, şi, cu umbra-i bogată şi răcoritoare, ocrotind şi înviorînd puternicii naţionale.

Secolul nostru e întreţăsut cu numele său.

Cînd protipendada din ţară, clasele bogate şi puternice, „care s-ar cuveni totuşi să stea în fruntea vieţii romîneşti şi s-o ajute din răsputeri... înnălţau cu o batjocură pentru sentimentele de care o lume întreagă se însufleţeşte astăzi, steagul de trufie al înstrăinării lor", alungînd limba naţională nu numai din viaţa zilnică, ci chiar şi de pe scena teatrului nostru, d-l profesor N. Iorga a lovit drept în această jignire. S-au mişcat ca valul rîndurile de suflete încă iubitoare de Patrie, l-au ascultat cu cuviincioasă evlavie pe bunul dascăl şi s-a produs astfel marea mişcare din Martie 1906, memorabila luptă pentru limba moldovenească, în fruntea ei pornind tinerele vlăstare ale naţiei, studenţii, cari azi chivernisesc trebile publice şi conduc destinele romîneşti.

Neobosit şi pretutindeni d-sa a răscolit documente, foi şi filişare ce grăiesc de viaţa neamului nostru, îndelung oropsit, dar vrednic să isbîndiască. Şi cu iubire pentru trecutul naţional, entusiast şi veşnic încrezător în vitalitatea şi în viitorul nostru, d-l N. Iorga a învăţat şi a scris ca nimeni altul. Generaţii dearîndul de tineri sunt ucenicii săi, sunt ucenicii şcolii sale de idealism romînesc şi de împlinirea datoriei lor cu orice preţ, cu orice jertfe. Iar cultura romînească înseamnă, în partea ei cea mai mare, însuş sufletul profesorului şi îndrumătorului ei, care i-a dat la două mii de lucrări, şi a cinstit-o darnic şi peste hotare.

Dar şi Biserica naţională are a-i mulţămi d-lui N. Iorga nu numai pentru pilda bună, creştinească ce a fost vreme de 60 ani, ci îndeosebi pentrucă d-sa, socotind Biserica ca „una din formele cele mai vechi şi cele mai bogate ale vieţii noastre naţionale", a sprijinit-o în nenumărate rînduri şi a studiat-o admirabil. Era singurul profesor pregătit să pătrundă în tainele de eri ale vieţii re-

ligioase romînești, să-i desfacă cutele și să o aducă la lumină, cît să dea și îndemnuri și învățături, deoarece avea la îndemînă nesfîrșit material istoric, adunat și studiat în legătură cauzală cu trecutul nostru bisericesc. Iar despre însemnătatea unui studiu de istorie a vieții religioase a Romînilor, d-sa scrie foarte îndreptățit și acestea: „Nimic nu poate fi mai folositor pentru ca preoții noștri să înlăture anume ispite, pentru ca ei să cultive anumite îndeletniciri potrivite cu demnitatea și chemarea lor, nimic nu poate fi mai prinicios pentru a-i face să înțeleagă marea misiune culturală, socială și națională care li se impune, legătura strînsă ce trebuie să păstreze cu poporul, cultul de artă și carte cu care sunt datori, mîndria la care au drept îndată ce vor urma bunele tradiții, decît priveliștea unei vieți organizate, aproape milenare, în cursul căreia Mitropoliții, Episcopii, Egumenii și așa, de adesea ori și smeriții călugări ori umilii preoți de mir au dat poporului, ei singuri aproape, toată învățătura, au înzestrat neamul cu o limbă literară, cu o literatură sfîntă, cu o artă în legătură cu gustul și nevoile lui, au sprijinit statul fără să lase a fi înghițiți de dînsul, au călăuzit neamul pe drumurile pămîntului fără a-și desface ochii dela cer și au ridicat mai sus toate ramurile gospodăriei romînești— dînd istoriei noastre cărturari, caligrafi, sculptori în lemn, argintari, oameni de Stat, ostași, mucenici și sfinți". Și așa a scos d-l N. Iorga de sub teascurile tiparului în 1908 cea dintăi istorie a Bisericii romînești, lucrare temeinică, critică, cuprinzătoare, ce trage brazdă bună.

Desfășurarea acestui stindard al culturii, prin Biserica strămoșască, „cultură de tradiții sufletești, de obiceiuri e onomice și agrare, de drept romînesc, de limbă, întrebuințată pe rînd în cîntec și poveste, în carte bisericească și predică, în poezie, istorie și cugetare liberă", a lămurit într-adevăr ce legătură există între sufletele înaintașilor noștri, „suflete vii răspunzătoare, dăruite cu nemurire, și ființa dumnezeiască veșnică din care ele pornesc după învățătura revelată".

In lungul acestei brazde pășim și noi mai ușor și cu singura datorie ca să o desvoltăm spre margeni, iar slovele depe stindard să le picurăm cu timp și fără timp în sufletele tuturor Romînilor, din noile și încăpătoarele noastre granițe naționale.

Const. N. Tomescu

Biblioteca Universității Iași

N. IORGA ISTORIC AL BASARABIEI.

de **T. G. Bulat.**

In cuvântarea ținută în ultimul timp, în Adunarea Deputaților, cu prilejul împlinirii a treisprezece ani dela unirea Basararabiei, d-l N. Iorga, cu o modestie pe care numai d-sa poate să și-o îngădue, a afirmat că nu este singurul istoric, care s'a ocupat cu trecutul acesta provincii. Această afirmațiune o putem primi numai într'o mică măsură; adevărul este ca d-sa rămâne până azi cel mai mare istoric al acestui colț de Țară. Acest fapt încercăm să-l dovedim—lucru ușor de altfel—în rândurile care urmează!

In adevăr, în opera uriașă, a acestui Origen modern, găsim multe lucrări fundamentale cu privire la Basarabia. Și nu se putea altfel, ca adică, să fi fost uitată, în preocupările acestui titan al gândirii românești, și în munca de răscolitor al trecutului neamului nostru, partea răsăriteană, cea mai mare, și cea mai bogată, din stăpânirea lui Ștefan cel Mare și Sfânt!

Încă din 1896 Basarabia—numire improprie, dată pentru a înșela lumea, de către Ruși, răsăritului Moldovei—era urmărită de către învățatul nostru, în descrierea călătoriei făcută în țările noastre în 1817, de Englezul Macmihael *(Arhiv. Societ. de știință și lit.* VI 1896). După trei ani numai, în 1899, apăreau fundamentalele sale „studii istorice asupraa Chilieii și Cetatea Albă". Lucrarea bazată pe izvoare românești și streine, începând cu cele antice, leagă soarta acestor cetăți cu trecutul provincii, și implicit cu acela al întregii Moldove. Este un monument de erudiție, ținând socoteala de vârsta autorului, și mai ales dacă ne gândim la felul cum sunt interpretate izvoarele!

Trecând peste numeroasele însemnări referitoare la Basarabia. ca cele din „*Câteva manuscrise și documente din Țara și străinătate relative la Istoria Românilor*, (An. Ac. Rom. mem. II 1904—5), sau de menționarea stărilor din aceeași provincie în a sa lucrare de sinteză „*Geschichte des rumänschen Volkes* (vol. II, 1905), sau chiar de lămuririle din „*Studii și Documente*" (vol.

XIX, 1910) ajungem la lucrări cu totul speciale, care privesc ţinutul dintre Prut şi Nistru. Nemulţumit oare cum de mărturiile scrise, care se pare că nu-l mai satisfăceau, d-l Iorga se hotărăşte în 1905, să meargă, să-i vadă la ei, acasă, pe urmaşii boierilor, mazâlilor şi răzăşilor lui Ştefan cel Mare. Şi în acelaş an apăru înviorătoarea carte, dătătoare de speranţă, în viitorul neamului nostru, care poartă numele de „*Neamul Rumânesc în Basarabia*“ (1905), şi care fu închinată cu dragoste de frate iluminat „celui d'ntâiu român basarabean—din Basarabia—care va lua în mâni această carte“. Lucrarea a fost o revelaţie pentru Românii din vechea Ţară. N. Iorga arătă, că drepturile şi speranţele noastre asupra Basarabiei sunt imprescriptibile şi prin realităţile, pe care le-a constatat la faţa locului „în tainiţa balaurului cu ghiarele de oţel“. Dar gândul şi fapta lui nu se opriau aici. Intr'o nouă lucrare „*Luarea Basarabiei şi Moruzeştii*“ (An. Ac. Rom. XXXIII, 1911), pe baza unor rapoarte saxoane inedite, d-sa arată că Moruzeştii, cu prilejul răpirii Basarabiei, n'au trădat, ci provincia a fost pierdută din cauza zăbavei politicei franceze şi tembelismului turcesc. În „*Insemnătatea ţinuturilor de peste Prut pentru Istoria Românilor*“ (An. Ac. Rom. 1912) autorul atrage atenţia asupra marelui număr de documente din Basarabia, cât şi asupra însemnătăţii folclorului, în această parte a Românismului „în aceste locuri pe care nici un hotar nu le poate despărţi de iubirea noastră, ca şi de interesul nostru tot mai viu“. „Cântecul neamului şi alături cu el tot ce alcătueşte cultura îndătinată a poporului ne aşteaptă peste Prut. Să nu zăbovim“ continua profetul unor vremi, ce aveau să vină.

Iar la data, când în 1912, Ruşii serbau o sută de ani dela răpire, sufletul lui mare s'a cutremurat de nedreptate, dar a şi trâmbiţat lumii că dreptatea lui Dumnezeu este vie! Şi în momentul când Muscalii cădelniţau la Chişinău amintirea brutalei înjumătăţiri e Moldovei, în Bucureşti s'a ridicat crainicul aspiraţiunilor naţionale româneşti. Prin articole nenumărate, prin expoziţii, prin realizări materirle, ca acea a unui cămin la Iaşi, pentru copiii Basarabiei afirma, că suflarea conştientă românească nu poate să treacă, fără să-şi strige protestul său îndreptăţit. Dar mai presus de orice, N. Iorga a scris cu acelaş prilej o carte, bătută în ţintele ştiinţei celei mai obiective, prin care dovedia o dată mai mult drepturile noastre asupra acestui ţinut, care ni-a fost furat.

Aceasta lucrare *„Basarabia noastră"* (1912), este cea mai completă operă, ce s'a scris vre-o dată asupra provinciei noastre. Nimeni care se ocupă de trecutul Moldovei răsăritene nu poate să se dispenseze de a o cerceta! Este o fericită operă de sinteză, care pe bază de date precise, ajunge la concluzia că: „nu e ogor, monument, aşezământ local, neam vechi în Basarabia, care să nu fie al nostru, sânge românesc, faptă românească, gând românesc"! După aceasta urmează alte lucrări, dovedind continua preocupare, a acestui rege al gândirii româneşti de ideia reîntregirii naţionale. Chestiunea Basarabiei trebuea veşnic ţinută în evidenţă, măcar în ordinea ştiinţifică! Şi astfel în a sa *„Din ţinuturile pierdute. Boerii şi răzeşi în Bucovina şi Basarabia în cele două decenii după anexare"* An. Ac. Rom. XXXV (1913) d-sa publică documente, scrisori şi acte care dovedesc întrebuinţarea limbii româneşti încă foarte multă vreme, după silnica anexare. Mai mult N. Iorga, trecând cu gândul său întraripat chiar dincolo de Nistru, el se ocupă cu vechea stăpânire românească transnistriană, cea ce explică nenumăratele aşezări omeneşti moldoveneşti, în stânga bătrânului fluviu. Este vorba de lucrarea sa *„Ucraina moldovenească"* An. Ac. Rom. XXXV (1913) aşa cum a fost supt stăpânirea voevodului Gheorghe Duca, la 1681.

In direcţunea amintită merge şi memoriul *„Nouă documente basarabene"* An. Ac. Rom. XXXVI (1914) ca şi mărturiile avocatului Beideman, tipărit în *„Amănunte din istoria noastră în veacul al XIX"* An. Ac. Rom. XXVIII. (1916).

Iar în epoca celei mai mari încordări naţionale, care a fost războiul nostru, Basarabia n'a fost uitată. N'are cineva decât să citească *„Memoriile"* (1931), spre a vedea ce parte însemnată a luat N. Iorga la toate îndemnurile, actele şi avântul exponenţilor voinţei naţionale basarabene din acea vreme. Şi după ce au trecut valurile, care păreau să ne înghită, învăţătorul acesta s'a'ntors cu frenezia entusiasmului tineresc la cărţile sale, de luminat sfat! In *„Românii de peste Nistru"* (1918) d-sa dă lămuriri pentru a ajuta pe înaintaşii expansiunei româneşti în răsărit. El le arată, că strămoşii lor erau aşezaţi pe această câmpie podoliană încă dela 1400. Şi că Ştefan cel Mare a avut şi grija lor în depărtatele vremuri de mândră vitejie! Cât pentru cei dintre Prut şi Nistru istoricul le arată în noua sa lucrare *„Continuitatea spiritului românesc în Basarabia"* (1918) că amintirea trecutului românesc, şi le-

gătura spiritului românesc cu Moldova, nu s'a întrerupt o clipă prin anexarea din 1812, ci a dăinuit prin literatură!

Intr'o serie de conferințe în decursul anului 1919, ca acea din 31 Mai, la Academia Română, având ca obiect „*Drepturile Românilor asupra teritorului lor național unitar*" sau ca în acele alte două „*Hotare de Stat și hotare etnice*" și „*Expansiunea românească și colonizația străină*" N. Iorga arăta dreptul sfânt pe care-l are națiia noastră de a fi stăpâne îa hotarele, pe care i le-a dat natura „și pe care nu colonizări întâmplătoare, ori infiltrări sporadice i le-ar putea știrbi".

Altfel, continuă d-sa, Franța ar avea și ea pretenții teritoriale „în Basarabia de sud".

Ajungem apoi în perioada, când d-sa se adresează și către streinătate, spre a o informa în chip obiectiv, asupra drepturilor noastre, printr'o lucrare deosebit de documentată întitulată „*La vérité sur la passé et le present dela Bessarabie*" (1922). Paralel cu această lucrare de apărare, dascălul neamului dă sfaturi celor de acasă în a sa „*Opera de naționalizare în Basarabia*" (Neam. Rom. nr. 247—51, 1919) și le prezintă alte știri despre „*Lucruri nouă găsite în Basarabia*" (Rev. Ist. VI. 1920) care ne vorbesc de timpurile de glorioasă stăpânire în părțile acestea a unui Alexandru cel Bun, Petru Rareș și alți slăviți voevozi. Cu aceasta n'am terminat, fiindcă însemnările acestei minți asupra trecutului neamului nu se vor isprăvi, decât atunci când Cel de sus va voi, ca sluga lui aleasă, să se odihnească!

Șirul lucrărilor deci asupra Basarabiei continuă! Pentru noi, numai a le însemna, este atât de greu!

Totuși, nu putem uita să amintim vibrantul discurs cu care a participat la comemorarea a treisprezece ani dela Unirea Basarabiei cu Patria mumă, acum câteva zile în urmă

Această cuvântare prezintă pentru noi avantajul de a fi una din cele mai recente urări din câte le-a trimis N. Iorga provincii, pentru care a lucrat și luptat, ca nimeni altul! Iar pentru ca Moldovenii dintre Prut și Nistru să vadă ce simțiminte și cuvinte a avut acest crainic al națiie românești pentru soarta lor, să ni se îngădue să lăsăm să urmeze aci, fragmente din opera lui, cu privire la Basarabia!

I[1]

Chilia a fost, rînd pe rînd castel bizantin, întreposit genoves, cetate de graniță munteană, debușeu comercial și bulevard despre Turci și aliații lor al Moldovei, cetate mărginașă turcească sau turco-tătară. In Cetatea-Albă au stat poate Cumanii și Bizantinii, cu siguranță Genovesii, Moldovenii, Turcii, iarăși și Tătarii Și fiecare schimbare de stăpânire n'a fost un accident neînsemnat, ci rezultatul unei mari schimbări economice sau politice, concretizarea acelei schimbări Când steagul genoves s'a implântat pe zidurile Chiliei și Cetății-Albe aceasta înseamnă stabilirea influenței comerciale, *monopolului* comercial genoves pe Marea Neagră și la Dunărea de jos; când Mircea ocupă cetatea, aceasta însemnă fundarea „Basarabiei" resăritene, excluderea dela gurile rîului, nu numai a supremației italiene, dar și a stăpânirii bizantine și bulgare, sub care acea supremație economică se intemeiase și puteà să trăiască; când Cetatea-Albă a primit în ziduri e sale un Pârcălab de-al lui Alexandru-cel-bun, însemnă că Moldova și-a atins hotarul necesar spre sud, atunci când aveà cursul Nistrului; însemnă că vieața sa izolată economicește se mântue, și însemnă iarăși că Statul românesc mai tânăr despre Polonia eșià de sub influența celuilalt; cucerirea Chiliei de către acelaș Domn reprezintà întregirea acestei opere de fortificare și completare firească a Moldovei; prezența Ungurilor în Chilia înfățișà încetarea ori-cărei politice demne și personale în țările românești, încătușate de puternicul sprijin al lui Hunyadi, guvernatorul Ungariei; reluarea Chiliei de Ștefan-ce-Mare dovedià că Alexandru-cel-Bun își găsise un urmaș vrednic, care nu înțelegeà să părăsească nimic din cuceririle străbunului; iar perderea celor două cetăți dunărene peceltuià îngenuchiarea către Turci, anunța regimul tributului și ostaticilor.

Ca *istorie de hotare*, istoria Chiliei și Cetății-Albe e o istorie însemnată și foarte interesantă. Însă însemnătatea lor politică nu se mântue aici. În «Basarabia» cucerită trăià poate un spirit separatist. Ori-cum, de la moartea lui Alexandru cel Bun înainte, teritoriul acesta, această provincie moldovenească, a fost adeseori un Stat cu capitala sa, cu Domnii săi. Un Domn în Suceava, unul în Cetatea-Albă, n'a fost un fenomen rar în istoria de la Alexandru I

1. Iorga N. *Studiiistor ice asupra Chiliei și Cetății Albe* Buc. 1899 p. 6-8

până la Ştefan cel Mare. A urmări şi explică formaţiunea, durata şi contopirea acestui Stat face parte natural din subiectul nostru şi formează încă una din însemnatele probleme de istorie pe cari le îmbrăţişează.

În 1484, Sultanul Selim puse mâna pe Dunărea de jos. Sub Ştefăniţă încă, Turcii încercară să lărgească raiaua oraşelor cucerite. Purtarea provocătoare a lui Petru Rareş le dădu pretextul de care aveau nevoe şi teritoriul Chiliei şi Cetăţii-Albe cuprinse tot «unghiul»,—ţara dintre Prut, Nistru, Chişinău şi Dunăre,—deveni întreg Bugeacul. Suntem aduşi astfel a studia istoria acestei hrăpiri, acestei importante modificări de hartă, care e unul din cele mai pline de urmări evenimente din istoria noastră. Anexarea turcească a Bugeacului era numai o încălcare politică; neamul nu suferia o perdere; sub sangeacul dunărean al Sultanului poporaţiunea moldovenească urmă înainte a ocupă pământul stăpânit numai de alţii. Într'o epocă, pe care nu ştiu s'o fi stabilit cineva până acum, se petrecu însă o schimbare gravă în condiţiunile noastre naţionale.

Tătarii se aşezară, întâiu ca oaspeţi, adeseori goniţi apoi ca locuitori de drept, înaintea cărora trebuiră să se retragă Moldovenii. Se retraseră, goniţi de ciambururi, nu numai vechii stăpînitori ai pământului, ci şi vecinii până departe. O nouă «pustie a Geţilor» se întinse până sus în Moldova răsăriteană, iar în Apus până la cursul Siretului. Huşiul poate, Fălciul Tecuciul deveniră aproape nişte oraşe părăsite.

De stabilirea Tătarilor în Bugeac, de relaţiunile lor cu Turcii din cetăţi, de situaţiunea lor faţă cu aceştia, de înfăţişarea ţării sub dînşii, de relaţiunile lor politice cu Principatele nu s'a ocupat până aci nici unul din istoricii noştri: expunerea subiectului nostru întreg reclamă însă şi lămurirea acestor lucruri, care n'au fost încă preţuite după cuviinţă.

Căci, deslipite de trupul ţării, Chilia şi Cetatea-Albă n'au devenit străine pentru noi: de drept, ele nu s'au putut înstrăină nici o dată şi, de fapt, ele au continuat, măcar în parte, să fie canalul prin care bogăţiile ţării se scurgeau în străinătate. Relaţiuni comerciale, religioase—episcopia, care îmbrăţişà toate oraşele încălcate de Turci de la noi,—culturale—trimitere de cărţi, odăjdii, clădiri şi reparări de biserici,—ne-au reunit totdeauna cu aceste

membra disiecta ale patriei. Nu numai că nu le-am uitat, dar am păstrat speranța că le vom avea odată: așa a crezut Ștefan, așa a dorit Petru Rareș și, după dânsul, cele mai luminate spirite ce au domnit peste Moldova, până la Fanarioți: Despot, Ioan Vodă cel Cumplit, Aron Vodă, Mihaiu Viteazul, Petriceicu, Constantin și Dimitrie Cantemir. Expedițiunile de recuperare și proiectele de recâștigare fac parte, firește, din istoria românească a Chiliei și Cetății-Albe. Și nu cred să se găsească inutilă povestirea pe scurt a împrejurărilor cari ne-au restituit, pentru atât de scurtă vreme, cheile Moldovei la Dunărea de jos. S'ar putea ca manuscriptul acesta să devie o carte, cartea să fie cetită și să amintească unor oameni, cari uită atât de întristător de lesne, lucruri pe cari ar fi o crimă să le uităm.

Din punct de vedere absolut românesc, se poate face deci o istorie politică a celor două cetăți până în zilele noastre, și am arătat că această istorie poate fi, prin sine interesantă.

***[1]

Înainte de plecare însă, el (Soliman) ceruse lui Ștefan Vodă cel nou plată pentru stabilirea lui în domnie și gloabă pentru necredința și rebeliunea lui Petru. Din Prut până în Nistru, toată laturea dela nordul Dunării fu deslipită de Moldova și formă raiaua Cetății-Albe, unde fu statornicit un sangiac. Maiacul Ciubărciul, oraș înfloritor, locuit de Unguri, husiți, emigrați pe timpul lui Alexandru cel Bun și Ștefan cel Mare. Căușanii trecură în stăpânirea guvernatorului turc al Moldovei sudice. Pârcălabia moldovenească, strămutată, după 1484, din Chilia și Cetatea-Albă la Ciubărciu, unde aflăm la 8 Aprilie 1526 pe Fătul și la 22 Martie 1535 pe Tomșa, se confundă de acum înainte cu cea din Soroca—citată de ex. la 1510 și 1522,—care cetate odată clădită contra Tătarilor, deveni și punctul de sprijin spre sud, de partea Turcilor.

Un fapt foarte însemnat această dintâiu ciuntire a țării noastre, care se păstrase întreagă până atunci, de o parte și de alta a Milcovului, dacă se exceptează anexarea câtorva orașe de graniță tot de către Turci. Și totuși amintirea împrejurărilor în cari s'a

1. Ibidem, p. 186—189.

săvîrşit hrăpirea se întunecă uşor şi repede: pe vremea lui Sobieski se credeà că expediţiunea lui Zolkiewski în Moldova şi înfrângerea lui avuse ca urmare perderea Basarabiei, iar Cantemir, Domn moldovean şi învăţat Domn moldovean, amestecà aşa de mult răspunderile, în cât făceà din Basarabia, şi din Tighina chiar, un peşcheş făcut Turcilor, împreună cu douăsprezece sate, de Aron Vodă, a căruia memorie n'avea nevoie, de sigur, şi de această pată. Până astăzi anexarea Tighinei nu era fixată cronologic, şi nu ştiu să se fi preocupat cineva de vremea când zidurile acestea de cetate s'au ridicat spre a priveghîa asupra Moldovei şi a o ţine în frîu.

Totuşi dovezile sunt multe, şi pentru anexarea Basarabiei, şi pentru a Tighinei.

Avem întâiu mărturia boerilor moldoveni, cari, indignaţi de uşurinţa, explicabilă de altmintrelea, cu care Lăcustă iscălise mutilarea teritorială, îl uciseră, ridicând în scaun pe Cornea, un fiu din flori al lui Bogdan Orbul. Ei spun că au primit pe Ştefan, precum ar fi primit «pe un Ţigan sau Arap», numai să nu-i prade Sultanul, dar s'au convins în curând că au a face cu un adevărat Turc (precum îi era şi creşterea) şi cu un om care ducea ţara la peire. «Am băgat de seamă», zic ei, în vorbe pline de un patriotism naiv, «că a început puţin câte puţin a da Impăratului pământul ţării; voia să-i dea toată coasta de la Dunăre până la munţi, precum şi Nistrul tot; şi văzând această ţară, s'a deprins să-l cunoască şi a văzut că Domnul e mai cu priinţă Turcilor decât nouă creştinilor», aşa că, după trei răscoale, l'au ucis într'o noapte, cu Turcii săi cu tot.

Nu mai puţin explicit e Sultanul, în scrisoarea sa din Martie-Aprilie 1541 către Regele Sigismund. După ce aminteşte măsurile ce a luat odinioară când «nişte oameni de lângă Bialogrod» au prădat în Polonia, apoi povesteşte cum «nişte răufăcători dintre supuşii noştri Moldoveni» s'au răsculat, au tăiat pe Domn şi, mpreună cu câţiva Poloni, «au năvălit în ţara de lângă Cetatea-Albă şi Tighina, au prădat câteva sate, au ucis pe mulţi, au furat oi şi alte dobitoace, au prădat multe mărfuri şi au fugit în ţară la tine».

Cronicile moldoveneşti cunosc şi ele anexarea. Ast-fel, cronica moldo-polonă vorbeşte «de luarea sub stăpânire (de către Sultan) a unei cetăţi moldoveneşti, anume Tighina» şi de cotropirea

sub Ştefan Lăcustă «a unei jumătăţi din ţară» de către Turci. Leunclavius, care resumă sau traduce pe analiştii turci, e tot aşa de lămurit. «Sultanul «a întins hotarele împărăţiei sale până la rîul Prut. Erà pe celulalt mal (?) un orăşel care erà foarte potrivit pentru un scaun de sangiac. De accea a şi pus sangiacul acolo». In fel analog se exprimà alţi analişti turci: Pecevì, Aalì, Gelalzadè, Ferdi, întrebuinţaţi de Hammer.

***[1]

Istoria Chiliei şi Cetăţii-Albe până la 1683 se poate grupà numai sub formă de cronică. In tot acest răstimp, ele continuă a fi oraşe administrate direct de Turci în ţara redevenită tătară. Hammer asigură, că pe la 1670 Tătarii ar fi fost iarăşi scoşi de un trimes special al Sultanului, ceauşul Ssaribec Mahammed-Aga, şi că o nouă descălicătoare s'ar fi făcut numai pe la sfârşitul secolului sub un nou Cantemir, prădalnicul Gasi-Ghirai, fratele Hanului Devlet; dar nici o altă mărturie nu întăreşte această afirmaţiune basată, fără îndoială, pe interpretarea vre-unor confuse isvoare osmane.

La 1655, Tătarii din Crimea, Dobrogea şi Buceac sunt întrebuinţaţi de Paşa de Silistria contra Cazacilor. In 1657, ei sprijină pe Poloni contra Domnilor coalisaţi ai celor trei Principate. In acest an, ei se găsiau sub Sultanul Nureddin şi sub un Subhankazi-Aga, care ià, într'o scrisoare latină către Regele Poloniei, titlu de «Palatinus hordarum bialogrodensium». După o informaţiune din 1658, erau la 25.000 de oameni armaţi.

In Februarie 1659—60, ei iernau în «provincia Akkerman». In anul 1658 încă 50.000 de Tătari din Bugeac ar fi ajutat, sub Calga Hanului din Crimea, pe Domnul Moldovei, bătrânul Gheorghe Ghica. Expediţiuni de ale lor, poruncite de Turci, se întâmpină în 1661, 1663, 1664.

In acest din urmă an, într'o scrisoare din 24 Decembrie Gheorghe Ştefan revelează tractatul pe care-l încheiase ca Domn al Moldovei cu Marele Duce al Moscovei. Acesta se obligà a nu cere ţării nici un tribut şi a reuni cu dânsa Bugeacul. «Locurile teritoriile şi cetăţile pe cari Turcul le-a desbinat de Moldova, precum sunt Cetatea-Albă, Chilia, Tighina şi provincia bugeceană, le

1. Ibidem p. 229—232

va recupera Marele Duce cu arma și le va înapoi Principatului Moldovei pentru totdeauna (iure haereditario)».

In 1 66, Hanul fu destituit pentru că supără pe Nogaii din Bugeac: «satele hănesci», redobândite, nu știm cum și când, de către Tătari, fură scoase de sub administrațiunea Hanului nou și prefăcute într'un voevodat turc, arendat Nogailor. Aceștia, pe când stăteau rău cu «Crâmlenii», se gândise să facă o ligă cu Cazacii, și ei împăcați acum cu Turcii, și să-i ajute a ocupà în primăvara lui 1666 «niște cetăți turcești dela hotarele Moldovei».

La 1667, într'un tractat cu Polonii, Hanul ia îndatorirea de a înfrînà pe «Nogaii din Bugeac, și Cetatea-Albă, turburători îndrăsneți ai păcii și ai țărilor Republicei». În anul următor, Pașa de Silistria, autoritatea turcească supremă în nordul Dunării, scoase din ordin imperial, din Moldova, o hordă de 2000 de Nogai, cari se așezase dincolo de hotarele Bugeacului. La 1670, Bugecenii pradă iar în Polonia.

In iarna de la începutul anului 1672, pe când Sultanul se pregătia să treacă Dunărea la Oblucița, pentru a veni asupra Cameniței, Ștefan Petriceicu, Domnul Moldovei, adresă Regelui polon Mihail, în numele său și al vecinului său, Grigorie Ghica din Muntenia, o scrisoare, în care vedem apărând iarăși dorința de a avea Bugeacul. «Dar, cu ajutorul lui Dumnezeu», scrie Domnul, «ar trebui chiar acum iarna să adunați oști la Dunăre, așezându-le în orașul Reni și acolo în sus de-alungul Prutului, încunjurat tot cu orașe și sate avute, unde armata se poate menține în toată mulțămirea, având pâne multă și destulă hrană pentru cai. Pe dată s'ar putea cuprinde toate orașele: Cetatea-Albă, Tighina, Smil; și apoi, desghețându-se Dunărea, oastea fără pericol, cu sabia în mână, ar înaintà până la Constantinopole; iară dacă Serbii ar afla despre trecerea Dunării, și ei încă s'ar răscula contra Turcilor». Ideile acestea ale Domnului erau întemeiate pe o cunoștință solidă a trecutului Basarabiei, și-l vedem cu mirare amintind mai târziu (30 Martie st. v. 1673) Genovesilor stăpânirea lor medievală în aceste regiuni. In 1672 Turcii grămădiră o flotă importantă la Chilia—29 de galere—așteptându-se poate la un atac.

Inainte de a ne ocupà de campaniile de recuperare creștină după asediul Vienei și de stăruințele polone pentru a dobândi la pace Bugeacul, să ne oprim asupra celor două mai bune descrieri al acestei provincii în secolul al XVII-lea.

***[1]

La 1812, tractatul din Bucureşti despărţia Moldova în două, şi Ruşii luau partea răsăriteană, frumoasele regiuni dintre Prut şi Nistru, cu Hotinul străvechiu, cu Tighina, cu Cetatea-Albă şi Chilia, plămânii economici ai Moldovei lui Ştefan cel Mare, — «tot câmpul şi inima ţării», se tânguiau «decăzuţii» boeri dela 1812,— «isvorul vitelor, magazia ţării, îndemânarea şi adăpostirea pământenilor». Hrăpirea eră şi un fals : întinsele câmpii smulse Moldovei erau trecute sub rubrica modestă a Basarabiei.

Rusia căpătă Chilia-Nouă împreună cu insulele din braţul cu acelaşi nume, între Chilia şi Ismail, ca fiind mai aproape de malul stâng decât de cellalt. Aceste insule nu puteau fi locuite, ci formau o zonă de pustietate între cele două Imperii, ca şi «marile ostroave» din aceeaşi gură a Chiliei, până la o oră de distanţă de ţărmul stâng. Totuşi, Turcii stăteau încă în Chilia-Veche, în castelul genoves de altă dată, devenit un amestec sărăcăcios de case de pescari, şi nici o protestare nu se ivi contra prezenţei lor aici la 1817. O comisiune de hotare, în care Turcia era reprezentată printr'un funcţionar ignorant, fu numită pentru stabilirea definitivă a hotarelor la 1815.

In 1817, ambasadorul rus la Constantinopole, Strogonov, cerû Turcilor o parte din Deltă. El se oferià să dovedească, împreună cu Colonelul rus care ridicase harta localităţilor dela noul hotar, că braţul Chiliei «îşi schimbă uneori cursul şi face deci graniţă nesigură». Divanul refuză cu indignare această cerere nouă a unei diplomaţii insaţiabile; totuşi, ca totdeauna, Turcii cedară. Intâiu se admise ideia unei conferinţe, deci se recunoscu implicit utilitatea unor negocieri în această privinţă, declarând totuşi sus şi tare, că o cesiune de teritoriu otoman e «cu totul imposibilă»: pentru a se îndeplini însă litera tractatului, Reis-Efendi propuse strămutarea locuitorilor din Chilia-Veche la distanţa de malul stâng prevăzută de pace. Dar nu trecu o lună, şi, la 2 Septembrie, Poarta primià ca hotar, cum voià Curtea din Petersburg, braţul Sulinei. Convenţiunea dela Akkerman, în 1826, întărià deciziunile conferinţei din 1817, fără a le pomeni limpede. Iar tractatul din Adrianopole (1829) dădea Rusiei toată Delta şi-i întindea hotarele până la Tulcea.

1. Ibidem p. 255—256.

* * *

Cea dintâia grijă a Ruşilor în «Basarabia» autentică şi propriu zisă fusese să înlocuiască pe Tătarii dispăruţi printr'o poporaţiune creştină, care să nu fie românească. Neamurile cele mai deosebite deveniră vecine pe acest vechiu pământ moldovenesc. «Contora străinilor», biuroul de colonisare, aduse întâiu Nemţi, şi chiar Italieni,— Germanii formau pe timpul lui Demidov cinci comunităţi agricole,—apoi Armeni, Cazaci, Lipoveni, Bulgari. Un ucaz din 29 Decembrie 1819 regulamentă situaţiunea acestora, cei mai numeroşi dintre colonişti, faţă cu Statul. Ei trebuiau să aibă privilegiile coloniştilor fixaţi în secolul al XVIII-lea dincolo de Nistru: scutire temporară de bir şi mai târziu mărginirea acestuia la 22 de copeici de argint anual de fie ce desetină, ca dare funciară, şi la 24 altele pentru fie ce bărbat, ca dare personală; scutirea completă de armată; concesiunea gratuită a unei moşioare de 60 de desetine de familie. Centrul coloniei agricole deveni Bolgradul, târg care-i datoreşte formarea sa; membrii coloniei, împărţiţi în zece cantoane de câte zece sate, ocupau nouăle ocoale Prut, Cahul, Ismail şi Bugeac. După mântuirea războiului din 1828, Bulgarii şi Rumelioţii compromişi trecură Dunărea, spre a se adăposti, cei mai mulţi în Muntenia, dar destui şi în Bugeac.

Rezultatul fu că în 1857, când Bugeacul reveni Moldovei, erau 83 de sate bulgăreşti într'însul, locuite de privilegiaţi ai administraţiunii ruseşti, cari înţelegeau să păstreze tot sub noul guvern, pe care-l disprețuiau: limbă bulgară în biserică, limbă bulgară în şcoalele inferioare şi în şcoala superioară care trebuia întemeiată la Bolgrad, administraţiune particulară efectivă cu limbă bulgară în relaţiunile cu colonia, toate acestea până se vor deprinde cu «trebuinciosul dialect moldovenesc», pe care declarau cu mândrie că „nu-l ştiu nici cum". Deputaţii, cari sprijiniau în Divanul ad-hoc al Moldovei aceste cereri, erau toţi reprezentanţii provinciei câştigate, adecă—ce colecţiune interesantă de nume!—Dimitrie Vasiliev Romov, „deputat al coloniilor bulgare şi domeniilor Statului", Lazăr Galiardi, Timofti Sacalov, Constantin Ştiun, Ioan Roşca şi Pandelachi Croitorul. Despre alegătorii lor, Kogălniceanu putea să afirme „că, de nu mai mult, cel puţin o pătrime erau şi catolici sau armeni", iar altă dată el era silit să recunoască cum că „co-

1. Ibidem p. 265—267.

loniştii şi domeniile Statului reprezentează partea cea mai importantă a poporaţiunii din Basarabia".

In şedinţa dela 21 Decembrie, Divanul avu curajul să înlăture consideraţiunile de înaltă metafisică politică şi de sentimentalism şi să voteze propunerea Teriachiu, care înlătură pentru moment cestiunea privilegiilor bulgare, ca una ce nu făcea parte din organizarea constituţională a Moldovei, ci din orânduirile administrative ce trebuiau fixate ulterior. Dar la 1861 Alexandru Ioan I trebuia să acorde coloniilor un fel de administraţiune particulară, sub Ministerul de Finanţe, şi scutirea de oaste. In privinţa şcoalelor, li se acordase de Căimăcămie, încă din 1858, că, în satele cu majoritate de poporaţiune bulgară, se va învăţa carte bulgărească, „cu aceea însă ca şi pentru aceasta învăţătura limbei române să fie obligatorie". Oficial, noul Stat român recunoaştea desnaţionalizarea Bugeacului, infiltrarea adâncă a elementului străin pe care ni-l hărăzise Ruşii. Avea dreptate Negri, când în şedinţa dela 12 Noembrie 1857 spunea, cu durere: „Ştiu ce au fost şi ce sunt coloniile deprin prejurul nostru".

***

Guvernatorii Chiliei şi Cetăţei-Albe până la 1484.

A. *Stăpânirea genovesă în Chilia.*

6 Maiu	1381	Conrad Donato, consul.
2 Septembrie	1382	Petru Embrone, consul.
Inainte de 18 Maiu	1403	Nicolae Fieschi, consul
Inainte de 15 August	1403	Iacob Bontempo, massariu.

B. *Stăpânirea moldovenească în Cetatea-Albă.*

9 Iunie	1374	Iacşa Litavor.
	1438	Luţian Herman
6 Martie	1443	Iurghici.
14 Maiu	1443	„
30 Maiu	1443	„
	1449—51	Bogdan.
8 Septembrie	1456	X [Arch. ist., I[1], p. 154].
9 Iulie	1466	Zbierea [ibid., p. 114—5].

1. Ibidem p. 275—277.

* 20 Ianuarie 1467 „
11 Septembrie 1467 Stanciu [Uricariul, XVI, p. 282—5].
28 Iulie 1468 „ Hurmuzaki, II², p. 706—7, No. 527].
26 Octombrie 1469 Mârzea şi Zbierea [Uric., XVIII, 36).
7 Maiu 1470 Zbierea [Rev. p. ist., arch. şi fil., VII, p. 378—9].
10 Septembrie 1470 Luca şi Blăco [Uljanicki, p. 108].
* 13 August 1471 Luca şi „Blăca".
5 Iunie 1472 „ „ „Bălco" [Rev. p. ist., arch. şi fil., III, p. 700—1].
3 Septembrie 1472 Luca şi „Balcu" [Popescul, p. 10—13[.
* 7 Maiu 1475 „ „ Hrăman
22 Maiu 1476 ? ? [Col. lui Traian, VII, p. 559-60]. (Cf. Uric., XIV, p. 68—70).
* 11 Septembrie 1479 Duma şi Hrăman.
* 15 „ „ [„] „ „
* 15 Octombrie „ Duma „ „
27 Maiu 1480 „ „ „
5 Octombrie 1480 Gherman şi Onă [Arch. ist., I¹ p. 116].
1 Februarie 1481 „ „ „ [ibid., p. 75—6].
* ? Septembrie 1482 „ „ „
* 17 Februarie 1483 Gherman şi Onă.
* 13 Maiu 1484 „ „ „
14 Maiu „ „ „ „ [Uric., XVIII, p. 42—3].
5 August 1484 Gherman şi Onă.

Diplomă fără an, a lui Ştefan cel Mare cu „Goian" în Cetatea-Albă, Rev. p, ist., arch. şi fil., VII, p. 373—5.

C. *Pârcălabii de Chilia sub stăpânirea moldovenească.*

26 Ianuarie 1465 Isaia şi Buhtea.
† 9 Iulie 1466 „ „ „ [greşit Bucium].
10 Ianuarie 1467 „ „ „ [Uricariul, XVI, p. 67—8].
* 20 Ianuarie 1467 Isaia şi Buhtea.
† 11 Septembrie 1467 „ „ „
† 28 Iulie 1468 „ „ „ [numai ca Vornic].
* 2 Octombrie „ „ „ „
† 26 „ 1469 Goia şi Paşco.

† 7 Maiu 1470 „ „ „
10 August 1470 Goian [Hurmuzaki, II², p. 707—8, No. 528].
† 10 Septembrie „ Neagu şi Ivaşco.
* 13 August 1471 Neagu şi Ivaşco.
† 5 Iunie 1472 „ „ „
† 3 Septembrie „ „ „ „
* 7 Maiu 1475 „ „ „
† 22 „ 1476 [Neagu] „
* 11 Septembrie 1479 Maxim şi Ivaşco.
* 15 „ „ „ „ „
† 15 Octombrie „ „ „ „
† 27 Maiu 1480 „ „ „
† 5 Octombrie „ „ „ „
† 1 Februarie 1481 „ „ „
* ? Septembrie 1482 „ „ „
* 17 Februarie 1483 „ „ „
* 13 Maiu 1484 „ „ „
† 14 Maiu 1484 Maxim şi Ivaşco
14 Iulie „ „ „

[Un fals Pârcălab de Ismail (?) şi Chilia, Teodor Cantemir, menţionat de presupusul său descendent Dimitrie Vodă, în Descr. Mold., p. 107.

II[1]

BENDERUL.

Dorinţa de a îndatori a tovarăşului mieu de drum mă face să asist la o şedinţă a comitetului permament din Ţinutul Benderului. E o casă joasă, întinsă, cum sânt mai toate casele zidite în Basarabia îndată după aşezare. Încăperi mari, spoite cu var. Mese lungi, scaune, dar şi canapele; înfăţişrrea nu e de loc a unei autorităţi. Funcţionari nu se văd: odaia de dezbateri are însă o ferestuica de lemn, prin care se cer şi se capătă lămuriri. Odată numai intră unul, cu botfori, nasturi argintii şi epolete de fir. Vin pe rând Evrei ce stau în picioare — au mai mult un tip armenesc—şi alţi oameni cu afaceri, cari sânt poftiţi pe scaun.

Pe mese sânt probe de porumb. Consiliul are în adevăr între chemările sale.— «Ce chemări n'avem noi?», se răspunde

1. Iorga N. *Neamul Românesc în Basarabia* Buc. 1905. p. 151—162.

la o întrebare a mea—şi aceia de-a ajuta cu porumb poporaţia, care iese abia dintr'o secetă îngrozitoare, ce i-a ucis o mare parte din bogăţia de căpetenie a vitelor. Porumbul se aduce din Caucaz sau iese din magaziile unor proprietari care-l ţineau de câte doi ani. Pe o fereastă, o colecţie de fluturi şi gândaci. O biblioteca şi un reportoriu alfabetic. Alexandru al III-lea odată deosebit, altă dată împreună cu ajutorii săi în marea operă de dezrobire a ţăranilor.

— Aceasta e o instituţie liberală. Ispravnicul n'are a face cu noi. De el se ţine administraţia. Noi nu vrem să-l ştim.

Consiliul permament, de trei membri, unul fiind preşedinte (dreptul de numire e al guvernului), e ales din consiliul judeţean şi acesta, la rîndul lui, vine din voturile unui corp de alegători împărţiţi în trei colegii, după venitul socotit ln galbeni. E chiar şi un al patrulea colegiu, din cei mai săraci, dar aşezaţi şi neatinşi de vre-o pedeapsă, cari votează prin delegaţi.

Atribuţiile Consiliului cuprind grija drumurilor — cele mai rele din lume—, a ajutoarelor ce se dau sărăcimii şi câte altele. Acum s'a adaus aceia de a se ţinea familiile ostaşilor ce pleacă în războiu; fiecare cap de femeie sau de copil rămâne să fie plătit de ţară, pentru războiul Impăratului, cu 5 ruble pe lună.

Ceasuri de şedinţă sunt şi noaptea; clopoţel, deschidere de şedinţă, discursuri nu-s. Cei trei membri fumează şi beau ceaiuri, pe care le găteşte un aprod în uniformă, gros, roşu, beţiv şi lingău care mai că s'ar târî pe burtă. Hotărîrile se scriu pe câte o fiţuică şi se trece pe fereastra de lemn. Dezbaterile—care nu sunt de loc dezbateri—ţin până la nouă ceasuri, când sînt lăsat în seama aprodului ca să-mi caute un otel.

Dacă nu mi-am priceput rostul în Senatul benderliu, am cules cel puţin aici încă un tablou din viaţa basarabeană.

Afară de d. M..., au lucrat acolo un proprietar român, C..., om brun, gros, de o cultură mai mică, având firea bună şi cam greoaie a boierului moldovean. Poate se coboară din cutare alcătuitor de condică de legi, care prin 1770 purta acest nume. Apoi un Germrn, născut dint'un Şvab, soldat napoleonian, rămas în Rusia la 1812, şi dintr'o Bavaresă, căsătorit el însuş cu o Germană şi bucuros să vorbească nemţeşte. Aceştialalţl doi consilieri stau în Odesa şi vin la Bender pentru afaceri, precum vine pre-

şedintele dela moşia lui arendată, dela via lui, pe care o caută singur.

Un isvocic român mă suie prin strade largi, întunecoase, cu case mici, moarte. Se opreşte la «gostiniţa Sanct-Petersburg» (mai este una: Paris, de care mă fereşte Dumnezeu). Mă primeşte un proprietar, Evreu, îmbrăcat ruseşte, un chelner mare, care vorbeşte şi nemţeşte fiindcă a fost peste Nistru, la Tiraspole, şi altul mic care mârîie numai în jargon. Odaia e mare, bună, închisă cu obloane, tapetată din nou cu hârtie. Dorm liniştit într'o mare tăcere. Lângă odaia mea sforăie o familie de actori. Căci Beuderul, oraş de garnisoană mare, îşi îngăduie luxul muzicilor militare ce cântă vara în piaţă şi al teatrelor de «gostiniţă».

Am făcut învoială să merg a doua zi la Căuşani cu cai de poştă. Vasile, aprodul, a adus «Măriei Sale» călătorului care se cunoaşte cu preşedintele, pe antreprenorul poştei, şi ne învoim repede cu 3 ruble până la reşedinţa de odinioară a Hanilor Crâmului în ţara Bugeacului.

Căci dincolo de Bâc e vechiul Bugeac. După luarea de către Turci, în 1484, a Chiliei şi Cetăţii-Albe, s'a făcut raiă o mare parte din pământul de lângă dânsele. Tatari nu erau încă decât peste Nistru, unde se revărsau în câmpii, în vestitele câmpii goale, nelucrate ale Cetăţii-Albe, venind din Crâm. Dar Mihai Viteazul şi vecinii săi din Moldova, Aron Răzvan, se ridică împotriva Impărăţiei turceşti. Atunci, pela 1600, Nogaii sînt aduşi aici pentru a păzi graniţa şi a privighea în fiecare clipă pe Domnii Moldovei şi Ţării Româneşti. Ei vin tot mai mulţi, fac sate în care stăpânirea o are boierul tatar, mârzacul, munca, robii, creştini, iar grija războiului, a prăzii Nogaiul însuş. Din ciamur, lut amestecat cu paie, se ridică multe case risipite pe malurile lutoase. Din moscheie păcătoase, Allah îşi primeşte rugăciunile. Tătărimea se urcă pe încetul, cu plugurile ei de lemn, cu oile sale până la Bâc, călcând în picioare toate hotarele. Domnului, ei ar trebui să-i dea două dăjdii, alâmul şi uşurul, dar cine i poate sili? Aşa stătura lucrurile până ce războaiele cu Ruşii îi turburară, iar acela din 1768 74 îi scoase chiar din aşezările lor. Abia ici şi colo mai rămase câte un sătucian sărac. Incolo, oamenii se întoarseră în Crâm sau trecură în Dobrogea, unde se văd şi până astăzi feţele galbene, cu ochii cîrpiţi, mustăţile plecate în jos şi barbişonul de

capră. Iar în locul caselor tătărești creștinii își făcură — dar tot din ciamur, tot cu îngăduituri din acest lut sau din pietre, ca la Turci, — satele cele nouă moldovenești.

La 7 ceasuri trăsura mă așteaptă. Birtașul îmi face o socoteală de 2 ruble și băiețandrul care mi-o aduce are încă nerușinarea de a cere un bacșiș. Pe capră stă, în cămașă înfoiată, de cit cu flori, în pantaloni largi de floarea colbului, cu șapca și cizme un Moldovean spîn și oaches, care slujește la poșta pentru zece ruble pe lună, fără mâncare. E deci foarte sărac, și ca dânsul sînt mulți prin aceste părți unde răzășii sînt rari și puțini chiar și țăranii fără spiță de neam cari au până la 10 deseatine. Anul trecut, a fost o lipsă, încât femeile au vândut până și cusăturile lor de zestre, altițele cusute pe umăr, scoarțele frumoase «la jidani, pe nimica» (în adevăr, și în otel erau scoarțe foarte bune, pe lângă covoarele nouă). Dezertorii din România, cari năvălesc aici cu sutele, necinstind uniforma pe care o aruncă între străini, își mușcă mânile de năcaz pentru ce au făcut. Ei se plâng la început că «oastea e grea acuma și că-i bate», dar pe urmă văd ce au găsit, în schimb pentru scutirea de oaste a lor și a copiilor lor.

— Ai să vezi la Căușani pe badea Neculai, spunea birjarul; el a venit de acolo când era mic, de 13 ani, și sînt peste 20 de ani de atuncea. Dar tot îi pare rău.

Fără pământ, fără bani, fără sprijin, fără știința limbii străine, în care vorbește și popa și cel din urmă tunctionar, dezertorii se tocmesc slugi pe la hanuri «Li dă câte 3 ruble pe lună și mâncare; vai de capul lor!» De capul lor cel nebun! Și ar trebui să fie vai de toți aceia cari prin purtări proaste, de ciocoi sălbateci, gonesc pe pământurile Țarului flăcăii împodobiți cu uniforma țării și cifra Regelui! Nu e nici o pedeapsă prea aspră pentru asemenea nemernici, cari înfățișează ofițerul român ca pe un călău.

Aș vrea să merg la cetatea Benderului. Am văzut-o din tren, dar ea servește astăzi, dacă nu aparării basarabene, cel puțin pazei vadului de căpetenie a Nistrului atunci cînd s'ar îndeplini gîndul jidănașului de la Chișinău și Moldovenii ar fi în arme din coace de Prut. Nu se văd de acolo decât movilele acoperite cu iarbă care deosebesc întăriturile de astăzi, și o biserică din cele trei ale tîrgului. Și aici ca și la Hotin și Soroca, nu se descoperă de pe uscat, de pe malul înnalt cetatea, care izbucnește drept d

pe marginea apei şi înfrunta astfel pe duşmanul ce venea de peste Nistru. Astăzi acest duşman a cucerit Benderul, s'a aşezat în el cu multe oşti, cu tunuri, cu ofiţeri mari, cu biserica şi prăvăliile lui, şi marea cetate rotundă, cu tunuri la capete, făcută din peatră neagră, împodobită pe alocurea, nu mai slujeşte la nimic, pe când împotriva altui năvălitor, de spre Apus, unde aşteaptă vechiul stăpân al ţării, se îndreaptă lucrurile de tăinuită inginerie ale milităriei moderne. Spre Bender aleargă din două părţi, şi din sus de la Chişinău şi din jos dela Reni, trenurile: oricând, pot să vie în patru-cinci ceasuri trupele din Odesa.

Din vechi timpuri, era aici Tighinea noastră, pe care însă şi noi o primiserăm de la alţii. Prin vama ei se mergea peste Nistru, pe drumul tătăresc, spre Crimeia, cu strălucita ei cetate Caffa. Negustorii armeni şi nemţi din Galiţia au luat dese ori această cale, până ce în 1538, Soliman cel Mare, răpuind pe Petru Rareş, ajunse la Tighinea, în care văzu repede însemnătatea unei trecători ca aceasta, şi făcu deci din ea o cetate nouă, turcească. Îi puse numele Bender, adecă „poartă". Ai noştri au uitat răpede numele cel vechiu şi au zis şi ei pe turceşte întăriturilor împăratului turcesc. Însă din Benderul curat ei au făcut Benderiu, căci acesta, şi nu altul e numele ce se dă astăzi oraşului.

Cetatea n'am putut-o vedea sara. D. M... a fost aşa de îndatoritor pentru mine, ceasurile curgeau aşa de repede unul după altul, şedinţa comitetului permanent din Bender, lungile dezbateri ruseşti în care aş fi înţeles tot aşa de puţin dacă ar fi fost vorba să mi se taie capul,—toate m'au împiedicat de a vedea şi această veche strajă a neamului mieu, în care stau astăzi de cei cu şapca rotundă şi sabia spânzurată în gât.

Parcă e un fapt. Nici acum dimineaţa, în drum spre Căuşani, nu pot să dau ochii cu dânsă. Birjarul zice—de la dânsul sau de la alţii—că e prea departe, cu totul pe aiurea. Mai târziu însă, el adăuga că e o cetate prea frumoasă, bine ţinută, în care s'a dres tot ce se stricase, şi că necontenit trec pe acolo carele oamenilor ce merg la Varniţa. Păcat! Acuma e prea tîrziu ca să mă mai întorc îndărăt,

Am văzut însă Benderul. E mult mai bun decât tot ce am întâlnit în Basarabia, afară de capitală, firește. Prăvăliile sunt mult mai bune, şi este oarecare grijă de a ţinea curat. Nu sânt nici aici vremile nouă, dar în trecut, e ceva mai înnaintat, mai curat.

— Rusia, vezi d-ta, mi-a zis în tren un tânăr foarte, simpatic, bun şi inteligent, docent de Universitate rusească, ce mergea pentru studii în străinătate, — Rusia are un popor din secolul al VIII-lea şi un guvern din secolul al XIV-lea.

III[1]

In ce priveşte legăturile Moruzilor cu evenimentele, Langeron recunoaşte că Moruzi cel mare nu ştia nimic despre planul de năvălire al lui Marcov, că el prevăzuse însă o astfel de *bagarre*, că-şi pusese bagajele în siguranţă la Rusciuc şi că înaintea Cazacilor fugi mai repede decât Galib, găsind adăpost în satul Cadichioiu.

Negocierile încep. Scriitorul franco-rus declară că Ruşii voiau pacea cu orice preţ şi că astfel li se părea că s'ar putea mărgini la graniţa Dunării ori chiar la a Siretului. Apoi încă odată Langeron dă caracterizarea lui Moruzi şi adauge că, împotriva credinţei lui Cutuzov că i-ar fi devotat, el, «ca toţi Grecii din Fanar, nu era devotat decât sieşi». Asigurarea că ar fi fost câştigat prin perspectiva Domniei dela Ruşi, garantată de Galib, a mai fost respinsă odată. Şi, când arată neaşteptatele propuneri turceşti pentru cedarea Basarabiei, în Decemvrie 1811, Langeron spune formal: «N'am putut înţelege niciodată ce a îndemnat pe Turci a ne acorda o pace care se făcuse indispensabilă pentru noi. Am siguranţa că nici un membru al congresului turc n'a fost nici cumpărat, nici câştigat prin speranţe. Galib, cel mai însemnat, era sărac, şi sărac a rămas. *Prinţul Mornzi n'avea nevoie de protecţia noastră ca să aibă locul de Domn, şi nu l-a avut*». Am spus oare mai sus altceva?

Lăsând la o parte toate explicaţiile lui Langeron, mai ales aceea cu norocul lui «ruschi Bog», rămâne lămurirea sigură că Turcii n'aveau nici armată, nici bani, ci erau sătui de *dâlcâlecii* lor, de «hoţii din Bulgaria» ai deosebiţilor aiani, pe cari Vizirul trebuia să-i comande, şi că orice încredere în Napoleon lipsia, şi la Poartă, şi în lagăr. Şi, mai departe, «plenipotenţiarii turci se arătau în politica mai tari decât ai noştri: Galib Efendi şi prinţul Moruzi erau capete diplomatice mai pricepute decât ale lui Italinschi şi Sabaneev. Ei încălcară (prirent le dessus) pe aceştia într'atâta, încât ai noştri aveau aerul de învinşi cari cer pacea în loc de în-

1. Iorga N. *Alte lămuriri despre veacul al XVIII-lea după izvoare apusene. Luarea Basarabiei şi Moruzeştii.* An. Ac. Rom. t. XXXIII 1911; p. 183—185.

vingători cari o dictează». Rectitudinea din partea turcească era perfectă. Toate veştile defavorabile Ruşilor «nu-i făceau să rupă congresul, ba nici măcar să-şi crească pretenţiile. Păreau numai că ţin pe fiecare zi mai mult la ele, dar cedau şi mai departe Prutul». Fanarioţii în special erau pentru cedarea Basarabiei ca să şi păstreze locurile de Domni în Principate, cari, astfel, riscau să fie şi ele pierdute, scrie Langeran, după convorbiri avute cu unii din ei în 1821, la Odesa. Această explicaţie exclude însă şi ea cumpărarea lui Moruzi, care «conducea» pe Galib, ca «organ al Fanarului» interesat, şi deci face imposibilă şi trădarea lui.

In sfârşit despre uciderea Moruzeşilor acelaş informator vioiu îşi dă o părere care luminează mai bine decât toate celelalte mărturii tragedia din toamna anului 1812. Andréossy e acela care aduse înlăturarea ori pedepsirea tuturor factorilor păcii pe care Francezii o blestemau, dar o meritaseră. Vizirul, depus; Galib, exilat în Asia; cei doi Fanarioţi, decapitaţi. «Dar», adauge Langeron, «*politica Turcilor a avut mai puţină parte în această crimă decât intrigile prinţului Caragea, care fu numit domn al Ţării-Româneşti. Avuse de concurent pe Moruzi, şi se temea să nu fie înlocuit de el. Acestea sunt glumele obişnuite ale Fanarioţilor*». Şi, pentru înţelegerea definitivă a păcii se spune: «Rusia are datorii eterne faţă de d-l Andréossy. Nu e nici o îndoeală că, de ar fi venit la timp—şi putea s'o facă uşor,—ar fi împiedecat pacea, şi atunci am fi stat foarte rău. Andréossy a călătorit ca un ambasador, când trebuia să alerge ca un curier. S'a oprit, s'a distrat pretutindeni, şi a găsit pacea făcută».

Am arătat aiurea cum Scarlat Callimachi ca şi Iancu Caragea îşi căpătaseră Scaunele domneşti în unire cu Iacob Arghiropulo, care ajunse dragoman în locul lui Dumitrachi Moruzi, şi cu Halet Efendi, noul puternic la Poartă. *Ei* aduseră astfel căderea şi nimicirea Moruzilor, ai căror partizani, cari de sigur că nu «trădaseră» la încheierea păcii, fură căutaţi la sfârşitul anului prin ţările noastre pentru a fi şi ei «pedepsiţi». Iar pacea dela Bucureşti, deci pierderea Basarabiei, a rezultat din zăbava policei franceze, care reflectă egoismul şi nestatornicia lui Napoleon I-iu şi din neîncrederea Turcilor în astfel de planuri geniale, cari se puteau rezolvi lesne în peirea lor.

La aceste concluzii duce studiul de faţă.

IV[1]

Deci Basarabia—în sensul de astăzi al cuvântului—cuprinde două cetăți numai: Hotinul la Miazănoapte și la Miazăzi Cetatea-Albă, care singură prezintă prin ea însăși o însemnătate de negoț Hotinul are și vamă: pentru mărfurile ce vin pe drumurile Dorohoiului ori apucă pe acesta; Tighinea e și ea o vamă, dar fără ziduri: Vodă o arendează cuiva, care o «ține», căpătând, prin aceiași învoială, afară de locurile scutite, și alte venituri, dincolo de oraș. Alexăndrel-Vodă ni le arătă la 1452: vamă în hotarele moșiilor vecine, pripas dela vite, folosul dela pescăriile Nistrului și dela bălțile alcătuite de cursul Botnei. De sigur că tot așa, cu arendarea vămii și veniturilor orașului, era și la Hotin. Viața orășenească se păstra numai la Cetatea-Albă.

Mănăstiri lipsesc aproape cu totul până acum; se dau însă pe aici venituri de pescuit, de vămuit prin sate, precum și moșii cu prisăci, mănăstirilor de dincoace de Prut, ca Bistrița, ocrotită de neamul lui Alexandru cel Bun. La 1454 carăle călugărilor dela Moldovița merg «după pește la Dunăre ori la Nistru» prin vadul Lăpușnei, prin al Călugărilor, al Țuțorei; mănăstirea avea dela un Ștefan-Vodă locul «Leonta» la Nistru, cu prisaca, iezerele, fînețele moara și vadul la Nistru, până la locul «unde a șezut Vâlcea», iar de la Ștefan, fiul lui Alexandru cel Bun, și de la Alexandrei (1445, 1449), jumătate din «lacul Covurului în care se varsă apa Ialpugul ce vine de la Cahul», cu dreptul de a lua jumătate din pescuit și vama peștelui și cea de «pe uscat». Călugării de la Pobrata făceau la Botna, «unde-i zice Inalta, *Visoca*», lângă «lacul de la ustia Bâcului», miere scutită de dijmă și aveau «în față» pescării la Nistru: la 1466 găsim aici și «prisaca lui David». Cei de la schitul Vărzărești (?), în chiar aceste părți, stăpâniau și prisaca lui «Acibec».

Câte unui răzeș i se dau pământuri fără stăpân, pământuri confiscate ori i se întărește moștenirea, cumpărătură de la alții răzeși. Astfel, lui Coman de Bezin, supt Alexandru cel Bun: stăpânii Bezinului orheian apar și la 1436. Alexandru cel Bun mai dădu Gromobitna, silițe la Nistru, lui Vâlcea și soției lui Olga;

---

1. Iorga N. *Basarabia noastră. Scrisă după 100 de ani dela răpirea ei de către Ruși.* Vălenii de Munte 1912; p. 19—22.

Ştefan cel Mare, căruia i rămasese apoi, o schimbă cu un sat siretean, aşezând aici pe femeia Lucăi Ecobescul şi o nepoată, fata lui Lazăr Prodănescul. Toţ Alexandru dă Solotfenii, în Lăpuşna, unde aflăm apoi, (1638) pe nepoata lui Vârnav şi pe fata lui Mândău, Antimia. Patru sate la Hotin (şi Noua Suliţă) se recunosc lui Ivaşco Mihăilaş, care nlci el nu era în fruntea boierimii. Şi feciori de popă se întâlnesc între cei dăruiţi de Alexandru Vodă în aceste părţi: astfel un loc la Vâlcov, pe vechi hotare, la Călugăra, e dat, la 1428, lui Vâlcu fiul popei Zaharia.

Supt Ilie se dă loc pe Inhil, la Cobâlna, lui Dima, unul din sfetnicii domneşti. Ilie şi Ştefan aşează la Cruglih lângă Hotin pe Ivaşco, fiui lui Balasin, «în vechile hotare». «Loc din pustie» dăruiesc ei, la 1436, lui Ioan Cauteş, pe lângă Ilişeşti, şi aici se face Poiana lui Cauteş apoi satul Căutişeni, rămas la urmaşii întemeietorului şi până peste un veac: e cel dintâiu caz bine cunoscut de colonisare. Lui Petru Durnea i se dă moşie, în 1450, de Bogdan Vodă, la apele Gruieţ şi Şacovăţ, ape basarabene, cu «locuri de prisacă în pustie», locuri de moară, «hlabnice», locuri de fânaţe»,— «după obiceiu prisăcilor». Mai târziu, Ştefan cel Mare va face stăpân la Puhoiul în Lăpuşna pe Postelnicul Nicolae Matostat şi pe Gligaş Melciul, şi cu acest prilej se înseamnă drumul ce ducea de aici, de la Prut, la *Căuşanii* de lângă apa Nistrului; în vecinătate era «ocina Gănguroaii bătrânei». Dar despre opera militară şi colonisatoare împlinită de el aici, se va vorbi deosebit.

Până aici e vorba de vaduri şi de pescării, ici-colea, cu câte o prisacă în valea Botnei ori a Lăpuşnei. S'ar crede că mai sus de această «pustie», în părţile de către Sepenic, lipseşte rânduiala pământului dat la mănăstiri şi la boieri, dar şi aici găsim în veacul al XV-lea dovezi de locuinţă şi organizare, de fiinţa curţilor boiereşti cu mori şi «posade» (cârciume) fără îndoială. Intre boierii Moldovei la 1435 aflăm astfel pe Vâlcea din Lipnic, în părţile Hotinului. Lângă Hotin chiar, Alexandrel întărise, la 20 Iunie 1453, «ocina dreaptă de la strămoşi», pe care o avea cunoscutul şi bogatul negustor Mihu Logofătul, «pe Răut», la Procopeni, «cu mori şi prisăci» şi, ceva mai jos de Răut, *unde a început şi s'a întins cetatea noastră Hotinul*, «un sat pe Nistru, ca numele Raşcovţii ce a cumpărat cu dreptele sale mijloacele». Acolo fusese curţile lui Dănilă şi Budul şi era prisaca, pomenită, Bileaca.

De bună seamă atunci se hotărî și brudina Dunării și a Nistrului, cea dintâiu mai grea decât cea de-a doua.

E cu neputință de admis să se fi pierdut miile de documente prin care s'a creat proprietatea răzeșilor din toate satele basarabene De fapt ei erau mai vechi decât Domnia, și aceasta a recunoscut totdeauna, pe baza actelor schimbate între ei, dreptul lor de stăpânire. Astfel la 1768 se statornicia într'o anaforă acest principiu privitor la moșiile Sfinteni, Cornova și Cocioaia din Orheiu: «acei răzeși, măcar de și n'au avut scrisori, ci numai niște zapise de vânzare între dânșii, carele încă nefiind cuprinzătoare de tot trupul moșiilor, însă Sfatul Divanului, răzimându-se pe vechea lor urmată stăpânire, au hotărît că o stăpânire învechită niciodată nu se poate sminti, și Domnul Alexandru Ioan (Mavrocordat) au întărit anaforaua».

***[1]

Noi rosturi ostășești în Basarabia.

Această nouă alcătuire militară împotriva Cazacilor lui Bogdan Hmilnițchi, lui Timuș, lui Iurie, fiii săi, lui Doroșenco și căpeteniilor din vremea sa, Hanenco, Sârcu și alții, crunți vecini, ca și împotriva Tatarilor ce și-ar fi greșit sau prelungit drumul pe la noi, întări *o nouă nobilime războinică*, și ea era să se manifeste din nou, revoluționar, potrivit cu tradițiile Lăpușnenilor și Orheienilor, trezitori de Domni tineri și noi în vremurile lui Petru Șchiopul, lui Iancu Sasul, lui Alexandru Movilă, lui Gratiani și lui Radu Mihnea.

De o parte e *banul* dușmanului lor cu îndreptarea către Turci, un Duca Vodă și Grecii lui cei bogați și lacomi. Am văzut cumpărăturile la Prut ale Anastasiei Duca. La sfârșit datoriile lui Constantin Duca Vodă, fiul Anastasiei, făcură, la 1703, stăpân la Mânzești și Gângurești pe Toma negutitorul, și acesta-și adause părți de la neamul Dințul și de la Teoder Cuciuc fost căpitan; din partea lui, Vartic căpitanul își vându partea din Mânzești lui Sandu, fiul Tomei. Adăugim că, tocmai la sfârșitul veacului al XVIII-lea, amândouă moșiile trec la un simplu «vtori Vistiernicel», Vasilie Onofreiu, având ca vecini mănăstirea Frumoasa, la Zagarancea, și pe Răzoaia, la Coada Stâncii.

1. Ibidem p. 76–82.

Păun Vameşul, mare proprietar de moşii în vremea Ducăi Vodă, avea—lăsându-le apoi mănăstirii sale din Bucium, la Clatie—, şi Uşereştii pe Prut (la Lăpuşna), luaţi de la Iani, fratele altui vameş, Trohin. Incă din 1763 mănăstirea Agapia vindea, după stricăciunea de oşti străine, Şorcanii Orheiului, «cu vecini şi cu locuri de heleştie şi cu sădnic într'apa Nistrului», pe 800 de lei, altui Duca, Vistierul.

Se ştie că Duca el însuşi avea mari ambiţii personale în aceste părţi. El aşeză departe peste Nistru, în locuri de mult colonisate cu Moldoveni, un vice-Hatman greco-slav, pe Iene Draghinici, după ce fusese însuşi, la 1681, în Constantipol pentru a face propunerea,—primită cu cea mai mare bucurie, în vederea păcii şi răspunderii regulate de tribut,—a *unei Ucraine încredinţate lui, ca Hatman, urmaş al Hmilniţchilor şi lui Doroşenco*, Cazaci necredincioşi şi calici. La 1673 acest Iene Grecul din Raşcov era numai pisarul şi tălmaciul Hatmanului căzăcesc Doroşenco. La 1683, în April, însă, «Iene Draghinici Hatmanul» cumpără moşii la Ţicanovca Ucrainei, de la Rusoaica Duducalca, având ca marturi pe şoltuzul oraşului Ivan Goguma, pe un Ungur, Iştoc Clucerul şi ostaşi, «horodi» (horonji), sotnici, căpitani sau polcovnici. Domnul însuşi merse la Nimirov, unde mai târziu era să se negocieze o pace ruso-turcă, luând cu sine pe Doamna Anastasia şi ginerele lor muntean. La Ţicănăuca, în faţa Sorocăi, făcu «case domneşti cu beciuri de piatră» şi altele «la Peştere lângă Buh, aproape de Nemirova», unde avea, ca şi în celelalte târguri, de peste Nistru, «stupi, vaci, oi, pluguri de boi, velniţă de horilcă, de bere şi de altele» şi fabrică de mied din mierea domnească a Moldovei.

Mihalcea Hâncul era un bogat boier basarabean, cu moşii aşezate în părţile Chişinăului: el întemeie, pe la 1678, mănăstirea de maice a Sfintei Paraschive, care-i poartă numele; la 1660 era Serdar.

Avea ca tovarăş pe Apostol Durac Serdarul. Şi el stăpânia moşii pe aici; în adevăr Chiriac Durac, fratele lui Apostol, lăsase o văduvă, Marie Medelniceroaia Durăceasa, care vinde ocina ei din Ivăneşti la 1676.

Ca dânşii, doritorii de stăpânire creştină, polonă, cum chibzuise mai înnainte un Miron Costin însuşi, era şi neamul hotinean

Hăjdău. Pentru Negrinții Hotinului avură judecată Ifrim Hăjdău și Miron Barnoschi, viitorul Domn, care și căpătă satul. Ifrim Hăjdău iscălește grecește, 1622—3, când colegul său pârcălab de Hotin cumpără, fiind de față Simeon al lui Pilipovschi și Avram de Lucăceni, satul dorohoian Păltinișul. Moștenirea lui Ifrim cuprindea: la Hotin Păscăuții, Tulburenii, Negurenii, Citnicăuții sau Hăjdaua, Nesvoia, Precutul Belcăuții de sus, Ocne Slobozia, Denjanii, Dolinenii, Cruhlicul, Șendrenii, Dumenii, Costicenii, Fedcăuții, Șarbaca, Hrușăuții, Tulitenii, Tulburenii, Medveja, Glinceni, Hancăuți, Cafienii, Brânzenii, Culicenii. A lui Vartic (fata lui, Antimia, se mărită cu Gheorghe Hăjdău), la Hotin: Cristinești, Orșavineți Cerlina Mare, Lucucenii, Zelena, Volovățul.

Să adăugăm la acești reprezintanți ai nobiiimii războinice nouă, doritoare de aventuri, înnainte de toate pe terenul clasic al luptei seculare cu Turcul, neamul Murguleț: prin căsătoria unei femei din această familie cu Cheșcu Portarul, ajunse la dânsul parte din Lincăuți, la Soroca.

De aici, din această tovărășie de războinici nemulțămiți că Duca «nu lipsește de Curte» pe Lăpușneni și Orheieni, ieși, în 1671, răscoala Hâncului, a lui Durac și Constatin Clucerul, de la care a rămas vorba de împotrivire: «Vodă vra și Hâncul ba». Cetele răsculaților ajunseră până la Iași: Domnul, Doamna fugită în Țara de jos, Aga birului era gata să recunoască partidul biruitor. Dar în curând legitimitatea turcească învinse. Cu Caplan-Pașa fugarul se întoarce și bate pe răsculați la Chișinău ori la Iepureni, în apropiere.

Totuși în Hotin ceilalți se mai ținură încă, luni de zile. In Februar 1672 Ștefan Hăjdău, «Mare Căpitan» și pârcălab de Hotin, Hăbășescul și Prodan stăteau închiși în cetate și întrau în legături cu Polonii pentru a-i avea în ajutor împotriva lui Duca Vodă. Vorbiau în numele lui «Hâncul și a altor boieri din acea țară cari se aflau în Iași», arătând că s'ar supune regelui Moldova; se arată gata să ție cu banii lor ajutorul ce li s'ar trimite. Hăjdău îngenunchia pentru ca să adeverească și mai bine curăția gândurilor sale.

Legăturile acestea cu Polonii îndemnară pe Sobieski la războiu mai îndrăzneț împotriva Turcilor, cari veniau acum, cu însuși Sultanul Mohammed al IV-lea, ca să iea, în 1672, Camenița, cuib

de intrigi împotriva Moldovei și pază a vadului hotineau. Hotinul fu ocupat, cu tunuri cu tot, biserica prefăcută în moschee. Domn era însă cumnatul lui Hăjdău, Ștefan Petriceicu, care visa de reluarea cetăților Bugeacului. In Iunie 1673 toată boierimea era la Hotin, cu Vlădicii Dosofteiu, Teodosie, Serafim de Rădăuți și Ioan de HușI.

Peste câteva zile se dădea lupta, și Românii se rătăciau cu Domni cu tot, după glosolana insultare a Domnului Moldovei, în tabăra creștină. Cu atâta însă nu se isprăvi războiul. Petriceicu putu să mai năvălească în Moldova cu credincioșii lui, dar îi fu cu neputință să rămâie. Turcii apărură din nou, și la anul și în anii următori, împotriva Polonilor din Cameniță, a Cazacilor din Cehrin, până ce pacea de la Jurawna (27 Octombrie 1676) li asigura cea dintâiu cetate și li îngădui a face Ucraina moldovenească a lui Duca Vodă. In aceste lupte la 1674 Nistrul se trecea de Turcii pe podul făcut la Soroca și întoarcerea trebuia să se facă pe la Bender.

Și cronica țării scrie: «De la luarea Cameniței începu țara Moldovei a se împutința și a se pustii de mari asupreale ce avea, cu de toate de zaharale multe, ce poartă în toți anii, de bagă în Cameniță, și de schimburile oștilor ce le duc de le bagă în Cameniță, și a PașTilor. Nu pot ajunge nici cu spusul, nici a scrie cu condeiul cât greu și câtă robie, și dintr'alte pagube făcându-se săracilor prin calele lor, plângere și suspinuri. Lăsăm la giudețul Domnului și Dumnezeului nostru de mari pedepse și asuprele: den calele lor pustiitu-s'au Ținutul Hotinul și Cernăuții și Ținutul Iașilor și Dorohoiul și Hârlăul».

Revanșa polonă de la 1686 înnainte fu foarte slabă. S'a arătat cum Sobieski își pierdu oastea în Bugeac. Când veni a doua oară, în 1691, el se mulțămi să ocupe Bucovina de azi, cu mănăstiri cu tot, coborându-se dincolo de Siretiu până la Neamț, în nădejdea că la pace va putea dobândi, cu această dovadă, Moldova toată. Pacea de la Carlovăț în 1698—9, îi restitui însă numai Camenița.

Cu aceasta cădea înrâurirea polonă la noi pentru totdeauna. Doar propaganda catolică, care avea în serviciul ei pe Iesuiții din Iași, cu moșie basarabeană la Tocsobeni sau Dumeni lângă Prut, unde, am văzut, nu îngăduiau a se se clădi biserică ortodoxă, de

se făcea, în veacul al XVIII-lea, supt scut polon, de acești Iesuiți, și în raiele, cadiii neavând voie nici să deschidă lăzile lor.

Cât despre partida creștină a Hotinenilor și Orheienilor, în acest timp de risipă a elementelor războinice, ea găsi drumul la Țarul.

***[1]

Cererea boierilor de a se îngădui de Poartă zăbava vânzării bunurilor de peste Prut nu fu însă primită; în Novemrbie sosia la Iași porunca unei neîntârziate vânzări sau a strămutării în noua provincie rusească, și boierii, de frica unei confiscări a unei părți din moșiile lor sau a celeilalte, nu știau ce hotărâre ar putea să ieie, cu atât mai mult, cu cât, lipsind — cum am spus - bani și trezindu-se spiritul de speculă, nu se înfățișa niciun cumpărător.

Se făcu deci în Moldova un «comitet asupra desfacerii locuitorilor celor din a dreapta Prutului de averile lor din oblastia Basarabiei. La 14 Ianuar, stil nou, terminul de strămutare se isprăvi în sfârșit: numai Ioan Balș și Constantin Paladi trecuseră supt Rușl, pe lângă vre-o 200 de boieri mai de jos, de boierinași și oameni de condiție inferioară, la cari se adaugă firește cei ce se strămutaseră de mai multe vreme. Mai târziu între *dvoreni* aflăm însă pe Constantin și pe Ștefan Ghica, Vasile Roset, Constantin Canta, Ioan Sturza, Panaite Cazimir, Dinu Rusu, membri ai neamurilor Bașotă, Stamo, Casimir, Dicescu, Milo, Răşcanu, Pruncu, Rusu, Rale, Iamandi, Vartolomeiu, Leondari, Teodosiu, Panaite, Bantăș, Vârnav, Stamati, Bușilă, Bodescu, Burada, Cerchez, Balasachi, Kogălniceanu, Ciuhoreanu, Gafenco, Tuduri, Cațichi, Buzne, Soroceanu, Lazu, Hermeziu, Sava, Isăcescu, Buzne, Manole, Murguleț, ș. a. Sultanul mulțămi deci printr'un firman pentru credința arătată, dar care de fapt se arătase vechii patrii, vechii datine.

***

La 1826 Guvernul rusesc arăta lămurit că nu îngăduie vânzări și schimbări de moșii boierești în Basarabia. In mijlocul acestor «îngroziri» când se vindeau averile pe nimic, în perspectiva confiscării de Rusia, începură să umble «hârtii cu iconomie», viclenii legale, pentru a mai putea fi încă scăpat ceva. Astfel era să piardă Mitropolia însăși trei mari moșii basarabene. Cel cu care făcuse aparentul schimb al moșiei Mărcești de lângă Chișinău și altor

1. Ibidem p. 161—162.

două, Buciușca și Crăuleni, «cu pământuri late și roditoare și cu sate lângă Nistru și cu trecere de poduri pre această apă», toate trei aducând 20—35.000 de lei pe an, era Serdarul Iordachi Vartolomeiu, dintr'o familie basarabeană cunoscută. Dar generalul Harting, noul guvernator, opri în 1813 schimbul de moșii bisericești și Curtea îl aprobă la 1814; schimbul fu «sfărmat deci la 1815».

V.

UN CENTENARIU.

In această clipă străbat ulițile Chișinăului cu strade largi și înnalte clădiri oficiale, popi în veșminte străine cântând tropare slavone, și din turnurile bisericilor ciudate cu coperișuri verzi se revarsă, spre mărirea aniversării de o sută de ani a unei cuceriri, sunetul clopotelor. In forma religioasă măcar, oficialitatea stăpânilor prin sabie se bucură că a răpit atunci și domnește acuma peste această a suta parte din vasta Rusie.

Cuceriții, stăpâniții, supușii sânt două milioane de Moldoveni. Și între dânșii nu sânt măcar două mii cari se înțeleagă nedreptatea, jignirea, umilința ce se ascunde pentru ei în această defilare a odăjdiilor de aur, a uniformelor, a hainelor de gală în sunetul greoiu de proslăvire al aramei din care se varsă și tunurile.

E armonia între sila nerușinată și inconștienta supusă.

De aici, unde muncim spre întemeierea altui viitor, pentru Românii din orice colț al moștenirii lor, răspundem la această „serbare", nu prin „gemătul" de care vorbește prosa necuviincioasă și atițătoare a d-rului Racovschi ci printr'o afirmare de conștiință și printr'o făgăduială solemnă.

Știm că Români locuiesc între Prut și Nistru. Știm că nimeni nu i-a putut abare de la datinile lor străvechi și nu-i va putea abate nimeni. Știm că de la un capăt la altul al „oblastiei" basarabene în piatră veșnică e scrisă gloria Moldovei.

Și făgăduim că vom da tot ce e mai bun în noi, credință și muncă, noi înșine și urmașii noștri, pentru ca vechea nedreptate să se șteargă și viață națională liberă să domnească și peste acele plaiuri ale întunerecului și robiei, unde dreptul nostru veșnic ne chiamă.

„Neamul Românesc", anul VII-lea, n-l 53.

VI [1]

COMEMORAREA PIERDERII BASARABIEI.

(Cuvântare ținută în București la 16 Mai 1912).

Nu pentru a „ofta", cum spune pe hârtie roșie, cu obrăznicie, un manifest revoluționar, nu pentru a plânge, precum nici pentru a enunța sentimente de ură, făgăduințe de răzbunare, ne-am adunat aici. „Oftează" aceia cari urmăresc lucruri ce nu le-au avut și nu pot să le aibă, ca acei tulburători cari nu vor vedea niciodată, neam de neamul lor, o societate socialistă în care, în locul sufletului care târăște un trup, să fie armonia trupurilor sătule hotărîtoare și pentru sufletul disprețuit. Noi vorbim aici de lucruri pe care le-am avut și pe care avem dreptul de a le avea — și aici nu încape nici o „oftare".

Și vorbim de lucruri pe care le avem. Dacă a avea o țară înseamnă a-ți trimete într'însa soldați de graniță, poliție, funcționari cartofori și beți vi — Basarabia nu e a noastră. Dacă însă aceasta înseamnă a-i lucra toate ogoarele, a-i înfățișa toată munca, a-i da toți apărătorii, — atunci e a noastră, și nu a celorlalți, Basarabia.

Nu voi face să se audă nici plîngerea obișnuită că sîntem puțini, slabi, săraci, nenorocoși. Am găsit drumul norocului, și cel dintâiu pas făcut pe dînsul e singură înaintare spre biruință: e drumul muncii solidare și disciplinate.

Acum o sută de ani tocmai, la 16 Maiu 1812, prin tratatul dela București, între Rusia și Turcia, am pierdut pământul pe care numai cu greu îl pot numi, împotriva adevărului istoric: Basarabia, căci Basarabia era numai partea de la gurile Dunării. E oare o umilință în aceasta? Am stat noi la luptă, am fost biruiți, ni s'a smuls o parte de țară print'un tratat pe care noi să-l fi încheiat, iscălit și jurat?

Sânt popoare cărora așa ceva li s'a întâmplat și care, cercetând împrejurările pierderii dureroase, ajung la încheierea că nu e motiv să simtă umilință pentru biruirea lor. La 1871 s'au luat Franciei două mari și frumoase provincii: Alsacia și Lotaringia. A fost o armată francnză care a pierdut lupte, un Guvern francez care a pierdut lupte, un Guvern care a iscălit o pace neprielnică,

1. Iorga N. *Pagini despre Basarabia de astăzi.* Valenii de Munte 1912 p. 78—88.

Şi totuşi fără umilinţă se gândesc Francezii la acel „an grozav", ale cărui triste urmări şi până astăzi nădejduiesc să le poată îndrepta, vorbind sau ba de visul pe care se simt datori a-l urmări. Atunci a fost înfrânt *Imperiul*, răzimat pe oştirea ce exista în parte numai în cadre şi era înarmată numai pe paginile condicelor de socoteli, Imperiul bătrânului, bolnavului Napoleon al III-lea, Imperiul unei Curţi conrupte, risipitoare şi fără grija viitorului. Că acest Imperiu se întemeiase pe consimţimântul naţional al plebiscitului, că el fusese aclamat frenetic a doua zi după biruinţile din Crimeia şi din Italia, că naţiunea franceză salutase în el gloria înviată a zilelor lui Napoleon cel genial, ce are-a face: Francezul simţiau şi simt că nu ei, libertatea lor, energia lor naţională, răspunderea lor au fost strivite de Germani. Şi astfel anul de jale nu e pentru dânşii un an de ruşine.

Cu atât mai puţin trebuie să plecăm noi fruntea la amintirea sfâşierea din 1812. Noi, România, noi neamul românesc, România nu exista, şi în acea jumătate de Românie care era Moldova, nu se gândia nimeni că o Românie ar fi cu putinţă, că ea ar fi un bine pentru cei cari suferiau de multe apăsări şi stoarceri. Domnul dinaintea navălirii era un Grec şi boierii greco-români, cu două graiuri, erau împărţiţi prin aceasta chiar între două suflete naţionale. Şi atâta trăia în toată ţara: această boerime fără ideal şi fără alt simţ pentru ţară şi pentru neam decât acel instinct elementar pe care nimic nu-l poate desrădăcina din suflete. Li-a părut rău că au pierdut partea cea mai largă a Moldovei, bogată în ogoare, în păşune pentru vite. L-a părut rău mai ales ca moşieri, ale căror comunicaţii erau să fie tăiate de acum înainte printr'un hotar. Nici un suflet nu s'a sprijinit pe amintiri, nu s'a deschis către speranţe pentru a da o luptă desperată spre care s'ar putea îndrepta astăzi recunoştinţa noastră pioasă. Se gândiau doar cu frică la primejdia că Moldova micşurată după sfâşiere să nu poată răspunde tributul către poartă, şi cereau ca ea să fie întregită cu judeţe muntene până la Ialomiţa! Şi astfel azi, când am avea nevoie măcar de un singur erou, în numele căruia să facem prăznuirea, nu-l găsim, şi e nespus de dureroasă această lipsă. La parastasul făcut azi de câţiva oameni pioşi nu s'a putut rosti un singur nume de la 1812, şi a trebuit să se gândească organisatorit la acei bieţi flăcăi basarabeni, chemaţi în ultimul ceas pe câmpiile Manciuriei

nesfârşit de depărtate, ca să ridice din noroiu şi sânge—ca şi fraţii lor din România la 1877—steagul împărătesc al Rusiei pe care fii ei cei adevăraţi îl lăsaseră să li alunce din mâni. Precum şi ceilalţi cari au fost despoiaţi la 1812, Suedesii, asemenea nouă prin situaţia grea, cu acelaşi duşman uriaş în faţă dar superiori nouă prin valorificarea politică a elementului ţărănesc şi prin puterea morală ce rezultă dintr'o conlucrare paşnică şi legală a unui întreg popor, şi Suedesii, zic, nu pot găsi, dincolo de trădarea regelui lor, de laşitatea clasei lor dominante, nici un erou al împotrivirii şi răsbunării, de care în veci să rămâie glorios legată pierderea Finlandei.

Fără conştiinţă era clasa boierească a Moldovei din anul 1812, călcând astfel datoria oricării clase dominante de a cuprinde şi exprima toate amintirile, toate speranţele, tot dreptul, toată mândria şi onoarea unui popor. Mulţi din membrii ei, şi boieri mari, au trecut Prutul pentru a se aşeza supt oblăduirea Impăratului creştîn fără a-şi da seamă că rosturile de căpetenie ale unui Stat, paza liniştii şi a dreptăţii, n'au a face cu creştinătatea sau păgânătatea, ci numai cu valoarea etnică a unui popor.

Un steag nu fâlfâia în aier şi o oaste nu stătea supt arme. Moldovenii, de multă vreme încă, nu mai aveau voie să se lupte, căci ţării lor nu-i trebuia altă apărare decât a stăpânilor cari erau să o vândă. Câţi din urmaşii mândrilor ostaşi de odinioară mai doriau să guste emoţiile războaielor aceia nu nemeriseră în tabăra turcească, unde Românii nu s'au îmbulzit niciodată, ci ei se găsiau în rândurile ostaşilor Ţarului.

Era o greşeală, o mare greşeală, mai mare şi decât a boierilor setoşi de stăpânirea străină. Un popor se poate ridica însă totdeauna peste greşelile sale, atunci când ele n'au produs viciile care străbat adânc în fiinţa lui şi-l distrug.

Peste greşeli ca aceia de atunci, să căutăm îndreptarea unei pierderi care nu poate să fie veşnică.

Nu folosesc şi nu trebuie ţinute în seamă făgăduinţile unor Ruşi de omenie ca publicistul Durnovo. Am dori să vie cândva aici la noi ca să-şi dea seama că este nu numai un drept, dar şi un popor în stare să şi-l ceară. Şi am dori să-l vedem şi noi, tocmai pentru că seamănă aşa de puţin cu cel de acelaş graiu şi de acelaşi sânge cu dânsul. Dar, după experienţe ca aceia din

1878, când ajutorul nostru a fost răsplătit printr'o nouă smulgere a părții din Basarabia pe care alții ni-o dăduseră înapoi, să nu se supere că nu-l putem crede. Și deci nu răspundem la oferta unei Basarabii corectate ca hotar și a unor Ținuturi care se găsesc încă în pădure, pe trupul ursului austro-unguresc.

Nu folosesc nici apeluri ca acela care a pornit azi dela București, de la persoane de sigur foarte bine intenționate, către un număr de Ruși liberali, „tineri", a cărora adresă li-a fost dată de un cnnoscător. Noi n'avem de cerut nimic de la nimeni și nu ne îndesăm la nici o pomană. Prin astfel de cerut, demnitatea noastră națională se atinge. Și nu văd tocmai așa de limpede deosebirea dintre Rusul „bătrân" și cel „tânăr" cari, cu toată deosebirea lor de vârstă, mi se par a fi înainte de toate Ruși, așa cum i-a făcut acel lung șir de ani în care s'a săvârșit alcătuirea sufletească a poporului rusesc.

Și revoluția rusească liberatoare, aceia n'are a face cu noi Ar fi făcută pentru oamenii în genere, pentru cei supuși și apăsați, fără deosebire. Și nouă ni trebuie ceva anume pentru neamul nostru, care e deosebit de celelalte și cere măsuri deosebite pentru dânsul.

Sântem noi oare prea slabi pentru a lua asupra noastră sarcina de a ne restitui în drepturile noastre?

Să vedem. Astăzi o mare parte dintre Românii nu ieau parte cu sufletul la viața neamului, pe când trupul lor folosește altora cari-i stăpânesc. In miile de cărturari ai Basarabiei s'ar găsi oare o sută de oameni cari să-și dea seamă pe deplin de ce sânt, de ce valorează nația lor, această România liberă, această cultură a ei, mai sănătoasă decât a Rusiei? Și în sutele de sute românești ale Basarabiei, e oare în această clipe unul singur în care toți: preot, învățător, oameni din popor, să se adune pentru ca, în genunchi înnaintea altarului, să facă pomenirea trecutului neuitat și juruinți pentru viitorul care nu poate întârzia? Și în altele din provinciile nelibere, adesea nu e mult mai bine.

Aici la noi, cei cari am înțeles și ne-am întărit în hotărîrea de a fi ce trebuie să fim, sântem câteva mii. Ne-am strâns azi încă mai mult. Ați simțit-o cu toții. Zică orice vor voi sămănătorii de ură, sprijiniți în lupta dintre partide care nu se sfiește să atâțe războiul civil, azi a trecut peste suflete ceva mai multe deci inte-

resele și rivalitățile de clasă. Ne-am simțit *un popor*, un *singur popor*. Și furia urgiei din urmă ne mână pe toți iute către limanul dreptului îndeplinit, al dreptății săvârșire.

Lucrăm către neîntârziata trezire a neamului întreg. Neînțelegerea de sus și neputința inculturii, sărăciei de jos vor trebui să înceteze. Nu vom cruța nicio silință pentru ca să ajungem acolo. Și, atunci când, de la un capăt al teritoriului național până la celalt, va fi în milioane de oameni același simț, aceiași conștiință, aceiași mândrie, ne vom întreba pe ce drum a perit străinul care fusese cândva stăpân în moștenirea noastră!

VII.

JALEA PENTRU BASARABIA PIERDUTĂ.

Am știut noi toți, cel de sus ca și cel de jos—afară de câteva uscături trîndave, care se laudă cu stearpa lor mărire,—cel bogat ca și cel sărac, cu învățătură din carte și cel cu înțelepciune din viață, am știut să ni arătăm, cuviincios și liniștit, dar hotărât și puternic, jalea pentru că, acuma o sută de ani, Rusul, biruitor asupra Turcului, a rupt și a tras la dânsul jumătate din vechea noastră Moldovă.

La Chișinău, unde stă guvernatorul Basarabiei și Vlădica rusesc care blastămă vorba și cartea românească, s'au tras clopotele, s'au purtat prapurele pe stradă și s'au întins mese pentru mâncare și băutură fără plată, ca la pomana morților.

Slobozi sînt dumnealor, Muscalii, să-și tragă clopotele, să-și primble prapurele și să-și facă și pomană înnainte de a-și da obștescul sfârșit. Vor ușura Românilor înmormântarea străinului care i-a biciuit, i-a stors, și i-a umilit.

Noi, din partea noastră, am înțeles altfel. S'au făcut slujbe pe la biserici pentru toți ai noștri cari, pe pământul furat, au muncit și au adus jertfe fără să li se ție în seamă. S'a strâns lumea ca să audă cum, de două ori, la 1812 și la 1878, creștinul a luat de la creștin, prietenul dela prieten, cel îndatorit dela cel care-l îndatorise și cel bogat dela cel sărman Și pe străzile orașelor celor mari fiecare trecător a fost rugat să dea câte ceva, cât îl lasă puterea și tragerea de inimă, pentru ca să se poată alcătui la Iași o casă în care să stea și să afle hrană feciorii de

Români din Basarabia, care n'ar vrea să se adape de tulburea învăţătură muscălească, ci de limpedea învăţătură în graiul lor, la şcoala înaltă din Iaşi.

S'au strâns, credem, vre-o 10—15.000 de lei. Şi o să mergem şi până la 50.000. Şi foaia noastră a început să primească bani pentru casa românească Basarabenilor.

Şi nu credem că e departe ziua când, în faţa făcătorilor de întunerec, vom ridica, pe temelii de drept şi de jertfă, lăcaş de lumină!

„Neamul Românesc pentru popor", anul al III-lea, n-le 21—22.

VIII. [1]

Peste Prut până la apa largă a Nistrului curgând liniştită între stânci goale şi codri ce tăinuiau o viaţă primejdioasă pentru stăinul ce-şi furişa piciorul într'înşii, era, fără vre-o înrîurire sau încălcare, *viaţă de ţerani liberi.* Târgurile, legate totdeauna în originea lor cu o colonizare străină, sânt ori crescute pe urmă, în umbra cetăţilor, ori desvoltate pe încetul, încă mai târziu, din sate de plugari,—afară doar de cele două porturi: unul în gurile Dunării, celat deasupra limanului Nistrului. cu largă dominaţie asupra Mării, care ni-au fost o preţioasă moştenire de la Bizantini şi coloniştii italieni, genovesi, cari-i înlocuiră după întemeerea Caffei şi stabilirea asupra Mării Negre a hegemoniei steagului de negoţ al Sfântului Gheorghe: Chilia-Licostomo şi Cetatea-Albă-Moncastro. In colo, înaintea cetăţilor puternice, trăitoare şi astăzi, mai sus de ruine mai nouă, ale apărării moldoveneşti, nu erau de cât cele două vaduri ale comerţului dintre Galiţia, depozitară de mărfuri germane şi Caffa aducătoare de produse naturale şi industriale răsăritene, tătăreşti, „saracine" sau „ultramarine", „indiene": Hotinul şi Tighina, care se pare a fi fost numită întâiu, cum îi ziceau Polonii mai târziu, Tehin,—două nume asămănătoare, care trebuie puse în legătură cu Sniatyn, Rohatin, Bendzin şi alte nume galiţiene şi polone. Vămi litvane, vămi tătăreşti, cu poporaţie firească amestecată, li dăduseră naştere. „Podgradurile" cu „posade" sau cârciume, cu prăvălii, zise mai târziu turceşte, dugheni, cu câte o curte pentru boieri având sate în apropiere, ca şi nevoile firească ale vămilor şi trecătorilor alcătuiră apoi târgurile, la Hotin ca şi la Tighina, dar şi la Soroca (cf. Holboca, etc.) mai nouă, şi la

1. Iorga N. *Insemnătatea ţinuturilor de peste Prut pentru istoria Românilor şi pentru folclorul românesc.* An. Ac. Rom. XXXIV. 1912, şi în *Pagini despre Basarabia de azi*, p. 94—100.

Orheiu (târgul lui Orheiu întemeietorul), ca și la așezările, în mare parte locuite tot de Moldoveni, de pe celalt mal podolic: Otacul, Mohilăul, Dubăsarii (după aceia cari treceau Nistrul pe dubasele vechi cât lumea). Bâlciuri *iarmaroace* se țineau și în toate aceste locuri; altele însă *creară* târgurile din veacul al XVII-lea și al XVIII-lea, Chișinăul, Troianul, Telinești, Crăulenii, Căușanii, Buțcanii, precum rosturi militare turcești făcură Ismailul (Smil pentru Moldoveni), Cartalul, și vecinătatea de la 1600 înnainte, a Nogailor chemă în viață Cahulul și Han-Câșla, iar rosturi pescărești ridicară la oarecare însemnătăte Renii, zis de Turci Tomarova, pe care Despot-Vodă îl cerceta după 1560, și într'un târziu și Vâlcovul.

Prin ele însele, aceste orașe, târguri, târgușoare, nouă și numai în parte românești, nu dau nici pe departe caracterul ei acestei părți a Românimii. El izvorește întreg din viața muncitoare, energică, vitează și voioasă a țerănimii, care se pare a nu fi cunoscut vre-odată nici măcar oblăduire cruțătoare a Voevozilor și juzilor tradiționali—cari în general lipsesc în Moldova cu puterea pe care o au în părțile muntene și ungurene,— având în fruntea lor pe bătrâni și căpitani de luptă, călăuzi de războiu

Afară de „pustiu", pe care trebuie să-l înțelegem și aici numai relativ, așezându-l în regiunea, bine mărgenită geografic, a stepei, Domnia n'a dăruit,—n'a îndrăznit și n'a putut să dăruiască aice. Nu i s'a cerut măcar o întărire, după care umblau totdeauna boierii sau cei ridicați la boierie, cu cumpărături sau schimburi mai nouă, dar care sătenilor, puțin bucuroși de a plăti sumele îndătinate diecilor dela Curte, li era mai mult sau mai puțin indiferentă, dacă nu chiar cu totul străină. Numărul actelor de danie domnească pentru locul între Prut și Nistru *e foarte mic:* o pot spune după străbaterea întregului material tipărit aproape, în vederea cărții „Basarabia noastră", menită a fixa pe sigure dovezi documentare toate drepturile noastre naționale și istorice în anul centinariului anexării, când publicațiuni rusești apar pentru a le tăgădui sau micșora. Aici, în această lume patriarhală, *fiecare rămânea cum fusese*, și nimeni nu venia să schimbe vechile împrejurări, între altele și pentru că *primejdia razboaielor prădalnice, mai ales din partea Polonilor, era așa de mare* și pentru că *pădurea trebuia să fie dată jos înnainte de a se trezi pofta bogatului, a puternicului, a nobilului de a stăpâni locul lăzuit prin munca grea a săracului.* Și păduri ca ale Rezinei, vestite odată,

ca ale Orheiului și Sorocei până azi, ni spun în deajuns ce a putut su fie pe aici! Să nu uităm nici aceia că pe atunci păşunea era din punct de vedere economic importantă, lanurile acoperind în fiecare an numai o foarte mică parte a ţerii, şi aceasta în Moldova cu mult mai mult decât în părţile vecine, cu stăpânirea turcească şi mărgenite curând de cetăţi împărăteşti, ale principatului muntean.

De aceşti ţărani fără stăpân Domnia avea nevoie. Dincolo de Prut boierul cu oamenii lui nu putea să alerge în ajutorul cetăţii, întru apărarea vadului. Locuitorii satelor şi-au urmat astfel şi după ce se întăriră, pe rând, supt Alexandru cel Bun şi supt Ştefan cel Mare, vadurile, apoi, ca la Orheiu, şi câte un loc de a doua linie în dosul lor, străvechea datină ostăşească. Mai târziu, în alcătuirea lor a întrat ceva şi din obiceiurile luptătoare mai nouă ale Cazacilor, cari, de alminterea, atunci când se ziceau, în veacul al XVI-lea, Nizovii şi aveau în frunte pe un Dimitrie Vişnevieţchi, coborâtor din fata lui Ştefan însuşi, înainte de a fi Zaporojenii „de la praguri", supt căpetenii populare rusești, nu erau numai Ruşi, ci pribegi, vagabonzi, aventurieri din toate ţările vecine şi adesea—o spun documentele - Moldoveni, cum Moldoveni au fost „domnişorii", un lung şir de la voinicul Nicoară, zis Potcoavă, până la Lobodă, ajutătorul lui Aron-Vodă, pe cari Cazacii îi ajutau să-şi iea în stăpânire „Scaunul părintesc" mai mult sau mai puţin îndoelnic. S'ar putea zice chiar fără primejdie de a greşi că mulţi din aceşti Cazaci moldoveni nu erau decât ţerani de la Nistru, cari, de când Chilia şi Cetatea-Albă erau pierdute (1484), de când Ienicerii se aşezaseră în Tighina ajunsă Benderul lui Soliman-cel-Măreţ (1538), de când urmaşii lui Ştefan nu mai aveau voie să poarte războaie, trebuiau să-şi cheltuiască aiurea energia prin care supt marele Domn, supt fiii săi Bogan şi Petru Rareş, supt nepoţii săi de fiu Ştefaniţă şi Ioan-cel-Cumplit, dacă nu şi supt Alexandru care fu poreclit Lăpuşneanul fiindcă era fiul Anastasiei din Lăpuşna, îngropată la Rişca, ei îşi făcuseră datoria prevăzută printr'o veche danie din vremea lui Gangur părcălabul de Orheiu şi a „Ganguroaii celei bătrâne"; apărarea ţării de Tatarii Hordei de Aur şi de Tatarii Crâmului.

Apoi, când şi zilele de plean şi glorie ale Cazacilor trecură, aceşti căpitani şi stegari, aceşti ţărani înnarmaţi, din străvechi nea-

muri cu nume ciudate şi neînţelese, unele de o superbă spontaneitate de limbă, se făcură opoziţia, totdeauna nemulţămită, adesea îndârjită, pornită pe răscoală, ridicată în oaste revoluţionară împotrivă Domnului. Lăpuşnenii, Orheienii, Sorocenii, mai târziu Codrenii de la Prut, se ridicară astfel împotriva celor din urmă Movileşti, împotriva lui Gaşpar Gratiani, a lui Radu Mihnea şi, la capăt, împotria lui Duca-Vodă, supt acel Hâncul care a dat încă un proverb politic, de o deasă întrebuinţare, înţelepciunii populare: „Vodă vra şi Hâncul ba".

Hotinenii păstrează în schimb liniştea. De fapt ei se găsiau mai aproape de Suceava, alcătuind cu acest vechiu Scaun de Domnie şi cu acel nou al Iaşilor un triunghiu prefect, în care se cuprind moşiile, cumpărate cu preţ mare, ale boierilor cari aveau nevoie de Curtea Măriei Sale, până la acei Stroiceşti cari ar fi putut fi Domni, până la Movileştii cari purtară schiptrul Voevozilor şi la aşa de bogata lor rudă, Isac Balica, frate după mamă al lui Vodă Ieremia şi Vodă Simion, moştenitor al unei părţi largi din averea acestei „doamne" Maria, înrudită cu Alexandu Lăpuşneanu. Prin Băcioc, a cărui fată Tudosca, luă pe Vornicul Lupu, menit să fie Vasile-Vodă, şi această nouă dinastie ajunse a se răzima cu deosebire pe moşii basarabene.

IX [1]

Am arătat aiurea că dela începutul veacului al XVII-lea expansiunea românească spre Nistru era în creştere necontenită, că tot mai mult se aşează şi se întăresc în această parte răsăriteană neamurile mari ale boierimii noastre. Desele nemulţumiri şi chiar răscoale ale răzeşilor din Ţinuturile Orheiului şi Sorocăi, până la ultima mişcare a lui Hâncu, Durac şi Hăbăşescul, împotriva lui Duca Vodă însuş, arată şi ele viaţa mai puternică şi mai plină de conştiinţă ce se întâlnia dela o bucată de vreme aici

Şi odată cu întinderea marii proprietăţii boiereşti, odată cu mărirea rolului politic şi militar al răzeşilor din mijlocul codrului despre Nistru, şi târgoveţii Moldoveni din aceste locuri căpătau o mai mare însemnătate. Anarhicul stat cătăcesc, fără ceva din alcătuirea unei ţări obişnuite, nu putea să deie în aceeaş măsură ca Polonia, din care se desfăcuse prin răsvrătire, o activitate ne-

1. *Ucraina moldovenească* An. Ac. Rom. t. XXXV 1913; p. 349—350.

gustorească la Nistru: pornirea luptătorilor lui Bogdan şi Timuş Hmilniţchi, ţărani ridicaţi împotriva unor domni de pământ lacomi şi vanitoşi, atinsese duşmăneşte şi pe acel «orândar» evreu, cârciumar, arendaş de moşie, arendator de vaduri şi poduri, prin care se înfăţişă, cu dânsul urît al deosebirii totale de lege, această apăsătoare stăpânire. Un timp pentru negustorii dela noi, Români şi Greci, a fost tot răgazul să-şi întindă afacerile peste Nisiru şi să colonizeze târguşoarele aşezate la trecători, în faţă cu târguşoarele noastre de dincoace, mai vechi.

***[1]

La această dată i se găsise înlocuitorul, care nu era altul decât însuş Domnul moldovenesc.

Turcii îl aleseseră pentru străşnişia lui crudă, despre care vorbesc cronicile cu mânie. In adevăr, în Ucraina Sultanului era o desăvârşită anarhie. Pe Grecul Stamatello sau,pe ruseşte, Stamatenco, îl înlăturase însuş Hatmanul Gheorghe; dregătorul său Taraşenco spânzurase pe căpitanul de Nimirov, unul din târgurile cele mai însemnate ale provinciei. Trebuiă o mână tare.

Duca Vodă fu chemat la Poartă, şi mulţi credeau că motivul nu e altul decât plângerea lui Ştefan Vodă, pretendent muntean, căruia-i făgăduise pe fiică sa fără a se ţineà de cuvânt. Ei fură miraţi când aflară cele petrecute la Constantinopol. Incă din ziua de 25 Iunie 1681 s'ar fi hotărât unirea Ucrainei cu Moldova subt sceptrul lui Duca. La 22 sau 23 Iulie el sosia în oraş împărătesc, dar fără sunet de trambite, şi la 26, ca şi pe urmă, la 1 August, avea audienţă la Vizir, iar la Impăratul însuş care-l cunoşteà bine abia la 12 August. Plecând dela palatul său, cel frumos şi mare, pomenit şi mai târziu, «dincolo de Poarta Mării, care se deschide în cartierul zis Fanar» şi cu vedere asupra postului, el înaintă solemn pe străzile pline de lume, încunjurat de două sute de curteni cu calpace şi caftane lungi, între cari «husari ai străjii sale« (*husrri di quardia)* şi alţi slujitori. Domnul însuş, om cu apucături măreţe purtà o «haină mare după moda Veneţiei», din brocard cu fond alb şi flori de aur, căptusit cu blană de soboli Călărià bine şi făcea impresie. O mulţime mare de Greci îl urmà, mândri de acest alaiu al legii şi naţiei lor.

1. Ibidem p. 354—355

După îmbrăcarea cu caftan, de care se mai împărtăşiră şi optsprezece boieri, pe când opt Cazaci primiau numai «şarvanale» şi calpace, el întră la Sultanul, cu Vizirul, cu Aga Ienicerilor, cu Caimacamul Ţarigradului şi alţi Viziri şi primi din mânile împă răteşti sceptrul nouăi stăpâniri,—de aur bătut cu pietre scumpe. Ca şi ambasadorii străini, luă masa cu Vizirul şi, ca şi aceştia, cărora li se arătă astfel ce plină e haznaua, fu de faţă la plata ostaşilor. Api ieşi în curte, unde-l aştepta calul dăruit de stăpân, şi trei sute de ceauşi în mare ţinută, pe lângă treizeci de peici, de paji ai Sultanului, în haine roşii cu aur, cu văluri argintate, cu halebarde şi pene de argint la turban, cam aşa cum îmbrăcă Radu Vodă Mihnea pe aprozii săi din Moldova.

Se prevedea întoarcerea Domnului la 25 August. El nu zăbovi prea mult, ieşind din Constantinopol la 27, cu alaiu mare. Era zorit să puie rânduială în acea primejdioasă ţară de hotar, în care nici cei mai îndrăzneţi dintre Turci nu voiseră să primească favoarea şi greutatea de spahii. Făcu întâiu un Caimacam—aşa cum făcuse în zilele sale Iurie Hmilniţchi cu Stematenco—şi alegerea sa căzu asupra altui grec Postelnicul al doilea Iani sau Iene, care, adăugându-şi la nume o dezinenţă căzăcească, se chemă de acum înainte Drăghinici. Apoi plecă însuş, de sigur cu un neobişnuit alaiu de stăpânitor, menit să impuie noilor săi supuşi, acolo, peste Nistru, în Ucraina. Şi aduceà vestea bună că Impăratul din Ţarigrad nu cere vreun bir, ci numai, la întâmplare de războiu, ajutorul de oaste, ca astfel *Cazaci liberi, pe cari Poarta vrea să-i adune acasă, rămân pe locurile lor în situaţia în care ar fi fost făcută spahiilor meniţi să-i înlocuiască.*

***[3]

Poate că Mohilă „polcovnicul Movilă", care înlocui Hătmănia Cazecilor Ucrainei pe Cunitchi, ucis pentru neizbânda în Bugiac era un Moldovean, din neamul domnesc cu acest nume, vreun fiu al lui Bogdan feciorul Ieremiei care, întors dela Turci, se sfârşi între Poloni, prin castelele surorilor sale, aşa de bine măritate. Până în anul 1685, în toată Domnia lui Dumitraşcu Cantacuzino şi până la aşezare în Scaun a lui Constantin Vodă Cantemir, „titulaşul" Ucrainei rămase alipit de numele stăpânitorilor Moldovei.

3. Ibidem 359—360.

Dar atât şi poate creşterea emigraţiei româneşti peste Nistru, în târguri şi oraşe,—„fugiau oamenii la Ucraina peste Nistru, şi nici zlătarii nu puteau să i oprească" rămase din efemera unire cu Moldova a teritoriului ucrainian dintre Nistru şi Bug. Peste vreo sută de ani ofensiva rusească, biruitoare asupra Turcilor, ,era să ieie în schimb pământul românesc dintre Nistru şi Prut, târînd colonişti străini după dânsa.

Noi am fi datori, cred, să urmărim rămăşiţele acestei expansiuni, care a făcut ca timp de doi ani Nistrul să fie apă moldovenească şi a dus plugurile româneşti până la peşte ile de stâncă deasupra Bugului. Ruinele dela Nemirov, Ţicanovca Raşcov—dacă mai sunt aşteaptă, ca şi b sericile din Sobotot şi Cehrin, cercetori pi oşi, cari se caute răbdător urmele unor înaintaşi în multe privinţe mai fericiţi decât noi.

X[1]

Sub titlul de „alte acte basarabene" dăm un număr de documente şi scrisori cari sunt menite mai ales să arăte îndelungata persistenţă a limbii româneşti şi chiar a celor mai vechi formule, în părţile, de peste Prut. Sunt aici foi de zestre, zapise cu privire la bani împrumutaţi, învoeli de moşie cari nici într'un chip nu arată să fie dintr'o ţară supusă altei cârmuiri şi expusă altor înrâuriri. Judecătoria din Hotin primăria din Foleşti întrebuinţează prin anii 1820—30 „moldoveneasca" veche, tot mai incult dialectală, ca limbă oficială, având o uneori şi pe peceţi.

De mare interes sunt cele patru scrisori particulare, cari merg şi pînă la 1871. Influenţa rusească se mărgineşte la câţiva termini în scrisoarea bătrânului. Fostul şcolar dela „gimnazia" din Chişinău întrebuinţează, într'o ortografie cuminte, care vădeşte cetirea de cărţi romîneşti mai nouă, literele latine. El ţine să se preţuească bunul lui stil românesc. Până şi notele satirice despre felul cum profeserul cel leneş, cu două, trei lecţii pe an, făceà astronomie la Universitatea din Chiev şi cum unul din cei trei studenţi ai săi, ssriitorul, ajunsese oaspete permanent, cu plată lunară, al Observatoriului şi suplinitor al savantului său învăţător, sunt note preţioase de viaţă culturală în Rusia, aşà cum s'au împărtăşit Românii de dânsa.

1. Iorga N. *Din ţinuturile pierdute Boeri şi razăşi în Bucovina şi Basarabia în cele dintîi decenii după anexare.* An. Ac. Rom. LXXXV 1913 p. 76.

* * * [1]

Să nu uităm încercarea versificată din 1842, menită și tiparului, destacerii în broșuri, „fără plată", la „dughiana lui Carabetu din Bălți". Tendința de a ponegri pe un boier dint'o cunoscută familie—am suprimat eu numele— e vrednică de condamnare; forma e atât de trivală adesea ori, și de multe ori atât de banală, încât am crezut zadarnic să copiem dintr'însa mai mult decât ce se va găsi aici, dar limba corectă și versificația exactă, dat fiind mediul. vor găsi fără îndoeală prețuire.

O încercare de satiră în Bălți (1842).

Nr. 1-iu. Jurnalul pe luna Iulie.

După tipărire, să vor găsi la dugheana lui Carabet den Bălți fără plată

Averia anul să cînsteşte, mintea îi neprețuită,
Cea întâiu de la noroc, al doilea dela natură:
Slava, lauda și cinstea, ocara, hula, mie îmi pare
Se pot toate agonisi dintr'o singură purtare.
Un brodiag, fugit din Dorna, lângă Ciuhur s'au oprit,
Pe moșia Zăicanii el morar că s'au tocmit,
Rupt, ferfeniţos cu totul, de foamete leșinat:
După vreme pribegitul tot năcazul a uitat,
Căci din nume o Țigancă în moară cum a întrat,
Al nostru morar de dânsa turbat s'a amorezat.

. . . . . .

Chiruș, un boeri pre bun, de la Hot'n din Țănut,
Intr'o ză în satul lui îndată cum l'au văzut,
Vrând să-ș facă el pomană cu acel nenorocit,
L-au luat pe lângă dânsul. . . . .
Se lasă el ca să-l prăde, căci avea el mari averi. . .
La anul 820 vara lagaru s'au așezat
Supt comanda luiJultuhin, la Cobolta, lângă sat:
„Vâră 'n ladă Tudurachi, din banii ce-a fost prădat",
Cumpărându-și băutură, marchitan s'a apucat, —
Căci soție de bun neam, de boeri, el a luat,
Ba încă pe lâng'aceasta; bună zestre-a căpătat.

. . . . . .

1) Ibidem p. 84—86.

Oarecând el la Moldova, ciocoiu slujind el la masă,
La o casă prea-bogată, la Catinca Ghiculeasă,
Pentru slujbă răsplătire, în posesie i-a dat
O moşie, Zăicanii, şi copii i-a botezat.
In vănza ea însă el, făcând multe tâlhării,
Jultuhin s'au mâniet şi i-au dat lui palce mii.
N'a scăpat numai cu-atâta, ci şi'n fieră că l-a pus
Şi ca pe-un arieştat cu strajă în ostrov l-au dus.
Din marchitănie însă bani destui a câştigat.
După ce-a scăpat din ostrov, norocul l-a ajutat,
Cumpărându-şi cai, căruţă şi ceva mai îmbrăcat,
Ajutat de multe feţe, el în boeri s'a băgat,
Făcându şi iarăşi Chiruş pomană de a luat
O mică posesioară, ba şi boi din plug i-a dat.
Ajutat el dar de soartă, porecla-l cam ruşinà
Şi s'a stăruit cu totul familia a-şi schimba.
De unde era „Vâră 'n lodă" s'a numit el. . . .
Mai pe urmă, după vreme, mai cu bani şi de pomană,
L-au făcut ea şi pomeştic, om acum băgat în seamă,
Dându-i lui o moşioară, numită ea Pociumbenii. . . .
Tot în acea vreme opeca opecun l-a rânduit. . . .
La două averi bogate. . . .
Ba încă pe lâng' aceasta şi ruşfeturi a luat
Şi cu-asemene mijloace s'a făcut şi tamazlâc.
Damblagiu, îi pier vitele: o Ţigancă fuge.)
Şi ca un leu sălbatec cu glas mare el răgea.
(Iubia Ţiganca.)
Fiindcă şi el pe dânsa sufleteşte o iubia,
Incât într'o groapă de pune mistuită o ţinea.
Se poartă ca un nebun, care „la vrâstă de şasăzeci ani şi-au descoperi: talantul supt nume de poet".
Scrie tot stihuri, silindu-se rifmi numai a potrivi
Dar a lui stihuri aşa de bine întocmai ele se potrivesc,
Căci tot aceia poţi înţelege ca de la gâşte când gâgâiesc:
Atuncea el crede că-i învăţat şi c'ar fi om de idei mari,
Când el, mă credeţi, nu vredniceşte a fi măcar un prost pălămariu
Ba încă ar vra să critici a face, pe toţi ocărăşte en général (obşteşte),
Când lui nimică nu îi lipseşte ocara elu-i în original.

Dar nu-i de merare, ci așa este, precum proverbul lămurește,
Zicând că râsul el te tot râde, batjocura iarăși te batjocurește.

E „hotărît de a scrie donos vracebnii uprava".
Totul mai mult mă oprește, caratul, secere-acum,
Nu sânt slobod de a scrie, să mă credeți, nici de cum;
Dar pe luna viitoare vă făgăduiesc cinstit,
Mai luând ceva știință, c'oiu scrie tot lămurit.

„In al doile Nr. va urmà prelungirea mai pre larg, asemenea și neajunsurile acestui nr."

XI[1]

Familia Oatul.

In Maiu 1912, făcând să se vadă marele număr de documente moldovenești cari se ascund în familiile boierilor scăpătați sau căzuți la înstrăinare, ori în ale răzășilor, așa de mulți și încă destul de puternici, ai «oblastiei împărătești», deslipite de teritoriul românesc cu organizație proprie la 1812, arătam nevoia ce este ca, până nu se pierd ori nu se depărtează pentru totdeauna aceste prețioase urme ale trecutului nostru comun, am avea datoria să le descoperim și, dacă nu să le aducem aici, unde se pot păstra cu pietate, măcar să le copiem și să le dăm la lumină, necruțând pentru aceasta nici o jertfă.

Imprejurările au făcut să nu se poată da urmare acestei dorințe. Dar alte împrejurări îmi dau necontenit dreptate, dovedind că în adevăr peste Prut documente ale vechii Moldove sunt cu grămada. In toamna aceluiaș an au apărut, între altele, acelea ale familiei Iamandi, ramură basarabeană. Acuma, prin bunăvoința aceluiaș Român cu deplină conștiință națională, putem înfățișa pe ale familiei Oatul, în a cărui colecție se amestecă și una cu mult mai veche și mai însemnată

Tot în memoriul din Maiu 1912, semnalam păstrarea limbii românești, a formelor stilistice românești, a legăturilor cu Moldova până la 1830 și după acea dată. Actele ce mi s'au trimis acuma sunt o nouă întărire a acestei aserțiuni.

La 13 Maiu 1825, își făcea testamentul în Botoșani, având

1. Iorga N. *Nouă documente basarabene.* An. Ac. Rom. t XXVI. 1914 Pag. 931- 933.

ca martori pe duhovnicul ei Vasile, pe preotul Ilie dela Sf. Nicolae, pe tovarășul acestuia preotul Dimitrie, pe un călugăr (?) «Ananie Calistru», și, ca doveditori mai de cinste, «ipochimeni cinstite», pe protopopul botușănean, «Ilie iconomu și protopopu», și pe Vlădica dela Păpăuți, «Inochentie Iliupoleosu», căruia Mitropolitul Veniamin îi zice «Frăția Sa», bătrâna Tălpoaie, sau, cum se iscălește cu mâna lui Vasile, puindu-și și pecetea cu vulturul și inițiala familiei, «Rarița Talpă».

Insărcinând pe «clironomi» să-i facă sărindarele — dar numai în marginile putinței, căci, altfel, «nu-i sălescu, ca să nu rămâi sufletulu meu însărcinatu, și a loru» , ea arată că stăpânește a treia parte din Dubiceni (Hîrlău), parte din Molcăuți (Soroca), rămasă dela sora Smaranda, parte din Peribicăuți, parte din Hărădăuți, parte din Cochinleni,—toate trele moșiile în ținutul Hotinului,—casele din Botoșani, lângă Sf. Nicolae, «în mahalaoa Sfântului Ghieorghie», al căror loc îl ține în copărtășie cu sora Vitoria, —pe lângă o icoană «cu corona poliită cu auru», o candelă, o «farfurie de argintu cu doi linguriți și cu șasă zarfuri», și patru șiraguri de mărgăritar. Ca moștenitori desemnează pe nepotul de soră, Ștefănachi, pe «nepoții clironomi a răps. Ștefănachi Theohari» (era și un Constantin, care, locuind, din 1820, cu soția, la dânșii, n'o cercetase la boală «cumplită», «ci mă pedepsăm într'o odăiță săngură»), pe sora Vitoria și fiicele ei, Ilinca și Raliță, pe «clironomii răps. nepotului mieu din soru-me Safta», pe nepotul Stolnicul Dimitrache Oatu, și pe nepoții Enăcachi și Iordachi Oatu, pe «hinii, nepoții, fiei răps. Spat. Ștefanu Gherghelu», iar, ca danii la lăcașuri sfinte, întâlnim cei 400 de lei «o parisăi la mănăstire Niamțului». Dumitrachi Oatul rămâne epitrop al însemnatei averi, așezate în cea mai mare parte dincolo de Prut; el o va îngropa cuviincios, «întinzându mâna către săracii norodului», puind «pe mormântulu meu piiatra ci esti săpată cu numili mieu înu bisărica Sfântului Nicolai» și făcând sărindare la biserica dela Talpă (Hârlău), la schitul Goroveiu și la bisericile botușănene. «Și limba mè prinu viu cuvântu au grăitu și mai multu unu lu asupra altui să nu să întinză cu orici felu de pretenții și răzvrătiri, în cătu pentru celu mai micu lucru, pentru că eu cu dreptu lucrulu meu ceia ce amu voitu, aceia amu și făcutu: pricini și gudecăți în urmă nu voești a rămânè sufletulu meu, ci toți să rămâi mulțămiți».

Pe acel timp Iordachi Ostu, Serdar, era amestecat în administrația poștelor Moldovei, prin aceste părți botușănene, cum se vede dintr'un interesant ordin al Vistieriei către Vornicii locali, dat în vremea când bătrâna își făcea ultima diată.

XII [1]

Războiul Crimeii, evacuarea Principatelor de trupele rusești care începuseră un nou război cu Turcia, ocupând pământul ce ni mai rămăsese, aduseră o nouă manifestare a sufletului românesc în Basarabia, una care s'ar fi putut aștepta cu greu după ce preocupările „moldovcnești" acolo ajunseseră acum, în scăderea lor, la gramatica „vlaho-moldovenească" a lui Hâncu și la „Alcătuirile" lui I. Sârbu.

Cântând „Moldova", „țara frumoasă", „pământul bun și îmbielșugat",

Cu păduri multe și dese,
Cu izvoare bogate,

unde e mândru că străinul „inima-i sare din loc" când vede „Moldoveanca" din care va face soția lui, — poetul de la Chișinău nu înțelege decât coltul său basarabean, și doar dacă într'una din puținele lui fabule originale, „Străină floricică", el arată în chip ascuns, că inima lui doria o mai largă patrie:

O, crinule, ce-ai pățit?
De ce-așa te-ai veștejit?
Unde ți-i mireazma, frate?
Au doar nu plouă de-ajuns?
— „Aleu", crinul a răspuns,
„Sînt în străinătate".

In prevederea putinței unui alt viitor, dacă nu va vibra cântărețul de la 1862 al asestei dureri, care pare a-și fi încheiat peste puțin zilele tulburate și amărâte — căci și fără influența unei atmosfere pesimiste din literatura contimporană rusească, el se pare a nu fi gustat mult fericirea lui—, se va găsi cine să exprime un nou și cutezător ideal!..

Nu tînărul „Basarabean" (născut la Crestinești Hotinului în 1836) Bogdan Hâjdău, viitorul Bogdan Petriceicu Hâjdău) de unde

1. Iorga N. *Continuitatea spiritului românesc în Basarabia.* Iași. 1918. Pag. 22—27.

B. P. Hasdeu), care-şi făcuse studiile la Harcov, într'un mediu cu totul străin, de a trebuit să-şi înveţe din nou limba părintească, pentru a-i aduce pe urmă aşa de mari servicii, ca învăţat şi chiar ca poet. Stăpînit cu desăvârşire de spiritul satiric, demonic al „inteligenţei" ruseşti de atunci, care avea ca model existenţa tragică a unui Puşchin, a unui Lermontov, despreţuind viaţa în sine prea mult ca să-şi poată recunoaşte în relativităţile zădărniciei şi uriciunii ei o chemare, el venia, abia după realipirea la Moldova a celor trei judeţe de jos ale Basarabiei, în 1856, pentru a începe o carieră mare şi tulburată de pasiuni ca judecător la Cahul. Ziarul plănuit de el în frămîntările pentru construirea unei ţeri unite şi liberale, România, având un program potrivit cu aspiraţiile tineretului din Iaşi pe acea vreme, n'a apărut niciodată, iar cele d'intăiu publicaţii ale aceluia care se înfăţişa ca un genial prinţ exilat, întors în moştenirea sa pierdută, „Foaia de istoric romînă", n'avea în sine nimic special basarabean şi prea puţin chiar în legătură cu nevoile societăţii pentru care apărea. Am dat în Istoria literaturii, III (p. 298), dovezi despre foarte slaba cunoaştere a limbii înseşi în care era redactată revista, care cuprindea totuşi cea d'intăiu dovadă a unei erudiţii incomparabile şi a unui spirit cu totul superior.

Altfel e cu Stamati. Bătrânul, care trecuse de vrâsta în care se poate cere omului o adaptare la împrejurările noi, reincepe încă din 1853, fără îndemn, se pare, ci din propria dorinţă de a folosi naţiei sale în noul pas înnainte pe care-l făcea, colaboraţia sa la publicaţiile moldoveneşti: almanahuri, calendare. Bucăţile pe care le alege pentru aceasta, revisuind şi întregind, transpuind adesea în alt spirit lucrări mai vechi, au un caracter istoric luptător. E vorba de gloriile, ce nu se pot uita, ale Sucevei, de fiica lui Decebal, de stejarul care, „nenorocos", „tovarăşi n'are", ci este ca

...recrutul ce cu întristare
Păşind la strajă, stă singurel.

— apolog în care nu se ascunde poate numai isolarea anilor săi cărunţi. Şi, când, la 1867-8, stăruinţile harnicului Codrescu, care păstra din luptele pentru Unire şi libertate tipografia ziarului Buciumul Român, îl fac, în preajma morţii, să se hotărască a publica, supt titlul de „Musa Romăneâscă" (nu: „Moldovenească) — din

care a ieşit, de pe urma încetării lui din viaţă, un singur volum,— o sumă de scrieri, în versuri şi prosă apar, dovedind ce schimbare adusese noul avânt naţional în sufletul acestui sânguratec şi uitat[1].

„Desţeratul din Moldova în copilăria sa", care cerea la 1863 „clasă de studii naţionale la gimnasii" (p. 525), nu mai cântă pe vechea „lăută a Moldovei' care „ţinea hangul la oaspeţele Domnilor", ci se gândeşte la Vrancea liberă, la Roman de acolo, eroul „Daciei", la „Daco Români", la „scumpa noastră ţară Daco-Românie" (p. 37). Dorul de patrie va fi dedicat, în 1861, „României", şi motto cuprinde această „doină veche"—şi nu prea veche —a „unui prisonier la Tatari", căruia şi fumul ţării sale i se pare dulce şi mirositor":

Am fost şi eu Român
Dar m'am făcut păgân,
Căci, tânăr fiind,
Bietul mieu pământ
De Tatari călcat,
Ei sclav m'au luat.

De-acum numai moartea
Să mă scape poate
De păgânătate (p. 60)

Şi, ca să arăte robul că măcar pentru urmaşii săi pot veni alte zile, el îmbracă lupta între romanitate şi slavismul rusesc în frumoasa alegorie poetică a lui Dragoş tinerelul Domn român, Făt-frumos moldovean, care merge să răpuie, în adăpostul lui de la Cetatea-Albă.

—cetatea de doi zmei păzită—,

pe păgânul (p. 33) Vronţa uriaşul, care ascundea acolo „Dochia răpită", fărâma „basarabeană" a Daciei.

---

1. Dată de 1868, pe care o scotea d. Bogdan-Duică indirect, se află pe foaia de afară a cărţii: „Iaşi, Tipografia Buciumului Român 1868". Pe dos e lista editurii în 1867. Preţul cărţii era de 6 lei noi, jumătate de galben.

XII [1]

Cel d'intăiu lucru de care trebuie să-şi dea sama Basarabeanul care intră în România mai veche este că nu trece un hotar despărţitor de neamuri, ci se întoarce în acea Moldovă întreagă de odinioară, de care la anul 1812, printr'o faptă de cotropire, de pe urma unui războiu purtat între Ruşi şi Turci, fără ca Romînii din Moldova să fi amestecaţi într'insul şi să se fi făcuţi vinovaţi de vre-o înfrîngere, aşa încît să poată fi pedepsiţi printr'o despoiere, Ţarul Alexandru I-iu a desfăcut judeţele moldoveneşti care sînt între Prut şi Nistru şi le-a numit după un nume care era la început numai al părţii de pămînt de către Dunăre şi Marea Neagră, Basarabia, adecă stăpînirea vechilor Domni din Argeş, din seminţia lui Basarab.

După cîte s'au spus de la o bucată de vreme şi în Basarabia, cu atîtea prilejuri, şi după cîte se spun în fiecare zi de ziarele care sprijinesc cauza cea bună şi dreaptă a neamului întregit, ştie acum fiecare, — dacă a ţinut în mînă o carte sau a petrecut cu ochii o foaie — că *Moldovean* şi *Romîn* nu sînt două lucruri deosebite şi că Romînii din Moldova se chiamă aşa şi acum după numele Domniei care a fost odinioară şi care după deslipirea Basarabiei a mai dăinuit pînă la 1859, cînd bunicii acelor ce trăiesc astăzi au unit principatul Moldovei cu principatul Ţării-Romîneşti în Romînia de astăzi. S'au spulberat toate poveştile cele vechi răspîndite de oameni cu interese vrăjmaşe poporului nostru că un neam de oameni ar fi la stînga Prutului şi alt neam la dreapta lui, un neam la Chişinău şi altul la Iaşi, un neam la Reni şi altul la Galaţi, un neam la Chilia şi altul la Dobrogea romînească şi că de-o parte s'ar vorbi un graiu şi de alta alt graiu, prinzînd cel de la noi cuvinte care nu se găsesc la Romînii de dincolo de Prut şi pe care aceşti Romîni nu le-ar putea primi pentru că n'ar fi în stare a se lipi de vorba lor de pînă acum. Ştie oricine că, atunci cînd oamenii din fruntea Republicei Moldoveneşti au chemat oastea Regelui Ferdinand, şi mai tîrziu, cînd Sfatul Ţerii a hotărît să nu mai fie hotar între Romînii atîta vreme desbinaţi ai Moldovei de pe vremuri, ei s'au unit iarăşi pentru a străbate albia cea veche,

1. Iorga N. *Călăuza în România Veche pentru fraţii basarabeni* Buc. 1919. pag. 3–5.

şi, cum se întîmplă de câte ori cursul cel puternic nu mai întîlneşte o piedică, el va înlătura necurăţenia care s'a putut îngrămădi pe vremuri, cînd şuviţe neputincioase se tîrau numai în două albii îngustate

Sfaturile pe care, ca învăţător al tineretului în Regatul romîn şi ca lucrător pentru unirea tuturor Romînilor, mă simt dator, şi după îndemnul miniştrilor basarabeni, să le dau acelora dintre fraţii de peste Prut cari vin să cerceteze oraşele noastre şi să se aşeze pe băncile Facultăţilor noastre ca să trăiască împreună cu noi, n'ar putea fi înţelese, oricît m'aş trudi să le pun la îndemîna tuturor, dacă de la cetitorul însuşi n'ar putea porni acea înţelegere deosebită care nu încălzeşte numai, ci luminează în acelaşi timp. Cu gînd rău sau cu sufletul rece atîtea din lucrurile care se vor spune aici s'ar putea să nu pătrundă, sau să fie judecate altfel de cum se spun după adevărul însuşi al faptelor.

Binevoiască deci acela în mîinile căruia va încăpea această cărticică să se curăţe de toate cele ce i-ar fi rămas din vechile învăţături răuvoitoare ale străinului, menite numai să ne înjosească să ni slăbească neamul, şi, pe urmă, ca şi cum n'ar fi învăţat nimic din cele mincinoase şi stricătoare, să se apropie de ceia ce se înfăţişează aici, cu acel suflet fără prihană care este de nevoie pentru a-şi folosi lui însuşi.

XIII [1]

XVII-e XVIII-e Siècles.

Au commencement du XVII-e siècle, un fait historique d'une très grande importance intervint pour changer les conditions dans lesquelles vivait la population roumaine entre le Pruth et le Dniester. Le voici:

Répondant à l'attaque, pendant longtemps victorieuse, de la coalition chrétienne contre l'Empire ottoman, les Turcs s'avisèrent d'établir, non seulement dans la Dobrogea, que traversait leur voie militaire vers le Nord, contre la Pologne et, plus tard, contre les Moscovites, mais dans cette Bessarabie méridionale, où les janissaires tenaient garnison dans les trois places fortes d'Ismaïl, Chilia

1. Iorga N. *La vérité sur le passé et le présent de la Bessarabie* Buc -- Paris. 1922, pag. 34.

et Cetatea-Albă, des Tatars nogaïs, importés de Crimée, auxquels on assigna des habitations au milieu des Moldaves jusqu'à la hauteur de Căuşani et même au-delà.

Ce fut désormais un continuel sujet de préocupations pour les princes moldaves, qui, d'un autre côté, devaient résister aux incursions répétées des Cosaques du Dniéper. La guerre ayant éclaté entre le Sultan et le roi de Pologne, on s'imagine l'état auquel furent réduites ces régions florissantes jusque là et que le prince de Moldavie, leur maître, n'était plus en état de défendre.

Heureusement la population de frotière avait une force de résistance tout-à-fait extraordinaire. Il faut ajouter un esprit d'indépendance peu commun, qui, dès la fin du XVI-e siècle, faisait que les habitants, soldats de génération en génération, des territoires d'Orheiu, Soroca et Lăpuşna profitaient de la première occasion venue pour amener, contre le prince siégeant à Jassy, des prétendants appartenant à la caste militaire des aventuriers. Toute une série de ces jeunes princes, qui finirent pour la plupart d'une manière malheureuse, furent élevés sur le bouclier par cette population dont les tendances à la révolte devinrent proverbiales. Du côté du Pruth, oú il y avait la grande forêt de Chigheciu, s'étendait, sur les deux côtés de la rivière, un autre centre de résistance contre les Nogaïs du Boudschac, de cette Bassarabie méridionale, et pendant deux siècles ces habitants de la forêt, ces „Codreni", donnèrent, non seulement maille à partir à leurs voisins musulmans, mais aussi des matériaux de légende à la chanson populaire.

XIV [1].

1917 *27 Iunie.*

La redacţie vine Murafa. E maior în rezervă. Advocat, şeful mişcării moldoveneşti în Basarabia. Un om impunător, tăcut. La comparaţia cu Bucovinenii, cari aveau formele culturii naţionale, dar nu şi sufletul, el spune: „şi sufletul uneori se înăbuşă".

19 Octombre.

Un număr de ofiţeri basarabeni, între cari Cazacliu, au plecat să proclame la Chişinău autonomia Basarabiei.

1) Iorga N. *Memorii.* 2 vol. 1931. passim.

3 Novembre

Un Basarabean vine să mă întrebe despre vechea economie a țării sale. E sigur că autonomia a fost proclamată la Chișinău, participând și Ardelenii. Pământurile se pun la dispoziția locuitorilor. Se cere „oastea moloovenească", cu „ofițeri moldoveni".

4 Novembre.

Un Basarabean vine să-mi aducă darea de seamă pe care a transmis-o ziarelor despre actul de autonomie dela Chișinău. Vorbește greu românește și e așa de emoționat! Spune de o mare bibliotecă pe care a strâns-o cu banii lor și, când îi ofer cărți multe, el crede că e pe plată și adaugă că astăzi nu au de unde da atât. Mă asigură că în armata a IV-a e o întreagă divizie de Basarabeni cari vor duce războiul, hotărât, până la capăt.

13 Novembre.

S'a alcătuit Comitetul ostășesc central al Basarabenilor. Un foarte simpatic ofițer vine să-mi ceară un loc de Adunare la Căminul basarabean întemeiat de mine în 1912.

27 Novembre.

Intâlnesc lângă Hotel Traian pe Țanțu și Pelivan, cari vin din Basarabia. Ei confirmă că garnizoana și dezertorii din Chișinău sunt maximaliști dușmani.—Și ce li puteți opune?—Forța morală. —N'ajunge. (Ei îmi explică atunci că au început să-și organizeze oastea, că au baterie de artilerie și cavaleriști).

In Basarabia, pentru Constituantă au ieșit maximaliști. Românii n'au prea votat. Alegerile au fost dezordonate. „Dar nouă nu ne pasă de Constituantă; viața noastră politică e deosebită".

16 Decembre.

Pelivan vine la redacție, în uniforma lui de căpitan al armatei moldovenești. El admite că în Basarabia e rău: „dar nici așa de bine cum se crede, și nici așa de rău cum se crede '. De la stabilirea Guvernului celui nou s'a produs multă schimbare prielnică. El a venit cu Christi, om cult care vorbește franțuzește și italienește și care, prevenit contra României, e acum încântat de ce a văzut aici,—ca să capete un împrumut. Brătianu li-a acordat o scurtă,—de sigur prea scurtă—audiență.

1918 *1 Mart*

Primirea la Institutul Anatomic a celor doi „copiĭ ai Basarabiei", întâmpinați mișcător de Poni, e foarte duioasă. Amândoi, mai ales Inculeț, vorbesc bine, aproape fără șovăire. Sunt foarte aplaudate pasagiile care arată că opera desrobirii a fost săvârșită de țărani.

In asistență, mulți politiciani, cari nu simt nimic.

Mi se cere să vorbesc. Spun atât: „Ni-ați venit la o mare durere și ni aduceți o mângâiere mare".

25 April

Din Basarabia vine maiorul Pântea, fost ministru de război acolo. Tipic țăran, cu foc în inimă și în glas. Arată cum a fost și osândit la spânzurătoare, cum a scăpat din pivnița unde era închis până la execuție. Se indignează la gândul că li se trimete cineva de aici, Stere, care spune că totul s'a făcut așa miraculos în două zile.

Ii pare greșită măsura care înlătură rubla Cherenschi. Mulți țărani vor rămânea săraciți. Ca ofițer și neavând autorizație, nu poate aduce la cunoștința Guvernului român.

El crede că ofițerii ruși nu sunt primejdioși, că unii cari-și caută numai de petreceri.

13 Iulie.

Ciobanu spune că situația în Basarabia nu-i place. Se urmărește cu orice preț centralizarea. E vorba să se numească de la centru corpul didactic cu prilejul naționalizării Invățământului. Directorii trec drept politiciani conservatori. La Constituantă n'ar ieși nici unul. El s'ar gândi să demisioneze. Unui ministru i-a spus fățiș că, dacă cei de aici ar fi trăit în împrejurările celor din Basarabia, poate de mult nici unul nu ar mai fi Român. De ce atunci bănuiala și spionagiul contra Basarabenilor?

1 Sept.

Seara, vin la mine, pentru lămuriri asupra originii proprietății agrare în Basarabia, Halippa, Ciugureanu și Inculeț. Acesta povestește cum Saint-Aulaire i-a sfătuit să nu ție la Basarabia autonomă, prea slabă, neorganizată. Va trebui să cadă la România sau la Ucraina. De România o leagă trecutul și limba. Aliații sunt pentru unirea cu România, care a sacrificat, și nu cu Ucraina, care va fi pedepsită pentru că a trădat, încheind cea d'intâiu pacea.

XV [1]

Comemorarea Unirii Basarabiei (1931)

Cuvântarea d-lui prof. N. Iorga.

D. N. Iorga: Domnule preşedinte, domnilor deputaţi, iau cuvântul târziu şi trebuie să arăt în ce calitate il iau: îl iau în calitatea aceluia, care a avut nemărginita fericire de a anunţa dela tribuna Camerei, că şeful de atunci al guvernului românesc, d. Vaida Voevod, căpătase la Londra recunoaşterea internaţională a dreptului nostru sfânt asupra Basarabiei (aplauze prelungite, îndelung repetate)

Nu a-şi zice că vorbesc ca singurul istoric român de până acum al trecutului basarabean, ca acela care în 1912 am îndrăznit să spun aci în Bucureşti public, printr'o expoziţie în Parcul Carol printr'o serbare la Atheneu, că acelea sunt locurile noastre pe care ne rezervăm să le luăm atunci când vom putea (aplauze prelungite, îndelung repetate).

Era uşor să se spuie lucrurile acestea după ce a început marele război, dar vă asigur că era foarte greu să se spună în momentul acela.

Şi, ca acela, care am întrupat într'un aşezământ şcolar, în Casa Basarabenilor dela Iaşi, nu numai dorinţa, dar siguranţa noastră că vom fi împreună şi că în această Casă, trebuie să se crească oamenii cari vor stăpâni românește Basarabia liberă. Şi, în sfârşit, în însuşirea aceluia sub a cărui prezidenţie s'a votat cea dintâi lege agrară, legea agrară care a dat pământul românesc al Basarabiei muncitorilor de veacuri al acestui pământ, aş zice chiar creatorilor pentru cultura acestui pământ (aplauze prelungite, îndelung repetate).

Ardealul şi Basarabia.

Intre unirea cu Ardealul şi între realipirea Basarabiei este o deosebire. In Ardeal aveam a face cu un pământ românesc, cotropit dela ţeranii români, dela vechi juzi şi voevozi simpli ai ţinuturilor rurale de acolo. Basarabia, ca şi Bucovina, au fost smulse de supt steagul cu zimbru al Domnilor noştri. Aci nu se începe nici un fel de prescripţie şi nu trebuia să te aştepţi la nici o minune. Am intrat firește în dreptul nostru şi nu este putere

1) *Neamul Românesc*, 29 Martie 1931.

în lume, care să fie capabilă să ne smulgă de pe aceste teritorii.

In zilele grele Ardealul se va apăra, dacă va fi nevoie—şi nu suntem noi aceia cari să provocăm; însă nu suntem aceea cari să părăsim cea mai mică parte din dreptul nostru cel sacru (aplauze prelungite, îndelung repetate).

Ardealul se va apăra cu conştiinţa milioanelor de Români harnici şi deştepţi, scut al Ardealului, împotriva Turcilor, şi supt coroana regilor Ungariei, supt conducerea neuitatului Ioan din Hunedoara, şi se va apăra cu toate virtuţile admirabile ale poporului român.

Supt steagul de pe Nistru.

Dar, dacă vreodată ar veni vorba să se apere Basarabia supt steagul nostru de luptă pe Nistru, se vor înşira şi umbrele acelora cari au întemeiat ca pământ românesc Basarabia şi cari au ţinut-o supt flamura şi cu sabia lor secole întregi (aplauze prelungite şi îndelung repetate). Dacă mai avem nevoie de un ajutor, ajutorul acesta va veni din conştiinţa istorică a poporului basarabean. Şi, fiindcă la orice comemoraţie trebuie să fie şi o învăţătură, ei bine o învăţătură se desface din acest moment de comemoraţie a reluării Basarabiei, învăţătura aceia că în Basarabia, afară de oastea românească, afară de administraţia românească mai este ceva: este acea conştiinţa istorică veche, nezguduită conştiinţă moldovenească a ţăranului nostru (aplauze prelungite). Şi, dacă această conştiinţă se pare astăzi turburată şi adormită în unele părţi, aceasta se datoreşte marelui defect al vieţii noastre politice de după război: noi nu am ştiut reînsufleţi provinciile reunite, cum nu am ştiut însufleţi acest admirabil Vechiu Regat, prin credinţa şi jertfa căruia aceste provincii s'au alcătuit în România aceasta nouă.

Să reînsufleţim pe moldoveanul din Basarabia, să-l facem să înţeleagă că ţara este într'adevăr şi a lui, că dincolo de steagul românesc nu există nicio mântuire pentru acest urmaş al mândrilor răzăşi de odinioară. Şi, atunci, la Nistru va fi pentru noi, pentru Europa, pentru marea civilizaţie a lumii, pe care suntem chemaţi să o apărăm, un front în care om de om vor, sta alături, pentru a împiedica întoarcerea unui trecut de apăsare, de tăgăduire a dreptului şi de barbarisare politcă (ovaţiuni).

BIBLIOTECA
UNIVERSITĂȚII
-IAȘI-

TABLA DE MATERIE A Nr. 1/1931

Pag.

1. Omagiu Profesorului N. Iorga 3
2. Nicolae Iorga și Basarabia de *I. Pelivan* 4
3. Nicolae Iorga de *Ștefan Ciobanu* 5
4. Profesorul N. Iorga de *Const. N. Tomescu* 7
5. N. Iorga istoric al Basarabiei de *T. G. Bulat* 9

CU IAȘI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

BIBLIOTECA UNIVERSITATII -IAȘI-

An. III. Nr. 2 Aprilie—Iunie 1931

Arhivele Basarabiei
REVISTĂ DE ISTORIE ŞI GEOGRAFIE
A
MOLDOVEI DINTRE PRUT ŞI NISTRU

Ruşii caută metale în Moldova
(1810)

de **T. G. Bulat.**

O examinare mai atentă a împrejurărilor din Rusia ne duce la constatare că aceasta împărăţie a avut un deosebit tact de colonizare. Prin aceasta înţelegem o tendinţă de exploatare sistematică a bogăţiilor pe care le avea o ţară, oarecare, ajunsă supt stăpânirea ei. Am dat cu alt prilej, în aceasta publicaţie, exemple, cum Ruşii căutau la noi tamazlâcuri alese de oi şi specii superioare de pomi. In rândurile care urmează constatăm cum aceaşi usurpatori, ca adinioară Romanii, au căutat în ţărna noastră metale, mai mult, sau mai puţin, preţioase. Vistierul Roset Roznovanu le punea la îndemână cele necesare exploatării, şi le da şi instrucţii, să le zicem, geo-mineralogice. In Iulie 1810 se luau măsuri pentru primirea «d-lui obăr hitenfelvalter al 8-lea clas Eifeldu", care era cum se vede, un German de origină însărcinat cu explorarea ţinuturilor noastre• Ilie Kogălniceanu [1] tatăl lui Mihail,—superiorul bărbat politic de mai târziu al neamului românesc,—fu însărcinat să meargă pe la toate „acele ţănuturi unde este cunoscut, că să afla vinile metalurilor spre arătare cercetării". Se indică cele patru ţinuturi, adică acela al Sucevii, al Neamţului, al Bacăului şi al Putnei, unde „sănt şi să află metaluri de tot felul şi alte neminerale, şi cărbuni de pământ, precum s'au găsit la ţinutu Bacău" Este interesantă mărturie lui Roznovanu, că aceste izvoare de bogăţie au fost date, intenţionat, uitări, de frica Turcilor!

Se mai aminteşte de pământul pentru „sticlărie proastă ce s'au ivit la ţinut Hărlăului". Se iau măsuri pentru uşurarea trans-

1. Iorga N. *Mihail Kogălniceanu.* Scriitorul, omul politic şi Românul. Buc. Socec. f. a.

porturilor şi a exploatărilor şi se mai hotărăşte ca „d-lui banul Andronache Donici", care nu este altul decât juristul [1], să fie pururea lângă d-lui „oberhetenfervalter Eifeld"

In 17 Septembrie 1810 se comunică Senatorului că se vor împrumuta bani exploratorului din Visterie „până îi vor veni din nauntru"; Şi în adevăr, la 23 aceiaşi lună, i se dădură 300 galbeni olandezi.

La 26 Noembrie 1810 Andronache Donici îşi cerea plata, muncii sale, dela Divan. Pe lângă răsplata materială el mai solicită, pe baza descoperirilor de mine, pe care le făcuse, timp de două luni, un certificat dela Rusul, prezident Divanurilor româneşti, lucru, ce i-ar face plăcere toată viaţa sa. La 28 Sept. Roznovan comunică lui Crasno Milaşevici că s'a poruncit ispravnicului de Neamţ să se dea lui Eihfeld câte „8 plăeşi călări, şi înarmaţi care să-i poarte de grijă a-i schimba pă toată săptămâna". In ziua următoare se vesteşte că s'a dat ordin ispravnicului de Suceava, să ia măsuri, să facă patru bordeie „spre şidere oamenilor ce au să lucreză la apa Ursului pentru aflarea metalurilor".

Că această tentativă de exploatare sistematică a dus la oarecare rezultate se constată şi din faptul, că muncitorii—robi oarecum—primesc scutiri de dări! Interesantă şi declaraţia din 1811 a aceluiaşi Roznovan, că în apele Moldovei n'au fost căutatori de aur, dar că în Ţ. Romanească au fost şi „sănt" aurari.

Lucrările au continuat până târziu. La 7 Aprilie 1812, Roznovan întreba dacă mai este nevoe „a să afla acolo purtători de grijă pe lângă lucrătorii metalurilor". Iar la 13 August acelaşi an, după încheerea păcii deci, se comunica prezedentului Divanurilor, îutr'o formă, de oare care mândrie, că cei 1440 lei care au fost împrumutaţi „oberghiter veralterului" s'au întors înapoi a Visterie. A fost prin urmare o muncă continuă de doi ani de zile şi care de sigur, a adus la rezultate pe care deocamdată nu le cunoaştem!

---

1. Rădulescu Andrei, *Juristul Andronachi Donici* An. Ac. Rom. Mem. Ist. 1930.

I [1].

Milostivului stăpăn Vasile Ivanovici

Spre urmare poruncii înalt ex. v. ce s'au dat cătră mine din zi întâio Ioli supt nr. 1087 am cinsti cu plecaciune, a arăta pre milostivului stăpăn că, asupra mergerei d-lui obăr hitenfelvalter al 8-le clas Eifeldu cu cinovnicii cei de munți, și meșteri, pentru cea cu amăruntul videre și cercetare a mineralilor. Intocma după cuprindere poruncii înalt ex. voastre s'au luat toate măsurile spre înlesnire acei cu sporire înplinire slujbii ce este pusă asupra me, după ce înaltă a înpărățeștii sale măriri svănta voință. Adică mai întâio înpreună cu d-lui s'au hotărât rânduire unui cinovnic din visterie anume Ilie Kogălniceanu, ca să margă pe la toate acele ținuturi unde este cunoscut că să află vinile metalurilor spre arătare cercetării.

Al doile, fiindcă după toate ștințăle sămnele metalicești, în pământul Moldovii nu să află, la alte locuri decât la patru ținuturi ce sânt de munte, și mai întâio la ținutu Sucevii în munții Dorna și Șarul, acolo unde sânt văzute vine metalicești, și unde mai întâio trebue să margă numiții la acești munți, și la locul ce să numește Baea. Spre aceasta s'au gătit părunciloare cărți, cătră ispravnicii acestui ținut a Sucevii, ca îndată după sosire rânduitului cu cinovnicul de aice, din oamenii ținutului cei mai cu știință alegând unul cu tot creditul să-l întovărașască ca aeve să margă la acele locuri înpreună cu o povățuire temeinică și cu toată porunca cătră locuitori părții locului, spre orice însemnare dându-li-se și cai la locurile acele unde nu sânt poște. Al doile ținut la care să află mineralicești vine iaste ținutul Neamțului unde urmeaze a întra cercetători după ce vor săvârși cu videre munții ținutului Sucevii, acolo iarăși asămine, după asămine poruncii ce s'au dat cătră dregători, vor săvârși cu toată perierghie încredințare metalurilor ce să vor găsi.

Al treile de acolo vor întra la ținut Bacăului, întru care munță, lângă alte metaluri să află și ocna sării, păcura și un felio de asămănată ca ceara neagră materie, care poate să fie din vinele păcurii, și pliroforisindu-se după poruncile ce s'au dat și cătră

1. „*Dela*“ nr. 1322. Arh. Senat. Chișinău.

ispravnicu acelui ţinut ca să dea cel mai cu ştiinţă om, spre arătare locurilor unde să află sare şi celelalte metaluri. De acolo vor întra în ţinutu Putnii în munţii Vrăncii, unde iarăşi că este sare, şi să arată în faţa pământului. Iaste cunoscut şi ştiut, pentrucă şi prubă s'au trimis după procatohul înalt ex. v. în Rosie. Dar apoi ieste ideea că să află şi alte sămne metaliceşti. In scurt supt nedejde mă aflu îndatorit cu plecaciuni a arăta înalt ex. v., că la aceste patru ţinuturi în munţii pământului ce sănt cătră Bucovina i Transilvanie, sănt şi să afla metaluri de tot feliol şi alte neminerale, şi cărbuni de pământ, precum s'au găsit la ţinutu Bacău. Dar acele vine în ce chip sănt, sau temelnice de vor fi, nu să poate şti, pentruncă dela epohi decănd pământul s'au supus stăpânirei otomaniceşti au fost ascunsă şi tăgăduite semnile metaliceşti acoperite şi părăsite ca se nu-s vediască spre a nu să pricinui cu vedire lor vre o nepriinţă ţării, cu rânduire a însuşi ocărmuitorilor turci, pentru scoatire metalurilor şi cu înpilarea ţării, cănd nu vor fi găsit să scoată suma care o vor socoti, a materiilor metaliceşti. Intr'acest chip dar cine au cutezat a descoperi vre un adevăr? supt o îngrijire de o nepriinţa ca aceasta. Şi pentru acea nici iaste cunoscut vre o felorime a metalurilor din tot locul, nici temeinica fiinţă, decăt o idee adevărată ca să-i află sămnile, şi trebue să fie. In alte locuri metaluri nu să pot socoti că vor fi, decăt pământ pentru steclărie proastă, ce s'au ivit la ţinut Hărlăului. Dar pănă să va face cercetare acestor patru ţiuuturi de munte voi face şi eu o pătrunzătoare luare aminte, dacă pe ţinutu Hotinului sau a Sorocăi va fi vre un sămn miliralicesc, şi voio îndestula cu ştiinţă după această pe înalt ex. v.

Aceasta ştiinţa să va da şi d-lui oberhitenfervlter şi sănt cu cinste.

Al înalt ex. v. pre milostivului stăpăn plecată slugă.

Roznovan Roset vistier

1810 Iolie 11

Eşi

II.

Prea milostivul meu stăpăn Vasile Ivanovici.

Primind cu plecaciune porunca cătră mine a înalt ex. v. pre milostivul stăpăn din 16 Iolie supt nr. 1312 mă găsesc îndatorat cu plecăciune a face răspuns înalt ex. v. asupra celor cuprinse

pentru mergire d-lui ober hetenfervalter Eifeld cu cinovnicii de munte spre căutare vinelor mineralicești.

Că îndată s'au făcut patru cărți a Divanului cu ce mai pre larg cuprinderc către toți ispravnicii pământului, ca ori unde să vor arăta înpărățeștii cinovnici aceștie și anumi feștecare să-i îndestuleză cu toată știința, să-i primiască cu toată cuviința să-i înlesniască, cu oameni săpători și cu ori ce din cererile ci vor face, și între altele să să îngrijască și pentru ce întru siguranție călătorie din loc în loc, dându-li-să și caii trebuincioși dela poște și den sate cu plată cailor acelor de poștă căte 10 parale de ceas și acelor de țara căte 6 parale numai, cu îndatorire ca ori unde va va fi trebuință și unul din ispravnici să să afle spre urmare trebuinței.

Aceste patru cărți să vor da ca să fie în măinile înpărățeștilor cinovnici de munte. Iar apoi copii s'au scos și întovărășindu-și cu cărți a Divanului să pornesc pe la toate țănuturile a Moldaviei i a Basarabiei. Și nu rămăne cuvănt că ori unde să vor arată, orice ajutorio și știință vor ceri vor primi-o cu îndestulare și întru nimică zăticnire nu va fi, căci întru acești cărți s'au dat de obște porunci și către toți stăpănii moșiilor, către orăndatori și către vătafi ca deschizănd brațăle să priimască pe rănduițe cinovnici nezăticnit a faci ori unde toate cercetările, supuindu-să și dregătorii și toți de obște întru o gre răspundere la ce mai mică zatecnitoare urmare.

După aceasta s'au rănduit întocmai după cuprindire poroncii înalt ex. v. pe d-lui banul Andronache Donici ca să fie pururе lăngă d-lui ober hetenfervalter Eifeld. Iar pentru doi tălmaci, s'au hotărăt căte 100 lei leafă pe lună. Și d-lui banul Donici s'au însărcinat a găsi plătindu-să și progonul cailor d-lui banului Donici și a tălmacilor din visterie pământească.

Nerămănând dar nimică din căte s'au căzut și gătindu-să astăz toate aceste, care din cuprindere cărților îndestulă pliroforie vor ave și cinovnicii înpărățești cu plecaciune înplinindu-ni datorie me arat înalt ex. voastre.

Cu osabită cinste și plecăciune sănt a înalt ex. voastre pre milostivul stăpăn pre plecată și ascultătoare slugă.

Vistiernic Roznovan Roset

1810 Iolie 18
Eși

III.

Prea milostivul meu stăpăn Vasile Ivanovici

Cu plecacione am primit poronca înalt ex. voastre din 25 Săpt. supt nr. 2544 în pricina lucrării metalurilor. După poronca înalt ex. voastre iată să închid aice cinci poronci cu tălmăcire rusască ca să-s înlesniască pe acei ce le vor ave a cumpăra proviantul trebuincios pentru lucrători cu preţul cuviincios, şi a li să da cară cu plată de progron pentru ducire proviantului aceluia la locul cuviincios. Alte zăci poronci cu locuri deschisă ca să-s de cară pentru ducire butucilor. Şi osăbit o carte către ispravnicii de Niamţ ca să înlesniască pe un derscigher Laptev să poată cumpăra 100 puduri păine, şi cu cară de a lacuitorilor să o poată duci la Bistricioară, rămăind cu toată supunire a înalt ex. v. pre milostivului meu stăpăn plecată şi ascultătoare slugă.

Iordachi Roset Roznovanu

No. 884
1810 Săpt 26

IV.

Către... Vasălie Ivanovici Divanul Cnejiei Moldovii

Spre răspunsul cuprindirei predlojăniei înalt ex. voastre supt no. 2926 din 16 a lunei trecute Octombrie în pricina jalobei d-lui banului Andronache Donici cu cerire de 170 galbeni ce i-ar fi cheltuit în vreme umblării d-lui spre arătare metaliceştilor locuri. Are cinste Divanul a arăta înalt ex. v. că cerându-să de la numitul ban izvod l-au şi înfăţăşat arătătorio şi cumprinzătorio de suma aceasta de mai sus. Dar după strămtorire de bani întru care se află acum visterie pământiască însuşi d-lui banul după socotinţa Divanului s'au primit cu îndestulare de 700 lei numai. Când dar va fi primită această socotinţă şi de către înalt ex. v. Divanul va ave răspuns spre urmare.

Gavriil M. şi Exarh

Costache Ghica logof. Constantin Balş logof.

810 Noembr. 26 Eşi

No. 859.

V.

Excellence!

Il est bien connû à Votre Excellence non seulement mon zéle et mon émpressement pour accomplir avec exactitude les ordres de votre Excelence que j'avois reçu à mon départ pour les montagnes. Sur la découverte des mines, mais aussi, toutes les peines, que j'ai enduré en ces lieux difficils pendant deux mois consecutifs, aussi les decouvertes de riches mines que j'avois fait d'avance dans les montages nommées Oursouls à Krontze et Kirilo et à Dorna et sur la rivière de Bogata et Sasca, dont j'ai en l'honneur de presenter à Votre Excellence des echantillons par la main de monsieur Croupinski comme aussi les considersbles déconvertes posterieures de differantes mines, qui malgré toutes les récherches reiterées qu'on avoit fait dans les tems passés, on n'a pas parvenir à les découvrir.

Je supplie votre Excellence avec profond respect de mettre en consideration mon exacte service, selon le certificat que j'ai porte a votre Excellence de la part du M-r Obergütenvervalter Eichfeld et pour récompence de mes traveaux de vouloir bien me gratifier d'un certificat de votre Excellence pui sera pour moi et pour ma maison lé doń le plus précieux et en fidelle mémoire pour toute ma vie de sa bienveillance.

Andronaki Donitz Banno

1810
le 27—9-bre

VI.

Cătră... Vasili Ivanovici Krasno Milosevici Divanul Cnejiei Moldoviei

S'au înțăles cu plecăciune celi cuprinsă prin predlojenie înal ex. v. de supt n. 3906 pentru mulțămire ce ar trebui să să facă lăcuitorilor ce s'au aflat în lucrare cercării locurilor metalicești, după arătare cinovnicului înpărătesc domnul ober-ghiter-fervalter, din al 8-le clasis Eihfeld, de osărdie lor întru aceasta. Divanul socotește că pentru doi oameni din no. de 87 oameni ce cuprinde

zvodul acelor lăcuitori, carii să însamniază de d-lui cinovnicul mai osârdnici, şi cu idea în slujba aceasta a aflării metalurilor, să li să de cărţi la mănă, pentru dare, şi slujba lor osăbit de săteni, şi cu uşurinţă mulţămitoare. Iar celoralalţi 85 să li să rănduiască căte doi lei de om pe lună de la casa răsurilor într'un an de zile că este îndestul pentru dănşii aceasta răsplătire. Pentru care şi facem arătare, ca fiind unită şi socotinţa înalt ex. v. sa aibă Divanul poruncă de urmare, căci a să faci şi pentru cielalţi 85 cea ci să face pentru cei doi mai aleşi, nu numai că este de păgubire visteriei, dar să da şi pricină de stricăciune satelor de unde sănt şăzători, scoţându-să din cislile lor, şi aşăzându-să cu dare osăbită.

Gavriil M. şi Exarh

Costache Ghica logof.

Constantin Balş logof. Iordache Roset Roznovan

1811 Ianuar 6
Eşi

No. 3166.

VII.

Milostivul meu Domn Vasile Ivanovici

Am înţăles cele cuprinsă prin poronca înalt ex. v. de supt no. 3321 ca cercetănd cu lămurire de cătă sumă oameni să întrebuinţa în vreme Domnilor spre lucrare aurului den apele Moldovii Bogata, Sasca şi Sontob, şi căt aur anumi s'au fost luat din apele aceste pe tot anul, să fac ştiut înalt ex. v.

Cu plecăcione înştinţăm că acest lucru Divanului şi visteriei este cu totul necunoscut şi nici oameni au fost rănduiţi de cătră Domn pentru scoatere aurului. Nici să ţine minte vreodată că s'au obicinuit a să scoata aur din apele Moldovei. Iar la Ţara românească s'au obicinuit şi sănt şi aurari.

Rămăn . . .

Iordache Roset Roznovan

1811
Iolie 29 Eşi

Ştiri catagrafice din Biserica Moldovei în 1809.

de Const. N. Tomescu.

Exarhul şi mitropolitul Gavriil dăduse poruncă chiriarhilor din Moldova să prezinte tablouri numerice, preferabil şi nominale, „pentru căti mănăstiri şi schituri, călugări, bisărici, preoţi, diaconi, ipodiaconi şi ţărcovnici scutiţi“ sunt în eparhii.

In dosarul nr. 56/1809 din arhiva Consiliului eparhial Chişinău se găsesc cîteva răspunsuri.

Datele chiar şi cele numerice, sunt destul de însemnate.

Deocamdată dăm loc ştirilor din eparhia Huşului, prezentate de episcopul Meletie la 1809 Aprilie 18, şi din eparhia Romanului, trimise de episcopul Gherasim tot la 1809 Avgust 20.

IZVOD DE MĂNĂSTIRI I SCHITURI CE SĂ AFLĂ IN EPARHIE SFINTEI EPISCOPII HUŞU — 1809.

ŢINUTUL SOROCĂI

Schitul Călărăşeuca, închinat la sf. Mormînt, egumen Dosoftei ieromonahul, are 11 călugări.

Schitul Verijănii, a pămăntului, egumen Partenie ierom. are 2 călug.

„ Rughii, „ „ Teofil „ „ 5 „

„ Cosăuţii, „ „ Onisăfor „ „ 11 „

„ Sorocăi, „ „ Antonii „ „ 7 „

„ Japca, „ „ Nicandru „ „ 19 „

„ Lamanuva, „ „ Mihail „ „ 9 „

„ Poiana, „ „ Serafim „ „ 12 „

„ Dobruşei, „ „ Serafim „ „ 102 „

„ Coşleuca, „ maici „ Mitrofana monahie are 49 căl.

„ Curăturile, „ „ „ Trafina „ „ 65 „

ŢINUTUL LĂPUŞNII

Mănăst. Căpriana înch. la sf. Munte, eg. Antim arhim. are 9 călug.

Schitul Condriţa, a pămîntului, egumen Serafim ierom., „ 15 călug.

„ Suruceni, „ „ Serafim „ „ 8 „

„ Hîncu, „ „ Văsiean „ „ 34 „

ŢINUTUL FĂLCIULUI

Schitul Brădiceştii, a pământului, egumen Antim ierom. are 12 căl.
„ Vladnicu „ „ Ioanichi „ „ 5 „

Suma călugări 261, călugăriţe 114

Izvod de bisărici, preoţi, diiaconi şi ipodiaconi sau ţercovnici, ce să află în eparhie sfintei episcopii Huşu—1809.

Ţinutul	Sorocăi	biserici	149,	preoţi	279,	diiaconi	20,	ţercovnici 41
„	Lăpuşnii	„	56	„	115	„	30	„ 61
„	Hotărniceni	„	14	„	43	„	5	„ 13
„	Codrului	„	13	„	24	„	1	„ 8
„	Grecenii	„	9	„	20	„	—	„ 1
„	Fălciului	„	105	„	161	„	25	„ 149
		Suma	346	„	642	„	81	„ 273

Scriere cu cuprindere pentru mănăstirile i schiturile din eparhia episcopiei Romanului şi pentru părinţii şi maicele ce să află în fieştecare.

I. ŢINUTUL ROMANULUI

1. *In mănăstirea Adormirii din Roman, metoh mănăstirii sf. Spiridon din Iaşi †*

1. arhimandrit Gherasim, egumen, moldovan
2. ieromonah Paisie, moldovan
3. monah Iorest, ardelian

2. *In mănăstirea Doljăştii, cu hramul sf. Troiţe, care iaste a eparhiei şi are epitropi boeri pământeni. †*

1. ierodiacon Veniamin, igumen, moldovan
2. ierom. Gherasim moldovan
3. ierom. Dionisie „
4. ierodiac. Vartolomeu „
5. „ Daniil „
6. ierodiac. Ioanichie moldov.
7. monah Benedict, grec
8. „ Climent, muntean
9. „ Nicodim „
10. „ Varlaam, „
11. „ Teodosie, moldovan

3. *In schitul Giurgeştii, cu hramul Tăierii cinstitului Cap al Botezătorului, al eparhiei*

1. ieromonah Ieronim, nacialnic, moldovan
2. ierodiacon Paisie, moldovan
3. monah Benedict, „
4. „ Casian, „
5. monah Ilarion, moldovan
6. „ Ghenadie, „
7. „ Rafail „
8. preot Vasilie, rînduit acolo sub canon, moldovan.

4. *In schitul Tabăra, cu hramul Trei Erarhi, al eparhiei.*

1. monah Nicanor, sîrb.
2. „ Ghervasie, rus
3. „ Teodosie, „
4. monah Visarion, rus
5. „ Leon, moldovan
6. ieromon. Ioan Cîrcel, mold.

5. *In schitul Drăgeştii de sus, cu hramul sf. Voivozi, al eparhiei*

1. monah Tarasie, purtătoriu de grijă, moldovan
2. monah Varlaam, moldovan.

6. *In schitul Drăgeştii de gios, cu hramul Tăierea cinstitului Cap al Botezătorului, al eparhiei.*

1. ierom. Savva, nacialnic moldov.
2. ierodiacon Varlaam, „
3. „ Veniamin „
4. monah Atanasie, „
5. monah Panteleimon, moldov.
6. „ Vichentie, „
7. „ Isaia, „

7. *In schitul Dialul mare, cu hramul Adormirii, al eparhiei*

1. ierom. Epifanie, rus, nacialnic
2. ierom. Serapion, „
3. monah Antonie, rus
4. „ Nicodim, moldovan

8. *In schitul Tisa, cu hramul Adormirii, al eparhiei*

1. ierom. Filaret, nacial. ardelian
2. monah Pahomie. ardelean
3. „ Antonie, rus
4. „ Vlasie „
5. monah Matei, muntian
6. „ Epifanie, bulgariu
7. „ Macarie, moldovan.

II. ŢINUTUL BACĂULUI

9. *In mănăstirea Adormirii, în tîrgul Bacăului, iaste metoh Trii Erarhilor din Iaşi* †

1. ieromonah Antim, moldovan.

10. *In schitul Măstăcanul, cu hramul Schimbarea la faţă, al eparhiei*

1. ierom. Isaia, nacialn., moldovan
2. „ Silvestru, „
3. „ Cornilie, „
4. monah Ioasaf, „
5. monah Savva, moldovan
6. „ Gherasim „
7. „ Vasian, „
8. „ Visarion „

9. Gheorghie, ispitelnic, moldov.
10. Grigorie, „ „
11. Grigorie, „ „
12. monah Calistru, ungurean
13. „ Ghenadie „
14. monah Visarion ungurean
15. „ Oancea, „
16. Ştefan ispitelnic, „
17. monah Alexie, muntian

11. *In mănăstirea Bogdana, cu hramul sf. Troiţi, a Mitropoliei* †

1. monah Ioan, igumen, moldovan.
2. ieromonah Dositei, „
3. „ Sofronie „
4. „ Vitalie, „
5. monah Arsenie, moldovan
6. „ Tarasie, „
7. preot Daniil, rus
8. monah Ilarion, „

12. *In mănăstirea Caşinul, cu hramul sf. Voivozi, a sf. Mormînt* †

1. ierodiacon Ierotei, igumen, grec.

13. *In schitul Buciumii, cu hramul sf. Nicolai, al eparhiei*

Un ieromonah Dositei, nacialnicul schitului Pralea din ţinutul Putnii, iaste aicea vechil nacialniciei.

1. ieromonah Teofan, moldovan
2. monah Serafim, „
3. „ Nectarie, „
4. „ Silvestru, „
5. „ Onufrie, „
6. monah Nicodim, moldovan
7. „ Daniil, „
8. „ Savva, „
9. „ Isaia, grec

14—15. *In mănăstirea Bunei Vestirii şi în mănăstirea Adormirii din Tîrgul Ocnelor, a Ivirului* †

1. arhiman. Meletie, igum., grec
2. ieromonah Ioasaf, ungurian
3. monah Onufrie, moldovan
4. monah Antonie, moldovan
5. „ Filaret, „

16. *In schitul din Măgura Ocnelor, cu hramul Bunei Vestiri, a mănăstirii sf. Spiridon din Iaşi*

1. ierom. Ioanichie, nacial. mold.
2. „ Ghenadie „
3. monah Atanasie, „
4. monah Visarion, moldovan
5. „ Ioanichie „
6 „ Nicodim, „

17. *In mănăstirea Berzunţu, cu hramul Adormirii, închinată la Lavră* †

1. ierom. Antim, vechil igumeniei, grec
2. ieromonah Nicodim, rus
3. ierodiacon Iosaf, moldovan.

18. *In schitul Cotumba, cu hramul sf. Troiți, al eparhiei*

1. monah Pahomie, nacial., mold.
2. ierom, Lavrentie, „
3. monah Antonie, muntian
4. „ Aaron, ungurian

19. *In schitul Asău, cu hramul Intrării în biserică, al eparhiei*

1. ieromonah Mihail, nacialnic, moldovan
2. preotul Vasile Lupan, ispitelnic, moldovan
3. monah Cozma, moldovan
4. monah Manasie, moldovan
5. „ Spiridon, „
6. „ Efstatie, „
7. „ Isaia „

20. *In schitul Dărmănești sau Latoșu, cu hramul sf. Troiți, al eparhiei*

1. ieromonah Daniil, nac. mold.
2. „ Partenie, „
3. „ Silvestrru „
4. monah Eftimie, moldovan
5. „ Dionisie, „

21. *In schitul Uturii, cu hramul Adormirii, al eparhiei*

1. ierom. Ioanichie, nacialnic, moldovan
2. ierom. Sofronie, ungurean
3. monah Daniil, ungurean
4. „ Teofil, moldovan
5. „ Gherasim, „

22. *In mănăstirea Tazlăului, cu hramul Nașterii Precistii, a sf. Mormînt †*

1. ierodiac. Partenie, igumen, grec
2. ierom. Calinic, moldovan
3. monah Sinesie, moldovan

23. *In schitul Frumoasa, cu hramul Nașterii sf. Ioan Botezătoriul, al sf. Mormînt †*

1. monah Serafim, nacialnic, sîrb
2. „ Sofronie, moldovan
3. „ Gherasim „
4. monah Visarion, moldovan
5. „ Ioanichie, „

III. ȚINUTUL PUTNII

24. *In schitul Tarnița, cu hramul Adormirii, al eparhiei*

1. ierom. Ioil, nacialnic, moldov.
2. monah Silvestru „
3. „ Antonie, „
4. monah Iosif, moldovan
5. „ Dionisie „

25. *In schitul Drăguşanii, cu hramul sf. Nicolai, al eparhiei*

1. ieromonah Macarie, nacialnic, moldovan
2. monah Antonie, moldovan
3. „ Pahomie, „

26. *In schitul Gheuca, cu hramul Adormirii, al eparhiei*

1. ierom. Isaia, nacialnic, mold.
2. monah Ghedeon, „
3. monah Atanasie, moldovan

27. *In schitul Pralea, cu hramul sf. Nicolai, al eparhiei*

1. ierom. Dositei, nacial., moldov
2. ieromon. Pahomie, „
3. ierodiacon Leon, „
4. monah Paisie, „
5. monah Evghenie, moldovan
6. „ Ioanichie. „
7. „ Casian, „

28. *In schitul Trotuşanul, cu hramul sf. Nicolai, metoh mănăstirii Bogdana.*

Purtătoriu de grijă Dositeu, nacialnic schitului Pralea
1. ieromonah Vitalie, moldovan
2. monah Nichifor, moldovan
3. „ Iorest, „

29. *In mănăstirea Soveja, cu hramul Naşterii Domnului, al sf. Mormînt. †*

1. ieromonah Simeon, igumen, grec

30. *In mănăstirea Vizantiea, cu hramul Înălţării cinstitei Cruci, închinată la sf. Munte. †*

1. Ierom. Ignatie, igumen, grec
2. „ Ioachim, moldovan
3. preot Ilie, moldovan
4. monah Mihail, „

31. *In mănăstirea Mera, cu hramul sf. Inpăraţi, închinată la Vatoped †*

1. arhim. Zaharia, igumen, grec
2. ierom. Ghedom, moldovan

32. *In schitul Dumbrăviţa, cu hramul sf. prooroc Ilie, închinat la Mitropolie.*

1. ieromonah Hrisant, nacialnic, moldovan

33. *In schitul Tarniţa, cu hramul Adormirii, al eparhiei.*

1. ieromonah Gherasim, nacialnic, moldovan
2. ieromonah Ipolit, rus
3. monah ştefan, rus
4. „ Teodor, moldovan
5. „ Mihail, „

34. *In schitul Varnița, cu hramul sf. Nicolai* să află numai un părinte Dometian, dichiu al mănăstirii Niamțului, purtătoriu de grijă acolo, iar părinți statornici nu sunt; metoh al mănăstirii Niamțului.

35. *In schitul Lepșa, cu hramul Nașterii Precistii, al eparhiei.*

1. ieromon. Rafail, nacialnic, moldovan
2. ieroman. Matei, moldovan
3. „ Ioanichie „
4. „ Nicodim, „
5. „ Iorest, „
6. „ Ilarion, „
7. monah Daniil, „
8. „ Vitalie, „
9. „ Mihail, „
10. „ Timotin „
11. monah Sevastian, moldovan
12. „ Ioil, „
13. „ Gherman, muntian
14. Sofronie, ispitelnic, moldov.
15. Lavrentie, „ ardelian
16. Bratu, „ moldovan
17. Gheorghie, preot, ardelian
18. Iani, ispitelnic, moldovan
19. Sandu „ „
20. Ioan, „ „
21. monah Evtimie „

36. *In schitul Vrăncii, cu hramul Adormirii, al eparhiei.*

1. ieromon. Varlaam, nacialnic moldovan
2. ieromon. Teodosie, moldovan
3. monah Tarasie, „
4. „ Teofil, „
5. „ Teoctist, „
6. „ Ionisie, „
7. monah Iosif, moldovan
8. „ Teodosie, „
9. „ Sarchidon, „
10. „ Macarie, „
11. „ Ioanichie, „
12. Ștefan, ispitelnic, moldov.
13. monah Nicodim, ardelian

37. *In schitul Bulucul, cu hramul Pogorîrii sf. Duh, închinat la mănăstirea Niamțului.*

1. ieromonah Gherasim, nacialnic, moldovan
2. ieromon. Atanasie, muntian
3. monah Savva, moldovan
4. „ Iosif, „
5. „ Samuil, „
6. „ Pavel, „
7. monah Dionisie moldovan
8. „ Serapion, „
9. „ Evtimie, „
10. „ Cozma, „
11. Ioan, ispitelnic „
12. Costadin „ „

38. *In mănăstirea prooroculuí Samuil din tîrgul Focșăni, a mănăstirii sf. Spiridon din Iași. †*

1. ieromonal Hrisant, igumen, muntian

39. *In mănăstirea cu hramul Adormirii din tîrgul Focșănii, închinată la Vatoped. †*

1. ieromonah Zaharia, grec

40. *In schitul Căpătacul, cu hramul sf. Nicolai, al eparhiei*

1. monah Nichifor, muntian
2. monah Ioachim, muntian

41. *In schitul Scînteia, cu hramul Adorimrii, al eparhiei.*

1. monahie Sosana, nacialniță, moldovancă.
2. shimnica Marta, moldovancă
3. „ Natalia, „
4. „ Manasia, „
5. monahie Margarita „
6. „ Magdalina, „
7. „ Casandra, „
8. „ Serafima „
9. „ Salomi, „
10. „ Fevronia, „
11. „ Smaranda, „
12. „ Dionisia, „
13. „ Dionisia, „
14. „ Sevasti, „
15. „ Casiani, „
16. „ Dionisia, „
17. monahie Stefanida, mold.
18. „ Mariana, „
19. „ Rufia, serbă
20. „ Epraxia, mold.
21. „ Afia, muntiancă
22. „ Marta, moldov.
23. „ Sofia, „
24. „ Efrosini „
25. „ Olimbiada „
26. „ Marta, „
27. „ Atanasia, „
28. „ Manasia, „
29. „ Melania, „
30. „ Pelaghia, „
31. ispitelnică Irina „
32. „ Maria, „
33. „ Maria, „

IV. ȚINUTUL TECUCIULUI

42. *In mănăstirea Răchitoasa, cu hramul Adormirii, închinată la sf. Munte. †*

1. ierom. Teofil, igumen, grec
2. „ Ioanichie, moldovan
3. ierom. Gherontie, moldovan
4. ierodiacon Elisei, „

43. *In schitul Beldmianul, cu hramul Intrării în biserică, al eparhiei*

1. ierom. Vonifatie, nacial., rus
2. „ Stahie, „
3. monah Simeon, „
4. „ Natest, „
5. „ Zosima, „
6. monah Ignatie, rus
7. „ Teodor, „
8. „ Gherasim, „
9. ispitelnic Filip, „

44. *In schitul Toflea, cu hramul Intrării în biserică, al eparhiei.* †

1. ierom. Ioanichie, nacialnic, moldovan
2. monah Atanasie, rus
3. „ Epifanie, moldovan
4. monahie Atanasia, ruscă de 70 ani
5. „ Mistradia, ruscă, 60 „
6. „ Alipiana, „ „ 50 „

45. *In schitul Buzduganul, cu hramul Intrării în biserică, al eparhiei*

1. ierom. Antonie, nacial., mold
2. monah Nicodim, „
3. „ Gherasim, „
4. „ Teodosie, „
5. „ Gherasim, „
6. „ Vasian, „
7. „ Isaia, „
8. monah Serafim, moldovan
9. „ Mihail, „
10. „ Ioanichie, „
11. „ Teofan, „
12. „ Ioanichie, „
13. „ Teoctist, „
14. „ Nichifor, rus

46. *In schitul Crainicii, cu hramul Naşterii Precistii, închinat la mănăstirea Mera.* †

1. ieromonah Natanail, nacialnic, grec

47. *In schitul Gălescu, cu hramul sf. Gheorghie, al eparhiei.* †

1. monahie Matrona, nacialniţă, moldovancă

48. *In schitul Cornii de gios, cu hramul Intrării în biserică, închinat la mănăstirea Dohiar.* †

1. ieromonah Antim, nacialnic, grec

49. *In shitul Ţîcma, cu hramul Adormirii, al eparhiei*

1. ierom. Isaia, nacialnic, sîrb
2. monah Serafim, „
3. monah Calistru, sîrb

50. *In schitul Poglețu, cu hramul Bunei Vestiri, închinat la Mitropolie.*

1. ierom. Pahomie, nacial., ungur
2. irodiacon Teodosie, moldov.
3. monah Leon, „
4. „ Zinovie, „
5. monah Gherasim, moldovan
6. „ Ioanichie, „
7. „ Rafail, „
8. „ Iorest, „

51. *In schitul Diineţu, cu hramul sf. Voivozi, al eparhiei*

1. ierom. Meletie, nacial., mold.
2. monah Vasian, „
3. monah Ioanichie, moldovan

52. *In schitul Runcu, cu hramul Intîmpinării Domnului, închinat la mănăstirea Precista din Tîrgul Ocnii.* †

1. ieromonah Atanasie, nacialnic, rus

53. *In schitul Năneştii cu hramul Adormirii, al eparhiei*

1. monah Volaam, nacialnic, rus | 2. monah Miron, moldovan

54. *In schitul Năneştii cu hramul sf. Troiţe, al eparhiei.*

1. ieromonah Dositei ctitorul, moldovan

55. *In schitul Sihastru, cu hramul sf. Dimitrie, al eparhiei.*

1. ieroshimonah Samuil, nacialnic, moldovan
2. monah Gherontie moldovan
3. „ Isaia, „
4. „ Metodie, „
5. monah Paisie, zaporojan
6. „ Gherasim; moldovan
7. „ Nectarie, ungurian
8. „ Climent, moldovan.

56. *In schitul Buciumenii, cu hramul sf. Troiţe, al eparhiei*

1. monahie Afia ctitoră şi nacialniţă, moldovancă
2. monahie Marta, moldovancă
3. monahie Elisabeta, moldov.
4. „ Casiani, „

V. ŢINUTUL COVURLUIULUI.

57. *In mănăstirea Mavromolul din Galaţi, cu hramul Adormirii, metoh al mitropoliei* †

1. ieromonah Serafim, igumen, moldovan

58. *In mănăstirea sf. Nicolai din Galaţi închinată la Sinai* †

1. ieromonah Atanasie, igumen, critian
2. ieromonah Avvramie, grec

59. *In mănăstirea sf. Gheorghie din Galaţi, închinată la sf. Mormînt* †

1. ierodiac. Samuil, igumen, grec | 2. preotul Dimitrie, grec

60. *In mănăstirea sf. Dimitrie, din Galaţi, închinată la m-rea sf. Pavel* †

1. ierom. Grigorie, igumen, grec | 2. preotul Dimitrie, grec

61. *In mănăstirea Adormirii din Galați, închinată la Vatoped* †

Un ieromonah Teofil, igumen, grec, iaste igumen și la mănăstirea Răchitoasa din ținutul Tecuciului
1. preotul Ioan, grec.

62. *In mănăstirea sf. Voivozi din Galați, metoh mănăstirii Niamțului* †

1. ieromonah Ignatie, igumen, grec

63. *In mănăstirea cuvioasăi Paraschevii din Galați, a eparhiei* † (aceasta se socotește în rîndul parohiilor—notă în l. rusă).

1. ieromonah Sofronie, purtătoriu de grijă, grec

64. *In schitul cu hramul sf. Nicolai, al eparhiei*

1. ieromonah Neofit, nacialnic, moldovan
2. monah Gherasim, moldovan
3. „ Ghedeon, „
4. „ Ghedeon, „
5. „ Isaia, grec
6. „ Cozma, moldovan
7. „ Ioanichie, „
8. „ Tarasie, „
9. „ Ioanichie, „
10. „ Teodor, „
11. „ Nicodim, „
12. monah Ștefan, moldovan
13. „ Antonie, „
14. „ Iosif, „
15. „ Matei, „
16. „ Ierotei, „
17. „ Iosif, „
18. „ Orest, „
19. „ Metodie, „
20. „ Ierotei, „
21. „ Iosif, „
22. ieromonah Ioanichie „

65. *In schitul Ghiriașa, cu hramul sf. Gheorghie, al eparhiei*

1. monah Daniil, moldovan
2. „ Vasian, „
3. monah Ioanichie, moldovan
4. „ Anastasie, rus

66. *In schitul Pănășăști, cu hramul Adormirii, al eparhiei*

1. ieromonah Atanasie, nacialnic, moldovan
2. monah Ghervasie, moldovan
3. „ Grigorie, muntian

67. *In mănăstirea lui Adam, cu hramul Adormirii, metoh Mitropoliei* †

Igumenul aceștii mănăstiri iaste monahul Ioanichie, și să află la schitul Lipovățu din ținutul Vasluiului.

1. ieromon. Atanasie, moldovan
2. ierodiacon Vichentie, „
3. monah Isihie, „
4. „ Lavrentie, „
5. „ Nicodim, „
6. „ Vlasie, „
7. „ Gherasim, „
8. monah Savva, moldovan
9. „ Dositei, „
10. „ Gherontie, „
11. „ Sevastian, ugurean
12. „ Ioanichi, „
13. „ Zinovie, liah

VI. ŢINUTUL TUTOVEI

68. *In mănăstirea Floreştii, cu hramul sf. prooroc Ilie, închinată la Esfigmenon* †

1. ieromonah Luca, igumen, grec
2. arhim. Teofilact, proestos „
3. iromonah Ambrosie, „
4. preotul Hristodor „
5. monah Avacum, „
6. „ Timoteu, „
7. „ Acachie, „
8. ieromon. Atanasie, moldovan
9. irodiacon Marco, „
10. monah Macarie, „
11. „ Zaharia, sîrb
12. ispitelnic Loghin, moldovan
13. „ Darie, „

69. *In schitul Delenii, cu hramul Adormirii, al eparhiei* †

1. ieromon Pafuntie, nacialnic, muntian
2. ieromonah Gherasim, rus
3. monah Vitalie, „
4. „ Gherontie, „
5. „ Ioasaf, „
6. „ Nicon, „
7. monah Ioil, rus
8. monahia Atanasia, ruscă
9. monah Pahomie, moldovan
10. „ Avramie, „
11. „ Ieremia, „
12. „ Teodosie, „
13. „ Pahomie, „

70. *In schitul Pîrveştii cu hramul sf. Nicolae, al eparhiei*

1. ieromonah Sofronie, nacialnic, moldovan
2. monah Gherasim, moldovan
3. „ Ghedeon. „

71. *In schitul Orgoeştii Noi, cu hramul sf. Nicolae, al eparhiei.*

1. ieromonah Partenie, rus
2. monah Teofilact „
3. monah Iraclie, rus
4. „ Chiril „

5. monah Nicodim, rus
6. ieromonah Vartolomeu moldovan
7. monah Ruvin, moldovan
8. monah Cornelie, liah
9. „ Hudil „
10. „ Samuil, moldovan
11. ispitelnic Marco, „

72. *In schitul Orgoeştii Vechi, cu hramul Adormirii, al eparhiei.*

1. ieromonahul Ghedeon, rus
2. monah Pahomie, „
3. „ Metodie, „
4. ispitelnic Nichita rus
5. monah Calistru, moldovan
6. „ Ilarie, „

73. *In schitul Bogdăniţa, cu hramul sf. Nicolae, al eparhiei*

1. monah Macarie, rus, nacialnic,
2. „ Iulian, „
3. „ Ilarie, „
4. „ Atanasie, „
5. „ Antonie, „
6. „ Ioanichie, „
7. monah Serafim, rus
8. Anatolie, sîrb
9. preotul Nicolai ispitelnic, moldovan
10. monah Casian, rus.

74. *In schitul Măgariul, cu hr. sf. apostoli—Adormirii al eparhiei*

1. ieromonah Ghenadie, moldovan
2. ieromonah Efrem, rus
3. monah Ioan, „

75. *In sehitul Crîngul de sus, cu hramul sf. apostoli, al eparhiei*

1. Ierom. Nicooim, moldovan
2. monah Teodosie, moldovan

76. *In schitul Crîngul de gios, cu hramul sf. Nicolae, al eparhiei*

1. ieromonah Iezechil, rus
2. „ Nichifor, moldovan
3. monah Antonie, moldovan
4. „ Nicodim, „

77. *In schitul Rusu, cu hramul Intrării în biserică*

1. monahia Casiani, stareţă, moldovancă
2. monahia Casiani, moldovancă
3. „ Marta, „
4. „ Ravica, „
5. „ Margarita, „
6. monahia Dorotia, moldovancă
7. „ Eftimia, „
8. ispitelnică Balaşa, „
9. „ Anna, „
10. „ Maria „

78. *In schitul Cîrlomăneştii, cu hramul sf. Nicolae, al eparhiei †*

1. ieromonah Cozma, moldovan
2. monah Atanasie, moldovan
3. „ Spiridon, „
4. „ Serafim, „
5. „ Cornelie, „
6. ispitelnic Teodor, moldovan
7. ispitelnic Teodor, moldovan
8. monahia Sevasti, moldovancă, de 50 ani.
9. monahia Manasia, moldovancă, de 70 ani.

79. *In schitul Fătăciunii, cu hramul Adormirii, al m-rii Golăea din Iaşi †*

1. ieromonah Partenie, igumen, sîrb
2. monah Ipatie, moldovan
3. ieromonah Nichifor „

80. *In schitul Grăjdenii, cu hramul sf. Nicolae, al Vatopedului †*

1. ieromonah Partenie, nacialnic, sîrb
2. preotul Gheorghie, ispitelnic, moldovan
3. monah Ioanichie, moldovan
4. „ Maxim, „

81. *In schitul Cîrţibaşu, cu hramul sf. Nicolae, al eparhiei*

1. ieromonah Iorest, moldovan
2. monah Melhisedec, „
3. „ Iosif, „
4. monah Vasian, moldovan
5. „ Nicodim, „

82. *In schitul Golgota, cu hramul sf. Nicolae, al eparhiei*

1. ieromonah Ghenadie, nacialnic, moldovan
2. monah Teedosie, moldovan
3. „ Chiril, „
4. monah Silvestru, moldovan
5. „ Tarasie, „
6. „ Veniamin, „

83. *In schitul Horsova, cu hramul sf. Nicolae, al eparhiei—metoh al mănăstirii Floreştilor*

1. ieromonah Partenie, nacialnic, grec
2. ieromon. Teoctist, moldovan
3. monah Martorie, rus

84. *În schitul Armăşoae, cu hramul soborul sf. Ioan Botezătorul, al eparhiei*

1. ieromonah Iorest, moldovan
2. monah Visarion, „
3. monah Adam, rus

85. *În schitul Lipova, cu hramul Adormirii, al m-rii Niamţului*

1. ieromonah Sofronie, nacialnic, sîrb
2. monah Hariton, sîrb
3. ieromonah Natanail, moldov.
4. monah Serafim, moldovan
5. „ Adrian „
6. „ Iosif, „

VIII. ŢINUTUL VASLUIULUI.

86. *În schitul Dobrovăţu, cu hramul Pogorîrii sf. Duh, al m-rii Zograful din Aton* †

1. arhimandrit Agapie, igumen, grec
2. ieromonah Daniil, sîrb
3. monah Ioanichie, „
4. „ Rafail, „
5. monah Iosif, sîrb
6. ieromonah Iosif, rus
7. monah Anatolie „
8. „ Savatie, „
9. „ Macarie, moldovan

87. *În schitul Porcişănii, cu hramul Tăierii cinstitului Cap a mergătorului înainte, al eparhiei*

1. ieromonah Eleazar, nacialnic, rus
2. monah Ghenadie, moldovan

88. *În schitul Lieştii, cu hramul Adormirii, al sf. Spiridon din Iaşi*

1. monah Isaia, nacial., moldov.
2. „ Ioanichie „
3. monah Varnava moldovan
4. „ Ghenadie „

89. *În schitul Ştiuborănii, cu hramul sf. Nicolai, al eparhiei*

Nacialnic iaste tot Isaia a schitului Lieştii, moldovan

1. ieromonah Metodie, rus
2. monah Isachie, „
3. „ Dositei „
4. monah Ilarion, rus
5. „ Melhisedec, rus
6. „ Teodorit, „

90. *În schitul Boroşăştii, carele acum să preface, şi hramul îi iaste neştiut, al eparhiei*

1. ieromonah Metodie, nacialnic, rus
2. monah Teofilact rus
3. monah Ghedeon, rus
4. „ Iulian „

91. *În monăstirea Fistîcii, cu hramul sf. Nicolai, închinată la Sinai* †

1. arhimandrit Dionisie, igumen, grec
2. ieromonah Osie, slavian
3. „ Macarie, moldovan

92. *În schitul Munteneştii, cu hramul sf. Voivozi, al m-rii Frumoasa din Iaşi* †

1. ieromonah Macarie, nacialnic, muntian.

93. *În schitul Rafail, cu hramul Naşterii Precistii, al Mitropoliei*

1. ierodiacon Calinic, nacialnic, moldovan
2. monah Ilarion, moldovan
3. monah Gherasim, moldovan
4. „ Nicodim, „

94. *În schitul Giurgenii, cu hramul Naşterii Precistii, al eparhiei*

1. ieromonah Gurie, nacialnic, slavian,
2. monah Lavrentie, slavian
3. „ Dimitrie, „
4. monah Ghenadie, slavian
5. „ Nifon, moldovan
6. „ Ghedeon, „

95. *În schitul Naculuí, cu hramul sf. apostol Ioan, al eparhiei* † †

1. ieromonah Iorest, nacialnic, moldovan
2. monah Teodosie, moldovan
3. „ Samuil, „
4. „ Ioil, „
5. „ Ioanichie, „
6. „ Visarion, „
7. „ Loghin, „
8. „ Misail, moldovan
9. „ Metodie, „
10. „ Gavriil, „
11. „ Gherman, „
12. „ Gherman, „
13. „ Visarion, „
14. monah Luchian, „
15. „ Ioanichie, „

16. monah Ghenadie, moldovan
17. „ Daniil, „
18. monahia Efpraxia, moldovancă, de 70 ani
19. monahia Zinovia, moldovancă, de 62 ani
20. monahia Marta, moldovancă, de 62 ani
21. monahia Vasiana, moldovancă, de 54 ani
22. monahia Iustina, moldovancă, de 60 ani

96. *In schitul Gorgana, cu hramul sf. Nicolae, al eparhiei*

1. ieromonah Inochentie, ardelian, nacialnic
2. ieromonah Ioil, moldovan
3. monah Ioil, moldovan
4. „ Teofil, „

97. *În schitul Cetatea, cu hramul sf. Troițe, al eparhiei*

1. ieromonah Onisifor, moldovan, nacialnic
2. ierodiacon Tarasie, moldovan
3. monah Anania, „
4. monah Eliseiu, moldovan
5. „ Ioanichie „
6. „ Ambrosie „
7. „ Onisif „

98. *În schitul Mera, cu hramul Intrării în biserică, al eparhiei*

1. ieromonah Dositeu, moldovan, nacialnic
2. monah Eftimie, moldovan
3. „ Varlaam, „
4. monah Victorie, moldovan
5. „ Iolentie, „
6. „ Leontie, slovian

99. *În schitul Parpanița, cu hramul Adormirii, al eparhiei*

1. ieromonah Teodosie, moldovan
2. monah Venedict, moldovan
3. monah Efrem, moldovan
4. ieromonah Avraamie, slavian
5. „ Teodosie, ardelian

100. *In schitul Lipovățu cu hramul sf Gheorghie, al m-rii Dobrovățu.* †

1. monah Climent, moldovan, nacialnic
2. monah Ioanichie, moldovan,
3. „ Inochentie „
4. monah Ioanichie, moldovan
5. „ Ioanichie, „ igumen m rii lui Adam din ținutul Covurluiului

Adunarea izvodului acestuea cuprinde în 26 mănăstiri şi 74 schituri, care să află în eparhia episcopiei Romanului 478 părinţi, 6 preoţi, 23 ispitelnici şi 12 maice şi 6 ispitelnice

Gherasim Episcop Romanului. 1809

Aceste 100 aşezări mănăstireşti din eparhia Romanului, le găsim astfel repartizate pe ţinuturi:

Romanul	avea	2	mănăstiri şi	6	schituri	= 8
Bacăul	„	7	„	8	„	= 15
Putna	„	5	„	13	„	= 18
Tecuciul	„	1	„	14	„	= 15
Covurluiul	„	8	„	3	„	= 11
Tutova	„	1	„	17	„	= 18
Vasluiul	„	2	„	13	„	= 15
Total		26		74		100

In izvod, găsim două aşezări cu numele *Mera*—o mănăstire în ţinutul Putnii, nr. 31, şi un schit în ţinutul Vasluiului, nr. 98; la fel, sunt două schituri *Năneştii* în acelaş ţinut, al Tecuciului, nr. 53 şi nr. 54; şi în ţinutul Putnii se dau două schituri cu acelaş nume *Tarniţa*, nr. 24 şi nr. 33, ambele având şi acelaş hram, dar cu alte nume de călugări.

In fine, pe acest izvod, cancelaria exarhicească a însemnat cu o cruce în dreptul unor nume de monahi sau monahii, şi pe ultima filă a izvodului a făcut şi acest calcul: precizând în dreptul restului, de 434, în limba rusă „totalul călugărilor în mănăstirile moldoveneşti din eparhia Romanului". Semnele s'au fixat şi aici, tot cu o cruce, la sfîrşitul denumirii mănăstirii sau a schitului respectiv.

478	
44	
434	

Din acelaş dosar, ce are 56 file, vom da în continuare „Scrierea cu cuprindere pentru preoţii şi diiaconii—nominal—şi bisericile cu hramurile lor" din eparhia Romanului.

Const. N. Tomescu

Slavi în sec. XVII-lea la Orhei?

de *Gh. I. Năstase.*

Bine cunoscuta carte a lui Batiuşcov „*Basarabia*" a avut, printre alte scopuri, si pe acele de a dovedi că drepturele Rusiei asupra teritoriului dintre Prut şi Nistru se întemeiază nu numai pe o serie de succese de arme contra Turcilor şi pe tratate de pace, ci şi pe baze istorice şi etnice străvechi: Slavi în Basarabia, ar fi, după Batiuşcov, cu mult mai vechi de cât Moldovenii, cari într-o largă măsură n'ar fi, ei însăşi de cât Slavi desnaţionalizaţi, românizaţi.

Cartea aceasta, în felul ei, este o imitaţie, oarecum, a „teoriei lui Rössler" cu aplicare la Românii dintre Nistru şi Prut[1], rolul populaţiei mai vechi de aici jucându l Slavii — „Slavo-Ruşii" după terminologia lui Batiuşcov,—peste cari Moldovenii ar fi năvălit din Maramureş şi alte ţinuturi, târziu de tot, abia în sec XIV—XVII. Şi mai târziu încă, după Batiuşcov, elementul moldovenesc ar fi reuşit să desnaţionalizeze şi să asimileze elementele slave găsite la descălecare între Nistru şi Prut. După el, Slavii, ca element etnic, ar fi predominat în Basarabia actuală încă mult timp după întemeierea statului moldovenesc, colonizarea elementelor româneşti în acest ţinut fiind la început foarte slabă.

Desnaţionalizarea puternică a Slavilor din cuprinsul Moldovei, în genere, ar fi început să se resimtă abia în sec. XVII şi pe alocurea procesul acesta nu s'ar fi terminat nici până în ziua de astăzi. „Urmaşii vechilor Horvaţi (sic!)[2], spune Batiuşcov, Rutenii,

---

1. Veci pag, 10–12: Comentarea teoriilor cu privire la origina Românilor.

2. Niciodată Horvaţli (sau Croaţii) n'au locuit şi nici n'au trecut prin aceste părţi. Vezi pentru patria primitivă a Croaţilor şi calea urmată de ei spre Peninsula Balcanică — *Lubov Niederle* „*La Race Slave*", cap. VII, „Les Croates et les Serbes", 147–181.

„şi până azi locuesc în massă continuă întreg ţinutul Hotinului şi „unele părţi din ţinuturile vecine ale actualei Basarabii" (op. cit. p. 32).

Despre mersul procesului de asimilare, de către Români, a elementului slav din principatele române Batiuşcov ne lămureşte în felul următor.—„Mai cu seamă dela urcarea pe tronul Munte- „niei a lui Matei Basarab şi pe al Moldovei a lui Vasile Lupu, „Românii [din peninsula Balcanică dar mai ales din Transilvania] „au început să curgă în masse mari în aceste principate şi să se „aşeze pe pământurile deşerte, pustiite de desele invaziuni ale „Turcilor şi Tatarilor şi de războaele lăuntrice. Poate în legătură „cu această colonizare românească şi ca un protest împotriva ei „sânt repetatele răscoale ale populaţiei slave (sic!) a principatelor „române contra domnilor lor. La începutul sec. XVII domnul mol- „dovean Gaspar Graţiani potoli pe locuitorii Orheiului ce se răs- „culaseră împotriva lui şi li se adresă cu o cuvântare în limba „slavă. In 1664 domnul moldovean Gheorghe Stefan potoli răs- coala Lăpuşnenilor etc. etc." (op. c. p. 77).

In altă parte Batiuşcov vorbeşte şi mai lămurît despre ca- racterul etnic slav şi limba slavă a populaţiei orheene din sec. XVII. „Locuitorii Orheiului chiar şi în sec. XVII vorbeau limba „Slavo-rusă, ceeace rezultă din faptul că la începutul acestui se- „col domnul moldovean Gaspar Craţiani se adresă Orheenilor, răs- „culaţi împotriva lui, cu o cuvântare slavă, zicându-le: „да имасте „сърдце чисто къ господарю" [=să aveţi inima curată către domn] (op. c. p. 50).

* * *

Caracterul tendenţios al cărţii lui Batiuşcov e bine cunoscut. Sânt nenumărate afirmaţiunele şi argumentările care vădesc lămu- rit tendinţele cu totul de alt ordin de cât cel ştiinţific care l-au călăuzit pe Batiuşcov la întocmirea cărţii sale. Sânt însă o samă de afirmaţii strecurate cu destulă abilitate şi sprijinite uneori pe trimeteri la anumite izvoare sau chiar pe citate mai mult sau mai puţin abil mutilate sau „cizelate",—afirmaţii care, la prima vedere, au toate aparenţele de-a fi verosimile. Astfel de afirmaţii sunt ca- pabile să-l facă pe cetitorul de bună credinţă să ia în serios de multe ori concluziile lui Batiuşcov şi să şi-le fixeze în spirit ca adevăruri netăgăduite asupra trecutului Basarabiei. Confruntarea

continuă a textului cărţii cu izvoarele, indicate direct sau indirect, este singurul mijloc, pentru a aprecia valoarea afirmaţiilor şi concluziilor lui Batiuşcov. Dar în cazul acesta cetitorul rămâne uimit de „metoda" de utilizare a izvoarelor istorice a autorului „Basarabiei".

Cazul „populaţiei Slavo Ruse" dela Orhei din sec. XVII este cât se poate de tipic pentru demonstrarea „metodelor" de argumentare istorică intrebuinţate la alcătuirea acestei cărţi.

Istoricul, etnograful, geograful rămâne, la început, sedus de enunţarea şi argumentarea unei probleme atât de interesante: resturi de populaţiune slavă în Moldova secolului al XVII-lea! Cercetarea însă şi analiza informaţiei istorice din care Batiuşcov îşi trage dovezile afirmaţiei sale produce o desilusie completă şi arată că toată „problema" nu-i decât o plăsmuire întemeiată pe denaturarea unui izvor istoric şi făcută în scopul de a susţine o teză politică care nu are temeiuri şi argumente istorice reale în sprijinul ei.

* * *

Informaţia pe temeiul căreia Batiuşcov afirmă că în sec. XVII-lea încă ar fi mai existat Slavi nedesnaţionalizaţi la Orhei, el o ia [1] evident, din *„Letopiseţul Ţărei Moldovei de la Aaron Vodă, de unde este părăsit de Urechi, vornicul de Ţara de gios. Isvodit de Miron Costin"*... Iată cum se prezintă această informaţie nemutilată *în extenso*.

Cronicarul spune că Radul Vodă, domnul Moldovei din anii 1616—1619, „singur au pohtit la Impărăţie să-i vie mazilie, să „poată merge la Ţarigrad pentru leacul ochilor; deci, Impărăţia „i-au făcut pre voie. Pre dânsul l'au chemat la Poartă, eară dom- „nia în locul lui, aice în ţară, o au dat lui Gaspar Vodă".

Iar mai departe, vorbind despre domnia lui Gaspar Graţiani (1619—1620) Miron Costin spune: „Gaspar Vodă era Italian adecă „Frânc, om nesciutor rândului şi obiceielor ţărei, *fără limbă de „ţară*, care lucru mai greu nu poate hi, când *nu scie Domnul limba „ţărei* [2] unde domnesce...

„Era acest Gaspar Vodă multă vreme Terziman la Impărăţie „adică tălmciu tuturor solilor creştinesci ce veniau la Impărăţie" [3]...

---

1. „*Letopiseţele*" ediţia 2-a de M. Kogălniceanu. Tom. I. Buc. 1872.
2. Subliniat de noi G. N.
3. „*Letopiseţele*", I, pag. 268.

N. Iorga [1] ne lămureşte mai exact asupra originei etnice a lui Gaspar Graţiani. Acesta, de fapt, nu era Italian veritabil, ci „Uscoc" originar din ţinutul Segna (Senj) depe ţermul balcanic al Adriaticei, din Dalmaţia. Iar „Uscoci" (înseamnă în limba sârbă „fugari") se numiau o samă de elemente serbo-croate refugiate din teritoriile turceştt în Dalmaţia veneţiană, elemente într'o mare măsură supuse influenţii culturale italiene şi celei religioase-catolice [2]. Astfel înţelegem uşor fizionomia etnică a lui Gaspar Graţiani: „Uscoc" adică Sârb italianizat într'o măsură oarecare, dar ştiind încă limba lui maternă, sârba,—în total mai mult Sârb decât „Frânc" adică Italian. Originar din regiunele acelea de mozaic etnic ale Dalmaţiei (cu Slavi, Italieini, Albaneji, Turci, Greci), poliglot prin influenţele mediului etnic din care provenia, se explică astfel cum de cunoştea atâtea limbi Gaspar Graţiani încât a ajuns Terziman, şi—ceeace mai ales ne interesează—în special se explică faptul că „scia limbă sărbească Gaspar Vodă", după cum spune cronicarul.

Despre răscoala Orheenilor din Domnia lui Gaspar Graţiani Miron Costin povesteşte, textual, următoarele: „In zilele acestei „domnii se rădicasă şi un domnişor de la Orheiu. Ce îndată Gas„par Vodă au trimis oaste, şi au ieşit şi el împrotiva lui, şi singur „Gaspar Vodă; şi l-au prins viu pre acel Domnişor, şi pre câţiva „din capete dela Orheiu, pre cari i-au omorit îndată. Scia limbă „sărbească Gaspar Vodă; şi când i-au prins, i-au mustrat pre acei „căpitani dela Orheiu, şi le-au zis sărbeşte: „Da imalte serdţe „cisto că Gospodario". *Tâlmăcea Bucioc* Vornicul de ţara de gios *„aceste cuvinte, adecă: „Să aveţi inimă curată spre Domnul!"* [3].

Informaţia cronicarului completată cu cele spuse despre originea etnică a lui Gaspar Graţiani apare de o limpezime perfectă, şi numai ciuntirea conştientă a textului lui Miron Costin i-a permis lui Batiuşcov să extragă din pasagiul de mai sus un citat în baza căruia să tragă concluzia despre existenţa Slavilor la Orhei în sec. XVII.

Gaspar Graţiani care era „fără limbă de ţară", adică, nu ştia româneşte, le se adresă Orheenilor în sârbeşte nu fiindcă aceştia

1. „*Chestiunea Dunărei*" p. 211.
2. J. Cvijié. „*Péninsule Balkanique*". Vezi paginele unde se menţionează „Uskocii".
3. „*Letopiseţele*" I, p. 269. Subliniat de noi. G. N.

ar fi vorbit o limbă slavă, ci fiindcă Sârba era singura limbă, din cele vobite de domn, pe care o pricepea şi deci o putea tălmăci Bucioc vornicul, care era, evident, cuoscător al limbei slavone aşa cum, desigur erau mulţi boeri în această epocă de influenţa culturală slavă din Moldova. Dacă Orheenii ar fi fost în stare să priceapă cuvântarea sârbească a lui Gaspar Graţiani, atunci, desigur, că Bucioc n'ar fi fost nevoit să traducă în româneşte cuvintele Domnului: să aveţi inima curată spre Domnul"; mai ales cuvinte ca cele citate în sârbeşte de cronicar care sânt aproape identice în toate limbele slave.

A trebuit însă ca Bucioc să le tălmăcească, fiindcă Orheenii nu pricepiau deloc cuvântarea sârbească a lui Gaspar Graţiani, ei erau cei mai autentici Moldoveni.

Reese astfel, clar de tot, că afirmaţia lui Patiuşcov despre caracterul "Slaovo-Rus" al populaţiunei Orheiului dela începutul sec. XVII-lea nici într'un caz nu şi găseşte sprijin în izvorul istoric utilizat—în pasagiul citat din cronica lui Miron Costin.

* * *

Nu i rostul acestor rînduri de-a urmări mai pe larg problema vechei păturі de populaţie slavă din Basarabia; adevărul însă cu privire la epoca în care au fost desnaţionalizaţi vechii Slavi din această regiune e altul decât cel crezut de Batiuşcov[1].—Expansiunea etnică moldovenească, care în regiunele dela răsărit în Carpaţi în genere, e cu mult mai veche de cât întemeerea principatului moldovenesc, a găsit, fără îndoială, cu aceste regiuni şi foarte numeroase elemente Slave: toponimia Slavă din ţinuturele moldoveneşti dovedeşte între altele foarte clar acest lucru. Procesul însă de asimilare a Slavilor din cuprinsul Moldovei s'a săvârşit foarte de timpuriu; cronicele şi documentele istorice moldoveneşti nu fac nici o menţiune despre persistenţa acestor Slavi, după întemeerea principatului. Mai mult chiar decât atât: s'au contopit în massa moldovenească foarte repede (sfârşitul sec. XVI) chiar şi eîementele Slave aduse de domnii Moldovei din Galiţia, Pocuţia şi Podolia în decursul războaelor moldo-polone din sec. XV şi

1. Vezi I. Nistor *„Românii şi Rutenii în Bucovina"* 1915. Ed, Acad Romîn. Capit. I—III. I. Nistor *„Istoria Basarabiei"*. Cernăuţi, 1923, p. p. 9—12. V. Mihailessu *„Infiltraţia Ruteană în Nordul Moldovei"*. Bul. Soc. Reg. Rom de Geografie Tomul XLII.

începutul sec. XVI.—Nici Rutenii din Bucovina, nici cei din jud. Hotinului prin urmare nu sunt Slavi străvechi cari ar fi resistat desnaţionalizărei, moldovenizărei, ci sânt elemente recent venite în aceste ţinuturi.

* * *

Sensul adevărat a informaţiei comentate din cronica lui Miron Costin este cu totul contrar celui ce i-l atribue Batiuşcov: în momentul istoric de care ne povesteşte cronicarul—anii 1619 - 1620—nu mai erau Slavi la Orhei, căci nimeni nu mai vorbia limba slavă aici.

Pentru Oltenia.

de **T. G. Bulat**

Istoricul Radu Rosetti, în al IV-lea din memoriile sale, asupra Arhivei Senatorilor din Chişinău [1] are un capitol asupra luptei boerilor craioveni dusă pentru autonomia Olteniei. Actele pe care le prezinta el pornesc de la data de 16 Aprile 1810. Corespondenţa care se întreţinea cu împuterniciţii Rusiei aveaca obiect mai ales, combaterea logofătului Samurcaşi. Lupta aceasta a fost lungă şi plină de peripeţii, Samurcaşi fiind un om de infinite resurse. Ştirea ce prezintau noi aci, vine să completeze, în sensul principial, lupta dusă de Olteni pentru salvarea, poate, şi a autonomiei provincii, dar îndrăznim să credem şi pentru satisfacţii de ordin personal. Suplica fu îndreptată către generalul Bagration şi iscălită numai de doi şi anume de cei mai hotărîţi luptatori în aceasta direcţie: Demetru Bibescu şi Ioan Vladoianu. Istoricul chestiunei, cât şi justificarea cererii lor este făcută cu un deosebit talent. Sunt vechi reminescenţe de mândrie dârză olteană.

Se reamintesc vremurile stăpânirii austriace din întâia jumătate a secolului al XVIII, care au însemnat—după dânşii—o epocă de ordine, de regulă şi economie! Se lăuda de asemenea însuşirile războinice ale Oltenilor, cât şi iubirea lor de patrie, sentiment scăzut în restul ţării. Boerimea din aceiaşi provincie ocupându-se

1. Mem. Acad. Rom. 1909, p. 131.

esențial de cultura moșiilor sta departe de intrigi, rivalități și gelozii. Contele de Romanzoff apreciase odinioară aceste virtuți și chiar respectase independența provincii. Dar printre rânduri se ghcește însă și dușmănia față de Brăiloii și partizanii lor.

Este cu toate acestea, evidentă, și încrederea în cea ce reprezintau ei. Mai mult, ei își iau și obligații în caz că Rusul satiface cererea lor. Această atitudine înfățișază și caracterul exclusivist, adică acela de a nu consimți, ca funcțiunile publice să fie încredințate persoanelor care nu aveau legături mai vechi cu provincia. Este primul pas în discuțiile înfinite, care aveau să urmeze între reprezentații boerimii oltene și potentații ruși. Corupția și intriga se adăogau la aceste dispute, care n'au dus la nici un rezultat! O luptă vană față de o atitudine tot mai dușmană, dar și mai calculată, a unui cotropitor neîndurător!

Craintes, espérances et supplique de la petite Valachie, à S. A. le Prince Bagration, Général en chef, commandant l'armée du Danube.[1]

S. A. Monseigneur le Feld — maréchal Comte de Romanzoff, dont la memoire est aussi chère aux Principautés de Moldavie et de Valachie, qu'elle est impérissable dans les fastes de la gloire de l'Empire de Russie, ayant considéré la proximité de la petite Valachie du Pachalik de Vidin, connoissant les relations journalières et alarmantes qui naissent de ce voisinage, avoit jugé que le Divan de Bucorest étoit trop éloigné pour obvier à des circonstances de l'instant.

La frontière qui limite la Transylvanie et la petite Valachie, est également à une trop grande distance de Bucorest, pour que le Divan de cette ville puisse exercer une surveillance utile, et donner les résolutions dans le moment nécessaire, sur les discussions amenées par les droits réciproques d'entrée et de sortie, sur les libertés et les prohibitions des exportations et importations, et sur les transgressions qui intéressent l'intégrité territoriale.

La petite Valachie, ayant appartenu quelque fois à une puissance civilisée, en a reçu des principes d'ordre, des régles et

1. „*Dela*" nr. 1488. Arhiv. Senat. Chișinău.

des habitudes d'économie publique, ignoreés dans les autres parties des Etats Ottomans.

Les peuples de cette contrée, ayant presque toujours les armes à la main, pour défendre leurs manoirs et leurs familles des incursions et des brigandages des rebelles de Vidin, sont les seuls Valaques aguerris. Seuls, dans les tems ordinaires ils font la garde de leur pays. Souvent ils sont secourables à la grande Valachie, sans éprouver jamais de réciprocité à cet égard. Cette vie active et guerrière, pour la défense, de leur terre natale, a fortifié dans leurs coeurs l'amour de leur patrie, sentiment bien moins énergique chez les autres Valaques, qu'ils voyent, avec un juste dépit, arriver chez eux pour y occuper les places et s'y enrichir.

Les Boyards de la petite Valachie ne viennent point à Bucorest se jetter dans la lice des intrigues, pour concourir aux emplois. Les places du Divan de Craiova, peu lucratives, ne font que les distraire de leurs affaires domestiques. Occupés essentiellement de la culture de leurs heritages, ils vivent dans l'heureuse ignorance des brigues, des rivalités, des jalousies, des haines et de toutes ces passions coupables, d'où naissent les partis opposés, fléaux déstructeurs du théatre de leurs combats.

S. A. Monseigneur le feld-maréchal—Comte de Romanzoff, se détermina, d'après ces considérations, à séparer les deux Divans de Bucorest et de Craiova; à laisser celui-ci dans une indépendance entière de l'autre et à lui donner l'attribution de toutes les affaires d'administration, police, finance, justice civile, et criminelle de la petite Valachie.

Sous ce régime, cette contrée voyoit croitre chaque jour ses prospérités et jouisoit de tout le bonheur dont elle soit susceptible.

Lorsque les Autrichiens survinrent, ils s'empressèrent de suivre en tout, et sans la plus legère altération, l'institution de M-r le maréchal de Romanzoff dans la petite Valachie.

Mais à l'instant que l'autorlté des hospodars cessa, le Divan de Bucorest prétendit remplacer ces dépositaires du pouvoir souverain. Cette prétention change visiblement notre Etat de citoyens en celui d'Ilotie, ou, de sujets d'un grand Souverain, en servage d'une aristocratie. C'est la condition politique la plus homicide et la plus flétrissante. Si quelquefois elle naquit de l'abus le plus barbare du droit de conquête, elle fut réprouvée consta-

ment par le droit des gens, par celui de la nature et celui de la saine politique. Avant d'entreprendre de se créer le maitre du Divan de Craiova, et d'enchainer par cela la petite Valachie à sa glèbe, le Divan du Bucorest devoit méditer sur les conséquences de cette entreprise et se dire, au moins, que le Souverain, quel' issue de la guerre nous donnerroit, et nous-même, ne consentirions jamais à livrer à son ambition etc aux spéculations de ses délégués, une contrée, où l'on hait la tyrannie, qui est limitrophe, de deux grandes puissances, voisine et amie de la Servie, et qui ainsique la grande Valachie, a droit à la bonté et à la protection de S. M. L. Empereur de toutes les Russies. La désertion d'une grande partie de nos villages prouve déja trop l'importance de ces considérations, et ce n'est que de la justice de la Russie, que nous esperons conserver le reste de nos concitoyens.

Lorsque S. E. M-r le général Sénateur de Kouschnicoff vint a Bucorest, quatre Boyards du Divan de Craiova, députés vers lui, eurent l'honneur de lui soumettre ces considérations. Illes approuva, les applaudit même et promit de nous rétablir dans la possesion des droits que nous réclamions.

Des motifs que nous ignorons, nous ont privés de la justice que nous attendios de S. E. M-r le Sénateur, et nous sommes demeurés sans défense, livrés à la colère et à la vengeance, que notre démarche avoit provoquées dans le Divan de Bucorest, qui par ses impolitesses et ses mépris pour nos députés, se hâta de leur présager le sort qu'l préparoit à notre patrie.

S. A. Le Prince Bagration a vû par l'Exposé que nous avons eu l'honneur de lui faire des excès de la bande des Braïloë, les tortures que notre patrie a en à subir de notre zèle pour la servir auprès de S. E. M-r de Kouschnikoff. Rien encore n'est arrêté pour les dispositions générales. Nous gémissons du passé, l'avenir nous est impénétrable. Le sistème actuel sera t-il conservé, changé modifié. S. A. le Feld-maréchal Prince Prosorovsky vouloit le détruire et c'est lui qui a succombé. S. A. le Prince Bagration stipule eu tout pour la justice et l'honneur, pour la gloire de l'Empire et de son Maitre. Mais on nous a tant proclamé la toute-puissance du crédit et de la faveur. Cette faveur, ce crédit, ont si constamment et si cruellement triomphé de l'équité, de la raison, des intérêts de L'Empereur, de la pitié que nous devions

inspirer, et des pleurs que nous avons versés sur les plaies de notre patrie, que nous sommes excusables d'appréhender que cette effrayante faveur ne résiste encore aux voeux et aux efforts que l'heroisme et la probité font pour notre délivrance.

Telles sont nos craintes. Elles doivent être pardonées si l'expérience est une excuse pour la raison et le malheur.

L'accueil plein de bonté que nous venons de recevoir de S. A. le Prince Bagration est le terme qui suspend nos douleurs et l'époque qui comence nos espérances.

Nous avons l'honneur de le supplier de nous rendre, dans sa plénitude, la constitution indépendante de tout autre pouvoir que celui de la Russie, telle que nous l'avons reçue de S. A. le feld-maréchal Comte de Romanzoff, et que les Autrichiens nous l'avoient-rendue, et de prononcer en même tems que personne ne pourra prétendre à occuper aucun office de la petite Valachie, qu'il ne soit né Valaque, propriétaire et domicilié depuis sept ans dans cette petite Valachie.

A ces conditions nous promettons de fournir complettement toutes subsistances à un corps des troupes de Sa Majesté Impériale, proportionné par le nombre aux ressourcess de notre pays, et d'établir les hopitaux riffisians, et de les entretenir de tous leurs besoins.

Seuls chargés de toutes les parties de l'administration, sous la censure et l'autorité d'un officier russe, de choisir, de surveiller et réprimer les employés pour le Divan, les districts, les postes des frontières et, nous prenons ici l'engagement sur nos têtes et nos propriétés, de répondre de leur conduite et de réparer les délits dont ils pourroient se rendre coupables.

Cette suplique, dictée par le zèle le plus vrai, par les intensions les plus pures, obtiendra nous n'osons en douter, tout succès auprès du Général que la victoire signale comme le plus illustre défenseur de la gloire de son Maitre et vers lequel tous les peuples de ces contrées portent les espérances et les voeux que leur inspire le besoin et la présence d'une libérateur.

Signé : Démétri de Bibesc. signé : Klutzar Vladoïan.

Bucorest ce 21 Janvier
1810.

Răpirea Bucovinei și delimitări spre nordul Moldovei.

de Ioan C. Băcilă

Stăpânirile polone și rusești în Moldova, cu tendința de a cuceri, și a lipsei de energie a Turcilor, a deschis pofta de cucerire din pământ moldovenesc și altei puteri, a Austriei, care își va ajunge scopul fiind mult mai prevăzătoare și mai șireată decât vecina ei—Polonia. Hotarul nordic rămase cîtva timp tot la Ceremuș, ca din anul 1774 să sufere o schimbare destul de mare, fiind rupt din Moldova ca o compensație a unei neutralități nedovedită și fiind acum un drum de legătură între Pocuția și Transilvania. Împărțirea Poloniei și luptele între Turci și Ruși, fac ca această întindere de pământ a Moldovei, numită după o mică pădure—Bucovina—să fie alipită la Austria.

Se zice că în anul 1718, în timpul lui Nicolae Mavrocordat, Austriacii făcură cea dintîi încercare ca să înainteze spre Moldova, luând o parte din Bucovina până la hotarul Dornei, dar s'au retras la protestările Domnului și la amenințarea cu războiu din partea Turcilor. Ocuparea vine mai tîrziu, în anul 1774, cînd voiau să-și facă un drum între Pocuția și Transilvania. In anul 1771 Iulie 6, se încheie un tratat între Austria și Turcia prin care se prevedea ca să se dea Austriei, Oltenia și rectificări de graniță la hotarele Transilvaniei. După ce s'a împărțit Polonia, și Galiția a venit Austriei, s'a căutat să se delimiteze aceste hotare spre Moldova, și s'a găsit că hotarele Pocuției trebuesc căutate la capătul districtelor Cernăuțului și Hotinului, la Colodropca (pe hartă Conolofska) pe lângă munții moldovenești, prin pădurile bucovenești și câmpii, afară de districtul Cernăuțului și Sucevei, până la muntele Gier (pe harta Babiri dag) la hotarele Transilvaniei [1].

1. In cea dintâi hartă specială austriacă a Bucovinei din 1774, se află peste Prut un deal mare cu o pădure numită „Bucovina" ce se întindea dela Netobasoviți, Balamutca și Potarhăuți până în Moldova la Staanhară, Mahala și Zucica situate pe râul Prut. Pădurile mari numite Bukovina se întind dela munții regatului Ungariei până la Siret în țară Sepenințului și pădurea mică, tot Bukovina numită, ce se întinde până la Prut (Dionisie Ollinescu. *Hărțile Bucovinei*, în Buletinul Societății regale române de geografie 1894 pag. 11).

După rapoartele colonelului Seeger, cel care a fost trimes de Austriaci, după împărţirea Poloniei, la Varşovia să studieze hotarele Pocuţiei spre Moldova, spune că Pocuţia se întinde până la Cecara sau Ciocareni lângă Transilvania, la satul bucovinean Cârlibaba se isprăvea hotarul Pocuţiei şi începea al Ungariei care se mărgineşte cu Bucovina până în apropierea Dornei (Şarul Dornei), unde încep hotarele Transilvaniei. Planul acestei cuceriri l'au dat pe faţă din anul 1773 februarie 3, când s'au înplântat pajurile austriace pentru „o împreunare a Pocuţiei cu Ardealul prin trupul Moldovei" si aceasta după cum scrie Thugut lui Kauniiz" este cu mult mai uşor a susţine o luare în stăpânire inmediată, decât a ajunge la o cesiune din partea Porţei, şi că prin urmare ar fi mai bine, dacă la cea mai deaproape bună ocazie, fără nici o rezervă, s'a putea lua în stăpânire cel puţin partea însemnată în schiţa de plan ce mi s'a trimis [1]. Generalul Hardic raportează la 25 decembrie 1773 lui Caramelli, că colonelul baron de Seeger şi căpitanul de Mieg caută a dovedi că adevărata frontieră a Pocuţiei *este pe coasta muntelui dela Hotin până la Cernăuţi prin aşa numita pădure Bucovina.* In urma tratatului de pace între Turci şi Ruşi în anul 1774, părându-se Austriacilor că influenţa Ruşilor o să fie prea puternică în Principatele române, se răspândise vestea că Austriacii au intrat în Moldova şi Muntenia, şi că are pretenţie asupra unei părţi din Moldova[2]. Şi într'adevăr, un raport venetian aduce la cunoştinţa Dogelui, în 3 Noembrie 1774, siguranţa acestui fapt că Austriacii au trecut hotarele Moldovei [3]. Această ocupare a fost un mister ce a surprins nu numai pe ambasadori dar şi pe Poartă. După retragerea trupelor ruseşti din Moldova trupele austriace s'au apropiat de hotarul ei, şi cum era vorba ca Domn să fie Gr. Ghica, se dădea instrucţiuni ca să se asigure bunele dispoziţiuni ale acestui Domn, pentru că trupele austriace erau în „judeţul moldovenesc cunoscut, care formează hotarul litigios de lângă Pocuţia [4]. Dar Austria era hotărâtă ca îndată după retragerea trupelor ruseşti din Moldova să împlânte pajurile la hotare şi să caute să înbuneze Poarta dacă s'ar opune la

1. broşura „*Răpirea Bucovinei*" pg. 5—6.
2. Hurmuzaki. Documente. Vol. XVI pg. 567
3. Hurmuzaki. Documente. Vol. IX, pg. 90
4. *Răpirea Bucovinei.* pg. 8.

aceasta, ceia ce ei au şi făcut. In anul 1774 cardonul austriac era tras ca să fie un fapt împlinit şi să revindece vechile hotare încălcate de Moldoveni, după cum spun Austriacii. Cordonul austriac tras dela Volhinia până la Transilvania, trece Nistru la 4 leghe dincoace de Hotin aproape de Vărsarea Sebrawa. Sunt posturi în marea pădure a Bucovinei şi mai ales la Palamutka, sat moldovenesc puţin departe de Nistru. Companiile regimentului de Stein care sunt la Zalezik, în Podolia, pe Nistru, închid astfel această limbă de pământ în Moloova, care este strânsă între Nistru şi Prut, se înfundă în Rusia Roşie; pe hartă este un triunghiu a cărui bază ar fi trasă dela vărsarea Sebrawei la Snyatin aproape de Prut în teritoriul Haliciului, şi al cărui vârf ar fi la Zaleziki [1]. Ocuparea unei părţi din Moldova de trupele austriace a făcut pe Grigore Ghica să protesteze la Poartă ca să-l apere în contra unei pierderi atât de însemnată.

Cu toate că cordonul era ocupat, Kaunitz spunea că a făcut aceasta numai momentan ca să aibă o legătură cu Transilvania şi nu se gândeşte să ocupe nici un deget de pământ din teritorul cuiva. Ar voi să se înţeleagă numai pentru hotare, dar pentru Cordon o să se înţeleagă cu Poarta pentru alte teritorii [2]. Această ocupare a cordonului austriac şi propunerea făcută de a schimba Bucovina pentru altceva, a făcut să se agite şi celelalte state, Prusia şi Anglia, deşi Kaunitz spunea că limba aceia de pământ n'are pentru Turci nici o importanţă. Cordonul austriac începe pe Nistru în faţa înbucării Czernari şi Sadagaru, un detaşament de husari este la Siret, şi cordonul se isprăveşte la spatele Cîmpulungului. Kaunitz spunea tuturor în Ianuarie 1775, că acest cardon nu trebue privit ca un teritor ocupat, nici ca o ţară cucerită, dar aparţinând unei puteri cu care are drept să intre în negocieri pentru schimb, şi aceasta nu trebuie considerată ca o invazie [3]; tot el asigură că cele câteva trupe austriace între Nistru şi Prut nu erau decât o poziţiune de convenienţă care va înceta dacă schimbul va avea loc. Atât de mult căuta să aibă această poziţie în cât Curtea din Viena era hotărâtă, dacă Poarta ar voi să cedeze într'un mod amical Bucovina, să nu mai insiste riguros asupra al-

1. Hurmuzaki. Vol. XVI 571.
2. Hurmuzaki. XVI pg. 572
3. Hurmuzaki. op. c. pg. 573

tor extensiuni[1]. Din luna Februarie 1775 cordonul austriac își schimbă direcția în Bucovina. Incepând dela Nistru, dela vărsarea Sbrawei, el nu merge în linie dreaptă, dar în unghiuri intrate, tae Prutul la Czernavi trece peste Siret și Sucevița, ajunge la Cikse-reda în Transilvania. Astfel fiind, postul Siret nu trebue să intre în schimbul proectat. Aceasta s'a făcut din ordinul împărătesei și a lui Kaunitz[2]. Tot corespondența diplomatică ne spune că *nu unghiul se numește Bucovina, dar o pădure în mijlocul acestui unghiu*, pentru care zic Austriacii vrea să facă schimb. Asupra acestei cedări de teritoriu se interesa Franța, Prusia și Anglia. Pentru regularea acestor hotare, o scrisoare din 5 Ianuarie 1775 spune că Austriacii așteptau un raport favorabil dela Pașa dela Hotin, dar tot odată se stăruia la Poartă ca să întindă hotarele până la Rohatin, iar dacă nu se poate se mulțumesc să tragă hotarele pe cât se va putea dincoace de teritoriul Hotinului, și să caute să încerce atunci să susție cel puțin în privința restului hotarului liniile „uti possidetis"[3]. Austriacii erau hotărâți să întrebuințeze toate mijloacele ca să stăpânească acea parte ocupată, spunând *că au fost uzurpate de Moldoveni, și acum ei nu fac altceva decât să revindice un drept al lor.* Pe lângă acestea se întrebuința corupția, frica și alte mijloace. Kaunitz căuta prin Thugut să rezolve pretenția asupra Bucovinei prin comisari speciali trimiși la fața locului, însă Turcii să fie învoiți a face această schimbare[4]. Se zicea în anul 1775 Ianuarie 8, că Grigorie Ghica s'ar mulțumi ca odată cu grănițarea liniilor să se distrugă cetatea Hotinului, și teritorul ce-i aparține să se anexeze Moldovei, cu asta s'ar astâmpăra și Domnul și plângerile locuitorilor Moldovei, deși acest teritor nu face nici a cincea parte cât a fost ocupat în Moldova de Austriaci[5], In acest timp și Grigore Ghica a trimis la Poartă o hartă a ținuturilor ocupate de armata austriacă, arătând că această comunicație s'ar putea face și prin cedarea unei părți mai mici din Moldova[6]. In scrisoarea lui Kaunitz către Thugut din 7 februarie 1775, spunea că Rusia nu va privi cu nepăsare „ca noi

1. Hurmuzaki. op. c. pg. 574
2. Hurmuzaki. op. c. pg. 575
3. *Răpirea Bucovinei* pg. 21
4. op. c. pg. 25
5. *Răpirea Bucovinei* pg. 29
6. op. c. pg. 38

să ocupăm o poziție favorabilă pe amândouă malurile Nistrului lărgindu-ne granițele și luând oarecum în mânele noastre cheia Moldovei[1]". Și în această privință Maria Terezia a dat plenipotențe baronului de Thugut ca să intre în negocieri cu Poarta, 21 Fevruarie 1775[2]. O scrisoare din 17 fevruarie 1775 spune că Austriacii au înaintat pajurile, s'a făcut „lărgirea cea nouă a graniței despre Bucovina", dar mai înainte de această dată, 20 ianuarie 1775, Kaunitz scrie lui Thugut că hotarele spre Bucovina s'au întins din nou[3]. Cu această nouă întindere Grigore Ghica a trimis o hartă la Poartă în care a însemnat ținuturile dintre Prut și Siret și Moldovs, care au fost din nou luate din districtul bucovinean prin schimbarea și înaintarea pajurilor[4]. Deci a doua încălcare. Thugut era încredințat că Poarta nu va refuzn propunerea despre cesiunea dela granița Moldovei", toată afacerea se va mărgini, într'aceia ca să se înțeleagă asupra întinderii districtului bucovinean. La 4 martie 1775 Grigorie Ghica a trimis la Poartă un curier cu știrea că trupele austriace au făcut o nouă încălcare, adică a treia. Linia de graniță s'ar fi înaintat de astă dată dela Baia peste Moldova și de acolo înainte spre Slatina până în granița ardeleană, cuprinzându-se astfel din nou teritoriile însemnate între Siret și Suceava, precum și între Suceava și Șomuz[5]. Această înaintare a a armatelor austriace, face pe Thugut să scrie lui Kaunitz că el nu speră să obțină dela Poartă asemenea pretenție[6].

Din cauza plângerilor lui Grigore Ghica și a boerilor la Poartă, s'a hotărât ca Turcii să ceară retragerea trupelor austriace din Bucovina, dar s'a hotărât altfel, că Poarta s'a învoit, 18 martie 1775, să cedeze o bucată din Moldova, Austriei, o linie din Ardeal spre partea Podoliei; dar după ce comisarii ambelor părți „va fi statornicit linia de comunicație și alegând locurile pentru a forma limite bine marcate între posesiunile amunduror părților".[7] Și cu tot protestul boerilor moldoveni la Curtea rusească contra luării Bucovinei, Poarta a consimțit să cedeze Bucovina. Prin luna

1. op. c. pg. 3.
2. Hurmuzaki, Vol. VII pp. 139.
3. Hurmuzaki. Vol. VII pg. 127.
4. *Răpirea Bucovinei* pag. 42—43.
5. op. c. pg. 48 și Hurmuzaki. vol. VII p. 141.
6. *Răpirea Bucovinei* p. 50.
7. Op. cit. pag. 52—53.

martie 1775 se urmau tratative între Turcia şi Austria relativ la cedare, şi tot în aceiaş lună, 27, se anunţă că Turcii au cedat Bucovina prin bună înţelegere; Kaunitz declarând mai înainte că unghiul de pământ pe care'l doria este foarte necesar şi absolut indispensabil ca să fixeze hotarele dealungul Transilvaniei, şi ca să evite contestaţiile actuale.

Spre sfârşitul lunii martie şi începutul lui aprilie 1775 se urmau negocieri în privinţa hotarelor Moldovei, pentrucă voiau să aibă o trecere în Polonia austriacă şi în Transilvania.

Cu diplomaţia sa, Kaunitz a răuşit să mulţumească pe toţi ambasadorii relativ la Bucovina, cât despre Turci ei făceau greutăţi numai de formă. O scrisoare din 3 aprilie 1775, anunţă că Poarta dă învoirea ca cesiunea să se întindă dela hotarele Transilvaniei până în districtul Hotinului. [1]

Cu toate stăruinţele Prusiei şi Rusiei la Poartă ca să nu cedeze Bucovina, negocierile erau în curs pentru cedare. In cele din urmă, în ziua de 7 maiu 1775 se încheie convenţia prin care Poarta cedează Austriei, Bucovina. In memoriul adresat către Poartă de Thugut se spunea că acele linii pe care le ocupă au făcut parte din Pocuţia, şi ei nu se ocupă decât de districtele Cernăuţului, Sucevei şi o parte din Câmpulung, după limitele ce sunt pe hartă, şi mai aminteşte că trebue să se revadă şi hotarele Transilvaniei spre Moldova, hotare pe care Moldovenii le au călcat. [2] In ziua de 12 maiu 1775 Thugut scrie lui Kaunitz următoarele: „Aduc prin aceasta la cunoştinţa Alteţei Voastre că negoţierele cu Poarta asupra afacerei bucovinene precum şi asupra celorlalte chestiuni grăniţare au avut în sfârşit de rezultat încheierea unei convenţiuni care s'a semnat în 7 maiu şi care după câteva greutăţi ivite s'a preschimbat în 10 ale lunei curente". [3] Cedarea s'a făcut după cum spune convenţia, pentru o bună comunicaţie între Transilvania şi Pocuţia şi Lodomeria. „Sublima Poartă părăseşte şi cedează Curţii Imperiale teritorul cuprins între Nistru şi hotarele Pocuţiei, Ungariei şi Transilvaniei; hotarele se vor regula dela hotare e Transilvaniei până la Hotin. Ele încep dela hotarele Transilvaniei, dela pârâul numit Teşna Inputită, şi închide succesiv satele Cândreni, Stulpicani, Capucodrului, Suciava, Siret şi Cer-

1. *Răpirea Bucovinei* pag. 56.
2. Hurmuzaki. Documente. Vol. VII, pag. 171.
3. *Răpirea Bucovinei* pag. 59.

năuți, și dela Prut înainte Cernauka, locul districtului Cernăuți va rămâne înăuntru hotarelor imperiale; teritorul cetății Hotin să rămână Porței.

Se va alege locuri proprii pentru separarea frontierelor ca să evite contestațiile; cât despre hotarele teritorului Hotin care se întâlnește cu hotarele Cernăuți, comisarii Sublimei Porți să indice hotarele Hotinului. [1]

La 3 iunie 1775 se numesc comisari pentru regularea granței Moldovei, și în acest timp Grigore Ghica cere ca orașul Suceava care mai înainte a fost reședința Domnilor moldoveni să rămâe tot Moldovei. [2] La 6 iunie 1775 se ratifică convenția pentru cedarea Bucovinei, cea ce face pe Kaunitz să scrie lui Thugut că este mulțumit de serviciile lui, după cum se bucura și regele Franței pentru înțelegerea asupra Bucovinei.[3] La 17 iunie 1775, Thugut scrie lui Kaunitz: „Am văzut că noua hartă a districtului bucovinean pe care ați bine voit a mi-o trimete, se deosebește de hărțile ce mi-ați trimis în 7 octomvre anul trecut și în 6 ianuarie anul curent. *Deosebirea aceasta este foarte însemnată fiind granița mult înaintată aproape în întreaga ei lungime din Ardeal până în Vistru*". O cedare a Porței înainte de aceasta era dela râuleţul Hucar înspre satul Brăjești până în râul Moldova, și ținutul întreg al Siretului și al Sucevei rămânea Moldovei. Hărțile trimese dela Viena erau bune, ca demarcațiune, și după cum spunea Thugut, așa s'a și făcut; „putem să mai adăogim încă la demarcațiune pe ici pe colo încă câte-o bucățică dela granița Ardealului până la satul Brăjești". [4] Restul liniei până la districtul Hotinului va face cum este mai bine, oferind ori Austriacii câte-o bucată de pământ, ori câștigând cu bani pe comisarul turcesc, și dacă se poate să ia și ceva din teritorul Hotinului, ținuturile fiind muntoase și prea puțin locuite. Convenția fiind încheiată, acum trebuiau marcate aceste hotare ale Bucovinei, cea ce face pe Thugut să scrie lui Kaunitz ca să se grăbească cu trimeterea comisarilor ca să delimiteze Bucovina. Se face demarcațiune la satul Câmpulung, Zahacești și dela râul Siret la orașul Siret. Grigore Ghica căuta să le facă neajunsuri, și acuză pe Barco, comisar imperial, relativ la

1. Th. Codrescu. Uricarul IV, pag. 244 sq. Hurmuzaki. Documente Vol. VII, pag. 160 sq.
2. *Răpirea Bucovinei* pag. 61.
3. Hurmuzaki. Documente. Vol. VII pag. 176.
4. *Răpirea Bucovinei* pag. 64—65.

demarcarea granițelor dela Suceava. Această linie, după cum spune Barco, dela vărsarea Sucevei în Siret, în sus până la râul Molnița, este o linie de graniță bună de întărit. In privința delimitărilor, Austriacii au întâmpinat greutăți la delimitarea între Siret și Suceava, și cum voiau să aibă și Hotinul sau ceva din ținutul Hotinului, Pașa a răspuns că nu va ceda nici o palmă de pământ afară din convenție, nici din Moldova nici din Hotin. Intre Suceava și Siret nu se înțelegeau asupra satului Capucodrului, dela vărsarea Sucevei în Siret și de acolo până la orașul Siret, este un teritor lung de 8 ore și larg de 3 ore, și are 20—30 de sate. [1] Greutatea de care se temea Austriacii la delimitare era districtul Hotinului, ei căutând ca linia să fie la Rohatin. Ei caută astfel în cât să convingă pe Pașa dela Hotin și să scrie în raportul său către Poartă „că linia dela Rohatin este singura linie marcată și mai potrivită pentru a înlătura pe viitor ori ce conflicte. [2]

In ziua de 3 iulie 1775, Thugut trimete lui Kaunitz raportul cu cheltueli—renumerațiuni—în chestia delimitării Bucovinei, care s'a ridicat la 15012 piaștri și 20 de parale (sau 16 889 florini și 3½ crețari), stăruindu-se tot odată să se facă un cuțit lui Reiss-Effendi, după modelul arătat. [3] Pentru răușirea delimitărei Buco-

---

1. Asupra mai multor lucruri în mersul delimitărilor, o expunere foarte amănunțită în Hurmuzaki. Vol. VII, pag. 221—224.

2. *Răpirea Bucovinei* pag. 66.

3. *Răpirea Bucovinei* pag. 69 sq. Dau aici și banii cheltuiți de Austriaci cu ocazia delimitării Bucovinei.

Socoteala speselor extraordinare și secrete, care s'au făcut de subscrisul cu ocaziunea subscrierei convențiunei privitoare la cesiunea Bucovinei în 7 maiu 1775:

	Piaștri	Parale
Dragomanului Porței, Costache Moruzi, după promisiunea dată	10.000	—
Fiind-că această sumă, spre mai mare păzire a secretului, s'a numărat în 2.500 galbeni funduelii, s'a plătit de fie care galben funduelliu un agiu de 5 parale	312	20
	10.312	20
La cancelaria Porței.		
Lui Beilik Effendi, 200 galbeni turcești ordinari bucata à 3 piaștri și 3 parale	620	—
Lui Amedji Effendi deasemenea	620	—
Secretarului Raschid Mehmed Effendi, care a prescris convenția, 100 galbeni	310	—
Copii à diferite hârtii	50	—
Lui Tahir Aga, comisarul Porții la demarcațiune 1000 galbeni ordinari	3.100	—
	15.012	20

(ss) Thugut. Cari face 16.889 fl. 3½ cr.

vinei; Kaunitz scrie lui Thugut, 4 august 1775, „pentru câştigarea comisarilor turceşti, comandantului de Hotin şi altor persoane care pot avea vre-o influenţă însemnată în realizarea prezentei afaceri, s'a deschis D-lui baron de Barco la casa gubernială din Lemberg un credit de 30.000 florini. [1]

In anul 1775 noemvrie 21, Kaunitz scrie lui Thugut ca să stăruiască la Poartă ca să dea lui Tahir Aga un firman pentru o nouă întindere a graniţelor, şi să se arate de asemenea că operaţiunile de graniţă s'a rectificat numai până la Cernauca, şi s'a observat această întindere până la vărsarea râului Molniţa în Siret, după cum s'a observat în harta de convenţie, la vărsarea Mamarniţei în Prut.

In decemvrie 1775 se avea intenţia să înainteze linia de graniţă până la Rohatin, în ţinutul Hotinului, dar Paşa din Hotin s'a opus dând în schimb o parte din ţinutul Sucevei, între Suceava şi Siret. La delimitarea spre Hotin fiind vorba de 32 de sate, Tahir Aga a dat în loc de o frontieră destinctă, mijlocul unei bălţi, un şanţ şi alte absurdităţi. [2] In anul următor, 1776 ianuarie 1—24, s'au făcut demarcaţiuni în districtul Hotinului şi cel al Cernăuţilor; pe când se urmau aceste demarcaţiuni, Rusia căuta să influenţeze asupra lucrărilor în paguba Austriei. In luna fevruarie Tahir Aga spune că deşi graniţele se vor însemna la hotarul Hotinului, cesiunea părţilor între Suceava şi Siret, o poate face numai Poarta. In luna aprilie conflictu nu era aplanat pentru linia Rohatin. In cele din urmă, la 7 maiu 1776 se încheie convenţia pentru înaintarea graniţelor şi se prevede următoarele trei puncte: 1) Curtea imperială se desistă de cererea teritorului Hotinului până la locul numit Rohatin, şi se va ţine în limitele fixate de comisarii Porţei. 2) In schimbul acestui teritoriu se va da Curţei, partea teritorului Moldovei care este cuprins între râul Răchitna şi râul Prut şi are 9 sate; 3) va fi nevoie de o nouă demarcare a pământurilor între Suceava şi Siret, iar dincolo de linia trasă pe hartă vor fi date Porţei. [3]

Fiind aplanate cele din urmă neînţelegeri, graniţa Bucovinei

---

1. *Răpirea Bucovinei* pag. 75.
2. Hurmuzaki. Documente. Supliment I $_2$ pag. 30.
3. Th. Codrescu. *Uricarul* IV pag. 251—253.

spre Moldova și Hotin era astfel: [1]. (După convențiunea din 2 iulie 1776 pentru delimitarea Bucovinei, încheiată la Palamutka la marginea Moldovei). „Delimitarea s'a început dela râușorul Teșna în puțită lângă hotarele Trans'lvaniei trece peste măgura calului, muntele piatra la roșiu unde se întâlnesc 3 confinii și unde acum este o mare aquilă; de acolo coprinzând pământurile satului Condreni sub jumătatea muntelui Lucato, trecând apoi la muntele Poiana Vânătorului, pe vârful zisului munte o aquilă, de acolo unde se unește râușorul Leriscor cu un altul ce se chiamă Valea Arsă. De acolo lăsând la o parte satul Șarul Dornii și șesul de fânaț al satului, dela confiniile imperiale până la poala muntelui Dealul Negru lângă pădure. Apoi pe pogărâșul aceluiaș munte până la părâul Neagra Dorna în fața locului ce se chiamă Părâul Lupului, rămânând apoi jumătate râului Neagra Dorna la Imperiul austriac și jumătate la Inalta Poartă până la vărsătura numitului râușor în râul Bistrița. Apoi de acolo până la locul ce se atinge cu Bistrița și cu valea ce se zice de aramă la picioru muntelui numit Raru. Până la acest punct, jumătatea râului Bistrița este al Porții Otomane, jumătate imperiului. Dară dela Valea de Aramă rămâind de a dreapta râul Bistrița tot la Poarta Otomană precum și satul Kirilă tot, iarăș de a stânga până la muntele Raru rămânând la Imperiul Austriac până la stânca crăpată de pe vârful numitului munte Raru. De acolo până la muntele Obcina Kirilu un semn de aquilă. De acolo trecând pe spinarea muntelui Vuron Klefia și Capul Băeșescu cuprinzând toate pământurile satului Stulpicani până la râușorul numit Vadul Negrileasa, un semn de aquilă; apoi suindu-se pe munții Obcina Ciumerna și Clătita Mică un semn de aquilă. Dela muntele Clătita mică până la muntele Clătita Mare, de aici pe vârful și spinarea munților Rătundu, Obcina Suvorist, mergând înainte pe munții Opcina, Isaki, Ipleși până la muntele Dealu lui Buragu spre a însemna pământurile vecine ale satuiui Capu Codrului pe vârful muntelul Dealu lui Burag un semn de aquilă, apoi lângă malul stâng al râului Moldova un semn de aquilă și alt semn de aquilă lângă drumul cel mare care

1. Th. Codrescu. *Uricarul* IV pag. 254 sg. și Hurmuzaki. Documente VII pag. 486–488. Vezi și Elvira Pârvan *Schimbările graniței ăinspre Bucovina* în „Anuar de geografie și Antropogeografie 1909–10 pag. 85–103.

trece dela Capu Codrului la Baia. De acolo la începutul văei Sămoșul un semn de aquilă, apoi unde intră linia la valea Lucăcești un semn de aquilă. De acolo prin valea Sămoșului (Someșului) Mare coprinzând toate pământurile satului Zăhărești, dinnaintea satului Liten Mika un semn de aquilă, apoi pe valea Someșului Mare până în valea Bonieni un semn de aquilă, apoi pe aceaș vale până la o distanță un semn de aquilă, apoi înainte lăsând satele Voniești și pământurile lui până la muntele Voniești; pe vârful lui un semn de aquilă. De acolo în valea Someșului un semn de aquilă, trecând în fața satului Reașca la Samosmica și la valea zisă Rușina un semn de aquilă, apoi sunt muntele Vuron Dumbrava Recu, pe vârful zisului munte un semn de aquilă. De acolo lăsând afară satul Mirești cu pământurlle sale dela marginile imperiale pe muntele Mirești, unde începe Valea Racova un semn de aquilă, apoi înainte pe valea aceasta până la satul Siliceni unde se varsă Balta Satului în râul Suceava care trece pe dinaintea satului Siliceni un semn de aquilă. Trecând apoi dela punctul acesta însemnat cu jumătate din malul și râul Sucevei în sus, până în fața mânăstirii Armeno, care se ajunge cu satul Suceava unde se varsă râușorul Mitoc în râul Suceava un semn de aquilă. Pe urmă pe râușorul Mitoc în sus lângă pod un semn de aquilă, apoi înainte pe acest râu până unde intră alt râușor ce se chiamă Dratuli către obârșia acestui din urmă un semn de aquilă.

De acolo la deal înainte de mânăstirea Dragomirna pe lângă un drum ce merge la Kalefindești un semn de aquilă, apoi pe linia drept pe spinarea acestui munte până la opcina Kalefindești un semn de aquilă, apoi înaintea celei de pe urmă casă din Kalefindești un semn de aquilă. Trecând apoi la Podoșingia drept la un arbore mare ce este lângă cea de pe urmă casă înaintea acestui sat un semn de aquilă, și încă față în față de acolo aproape de drum sub un alt arbore un semn de aquilă. De acolo pe o vale vecină lângă Valea Nogricina la unghiul acesteia pe un mare arbore un semn de aquilă, apoi pe valea Nogricina peste pod un semn de aquilă, trecând valea Negricina și suind dealul, pe coastă, la începutul pădurii unde se află 4 arbori alături, un semn de aquilă, apoi pe spinarea acestui munte, pe partea ce coboară către râul Siretului lăsând în stânga satului Siret cu pământurile uale proprii

Austriei, în dreapta satului Verpole cu pământurile sale Inaltei Porți, pe malul numitului râu Siret un semn de aquilă. Apoi merge pe jumătatea râului Siret câtva în jos până la vărsătura râușorului Molnița unde se află un semn de aquilă, care se întărește drept semn de margine. De aici până la podul unde se trece la Sinăuți un semn de aquilă, apoi un alt semn asemenea la punctul unde se amestecă râușorul Molnița cu alt râușor Tureatca. De aici către izvorul Molniței un semn de aquilă aproape de Prohorod. De aici pe spinarea dealului între valea Buda și fântâna Tâlharului, un semn de aquilă. Apoi un semn de aquilă la isvorul râușorului Lucovita; apoi la puntea ce trece peste Lucovița, un semn de aquilă în mijlocul satului Lucovița rămânând o parte la Austria și o parte la Turcia. Apoi un semn de aquilă la puntea râușorului Lucovița ce este aproape de Prut, și în fine un semn de aquilă de vărsătura acestui râușor în Prut. Pe malul stâng al râului Prut fiind-că pământurile Hotinului se învecinează cu râușorul Răchitna și fiindcă se află de față și locuitorii deputați ai Hotinului, după însemnarea și mărturisirea dată de ei s'a regulat hotarele și s'au pus semnele de aici până la Nistru în chipul următor: La vărsătura râușorului Răchinta în Prut, un semn de aquilă, apoi înainte pe acelaș râușor la puntea satului Noua Suliță, un semn de aquilă, mai încolo aproape de satul Răkitna lângă podul peste care trece drumul cel nou, un semn de aquilă, apoi la puntea din valea Paro Dubova care intră în Răkitna, un semn de aquilă. Apoi pe valea aceasta din urmă până la isvorul ei în pădure la puntul arătat, pe un arbore un semn de aquilă. De aici pe un drum ce s'a deschis de curând pe spinarea dealului unde se unește cu drumul cel mare, un semn de aquilă, de acolo la punctul unde dă drumul de a Kolincăuți în drumul cel mare, pe un arbore un semn de aquilă. Apoi pe drumul cel mare până la Fântâna Seacă pe o piatră aproape de dânsa un semn de aquilă și aproape de acolo iarăș un semn de aquilă pe drumul cel mare pe un arbore. De aici la ușa pădurii lângă drum un semn de aquilă. Până la acest punct, jumătatea drumului celui mare servește de linie de demarcare, așa că partea cea stângă cu pădurea se ține de Austria, și cea dreaptă de Poartă. Dela ușa pădurii se întoarce linia de demarcare spre stânga către valea numită Saslindere sau Valea Jocoasă. Acolo la cel dintâi isvor, un semn de aquilă, apoi mai în jos pe

alt braţ a acestei văi un semn de aquilă apoi de laturea pomeniei văi unde dă o cărare dela Arjavenet, un semn de aquilă, şi ângă puntea din această vale unde întră drumul cel mare dela Arjavenet un semn de aquilă. De acolo la punctul unde valea Krinova se uneşte cu valea Dobronouţi şi alta numită Soclindere, un semn de aquilă. Apoi la vărsătura apelor numitelor văi în valea numită Grameştii, un semn de aquilă. De acolo pe latura acestei văi din urmă unde trece drumul dela Arjavenţi la Pohărlăuţi, un semn de aquilă. De aici la fundătura văei lângă cele din urmă case ale Grămeştilor, un semn de aquilă, apoi lângă podul cel mare care trece peste valea Grămeştilor, un semn de aquilă, apoi la locul unde dă Valea Grămeştilor, în valea Onut, un semn de aquilă, apoi pe podul cel mare care trece peste valea Onutnlui un semn de aquilă, şi unde se desparte apa mărei Balamutcei de părâul Onutului, un semn de aquilă, apoi de aice unde se amestecă apa Cerninotocului cu Onutu, un semn de aquilă. De acolo apoi în faţă cu Onutu, un semn de aquilă, despărţindu-se apa Marei care se ţine de Austria. Dealungul apei Onut unde drumul dela Balamutca la Mitoc un semn de aquilă, şi în fine la vărsătura torentului numitei văi Onutu în Nistru, uu semn de aquilă. Şi în acest mod s'a finit hoarele până la Nistru

Cu acest fel de hotărnicie austriacă s'a luat Bucovina cu un teritor de 178 mile germane, cu 233 oraşe şi sate, şi cu un teren destul de productiv. In anul 1777 august 27, Maria Tereza dă o ordonanţă cerând jurământul de supunere al tuturor locuitorilor, al mitropolitului, al episcopilor, al boerilor, al ţăranilor şi cei ce au averi în Bucovina. După ocuparea definitivă, în anul 1780 începe organizerea temeinică a Bucovinei, apoi alte organizări, dar pe noi nu ne interesează acum pentru studiul de faţă, ea devenind o provincie austriacă. După cum se vede, Bucovina a fost luată dintr'o necesitate politică, dar cu ajutorul banilor daţi, cu diplomaţia lor, şi cu ajutorul hărţilor, Curtea imperială din Viena şi-a ajuns scopul [1].

1. In cursul acestei lucrări, s'a pomenit de hărţile trimese de Kaunitz lui Thugut în privinţa Bucovinei, şi de harta trimisă de Grigore Ghica la Poartă tot pentru Bucovina. O altă hartă este din anul 1773 de căpitanul Mieg care a făcut o schiţă de desemn a Bucovinei, harta detaliată a Bucovinei a făcut-o în anul 1774. Titlul ei este aşa; General-Carte von der neuen geometrischen Aufnahme; theilcs vou deuen à la vue aufgenohmeneu Gegend zusammengesetzt zu Ersehung derjenigen Graentzlinie, welche bey farmirung eines Arrondissments der Bu-

După luarea Bucovinei, Constantin Moruzi organizează județul Suceava din fragmentele secționate ale județelor învecinate. Deși hotărnicia se făcuse, în anul 1805 s'a regulat cursul râului Mamornița, pentru-că „rămâne o bucată de loc a țării Moldovei în Bucovina" ea fiind a stolnicului Mihalache [1]. Și după asta oare cari neajunsuri s'au întâmplat, că Austriacii și Ungurii cu șiretenie au căutat să încalce hotarul, că de frică au știut tot d'auna [2].

Dela anul 1776, când s'a făcut delimitarea Bucovinei, și până la anul 1888, de bine, de rău, s'a ținut frontiera; iar în acest an (1887) se face o altă delimitare a întregii Românii spre Austro-Ungaria. Din partea Romcniei era Mihail Pherekide și din partea Austriei era Agenor conte de Goluchowski. Se avea în vedere ca să se stabilească într'un mod definitiv aceste fruntarii. Delimitarea între România și Bucovina [3]. § 1. Linia de fruntarie plecând dela Triplex confinium dintre Ungaria, Bucovina și România, punct situat pe creasta Pietrile-Roșii, pe șeaua Podul de Piatră, urmează pe zisa creastă spre Nord, trece prin punctul cotat 1643; de acolo ia o direcțiune generală spre est și trece urmând mereu spre creastă pe vârful munților: Munceilor, Lucaciu, Poiana vânătorului și Gura Haitei. § 2. Din acest punct linia se coboară la sorgintea pârâului Sevișar pe care'l urmează până la gura pârâului Valea Arsă, punct cotat 860, de unde se suie, prin punctul cotat 870, în direcțiunea nord nord-est, pe piciorul muntelui Dealul Negru, numit Runcul; de acolo ia o direcțiune către nord est, formând un unghiu deschis, și se coboară în linie dreaptă la întâlnirea cu pârâul Dorna neagră.

§ 3. De acolo urmează pe acest din urmă pârâu până la revărsarea lui în Bistrița și apoi pe acest râu până la Valea Aramei (cota 736), de unde se urcă prin această vale, trecând prin cota 935 și origina ei la vârful muntelui Bâtca-Neagră (cota 1402).

---

covina von das Allerhöchste Interesse fürzuwallen erforderlich Ware zusammergesetzt vou Maior V. Mieg 1774. 1: 130900. (Chartă generală dela noua ridicare geometrică, compusă parte după locuri ridicate à la vue, spre a găsi acea frontieră, care ar fi necesară de ales formarea unui arondisment al Bucovinei compusă de maiorul de Mieg 1774. 1: 130900). Dionisie Olinescu. Hărțile Bucovinei. (In Buletinul Societății geografice române 1894. Trimestrul III și IV pag. 3.

1. Th. Codrescu. *Uricarul* XVI pag. 132.

2. In timpurile noastre Ungurii au vrut să calce hotarele pe o moșie a d-lui Ghica, lângă Bucovina, dar fiind-că s'au opus pădurarii împușcând mai mulți unguri, n'au mai îndrăsnit să vină și au lăsat și 5 pogoane de pământ de al lor.

3. Monitorul oficial pe 1888 luna aprilie pag. 170 sg.

§ 4. De aici încolo linia apucând din nou pe creasta munților, trece pe vârfurile Runculețiu, Pietrile Doamnei, Răraul (cotele 1648, 1655, 1529 și 1622), Teodorescul (cotele 1357 și 1393), Obcina Chiriliu (cotele 1326, 1218, 1294 și 1314), Căpățâna (cotele 1388 1383, 1350, 1345 și 1250), Grebenul (cotele 1437, 1470, 1358, 1477, 1378, 1476 și 1240), Glefile (cota 1376), Alunișul (cotele 1342, 1204, 1167, 1316 și 1362), Grebenul (cotele 1361, 1324 și 1303), Bâtca Rea (cota 1217), Capul Băieșescul (cotele 1298, 1279, 1300, 1105, 960, 1012, 1030 și 1017), de unde prin piciorul acestui munte (cotele 918 și 874) se coboară la pârâul Negrileasa, peste care trece, și se urcă apoi prin punctul cotat pe hartă 1017, la vârful Obcina Ciumârnei (cotat 1066).

§ 5. De acolo apucând din nou pe creastă, linia trece pe vârfurile Rangul (cota 1021) și Găinoasa (cotele 940 și 919) și merge până la șeaua formată de aceasta cu Clădita Mare (cota 847), din acest punct ia o direcțiune spre nord-vest și, înconjurând orizontal Clădita Mare, mergând până la șeaua formată de Clădita Mare cu Clădita Mică, de unde se urcă apoi de a dreptul la vârful Clădita Mare (cota 1072).

§ 6. Din acest punct apucând iarăș pe creastă, linia trece pe Vârfurile Rotunda, Obcina-Svoriștei (cotele 953 și 963), Obcina-Isakii (cotele 995, 985, 840, 882, 595, 663 și 726), Pleșei (cota 560), de unde prin piciorul acestui munte, trecând pe la cota 474, merge la vârful Dealului-Burago (cota 511).

§ 7. Din acest punct, linia se coboară prin piciorul acestei înălțimi către nord-est până la întâlnirea cu pârâul Valea Seacă, în punctul cotat 439, urmează pe acest pârâu, prin punctele cotate 423 și 419 până la punctul A însemnat pe hartă, de unde părăsind pârâul, trece prin punctele B C și râul Moldova la punctul D.

§ 8. De acolo ia o direcțiune către nord-est și merge, urmând un șanț tras din vechime (cota 394), până la întâlnirea pârâului Sămoșelul (cota 398), pe care apoi se suie până la punctul cotat 423.

§ 9. Din acest din urmă punct, fruntaria ia din nou direcțiunea către nord-est și merge d'adreptul la Valea Lucașești pe care urmează până la pârâul Somoșul Mare pârâul Hranița, și pe acesta până la gura pârâului Buneștii. Se urcă apoi pe acest pârâu, trece d'alungul lacului artificial dela Bunești până la piciorul mun-

telui Dealul Lung, de unde trecând pe marginea despre nord a acestui lac, întâlneşte Pârâul Buneşti pe care se sue iarăşi până la o aşezătură de pământ spre nord şi aproape de cota 329, de unda prin această aşezătură, se urcă la vârful Dealului Buneşti (Dealul Crucea), la punctul cotat 408.

§ 10. Dela acest punct linia se coboară d'adreptul spre nord-est şi întâlneşte un mic pârâu, pe care'l urmează până la punctul unde el se varsă în pârâul Samoşul Mic (punct situat în lacul artificial Nemircenii) şi apoi pe acesta până la gura pârâului Ruşina.

§ 11. De acolo linia se urcă trecând prin punctele cotate 315 şi 362 la vârful înălţimei Dumbrava Roşie (cota 438) de unde, apucând direcţiunea est, trece la vârful Dealul Fâstâcului (cota 420) şi de acolo la vârful Dealului Plăvălarilor (cota 451), de unde se coboară prin creasta acestei înălţimi în direcţiunea sud-est, trece aproape de inceputul unei aşezări de pământ, care rămâne la sud, pentru a apuca apoi direcţiunea spre est şi trece punctul cotat 379, de unde se urcă la vârful Dealului Cetăţuia (Miresei) (cota 473).

§ 12. Dela acest punct fruntaria merge în direcţiunea sud-est prin platoul Miresei (cota 477), d'adreptul la sorgintea pârâului Racova (cracul stâng), pe care urmează până la punctul unde se varsă în Suceava, trecând prin Balta Satului, aproape de satul Filişeni (pe hartă Chilişeni).

§ 13. Din acest punct până la gura pârâul Mitocul (pe hartă Rustorba) linia de fruntarie va urma cursul râului Suceava îndată ce va fi rectificat conform regulamentului stabilit prin articolul III al prezentei convenţiuni. Linia actuală, aşa cum e însemnată pe hartă, este adoptată provizoriu.

§ 14. Dela gura Mitocului linia urcă pe acest pârâu până la gura pârâului Dadului şi apoi pe aceasta, până la sorgintea lui.

§ 15. Din acest punct fruntaria se urcă în direcţiunea est, pentru a apuca linia de despărţire a apelor dintre Suceava şi Siret, pe care urmează trecând la Lazary (cota 508), la punctul cotat 493, pe vârful Obicina—Calafindeşti (cota 506, pe hartă Zaranka), la punctele cotate 473 şi 440, de unde începe a se coborî trecând la punctele cotate 380, 372, 370, 375, 392, 350, 391, 330, 362, 389, 364 şi 330, lăsând astfel în Bucovina satele Botoşaniţa, Gropana şi Negostina şi în România satele Rudesci şi Verpole.

§ 16. Plecând din punctul cotat 330 linia coboară d'adreptul

în râul Siret din care punct urmează cursul lui până la gura pârâului Molniţa şi de acolo se urcă pe acest pârâu până la sorgintea sa, prin punctele cotate 340 şi 350.

§ 17. De acolo se urcă în direcţiunea nord—nord-est şi apoi spre vest pe înălţimile situate între satele Prevoroki şi Buda şi, urmând creasta înălţimilor, trece între Fântâna Tâlharului şi Buda prin punctele cotate 370, 368, 406, 386, 385, 328, 306, 327, 324, 298 şi 316 şi merge apoi prin punctele cotate 304 şi 247 la sorgintea pârâului Lucoviţa, pe care urmează până la punctul unde acesta se varsă în Prut. (Incepând dela satul Mamarniţa, pârâul Lucoviţa se numeşte Mamarniţa până în Prut).

§ 18. Dela gura Lucoviţei, linia urmează cursul pe care apele Prutului l'au avut în anul 1855, înconjurând pe la nord insula Sinăhăul şi Cotul Grigorcea până la punctul N însemnat pe harta de delimitare şi pe planul special anexat aci (Anexa B.), unde întâlneşte cursul actual al fluviului. De acolo până la Novoseliţa, cursul Prutului dela 1884, care corespunde cu cursul actual al fluviului, va fi considerat ca fruntarie provizorie între cele două ţări, până la rectificarea fluviului de către comisiunea internaţională a Prutului.

Tot cu ocazia acestei delimitări s'a făcut rectificarea cursului râului Sucevei şi al râului Molniţa[1]. Astfel s'a făcut această

1. Monitorul Oficial 1888 luna Aprilie, pg. 172. Rectificarea cursului Sucevei. Cursul actual al Sucevei neputând forma o linie fixă şi nestrămutată, din cauza schimbărilor dese cari se întâmplă când vin apele mari, linia astfel cum este trasă pe hartă, conformă stărei actuale de posesiune, va fi considerată ca fruntarie provizorie, până la rectificarea cursului apelor acesiui râu. In acest scop, o comisiune mixtă de ingineri numită de Guvernele contractate, va fi însărcinată să ridice planul albiei acestui râu, întrucât el formează fruntaria, şi să elaboreze un proiect de rectificare, întemeiat numai pe principii ştiinţifice. Acest proiect astfel stabilit, va fi supus aprobării celor două guverne. Cursul apelor determinat prin acest proiect va fi însemnat prin semne de hotar de piatră, aşezate conform prescripţiunilor art. VI al prezentei convenţiuni şi va forma din acel moment fruntaria. Prin faptul aprobării proiectului, cele două guverne nu se leagă a executa rectificarea însăşi a cursului apelor; dar vor putea permite particularilor să execute lucrări în acest scop, conformându-se regulelor prescrise de art. IX al prezentei convenţiuni.

Rectificarea cursului Molniţei. Apa Molniţei fiind abătută în cursul său în diferite locuri de către particulari, în interesul lor privat, ea va fi restabilită în vechea ei albie, spre a forma fruntaria conform prezentei convenţiuni. Aceste lucrări vor fi executate înaintea demarcaţiunei, prin îngrijirile guvernului acelui Stat, pe teritorul căruia curge apa actualmente. Comisiunea mixtă, prevăzută de art. 9 al prezentei convenţiuni, va trebui să se pronunţe asupra cererilor acelor particulari cari vor avea nevoie a trage apa din râu pentru stabilimentele lor.

delimitare care s'a păstrat aproape întocmai; mici neînțelegeri s'au întâmplat, dar s'au aplanat foarte repede[1]. Prin Unirea Bucovinei cu Patria Mamă se încheie pentru totdeauna cearta pentru hotar.

Diviziunea proprietății rurale în ținutul Hotinului după desființarea raialei.[2]

de **T. G. Bulat**

Am dat într'un număr trecut al acestei publicații material bogat asupra felului cum a fost recuperat pământul din fosta raia a Hotinului, de către străvechii lor propietari. Ținutul acesta, nu departe de scaunul domnesc al Sucevii, și sprijinit de puternica fortăreața de pe malul Nistrului a fost căutat totdeauna de către puternicii de pe lângă Voevozi. Acest fapt explică o serie întreagă de lucruri, din punct de vedere istoric și etnografic, asupra cărora poate vom reveni cândva!

Aci nu facem decât se acumulăm materialul necesar unor lucrări de constatări și opere de sinteză, asupra acestei provincii. Nici o surpriză deci, dacă contribuțiuni de acest fel vor mai apărea în paginile acestei tipărituri. In cele ce urmează, descoperim o dată mai mult întinsele stăpânirii din ținutul Hotinului, aparținând familiei strălucitului cronicar Miron Costin. Nu lăsăm să treacă constatarea că pe temeiul acestor acte—să le zicem de a doua mână, dar totuși trecute pe supt ochii ageri ai Divanului—se pot, dacă nu alcătui, cel puțin completa, multe date genealogice. In rândurile de mai jos apare ca tălmaci de izvoade și faimosul reformator de viață călugărească Paisie dela Neamț. Familia Movileștilor o găsim și supt denumirea de Movilovici! Iar mănăstirea Todirenii, din Burdujeni, pare că-și datorează numele, lui Teodor—Tudor Movilovici,—postelnicul, fratele Voevodului Ieremia Movilă, care o înzestrează din belșug cu moșii, heleștee și sate.

---

1. In cartea „Protocoalele și actele relative la revizuirea din an. 1900 a fruntariei dintre România și Austria (Bucovina)" se spune că cu ocazia fixării liniei de frontieră în mod trigonometric, s'a constatat că distanțele dintre semnele de frontieră și unghiurile dintre pietrile de frontieră măsurate pe teren, nu corespunde cu datele conținute în descriere; se fac îndreptări acolo unde se găsesc. S'a găsit mici schimbări de hotar, dar ele s'au îndreptat de comisia însărcinată cu delimitarea acestei granițe.

2. An. II, nr. 4.

10 Ghenar 1810

I.

Către Exelenţia sa D sfetnicul de taina sinatorio, prezedent Divanurilor cnejiei Moldaviei i Valahiei, şi cavaler Serghie Serghievici Cuşnicov

DE LA DIVAN[1]

Cinstit d-lui Costache Ghica biv vel log. de ţara de gios au arătat adiverinţă iscălită de d-lor boerii de la comitetul cercetărei cuprinzătoare de scrisori vechi pentru o moşie întriagă a d-sale din ţănut Hotinului, anume Cipilănţii pe Racovăţul uscat moştenire de pe boerii Mironeşti niamul soţiei d-sale. Care cercetându-se de noi, s'au văzut scrisorile şi s'au însămnat dintr'ânsele aceste: împărţală din 7165 Iulie 10 iscălită de Miron Costin i fraţii sei fii lui Costin hat. arătându-se cum şi au împărţit între dânşii moşii ce-au avut dela părinţi. Şi în parte lui Potomir Costin se arată satul Cipilanţii la Hotin. Această moşie s'au fost dat d-sale camr Iordache Balş după un ispisoc din 7145 Sept 6 de la Domnul Vasile Vvod intaritorio lui Toader Liciul şi fratelui seu Constantin biv agă, nepoţii lui Cotela, pe moşie întriagă Şopencăuţii la Hotin. Şi după un zapis din 1773 Avg. 4 dela un preutul Nicolai, prin care au vândut numitului boerio satul Cipilănţii, crezându-se atunce după arătare d-sale, că acest sat numit în ispisocul vechio Şopencăuţii în urmă s'ar fi chemat Cipilănţii, cum îi scrie Zapisul de cumpărătură. Insă mai în urmă întrând în cercetare comitetului scrisorile moşiilor d-sale logofătului s'au descoperit, că una ieste moşie Cipilăuţii (rupt) scrisorile (rupt) nume, precum au arătat d-lui de i s'au fost dat. De care cunoscând acum şi d-lui camr Balş, că aşa trebue să fie, alt cuvânt n'au avut, decât au răspuns, că dacă satul Cipilăuţii, ce ieste şi în tabla visteriei cu acest nume se va dovedi pe Racovăţul uscat, apoi d lui nu-l pretenderiseşte însuşi, decât are să-l tragă d lui logof. după putere scrisorilor d-sale. Aşa dar silind trebuinţa a se afla adivărul, s'au găsit la stoln. Gheorghe Loic (?) un ispisoc din 7178 Dechem. 20 dela Domnul Duca Vvod întăritorio lui Grigoraş Cărlig cu fraţii lui, asupra moşiei Oncauţii cu heleşteu şi

1. „*Dela*“ 1432/1810. Arh. Senat. Chişinău.

moară pe Racovățul uscat. Pentru care moară să vede dintr'o carte veche a lui Gheorghie părcălabul de Hotin că au fost pricină între moșinașii de Oncăuți, și între moșinașii de Cipilăuți. Și macar că într'aceste îndestul s'au adiverit că satul Cipilăuții ieste și acum pe Racovățul uscat megieșit cu satul Oncăuții, dar spre mai bună încredințare fiind (rupt) stoln. Loizu moșinașu de Oncăuți (rupt) făcut întrebare, și prin cuvântu (rupt), că Oncăuții se megieșesc (rupt) pe Racovățul uscat, după (rupt) îndoială că (rupt...) să bine voești Ex.-ta să se întăriască d-sale stăpânire asupra ei.

Gavriil Mitropolit și Exarh

Const. Balș logof. Săndulache Sturza hatman

II.

Insemnare [1]

Satul Nihorăcăi după predlojenie din 12 Sept. supt nr. 3078 s'au dat în stăpânire lui Toma Săndulachi.

Satul Șănăuții mari ce sânt lângă satul Nădăbăuții spre Nistru mănastire Precista din târgul Ocna, arată ca acel sat Șărăuții Mari ar fi pe moșie Vlădicica. Și moșie Vlădicica care o arată scrisorile vechi lângă Nădăbăuți, s'au dat aceștii mănăstiri după predlojenie din 23 Febr. supt no. 568 Pol sat Hruşavățul la Nistru după prediojenie din 6 Mart supt no. 667 s'au dat mănăstirii Toderenii din tîrgul Burdujeni.

Satul Stănileștii sănt banii puși depozit de K. K. aghențăe. Satul Lencăuțăi sânt depozit banii puși de d-lui post Constandin Costachi. Dar aceste doao moșii nu s'au dat la stăpânii lor neviind ei până acum cu adiverința de cercetare comitetului rânduit.

Moșie Corostăcnăi s'au cercetat la Divan, și să cuvine d-lui Caminarului Ștefan Catargiu cu frații. S'au poruncit să să facă răport.

Satul Rujavichita după predlojenie din 1 aceștii luni Apr. supt no. 989, S-au dat jumătate la boeri Cuzești și jumătate la Volcenschi și Șahâcul Moșie Dirișeuți toate să fie cu alt nume iar cu acest nume nu s'au dat nimănui.

1810 Apr. 4.

---

1. „*Dela*“ nr. 1522. Arh. Senat. Chișinău.

III.

Către... Serghie Serghievici Cușnicov de la Divan [1]

Polcv Toader sin Giiorgiu au arătat adeverința iscălită de d-lor boerii de la comitetul cercetării cuprinzătoare de scrisori vechi pentru a trie parte din giumătate de moșie Trăistenii țănut Hotinului, care cercetănduu-se de noi s'au văzut scrisorile aceste.

Carte din 7106 Apr. 29 de la Domnul Ieremie Movila Vvod către Cotela diacul să cerceteze pentru un iaz, ce are făcut Grigori stol(ni)c pe giumătate din Traisteni partea din sus, de se înia că de către alt iazu, ce-au făcut răzășii pe partea din gios.

C copie de pe o diată din 7209 Mart 20 a stolnicului Gavriil Brăescul de împărțală fiiior săi și în parte lui Solomon arată giumătae de Traisteni.

Carte din 1774, Ghen. 30 a părcălabilor de Hotin de giudecată între Constantin Gore și între Gheorghie Cărțate dăndu-se dreptate Goreștilor să stăpănească giumătate de Trăisteni. Pentru doao părți dintr'această, giumătate de sat s'au dat întăritură cap. Ioniți Boian cu niamurile sale după un ispisoc din 7110 Maio 20 a Domnului Ieremia Movilă Vvod, ce ieste la dânsul de pe niamul Braesculuí, și după osăbite Zapise vechi de cumpărătură, ce sănt la polc sin Giorgiu pe a trie parte dintr'această giumătate de sat se închea cât cuprinde diiata de mai sus din 7209 a stolnicului Gavriil Brăescul, adică giumătate de sat. Inse pentru acele doao părți din giumătate de sat ce s-au întărit capitanului Boian își vor căuta între dănșii trăgănd împreună și la alti locuri părți de moșie de pe niamul lor din vechio Brăescul. Iar pentru a trie parte dintr'acea giumătate de sat, ce sânt scrisorile la polcov Sir Giio(r)giu, înștiințăm ca să bine voești Ex.-ta a se întări stăpânire asupra lui.

1810 Febr. 13

Costachi Ghica logofăt
Constantin Balș logofăt
Săndulachi Sturza hatman.

---

1. „*Dela*“ nr. 1567. Arhiv. Senat. Chișinău.

IV.

Către... Serghie Serghievici Cușnicov[1]

Cuviosia sa arhimandritul Atanasie igumenul mănăstirei Todirenii din târgul Burdujenii ținut Sucevvii au arătat adiverință iscălită de d-lor boerii dela comitetul cercetărei, cuprinzătoare de scrisori pentru moșăi, ce are mănăstirea în ținut Hotinului, care cercetându-se de noi, s'au văzut aseste scrisori pe moșăile de mai gios.

Tălmăcire adiverită de pomenitul arhimandrit Paisie, ce au fost stareț la mănăstirea Niamțului, scoase de pe o scrisoare din 7112 Mart. 20 a lui Teodor Movilovici fost ctitorul numitei mănăstire, prin care au dat danie între altele și giumătate de moșiea Hrușavățului la Nistru la Hotin sat întreg Hrănăuți în ținut Eșai cu doao heleștei și mori în părăul Ciuhurului satul Lipnicul în ținut Soroca și sat întreg Durnești în ținut Sucevei și alti moșăi la alti ținuturi. Copie adiverită de pe un ispisoc din 7114 Oct. 25 de la Domnul Ieremie Movilă Vvod fratile postelnicului Teodor Movilovici întăritorio acestei mănăstire asupra daniei, însămnând îutre altile satul Lipnicul la ținut Soroca și satul Durnești la Suceava; arătând însе că acest sat Durnești jumătate partea din sus au fost de baștină a post. Movilovici iar giumătate partea din gios fiind a domniei sale Ieremie Movilă Vvod cumpărătură dela fiei lui Albotă; l-au dat schimb fratelui sau post. Teodor Movilovici pentru giumătate de Hrușavățu, ce au luat domnie sa la Nistru în ținut Hotinului, care jumătate de Hrușavățu numitul Domn prin alt ispisoc al seu dintr'același an Noembr. 23 arată că au dat-o danie mănăstirei sale Sucevița. Ispisoc din 7170 Iulie 30 dela Domnul Evstratie Dabija Vvod întăritorio acestei mănăstire Toderenii pe sat întreg Hrenăuțai, ce ieste pe Ciuhur în ținut Hotinului pe de amândoao părțile de apă cu doao heleștei și cu mori în Ciuhur, arătând și hotarele acestei moșie. Deci macar că danie numitului ctitor a acestei mănăstire acum nu s'au văzut, dar fiindcă tălmăcire pomenită ieste încredințată cu iscălitura starețului Paisie cunoscut tuturora de cuvios părinte, nu rămâne nici o îndoială că n'ar fi întocma cu orighinalul ei, întărindu-o de adivărată însuș stăpânire mănăstirei Toderenilor,

1. „*Dela*“ nr. 1568. Arhiv. Senat. Chișinău.

ce are atât asupra locului Hrenăuților cu sat subt acest nume, ce este la Ciuhur în partea țănutului Eșii și o hotarnică din 7250 Noembr. 18 de la Ilie Șeptilici și dela alțai, scriind hotarele ci sând depărtitori între moșiea Ciornoleuca a d-sale hatm. Sandul Sturza, și între moșie Lipnicul, pe care o adiverește a mănăstirei Todirenii, cât și asupra altor moșăi dintr'ace danie câte sint pe la alti țănuturi, carele stăpănește mănăstire. Și măcar că pentru giumătate de Hrușovățu a mănăstirei, dată prin danie, face cerire și mănăstirea Sucevița să o ea după hrisovul Domnului Ieremia Movilă Vvod pomenit mai sus din 23 Noem., dar fiindcă însuși numitul Domnu iarăși prin hrisovul seu însămnat din 7114 Oct. 25 arată că pentru această giumătate de Hrușavăț au dat fratelui său giumătate de Durnești partea de gios la Suceava (?) și danie numitului boerio scrie că au dat sat întreg Durneștii mănăstirei sale avându-l întregit la dânsul cu giumătatea ce de baștină și cu giumătatea ace luată schimb pentru Hrușavăț. Dacă acum mănăstire Toderenii ar stăpâni satul Durneștii întreg, apoi n'ar ave cuvânt de cerire pentru Hrușovăț. Dar de vreme ce această mănăstire stăpânește acum numai giumătate de Durnești, adică partea ace, care au fost de baștină a ctitorului ei, iar cealaltă giumătate de Durnești, ce au fost cumpărătura Domnului Ieremia Movilă Vvod o stăpânește mănăstire Sucevița. Cunoscut ieste că schimbul nu s'au urmat după ispisocul acelui Domn arătat din 23 Noembr. Și așa dar în putere daniei postelnicului Teodor Movilovici rămâne giumătate de Hrușavăț fără nici o pricină a mănăstirei Toderenii.

Dintr'aceste însemnate dovezi s'au lămurit moșiile numite mai sus a mănăstirei Todirenii, pentru care înștiințam ca să bine voești Ex-ta să i se întăriască stăpânire asupra lor. Aceste moșii nefiind lămurite mai înainte de vânzare venitului moșiilor pe anul trecut, s'au vândut venitul lor de către Divan. Adică Lipnicul și Hrenăuții în numărul a 33 moșie ce nu s'au arătat stăpâni asupra lor și trecuți la altile izvod a comitetului, pentru care după pontul al șesile din predlojeniea Ex-tale dela 22 Apr. anul trecut supt no. 1358 nu se cuvine să ea mănăstirea nici un ban. Iar moșie Hrușavățul fiindcă ieste trecută la izvodul al șesile a comitetului la numărul moșiilor însămnate în părți nehotărâte, și bani pentru această moșie sânt depozit la visterie, să se de știre

visterii ca să opriască dintr'acei bani cât se cuvine pentru lefile comitetului şi din ceilalţi să de pentru giumătate de moşie mănăstirei partea sa.

1810 Febr. 26

Costachi Ghica logofăt
Constantin Balş logofăt
Sandulachi Sturza hatman.

Lexiconul termenilor entopici din limba romînă în Basarabia.

*Urmare.**

1. Raclă . . . Răsadniţă.
2. Râmătură | Scormonitură lungă. Curăţirea pământului de ceia
3. Râmnitură | ce este deasupra. Scormonitură ca a unui vierme
4. Râmuitură | sau cârtiţă. Mâncătura ce o face primăvara în lunca
5. Rânitură | râului un braţ al lui.
6. Râmnic . . Iaz. Loc mai ridicat lângă şesul nisipos al luncei cu pământ mai negru.
7. Raişte . . Vraişte, adică loc deschis pentru toate vânturile.
8. Rariște . . Pădure rară. Fâneaţă cu iarbă rară.
9. Răsadniţă . Câmp mic de legumicultură.
10. Răsătură . Scobitură în pământ făcută prin roadere de către apă.
11. Răschietură | Scormonitură făcută în pământ de o apă curgă-
12. Răschitură | toare sau animal.
13. Râscruce . Locul de întretăiere a două drumuri sau două hotare, ori alt ceva.
14. Răsturniş . Locul unde coasta dealului îşi schimbă atât de tare aplecarea, încât pare că se restoarnă.
15. Razâniş . . Temei solid de deal sau munte.
16. Răzor . . . Câmp mic în formă de terasă. Strat din grădină.
17. Redie . . | Partea cea mai deasă a pădurei, adică partea cea
18. Rediş . . | mai greu de străbătut.
19. Rojină . . Loc cu pământ mai umed şi o vegetaţie mai bine dezvoltată.

---

* Vezi „*Arhivele Basarabiei*“ nr. 3 930.

1. Sabură . . Pfund.
2. Sad . . . Loc sădit cu ceva.
3. Salamură
4. Sălămură } Izvor de apă foarte sărată.
5. Sălaș . . . Așezare de locuinți omenești.
6. Samară . . Culmea înălțimei.
7. Saramură
8. Sărămură } Izvor de apă foarte sărată.
9. Scăricică
10. Scăunel . } Terasă.
11. Schelă . . Locul unde se dau la mal bărcile pescarilor, căruțele etc.
12. Scrob . . . Zăpadă întărită de deasupra omătului.
13. Scursură . Braț de rău ori de părău. Canal de scurgere.
14. Sehelb . } Pădure de lăstăriș, crescută în locul unei păduri
15. Seherb . } tăiată în crâng.
16. Selaș (Sălaș). Așezare de oameni.
17. Silhă . .
18. Sihlă . . } Pădure atât de deasă, încât nu poți trece prin ea.
19. Slatină (=Sărămură) . Izvor de apă foarte sărată.
20. Slobozie . Sat, unde or cine putea să se așeze mai ales liuzii (streinii) și lăturalnicii (locuitori vremelnici).
21. Smidă . . Pădure deasă și tânără, crescută în locul pădurei arse. Pădure joasă, care nu-ți închide cerul, lăsând lumina să ajungă la călător. Luminiș (relativ). Pădure de tufișuri. Hățiș tânăr. Pădurice într'o depresiune. Pădure cu mulți copaci căzuți, încât nu poți pătrunde prin ea.
22. Socaci . . Drum lateral într'un sat.
23. Smolniță
24. Smoniță } Pământ negru.
25. Sodom . . Loc pustiit. Prăpăd.
26. Spic (de stâncă, de lut, etc.), Stâlp ascuțit de piatră sau de lut.
27. Sprinceană . Muchia de sus a coastei văii (sau dealului).
28. Stăi . . . . Stâncă mare ascuțită. In partea de sus.
29. Stan . . } Stânci mari, nedesfăcute și necrăpate.
30. Stană . . } Blocuri de pământ, mari și nedesfăcute.
31. Stână . . . Locul unde se adăpostesc și se mulg oile.

32. Standoală . Arie cu coşare (şi cu alte acareturi) pe câmp.
33. Stăpânire . Moşie stăpânită.
34. Stei=Stăi . (vezi mai sus).
35. Stejeret . . Pădure de stejar.
36. Sterină . . Mirişte.
37. Steu=Stăi . (vezi mai sus).
38. Storişte . . Locul unde stau vitele.
39. Stihiu . . . Stihie.
40. Strat . . . Răsadniţă.
41. Stroh . . . Pleava valurilor, văzute de departe în largul mării sau lacurilor.
42. Strug . . . Vârtej de apă. Adâncimi mari. Ape periculoase. Bezdna mării.
43. Strung . . Chee. Srtămtoare lungă.
44. Stufă . . . Tufăriş.
45. Sturi . . . Dealuri de stânci.
46. Suhat . . . Păscătoare. Păşune.
47. Surdue . . Vale foarte adâncă, mare şi lungă, cu coaste repezi şi prăpăstioase, având şi chei în albie.
48. Surlă . . . Bordei de vară făcut deasupra pământului.
49. Surpuş . . Surpătură. Coastă foarte repede şi chiar abruptă.
50. Svolie . . Brazdă verde (=Glie).

1. Şes . . . Loc nisipos, întins şi orizontal.
2. Şirău . . } Şuvoi de apă (=Jirlău).
3. Şirlău . } Şuvoi de apă (=Jirlău).
4. Şleau . . . Noroi amestecat cu omăt.
5. Şomăldoae . Movilă de peatră.
6. Ştioalnă . . Bulboană.
7. Ştiubină . . Bulboană mică.
8. Ştubei . . Izvor (fântână), captat cu un trunchi de copac scobit înăuntru.
9. Şurcă . . . Canal subtire, pe unde curge firul de apă al izvorului pe suprafaţa pământului.
10. Şvichiu . . Fâşie ce se îngustează ca capătul biciului.

1. Tablă . . . Câmp, parcelă mică.
2. Tăblăluţă . Tablă mică.

3. Talaz . .
4. Tălaz . . } Valuri mari de apă. Ape mari, ce vin năprasnic.
5. Taluz . . } Urcușuri mari pe o întindere mică.
6. Tăluz . .
7. Tâmp. . } Deal sau munte, care se ridică brusc și la mare
8. Tâmpă . } înălțime deasupra unui șes.
9. Târbau . . Movilă joasă și lată, care ca formă seamănă cu pântecele unei vaci.
10. Târlă . . . Stână mică. Locul unde oile se odihnesc la amiazi sau și noaptea în curs de câte-va zile sau săptămâni — chiar.
11. Târnă . . . Grămadă lată, de înălțimea tufărișului de porumbrele.
12. Târșet . }
13. Târșetură } Pădurice de un an, ce a crescut în locul pădurei
14. Târșie . } tăiate.
15. Târsiș . . Pădurice de molizi.
16. Târș . . . Pădure. Pădure de molizi.
17. Temnic . . Groapă mare în pământ, ce se îngustează în sus și în care se ținea înainte grâul, știubee și alte lucruri (zâmnic).
18. Tepseu . . Tapșan.
19. Terpel . . Loc mic de păscut.
20. Tină . . . Noroi pân la glezne.
21. Tinoagă . . Loc cu nomol obișnuit.
22. Tinoavă . } Mlăștină adâncă cu foarte multe resturi vegetale
23. Tinov . } acoperit cu mușchi sau chiar cu ierbiș.
24. Tivdă . . . Depresiune de forma unei breuci.
25. Tochilă . }
26. Topchilă } Băltoaca, unde se topește cânepa.
27. Topliță . . Ape mocirloase, cari nu înghiață nici iarna. Izvor cu debit intermitent, care iese în mijlocul unei mlaștini.
28. Toriște . . Remășițe de iarbă, fân și pae din fundul ieslelor sau de la așternutul vitelor. Fân mărunțit și murdărit. Locul unde se ține acest material.
29. Tragân . . Coamă.
30. Trâmbă . . Pânză mare de apă de revărsare.
31. Troacă . . Vâlcea închisă, ce are forma unei albii.

32. Troien . . Ridicătură lungă, dat nu tocmai înaltă. Un drum foarte veche.
33. Trup . . . Parcelă de moșie, sau de teren în general.
34. Tuluz . . . Talaz (vezi mai sus).
35. Tumurluc . Stâlp natural de pământ sau de piatră, înalt și subțire.
36. Turăstie
37. Turiște . } Toriște (vezi mai sus).
1. Țâclău .
2. Țâcmau . } Deal cu spinare ţuguiată și scurtă.
3. Țâglă (=Copârșoană)—Movilă
4. Țâlfă . . . Movilă mică.
5. Țanc . . . Ocol. Circumferință.
6. Țara zmeului . . . Țările de la Nord.
7. Țârcăviș . Câmpul din afară de sat, așezat chiar lângă sat.
8. Țarină . . Regiunea cultivată de lângă sat. Câmpie lucrată.
9. Țârm . .
10. Țârmure } Malul râului, lacului, mării.
11. Țârnă . . . Țarină. Pământ fărămițat.
12. Țepiș .
13. Țipiș . . } Coastă foarte repede.
14. Țipău . . . Bolovan cât o pâine mică.
15. Țopau . . Deal prăpăstios.
16. Țurană . . Corhană. Coastă priporie și sterilă, pe care cu anevoe te urci și cu anevoe o cobori și nici cărare nu poți face pe ea.
17. Țurțudău . Bloc de piatră, rămas pe coastă în formă de stilp mai subțire la bază.
18. Țuțuroi . . Șiroi de apă sau de nomol lichid.
1. Ududău . . Râpă plină de dudăe.
2. Ulei . . . Izvor (fântână) captat cu o scorbură de copac (știubei).
3. Undă . . . Umflare repede a apei.
4. Unghet . . Cotlon.
1. Văcărează . Staulu vacilor.
2. Văcărie . . Locul unde pasc vacile.
3. Văgan . . Văgăună mare (sau mică).
4. Valafia .
5. Valașia . } Țara românească.

6. Vânea . . . Vâlcea scurtă, lată și potrivit de adâncă.
7. Vârcă . . . Vârf.
8. Vărmeghie . Ocol, județ, ținut.
9. Vărsărel . . Afluent.
10. Vărsătură . Gura văii sau a râului.
11. Vârvomare . Umflarea apei după ploi sau dupe topirea omătului.
12. Vatră . . . Loc anume, unde crește numai un soi de buruene, sau tufe, sau semănături.
13. Vlitură . . Vămolitură.
14. Vladnic . } Luncă foarte umedă.
15. Vlamnic } Luncă foarte umedă.
16. Vraiște . . Loc deschis pentru toate vânturile și pentru toate viețuitoarele.

1. Zăcătoare . Locul unde se mulg oile (=Comarnic).
2. Zâgâ . . . Tuf calcaros (traversiu).
3. Zăgan . . Crov Strachină. Vâlcea rotundă și mică.
4 Zăhăitură . Pornitură cu resturnarea și răvășirea terenului.
5. Zâmnic . . Pivniță mică și primitivă.
6. Zăpor . . Ingrămădire de sloiuri de gheață, sau lemne, ori buruenis, cari opresc cursul apei, mai ales în cazul apelor de revărsare.
7. Zare . . . Culmea dealului. Orizont
8 Zaton . . . Golf mai lărguț și nu tocmai adânc, care nu este atins de ircovu apei.
9. Zmeuriș . . Loc crescut cu zmeură.
10. Zorlă . . } Grămadă de pământ sau de buruene.
11. Zurlă . . } Grămadă de pământ sau de buruene.

(Sfârșit)

T Porucic.

Veniamin Costachi Proin Mitropolit la Mănăstirea Slatina

de **T. G. Bulat**

Viaţa atât de bogată în realizări, dar şi deosebit de agitată, a marelui ierarh moldovan ni este cunoscută mai ales din lucrările lui Const. Erbiceanu şi acelea ale d-lui N. Iorga.

In materialul care urmează dăm câteva ştiri nouă în cea ce priveşte rostul lui de stareţ al Mănăstirii Slatina.

Plecarea din scaunul metropolitan este pusă în Februarie 1808.

Actele noastre care sunt din 1810 ne confirmă că dânsul a avut conducerea, cel puţin, formală, a gospodării ctitorii Lăpuşneanului. Din datele pe care le posedăm constatăm că mănăstirea avea o economie grea, din cauza cheltuelilor făcute de foştii stareţ şi chiar de oameni puşi de marele şi blândul ierarh.

Conflictul se declară între arhimandritul Filaret Beldiman, şi mănăstire, a căruia răspundere o avea Veniamin proin mitropolit. Din corespondenţa purtată se constată că în adevăr lui îi fusese încredinţată mănăstirea de doi ani, în 1810. Fostul igumen Filaret supără pe angelicul ierarh cu îndărătnicia lui. A fost nevoie ca să se intervină pe lângă episcopul Gherasim al Romanului spre a lua măsuri. In socotelile prezintate aci, se vede că şcoala dela Socola n'a fost nicicând uitată, de fericitul ei ctitor.

In soiul acestor discuţii fostul mitropolit nu este scutit şi de oarecare ofense.

Nici o mirare, când ne gândim că, faţă în faţă sta, un suflet pierdut în reveria cerurilor, cu acela al unui om profund realist, cum a fost Gavril Bănulescu! Concluzia la care se ajunge este clară: „pentrucă Prea o sfinţia sa Kir Veniamin după haracteru ipochimenului său nu poate în faţa sa totdeauna să caute icono-

mia mănăstirii", „să se orânduiască Prea o sfinţii sale în loc de mănăstirea Slatina o sumă hotărîtă de bani spre întâmpinarea celor trebuincioase a vieţii". In Septembrie 1810 lucrul era cu desăvârşire aşezat. Proin Mitropolitul urma să meargă la Neamţu, iar mănăstirea trecea supt conducerea unui nou egumen, care purta numele tot de Veniamin, desigur un ucenic al strălucitului ierarh. Iar concluzia care se desprinde este acea, că Mitropolitul Veniamin Costachi a fost timp de doi ani egumen titular al mănăstirii Slatina, ctitoria şi lăcaşul de odihnă veşnică al lui Alexandru Vodă Lăpuşneanu, fapt ce parea până azi nu tocmai sigur! [1]

I.[2]

Părintiască blagoslovenie îţi trimitem.

Am văzut cele ce-m scrii în pricina schimbării zapisilor de datorie ce-au făcut Kir Filaret şi nici într'un chip vadiaoa ce cere d-lui banul fratile său eu nu o preimăsc. Pentru această numai decât să-te arăţi înainte d-sale vornicului Dumitrachi cu scrisoare aceasta şi dacă d-lui nu-i va putè pleca, ca dupre făgăduinţa sa adică a lui Kir Filaret să dea sfârşit. Şi cu venire ta să-mi aduci toate zapisile ce esti (sic) pe numile mănăstirii, apoi vei arăta d-sale vornicului, că eşti îndatorat de mine, a face arătare la sfânta Mă[năstire] şi vei face arătare cerşind să de samă de venit şi de cheltuială. Şi dacă-i va rămăne Mănăstire datoare prin ştire s. Mă. va rămâne îndatorită a-i plăti. Iar fără de a da s. sama de amăruntul, nu poci nicidecum a supune mănăstire la atâta datorie. Iar de are a cere ceva dela mine pentru slujba de atâţa ani, să ceară dela mine, iar nu dela Slatina, fie mulţămit cu banii căţi i-au luat din venitul anului viitor. Nu i să cer şi capite datorie. Ce-au găsit la M mai lasând încă 4000 lei pentru puţâne oi ce-i trec spori al său, s'au priimit. Aşa dar caută şi să fii cu luare aminte a nu te pleca într'alt chip, ce ori precum şi mai înainte, atât prin cuvânt ti am povăţuit, cât şi prin scris, ori de nu să priimi s. Căci mănăstire nu are nimic cu d-lui banu. Vei face arătare la S. M. unde şi vei fi la toate răspunzător din parte me. Şi de precum de acolo să va hotără rămâe însă mai înainte vei arăta cuconului Dimitrachi. Poate ca d-lui mai sfătuindu-să va

1. Vezi şi Iorga N. *Istoria bisericii româneşti*, vol. II, p. 225.
2. „*Dela*" nr. 100/1810. Arhivele Mitropolii Chişinău.

priimi, şi de nu poate d-lui banu a să pune chezăşi nu strică, ce numai zapisile cele pe numele Mă[năstirii] să scoaţă şi dăndu-ţi-le să mi le aduci.

Aceasta şi fei blagoslovit.

1810 Feb. 19. Părintele tău cel duhovnicesc
Veniamin P[roin] M[itropolit]

II.

Cu cea în Hristos frăţească dragoste, şi cu smerenie mă închin Preo o sfinţii tale.

Prin smerită frăţească mea scrisoare, fac arătare P. o. s. tale şi mă rog ca să bine voeşti, a întra în cercetarea prea cuviosului arhimandrit Filaret, şi cu sfânta mănăstire Slatina. Fiindcă după ce nici nu felio de samă pentru veniturile şi cheltuelile mănăstirei nu-mi dă cînd iastă rânduit igumen, dar nici pe acesti doi ani, de când mi s'au dat mii de cătră patrie spre chiverniseala, ci încă o lasă datorie cu 51600 lei, afară de către dobândă nu o avea plătită pe la unii din creditori, şi câte pe 5 ani. Şi afară de venitul ce au luat, nu numai păn la sfânt Gheorghie viitor, ci şi din venitul anului viitor, vre-o 5000 lei, şi mănăstire lipsită de toate păn şi de grău şi de la Octombrie .ncoace nici au mai vrut să cheltuiască. Eu dar văzând întâi că mi se cere samă de veniturile şi cheltuelile mănăstirei de cătră sfântă Mitrop.(olie) şi că am fost îndatorit a da 3000 lei ştiuţi Preo o sfinţii tale. Şi mai vârtos după ce nu-i samă, văzând că nici niscaiva zidiri s'au acareturi sau alte lucrări ori în lăuntru mănăstirei, ori pe afară nu sânt făcute de prea cuvioşie sa, îngăduindu-mă, ci am priimit datoriea cătă o au găsit şi pre cuvioşie sa la mănăstire, şi fără a răspunde prea cuv. sa din veniturile mănăstirei să pot cheltui eu de când p. c. sa s'au lepădat. Pentru care urmare înscris au dat cu a sa iscălitura, făgăduindu-mi că-şi va sigurevsi pe mănăstire a nu fi mai mult supărată. De care cu documentul te vei pliroforosi Preo o sfinţie ta de la ierodiaconul Veniamin. Acum dar unde aşteptam să mă văd odihnit despre aceasta, îmi scrie ierod. Veniamin că să nepotriveaşte zicând, ca numai aceli zăpise le va plăti pre cuv. sa, care nu vor fi adeverite de mine, iar cele adeverite nu.

Prea o sfinţite, eu când eram în sfânta mitropolie, adevărat

i-am adevenit căteva zapisă, însă me-au arătat altă întoma sumă, că avea să ea cu zapisă de la alţi ipochimeni şi cu acest chip le-am adeverit. Şi în..... trecut, iarăşi trei zapise de 13000 lei ai d. sale banului Aleco (?) fratelui său ce le-au moit, toate asupra aceştii încredinţări, din care zapisă celi realua (?) anumi..... era şi ştiut. Şi socotind că măcar de acum mă va ascultă şi mănăstire o va iconomisi, nu voeam din (?) igumenie a-l scoate, păn ce însuşi a să iconomisi după cum cere vremea..... Şi acum datoriea cătă are a plăti o lasă în spatele mănăstiriei. Iar cea ce are să ea nu arată. Pentru aceste dar mă rog Prea o sfinţii tale, cum Dumnezeu te va lumina să pui la cale, ca şi mănăstirea să nu să strâmbătăţască, şi eu să nu rămas în vorba unora, că am făcut această asuprire mănăstiri, adică ori acolo să-şi dea sama, de toate veniturile şi cheltuelile de când iaste igumen, ori să-şi rădice datoria care o lasă fiind 1810 Mart 7.

al. Presfinţii tăle smerit frate şi osârdnic rugatorio.

Veniamin P. M.

III.

Fiole Veniamine Ierodiacone bucură-te întru D-nul. Iar dela mine părinteasc̆ă blagoslovenie îţi trimit. Am văzut ceale ce îmi scrii că arată Kir Filaret arhim., la cercetarea ce i să face de către cinstita Dicasterie, precum că decând s'au rânduit igumen la această mănăstire da câte 4000 lei pe an la mine, din carii să da la şcoala Socolii câte 2750 iar 1250 îi opream eu. Şi cum că s'au fost îndatorit de mine să răspunză 3000 lei banii cu carii era datori ctitorii schitului Broştenilor, şi 1000 lei la facerea hrisovului pentru care arătări a prea cuvioşiei sale îmi faci întrebare mie de sânt aşa sau nu. Fiiole cu deamănuntul de aceastea nu-m aduc aminte, iar mai ales şi de câte le aş ţinea minte, neavându-le în scris nu mă pociu întări, ca să nu-l năpăstuesc. Atâta zic că mai nainte de a să da schit Broş[teni] baticul Socolii era dela Kir Filaret câte 2500 lei pe an şi mai trecea preste aceştia încă 500 lei din carii să da la cutia milelor şi la casnicii S. Mitropolii. Apoi după darea schitului la al doile an mi să pare, l am mai adaos cu 250 lei pentru schit. Şi s'au făcut cu cei mai sus arătaţi 3250; apoi după câte vreame nu-m aduc aminte, singur prea cuv. au înplinit păn la 4000 : pe an preste tot deci până când da câte 2500,

pentru Socola şi de când s'au mai sporit 250 să poate afla din condicile Socolii. Iar pentru cei afară de ai Socolii neavând nici eu în scris nu-l pociu însărcina ci rămâne precum va arăta cu smidisit (?) curat. Pentru 3000 ce zice că au plătit datoriile ctitorilor schit nu ştiu cu deamănuntul cât au fost datorie, însă ştiu că au fost, dar poate să-s dovedească din sineturile lor: sau să fie întrebaţi însuşi ctitorii. Iar cei 1000 pentru hrisov crezu că îi va fi dat, căci aşa să urma pre atuncea precum iaste ştiut. Aceasta dar îţi scriu spre întâmpinarea întrebării ce îm faci, pentru că desăvârşita ştiută nu am şi nu voesc să-s asuprească şi prea cuvioşia sa. Şi fii blagoslovit.

1810 Iun 11

Al cuvioşii tale duhovnicesc părinte

† Veniamin P. M.

De vreme ce Kir Filaret nu s'au ştiut de învoeala şi punere la cale ce făcusem între sinene şi au adus pricina în cercetarea S. Mitrop. apoi şi cuvioşia ta vei face cerere la cinstita Dicasterie ca şi prea cuv. să răspunză toată cheltueala anului trecut păn la 23 Aprilie, şi toţi banii ce au luat în venitul anului acestuea, pentrucă şi noi la sama ce vom arăta trebue să dăm cuvânt pentru aceasta, şi să nu ne însărcinăm cu ce n'am luat.

IV.

Pre milostivi stăpâni

Fiindcă Prea o sfinţia sa Proin Moldavias Kir Veniamin, au avut a cerceta stare sfintei mănăstiri Slatina, şi la cercetare ci au făcut au găsăt mănăstire însărcinată cu o îndestulă somă dă datorie, dă la pre cuviioşăea sa Kir Filaret arhimandret afară de 15000 lei ci au fost mai înainte, pentru cari datorii întrebat fiind precuvioşăea sa unde s'au cheltuit şi neavând îndestule cuvinte a da la aceste întreberi, au priimit de bune voe sa ca să nu rămăi mănăstire îngreuiată cu atăta datorie, să răspundă de la sine dând la sfănta mănăstire şi o scrisoare îndatoritoare de însuşi sfinţăesa scrisă. Iar acum după venire sa la Eşi care s'au făcut păntru ca să sigurăpsască pre mănăstire de creditoari, căindu-să nu ştiu pentru ce să înpotriveşte. Pentru aciasta dar după ipitropicească carte ci am de la Pre o sfinţăea sa Proin Moldavias Kir Veniamin ăl rogu

prin aciastă jalobă a me, la sfântă judecătoraе cerşând ca să cerceteză pentru această înpotrivire a sa, şi să l supui ca să pizască făgăduinţa care de bună voe au dat înscris la mănăstiri să schimbe şi zapisăle datoriilor dând a li săli, ca să nu rămăe mănăstire nedreptăţuită. Aşa mă rog, şi după cum înălţăme minţăi Pre o sfinţilor voastre va socoti.

Al Prea o sfinţăilor voastre plea plecată şi nevrednică slugă
Veniamin Ierod.

No. 539.

V.[1]

Dela exarhicească Dicasterie către Prea o sfinţia sa mitropolit proin Moldovias Kir Veniamin proestos mănăstiriu Slatina.

Exarhicească Dicasterie din porunca Prea o sfinţitului îndreptătorolui sinod celen şi al aceluiaş în Moldavia, Valahia ş Basarabia exarh mitropolit şi cavaler Gavriil cercetând contracturile cele ce să cuprind în jalba ce au dat d-lui Petru Jon Vlahovici sudit austriacesc au găsit cum că sânt făcute şi de cătră Prea o sfinţia ta întărite înpotriva aşăzării ce s'au făcut în ţara aceasta la anul 1803 Martie 16 cu sfatul de obşte, iscălindu-se de însuş Prea o sfinţia ta aflându te în scaunul Mitropolii la acea vreme înpreună cu episcopii şi cu toţi boerii ţării, care s'au întărit şi de cătră Domnul de atuncea Alexandru Muruz Vvod, unde între altele zece şi acest pont adică „venituriле moşiilor şi alte acareturi, atât a Mitropoliei, cât şi a Episcopiilor şi a mănăstirilor vânzându-se cu anul, să nu fie slobod a să vinde mai mult decât pe trei ani". Şi viind şi înalt Prea o sf. sa părintele Mitropolitul şi Exarhul Gavriil din porunca a împărăteştil sale măriri Alexandru Pavlovici a toată Rosia la scaunul Mitropolei Moldavei şi a Exarhiei Moldavei; Valahiei şi Basarabiei, cum şi a vinde veniturile moşiilor mai mult de cât pe trei ani, după care aşăzări multe contracturi făcute pe mulţi ani s'au averisit şi au rămas rasuflate.

Drept acea fiindcă şi Prea o sfinţia ta acum la mănăstirea Slatina având stăpânirea numai ca un igumen nu poţi strica aşăzarea cea s'au făcut cu sfatul de obşte şi s'au întărit şi de Dom-

1. „*Dela*" nr. 123/1810. Arhiv. Mitrop. Chişinău.

nul ţării de atunci şi de însuşi Prea o sfinţie ta împreună cu episcopii şi cu boerii ţării şi nici ai voe a face vre o mişcare nepotrivită cu întocmelile stăpânirii de acum. Aşa dar şi contractele ce s'au făcut de către arhimandritul Filaret cu priimirea şi iscălitura Prea o sfintei tale şi s'au dat d-sale jăluitoriolui Petru Vlahovici: unul pe moşiea Cerepcăuţii cu vade dela 1818 păn la 1824 care este un lucru cu totul de mierare ca să se facă un contract cu opt ani mai înainte de a veni vremea stăpânirii lui, neştiind ce preţuri vor fi pe atuncea. Al doilea pe moşiea Măzăcăeştii rămaşi pe şasă ani adecă dela 1811 până la 1817 ca unele ce sânt făcute în potriva celor mai sus arătate aşăzări, nu pot fi priimite, nici întărite de către Exarhiceasca Dicasterie, ci ca nişte scrisori nelegiuite şi răsuflate s'au oprit aicea. Pentru care cinstit d lui jăluitoriol Petru Vlahovici s'au înştiinţat. Şi deosebit aseamine înştiinţare s'au făcut cinstitului departament al pricinilor streine spre a da cuviincios răspuns cinstitei K. K aghenţei din Iaşi în pricina aceasta. Şi să scrie şi Prea o sfinţiei tale ca să nu mai primeşti a să face contractori de aceste pe mulţi ani „care mai întâio sânt înpotriva bunni orânduieli al doilea şi spre paguba folosului mănăstiriii. Iară cât pentru moşiea Măzăcăeştii ca e esă din stăpânire orăndătoriolui la 23 April a anului viitorio, o poate d-lui Vlahovici a o cere cu protimisis şi Prea o sfinţia ta a o da, însă cu contract legioit numai pe trei ani cu ştirea exarhiceştii dicasterii după rânduiala de acum.

Iulie 6
1810 ani, Iaşi

No. 611.

VI.[1]

Prea o Sfinţite Episcope al Romanului Kir Gherasim.

După cearirea Prea o sfinţiei sale Kir Veniamin proin Moldavias socotelile mănăstirii Slatina de venit şi cheltuială ce s'au petrecut prin mâna arhimandritului Filaret Beldiman s'au căutat din porunca noastră de către Exarhiceasca Dicasterie şi luând sfârşit s'au făcut şi anafora. Drept acea noi alăturând aicea atât copiile de izvoade cât şi di pe anaforau ce s'au făcut de către Exarhiceasca noastra Dicasterie înpreună cu aceasta a noastră scri-

1. „*Dela*“ nr. 100/1810. Arhiv. Mitrop. Chişinău.

soare le trimitem la Prea o sfinţia ta. Pentru care poftim pe Prea o sfinţia ta ca primindu-le să ei osteneală să mergi la Prea o sfinţie sa Kir Veniamin la mănăstire unde să va fi aflând la Neamţi sau la Slatina şi să arăţi Prea o sfinţei sale izvoadele şi dacă Prea o sfinţia sa la vreunile din condeile izvoadelor va găsi oareşcare îndoiala poate arăta dovezi dacă va socoti spre a verisirea lor şi ve vei înştiinţa pentru toate. Rămânem [1].

Iole 21 (?)
1810 goda

VII.

Spre înplinirea poruncii a înalt p. o. sf. voastre, ce după cearire Prea o sfintiei sale Kir Veniamin proin Moldavias aţi bine voit a da Exarhiceştii Dicasteri la 7 Iunie a anului curgătorio, ca Dicasteria înpreună cu asesorul duhovniceştii consistorii a Mitropoliei Moldovei arhimandritul Chiril proestosul mănăstirii Socola să facă samă curată de venit şi cheltuială ce s'au petrecut primâna arhimandritului Filaret atât în diastima vremii ce au fost el igumen, cât şi din vremea ce s'au dat mănăstirea Prea o sfinţii sale Kir Veniamin proin Moldavias. S'au cercetat sămile arhimandritului Filaret dela 1803 Septembrie 20 până la 1810 Aprilie 23. Şi lămurind sama venitului şi cheltuelilor iată avem cinste a o arăta înalt prea o sfiinţiilor voastre aratând cum că, măcar că după ce s'au cercetat cu de amăruntul toate condicile şi însămnarile, nu s'au ţinut în sama 7175 lei cu toate acestea cheltuiala prisoseşte piste venit 38957 lei precum se vede din socotele. Insă în numărul acestii de prisos sume a cheltuelilor dicasteria mai găseşte încă un condei cu îndoială adecă 10.800 lei dobânda a 15.000 lei datoria veche, pentru că ierodiaconul Veniamin ca un vechil al Prea o sfinţii sale proin Moldavias au arătat cum că Filaret vânzând doao moşiăi în Cordun au luat pe 5 ani banii înainte 18.400 lei şi iarăşi vânzând epile au luat 5269 lei ce cuprind suma piste 23 lei, pentru care zicem că cu aceşti bani luându-i de o dată ar fi putut plăti nu numai dobânzile, ce şi datoriea toată. La care

1. De aici este scrisul Mitropolitului Gavriil care a tăiat din concept următoarele: „cât pentru actele cele ce să cuprind în aşezarea Dicasteriei române la socotinţa P. o s. sale Kir Veniamin şi a Prea o sfinţiei tale ca sfatuindu-vă frăţăşte să înştiinţaţi şi pe noi mai înainte de a să face înplinire după hotărârea Dicasteriei".

pont el Filaret din potrivă zice, cum că cu banii epilor din porunca Prea o sfinţiei sale Kir Veniamin au cumpărat viile.

Iară cu cielalţi au avut trebuinţă a întâmpina cheltuelile mănăstirii pentru că fiind întru acea vreme moşiile eftine şi dând la şcoala Socolii întâio câte 3500 lei pe an, apoi câte 4750 lei, cu rămăşiţa venitului de pe celelalte moşii nu putea iconomisi toate trebuinţele mănăstirii. Iar dela începutul anului 1808 când preţul moşiilor s'au mai suit, şi anii pentru care luase banii s'au sfârşit, s'au dat mănăstirea Prea o sfinţii sale Kir Veniamin proin Moldavias şi de atuncea toată ocârmuirea mănăstirii au curs după voia Prea o sfinţii sale amestecându-se şi oamenii săi arhimandritul Sofronie şi ierodiaconul Veniamin mai la toate. Şi pentru acea n'au putut plăti datoriile. Hotărârea acestui condeio de a să priimi sau a să aneresi deosăbit rămâne la înaltă înţălepcionea Prea o sfinţiilor voastre. Şi aşa dacă să va anerisi acest condio prisoseşte cheltuiala 28.157 lei.

Iar dacă să va priimi 38.957 lei iângă care alăturând 15.000 lei datorie veche şi 7500 ce s'au cheltuit în Cordon în proţesurile ce au avut pentru moşii, rămâne toată datoriea mănăstirii Slatina după scoaterea Arhimandritului Filaret 61.457 lei.

După ce s'au sfârşit sama lui Filaret au arătat Ierodiaconul Veniamin vechilul Prea o sfinţiei sale proin Moldovias în scris cum că după scoaterea Arhimandritului Filaret s'au mai împrumutat mănăstirea cu 10.050 lei măcar că aceasta datorie nu s'au pus în sama lui Filaret. Ce numai să arată Inalt Prea o Sfinţi voastre spre luarea aminte.

După acest felio de curgere a trebilor mănăstirii Slatina Dicasteria face socoteală cum că, dacă nu să vor metaherisi niscariva măsuri spre curmarea acestor necumpănite iconomii, de grab va cădea mănăstirea în neplătite datorii şi să va prăpădi cu totul. Pentrucă Prea o Sfinţia sa Kir Veniamin proin Moldavias după haracteru ipochimenului său nu poate în faţa sa tot deauna să caute iconomia mănăstirii şi să umble după pricinile ei, ci este silit a isprăvi trebile mănăstirii prin vechili, carii în loc de folos aduc pagubă, şi în loc de a spori averea, adaog datoriea. Drept acea de către această exarhicească Dicasterie s'au hotărît să se arăte înaltei înţelepcionii Prea o sfinţiilor voastre spre bună socotinţă. Oare nu veţi bine voi Prea o sfinţie voastră înpreună cu dumnea-

lor veliții boeri a cnejiei Moldaviei ca să se orânduiască Prea o sfinției sale părintelui Veniamin în loc de mănăstirea Slatina o sumă hotărîtă de bani spre întâmpinarea celor trebuincioase a vieții ?

Şi fiindcă din socotelile mănăstirii şi din arătarea Arhimandritului Filaret şi a Ierodiaconului Veniamin cea în scris dată să vede cum Prea o sfinție sa nu s'au folosit de la mănăstire mai mult de cât numai câte cn 2500 lei pe an. Drept acea să i să orînduiască câte 3000 lei pe an până când va eşi mănăstirea din datorii. Iară după ce să vor plăti toate datoriile mănăstirii, să va adaoge leafa aceasta după înalta înțălepcionea Prea o Sfinților voastre. Şi această leafă să o priimească Prea o sfinție sa făr de nici o osteneală şi supărare prin exarhiceasca Dicasterie şi să petreacă viața în liniște. Iar la mănăstire să se rânduiască un proestos deosăbit care să fie hotărît prin instrucție cât să cheltuiască pe an pentru iconomiea mănăstirii, cât să plătească dobânzile banilor, şi cât să scază pe fieşcare an din datorii, fiind cu totul oprit a face datorie nouă. Insă şi pecetea mănăstirii să se păzească în dicasterie şi când va avea proestosul trebuință a face niscaiva contracturi sau alte scrisori cu pecetea mănăstirii, atuncea să vie la Dicasterie ca să le întărească şi să pue şi pecetea, urmându-se într'acest chip până când să va curăți mănăstirea de datorii cu totul. Apoi va rămâne proestosul deplin ocărmuitoro ca şi alți igumeni. Lângă aceasta să se facă publicație ca toți oricine va fi având zapise cu pecetea mănăstirii Slatina să se arate la exarhiceasca Dicasterie cu zapisile acelea spre cercetare în curgere de trei luni numărând dela 20 Iulie a acestui 1810 an până la 20 Octombrie tot a acestuiaşi an cu hotărîre cum că cine nu să va arăta păn la sfârşitul vedelii aceştia, acela va pierde toată pretenția. Pentru care să se facă cearire de la cinstitul Divan al Cnejiei Moldavii să se cumpăniască pretutindene după obiceaio cu hotărîre spre înştiințarea creditorilor cum că trecând vadeaoa vor fi păgubaşi. Şi aşa după ce să vor aduna toate zapisile la Dicasterie să să se hotărască a fi platnică mănăstirea numai 15000 lei datorie veche şi 38957 prisosu cheltuelilor ce s'au primit de cătră Dicasterie peste tot 53957 lei. Iar câtă datorie să va mai afla mai mult de cât această somă să rămâi platnic arhimandritu Filaret

deosăbit de 10050 lei ce s'au luat fără dănsul pentru care au a răspunde cei ce au iscălit zapisăle.

Iară pentru 2280 lei ce i-au oprit Bontăş din banii moşiilor, şi i-au fost pus în cheltueli şi Dicasteria nu i-a priimit fiindcă s'au dovedit prin mărturiea consistoriei cum că Bontăş aceşti bani în consistorie au hotărît să-i dea, dacă va lua moşiile şi pe alţi ani. Pentru care consistoriea au înştiinţat pe Prea o sfinţie sa Kir Veniamin, şi Prea o sfinţie sa dând contract pe alţi ani, aceşti bani i-au siguripsit, să aibă Arhimandritul Filaret a-i primi de la Prea o sfinţia sa Kir Veniamin.

Aşijderea şi pentru 2500 lei care arată că i au cheltuit în judecată ce au avut cu mănăstirea Trei Sfetitele pentru moşiea Truşăştii. Şi nu i s'au ţinut în samă fiindcă n'au scos moşiea, să i să dea voe a căuta sfărşit aceştii judecăţi, tot cu cheltuiala sa şi dacă va scoate moşiea şi va rămâne în stăpânirea mănăstirii Slatina ca unul ce o pornit-o să i să dea venitul moşiei aceştia pe şasă ani făr de a da ceva la mănăstire. Iar dacă nu va putea izbândi cu judecata aceasta spre folosul mănăsirii, să rămâe păgubaş de toată cheltuiala atât din nainte, cât şi cea di pe urmă ce va face precum s'au priimit şi însuşi. Mai pe urmă pentru osteneala şi hainile sale în şasă ani care arată că în izvodul cheltuelilor nu s'au pus şi cere dela Dicasterie a-i hotărî nu să găsăşte cu cale a i să rândui nimică pentrucă ostenelile lui n'au folosit pe mănăstire, ce au încărcat o cu datorii.

Ior cea di pe urmă hotărîre rămâne la înaltă înţălepcionea Prea o sfinţiilor voastre.

VIII.[1]

No. 893

Cuvioase ieromonahe Veniamin igumen Mănăstirii Slatina, arhierească blagoslovenie.

Pe lângă altele poruncim cuvioşiei tale ca din venitul mănăstirii mai întâi pe tot anul să aibi a da P. o sf. sale proin Moldavie Kir Veniamin patru[2] (sic) mii de lei leafă ce i s'au rânduit începându-să anii de acum 1810 Iulie 20 zile trecut, care bani îi vei da în doao vadele, adecă la începirea a tot anul 2000 lei şi

1. „Dela" nr. 179/1810 Arhiv. Mitropoliei Chişinău.

la jumătate de an iarăşi 2000 lei primind de la P. o. sf. sa la fieşcare dare de bani adeverinţă că i-au primit, urmându-să aceasta neschimbat şi făr de a să face vre-o zăticnire cândva Prea o Sf. sale cu darea banilor lef i. Al doilea pe tot anul vei avea a da la şcoala de la Socola câte trei mii cinci sute lei după cum şi până acum s'au dat. Iar din cinci sute lei păn la 4000 ce să opresc de la şcoală vei da . . . . . [1].

1810 an. Sept. 22 zile.

IX. [2]

Prea o Sfinţite Mitropolite proin Moldavei Kir Veniamin.

După cercetarea ce s'au făcut în exarhiceasca dicasterie semilor Mănăstirii Slatinii s'au aflat cum că această mănăstire este însărcinată cu datorii de 61457 şi 61 b. socotindu-să tot chipul cum şă se iconomisiască această mănăstire atât la plata datoriilor şi a dobînzilor, cît şi pentru ţinerea ei cu calugări şi cu poslusnici ce să află întrănsa. Şi luând sama că Prea o Sfinţiea ta după samul P. o Sf. tale nu poţi singur toate a le căuta, iară cei rânduiţi de P. o. Sf. ta iconom fiind oameni înteresaţi caută numai a lor folos s'au socotit cu sfatul de obşte ca P. o Sf. ta să fii slobod de supărările aceştii mănăstiri in care să află şi descurcat de ocârmuirea ei, liniştindu-te în mănăstirea Neamţului unde ţ-ai gătit şi case de odihnă, nouă pentru cele trebuincioase P. o Sf. tale vei avea P. o Sf. ta dela numita mănăstire Slatina pe tot anul câte trei mii lei leafă până să va plăti Mănăstirea de toate datoriile şi atuncea vei lua P. o Sf. ta îndoită această leafă. Iară la Mănăstirea Slatina s'au rânduit igumen căruea i s'au dat poruncă cum sa urmeze la toate spre a descărca sarcina datoriilor Mănăstirii acestia.

Sept. 22 zile
1810 an.
Iaşi

---

1. Scris de mâna Exarhului Gavriil Bănulescu, care a înlocuit pe trei cât era în text, cu patru.

2. *Ibidem.*

X. [1]

Prea o Sfinţite Mitropolite proin Moldavias Kir Veniamin.

Fiindcă după hotărîrea ce s'au făcut cu sfatul de obşte ca Prea o Sf. ta să fii slobod de supărările mănăstirii Slatina în care să află şi descurcat de ocîrmuirea ei, pentru acea dar s'au rânduit igumen numitei mănăstiri Slatina pe cuvioşia sa ieromonahul Veniamin. Drept acea la această a noastră scrisoare poftim pe Prea o Sf. ta ca să porunceşti vechililor ce i-ai avut la această mănăstirea prea cuvioşia sa arhimandritul Filaret Beldiman şi ierodiaconul Veniamin Racoviţă ca să de toată zăstrea mănăstirii în mâna noului igumen după izvodul cu care au priimit arhimandritul Filaret mănăstire când s'au rânduit igumen, unde vor fi faţă prea cuvioşiei sale arhimandriţii Ioasaf Frumuşanul şi Antonie de la Rîşca la darea mănăstirii cu izvod în mâna noului igumen după porunca ce le s'au dat. Făcându-să doo izvoade asămine şi iscalite de de amândoo părţile adecă: de dătători şi de primitori, din care unul va rămâne la mănăstire iară altul împreună cu reportul ce să va face de cele ce s'au urmat la darea mănăstirii să se trimată aice la exarhiceasca noastră Dicasterie.

Sept 24 zile
1810 an
Iaşi

---

1. *Ibidem.*

TABLA DE MATERIE A Nr. 2/1931

Pag.

1. **T. G. Bulat,** Ruşii caută metale în Moldova 65
2. **Const. N. Tomescu,** Ştiri catagrafice din Biserica Moldovei în 1809. — Eparhiilor Huşului şi a Romanului . . . 73
3. **Gh. I. Năstase,** Slavi în sec. XVII-lea la Orhei? 91
4. **T. G. Bulat,** Pentru Oltenia 96
5. **Ioan C. Băcilă,** Răpirea Bucovinei şi delimitări spre nordul Moldovei 101
6. **T. G. Bulat,** Diviziunea proprietăţii rurale în ţinutul Hotinului după desfiinţarea raialei 118
7. **T. Porucic,** Lexiconul termenilor entopici din limba română în Basarabia (sfârşit) 124
8. **T. G. Bulat,** Veniamin Costachi Proin Mitropolit în Mănăstirea ~~Hotin~~ slatina 130

An. III. Nr. 3 Iulie—Septembrie 1931

Arhivele Basarabiei
REVISTĂ DE ISTORIE ŞI GEOGRAFIE
A
MOLDOVEI DINTRE PRUT ŞI NISTRU

Însemnări de nume, date şi corespondenţe răzleţe
de folosit pentru monografiile monăstirilor din episcopia Hotinului [1].

de † **Visarion**
Episcopul Hotinului.

1. Câţiva *stareţi* ai monăstirei de călugări Călărăşauca. pe Nistru, (astăzi de călugăriţe) din judeţul Soroca,—trecuţi apoi la monăstirea Dobruşa.

Nicandru Stratilă (fost stareţ al schitului Cosăuţi, pe malul Nistrului, din sus de Soroca) a stăreţit în Călărăşauca dela 13 Ianuarie 1830—7 Maiu 1832, când trece la Dobruşa.

Inochentie, dela 21 Iulie 1833 până la 1843 când trece la monăstirea Hîncului; la 1848 trece la Curchi, iar deacolo în 1850 stareţ la Dobruşa.

Serafim Chiperi, ieromonah, dela 16 Iulie 1848—1852. La 1853 trece stareţ în monăstirea Saharna. La 1865 a fost stareţ în Japca, apoi la 1868 în Curchi, iar la 1869 trece stareţ al Dobruşei.

Antim dela 3 Septembrie 1896—6 Martie 1897 când trece la Dobruşa.

* * *

2. Câţiva *stareţi* ai monăstirei de monahi Japca (astăzi de călugăriţe): *Teodosie*, pela anul 1806:—arhimandritul *Sinesie*, pela 1823 (dintr'un raport cu Nr. 109 înaintat arhiepiscopului Dimitrie

1. Culese din dările de seamă anuale, sumare şi necomplete ale monăstirei Călărăşauca pe acei ani, păstrate în arhivele consistorului din Chişinău.

dela Chişinău prin care arată fuga unui monah Venedict şi a unui frate Gheorghe, peste Prut „în părţile stăpânirei turceşti)"; *Iov* în 1827;—La 1836 stareţ în Japca era igumenul rus *Nicodem*, fost inspector (subdirector) al seminarului din Chişinău, trecut apoi director de seminar la Ufa în Urali, *Casian* 1838, fost pedagog la seminarul din Chişinău e trimis a lua 2650 ruble din fondul de 5250 ruble ce avea la banca comerţului din Odessa, pentru a termina construirea trapezei şi a cuhnei: la 1864 e stareţul *Irinarh* iar un *Serafim* e stareţ dela 1865 — 1868.

* * *

3. La 1833, în Basarabia găsim următoarele nume de stareţi: arhimandriţii; Irinei în monăstirea Curchiului, Sinesie la Japca, Serafim la Hârbovăţ, Gavriil la Chipriana, Spiridon în Hârjauca.

Blagocini (exarhi) monăstireşti erau: Igumenul Onisifor în Cosăuţi, igumenul Venedict, ieromonahul Arsenie Hîncu, ieromonahul Iosaf din soborul Dobruşei şi arhimandritul Ioanichie din Gârbovăţ.

* * *

4. Din vremea stăreţiei lui Inochentie dela Călărăşauca, avem următoarele corespondenţe oficiale în limba rusă, privitoare la schitul Rughilor (în această vreme schitul era locuit de călugăriţe).

„In urma cererei dată mie de nacialniţa schitului Rughi, monahia Olga, cu lămurirea că în urma deselor îmbolnăviri ce se întâmplă cu dânsa, crezându-se cu totul în neputinţă a cârmui mai departe schitul, roagă a o slobozi dela această slujbă, mutându-o la metania ei de totdeauna în schitul Răciula, făcând propunere cui se cuvine. Eu am făcut propunere Inalt Preasfinţitului Dimitrie Arhiepiscopul Chişinăului şi Hotinului şi Cavaler pe care în ziua 13-a a lunei trecută Mai, a urmat rezoluţia Inalt Preasfinţiei Sale în următoarea cuprindere: Petiţionara se slobozeşte de slujbă, se mută la locul de mai înainte în schitul Vărzăreşti, iar în schitul Rughi a poruncit să împlinească slujba de nacialniţă, până la noi ordine, monahia Magdalina din acel schit". Consistorul duhovnicesc din Chişinău făcându-mi ştiut despre aceasta, porunceşte prin ucazul din 3 Iunie cu Nr. 3030, să rânduesc pe monahia Magdalina din schitul Rughi la împlinirea slujbei de nacialniţă a acelui schit, până la noi măsuri.

Intru împlinirea acestui ucaz şi a rezoluţiei arhipăstorească

din'trânsul vi se porunceşte să plecaţi la pomenitul schit Rughi şi în locul nacialniţei Olga slobozită de această slujbă, să predaţi după opis averea bisericească şi economică în faţa voastră monahiei Magdalene, şi după primirea de către aceasta din urmă a întregei averi a schitului să o puneţi în slujba de nacialniţă, sfătuind-o că ea nu numai să păstreze întreagă averea schitului, ci să se stărue cât va fi cu putinţă să o crească şi să fie ca pildă de viaţă morală precum şi pe monahiile supuse ei să le lămurească şi îndrumeze cu fapta şi vorba.

După ce veţi împlini această însărcinare sunteţi datori negreşit a-mi raporta înaintând în copie, iscălit de toţi, opisul averei schitului ce s'a găsit de faţă"

Luna Iulie ziua 8 anul 1835.

Arhimandrit *Ioanichie*

Igumenului *Inochentie*, staretul monăstirei
Călărăşauca cu hramul Adormirei.

„Implinitoarea slujbei de nacialniţă a schitului Rughi, monahia Magdalina' se plânge că monahiile Persida, Varvara şi Olga turbură liniştea ei aducând învinuiri, nu se supun şi nu-i dau cinstea cuvenită, afară de aceasta strigă că nu voesc să o aibă de stariţă, cere ajutorul meu pentru aducerea numitelor la supunere precum şi pentru apărarea liniştei sale.

Implinind cererea monahiei Magdalina vă însărcinez să plecaţi la schitul Rughi, să trimiteţi din schit pe monahia Olga, care stă fără rost acolo spre a se duce după numirea Preasfinţiei Sale să locuiască în schitul Vărzăreşti, altfel va fi dusă cu însoţitori ca turburătoare a liniştei altora, îndemnând şi pe altele la aceia.

Iar pe monahiile Persida şi Varvara lămuriţi le că a fost voia Inalt Preasfinţiei sale ca monahia Magdalina să fie stareţă şi de aceia ele trebue să se supue ei să-i dea cinstea cuvenită şi să nu-i aducă învinuiri, căci altmintrelea singure ele vor fi vinovate de răul de care nu vor scăpa pentru vinovăţiile lor".

Mai 24 anul 1836
Nr. 41 Arhimandrit Ioanichie

Nacialniţei schitului Rughi, monahiei Magdalina.

„In urma poruncii blagocinului monăstirilor şi schiturilor arhimandtit Ioanichie primit de noi cu Nr. 136 din 13 Octombrie

acest an, şi potrivit voinţei Inalt Preasfinţiei sale, îndată ce primiţi aceasta veţi trimite la mine clopotul atârnat pe doi stâlpi în acel schit pentru trimiterea lui la Chişinău unde e cerut: tot odată vă sfătuim şi cuviosiei Voastre să veniţi cu clopotul la monăstirea Călărăşauca pentru oarecare consfătuire".

30 Octombrie anul 1836.

Nr. 136 Igumenul Călărăşaucii *Inochentie*

Igumenului Inochentie stareţul monăstirei Adormirii Călărăşauca

„Inalt Preasfinţitului Dimitrie, arhiepiscopul Chişinăului şi Hotinului şi Cavaler, a binevoit a porunci ca din clopotele desfiinţatului schit Soroca ce se află în schitul Călărăşauca unul mare şi două mici, precum şi din schitul Rughi clopotul de curatursc(?) ce este atârnat pe doi stâlpi, să le luaţi pentru noua catedrală ce s'a zidit în Chişinău.

Prin urmare, vi se porunceşte îndată ce primiţi aceasta să binevoiţi a trimite acele patru clopote din Călărăşauca şi Rughi cu o anume căruţă la Chişinău, Inalt Preasfinţiei Sale, cu raport şi după împlinire să mă înştiinţaţi".

13 Octombrie anul 1836 Chişinău

Blagocin Arhimandrit *Ioanichie*

Dovadă

Patru clopote de diferite mărimi.
12 minee lunare.
Octoihul în două părţi şi un ustav bisericesc.
Precum şi un mic potir, discos, stea şi o linguriţă dela slujitorii din Călărăşauca Moisi Rafailov şi Alexe Cucerov la 21 Noembrie 1836 la casa arhierească din Chişinău, s'au primit.

Econom, ierodiacon *Onisifor*

O danie domnească urmată de o insurecție țărănească, în munții Sucevii și o jurisprudență a Divanului Moldovei din 1810.

de T. G. Bulat.

In primăvara anului 1810 o rebeliune țărănească lua naștere în satele Dorna, Șarul și Păltinișul din ținutul Sucevii. Divanul intervine purtând chestiunea în față împuternicitului senator din patria Rușilor. El arată că moșiile de mai sus au fost domnești, ale coroanei, cum se zicea, și că la 1800 Domnitorul Alexandru Ipsilant le-a dăruit fiului său. Acesta le vinde apoi, pentru 40.000 lei sărdarului Gheorghe Leondari, de la care le răscumpăra hatmanul Sandulache Sturza. Cel din urmă, la rândul său, le vinde logofătului Constantin Balș. Țăranii nu voesc să plătească nimic noului proprietar și reclamă împuternicitului rus dela Iași. Divanul, care socotește că dreptatea este de partea boerului, cere la 8 Aprile 1810 „executie ostenească", iar în cea ce privește pe cei răzvrătiți, să se trimită trei dragoni, cări să-i mute la alte sate, tot în ținutul Sucevii.

Ca urmare, zapciul, reprezentantul Divanului, și doi dragoni au mers la față locului. Sătenii devin însă agresivi și ridică „topoară și ciomagi asupra oamenilor ocărmuirii". Divanul arată din nou senatorului situația „căci acești sunt niște oameni sălbateci lângă hotarul Bucovinei". Iarăși se trimite la răzvrătiți protopopul de Suceava și Constantin Tăutu, ca să le comunice, să se supună și să plătiască, iar dacă au ceva de reclamat, să trimită la Divan, o delegație de zece oameni. Aceștia răspund că de plătit, nu pot și că vor veni la Divan la 6 Decembrie; se mai angajau, după spusa Divanului, că dacă nu vor veni, să rămână păgubași, obligându-se, să plătească din neam, în neam. Muntenii nu se prezintă la data fixată, dar iată că de către agentul austriac s'a adus o plângere, din partea locuitorilor din Bucovina. Aceștia declară că au documente

de stăpânire asupra aceloraşi munţi, la care Divanul arată, că aceste acte nu sunt de cât neşte testamente domneşte, în care se arată chipul cum se plăteşte birul şi alte rânduieli, cum au toţi muntenii. Din contra logofătul Balş aducea acte bine apreciate de Divan; ele porneau dela data de 6 Augast 1800. Senatorul se arară nedumerit şi întreba Divanul, dacă nu cumva Domnitorul Ipsilant n'a făcut aceasta danie înpotriva legei şi obiceiului ţării. Ca răspuns Divanul desfăşoară o întreagă teorie asupra apanagiului Domnitorului ţării, pornind dela închinarea ţării către Poartă. Dreptul de danie al Voevozilor este pe larg dezbătut. Se citează numeroase danii făcute în epoca fanariotă, după primul război ruso-turc. Din acestea aflăm cum Baia, vechea reşedinţa domnească,—cu ruinele bisericii catolice închise azi în curtea boerească—a fost dată de Grigore Calimach logofătului Ioniţă Cantacuzino, tatăl generalului Matei Cantacuzino, trecut la Ruşi. Alte moşii, târgul Soroca, multe moşii dela Soroca, târgul Vasluiului, târgul Orheiului şi Dorohoiului, Comăneşti din Bacău, Părliţii dela Soroca, munţii Vrâncei şi alţii, sunt danii tot din aceiaşi epocă. Domnitorul Ipsilant nu era deci decât în buna tradiţie, când a dăruit fiului său moşiile Dorna, Şarul şi Păltinişul Se mai dezvoltă apoi teoria drepturilor de stăpânire ale coroanei asupra pământulu din ţinutul Hotinului „fiindcă ori cât pământ se găseşte fără stăpân iaste a coroanei". „Asămine şi toată Basarabia". Aceste pământuri atât timp cât nu erau dăruite, erau slobode. Dările începeau doar din momentul daniei. De aici se ivea, poate, şi coliziune de ideologie; ea lua o atitudine de rezistenţa în sufletul poporului obişnuit, din timpuri îndepărtate, cu libertatea. Este cazul nostru, la care se mai adaogă ceva şi din egoismul clasei boereşti. Mai aflăm cu acest prilej că la acea dată, de 1810, boerimea mai stăpânea încă moşii de o parte şi alta a Cordonului. Senatorul rus s'a arătat foarte suspicios în tot decursul acestui proces. El ceru ca acesta să fie judecat nu numai în adunările de obşte „a amândoror Divanelor, ci şi în adunarea Departamentului pricinilor streine şi a Departamentului al doile cum şi a celorlanţi boeri ai acestii cnejii". O procedură, foarte atentă, urmă. Agentul austriac Raab asista la desbateri. Din cererile scrise ale ţăranilor nu aflăm decât pe aicea a Bucovinenilor, în frunte cu diaconul Miron Cupercovici.

Iosif de Raab împuternicitul Austriei, dă dovadă scrisă, că a

asistat la judecată, şi că sudiţii n'au aduc acte bune. Se uneşte cu hotărârea Divanului, doar cere să se adauge în cartea de judecată că, aflând sudiţii dovezi mai bune, să fie slobozi a se judeca din nou.

In Septembrie 1811 senatorul tot nu cedează; el cere originalele scrisorilor. Cu acest prilej Divanul dă explicaţii, cari ni se par suspecte; să nu uităm că Balş avea puternice aderenţe în sfatul ţării. Divanul pare încurcat şi atunci când senatorul cerea amănunte asupra hotărîrii arătate de v. vist Hurmuzache, şi purtând data de 7272, cât şi privitor la hrisovul din 1767. Condicile s'au pierdut. Divanul face arguţie, dând şi mărturia scrisă a condicarului. Vag este şi răspunsul dat întrebării ce face senatorul relativ la dăjdiile, pe care le plătesc ţăranii. Potentatul rus revine cerând informaţii precise In sfârşit se comunică, că regula este ca fie care locuitor să lucreze 12 zile pe an, 4 primăvară, 4 vara şi 4 toamna. Pentru arătură fiecare plug trebuie să are în fiecare zi zece paşi, pasul de şase palme. De prăşilă; fiecare om este dator să prăşească un sfert de pogon, pe zi. La secerat, un om va secera trei clăi pe zi, iar de cosit un om va cosi jumătate de falce, zilnic. Lucrul trebuia îndeplinit pe moşia unde locueşte cineva, sau pe o altă moşie la o distanţa de trei, patru ceasuri. Numai stăpânul moşii poate vinde băuturi. Cu oare care timiditate Divanul adaogă că mai sunt şi altele, cum ar fi carul cu lemne, cărături de dijmuri şi aşa mai departe. Logofătul Constantin Balş avea condiţiuni mai grele. Astfel el cerea pentru fiecare munca ceva în plus, dijma „de a zece", iar lucrul trebuia făcut şi pe moşii, la cinci, şase ceasuri, depărtare.

Din această cauză, la 12 Martie, Senatorul cerea uşurare de dări dela proprietarul Dornei

La 2 Iunie fu trimis la munte ispravnicul de Suceava Teodor Balş însoţit de un ofiţer rus, dePolcovnicul Tudorache Ciore şi de o faţă bisericească spre a linişti pe ţărani. Aceştia nu se supun, cea ce făcu pe Divan să ceară măsuri energice contra răzvrătiţilor. Ei trebuiau ridicaţi cu cazacii sau dragonii, şi mutaţi în alte ţinuturi. Dar la 2 Septembrie 1812, constatăm că rebeliunea continua. De dată această se ceru voe, să fie trimişi 10 arnăuţi pământeşti, însoţiţi de slujitori spre a executa hotărârea, aducând pe capii răsculaţiilor la ocărmuire. Aci, se termină ştirile noastre; Suntem con-

vinși însă, că procesul a continuat încă multă vreme. Chestiunea ar merita urmărită!.. Cazul intră în rândul ultimilor tentative de desființare a libertaților țărănești. Suntem doar în ținutul Câmpulungului!!!

I.

Către Ex. sa D. sfetnic dă taină, senator și proedros Divanurilor cnejilor Moldavei, Valaheii și cavaler Cușnicov.

De la Divanul Cnejii Moldavei al judecătorii.

Prin predlojănia Ex-tale dată către Divan din 15 zile a trecutului Febr. supt no. 447 să cuprindi că locuitorii din satele Dorna și Câmpul lungu de la ținut Sucevă, anume Ioan Simionescul, Grigori Chelsioanu și cu alții ai lor, au dat jalobă către Ex. ta cari s'au trimis alăturat lângă predlojenie jaluindu-să asupra d-lui logof. Constandin Balș că cu nedreptate le-ar fi luat moșiile lor pentru cari Divanu să li cei de la jăluitori scrisorile, ce vor fi având asupra acelor moșii și apoi să între cu amăruntul cercetare și după pravilă și obiceio pământului acestue să de hotărăre și să înștiințăzi și pe Ex-ta.

Vei bini voi a ști Ex.-ta că jaloba jăluitorilor aste cu totu neadevărată cari ca unii ce însuș știa că jaloba lor nu iaste adevărată, după ce au adus predlojenia Ex-tale la Divan, nici n'au a-o arăta mai mult vre unul ce s'au dus pentru că pricina iasti într'acestași chip; aceli moșii dovediti fiind a fi domnești după cum și însuși ei au mărturisit că au știut de la moșii și strămoșii lor, și nefiind dati din vechio de către luminații Domnii, ce au fost, nimănui, la anul 1800 după priveligiurile și pravilili pământului s'au luat supt stăpânire Domnii, de către Domnul Alexandru Constandin Ipsilant Vvod, după cum este știut de către Divan și de către toată boerime. Și Măriea sa încă iarăși tot atunce li-au dat danie fiolui Marii Sale Alexandru Vvod. Apoi în anul trecut dă la Măria sa Doamna drept 40.000 lei le-au cumpărat de veci d-lui sărdariol Gheorghi Leondari, și de la sărdariol Gheorghi prin știrea Divanului cu protimisire rudenii cu pomenitul Domn și cu Doamna, le-au răscumpărat d-lui hatm Sandulachi Sturza și de la

1. „Dea" nr. 1525, 1810, Arhv. Senat. Chișinău.

d-lui hatm. precum iarăş iasti ştiut de cătră Divan, l-au cumpărat d-lui logof. Constantin Balş iar nu că li-au luat d-lui logof. de la dânşii după cum arată, sau că au fost moşii drepti a lor şi Doamnia să le fi luat fără voie satele. (?) Pentrucare Divanu nu lipseşti a înştiinţa.

1810 Ap. 1.

Grigori Sturza vistiernic
Raducan Ruset hatman
Constandin Crupenschi vornic
Teodor Balş vornic.

II.

Către acelaşi dela acelaşi.

Fiind că oamenii ce să află cu lăcuinţa pe moşiile d-lui logof. Costandin Bals anume Dorna, Şarul şi Paltinisul de la ţănut Sucevei să mpotrivăsc a plăti banii adetiol moşiilor care după legiuire şi obiceiul pământului sănt datori să plătească. Cere trebuinţa numai decăt a să trimite eczecuţie oştenească spre împlinirea banilor.

Cu cinste pofteşte Divanul pe Ex.-v. spre a să da trei draguni călări, ca să margă la locurile arătate să împlinească banii. Dar fiindcă între oamenii, arătaţi căţva din trânşii sant răzvrătitori şi pricinuitori de rău şi celorlanţi vor ave poroncă dragunii ca după arătare d-lor dregatorilor de ţănut Sucevei să rădice pe acei pricinuitori de răle căţ vor fi şi să-i mute la alte sate tot în ţinutul acela.

Const. Ghica (?) logof.
Bals vorn.
Iordache Roset Roznovan vist.
Apr. 8. 1810.

III.

Cătră acelaşi dela acelaşi.

După predlojenie procatohului Ex.-v. din 7 Aprilie supt no. 1067 dată cătră Devan asupra jalobei d-lui logofătului Constandin Balş au întrat Devanul în cercetare şi-au aflat, că cu adevărat unii din lăcuitorii satelor Dorna, Şarul, Paltinişul şi Campulungu din ţinutu Sucevii a d-lor logof. sănt răzvrătitori şi pri-

cinuitori de răle şi celora lanţi lăcuitori, dănd pricină a nu pute împlini de la dănşii nici adestiol moştiilor. Pentru acea dar de vreme ce şi prin pomenita predlojenie, să arată Devanului, ca de va cere trebuinţa, să va da şi eczăcuţie oşteniască, spre a rădica pe acei zurbagii şi a-i muta la alte sate tot în ţănut Sucevii. Devanul face rugăminte Ex.-v. să-s sloboadă trei dragoni călări, spre a să triimite la numitele sate, să rădice după arătare d-lor ispravnicilor pe acei lăcuitori care sănt razvrătitori şi zurbagii şi să-i mute prin alte sate iarăşi în cuprinsul ţinutului Sucevii, ca prin acest chip să-s poată înplini adetiol hotărăt a moşiilor de la lăcuitori ce lăcuesc pe dănsele spre nepăgubire d-lui logofătului. Şi spre a să da cazutul iezam (?) şi celoralanţi lăcuitori, să nu-s arate cu înprotivire la înplinire adetului.

1810 Apr. 22. IV.
Eşi.

Constantin Ghica logof. Sandu Sturza hatm.
Roset Roznovan. vist.

Către acelaşi dela acelaşi.

După predlojenie ce s'au dat asupra jalobii d-lui Constandin Balş biv vel logof. pentru nesupunere oamenilor lăcuitori de pe moşiile d-lui Dorna, Şarul şi Părtinişul din muntele ţănutului Sucevii s'au triimis înpreună cu doi draguni a statului Ex.-v. care după voea dată dela Ex.-v. s'au rănduit, şi un zapciu a Devanului, spre supunere lor ca să urmeze a plăti stăpânului moşiilor obicinuitul adet, sau să vie să-s înfăţoşez la Divan, dacă au vre o răspundire împrotivă. Şi unde să aştepte datornica lor punere la cale, mergănd împreună şi omul d-lor ispravnicilor de ţinutu de Sucevii împrotivă ei s'au arătat nesupuşi, care după răportul ispravnicelor din 16 Maio se vede, că şi mâini de înpotrivire au rădicat cu topoare şi ciomagi asupra triimişilor, zicănd curat că nu vor plăti nimică pentru stăpănul moşiei, şi că au pricină de giudecată şi altele ca aceste. Drept acea fiindcă nesupunere lor de a rădica topoară şi ciomagi asupra oamenilor ocărmuirii este o pildă foarte proastă, care după ce să va întinde mai mult poate să ajungă la ce mai mare necuviinţă a nesupunerii şi a altora. Divanul ca să nu facă mai multă necuviincioasă urmare, după datorie cu cinste arată Ex.-v. întămplare şi lasă la o înţăleaptă hotărîre, precum Ex.-v. pentru supunere nesupuşilor

acestora, prin drumul cel mai căzut a înaltei stăpâniri. Căci aceşti sănt nişte oameni sălbatici lăcuitori muntelui lângă hotarul Bucovinii, şi cei mai nesupuşi dintrăşii sănt cunoscuţi, care au adus razvratire şi între ceealanţi, avănd şi povăţuire Ex. v.

Const. Ghica logof. Sandu Sturza hatm.
1810. Maio 23. Roset Roznovan. vist.

V.

Cătră acelaşi, dela acelaşi.

Intocma cuprinderei predlojaniei inalt Ex.-v. din 10 a trecutei luni Ionie supt no. 734 au facut urmare Divanul cometet în pricina nesupunerei satelor Dorna, Şarul, şi Păltinişul de la ocolul muntelui de sus a Sucevei cătră stăpănul moşăei d lui Costandin Bals biv vel logof. Şi după ce înalt pre o svinţătul Mitropolit şi exarh în urmare săobşaniei înalt Ex.-v. cătră înalt P. O. S. sa au rănduit pe potropopul ţănut Sucevii au rănduit şi Divanulpe Costan din Tăutu, cu cărţi deşchise îndestul cuprinzătoare şi sfătuitoare ca să conteniască a să mai arăta cu înpotrivire şi să plătiască cele drepte şi obicinuite ale stăpănului moşiei, iar dacă socotesc că au îndreptări care îi îndeamnă a să arăta nesupuşi să vie vro zece dintrănşii la Divan, care iaste gata a-i asculta şi a-i îndestula întru cele drepte arătări, căci într'alt chip numai în putere nesupunerei şi să vor pedepsi şi îşi vor pierde şi dreptăţile. Şi într'acestaşi chip trimişii, protopopul şi cinovnicul Divanului mergănd şi aratăndu le cu prisosinţă ei răspunsul ce au dat, au fost că a plăti stăpănului nu vor pute, iar a veni la Divan fiind datori ca să-şi arăte indreptări însă în vreme acea fiind zilile căutării hranei lor cei dipistă an, s'au :pus vade ca la 6 lunei a trecute Decembrie să să arăte la Divan, şi cănd atunce nu vor fi faţă fără de o zi prelungire să rămăe pierdute toate îndreptările lor şi să fie datori a plăti la un ban toate veniturile stăpănului moşiei şi pe anii trecuţi şi în anii viitori în curgire vieţii lor şi din niam în niam. Şi dănd zapis rănduiţilor cu aceasta cuprindere mărturisăt de preoţii din satele aceste au dat şi rănduiţii mărturie lor di pe care iată făcăndu-să asămine tălmăcire să alăturiază spre mai bună încredinţare înalt Ex.-v. Dupe care d lui logofătul au fost îngăduitario şi pănă la arătata

vade, și încă și piste vade îndestulă vreme și nimine din parte acestor lăcuitori ce lăcuesc în pământul Moldovii din munții numitelor trei sate nu s'au arătat la Divan, fără numai prin mijlocire aghenției chesar crăește s'au dat de știre d-lui logof. Costandin Balș stăpânul moșiilor că și din lăcuitorii părței Bucovinei ar fi unii care pentru munții acește au fost având documenturi și să nu să de sfârșit pricinei până să vor arăta de față. Insă nici din parte acea și până acum vre o arătare în scris, vre un document sau vre o altă dovadă nu s'au înfățășat la Divan. Dintru care vedarat să cunoaște că nice sânt documenturi atingătoare pentru pământul munților, dar nici pot să fie, căci între o epohă de vacuri s'ar fi arătat vre o dată în Divanul ocărmuirii documenturi pentru munți că ar fi date moșănașilor țărani de cătră vre un Domn. Cu încredințare însă că aceasta nu iaste și nici s'au făcut, fiind pildă și de la munții cielanți a acestui pământ, care mai în urmă s'au dat danie de cătră Domni, negăsindu-să la lăcuitorii săzători altă nimica, decât niște testamenturi domnești cuprinzătoare în ce chip să le fie acelor lăcuitori a munților dare berului și celelalte rândueli a lor, iar nu să fie ei stăpâni de pământ. Și asămine testament de va fi și la măinile acestora iaste de necrezut, iar nu mai mult, nici intr'un chip.

D-lui logof. Costandin Balș prin îndestulate documenturi să vede după lege stăpânitorio acestor sate de munți, care prin dreapta cumpărătură au întrat în măinile d.-sale fiind întâio a luminatului beizade Alexandru Ipsilant fiolui Domnului Costandin Ipsilant ce să află acum în Rosie, care vânzându-le sărdariolui Gheorghi Tufescu Cibas, apoi d-lui hatm. Sandul Sturza cu protimisis rudeniei au răscumpărat aceste moșii de la numitul sărdario. Și d-lui logof. au cumpărat dela d-lui hat. Sandul Sturza.

In mâna d.-sale logof. să văd documenturi după toată rânduiala, întâio un hresov a numitului Domn Constandin Ipsilant din let 1800 Avgust 6, între care arată că găsind aceste de mai sus numite moșii, Dorna, Șariol și Partinișul drepte domnești nedate nimănui de alți Domni, ca un legiuit și obicinuit de a face Domnii după vreme ce vor vrea cu acele, au dat danie aceste trei moșii fiiolui numitului beizade.

Al doile carte poroncitoare a Măriei sale în acelaș an Avgust 23 cătră boeriol Ion Negre sulger și vornicul de poartă

Gheorghe Tăutul ca să hotărască și să stălpească numitele moșii după cercetare în fața locului a scrisorilor.

Al triile, hotărnica numiților rânduiți iarăși dintru același an Noembrie 13 arătătoare pre largu în ce chip să întinde cuprinsul moșielor și munților acestora.

Al patrule, jalobă cătră numitul Domn a lăcuitorilor dintru aceste sate mulțămitoare între altele că din bătrânii lor din niam în niam știut că locul acesta au fost domnesc care jalobă nu numai de cătră dregătorii țănut Sucevei și de cătră alte obraze iaste încredințată, dar întărită și de Divanul de atunce.

Apoi și alte mărturii și a sătenilor și a altora în pricinile hotarălor cuprinzătoare că locurile acele au fost Domnești mărturisind cu însuși sufletele lor lăcuitorii.

Dar în sfârșit iaste întăritura ce pământiască, ci iaste făcuta la let 1801 Ghen. 6 de cătră Mitropolitul țării, piscopii scaunilor și de cătră toată sintima boerilor veliți de obștea toată adeverind toate aceste scrisori și stăpânire luminatului beizade fiiol numitului Domn urmate în lege și obiceiol pământului.

După toate aceste urmează și altă înputernicită dovadă, care să vede în mâna d-lui logof. Costandin Balș prin zapis dela însuș locuitorii acestor munți din leat 1803 Ghen. 22 întărit și de Divanul de atunce în vreme Domnului Moruz, întru care ei arată că ca un venit ce era d-lui logof. luminatului berzade a Domnului Ipsilant pentru aceste moșii asupra strângerii venitului viind ei aice prin rugăminte cătră d-lui au cumpărat pe 6 ani venitul câte 1500 lei pe tot anul, făcându-li-să de cătră d-lui măsurare în prețu (?) fiindcă alți musterei da mai mult, și așa mulțămindu-să au făcu și plata pe acei următori ani până la 1809. De pe care zapis a lor să alăturează copie în tălmăcire. Dar apoi și în vreme ce au fost venit și d-lui hat. Sandu Sturza în curgire de un an de zile tot a numitului beizade s'au urmat venitului moșielor acestora.

Fiind dar toate aceste și plata venitului adeverind nu rămâne a să socoti că poate să mai fie îndreptări la dânșii, care și din urmare iaste cunoscut, căci și zapis au dat și nu s'au arătat, și numai cu o îndărătnicie zădarnică nu întră întru supunere plății venitului celui legiuit.

Drept acea Divanul cu cinste arată înalt Ex. V. că o nesupunere ca aceasta a acelor lăcuitori de munte poate să aducă

pildă foarte ră, nu numai lăcuitorilor ce sănt şăzetori pe cielanţi munţi, care sănt a altor stăpăni, dar şi mai de obştea să poate întinde nesupunire către moştenitorii stăpăni a moşiilor.

Rămăne la înţălepciune înalt Ex. V. a să îndrepta o urmare neprălicioasă înpotriva bunei rănduieli cu trimitere de vre o comandă ca să aducă din cei nesupuşi spre înfrănarea lor şi să să supue la plata ce driaptă legiuită, pentru că îndestule sănt dovezile aceste şi îndestulă iaste neînfăţăşarea lor a arăta zădarnica lor pricinuire, căci toate sănt urmate în ce mai temeinică orănduială şi lege pământului, şi să asupreşte d-lui logof. cu nesupunerea lor.

Iar pentru acei din parte Bucovinei care prin aghenţie au arătat că au documenturi acea cunoscut fiind, pentru ca să prelungiască nesupunere acestor de aice au făcut o pretenţie ca aceasta, unii fiind şi rude cu dănşii, vor ave răspuns cu încredinţare din parte d-lui logof. că ori când vor arăta documenturi vrednice pe vre o parte din pământul acela îşi vor pute căştiga îndestulare dreptăţilor, numai prelungindu-să cu zădărnicie şi fără temeio arătăm înrădăcinare nesupuniri şi acestor de aice.

Aceasta este socotinţa Divanului care după datorie să arată. Rămâne însă la hotărăre înalt Ex. V. precum va găsi cu cale.

Const. Ghica logof. 2(?) 3(?)
Sandu Sturza hatm 5(?) 6(?)
Iordache Roset Roznovan vist. 7(?)
1811 Februarie 22 Eşii.

VI.

Către acelaşi dela acelaşi.

Asupra întrebărilor, care înalt Ex. v. prin predlojănie de la Martie 2 supt no 917 face Divanului comitet în pricina nemulţămirei satelor dela munte Dorna, Şariol şi Păltinişul a d-lui logof. Costandin Balş. Are cinste Divanul a răspunde 1-iu că Domnul Ipsilant ce au dat danie aceste sate fiiolui său nu au făcut nici o urmare înpotriva pământeştilor legiuiri şi obiceiori, pentrucă feştecare Domn să socoteşte şi era plirescu său stăpănitorio întocma după pronomile care era legate stăpăn torilor Moldovii de la închinare ţării către Poarta otomanicească. Şi nici unul din Domni nu au avut schimbare sau penarisăre în scrisu a puterii sale, numinudu-să unul după altul moştenitori scaunului Domniei ţării aceştie.

Apoi precum Domnii cei din vechime, care nu era supuşi vremelniceştilor schimbări, au dat danie şi au dăruit toate căte să vădu şi până astăz pe la mănăstiri, familii boereşti, şi niamuri de a lor dintru ale coroanei moşii sau ţăgani, şi alte daruri din vămi sau ocne. Asămine şi Domnii ce ş au rănduit stăpănitori de la supunire ţărei cătră poartă au fost volnici a să socoti moştenitori deplinei puteri după pronomile vechi şi a face cu lucrurile coroanei cea ce au voit, dăndu danie ori unde au socotit şi la rudile lor, care au păzit ca o legiuire statornice întru neschimbare. Pilde cătră aceasta urmată şi de cătră cei mai du pe urma Domn care s'au rănduit stăpăn tori ţării şi după războie întăio cu Rosie sănt multe, dintre care iată unile anume să însămniaza.

Domnul Grigorie Vodă Calimah au dat satul Baea de la ţănut Sucevii logof. Ioniţă Cantacuzino tatălui ghenaralului Mateio Cantacuzino care să află în Rosie. Şi astăz să stăpăneşte de familie sa Domniţa Ralu.

Moşiile Ochiol Albu, Plincenii, Izvorăle şi Pustiiol din ţănut Eşii Domnul Grigorie Vodă Ghica dupa razboiol întăio li-au dat danie însuş surorei sale mamei ghenaralului Mateio Cantacuzino, ci iaste în Rosie.

Tărgul Sorocăi l-au dat danie Costandin Vodă Moruz după razboiol întăio fiecei sale Domniţa Sultanei, soţiei ghenaralului Scarlatache ci iaste în Rosie.

Moşiele de la Soroca ci să numesc Săngereni, Copăceni, Prepeliţa, Pepeni, Drăgăneşti şi Pravila li-au dat danie însuş Domnul Costandin Moruz familiei fiiolui său Alexandru Vodă.

Tărgul Vasluiolui Domnul Mihai Voda l-au dat danie d-lui logofăt Costache Ghica, după razboiol al doile.

Tărgul Orheiolui şi a Dorohoiolui li-au dat Mihai Vodă Suţul danie cel întăio logof. Iordache Ghica, cel al doile mănăstirei din Tărgul Herţăi.

Moşie Comăneşti de la Bacău au dat-o danie Domnul Alexandru Moruz cel mai de pe urmă Domn d lui logofat Costache Ghica.

Şi iarăş acest Domnu au dat danie fiiolui său Dunitrache satul Părliţii de la Soroca.

Munţii Vrăncii Domnul Ipsilant ci iaste acum în Rosie i-au dat danie d-lui vist. Iordache Roset. Şi în scurt nenumărate danii sănt până în ceasul acestui de mai pe urmă Domn, fiindcă tot pă-

mîntul Moldovii cănd s'au lăcuit au fost a stăpănirei şi aici stăpănitori după vreme l-au dat danie care nu s'au aneresit până în zioa de astăz, ce s'au socotit de svinte şi leguite. Asămine şi întru întămplare aceasta Domnul Ipsilant au urmat legii pămănteşti, şi iată hrisovul acel de danie mărturisăt de tot sfatul pămăntesc să trimete în talmăcire către înalt Ex.-voastră

2-le De să mai află în ţara aceasta lăcuitori care să fe supuşi coroanei, afară de ţăgani La aceasta să face răspunsu că, după sistema ocărmuirei acestui pămănt tot într'un chip toţi lăcuitori de pe toate moşiile şi boereşti şi mănăstireşti cu o asămănare sănt supuşi coroanei fără a fi robi către stăpănii moşiilor, cărora (precum iaste ştiut înalt Ex.-v.) sănt datori a li slugi zilile boerescului, iar apoi ceealantă supunîre a lor iaste către ocărmuire. Acum nu să ştie că în celalant cuprinsu a pămăntului Moldovii să află pămănt care să cuvine coroanei nedat daniei, decăt după ce să va alege în ţănutul Hotinului căte moşii vor rămane fără stăpăni, fiind că ori căt pămănt să găsăşte fără stăpăn iaste a coroanei. Asămine şi în toată Basarabie. Insă acele pămănturi ci era a coroanei până în ceasul ce să da danie la vre un stăpăn era slobode pentru lăcuitorii ci lăcuea pe dănsele a nu slugi zilele boerescului. Iar după danie să supune după închipuire ponturilor, a da sau a slugi stăpănului moşiei, care cu nimică altă nu să folosăşte de la lăcuitori ce şăd pe moşie, decăt cu zăciuială din sămănături, cu vănzare băuturei şi cu zilile şi slojbile cele după ponturi rănduite.

Asămine şi întru întămplare aceasta munţii acestie până în vreme ce au fost a coroanei cu nimică coroană nu s'au folosit de slujbile lăcuitorilor de pe dănsăle.

Iar după danie au trebuit să să supue sau la slujbile cele după ponturi rănduite către stăpăn, sau la aşăzările cele asămănate cu a altor potrivite stări şi a locului şi a părţii care sănt mai uşoare aşăzări de căt a hotărirei ponturilor. Aceşti lăcuitori din munţăi aceştie pentru că nu era încă dat danie nu ave către cine să facă slujba stăpănului. Şi acea l-au adus la cugetare de a să arăta cu nesupunere, căci de ar fi cuvăntul cei mai mici asupriri ar veni să facă jaloba lor către ocărmuire, care enteresărisăndu-să pentru stare feştecărue sat opreşte în toată vreme asupritoarile cereri a stăpănilor moşiilor, nelăsănd a să urma mai multă supunire, decît acea a ponturilor, a obiceiorilor sau a aşăzărilor de învoire. Nu

iaste altă de cât numai neobicinuințe încât au fost a coroanei de a nu da dejmuri, de a vinde ei băuturi și de a nu sluji stăpânului, care după danie negreșit urmiază a fi spre păzire și întărire pronomilor pământului, fiindcă toate moșiile sânt danie.

3-le Pentru acei din parte Bucovinei austriacești ce zic că au pretensie și nu să arată, și să cere dezlegare de să află lăcuitorii slobozi de plata dării stăpânului moșiei să face răspuns că nici într'un chip acest pronomion nimine din țărani nu au de a și de pe moșie stăpăniască și a nu fi supus slujbei cei rânduite. Iar apoi acei din Bucovina nu pot ave o asămine pretensie, decât că poate ei au fost lăcuitori pe aceste moșii atunce când era a coroanei, și de vreme că coroana nu lua nemică delă dânșii supt nume de datornica slujba a stăpanului au cugetat în zădar că și pământul pentru aceasta trebue să fie a lor.

Iaste însă cunoscut că nu au danie, nici documenturi de danie, căci de ar ave documenturi vechi de danie acele pururе au putere lor, și cele mai noâ danii înpotriva acelor mai vechi să anerisesc pururе. Iar copie de pe testamenturi, ce au fost date satelor din munții aceștie sau și din munții Cămpului lungu rusăsc, ce au căzut mai în urmă dintru înpărțire la Bucovina iată să trimite în tălmăcire, care nu are a face cu pământul, nici cu datornică slujbă a stăpânului

Iar la întrebare ce să face, de sânt lăcuitori în Bucovina, care au pământ aice, să arată că să află, însă nu de țărani ci din neamuri a Moldovii care întru deosăbire Bucovinei de pământul acesta rămăind cu lăcuința în Bucovina le-au mai rămas și părți de moșii aice și le stăpânesc, precum și Moldovenii celi din Bucovina. Pentru care mai pre larg prin aratare supt n. 237 s'au făcut cunoscut înalt Ex-v. în știința ce s'au dat pentru cei streini sudeți la întrebările căte să cuprindu în sfârșitul predlojăniei ce s'au dat pentru munții aceștie. Rămâne dar la hotărâre înțălepciunei înalt Ex.-v. de a afla d-lui logof. Costandin Balș îndestulare cu supunere acelor lăcuitori a moșiilor D-sale la cele cu cuviință legiuită drepte slujbe, și folosuri a stăpânului, precum și la 22 Februarie supt no. 164 s'au făcut cu cinste arătare pentru aceasta cătră înalt Ex. v.

Lângă toate celelalte puternice dovezi a daniei acestie să mai întărește și cu mărturie întăritoare a Mitropoliei țării a Episcopilor și a obștiei boerilor veliți a pământului mari și mici, care s'au ară-

tat şi în răportul Divanului de mai înainte, iar acum să însoţăşte aice în talmăcire din cuvânt în cuvânt spre încredinţare luarii aminte şi a legiuirei cei desăvârşite care s'au urmat.

Const. Ghica (?) logof., Sandu Sturza hat.
Iordache Roset Roznovan
1811 Martie 20 Eşi.

VII.

Către acelaşi dela acelaşi.

Cu cinste primindu-să doâă predlojănie a înalt Ex.-v. una din 25 a trecuta lunii Maio supt no 2338 după jaloba ce au dat Ioan Ciocarlan, Grigori Rozin, Vasăle Cozan, Ioan Artion, Lupul Rozin, Andrei Negură, Ioan Bandaş şi Vasăli Vântul vechili din parte tuturor lăcuitorilor din satul Dorna, Şarul şi Paltiniş din ţănut Sucevei, ci să numesc a fi răzăşi a acestor sate, uniţi cu diaconul Miron Ciopercovici, ce s'au arătat vechili lăcuitorilor din Bucovina ci ar fi şi ei răzăşi la aceste sati, asupra d-sale biv vel logof. Costandin Balş pe care nu l-ar cunoaşte di stăpân satilor acestora. Şi alta din 31 tot a aceiaşi luni supt no. 2472 după jaloba d-sale logofătului Costandin Balş cu cerire ca pricina ci are cu lăcuitorii dintr'aceşti trei sate Dorna Şarul şi Păltiniş să să cerceteze nu numai în adunare de obşte a amănduror Divanurilor ce şi în adunare Dipartamentului pricinilor streini şi a Dipartamentului al doile cum şi acelor lanţi boeri a aceştii cnejii, prin care slobozi înalt Ex.-v. a să face această adunare pentru cercetare aceştii pricini, poroncind ca după ce să va alcătui adunare întăi să să triacă numile tuturor acelor boeri în deosăbit jurnal şi apoi să intri în cercetare pricinai urmându-să după pravilile şi obiceiol pământului. Şi să să facă şi carte de judecata. După poroncă adunându-ne în Divan şi facându-să jurnal de numile tuturor ce săntem iscăliţi, carei numi s'au trecut în condica jurnalului. Şi s'au iscălit şi d lui eczicutorul, nefiind nici de o parte pricinuire pentru vre unul din noi, ce faţă fiind atăt d-lui logof. Costandin Balş căt şi lăcuitorii jăluitori din numitele sate înpreună cu cei din Bucovina. Aşijdire fiind de faţă şi cinstit K. K., aghent D. Rap împreună cu d-lui săcretariol Dulner.

Am întrat în cercetare pricinii cu ce mai adâncă luare aminte şi după cercetare ce am făcut scrisoarelor învitaţile (?) s'au cu-

noscut şi ne-am încredinţat că jăluitorii lăcuitori atât din numiteie sate cât şi acei din Bucovine nu au nici o dreptate la cerire lor fiind scrisorile cu totul fără nici o temeio; ce toată dreptate o are d-lui logof. Constandin Balş, pentrucă scrisorile d-sale sănt vrednice de credinţa temeinice şi urmate după pravilele şi obiceiol ţării. Pentru care după giodecată ce au făcut s'au făcut şi o carte de giodecată cu arătare pre larg de toate scrisorile jăluitorilor lăcuitori şi a d-sale logofătului di pe care să alăturează copie în tălmăcire spre pleroforie înalt Ex-v.

Gavriil M şi Exarh
Grigori Ierapolis
Vel logofăt Iordache Cantacuzino
Vornic Constantin Paladi
Vistiernic Iordache Roset
Vornic Constantin Balş
Vornic Alexandru Ianculescu
Vornic Dimitrie Ralet
Vornic Iordache Crupenschi
Vornic Teodor Balş
Vornic Nicolae Husoverghi
Postelnic Alexandru Ghica
Spătar Constantin Catargiu
Ban Gheorghi (?)
Paharnic Ioan Teutu

1811 Iole 21
Eşi

VIII.

Cătră pre cinstit K. K. agenţia austriceşti înpărăţii din târgul Eşi. Facem o mare arătare şi rugăciune mai gios iscăliţi. După vederea ce om pus că am veni la giudecata după sfetei Gheorghie spre răspundere cu Baloş am şi venit dară fiindu că au fostu trimes Eksilentie sa senator o cinstit comisie spre cercetare pricini acie la stare locului am fostu siliţi de răzeşii noştri aceşti din Moldova ca numai de cătu să venim şi noi la Eşi după ce am fostu chemaţi şi înainte cinstitei comisi de faţa şi fiindu că noi am fost trimis toate dovezile noastre înuntru n'au venit până acum şi nu ne-au îngăduit trebuinţa a aştepta din poronca comisii. Pen-

tru care rugăm pre cinst. aghienție să ne fie mănă de agiutori să nu ne las la pradă și la sărăcie în mănule lui Balos ce după sfănta dreptate ce va hotără Exilenția sa sinator asupra răzeșilor din Moldova să fim agiutați și noi. Și mare pomană va rămăne mici și plecați geluitori în putere vechilicului am iscălit

Diacon Miron Ciupercovici
Eu Gligore Toderovici ot Dorna în numele a tot satul.

IX.

Dela agenția austriacă către Divan

Pe nota pre cinst. Divan din 15 Avgust 811 număru 788, întru care să face poftitoare cerere ca să să arete și de cătră jos iscălitul K. K. aghent în printipatul acest a Moldoviei cum s'au curmat pricina de judecată între d-lui vel logof. Constantin Balș și, între lacuitorii Bucovinei ce pretendirisă a fi cunoscuți moșinași în moșiile cumpărate de d-lui vel logof. Dorna, Șarul și Paltinișul, nu lipsește jos iscălitul a arăta pre cinst. Divan că fiind față la cercetare judecății ce s'au făcut în pricina aceasta, și căutându-să documenturile amăndoror părților, documenturile sudiților n'au putut să îndestuleze pe judecători ca să-i priimască moșinași și răzeși în trupurile arătatelor moșii, care dovezi cunoscându-să și de cătră gios iscălitul a nu fi destule de a-i ajuta pe sudiți la pretențăile lor, s'au simfonisit și gios iscălitul cu hotărire cinst. Divan și s'au mulțămit numai a adaoge în carte de giudecată, că aflând sudiții vre o dinioară dovezi mai bune cu care s'ar pute ajuta la ceririle lor, să fie slobozi de a-și căuta prin drumul judecății.

Eși la 29/17 Avgust 811.

Iosef de Raab

X.

Dela Divan către Senator.

Spre răspunsul predlogăniei înalt Ex. v. din 11 a lunei trecute Avgust supt no. 3838 asupra hotărirei obștești în prigonire lăcuitorilor muntelui din satile Dorna, Șarul și Păltinișul cu d-lui biv vel logof. Costandin Balș stăpănul moșiilor are cinste Divanul a arăta.

1-iu. Pentru trimitire orighinarurilor scrisori iată, după hotărire înalt Ex. v. mai întâio să trimite însuș, zapisul cel adevărat a cniazului Alexandru Ipsilant, fiol Mării sale Costandin Ipsilant întărit cu mărturie și de însuș Mărie sa, scris la let 1809 Săptembrie 5, prin care vinde sărdariolui Leondari sau Gheorghe Tufescu Cibașa aceste moșii. După aceasta zapisul sărdariolui Gheorghi Leondari din 809 Oct. 12 întărit cu mărturie pre o svințătului Mitropolit și Exarh și de veliții boeri ai Divanului, prin care arată numitul că protemisându-să d-lui hat. Sandul Sturza pentru rudenie au dat d-sale aceste moșii în vănzare vecinică, tot în prețul de 40 mii lei precum li-au cumpărat. In sfârșit și al 3-le zapisu a d-lui hatm. Sandul Sturza din 809 Oct. 13 întărit și de pre o svințătul Mitropolit și de boerii Divanului, prin care zapis arată d-lui hatm. că această răscumpărare au făcut-o pentru d-lui logof. Costandin Balș având acolo și alte moșii, și ca să aibă stăpânire aceste trei zapise în orighinal și cu tălmăcirile lor rusăști să vor vide de către înalt Ex v., alăturate spre hotărîre.

Iar pentrucă acel zapis de vănzare a prințăpului Ipsilant iaste făcut după întrare oștilor rosăști în pământul Moldovii aceasta iaste fără de îndoire, pentrucă și întărire acelui zapisu iaste ă cută rusăște de acolo din Rosie, unde s'au scris. Și vănzătoriol iaste fiiol Domnului Ipsilant, care au avut danie aceasta de la părintele său Costandin Ipsilant încă din vreme domniei sale de a let 1801.

Apoi dar o danie ca aceasta următoare și altor asămine danii a Domnilor către fiei și rudele lor în obiceiol și lege pământului înstatornicită nu să poate nume sau a să socoti de către Divan a Coroanei, nici iaste neîntemeat zapisul, că nu au fost întărit de Divan, pentru că nu s'au făcut în Moldova vănzare, ce s'au făcut în Rosie, și acolo s'au și întărit. Rămâne însă la socotința înalt Ex. v. Căci întru aceasta iaste încredințăre că fiiol Domnului Ipsilant au pus și stăpânire și au avut venit, care au și vândut însuș lăcuitorilor din Dorna, Șarul și Păltinișul venitul la let 803, întărind și Divanul de atunce vănzare acestui venit, spre pliroforie a căriea vănzări să alăturiază și zapisul lăcuitorilor în orighinal cu tălmăcirea sa. Și iată dovadă și aceasta că au contenit moșiile aceste a mai fi de atunce a Coroanei, ci s'au făcut parteculare a fiiolui Domnului Ipsilant.

De către înalt Ex. v. să cere ca să cerceteză, de să află în condicele Divanului scrisoare judecății, arătata prin mărturie v. vist. Hurmuzache din let 7273 Octombr. 1 cum și hrisovul Domnului Ioan Calimah din let 1767 Dechembr. 5 și de va ave tot o cuprindere cu copie ce au arătat-o lăcuitori.

S'au făcut aceste cercetări prin toate condicele și nu s'au găsit, pentru că toate condicele păn la întrare ce întăio a oștilor în pământul acesta s'au pierdut. Și iată însuș mărturie condicariolui în orighinal cu tălmăcire sa pentru aceasta.

Iar la al 3-le cerire ca să să trimită către d-lui aghentul austriecesc copie de pe hotărire Divanului s'au urmat întocmai. S'au trimis către cinstita aghenție hotărire, și iată răspunsul aghenției în orighinal cu tălmăcire sa să trimite înalt Ex. v.

Să mai hotărește de către înalt Ex. v. și prin pontul al 4-le ca să să cetiască hotărire Divanului și lăcuitorilor. S'au urmat și aceasta. dar încă li s'au dat și copie di pe tălmăcire predlojăniei înalt Ex. v., fiind volnici a-ș face apelație lor.

S'au lăsat pe dănșii și în stare acea precum era și în vreme Domnilor, pănă să va da hotărire înalt Ex. v. pentru supunire lor către stăpănul moșiei.

Lăngă aceste orighinale documenturi ce s'au zis mai sus n'au lipsit Divanul a alătura și cele lalte vrednice documenturi în orighinal adică hrisovul cel adevărat a Domnului Costandin Ipsilant care face danie către fiiol său Alexandru Ipsilant, aceste numiți; Dorna, Șarul și Păltinișul, acărue hrisov tălmăcire iaste în cautălerie înalt Ex. v.

Să mai alăturiază și însuș condica ci iaste iscălită de Divan și pecetluită cu însuș pecetea Domnului Ipsilant întru care iaste trecut în orighinal carte de poroncă a Domnului către Ioniță Negre ce au fost atunce sulger, și către Gheorghe Tăutul vorn. de poartă, care s'au rănduit hotarnici acestor moșii.

Atunce când s'au dat danie fiiolui Domnului Ipsilant și-au hotărăt-o particulare pe numele acelue ce au luat danie, fiind și aceasta tălmăcire însoțătă. Tot întru această condică sunt adiverințe cu iscăliturile Divanului și întărire peceții Domnului să află trecut și orighinalul mărturiei ce au dat un dragoman Toma Moldovanul, care au fost vechil atunce la hotărătul moșielor acestora din parte clirosului Bucovinei, fiind că să hotără aceste moșii cu moșiile

mănăstirilor din Bucovina, arătând neasuprire ce s'au păzăt întru hotărătura, a cărea tălmăcire să alăturează. Intru această condică iaste trecut şi orighinalul din cuvănt în cuvănt a mărturiei cei obşteşti a ţării, adecă a Mitropolitului, a Episcopilor şi atoată boerime, întărind stăpănire şi danie ca un leguit obiceio a ţărei. Şi aceştii mărturii tălmăcire să află în canţălerie înalt Ex. v.

Să alăturează încă şi orighinalul mărturiei protopopului Sucevii Iftimie ce au dat-o înainte Pre o sfinţitului Mitropolit şi Exarh întru care sufleteşte încredinţează că zapisul lăcuitorilor s'au dat de dănşii cu bună priimire, iar nu săliţi de nimene.

Iar tălmăcirile copiilor de hrisoave, care li-au arătat lăcuitorii fiindcă să află în canţălerie înalt Ex. v., şi acele să văd a fi numai pe numele Cămpulungenilor. Şi iarăş nu au a face cu vre o voe de stăpănire asupra pămăntului fiind cu totul streine de această cuprindere să va pliroforosi înalt Ex. v. din însuş tălmăcirile acele alăturându-să aice şi copiile, care nu sănt trecute în condică. Asămine copii, hrisoave şi testamenturi ave şi alţi lăcuitori a marginei munţălor, însă nu au rămas stăpănitori pămăntului acelue, pe care au lăcuit.

Căte documenturi să văd sănt toate urmate cu obiceiol pămăntului pănă aice. Iar apoi şi hărtiile toate a lăcuitorilor din Dorna, Şarul şi Păltinişul cu jaloba lor şi cu cercetare d-l revezorului Nicoriţu să întorc după poronca înalt Ex. v. la canţălerie, precum s'au dat la Divan, atunce căud s'au cautat pricina aceasta în adunare obştiasca şi s'au dat socotinţa în hotărire înalt Ex. v.

Gavriil M. şi Exarh
Const. Ghica logof.
Iordachi Cantacuzino vel logof.
Iordache Roset vist.
S. Sturza hatm.

1811 Săptembrie 11.

XI.

Cătră acelaşi dela acelaşi.

Prin predlojanie înalt Ex.-v. însămnate din 13 acestii luni Ghenarie supt no. 185 să cere dela Divan înştinţare în cuprindere prigonirei ce are d-lui logof. Costandin Balş cu lăcuitorii de pe

moşiile d-lui, Dorna, Şarul şi Păltinişul adică în ce chip ei au plătit cele cuvincioase stăpânului moşiei când au fost d-lui hatm. Sandul Sturza vechil din partea fiiolui Domnului Ipsilant, iar acum nu vor să să supue. Şi pentru ce stăpânire când au avut satile aceste nu s'au folosăt cu nimică, şi ce orânduială să păză, şi ce dări ave lacuitorii muntelui cătră stăpânul moşiei.

Are cinste Divanul a face răspunsu 1-iu pentru dări şi havalele ci ave lăcuitorii spre folosul stăpânului moşiei ca la aceasta precum s'au arătat în cătă vreme au fost a coroanei pământeşti coroana n'au căutat a să folosi cu slujba lor căci aşa urma şi obicinuinţa până să da danie lucruri le Domniei nu să înpărtăşea stăpânire, pentru că nu voea, nici trebuinţă ave de slujba lăcuitorilor dă pe moşiile domneşti. Iar după ce să da danie la alţii fără de îndoire să da cu pronomion pământesc după coprindăre ponturilor vesteriei, care sânt pentru slujba lăcuitorilor şi pentru celelante folosuri din pământ a stăpânilor. Intru acest chip dar munţii aceştie după ce s'au făcut danie de cătră Domnul Ipsilant fiiolui sau, apoi rănduindu-să vechil pe d-lui logof. Costandin Balş din parte stăpânului moşiei d-lui au vândut venitul cu anul la cumpărători, şi cumpărătorii au avut privileghion a să folosi după ponturile visteriei de la săteni, dar în ce chip s'au învoit cumpărătoriu cu lăcuitorii între dânşii nu este ştiut, nici poate a fi pravilă pentru stăpânu. Jalobă din parte lăcuitorilor nu s'au făcut, apoi după trecire de 2 ani lepădându-să d-lui logof. Balş de epitropie au rănduit stăpânul moşiei vechil pe d-lui hatm. Sandul Sturza, dar fiindcă cumpărătorilor venitului încă din vreme d-lui logof. Balş nu li s'au fost înplinit vreme anilor cumpărăturei au rămas tot după ace tocmală încă 4 ani în vreme ce era vechil şi d-lui hatm. Sandul Sturza. Şi când mai în urmă au făcut d-lui hatm. Sturza tocmală cu alt cumpărătorio ce să nume pahar. Ciure pentru venitul acestor moşii cu mai mare preţu atunce au venit înştinţare vânzărei cei vecinice din parte fiiolui Domnului Ipsilant către sardariol Gheorghi şi de la sardariol Gheorghi prin protimis întrând la d-lui hatm. Sandul Sturza fără trecire de vreme s'au făcut şi vânzare d lui logof. Costandin Balş precum s'au şi arătat.

Al 2 le pentru ce dări să cuvine stăpânului moşiei la această de obşte precum pentru cei dela cămpu, asămine şi pentru cei

dela munte iaste hotărire ponturilor cari îndatoresc pe lăcuitori cât şi în ce chip să slujască stăpânului moşiei. Pentru cei de la munte nu sânt alte ponturi, decât numai de să întâmplă aşăzări între stăpânii cei adevăraţi a moşiilor cu lăcuitorii. Iar când să întâmplă prigonire asămine apoi slujăşti spre pildă obiceiorile ce au şi alţi lăcuitori asămine care sânt la munţi pe moşii stăpâneşti.

Sând îndestule moşii megieşăte a muntelui şi boereşti şi mănăstireşti, care slujăsc şi dau folosurile moşiei până şi acele ce să megieşăsc cu Dorna. Intr'un cuvânt că nu au luat stăpânire slujbă dela dânşi nu să ajută după danie, iar după aceasta învoială ce au avut cu cumpărătoriol venitului nu poate fi lege pentru vecinicul stăpân. Pontul cel obştesc urmiază şi cu mulţămire stăpânului şi cu obiceiorile megieşăte. Iar hotărîre ramîne la înalt Ex.-v.

Gherasim Episcop Romanului
Const. Ghica logof.
Sandu Sturza hatm.
Iordache Roset Roznovan vist.
1812 Ghenar 24.

XII

Către acelaşi dela acelaşi

Prin predloiănie înalt Ex. v. din Mart 16 supt Nr. 1122 să arată Divanului că asupra hotărîre ce iaste să se de pricinei între d-lui logof. Constandin Balş şi între locuitorii satilor Dorna şi Şarul şi Păltinişul nu ar fi îndestule pliroforeile care s'au dat prin raportul Divanului la Ghenarie trecut 24 supt No. 67 să ceru de de iznoavă în pont 1-tăi şi 2-le răspunsurile mai cu deslușire. Cu cinste face Divanul răspuns că la pontul I-iu adecă, ce anume însărcinări era în vreme acea asupra acestor lăcuitorl ca să răspundă stăpînului, când să afla pomenitile moşii în stăpânire fiiolui Domnului Ipsilant şi în ocărmuire d-lui logof. Constandin Balş şi a d-lui hat. Sandul Sturza. Intru aceasta cu hotărire să fie ştiut că după ce au întrat moşiele în stăpînire fiiolui Domnului Ipsilant ş-au şi făcut vechile pe d-lui Constandin Balş vechil pentru strângire veniturilor, dar însuş lăcuitorii aceştie făcându-să dintrânşii orândatori ei prin zapisu au şi vândut d-lui logof. Cost. Balş. Şi iarăş întru aceasta epohă urmărind îndărăpnicire lăcuitorilor nimică

nu au primit sarcină asupra lor, nici grea nici uşoară, ce au petrecut vremea lor cu nesupunere şi jalobe. Iată dar într'un cuvînt că până a nu să da danie ei nimică nu da ocărmuirei pentru moşie. După ce s'au dat danie ei şi-au făcut însuş cum părători şi au plătit căte 1500 lei supt nume de venit. După acea au petrecut până acum cu nesupunere de a da şi pentru aceasta ca să de pentru venitul moşiilor căte 1500 lei pe anu în ce chip i-au strănsu de la sătenii lor nu să ştie, căci ei i-au răspuns la d-lui logof. Costandin Balş după zapisul ce au avut cu d-lui, aceşti căte 1500 lei în curgere de 6 ani, adică în toată vreme a vechilăcului d-sale. Şi după ce s'au făcut vechil d-lui Sandu Sturza nu au anerisat tocmala aceasta pînă la înplinire vadelei. Şi dacă însuş lăcuitorii au fost şi orăndători să înţălege că nici o hotărâtă sarcina sau închipuire de străngere n'au fost asupra lor numită fiindcă după înplinire a 6 ani contractului, ce au făcut dum. logof. Cost. Balş cu dănşii vrănd d-lui hatm. Sandu Sturza a vinde venitul la alţă orăndatori au şi făcut contract cu pah Ciure care au dat mai mult preţ. Insă căud au fost vreme să între orăndatorio în străngere venitului s'au şi arătat cumpărătorio de istov a moşăilor acestora sărd. Gheorghie Tufescu Cibeaşa, dela care răscumpărănd d-lui hat. Sandul Sturza cu protimis nu să va găsi nici un obiceio că s'au făcut din vreme intrarei stapînirei a filolui Domnului Ipsilant. In pontul al 2-le pentru ca să trimată aşăzare veche pentru strângere venitului dela lăcoitori, spre folosul stăpînului, să face răspuns că aceasta veche aşăzare iaste cunoscută înnalt Ex. v. nefiind alta decât pontul de 12 zăle într'un an care iaste în multe rănduri trimis şi arătat în canţălerie prezidenţiei, prin care să îndatoreşte fiestecare lacuitorio a lucra numărul de 12 zăle, 4 primăvara 4 vara şi 4 toamna, hotărănd şi lucrul adică de va fi trebuinţă de arat, să are feştecare plugu pe ză 10 paşe şi pasul de 6 parme. De va fi trebuinţa de prăşit să prăşasca feştecare om pe ză o firtă adică o a patra parte de pogon. De vor fi trebuinţă de săcerit feştecare om 3 clăi pe ză, iar de cosit feştecare om jumătate de falce pe ză. Şi de adunat şi clădit iarăş fieştecare om giumătate falce pe ză. Tot lucrul acesta datorio fiind a-l face pe moşie unde locueşte sau alături cale de 3 sau 4 ceasuri.

Şi după toate aceste să mai hotăreşte şi pentru vinu a băuturilor să fie a stăpînului moşiei. Aceste sănt din legiuirile vechi

aşăzările pentru lăcuitorii ce şădu pe moşii stăpăneşti cari să păzăsc ca o pravilă asupra sătenilor, afară numai de margine dinspre ţara turcească care are osăbire.

Piste aceste mai sănt alte obiceiori mai în urmă, precum caru de lemne, cărături de dejmuri şi altele care nu sânt în legiuire veche. Pământurile care Domnii le da danie după ce le priime acei care lua darul după obiceio cere de la ocărmuire îndatorire către sămeni a ponturilor de 12 zale. Iar acei care din stăpâni voea să facă aşăzare şi tocmele în dare de bani cu lăcuitorii era primite şi întărite de către ocărmuire ca să să urmeză.

In sfărşit după al 3-le s-au zăs şi d-lui logof. Costandin Balş ca să facă cerire Divanului (?) spre învoire de uşurinţă. D-lui face această arătare, că nu cere mai mult decît acele 12 zăle după ponturi hotărăte să le lucreză şi orănzăle băuturilor, precum toate moşiile căte s'au dat danie după vreme această veche leguire au avut. Nu pretenderisăşte cele obicinuite mai în urmă. Rămîne precum să va socoti de către înalt Ex. v.

Gheneral maior Catargiu
Const. Ghica logof.

Iordache Roset.
Roznovan vist.

1812 Mart 24.

XIII.

Către acelaşi dela acelaşi.

Asupra hotărărei cei întărită de către înalt Ev-v. întru prigonire lăcuitorilor din satele Dorna, Şarul şi Paltinişul a d-lui logofătului Constantin Balş au urmat Divanul întocma rănduind acolo pe d-lui banul Toader Balş ispravnic de Suceavva, carele mergând împreună cu ofiţăriol rănduit din parte inalt Ex-v, şi cu paharn. Tudorachi Ciore şi cu unul din parte bisăricească ce s'au rănduit de către protopopul dup porunca mitropoliei. Şi adunând pe lăcuitori şi vorbindu-le cu blănde sfătuiri ca să-şi vie în cunoştinţă şi dăndu-le copie de predtjănie înalt Ev-v de supt No. 1589 cuprinzătoare hotărăre, ei necăutând nici la vorbele orănduiţilor din parte ocărmuirei, nici la sfaturile cele bisăriceşti, iarăşi cu îndărăptnicire au început a striga, că nu vor da adeţiol. Şi altele ca aceste străgând către ceilanţi lăcuitori ai lor că. de

să va supune vre unul, îl vor omorâ. Iar mai ales un Chirilă din satul Șarul s'au arătat cu mai multă nesupunere și un preot Ioan fecior preotului Antohi din Dorna, care acest preot nu numai nu au fost capul răzvrătirii, dar încă s'au atins și cu cuvinte hulitoare înainte norodului de ocărmuire. Și spre pleroforie înalt Ex-v. mai pre larg iată să alăturează și tălmăcire raportului numitului ispravnic, care au fost rânduit din partea Divanului, nefiind îndoire că asămine va mărturi și ofițiriol rânduit de către înalt Ex-v.

Apoi întru aceasta întâmplare fiindcă să dă o pricină de nesupunere unui norod din urmare unor răzvrătitori, precum iaste acel popă Ioan și Chirilă din Șarul și alți șapte, opt, împreună cu dănșii, neaparat cere trebuința a să înfrâna și a să rădica de la locul acela începătorii răzvrătirei, ca să nu să de vro pildă ră, și intră alții, și să între în cugeta nesupunerei, la hotărârile ocărmuirei mai ales întru o pricină, care atâta de mari cercetări s'au făcut, cu toată adunare politiciască și bisăricească a pământului, și cu atâta pătrunzetoare cercetare a înalt Ex-v. întru o mare prelungire de vreme, rămâne fără cuvânt și dându-să toate dreptățile d-le logofătului de a ave vecinică stăpânire, Să socotești dar cu cuviință dacă să va uni și socotința înalt Ex-v, mai întâi pe preotul Ioan din Dorna să să rădice prin bisăricească putere și pedepsindu-să pentru vorbile cele hulitoare și răzvrătitoare, să să așeze cu lăcuința în altă parte a țărei, lipsind dintre lăcuitorii aceie. Iar pe Chirilă din Șarul cu alți 5—6 urmaș lui răzvrătitori prin ocărmuire dregătorească, și cu agiotorio de înfățoșere a doi cazaci, sau draguni din parte oștenească cu chipul cuviincios să să rădice și aducându-să aice în videre, să să înfrâneze, și apoi să să lacuiască la alte țânuturi în mijlocul țării desrădăcinându-să din părțile acele. Rămâind la cceasta a să arăta hotărâre înalt Ex-v.

Gheneral maior Catargiu

Const. Ghica logof. Sandu Sturza hatm.

1812 Ionie 2 Iordache Roset Roznovan vestier

XIV.

Către același dela același

Ispravnicu de țânutul Sucevii, prin raport arată Divanului că lăcuitorii muntelui din Dorna, Șarul și Păltinișul, care sânt moșii a d-lui logof. Costandin Balș, întărindu-să întru nesupunere lor

şi neplăcându-să la hotărire ce s'au făcut de către Divan cu unită socotinţe înalt Ex-v. urmează şi acum chipuri împotrivitoare arătându să ei de săne sănguri stăpănitori a moşiei şi în scurt vederaţi răzvrătitori, dănd o pildă ră nu numai de nesupunere către stapănii moşiilor, dar şi către însuş ocărmuire, precum mai pre largu pliroforie va lua înalt Ev-v. din alăturata tălmăcire a raportului. Şi nici pe acei care s'au însămnat a să aduce şi s'au trămis vornicie nu i au dat, nici s'au supus a veni, ci pe alţăi care au putut pune măna dregatorei, însă îndărăpnicie lor şi închipuire răzvratirei merge adaogăndu-să. Apoi. dar fiindcă după cum şi dregătorii înştiinţează că chipul blăndeţelor şi a bunei chibzuiri către dănşii nu folosăşte de acum, căci din răutatea lor au agiuns a socoti aceste slăbăciuni şi mai mult să răzvrătesc şi din ză în ză aduc atingere putereă ocărmuirei cu pilda lor ce ră. Pentru aceasta şi însuş d-lor dregatorei găsăsc de trebuinţă a să supune răzvrătitorii prin arnăuţi şi slujitori a ocărmuirei. Şi căndde către Ex-v. să va găsi cu cale să va da voe ca să să trimată din arnăuţăi pămănteşti vro zece arnăuţi cu poronca către d-lui banul Toader Balş espravnic de Suceava ca întovărăşindu-să cu slugitori să margă şi însuş acolo ca prin sălă şi înfrănare răzvrătitorilor să pue în lucrare cuprindere (?) hotărerei prinzănd şi pe cei pricinuitori mai mari a nesupunerei şi trimeţăndu-i la ocărmuire

Gavriil M şi Exarh

Iordache Roset vister

Sandu Sturza hatm.

1812 Săptembrie 2

Ştiri catagrafice din Biserica Moldovei în 1809.

de **Const. N. Tomescu.**

Continuăm a da ultimele asemenea ştiri, din acelaş dosar nr. 56/1809, aflat în arhiva Consiliului eparhial—Chişinău, de data aceasta despre clerul şi bisericile de mir tot din eparhia Romanului (ţinuturile Roman, Bacău, Putna, Tecuci, Covurlui, Tutova şi Vaslui). [1]

Scrierea cu cuprindere pentru preoţii şi diiaconii şi bisericile cu hramurile lor, care să află în eparhiea episcopiei Romanului.

I. ŢĂNUTUL ROMANULUI.

1. **In târg:**

Episcopiea, prea cuv. Paraschева.
Vasilie Hiliuţă protopop, p.[2] Gheorghie Rojniţă, Mihalachi, Apostol Ţărţoacă.

Mănăstire, Adormirea.
Anastasii, Teodor.

sfeti Nicolae.
Ştefan Roşu sachelarie, vechil protopopiei, Dimitrie, Nicolai, diacon Costandin nevolnic.

sf. Voevozi.
Gheorghie, Ştefan Ursachi, Ieremiea nevolnic.

Adormirea.
Costandin Băle, Iordachi Măzăreanul, Simeon vechil din ţinutul Niamţului, Ioan Gălăţanul, nevolnic.

sf. Gheorghie.
Ioan Dabija, diacon Neculce nevolnic.

---

1. Vezi această revistă, nr. 2/1930 pag. 73, şi „Calendarul Arhiepiscopiei Iaşilor" pe 1932, unde s-au publicat ştirile din eparhia Mitropoliei Moldovei.

2. Numele ce urmează la fiecare biserică sunt de preoţi; numai repetăm cuvîntul preot, care în manuscris e notat cu litera *p.*; vom arăta numai cari sunt diaconii.

2. Ocolul de sus.

satul Avereştii, sf. Ioan Zlatoust.
Ioan Mănjăril, Gheorghie Mănjăril.

Brăteştii, tăerea capului sf. Ioan Botezător.
Ioan, Nichita, diacon Ioan.

Cotul Vameşului, sf. Dimitrie.
Vasilie, Dimitrie nevolnic.

Cordonul, sf. Gheorghie.
Chiril, venit din ţinutul Niamţului.

Simioneştii, sf. Voevozi.
Ioan.

Mirceştii, sf. Voevozi.
Nicolai, Gheorghie.

Luţca, sf. Voevozi.
Gavriil.

Sagna, sf. Nicolae.
Ioan.

Oţălenii, sf. Voevozi.
Ioan.

Rădiul, sf. Voevozi.
Ioan, Iordachi.

Hulpăşăştii, sf. Spiridon.
Simeon.

Poenile Oancii, sf. Voevozi.
Ioan, Ioan, Codrat.

Băra, sf. Voevozi.
Simeon.

La m-rea din satul Doljăştii, sf. Troiţă.
Vasile.

Cucutenii, sf. Voevozi.
Ioan, Gavril.

Hăndreştii, Adormirea.
Ilie.

Fedeleşănii, sf. Nicolae.
Stefan.

Hăbăşăştii, sf. Gheorghie.
Gheorghie, Stefan.

Criveştii, sf. Voevozi.
Matei.

Dădeştii, sf. Nicolae.
Simeon, Gheorghie.

Costeştii, sf. Voevozi.
Vasilie.

Săcăreştii, sf. Voevozi.
Ilie.

Băicenii, sf. Troiţă.
Nicolai, Pandeleimon.

Stroeştii, sf. Voevozi.
Vasilie.

Văscanii, sf. Voevozi.
Petru.

Oborocenii de jos, sf. Voevozi.
Damiian.

Oborocenii de sus, Adormirea.
Nicolai.

Vorăntăreştii, sf. Nicolae.
Ioan.

Miclăuşănii, sf. Voevozi.
Filip sachelarie vechil protopopiei, Lupul, Ioan.

Şcheia, Adormirea.
Lupul.

Heleştienii, sf. Voevozi.
Iordachi, Deniil Rusul.

Gherăeștii, sf. Voevozi.
Grigorie, Gheorghie.

Gădinții, sf. Dimitrie.
Vasilie, Procopie.

Boghicea, sf. Ioan Botezătoriul.
Gheorghie, vechil din ținutul Botoșănilor.

3. Ocolul de gios.

Rușii, Tăerea capului Botezătoriului.
Costandin protopop.

Schitul Icșăștii să numește, sf. Nicolae.
Ioan Rusul nestatornic, Teodor, Gavriil vechil din ținutul Botoșănilor, Ioan.

Icșăștii de gios, sf. Voevozi.
Eftimie.

Bătrănești de sus, Pogorîrea sf Duh.
Stefan.

Bătrănești de gios, sf. Voevozi.
Ilie.

Dămienești, sf. Nicolae.
Gheorghie, Dimitrie nevolnic.

Prăjăștii, sf. Voevozi.
Stefan.

Schitul Drăgeștii de gios, Tăerea capului sf. Ioan Botezătoriul.
Vasilie nevolnic.

Cotul Drăgeștilor, sf. Voevozi.
Gavriil.

Călinești, sf. Nicolae.
Alexandru, Vasilie.

Bogdănești, sf. Voevozi.
Artemie.

Fundenii, sf. Voevozi.
Teodor Banul, Costandin, diacon Vasilie.

Berbincenii, sf. Nicolae.
Ilie.

Cămpenii, sf. Voevozi.
Ioniță, Costandin.

Silivestri, sf. Voevozi.
Ioan,

Odobești, sf. Voevozi.
Toma.

Negușănii, sf. Voevozi.
Ioan, diacon Ioan Codrăscu.

Poenile, au fost biserică și au ars.
Ioan.

Pădurenii, Adormirea.
Gheorghie.

Buciumii, sf. Nicolae.
Petrachi.

Glodenii, sf. Voevozi.
Ursul.

Băloșăștii, Adormirea.
Mihalache, diaconii Panaite, Vasile.

Muncelul, acum să face bisărică
Hariton.

Ciutureștii, sf. Voevozi.
Trofim nevolnic.

Schitul Tabăra, sf. Trei Ierarhi.
Stefan nevolnic.

Căutișănii, sf. Voevozi.
—[1]

1. Liniuța arată lipsa preotului.

II. ŢĂNUTUL BACĂULUI.

4. Ocolul Bistriţii de gios.

In târgul Bacăului: sf. Nicolae.
Atanasie protopop în târgul Bacăului, Alexandru vornicul.

Mănăstirea Adormirii.
Ioan Levescul, Costandin Botoşanul, Ioan, diacon Stefan Morariul.

Ruşii Ciutei, sf. Nicolae.
Gavril Ungureanul.

Fundul, sf. Anastasiea.
Gavril Buturea.

Tămaşu, sf. Voevozi.
Vasilie Beteringă.

Giosănii, sf. Voevozi.
Teodor săn preot Petcu.

Dealul nou, Adormirea.
Dimitrie Manolachi.

Călugăra, sf. Nicolae.
Gheorghie Bădărăul, Teodor Bădărăul, Costandin nevolnic, diacon Ioan ficior prot. Atanasie.

Sohodolul, sf. Nicolae.
Gheorghie ficior preot Grigoraş.

Mărginenii, sf. Gheorghie.
Dimitrie Rugină, Costandin Popa.

Ghirăeştii, sf. Pandeleimon.
Gavril săn preot Simeon, Simeon.

Fântânelile, sf. Voevozi.
Vasilie Porcescul, Gheorghie Roşul.

Săcătura, sf. Nicolae:
Teodor săn păr. Simeon.

Luncanii, Vovedeniea.
Sandul Comănescul, Vasilii Patrichii, Costandin, Panaite Luncanul.

Obrejăştii, sf. Ilie.
Gheorghie Comăneţ.

Lespezii, sf. Nicolae.
Grigorie Stoica.

Valea Sacă, Tăerea capului sf. Ioan Botezător.

—

5. Ocolul Bistriţii de sus.

Blăgeştii, sf. Voevozi.
Ursachi Sion, Vasilii Sion, diacon Radul ficior păr. Costandin, diacon Toma ficior păr. Costandin.

Valea lui Ion, sf. Gheorghie.
Stefan Bejan, Iordachi Hărţăscul.

Bărcăneştii, sf. Voevozi.
Timoteu Bărcan, Costandin Jigău, diacon Vasile Jigău, Nicolai Rojniţă nevolnic.

Căndeştii, sf. Nicolae.
Sandul Bărcan, Teodor Bejan, diacon Gheorghie Braiş.

Socii, cuvioasa Parascheva.
Stefan Deliul.

Beţăştii, Adormirea.
Enachii Roşul, Ignatie Roşul.

Rădiul, sf. Voevozi.
Ioniţă ficior păr. Lazar, Teodor Porcescul, Grigorie Ţărţoacă, diacon Vasile Braiş.

Nichidul, sf. Spiridon.
Costandin ficior păr. Ioan, Ieremiea.

Măsteacănul, sf. Nicolae.
Pavel ficior păr. Ştefan, Nicolai Jigăul.

Bălanul, Naşterea Precistii.
Vasilii Coşniţă.

6. Ocolul Trotuşului.

Borzăştii, Adormirea.
Iordachi Undrea protopop, Dimitrachi Undrea, Costandin Undrea, diacon Spiridon Undrea, Sava Undrea nevolnic.

Hărja, sf. Gheorghie.
Ioan Săcileanul, Nicolai Tărăţă.

Grozăştii, Adormirea.
Ioniţă Munteanul, Ioan Dărmănescul.

Bahnile, cuv. Parascheva.

—

Bogdăneştii, sf. Ioan Bogoslovul,
Ştefan Desagă.

Filipeştii, sf. Voevozi.
Costandin Desagă, Nicolai Manea.

Mănăstirea Caşănul, sf. Voevozi.
Nicolai Velniceriul, Costandin Bosuioc, Ioan nevolnic.

In Caşăn: Adormirea.
Radul Mănicuţă, Nicolai Hăreţul, Ioan Aldea, Ioan zăt Zbărcea, diacon Nicolai Oancea.

sf. Voevozi.
Ştefan Grozăscul, Ioan Şăndroiul.

sf. Dimitrie.
Ioan Tărăţă, Mateiu Fuioare, Ioan Ilie, Teodor Velniceriul.

Oneştii, sf. Nicolae.
Costandin Mocanul.

Rîpile: sf. Nicolae.
Vasilache Dohie, Petrea Boţea.

sf. Nicolae.
Nicolai Munteanul, Ştefan Dohie, Vasălache, Ioan Grama.

Pătrăşcanii, Adormirea.
Spiridon, Ioan Hulubeja.

Groziile, sf. Voevozi.
Teodor Boţea.

Jăvrenii, Mutarea sf. Ioan Bogoslovul.
Grigorie Savin, Enachi Undrea nevolnic.

Helteul, Mutarea sf. Ioan Bogoslovul.
Stanciul Petrovici, Nicolai Japa.

Căiuţul mic, sf. Voevozi.
Ioan Brumă, Nicolai Popa.

Negoeştii, sf. Dimitrie.
Gheorghie Manea, Alexandru Chiţeanul, diacon Andrei.

Gutinaşii, Înălţarea Mîntuitorului.
Andrei.

Rădeana, sf. Voevozi.
Andonie Savin, Toma Măclat.

Răcăuţii, sf. Voevozi.
Costandin, Ioan Roşca, diacon Simeon Goagă nevolnic, Atanasie vechil protopopiei.

Buciumii: sf. Voevozi.
Stefan Miron, Vasilie Manea, Nicolai Miron, Gheorghie Măclat.

sf. Nicolae.
Stefan Neagul, Costandin Răuță, Gheorghie Coțofană.

Curița, sf. Nicolae.
Costandin Sovejanul, Gheorghie, Luca, nevolnici.

Mănăstirea Bogdana, Pogorîrea sf. Duh.

—

7. **Ocolul tărgului Ocnelor.**

Tisăștii, sf. Gheorghie.
Ioan protopop, diacon Costandin vechil protopopiei.

In tărgul Ocnelor: cuv. Parascheva.
Costandin Medrea, Mihail Pătul, diacon Manea Stoian.

Adormirea.
Andrei David, Spiridon Ardeleanul.

sf. Nicolae.
Teodor Sachelarie, Apostolache Stoian, Costandin Primicheriul.

sf. Voevozi.
Gheorghiță Bujor, Mihalache Bostan.

Buna Vestire.
Gheorghie Manciul nevolnic.

Brăteștii, Adormirea.
Ioniță Dogariul.

Viișoara, sf. Nicolae.
Vartolomeiu Călugărul.

Tărgul Trotușului, sf. Voevozi.
Gheorghie Ciorbă.

Coraclăul, Adormirea.
Andrei Munteanul, Gavril Popăscul.

Bărsănești, sf. Gheorghie.
Dimitrie Spulbără.

Poiana, sf. Dimitrie.
Gheorghie Ungureanul.

Mănăstirea Berzunțul, Adormirea.
Mihail Ungureanul.

La Gura Slănicului, sf. Troiță acum sfințită.

—

8. **Ocolul Tazlăului sărat.**

Doftana, sf. Nicolae.
Gheorghie Bănțul, Stefan ficior păr. Ioniță.

Dărmănești, cuv. Parascheva.
Nicolai zăt păr. Gușu, Eftimie Codrat.

Comăneștii, Tăerea cap. sf. Ioan Botezător.
Stefan zăt Chirila, diacon Gheorghie Dospinescul.

Șipanul, sf. Nicolae.
Pavel Mirnul.

Lunca, sf. Nicolae.
Stefan Bănțul, Ioan Bănțul, Ioan.

Lunca de gios, Adormirea.
Gheorghie Ichim, Teodor Bănțul, Eftimie Bănțul.

Asăul, sf. Voevozi.
Toma Lascar.

Cuchiniș, Tăerea capului sf. Ioan Botezător.
Iacob Țăranul.

Leurda, sf. Nicolae.

—

Văsieştii, cuv. Parascheva.

Tudorachi Itigan, Gherasim Itigan, Simion Itigan nevolnic, Eftimie Itigan.

Urminişul, cuv. Parascheva.

Vasile Itigan.

Moineştii: sf. Gheorghie.

Ioan Macarie.

sf. Nicolae.

Ioan Catana.

Lucăceştii, sf. Voevozi.

Vasile Crăciun.

Tazlăul sărat, Naşterea Precistii.

—

Valea Arinilor, sf. Voevozi.

Zahariea Măgerescul.

Prăjăştii, sf. Voevozi.

Grigoraş Părăscan.

Măgereştii, sf. Voevozi.

Vasile Zăt păr. Lăzar, Gavriil Măgerescul, Ştefan Lupan, diacon Ioan Măgerescul.

Stăneştii, Adormirea.

Grigorie Ungureanul.

Podurile: sf. Voevozi.

Toma Rusăiu, Ioan Catana, diaconi: Dumitraşcu Rusăiu, Ştefan Jalobă.

Sf. Nicolae.

Vasilie Iscul, diaconii: Nicolai Bujor, Vasilii Loghin.

Tăerea cap. sf. Ioan Botezătorului.

Teodor Lupan, Gine Lupan.

Cuvioasa Parascheva.

Teodor Bosoioc.

Prohozăştii, sf. Voevozi.

Costandin Condre, Solomon Călugărul, diacon Ioan Condre.

Coşciganii, sf. Nicolae.

Teodor Coşciug, Iordachi.

Cernul, Adormirea.

Ioan Hriţcu, Ioan Ungureanul.

Ardeoanii, sf. Voevozi.

Apostol Dospinescul, diacon Vasilii Hanul.

Valea Bejăniei, sf. Nicolae.

Ioan Hanul.

Ilieştii, sf. Dimitrie.

Dragomir Munteanul.

Şăsurile, sf. Gheorghie.

Ioniţă Rusăiu.

Leonteneştii, sf. proroc Ilie.

Costandin Grigoraş, Ioan Dragomir, nevolnici.

Cornetul, Adormirea, acum sfinţită.

—

9. **Ocolul Tazlăului mare.**

Mănăstirea Tazlăului, Naşterea Precistei.

Radul Munteanul, Antonie Ungureanul, diacon Ieremiea.

Schitul Frumoasa, Naşterea sf. Ioan Botezătoriul.

Nestor Draguş, Nicolae Lazăr nevolnic.

Bălcanii, sf. Nicolae.

Nestor Bobeică, Ioan Barna.

Băsăştii, sf. Dimitrie.
Ioan Hanul, Ştefan Hanul.

Părjolul, Naşterea Precistii.
Radul Mocanul.

Solunţul mare, sf. Voevozi.
Gheorghie Ungureanul.

Cucueţii, Naşterea sf. Ioan Botezătoriul.
Teodor Ungureanul, Nicolai David.

Solunţul mic, sf. Apostoli.
Sandul Comănescul, Lupul Puşcalăul.

Hămenii, sf. Voevozi.
Ioan Jocul.

Grigorenii, Buna Vestire.
Vasilii Ganea.

Scorţănii, sf. Voevozi.
Grigorie Şova, Gavril Puşcalăul, Ioniţă, Gheorghie Şova.

Strugarii, sf. Voevozi.
Teodor Teliţea, Radul Mănzală.

Nadişa, sf. Nicolae.
Timoteu Noor, Simeon Noor.

Boşotenii, sf. Nicolae.
Grigorie Neica.

Teţcanii, sf. Gheorghie.
Ştefan Mardarie.

Rumăneştii, sf. Voevozi.
Ioniţă Hanul.

Strămba, sf. Dimitrie.
Dumitrascu Ştif, Vasile Leţcae.

Oroşa, Adormirea.
Antohie Rusăiu.

Bălăneasa, acum să face biserică.
Nicolai Mahruşcu nevolnic.

Drăgugeştii, sf. Nicolae.
Vasilii Gogă, Alexandru Ursul.

Heligiul, sf. Gheorghie.
Miron Monahul, Vasilii Sfârlea, diacon Toderaşcu nevolnic.

Delenii, Adormirea,
Costandin Efrem.

Brătila de sus, sf. Voevozi.
Paladi Grozăvincea, Gheorghie Ţifir, Ioniţă Ţifir nevolnic.

Brătila de gios, Adormirea.
Gheorghie Chitonag.

Sloboziea, sf. Nicolae.
Vasilii Părţa.

Poiana, sf. Dimitrie.
Avraam vechil protopopiei.

III. ŢĂNUTUL PUTNII.

10. Ocolul Milcovului de gios,

In Focşani: sf. Nicolae.
Gheorghie Codrescul protopop, Ştefan Dragomir.

Intrarea în biserică.
Ioan Dovliac.

sfinţii Voevozi.
Grigorie Mătcu, Apostol Luca.

Intrarea în biserică.
Mihai Dimitriu, Vasile Blid.

Cuvioasa Parascheva.
Iordachi Dimitriu, Lupul Furtună.

sf. Dimitrie.
Antonie Mălaiu mic, Apostol Gheorgheovici.

La M-rea proroc Samuil.
Gavril Cărabă, Andrei Roşul, Taderaşcu Melintii vechil.

Cuvioasa Parascheva.
Iane Gălcă, Vasilie Giugariul.

Naşterea Precistii.
Niagul Nestoriul, Gheorghie Gîlcă.

Stamatineştii, sf. Voevozi.
Stoica Lupaşcu, Ieremiea Nănescul, Alexandru Ghemuleţ.

Chiperi, Intrarea în biserică.
Ioan Şoricariul.

Bahnile, sf. Nicolae.
Ioan Vrabii, Ioan.

Mândreştii, sf. Voevozi.
Ioan Prisăcăriul.

Jorăştii, sf. Nicolae.
Mihail Vlad.

Răduleştii, sf. Voevozi.
Manolachi Furcă.

Dobroteştii, sf. Dimitrie.
Andronachi Zograful.

Mirceştii, sf. Voevozi.
Ioan Enachi.

Cuşlea, Adormirea.
Ioan Diaconovici, Zahariea.

11. **Ocolul Milcovului de sus.**

Gugeştii, sf. Impăraţi.
Dima Leucă.

Floreştii de gios, sf. Voevozi.
Apostol Beldea.

Pănticeştii, sf. Dimitrie.
Apostol Ghidarcea, Vasilie Morăraş.

Călimăneştii, sf. Dimitrie.
Radul Dărdală.

Vidraşcu, Naşterea Precistii.
Sandul Ciocănel.

Pochina, sf. Gheorghie.
Grigorie Indoilă.

Boteştii, Adormirea.
Ioan Paladie, Gavril Paladie.

Păţăştii, sf. proroc Ilie.
Atanasie Donosie.

Vinăşăştii la Carage, sf. Gheorghie.
Ioan Codrescu vechil, Ştefan Izmană, Zahariea Codrescul, Gheorghie Izmană.

Grozăştii: sf. Ioan Bogoslovul.
Dimitrachi Coragică, Gavril Chiorpelici, Gavril Florica.

sfînta cinstita Cruce.
Teodor Cotea, Toma Dobre, Costandin Zălariul.

Cazaclii, sf. Apostoli.
Dimitrie Chiorpelici, Vasilie Răcariul.

In Odobeşti: Naşterea Precistii.
Ioan Ghemuleţ, Grigorie Pamfil nevolnic, Vasilii Ştirul, Ioan Giurgea, Rafail Burada.

Intrarea în biserică.
Costandin Istratii, Vasilli Mandea. Pavel Blândă.

Vărsătura mică, sf. Ierarhi.
Pavel Cotea, Chiriiac Săul nevolnic, Necolai Necşoiul.

Pădărenii, sf. Vasilie.
Ioan Gurban.

Jarişlea, Adormirea.
Toma Ghemuleţ, Teodor Ucigaşu, Andrei, Vasilii Haină roşii, Gavril Ghemuleţ.

Ogoarăle, soborul sf. Ioan Botezătoriul.
Gavril Bahamăt.

Şăndilarii de gios, sf. Gheorghie.
Dimitrie Cojocariul.

Şăndilarii de sus sau Andrieşul, soborul sf. Apostoli.
Ioan Şuşă.

12. **Ocolul Vrăncii.**

Nereju, sf. Voevozi.
Ioan Nichita.

Spulberu, sf. Nicolae.
Nicolai Oancea.

Paltinul, Buna Vestire.
Mihai, Ioan Mihu.

Năruja, cuv. Parascheva.
Şărban Bălan, Teodor Oance.

Nistoreştii, sf. Nicolae.
Teodor Tărăş.

Vetreştii, sf. Voevozi.
Teodor Căpătan.

Săcătura mare, sf. Nicolae.
Teodor Tătarul.

Poiana, Adormirea.
Ioan Soare, Alexie Soare, Ioan Soare.

Barsăştii, cuv. Parascheva.
Andrieş Bahamăt.

Popeştii, sf. Voevozi.
Pavel Cojocariul, Ioan Cojocariul.

Bodeştii, Adormirea.
Mihai Soare, Gheorghie.

Spineştii, cuv. Parascheva.
Dimitrachi Murgul.

Hăulişca, sf. Voevozi.
Vasilie Varlaam.

Păuleştii, sf. Voevozi.
Cornilie Cherciul.

Coza, sf. Ioan Botezătorul soborul.
Ioan Todirachi.

Tulnicii, sf. Voevozi.
Pavel Vameşul, Ioan Vameşul.

Negrileştii, sf. Voevozi.
Ioan Roman, Nicolai Roman, Iordachi Todirache.

Găurile, cuv. Parascheva.
Nicolai Boşcan, Matei Boşcan, Ioan Grosul.

Picul Radului, sf. Nicolae.
Andronachi Boşcan, Andrei.

Purceii, sf. Nicolae.
Stefan Nestoroiul.

Valea Sării, cuv. Paraschevo.
Ioan Bratul.

Podurile, Buna Vestire.
Hristea Răuţă.

Colacul, cuv. Parascheva.
Nicolai Tănjală.

Săcătura mică, sf. Nicolae.
Ioan.

Rugetul, sf. Dimitrie.
Duca Bărău, Nicolai.

Vidra, Adormirea.
Teodor Ariton, Eftimie, Simion Baciul, Ioan, Ioniță Ariton.

Călimanul, sf. Voevozi.
Teodor Ioanăș, Ioniță Bodea.

Voloșcanii, sf. proroc Ilie.
Gavril Zălariul.

13. **Ocolul Șușiții.**

Soveja, sf. Nicolae.
Radul Bălan, Nicolai Bunghez, Mihai Grobnic, Nicolai Cosor, Ioan Căciulă, diacon Nicolai Grobnic.

M-rea Soveja, Nașterea Domnului.
Ioan Coznia, Stan Negrescu.

Cremenețul, sf. Nicolae.
Ioan Catana, Gheorghie Burgă.

Valea Babii, sf. Voevozi.
Simeon Burgă, Miron Burgă, Vasilie Burgă.

Cămpurile de sus, Adormirea.
Mihai, Găuroiul, Ioan Burgă, Ștefan Burgă, Toma Burgă, Ioan Lupușorul.

Vizantiea, sf. Nicolae.
Enachi Moga, Gheorghie Ioan, Ioan Lupușorul.

M-rea Vizantiea, sf. Cruce.
Ilie Burgă nevolnic.

Cămpurile de gios, cuv. Parascheva
Matei Gagea, Vasile.

Gogoiul, sf. Voevozi.
Ioan Burgă.

Mărăștii, sf. Nicolae.
Ioniță Varlaam, Ioan Eftimie.

Răcoasa de sus, sf. Nicolae.
Teodor Chirnoagă, Ioan Măriian.

Verdea, sf. Nicolae.
Stau Bărligoiul.

Răcoasa de gios, sf. Voevozi.
Alexandru Boacă, Manea Gorovanciu, Costandachi Varlaam, Gheorghie Dragul.

14. **Ocolul Ghilieștii.**

Blehanii, sf. Nicolae.
Ioan Răzmiriță.

Nămoloasa, sf. Dimitrie.
Petru Brânză rea, Radul Sărea.

Gărlești, cuv. Parascheva.
Costandin Gărlescul, Alexandru, Ioan Ruptureanul.

Belciugul, sf. Nicolae.
Mardarul Fuică, Gheorghie Eftimie.

Năneștii, sf. Nicolae.
Iordachi Fuică.

Malurile, cuv. Parascheva.
Efrem Casă mândră.

Călienii, sf. Gheorghie.
Vasilie Chiril, Costandin Chiril, Sava Frunză.

Vulturul, Adormirea.
Matei Munteanul, Ioan Munteanul, Ioan Moisi.

Boțărlăul, sf. Nicolae.
Alexandru Negru.

Suraia, cuv. Parascheva.
Nicolai Zălariul, Ioan Carp, Grigorie Sucală.

Dimaciu, Adormirea.
Dimitrachi Munteanul, Ioan Fuică, Nicolai Untul, Sandul vechil protopopiei.

Ghilieşti, sf. Voevozi.
Ioan Băndariul, Andrei Enache.

Sasul, sf. Voevozi.
Simeon Chiriţă.

Răstoacă, sf. Nicolae.
Iordachi Dănailă.

15. **Ocolul Gărlelor.**

Ireştii de sus, Adormirea.
Hristiian Ciupercă.

Ireştii de gios, sf. Voevozi.
Vasilie Leul, Ioan Leul, Dimitrachi Leul.

Ireştii de sus Măgura, Adormirea.
Stefan Burcă, Vasilie Burcă nevolnic.

Cucueţii de sus Măgură, sf. Trei Ierarhi.
Grigorie Potop, Stefan Rogoz.

Babele, Mutarea sf. Ioan Bogoslovul.
Nicolai Bou roş.

Şărbeştii, sf. Nicolae.
Stefan Tofan, Ioniţă Negrea.

Cucueţii de sus, sf. Voevozi.
Anastasie Paing, Miron Erhan, Toma Lateş.

Clipiceştii, sf. Voevozi.
Ioniţă Ursache, Ioan Mereuţă.

Gură Gărlii, sf. Voevozi.
Ionaşcu Vidraşcu, Filip Lupul.

Vităneştii, sf. Dimitrie.
Andronache Mătăsariul, Gavril Vlasie, Toma Cheptănariul. Teodor Tutoveanul.

Vărvănoaia, sf. Nicolae.
Ştefan Spănul, Ioan Metodi.

Găgeştii, sf. Voevozi.
Dimitrache Tacul.

Codru Sărbilor: sf. Voevozi.
Petru Mardarie, Ioan Iosif.

sf. Nicolae.
Sandul Iosif.

Băleştii la tufe: sf. Voevozi.
Sandu Bodea, Grigorie Bodea, Constandin Harânga, Grigorie Gagea, diacon Sandul Macarie, Vasile Chirtif.

Buna Vestire.
Ioan Rafail, Teodor Chirtif.

Băloteştii, sf. Nicolae.
Costandin Rădvan, Ioan Ţăroiul.

Căpoteştii, cuv. Parascheva
Grigorie Nica.

Ţifeştii, sf. Nicolae.
Ieremiea Dragul, Gheorghie Gagea.

Oleşăştii, Adormirea
Ioan Gagea, Ioan Rafail.

Ivănceştii, sf. Gheorghie.
Gheorghie Nichita, diacon Manuil Cantemir.

Bătineştii de sus, sf. Gheorghie.
Iacov Necula.

Bătineştii de gios, sf. Voevozi.
Vasili Stoianovici.

Igeştii de sus, sf. Apostoli.
Ştefan Fofeică.

Igeştii de gios, Adormirea.
Pătraşcan Moimăscul, Costandin Neştiutul, Nicolai Moimăscul vechil protopopiei.

Bizigheştii, Adormirea.
Ioan Munteanul.

Pomii Străjăscului, sf. Atanasie şi Chiril.
Sava Cherciul.

Faurii, sf. Gheorghie.
Costandin Irescul, Iordachi Irescul.

Precistanul, sf. Gheorghie.
Alexandru Rusovici.

16. **Ocolul Răcăcinului.**

Păncești, sf. Nicolae,
Vasilie protopop, Nicolae Păncescul, Vasilie Munteanu, Ioan Budescul vechil protopopiei.

Gănştenii, sf. Voevozi.
Enachi Buhalanu.

Răcăcinul, sf. Nicolae.
Pascul Bibire.

Parava, sf. Voevozi.
Ioniță Rujan, Gheorghie Miron.

Drăguşănii, sf. Voevozi.
Pavel Pocriş.

Orbenii: sf. Voevozi.
Teodor Damiian, Ioan ficior p. Stefan, Dumitraşcu Meri acre, diacon Andrei Mătăsariul.

sf. Nicolae.
Ieremia Covrig, Teodor.

Scurta: sf. Dimitrie.
Nicolae Serghie, Gavril Albul, Gheorghie Pocriş.

sf. Nicolae.
Ioan Marin, Ioniță Chelea, diacon Sava Marin.

Cucova, Adormirea.
Ioan Tănasii, Teodor Ţatul, Nichifor Patrichie, diacon Grigorie Puşcaşu, Costandin Neghină.

Valea sacă de gios, sf. Voevoezi.
Vasile Hanga, Costandin Hanga, Stefan Anghel, diacon Anton Panaite nevolnic, Ioan Iroftei.

Valea sacă de sus, sf. Voevozi.
Ieremia Hagiul, Eftimie Serghiuță, Ilie, Dimitraşcu Anghel, diacon Teodor Roman, Iordachi Panaite

Conţăştii, sf. Voevozi.
Teodor Mardarie, Costandin Udrea.

Sascutul, sf. Nicolae.
Zahariea Simanul.

Bereştii, sf. Nicolae.
Ioan Cernat, Costandin Mănăilă.

Şăşcanii, sf. Nicolae.
Nicolai, Mihai Danciu.

In Agiudul vechiu: sf. Nicolae.
Costandin Păncescul, Manea Munteanul, Dimitraşcu Mătăsariul nevolnic.

Adormirea
Gheorghie Undrea, Ioan Cernat.

Boşcanii, sf. Nicolae.
Teodor Bălaciu.

Agiudul nou, Adormirea.
Vasilie Drama, Ioan Nămăloşanul, Gheorghie, Ioniţă Olariul.

Burcioaea, sf. Voevozi.
Costandin Topliceanul.

17. **Ocolul Luncii.**

Popenii, sf. Gheorghie

—

Bălca: sf. Voevozi.
Nicolai Susan, Nicolai Vlad, Nicolai Stan, Vasilie Păslariul, Nicolai Popcescul.

Pogorîrea sf. Duh.
Radul Oltatul, Ioan Ghioş, Ioan Roşca, Ioan, Teodor Ţifir nevolnic.

Ghighioaia, sf. Nicolae.
Gheorghie Drug.

Urecheştii, Intrarea în biserică.
Costandin.

Angheleştii, sf. Nicolae.
Vasilie Ursuleţ nevolnic, Vasilie Băzoiu.

Copăceştii, sf Nicolae.
Ioan Drug, Stefan Munteanul, Vasilie Samson.

Boul, sf. Nicolae.
Ioan Bălan, Nicolae Darie.

Păuneştii, cuv. Parascheva.
Costachi Cheiariul, Ioniţă Bureti, Anghel Novac, Ilie Bureti, Eni Lazar, diacon Teodor Novac, diacon Ieremiea Berbeci, Costandin Bontăş vechil protopopiei.

Rugineşti, cuv. Parascheva.
Grigorie, Rotariul, Ioan Gafton, Stefan Pamfilie, Stefan Macoveiu, Vasilie Gafton nevolnic.

Domneştii, Adormirea.
Ioan Catana, Grigorie Catana.

Pufeştii, sf. Nicolae.
Ioan Tălpău, Vasilie.

Pădurenii, Intrarea în biserică.
Marin Butul, Vasilie, Panaite Andronic, Lupul.

Mărăşăştii, Adormirea.
Nica Munteanul, Stefan Bucătariul.

Călimăneştii, Adormirea.
Teodor Mişănă venit din Valahiea.

Cornăţălul, sf. Nicolae.

—

18. **Ocolul Zăbrăuţului.**

Muncelul sf. Voevozi.
Gheorghie, Petru Ardeleanul.

Străoanii de sus, sf. Nicolae.
Vasilie Ursache, Gheorghie Savin, Ioan Graur.

Răpedea, Adormirea.
Toma Clipea, Stefan Bobeică.

Vălenii, Naşterea sf. Ioan.
Postolache Mălăcescul, Costachi Zbărgiog.

Străoanii de gios, sf. Voevozi.
Costandachi Zbărgiog, Ioan Iordachi, diacon Vasilie Chirila.

Crucea de sus: Adormirea.
Ene Mălăcescu, Ioan Matei, Vasilie Miron, diaconul Pavel Poroc.

sf. Voevozi.
Costandin Molozanul, Teodor Iordache.

Târgul Panciului, cuv. Parascheva.
Teodor Badea, Pătrăşcan Cheliş.

Crucea de gios, sf. Voevozi.
Toderaşcu Tătarul, Andrei Izmană.

Satul nou, Naşterea sf. Ioan.
Eftimie Drug, Zamfir Negoiţă nevolnic, diacon Andrei Fortună.

Dumbrava, sf. Nicolae.
Leon Savatie.

Ursoiul, Pogorîrea sf. Duh.
Toma Gălăţan, Grigorie Drug.

Diocheţii, cuv. Parascheva.
Dediul Sandul, Ioan Petru.

Spărieţii, cuv Parascheva.
Spiridon Nica, Gheorghiţă Hărăbor vechil.

Chiţcanii, Naşterea sf Ioan.
Ioniţă Părliciu, Fotachi Pocriş, Ioniţă Pocriş.

Moviliţa, sf Voevozi.
Panteleimon Negoiţă, Ioan Duţă, Ioniţă Ilie.

Mănăstirea, Adormirea
Dimitrie Badiul, Andrei Arvintii, Teodor.

Feteoniştii de gios, sf. Voevozi.
Nicolai Pătrăşcan.

Ciolăneştii, Adormirea.
Dimitrache, Ioan Darie.

Feteoneştii de sus, sf. Nicolae.
Ioan Moimăscul, Lupul Ploşniţă, Paladi Chiperi, Toader Mazire.

IV. ŢĂNUTUL TECUCIULUI.

19. **Ocolul Tîrgului.**

In Tecuciu: Adormirea.
Triandafil protopop, Dimitrie, Gheorghie Teodor, diacon Dobri Crivăţ.

sf. proroc Ilie.
Vasilii Undrea.

sf. Nicolae.
Radul Ghiţu.

sf. Voevozi.
Efrem Nazarie, Ioan Puşcaşul, diaconi: Costandin Patrichii, Ioan Armurachi.

sf. Gheorghie.
Dimitrachi Luca vechil protopopiei, Ursul nevolnic, Daniil nevolnic.

Matca, sf. Nicolae.
Gheorghie Ioan, Teodor Dănăilă, Chiriac ficior păr. Toader

Ocheşăştii, sf. Nicolae.
Ioan Arhip, Ioniţă Ciocărlan, Neagul Bitiri.

Ţigăneştii, Buna Vestire.
Gavril Goea, Costandin Arhip, Miron, Miron nevolnic.

Blăneasa, Adormirea.
Ioan Eftimie.

Odaea, sf. Voevozi.
Petrea Armanul, Teodor Cojocariul, Gheorghie Buzilă.

Ionăşăştii, sf. Voevozi.
Costandin Arhip, Costandin To-

pliceanu, Costandin Leucă, diacon Costandin Leucă.

Cozmeştii, Adormirea.
Lupul Gheorghie, Ioan Leucă, diacon Ioan Leucă.

Furcenii, sf. Nicolae.
Todiraşcu Oriţă, Ioniţă Băltag, Dimitrachi nevolnic.

Slipoteştii, Adormirea.
Costandin.

20. **Ocolul Nicoreştilor.**

Sărbii, sf. Voevozi.
Stefan Ursachi vechil, Vasilii Corban, diacon Ioan Năstasii.

Braniştea, sf. Voevozi.
Stefan Corban.

Vizureştii, sf. Voevozi.
Ioniţă Lupaşcu, Ioan Tiliuţă.

Tecucelul cu apă, sf. Nicolae.
Cozma Lupaşcu, Ioniţă Anton.

Tecucelul sec, sf. Voevozi.
Vasilie Berza, Ioan Tătarul.

Ţăpul de sus, sf. Voevozi.
Ivan Ţuchel, Vasilie Ţuchel, Ioan Ariton.

Ţăpul de gios, sf. Nicolae.
Costandin Micul, Ioan Micul.

Buciumenii, sf. Voevozi.
Vasilie Bălan, Ioan Bălan.

Roşiea, sf. Voevozi.
Constandin Bălan, Gavril Bălan, Andrieş Bălan.

Poiana, sf. Nicolae.
Ioniţă Borş, Miron Borş, Năstăsachi Blăndu, Năstasii Lazar, Teodor carile au fost vechil protopopiei nevolnic.

Fântânile, cuv. Parascheva.
Vasile Răul, Teodor Răzmiriţă.

Coasta Lupii sau Piscul Cortului, Intrarea în biserică.
Teodor Meran.

In târgul Nicoreştilor: Naşterea Precistii.
Efrem Cheful, Gheorghiţă Durbaga.

Adormirea.
Ioan Ozoc, Nicolai Drăgan.

sf. Nicolae.
Teodor Lişcă, Gheorghie Hristea

Cenuşa, Naşterea Precistii.
Ioan Mitrofan.

Dobrineştii, cuv Parascheva.
Hristodor Toma.

Hânţăştii, sf. Gheorghie.
Costandin Iancul, Teodor Iancul, Ioan Chiriţa.

Schitul Buciumenii, sf. Troiţă.
Iane Hangiul.

21. **Ocolul Bârladului.**

Piscul, Adormirea.
Vasilie Muscă, Ioan Tăbăcariul.

Privalul, sf. Voevozi.
Antonie Jalobă.

Fundenii, sf. Dimitrie.
Ioan Oană, Dimitrie nevolnic.

Lungociul, Adormirea
Costandin Chirică.

Gura Bărladului, sf. Nicolae.
Damiian Şmalţ, Sava Grosul.

Şărbăneştii, Adormirea
Gavril Susan, Nicolai Munteanu.

Lieştii, cuv. Parascheva.
Vasilie Boală, Ioan Chiriiac.

Buceştii, sf Voevozi.
Hristea Vicol vechil protopopiei.

Vulturenii, sf. Voevozi,
Mihai Covată.

Blăjării, sf. Gheorghie.
Gheorghie Caloian, Radul Chirică.

Porceştii, Vovedeneia.
Vasilie, Luca Mitrea.

Bozieştii, sf. Voevozi.
Mihai Bulaiu.

Umbrăreştii, Adormirea.
Vasilachi Sandul, Mihai Rusul.

Podolenii, sf. Dimitrie.
Hristiian Cenuşă.

Barcea, sf. Voevozi.
Teodor Andronache.

Movilenii, sf. Voevozi.
Manolachi Gheorghiţă.

Corpaciul, Adormirea.
Gheorghie Corpaciu.

Călmăţuiul sau Brehoaea, sf. Gheorghie.
Nicolae Cioranul.

Drăgăneştii, sf. arhidiacon Ştefan.
Nicolae Micul.

22. **Ocolul Zăletinului.**

Ursa, Invierea sf. Lazăr.
Gavril protopop, Teodor Roşca.

Coluneştii, sf Nicolae.
Antohie Ungurul, Vasilie Bercu.

Putinile, Adormirea.
Crăciun Ciuchi, Isac Gălan.

Burdusacii, sf. Voevozi.
Costandin Spiridon, Miron Spiridon.

Oprişăştii, sf. Apostoli.
Ieremiea Tănasă, Vasilie Groza.

Beneştii, sf. Dimitrie.
Ioan Genes, Stefan Nedelcu.

Crăeştii, sf. Voevozi.
Ioan.

Stănişeştii sf. Voevozi.
Sandul.

Mohorăştii, Adormirea.
Dimitrie Genes, diacon Ioan Genes.

Motoşănii, sf. Voevozi.
Filip Gălan, diacon Ioan Genes.

Glăvăneştii, sf. Nicolae.
Andronachi Buzdugă, Spiridon Docsăneanul, Nicolai Gromnicul, Apostol Ţuchel.

Muncelul sf. Voevozi.
Stefan Pagul, Gheorghie Chibzui, diacon Costandin Isac.

Frumuşălul, sf. Voevozi.
Gavriil Ţuţaneş, Ioan Ţuţaneş, Costandin Pagul nevolnic, Costandin Ţuţaneş.

Sărbii, sf. Nicolae.
Ioniță Liancă, Gheorghie Chibzui.

Bălăneștii, sf. Trei Ierarhi.
Pavel Pană, Ioan Guguian.

Bicheștii sf. Voevozi.
Ioan Țățul.

Bogheștii sf. Nicolae.
Nicolai Boldul.

Giurgioana, Intrarea în biserică.
Ioniță Ivan.

Galbenii, sf. Nicolae.
Nicolai Bahrin.

Năneștii, sf. Voevozi.
Vasilie.

Vlamnicul, Adormirea.
Gheorghie Bahrin proin prot. nevolnic, Grigorie Buruiană nevolnic, Vasilie Rîpă.

Cosițănii, sf. Voevozi.
Lazar, Țuchel, Teodor Băea.

Valea Ră, sf. Voevozi.
Costandin Glod.

Gohorul, Intrarea în biserică.
Stefan, Ioan Onică săn Ivașcu, Ioan Toma.

Nărteștii, Intrarea în biserică.
Teodor Dorăș, la această biserică slujăsc și preoții din ținutul Tutovii.

Călimăneasa, sf. Voevozi.
Andrei Huștiul vechil protopopiei.

23. **Ocolul Berheciului.**

Brăhășeștii, de gios, sf. Voevozi.
Nicolai Dorăș, Gheorghie Răgușă.

Brăhășeștii de sus, Intrarea în biserică.
Ioan Cărjău, Lupul Cărjău.

Buda, sf. Voevozi.
Vasilie Ciocărlan.

Șerbăneștii, sf. Trei Ierarhi.
Apostol Brănză, Ioan Brănză, Hristea Damiian.

Rădăcineștii, Adormirea.
Vasilie Trifan, Ioan Hristea, Nicolai Brînză, Vasilii Hristea, Nicolai Trifan.

Lărgășănii, Adormirea.
Ioan Procopie, Ioan Hristea, Spiridon Varlam, Simeon Țățul.

Țățul, cuv. Parascheva.
Dima Țățul, Vasilie.

Neguleștii, sf. Voevozi.
Manea Munteanul, Vasilie Bărcan.

Șărboaea, sf. Dimitrie.
Ioan Radul, Vasilie Radul.

Căpoteștii, sf. Ioan Bogoslovul.
Miron Dumbravă.

Blaga, sf. Nicolae.
Miron Ciocărlan.

Grădeștii, Adormirea.
Costandin Cernat.

Meleșcanii, Intrarea în biserică.
Teodor Nacul.

Găiceana de gios, sf. Voevozi.
Costandin Pantaler, Lupul Gălan, Ioachim Vrînceanul nevolnic.

Găiceana de sus, Adormirea.
Gheorghie Dobraneș.

Huțul, cuv. Parascheva
Nicolai Huțul.

Țigăneștii, sf. Nicolae.
Ioan Gutunoiu, Grigoraș Brumă, Vasilie Gutunoiu, Gheorghie Bubă.

Bălăneștii, Adormirea.
Stefan Țhitic, diacon Grigorie Neghină.

Calapodeștii, sf. Voevozi.
Nicolai Surul, Teodor Calapod, diacon Nicolai Carciga.

Godineștii, sf. Voevozi.
Lupul Furduiu.

Ghilăveștii, Adormirea.
Vasilie Apariul.

Medelenii, sf. Nicolae.
Diacon Ioan Rotariul.

Bărboasa, Adormirea.
Ioniță Bărcan, Ioachim Gătul nevolnic.

Lazul, sf. Nicolae.
Enachi Țarălungă.

Tomuzeiu, Adormirea.
Dinul Procopie.

Frunteștii, cuv. Parascheva.
Costandin Croitoriul.

Măldăreștii, sf. Nicolae.

—

Oțăleștii, sf. Voevozi.
Lupul Briahnă, diacon Teodor Briahnă.

Oțăleștii dispre răsărit, sf. Voevozi.
Costandin Ungurul.

Mărăștii, sf. Voevozi.
Ioan Faleș.

Obârșiea, sf. Voevozi.
Ilie Mătanie.

Băimacul, Intrarea în biserică.
Ioniță Mătanie vechil.

Răspochii, sf. Nicolae.

—

24. **Ocolul Polucinului.**

Viforânii, sf. Nicolae.
Ioniță Banul nevolnic, diacon Iacov Voican.

Mileștii de sus, sf. Nicolae.
Mateiu Liudi, Ioan Gherasim, Teodor Ciobotariul.

Mileștii de gios, sf. Voevozi.
Pavel Albul.

Năneștii, sf. Troiță.
Gheorghie Roșul, diacon Șărban Roșul.

Petreștii de sus, sf. Voevozi.
Antiohii.

Petreștii de gios, sf. Parascheva.
Vasilie Lungul.

Răcea, sf. Voevozi.
Teodor Florea, Gheorghie.

Gura Răcătăului, Adormirea.
Samuil Stanovici, Nicolai Bontăș nevolnic.

Schitul Diinețul, sf. Voevozi.
Andrei Pănzariul.

Scărișoara, sf. Dimitrie.
Gheorghie Chelmul, Ioan Boul.

Cornii de sus, sf. Nicolae.
Teodor Bostan.

Cornii de gios schit, Intrarea în biserică.
Atanasie Crimul, Ioan Olariul.

Tătărăștii, sf. Nicolae.
Andronachi Iţăscul, Ioan.

Ungurenii, sf. Voevozi.
Miron Darie, Manolachi Obreja.

Giurgenii, sf. Nicolae.
Teodor Crimul, Cozma.

Hurueștii, sf. Voevozi.
Machedon Fănică nevolnic, Iacov Oanţa.

Șăndreștii, cinstita Cruce.
Ioan Cernat, Ioan Grecul, Ioan Dumbravă iconom nevolnic.

Prodaeșul și schit, sf. Gheorghie.
Vasilie Ţăţul, Ioan Cernat.

Homocea, sf. Gheorghie.
Grigorie Lazar, Stefan Ţăţul nevolnic.

Schitul Lespezii, Naşterea Precistei.
Ioan Grecul.

Ploscuţănii, Adormirea.
Alexandru Armanul, Costandin Potop.

Floreștii, sf. Dimitrie.
Costandin Băldin, Costandin Brăncovanul nevolnic.

Șarba, Intrarea în biserică.
Costandin Gălan.

Condrache, sf. Ioan Botezătoriul.

—

V. ŢĂNUTUL COVURLUIULUI.

25. In Galaţi.

Gheorghie Avraam protopop ţănutului.

Sf. Ierarhi.
Ioan Hărtieriul, Stefan ficior păr. Gheorghiţă, Ioan Ropotan.

Sf. Voevozi.
Mihalache Muscă, Nicolai Procopie, Stefan, Costandin Pintileiu.

Sf. prooroc Ilie.
Costandin Dodul, Stanciu Brăileanul, Vasilache Părvul.

Sf. Spiridon.
Ioan Grigorii, Pascal Stratul.

Intrarea în biserică.
Stefan Nicoară nevolnic, Costandin Ghintuială, Ioniţă ficior păr. Stefan, Grigoraș Cociorvă vechil protopopiei.

Mavromolul, Adormirea.
Dimitrachi ficior păr. Iordachi nevolnic.

Vămășănii, sf. Gheorghie.
Atanasie Muscă.

Făleștii, sf. Nicolae.
Costandin Vădineanul.

Sărdariul, sf. Voevozi.
Costandin Rachieriul.

Șărbeștii, sf. Voevozi.
Neacșul Amvrohie, Gheorghie Nicoară.

Maxinenii, sf. Voevozi.
Manolache Păvălache, Ioniță Mateiu, Gheorghie Amvrohii.

Peneu, sf. Voevozi.
Nicolai Șoricariul.

Vadul Ungurului, Nașterea Precistii.

Pavel Azimioară nevolnic, Panaite Panica.

Satul Costii, sf. Voevozi.
Apostol Axinti nevolnic.

26. **Ocolul Prutului.**

Tăluceștii, sf. Voevozi.
Ilie Graur, Ioan Munteanul nevolnic, Costandin.

Șivița, Adormirea.
Nicola Nadă, Stefan Nichita, Dimitrachi Mircea.

Frumușița, cuv. Parascheva.
Stefan ficior păr. Dima.

Tămăoanii, sf. Voevozi.
Grigoraș ficior păr. Ioniță.

Stoicanii, sf. Voevozi.
Ioan Tasii.

Scânteeștii, sf. Voevozi.
Dimitrie Cojocariul.

Folteștii, sf. Voevozi.
Panaite Dinga, Dimitrie Hogaș.

Puțichioaea, sf. Voevozi.
Grigoraș Roșca, Simeon.

Fărțăneștii, sf. Voevozi.
Antohi Ciocu, Ioan Frosin nevolnici, Costandin Moțoc, Costandin, diaconi: Stan Negruț, Costandin Frosin, Costandin zăt păr. Antohii.

Chiraftenii, sf. Voevozi.
Ioan Vartic.

Măstăcanii, sf. Voevozi.
Gheorghie Haine roșii nevolnic.

Brăneștii, sf. Voevozi.
Eftimie Boza.

Păscanii, sf. Voevozi.
Gheorghie Ghinea, Dimitrachi Ghinea.

Oancea, sf. Voevozi.
Nico'ai Gogeniță, Antonie Cărăimanul, Ioan Cociorveiu, Grigorie, Enachi Pălade, Paraschiv Parvana, Nicolai Zapis, Ioan Ușurelu, Vasilie Dediul, Costandin Balmuș, diaconi: Gheorghie Ichim, Mihăilă Brandeș.

Golășăii, Nașterea Precistii.
Grigorie Bălanul, Ioan Vasilache vechil protopopiei.

Umbrărești, sf. Voevozi.
Costandin.

Odaea, sf. Gheorghie.
Vasilie Miron nevolnic.

Roșcanii, Adormirea.
Cozma ficior păr. Costandin nevolnic, Vasilie.

27. **Ocolul Mijlocului.**

Băneasa, sf. Atanasie și Chiril.
Vasilie Mitrofan, Dimitrie Mitrofan, Mihalache ficior păr. Ioan nevolnic.

Ghibârțănii, cuv. Parascheva.
Ioniță Gociul, Alexandru Hristea nevolnic.

Jorăștii, sf. Înpărați.
Ilie Iosif, Gheorghie Ciolacu, Alexandru Velichi, Iordachi proin protopop nevolnic.

Rădeștii, sf. Nicolae.
Costandin Ghencea, Anastasie Ghencea nevolnic.

Bursucanii, sf. Dimitrie.
Nicolai Hristea.

Mănăstirea lui Adam, Duminica tuturor sfinților.
Nicolai ficior păr. Macarie, Ioan, Ilie Hristea, diacon Stefan Taivan.

Diocheții, sf. Gheorghie.
Ioan Ungureanul, Vasilie Mărza, Dimitrachi Porămb nevolnic.

Crăeștii: sf. Gheorghie.
Gheorghie Sava.

sf. Nicolae.
Stan Sava, Alexandru Toma.

Vârlezii: sf. Voevozi.
Alexandru Cărăiman, Stefan Burluc, Ioan Cărăiman.

sfeti Ioan.
Gavril Vărgoliciu, Petru Ovidenie vechil protopopiei.

Bălenii, sf. Voevozi.
Ioan Costacea, Stefan Agapi, Stefan Ursul.

Cuca, sf. Voevozi.
Aldea Vasilachi.

Oasăle, sf. Voevozi.
Mihai Moțoc, Gheorghie Poalelungi, Simeon Mihnea, Sandul Moțoc.

Pechea, Adormirea.
Lupul Țăru, Vasile Afumatul, Radul Bejan.

Cornii, sf. Voevozi.
Gheorghie Huzun, Costandin Paladi, Gheorghie Bradea, Pavel Huzun.

Zmulții: sf. Gheorghie.
Paladi Patrichi, Ilie Tofan, Andrei Butunoiu, Ioan Gafton, Teodor Stângă.

sf. Nicolae.
Dimitrachi Bârlibașa, Stefan Jiglău, Gheorghi Jiglău, Vasilii Jiglău, diacon Ioan Jiglău.

Mândreștii, cuv. Parascheva.
Teodor Jilinga, Timoteu Lungul.

Puțănii: sf. Voevozi.
Ioan Stratul, Stefan Dodul, Costea ficior păr. Costin, Pavel Ariton, Costin ficior păr. Stratu nevolnic, Nicolae Drăguș.

sf. Nicolae.
David Oancă, Andrei, Ioan Marin Costandia Efrem.

sf. Voevozi.
Gheorghie Lungul, Teodor Flutur, Carp Arion, Ioan Drăguș vechil protopopiei, diacon Gheorghie Drăguș.

Naşterea Precistii.
Dimitrachi ficior păr. Ignatii, Luca Melintii, Gheorghii Cărhană, Teodor Efrem.

Cudalbii, cuv. Parascheva.
Teodor ficior păr. Ioan.

Măcişănii, sf. Gheorghie.
Ioan zăt diaconului Ioan Lungu.

Sloboziea Băneasa, sf. Gheorghie.
Dimitrie Ungureanul nevolnic.

Orleştii, sf. Nicolae.
Gheorghie Dudu nevolnic.

28. **Ocolul Horincei.**

Rogojănii, sf. Voevozi.
Ioan Strătulat, Eftimii Onosii, Ioan Grigorii, Teodor Strătulat, Vasilii Dimitraşcu.

Vădenii, sf. Nicolae.
Gavril Plesnicuti, Gheorghii Plesnicuti.

Blăgeştii, cuv. Parascheva.
Stefan Găluşcă, Eni Gavrilaşcu, Ioan Buţa.

Igeştii, cuv. Parascheva.
Dimitrie Dandeş.

Sipenii, sf. Gheorghie.
Gavril Ciobotariul, Costandin Scrianul.

Ţuţcanii: sf. Voevozi.
Costandin Bujoranul, Stefan Cruceanul, Moscul Bujoranul vechil.

sf. Dimitrie.
Alexie ficior păr. Teodor, Dimitrie.

Măluştenii, sf. Nicolae.
Gheorghie ficior păr. Ioan, Costandin.

Lupeştii, Adormirea.
Antohii Oae bătrînă, Vasilie, Lupul Babă.

Mănzăteştii, sf. Nicolae.
Ioan Curcă.

Aldeştii, sf. Dimitrie.
Grigorie Hiliuţă.

Comăneştii, sf. Voevozi.
Lupul Hiler.

Crăsteştii, sf. Nicolae.
Nicolai Vărgolici.

Găneştii, sf. Nicolae.
Nicolai Lăcustă, Gheorghie, diacon Andronachi Zograful.

Valea Lupului, sf. Gheorghie.
Stefan Mănăilă, Ioniţă Hupcea, Anton Horceag, Mănăilă Murgeanul nevolnic.

Ruginenii, sf. Gheorghie.
Grigorie Cociorveiu, Vasilie Obrejă, Eremiea Măltăbariu.

Grăpenii, cuv. Parascheva.
Stefan Crăstăfan.

Slivna, sf. Nicolae.
Gheorghie Nebunelea, diacon Mateiu Tălpău.

Merăea, sf. Nicolae.
Mihai Poalelungi, Marcu Dogariul.

Bereştii, sf. Voevozi.
Ioan Uşurelu, Andrei Alexie proin protopop nevolnic.

Prodăneştii, sf. Voevozi.

Crăstăfan Ioan nevolnic, Vasilie săn păr. Simeon,

Cavadineştii, Adormirea.

Stefan Mănăscurtă, Vasilie, nevolnici.

Chirileştii, sf. Spiridon.

Dimitrie ficior păr. Gheorghie.

VI. ŢĂNUTUL TUTOVEI.

29. **In Bîrlad:**

Ioan protopop ţănutului.

sf. Dimitrie.

Ioan Bostaia, Vasile Brăescul, Manole Brăescul.

sf. prooroc Ilie.

Costandin Conul, Ioan Ivan, Apostol Bejan.

sf. Voevozi.

Vasilii Sărbul, Costandin Bejan.

sf. Gheorghie.

Tudoran, Vasilie Ghinea, Costandin Grosul.

sf. Spiridon.

Mateiu Creţanul, Sava ficior păr. Lupul Munteanul.

sf. Nicolae.

Stefan Degeratul, Vasilie Braşovanul, Ioan Praja vechil protopopiei.

sf. Nicolae.

Panaite Praja.

sf. Trei Ierarhi.

Grigorie Chiteanul.

Adormirea, nevolnici:

Grigorie Angheluţă proin protopop, Gavril Brăescul, Grigoraş Miron, Costandin Croitoriul, diaconi: Dimitrie Buţuruga, Antohii Vărlan.

30. **Ocolul Tutovei.**

Coţmăneştii, sf. Nicolae.

Vasilie.

Măscureii, Adormirea.

Costandin Măstăcanul.

Cîrjăoanii, Adormirea.

Costandin.

Tomeştii, sf. Nicolae.

Manolache Bostaca.

Poliţănii, soborul sf. Ioan Botezător.

Ioniţă Mahul.

Ţifeştii, sf. Nicolae.

Ioan Ungureanul.

Ghergheştii, sf. Voevozi.

Vasilii, Timotei Bercea.

Corodeştii, sf. Nicolae.

Vasilii Bostaca.

Floreştii, sf. Ilie.

Apostol Nicoară.

Stăncăşănii, sf. Nicolae.

Dimitrachi Beldiman.

Ruşii, Adormirea.

Vasilie.

Crăsteştii, sf. Voevozi.

Grigorie.

Făntănelile, soborul sf. Ioan Botezătoriul.

Dimitrachi Bădărău.

Călimăneștii, Adormirea.
Gheorghie Brăescul.

Mărășeștii, cuv. Parascheva.
Anastasie Hurduc.

Avrămeștii, sf. Nicolae.
Grigorie Vasluianul.

Crăsteștii, sf. Nicolae.
Ioan Blănariul.

Miceștii, soborul sf. Ioan Botezătoriul.

—

Strîmba, sf. Nicolae.

—

Rădenii, sf. Voevozi.
Nicolae Boor, Costandin nevolnic, Nicolae Scovancea.

Topeștii, Buna Vestire.
Vasilie Stratul.

Voineștii, cuv. Parascheva.
Vasilie Pruteanul.

Dragomireștii, Intrarea în biserică.
Condrea Munteanul.

Rusănii, sf, Voevozi.
Gheorghie Tăbliță, Dimitrie Tăbliță nevolnic.

Boțeștii, Adormirea.
Stefan Stegariul, Ioan Simeon.

31. **Ocolul Racovei.**

Laza, sf. Gheorghie.
Costandin Dimitrie, Gheorghie Burcă, Grigorie Ionașcu.

Coșăștii, cuv. Parascheva.
Ioan Machedon.

Hușănii, sf. Nicolae.
Vasilie.

In Hușăni șade și slujăște la biserica schitului Golgota ci are hramul însămnat.

Cursăștii, sf. Voevozi.
Timoteiu Ardarii.

Rădiul, Adormirea.

—

Pungeștii, sf. prooroc Ilie.
Gheorghie Enachi.

Dumbrăvenii, soborul sf. Ioan Botezătoriul.
Grigoraș Hurduin.

Gîrcenii, sf. Nicolae.
Gavril Nicodim, Costandin Șoroagă.

Fundul Racovei, sf. Nicolae.

—

32. **Ocolul Similii.**

Perienii, sf. Voevozi.
Gheorghie Moisi.

Susănii, Adormirea.
Ursachii Donosii.

Ghicanii, sf. Nicolae.
Eftimie Tiliman.

Băcanii, sf. Nicolae.
Vasilii Rusul.

Ibăneștii, sf. Nicolae.
Costandin Pletea, Ioan.

Mănzații, Tăerea capului sf. Ioan Botezătoriul.
Răducanu Crețu.

Buda, sf. Nicolae.
Costandin Delciul, Procopie nevolnic.

Bogdana, sf. Nicolae.
Antiohie, Stefan.

Tunsăștii, sf. Voevozi.
Manolachi Burghelea, Macarie.

Bogdăniţa, Strateniea.
Nicolai Miron, Stefan.

Onțăștii, sf. Gheorghie.
Ioan Dadiș.

Puntișănii, cuv. Parascheva.
Anastasie Giușcă.

Folteștii, Adormirea.
Ioan.

Bogdăneștii, sf. Nicolae
Mihai Mihordea, Mihalache Pahomii nevolnic, Ioan, Teodor Meniţa.

Corlăteștii noi, Naşterea Precistii

—

Corlăteștii vechi, sf. Voevozi
Panaite Cucul.

Chiţcanii, Adormirea
Gheorghe Ciomaga, Costandin, Mihail nevolnic, Vasile, Ioan Pleș.

Costeștii: sf. Gheorghie.
Vasilie Ostahi, Costandin Ostahi.

Pogorîrea sf. Duh.
Stefan Părciul, Porfirie nevolnic.

Delenii, sf. Nicolae.
Chirila Burghelea, Nicolai Burghelea nevolnic, Vasilie Focșa.

Cernaţii, sf. Trei Ierarhi.
Dimitrie Anton.

33. **Ocolul Pereschivului.**

Măgiurcanii, Adormirea.
Costandin Botezatul.

Ciocanii, Adormirea.
Mihai ficior păr. Ioniţă.

Coroeștii, Adormirea.
Ioniţă Pascal. Dimitrie.

Chilienii, Adormirea.
Teodor Negrea, Ioan ficior acestuia

Schitul Fatăciunii, Adormirea.
Teodor Mucenica.

Mândreștii, sf. Voevozi.

—

Chetrenii, sf. Nicolae
Teodor Gălan, Costandin Gălan.

Poiana, sf. Trei Ierarhi.
acum să face.
Gheorghie Boghiul, Dimitrie, Nicolai Obreja.

Căbeștii, Intrarea în Biserică.
Gheorghe Căsuţă, Costandin Grumeza.

Plopul, sf. Nicolae.
Ioan Banea.

Tăbăceștii, sf. Nicolae.
Simeon Genes.

Băloșeștii, sf. Voevozi.
Petru Chiciga, Filip.

Prisăcanii, sf. Voivozi.

—

Pogăneștii, sf. Nicolae.
Constandin Borș.

Lieștii: Adormirea.
Vasile Chirila, Costandin Hăncul.

sf. Nicolae.
Anastasie Borza, Ioan.

Priponeştii: sf. Voevozi.
Vasile Calalbu, Ilie, Ioniţă Miron.

Buna Vestire.
Grigoraş Găful, Gheorghie Găful, Teodor Găful nevolnic.

Ireasca, sf. Nicolae.
Lupul Făică, Grigorie Novac.

Nărteşti, Intrarea în biserică.
Vasile Cucoş, Teodor Coadă, Gheorghii Doroş.
Această biserică mai este scrisă şi între bisericile ţănutului Tecuci, pentrucă este în marginea ţănuturilor şi preoţi slujitori sănt dela amăndoao părţile.

Negrileşti, sf. Nicolae.
Vasilachi Coloian, Manolachi Păslariul, Carp Danul.

Tălpiţii, sf. Voevozi.
Manolachi Marin, Costin Doniga.

Ghidigenii, sf. Dimitrie.
Alexandru Zlateş.

Gorăştii, sf. Apostoli.
Savin, Vasile Borş.

34. **Ocolul Corodului.**

Corodul: Adormirea.
Stefan, Lazar.

sf. Voevozi.
Atanasie Taşcă, Costandachi, Stoica Doroş, Elefterie Doroş, Vasilie Taşcă.

Cuv. Parascheva.
Ioan Apronog, Vasilie Cărăuşul, Vasilie Cărăuşul.

Blănzii, Adormirea.
Paraschiv Hotnogul, Stefan Cărăuşul.

Coropceştii, Adormirea.
Chiricuţă.

Brătuleştii, Adormirea.
—

Cărlomăneştii, Adormirea.
Teodor Veveriţă, Ioan Macovei, Gavril Chicoş, acesta este slujitor şi la schitul Cărlomăneşti sf. Nicolai.

Certăştii, Adormirea.
Teodor Bejan, Vasile Pohrib.

Cotoroaea, sf. Voevozi.
Gheorghe Negruş, diacon Nistor

Schitul Rusul, Intrarea în biserică.
Lupul Rusul.

Căueştii: sf. Impăraţi.
Costin Porfirie, Stefan, Vasilachi Musteaţă.

Adormirea.
Costandin Ivan.

Pochiidiei, Adormirea.
Costin Bercea.

Sălcenii, Adormirea.
Costin Bercea, Ioniţă Ciocărlan.

Vizurenii, sf. Nicolae.
Grigorie Negruţ.

Ciortolomul, Adormirea.
Toderaşcu Bodea.

Ciureştii, sf. Voevozi.
Ghenadie Costea, Ioan Costea.

Băloşăştii, sf. Nicolae.
Ioan Băgu.

Pupezănii, Intrarea în biserică.
Costandin Orbul, diacon Toma Căpățână.

Bălăbăneștii: sf. Nicolae.
Stefan Bratul, Petru Tașcă.

sf. Voevozi.
Costin Bălăban, Ioniță Blănariul.

Lunteștii, soborul sf. Ioan Botez.
Ioniță Băgul.

Docanii, sf. Nicolae.
Costandin Oruna, Costandachi Rusul, Efrem Samuil, Zahariea Buțurcă.

Brădeștii, sf. Parascheva.
Teodor.

Vindereii, sf. Voevozi.
Vasile Stratul, Lupul Poale lungi, Teodor Bumbariul.

Valea Lungă, sf. Voevozi.
Grigorie Rogojănă.

Obârșănii, sf. Nicolae
Sandul Crăiță, Vasilie.

Grăjdenii, sf. Gheorghie.
Costandin Lazor.

Fruntișănii, sf. Voevozi.
Iordachi.

Popenii, sf. Gheorghie.
David Munteanul, Sandul Munteanul.

Sloboziea, sf. Gheorghie.
Mihail Silvestru, Gheorghie Băgul.

Dealul Mare, sf. Gheorghie.
Mihalachi Brăescul.

VII. ȚĂNUTUL VASLUIULUI.

35. **Ocolul Mijlocului.**

In târgul Vasluiului, Tăerea capului sf. Ioan Botezătoriul.
Andrei protopop.
Vasilie Fulger, Gheorghie Botezatul, Nicolai Mihailea, Gheorghie proin protopop, nevolnici.

Focșanca, sf. Nicolae.
Andrei Rusul.

Scânteia, sf. Voevozi.
Nicolai Bobul, Dimitrie Bobul, Vasilie Postolache.

Dracsănii, sf. Nicolae.
Panaite Negru.

Mirceștii, sf. Nicolae.
Andrei Tănjală, Alexandru, Vasile Donțu.

Cărleștii, sf. Nicolae.
—

Rădiul, sf. Impărați.
—

Șurineștii, sf. Nicolae.
Costandin ficior diaconului Toader, Nicolai Căldare.

Ghergheleu, sf. Voevozi.
—

Dăneștii, sf. Nicolae.
Grigorie Dodul.

Ciorăța, sf. Nicolae
—

Potropeștii, sf. Nicolae
Ioan Chelariul

Sîrboteștii, sf. Nicolae
Vasilie Boraga, Teodor Bănduc.

Bățoaea, sf. Nicolae.
—

Bereasa, sf. Voevozi.
Gheorghie Frangoli, Costandin Dodul, Nicolai Păslariul.

Tufeştii, sf. Voevozi.
Costandin Mitrofan.

Tătărănii, Adormirea.
Eni Tăbuşca, Ioniţă Tăbuşcă, diacon Dimitrie Baciul, diacon Lazăr Baciul.

Fereştii, Adormirea.
Gavril Cotoavă, Simeon Corduneanul.

Valea Ră (fără biserică).
Ioan ficior păr. Nicolai.

Unceştii, Adormirea.
Daniil Baciul, Simeon Baciul.

Zăpodenii, sf. Niculae.
Ioan Mocanul, Nicolai Ciopată, Enachi Stratul, Gavril Ciopată vechil, Cozma mocanul nevolnic.

Portarii, sf. Gheorghie.
Toma Chelariul.

La Brodoc (acum să face biserică)
Antonie Corduneanul

Codăeştii, sf. Haralampie
Sampson Fălcieanul

Moara Grecilor (fără biserică)
Costandin Huţul.

36. **Ocolul Crasnei.**

M-rea Dobrovăţul, Pogorîrea sf. Duh.
Grigorie Nestor.

Poenile, sf. Nicolae.
Lupaşcu Blăniţă.

Pocreaca sf. Nicolae.
Ioan Tăbuciu, Vasilie ficior păr Eni, Eni Bogdaprosti nevolnic.

Coropcenii, Tăerea capului sf. Ioan Botezătoriul.
Nicolai Dodan.

Trestiiana, Tăerea capului sf. Ioan Botezătoriul.
Vasilie Bogdaprosti.

Pribeştii, sf. Nicolae.
Grigorie Buga, Ioan Groapă, Stavarachi Buga.

Ciorteştii, sobor. sf. Ioan Botezăt.
—

Sărbeştii, Adormirea.
Andrei Mihalachi.

Chirceştii (biserică este, dar nesfinţită şi fără hram).
Ioan Zboiul.

Porcişănii, sf. Nicolae.
Ioan Tudor.

Boţăştii, sf. Voevozi.
Ioan Corduneanul, Petru Bosioc.

Gugeştii, sf. Voevozi.
Dionisie Bodescul.

Bodescul: sf. Nicolae.
Iordachi Macarie, Mardarie, Artemie Struţul.

sf. Voevozi.
Costandin Căpracea, Ioan ficior lui Iordachi Popa.

Lieştii schit, Adormirea.
Savin Grosul, Eftimie Albul.

Bălţaţii, sf. Nicolae.
Pavel Huhulea, Vasilie Geantă.

Bouşorii, sf. Nicolae.
Iancul Zgarbură, Gheorghie Nechita vechil protopopiei.

Soleştii, sf. Gheorghie.
Mardarie Postolache, Ioan Berescul.

Beneştii, sf. Nicolae.
Lupul Limbiriu.

Tănacul, sf. Voevozi.
Sava Cărare.

Burgheleştii, sf. Nicolae.
Ioan ficior diaconului Tănasii.

Muntenii de sus, sf. Trei Ierarhi.
Radul Tăbuşcă, Iacov Cojocariul.

Băhnarii, Adormirea.
Vasilie Berescul, Teodor Groapă.

Mănjăştii, sf. Nicolae.
Teodor Strechi, Vasile Coşăriu.

Muntenii de gios, sf. Trei Ierarhi.
Gheorghie Machedon, Stefan Pruteanul.

Micleştii, sf. Nicolae.

—

Popeştii, Tăerea capului sf. Ioan Botezătoriul.
Nicolai Mortul.

Dobărcenii (fără biserică)
Diacon Ioan Prepeliţă.

Negreştii, sf. Voevozi.
Stefan protopop, Nicolai Ciopată

Glodenii, Adormirea.
Nicolai Mărgineanul, Stefan Bulbuc.

Vultureştii, sf. Nicolae.
Ioan Mărgineanul, Timoteiu, diacon Alexandru Popa.

Căzăneştii, sf. Nicolae.
Ioan Perjul, Ioniţă Orbul.

Tatomireştii, Adormirea.
Teodor Draxineanul, Andronachi Scânteianul.

Şchiea, sf. Gheorghie.
Stefan Rusul, Petru Popovici, Ioniţă Popovici, Ioan Mancea.

Frenciucii, sf. Troiţă.
Chiriac Dumitru, Ioan Popa nevolnic.

Ipati, sf. Nicolae.
Mihai Munteanul.

Borăştii, sf. Voevozi.
Vasilie Ţarălungă, Ioan Lipşă.

Drăgeştii, sf. Gheorghie.
Andrei Petrişor.

Grieştii, sf. Impăraţi.
Procopie Roşul, Lupul Căliman

Căscoeştii, Adormirea.
Teodor ficior păr. Apostol.

Todireştii, Adormirea.
Teodor Tăutul.

Coticul, sf. Voivozi.
Grigorie Tăutul.

Jigorănii, Adormirea.
Costandin Turculeţ.

Găurenii, Adormirea.
Lupul Păncescul.

Soholeţul, sf. Voevozi.
Ioniţă Lazăr, Nicolai Iorga proin protopop nevolnic.

Tansa, sf. Nicolae.
Diacon Miron Mantale, Ilie Hăndrescul vechil protopopiei, Nechita Căprace, diacon Ioniță Costin nevolnic.

Băloșăștii, Nașterea sf. Ioan Botezătorul.
Vasilie Grigorici, Stefan Tăpălăgeanul.

Vovreeștii: sf. Voevozi.
Gavriil Ilie, Vasilie Ursachi, Trohin Ilie.

Adormirea.
Simeon Ciurea

Poenarii, sf. Voevozi.
Costandin Popovici,

Sofrăceștii, sf. Voevozi.

—

Crăeștii, cuv. Parascheva.
Lupul Grigorovici, Simeon Oatul, diacon Ioniță Crăescul.

Băbușa, sf. Voevozi.
Efrem Iorga, Ioniță Nițul Stefan Nițul.

Țibăneștii Buhlii, sf. Nicolae.
Teodor Bușu.

Dumeștii, sf. Inpărați.
Ioan Petrachi, Mihai Rusul, diacon Pandeleimon Tăutul.

Țibăneștii Mucului, sf. Dimitrie.
Eftimie Mărgineanul.

Bozienii, sf. Nicolae.
Nicolai Zograful.

Cucii, sf. Ioan Bogoslovul.
Ioan Susan.

Schitul Parpanița, Adormirea.
Ioan Popa.

Pănceștii, sf. Nicolae.

Drăgușănii, sf. Gheorghie.
Grigorie.

37. **Ocolul Stemnicului.**

Oșăștii, sf. Voevozi.
Dimitrie ficior păr. Toma, diacon Gheorghie Petrișor.

Cozmeștii, sf. Nicolae.
Panaite Istratii, Teodor, diacon Alexandru ficior păr. Gheorghie, diacon Costin al acestuiaș.

Buhăeștii, Adormirea.
Gheorghe Mărgineanul, Simeon.

Bărzăștii, sf. Dimitrie.
Sava Pancovici, Ioan Tilii vechil protopopiei.

Călugărenii (fără biserică)
Nicolai Cehan.

Mănăstirea Făstăcii, sf. Nicolae.
Pascal Bălteanul.

Băltenii, sf. Nicolae.
Nestor Vasiliță, Ioan ficior păr. Grigorie, Ioniță Enachi.

Albeștii, sf. Voevozi.
Zahariea vechil din eparhia Mitropoliei, diacon Simeon Suflet.

Zizinca, sf. Nicolae.
Vasilii ficior păr. Gheorghie, diacon Grigoraș Buhuș.

Lipovățul, sf. Gheorghie.
Stefan Lefter.

Băleștii, Adormirea.

—

Deleștii, sf. Nicolae.
Vasilii ficior păr. Ioan.

Adunarea.

Preoţi	Diaconi	Biserici			
96	10	60	în	ţinutul	Romanului
210	23	117	„	„	Bacăului
364	17	177	„	„	Putnii
234	14	130	„	„	Tecuciului
191	10	80	„	„	Covurluiului
195	4	117	„	„	Tutovei
145	13	89	„	„	Vasluiului
1435	91	770			

Adecă una mie patru sute treizăci şi cinci preoţi, noaăzăci şi unul diaconi şi şapte sute şapte zăci biserici să află în eparhiea aceasta, afară de o biserică, care s-au scris şi între bisericile ţinutului Tecuciului şi între ale ţinutului Tutovei, după trebuinţa care au fost pentru arătarea preoţilor slujitori, fiind dintramîndoao ţinuturile, şi afară de mănăstirile şi schiturile care s-au cuprins între biserici, trebuind a să arăta preoţii cari sînt slujitori. lar scrierea mănăstirilor şi a schiturilor şi a părinţilor şi a maicilor din fieştecare să cuprinde în deosăbit izvod.

Gherasim episcop Romanului

lar pe o filă aparte sunt şi aceste însemnări:

1 Proin prot. Vasili
2 proin prot. Nicolai ţănut. Neamţ
3 proin prot. Andrei ţănut. Sucevei
4 proin prot. Atanasii Herţa
5 proin prot. loan la Hotin
6 Nichifor tij
7 Darie la Botoşani
8 Nicolai tij
9 Costandin la Hîrlău
10 loan Cîrligătura
11 loan tij
12 Vasilache în laş

Const. N. Tomescu

DOCUMENTE BASARABENE DIN SECOLUL AL XVIII-lea.[1]

de **L. T. Boga.**

XXVIII.

Iaşi 1741 martie 18. *Grigorie Ghica voevod întăreşte împărţeala făcută între Aniţa Băraru şi Gheorghie, fiul lui Iordache vistier.*

Io Grigorie Ghica voevod cu mila lui Dumnezeu domn ţării Moldovei[2]. Facem ştire tuturor cui sa cade a ştie. Precum au venit înainte domnii meale şi a tot sfatul nostru Aniţa fata Lupului vist, pe care o ţine Ion Bărariul căpit. şi cu mare jalobă au jăluit zicând, preacum ei 4 fraţi au fost la părinţii lor, anume o soră giupăneasa lui Enache vist. şi 2 fraţi anume Iordache căpit. şi Filipoţchie. Şi încă trăind toţi fraţi s'au împărţit cu moşiile părinteşti. Şi murind fratele lor Filipoţchie holteiu, fără diiată, au pus mână pe toate moşiile sale fratele lor Iordache căp. Şi mai pe urmă murind şi Iordache iarăş holteiu, au orânduit el toate moşiile şi partea sa şi a lui Filipoţchie să rămâe nepoţilor săi, feciorii lui Enache vist, ne făcându nice o parte surori sa Aniţii, şi deci moşiile cele mai de frunte din parte lui Filipoţchie, fiind o pivniţă de piatră cu dughiană pe pivniţă şi cu [3] şi alte locuri de trii dughene de aice din Iaş den Cizmărie aceste li au fostu datu Iordache danie nepotului său Lupului, feciorul lui Enache vist. şi acel Lupul feciorul lui Enache hainindu-să de cătră puternica înpărăţie şi de cătră, noi, ducându-să cu Moscalii, şi moşiile acelor haini pe obiceiul ţării luându-să în sama domnească, datam domnie mea ace pivniţă cu toate dugheniile miluire răposatului Toader Costache spat. Ce acum dară Aniţa fata Lupului vist, cerând dreptate ca să aibă şi ea parte de moşiile ce au fostu parte fratelui lor lui Filipoţchie, socotit am domnie mea cu tot sfatul nostru, că şi cu pravilă şi cu toată dreptate să cade să aibă parte toţi fraţii den parte lui Filipoţchie. Şi pentru aciasta domnie mea au orânduit pre al nostru credincios şi cinstit boeriu dumnealui Sandul Sturzea vel log. ca să chieme faţă şi pe Gceorghie feciorul lui Enache vist. ce se află aice în

1. Vezi Nr. 4 din Oct.–Dec. 1930.
2. Text slav scris cu cerneală roşie în original.
3. Loc rupt în original.

ţară, şi cu hotărâta giudecata noastră să arăte dreptate ce are şi mătuşi sa Aniţa, ca să ia şi ia a trie parte den moşiile lui Filipoţchie, de vreame că pe trii fraţi au rămas înpărţitori pe acele moşii giupănească lui Enache şi aciastă pomenită mai sus Aniţa şi Iordache căp. carele au murit cu diiată şi parte lui de moşie au rămas la ficiorii lui Enache vist. şi să-l întrebe pe feciorul lui Enache vist ce are el a mai răspunde, şi să cerce şi moşiile lui Filtpoţchie ce sint şi rămănând a să înpărţi acele moşii pe giudecată să li să şi înpartă pe trii părţi, puind pivniţa cu dughenile mai sus arătate ce au fostu a lui Filipoţchie la parte ficiorilor lui Enache vist. pierzind-o ei cu faptele lor. Deci chiemând dumnialui vel logofătu pe Gheorghie feciorul lui Enache vist. şi arătându-i giudecata el întâi au arătat pricină că aciastă giudecată s'au căutat mai înainte şi iaste carte de rămas pe mătuşe sa Aniţa să nu să amestice la nimică, carea carte căutându-să, s'au aflat scriind că ace giudecată s'au încheiat pentru rămăşiţele den parte lui Iordache că au fostu cerut Aniţa să aibă triabă şi întracele, şi giudecata nu iau dat, iară den parte lui Filipoţchie nu sau pomenit la ace giudecată. Şi rămăind după dreptate ca să-i dea parte Aniţii den parte lui Filipoţchie, iară Gheorghie feciorul lui Enache au răspunsu şi altă pricină întraltu chip, zicând că au rămas cătăva pojăjie de a lui Filipoţchie la mâna mătuşi sa Aniţii. La carea pricină Bănariul au răspunsu că fămeia sa Aniţa nici unile de acele n'au luat, i s'au zis lui Gheorghie să arăte el dovadă pe aciastă pricină ce au pus şi pe ce va dovedi c'au luat mătuşi sa Aniţa den rămăşiţa lui Filipoţchie să să ţie în samă la parte ce are să ia. Şi feciorul lui Enache vist. nici un fel de dovadă n'au arătat, zicând că nu poate dovedi. Şi ne aflându-să nici o dovadă la pricinile lui i s'au dat voe lui Gheorghie săn [1]. Enache să facă carte de blăstăm asupra mătuşi sa Aniţii, şi ea de va şti că au luat ceva la dânsa de a frăţine său lui Filipoţchie va mărturisi. Iar acum pe moşiile ce s'au arătat că sintu în parte lui Filipoţchie li-au împărţit dumnealui vel logof. în trii părţi pe giudecata ce s'au hotărât, care moşie anume le arătăm şi iarăş pe sama lor ce au dat ca de ce venit ar fi li s'au pus şi preţul acestor moşii, ca să să poată cumpăni la părţile ce s'ar face, afară de pivniţa ce de piatră şi cu dughenile care s'au preţuit cu vornici de poartă, fiind aice la laş, carie pivniţă s'au pus

1. Fiul.

preț 320 de lei și 40 de lei parte de moșie den Moinești cu redi și cu pomeț și parte de sus și ce de gios carea iaste la ținutul Iașului și 40 de lei parte den Trefești despre Prut ce sa aleage, și 30 de lei parte den Zabaloteani depe Prut iarăș ce i-a aleage și 33 de lei a trie parte den Cozmeni cu bălți de parte peste Prut, și 20 de lei parte den Tarce, carea zisără să fie a opta parte, și 20 de lei parte den Mirceni ce sa aleage de peste Prut, care aceste moșii sintu toate la ținutul Eșului, și 20 de lei parte din Cărbana la Cărligătură și 20 de lei parte den Glodeni dela ținutul Vasluiului, care prețul acestor moșii depe afară mai sus arătate au coprinsu 180 de lei și socotindu-să și prețul pivniții 320 lei fac peste tot 540 de lei și în trii părți să vine pe parte căte 180 lei. Deci pivnița cu dughenele dându-să în parte feciorilor lui Enache și aceste părți de moșie 20 lei parte den Glodeni și 20 lei parte den Cărbana cuprind 360 lei pe două părți la feciorii lui Enache. Și au rămas la Bănariul aceste părți de Moimeștii de sus și de gios și parte de Tufești și parte de Cozmeani și den Zabaloteani și den Mirceni și den Tarce cu prețul lor, care cuprinde 180 lei pe a trie parte. Deci dară precum s'au împărțit așea să aibă a urma și cu stăpânire, iar unul în părte altul să nu să amestice, însă scrisori, zapisă sau vre-o împărțală pe aceste moșii nu ni-au arătat, zicând că scrisorile și acestor moșii și a altora fiind toate la mâna lui Iordache căpitanul și el murindu în țara românească s'au răsărit scrisorile numai pe gura lor după cum ni au arătat că sintu la știința lor și au stăpânit Lupul vist. li s'au făcut împărțala aciasta ce mai sus arătăm. Și pentru aciasta două de s-a întâmpla vreodată să răspundă cineva că i s'ar fi făcut vreo înpreunare să să asculte și să i să caute giudecata· Și nime altul să nu să amestice.

(L. P.) In Iași anul 7249 mart 18 [1].

Sandul Sturza vel logofăt Proci vt. logof.

(Original hărtie, pecetia chinor roșu aplicată)

XXIX

1742 **ianuarie 15.** *Constadin Neculai Mavrocordat voevod împuternicește pe Teoder Carp medelnicer a și căuta și aduce acasă pe țiganii săi fugiți.*

Io Constandin Neculae voevodul cu mila iui Dumnezeu domn țării Moldovei.[2] Dat-am carte domnii meale boiariului nostru Toade

1. Text slav în original.
2. Text slav în original.

Carp medelnicer şi pe cine va trimite să fie volnic a căuta şi a cerea şi ori unde ar afla ţâgani ai dumisale ce are depe sacri dumsale, ori în ţiganii domneşti, ori boereşti, ori mânăstireşti să aibă a-i lua cu tot ce ar avea ei, să-i ducă la casa dumisale, însă cu ştirea ispravnicului de ţinut să-i ia. Iar cine ar avea a răspunde să vie să stea de faţă şi nimeni să nu stea în potriva cărţii gospod. Aciasta poruncim

(L. P.) Anul 7251 Ghenar 15

Proci vel pitar

(Original hârtie, pecetie mică chinovar roşu aplicată)

XXX

Iaşi 1746 iunie 18. *Ioaa Neculae Mavrocordat voevod porunceşte lui Gavril Bârgan şi alţi razeşi din Bradeni ca să înfăţişeze la devan spre a se judeca cu Lupul Năstase stolnicul.*

Io Ioan Nicolae voevod cu mila lui Dumnezeu domn, ţării Moldovei.[1] Scriem domniea mea la ficiorii lui Apostol Bârgan nepoţi lui Arpintie, ce sînteţi razeaşi la Bradeni ot ţinutul Iaşilor şi la Gavril cu fraţii săi, ficiori lui Vârlan şi la ficiorii lui Hârjău Toader Sobava, şi la Bunescul din Măgară, ce zisără nepoţii lui Arpintie că şi voi sinteţi razeşi în Brădeani, şi la alţii cine s-or mai răspunde că sint razeşi în Bradeni Vă facem ştire tuturor, dacă veţi vede carte domnii meale, iară voi să vă sculaţi cu toţii şi să veniţi aice cu zapise şi alte scrisori cine ce va avea, ca să staţi de faţă să să ia sama cine cată parte şi din care bătrân din Brădeni. Că ce ne spuse dumnalui stolnicul Lupul Năstase, că acolo în Brădeni are şi dumnalui giumătate de sat parte de sus de pe niamul dumisale şi cu alţi razeşi ai dumisale. Şi iată că vă punem soroc până la 26 de zile ale aceşti luni a lui iunie, care să plinescu mercuri înainte Simpetrului, negreşit să vă aflaţi aice ca să răspundeţi, că carele nu să va afla la soroc, să ştie că pe urmă nu i sa mai asculta cele ce vre să răspundă. Aciasta vă poruncim.

(L. P) In Iaşi anul 7254 iuni 18

(Original hârtie, pecetie mare rotundă, chinovar roşu).

---

1. Text slav în original

Dări de seamă.

de **Const. N. Tomescu.**

Sandu Manoliu, *Icoana unei şcoli dintr-un colţ de ţară românesc*, Năsăud, 1930 în 616 pag.

E un bogat anuar pe 1929 al şcolii normale din Năsăud, „în care se vede aevea—odată cu icoana trecutului - cum s-a înfiripat şi ridicat o şcoală prin însăşi iubirea şi munca solidară şi neîncetată, zi de zi, în acest străvechiu colţ de ţară romînesc depe malul Someşului", cum lămureşte neobositul şi mult însufleţitul ei autor, azi trecut întru cele odihnitoare, în lumea drepţilor.

In partea istorică sunt cîteva bune referinţi despre: Năsăudul şi viaţa lui, din vremuri bătrîne, de prin sec. XIII, un trecut romînesc, foarte pronunţat sub Ştefan cel mare şi Petru Rareş, cînd cele două cetăţi, Ciceiul şi Cetatea de Baltă, ceva mai depărtate, intrau sub sceptrul moldovean. Pe acolo sunt şi biserici străvechi. Voinici de aici au intrat catane într-un regiment grăniceresc, ce dură pînă la 1851. Acelaş profesor adaugă ştiri despre preparandie, Vasile Petri, despre noua şcoală normală şi o bogată înfăţişare a celui ce a fost o personalitate pedagogică Solomon Haliţă.

Urmează alte pagini de istorie, unele destul de bune, apoi partea culturală şi cea şcolară.

E un mănunchi însufleţit de gînduri, vrednice de a fi citite.

* * *

C. Bobulescu, *Afurisania patriarhiei de Constantinopol asupra casei Roznovanului din Iaşi*, extras din „Inchinare lui N. Iorga cu prilejul împlinirii vîrstei de 60 de ani".

E cazul din secolul trecut. Prietenul lui Mihalache vodă Sturza, vistiernicul Nicolae Roznovanu întăi nelegiuit şi apoi cununat trăieşte cu Maria Sturza, născută Ghica, care-i era totodată şi cumnată şi nepoată. Veniamin cere patriarhiei canonica carte de

blestem, care-i vine şi se citeşte în public, în biserici, ca o „cu venită sobornicească osîndă, atît pentru a lor deşteptare, cît şi spre pilda altora", „nimine să nu-i introducă în biserică şi cu aghiasmă să nu-i stropească, nici să-i temîie şi anaforă să nu li să deie „şi masă cu dînşii să nu aibă, nici să-i întîmpine pre dînşii". Cucoana Maria personal a cerşit zădarnic dezlegare dela Constantinopol; de necaz trecu la protestantism şi pastorul îi desfăcu şi căsătoria cu Costache Sturza. Apoi au păşit în Bucovina unde s-au cununat ortodox, cu falşa mărturie a agăi Hurmuzache, că „nu au nici un fel de înrudire şi nici vreo altă pricină împiedicătoare" Mitropolitii Moldovei Meletie şi Sofronie însă le uşură situaţia, călcînd pravilele, fapt ce ridică nemulţămirea patriarhiei. Sofronie, şi pentru această pricină, că a slăbit „legăturile familiei" şi zdruncinase „bazele societăţii", este detronat şi dat în exil la Slatina în 1860.

In paraclis deşi închis de Veniamin, s au cootinuat totuş slujbele prin monahul Gavriil, care a şi botezat doi gemeni, rezultaţi din această împreunare nelegiuită.

Păcatele părinţilor au căzut şi peste numele şi liniştea urmaşilor după aproape trei decenii, ca fiind „fruct al nelegiuirei şi al desfrînării", „fruct incestruos".

* * *

Em. Panaitescu, *Prin satele Romînilor din Istria*, Cluj 1931, este o scurtă descriere a călătoriei sale din 1929, cu un rezumat în l. italiană. Cîteva expresii istriene: „Să veriţi Dumirecă", „bire aţi verit", „sunt betîră" bătrînă, „mulerea vosta verit cu voi?", „vreţi vir ?" vin, „bura zi" ş. a.

Locuitorii de pe acolo, ca din Jeiăni, sunt într-o decadenţă economică, populaţia nu sporeşte, n-au şcoală, oprimaţi de Croaţi, totuşi rezistă; păstrează un port naţional, deosebit de al slavilor, n-au nici preot, deşi toţi doresc „un preot al liberării şi alinării sufletelor" şi pe alocuri se duc la slujbele preotului croat, aşa de străin de năzuinţele lor. In total au mai rămas cam 3000 de Istro-romîni într o regiune cu peste 100.000 slavi şi toţi atîţia italieni. Incă din 1857 ei tot întreabă „Cînd va veri prevtu neca spure predica în limba nostre?"

Avem datorii faţă de ei. Să mijlocim a fi împlinite.

TABLA DE MATERIE.

Pag.

1. **Visarion,** episcop, Insemnări de nume, date şi corespondenţe răzleţe, de folosit pentru monografiile monăstirilor din episcopia Hotinului 145
2. **T. G. Bulat**, O danie domnească urmată de o insurecţie ţărănească, în munţii Sucevii, şi o jurisprudenţă a Divanului Moldovei din 1810 149
3. **Const. N. Tomescu,** Ştiri catagrafice din Biserica Moldovei în 1809 174
4. **L. T. Boga,** Documente Basarabene din secolul al XVIII-lea . 206
5. **Const. N. Tomescu,** Dări de seamă 210

An. III. Nr. 4. Octombrie—Decembrie 1931.

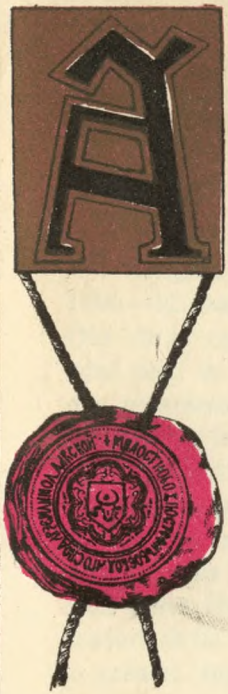

ARHIVELE BASARABIEI

REVISTĂ DE ISTORIE ŞI GEOGRAFIE

A

MOLDOVEI DINTRE PRUT ŞI NISTRU

Sub conducerea d-lor
T. G. BULAT şi C. N. TOMESCU
Profesori universitari

PUBLICAŢIE TRIMESTRIALĂ

CHIŞINĂU
Tipografia Eparhială „Cartea Românească"
1 9 3 1.

BCU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

-IAȘI-

An. III. Nr. 4 Octombrie—Decembrie 1931

Arhivele Basarabiei

REVISTĂ DE ISTORIE ȘI GEOGRAFIE
A
MOLDOVEI DINTRE PRUT ȘI NISTRU

Știri nouă cu privire la Bulgarii din Basarabia.

de **T. G. Bulat**

Bulgarii aduși, de peste Dunăre de Ruși, în cursul războiului 1806—12, au fost ținuți în deaproape atenție de protectorii lor. Din știrile care urmează se constate 'că ei nu erau sortiți să rămînă aici, în Moldova răsăriteană, ci să meargă să populeze Rusia, din apropierea Nistrului, și mai ales, în ținutul Hersonului. Anumite indicii ne fac să credem că aceasta emigrare nu era tocmai pe placul Bulgarilor. Divanul Moldovei era făcut responsabil de soarta acestora și de acea el trimetea senatorului moșcovit informațiuni de locurile pe unde s'au fost așezat ei, de o cam dată. Dar acesta nu uită să arate imputernicitului Țarului, că ei sunt gata să fugă înapoi, peste Dunăre! Generalul Bagration dădu poruncă, să se ia măsuri să fie transportați în Novorusia, adecă în țara acea pe care o crease, după sistemul cunoscut, faimosul Potiomkin. Zelo Nistorov era un fruntaș al Bulgarilor, însărcinat cu conducerea lor. La invitația ce li se făcu în toamna anului 1809 fruntașii bejenarilor declarară că le este greu să pornească la drum, în timpul iernei. Dar Divanul credeà că este nevoie să se pună cazaci să-i păzească, căci altfel vor dispărea. Cățiva dintre dînșii din satul Codăiești, voesc să se mute în «varușul» Achermanului, fiindcă fosta raia se bucură încă de oare cari scutiri; locuitorii «nu sănt supuși în havalele ca lăcuitorii satelor». Mereu în mișcare Bulgarii cerură în primăvara anului următor (1810) să fie mutați din ținutul Tomovei, în acele al Grecenilor și Ismailului. Erau tocmai cei sortiți să meargă în gubernia Hersonului. In Augusf același an se ceru dregătorilor români. să nu să ia nici un fel de dajdie, dela familiile bulgărești. Informațiile ce urmează ne arată că ei se așezaseră și în Valahia.

In Octombrie 1810 se hotărî ca acești colonișți să fie ridicați de pe lîngă Dunăre și duși în ținutul Orheiului, Soroca și Hotin. Aceasta tot de teamă, că ei vor trece din nou în dreapta Dunărei. Divanul Moldovei răspundea că această strămutare va fi peste putință de realizat, fără sprijinul armatei. Se pare că execuția nu urmă, căci în 1811 îi găsim pe aceleași locuri. Pe de altă parte ocrotirea Rușilor se face mai puțin simțită la această dată; o constatam din faptul, că dijma pâinii Bulgarilor fusese cumpărată de arendașii veniturilor Basarabiei, dela un anume Vasi:ache armașul!

In Februarie 1811 se dădu fân la 426 de familii așezate în olatul Tomorovei, din depozitele țării. In primăvara aceluiași an se făcu o nouă încercare să-i pornească în Noua Rusie. Dar în Aprilie un ordin fu dat de vestitul Cutuzov, ca Bulgarii, cari vor mai trece din driapta în stînga Dunării, să fie așezați pe la raialele cetăților: Bender, Acherman, Chilia, Ismail, Tomorova și Hotin.

In chipul acesta Moldova răsăriteană fu împânzită de acești fugari. Ei fură puși la aceiași dată supt directă conducere a sfetnicuiui de stat Coroneli. In vremea aceia găsim menționat așezarea Bulgarilor «în Basarabia și aice în Moldova». Ei se fixaseră la Galați, precum și în ținutul Covurluiului. Gripari, rânduit cinovnic peste dânșii, hotărește să se închidă cîrciumile din toate satele, pe unde se aflau locuind Bulgarii. Divanul arată că această măsură lovește pe cumpărătorii veniturilor Basarabiei, de oare ce bejenari se găseau răspîndiți, prin toate satele Tomorovei.

Generalul Cutuzov nu-i uită, și dădu ordin Divanului, să ia măsuri blânde cu privire la dările celor veniți de peste Dunare. Astfel Bulgarii, așezați pe moșiile mănăstirești, nu vor da nici un fel de dijmă, iar cei de pe moșiile boerești vor da numai jumătate din zeciuială. Aceasta în scopul întăririi noilor gospodari. Măsură nu fu primită de loc bine, de Divnnul Moldovei, care protesta, dar foarte umil. In August 1811 se dădură asigurări de același Divan că a intervenit, ca cele 22 de familii de Bulgarii, așezate în satul Carolie din apropierea Hușilor, să nu fie supărate cu havalelile. Pe de altă parte «rotmistru» Gripari era un vajnic apărător al bejenarilor.

El puse la închisoare pe un grec arendașul moșiei Șamailia, pe simplu motiv că zisese ca Bulgarii să nu vândă băuturi în sat. Pe de altă parte Iordachi Roset, vistierul atât de devotat Rușilor, comunica că se vor da pribegilor pământuri libere din ale ocărmuirii

ca să nu mai fie supărați locuitorii băștinași. Aceasta era în 1812. Iar în Mai, în preajma păcii, atât de funeste pentru Moldova, Divanul țării în frunte cu general-maior Catargi se îngrija să îndestuleze cu pământ pe cei de curând veniți! S'au dus Bulgari și dincolo de Nistru, probă marele sat Parcani, din fața Tighinei, dar majoritatea a preferat să rămînă aici, la noi. Și sunt și astăzi! Iar infloritoarele lor așezări se datoresc în parte și jertfelor băștinașilor acestei țări. E bine s'o cunoască și s'o nu uite, căci acesta este adevărul istoric!

I.

Către Ex. sa D. stetnicul de taină și proedru a Divanurilor Cnejiilor Moldaviei și a Valahiei af. feliori de ordine cavaler Serghie Serghievici Cușnicov, Divanul Cnejii Moldaviei.[1]

Cu cinste s'au priimit predlojenie Ex. tali supt no. 4311 și s'au văzut de către Divan cerire ce să faci spre a să da înștiințare Ex. tali pentru familiile aceli ce s'au adus di piste Dunăre pe la ci locuri în Moldova și Basarabie s'au așăzat spre lăcuințe. Pentru care Divanul după ce dintâi poroncă a Ex. tali prin predlojeniea de supt No. 3133 au triimis poroncile sali către d-lor dregătorii acea pe unde au înștiințat d-lui vornic Neculai Hrisoverghi că au triimis familiile aceste, pentru ca să înștiințezi aice pe la ce locuri i-au așăzat spre lăcuințe și să trimiată izvoad de familiile ce s'au așăzat intr'acel olat, di pi care scoțându-se asămine copie cu talmăcire să triimite Ex. tali. Și deosăbit să triimite copiea cu tălmăcire și di pi înștiințare ce face ispravnicul Tomorovii, din care te vei pliroforisi Ex-ta că scoposul acestor lăcuitorii nu este spre a să statornici acolo și fiindcă di către ispravnicul olatului este cu neputințe a li face cuviincioasa pazi pentru a nu treci înapoi peste Dunăre, mai ales în vreme ernei când și Dunăre poate fi înghețată, rămăni ca aceasta după cum să va socoti cu înțălepciuni de către Ex-ta să să facă puneri la cali. Și să aibă și Divanul răspunsu cu povățuire cum să urmezi. Și viind înștiinți și izvoade și pentru familiile aceli ce s'au mai trimis și pi la alta locuri din fameliile aceste, iarăși să vor triimite către Ex-ta.

Const. Balș logof.

1809 Oct. 16. Iordache Roset Roznovan vist.

1. „Dela" nr. 1192/1809. Arhiv. Senat. Chișinău.

II.

Cătră Ex. sa Serghie Serghievici Cușnicov, Divanul Cnejiei Moldaviei.

Cu cinste s'au priimit predlojenie Ex. tali supt nr. 3672 și s'au văzut de cătră Divan toate cele cuprinzătoare asupra hotărării ce s'au dat de cătră mai marile comandir al armăei cniaz Petru Ivanovici Pangration, ca pe toți Bulgarii acei ce s'au adus di piste Dunări în iasta parte, să să rădice și să să triimită la guvernia Hersonului să să statornicească acolo prin povățuire D. ghenaral leitnant dioc di Rișilăea de unde s'au triimis aice și pe un Zelo Nistorov ci esti fruntaș ai colonilor bulgărești de acolo, spre îndemnare și ducere familiilor acestora în țara Novorosia, spre purtare de grije și spre a-i ajuta cu hrană și cu înbrăcăminte pe acei mai săraci în drumul mergerii lor.

Și după poroncă s'au făcut de cătră Divan carte deschise cu întocma cuprindere dup povățuire ce s'au dat de cătră Ex-ta, poroncindu-se ispravnicului de Tomorovva și părcălabilor de Galați ca să facă teslim numitului Zelo Nistorov toate familiile bulgărești aceli aduse de piste Dunări dup izvoadile ce au triimis aice. Și deosăbit ca să să îngrijasca și să privighezi a nu să înpraștiea și a lipsi din fameliile aceste vre unui, și ca să dei tot cuviinciosul ajutor și înlesnire la rădicare lor de cară cu boi cu plata progronului hotărăt, și de oameni spre paza lor la drum. Și asămine poronci și cătră cielalți dregători din drum în trecire lor pă la Benderii, ca să schimbe carăle și oamenii din ținut în ținut, și să înlesnească cu toate chipurile mergire lor. Și s'au rănduit și cinovnic din parte Divanului pe Antonii Becheriol ca să margă din preună cu Zelo Nistorov spre lucrare acestii trebuințe. Și dup poronca să va face urmare.

Din fameliile acesti bulgărești fiind o samă rămase și în ținut Covurluiului afară de acele ce s'au trimis în Tomarovva și triimițind d-lor părcălabii izvoade atăt de fameliile bulgarești ce să află acolo, cum și de alți arătaniți, iată facăndu-se asămine copii, cu tălmăcire di pi aceli izvoade, să triimit cătră Ex-ta dup poroncă, și asămine copii s'au dat și la măna numitului Zelo Nistorov.

Const. Ghica logof.

Iordache Roset

1809 Noembr. 6. Roznovan vist.

III.

Cătră . . . . . Serghievici Cușnicov Divanul Cnejii Moldaviei.

Ispravnicul de Tomarovva prin înștiințare ce face cătră Divan din 23 a aceștii următoare luni Noembr. face arătare că mergând acolo la ace ispravnicie rânduit cinovnic de cătră Divan Antonii Becherio din preună cu Zelo Nistorov ce s'au triimis pentru rădicare familiilor de Bulgari ce s'au adus de piste Dunări ca să-i ducă în Novorosie după hotărăre ci esti ca să să așăzi în gubernie Hersonului. Și dup poroncă urmând au pus în lucrari cuviinciosul ajutoriu spre înlesnire rădicării acestor familii. Și chemând pe cătva dintr'acei Bulgari pi care i-au socotit mai căpitenii între dănșii și oameni mai cu înțălegire, și arătându-le poronca și hotărăre li-au făcut îndemnare spre a să rădica și a merge la locul rânduit, încredințindu-i de milostivire ci este pentru dănșii, atăt de purtare de griji ci este să aibă în drumul mergirii lor, cum și acolo unde au să să lăcuiască spre așăzare și statornicie lor. Și ei au priimit a mergi, însă au dat răspunsu că acum fiind vremi di iarnă nu pot a mergi. Și fiindcă ei să află acum lăcuind cu apropiere de malul Dunării, dacă vor rămăne păn în primăvară esti la îngrijeri ace ispravnicie, înghețind Dunăre să nu cumva fugă și să triacă în cea parte niavând chip spre a pute face cuviincioase pazi cu puțini slujitori ce sănt acolo, care nici pentru săvărșire poroncilor și a trebuinților ce sănt în vreme aceasta, nu sănt de ajunsu.

Drept acea Divanul cu cinst face arătare Ex. tali ca di va fi să rămăi acesti famelii păn în primăvară, cu chipul ce să va socoti de cătră Ex-ta: să să facă puneri la cali spre a să rândui comănzi de Cazaci spre paza lor ca să nu cumva să fugă păn când va fi poronca și hotărăre să să rădice, cum și de va fi poronca ca să să rădice acum, iarăș să să rânduiască comănzi de căzaci pentru rădicare și ducere lor; ca nu cumva să să împrăștie și să fugă la drum, căci rădicându-se în silă cunoscut este că trebui să caute chip să să înprăștie și să fugă, și de către cinovnicii și slujitorii pământești cu neputințe este a li să fece cuviincioasa pazi.

Și de punere la cale ce să va face de cătră Ex-ta pentru aceasta, ne rugăm ca să aibă și Divanul răspunsu cu povățuire cum sa urmezi.

Const. Balș logof. Sandu Sturza hatm
1809 Noembr. 28. Iordache Roset Roznovan vist.

IV

Către . . . . . Serghie Cușicov, Divanul Cnejii Moldaviei.

Cu cinste s'au primit predlojănie Ex.-tale subt no. 4217 însoțită și cu proșănie ci au dat către Ex.-ta 8 liodi Bulgari ci să află cu lăcuința la odae Cădiești în Basarabie. Și s'au văzut de către Divan atăt cerie ci fac ei spre a li să da voe ca să-ș mute în varușul Achermanului să-ș lăcuiască acolo, cum și porunca Ex.-tale ca de nu vor fi niscaiva pricini să li să de voe să-ș mute la locul ce cer. Pentru care cu cinste facem arătare Ex.-tale întăi că hotăriri și porunca s'au dat încă de mai înainte ca lăcuitori di prin satile Basarabiei nici de cum să nu fie volnici a merge si a să lacui prin varușuri și nici să primească a să lăcui. Și de vor și mergi vreunii spre a să lăcui prin varușuri să-ș întoarcă înapoi pe la satile de pe unde vor fi. Și al doile dăndu-să voe acestora ca să-ș mute la Ahkerman trebui să rămăe satul acesta stricat. Și deosăbit că să poate da pricină și altor lăcuitori de prin alte sate să-ș rădice și să margă să-ș lăcuiască prin varușuri văzind că lăcuitorii varușurilor nu sănt supuși în havalile ca lacuitorii satilor.

Și așa dar rămăni ca să-ș dei multe cusururi de ne împlinire la săvărșire poruncilor și a trebuinților oștinești. Aceste sănt pricinile cari opresc de a li să da voe să-ș mute în Ahkerman. Iar în sfărșit rămăni după cum să va socoti și de către Ex.-ta. Și după cum va fi porunca să va urma.

Iordache Roset Roznov. vist.

1809
Dechevr. 28

V.

Către Ex.-sa . . . . . Serghie Serghievici Cușincov. Divanul Cnejii Moldaviei.

Din fameliile bulgărești ce s'au adus de piste Dunări de către oștile împărătești și să află așezați pe olatul Tomarovei au venit o samă dintr'ănșii aice și unii s'au arătat cu jolobă către Divan, iar alții s'au arătat precum că arătandu-se cu jalobă către Ex.-v li s'ar fi poroncit pentru casă vie să-și arăte jaloba și cerire lor către Divan a cărora jalobă ascultăndu-se de către Divan s'au văzut că cerire lor esti pentru ca să li să de voea să să rădice din olatul Tomarovei și să margă unii să să lăcuiască în

1. „Dela“ nr. 1363/1309. Arh. Senat. Chișinău.

ținut Grecenilor și alțăi în olatul Ismailului. Pe care cercetându-se s'au văzut că acesti familii sănt din numărul fameliilor acelora ce s'au adus de piste Dunări și s'au dat hotărăre și s'au rănduit și înadinsu pe Zelo Nistorov pentru ca si-i îndemni să margă să să lăcuiască în gubernăe Hersonului, și nefiind cu putințe ca se-i rădice astă toamnă fiind asupra ernii, au rămas pentru ca se-i rădice în primăvară. Și fiind că cerire lor acum este pentru ca să li să dei locuri de lăcuințe, Divanul cu acest face arătare Ex,-v. pentru cerire ce fac și după cum cu înțelepciuni să va socoti, vom ave răspunsu cu povățuire cum să urmăm și ce răspuns să li să de.

Const. Bals logof.
Sandu Sturza hatm
Iordachi Roset vist.

1810 Febr. 26

VI.

Cătră . . . . . Vasili Ivanovici Crasno Milașevici Divanul Cnejii Moldaviei.

Cu cinsti s'a priimit predlojănie Ev.-voastre supt no. 795 și s'au văzut de cătră Divan celi cuprinzătoare pentru famelile de Bulgari acei ce s'au adus de piste Dunări de cătră oștile împărătești și să află așăzați prin olăturile Basarabiei și după poroncă făcându se urmare îndată s'au scris cătră d-lor dregatorii olăturilor Tomarovii, Ismail și Bender pe unde să știu că sunt așăzați aceste famelii bulgărești, poroncindu-și cu tărie că arătându-și pe la acesti dregători, rănduitul Zelo Nistorov să-l înlesnească și să-i dei tot cuviinciosul ajutorio la celi ci va arăta că are trebuința. Și deosăbit s'au poroncit ca și din parte dregătorilor pământești să să facă cuvincioasa îndemnări Bulgarilor acestora de a mergi în Rosăe să să lăcuiască în gubernie Hersonului. Și după poronca ce li s'au priimit vor faci întocma urmare.

Gavriil M. și Exarh.
Const. Balș logof
Sandu Sturza hatm.
Iordachi Roset vist.

1810
Ioni 18

VII.

Către . . . . . Milaşevici Divanul Moldaviei.

Cu cinste s'au primit predlojănie înalt Ex.-v. supt no. 1931 şi s'au văzut de către Divan cuprinzătoare poruncă, ci s'au dat de către D-l. Ghn de infanterie mai marile comandir al armiei graf Nicolai Mihailovici Caminschi ca pe familiile de Bulgari ce sănt adusă de peste Dunări şi să află date supt purtare de grijă a d-lui sfetnic statului Coronele să nu să ei de la dănşii nici un fel de bir, sau să-i întrebuinţăzi la niscaiva havalele pământeşti.

Şi după poruncă s'au scris îndată porunci cu tărie către d-lor dregătării ţănuturilor şi a Basarabiei pe unde să ştiu ca să află aşezaţi famitiile acele de Bulgari nici de cum să nu cuteze a ceri de la dănşii vre o dari de bir, sau să-i supere la niscaiva havalele. Ci să urmezi întocmai după porunca mai marelui comandir.

Sandu Sturza hatm.
Iordachi Roset vist.

1810 Avg. 26.
Eşii

VIII.

Către . . . . . Vasilie Ivanovici, Divanul Maldaviei.

Cu cinste s'au priimit predlojănie înalt Ex-v supt No. 2863 insoţită şi cu copie de pe otcoşenie Domnului gheneral de infaniterie, mai marelui comandir al armiei graf Neculai Mihailovici Camenschi. Şi s'au văzut de către Divan toate cele cuprinzătoare, pentru familiile de Bulgari, acei ce sănt aduşi de piste Dunări, şi să află aşazaţi, unii în Valahie şi alţăi aice în Moldova între Galaţi şi între Reni. Care aflăndu-să aşezaţi cu apropiere de malul Dunării şi fiind îngrijări că ei pot să facă chip să să rădice, şi să triacă iarăşi piste Dunări, să să ducă înapoi, la lăcuinţa lor cea dintăi. Voinţa mai marelui comandir este, ca pe toţi acei Bulgari să să rădice de pre la locurile acele, şi să să mute, la vre un ţănut ma cu depărtare de Dunăre, unde aşezăndu-să printri cielalţi lăcuitori a Moldovvii, să-şi poată înlesni, şi aflare hranei lor cu lucrul ce vor face, şi să lipsască şi îngrijire, că pot a să întoarce, ca să triacă piste Dunări înapoi.

Pentru care cu cinste facem arătare înalt Ex-v., că socotinţa Divanului este, ca mutarea acestor familii de Bulgari, să să facă

la ţănuturile aceste, adică Orheiol, Soroca şi Hotinul, unde aşezăndu-să prin satele ce să vor socoti să să oranduiască şi osăbiţi cinovnici pămănteşti, care priimindu-i pe sama lor să să îngrijască a purta de grijă, ca să ste la locurile acele, pe unde să vor aşaza, şi să nu să înprăştie vreunii dintre dănşii. Insă va fi ştiut înalt Ex-v., că acesti Bulgari, a să rădica de pe la locurile acele, de pe unde să află acum aşezaţi cu cinovnici şi cu slujitori pămănteşti, şi să să ducă la ţănuturile arătate mai sus, unde să socoteşti, ca să să facă mutare lor chip nu este. Intăi, că ei la vreme aceasta fiind asupra ernii, trebui să să înpotrivască de a să rădica. Şi de să vor rădica, în drumul mergirei lor, trebui să facă chipuri să scape din măna cinovnicilor şi a slujitorilor pămănteşti, să fugă şi să se înpraştăe, care pe unde vor pute, căci Divanul dentr început, de cănd au început a să aduce aceşti Bulgari de piste Dunăre, după poronca ce au avut, au vrut ca să-i ducă să-i lăcuiască, mai înăuntru în Basarabie cu apropiere de Nistrul, şi îndestule poronci s'au trimis cătră dregători ca să-i săliască, să margă să să lacuiască la locurile cele mai cu depărtare în Basarabie, şi cu apropiere de Nistrul.

Dar ei înpotrivindu să nici într'un chip n'au voit a merge. Şi dar trebuinţa cere, dacă să va socoti de cătră înalt Ex v., rădicare lor şi ducere, păn la ţănuturile arătate, să fie poroncă, a să face cu comănzi oşteneşti, care ducăndu-i, păr la locurile arătate, să-i facă teslim în măna cinovnicilor pămănteşti, ca să-i aşezi prin satile ce vor socoti, şi să-i aibă în purtare lor de grij, păr la vreme cuviincioasă. Care aceasta găsindu-să cu cuviinţi şi de cătră înalt Ex-v. şi dăndu-să poroncă, pentru ca să să facă mutare lor, la ţănuturile arătate, va ave Divanul răspuns cu povăţuire cum să urmeze şi pentru ca să rănduiască şi cinovnicei pămănteşti, pentru ca să-i priimască şi să-i aibă în purtare lor de grijă.

Gavriil M. şi Exarh
Const. Ghica logof.
Iordache Roset Roznov. vist.

1810 Oct 21
Eşi

IX.

Cătră . . . . Vasilie Crasno Milasevici Divanul Moldaviei.

După porunca înalt Ex-v. prin predlojenie de supt No. 175, cercetănd Divanului pe tiitorii Basarabiei, s'au adeverit, că cu adevărat au cumpărat ei, de la armaşul Vasilachi dejmurile păinei Bulgarilor aduşi de piste Dunăre, în preţ de 4000 lei, care bani s'au şi dat numitului armaşu Vasilachi. Şi nu lipsăşte Divanul cu plecăciune a înştiinţa.

Balş logof. Iordache Roset
Roznovan vist.

1811
Ianuar. 24 Eşi

X.

Prea milostivului meu stăpăn Vasile Ivanovici.

După poronca ce cătră mine a înalt Ex-v. supt nr. 627, însoţită cu copiea săopşănii cei cătră înalt Ex-v. a D. G. Tucicov eu am trimis poroncă cătră ispravnic de Tomorova şi cinovnicul rănduit asupra stanţiilor cu fănu, ca din fănu vechio a stanţiilor de acolo să de spre întimpinare hranii dobitoacllor ce au aceli 426 famelii de Bulgari veniţi de piste Dunăre di parte această şi aşăzaţi de olatul Tomarovii, care făn să-l de după noima săopşănii D. G. Tucicov. Pentru care după datorie nu lipsăsc a înştiinţa, fiind cu ce mai adevărată cinste al înalt Ex-v. pre milostivului meu stăpănu plecata slugă.

Iordache Roset Roznovan
vist.

No. 154
1811 Febr. 18 Eşi
Es. sale D. sinat. Milaşevici.

XI.

Cătră . . . . Vasilie Crasno Milaşăvici, Divanul Cnejii Moldavvii.

Cu cinste s'au priimit predlojănie înalt Ex-v. supt No. 593 şi s'au văzut di cătră Divan ce cuprinzătoare hotărăre ce s'au dat de cătră stralucire sa D. Gheneral de infa(n)terie graf Neculai Mihailovici Camenschi mai marile comandir pentru fameliile de Bulgari ci sint

adusă de piste Dunăre di cătră oştile înpărăteşti şi să află aşazate în olatu Tomarovii, cum şi pe la alte locuri di pin prejur.

Şi pentru acele ce încă păr acum să află piste Dunăre supt apărare oştilor înpărăteşti, ca pi toţi să ridice şi să li ducă să-s lacuiască în ţara Novorosii. Dăndu-să epantasie aceasta asupra inspectorului cantorii carantinii Dubăsariolui D-lui a statului sfetnic Carpov şi după poroncă făcăndu-i urmare s'au trimis îndată poronci cu tărie di cătră Divan cătră toţi dregătorii ţinuturilor, pe unde sint ştiuţi că să află aceste familii de Bulgari atăt pentru ca să-s îngrijască a nu lipsi vreunii dintrănşii. Cum şi în vreme ci să va arăta Dn. sfetnic Carpov, sau oameni rănduiţi de cătră D-lui, spre rădicare fameliilor acestora să-i de tot trebuinciosul ajutorio, cum şi oameni pentru pază la drum păr la Nistru. Şi după poroncă să va face urmare.

Const. Balş logof. Iordachi Roset vist.

1811
Febr. 18. Iaşi

XII.

Cătră . . . . Vasilie Crasno Milaşevici Divanul Cnejii Moldaviei.

Cu cinste s'au priimit predlojănia înalt Ex.-v. supt no. 1595 şi s'au văzut de cătră Divan cuprinzătoare poroncă ce s'au dat de către Domnul ghenăral de infanterie mai marile comandir al armiei Mihail Larionovici Golinişcev Cutuzov, pentru Bulgarii acei ce vor voi să triacă din driapta în stănga Dunării să să aşăzi pe la raelile cetăţilor. Şi după poroncă urmăndu-sa s'au făcut de cătră Divan poronci cătră dregătorii olaturilor Benderiol, Akerman, Chilia, Ismailul, Tomoarova şi Hotinul, ca Bulgarilor acelora ce vor voi să vii de piste Dunăre spre lăcuinţi, să le arăte atăt locuri pentru sate pe unde să să aşăzi, cum şi locuri pe unde să-şi facă hrana trebuincioasă. Şi Intru nimică să nu să supere de cătră dregătorii pămănteşti, fiindcă purtare lor de griji are să fii asupra a osabiţi cinovnici ruşi ce să vor rănduì asupra lor. După poroncă şi va faci urmari.

Iordachi Roset vist.

Aprile 26 Eşi
1811

XIII.

Cătră . . . . . Vasile Ivanovici Crasno Milaşeici Divanul. Cnejii Moldaviei.

Cu cinste s'au priimit predlojăniea înalt Ex.-v. supt no. 1968 însoţită şi cu copiea de pe înştiinţare ce s'au dat de cătră D. gheneral de infanterie mai marele comandir al armiei Mihail Larionovici Golenisciov Cutuzov pentru familiile de Bulgari acele ce sint adusă de piste Dunări, şi acele ce sint să mai triacă din driapta în stănga Dunării. şi s'au văzut de cătră Divan cuprinzătoare poroncă, că purtare de griji a Bulgari lor acestora esti dată asupra D. adivăratul sfetnic a stătului Coroneli şi îndată s'au făcut poronci cătră d-lor dregătorii Basarabiei, ca întocma urmari să păzască şi întru nimică să nu să amestici nici să supere pe familiile aceste fiind că purtare lor de griji ari să fii de cătră cinovnici ruşi, ce au să fii supt povăţuire d lui sfetnic Coroneli.

Şi după poroncă să va urma.

Const. Balş logof. Iordachi Roset vist.

Maio 14. Eşi
1811.

XIV.

Cătră . . . . . Vasilie Crasno Milaşăvici Divanul Moldaviei.

Cu cinste s'au priimit predlojăniea înalt Ex.-v supt no. 2652 şi s'au văzut de cătră Divan cerere ce să face de cătră D. sfetnic a statului Coronele ca să-i să de izvoade de numele Bulgarilor şi altor oameni aşăzaţi cu familiile lor, şi sănt aduşi din a driapta în stănga Dunării şi s'au pus cu lăcuinţa în Basarabia şi aice în Moldova.

Şi după poroncă îndată s'au scris poronci cătră d-lor dregătorii olăturilor Basarabiei, şi pe la ţinuturile acele a Moldavvii pe unde să ştiu că au mersu şi s'au aşăzat acele familii, ca să cerceteze şi să facă izvoade de numele lor şi cu arătare pe la ce locuri şi moşii să află aşăzaţi şi a cui anume sănt moşiile acele cari izvoade cum mai în grabă să le trimită aice. Şi viind izvoadile cerşute, să vor face în tălmăcire şi să vor triimite cătră înalt Ex.-v. după poroncă.

Balş logof. Iordachi Roset vist.

Ioni 18. 1811
Eşi.

XV.

Cătră . . . . . Vasilie Crasno Milaşevici Divanul Moldaviei.

S'au priimit cu cinste pledlojănie înalt Ex.-v. supt No. 3385 însoţătă şi cu copie, de pe otnoşănie glavnoi de jurstvă, şi cu izvod di familiile bulgăreşti ci s'au aflat lăcuind în tărgul Galaţ şi în sati Patarca şi Săbiţa de la ţinut Covurluiolui, şi din poroncă s'au fost rădicat ca să-ş ducă în Novorusie după hotărăre ci era făcută mai năinte. Şi s'au văzut di cătră Divan cuprinzătoare poroncă, a mai marilui comandir. Şi di cătră Divan îndată s'au ţriimis poruncă cătră d-lor părcălabii di Galaţi, ca întocma să urmezi şi cercetănd şi aflănd pi acei ci au cumpărat pojăjiile gospodăriilor sale, atăt feliol di pîine şi casă, şi cu ce preţ să-i îndatoriască pi toţi acie, ca să întoarcă înapoi, toate acele ce au cumpărat ei, şi cu acelaşi preţ cu care au cumpărat priimindu-şi banii lor de la Bulgari. Şi deosăbit s'au poroncit d-lor părcălabilor ca să li dei voe acestor Bulgari a trăi pe aceli locuri unde ei mai nainte au fost lăcuind

Gavriil M. şi Exarh
Balş logof
Sandu Sturza hatm.
Iordachi Roset vist.

1811.
Ioli 29 Iaşi

XVI.

Cătră . . . . . Vasilie Crasno Milaşevici, Divanul Moldaviei.

Dela ispravnicu olăturilor Tomorovii s'au luat înştiinţare din 28 a trecutii luni Iolii, cu arătare precum că d-lui rotmistru Gripari rănduitul cinovnic asupra familiilor de Bulgari ce sănt adusă de piste Dunăre, şi s'au dat în purtare sa de griji, au dat înscris otnoşănie cătră acea ispravnicie ca să-ş de poronci ca de prin toate satile, pe unde vor fi lăcuind acei bejenari, să-ş rădice crăşmele cu băuturi ci vor fi pusă di cătră cumpărători, şi au triimisu aice. şi însuş ace otcoşănie, ca să-ş vază. Şi fiindcă acele familii de Bulgari să afla lăcuind prin toate satile Tomarovii, dacă va rămăne să-ş rădice crăşmele cu băuturi a cumpărătorilor, apoi cu totu să prăpădeşte venitul cumpărătorilor ci pot a ave din osănda băuturilor.

Drept acea spre pliroforie înalt Ex.-v. iată să triimite însuş acesta otcoşănie a numitului rotmistru şi după cum cu înţălepcioni să va socoti să-ş facă punere la cale spre a nu aduce această păgubire cumpărătorilor având şi Divanul răspunsu cu povăţuire cum să urmezi.

181u Avg, 10. Iaşii Iordachi Roset vist.

XVII.

Către . . . . . Vasile Crasno Milaşevici, Divanul Moldaviei.

S'au primit cu cinste prcdlojănie înalt Ex. v. supt No. 3513 însoţită şi cu copie di pe otnoşănie a D. Ghin. di infanterie, mai marile comandir Mihail Larionovici Goleniscev Cutuzov şi s'au văzut di către Divan cuprinzătoare poruncă, pentru familiile de Bulgari bejenari ci s'au adus de peste Dunăre, lăcuindu să pe moşiile pustie, a unora din boeri şi mănăstiri ca din sămănăturile ce-ş vor fi făcut pi acele locuri pustii, de pi moşiile ci vor fi mănăstireşti dejma obicinuită de a zace să nu să ea, iar di pe moşiile boereşti dejma obicinuită di a zăce să-s ea di către stăpănii moşiilor numai în giomătate, iar în giomătate, cum şi dejma aceae di pe moşiile mănăstireşti deplin de a zăce a bejenarilor să-s lase pentru întă ire stării lor ci proaste, şi di vreme ci este poronca mai marelui comandir Divanul va fi următor a da poruncile sale, spre a să face întocma urmare.

Insă fiindcă asupra acestii pricini a dijmilor cum şi a altor asămine Divanul au primit report di la cumpărătorii veniturilor Basarabiei cum şi arătau di la o samă din boeri stăpânii moşiilor pe unde să află locuind aceste familii de Bulgari precum că dintr'aceste urmări, li să pricinueşte multă păgubirc prin raport supt No. 753 s'au făcut pre largu arătare pentru toate înalt Ex-v. Şi fiind că atît cumpărătorii veniturilor Basarabiei, cum şi boerii stăpăni acelor moşii cer punere la cale, pentru aceste, şi pentrn ca să nu aducă şi visteriei păgubire di veniturile Basarabiei, ci are a lua di la cumpărători Divanu cu plecacioni face rugăminte pentru toate aceli cuprinzătoare arătări ci s'au făcut prin reportul di mai sus arătat să aibă răspuns de punere la cale ci s'au făcut şi cu povăţuire cum să urmezi.

Iordachi Roset vist.

1811
Avgust 10 Iaşi

XVIII.

Cătră . . . . . Vasile Crasno Milaşevici, Divanul Moldaviei.

Cu cinste s'au priimit predlojănie înalt Ex.-v. supt No. 4063 şi s'au văzut di cătră Divan cele cuprinzătoare pentru 22 famelii bejenari din Bulgarii acii aduşi de peste Dunăre şi s'au aşăzat pe o moşie Carolie aproape di tărgul Huşii şi s'ar fi trăgănd în havalelele di cătră locuitorii de acolo. Şi după poroncă făcăndu-s urmare s'au triimis porunci di cătră Divan atăt cătră d-lor ispravnici di Falcio, căt şi pi la ceallalte ţinuturi şi olaturi, pi unde sănt ştiuti că să află aşezaţi acest fel di famelii de Bulgari, întărindu-să cele di mai nainte poronci ci li s'au dat, pentru ca nici di cum să nu cutez a faci ce mai puţănă supărare familiilor bulgăreşti, ci să urmez întocma după poroncile ci sănt date.

Sandu Sturza hatm
Iordachi Roset vist.

1811. Avg. 29. Eşi.

XIX.

Cătră . . . . . Vasile Crasno Milaşevici, Divanul Cnejii Moldovii.

Cu cinste s'au primit pred. înalt Ex-v. supt No. 4732 însoţătă şi cu copie de pe răspunsul ce au făcut înalt Ex. v. d. gheneral de infanterie Mihail Larionovici Golenişciov mai marile comandir şi s'au văzut de cătră Divan toate cele cuprinzătoare asupra bejănarilor Bulgari, ce sănt aduşi de piste Dunăre, şi să află aşăzaţi unii în Basarabie, şi alţii la o samă din ţănuturi, a părţii e gios. Şi Divanul urmănd poroncii atăt de pe pred înalt Ex-v. cum şi di pi copie răspunsului mai marelui comandir, şi de pi poronca acea, ce s'au dat la trecuta lună Aprilie în 26 supt No. 100 prin cărţile mai marelui comandir ce s'au dat la măna celor mai de frunte Bulgari' care copii însoţăte cu poronca Divanului s'au trimis către dregătorii atăt a olaturilor Basarabiei, cum şi a ţănuturilor, pe unde sănt ştiuţi că să află aceşti bejănari Bulgari, scrindu-li-să că înţălegănd cuprindere poroncii şi a hotărării ce este a sa urmă, pentru dănşii, să urmezi întocma. Şi nici pe bejănari să nu îndrăzniască, a-i supăra la slobozănie ce li s'au dăruit lor spre a nu fi traşi în dările şi havalelile pămănteşti, şi să le de pămăntul trebuincios pentru hrana lor şi a vitelor lor, cum şi să nu-i îngăduiască, a să întinde

la cele ce să atinge de cumpărătorii Basarabiei şi de stăpânii moşiilor. Ce prin mijlocire ofiţerilor rânduiţi asupra lor să-i supue ca să plătiască, veniturile cei din Basarabie cumpărătorilor veniturilor după contract. Iar cei din Moldova stăpânilor celor cu moşiile s'au poroncit dregătorilor ca să triimită şi izvoade de toţi bejănarii acei Şi viind izvoadile cerşute să va faci vidomostie de toţi, şi să va triimite cătră înalt Ex. v. după poroncă.

Cont. Balş logof.
Sandu Sturza hatm.
Iordachi Roset vist.

1811 Oct. 17 Eşi.

XX.

Cătră . . . . Vasilie Crasno Milaşevici Divanul Cnejii Moldovii.

După pred. inalt Ex-v ce s'au dat cătră Divan din 4 a trecătoarei luni Oct. supt No. 4732 pentru pricina bejănarilor Bulgari ce sânt aduşi de peste Dunăre, şi să află aşăzaţi unii pe olăturile Basarabiei şi alţii pe la o samă de ţănuturi. Scoţându-să asămine copie s'au triimis catră dregători poroncindu-li-să de cătră Divan, ca întocmai să urmezi poroncii înalt Ex. v. Şi prin arătare cătră ofiţerii cinovnici, ce sânt rânduiţi asupra lor să-i supue pe bejănari a nu să întinde la orânzile satelor cum şi să-s pleci la plata veniturilor cei de pe moşiile boereşti şi mănăstiieşti din Moldova stăpânilor celor cu moşiile. Iar cei din Basarabie cumpărătorilor Basarabiei. Acum dar de pe inştinţare ce s'au luat de la ispravnicul olatului Tomaroviei, de răspunsul ce i s'au dat de cătră d lui rotmistru Griparti, cum şi de pe inştiinţare ce au făcut ispravnicu de Codru, pentru un Bretoi Gheorghiu grec, orândatorio a moşii Şamailie din ţânut. Codrului, care numai pentru că au zăs Bulgarilor ce sânt aşăzaţi pe numita moşie Şamăilia că nu trebue să vânză băutură în sat, au fost rădicat num tul orândatorio şi dus la Ismail, unde s'au ţânut supt închisoare 12 zăle, de cătră numitul rotmistru. Facându-s asămine copii în tălmăcire şi alăturându-să aice să trimit cătră înalt Ex-v. spre pliroforie. Şi după cum să va socoti cu înţălepcione de către înalt Ex-v sa va pune la cale, având şi Divanul răspuns de urmare ce să păzască.

Const. Balş logof. Sandu Sturza hatm. Iordachi Roset vist.

1811 Noembr. 23 Eşi.

XXI.

Pre milostivului stăpăn Vasile Ivanovici.

Primind cu plecăciune prouncă înalt Ex-v· pre milostivul stăpăn din 30 Mart. supt No. 1401 îndată m'am îngrijit a să da poruncile Divanului către ispravnicii Basarabiei, că întru venire familiilor bejănarilor ce au năzuit de peste Dunăre, luând de la pristavii ce vor fi asupra lor înştiinţare de numărul fameliilor şi sufletilor fieştecărie famelii şi a vitelor fără nimică prelungire aşăs îndată să le arăte locuri pentru sămănături şi să le dea pămănturi slobode, ferind pămănturile sămănăturilor celor vechi lăcuitori. Asămine porunci s'au dat şi către stringătorii veniturilor Basarabiei, ca şi ei să urmeze întocma, slobozind pămănturi dup unita îngrijire cu dregătorii, îndată ce vor arăta pristavii numărul familiilor, şi luându-şi mai în urmă din rodul sămănăturilor, zăciala ce obicinuită. Şi aceste porunci trimeţându-se, n'am lipsit a face răspuns şi visocorodiei sale sfetnicu statului şi cavaler Bein la adresarisire sa, după porunca inalt Ex. voastre către mine, trimeţând însă către d-lui Bein, şi o copie a reportului ispravnicilor de Greceni, pentru cele ce urmiază bejănarii, atingându-să şi de pămănturile lăcuitorilor vechi, pricinuind şi alte strămtoriri, ca să-ş îndrepteză aceste prin chipurile cuviincioasă cu porunci către pristavi. Căci întracest chip, pămănturî slobode să vor da bejănarilor în cuprinsul Basarabiei din locurile care sint a ocărmuirii. Spre aceasta n'am lipsit a face şi răspuns, fiind cu toată cinstea şi plecăciune.

Inalt Ex v milostivului stăpăn plecata slugă

Iordachi Roset vist

No. 254
1812 Apr. 4 Eşi

XXII

Către . . Vasile Ivanovici Crasno Milaşevici, Divanul Cnejii Moldaviei

Ispravnicii olatului Ismail şi Tomarova triimit inştinţări aice impreună şi cu doâ izvoade de toţi bejenarii de piste Dunăre ci s'au aşăzat cu lăcuinţa în Basarabie prin ce sate anumi sănt şi căte famelii şi suflete care izvoade li s'au trimis de către pristavii bejenarilor d lui căpit. Minion. După care cere dela acestă ispravnicii şi indestulare lor de pămănt, atăt pentru a lor hrană, căt

și a dobitoacelor ci au. Alaturând dar aice copie după aceste i.· voade nu lipsăști cu plecăciune Divanu a face știut înalt Ex v, ca cerire d lui capit. Minion pristav bejenarilor, după poroncile Divanului date dn mai înainte ispravnicilor Basarabiei spre îndestulare bejenarelor și de pământ pentru hrana lor și de pășunat dobitoacelor să urmiază întocmai precum și însuși isprav. prin înștiințările ce trimit încredințează. Cu toate aceste și acum dă iznoavă li s'au mai scris ca să urmezi întru această poroncilor de mai înainte, fără să ș arate ce mai mică nemulțămire de ne îndestulare bejenarilor că să vor învinovăți.

Gheneral maior Catargi. Const. Ghica logof. Const. Balș logof. Iordachi Roset vist·

Maio 9
1812

Diferite ştiri din arhiva Consiliului eparhial—Chişinău.

de Const. N. Tomescu

Rînduiala pentru cei ce vin la cinul călugăresc.

Gavriil, cu mila lui Dumnezeu, a prea sfîntului îndreptătoriului Sinod cilen şi al aceluiaşi în Moldavia, Valahiea şi Basarabiea exarh şi cavaler.

Cătră toţi proestoşii mănăstirilor, celor ce să află în Moldavia, Valahiea şi Basarabiea, arhimandriţi, igumeni şi nacialnici, şi cătră toată tagma călugărească.

Arhipăstorească blagoslovenie.

Din multe dovezi ne-am încredinţat. A. Cum că într-aceste Ţări, nacialnicii mănăstirilor au fost priimind, şi priimesc poslușnici ori de unde, şi fieşte ce oameni, fără de nici o cercetare, de au mărturie că sînt oameni slobozi: şi uneori încă şi robi ne ertaţi şi ostaşi fugiţi, asemenea oameni căsătoriţi, spre a-i călugări. B. Cum că unii igumeni sau nacialnici călugăria pe ai săi poslușnici cînd voia, fără de a săvîrşi cea legiuită de trei ani ispitire, nefiind încă destul încredinţaţi pentru plecarea lor la acest feliu de viaţă. C. Cum că mulţi din călugări să mută şi acum să mută din mănăstire în mănăstire fără de nici o binecuvîntată pricină, numai după a lor plăceri, măcar că după canonul sfinţilor Apostoli 72, a toată lumea a 4 sobor canon a 4 este oprit a priimi la slujba Bisericii, robi fără de voia stăpînilor săi, ce să înţelege atît pentru cei ce vin la viaţa călugărească, cît şi pentru toţi cei ce sînt ne ştiuţi, şi nu aduc mărturie pentru sîneşi. Iară pentru cea de trei ani ispitire al aceluiaş 1 şi al 2 sobor, care au fost în Ţarigrad în biserica sfinţilor apostoli, canonul a 5 zice: Nimene să nu să învrednicească a primi shima călugărească, pănă nu să va ispiti trei ani, şi pănă nu să va afla vrednic. Pre cum pentru cei ce să mută din mănăstire în mănăstire, a patrulea sobor a toată lumea canon al 4 porunceşte aşa: Fieştecare monah să fie

supus episcopului său și din mănăstire fără de voia lui să nu iasă, și a celui întîiu și al doilea sobor, celui ce s-au făcut în Țarigrad în biserica sfinților apostoli, canonul a 4 este acesta: Dacă un monah dela mănăstire fugind și sau într-altă mănăstire ca să șază va întra, sau în mirenesc lăcaș să va sălășlui, însuși el și cu cel ce l-au priimit să se afurisască. Deci pentru aceea și Noi hotărîm și spre împlinire tuturor de obște poruncim:

A. Ca de acum înainte nici un proestos a mănăstirii sau nacialnic schitului să nu cuteze a priimi nici de cum la mănăstire poslușnic pe nimene, fără de mărturie înscrisă, cum că el este slobod, necăsătorit, ne încurcat în datorii și în judecăți, și într-alte lumești buclucuri și nici la vreo slujbă sau la vreo dajdie nu este supus.

B. Ca și ce n-au nici o pricină, nu mai înainte să se călugărească, până a nu trece trei ani de zile în ispitire, însă și atuncea nu îndată să se călugărească, ci să se trimită la arhiereul eparhii arătare înscrisă, din ce vreme au întrat poslușnic în mănăstire, de unde este, de ce vîrstă, și ce învățătură ori meșteșug are, alăturînd și mărturiea duhovnicului mănăstirii și a altor frați ieromonahi, pentru purtarea lui în vremea ispitirii, și de este vrednic a să călugări, și atuncea după ce i să va arăta temeiul călugăriei, adecă a făgădui lui Dumnezeu și a păzi mai cu deadinsul aceste trei fapte bune: ascultarea până la sfîrșitul vieții de mai marii săi, sărăciea cea de bună voe și curățenie sufletească și trupească până în sfîrșitul vieții, și toate alte monahicești podviguri după așăzarea sfinților părinți, luînd dela arhiereul eparhii blagoslovenie, să să călugărească după cinul bisericesc în mantie.

C. Să să păzască ca călugării fără de binecuvîntată pricină și fără de știrea nacialnicului, nici de cum să nu iasă din mănăstire, și prin lume să nu să preumble, mai ales din mănăstire în mănăstire să nu să mute, fără voia nacialnicilor, și atuncea cu blagosloveniea arhiereului eparhiei: Și aceste ponturi, ca unile ce să întemeează pe pravilele sfinților apostoli, și a sfintelor soboară, păstorește poruncim să să păsască neclătit, iar cei ce nu le vor împlini ca niște protivnici a bunii rînduieli, și a sfintei Biserici, vor cădea în legiuita canonisire, după pravilele sfinților părinți.

S-au dat în Iași la anul 1808, luna lui Noembrie 26.

(Dosar nr. 14/1808).

În legătură cu testamentul mitropolitului Grigorie Ierapoleos.

Mitropolitul decedase în 1826, îngropat fiind pe loc în Chișinău. A lăsat și ceva avere. Prin testamentul său prevăzuse ca executor și administrator pe un oarecare grec Sterie Xidi din Nijni. Acesta se plînge după mai multe luni că nu-i pus în dreptul testamentar, pentru motivul că testamentul nu-i scris pe hîrtie timbrată și nu s-au achitat și alte dări; el cerea procurorului gubernial al Basarabiei să ordone judecătoriei civile a grăbi formalitățile, iar poliția Chișinăului să reție taxele datorate, la predarea averei. Însă cum se tot întîrzia, a fost nevoit sa achite personal, după calculul secretarului judecătoriei, taxele cuvenite de 120 ruble hîrtie, 2233 lei, 52 aspri și 10 ducați olandeji. Averea rămasă era depozitată la poliție, în loc deschis, în vînt și ploaie, iar sumele împrumutate gata a se pierde prin prescriere, împlinindu-se 10 ani de așteptare.

Curînd, trei persoane din Iași, unde se aflau «săneturile de datorie», un ierodiacon Ghedeon, Const. Mițara și Ziso Leporiț, ce aveau «a lua din dieata răposatului», ca moștenitori, declară că epitropul «au făcut bancrut la Chișinău», că Sărghie Paleov e adevărat nepot răposatului, și cer socoteală epitropului de banii ce a găsit la răposat, de cei ce a strîns dela datornici și în locul lui «să-s rănduiască alt epitrop la Eși».

Nepotul Paleov veni în 1828 dela Moscova să ridice partea de moștenire pentru mama și sora sa: 20 mii lei, iar pentru el un ceas de buzunar de aur în valoare de 250 ducați olandeji.

(Dosar nr. 115/1827).

Geamii turcești prefăcute în biserici creștine.

Armatele rusești la 1810 ocupaseră cetatea Brăilii. Cu acest prilej, comandantul suprem al armatei din Moldova, cneaz Bagration, a dispus în Martie, ca o geamie turcească, dintre cele existente în acea cetate, să fie transformată în biserică armenească și dată în sama împuternicitului arhiepiscopului armean Grigorie. Iar pentru așezarea și traiul armenilor, să li se destineze în cetate o mahala sau un raion separat, din pricina rînduelilor și a obiceiurilor lor deosebite, în care mahala poate și arhiepiscopul Grigorie să-și aleagă casă pentru reședința arhierească.

Pe de altă parte, și generalul maior Bulatov dispusese. 1. ca biserica armenească din Focșani, ocupată ca depozit cu materiale de rezervă ale antreprenorilor de spitale, să se curețe, eliberîndu-se pentru slujbele dumnezeești; 2. casa executorului testamentar al arhiepiscopului Ștefan Boroncev să să destincze atît pentru locuință arhiepiscopului Grigorie, cînd va veni în Focșani, cît și pentru păstrarea obiectelor și a lucrurilor bisericești.

In cele din urmă s-au propus trei giamii din Brăila. spre a fi transformate în biserici creștine, și anume: giamia *Lazasca*, devenind biserică rusească—soborul, cu hramul Vovidenia, cu loc de 100 stj. în lung și 46 stj. în lat și cu 25 prăvălii, unele deșarte, cîrciumi, croitorie și un «mare trahtir a lui Mavroghene Vodă—cafenea»; a doua geamie, *Ciardî Djemesî* a fost transformată în biserică grecească, cu hramul sf. Troiță, avînd împrejur loc 77 stj lungime și 35 stj. lățime, cu 23 prăvălii, între care și «hanul de pieatră cu 31 odăi înlăuntru» și «casele a lui chiuciuc h. Ali aga i Osman àga Deliomer oglu, care case sînt pă locul bisericii cei vechi a sf. marilor Voevozi, zidite de numiții turci, și de acum nainte să fie conac al prea sfințitului episcop al Buzăului»; toate prăvăliile depe lîngă ambele geamii, produceau vistieriei venit anual de 404 cervonți; și geamia *Gupteară*, sau Ambară, așezată jos la malul Dunării, prefăcută în biserica sf. ierarh Nicolae, pentru armeni, avînd 11 prăvălii. In fine, tot în acea parte se afla «un loc pă care au fost biserică din vechime, să vedi și piatra pă care au fost sf. Prestol; s-au călcat de arătații turci»; pe acel loc la 1810 se aflau 4 case locuite de turci și 2 de creștini. Aceste proprietăți au fost catalogate de anumiți delegați și marturi.

Generalul graf Camenschi a stabilit însă că cele 11 prăvălii n-au aparținut nici cînd geamiei Gupteară, deaceea îs ocupate de spital, proviant și arsenalul armatei; la fel și casele lui Ali aga și Osman aga n-au fost niciodată bisericești, ci ale unor particulari. Astfel, din toate proprietățile amintite și propuse a fi destinate noilor biserici creștine, generalul «au întărit spre ajutorul bisericilor din oraș 12 dughene, ce sînt sub nr. . . ca să fie de acum înainte acareturi bisericești [6 pentru biserica rusă și 6 pentru cea grecească] și din veniturile acestor acareturi să se facă parte și pentru biserica cea armenească... și să se aleagă trei epitropi sau

purtători de grijă acestor acareturi, unul din partea bisericii rosienești, al doilea din partea bisericii grecești, al treilea din partea cei armenești...»

(Dosar nr. 38/1810).

Cimitire la margeni de tîrguri.

Lt. colonelul Tihanovschi, comandantul Iașului, comunică dicasteriei exarhale a Moldovei, la 1810, că «au văzut la Biserica ce de sobor a sf. ierarh Nicolae, fiind săpată o groapă spre îngropare mortului, era scos afară un cap, mațele și oase...»

Ca urmare, s-a repetat dispoziția exarhală de mai nainte «ca preoții cei de pe la enorie să nu mai îngroape de acum trupurile cele moarte pe lîngă bisericile ce să află în orașul Iașii, ce să-s facă îngropări la țăntirimurile cele rănduite...».

(Dosar nr. 67/1810).

Clopote pentru mitropolia din Iași.

La 13 Iunie 1810 exarhul Gavriil scrie comandantului suprem, graf Camenscki, că «mitropolia n-are clopote nu numai cît bisericile orașului, ci nici cît la bisericile din satele sărace», și-i cere 4 tunuri de aramă, din cele luate dela Turci, ca să le transforme în clopote. Pe de altă parte, mitropolia e și săracă, n-are sumele necesare. Camenski a dispus să se dea 2 tunuri luate dela Silistra; iar după două luni, din ordin imperial, mai trimite alte 3 tunuri dela Rușciuc.

(Dosar nr. 108/1810).

Registrele mitricale la biserici.

In urma înțelegerii între prezidentul divanurilor Cușnicov cu mitropolitul și exarh Gavriil, s-au intodus la Septembrie 1808 și și în «toate bisericile din orașele și satele ce sînt în țările Moldaviei și Valahiei metrici ca să treacă întrînsele numele tuturor celor ce să nasc, parte bărbătească și fămeească, a celor ce să botează, să cunună și mor».

(Dosar nr. 10/1808).

Antimise vechi în Chilia şi în Basarabia.

Protopopul oblastiei Basarabiei, protoiereul Teodor Maleavinschi, cu ocazia vizitării bisericii sf. Nicolae din oraşul Chilia şi a lucrurilor din ea, la Februarie 1810, a găsit «ascunse în lăzile veşmîntăriei 40 sf. antimise, unele avînd sf. moaşte, altele nu»; acestea fiind trimise la Chişinău, din ordinul exarhului s-au dat «la veşmîntăria *moldovenească* a mitropoliei». Deci, antimisele toate erau dela vlădici moldoveni.

(Dosar nr. 57/1810).

Acelaş protopop Maleavinschi raportează că «în unele biserici din Basarabia sunt sf. antimise de pînză foarte uzate şi fără însemnarea cînd anume şi pentru care sat şi biserică s-au dat»; ele erau scrise în l. greacă şi moldovenească. Şi se alăturează un tablou cu numele a 21 biserici, ale căror antimise vechi trebuesc schimbate, adecă: 3 în ţinutul Acherman (sf. Ioan din oraş, Corcmaz şi Căuşani), 7 în ţinutul Căuşani (Purcari, Olăneşti, Cîrnăţeni, Feşteliţa, Talmaz, Ermoclia, Apaci şi Cenac), 3 în ţinutul Benderului (Bulboca, Zaim, Hagimus), 3 în ţinutul Tomarov (Brînza, Colebaci şi Barta), 2 în oraşul Ismail, 1 în Chilia veche. Eclesiarhul mitropoliei Iaşilor, ieromonah Inochentie, a fost îndatorat la Octombrie 1810 să pregătiască noi antimise, ce s-au semnat de exarhul Gavriil.

(Dosar nr. 68/1810).

Infiinţarea unei noi eparhii pentru Armeni.

La 23 Aprilie 1830 ţarul Rusiei a decretat: «Găsind că s-a mărit numărul armenilor, trăitori în cuprinsul împărăţiei noastre, în deosebi în Nahicevan, Grigoriopol, Carasubazar şi în alte oraşe din Rusia Nouă şi Basarabia, şi că pentru o bună administrare duhovnicească a lor e neîndestulătoare o singură conducere eparhială, existentă pîn-acum în Astrahan, ordonăm să se înfiinţeze o nouă eparhie armeană sub denumirea de Nahicevană-Basarabeană, adăugîndu-i toate bisericile de această confesiune ce se găsesc în Sanct-Petersburg, Moscova, în guberniile Rusiei Nouă şi în oblastia Basarabiei. Ca titular al acestei eparhii preagraţios poruncim să fie arhiepiscopul Gruziei Nerses, eliberîndu-l din slujba sa depînă acum».

Comunicat sub nr. 26321 din 8 Mai 1830.

(Dosar nr. 6938/1830).

Mănăstirile şi slujitorii bisericeşti în Muntenia la 1810

Din raportul exarhului şi mitropolit Gavriil către Sinod, nr. 286 din 3 Mai 1810 rezultă că atunci în *Ţara Romînească* erau: 142 mănăstiri şi schituri naţionale, 63 mănăstiri şi schituri închinate la diferite locuri peste graniţă, 3103 biserici de mir, 4 arhierei eparhioţi, 10 arhierei fără scaune, 42 arhimandriţi, 41 igumeni, 242 ieromanahi, 61 ierodiaconi, 514 monahi, 48 ascultători, 6149 preoţi, 2891 diaconi, şi 6206 slujitori bisericeşti acum din nou numiţi. In total erau 16305 persoane, afară de copiii preoţilor şi ai slujitorilor bisericeşti.

(Dosar nr. 70/1810).

Setea de învăţătură.

La 1810 un monah din m-rea Japca—jud. Orhei ruga astfel:

«Prea cuviosiei tale cinstite arhimandrite al cinstite conţestorii sf. mitropolii.

Jeluind mă rog ca să să facă blagoslovenie a întra spre pedepsire în cinstita şcoală spre învăţătura cărţi greceşti, pe carea o am şi deprins puţin mai dinainte.

Şi rămîn smerit întru Domnul! Manoil monah».

Scrisul e propriu.

Curînd acesta, avînd bună certificare dela igumenul Nicandru al Japcei, e învoit să plece la sf. munte «să aibă pace».

(Dosar nr. 71/1810).

Din suferinţele clerului romîn în 1809 sub ocupaţia rusă.

Episcopul Nectarie al Rîmnicului raportează mitropolitului Dositei al Ungrovlahiei şi acesta exarhului Gavriil la Martie 1809, înnainte cu 11 zile de sf. Paşti, între altele: «unde să găseşte preot prin sat sau duhovnic sau măcar vătăşăl? din pricina că s-au luat cu atîte bătăi şi cazne nepomenite toţi preoţii cu carăle lor şi cu vitele lor şi sănt duşi la Slatina pentru căratu zahirelii la Bucureşti». Iar în alt raport adaugă că înşişi ispravnicii de Vîlcea şi Romanaţi «au luat carele nu cu cumpătare, ci în mod tiranic, cu bătăi, prigoniri şi cu alte asemenea mijloace, şi chiar dela soţiile şi copiii lor în toată ziua la mine acasă nu văd şi nu aud

altceva decît tînguirea preoților, ranele lor, mîini și picioare fărîmate, capete sparte; această dureroasă privelişte cui nu-i produce jale... Toate-s călcate în picioare, toate-s nimicite și defăimate! rămîne numai ceeace se răscumpără pe bani. Preasfinția voastră! Eu îmi împlinesc datoria, vă vestec de acestea, și cum va hotărî cugetul prea sfinției voastre, căci preoți în veşminte sfinte sunt scoși dela dumnezeeasca liturghie, fapt ne mai auzit, și-s trimiși cu carele lor la Slatina. Urmează deci să se închidă bisericile lui Dumnezeu în aceste sfinte zile.. ».

Asemeni grele jăluiri, exarhul le cumunică începie prezidentului divanurilor din Principate Cușnicov și mai adaugă în comunicarea sa, între altele: din ele «veți vedea că suferințele aduse preoțimii din aceste provincii, în deosebi din Valahia, de funcționarii civili și mai ales de subalternii ispravnicilor, întrec orce măsură și răbdare. Fapt ne mai auzit, ca ispravnicii să-și permită nu numai să îngreuieze pe slujitorii sfințiți ai bisericii ortodoxe cu tot felul de contribuțiuni județene în rînd cu sătenii, dar să fie și bătuți și chinuiți atît preoții cît și soțiile și copiii lor, și chiar îmbrăcați în odăjdii, să fie scoși dela slujbe și puși la căruțe. Aceasta nu numai că micșorează prestigiul de care trebuie să se bucure biserica în împărățiile ortodoxe, dar atinge și cinstea armatei ortodoxe ce apără biserica cea sfîntă; poate că acești nechibzuiți ispravnici fac intenționat asemenea fapte rele în vremea de acum ca să răciască în inimile poporului și a preoțimei dragostea față de armata rusească... să fie scoși din slujbă, căci întrucît n-au avut bunăvoință și respect față de religia ortodoxă, cum ar putea ei să mai aibă credință în îndeplinirea serviciului lor către țară și interesele împărăției? Și apoi s a mai aflat că aceste apăsari le fac nu din neapărată necesitate, ci din lăcomie și corupție, deoarece preoții, cari li-au dat bani, au fost lăsați în pace, după cum mărturisește episcopul Rîmnicului».

Pentru liniștirea preoților, mitropolitul Gavriil a răspuns mitropolituiui Dositei după cîteva zile că a cerut prezidentului «diafăndevsărea preoților și răsplătirea celor ce să ating de cinul bisăricesc, făcând răs și bajocă[ră] de dănșii, și exelenția sa au făgăduit că a trimite poroncă la cinstitul Divan al Valahiei ca să să dee strașnică poroncă către toți ispravnicii și ocolași să nu să atingă nici de cum de cinul bisericesc nici cu un fel de havalele

şi porunci. Iară ispravnicii dela ţănutul Vîlcea şi Romanaţul, ca unii ce mai multă tiranie au făcut preoţilor, să fie lipsiţi de isprăvnicie şi mai mult să nu fie rînduiţi nici la vre o slujbă...».

(Dosar nr. 69/1809. Ştiri despre asemenea suferinţi sunt şi în nr. 4/1929 pag. 67 al acestei reviste).

Igumenia m rii sf. Nicolae din Botoşani.

Această aşezare mănăstirească era închinată patriarhiei de Antiohia şi-i servia ca metoh în ţară. In 1808, în locul vacant de igumen al metohului, divanul cnejiei Moldovei a numit pe un arhimandrit Iosif. Iar patriarhia nu l-a recunoscut. Şi în loc îl trimite în toamna 1808 pe mitropolitul Edesei Serafim cu gramatele canonice dela mitropolitul Nicomidiei, patriarhul Antiohiei şi chiar dela patriarhul icumenic dela Constantinopol. Divanu', sub iscălitura veliţilor boieri: Costachi Ghica logofăt, Constantin Balas logofăt, Nicolai Balas logofăt, Grigorie Sturza fost vistiernic, Sandulachi Sturza hatman şi Constantin Balşuca vornic, declară că «preosfinţitul Edesei are cuvîntul dreptăţii... cînd însă întru aceasta nu vor fi alte opriri mai politiceşti, care nu sănt cunoscute Divanului. Lasă dar Divanul socotinţa aceasta la păstoreasca hotărăre preosfinţiei tale, fiind bisericească întămplare», adecă a mitropolitului exarh Gavriil. Acesta pune următoarea rezoluţie: «Fiind că atît cinstitul Divan a cnejii Moldavii, cît şi însuş Prezidentul exţelenţiea sa senatorul şi cavaler Serghii Cuşnicov au dat socoteala sa ca preosfinţie sa Mitropolitul Edesii Serafim, ce este al scaunului patrierşii Antiohii să se protimisască a fi igumen la mănăstis-tului Nicolae dela Botoşani, care este metoh a patriarşii Antiohii, a. pentru că cel întîi orînduit igumen arhimandritul Iosif dela patriarhul Antiohii, ori dela plirexusiul epitrop a patriarhului nu-i întărit, b. preasfinţiea sa mitropolitul Edesii Serafim este trimis spre a priimi igumeniea mai sus numitii mănăstiri cu adevărate scrisori, pentru care dar şi de cătră noi să orîndueşte a fi proestos în numita mănăstire, însă întorcînd toată cheltueala numitului Ioasaf arhimandrit ce au fost orănduit mai nainte la numita mănăstire».

1808 sept. 20 zile.

Gavriil Mitropolit şi exarh.

(Dosar nr. 17/1808).

Peregrinarea unui monah.

Cantora exarhicească din Iaşi a raportat acestea către mitropolitul Ungrovlahiei Ignatie „şi în Moldavie al Exarhii epitrop". 1810 Aprilie 19.

La 4 zile acestui Aprilie, au adus la această cantora pe un fără treabă umblînd, ieromonahul Isaie Carpuzan, carele prin cercetare ce i s-au făcut au arătat că el iaste născut în Moldova la satul Teţcani, în ţănutul Orheiului din părinţi mazili, anume Carpuzan, şi fiind copil, după ce au învăţat carte moldovenească, l-au dus părinţii la mănăstirea Solca, unde la anul 1775 Iune 29 zile au priimit cinul călugăriei, apoi la anul 1785 prin egumenul aceştii mănăstiri Vartolomei din poronca mitropolitului Gavriil, arhiereul Anania Sevastias l-au hirotonisit ieromonah, dăndu-i şi adeverinţă la mănă. După aceea cănd nemţii au stricat mănăstirea Solca (fiind în cordon), au eşit la eparhia Romanului şi primit de eparhialnicu episcop Antonie, au fost rănduit la mănăstirea Prala, unde trăind şasă ani ţădula hirotonii sale au pierdut. Pe urmă au mers la mănăstirea Slatina şi dela egumenu Macarii ş-au scos mărturie, cu care la anul 1799 au luat altă ţădulă dela mitropolitul Veniamin, fiind atunce episcop Romanului, cu care ţădulă umblănd din loc în loc fără statornicie, la schitul Armăşoaie au pierdut şi aceasta din urmă ţădulă. Acum dar după multe fără rănduială plimbări şi viind la Iaş nu numai fără pasport, ce şi fără riasă, umbla pela crîşme şi pela uliţe facănd feliuri de scandele.

Drept acee, spre a depărta dela acest Isaie prilejurile prihanelor şi a l înfrîna despre unile ca aceste urmări, în această exarhicească cantora s-au hotărît: 1. ca unul ce nu are îndreptări de hirotonie, să rămîe monah prost. 2. spre pocăinţa lui să să tremeată pre el la mănăstirea Niamţului pe totdeauna supt purtare de grije a stareţului, unde făcînd poslușanie, să fie în rănd fraţilor şi a 3. ca pentru o vederat necuvioasă urmare acestui Carpuzan să fie dator stareţul a-i da un cuvios duhovnic, carele cu sfătuirile cele de folos să-l aducă la pocăinţă şi indreptare vieţii...

Mitropolitul Ignatie a aprobat toate propunerile.

(Dosar nr. 59/1810).

Nerespectînd pecetluitul mitropoliei.

Un maior Cazimir Cirispolcago din armata rusă, aflîndu se în satul Călinești, ținutul Hotinului, a cerut preotului să-i cunune «din slugile sale un moscal cu o moschiciță», dar fără «să ia peciul mitropoliei, zicînd la Rosiea nu iaste acest obiceiu de a să lua peciu. Apoi cu poruncă au făcut pi preot de i-au și cununat». Maiorul i-a dat «30 par: după regula noastră rosienească, și eu nu l-am poftit să le dee cununie». S-a pornit o anchetă.

(Dosar nr. 28/1810).

Genneralul maior Catargi intentă cerere de judecată, ca să dovediască dreptul său de stăpînire cu acte dela biserica Bucovinei asupra a trei moșii din raiaua Hotinului: Cobîlceni ajunsă în stăpînirea logofătului Constantin Balș, Belicăuți a vistieriel și Văscăuți a lui Costache Flondor. Dela judecata aceasta în Divan, președintele îl recusă pe Balș, membru divanit.

(Dosar nr. 4145/1812).

«Antoine de Mesaroche, maitre françoise» a cerut la Septembrie 1808 să treacă dela «legea catolicească» la cea ortodoxă, și i s-a admis, catehizîndu-l protoiereul P. Cunițchi.

(Dosar nr. 18/1808).

Arhimandrttul Chiril dela Consistorul duhovnicesc din Iași capătă la 31 Iulie 1810 dela Sinod o cruce aurită cu lanț.

(Dosar nr. 144/1810).

Mănăstirile și preoții de mir din Moldova, după îndemnarea exarhului Gavriil, au strîns suma de 76.640 lei pentru a ușura «trebuința zaharelii ce să cere dela cnejia Moldovii». Ca urmare, împăratul Alexandru I «cu deosebire primind această userdie» i-a mulțămit exarhului prin rescript imperial în Februarie 1810, care s-a adus apoi la cunoștința episcopilor, clerului și populației în ambele principate, slujindu-se și Te-Deum pentru sănătatea împăratului.

(Dosar nr. 19/1810).

Trimişil m-rii Neamţului în Rusia, ierom. Pahomie şi shimonahul Ioan, au comandat la Chiev un sfeşnic mare şi cinci candele pentru biserică, achitîndu-le 90 ruble şi 80 cap. După un an, ne primind aceste lucruri, stareţul cere paşaport pentru ieromonahul Ioanichie şi Gherasim, ca să meargă ei la Chiev să vadă ce s-a întîmplat, să le ridice, şi totodată să mai cumpere diferite obiecte bisericeşti şi cazane mari pentru bucătărie.

Paşaportul li s-a eliberat pe 3 luni pînă la Decembrie 1810.

(Dosar nr. 2/1810, fila 91).

«Acest preot anume Ilie slujitoriu la biserica sf-tului Dimitrie de aici din tîrgu Huşii, avînd dorinţa a merge la Chiev spre închinarea sfintelor moaşte, împreună cu alţi creştini închinători, carele fiind de aicea în Huş ştiut, i s-au dat dela noi această încredinţare cu care să-ş poată scoate paşport de drum. 1810 Iulii 25. Meletie episcop Huşului».

Iar în luna Octombrie 1810 un paşaport îl cerşeşte şi mohaiea Mariea Miea din schitul Călăturі, eparhia Huşilor, în acelaş scop.

(Dosar nr. 2/1810, filele 71 şi 119).

In ziua încoronării împăratului Alexandru I, 15 Septembrie din anul 1810, armatele ruseşti au cuprins cetăţile Ruşciucul şi Giurgiul din mîna Turcilor. Giurgiul s-a realipit la trupul Valahiei. Bisericile din această cetate şi din satele raielei ei s-au dat sub cîrmuirea mitropoliei Ungro-Vlahiei şi acolo se aflau: 5 biserici, 3 preoţi, 11 cîntăreţi, 4 ţărcovnici. 13 copiii lor, 1000 de case, 2268 parte bărbătească, 2296 parte femeească, amîndouă părţile 4564, «care număr s-au aşăzat în extractul prinţipatului ţării».

(Dosar nr. 6/1810):

Jeluesc pentru supărările ce tragem de cătră trecători oşteni ce trec în sus la Hotin... şi pentru aceşti ce s-au aşăzat la ernatic... un căpitan cu tot calabalicul său în casa me s-au aşăzat, unde sănt pre strămtorat şi supărat, neputînd căuta şi puni la cale în vreme ce să cer slujbile ce ni vin din poronca preaosf. nostru stăpăn, fiindcă nu pot lăsa oşteanul săngur cu copiii şi cu

preoteasa în casă, că dacă ceva mi s-a întâmpla pe urmă nici un folos de nicăiure nu vom lua, văzînd şi pre la alte locuri întâmplările ce s-au întâmplat»...

scrie protopopul Gheorghi de Dorohoi ca şi Atanasie din Herţa.

(Dosar nr. 4 1810).

Stareţul m-rilor Neamţu şi Secu, arhimandrit Ioan, împreună cu Mardarie duhovnic, Silvestru duhovnic şi nacialnic Secului, Victor duhovnic, ierom. Ioanichie eclisiarh şi Irinarh ierom. casier, toţi semnînd ruseşte, fac o mijlocire, tot în l. rusă, către exarhul Gavriil la August 1810. Aici arată că încă de 35 ani în urmă, după venirea lui Paisie dela Dragomirna la Secul şi Neamţ, s-au trudit călugării să recolteze grîne ani de-arîndul pe locurile lor muntoase şi reci, dar zădarnic, ei aducînd grîul pentru prescuri în cele 11 biserici şi pentru hrana soborului de peste Prut. In acel an, venind la hram oameni evlavioşi dela Chişinău, s-au oferit să dăruiască grîu pentru mănăstire, ca şi alţii de pe Prut, cari au făgăduit la fel. Acum soborul roagă să se elibereze paşaportele ca monahul Ilarion să vină la Prut, în diferite sate din judeţul Iaşilor, iar monahul Teona la Chişinău şi Chilia să adune grîu şi peşte, pe terwen de 3 luni

(Dosar nr. 2/1810 fila 86).

Platon monahul din Ţara Romînească, avînd tată călugăr bătrîn «peste Olt la episcopia Craiovei», venise de 7 ani, în Moldova, slujind la Mitropolie, iar acum în m-rea Neamţ, are pasport să meargă a-l vedea pe tatăl său.

(Ds. nr. 2/1810 fila 39).

Moşia Şiviţa din ţănutul Covurlui şi Fîntîna Gerului din ţănutul Tecuci erau la 1800 proprietatea mănastirii Galata, la 1810 se arendau de căpitanul Coste din Galaţi; stareţul m-rii era vlădica Paisie Apamias.

(Dosar nr. 85/1810 şi dosarul nr. 46/1810).

Mănăstirea Fistîci avea la 1810 o moşie Podoleni, care se învecina cu moşia Bohotinul a hatmanului Răducanul Rosăt. Arhimandritul Dionisie, stareţul mănăstirii, se plînge pînă la Divan împotriva hatmanului, care rupea din trupul moşiei.

(Dosar nr. 84/1810).

Pentru gratificarea clerului armean, mijlocirea se făcea prin căpetenia bisericii locale ortodoxe. Astfel «arhiepiscopul Grigorie al armenilor roagă pe exarhul Gavriil la lunie 1810 să mijlociască la oberprocurorul sinodal Goliţin ca să se gratifice: protoiereul armean din Iaşi Marcu cu cruce, prot. Marderos din Bucureşti cu camilafcă şi prot. Arachel din Botoşani cu scufie violetă, întrucît: sunt buni funcţionari, conştiincioşi, şi deosebit de supuşi coroanei ruseşti. Sinodul însă le-a dat tuturor cruci aurite de piept.

(Dosar nr. 84/1810).

Pentru întreţinerea aşa numitei cantore exarhale din Bucureşti şi a funcţionarilor ei era necesară suma de 1200 lei anual, care se aduna numai dela mănăstirile greceşti din Valahia. In fruntea lor stăteau Radu Vodă, Mărgineni cu cîte 100 lei, apoi Mihai Vodă, Văcăreşti, Slobozia, sf. Ioan din Bucureşti, cu cîte 60 lei ş. a.

(Dosar 145/1810).

Const. N. Tomescu.

BIBLIOTECA UNIVERSITĂȚII -IAȘI-

RAIAUA BRAILEI SUPT RUȘI

1809—1812.

de **T. G. Bulat.**

Material despre trecutul raialii Brailei s'a mai dat în aceasta publicație. Știri nouă ne apar mereu supt ochi în cursul cercetarilor noastre. Nu lipsim să le înfațișam aci, ținutul prezentând o deosebita însemnătate mai ales, din cauza frământărilor razboinice ce au avut loc în jurul zidurilor cetății sale.

Aceste ciocnlri facurii ca și în decursul anilor 1806—1812, locuitorii din această parte de țară, să sufere cumplit! De dată aceasta satele se sparseră, iar locuitorii luară drumul pribegiei; unii se îndreptară spre Moldova, alții spre Țara Românească. Numărul celor cunoscuți era de 1500 de familii. In 1809 când Rușii crezură că sunt stăpâni netulburați ai pământului nostru, cerură Divanului să ia măsuri ca bejenării să revină. Acesta în frunte ca Mitropolitul Gavriil dădu porunci către dregatorii de pretutindeni, să facă statistica de acesti pribegi și să-i trimită la urma lor. Lucrurile mergând greu, se făcu o nou intervenție în 1810, în acelaș sens. De data aceasta poruncea însuși generalul Bagration „mai marile comandir al armiei".

Cu acest prilej se iscară o serie de neînțelegi, cum este acea pe care o constatăm că a avut loc pe moșiile comisului Iancu Balș. Mai mulți locuitorii din raiaoa Brailei fuseseră primiți pe pământul acestui, din ținutul Greceni; ei fuseseră și ajutorați de comis, cu bani și hrană, pe care urma să le achite, încet, încet, potrivit cu nevoile timpului. La vestea că pot pleca, țăranii își uitară de datoriile ce aveau. Din aceasta pricină Divanul porunci dregătorilor și intervenea pe lângă senatorul rus Cușnicov, spre a se lua măsuri ca aceia, să nu plece până nu și vor fi plătit sarcinile!

Ordinul de reîntoarcere pare să se fi executat, căci în Iunie 1811 constatăm că se vând veniturile raialei. Se fixează taxe pentru

vinuri, pentru oi, capre şi vitele mari, cari vin din toate părţile pe teritorul raialei, pentru bălţi, pentru râmători, stupi, pentru mărfuri, pentru sare, peşte, pentru „bălciuri şi earmaroace".

Aceste impozite nu erau valabile pentru moşia „cneazului Ipsilant" cât şi pe teritoriul moşiilor mănăstireşti şi boereşti stăpânite efectiv. Se caută şi aci drepturile stravechi de stăpânire, ca şi în raiaoa Hotinului, asupra moşiilor cutropite de Turci. Se continuă apoi cu condiţiile de vânzare a rachiului, a berei, a miedului, prin sate „dăosebind numai cetatea cu mahalalele".

Nu se uita, a se exploata bălţile, care au fost totdeauna o sursă însemnată de bogăţie, pentru raia. Intr'un cuvânt, migraţiuni de locuitori, urmate de o exploatare sistematică, iată ce ne prezinta actele ce urmează.

I.

Către... Cuşnicov, Divanul Cnejii Moldaviei.[1]

S'au priimit cu cinste predlojănie Ex.-tale supt no. 460 şi s'au văzut de către Divan toate cele cuprinzătoare pentru 1500 familii ce s'au rădicat din olatul Ibrailei şi au trecut apa Buzăului şi a Săretului spre a să lăcui în pământurile ţărilor Moldavie şi Valahie. Şi după poroncă îndată s'au făcut poronci către d-lor dregătorii scriindu-li-să şi povăţuindu-să în ce chip să urmeze întocma după povăţuire ce să dă de către Ex.-ta. Şi de căţi din trănşii vor trece şi să vor aşăza aice îndată pe la ţinuturi trimiţându-să de către dregători vidomostii de numile lor şi pe la ce locuri s'au aşăzat, să va faci arătare Ex. tale. Şi de vor fi vre unii dintr'ânşii şi Ruşi cercetându i dregătorii după poroncă şi trimeţând tacris de arătările ce vor faci, să vor trimite acele tacrisuri către Ex.-ta,

Gavriil Mitropolit şi Exarh.

1809 Apr. 29. Iordachi Roset vist.

II.

Către... Cuşnicov, Divanul Cnejii Moldavii.[2]

Cu cinste s'au priimit predlojănie Ex.-v supt no. 4294 însoţătă şi cu copie poroncei ce s'au dat de către strălucire sa D. G. de infanterie mai marile comandir al armiei cneaz Petru Ivanovici Bagration, pentru locuitori acei cetăţi din raiaoa Ibrailei şi

1. „Dela" nr. 961 Arh. Senat. Chişinău.
2. „Dela" nr. 11711809 Arhiv. Senat. Chişinău.

să află mutați prin sate de a Moldovii și a Valahii ca să le să facă de știre spre a să întoarce iarăși pe la locurile locuințăi lor cei dintăi întru aceeași rae. Și după poroncă s'au făcut urmare de către Divan triimețăndu-să porunci către toți dregători ținuturilor părțăi de gios pe unde să socotesc că trebuie să fie veniți din lăcuitori acea. Spre a le da înștiințări tuturor ca să să întoarcă la locuința lor ce dintăi în olatul Ibrailei Și să le de și cuviinciosul ajutorio spre rădicare și întoarcire lor după poronca Ex.-v. Și să să corispondarisască pentru aceasta pricină cu rănduitul de către Ex-v. d-lui natvornoi sovetnic Savițchi și să trămiată și aice adese înștiințare de urmare ce vor face pentru ca să să poată da pli-roforie Ex.-v.

Const. Balș logof. Sandulache Sturza hatman
Iordache Roset Roznovan vist.

1810
Ghenar 13.

III.

Către Excelența sa . . . . . Cușnicov, Divanul Cnejii Moldaviei.[1]

D lui comis Iancul Balș au făcut arătare Divanului, precum că din lăcuitorii olatului Ibrailii ce s'au fost rădicat și au mersu de s'au lăcuit prin sate de a Moldaviei și a Valahiei, o samă ar fi venit de s'au așăzat și pe moșiile d lui, ci li are la ținut. Greceni. Care lăcuitori luănd acum vestire de poronca ce s'au dat, pentrucă au voea de a să rădica și a să întoarce la lăcuința lor ce dintăi acei ce vor voi, au început a și vinde păine, fănul și altele ce mai au, voind să să întoarcă la urma lor. Și fiindcă d-lui în vreme ce au venit acei oameni ca să-s așăzi pe moșiile d-lui, văzindu-i stricați și lipsiți di celi trebuincioase spre hrana lor și a dobitoacilor lor, silit au fost a-i ajuta cu împrumutare și de o samă de bani și de păini, și de altile trebuincioase spre statornicia lor. Și de vreme ce ei acum voesc a să întoarci la urma lor, faci cerire d-lui ca mai întăi să-și plătiască datoria: banii, păine și altile cu care i-au mai împrumutat și apoi să să rădice, și să să ducă.

Drept acea fiind știut că acei lacuitori în vreme ce s'au rădicat din olatul Ibrailii li s'au fost dat voea ca să să așăzi spre

1. „Dela" nr. 1371/1809 Arhiv. Senat. Chișinău.

locuința unde ei vor voi și și vor găsi loc de locuințe. Și aceștiea însuși ei de voe lor au voit a să așăza pe moșiile d-lui comisului, și d-lui nadejduit fiind că să vor statornici pe moșiile d-'ui i-au ajutat cu împrumutare de bani, pâine și altile. După toată cuviința de vremi ce acum vor să se întoarcă la lăcuința lor ce dintâi, datori sînt mai întâi să-și plătiască datoriile, și apoi să să poată ridica. Pentru care s'au și scris de cătră Divan poroncă cătră d-lui dregătoriol ținutului ca să îndatoriască pe acei lăcuitori ce vor voi să să rădice și să să ducă, ca mai întâi să să socotiască cu vechilul d-lui comisului pentru banii, pâine și altile ce vor fi mai luat. Și plătindu-și datoriile toate, apoi să li dei voi să-ș vândă pâine, fânul și altile ce au și să să rădice să să ducă la urma lor în olatul Ibrailei. Iar păr nu să vor socoti cu vechilul d lui comisului și păr nu-și vor plăti datoriile lor, să nu să îngăduiască nici ca să-și vândă lucrurile lor ce nici ca să-s rădice din așăzările lor, nefiind cu cuviințe a rămâne d-lui com. păgubaș de banii și altile cu care i-au mai împrumutat la nevoea lor spre înlesnire pitrecerii lor. Și spre știința Ex-v. de poronca ce s'au dat nu lipsăști Divanul cu cinste a face arătare. Și precum să va socoti și de către Ex-v va ave și Divanul răspuns cum să urmezi.

Const. Balș logof.
Sandu Sturza hatm.
Iordachi Roset vist.

1810 Sept. 16.

No. 1. IV.

(rupt) *cu care s'au dat în vânzare huzme* (rupt) *mai jos arătate ce sânt în raeaoa* (rupt) *în soroc de un an.*

1-io. Dă la vinurile ce să fac în raeaoa Brailii se ea cumpărătorul vinurile precnm să urmează și în Valahia adică dă fieșcare vadra po parale zece după ponturile Divanului.

2-lea, Dă la oile și caprele ce vor veni în raeaoa Brăilii din Valahia i Moldova și duprin alte locuri ale raelii cum și ale sudiților pentru pășune, cumpărătorul acestui huzmet are să ea dă la fieșcare oaie și capră. dă miel și ed po parale patru. Iar dă la vita mare: cal, bou, vaca să ea căte parale cinci. Și dăosăbit de aceasta dă la ceale care vor întra prin Bălți spre pășunea de earnă să ea asemenea dă toată oaea și capra așijderea orânduită plată. Iar dă la vita mare cal, bou, vacă să ea căte parale douăzeci. Ear

lăcuitorii din Brăila cum şi railenii pentru oile şi caprele ce le au sănt datori a plăti oeritul şi poclonul cumpărătorului po bani douăzeci după ponturile Divanului, pentru care s'au încheeat dă-osebit contract, cumpărătorul oeritului dăn toată Valahia.

3-lea. Dă la vitele şi cai ce să vor vinde în raeaoa Brăili, să ea dă fieşcare po parale zece.

4-lea. Dijmăritul dă la rămători (rupt) stupi să ea dă la lăcuitorii raelii şi dă la lăcuitorii Brăilii ce-i vor avea acolo în raea precum să urmează şi în Valahia dă mare şi mic po parale patru spre zece. Aşijderea să ea şi dă la rămători ce vor întra în raea tot acest preţ.

5 lea. Vama dela mărfuri ce vor întra în raeaua Brăili, să ea după obiceio adecă la sută trei. Insă dă la acea care să va vinde înăuntru. lar dă la cea trecătoare să ea tranziton parale patru dă un cântar dă vă fi marfa groasă, ear dă va fi supţire să ea parale patru de un dengio. (?)

6-lea. Dă la cea ce vor veni în raeaoa Brailii cu cară încărcate cu ceva are să ea havaetul jugăritului dă perechea dă boi sau dă cai po parale patrusprezece.

7-lea. Vama dă la sarea ce să va aduce în raia să ia dă car po parale şaizeci şi de perechea de boi sau cai po parale zece.

8-lea. Dă la peştile mărunt ce să va aduce în raia să ea dă fieşcare car po parale şaizeci ear dă la peştile cel mare şi după icre să ea dă la suta de lei po tal. trei.

9-lea. Dă la vinurile ce să vor aduce în raea spre vănzare să să ea havaet căte tal. trei şi giumătate dă butie.

10-lea. Dă lă bălciuri şi earmaroacele ce sănt în raea (rupt) să ea dă la rămătorii ce să vor (rupt) acolo, dă la cei mari po parale zece (rupt) acei mici po parale cinci.

11-lea. Earăşi la bălciuri şi earmaroace i să dă cumpărătorului voe a lua vama ce să numeşte erbărit, dă la cai şi vitele ce să vor vinde dă fiescare po parale două zeci.

12-lea. Aşijderea are cumpărătorul voe la bălciuri şi earmaroace a lua după toate cele ce să vor vinde dă cântar la sută dă ocă po parale trei şi dă cot să ea dă prăvălie căte un leu.

13-lea. In toată raeaoa Brailii i să dă cumpărătorului voie a vinde vin şi a avea prin toate satele cărciumi cu vănzarea aceasta, ear alt cineva afară din cumpărători vănzare nu are a face. Şi cumpărătorul nu are a vinde mai scump ocaoa dă vin dă cât po pa-

rale zece, vin fără dă nici o amestecătură şi ocaoa dreapta. Lăcuitorii din raeaoa Brăilii au toată voia a vinde vin cu rădicata, numai să nu aibă cumpărătorul cu această pagubă. Nici lăcuitorilor la această vreo năpăstuire să nu li să facă. dă cât numai să li să ea vinăriciul după preţul ce mai sus să zice.

14-lea. Toate acestea să vând cumpărătorului înăuntru în raea cât vor ţinea hotarăle raelii, după semnile în petrile dă hotară ce să află cum şi în Vizir Căşlasă afară însă din moşiea Knezului Ipsilant, şi afară din alte moşii mănăstireşti şi boereşti ce să vor fi stăpănit de stăpănii lor. Ear de să va arăta vre un stăpăn dă moşie cu pretenţie, că are moşie înăuntru în raea, şi că i s'ar fi stăpănit în silă dă Turci, stăpănul acei moşii după ce îşi va arăta dă acum documenturile moşii, şi să va întări dă cătră Ex.-sa d-lui senatorul Crasno Milaşevici prezidentul Divanurilor, să va folosi dă drepturile moşii sale după trecerea sorocului acestui dă acum contract ce să va face cumpărătorului. Pă lângă aceasta, afară din trei sate Vărsătura, Ţurcanii şi Tichileşti care nu întră în stăpânirea cumpărătorului fiind vândute la neguţătorul Prasin, ale cărora soroc să împlineşte la prima viitorului Sept. lt. 1811.

15-lea. Pentru toate mai sus arătate condee cumpărătorul are să răspunză suma banilor ce va eşi pentru aceste huzmaturi în 4 caştion tot deauna (rupt) trei luni înainte. Şi să dea şi chezăşi sigur la haznea.

Când să va întâmpla după cugetele ostăşeşti sau po'iticeşti a să face vre o schimbare adică când oştirile sau stăpânirea vor lăsa cu totul raeaoa Brăilii, atuncea contractu acesta nici o putere nu va avea şi cumpărătorul după analoghie va plăti banii acestui huzmet, numai până la ziua acea ce le va avea. Ear vinurile ce le va avea i să dă voe a le duce şi a le vinde unde va voi. Ponturile acestui contract să să păzească întocmai făr dă nici o băntuială. Ear când cumpărătorul sau oamenii lui vor urma înpotriva acestui aşezământ, şi aceasta după cercetare cu adevăr să va dovedi, atuncea pentru greşala cea dintâi să să pedepsească îndoit, pentru cea de al doilea întreit, şi pentru cea de al treilea să să lipsească cu totul dă la huzmet ear când vor face oamenii cumpărătorului, acea să să pedepsească, şi cea ce au luat mai mult să să împlinească din avuţia lor.

1811 Ionie 5.

Nr. 2. IV.

Ponturile cu care s'au dat în vânzare prin strigare în Divan la Ioni vechi băuturile rachiului, a berii şi a mideului prin toate satele şi oraşile raelii Brăilii, dăosăbind numai cetatea cu mahalalile.

1-io. Cumpărătorul este dator a vinde rachiu după proba înpărătească, rachiu tare, vutcă, ear berea şi miedul să fie bune cu măsură înpărătească. vadra pă rachiu tare să o vănză tl. două zeci rachiul mai prost tl. zece, vutca tl. treizeci, vadra dă mied tl. patru şi dă biere tl. doi şi jumătate.

2-lea Vănzarea rachiului, a bierei şi a miedului cum şi cele lalte rămăne numai asupra cumpărătorului iar alt nimenea prin oraşele şi satele raelii, cum şi prin celelalte locuri ce sănt aproape dă cetate, aşişderea la vre o cumpan'e sau străngere dă oameni sau fabrice, sau bălţi, şi pă la poşte, fiind măcar cu (?) în satu a face vănzare, nu are voe că va fi pedepsit după pravilele ce sănt orănduite pentrn aceasta. Şi rachiul ce să va vinde făr dă ştirea cumpărătorului. să va confiscui pentru folosul acestuia. Iar cetatea Brăilii cu mahalale este dăosăbita fiindcă s'au dat în vănzare după contractul ce s'au încheeat de defitrsfa cea mare în luna lui Maio.

Neguţătorul din oraşul Balta Manahiovici Pirper şi cumpăna lui şi după coprinderea acelui contract are să facă vănzarea neîntinzăndu-se mai departe, de căt în oraş, adică prin prejur dă trei versturi, şi voe nu le este dată a să întinde asupra satelor ce sănt cu apropierea dă oraş şi să află supt privigherea Devanului. Iar cu Bulgarii ce să vor aşăza pă lăngă oraş, cumpărătorii aceştia adică ai cetăţii au amestec, dă acea vănzarea bauturilor şi la acei Bulgari ce să vor aşăza pă lăngă oraşi cumpărătorul raelei n-are voe a o face.

3-lea. Pă la toate locurile pă unde va avea cumpărătoriol trebuinţă stăpănirea este datoare a orăndui case şi pivniţe.

4-lea. Pentru folosul marchitanilor ce vor fi cu polcurile în raeaoa Brailii, cumpărătorul are sa le vănză băuturile mai jos căte un leu de vadră. Şi marchitanii sănt datori a cumpăra dă la dănsul, ear nu dă la alţii, şi a le vinde nu mai gios de căt cu preţul ce să arată printr'aceste ponturi ca să nu să întămple cumpărătorului pagubă. Şi paguba aceasta cumpărătorul să aibă purtare de grijă ca marchitanii băuturile ce le vor lua dă la dănsul nici dă cum să nu le dea altora, ci să le vănză pă la ostaşii polcurilor prin care să află ei că într'alt chip vor răspunde precum să zice în al 2-lea pont.

5-lea. Toate celelalte luări ce era pentru băuturi şi să urma în vremea Turcilor dă la începerea acestui contract să lipsească. Daosebind numai vinul după care să va lua vinărici după cum să urmează şi în Valahia. Şi vinul ce să va aduce în raea spre vănzare, dă la carele are să ea cumpărătorul vămilor din raeaoa Brailii havaet căte tl trei şi jumătate de bute.

6-lea. Toate acestea să vănd cumpărătorului numai înauntru în raea căt vor ţinea hotarele raelii după pietrile i semnile dă hotare ce să află cum şi în Vizir Căşlasa, afară însă din moşia mare a cnezului Ipsilant şi afară din alte moşii mănăstireşti şi boereşti ce să vor fi stăpănit da stăpănii lor. Ear de să va arăta vre un stăpăn dă moşie cu pretenţie că are moşie înăuntru în raea şi că s'ar fi stăpănit în sălă dă Turci, stăpănul acei moşii după ca îşi va arăta dă acum documenturile moşii, şi să va întări dă către Ex:-sa. domnul Senatorul Crasno Milaşevici prezedeut Divanurilor, să va folosi dă drepturile moşii sale, după trecerea sorocului acestui dă acum contract ce să va face cu cumpărătorul. Pe lăngă aceasta afară din trei sate Vărsătura,, Tiscanii şi Tichileşti care nu întră în stăpănirea cumpărătorului fiind văndute la neguţitorul Prasin ale cărora soroc să înplineşte la prima viitorului Sept. lt. 1811.

7-lea. Pentru huzmetul acesta cumpărătorul este dator a plăti haznelii suma banilor ce va eşi la strigarea cea după urmă, în patru căştiori, totdeauna pă trei lui înainte dănd spre siguranţia haznelii chezaşi sigur.

8-lea Cănd să va întămpla după cugetile ostăşeşti sau politiceşti a să face vre o schimbare adică păn oştirile sau stăpănitori vor lăsa cu totul raeaoa Brăilei sau să va opri aducerea băuturilor din hotarăle Roşii, atunci contractu acesta nici o putere nu va avea, şi cumpărătorul după analoghie va plăti banii acestui huzmet numai pănă la zioa cr-l va avea. Pe lăngă aceasta contractul să să păzească întocmai, ear cănd să va întămpla ca cumpărătorul sau oamenii lui va urma înpotriva orănduelii acestia şi după cercetare să vor dovedi cu adevăr, cumpărătorul să va osăndi.

Pentru cea dintâi greşala îndoit, pentru cea da al 2-lea întreit pentru cea de al 3-lea va fi lapsit de huzmet. Ear cănd oamenii lui vor face fără ştirea cumpărătorului, să vor pedepsi. Şi cea ce să va fi luat mai mult să va înplini dă la dănşii.

1811 Ionie 5

BIBLIOTECA UNIVERSITĂȚII -IAȘI-

No. 3. V.

Ponturile cu care s'a dat în vănzare (rupt) *strigare în Divan la Ioni vechi balților dă peşte dăn raeaoa Brăilii pă un an precum mai jos să arată.*

1-io. Balta ce să numeşte Scurta i Serbani cu toate vărsăturile ce le au.

2-lea. Bălțile cu vărsăturile ce cad şi sănt la satele Cuptoarăle şi Vădeni i Gropeni cum şi gărlițele cele mici împreună cu podul dă la Vădeni.

3-lea. Cumpărătorul dă acum să facă catografie de toate binalile i materiealurile şi uneltele ce vor fi ale bălților, faţă fiind şi un cinovnic al Brăilii arătându-să cu dăslușire şi pîntru adevăr căte sănt ale coronii şi căte sănt făcute cu cheltuiala cumpărătorul dă mai nainte. Şi pă cele ale coronii are să le ea în zapisul său, ear pentru cele făcute cu cheltuiala cumpărătorului dă mai nainte pentru acelea învoindu-să cu dănsul plătindu-i cea ce să va învoi le va lua în zapistul său.

4-lea. La bălțile acestea i să dă voe cumpărătorului a prinde orice fel de peşte va găsi făcând ale sale orăndueli şi folosindu-să cu vănzarea, numai să nu facă nici o opreală a trece din măna stăngă pă Dunăre caicile ostăşeşti şi particulear, ci să aibă toată voea a merge încolo şi încoace. Şi dă la peştile ce să va prinde are să ea cumpărătorul după vechiol obăceio întreeală. Din trei peşti (rupt) se vinde cumpărătorul şi oamenii lui.

5-lea. Cinevaş nu are voe să prinză peşte într'acele balți, ear înpotrivă cine va urma stăpănirea este datoare să dea toată măna de ajutor.

6-lea. Dă la ceea ce vor vinde peşte, ce-l va cumpăra dă la cumpărătorul acestor bălți, să ea cumpărătorul dă carul cu peşte mărunt po parale şaizeci, ear dă peşte mare morun, ceagă,, crap şi alt fel dă peşte, cum şi după icre să ea po tal trei la sută dă lei.

7-lea. Dă la cheresteaua ce trece în plute pă apa Săretului pă podul Vădeni să ea cumpărătorul dă feşcare plută po tl trei şi jumătate i cate un lemn dă fieşcare plută dă la cea ce vor trece peste acest pod cumpărătorul are să ea dă la carele încărcate cu patru boi sau şi mai mult, asemenea şi cai, căte tl unul, dă la carul gol, căte zece parale, dă la căruța încărcată căte parale douăzeci. Dă la căruța goala căte cinci parale, dă omul ce va

trece călare două parale, și dă la omul ce va trece pa jos o para, după cum au fost obiceio.

8-lea. Satul Vădeni are să fie scutit numai dă podvoade și angarale, ear nu și dă dăjdii ca să privegheze și să dreagă po rupt) a fi totdeauna în stare bună

9-lea Pentru aceste alți ce sănt afară din Vărsătura, Tiscani și Tăchilești și pentru vama ce va lua dă la peștile ce să va cumpăra, cumpărătorul este dator a plăti suma banilor ca va eși la strigare în patru căștiori,. tot deauna cu trei luni înainte.

10-lea. După ce să va sfârși sorocul dă un an cumpărătorul este dator a face teslim bălțăle acestea celuea ce va fi poruncit dă la stăpănire, făr dă nici o zăticnire și cusur precum le-au primit.

11-lea Spre siguranția haznelei cumpărătorul este dator a da chezaș și dăosebit de aceasta cu persoana sa este îndatorat, după toate pravilnicile capuri a lua asupră-i datoriea enteresului haznelii.

12 lea. Ponturile acestea dă amândoă pârțile să să păzească în tocmai eară când cumpărătorul sau oamenii lui vor lua înpotriva aceștea și după cercetare să vor dovedi cu adevăr cumpărătorul să va osândi pentru cea dintăi greșala indoitu, pentru cea de al 2-lea întreit, ear pentru cea dă al treilea va fi lipsit dă la huzmet. iar când oamenii lui vor face făr dă știrea cumpărătorului să vor pedepsi și cea ce să va fi luat mai mult să va înplin dă la dănșii.

1811 Ionie 5.

Scrisoarea arhim. Filaret Scriban către Constantin T. Stamati-cavaler.[1]

de **I. Pelivan.**

Domnul meu,

Nu socotiți de sumeție îndrăzneala ce ieu, ca în felurite rînduri și ocazii, să mă adresuesc către D-Voastră

Nobilele și patrioticeștile Voastre sentimente mă îndeamnă, la aceasta.

Veacul nostru este veacul comunicației popoarelor și a persoanelor. Sălbatecul vorbește cu Evropeițul și China («Hina») nu-i departe de Anglia.

Folosul deci comun și mai cu seamă al Nației mă aruncă în asemenea împrejurări de a supăra și pe alți compatrioți.

Supt steagul lui Hristos, fieștecare popor este Izrailul Domnului.

Aceasta, precum vă este cunoscut, înnăscu în mine o infocată dorință de a începe a alcătui Istoria Bisericească a Romînilor, ca prin ea să pot îndemna pe fiește-care bun și adevărat compatriot, a-și aduce aminte de zilele veacului, a întreba pe părintele său și pe muma sa, ca să spună lor, cîte minuni au făcut cu ii Domnul, și a vedea în urmă, că El strigă la fiește-care popor «scoală cela ce dormi și te va lumina Hristos»!

A învăța alte istorii și științe fără de istoria patriei sale, dupre a mea socotință, este tot atîta ca cum ar învăța cine-va a cunoaște pe alții, iar nu pe sine.

Insă ce folos pot aduce toate celelalte științe, fără cunoașterea de sine?

Prin urmare, fără de Istoria Patriei, toate celelalte istorii și învățături sînt reci și fără suflet.

Poporul neascultării, de două mii de ani de cînd rătăcește pe fața a tot pămîntul, și o singură învățătură: istoria bisericei

1. Copia acestei scrisori am luat-o de pe originalul ce a fost găsit în arhiva lui Nicolae Const. Stamati la Bălți în 1924.

naţiei sale, îl face a fi întreg, cînd el este dărăpănat, şi viu, cînd el este în mormînt!

Acest strălucitor adevăr mă îndeamnă, ca mai înainte de întoarcerea mea în Patrie şi a deschide acolo catedra Teologiei, să mă îndeletnicesc cu istoria bisericească (urmează un cuvînt indescifrabil) mele naţii.

Slabul meu început, deşi nu este adus pînă la giumătatea sa, totuşi mă mîngîe, fiindcă au fost primit de Conferenţia Academică de aicea în loc de Dizertaţie la sfîrşirea cursului Teologiei ce l'am gătit în anul trecut.

Aceasta mă îmbărbată de a continua începutul.

Izvoarele ce am putut aduna din avuţitele biblioteci a Kievului nu sunt de-ajuns, precum nici cele din Moldova.

In luna lui Mart mă pornesc la Moscova şi la Petersburg întru nădejdea, că voi putea ceva aduna.

De acolo mă voi întoarce prin Warşawa, unde au murit un mitropolit al Moldovei, luat în robie de Sobieţki, împreună cu toată arhiva Mitropoliei, care au şi rămas în ţara Leşască.

Fiind-că nu pot a trece prin Harcov, apoi eu am poftit pe un cunoscut al meu de acolo, ca să cerceteze, de se află la prinţesa Cantemir materialuri istorice şi să-mi trimată înştiinţare dinpreună cu adresul ei. Eu voi propune Prea-Sfinţitului Mitropolit ca să se adresuiască către Domnia-Ei.

Puţine cărţi ce am, ne le pot purta în călătorie cu mine. Iată le trimăt în număr de 50 prin D-lui ofiţiantul Andrei Andreevici Zaharianov, ca să rămînă la D-Voastră pînă ce mă voi întoarce în Moldova, şi apoi poate să va afla vre-o ocazie ca să le transportăm la Eşi. Pînă atunci adăpostitorul Muzelor Romîne din Basarabia, adăposti-a-mă-le (?) în vre-un ungher a lăcuinţei sale.

Incredinţat în sentimentele ce caracterizăm pe persoana D sale Zaharianov, aducătorul cărţilor, eu socot pentru mine o norocită ocazie de a-l recomăndui frăţeştii îmbrăţişări a D-lor Voastre.

Nu ştiu, fraţii noştri din Basarabia se împărtăşesc oare de literatura naţională din ţările noastre, de istoria Patriei a D. Aron şi Gogolniceanul? O! Cîtă hrană mîntuitoare nu ar putea lor să le aducă aceste monumente a slavii strămoşeşti?

Puţinele mele cărţi sînt dispecetluite. Cine doreşte, folosească de ele pînă la timpul însemnat.

Pentru patrioții mei eu sînt gata a jertfi ori și ce.

Nu știu, îndeletnicește-se oare cine va cu adunarea vechimelor din Basarabia? Nu au uitat oare iubiții noștri basarabeni, că sînt romîni? Dupre cum văzui aice pe D-lui Botezatul, apoi puține nădejdi se văd pentru viitorimea nației...

Eu însă nu mă deznădăjduesc, pînă voi auzi, că acei doi de mare cuviință stîlpi ai naționalității: Sturdza și Stamati, încă trăesc.

Eu cred, zic, și iară cred că naționalizmul va afla în ii pe Moiseii și Daniilii săi. O! cît de mult doream ca să văd Basarabia și pe D-Voastră.

Mi-ați făgăduit, și cred că voi afla în sînul ei multe dovez și monumente istorice, cari nu s'au sfărmat încă de mîna timpului.

Cîtă pagubă pentru Națiа Romînească, că Dom. Hijdău nu are nici o comunicație cu țările noastre!

Țezar dorea mai bine ca să fie într'o provinție întîiul, decît în Roma al doilea.

Nu se va uni oare D lui cu această socotință și să treacă în Moldova?

Eu cînd mă voi întoarce în Patrie, voi cădea la Părintele Mitropolitul și la Măria-Sa Vodă, ca să se folosească de un asemenea scump bărbat.

Mă iertați, scumpul meu Domn, că eu mă rostesc înaintea D-lor Voastre așa de descoperit.

Vă rog să bine voiți de a înnoroci cu răspunsul pe acela ce are a fi în toată viața rugătorul cătră Milostivul Dumnezeu pentru D-Voastră și are cinstea a se numi

Al D Voastră plecat și supus șerb

Ieromonah Filaret Scriban.

1842 Fevr. 5; Kievskaia Duhovnaia Akademia.

TIPOGRAFIA DUHOVNICEASCĂ EXARHALĂ DIN BASARABIA

de **Const. N. Tomescu**

Mitropolitul și exarh Gavriil Bănulescu, organizînd noua eparhie a Basarabiei ca o mare unitate administrativă și eulturală, a înțeles dela început să-i adauge și o tipografie duhovnicească. Rolul acesteia era de căpetenie acum un secol, cugetînd că Biserica pe atunci avea făclia de luminare în pridvorul ei, și că nici un alt așezămînt nu era, care să-i pretindă locul, și nici particulari nu puneau în mișcare tipografii.

Vederile Mitropolitului în direcția aceasta au fost precise și largi. Și înființarea tipografiei a legat-o strîns de inima sa. Ca dovadă stau și azi conceptele ce le-a alcătuit personal în l. romînă în anii 1813—1814, și care se află intacte în dosarul nr. 501 dtn 1813 al Consiliului eparhial—Chișinău.

Din acest dosar redăm și noi aici, în traducere, actele cele mai însemnate, pentru a contribui la cunoașterea mai detailată a activității culturale a ctitorului eparhiei și a clerului ei.

1. *Raportul exarhului către sf. Sinod.*

In urma transferării mele din Iași în orașul Chișinău, cercetînd turma ce mi s-a încredințat, am observat că atît bisericile parohiale de aici cît și mănăstirile și schiturile nu numai că n-au cărți duhovnicești, ce ar servi pentru călăuzirea vieții preoților și a credincioșilor, dar au nevoie și chiar de cărțile cele mai necesare pentru serviciul divin, deoarece în bisericile moldovenești din episcopia Hușilor, de care depindeau pînă în prezent, nu era tipografie, iar tipografia dela Iași,[1] una singură în toată Moldova, din pricina stării sale materiale proaste, nu putea să înzestreze îndestul cu cărți toate bisericile, și astfel clerul moldovenesc de aici e silit să cumpere cărțile bisericești în majoritatea cazurilor tipărite sub stăpînirea Austriei. Dar avînd în vedere că acele cărți sunt din tipar uniat, afară de greșeli observate cuprind învățături și sfaturi necorespunzătoare cu situația Bisericii ortodoxe; de aceea s-a și interzis cumpărarea unor astfel de cărți.

1. E vorba de a mitropoliei Moldovei, întemeiată la 1679 și care a durat pînă la 1848. Gr. Crețu, *Tipografiile din Romînia* dela 1801 pînă azi. București 1810, pag. 15. Iar tipografia din m-rea Neamț a luat ființă la 1807. *Ibidem* pag. 20.

Ce privește bisericile rusești, care-s cîteva pe Nistru și în Basarabia, și care cu timpul vor trebui să se înmulțiască, și aceste biserici, nu de aiurea ci tocmai dela Chiev, îs nevoite să-și ia cărți de ritual, ceeace e legat de multe neajunsuri.

Avînd în vedere o astfel de situație a bisericii locale și în scopul lucrării mele pastorale, am socotit ca necesar să înființez în Chișinău o tipografie pe lîngă casa mitropolitană, spre a tipări sub supravegherea mea personală în limbile moldovenească și slavonă cărțile bisericești pentru eparhia aceasta, și în acest scop să se construiască o clădire de piatră cu toate cele trebuincioase, în care să se așeze mașinile și cuvenitele accesorii și cu chilii pentru locuința tipografului și a lucrătoriior. Eu am pregătit deja sculele tipografice și am cumpărat materialul trebuincios, am și litera moldovenească și slavonească din mănăstirea Neamțu din Moldova și am primit și un tipograf, monahul Ignatie, după însuș voința sa, care, prin naștere fiind din Rusia mare ,știe perfect afară de limba sa slavonă și pe cea moldovenească de aici.

Aducînd acestea la cunoștința sf. Sinod, ce smerenie cer binecuvîntarea de a înființa o tipografie în acest nou ținut și aprobarea de a tipări în ea cărți duhovnicești în limba moldovenească și în cea slavonă atît pentru uzul bisericilor cît și pentru luminarea și învățarea și a clerului și a populației ortodoxe. Și întrucît și pentru seminarul local trebuiesc tipărite gramatice și alte manuale în tiparul rusesc civil, și deoarece administrația civilă, pentru necesitățile ei adesea se adresează mie, rugîndu-mă să-i tipăresc cîte ceva, pentru toate aceste motive cer dela sf. Sinod să ne aprobe să tipărim în această tipografie și cărțile strict necesare cu tiparul rus civil ce-l avem deja pe lîngă celelalte.

Nr. 1470
25 Septembrie 1813

2. *Mijlocirea exarhului către Ambrozie, mitropolitul Novgorodului și al Sanct-Petersburgului.*

Inalt prea sfințite stăpîne și milostive
arhipăstor și binefăcător,

Pe cînd eram la Petersburg, am avut onoarea a vă explica înalt prea sfinției voastre cît de necesară este în această regiune o tipografie duhovnicească, pentru tipărirea cărților duhovnicești,

necesare serviciului divin şi a celorlalte pentru învăţarea şi luminarea clerului şi a poporului; iar în anul trecut 1813 Septembrie 25 printr-un raport înaintat sf. Sinod ceream binecuvîntarea să o deschid în oraşul Chişinău, lămurind detailat în acel raport necesităţile ce dictează aceasta, informînd totodată că clădirea trebuincioasă deja este aproape gata.

De acum, ridicînd eu tipografia aceasta din piatră tare, cu toate pentru a aşeza în lăuntrul ei atelierul tipografic şi chilii pentru tipograf şi lucrători, iar scule, material, literă şi toate cele trebuincioase sunt gata; apoi un tipograf iscusit, perfect ştiutor al limbilor slavonă şi moldovenească s-a găsit, şi cum pentru această deschidere aştept la raportul meu blagoslovenia din partea sf. Sinod, cu stimă îndrăznesc să vă rog, milostive Arhipăstor şi binefăcător, să interveniţi pentru mine.

Înalt prea sfinţite stăpîne, niciodată n'aşi îndrăzni să vă supăr pe înalt prea sfinţia voastră, dacă nu m-ar împinge la aceasta datoriile mele de păstor şi lipsa de cărţi din bisericile acestei regiuni, ce se numeşte Basarabia, care fiind mai înainte sub stăpînirea tatarilor şi apoi a turcilor, nu numai că nu putea să aibă din cauza asupritorilor cărţile necesare creştineşti pentru luminare, dar şi însăşi bisericile sunt în dezordine şi pustiite, iar clerul incult, din pricina lipsei de cărţi, fără tipografie, şi bisericile ce se construesc aici cît şi cele vechi în curînd nu vor mai avea nici cele necesare cărţi pentru serviciul divin, deoarece în toată Moldova este numai o singură tipografie la Iaşi, dela care, fiind sub stăpînirea turcilor şi în neregulă şi mai ales că nu ne inspiră siguranţă, nu e bine să avem cărţi moldoveneşti; în ce priveşte însă pe cele ruseşti, aducerea lor din Chiev e legată cu atîtea greutăţi din cauza depărtării şi a piedicilor ce se întîmplă adesea ori în comunicaţie şi după judecata diferitelor împrejurări privitoare la această provincie, ca ceea ce-i la graniţă. Pe lîngă toate acestea, de nu voi deschide aici o tipografie, nu voi avea posibilitate de a înzestra bisericile moldoveneşti de aci cu cărţile de ritual, registre, catehizme, instrucţii protopopeşti, predici duminicale şi de sărbători, din cari primele patru sunt deja traduse de mine în limba locală şi-s gata de tipar, şi cu alte traduceri mă ocup acum, deasemenea şi seminarul din Chişinău fără tipografie va avea mult de îndurat pentru luminarea tineretului moldovenesc.

Ce priveşte cenzura, va fi sub supravegherea mea personală

UNIVERSITĂȚII
-IAȘI-

și nici o carte fără aprobarea mea nu va trece la tipar. Cu corectarea tipăriturilor moldovenești mă voi ocupa eu însumi, iar pentru cele slavonești îl voi însărcina pe vicarul meu Dimitrie episcopul Benderului.

Rugîndu-vă plecat pe înalt prea sfinția voastră să obțineți pentru mine dela sf. Sinod binecuvîntarea ca să deschid această tipografie duhovnicească, ce am pregătit-o pentru folosința bisericii locale, și încredințîndu-mă cu toată turma mea bunăvoinței înalt prea sfinției voastre, cu adînc respect și supunere, am onoare să fiu, înalt prea sfințite stăpîne, milostive arhipăstor și binefăcător, al înalt prea sfinției voastre.

Nr. 579 din 12 Martie 1814
Chișinău.

3. *Intervenția exarhului către obersecretarul sinodal Gavriil A. Jurichin.*

Nobleța voastră milostive Domn,

Fiind la Sanktpetersburg, în convorbirile mele cu d-voastră, milostive domn, v-am arătat neapărata necesitate de a avea în părțile acestea o tipografie duhovnicească, și la aceasta d-tră ați binevoit a-mi recomanda pe tipograful, ce se află pe lîngă tipografia din Moscova, registratorul colegial Ștefan Tavrițchi, cu care am vorbit, trecînd prin Moscova în 1812; dar în urma invaziei dușmanilor asupra Moscovei, neprimind dela Tavrițchi nici un răspuns mai bine de un an, dar totodată văzînd că noua turmă ce mi s-a încredințat duce lipsă de cărți pentru îndrumarea serviciului divin și luminarea clerului și a poporului, am fost nevoit să construesc în Chișinău pe lîngă casa mitropolitană o tipografie duhovnicească pentru tipărirea de cărți bisericești și altele creștinești în limba moldovenească și slavonă, stăruindu-mă să găsesc un tipograf iscusit, și găsind eu unul între călugării din mănăstirea Neamț din Moldova și aflîndu-l că știe bine ambele aceste limbii l-am primit la mine și am luat măsurile necesare pentru construirea acestei tipografii, despre care raportînd la 25 Septembrie anul trecut 1913, sfîntului îndreptătorului Sinod, am cerut binecuvîntarea pentru deschiderea tipografiei.

Acum însă terminînd complect aranjarea ei cu o clădire solidă de piatră cu toate despărțiturile atît pentru tipografie și necesitățile ei, cît și pentru locuința tipografului și personalului ei pregătind litera, sculele și tot materialul, mi-am luat asupra-mi

cenzura tuturor cărților moldovenești ce vor apărea prin tipar și corectarea lor, și aceeaș îndatorire în ceeace privește cărțile slavone am pus-o asupra vicarului meu Dimitrie episcopul Benderului, și astfel pregătind totul aștept numai binecuvîntarea sf. Sinod la pomenitul meu raport pentru deschiderea tipografiei.

In acest scop mă adresez nobleții d-stră cu deplina speranță în bunavoința d-stră către mine, milostive domn. Plecat vă rog să folosiți trecerea ce aveți pe lîngă sf. Sinod pentru acest lucru Cu cît mai degrabă veți binevoi să ne trimiteți această binecuvîntare a sf. Sinod ce o așteptăm aici toți cu nerăbdare, cu atît mai mare va fi mulțămirea față de d-stră din partea Basarabiei, ce are absolută nevoie de cărțile bisericești. Rugăm nobleța voastră să nterveniți cît mai curînd la sf. Sinod, să trimiată binecuvîntarea sala raportul meu pentru a începe tipărirea în noua noastră tipografie. Din inimă vă rog să ne bucurați cu trimiterea urgentă a binecuvîntării.

Ca încheiere a scrisorii mele, vă informez că Tavrițchi mi-a răspuns dela Moscova încă în Noembrie anul trecut și fiindcă nu aveam atunci loc pentru el pe lîngă tipografie, s-a învoit să ocupe în Dicasteria de aci locul vacant de ajutor de secretar, promițînd că va veni din Moscova aici.

Cu adevărat respect și supunere am onoare să fiu al nobleții voastre, milostive Domn.

Nr. 580 din 12 Martie 1814
Chișinău

4. *Regulamentul intern al tipografiei.*

Nr. 1263
1814 Mai 30

Clădind, cu ajutorul Domnului, pe lîngă casa Mitropolie noastre, pentru eparhia aceasta o duhovnicească tipografie și alăturînd aici un ștat, dispunem pe temeiul ordinului sf. îndreptătorului Sinod din 4 Mai a. c. către noi să se inaugureze ea și să se numiască «Tipografia Eparhială a Basarabiei». Luînd asupra mea supraveghierea principală a acestei tipografii cu ajutorul prea sf. vicar Dimitrie episcopul Benderului, îl numim ca tipograf pe cucernicul monah Ignatie, ce se află pe lîngă casa noastră, și care-i cunoscut de noi ca un iscusit tipograf și cu bună purtarei Ca urmare acestora ordonăm: I. să se tipăriască cărți și alte lucrări în această tipografie, numai cu învoirea și aprobarea noastră în scris, și fără ea să nu se tipăriască nici o carte și nici o hîrtie-

II. Cînd noi vom da învoire pentru vre-o tipăritură, atunci tipograful este obligat să aducă spre cercetare tipăritura la noi, iar cea rusească bisericească și civilă la vicarul nostru p. sf. Dimitrie, și astfel să se stăruiască ca tipărirea să se facă cu multă atenție și cît mai corect, fără întîrziere, cu acea literă și hîrtie ce vom arăta noi și nu în mai multe exemplare de cît ordonăm.

III. Tipograful este dator să supraveghezc ordinea și aranjamentul tipografiei, care i-se va da în deplină răspundere cu toate instrumentele și lucrurile tipografice, după inventar, cum și pe toți slujbașii tipografiei, pentru purtarea și lucrul cărora este obligat să aibă o supraveghere neîntreruptă, luînd sama ca lucrul să continue în fiecare zi afară de duminicile și sărbătorile ce se arată în tabloul, înalt aprobat, care și trebuie să se găsiască totdeauna pe perete în tipografie; pentru orce nemulțămire și rea purtare a slujitorilor, tipograful are dreptul a-i pedepsi după propria sa apreciere, iar pentru fapte mai grele ni se va aduce la cunoștință nouă.

IV. Tipograful fără blagoslovenia noastră nu va putea lipsi dela serviciul său, dar primind binecuvîntarea noastră este obligat pe tot timpul cît va lipsi să încredințeze supraveghierea tipografiei și a slujbașilor ei unui bun și credincios funcționar al tipografiei.

V. Tipograful trebuie să fie la curent cu înscrierea venitului și a cheltuelilor cărților tipărite, notînd cîte annme se vor tipări, cînd și ce fel de cărți, și cîte, cînd și unde și cu ce ordin se trimit; și afară de această datorie este obligat să țină amănunțit cont în scris de banii tipografiei, supraveghind ca fără știrea noastră să nu se facă cheltueli mai mari de zece lei; în acest scop să i se elibereze din Dicasterie patru cărți sigilate, cu obligația ca la începutul lunii Ianuarie al fiecărui an, aceste cărți să fie aduse la noi pentru control.

VI. După tipărirea oricărei cărți tipograful este obligat să ne înainteze socoteala de cît a costat pe tipografie acea carte.

VII. Să se dea tipografului o copie depe această dispoziție a noastră pentru întocmai executare.

In fine, întru nimic nu ne îndoim că cucernicul tipograf Ignatie, primind tipografia în sama sa pentru folosul sf. biserici, o va conduce cu toată osîrdia și zelul său și noi îl binecuvîntăm cu binecuvîntarea cea cerească.

Exarhul Gavriil, mitropolit al Chișinăului și Hotinului.

5. *Statul tipografiei duhovniceşti exarhale din Basarabia*

3 Prese tipografice. Personalul lor e acesta:	Nrul persoanelor	Salarul anual pentru unul	Total	Şi alte venituri: Din totalul exemplarelor (adecă 1200), cărţi mari, un om primeşte cărţi	Total	Din totalul de exemplare mici, un om primeşte cărţi	Total	Din paşapoarte, ordine şi din bani
Tipograful	1	360	360	10 legate	10	20 legate	20	zece lei
Culegători . . .	6	120	720			1	6	După dispoziţia tipografului
Imprimatori . . .	3	120	360			1	3	
Pilitori	3	90	270			1	3	
Săpători doi, unul în aramă, iar cellalt în lemn . . .	2	120	240			1	2	
Turnător şef . . .	1	120	120			1	1	
2 ajutoare ale sale	2	90	180			1	2	
Total . .	18	—	2250	—	10	—	37	—

Nimic / Nimic

Gavriil Exarh Mitropolit al Chişinăului şi Hotinului.

6. *Hotărîrea sf. Sinod nr. 848 din 4 Mai 1814, comunicată exarhului Gavriil despre aprobarea tipografiei duhovnicești în Chișinău; primită la 27 Mai.*

Ordinul Majestății sale împărătești, atotstăpînitorul întregii Rusii, dela sf. îndreptătorul Sinod, către p. s. Gavriil, membru sinodal și exarh, mitropolit al Chișinăului și Hotinului, și cavaler.

Din ordinul Majestății sale împărătești, sf. îndreptătorul Sinod a ascultat: *întăi* raportul p. s. voastre că după ce v-ați transferat dela Iași în orașul Chișinău, cercetînd turma ce vi s-a încredințat ați observat că bisericile, mănăstirile și schiturile nu numai că n-au cărți duhovnicești, ajutătoare la pastorație, dar le lipsesc chiar și cele mai necesare serviciului divin, deoarece pentru bisericile moldovenești din episcopia Hușilor, de care deprindeau ele pînă-n prezent, nu era o tipografie, iar tipografia dela Iași, una singură în toată Moldova, din cauza stării sale proaste materiale, nu putea să înzestreze îndestul cu cărți toate bisericile, și astfel clerul moldovenesc era silit să cumpere cărțile bisericești, în majoritatea cazurilor tipărite sub stăpînirea Austriei. Dar avînd în vedere că acele cărți sunt din tipar uniat, afară de greșeli observate, cuprind învățături și sfaturi necuprinzătoare cu situația Bisericii ortodoxe, deaceea s-a și interzis cumpărarea unor astfel de cărți.

In ce privește bisericile rusești, care-s cîteva pe Nistru și în Basarabia, și care cu trupul vor trebui să se înmulțiască și aceste biserici, nu de aiurea ci tocmai dela Chiev, îs nevoite să-și procure cărțile necesare de ritual, ceeace e legat de multe neajunsuri.

Avînd în vedere o astfel de situație a Bisericii prea sf voastre din acea gubernie și în scopul activității voastre pastorale, ați socotit ca necesar să întemeiați în Chișinău o tipografie pe îngă casa mitropolitană, spre a tipări sub supravegherea personală a p. s. voastre în limbile moldovenească și slavonă, cărțile bisericești pentru acea biserică; și în acest scop ați pornit a construi o clădire de pieatră cu toate cele trebuincioase, în care să se așeze mașinile și cuvenitele accesorii și cu chilii pentru locuința tipografului și a lucrătorilor, că ați pregătit deja sculele tipografice și ați cumpărat materialul trebuincios, că aveți și literă moldovenească și slavonească dela mănăstirea Neamțu din Moldova și ați

primit şi un tipograf, monahul Ignatie, după însăş dorinţa sa, care prin naştere fiind din Rusia mare, ştie perfect afară de limba sa şi pe cea moldovenească de acolo.

Aducând acestea la cunoştinţa sf. Sinod, p. s. voastră cereţi învoirea de a înfiinţa o tipografie în acest nou ţinut, şi de a tipări în ea cărţi duhovniceşti în limba slavonă şi în cea moldovenească atît pentru uzul bisericilor cît şi pentru luminarea şi învăţarea şi a clerului şi a populaţiei ortodoxe. Şi întrucît şi pentru seminarul local trebuiesc tipărite gramatici şi alte cărţi de învăţătură în limba rusească civilă, şi deoarece administraţia locală civilă, pentru necesităţile ei, adesea se adresează p s. voastre, rugîndu-vă să-i tipăriţi cîte ceva, pentru toate aceste motive cereţi dela sf. Sinod să vă aprobe a tipări în această tipografie şi cărţile necesare cu tipar rus-civil ce-l aveţi deja pe lîngă celelalte.

Al doilea. Extrasele din regulament şi din hotărîri aparte referitoare la tipografia atît civilă cît şi duhovnicească, care se găsesc în Moscova, Chiev şi Cernigov poruncesc: după înaltele ordine date primul în 1787 Iunie 20 şi al doilea din 1802 Februarie 2, se aprobă la voia orcui de a înfiinţa şi tipografii; şi avînd în samă cu cinste explicaţia ce daţi p. s. voastră în comunicarea că tipografia duhovnicească din Basarabia pe cît e de necesară pe atît e şi de folositoare pentru acea provincie nouă, şi necerîndu-se din partea statului nici un ajutor bănesc, sf. Sinod dă voie, bazîndu-se pe toate acestea, ca să se deschidă o tipografie în Chişinău pe lîngă casa Mitropoliei conform cu propunerile p. sf. voastre.

Situaţia acestei tipografii, potrivit legilor referitoare în general la tipografii şi mai ales la cele duhovniceşti din Chiev şi Cernigov, va fi următoare:

I. Tipografia aceasta se înfiinţează sub numele de eparhială a Basarabiei.

II. Întreţinerea şi organizarea acestei tipografii este dată sub dispoziţia şi îngrijirea personală a p. s. voastre.

III. P. s. voastră veţi avea observare atentă şi severă, fără nici o excepţie şi fără părtinire în ce priveşte tipărirea în această tipografie a cărţilor şi lucrărilor, supraveghind ca să se respingă de a se tipări tot ce este oprit şi neîngăduit.

IV. Tipografia eparhială va avea atît litere bisericeşti cît şi civile.

V. Cărţile bisericeşti acolo se vor tipări în limba slavonă.

La aceasta, tipografia nu va folosi cărți vechi sau alte ediții, decît cele noi și corectate, ce apar din tipografia sinodală dela Moscova.

VI. In aceste retipăriri nu se permite nici o abatere în senz eretic dela edițiile apar din tipografia sinodală din Moscova.

VII In tipografia exarhală se vor tipări cărți bisericești și în limba moldovenească, ce vor fi traduse din slavonește după aceleași cărți

VIII Sub numele de bisericești, se înțeleg acele cărți necesare pentru slujba bisericească și care aparțin ciclului bisericesc ca biblia, ceasloavele, mineele și diferite învățături bisericești; și în scurt vorbind, toate acele cărți ce se imprimă cu caractere bisericești în sus numita tipografie sinodală.

IX. Gramaticele trebuincioase pentru seminar și alte cărți școlare se pot tipări în litere civile, dar nu din noile ediții tipărite deja și nici din alte tipografii, ci numai din cea sinodală dela Moscova

X. Din manualele de învățătură editate și puse în vînzare de administrația superioară școlară a Academiilor sau universităților și de alte oarecari autorități și civile ale învățămîntului, să nu se imprime pînă ce nu este în prealabil consimțimîntul acelor autorități.

XI. De se va întîmpla sa fie nevoie a se tipări cu litere civile din cărțile tipărite deja în tipografia sinodală afară de cele arătate la punctul 9 atunci pentru tipărirea acestor cărți cu traducere în limba moldovenească se va cere la fiecare caz mai înainte aprobarea dela sf. Sinod

XII. La fel și cu celelalte noi traduceri ori alcătuiri ce vor fi trebuincioase în seminar, nu se vor da în tiparul eparhial fără permisiunea celor în drept.

XIII. Tot așa se vor prezenta sf. Sinod spre a le vedea înainte de tipărire noile traduceri sau alcătuiri, lucrate de persoane duhovnicești ce doresc a le tipări la tipografia eparhială și care vor fi referitoare la scrierile sfinte, la credință, sau vre-o tălmăcire a Legii lui Dumnezeu și a sfințeniei. Cu acest prilej se adaugă și părerea voastră privitoare la folosul lor de a fi tipărite.

XIV. Și astfel, cărțile tipărite în tipografia exarhală sunt libere a fi puse în vînzare atît pentru fețele bisericești cît și pentru particulari.

XV. Din fiecare fel de cărți sau compuneri, tipărite în acea

tipografie, să se trimită cîte un exemplar la sf. Sinod pentru biblioteca sa.

XVI. Din fiecare nouă ediţie de cărţi sau compuneri, tipografia va înainta la departamentul Ministerului de Culte, la academia duhovnicească din Sanct Petersburg, cîte un exemplar, iar la biblioteca publică imperială cîte 2 exemplare.

XVII. La sfîrşitul fiecărui an veţi trimite p. s. voastră la Sinod informaţii: cîte şi ce fel de cărţi s-au tipărit în cursul anului la acea tipografie.

Ca urmare aprobării ce dă sf. Sinod pentru întemeierea numitei tipografii, p. s. voastră veţi raporta de administraţia şi mersul ei atît conducătorilor civili locali cît şi sf. Sinod.

Ober Secretar Petru Sveşnicov.

4 Mai 1814

Secretar Vasile Şupinschi, Secretar Colegial St. Ulinscki.

7. *Exarhul Gavriil raportează sf. Sinod* cu nr. 1412 din 7 Iunie 1814 că a primit ordinul aprobator de a înfiinţa o tipografie exarhală, şi că a pus începutul funcţionării ei în ziua de 31 Mai 1814.

8. Iar cu adresa nr. 1336 din 30 Mai 1814 anunţase pe *guvernatorul Basarabiei Garting* despre aprobarea sinodală a tipografiei, că în ea va lucra şi cu literă civilă rusască şi că a şi pus-o în funcţiune.

9. *Raportul exarhului către sf. Sinod despre activitatea Tipografiei.*

In trecutul an 1816 s-au imprimat în tipografia exarhală din Chişinău următoarele cărţi: 1. Tedeumuri, cîntarea de obşte, traduse din l. slavonă în ruseşte. 2. Cîntarea tedeumului dela 25 Decembrie, la fel tradusă în limba romînă. 3. Abecedar slavonesc cu romîneşte. 4. Catehism pentru candidaţii la hirotonie, avînd şi informaţie absolut trebuincioasă din pravilele sf. apostoli şi ale soboarelor, la fel traduse din slavoneşte în l. romînă.

Despre care, potrivit punctului 15 din ordinul sf. îndreptătorului Sinod ce mi s-a trimis dela 4 Mai anul 1814, cu respect raportez, alăturînd din fiecare lucrare nou tipărită cîte un exemplar.

Al prea sf. voastre

nr. 353

15 Februarie 1817.

10. *Raportul exarhului către sf. Sinod tot despre lucrările tipografiei în anii 1817—1819.*

In tipografia mea din Chişinău s-au tipărit următoarele cărţi bisericeşti cu litere slavoneşti şi moldoveneşti: în 1817: Ceaslov, Panahida şi urmarea Panahidei; în 1818 Psaltirea şi în 1819 Mineiul de obşte şi gramatici ruseşti pe scurt cu traduceri în limba moldovenească.

Potrivit punctului 15 din ordinul sf. îndreptătorului Sinod dela 4 Mai 1814, respectuos înnaintez cîte un exemplar din fiecare carte nouă tipărită.

Al p. s. voastre

Se înnaintează 6 ex.

11. *Dispoziţiunea sf. Sinod nr. 6764 din 31 Decembrie 1819 către exarh; primită la 28 Ianuarie 1820.*

Ordinul Majestăţii sale împărăteşti, atotstăpînitorul întregii Rusii, dela sf. îndreptătorul Sinod, către p. s. Gavriil, membru sinodal şi exarh, mitropolit al Chişinăului şi Hotinului şi cavaler.

Din ordinul Majestăţii sale împărăteşti, sf. îndreptătorul Sinod a ascultat raportul p. s. voastre,[1] în care, pe temeiul ordinului sinodal din 4 Mai 1814, ce vi s a trimis, între altele arătaţi că bisericeştile cărţi ce se tipăresc ca traduceri în limba moldovenească la Tipografia exarhală, trebuind a se face după cărţile din nou îndreptate şi corectate în tipografia sinodală dela Moscova, p. s. voastră aţi şi urmat la retipărirea cărţilor bisericeşti în limba moldovenească totdeauna după cărţile slavoneşti din nou corectate în tipografia sinodală din Moscova. Şi acum văzînd că bisericile mol-

1. Acest raport al exarhului nu se află în dosarul special; în rîndurile ce urmează însă; se repetă cuprinsul.

dovenești de acolo au nevoie, printre altele, și de Evanghelii, Apostoli și Trebnici, ați luat măsuri a le îmbogăți cu aceste cărți. Dar cum din corectarea ce ați făcut p. s. voastră acestor cărți, celor tipărite în l. moldovenească, în comparație cu cele slavonești, s-a ivit oarecare împiedicare, asupra căreia p. s. voastră singur n-aveți voie a hotărî, și deci, ne începînd încă a tipări, ați găsit de cuviință a prezenta sf. Sinod aceste păreri:

I. Evangheliile și Apostolii necesare bisericilor moldovenești se tipăriau întotdeauna și se tipăresc și acum în Moldova și Valahia întocmai cum se tipăresc aceste cărți la greci, nu dela început, ca în cele slavonești, ci separat în bucăți pentru fiecare zi, pornind dela întâia zi de Paști. Această împărțire are folosul că clerul moldovenesc poate ușor și fără greșeli să găsiască Evanghelia și Apostolul trebuitor, și deci a tipări azi aceste cărți de a început, p. s. voastră nu are încredere în clerul moldovenesc, în deosebi cei bătrîni, că pe asemenea cărți ușor să poată găsi Evanghelia și Apostolul, dar mai repede e de crezut că ei, în simplitatea lor, vor căuta mult și vor termina cu altceva decît ceeace trebuie, sau vor citi cu totul altceva. Acestea judecîndu-le, și pentru respectarea clerului moldovenesc, care a gemut atît de lungă vreme sub jugul necredincioșilor, trebuie să tipărim Evanghelia și Apostolul după vechea împărțire, mai cu samă că în acele cărți tipărite este Apostol și Evanghelie pentru toate întîmplările, ca și în slavonește. După ce va mai trece un timp oarecare în care clerul de acolo se va cultiva mai mult, în care scop p. s. voastră vă dați toată sîrguința cu putință, atunci se vor tipări aceste cărți după modelul slavonesc.

II. În Trebnicile moldovenești sunt în plus tipărite rugăciuni pentru sfințirea vaselor bisericești și a icoanelor, ceeace nu se găsesc în Trebnicile slavonești.

III. In Trebnicile moldovenești se mai găsesc rugăciuni de primirea în biserica noastră ortodoxă a evreilor, a ereticilor, a celor crescuți de tineri în erezii, cari au botezul adevărat, a shismaticilor, botezați și unși cu mir de preoții lor, cari s-au lepădat, tipărite astfel de mult, ca și în cartea: tipicul de urmat pentru unirea celor de alte religiuni la biserica ortodoxă de răsărit, tipărit în Rusia. Și astfel dacă în noile Trebnice lăsăm deoparte numitele rugăciuni pentru sfințirea vaselor și a icoanelor, și în

schimb să se tipăriască amintitul ritual de alipirea celor de alte religii, aceasta va fi periculos prea sfinţiei voastre, căci de aici vor ieşi interpretări neprielnice; pentru aceasta v-aţi prezintat aceste observaţii sfîntului Sinod, rugînd ca să ia în samă cauzele mai sus arătate, să vi se permită a imprima în Tipografia exarhală din Basarabia, Evanghelia şi Apostolul în limba moldovenească după orînduiala cea veche, iar Trebnicele cu rugăciunile numite pentru sfinţirea vaselor şi a icoanelor şi cu tipicul alipirii la biserica ortodoxă, astfel cum aceste cinuri sunt tipărite în cărţile amintite editate în Rusia, întitulate: Urmarea cinului unirii celor de alte religii la biserica ortodoxă catolică de răsărit. Şi luînd informaţiile cuvenite, a ordonat: De acord cu acele propuneri ale p. s. voastre şi gasindu-le întemeiate, amintitele cărţi, Evanghelia, Apostolul şi Trebnicul în l. moldovenească se permite a fi tipărite acum, despre care să se trimită p. s. voastre ordin.

31 Decembrie 1819

Notă. Aceste 3 cărţi de ritual bisericesc au fost tipărite, iar la 4 Mai 1820 s-au expediat cancelariei sf. Sinod cîte 2 ex. de fiecare. In acelaş an a apărut şi rînduiala sfinţirii de biserici, din care s-au prezintat sf. Sinod cîte 2 ex. în Octombrie 1821, după încetarea din viaţă a exarhului şi mitropolit Gavril.

Const. N. Tomescu

„Varia".

de **T. G. Bulat**

Vânzarea cărților de joc, pentru repararea străzilor. Curs forțat de monedă cu chipul Sultanului Selim. Situația disperata a populației în 1809. Migrațiuni. Sudiții. Capitularea forțărei Măcin (1809) Stăpânirea moldovenească în Basarabia dunăreană supt Alexandru al II și Petru Rareș.

Din multele rele ce ne-au adus armatele de ocupație rusească a fost și întensificarea jocului de cărți. Divanurile țărilor românești voiră să folosească acest viţiu în favoarea îngrijirii stadelor, a «podurilor», din orașele capitale, Iași și București. Ele fuseseră ajutate până atunci, cu bani din țară, ori dela «stări». Cum aceste izvoare se caseră în vremea ocupației, se cautară alte mijloace. Se găsi acela al vânzărei cărților de joc «care slujesc numai spre desfătare». Ele aduceau în visteriă Moldovei un venit de 40000 lei. In Valachia încercare fu compromisă de evreul Brinștein care «s'au sculat și au fugit».

Vistieria Valachiei comunică, în Decembrie 1803, că a apărut în țara o monedă turcească, cu chipul Sultanului Selim. Insărcinatul de afaceri francez protestează în numele supușilor săi negustori. Cusnicov arătă că moneda este bună, iar mareșalul Prosorowski comunică agentului austriac Brenner, că s'a scos aceasta monedă din lipsă de numerar și pentru a se evita asignatele.

In Martie 1809 Divanul Valachie descrie situația disperată a populației. Se făcea socoteală că sunt în slujba armatei imperiale ruse 10 000 de care, conduse de 20 000 de oameni. Fiecare car având patru boi, se numără în total 40.000 de trăgători, în jug. Se reamintește moartea cumplită a vitelor. Divanul închee spunând: «când îndreptare nu să va face, nici noi răspunzători nu putem fi». In Mai acelaș an Divanul arată mare îngrijorare, de oarece marginile rămăseseră deschise.

Divanul Moldovei nu admite ca locuitorii din ținutul Tomorovei, fugiți de frica Turcilor și așezați în acela al Grecenilor, să se reîntoarcă în Basarabia, de oare ce «au întrat și în bir si în havalele». Acesta ar fi un exemplu rău și pentru alte sate, care ar voi să fugă și să se așeze în «olaturi», unde sunt mai puține biruri.

Sudiții au fost mereu un subiect de discuție între puterea ocupantă și diferitele agenții streine. In cele ce se dă aci, vedem la

ce dări erau supuși ei, precum și în ce chip se judecau. Pela 1803 se găseau în Moldova sudiți austriaci: 106 pe la ținuturi, iar 300, în Iași.

Înfățișem și actul de capitulare al fortăreței Măcin încheiat, între Generalul Marcoff și Hadji Ali, la 17 August 1809.

Stăpînirea moldovenească la malurile basarabene ale Dunărei este străveche. Iată în cele ce urmează o mărturie dela Alexandru al II, amintit în August 6957, și alta dela Petru Rareș.[1]

I.

Cătră Exțelenție sa D. Sinator și procdros Divanurilor Cnejii Moldavii, Valahii Serghie Serghievici și cavaler Cușnicov Divanul Cnejii Moldavii

Starea podurilor orașului Eși cu irat ci are să cuprinde numai în venit pod[u]lui Eși (?) ci să vinde pe an cu 16500 lei nimică după trebuință nu să poate ajuta nu numai să să facă la locul (?) ci ar trebui și neapărat să cuvine vre un pod din nou dar nici meremeturile aceli mici nu să pot cuprinde care fără îndoială în grabă pot să vină (?) podurile orașului Eșului întru o stare a nu mai pute umbla nimine. Din parte epitropii podului s'au făcut erătare Divanului ca să socotească a puni la cale aceasta opștească trebuință.

Divanul cercând toate chipurile și uitându-să și asupra stării în care acum să află țara și cu căte esti însărcinată. Și căutând și cheltuelile ci are visterie undi toate sânt știute și Ex-voastre, nu au putut găsi chip carile să înlesniască și această neapărată trebuință. Epitropii iarăși ca unii ci au însărcinare a purtării de griji a podurilor prin răport di mai pe urmă ci faci Divanului din 22 Ghenar 1810 a cărue tălmăcire făcându-să rusăști să însoță și cătră Ex. voastră găsăscă cu cale să să mai facă acest erat pentru podurile orașului Eșul adică apaltul cărților di joc. Care unindu-să și Divanu cu această socotință a epitropii și găsindu-o cu cale să să facă fiind pentru opștie și iarăși fără a nimărui supărare. Are toată cinstea Divanu a face știut Ex. voastre, ca di să va găsi cu cale aceasta, să să întăriască și de cătră Ex. ta ca să să pue în lucrare.

Balș logof. Sandu Sturza hatm.
Iordachi Roset Roznovan vist.
1810 Ghenar 29.

1. In numărul viitor vom da traducerea din rusește a documentelor.

II.

Ponturile vănzării cărților de joc care s'au socotit a fi venit podurilor orașului Eși după cum s'au dat întru acest an 1810.

1. Toate cărțile de joc ce să aduc în toată țara aceasta, pe la târguri și ori pe la ce locuri de ori unde de piste hotar să poprești de a să aduce și a să mai vinde de acum înainte de către ori cine din neguțătorii ce era obicinuință a le aduce, și a le vinde, de ori ce stăpânire vor fi ei supuși, făr numai de acela carele va da prețul cel mai sus la strigare ce mai de pe urmă în mezat. Iar cine de acum înainte va îndrăzni a mai aduce cărți de joc, ori la cine să vor găsi să-i ea controbont și să plătiască și îndoit prețul acelor cărți ce să vor găsi la oricine văzându-să.

2. Cumpărătoriol va fi singur vănzător cărților de jioc în toată țara aceasta, și pe cărțile ce s'au obicinuit a să aduce aice dela Lipsca, de la Viena și din alte părți a Evropii care de apurure să politice nu are voe a le pute vinde cu mai sus prețu, de cât opt lei: șasăzăci bani pe douăsprezăci jiocuri. Iar cărțăle ce vin din țara rusască, fiind că prețul lor dela fabrică iaste căte șasă ruble două sprizăci giocuri, și aice să politicesc căte optu lei pe acel soio de cărță, i să va da voe a le vinde căte zaci lei douăsprezaci giocuri, pentru carile el însuș va ave purtare de grijă, a puni la cale aducire lor dela fabricile de piste hotar ori din ce parte loc, îngrijindu-să a ave cărți bune și cu îndestulare în toată țara, și de tot feliol de cărți, pentru cei ce vor ave trebuință să le cumpere.

3-le. Toate cărțile de gioc ce să vor afla acum în toată țara aceasta pe la neguțători, să fie dator cumpărătoriol a le cumpăra de pe la toți acei neguțători ce vor ave cărță de gioc plătindu-le cu prețul ce să politicesc acum dându-să de știre tuturor cu publicațăe că de acum înainte nici unul din neguțători ori de ce stare va fi să nu îndrăzniască a mai aduce cărți de gioc aice în țară. Și cumpărătoriol cărților să aibă voe a pecetlui toate cățile de gioc cu peceta sa la oricine să vor găsi ca să nu fie slobod nicăiore a să vinde cărță făr știre și voe cumpărătoriolui. Iar unde să va afla de acum înainte văzându-să cărță de gioc făr de știre și adeverință cumpărătorului acela să fie supus controbontului de sus arătat.

4-le. Să să facă către stăpânire publicație cu cărță către dregătorii țănuturilor ca să dei de știre tuturor de obște pentru oprire vănzării cărților de gioc de către orice stare de neguțător va fi.

5-le. Asupra cui va rămăne vănzare cărților de gioc cu prețul cel mai de pe urmă, ace sumă de bani are să o plătească la casa pod, de patru ori într'un anu adică pe fiește care trei luni se dei banii înainte cât să va face analogon dup suma vănzării.

6-le. Orice pricină de împotrivire va arăta cumpărătoriol la vănzare cărților, și va pricinui cu plata banilor în vadelile de sus arătate să nu i să ție în samă. Iar de va întâmpina niscavai împotriviri de către oricine, sau alte în orașul Eșii, sau pe la târgurile de pe afară să i se dei tot agiutoriol trebuinciosu la înplinit banilor dela stăpânire.

7-le. Cumpărătoriol acestui venit să dei chizăș sigur răspunzătorio pentru toată suma banilor ce va cuprinde la vănzare, care chizăș să fie plăcut d-lor boerilor epitropi a podului.

8. Cumpărătoriol are voe să-ș facă pecete cu sămnul său ca să pue pe toate cărțile de gioc ce va vinde pentru ca să nu să poată urma chipuri de meșteșugiri cu adunare de cărță de vândut, de către altă cineva.

9-le La împlinire anului ori câte cărță vor rămăne cumpărătoriolui nevândute este dator pentru prețul acelor cărță a să învoi cu cumpărătoriol nou dup cum va pute, căci cumpărătoriol nou nu va fi silit a primi cărțele dela dânsul cu prețul ce să pomenește mai sus. Și cumpărătoriol vechio va fi oprit de a le pute vinde dup ce să va treci vreme vadelii sale.

III.

Către Ex-sa. . . . . Vasilie Ivanovici Crasno Milașevici. Divanul Cnejiei Moldaviei.

Știut va fi Ex-voastre că obștie pământului Moldaviei strămptorându-se pentru străcaciune podurilor orașului Eșii, care au agionsu în stare ce mai proastă de a fi primejduitoare mergire pe poduri și întrare în oraș, au făcut socotința sa, și văzind că pentru facire acestor poduri și întocmire lor trebuesc sumă mari de bani în vreme când venitul podului tot abiea în anul acesta s'au suit 20 mii

lei, căci mai înainte era mult mai puțin. Iar podurile să întocmesc une ore cu agiotorio din țară în vreme pacii, alți ori cu strângeri de agiotori de la stări. Insă cu toate aceste pururе era primejduitoare, că nu era venit cu îndestulare, și mai ales în vreme aceasta, când înpuținându-să pădurile, și depărtându-se; lemnul cari să aduce pentru pud cu un leu sau 60 parale nu să poate aduce nici cu cinci sau șesă lei, cari socotințe au pus-o înainte Ex.-sali Senatorului și Prezidentului Divanului Serghie Cușnicov. Și Ex.-sa o au arătat mai marelui poroncitorio a armiei și strălucirea sa au dat hotărare ca sa să urmezi ace socotințe, adică, a vănzeri cărților de joc, lucru care slujește numai spre desfătare, să fie unul cumpărătorio acestui venit, și el săngur să vândă cărțile cu preț hotărât numindu-să venit a podului acesta, precum din alăturata copie de predlojenie Ex.-sale. Și din ponturile hotărăte de atunce, să va îndestula Ex.-voastră de toată urmare.

Drept acea acest venit epitropie podurilor orașului prin știința Divanului, și prin unire socotinții Ex.-sale senatoriolui, l-au vândut pe anul acesta drept 40 mii lei. Și cumpărătoriol după legătura contractului avînd slobozenie să strângă toate cărțile de gioc de la toți neguțitorii ci să află aice, plătindu-le prețul nu numai a cumpărături și a cheltuelii dar și a protentului. Inse sudiții austricești înpotrivindu-se la această obștească pămăntiască socotințe, nu numai că n'au priimit să de cărțile după prețul acela cu care s'au mulțemit și cielanți neguțitori, dar încă nici de a nu mai aduci cărți, prin aghenție au arătat, că nu pot fi opriți. La aceasta Departamentul pricinilor străine au scris către d-lui secretariol aghenției austricești (cari s'au cunoscut acum după predlojenia Ex.-voastre) ca pentru această obștească punire la cale să de poronci sudiților a nu să înpotrivi. Iar d-lui răspunsul ci faci către acest Dipartament, iată să trimite Ex.-v. ca să să vadă, că puind înainte așezeri, zici că monopolion nu poate să fie pentru sudiții stăpânirii sale. Și în sfârșit că cărțile cari să află pe la dânșii să se ea cu învoire însemnând cu aceasta ca și după ci să vor lua aceste cărți cu învoire, nenumindu-să monopolion, să mai aducă și altile sudiții, și tot cu învoire să le de rămăind punire la cale, ci s-au făcut pentru obștescul bini, răsuflată. Cu cinste arată Divanul Ex.-voastre, că, chip nu rămăne, dacă să va aneresi și acest venit cari s'au adaos podului, a să pute începi măcar lucrare celor cu totul

străcate poduri, încât obştie şi Divanul socoteşte a mai găsi şi alte chipuri spre adăogire venitului trebuind sute de mii lei spre a să aduce în stare ci să cuvine, şi a pute fi mergire neprimejduitoare. Şi precum înţelepciune Ex.-voastre va socoti vă pune la cale, şi va da povăţuire Divanului pentru lucrare unii socotinţi sfârşite prin unire socotinţii prezidenţii şi prin hotărâri, mai marelui poroncitorio, căci în pricina aceasta monopolion nu s'au făcut pentru enteresul visteriei, ci pentru obştescul bine şi înlesnire ce dintâio a capitalii unui oraş întru care şi pământenii şi sudiţii să folosesc cu înlesnire şi neprimejduire mergirii lor, ne având alt chip pământul ca să înlesniască acesti obşteşti lucruri. Iar că arată întru aceasta notă mai gios, că şi mai înainte adică în vreme păcii, ar fi mai dat sudeţii dare pentru poduri, şi nu s'au făcut, la aceasta spre ştiinţe să arată că în vreme păcii de obştie toate stările căte au avut casi în Eşi, şi alte trepţi di pi afară, au dat un agiotorio de o sumă mai puţin decât 40 mii lei, o bagatelă împotriva trebuinţii, cu cari abiea s'au făcut podurile a doâ uliţi; cari până acum s'au şi strâcat. Şi să vedi că socoteşte, pentru că au plătit şi casile acele înru cari şi de sudeţii, a pomeni că au plătit sudeţii dare de pod. Casile au plătit iar nu suditii şi nici cu suma acea pute să să facă mai mult de cât cea ci s'au făcut.

Const. Ghica logof. Const. Balş logof.
Sandu Sturza hatm. Iordache Roseti.
Roznovan vist.

1810. Mai 10.

IV.

Către Ex.-sa ghenăral marior i cavaler Engelgard vităprezedent Divanului Valahii

Dela întâiol Divan şi comit al Principatului Valahii.

Avem cinste a arăta Ex.-tale că Divanul precum îngrijaşte cu osârdie pentru toate trebile ce caută spre folosul haznelii şi spre binele oştirilor, aşa au îngrijit şi pentru a tămădui pe cât să poate înşălacionea ce au făcut Divanului şiretul acela Brinstain ovreiol carele cumpărase la Aprilie al acestui următor an apeltul cărţilor de gioc de la. . . . . vechi şi carele în urmă fără a plăti banii şi fără a să ţinea de legătura lui, s'au sculat şi au fugit. Şi au făcut

Divanul aceasta orânduiala, au însărcinat adică pe d-lui vornicul opstirilor Manolache Lahovari, împreună cu doi neguțători, adică d-lui sardariol Nicola și d-lui sardariol Polizachi, ca să facă catagrafie de suma cărților ce să află pe la neguțători aici în oraș, să însemneze cuverturile cu pecete, și în numele Divanului, să dea âoe neguțătorilor ca să le vânză în preț de tl. 8 bani 60 duzina, prețul care era să-l vânză înșălatorul acela Brinștain ovreiol din care 4 lei și jumătate, să fie pe seama neguțătorilor stăpânii cărților pentru cumparatoarea lor, iar ceilalți bani câte tal. 4 la duzină, să să dea la casa podurilor țiindu-se cheteh curat, de banii ce să vor aduna cu acest chip să să tămăduească pe cât să poate înșălacionea ce au făcut ovreol. Iar de vei găsi Ex.-ta cu cale, și mai bine este ca să dai voe să să strângă apeltul cărților de iznoavă la comit vechi, și să să și dea prin știrea Ex.-tale la cei din urmă muștiriu asupra cărue va rămânea, ca cu acest chip, să să lipsească marunțișurile acelea de ținere de catastișe, pentru vânzarea de cărți ce să face, și să să vânză de loc (?) ce bani poate să prinză apeltul cărților acum (!), cum și ceea ce va mai lipsi până la suma ce au dat-o acel Brunștain, care lipsă să să înplinească ne rugăm prin Ex.-ța, de la acel ovreio, de ori unde să va fi aflând acest mijloc este mai bun, și mai sigur, mai ales, pentru că orânnduiala ce au făcut-o Divanul, să întinde numai asupra cărților de jioc ce să vor vinde, în poliția Bucureștilor, iar ovreiol acela cumpărase apeltul cărților pe toată țara. Și ne rugám sa avem de la Ex.-ta răspuns.

1810 Iolie.

Ungrovlahiei Ignatie.
Evstratie Crețulescu.
Constantin Balacean.

Ioan Comănean.

V.

Dela întăiol Divan și Comitet al Prințipat, Valahii.

Fiindcă d-lui pervii Gheldin neguțătorul dela Cameniță Iancul Brunștain ovreiol au dat înscris la Divan de la Avg, 3 că nu poate ținea cumpărătoarea apaltului dă cărți de joc din toată Valahia ce au rămas asupra lui dă la comi vechi la luna lui Apr. 1810 drept

tl. 40200 pă an. Cu suvânt că acel apalt fiind lucru nou şi ne urmat altă dată în Valahia are multe greutăţi şi discolii şi că să trage din cumpărătoarea acea, şi din contractul apaltului ce s'au făcut între dânsul şi între Divanul cnejăi Valahiei, care contract s'au întărit la 5 ale trecutului Maio dă luminatia sa mai marele comandir al armăi graf Nicolaie Mihailovici Caminschi al doilea. Acest contract s'au scris tot într'un chip, ş'asemenea pă doă hărtii. Şi unul s'au iscălit de Divan ca să sa dea la Brunştain, iar celălalt era să-l iscalească Brunştain, şi să-l dea Divanului. Dar Brunştain simţind greotatea ce luase asupră-i nu l-au iscălit. Deacea fiindcă el să trage şi să leapădă de cumpărătoarea aceasta, dând la casa podurilor numai tl. 220 ce au apucat să strângă dup vânzarea cărţilor dă joc, i s'au dat dela Divanul Cnejăi Valahiei aceaste carte la mână, dându-i-să înapoi şi zălogul ce-l avusese dat pentru cumpărătoarea acestui apălt.

810 Avg. 3.

VI.[1]

Nr. 2737. 2 Dechem. 1808.

Către Ex. sa D. sfetnicul dă taina Senatorul şi Prezidentul Divanurilor Cnejăei Moldaviei i Valahiei şi a feliori dă ordine cavaler Serghie Cuşnicov.

Dela Visterie report.

Nu de demult au început a să ivi aice în ţară o monidă turcească adecă lei de argint cu tipariol lui Sultan Selim şi din veletul acela, însă cunoscuţi că sânt noi nu umblaţi. Şi încât merge această monedă a leilor turceşti să înmulţăşte, începând a să ivi şi în visteriae pământească. S'au făcut dar o cercare topindu-să un leu dintru acestia, şi unul din cei vechi lei, cari sânt cunoscuţi a numitului sultan Sălim, şi potrivindu-să grăutate argintului nu iaste cu nici o osăbire, ci asămine cât argint iaste întru cel adevărat atăta iaste şi întru cel nou. Dar asămăndu-să întăi pe parte acea unde iaste turaoa, să vede în osăbire mare. Al doile şi în parte unde sânt slovile turceşti iarăşi să vede, că acei vechi lei a lui Sultan Selim au adâncă săpătură şi mai răschirată, iar aceşti noi sânt cu săpătură mult mai puţină, şi marginile sânt rătunde. In scurt să

1. „Dela" nr. 664/1808 Arhiv. Senat. Chişinău.

pot cunoaşte de cătră ori cine şi din tură şi din săpătură, şi din margine că au multă osăbire din lei cei adevăraţi a lui Sultan Selim, precum însuşi Ex.-ta vei vedea osăbire din aceşti doi lei ci să alăturează unul dintru aceşti noi ce s'au ivit, şi altul dintru acei vechi a lui Sultan Selim. Datorie mă supune a ceri povăţuire de la Ex.-ta, această monedă noă poate să fie primită în visterie pământului. Şi dacă să va priimi vor lua-o comisiile împărăteşti în rănduită plată a cheltuelilor spitalurilor osteneşti şi a porţionului de carne. Iar după aceasta priimesc îndrăzniala a arăta a Ex.-tale că o monidă ca aceasta supt numile şi tipariol lui Sultan Selim nepotrivită cu ce veche monedă turcească cu bună samă acei ce vor voi să o triacă piste Nistru în Rosăea, nu vor pute a o trice acolo, ca o monidă streină, acei ce vor voi să negustoriască cu dănsă după vrămea.

VII.

Bukarest le 25 Avril 1809.

Monsieur le Senateur.

J'ai l'honneur de communiquer à Votre Ex. une affligeante nouvèlle; Mr. le Consul Lamare, à la suite d'une maladie qui a duré 23 jours, a terminé sa carriere. Cette perte m'a été d'autaut plus douloureuse, que j'ai perdu en lui un ancien ami.

Le négocians sujets francais, domiciliés à Bucharest viennent de me présenter une requête au sujet de l'ordre que le Divan a publié relativement à une monnaie turque que l'on vent introduire ici, et je profite de cette occasion pour la transmettre a Votre Ex.

Le raisons dont ils s'ètaynt pour refuser de l'accepter me paroissent très fondées et meritent l'attention de V. E. En effet peuvent—ils sans compromettre leur fortunes et celles de negocians, de différens pays, avec les quels ils font des opérations, accepter une monnoie qui n'a cours nulle part? Ils ont formellement declaré qu'ils préférent cesser eutiérement leur commerce et fermer leurs magasins, plutot que d'etre soumis à recevoir une monnoie qui n'a aucun titre, aucune valeur réelle. Votre Ex. est trop juste pour approuver qu'on admette dans ce pays, qui a déja beaucoup souffert, un moyen infaillible de ruine. Je m'empresse, par devoir, de mettre sous vos yeux M-r. le Senateur, les représentations des

sujets de mon Souverain et je me flatte que Votre Ex. aura la bouté de les prendre en consideration.

Je profite de cette occasion pour renouvelle à V. E., l'assurence respecteuse de la haute consideration avec la quell j'ai l' honneur d'etre M-r. le Senateur de V. Ex. le très humble et très oberssant serviteur.

Ledoul.

Chargé de la gestion du Consulat.

VIII.

A Monsieur Ledoulx à Bucarest.

Iassi le 10 Avril 1809.

Je viens d'apprendre avec le plus vif regret et le chagrin, le plus sensible, par votre letre du 25 Avril, la mort inopinée de M-r le Consul Lamare. Je partage bien sincerement votre juste douleur et je sens combien vous devez en être peniblement affecté.

En répoase à la requête que les negocians français de Bucharest ont présentée à Votre Consulat, relativement à la monnoie qui a cours en ce pays, et qu'ils disent leur couser beaucoup de perte et de dommage, je ne puis que Vous faire les observations que j'envoie au Consul de Russie Mr. de Kirico qui m'adresse le mêmes representations à ce sujet.

Les plaintes de quelques negocians de Bucharest et le refus déplacé qu'ils font de recevoir ces piastres turques, sous le feux prétexte, qu'elles causent beacoup de tort à leur commerce, ne peuvent être fondés que sur un refus semblable fait par un négociant de Ruschtchuk de recevoir cet argent. Toute autre raison ne peut pas être admise plus que celle là et n'a pas une base plus réele, puisqu'il est prouvé que cette monoie a non seulement la même valeur intrinseque, mais encore meilleur que celle des piastres turques qui circuloient ici précedement, et qu'elle a été changée sur ce pied là dans toutes les provinces Russes de la cy-devant Pologne. D'ailleurs S. A. le Prince feld-marechal de Prozorowscky en a ordonné la circulation et les Divans des deux provinces en ont e'galement prescrit l'ivitation aux halitans qui les reçoivent dans le commerce sans aucune difficulté, ainsi que toutes les commissions civiles et militaires de la Russie établies en

Moldavie et en Valachie. Un consentement égal de la part de Monsiegneur le Prince et du guvernement sur cette affaire, ne laisse aucun doute de la ligitimité de cette disposition qui sans contredit ne seroit point permise si elle causervit aux habitans le moindre prùjudice. Il ne peut donc être apporté à cet égard aucun, changement dans la circulation et l'acceptation de cette monnoie et je suis assuré que le Consulat Impèrial et Royal de France voudra bien considerer ces observations et les communiquer aux negocians de sa nation pour les engager à recevoir sans difficulté une monnoie généralement acceptée par les habitans et les étrangers qui demeurent en ce pays, le quels doivent faire présentement un usage d'autant plus avantageux de de cet argent, qu'il ne peut passer en Turquie à raison des circonstances qui en interrompent entièrement les communications avec le territoire de ces provinces.

J'ai l'honneur d'être avec estime et une consideration distinguée.

iX.

Tres sublime Chancellerie Imperiale et Royale de France et d'Italei.

Les Sousignés ont l'honneur d'exposer a la Chancellerie Imperiale et Royale de France et d'Italie, que l'orde donné par le respectable Divan, relativement, a la nouvelle monnaie turque qui vient d'être apportée de Russie, nous cause le plus grand etonnement, et nous donne les plus vives inquietudes, en ce que nos fortunes si y trouvent compromises, aiusi que les interes de tous les habitans de la Valachie.

Nous prenons la liberté de demander si cette monnaie, doit avoir cours dans la Valachie seulement ou si le autres nations la reconnaîtront, comme bonne monnaie? Nous savons que ni en Turquie, ni en Allemagne ni en France, dans aucune pays en fin d'Europe, elle ne pourra être acceptable, en ce qu'elle n'a ni maitre ni garant. Comment pouvrions nous donc, nous qui faisons des affaires de commerce, avec toutes les nations faire des remises et suivre les operations de notre commerce.

Les Sousignes sans entrer dans d'autres raisons encore se borneront à declarer qu'ils fermeront plutôt tous leurs magazins avant de consentir à accepter une monnaie fausse qui causeroit leur ruine et celle de beaucoup de familles. C'est au nom de sa

Majesté l'Auguste Empereur Napoleon, que nous reclamons du Consulat tout l'appuie nécessaire, pour nous sauver de ce danger.

Il aura la bonté de prendu en consideration les justes reclamations des fideles sujets de sa M-a et de faire toutes les demarches necessaires.

Nous avons l'honneur d'être avec le plus profond respect.

de la tres sublime Chancelerie.

le 20 Avril 8 1809 Bucarest

Les tres humbles et fideles sujets

Sterio P. Diamandi.
Nicolaus Hagi Mosco.
Angelo Lurent.
Nicole Muzzopulo.
Alexander.
Tarmar.

[In total sunt 29 de iscălituri]

X.

Copie de la lettre du Marechal Prince Prosarowsky a M-r du Brenner agent d'Antuche.

J'ai eu l'honneur de recevoir la lettre que Vous m'aves adressée en date de 26 d'Avril n. s. pour me communiquer la requete que Vous ont presentée les commerçants autrichiens de Boukarest, relativement au cours etabli de certaines especes de Piastre turques, et m'empresse de Vous avertir, Monsieur que c'est la manque de numeraire dans ce pays et le desir d'eviter l'incovenient des assignats qui ont oblige à permettre circulation des susdits piastres turcs.

Si cependant les commerçans autrichiens en les recevant, croyent etre exposés a une perte quelconque je consers à ce qu'ils remettent les Piastres de cette espece, que sont entre leur maine au Divan auquel j'ai fait prescrir par le President des Divans M-r le Consule privé et Senateur Kusnikoff de les recevoir et de les echanger contre d'autre monoies courantes, autant que faire se pouvra.

Je me flatte que Vous trouveres Monsieur dans cette demarche de me parte une nouvelle preuve de mon desir à contribure autant qu'il en est possible, à la consolidation des leurs de sincer amitié qui unissent nos deux hautes cours imperiales.

C'est avec une veritabile plaisir que je nouvelle ici l'assurance de la consideration la plus distinguée avec laquelle j'ai l'honneur d'etre.

XI [1]

Predlojănia Ex-tale dă la 23 ale trecutului Febr. cu no. 549 au primit-o Divanul cu cinste, precum să arată că au luat Ex-ta încredințati înștiințări pentru lăcuitorii cnejii Valahiei, că fiind siliți cu multe feluri dă strimtori, vor să fugă prin părțile țărilor ale altor stăpănıri vecine ca să scape dă greutățile ce nu mai pot lupta. Divanul pentru aceasta să-și ia deosebitele măsuri ca să potolească acest fel dă pornire, și să întoarcă chipurile cele silnice, ce sănt pricinuitoare, spre înprăștierea lăcuitorilor. Exțelenția ta, Acest norod din acest prințipat, dă cătăva vreme încoace s'au aflat în multe valuri dă primejdii, și dă către stăpănirile ce să află, să chivernisea părțile cele supărate cu feluri dă mijloace și până la cea mai după urmă ne mai putându-să iconomisi, toți dă obște aridicând către milostivul Dumnezeu măinile lor și înălțând glas dă rugăciune au cerut măntuire și scăpare. S'au arătat milostivirea sa dobândind și căștigând oblăduirea stăpăniri a prea puternicii împărății Rusii. Cine poate spune, sau care cuvântare poate să arate acea socotită bucurie, care era cu saltare zamislită în inimile tuturor. Nădăjduindu-să întru buna ocrotire, ca în liniștită petrecere, cu înpărtășeaua dragosti către supunerea lor s'au îndatorat cu acestea și ori ce cerere s'au făcut dă la dănșii au răspunsu, lăsându-să pă ei la lipsă și neajungere numai și numai pentru ca să întâmpine cererile împărățeștilor oștiri, și ca să fie cunoscută adevărata lor supunere, așteptând să dobândească încredințarea făgăduinți. Cele căte au pătimit, și cele căte au dat până în vara trecută sănt știute toate la ori care va voi să ea seama cu amănunt și va face dreaptă socoteală. Iar cu facerea fănului împărătesc și până a să strânge i-am silit, i-am căsnit toată vara și păn

1. „Dela" nr. 800/1809. Arhiv. Senat. Chișinău.

la sfărşit lui Sept. rămăindu-le bucatele hrana veeţi lor peste cămpuri în multă stricăciune şi prăpădenie, neîngăduindu-i şi ne rămăindu-le vreme să le strângă. Dă la Sept. au început a să căra fănurile pă la magazăi şi pă la alte părţi. Iar dă la Oct. am început să-i silim, să care zaharelele, iarăşi vreme nu le-au rămas ca să-şi facă trebuincioasele arături, după cum în alţi ani să obicinuia, ci dă tot prea puţină semănătură s'au făcut, şi prea la rari locuri. Acestea în adevăr pot fi pricini vrednici a-i aduce la dăznădăjduire, când şi pă vară, şi pă iarnă cu carăle şi dobitoacele lor, s'au aflat tot pă călătorii, şi pă drumuri cu transport, când la unele, când la altele, când într'o parte când la alta. Nici cum slobozi nu s'au cunoscut să-şi caute, şi ei dă agoniseala caselor lor. Sumă dă făn au făcut, sumă dă zaharea dă la dănşii s'au înplinit, şi s'au cărat pă la magazii. Şi iar s'au arădicat du prin magazii, ducându-l pă la mori şi făcându-să făină sumă dă cară lemne s'au cărat şi pă la spitaluri, casăle cfartiruri, oştirile s'au înpărţit prin casele lor în cfartiruri, hrănindu-le cu păine şi cu carne, pătimind şi alte multe fără asemănare supărări dup cum să va lua o areşce încredinţare, numai dintru o jalbă a unui sat care să trimise. Şi acest fel de jălbi şi cu mai deosebite supărări sânt necontenit. Cum (?) dup trebuinţa ce să arată că sânt (?) să face cerere, cu mare zor şi silnicie ca să-i arădice o sumă dă zaherea du prin alte magazii, şi să-i aducă să-s înplinească să fie în păstrare gata, la magazia Bucureştilor=8.000 cesfert făină şi 6.000 cesfert orzu, şi la magazia Buzăului 140.000 cesfert făină şi 6.000 cesfert orzu. Cu această dă acum cerere şi cu celelalte ce nici cum nu să curmează, făcând Divanul o socoteală negreşit trebue să-s afle în lucrare peste zece mie dă cară, căte doi oameni fac 20.000 şi căte patru boi la feştecare car, fac 40.000 boi, întru aceasta vreme asupra primăvarii, când dobitoacele sânt la mare slăbiciune, şi de iarnă şi dă multele podvezi. Şi asupră-le să află şi patima boalei, cu mare măhnire sânt coprinşi lăcuitori, şi cu întreagă întristăciune, şi Divanului mijloc nu i-au mai rămas, de a putea cumpăni şi otcărmui înplinirea grabnicilor cereri fiind silit dă zorurile şi înfricoşările ce să arată dă la toate părţile, i au silit şi îi sileşte, pănă când au venit la dăznădăjduire. Vremea dă primăvară soseşte; din . . . osteneliilor lor vre o nădejde nu le-au rămas, să cunosc pă dănşii că nu vor putea fi slobozi şi nu le va rămănea

vreme, nici pentru semănături primăveri cum şi dobitoacele lor pă coaste zăcând şi multe au şi murit, s'au depărtat dă nădejdea mângăerii şi a milostivirilor. Pentru acest nevînovat norod şi cu credincioasă supunere, ne rugăm prezedentului nostru să nu să lase întru această obidă, şi cu întristăciune màhnire, ca să nu să strămute du prin lăcaşurile înstreinându-să, ci să să facă o îndreptare şi o bună cumpănire cu înlesnire spre înplinirea cererilor să cunoască şi vo oreşcare răsuflare, să le rămăie vreme, să-şi facă agoniseala vieţii lor. Când acestea să vor păerde (sic) va fi împărtăşită stenahorie spre toţi de obşte. Iar Divanul din partea sa încredinţează pe Ex-ta că va fi cu îngrijire şi să află cu privighire pă cât o fi prin putinţă, a-i aduce pă lăcuitori ţării la cunoştinţă, încredinţându-i că vor dobândi bună îndreptare dă la Ex-ta şi le va rămânea cu îndemânare vreme, a-şi căuta de folosirile şi agoniselile lor, rugându-ne să ni să dea crezământ şi ascultare la aceasta adevărată arătare. Noi dup datorie înştiinţăm Ex-tale, ca nu care cumvaşi din multele supărări să întâmple vre o înprăştiere la niscariva sate, şi în urmă să-s socotească iarăşi a noastră învinovăţire. Când îndreptare nu să va face, nici noi răspunzători nu putem fi. 1809 Mart 8.

Dositei al Ungrovlahiei

Iosef Argeş, , Const. Filipescu

Stefan Văcărescu

Isac Ralet, Barbu Vacarescu.

XII.[1]

Către Ex. sa..... Serghie Cuşnicov dela întâio Divan şi Comitet al Prinţipatului Valahii.

Predlojania Ex. tale dela 9 ale următoarei cu No. 1609 au primit-o Divanu cu cinste, prin care să arată că Ex. sa viţe-prezedent al Divanului Valahii au făcut înştiinţare pentru locuitorii oraşului Bucureşti că umblă să-şi lase sălăşluirile lor temându-să dă năpădirea Turcilor fiind o pricină dăşartă şi fără dă cale pe care aflându-să supt apărarea şi acoperământ oştirilor şi cum că toate locurile sânt îngrădite cu cete ostenești. Pidorindu-să Diva-

1. „Dela" nr. 951/1809 Arhiv Sen.

nul ca să dea locuitorilor să priceapă că vor fi făr dă nici o primejdie şi să-şi aibă sălăşluirea cu înţiniştire iar nici cum vor odihni această necuviincioasă cugetare, şi nu vor vrea să să-şi potolească voinţa lor, unii ca aceia ce să vor dovedi, să vor arădica la închisoare şi să vor urma cu dănşii toată străşnicia spre pildă şi altora. Această încredinţată făgăduinţă este de un mare folos şi ajutor al ţării şi al oraşului Bucureştilor şi către toţi cunoscut i-au făcut ca să fie fără îngrijire, să n'aibă nici o temere, nădăjduind ca mila lui Dumnezeu şi la sprijinirea şi apărarea puterii oştirilor a prea milostivului nostru înpărat. Dar fiindcă ţara aceasta este ocolită dăspre partea mărginilor cu o înpotrivitoare şi rea acmere (?) a neprietenilor Turci ce sânt porniţi cu răutate asupra neamului Creştinilor, au şi pătimit în multe rânduri mai înainte robiri, omorâri, jăfuiri şi dela o vreme încoace au fost şi alte instrămtări băjănarindu-să prin munţi, prin păduri, pentru scăparea vieţii lor, păgubind şi lipsindu-să dă toate agonisirile şi folosirile ce ar fi putând dobândi. Această mare frică încuibată fiind în inimile tuturor fiescare priveşte cu îngrijire deosăbită, şi văzând că mărginile sânt toate deschise, şi fără dă nici o pază sau îngrădire cu tot să îndoesc neslobozindu-i cuget ca să ne crează la încredinţările ce le facem nevăzându-să pusă în fapt paza ce s-ar cuveni şi îngrijirea mărginilor, şi mai ales că locuitorii jude[ţe]lor dela vale rău spăimântaţi fiind s'au arădicat toate satele băjănarindu-să să trag la părţile dela deal asupra muntelui făcându-să o naucire (?) şi . . . . o spăimântare şi la satele din părţile dela deal şi către toţi de obşte. In cătă vreme s'au aflat marginile îngrădite cu oştiri nici o îngrijire ţara n'au avut; toţi în locaşurile lor au lăcuit căutând şi pentru foloasile lor, luptându-să şi cu cererile trebuinţilor oştirilor înpărăteşti. Văzând acum că îngrădirea marginilor s'au dăpărtat şi lucrurile au rămas dăşchise au pierdut toată nădejdea, socotind mulţi scăparea lor prin mijlocul strămutării. Să facă judecată înţelepciunea Ex.-tale, care poate fi acela să-şi lase dă bună voie sălăşluirea sa să-şi piarză agonisirea folosinţii şi fără cuvânt să-ş strămute, căci strămutarea este o pricină dă mare prăpădenie a lor. Această spăimântare şi grijă osăbită a temerii este şi în inima norodului ce sânt trăitori în oraş Bucureşti aflându-să unii însărcinaţi cu grele familii, alţii lipsiţi şi fără de nici un ajutor alţi . . . . . şi toată partea neguţătorească

înpovărați întru negoțu lor, cuprinși sănt dă multă mâhnire și îngrijați prea mult, ca ferească Dumnezeu fără dă veste să nu vie asupra-le vre un rău, că va fi o prăpădenie nepomenită. Așteaptă toți dela mare păn la mic să vază în faptă (?) îngrijită marginea cu puterea oștirilor și cu bucurie glas dă mulțămită vor înălța către milostiv Dumnezeu pentru nebiruitoarele (sic) arme ale înpărățeștilor oștiri. Iar acum pividerat este aceaste, că țara să află întru înprăștiere, s'au lipsit de toate agonisirile lor, nu le-au rămas vreme nici mai șed ași face semănăturile primăverii. Și aceasta va aduce o mare lipsă și rău către toți dă obște . . . . . fără clintire stă către toți încredințându-i să nu depărteze nădejdea făgăduinții și fără îndoială să nu aibă temere nici vre-o îngrijire. Aceasta este numai întru putința Divanului. Iar ocrotirea și paza de cele înprotivă este întru puterea mai marilor obăduitori.

1809 Maio 16

Dositei al Ungrovlahici
Creţulescu bau Const. Filipescu. Radu Golescu (?)
Isac Ralet Barbu Văcărescu.

XIII.

Către . . . . Serghie Serghievici Divanul Cnejii Moldovii[1].

Ispravnicu ținutului Grecenii prin înștiințare ce trimite către Divan arată că la 3 zile a aceștii curgătoare luni Săpt rădicându-să 29 liăde birnici din satul Grecenii dela țin. acela, au mersu în olatul Tomorovii la un sat ce să numește Valcănești spre a să lăcui acolo. După care trimițând ca să-i aducă la urma lor, ispravnicu de Tomorova n'au vrut ca să-i de, dând răspuns, precum că acei oameni mai înainte cu un an și jumătate s'au aflat lăcuind la numitul sat Vălcănești și de frica Turcilor rădicându-să de acolo au fugit și au venit la ținut Grecenii de s'au așăzat în numitul sat Grecenii, și că acmu vrând ca să să întoarcă înapoi la numitu sat Vălcănești. După jaloba ce au dat către Ex.-ta în vreme ce te aflai la Galați, ar fi primit ispravnicu poruncă Ex.-tale înscris pentru ca să-i primească pe arătații oameni să să lăcuiască în satul Vălcănești. Și după poronca ce au luat dila Ex.ta nu poate a da pe oamani ca să să întoarcă înapoi la Greceni. Drept acea Divanu cu cinste face arătare Ex.-tale ca acie oameni de s-au și

1. „Dela“ nr. 1235/1809. Arh. Senat. Chișinău.

aflat mai înaiute cu lăcuința în olatul Tomorovii, dar fiindcă sânt veniți în țin. Greceni de atâta avreme unde au apucat de s'au și statornicit și au întrat și în bir și în havalele și sânt cunoscuți acmu întocma ca niște lăcuitori a Moldovii, și asupra lor sânt rămășițe banii boilor oștenești i banii ialoviților, i banii răsurilor sfertului, zahiriaoa și alte multe rămășițure din dările și havalile ce au fost rânduite asupra lor.

După toată cuviința și rânduiala ce să urmează aice în țară să cade ca să să întoarcă la urma lor, la Greceni, ca niște drepți birnici ce sânt, să-și plătiască rămășițurile ce sânt asupra lor și să-și poarte biru și havalelile precum sânt arătați. Căci de nu să vor de apoi și rămășițurile ce sânt asupra lor nu pot a să înplini, și deosăbit fiindcă la olature bir asupra lăcuitorilor nu este așăzat cum și havalelile ce să rânduiesc acolo sânt mai puține și mai cu deosăbiri de cât havalelile ce să rânduiesc aice în Moldova. Dintr'aceasta să pot îndemna și alțiimulți din lăcuitori satelor să fugă și să margă să să lăcuiască în olature, din care să să pricinuiască multora din sate stricăcione. Și în urmă să să de cusururi di neînplinire la săvârșire poroncilor ce sânt. Și după cum cu înțelepciune să va socoti și de către Ex.-ța a să urma la aceasta, ne rugăm ca să avem și răspunsu cu povățuire cum să urmăm.

Const. Balș, lord. Roset. vist.

1809 Sept. 20.

La întrebarea lui Cușnicov dela 20 Oct. 809 Divanul răspunde că acest sat supt nume de Greceni iaste a d-lui Com. Iancul Balș fiiol răposatului vist lordace Balș.

Nr. 2489. XIV.[1] 28 Noembr. 1808.

Către Ex. sa..... Serghie Cușnicov dă la întâiol Divan al Principatului Valahii.

Avem cinste să răspundem la predlojenia Ex. tale dăla 20 ale trecutului Octomr nr. 2571 arătând cele ce sânt datori să plătească la Visterie țării sudiții ce să află în țară după legăturile ce sânt întru stăpânirea acestii țări și dintre alte stăpăniri. Sudeții sânt datori a plăti vema dupe tarife veche a țării, iar dă cât nu coprinde în tarifă, plătesc la sută trei. Ponturile vămilor dintr'acest

1. „Dela" nr. 518/1808. Arhiv. Senat. Chișinău.

an, ce s'au vândut la Ghenar coprind tot ca mai nainte când era ţările amândouă supt ocrotirea Turcilor, şi să vorbeşte pentru mărfurile ţării turceşti, şi din alte părţi ca având suditul adeverinţă de plata vamii în ţările turceşti, nici să nu să supere dă altă vamă, sau dă trăcătoare.

Iar sudeţii ce vor avea mărfuri cumpărate, ori din Ţara turcească, sau de aici, şi le vor vinde aici în ţară, acela să plătească vamă cinci la sută.

Caminăritul este o vamă a tabacului, şi . . . . . este venit al căminării, iar acum al visterii, cum şi milă a cutăi di milostenie, însă: căminăria ia dela o ocă de tabac din Ţara turcească câte 50 de parale şi cutia dă milostenie câte 26 dă parale şi tabacul . . . . . .deosebire din altele pentru că este apalto ? toţi sudiţii ce au metehirisit acest ? negoţ, şi au adus tabac aici în ţară totdeuna făr dă nici o înpotrivire au plătit această vamă, obiceio şi drept al pământului: în ani 26 de când s'au cunoscut ocrotirea sudiţilor aici în ţară. Dă la tabacul dă ţară ia căminăria câte 10 parale la ocă, iar cutia dă milostenie ia câte 8 parale. Pentru tabacul rusesc şi nemţesc ce-l aduc sudiţii necoprinzându-să în tarifă pământească trei la sută.

Căminăutul dă vin i rachiu este asemenea drept al ţărei şi venit acum al vesterii şi să plăteşte dă butea cu vin, ci să vinde în cărciomă câte 55 parale afară din vamă. Aşijderea şi pentru rachiu, afară din vamă, pentru cel dă ţară, dă butea mare câte tl 5=dă butea mică pă jumătate. Iar pentru rachiul strein să ia îndoit, iar vinul strein este poprit.

Fumăritul, este şi acesta drept al ţărei, şi acum venit al visteriei; unde este chiräeşul sudit îl plăteşte stăpânul prăvălii, iar dă este prăvălia a vre unui sudit, dă vreme ce stăpânirea nu cunoaşte pă sudiţi e acel? lucru stătător aici în ţară, de acea lucrul acela stătătorul plăteşte obiceiorile pământului.

Oeritul plătesc şi sudiţii asemenea ca pământenii, adică câte 10 bani dă oae i dă capră într'un an toamna, şi poclon dă nume, însă până la 10 vite câte un ban dă vită, iar dă la 10 în sus, câte bani 80 dă nume.

Văcăritul plătesc numai streinii, câte 22 parale dă vită mare, cal, bou, bivol, ş. c. Iar vitele mici să socotesc două drept una. Sudiţii austräiceşti au ironomion să plătească pă jumătate văcăritul

adică 11 parale în loc dă 22. La înpliniri dă bani ci să fac sudeţilor s'au obicinuit a să lua dă zapciul ce face înplinirea în loc dă zecioieală căte trei la sută.

Cine din sudiţi s'au arătat cu jalbă după acest mijloc i s'au făcut îndreptare, sau dă să arată într'acestaşi chip să regularisește Divanul.

1808 Noembr. 22.

Dositei al Ungrovlahiei — Iosif Argeş

Const. Filipescu — Şt. Vacarescu

Isac Ralet.

XV.[1]

Arătare departamentului pricinilor streine, pentru urmare randuelii, ce să păzea mai înainte, pentru sudeţii austreeceşti.

1. Sudeţii cari ave pricini de giodecăţi cu lăcuitorii de aice, acele pricini, departamentul pricinilor streine le cerceta şi le giodeca.

2. Cănd vre un sudet era părăt de cătră vre un lăcuitor de aice, prin ştire agenţii să aduce pe sudet la giodecată, iar fără ştire agenţăi nu să aduce.

3. Sudeţii pe banii lor ce le să înpline dela lăcuitorii de aice, plăte înplineală trii lei la sută iar nu mai mult.

4. Pentru marfa de negoţitori ce o aduce aice în Eşi plăte de vamă, iar trăi lei la sută.

5. Birul pe persoana lor nu plăte ce numai agiotorinţă pe duceile? în care ţine marfă pentru negoţitori, şi neci cu alte havaleli nu era supăraţi.

6. Vama plăte la carvasara după tarifa deosăbită la multe madeli mai. . . . . oareşce şi aceasta tarifă trebue să fie şi la carvasara şi la vesterie.

7. Sudeţii austriceşti pricini ce ave cu sudeţii ruseşti să căuta de cătră conţu (?) şi de cătră agenţi şi de nu să pute învoi să făce apelaţii la Domnie.

8. Căţi au avut casă din sudeţi austrieceşti în Moldova atăt în oraşu Eşi căt şi între alte tărguri să stăpăne de cătră dănşii cu paci, după tractatul Şiştovului, adică rămăind Şiştovu după cum au fost mai înainte de război.

1. „Dela“ nr. 1487/1810. Arhiv. Senat. Chişinău.

9. Căţi din alţi streini Greci şi Moldoveni au cerut protecţie Austriei de la închierea păcei dela 1790 şi au luat patenţi şi s'au cunoscut drepţi sudeţi şi de cătră stăpânire.

10. Căţi din sudeţii austrieceşti ave să iase din hotarul Moldovei spre alişverişul lor îşi lua pasport dela departamentul pricinilor streine.

11. Cu cvartire nu era supăraţi, fiindcă nu era trebuinţi, iar acum în iarna aceasta s'au supărat.

Febr. 7
1810

Inţălegire asupra întrebărilor ce să face pentru unile din ponturi a rânduelii supuşilor austriiceşti.

In pontu al 3-le, Pentru banii înplinelii ce să ea dela sudiţi la această să-s ştie, că cei ce nu sânt sudeţi, lăcuitori a epicratiei otomaniceşti şi a pământului acestue era îndatoriţi mai înainte, a plăti plineală căte 10 lei la sută, adică la zece unul, după cum şi acum să urmiaze. Iar sudiţii a Austriei şi a Rosăei după trataturi sânt îndatoriţi a da numai căte 2 lei la sută. Dela sine însă sudeţi Austriei plătea în loc de doi căte trei lei la sută. Dar trataturile este (sic) căte doi lei de sută pentru toţi sudeţi acestor înpărăţii, cu osăbire aceasta de pământeni care plătesc 10 lei la sută.

La 4-lea pont. Pentru vama sudeţâlor care s'au arătat, nu este căte 3 lei la sută. Mai înainte adecă după închiere păcii cei dintăi, pământenii şi supuşii porţii otomaniceşti plătea căte 5 lei la sută, şi numai sudeţii căte 3 lei la sută. Şi apoi ocărmuire mai înainte de războiol al doile spre ne asuprire pământenilor negutitori au făcut şi vama lor întru scădere iarăşi potrivită cu a sudiţilor căte 3 lei la sută. Sudiţii însă făcând şi tarifă arătătoare tuturor mărfurilor cât să plătiască. Ace tarifă să află în canţilerie consulatului Rosiei şi aghenţii turceasca tălmăcită şi în limba rosască. Care după acea tarifă ce să uma unile din mărfuri şi mai ales cele mai scumpe vin şi mai gios de cât trei lei la sută, spre folosul sudiţilor, şi păgubire vămii, iar pământenii şi cei din stăpânire otomanicească de obştea plătesc căte trei lei la sută pe toate mărfurile ce aduc după preţul cumpărăturii fără a mai fi tarifă.

Pentru 5 lea pont. Lămurit să arată că sudiţii pe persoana lor nu plătesc ajutorinţă, dar pentru dughenile ce ţin cu marfa

plătea ajutorință. La aceasta să-s știe că, ajutorința dughenilor sudețăști nu să ea pe numele sudeților, ce pe numele stăpânilor dughenilor sau a zidirii acei, și să urma întru acest chip adecă dacă lega un sudet contract cu stăpânu dughenii, ca să plătiască el ajutorința, o plătea suditul, iar țidula de plată care lua de la agie, nu o da pe numele suditului, ce pe numele pământeanului stăpânului dughenii. Din care să înțălege că și agiutorința nu este dela sudit ce dela zidurile pământești pentrucă de nu voea suditul să plătiască neavând contract cu stăpânul dughenii, atunce să înpline banii dela cel cu dughiana. Iar pământenii în vreme agiutorinței de iarnă după ce plătea ajutorință pentru persoana sa, apoi osăbit plătea și ajutorinți pentru dughiană după stare lui și a dughenii.

In 6-le pont, să face răspuns pentru sudiți austriicești, că în vreme Domniei, după cercetările dregătorilor s'au aflat în Moldova pe la țănuturi 106 sudeți și 300 aice în orașul Eșii, cum și după izvodu ce l'au dat aghenție la departamentul pricinilor streine, la anul 1803 Sept. No. 594. Iar de atunce în coace, de au mai scăzut din suma aceasta au mai sporit nu putem ști. Iar în olături nu este știința de au fost sudeți în vreme acea.

1810 Febr. 16.

XVI.[1]

Capitulation coclue entre le Corps d'armée Imperial russe, assiégeant la forteresse de la Matschin et le Commandant de la dite forteresse.

Article premier. La forteresse de Matschin sera remise aux troupes de sa Majesté l'Empereur de toutes les Russies.

Article second. Demain 18 Août 1809 à la pointe du jour les portes de la Ville, aiusi que les remparts seront occupés par les troupes Imperiales Russes. Tout ce qui est armes, bouches à feu, munitions de guerre au de bouche, aiusi que les chevaux et tout bétail sera remis aux troupes Imperiales Russes dans la matinée du 18. Article troisième. En même tems tout la garnison, aiusi que les habitans mettront bas les armes, qui appartiennent à l'armée Imperiale Russe.

1. „Dela" nr. 903/r809. Arhiv. Senat. Chișlnău.

Article quatrieme, La garnison ainsi que les habitans seront prisonniers de guerre à discretion. Ils seront traités avec toute l'humanité generalement observée dans les Stats de sa Majesté l'Empereur de toutes les Russies et garderont leur bien meuble, à l'exception de ce qui est enoncé dans les articles 2 et 3.

Fait et signé entre nous deux Eugene de Marcoff, Lieutenant general des armées de sa Majesté l'Empéreur de toutes les Russies, Commandant le Corps d'armée assiegeant la forteresse de Matschin et Hadgi Ali, Commandant de la dite forteresse au Camp Imperial Russe devant Matschin le 17 Aout 1809 de l'Ere Chretienne, c'est à dire le 20 de la lune Regeb l'an 1224 de l'Egire (signé) Eugene de Marcoft Lieutenant Général.

Hadgi Ali Commandant de Matschin.

XVII.[1]

Cătră. . . . . Cucnicov Divanul Cnejii Moldaviei.

Cu cinste s'au primit predlojănie Ex.-tale supt no. 1510 însoţită şi cu jaloba ci au dat cătră Ex.-ta d-lui vorn. Teodor Balş şi s'au văzut de cătră Divan toate cele cuprinzătoare asupra ceririi ce faci d-lui pentru ca să-i să da în stăpănire ezărul Kohluiolui ot Dunăre giomătate şi giomătate din gărla Ialpuhului, cum şi alte ezaraşi mai mici ce sănt supt ascultare Cahului, cari sănt în Basarabie, şi cu giomătate din vama peştelui i giomătate din vama de pi cară din vama ce mari di pi apa şi di pi uscat şi din toate părţile. Şi giomătate din toate pricinile de gloabe, ce să vor întîmpla acolo. Şi Divanul după poruncă întrănd în cercetare jalobii şi a ceririi d-lui vorn. s'au cerut ca să arăte cu ce dreptate faci cerire aceasta.

Şi d-lui au scos di au arătat un ispisocu a Domnului Alexandru Vvod din velet 6957 Avg. 26 prin carile dă miluise pomenitul Domn ezările şi cu ezăraşile mai sus arătate din preună şi cu giomătate din vama peştelui i giomătate din vama di pe cară. Şi giomătate din toate pricinile de gloabe ci să vor întămpla acolo svintei mănăstiri Moldoviţa, unde să cinsteşti hramul svintei Bunavestire. Şi deosăbif au mai arătat şi alt ispisoc din velet 7056 dela Domnul Petru Vvod prin care întăreşti svintei mănăstiri *mi-*

1. „Dela" 907/1809. Arhiv. Senat. Chişinău.

luirile aceste. Cari ezări şi ezăraşi vănzându-să de către clirosul din Bucovina împreună cu moşiile ce au avut mănăstirile din parte acea aice în Moldova răposatului boer vist. Iordache Balş, le-au dat şi răposatul vist. d-lui vornic. Din cari pomenite mai sus documenturi ci au arătat d-lui vornic să văd că ezările şi ezăraşile arătate din preună cu vămile di pe peşte şi di pi cară sant a d-lui. După cari cercetări ce s'au făcut precum s'au aflat nu lipsăşti Divanul cu cinte a faci arătare Ex.-tale şi după cum cu înţălepciune să va socoti de către Ex.-ta să va da hotărări.

Gavriil Mitropolit şi Exarh.
Const. Ghica logof. Const. Bals logof. Sandu Sturza hatm.
1809.
Mai 14.

DĂRI DE SEAMĂ.

Comisiunea Monumentelor Istorice Secţia din Basarabia.
Anuar III. Chişinău 1931.

In acest al treilea anuar al Comisiunii Monumentelor din Basarabia ni se dau mai multe studii deosebit de interesante. D-l Ştef. Ciobanu se ocupă de *„Mănăstirea Ţigăneşti"*; se fixează data întemeierii, se descrie înfăţişarea bisericilor mănăstirii, ni se dă numărul foarte mare al cărţilor româneşti (80), al manuscriptelor şi cărţilor slavoneşti (24). Se află şi una grecească. Urmează apoi documentele din dosarul 1 al Mănăstirii. O serie de mărturii interesante din trecutul naţii noastre aşezată pe acest pământ străvechi al ei.

D-l P. Constantinescu se ocupă de *„Cele mai vechi case din Chişinău"*. Mult material informativ, frumoase şi interesante tipuri de locuinţe.

D-l Gr. Avachian, cel mai bun cunoscător al trecutului splendidei Cetăţii-Albe, ne dă rezultatul cercetărilor sale în *„Săpăturile dela Cetatea-Albă"*. Este un studiu temeinic. Extrem de interesante sunt fragmentele de ceramică orientală. Tot d-l Avachian ne dă *„Ştiri nouă din Tyras"*, prezendându-ne o serie de toarte de amfore şi ţigle cu ştampilă.

D-l P. Nicotescu ne informează asupra *„Lucrărilor de consolidare şi de restaurare la Cetatea Albă"*, care s'au oprit în 1928. In general luat, anuarul se prezintă ca o contribuţie serioasă, la cunoaşterea trecutului Moldovei răsăritene. Infăţişarea din punct de vedere tehnic, şi ne gândim mai ales la cele 204 ilustraţii, care împodobesc lucrarea, este cât se poate de bună.

T. G. B.

TABLA DE MATERIE A Nr. 4/1931

Pag.

T. G. Bulat, Ştiri nouă cu privire la Bulgarii din Basarabia . . . . . 213—230

Const. N. Tomescu, Diferite ştiri din arhiva Consiliului eparhial—Chişinău 231 244

T. G. Bulat, Raiaua Brăilei supt Ruşi. . . . . 245—254

I. Pelivan, Scrisoarea arhim. Filaret Scriban către Constantin T. Stamati—cavaler . . . . . 255—257

Const. N. Tomescu, Tipografia duhovnicească exarhală din Basarabia din 1813. . . . . 258—271

T. G. Bulat, Varia 272 295

T. G. B. Dare de seamă despre Anuarul Comisiunii Monumentelor Istorice secţia Basarabia . 295

Biblioteca Universității Iași

CUPRINSUL.

revistei „Arhivele Basarabiei" pe anul III = 1931.

	Pag.
Băcilă C. Ioan, Răpirea Bucovinei şi delimitări spre Nordul Moldovei	101—118
Boga T. L., Documente basarabene din secolul al XVIII-lea.	206—210
Bulat G. T., N. Iorga istoric al Basarabiei	9— 63
Ruşii caută metale în Moldova	65 - 72
Pentru Oltenia	96—101
Diviziunea proprietăţii rurale în ţinutul Hotinului după desfiinţarea raialei.	118—123
Veniamin Costachi proin Mitropolit în mănăstirea ~~Hotin~~ Slatina.	130 - 142
O danie domnească urmată de o insurecţie ţărănească, în munţii Sucevii, şi o jurisprudenţă a Divanuluii Moldovei din 1810 .	149—174
Ştiri nouă cu privire la Bulgarii din Basarabia .	213—230
Raiaua Brăilei supt Ruşi	245—254
Varia. Vînzarea cărţilor de joc pentru repararea străzilor. Curs forţat de monedă cu chipul sultanului Selim. Situaţia disperată a populaţiei în 1809. Capitularea fortăreţei Măcin — 1809. Stăpînirea moldovenească în Basarabia dunăreană supt Alexandru al II şi Petru Rareş.	272—295
Dare de seamă despre Anuarul Comisiunii Monumentelor Istorice secţia Basarabia .	295
Ciobanu Şt., Nicolae Iorga.	5—6
Năstase I. Gh., Slavi în sec. XVII-lea la Orhei? . .	91— 96

-IAȘI-

Pelivan I., Nicolae Iorga și Basarabia 4
Scrisoarea arhimandritului Filaret Scriban către Constantin T. Stamati—cavaler . . . . 255—257
Porucic T., Lexiconul termenilor entopici din limba romînă în Basarabia (sfîrșit) . . . . . 124—129
Tomescu N. Const., Profesorul N. Iorga. . . . . 7—8
Știri catagrafice din Biserica Moldovei în 1809 Eparhiile Hușului și a Romanului . . . 73—91
Știri catagrafice din Biserica Moldovei în 1809 Eparhia Romanului, nume de clerici . . 174—206
Dări de seamă bibliografice:

Sandu Manoliu, Icoana unei școli dintr'un colț de țară romînesc, *C. Bobulescu*, Afurisania patriarhiei de Constantinopol asupra casei Roznovanului din Iași, *Em. Panaitescu*, Prin satele Romînilor din Istria . . . . . 210—211

Diferite știri din arhiva Consiliului Eparhial—Chișinău:

Rînduiala pentru cei ce vin la cinul călugăresc. In legătură cu testamentul mitropolitului Grigorie Ierapoleos. Geamii turcești prefăcute în biserici creștine. Cimitire la margeni de tîrguri. Clopote pentru mitropolia din Iași. Registre mitricale la biserici. Antimise vechi în Chilia și în Basarabia. Inființarea unei noi eparhii pentru Armeni. Mănăstirile și slujitorii bisericești în Muntenia la 1810. Setea de învățătură. Din suferințele clerului romîn în 1809 sub ocupația rusă Igumenia m-rii sf. Nicolae din Botoșani Peregrinarea unui monah. Nerespectînd pecetluitul mitropoliei. Diverse mărunte . . . . . 231—244
Tipografia duhovnicească exarhală din Basarabia. 258 271
Visarion, episcopul Hotinului, Insemnări de nume, date și corespondențe răzlețe, de folosit pentru monografiile monăstirilor din episcopia Hotinului . . . . . 145—148

Anul IV. Nr. 1 Ianuarie—Martie 1932.

BIBLIOTECA UNIVERSITĂȚII IAȘI

ARHIVELE BASARABIEI

REVISTĂ DE ISTORIE ȘI GEOGRAFIE

A

MOLDOVEI DINTRE PRUT ȘI NISTRU

Sub conducerea d-lor
T. G. BULAT și C. N. TOMESCU
Profesori universitari

Incepînd cu acest număr, revista apare cu sprijinul moral și material al p. s. episcop VISARION al Hotinului.

BIBLIOTECA UNIVERSITĂȚII IAȘI

CHIȘINĂU
Tipografia Eparhială „Cartea Românească“
1932.

UAIC / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

Anul IV. Nr. 1 Ianuarie—Martie 1932

Arhivele Basarabiei
REVISTĂ DE ISTORIE ŞI GEOGRAFIE
A
MOLDOVEI DINTRE PRUT ŞI NISTRU

Farmacişti şi medici, la începutul veacului al XIX, în Ţările Române

de *T. G. BULAT*

Prin contribuţiile ce le aducem aci, întregim ştirile, ce ni s'au dat asupra capitolului sănătăţii publice, de către d-nii doctori Gomoiu, Bologa, Petrescu, de d-l I. C. Filitti şi alţii. Ele ne sunt bine venite în această vreme, când se pare că o atenţie deosebită se dă istoriei medicinei în ţările noastre.

Actele ce le dăm mai la vale conţin ştiri despre medici, dar şi despre farmaciştii dela sfârşitul veacului al XVIII şi începutul celui de al XIX. Ele ne dovedesc cum în Moldova ajutorul ne-a venit prin oameni de neam german, în opoziţie cu ceia ce s'a spus de d-l d-r Bologa, că adică, o contribuţie macedoneană, din sud deci, cu aceiaşi formaţie ştiinţifică germană, ni-a sosit pentru Muntenia. Alăturea de un doctor Metz, un Plusc, un Lorenţ, un Smilţ, ca şi un farmacist Telman, evident de origină germană, găsim un Moscu, un Efstafi, un Samurcaş, un Filitti, un Darvari, un Caracaş, ca să nu uităm pe un Caloian, cît şi pe farmacistul Constantin Lambrino vizibil originari din sudul Dunării. In epoca stăpânirii ruseşti, din 1806—12, adică în vremea, din care apar mărturiile noastre, găsim şi medici aduşi de ocupanţi. Aceştia găsiau timp, ca pe lângă slujba lor militărească, să dea ajutor şi populaţiei, sau cel puţin să-şi justifice plata oferită cu oarecare largheţă de Divan. Din categoria aceasta au fost un Ivan Andreevici Firih, un Mazarovici şi alţii. Printre farmacişti apare un rus Luca Nicolaevici Italinitchi, care fusese la spitalul sf. Spiriron şi un Thomas Nerantz, supus francez, cu întreaga lui companie, care după ce furnizase o însemnată cantitate de medicamente armatei ruseşti, întâmpina mari greutăţi, pentru a-i fi achitate.

Nu se poate uita deasemenea, că Iaşul îşi asigurase asistenţa

şi a două moaşe, ambele, după nume, streine : Eliza Oneh şi Loiza Riceli. Actele noastre conţin, în afară de alte amănunte interesante şi contractele încheiate de Eforia spitalelor cu o parte din medicii amintiţi. Unii din ei erau de multă vreme în serviciul românesc al sănătăţii publice, cum este cazul doctorului Metz din Focşani, care pare să fie aceiaşi persoană cu «doftorul Med»[1] din Iaşi. Cererea doctorilor «Stadsphysici», Filitti, Darvari şi Caracaş ne arată de asemenea, că ei slujeau în Bucureşti, la 1811, de aproape un sfert de veac. In acelaş an 1811, se mai afla la Bucureşti şi un chirurg Kraus. Şi la Iaşi se căuta un doctor «spre anatomia bolnavilor», deci tot un chirurg. In Bucureşti se mai afla şi medicul agenţiei austriace Killian, care fixa cu Filitti şi Darvari preţul produselor farmaceutice cât şi controlul falşilor medici. Pe la târguri ca Galaţi, Botoşani, Roman locuitorii singuri erau ţinuţi să-şi găsească şi aducă «doftori». La Focşani se lăsase pentru plata medicului venitul vatăşiei de harabagii, care se ridica până la 1500 lei anual. Intr'un cuvânt se constată din datele înfăţişate aci, o grijă atentă pentru sănătatea trupească a poporului, ceea ce constituie încă o probă de îndrumare, spre calea civilizaţiei, a acestei naţii atât de greu încercată în sforţările ei spre mai bine.

I.[2]

Cătră Ex-sa... Serghie Serghievici Cuşnicov dela Divanu Cnejii Moldoviei

Inţălegându-se cele cuprinsă pentru jaloba ce au făcut potlecarul Luca Neculaev Italinţchi către pre înaltul mai marile comandir că nu i s'au plătit de cătră Divan liafa pe trei luni Oct., Noembr. şi Dechembr. căte patruzăci lei precum era tocmit aflându-se în slujba spitalurilor. Cu toate că Divanul i-au fost rânduit liafă numai pe cătă vremi au fost la spetal dila sfăntul Spiridon, pe care i-au şi plătit. Dar de vremi ce şiaptor (sic) încredinţază că au slujit şi după aceea în trebuinţa spitalurilor păn la sfărşit lui Dechembr., şi esti şi poroncă pre înălţatului mai mare comandir ca să i să plătiască s'au rânduit ca să i să de din visterie Divanului 120 lei liafă pe acesti trii luni Oct., Noem. şi Dechembr. căte patruzăci lei. Şi nu lipsim a înştiinţa.

Balş logof. Balş logof. Sturza vorn.

No. 13, 808. Apr. 1.

1. In textul rusesc Med este transcris astfel: Докторъ Мецъ.
2. „*Dela*“ nr. 11/1808. Arhiv. Senat. Chişinău.

II.

Euer Excellenz.

Unterschreibener ist von Muruz Fürsten der Moldan im Monathe Iuli 806 mit einem monatlichen, Gehalt von 160 Piaster în Fogshan angestellt werden, welches durch die Zeit das selber gedient hat, 3360 Piaster betragt, wovon nur 1250 Piaster ausgezahlt worden sind. Das übrige Geld nehmlich 2110 Piaster wurde ihm von Monath zu Monath verspochen, ohne den geringsten Erfolg. Unterzeichneter hat, ohne sich zu rühmen, solange er diese Ausstellung besitzt mit dem grösten Eifer nicht nur im Civil, sondern auch 2 (?) rusiche Spitäler übernommen und behandelt: welches seiner Excellenz dem hf. Generalen v Hardnig wohl bekant ist. Er bittet Euer Excellenz sich seiner anzunehmen, damit ihm die 2110 Piaster ausgezahlt werden, wofür Eures Exzellenz ewigen Dank haben werden.

Euer Excellenz unterthänigster Diener.

Georg Metz
Medicinae Doctor.

4 Mai 1808.

III.

Noi Alexandru Constantin Muruz cu mila lui D-zeu Domn Cnejii Moldovii.

Fiindcă prin jaloba ce au dat Domnii meli d-lui Gheorghi Meţu dofrorul de aice din Focşăni au arătat că dela o vreme, din leafa ce are rănduită i s'au mai înputinat lăsându-i-să numai 80 lei pentru săni pe lună şi 20 lei pentru spiţăr, rugându-să ca să mă milostivesc a i să de totu liafa ci ave după hotărăre Domnii meli de mai înainte. Deci cercetând Domnie me pentru sălinţa şi vrednicie lui la meşteşugu doftoresc ni-am încredinţat că toţi orăşănii de aice săntu de obşti mulţămiţi. Poroncim prin carte Domnii mele aceasta ca să să de doftorului, iarăş liafa ce loa mai înainte adecă pe lună căte 160 lei cu 20 lei pentru spiţăr.

Şi poroncim Domnie me şi D-v boeri epitropi ca să fiţi următori întocma.

1806 Noembr. 19.
Focşani.

Pecete mică roşie cu data 1793.

IV.

Către Ex-sa... Cușnicov Divanul Prințipatului Țării Rumănești.

S'au priimit nota Ex-tale dela 13 ale următoarei luni prin care ni se face arătare pentru cererea ce face doftorul Caloian ca să să plătească aptecarului Ștefan Telman tal.[1] 716 pentru doftoriile ce s'au luat la bolnavii din comanda lui Pangal,[2] pe care sumă s'au văzut și rățetile întărite de aghentul austriacesc. Și să poruncește de Ex-ta ca să-s plătească, ci dar după porunca Ex-tale următori fiind să va plăti.

808 Maio 17.

Dositei al Ungrovlahiei, Iosif Argeș, Const. Varlaam
Const. Filipescu, Radu Golescu.

V.

Către Ex-sa.. Cușnicov... Dela Divanu Prințipatului Valahiei raport.

Înștiințăm Ex-tale că un Costandin Lambrino au dat jalbă Divanului arătând că fiind orănduit la Craiova cu purtarea de grijă a bolnavilor ostași, atăt celor înpărătești celor de supt comanda Ex-sale gheneral Isaiov, căt și ai maiorului Pangal, i pămănteștilor cazaci, au dat doftorie de tl. 1723 și cere a i să plăti. Pentru care făcănd cercetare Divanul cum că au fost orănduit la acea slujbă au luat pliroforie, din atestatu Ex-sale ghineral Isaiov ce să văzu la măinile lui. Iar pentru bani ce cere să i să dea să văzu la măinile lui un catastih coprinzător de mai sus arătată sumă, iscălit de maior Pangal și de alți, din cari i s'au și dat în trecutele zile tl. una sută. Și au rămas de mai cere tl. 1623 pentru carii va avea Divanu cinst. răspuns al Ex-tale de urmare.

1808 Ioni 1.

Dositei Mitropolit, Const. Filipescu, Radu Golescu,
Ștefan Văcărescu, Barbu Văcărescu.

VI.

Către Ex-Sa... Serghie Cușnicov dela întăiol Divan și Comitet al Prințipatului Valahii.

Conformement à l'intimation de Votre Excellence datée du 8 Septembre sous No. 1949 touchant qu'il faut regler le prix des

1. „Piastres" în textul francez.
2. „Aux malades du corps de M-r Pangal", în textul francez.

drogues, qui se vendent dans les apotheques, et d'y mettre un bon ordre, afin que l'on n'en vende toujours que des fraiches et utiles; et de surveiller à ce que des individus non pas bien instruits dans la medecine ne se melent pas de guerir les malades, le Divan a chargé Mrs: les medecins de cette ville le Dr. Silvestre Philites, et le Dr: Constantin Darvaris d'executer cet ordre.

Ceux-ci étant, plusieurs fois ressembles avec Mr. le Dr. Killian, le medecin de la louable Agentie de S. M. antrichienne, et avec les apothicaires; pour ce qui regarde les personnes incapables de faire le medecin, ils continuent de les éxaminer et de les empecher du praxis; mais relativement aux drogues, après avoir ensemble assez deliberé, enfin ils en ont reglé le prix de la manière qu'ils ont jugée la plus propre au public, aux troupes imperiales, et aux apothicaires.

Nous avons l'honneur maintenant de rapporter à Votre Excellence ce que Mrs: les sus-només medecins ont reglé la-dessus; ls ont mis les drogues dans un bon état, et ils en ont fixé le prix comme ci-dessus: toutes les drogues, que l'on ramasse d'ici, ou que l'on apporte d'autre part de l'Europe, par exemple de Turquie, Russie, Germanie, France, Italie etc. qu'elle soient simples ou composées, doivent se vendre ici exactement d'après le prix fixé dans le tarife de Wienne publié à 1807, comptant le Kraitzer, Para.

En cas que ce tarif change le prix, on le changera ici de même, s'en servant tourjours de ce tarife pour regle.

Pour les drogues, que l'on apporte des colonies situées hors de l'Europe, ne pouvant étre soumises à un prix fixé à cause de sa variation produite par l'empechement du negoce maritime, les sus-només medecins sont convenus avec les apothicaires de leur fixer pour le moment un prix, tant pour les drogues simples, que pour les composées; ils en ont fait un tarife, dont ils ont donné des copies conformes aux apothicaires, et à la louable Agentie; ils sont couvenus cependant, que ce prix doit varier, d'après les circonstances, et que ce sera l'assemblée de Mrs. les sus-mentionnés medecins, et des apothicaires, qui doivent toujours par un consentement général le regler.

A l'egard des drogues, qui se vendent aux troupes imperiales, les sus-només medecins ont stipulé avec les apothicaires, que si on les leur paye tout de suite, et argent comptant, ils doi-

vent rabattre 20 piastres pour cent. Ce, qui est une marque de leur dévouement à rendre service à S. M. l'Empereur. Nous avons l'honneur de ci-joindre une copie de cette stipulation.
Le 15 Janvier 1809. Boukarest.

VII.

Monsieur le Secretaire.

N'étant pas encore satisfait sur l'affaire de 65 mille piastres de ma prétention pour les medicaments que moi et mes compagnons avons livrés aux Troupes Russes, et pressé fortement par des créanciers, je prends la liberté de vous référer de cette affaire. Depuis le temps que le premier ordre fut émané de S. A. le Prince Prosorovsky, que le Divan de Moldavie devait nous acquiter avec une somme de 40 mille piastres, il était passé un an jusqu'à l'emanation d'un second ordre contenant, que si la Vistiarie n'a pas la facilité de rembourser cet argent à la fois, elle pourrait la faire par termes, conformement que S. A. ecrivit à Monssieur le Consul de Lamar, et depuis ce temps, il est encore passé six mois, sans nous donner ni argent, ni fixer quelque terme pour le payment. Maintenant qu'il est déjá écoulé un an et demi, on nous propose de nous payer dans neuf mois, et c'est sans en nous donner aucune assurance.

Monssieur le Secretaire! Notre crédit court grand risque et nous ménace ruine, nous payons des intérêts en Allemagne pour cette somme à nos Créanciers qui ne veulent point nous attendre d'avantage, par conséquent nous ne pouvons consentir à être payés par termes; n'est ce pas assez que nous attendons jusqu'à présent un an et demi, depuis que les ordres on été donnés pour nous payer? Faut-il que nous souffrions tant de dommages aprés avoir fait un tel service? Veiller bien Monsieur le Secretaire, je vous supplié tres humblement, de représenter où cela regarde, afin que l'on nous fasse payer sans aucune delai, et sans plus de retardement

J'ai l'honneur d'être avec le plus profond respect et consideration.
Monsieur le Secretaire.
Votre.
Très-humble et très obeissant serviteur Thomas Nerantz sujet Français et Compagnie.

Le 21 fevrier
5 Mars
1809 Yassi

VIII.

Traduit du grec.

Le Divan de la Principauté de Moldavie Aux Acheteurs de Gostina

Son Excellence Monsieur le Conseiller intime, Senateur et Président du Divan Sergius de Couchnicow, par sa precription y incluse copie d'un Ordre emané de Son Altesse Monseigneur le Feldmarechal Prince Prosorowsky, fait signifier au Divan, sur le sujet del'argent que l'apoticaire George a de recevoir pour les medicamens qu'il a livré à l'Armée Russe Impériale, qui quoique selon les preuves evidentes de la part du Divan, la Vestiarie loin d'avoir del'argent du pays, elle a des dettes, cependant d'après le susmentionné ordre, elle doit fixer des termes pour le payement de quarante mille piastres que S. A. destine au dit apoticaire; le Divan persuadant S. E. M-r de Couchnikow, que même par des termes, il n'ya pas moyen de satisfaire le dit apoticaire, puis que il se trouve accablé d'autres depensés pour l'Armée—mais étant forcé de nouveau d'arranger cette affaire de sorte que le dit apoticaire soit payé de revenus futurs, le Divan destine le remboursement de ces quarante mille piastres, de la somme qui sera perçue de Gostina, Dessatina et Vadrarito. Les 40 mille piastres devront être payées au dit apoticaire George de la maniére suivante.

Le Gostina del'année courante payera à compte de cette affaire au mois de Mai dix mille piastres.

Le Dessatina de cette année donnera pour le même sujet au mois d'août dix mille piastres.

Le Vadrarito remboursera aussi aux mois de Septembre et Octobre vingt mille piastres.

Le Divan n'ayant d'autre argent, ni obligé que par ordre, de payer le dit apoticaire dessus dits revenus, il prescrit à Vous Messieurs les acheteurs de Gostina, de donner dix mille piastres au dit apoticaire George au terme susmentionné, le quel apoticaire après qu'il aura reçu l'argent, il signera au dos du présent.

Le Divan de la principauté de Moldavie s'engage d'après l'ordre émané de son altesse Mons le Prince Marechal de Prosorowski, de compter au susnomée Narantzi apoticaire la somme de quarante mille piastres dans les termes, ci dessous?

Dix mille piastres, au mois de mai prochain sur le revenu de Gostina.

Dix mille piastres au mois d'août sur le revenu de Dessatins.

Vingt mille au mois de Septembre prorhaim sur le revenu de Vadrarito.

En foi de quoi, tous les membres du Divan ont apposé leurs signatures le 1809.

IX. [1]

Către Ex.-sa... Crasno Milașevici Divanul Cnejii Moldaviei.

Doftorul Med[2] ce să află așăzat la spitalul pămăntesc ce esti aice în mănăstire svăntului Spiridon după trebuința ce ari orașul de doftori este el neapărat trebuitori a urma căutare de bolnavi și între orașeni, dar fiindcă cu leafa 100 lei pe luna ce ari dela spital nu să poati mulțămi și spitalul neputănd a da mai multă leafă, căci lefile acelor doftori sint hotărite prin hrisoave domnești, trebuința ce ari orașul de doftori silești a-i faci punire la cali spre a să pute mulțumi, ca pe lăngă slujba spitalului să agiute și trebuința orașului. Aceasta ar trebui a să faci de la casa rănduită spre străngire veniturilor din care să dau lefile doftorilor. Dar și aceasta casă după întămplarile de acum avănd scăderi din veniturile hotărăte este încă în înprejiri că nu va pute întămpina nici aceli lefi căte păn acum este însărcinată a da doftorilor (rupt) acee trebuința a să-s pune la cali pe acel doftor fiind neaparată precum și mai sus s'au zis, dacă și de către Ex.-ta să va găsi cu cali, Devanul socotește ca pe lăngă 850 lei pe lună cari de mai înainte este rănduet a să da den casa răsurilor spre agiotoriu la lefile doftorilor să-s rănduiască a mai da încă căte 100 lei pe lună leafa acestui doftor, ca cu aceste și cu leafa ce ari dela spital să să poată mulțămi. Și după trebuinți să fie îndatorat a urma căutări de bolnavi și în oraș. Pentru care spre urmare întru aceasta aștiapte Divanul răspunsul cu hotărire Ex.-tale.

Const. Ghica logof., Const. Balș logof., Sandu Sturza hatm., Iordache Roset vist.

1810 Apr. 21.

---

1 In textul rusesc este Metz, credem cel dela Focșani.

2. *„Dela"* nr. 1715/1810. Arhiv. Senat. Chișinău.

X.

Către Ex.-sa... Crasno Milasevici Divanul Cnejiei Moldovii.

După predlojeniile Ex.-v. iată de către boerii epitropi a doftorilor politäei, s'au făcut dela casa aceştii epitropii socotială de veniturile ce pot să-s ea întru un an, după înălţare de acum a sumii slujbilor răsumaturi, precum a goştinii, şi a vamii şi celelalte. Şi alcătuindu-se şi lefile doftorilor şia moaşilor politiei, chiriile casălor acestor doftori, după contracturile lor, şi plata ostinelii sameşului i dobănzile banilor, să arată şi prisosul, pricinuit din suire slujbilor rusumaturi de acum, după care cumpărătorii dau de la sine analogon. Iar când slujbile rusumaturi vor scăde, atunce scadi şi venitul. Şi aceasta este toată stare venitului casăi doftorilor, şi a moaşilor politiei. Va vide Ex.-v. că este trecută şi liafa d-sale doftorului Plusc, cu care s-a legat contract de mai înainte, ca să vie aice pentru cinci ani, cu hotărîre ca aceea, ca în curgire acestor cinci ani, să i să plătiască liafa nesmintit de la ce-i iscălit în contract fără scădere de un ban.

Spre a căştiga dar un doftor ca acesta deplin intru ştiinţă, au fost silit Divanul împreună cu inalt Prea o sfinţitul Mitropolit şi Exarh, de au iscălit, şi au primit contractul acela, prin ştiinţa procatohului Ex.-v. Şi pentru aceea s'au trecut şi liafa plata sa în rândul celoralanţi doftori, pentru că piste puţin vine d-lui, căci au trimis şi contractul iscălit la epitropie.

Gavriil M şi Exarh, Const. Ghicu logof., Const. Bals logof., Sandu Sturza hatm., Iordache Roset vist.

1810 Ioni 22, Eşi.

XI.

Către Ex.-sa... Crasno Milaşevici Divanul Cnejii Moldovei.

In urmare predlojeniei inalt Ex -v. din 26 Ionii supt No. 1019 iată să trimit tălmăcirile contracturilor doftorilor politäei, Efstafi, Moscu, Lorenţu şi Şmilţi, precum şi a moaşilor în tocmai după cele adevărate contracturi iscălite de dănşii ce au dat în casa Epitropiei. Iar a celui întăio doftor Plusc, care să astiaptă să vie, să însoţăşte chiarăş cel adevărat contract, moldoveneşte şi nemţăşte, iscălit de comitetul Divanului, care să află acum şi de însuş doftorul Plusc asămine să află altul în măna sa. Acest contact după pliroforie înalt Ex.-v. din cuprindere sa, fiind şi nemţăsc, apoi va bine voi a poronci să-s întoarcă la casa Epitropiei.

Casă cu chirie, precum să va videa de către înalt Ex.-v., sint hotărîte după contracturi, lui Efstafie, Lorenţi, Smilţi, şi moaşilor, ca să-s dea osăbit de la casa Epitropiei. Iar Plusc şi Moscu sint alcătuite a plăti, din tocmala lor chiriea. Dumnealui doftorul Samurcaş nu are contract, nici altă datorie pentrucă precum să vede din socotiala trimisă numai căte 50 lei pe lună i să dă ca să poată a plăti chiriea pe vre-o casă, să-s afle în Eşi, pentrucă dacă ar fi fost îndatori supt vre o legătură, ar fi trebuit a i să da plată ca acea precum ea şi d-lui doftorul Efstafie, fiind asămine ca şi d-lui doftor cu ipolipsis. Dar legat nu este, acesti 50 lei luându-i când şădea la Botoşeni, s'au lasat a-i avea şi aice şi parusia unui doftor ca acesta folosăşte politie.

Datoriile doftorilor ce sint legat cu contract să va vede de către înalt Ex.-v. din legătura contracturilor. Şi iarăş atăţa fiind, în vreme de epidimii nu ajung pentru cel îndestulat agiutor a bolnavilor trimetându-se şi pe afara când este trebuintă. Şi spre aceasta s'au şi scris d-sale doftorului Plusc ca să grăbască venire sa, căci face trebuinţi de a fi un aşa doftor desăvarşit întru ştiinţă şi cunoscut întru priinţa meşteşugului, asupra tămăduirii bolnavilor. Iar la întrebare pentru epitropi, cu cinste arătam înalt Ex.-v. că, această epitropie a doftorilor, prin cea de mai înainte alcătuire, prin hrisov era dată la d-lui vist. Iordachi Balş şi la d-lui vist. Iordachi Roset. După moarte d-lui vist. Iordachi Balş au rămas numai d-lui vist. Iordachi Roset. Pururе ca un lucru obştesc au fost osăbit lăsat în cea deplină purtare de grije a epitropilor, fiind din cei întăio, şi epitropi cu răvnitoare cugetare să îngrije, fără a să mai amesteca ocărmuire, luând cele obicinuite venituri, a alege doftori, a încheea contracturi cu dănşii, a privighea pentru datoriile doftorilor, către bolnavi, pentru de a-i triimite unde să întămpla epidimie.

Dar şi a le plăti lefile lor pe lună şi de multe ori şi de la sine şi cu împrumutare când nu ajiung veniturile, înplinind cu aceasta epitropii o datorie pentru obştea patriei. Iar sama când este trebuinţă, sau pentru neagiungere doftorilor, sau pentru sporire lor, fiind strămtorire în venituri însuşi boerii epitropi arată obştii velitilor boeri spre ştiinţă şi închiere.

Pe la tîrguri precum la Galaţi, la Botoşeni, la Roman, singuri lăcuitorii cu sinifura aduc căte un doftor, iar la Focşeni

este lăsat vătafie de harabagii în venit de 1000 sau 1500 lei pentru doftori şi cişmele prin epitropi lăcuitorii de acolo.

Gavriil M şi Exarh., Const. Balş logof., Sandu Sturza hatm., Iordachi Roset vist.,

1810 Ioli 6, Eşii.

XII.

Contract încheiat de mine cu d. epitropi ai casei medicale, prin punctele mai jos lămurite:

1-iu. Eu subsemnatul consimt să fiu medicul oraşului Iaşi, şi mă oblig să vin în toate casele, unde sunt bolnavi în diferite stări, la cerere, ziua şi noaptea, fără nici o vorbă (fără împotrivire).

2-ea. In orice timp şi la orice bolnav, la cerere va trebui să plec, şi cu orice chip să mă stăruiesc pentru uşurarea bolnavului şi după posibilitatea mea, pentru restabilirea sănătăţii lui, şi pentru aceasta nu trebuie să cer dela bolnav nici o plată; ci să mă mulţumesc cu ceia ce vor binevoi să mă răsplătească suferinzii pentru serviciu, iar faţă de acei cari nu vor fi în stare să mă răsplătească, deopotrivă mă oblig să-i cercetez, *cheltuind chiar în folosul bolnavului.*

3-ea. Dacă se va întâmpla, să se îmbolnăvească un boer (domn) în satul său, mă oblig să plec acolo, cu ştiinţa (epitropilor) tutorilor medicali, şi după sosire să pun toată puterea pentru restabilirea sănătăţii bolnavului.

Ca salar consimt să primesc anual 4200 lei; primind lunar.

5-lea. In caz, dacă eu nu voi fi mulţumit de serviciul meu în oraş, şi voi intenţiona să părăsesc serviciul, atunci va trebui să dau de ştire cu şase luni înainte d. d. (epitropi) tutori medicali, pentru ca ei din timp să poată căuta în locul meu alt medic, precum şi dacă Agenţia medicală va fi nemulţumită de mine, va trebui tot în acest chip să mă înştiinţeze cu şase luni înainte.

semnat,
Stavri Moscu, doctor

XIII.

An. 1809 Mai, întâia zi. Contractul doctorului Eustafie încheiat, cu acelaş conţinut privitor la îndătoriri, cu deosebire numai că lapunctul al 4 al contractului i-se propune ca salar câte 5400 lei anual şi câte cinci sute lei anual să i-se dea pentru chiria casei lui.

Contractul doctorului Lorenţ încheiat în an. 1806 Iunie ziua întâi cu acelaş conţinut privitor la îndătoriri, dar după punctul 4 al contractului i-se cuvine salar pe an 2640 lei şi 209 lei anual pentru chirie...

XIV.

Contractul Doctorului Smilţ, încheiat în anul 1805 Mai întâia zi, cu acelaş conţinut privitor la îndătoriri ca şi cel încheiat cu Moscu; dar Smilţ primeşte salar anual după punctul 4 câte 2400 lei; şi iâte 400 lei pe an pentru chiria casei.

Contractele moaşelor încheiatc la 1806 Maiu 1, primul cu Eliza Oneh, iar al doilea în anul 1810 cu Loiza Riceli, cu aceileaşi puteri, dar îndătoririle acestor moaşe se referă numai la femeile ce nasc şi prima primeşte salar pe an 1800 lei şi chiria casei pe an 400 lei; iar a doua 1200, iar pentru chiria casei i-se eliberează pe an două sute lei.

A tradus din moldoveneşte traducătorul Consilierul titular Marochin.

XV.

Contract încheiat la data şi anul de mai jos de către Divanului cnezatului Moldaviei, prin tutorul medical din această parte (de ţară) D-l Iordache Roseti vistiernic cu medicul regal judeţan d-rul Ignatie Plusc în următoarele puncte:

1-iu. Dl. Plusc luând asupra-şi serviciul de medic regional în acest principat, se obligă să fie cu domiciliul în oraşul Iaşi, să viziteze toţi bolnavi de cari va fi invitat şi să contribuie din toate puterile pentru tot ce ar putea servi pentru ameliorarea sau însănătoşirea bolnavului.

Pentru serviciile sale i-se acordă dreptul să ceară dela bolnavi o anumită plată, precum şi fiecare bolnav se obligă să-i dea cadouri benevole; de acestea se eliberează însă cei săraci şi neavuţi.

In caz de se ivesc în popor boli, se obligă să plece la faţa locului spre cercetare şi spre a lua măsuri preventive; gu-

vernul însă în acest caz va elibera numărul necesar de căruțe și bani pentru necesitățile de transport.

2-lea. Divanul și Vistiernicul se obligă să elibereze numitului Doctor Pluscu salar anual câte 720 galbeni olandezi adică câte 60 galbeni pe lună din casa emeritală și anume prin însuși Iordache Ruset Vistiernic.

3-ea. Acest contract atât din partea boerilor Divanului, cât și din partea lui Iordache Roset vistiernic, va fi respectat în timp de șase ani așa fel ca ei să n'aibă drept în timpul unei boalei îndelungate a Doctorului Plusc, să-l destitue din funcțiune sau să-i ridice privelegiile acordate acestuia prin puterea contractului. Dimpotrivă, Doctorului i-se dă libertatea în orice timp să părăsească acest serviciu, înștiințând despre aceasta cu trei luni înainte.

4-lea. Divanul și epitropul Iordache Roset vistiernic pun la dispoziția doctorului pentru grija casei lui șase scutelnici.

5-lea. Dacă în cursul timpului fixat în contract, d-l doctor, din cauza bolei, sau a altei neputințe în corp sau suflet, nu va fi în stare să-și continue exercitarea funcțiunii, în acest caz Divanul Moldaviei și d l Vistiernic, ca membru a societății epitropești se obligă, după expirarea termenului de 6 ani, să-i achite pe lângă toate, încă un întreg salar pe timp de un an.

Acest punct trebue să aibă putere și atunci când timpul servirei lui s'ar prelungi și mai mult.

6-lea. Dacă pentru restabilirea sănătății lui, d-l Doctor ar avea nevoie să petreacă în ținutul Austriei, în acest caz ,-se va da un concediu de două luni, după expirarea căruia el trebue din nou să se întoarcă aici.

7-lea. In timpul de față, când nu este în acest (cnezat) Agenție Austriacă, dl. Doctor va fi trecut în rândul boerilor de aici.

In caz dacă ea se va reînființa ca și mai 'nainte atunci i-se dă libertate să treacă iarăși printre supușii austriaci.

8-lea. Pentru transportul d-lui Doctor aci, i-se vor trimite la stanție gratis, 12 cai de poștă și atâtea căruți dela zemstvă câte vor fi necesare pentru transportul consoțitorilor săi din Mamornița la Iași.

9-lea. După primirea acestui contract confirmat prin iscălitura membrilor Divanului și a epitropulni d-l vistiernic Iordache Ruzet, d-l Doctor se obligă să părăsească vechiul său servici, și pri-

mind dela acesta concediu, în cel mai mult peste o săptămână să plece la Iași. Divanul Moldaviei însă, precum și președintele societății epitropești d-l vistiernic Iordache Ruset, se obligă să aștepte sosirea lui până la expirarea termenului susmenționat.

10-lea. Intrarea în noua lui funcțiune, și achitarea salarului se va începe din aceiași zi, când d-l Doctor, îndreptându-se aici va trece granița Moldaviei.

11-lea. Pentru respectarea punctuală a acestui contract garantează atât membrii Divanului cât și administratorul casei emeritale d-l vistiernic Iordache Ruset, precum și succesorii lor, toți pentru fiecare și fiecare pentru toti, așa fel că-și iau obligația ca din propriile lor averi să procure d-l Doctor deplină satisfacere, dacă în cursul stipulat de șase ani, prin contract, prin orice reformă eventuală a acestei regiuni, n'ar primi salarul fixat sau privelegiile ce decurg din acesta, sau dacă acestea ar fi suprimate în urma acestei reforme.

Pentru adeverirea cărora acest contract iscălit cu mână proprie de ambele părți și de martorii invitați, câte doi din ambele părți, în Iași 25 Septembrie an 1809.

Orginalul au iscălit: Gavriil Mitropolit și Exarh, Costache Ghica logofet, Costache Balș logofet, Hatman Sandulache Sturza, Vistiernic Iordache Ruset, [m. p.] Ignatii Plusc Doctor în Medicină și Medic R. Județan.[1]

XVI.

Către Ex-sa... Crasno Milașevici Divanul Cnejii Moldovii.

Prin predlojenie înalt Ex.-v. dela 6 Ionie supt No. 689 să arată Divanului că după înaltă împărătiască îndurătoare rânduire d-lui asesor a coleghiei Simon Mazarovici are să fie lângă Divanul Moldovii întru rînduiala înalt Ex. v. întrebuințat doftor având și, leafă 1000 ruble pe an din hazneua împărătească.

Drept acea nu lipsește Divanul aducând din parte obștiască mulțămire ce mai adâncă a sufletescului cuget lângă celelalte și pentru această milostivnică a împărăteștii sale măriri bună voință. Insă spre cunoștința ce adivarată din parte pământului pentru o cheltuială a numitului doftor d-lui asesor a coleghiei Mazarovici

1. Toate copiile de contracte au fost traduse din rușește de d-ii I. Preadi și Gh. Marinescu.

dela Casa Epitropiei doftorilor să aduc căte 150 lei pe toată luna, care boeri epitropi doftorilor obstiei de aice vor bine voi a-i plăti nesmintit aceasta puţină cheltuială pentru o persoană rănduită după voinţa ce înaltă:

Spre aceasta şi aduce Divanul rugăciune înalt Ex.-v., întăio spre a bine voi întru unire acestie socotinţe.

Iar după aceasta a săvărşi primire ce mulţămitoare a protimiei pământeşti cătră d-lui doftorul, având cinste Divanul a priimi şi răspunsul înalt Ex.-v.

Gavriil M. şi Exarh.

Const. Balş logof, Iordachi Roset vist.

1810 Iolie 17.

Eşii.

XVII.

Cătră înalt Ex.-sa.... Crasno Milaşevici Divanul cnejii Moldovii.

Iaste cunoscut înalt Ex.-v. că aice în politie Eşii deşi sănt doftorii cei rănduiţi a politiei, dar după înmulţire norodului şi epidimiile ce sănt nu pot cu îndestulare proftacsi să cuprindă pe toţi cei ce pătimesc din toate stările. Spre aceasta dar fiindcă d-lui Ivan Andriovici Firih doftor, ci să află pe lăngă înalt Ex.-v. văzut fiind podoabele ştiinţei cei îndestulate a meşteşugului doftoriei ar fi cu putinţă a folosi întru prisosul vremii ce va ave une ori şi pe unii din cei ce pătimesc bolnavi a politiei. Atunce însă când va fi unită şi buna voinţă înalt Ex.-v. cătră această rugăciune lăngă care şi epitropie casăi doftorilor politiei după ce de acum măsurată întindire a veniturilor va aduce cu protimie căte 150 lei pe toată luna spre oareşcare cheltuială a d-lui doftorului rămăind la hotărîre înalt Ex.-v. şi bună primire d. sale spre acest obştesc agiutorio, cătră care de cătră obştie să pofteşte.

Gavriil M. şi Exarh.

Const. Balş logof. Iordachi Roset vist.

810 Iolie 17.

Eşii.

XVIII.

Cătră acelaşi dela acelaşi.

Intocma după hotărîre înalt Ex.-v. arătată prin predlojenie supt No. 1459 asupra socotinţii Divanulul pentru de a să da pe

toată luna căte 15 galbeni liafă d-sale doftorului Mazarovici şi 15 galbini d-sale doftorului Firih, va urma Devanul, dăndu-li-să această, liafă dela Epitropie casii doftorilor din vreme ce se arată prin predlojenie

Const Ghica logof., Const. Balş logof., Sandu Sturza hatm., Iordachi Roset vist.

1810 Ioli 28.

Eşii.

XIX.

Cătră acelaşi, dela acelaşi

Trebuinţa ce mare care are politie aceasta a Prenţipatului de a adăogi aducere unui doftoru piste căti sănt mai cu bună ştiinţă şi mai desăvărşită cunoştinţa au sălit cu toată neajungere casăi epitropiei doftorilor în veniturile sale a face chibzuire spre venire d-sale doftorului Pluscu dela Cernăuţi. Precum iaste ştiut înalt Ex.-v., s'au alcătuit şi contractul său sporindu-i-să încă şi dare de casă fără chirie şi înlesnire petrecire, de lemne şi altile.

Drept acea fiindcă numitul doftor piste căteva zile vine şi găsindu-să casă cu chirie a sard. Vasăle Kiriacu, unde iaste în cvarter d-lui maiorul Barişnicov să aduce rugăminte înalt. Ex.-v. de parte obştie ca numita casă prin poronca Ex.-v. să fie slobodă de cvartiru spre locuinţa acestui doftor care să aduce spre agiotoriul unei obşte ce pătimeşte din neagiunere doftorilor primejduindu-şi unii şi viiaţa. Avănd şi răspuns Divanul.

Const. Ghica logof., Const. Balş logof., Sandu Sturza hatm., Iordache Roset vistier.

1811, Febr. 2o Eşi.

XX.

Cătră.... Milaşevici Divanul Cnejii Moldovii.

Spre răspunsul cuprinderei predlojeniei înalt Ex.-v. de supt No. 1718 Divanul are cinste a înştiinţa că s'au rănduit la poliţie pe doftorul Lorenţu să margă căndva fi chemat spre anatomie bolnavilor poruncindu-să cu tărie să nu facă sminteală. Iar căt pentru deschidere trupurilrr acelor ce să săvărsesc de moarte năpraznică, va fi ştiut înalt Ex.-v. că această deschidere atărnă a să face de cătră ţerah. Şi fiindcă aice în oraş mai mult de căt un ţerah nu iasti care şi acela să întrebuinţaze la bolnavi din spitalul

Mănăstirii svintului Spiridon, rămăne a să face căutare şi cercetare numai bolnavilor de cătră doftorul Lorenţu.

Const. Balş logof., Iordache Roset vist.

Ioni 22, 1811. Eşii.

XXI.

Excellence!

Il ne faut pas exposer à Votre Excellence en détail les services importants que nous avons rendus aus habitants de cette ville Bukarest, depuis presque vingt cing ans, ainsi qu'aux troupes de sa M-te Imperiale, pendant cinq ans depuis leur arrivée dans cette Province; Car le Louable commité du Divan nous a assuré, qu'il a fait à Votre Excellence trois fois, moyenant Son Excell. le Viceprésident une fidelle exposition des mérites que nous nous sommes acquis par nos longs et essentiels services, en qualité de *Stadsphysici.* Il y en a parmi nous, qui s'est şi bien distigué par ses services, de sorte qu'il a reçu des recompenses, même de Sa M-te notre très Auguste Empereur. Tendis donc que nous autres, nous nous attendios à juste titre, à des recompenses généreuses, l'effet du juste et sage gouvernement de Votre Excellence, nous voyons tout au contraire, que depuis le mois d'avril passé, l'on nous a suspendu même les appointements, qui nous etoient accordés, pour nos services, deja du temps des Princes grecs. Le Commité du Divan vient nous persuader, qu'il a fait derechef, il y a trois mois, des representations pour nous; vers le mois du mai, nous avons eu l'honneur d'envoyer à Votre Excellence une supplique, aussi par Mr. le Vicepresident Son Excell. le general chevalier de Staidter. Son Excellence de sa part nous dit, qu'il a fait de même ses répresentations à Votre Excellence. Mais malgré cela, rien n'est pas encore décidé en notre faveur, cependent nous servons toujours l'état en servant la Capitale de la Valahie, nous donnons toujours du secours aux habitants, aiusi qu'à beaucoup de Ms. les officiers et généraux, qui deviennent malades, sans être encore asurés de notre salaire.

Or pour cette raison nous prenons la liberté, et nous supplions Votre Exeellence aussi par cette supplique-ci, afin de vouloir bien prendre en considération nos services, nos et merites, et daigner donner relativement à nos appointements une résolution favorable.

Au reste nous avons l'honneur d'être avec le plus respectueux. sentiments de Votre Excellence les très humbles et très obeissants serviteurs

Sylvester Philites Dr., Constantin Darvaris Dr.,
Constantin Caracas Dr.

Bukarest
le 3 Septembre
1811

XXII.

Comme les rations de fourrage que M-le Chirurgien Kraus veut avoir ne s'accordent qu'aux Chirurgiens ou médecins de l'armée, je ne puis pas lui obtenir le fourage qu'il demande par sa requete, attendu que si je contrevenois à cette règle, alors tous le medicins de Bucharest, qui ne se trouvent point au service militaire m'adresseroient la même demande de leur obtenir du fourrage pour la nourriture de leurs chevaux. En consequence de quoi la requête du suppliant lui a été renvoyée avec la présente éponse.

Jassi, 19 Decembr, 1811.

Le Conseiller intime actuel, Sénateur,
président des Divans.

CU IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRARY

CLIPE DIN ISTORIA REÎNFIINȚATEI EPARHII A HOTINULUI.

IN JURUL ÎNTEMELIERII CATEDRALEI DIN BĂLȚI,
cu
hramul «sf. împărați Constantin și Elena», la 28 Septembrie 1924, pornită prin rîvna p. s. episcop VISARION

SOLEMNITATEA

punerii pietrelor fundamentale ale catedralei, capelei și reședinței episcopale din Bălți.

Intr'o frumoasă zi de toamnă, duminică 15/28 Septembrie 1924, orașul Bălți, gătit ca de mare sărbătoare, chema în ulițele mai însemnate din mijloc, valuri de lume de tot felul. Dela trecerea prin el a Regelui Ferdinand întiia oară, în 1921, și din ziua instalării întîiului episcop al eparhiei Hotinului, Visarion, care ș-a ales reședința în acest oraș, Bălții nu au mai văzut asemenea pregătiri, nici arcuri de verdeață și freamăt de lume și de oaste ca acuma.

Era ziua punerii pietrelor fundamentale a catedralei din oraș, a capelei episcopești și a reședinței de pe dealul episcopiei din orașul nou, în fața stației Pămînteni, și se anunțase venirea multor oaspeți deosebiți. Svonurile spuneau nume de necrezut că pot veni în acest oraș fără altă însemnătate decît cea a negoțului.

Sărbătoarea punerii acestor pietre fundamentale într'un oraș retras și comercial ca Bălții, prin felul neașteptat în care s-a desfășurat, a trezit amintirea vremurilor de glorie și de creștină pietate a lui Neagoe Basarab și Vasile Lupu, cînd Răsăritul ne trimitea tot ce avea mai de seamă ca să fie mărturie zilelor de înălțătoare prăznuiri ale neamului nostru. Și i-a fost dat tocmai acestui colț retras al Basarabiei să facă legătura cu acele vremi, căci pe lîngă înaltele fețe bisericești și politice ale țării, în frunte

cu Alteța Sa Regală Principele Carol, norocoase împrejurări ne-au adus de față la această serbare pe însuș Sanctitatea Sa Patriarhul Damian al Ierusalimului. Figura venerabilului bătrîn din depărtate locuri a fost apoteoza acestei sărbători, care depășește cadrul unui eveniment local, rămînînd un fapt istoric, pentru țara noastră întreagă și în deosebi pentru această nouă eparhie.

Disdedimineață autoritățile civile și militare, umplu peronul stației mari. La ora 9 (nouă), coboară din vagonul unui tren special Sanctitatea Sa Patriarhul Damian al Ierusalimului. Figura octogenarului patriarh impresionează profund toată lumea adunată. Este însoțit de mitropolitul Dositei al Sevastiei, de arhimandritul Kiril și de profesorul Dragomir Demetrescu dela facultatea teologică din București. Coboară apoi înalt prea sfințitul Miron Cristea primatul Romîniei, mitropolitul Pimen al Moldovei și episcopul Lucian al Romanului. Arhiepiscopul Gurie al Chișinăului și arhiereul Ipolit Rădăuțeanul, vicarul mitropoliei din Cernăuți, sosiseră cu o zi mai înainte, venind cu alte trenuri.

Generalul I. Papana, comandantul diviziei a 14 din Bălți, poruncește ostașilor să se descopere, iar muzica militară cîntă o rugăciune. Toată lumea privește cu nesaț și cu adînc respect, iar bătrînul patriarh, trecînd domol pe lîngă toți, îi binecuvintează.

Dela gară, se formează un cortegiu, care a însoțit pe Sanctitatea Sa pînă la catedrala veche a orașului, cu hramul «Sfîntul Nicolae», în chipul următor: calea o deschide polițaiul orașului care mergea într'o trăsură înaintea tuturor. Vin apoi un grup de săteni călări cu steaguri tricolore, după obiceiul întîmpinării vlădicilor noștri, cînd merg prin vizitări canonice.

In întîiul automobil era bătrînul Patriarh Damian însoțit de episcopul locului, Visarion Puiu al Hotinului. In al doilea, înalt prea sfințitul mitropolit primat Miron Cristea cu mitropolitul Dositei al Sevastiei și cu episcopul Lucian al Romanului. Urmau, apoi, persoanele suitelor înalților ierarhi. Tot lungul stradei principale era înșirată oaste de infanterie.

Pînă la catedrală, poporul, care nu credea că poate veni la Bălți patriarhul Ierusalimului, se înclina respectuos înaintea Sanctității Sale, iar elevii școalelor aruncau în cale flori și rămurele cu frunze din pomi.

In catedrală a fost întîmpinat de arhiepiscopul Gurie al

Chișinăului și numeros cler. S'a oficiat un Te-Deum, și după ce patriarhul a binecuvîntat clerul și poporul care umplea biserica, cortegiul a pornit împreună cu clerul și mulțimea mare de popor, spre locul de sfințire al viitoarei catedrale. In mijlocul orașului valuri de lume din ce în ce mai multă îngreuia trecerea cortegiului, privind nemaipomenitele fețe ale acestor însemnați și rari oaspeți.

Indată ce patriarhul și mitropoliții cu episcopii s'au așezat în pavilionul din mijloc ridicat pe locul de sfințire, s'au îmbrăcat în sfintele odăjdii, s'a început sfințirea apei pentru stropirea șanțurilor temeliei și iscălirea actelor de fondație.

In acest pavilion, episcopul Visarion recomandă patriarhului și Inaltului Cler pe doi protosingheli, Melhisedec Dimitriu și Gherasim Grecu, care l-au ajutat mai mult în munca pusă pentru închegarea începutului acestei episcopii, îi prezintă și însuș patriarhul le dă rangul de arhimandrit binecuvîntîndu-i pe amîndoi.

O mare mulțime de lume înconjura locul și priveau cu nesaț grupul fețelor înalte bisericești, ale căror veștminte în culori deosebite străluceau la razele soarelui.

La ora 11, muzicele militare anunță sosirea Alteții Sale Regale, Principele Carol, care sosise cu alt tren special. Inalt, tînăr, voinic și îmbrăcat în uniforma de aviator își face intrarea în urale nesfîrșite printre rîndurile de soldați, care mărgineau valurile imense de lume. Este întîmpinat mai întîi de episcopul Visarion, cu sf. evanghelie și cruce, iar în fața tribunei de către Patriarhul Damian. Principele Carol e înconjurat de miniștrii: Gh. Mîrzescu al justiției, Al. Lapedatu al cultelor și al artelor, d-r. C. Anghelescu al instrucției publice, Iancu Nistor al Bucovinei și Ion Inculeț al Basarabiei, apoi de generalii Marelui Stat Major al armatei, venit la Bălți pentru studii militare, în frunte cu generalul Lupescu, cum și inspectorii generali ai oastei, general I. Popovici, D. Stratilescu și N. Petala, aghiotant general Condeescu și toți ofițerii superiori locali.

Se începe serviciul sfințitor. Binecuvîntarea o dă însuș Patriarhul Ierusalimului Damianos. Infigerea crucei, arătind locul altarului acestei catedrale cu hramul «Sfinților Impărați Constantin și Elena» care sunt și patronii capitalei București, o face episcopul Visarion al Hotinului:

Patriarhul însuş binecuvintează temeliile şi se roagă pentru sănătatea familiei regale şi pentru popor. Apoi lămurit şi sonor plutesc în aerul de sărbătoare cuvintele înalt preasfinţitului mitropolit primat Miron «...şi sfinţeşte Doamne piatra aceasta, ca să fie temelie tare şi neclintită a sfintei tale biserici pentru întărirea credinţii şi prosperarea neamului nostru». Par-că vedem cu ochii minţii cum se ridică prin puterea credinţii, falnic sfîntul locaş spre a duce peste veacuri amintirea acestei zile şi a celor cari s-au trudit la înălţarea lui. Episcopul Visarion citeşte actul de fundaţie. Din alcătuirea lui deosebită, ieşită din comun, am simţit mărturisirea smerită a omului, care pătruns de fiorul veciniciei, în momente mari, dar conştient de viaţa-i trecătoare, doreşte să-ş lege numele de fapte care ştie că-i va supravieţui. «...Şi se ridică acest sfînt locaş prin osîrdia preasfinţitului Visarion episcopul Hotinului, ca să fie loc de închinare tuturor episcopilor următori şi credincioşilor acestui oraş».

Se aşează actul în piatra de temelie, peste care Principele Carol pune cimentul tradiţional, iar patriarhul Damianos, mitropoliţii şi episcopii stropesc cu apă sfinţită.

Terminat serviciul religios, încep cuvîntările. Vorbeşte înalt preasfinţitul mitropolit primat Miron, cu obicinuita-i eloquenţă şi pătrundere. «*Vechile alcătuiri ale unei stăpîniri străine au dispărut*, spune înalt preasfinţia sa, *şi s-a sfărîmat zidul care despărţia pe fraţi. Astăzi neamul romînesc răsuflă larg în noile graniţe şi începe să zidească pe temelia străbunilor altare măreţe ca semn al păcii şi civilizaţiei. Hotinul a fost şi înainte străjerul credinţii şi neamului nostru, el tot aşa trebuie să rămînă şi în viitor. Dar pentruca opera noastră să rămînă vecinică, să ne amintim de cuvintele sfîntului apostol Pavel:* «De n-ar păzi Domnul casa, înzădar ne ostenim». *Deci lui să-i cerem ajutor şi binecuvîntare în acest moment*». Apoi vorbesc d. ministru al cultelor, Al. Lapedatu şi preasfinţitul episcop Visarion. Preasfinţia sa mulţumeşte întîi lui Dumnezeu pentru această zi mare, apoi înalţilor oaspeţi, cari au ţinut să vină pînă în aceste locuri, dînd cu venirea lor o strălucire neaşteptată acestui eveniment şi mărind peste măsură bucuria noastră. Şi această zi este cu atît mai însemnată, cu cît pentru întîia oară, după Unire, noi punem în aceste locuri, un semn vădit al stăpînirii noastre naţionale. Căci dacă împărăţii şi tronuri se

schimbă ori se sfărîmă, credința totuș rămîne isvorul vecinic din care omenirea va sorbi mereu puteri noi de viață, iar zidurile bisericești dăinuiesc în ciuda vremilor și a tuturor curentelor protivnice lor».

La aceste cuvîntări a răspuns Alteța Sa Regală Principele Carol. Ne-a fost dat să auzim vorbind de data asta, în persoana unui prinț, un distins orator și un ales cunoscător al problemelor neamului nostru. Alături de avîntul tinereții era cea mai pătrunzătoare pricepere a împrejurărilor și locului în care ne găsim. Alteța Sa aduce omagiul memoriei celor căzuți în războiu, căci datorită jertfei lor, noi ne-am putut aduna în acest loc spre a ridica altare de biruință. «*Iar acest altar îl ridicăm ca să fie mărturie și aspră mustrare celor cari zic că noi venim sprijiniți numai de sabie. Iată noi ridicăm biserici înainte de a zidi cazărmi și a fabrica tunuri. Și dacă alături de noi un popor mare se distruge prigonind credința și necinstind bisericile, noi ridicăm altare, căci în ele sunt neîntrecutele învățături de dreptate și dragoste socială pe care le-a predicat blîndul Iisus*». Aplauze nesfîrșite au întărit spusele prințului. Ele au făcut o profundă impresie în sufletul mulțimii și au stîrnit admirația tuturor.

* * *

După terminarea acestei sfințiri, clerul precedat de numeroase steaguri și însoțit de corul catedralei vechi, pornește în procesiune, urmat de o întinsă mulțime spre locul viitoarei reședințe episcopale, situat pe o ridicătură așezată în fața gării Pămînteni Pe această colină, împodobită cu mari arcuri de verdeață, locul fiind larg, se adunase oastea ce trebuia să defileze, și o mulțime de credincioși venită din zeci de sate din apropiere, în haine de sărbătoare.

Mulțimea steguleților naționale tricolore, presărate pe numeroasele arcuri de triumf, împodobite cu frunze, murmurau în adierea vîntului par-că ceva misterios. Era par-că sufletul mare al trecutului acestor locuri, care venia să ia parte la rugăciunile și a bucuria noastră.

Aici s-a pus piatra de temelie a bisericii episcopale, menită a fi de slujire obștei monahilor și fraților acestei episcopii, cu hramul «Cuvioasa Parascheva», ceeace înseamnă, că episcopia este sub ocrotirea acestei cuvioase, ale cărei sfinte moaște se păstrează

în mitropolia din Iași, patroana Moldovei. Aici a cuvîntat prefectul județului Emanoil Cateli.

Apoi, s-a pus temelia viitoarei reședințe episcopale în mijlocul unui mare parc, de unde privirea se plimbă peste orașul Bălți și împrejurimile sale cu coline înalte. Aici a cuvîntat primarul orașului, avocatul Ștefan Sadovici.

Sfîrșindu se sfințirea acestor trei locuri urmează defilarea în fața Alteței Sale Regale, a distinșilor oaspeți și întregului popor. Sanctitatea Sa Patriarhul Damianos, care pentru întîia oară în viața sa privea cu admirație șiruri de oșteni creștini, trecînd vioi în valuri mari pe întinsul cîmpiei, i-a binecuvîntat emoționat.

* * *

Pretutindene, soare, freamăt de lume și bucurie. Peste cîteva clipe întregul cîmp este invadat de mulțimea satelor din împrejurime pornită spre mesele de praznic, întinse pe iarbă, ca apoi să se întoarcă veselă, grăbind spre oraș, pentru a-și împărtăși în tihnă impresiile celor văzute. Primăria orașului a invitat la un banchet de 250 persoane, pe toți oaspeții în frunte cu Alteța Sa Regală.

Mai gîndea oare vrednicul vlădică Amfilohie, episcopul cărturar al Hotinului din veacul trecut, că episcopia sa va avea o reînoire atît de strălucită? Fără îndoială că el nu va fi putut avea viziunea acestei sărbători atunci, cînd plin de amărăciune într'o scrisoare către mitropolitul Proilaviei, numia episcopia sa «roabă» mai mică între celelalte, «în care trăește lupul cu oaia la un loc», făcînd aluzie la faptul că episcopia lui din Hotin se găsia în mijlocul Turcilor, care stăpâniau în acea vreme cetatea Hotinului. Și nu i va fi trecut prin minte că tocmai la această «roabă» va veni un patriarh din locuri depărtate, chiar patriarhul Ierusalimului, însoțit de prințul moștenitor al țării sale, astăzi mare și puternică, de mitropoliții, generali și de miniștrii țării libere și puternică.

Bucură-te acum cu noi, sfințite stăpîne, și te roagă ca Dumnezeu să ajute și să încurajeze pe urmașul tău episcopul Visarion, care a pus umărul cu atîta zel, să ridice în umilință moștenirea ta,— să-ș vadă realizate începuturile frumoase la care am fost astăzi și noi martori cu mulțimea, și să fie toate întru slava Dumnezeului părinților noștri. Amin.

Ierodiacon D-r **Laurențiu Busuioc.**

1 Oct. 1924
Bălți.

Act de fondaţiune.

Astăzi 28 Septembrie, anul Mîntuirei una mie nouă sute douăzeci şi patru, în al zecelea an de glorioasă domnie a Majestăţii Sale Regelui Ferdinand I al Romîniei şi a soţiei sale Regina Maria, pusu-s-a temelie în oraşul Bălţi bisericii catedrale episcopale cu hramul sfinţilor împăraţi şi întocmai cu apostolii, Constantin şi Elena, faţă fiind la acest însemnat act Alteţa Sa regală principele Carol moştenitorul Tronului şi înalt Preasfinţitul Mitropolit Primat d-r Miron Cristea înconjurat de membrii sfîntului Sinod, Inaltul guvern al Ţării, cu numeroşi reprezentanţi ai parlamentului, fruntaşii oraşului şi mult cler şi popor.

Şi se ridică acest sfînt locaş, prin osîrdia preasfinţitului Visarion Puiu, întîiul episcop al reînviatei eparhiei a Hotinului, după planurile întocmite de arhitecţii Adrian Gabrielescu şi Petre Dumitrescu din Bucureşti, ca să fie loc de închinare norodului creştinesc şi podoabă acestui oraş, şi semn de vecinică aducere aminte pentru întoarcerea acestei laturi de ţară dintre Prut şi Nistru la patria mamă—România.

Făcut şi semnat în oraşul reşedinţei episcopale Bălţi.

† **Damianos** *patriarhul Ierusalimului.* **CAROL.**

Miron
mitropolit primat
al României

Pimen, *mitropolitul Moldovei.*

† *Metropol. de Sebastie* **Dossithéos.**

† **Visarion** *episcop de Hotin.*

† **Gurie** *arhiep. Chişinăului.*
† **Lucian** *al Romanului.*

† **Ipolit** *Rădăuţeanu.*

A. Lapedatu
ministrul cultelor

D-r. C. Angelescu
ministru'al instr. publice

Ion Inculeț
ministrul Basarabiei

Ion Nistor
ministrul Bucovinei

Gh. Mîrzescu
ministrul al justiției

General Al I. Lupescu
șeful Marelui Stat Major

General I. Popovici

General N. Petala

General Stratilescu

General I. Zadic
Com. corpul 4 de arm.

General Ioan Papana
Comd. div. 14 infanterie

General N. Batîr

General V. Economu

General adj. I. Florescu

General D. M. Costantinescu

D-r. Dragomir Demetrescu
profesor universitar

Ștefan Sadovici
primarul or. Bălți

Em. Catelli
prefect

Xenofont Eraclie
senator

Efimie Popovici
senator

Ștefan Ioan

C. Al. Holban
inspector școlar

Iuliu Valaori

și numeroși fruntași din orașul Bălți din cler și mireni.

In aşteptarea sosirei patriarhului Damianos al Ierusalimului, a principelui Carol al Romîniei şi a întregului sinod romînesc în frunte cu mitropolitul primat Miron.

Mulţimea credincioşilor adunată la sfinţirea locului noii catedrale „sfinţii împăraţi Constantin şi Elena" din oraşul Băiţi, la 28 Septembrie 1924.

Episcopul Visarion, ajutat de arhimandritul Gherasim la dreapta şi arhimandritul Melhisedec la stînga, însamnă cu o cruce locul altarului viitoarei catedrale.

Sosirea prea fericitului **Damianos** *al Ierusalimului, însoţit în dreapta de mitropolitul Dositei al Sevastiei din Palestina, iar în stînga de episcopul Visarion al Hotinului, la locul întemeierit viitoarei catedrale.*

Patriarhul Damianos al Ierusalimului înconjurat de mitropoliii şi episcopii ţării în aşteptarea începerei solemnităţii punerii pietrei fundamentale a catedralei din Bălţi, la 28 Sept. 1924.

Mitropolitul primat Miron stropeşte cu apă sfinţită temelia noii catedrale din Bălţi. Alăturea se vede A. S. Regală principele moştenitor Carol (azi rege al Romîniei).

Cadedrala din Bălți în anul 1930 [după· întâiul proect].

Scrisoarea mitropolitului Gavriil Bănulescu-Bodoni către mitropolitul Veniamin Costachi

Din arhiva **Ioan Pelivan**

Preosfinţite mitropolite al Moldaviei kyr Veniamin cu ce în Hristos frăţască dragoste le heretisesc

Frăţasca scrisoare preosfinţiei tali din trecuta lună lui Dechemvrie cu mulţumită am priimit, împreuna cu cele patru vase vin şi doao mii ocă sare ce ne-ai trimis, pentru care şi aducem cuvioasele mulţămiri dragostei preosfinţiei tali.

Aicea din viile Mitropoliei nefăcându-se vin în anul trecut, silit am fost să cumpărăm pentru trebuinţa casii.

Pentru heretisirea ce îmi faci de întrare în casă,[1] îţi mulţămăsc, lăudîndu-mă că toate cu agiutorul Domnului gătindu-se, am aflat odihnă mai ales cu bisărica, care luînd sfârşit cu ale ei cuviincioase podoabe, s'au şi sfinţit în numele Pocrovului Precuratei de Dumnezău Născătoare şi pururea Fecioarei Mariei, în 12 a lui Noemvrie, întru care să slujeşte în toate zilele dumnezăiasca slujbă după ustavul bisăricesc.

Iar de primăvară, ajutându-ne Dumnezău să ajungem cu sănătate, avem scopul să începem şi zidirea şcoalelor. Intr'aciastă zi am priimit şi tabla antiminsului, pentru care foarte mulţămăsc Preosfinţiei tali.

Pentru aceste . . . . . [2] şi eu datornica heretisire Preosfinţiei tali cu sfintele praznici a Naşterii Mîntuitorului nostru Hristos şi a Dumnezăeştii Arătări, pohtindu-ţi ca să le prăznueşti la mulţi ani cu îndoită bucurie şi sufletească mîngăere.

Rămînem al Preosfinţiei tali în Hristos frate şi usărdnic cătră Domnul rugătoriu.

Gavriil exarh Mitropoliei Chişinăului şi Hotinului

Chişinău
1815 an
Ianuarie 2 zile

---

1. Este vorba de casele noui ale mitropoliei Chişinăului. N. R.
2. Un cuvânt indescifrabil. N. R.

Boeriile-slujbe din Țările Române la sfârșitul secolului al XVIII-lea și începutul celui al XIX-lea

de
T. G. Bulat

Inputerniciții ruși, așa zișii senatori, au urmărit întreaga dezvoltare economică și socială a principatelor noastre, căzute supt lunga lor stăpânire, între 1806—1812. Ei căutau să descopere toate izvoarele de bogăție ale principatelor și să se informeze asupra vechei așezări a țării. Aceasta din urmă poate pentru simplificarea conducerii, dar poate și spre aranjarea treburilor în folosul lor. In arhivele din Chișinău se găsesc multe mărturii în această direcție. O parte s'au publicat de Radu Rosetti,[1] după tipăriturile făcute de I. N. Halippa. Cea ce prezentăm noi aci sunt luate direct dela izvoare[2] și date exact, fără comentarii și ipoteze. Ele vor servi desigur cercetătorilor cari se vor ocupa cu studierea acestei clase sociale românești și se va putea astfel completa studii ca acelea făcute de C. Giurescu, Bălan și alții. Ca urmare, noi nu inzistăm, potrivit programului acestei publicații. Adăugăm doar că încadrarea fiecărei boerii-slujbe a fost făcută de însăși Divanele celor două țări, Muntenia și Moldova. Este deci cuvântul oficialității.

I.

Starea dintâio a dum-lor boerilor celor mari carii să numesc veliți după orânduiala dregătorilor și dupe obiceio țării.

Vel ban este întâe boerie și divanit căutând trebile de judecăți ale norodului dinpreună cu ceilalți veliți boeri, care această

1. *Arhivele Senatorilor din Chișinău;* III p. 8 și IV p. 2 în Analele Academiei Române tom XXXII, 1909.

2 „Dela" nr. 1739/1810. Arhiva Senatorilor Chișinău.

dregătorie are și corispondențiе Divanului Craiovii, căutând și în parte și unile pricini de judecăți ale Craiovenilor. Și prin dum-lui să oranduesc boerii divaniți, cum și judecătorii la depertamentulurile de acolo și la cinci județe ot preste Olt, precum și unile din Zapcilăcurile și dregătorii mici care slujesc Divanului Craiovii, de la care Zapcilăcuri au un obicinuit venit, adică de la armășie al doilea ot Craiova, de la polcovnicie de acolo, de la polcovnicie de Cerneți, de la 3 logof. al Divanului de acolo, de la doi 3 logofeți ale depertamenturilor de acolo, din izbășia Divanului, de la . . . . capitănii de scaun ale bănii în Craiova, din judecătoriile a dooae depertamenturi de acolo, de la vătășiea bănii, de la jud. ot oraș vel Ocnă sud Vălcea, și de la inpleneli. Și fiindcă acum ban nu este inplinește locul bănii d-lui logof. Costandin Samurcaș, întăio dregător al Divanului Craiovii. Are dregătorie bănii leafă de la vistere tl . . . . 1000 pe o lună care și cu veniturile ce s'au zis mai sus să adună într'un an tl 34200.

Vel Dvornic de țara de sus | sănt împreună
Vel Dvornic de țara de jos |

divaniți, căutând pricinile de judecăți ale norodului. Au dumnilor și corispondențiea plaiorilor din țănuturile care să hotărăsc cu Țara nemțească, unde prin d-lor să orănduesc vătafi plaiurilor, care sănt de paza hotarălor fiind știut plaiorile vornicului de sus și plaiorile vornicului de jos, de la care vatași au dă ea obicinuita avaetu, având și un deosebit venit slujba vornicii. Au supt comanda d-lor 12 v. vornici 6 la un vornic și 6 la altul, carii să orănduesc la pricinile ce să intămplă între orașănii București pentru călcare de hotară a locurilor, unde la aceste dregătorii să află acum d-lui Costandin Crețulescu dă sus, și d-lui Petrache Ritoride de jos, rănduiți de strălucitu cneaz. Și leafa acestor dregători dă la Viesterie este pe lună de un vornic căte tl . . . . 500. care și cu celelalte venituri ce au, adică din vatașiile plaoirilor și din vornicii, să adună într'un an fieșcărue căte tl 20.000

Vel Vornic al treilea | sănt divaniți căutând pricinile
Vel Vornic al putrulea | de judecăți

ale norodului, împreună cu d-lor ceilalți veliți boeri, având și d-lor căte 6 vt. vornici tot pentru căutarea pricinilor de locuri, să împărtășesc și d-lor din venitul slujbii vornicii, unde acum la aceste dregătorii să află d-lui Ioan Comnean vornic al treilea, și al 4 log.

Iordache Slatinean care s'au lepădat de la 21 urm. Leafa acestor dregători este de la Visterie pe lună de un vorn. căte tl . . . 500 care şi cu venitur ce eau din vornicii să adună într'un an fieşcăruea pănă la tl 9000

Vel Logof. de ţara de sus, este divanit, căutând pricinile de judecăţi şi jalbile norodului, dinpreună cu ceilalţi veliţi boeri, are şi îngrijirea trebilor cancelarii Divanului, pentru căte cărţi şi hotărări să poroncesc de la Divan a să săvărşi, care urmează în partea ţării de sus la judeţele ce sănt ştiute. Şi prin d-lui orăndueşte Divanul judecătorii depertamenturilor de aici în judecătorii dupe afară, şi pe condecarii dela judeţile ţării de sus. Şi au obicinuitul avaet de la cărţile ce să dau dela Divan şi de la slujbe, având supt comanda d-lui şi pe toţi calemgii Divanului ţării de sus, unde la aceastâ dregătorie să află acum d-lui Teodorache Vacaresc. Are această dregătorie leafă de la Vistierie pe lună tl . . . . 350 care şi cu celelalte venituri ce are, adică de la huzmeturi căte tl doi la pungă. dela 3 logofeţi ai depertamenturilor, de la condicari a 3 judeţe, de la judecătorii a 3 judeţe, dela igumeni noao, dela hrisoave i alte cărţi de privelegiori, şi de la jălbi, să adună întrun an tl 17.000

Vel vornic al obştirilor este asupra cutii de milostenie dă obşte, carele îngrijăşte pentru strângerea veniturilor ce sănt orănduite de să dau la această cutie din unile slujbe i dela dregătoriile ce să fac, şi înparte lefi ajutoruri de milostenie la obraze scăpătate şi la săraci, după catastih ce i să dă iscălit de Prea sfinţiea sa părintele Mitropolit, şi de d-lor boerii divanţi, îngrijind şi pentru copii sărmani fără părinţi, unde acum la această dregătorie să află d-lui vornic Manolache Lahovari şi are leafă de la Vistieriă pe lună căte tl . . . . 500 şi încă tl 100 de la cutie.

Vel logafăt de ţara de jos, este divanit, căutând pricinele de judecăţi şi jălbi ale norodului, împreună cu celelalţiveliţi boeri, cum şi celelalte trebi ale logofeţii căte urmează la Ţara de jos, având şi obicinuit avaet de la cărţi şi de la slujbe. Are supt comanda d-lui şi pă toţi calemgii Divanului ai ţării de jos, i pe condicarii de la aceste judeţe; unde la această dregătorie, acum să află logof. d-lui Dimitrie Racoviţă. Şi are această dregătorie leafă de la Vistierie pe lună căte tl . . . . 350 care cu celelalte venituri ce are, adică, de la huzmeturi doi la pungă, dela condicarii a 10

județe, de la judicătorii a 10 județe, de la igumenii noa, de la hrisoave i alte cărți de priveleghiori, și de la jălbi, să adună într'un an tl 15.000

Vel logof. de obiceiori, este judecător la Divan dimpreună cu ceilalți veliți boeri, și datoriea aceștii dragătorii este, să adune adică și să strângă la un loc într'o condică, scrise toate obiceiorile și orânduelile țării căte sânt spre buna eftacsie a fiteșcărue, ca de la această dregătorie să-ș ceară arătarea obiceiorilor, cum și hotarăle țării să le aibă scrise într'aceeași condică bine păzită, ca oprirea după vreme să să afle și să fie știut, având împărtășire de avaet de slujbele ce au și d-lor logofetii ceilalți; unde la această dregătorie să află acum d lui logof. Bălian care s'au lepădat de la 18 Febr. Și leafa aceștii dregătorii de la dregătorii de la Vistierie este pe lună căte tl . . . . 350 care și cu celelal venit ce are, adică, dela huzmeturi potl doi bani 75 la pungă, împreună cu vt și tt logof. al său, să adună într'un an tl . . . . 12000.

Vel Spătar: este divanit, judecător împreună cu ceilalți veliți boeri, carele este și zabit mahalalilor din București adachizam pentru buna orânduelă, a căuta de foc, a ingriji de hoți și de oameni răi, atât în mahalalile Bucureștilor încungiorând mahalalile cât și pe afară prin polcovnici zapcii, căpitani și slujitori ce-i are supt comanda sa, judecă și pricinile ce au mahalagii întredânșii, îngrijaște și pentru cei ce întră și es din poliție prin strejile ce are rânduite la marginile drumurilor și la podurile poliției, cum și afară pe la marginele țării, având căpitanii săi rânduiți întra'adins și la margini, unde la această dregătorie să află acum d-lui vorn. Grigorie Ghica. Iar leafă această dregătorie nu are de la vistierie, fiind că își are deosebit venit al spătăriei, adică, dela căpităniile ot marginea Bucureștilor, i din toată țara, de la polcovniciile din toată țara [bez Craiovii și a Cerneților care sânt ale Bănii și bez polcovniciea Târgoviștii care este a agii] de la vătășiesc de arabagii, dela tr. logof. al spătării, dela vataș. spătării, dela toate zapcilăcurile căte sânt supt otcărmuirea spătării, și dela împlinirile ce să fac prin judecată spătării, care să urcă până la tl . . . . 70.000 sau 80.000 pă vreme bună.

Vel hatman, este divanit între veliții boeri carele caută mai înainte și treaba poștilor. Iar acum această dregătorie nu este.

Vel vist este divanit între veliții boeri, toate orânduelile pentru orice dări de bani, i zah[a]rele i salahori i cară, și de ori ce trebuință să cere de țară prin d-lui le face Divanu carele îngrijaște atât pentru orânduelile banilor a să strânge la visterie, și celelalte cereri a să proftaxi în vreme, cât și pentru dreapta cumpănire județelor, i a satelor și a lăcuitorilor, a li să păzi întru dările ce li să cer. Pentru acea și ispravnicile dupe la ținuturi, prin alegerea și a d-lui vel vist le orânduește Divanul și are supt comanda d-lui pe toți calemgii și zarafii vistieriei: i pe sămeșii după la județe. Acum într'aceasta dregătorie să află d-lui vistier Costandin Varlaam. Și are venitul său al dregătoriei la dajdie câte tl 2000: care și cu alt irat ce are din altele, să adună dintr'un an până la tl 60000; adică de la banii menzilhanelilor, dă la banii manzălilor i a brăslașilor, de ajutorul zah[a]relii, și de la însumaturi, precum și de la 17 sămeșii ale județelor bez senet[u]rile ce să dă la Domnie copăe breslilor, care prind peste tl 40000.

Vel vornic de politie este între veliții boeri, carele strânge dările de bani i salahori, cară și altele trebuințe ce să cer din politiea Bucureștilor, având supt comanda sa zapcii și slujbașii cei trebuincioși unde la această dregătorie să afla acum d-lui logof. Scarlat Gradișteanul, și au leafa de la visterie pe lună câte tl 400 însă tl 250 leafa, iar 150 din dajdia breslașilor, care acești cat tl 150 să adună la fieș care tesraminie tl 600.

Vel postelnic este boerie a Domnului prin care să lucra corespondență ce avea Domnul cu Țarigradul, și cu serhaturile turcești du peste Dunăre, și prin vel post să făcea dregătoriile țării, de la care dregători avea un obicinuit dar pe cât acel dregător să proeresea. Are supt comanda sa un v. i un tr postelnic și 12 postelnicei, carii să trimit mumbașiri pe la județe, cum și brasla călărașilor i a lipcanilor carii sânt curieri ai țării. Venitul acestii boerii sta la voința Domnului pre cât vrea a-i orândui. Această dregătorie acum lipsește.

Vel cămăraș boerie a Domnului în slujba și treaba Domnilor și a curtii domnești făr de leafă dela visterie, țiind cheltuelele camării domnești și avea dintr'acele cheltueli venitul său. Acum într'aceasta treabă să află rânduit dă Divan Costache fiiol d-lui vornic Isaac Ralet și are orânduit venit, cotăritul, ploconul cămărașii, și un obicinuit havaet de la starostea de negutători, care prinde ca tl 2500.

Vel căminar are venit slujba căminăritului şi a vămii tabacului, ear leafă din visterie nu are Şi la această dregătorie să află Anastase fiiol d-lui vorn. Comnean, ear iratul aceştii boerii să urcă pănă la tl 20000.

Vel paharnic judecător la boerii veliţi făr de alt venit, de cât cu leafă de la visterie pă lună tl . . . . 160. Iar dela vremea armii aici, această boerie nu mai este.

Vel stolnic asemenea leafa sa de la visterie tl . . . . . 100.

Vel comis era îngrijitor, pentru povodincii adică cai domneşti, de călărie, i pentru fănul şi orzul ce să da la cai, şi pentru toate cheltuelile grajdului domnesc din care îşi avea venitu său pe cât Domnul vrea a-i orăndui, făr de a avea leafă de la visterie. Aceasta boerie acum nu mai este.

Vel grămatic, scriitor grecesc şi era la trebile Domnului cu leafă de la vistierie pe lună tl . . . . 500. Această boerie acum nu mai este.

Vel portar purtător de grijă Turcilor mosafiri ce venea la Domn, are comanda lui brasla portarilor ce era slujitori în treaba Turcilor mosafiri. Şi i să da leafă de la visterie pe lună tl . . 250 osebit de venitu ce lua de la hotarnicitu moşiilor pentru masurătoarea lor, ear acum această boerie nu este.

Vel agă este zabir înlăuntru politii Bucureştilor pă tărg, a căruea datorie este, să îngrijească prrea (sic) pentru cele trebuincioase de hrana norodului politii a nu fi lipsă şi să privegheze prrea pentru eftinătate de a păzi isnafurile la lucrurile ce vând, atăt cartul ce să dă de la Divan, cât şi dreptatea în cumpene şi dramuri. Asijderea are a îngriji de a să păzi buna orăndueala în tărg, a nu să întâmpla gălcevuri, cercetând şi judecând pricinuirile ce s'ar întămpla între târgoveţi, cum şi paza de foc i de hoţi şi oameni răi, încungiorând noaptea târgul cu zapcii şi oameni ce are supt comanda sa. Unde la această dregătorie să află acum d-lui Aleco Ghica. Leafă de la vistierie nu are această dregătorie, fiindcă are obicinuit venit al agiei, adică de la căpităniile de aici din târgul Bucureşti, de la polcovnicii ot Târgovişte, de la vatăşii agii, de la log. agiei, de la ceauşul cel mare, de la căpitanu za dorobanţi, i de la înpliniri, care să adună pe un an ca la tl 30.000.

Vel clucer judecător împreună cu veliţii boeri, alt venit nu are de cât leafă de la visterie pe lună tl . . . . . 250.

Vel sărdar făr de alt venit de cât leafă de la visterie pe lună tl . . . 100. Aceasta boerie acum nu este.

Vel armaș este întru zaftul său pușcăria vinovaților, adică temnița în care să închid hoții și ucigași de oameni, a cărora pedepsele și săvârșaște vel armaș, după hotărârea și poronca ce să dă de la Divan. Are supt comanda sa pe slujbașii i zapcii pușcării i pe masalagii. Așijderea are asupra sa și pe toți țiganii cari sânt în țară slobozi domnești de la carii strânge birul lor ce-l dau la Domnie unii în dajdie de bani alții în catură (sic) de aur. Unde la această dregătorie să află acum d-lui biv vel vorn Costandin Bălăceanu. Leafă această dregătorie nu are de la visterie, fiindcă are obicinuitu venit al armășii din dajdiea țiganilor, din dajdiea aurarilor, avaet de la țiganii ce strâng catări, de la vătășii de lăutari, avaet de la trei zapcii ai pușcării, de la slujitorii armășii plocon, care să adună pe un an ca la tl 70000

Vel medelnicer făr de alt venit, ci numai cu leafă din vistierie pe lună tl 100. Această boerie acum nu mai este.

Vel sluger făr de alt venit ci numai cu leafă din vistierie peună tl 60. Această boerie nu mai este.

Vel pitar îngrijitor carătilor i telegarilor domnești i de făn i orzu și de toate cheltuelile lor, din care își avea venitul său pe cât Domnul vrea să-i orânduiască, avea leafă de la visterie pe lună tl 60. Acum această boerie nu este.

Vel șătrar fără alt venit de cât cu leafă din visterie tl 60. Acum această boerie nu este.

Vel clucer za arie aseminea fără alt venit de cât cu leafa de la visterie tl 60. Acum această boerie nu este.

Vel ispravnic za curte purtător de grijă în lăuntru curții domnești, cu oamenii ce i are această dregătorie orânduiți, și cheltuitor la cele mărunte trebuințe ale curții domnești, din care își avea venitul făr de a fi cu leafă de la visterie. La care această dregătorie să află acum sărdar Rodcanu Ealonicean.

Asemenea catast. s'au dat și la cel de mai nainte prezedent Ex.-sa ghen. Cușnicov.

Mitropolit Ignatie,
Grigorie Ghica, Evstatie Crețulescu,
Constantin Balaceanu, vel vistier,
Constantin Varlaam, Ioan Comănean.

II.

Vedomostie pentru toate locurile cele de slujbă, sau dregătorie, ce să află în cnejie Moldovii, care tocuri să prind de pământeni, cum și de veniturile, ce are fieștecare loc de slujbă într'un an.

Locurile de slujbă. Comitetul Divanului întăi. Acest Divan care prinde locul cel mai întăi s'au alcătuit după intrare oștilor împărăteștei sale măriri, a Rosăi în țara aceasta. Iaste lucrător întru toate care să ating de ocărmuirea. Are putere a păzi ca pe la toate locurile de judecătorii să să păzască ființa dreptății după pravilile și obiceiurile pământului. A asculta toate jalobele și a le rândui spre a să cerceta, la locurile căzute, și a fi următor întru toate dup cuprindere predlojănii Ex-sale senatoriolui prnin prezident a Divanului Sărghie Cușnicov, din 1808 Iolie 20 supt No. 1238. Să alcătuește de aceste patru cilenuri.

Prea o svinție sa Mitropolit Exarh Gavril. D-lui logof. Costache Ghica, alt venit n'are de căt leafa dela casa răsurilor, căte 750 lei pe lună de care scăzind căte 2 parali la leu, ce să dau la cutie mililor dup obștiască de mai înainte hotărăre ramăn căte 712 lei 60 bani pe lună, carea într'un an fac . . . 8550.

D-lui logof. Costandin Balș, alt venit nu are decăt leafa, căte 750 lei pe lună, din care scăzând căte 2 parali la leu, ce să dau la cutie, rămăn căte 712 lei 60 bani pe lună, care într'un an fac . . 8550.

D-lui hatm. Sandu.ache Sturza, alt venit nu are decăt leafa căte 750 lei pe lună, din care scazind căte 2 parali la leu, ce să dau la cutie mililor, rămăn căte 712 lei 60 bani pe lună, care într'un an fac . . . 8550.

Vel logof ta țara de gios iaste cel mai întăi între giudecătorii Divanului. Printr'acest cilen să hotărăsc și să sfărșesc toate pricinile de giudecăți ce întră în cercetare Divanului, cari hotărîră să fac într'o simfonie cu socotința și aceloralanți giudecători a acestui Divan. Are supt sine pe toți diecii ce alcătuesc cancelerie Divanului. Iar venitul ce are acest logof. este giumătate din suma aceea ce să ea căte 6 lei la pungă pe căte pungi să cuprind în driapta suma vănzării slujbelor rusumaturi, vamă, ocnă, goștină, desetină și vădrărit, socotindu-să punga după obicinuința din vechime căte 500 lei turcești. Care venit căte 6 lei la pungă ce să numește avaet a veliților logofeți, il dau cumpărătorii fieșcărie

rusumat, afară de suma cumpărăturii, după hotărâre ponturilor, şi cum cuprinde pe suma vânzării din feştecare slujbă. Giumătate de sumă o trage vel logof. de ţara de gios, iar giumătate vel logof. de ţara de sus.

Şi aşa acest venit, cuprinde dintr'un an mai mult, iar dintr'alt an mai puţin, după suma cu care să pot vinde slujbele, uniori în sporirea, şi altele ori în scăderi, care după suma cu care s'au vândut slujbele în anul trecut 1809 acest avaet s'au luat din feşte care slujbă căte atâtă adecă:

	Lei
Din slujba vămii, care s'au vândut cu 120.000 lei, în care sumă cuprinzând 240 pungi, care căte 6 lei de pungă fac	1440
Din slujba ocnii, care s'au vândut cu 184.000 lei, în care sumă cuprinzind 368 pungi, care căte 6 lei punga fac	2208
Din goştină, care s'au vândut cu 140.000 lei în care sumă cuprinzind 280 pungi, căte 6 lei punga fac . . .	1680
Din slujba desătenii pe 150.000 lei cu care s'au vândut, cuprinzind 300 pungi fac	1800
Din vădrărit pe 180.000 lei cu care s'au vândut, cuprinzind 360 pungi fac	2160
Iar peste tot avaeturile pe anul 1809 au cuprinsu .	9288
Din care sumă de 9288 lei ce-au cuprinsu avaetul veliţilor logofeţi, pe anul 1809 scazându-să în giumătate ce s'au luat de cătră vel logof de ţara de sus, au rămas şi au luat vel logof. de ţara de gios	4644
Liafa hotărâtă de la casa răsurilor 450 lei pe lună din care scazindu-să căte 2 parali la leu ce să dau la cutie mililor rămân căte 427 lei 60 bani pe lună, care în 12 luni a anului cuprind	5730
Şi aşa venitul logofeţii de ţara de gios cu liafa împreună poate cuprinde păn la	9774

Vel logofăt de ţara de sus. Are rangul al doile după vel logof. de ţara de gios, împreună şezător în Divanul giudecătorii. Dator a să afla în toată vremea în Divan la cercetare tuturor pricinilor de giudicăţi împreună cu celelalt cilenuri. Iar venitul ce are aşezat ca să ea

într'un an, iaste giumătate din suma ce cuprinde acei căte 6 lei la punga din slujbele rusumaturi precum s'au zis mai sus, care după socoteala ce s'au făcut, după cum s'au vândut slujbile pe anul 1809 cuprinde giumătate din acest avaet 4644

Liafa rândoită dela casa răsurilor căte 450 lei pe lună, din care scazindu-să căte 2 par. la leu ce să dau la cutie mililor, rămăn căte 427 lei 60 bani pe lună, care în 12 luni a anului cuprinde 5130. Şi aşa venitul logofeţii de ţara de sus cu liafa împreună poate cuprinde păn la 9774

Vel vornic de ţara de gios. Cilen a Divanului de giudecătorie, dator a să afla la cercetare tuturor pricinilor în Divan întru o unire cu veliţii logofeţi la toate hotărârile şi sfârşiri de pricini. Alt venit nu are, decât numai liafa rânduită de la casa răsurilor, căte 600 lei pe lună, din care scăzindu-să 30 lei, acele cate 2 parale la leu, ci să dau la cutiea mililor, rămăn căte 570 lei pe lună, care într'un an cuprind 6840

Vel vornic de ţara de gios. Cilen a Divanului de giudecătorie, dator a să afla la cercetare tuturor pricinilor în Divan întru o unire cu veliţii logofeţi, şi celelalte cilenuri, la toate hotărârile şi sfârşiri de pricini. Alt venit nu are, decât numai liafa rânduită dela casa răsurilor, căte 600 lei pe lună, din care scăzându-să 30 lei, acele căte 2 parale la leu ce să dau ia cutie mililor rămăn căte 570 lei pe lună, care într'un an cuprind 6840

Vel vornic de ţara de sus. Cilen a Divanului de giudecătorie, dator a să afla la cercetare tuturor pricinilor în Divan întru o unire cu veliţii logofeţi la toate hotărârile şi sfârşiri de pricini. Alt venit nu are, decât numai liafa dela casa răsurilor căte 600 lei pe lună, din care scazîndu-să 30 lei, acele căte 2 parale la leu ce să dau la cutie mililor, rămăn căte 570 lei pe lună, care într'un an cuprind 6840

Vel vornic de ţara de sus. (acelaş text şi aceaşi sumă ca imediat mai jos).

Vel vornic al obştei. Cilen a Divanului de giudecă-

torie, dator a să afla la cercetare tuturor pricinilor în Divan întru o unire cu celelalte cilenuri. Are în samă casa cutii mililor, ca sameşul rănduit pentru socotelile cutii. Iaste dator a purta dc grije pentru strângerea în vreme rănduită a veniturilor ce sint hotărite acestii casă, cum şi pentru împărţire mililor ce să dau pe fieştecare lună, după izvod anume la ipochimene şi casă cu totul scăpătată. Pentru care la sfărşitul anului slujbii sale este dator a da samă, atăt pentru venituri căt şi pentru daturi în mile, care samă să cercetiazi de cătră boerii cei întăi. Are asupra şi epitropiile de averi streine, fără clironomi. Acest cin păn la Domnul Alexandru Muruz n'au fost, ci de numitul Domn s'au hotărăt ca să fie, dăndu-i-să slujba ce i să arată. Iar venitul ce are rănduit iaste acesta adică de la 30 slujitori ce are vornicie la obştie, care dau într'un an căte 200 bani de om supt nume de poclon, însă giumătate la svete Gheorghie, şi giumătate la svit Dimitrie care poclon cuprinde 50 lei. Liafa rănduită dela casa răsurilor, căte 300 lei pe lună, din care scăzind 15 lei acele căte 2 parale la leu, ce să dau la cutie, rămăn căte 285 lei pe lună. Iar pe anu 3420

Lei

Osăbită liafă din veniturile casăi cutii mililor, căte 300 lei pe lună. Iar pe anu 3600

Şi aşa venitul vornicii de opşte împreună cu liafa cuprinde 7070

Vel spătar. Cilen a Divanului de giudecătorie. Este dator a să afla în toată vremea la Divan la cercetare giudecăţilor. Alt venit nu are decăt liafa rănduită de la casa răsurilor, căte 350 lei pe lună, din care scăzindu-să 17 lei 60 bani, acele căte 2 parale la leu a cutii, rămăn 332 lei 60 bani, pe lună, iar într'un an 3990

Vel logof. Iaste dator acesti toate jalobile la ocărmuire ce întăi, a da răspuns în dosul fieştecărie jalobilor supt iscălitura sa, arătând rănduirea la ce loc să margă jăluitoriol ca să-s cerceteze pricina. Iaste dator a sta la cercetare pricinilor, şi acesti giudecătorilor scrisorile ce scot jăluitorii, în pricinile ce au. Iar venitu-rile sănt aceste însă:

	Lei	Bani
Dela carte de giudecată pentru pricini mari de moşii, cari se hotărăsc cu giudecata Divanului, avaet căte	15	
Pentru întărituri ce să dau dela Divan pentru moşii întregi avaet căte	20	
De întărituri ce să dau dela Divan pentru stăpânirea de părţi de moşii, casă, dughiene, vii, şi ţigani avaet	10	
De toată cartea de hotărăt, căte de toată cartea ce să dă pentru paza pădurilor căte	1	
De toată cartea dup jalobă, şi de volnicie i publicaţie căte		30
Şi aşa acest avaet hotărăt ca să ea V. logof. de pe cărţile ce să dau dela Divan în pricinile mai sus arătate toate să cuprindă dup vremea şi mai mult şi mai puţin precum urmeazi şi pricinile de giudecăţi în Divan, care avaeturi să cuprindă într'un an păn la .	600	
Poclonul de la 24 fustaşi căte 60 par. de om, însă jumătate la svete Gheorghie şi giumătate la svete Dimitrie, care într'un an cuprind	36	
Liafa dela casa răsurilor căte 100 lei pe lună, din care scăzindu-să căte 2 par. de leu şi cutii mililor, rămăn căte 95 lei pe lună. Iar într'un an	1140	
Şi aşa venitul lui V. logof. poate să cuprindă pănă la	1776	

Vornicii de poartă. Aceştie sunt şasă lăngă Divanul giudecătorii. Să rănduesc de cătră vel logof. de ţara de gios de hotărăsc moşii, preţăluesc casă, dugheni, cercetiazi pricini de hotară. Ier venitul lor este acesta:

De toată piatra hotar ce vor pune la moşiile ce să rănduesc hotarnicii, căte	3	
De preţăluit casa şi dugheni; pentru casa sau dugheana de frunte căte	5	
Pentru casa sau dugheana mai proastă căte . .	2	60
De toată vita mari se va preţălui căte	60	
De toată vita mică căte	30	
De preţăluit haine şi alte pojijii casnice la 10 bani, pol ban.		

Lei Bani

Iar când se trimit afară le se hotăreşte osteniale de către vel logofăt de ţara de jos, după cuviinţe. Are fieştecare liafă de la casa rasurilor căte 39 lei pe lună, iar într'un an 360

Iar din veniturile hotărăte lor ce să arată mai sus afară de leafă, nu să poate socoti căt poate prinde unul pe an, urmând aceasta dup întâmplările slujbelor.

Diecii Divanului. Sint la număr păn la 30, care alcătuesc canţeleriea Divanului giudecătorii. Acei dintre dănşii cărora li să dau trebile pricini mari să numesc logofeţi de taină şi ceilalţi dieci. Toată datoriea slujbii lor atărnă la trebile acestui Divan după hotărere giudecătorilor. Iar venitul lor este acesta:

De toată carte de giudecata pentru pricini mari de moşie şi altă acareturi câti 40

De carte de giudecată de al doile pricini căte . 20

De carte de giudecată pentrn pricini mai mici căte 10

Pentru întăriturile ce să dau de la Divan asupra stăpănirei de moşăi şi altile, de toată carte căte . . . 20

De toată carte de hotărăt şi de toată publicaţiea, căte 2

De toată partea de jalobă vorniciei şi ţădulă căte . 1

De carte ce să dă pentru pază de păduri, căte 1

Pentru scris răvaşi de jalobă; căte 30

Pentru trecut în condică parte de giudecata pentru pricini mari, căte 5

Pentru trecut în condică cărţi de giudecată pentru pricini al doile mănă căte 2 60

Pentru trecut în condică carte de giudecată pentru pricini mici şi de întăritură căte 1

Liafa rănduită de la casa răsurilor căte 1495 lei pe lună pentru toţi, care sumă să înpărţăşte de către vel logof de ţara de gios la toţi, cât socoteşte că i să cuvine fieştecărue.

Lei

Izbaşa de Divan. Slujba sa este de a strănge şi a lua jalobile fieştecărue, şi a le da la v. logof, ca să le ceteasscă. Şi după ca să rănduesc cu răspunsu în dos la ce

loc de giudecătorie să margă fieştecare jăluitor, pentru cercetare pricinii, iaste dator a lua izbaşa a lua iarăş jalobile de la v. logof. şi a le da în mâna jăluitorilor, povăţuind pe acei cu neştiută de carte şi de obiceiori la ce loc să margă, şi la cine să-o înfăţoşază. Iar venitul său iaste acesta, căte 9 bani de toată jalobă ce i să dă răspunsu în dos, luând aceşti căte 9 bani, când o dă în mâna jăluitoriolui. Leafa de la casa răsurilor căte 10 lei pe lună, iar într'un an 120

Vel vornic de aprozi: Zapciu a Divanului are supt sine închisoare ce să numeşte vartă, pe aprozii şi fuştaşii de vartă. Aduce cu aprozii săi pe acei cari dup vadelele ce li să pun nu vin ca să stee în giudecată cu părâşii lor. Scoate şi înfăţoşază înaintea giudecătorilor în fieştecare zi pe rând pe acei ce au să-ş judece. Inplineşte bani de la acei ce să înprumută, şi la vadele n'au purtarea de grijă a-i plăti. Face înplinire de ori ce fel de averi rămâne după hotărire giudecăţii a să lua de la un loc şi a să dă la altul. Iaste dator a să află la Divan. Acest cin al vornicii de aproz păn la Domnul Alexandru Mavrocordat n'au fost, având această triabă în mâna sa vatavul dă aproz cu ceauş de aproz. Şi de la numitul Domn s'au făcut acest cin şi i s'a dat această triabă, lăsând a fi şi vatav şi ceauş de aproz pentru slujba Divanului, dar supuş vornicului dn aproz.

Iar venitul îi este acesta. Inpliniala la zăci lei unul atât pe bani în hazna ce va înplini, cum şi pe lucruri ce să vor înplini în preţu de bani, care înplinială, păn la 1809 Noem. 1 să da de obşte în toate pricinile de către acei ce ave a trage şi a scoate prin giudecată. Iar dela această vremea s'au făcut această osăbire întru pricini de înprumutări, găsindu-să cu cale şi cu sfatul de obşte s'au hotărit, ca acei ce să înprumută cu bani şi la vadelele ce-ş pun prin zapisă ca să-i plătiască, şi n'au purtare de grije a-i plăti, când să vor înplini banii dela dânşii prin zapcilăc, ei să fie datori a plăti şi înpliniala zapciului, neviind vinovaţi creditorii cei ce înprumută a păgubi din banii lor. Şi aşa aceşti înplinesc preţ să iasă într'alţi

ani mai mult, și într'alțăi mai puțin. Dar socotind aproape de adevăr poate ca să iasă vornicului de aprozi, și păn la 17.000 Poclonul de la 121 aproz căte 5 lei pe anu de om, însă giumătate la svete Gheorghi și giumătate la svete Dimitrie, care într'un an cuprind . . . . . Lei 605

Poclonul dela 20 fustași a vărțăi căte 60 parali pe an cari cuprind 30

Liafa de la casa răsurilor căte 200 lei pe lună, din care scăzând 2 parali la leu a cutii rămân 190 lei pe lună iar într'un an 2280

Și așa tot venitul vornicii de aproz poate se cuprindă . 19915

Vataf de aproz. Supus vornicului de aproz. Slujba sa este întru acele ce să rânduește de cătră Divan și de cătră vornic de aproz. Alt venit nu are de cât liafa de la casa răsurilor căte 100 lei pe lună, din care scăzind căte 2 păr de leu, rămăn 95 lei pe lună. Iar într'un an cuprind 1140

Ceaușul de aproz. Supus vornicului de aproz. Slujba sa este întru acele ce să rânduește de cătră Divan și de cătră vornic de aproz. Alt venit nu are, de cât liafa de la casa răsurilor căte 100 lei pe lună, din care scăzind căte 2 parale de l-u rămăn 95 lei pe lună. Iar într'un an cuprind 1140

[Urmează]

Inactualitatea hărții noastre topografice.

de *VICTOR TUFESCU*

Prin aceasta nu spun nimic nou, căci recunoscut este, atît de geografi, cît și de militari sau de ingineri, că harta topografică ce avem în uz, nu mai corespunde realității, arătînd—față de actuala înfățișare a terenului—erori grosolane. Prin cele ce urmează, vreau doar să întăresc cu cîteva exemple, evidenta necesitate a refacerii hărții.

In înțelepciunea sa primitivă, poporul n'a greșit zicînd: «deal cu deal se ajunge»... Adevărul cuprins în aceste cuvinte, e rezultatul unei lungi meditări asupra schimbărilor petrecute, sub ochii lui, în natură. Vorbele acestea pot sluji ca simbol al evoluției. Noi zicem altfel: «succesiunea peisagelor geografice în timp», dar revine cam la același lucru.

Pe deoparte *omul*, pe de alta *natura* însăși contribue la schimbarea înfățișării locurilor. Nu mă voi ocupa aice, decît de prefacerile din ultimii 30—40 de ani, adică dela editarea hărții noastre topografice.

Omul, emancipîndu-se de influența naturii, a început a avea el însuș înrîurire asupra ei. A tăiat păduri, a secat bălți și mlaștine, a ridicat metropole uriașe, a tăiat tuneluri, a legat între ele oceane mii de ani separate, a creiat specii noi de plante, a distrus specii de animale, etc...

Inrîurirea aceasta a omului se simte pretutindeni unde el se află. Vom lua exemple dela noi și dintr'acele cari au trecut pe sub ochii noștri.

Toată lumea știe cît de sălbatec s'au tăiat pădurile în timpul ultimului război, din păcate, continuîndu-se și astăzi. Dealuri întregi nepracticabile pentru agricultură, stau cu tufani de stejar pe ele; le macină ploile, le mănîncă «rănile pămîntului» și lacomul om umblă cu oile pe acolo ca și bietele mlădițe oropsite, ce-ar putea crește și înțeleni pămîntul, să dispară.

Așa s'au părăduit sute de hectare de pădure. Pe hartă ele au rămas, ca să arate celor ce-au să vină după noi, cum a fost odată... Asemenea hărți devin nereale pentru cercetările de azi. Fig. 1 arată cum sunt reprezentate pe harta topografică pădurile și cum sunt în realitate. De multe ori, după hartă te-ai crede într'o țară păduroasă, iar aruncîndu-ți ochii pe dealuri, vezi doar pîlcuri de pădure, cari tind să dispară. Această înșelare am încercat-o străbătînd «Codrii Bîcului».

Dar să privim și o altă latură a chestiunei. O samă de sate, după ce s'au îndesit pînă la neputința de-a se mai îngrămădi, formînd o ghirlandă, pe anume zone priincioase (ex:—liniile de contact), dau naștere unui fenomen antropogeografic asemănător «roi-

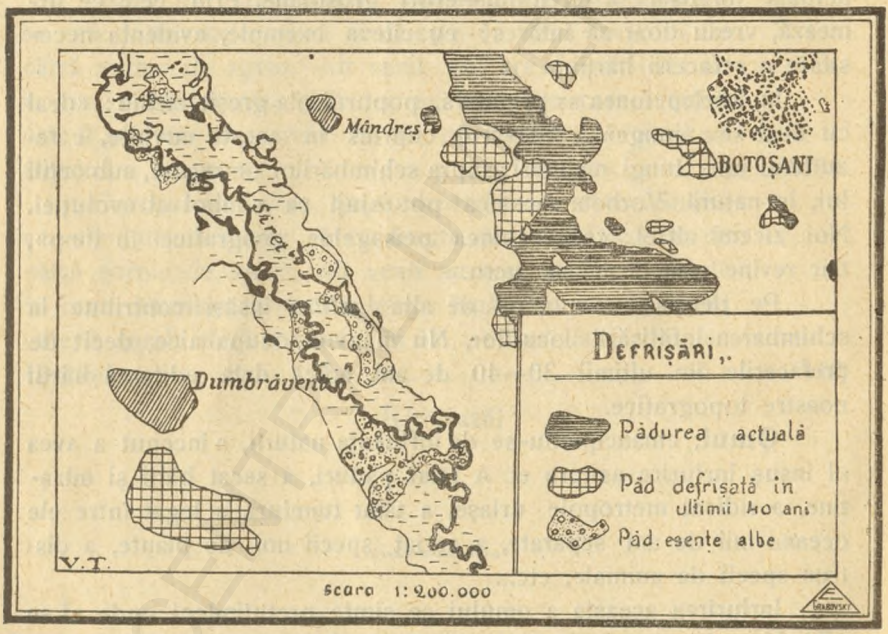

rei». O parte din oameni pleacă ceva mai depărtișor de satul-stup, întemeind o *slobozie*. (De aceia întîlnim două sate cu același nume, dintre care unul cu adaosul *vechi*—care nu-i decît stupul—și altul *nou*, adică roiul). Acest fenomen se petrece la puternica *Coastă a Ibăneștilor*, unde satul cu același nume arată o înaintare și aciuare în stepă, a unora «de-ai noștri». Aceasta nu de mult; de cinci-șase ani.

Asemenea sate noi vor fi zadarnic căutate pe harta topografică; ea nu le recunoaşte.

Acesta e fenomenul natural, dar el se poate întîlni—şi încă mai des—forţat de stăpînire. E vorba de sate formate prin înproprietărire. In stepa Bălţilor, dai la fiecare pas peste sate netrecute pe hartă (Duruitoarea Nouă).

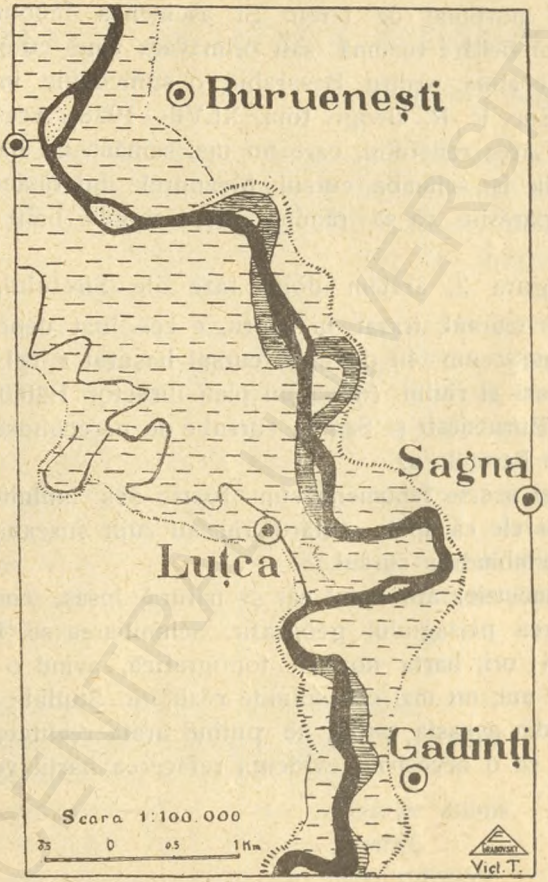

S'ar putea da şi alte exemple: de secarea bălţilor (ezerul Dorohoi), de ieziere, etc... Ne oprim aici.

Natura e într'o continuă prefacere. Ceiace vedem noi, un peisaj oarecare, e o căsuţă dintr'un film; înaintea lui au fost altele. Această succesiune de peisagii, stă la baza marilor schimbări a înfăţişării globului pămîntesc. Dar dacă nouă nu ni-e dat să asis-

tăm la aceste grandioase transformări, putem surprinde totuşi, în scurta noastră viaţă, adevărate schimbări ale peisagiului.

Alunecările de straturi, cari pe unele locuri pot atinge dimensiuni de sute de hectare (cum a fost cea dela *Ciolăceuca*, jud. Bălţi, în anul 1913, sau cea dela *Ciumagi*, jud. Vîlcea din 1928, etc...) pot schimba într'o singură noapte înfăţişarea hărţii pe o bună porţiune de teren. Şi asemenea fenomene nu sunt raritäţi. Mai fiecare toamnă sau primăvară vine cu ponorîrile ei. D-l Porucic arată pentru Basarabia, o sumedenie, în lucrarea sa (din Bul. Soc. R. R. Geogr. tom. XLVII—1928). Acestea schimbă însăş înfăţişarea reliefului, care nu mai samănă cu harta.

Râurile îşi schimbă cursul. Meandrele lui rătăcesc un timp, pînă sunt părăsite ca să rămînă drept simple bălţi în formă de potcoavă.

In figura 2, arătăm două faze ale Siretului, în dreptul Romanului. Cursul, trasat în negru, e cel luat depe harta în uz (adică făcută acum 40 de ani), cursul haşurat e cel adevărat, e cursul de azi al rîului (după un plan director 1:20.000, al armatei). Intre Burueneşti şi Sagna, cursul e de nerecunoscut, aşa cum e trasat pe harta în uz.

Dar şi aceste fenomene sunt foarte des întîlnite. Nu odată au scris ziarele că apele cutărui rîu au rupt şoseaua, sau Calea Ferată, schimbîndu-ş cursul.

In concluzie: atît omul cât şi natura însăş, conlucrează la transformarea peisagiului geografic. Schimbarea se întîmplă sub ochii noştri; ori, harta noastră topografică, avînd o vechime de cc. 35—40 ani, nu mai corespunde realităţii. Studiile, cari se fac azi, sufăr din această cauză, ne putînd arăta realitatea. De aceia se impune ca o necesitate evidentă refacerea hărţii vechi.

O noapte pe ruinele Hotinului[1]

de **Romulus Scriban**

Hotinul, pe fluviul Nistru, cetatea cea nebiruită a Moldovei este după tradiție dela Iisus Hristos și Daci.—Situată pe un deal înalt, ea are la apus muri și gropi foatre adînci, iar la răsărit stîncile cele uriașe ale Nistrului.—El a fost din timpuri bătrîne pieptul Moldovei despră meazănoapte.

Gaspar l'a dat Leșilor la 1617. Osman al-II l'a redobândit la 1621.—La 1674 iarăș fu sub Leși, iar la 1674, reluat de Români, fu fortificat formidabil. — Sub Ioan I, spaima Turcilor și a Tatarilor, Hotinul fu al Moldovei. — Acolo a mugit groasnic Zimbrul ei cel nebiruit sub Marele Ștefan, eroul eroilor și fulgerul de răsboi al Daciei. Acolo Leșii și Tătarii și Turcii și-au oprit incursiile lor contra Patriei Românilor.

Iar astăzi Hotinul zace sub nemărginitul Imperiu Rusian, după ce Moldova a pierdut Basarabia prin evenimentele extraordinare dela anul 1812.

Făclia nopții arde, în ceriuri atîrnată
Vărsînd pe-aceste cîmpuri, lumina'i eclipsată.
Zefirii adiază în coamele cărunte
A codrilor Moldovei, ce murmurau pe munte.
Dar în Hotin vitejii de arme coperiți,
Nu mai pîndesc la strajă pe murii năruiți!

---

1. Retipărim această inimoasă alcătuire a decedatului Romuls Scriban, publicată întâia oară în revista „Dacia Literară" nr. 5 dela 1 Februarie 1869, ce aparea în Galați.

E un document al vremilor de acum mai bine de 60 de ani, și arată sentimentele înalte patriotice ce învesmîntau trecutul strămoșesc, cît și credința neclintită că Hotinul va fi iarăș străjuit de bourul dacic, așa cum e azi.

Ortografia e cea actuală.

In vale curge Nistrul învăluit de noapte
Scoțind din adîncime, înfricoșiate șoapte,
A timpurilor brave, cînd oștile romîne,
Dau peptul pe aice, cu ginţile păgîne,
Și nu lăsau să treacă pe țermii romînești,
Sălbaticele oarde Leșești și Tătărești !.....

Și protejiau a noastre, înfloritoare tîrguri,
Din ale citadelei nenumărate pirguri,
De unde'n departare își aruncau vederea,
Și trîmbițiau cu cornul spre cîmpi, apropierea
Dușmanilor, iar bravii eșiau ca lupi din muri,
Și sfășiau cu ferul pe barbari și pe furi.....

Antica citadelă a Daciei Traiane,
Azi nu mai e scutită de Acvile Romane
Nici salele 'i întinse, nici vechile 'i cazarme
Nu mai răsună astăzi de freamătul de arme,
Iar negrele ei turnuri, înalte pîn'la nori,
Nu mai lucesc de coifuri a mii de luptători.

Azi acvilonul singur mugește prin ferestre
Iar cornul nu mai sună pe naltele ei creste
Semnalul să adune vitejii la hotare
Să cheme iar din codru în codru păn' la mare
Și din culme în culme, vitejii mii de mii,
Ca lanțul se să 'nșire pe dealuri și cîmpii.

Au fost cumplite timpuri, de rele și peire
Ce au adus asupră 'ți așa nenorocire
Și tu, Hotin eroic, căzut 'ai în ruine
Cînd își schimbară cursul Latinele Destine,
Se 'mprăștiară 'n codri vitejii tăi cei mulți.
Colonii tăi din șesuri s'adăpostiră'n munți

Așa fu după veacuri cetatea cea temută
A Dacilor!.... Din culmea mărirei ei căzută !...
Teroarea cea cumplită a Leșilor Varsavei
Și-a Hanilor, apusă cu vânta Sucidavei,
E groaznica flamură cu semnul cel temut
Al groaznicului Bour, în pulbere au căzut.

Dragonul tău cel groaznic azi șuieră 'n pustie
Și Bourul războinic s'ascunse 'n vizunie,
Iar Acvila Romană suspină în cotune
Că 'n locul lor se puse străina uriciune
Și astfel în cetatea iubită de Cumani
S'au încuibat falange străine de tirani!..

Căci rătăcind în iaduri, eroii cu durere
Pe-a stigesului maluri, în vecinica tăcere
Nu au venit să scape antica citadelă
A Daciei Traiane, viteaza sentinelă!
Falanga lor cea deasă nu a venit pe voi
O! muri! să 'vă scutească de-al gintelor șivoi!

A lor fantome numai, de coifuri coperite
Au apărut din codru cu frunți posomorîte
Viind în miezul nopții călări și dînd năvală
In barbari fără freamăt—dar pline de iuțeală
Și când venea călare, mînați de dor putint
Ieșiau scîntei și fulgeri din scările de argint.

A lunei raze albe se răsfrîngea în vale
De ale lor oțiele, de coifuri și de zale,
Dar acvilonul nopții împrăștia îndată
Din giurul citadelei acea viteză ceată
De umbre luptătoare ce caută în van
Să mîntuie de barbari estremul tău parcan.

O umbră suverană pe muri apare încă
Cuprinsă de durere, de o gîndire adîncă
Acela e eroul eroilor, ne'nvinsul,
Şi marele ei Ştefan, vestit în tot cuprinsul
Ce înjugă la caru'i pe Leşi şi pe Maghiari,
Pe Nemţi şi alte lifte, pe Turci şi pe Tătari!

El sună încă cornul şi cetele 'i cumplite
S' adună 'n juru 'i noaptea de scuturi coperite
Dar zorile când esă, dispar în umbra nopţii
Acele cete multe; dar bravul fiu al sorţii
Mai stă pîn ce răsare, din verdele Pion
A zilei stea lucioasă pe 'naltul orizon.

O! timpuri de restrişte, şi de memorii multe
Ce aţi lăsat Hotinul străinelor insulte
Să fie neagră ziua cînd aţi adus aice
In ultima cetate cohorte inimice
Şi chiar în adăpostul vitejilor Romani
Temuţi din Sucidava şi pînă la Balcani.

Dar în deşert Osmanul, Tătarul şi Polonul
Reduse în ţărînă de pre Hotin Dragonul!..
Căci el ce fu puterea răsboinicelor rînduri
Inbucăţit de barbari, se zguduie în ziduri,
Renaşte prin virtutea, ce timpul nu'i răpi
Se mişcă, se clădeşte spre a se întruni!

Răsbune viitorul a gintelor insultă
Căci întristarea voastră, eroi, a fost prea multă!
Să sufle duh din ceriuri, să sguduie Carpaţii,
Să fulgere tiranii ce despărţiră fraţii
Cînd Dacia Traiană, cînd tu, Hotin iubit,
Deşi fecund de cete, rămas-ai văduvit!...

Departe de Suceava, de patria latină,
De Sarmisagetuza, de Mizia vecină,
Departe de Romanii străbunei Macedonii
Văzînd că dela tine se 'mprăştie colonii,
Tu plîngi nemîngîiat, te izolezi de toţi,
Uitat pînă astăzi de-a Romei strănepoţi.

In ultima restrişte, păstorul nu mai vine
Şi cîntă melancolic pe vechile 'ţi ruine
Vestind din alăută putinţa ta trecută
Cînd de tirani şi barbari erai aşa temută
Şi în a lor durere aşteaptă dese ori,
Să 'nvie înc'odată Romanii luptători.

Şezînd în miezul nopţii pe vechile parcane,
Păzite altă dată de Pajure Romane,
Cînd luna străluceşte din ceriuri melancolic
Văzînd căzut din culme Dragonul cel simbolic.
Eu nu pot a nu plânge, iubitul meu Hotin,
De soarta ce transformă Imperiul latin.

Făcînd eu însumi silă l'a seculelor lene
Mă 'ncerc să sfarm mai grabnic a Daciei catene.
Ca să mai văd odată pe cîmpurile 'ntinse
Mişcîndu-se ca codru falangele ne'nvinse
Şi reaflîndu'şi iarăşi avîntul lui Traian
Să mîntue de barbari imperiul Roman.

Să mai răsune încă al Vesperilor clopot
Să mai aud pe cîmpuri al oştilor greu tropot,
Să mai privesc pe-această 'nălţime colosală
Urcată pîn-la nouri, flamura triumfală,
Şi-atunce să mă mîngăi de lacrimi şi suspin
Văzînd al nostru bour pe Dacicul Hotin.

Acte basarabene

1786 — 1840

Comunicate de *T. G. BULAT.*

I.[1]

1786 Dechembrie 10. *Alexandru Mavrocordat voevod face căpitan de margini pe Toader Sabău, la vadul Vasălcău în ținutul Sorocii.*

Noi Alexandru Ioan Mavrocordat Voevod și Gospod zemli Moldavscoi Să face știri cu această carte a Domniei mele că iată prin alegere a cinstitului și credincios boieriol nostru Costachi Ghica hat. am făcut căpitan de margini la vad Vasălcău în ținutul Sorocii pe Toader Sabău atăt pentru paza margenii căt și pentru călărașii de acolo ca să aibă toată purtare de grijă a păzi margine și osăbit să fi cu privegheri purtând de grijă pentru oameni streini ce vin în Moldova că să cerceteze pre cu amărunt și să afli ce fel de oameni sănt și pentru ce vin cu ce trebuință umblă și cari dintraceia nu va avea la mănă nici o îndreptari încredințată ca săs cunoască de oameni buni pe unii ca aceia îndată să-i trimată la d-lui hat. cu toate cele ce se vor găsi asupra lor și cu însămnari de toată pricina lor în scris cum și pentru oamenii ce vor să margă de aci din Moldova să treacă pisti hotar cu trebuința lor, iarăși săi cerceteze pe toți și cari dintr'aceia nu va ave răvaș d-lui hat. sau a ispravnicului ținutului spre încredințari că ar fi oameni buni și cu chizășii pi unii ca aceia să nu-i îngăduiască nici decum a trece pisti hotar. Așăjdire pintre lăcuitori să-s poarte cu blăndeți măngâindu-i la toate pricinele lor și cătând

1. Din arhiva mănăstirii Tabăra—Orhei.

dreptate lor să se ferească de a face măcar cât de puțin jafuri sau strâmbătăți cuiva. Căruia i s'au dat și toți călărașii acestui căp. ca să-i aibă subt mâna și ascultarea lui. Și i se dă voi numitului căp. ca pentru ori cari din călărași nu-i vor da ascultare la cele ce vor fi în poronca Domniei mele cum și a ispravnicului de Soroca carile vor fi iarăș din poronca Domniei mele pentru trebuința și paza marginii pe unii ca aceia să-i cerce după vina lor. Iar pentru pricini mai mari ce se vor tâmpla acolo la margini să aibă căp. acesta îndată a înștiința pre larg pe d-lui hat. ca să arăte Domniei mele. Deci și căp. acesta de nu să va purta cu toată dreptate și sălința a urma pre diplin după cum să cade atunce va fi adus aice și să va pedepsi de către Domnia me. Cum și pentru obișnuit poclon al hat. ce este rânduit prin condica visteriei să căutați voi călărașilor ce sânteți subt ascultare acestui căp. că să-l dați la căp. și el încă îl va trimete aice la d-lui hat. Aceasta poruncim.

Pecete pe tuși roșie 1786 Decem. 10

II.[1]

1797. *Alexandru Calimah voevod face pe Tănase Doncil căpitan de ropte la ținutul Sucevii.*

Noi Alexandru Calimah Voevod cu mila lui Dumnezeu domn al Moldovei.

Facem știre cu această carte a domniei mele că: iată prin alegere a cinstitului și credincios boierul a domniei mele, D-lui Costache Ghica hat. s'au rânduit vel căpitan de Ropte al ținutului Sucevei pentru trebuința și paza marginei Tănasie Doncil.

Ca să aibă toată purtare de grijă pentru oameni streini ce vin în Moldova, ca să cerceteze pre cu amănuntul ce fel de oameni sunt, și pentru ce vin, cu ce trebuință umblă, și care dintr'aceia nu va avea la mână nici un fel de îndreptare încredințată ca să se cunoască de oameni buni, pe unii ca aceia să i trimată la hătmănie, cu toate cele ce se vor găsi asupra lor, și cu însemnare de toate pricinile lor în scris. Cum și pentru acei ce vor să meargă de aice să treacă peste hotar cu trebuința lor, iarăși să-i

1. Acte în stăpînirea d-lui Vasile Teliman, com. Iurceni—Lăpușna prin studentul Vasile Prisăcari.

cerceteze pe toţi, şi care dintru aceia nu vor avea răvaş dela hătmănie sau ispravnicii ţinuturilor pe unde va fi spre încredinţare că vor fi oameni buni şi cu chezăşie, pe unii ca aceia să nu-i îngăduiască nici decum a trece peste hotar fără de cărţi.

I s'au dat şi toţi călăraşii acestei căpitănii ca să-i aibă sub mână şi ascultarea sa şi i se dă voie numitului căpitan ca pentru care din călăraşi nu-i va de căzuta ascultare, la cele ce va fi din porunca domniei mele a ispravnicilor ţinuturilor care sânt iarăşi din porunca domniei mele pentru trebuinţa şi paza marginei, pe aceia să-i cerce după vina lor. Iar pentru pricini mai mari ce se vor întâmpla acolo la margini să aibă grijă căpitanul a-i înştiinţa la hătmănie, ca şi dumnealui hatmanul să arăte domniei mele. Deci şi pentru acestea de nu se va purta cu toată dreptatea şi şi silinţa a urma în tocmai şi pe deplin, cum se cade, atunci se va aduce aici la pedepsit. Cum şi pentru obişnuitul poclon hătmănesc ce iaste orânduit prin condica visteriei să căutaţi voi călăraşilor ce sânteţi subt ascultarea acestui căpitan ca să-l daţi la numitul căpitan şi el încă îl va trimite la hătmănie.

Leat 1797 (pecetie roşie mică).

III.[1]

1800 Iunie 18. *Constantin Ipsilant Voevod scrie sărdarilor de Orhei în pricina moşiei Jurceni, pentru care se certau Lupu Şişcanu cu neamul lui Docan. Mazălii erau rânduiţi să judece împrejurarea.*

Noi Constantin Alexandru Ipsilant voevodul cu mila lui Dumnezeu domnul ţării Moldovei,

Cestiţi credincioşi boieri domniei mele, dumneavoastră sărdari din Orhei, ditr'această jalobă ce au dat Lupul Şişcanu dela acel ţinut veţi înţelege arătarea ce face că în moşia Iurceni din bătrâni ar fi având şi el jumătate şi din bătrâni şi jumătate ar fi a neamului Docan. Şi înmulţindu-se acel neam ar fi împingând pe jeluitori din partea lui şi i-ar fi luat din fâneţul şi dijma pentru care cerşind ca să se hotărască partea lui dinspre acel neam scrim domniilor voastre aducând faţă pe acei cercetând cu amănuntul şi fiind arătare jăluitorul cum că ar fi ace parte jumătate moşie şi

1. Dela d-l Teliman—Iurceni.

trage supărări dinspre acel neamului Docan atunci să rânduiți din mazâlii acelui ținut Orhei, cu precitire și cu științi la hotărâre ca să meargă la starea locului unde iarăși fiind de față toți răzășii să facă cercetări din scrisori dovizi ce vor fi di împărțeli și drepta parti jeluitorului să o aleagă, osăbit dintre alte părți pi cari stâlpidu-o și cu pietre să-s facă și mărturii hotarnică arătători în măsură și în semne iscălită pe obicei și de toți răzășii ceialalți și de dumneavoastră adeverită, iar născând pricină pentru să se puie ci cu mărturie hotarnică din starea locului să-i soroci ți ca să vie la divan. An 1800 Iunie 18.

Cinstitul credincios boiere domniei mele dumnevoastră
sărdar de Orhei cu sănătate să să dei hotărâre
Lupu Șișcanu.

IV.[1]

1802 Oct. 26. *Adeverință dela Serafim egumenul mănăstiri Căpriana că a dat voe Condrii din Malcoci să facă o moară pei părâul Catarga.*

Dat-am această adevărată scrisoare noastră, la mâna Condrii morario ot sat Malcociăe precum să să știi că prin cerire lui, i s'au dat voi și blagoslovenii să-ș facă o moară în părâul Catarga, din gios de Condrița pe moșie sfintii mănăstiri, cu toată ostiniala și cheltuiala sa. Pe cari moară "să aibă a da bezmăn mănăstirii căte zăci lei pe anu, și păr la zioa crucii la toamna viitoare gătind moara atunce la zioa crucii să aibă a da 10 lei începutu bezmănului. Iar de va găti-o și mai încoaci de zioa crucii, la ce vreme o va găti să aibă a da mănăstirii acei 10 lei bezmănul. Și așe să urmezi pe tot anul dare bezmănului deplin la mănăstiri. Și moara să o stăpăniască cu paci și nesupărat de nimeni, atât în viați cât a trăi el cât și pe urmă ficiorii lui. Iar când au el au ficiorii lui n'ar urma cu dare bezmănului să-l de la mănăstiri întocma după tocmală și acest zapis ci i s'au dat, atunce fără mai mult cuvânt despri dânșii să rămâi vadul și moara a mănăstirii, căci așe ni-au fost așezare. Cari pentru ce desăvârșit a lui stăpăniri pe moara ci

1. „Dela" nr. 203/1810. Arhiva Mitropoliei Chișinău.

a faci într'acest numit vad a mănăstirii, i s'au dat dela noi această scrisoari, întărită, ca să stăpăniască în paci şi nesupărat de nimini.

Serafim egumen a Caprianei

1802 Oct. 26

Şi peştile din iaz ce s'a faci să fii tot a lui, mănăstire să n'aibă amestec.

V.[1]

1803 Sept. 6. *Mitropolitul Veniamin Costachi întăreşte după dorinţa spătarului Teodor Dibociu, ctitorul schitului Fântâna Doamnei din ţinutul Orheiului, ca nacealnic al acestuia, pe ieromonahul Ioasaf.*

Veniamin cu mila Dumnezeu Arhiepiscop şi Mitropolit Moldaviei.

Să face ştire prin această a noastră carte precum că d-lui Spat. Teodor Dibociulu al nostru în Hristos prea iobit fiio sufletesc făcându-ne arătare pentru cuvioşia sa ieromonahul Iosaf, că după aşezare ci au făcut cu dânsul că adecă primindu-să de către d-lui ca să fi nacialnic schitului Fântâna Doamnei dela ţănutul Orheiului din eparhia smereniei noastre ci iaste a d-sale, toate căte vor fi adusă de cătrp dănsul lucruri acole la schit sau şi căte dintru a sa silinţă în urmă va face în vreme petreacerii sale în schit, după a sa treacere din viaţă toate ale schitului să rămâie neclironomisindu-l nime altul dintre ai săi călugări şi ucenici, de cât schitul toate ale lui să le clironomisească, şi deosebit de să va întâmpla ca cuvioşia sa din slăbicione după vreme să nu mai poată fi nacialnic cu purtare de griji schitului, ci va voi a să trage în lături, după înştiinţare ce va face ori d-sale spat. de va fi aice sau vechilului d-sale, va alege pe altut şi făcându-ni nouă arătare să va rândui pe acela care va fi cerut de către d-lui spăt. sau de către vechilul d-sale, şi cuvioşia sa şi atunce să nu fie volnic a pretinderisi nimică dela schit din acele ale lui ce au aferosit. Drept aceia după a d-sale recomandaţie ce ne-au făcut pentru numitul ieromonah şi după cerere ce au făcut că să l aşăzăm nacialnic la numitul schit a d-sale prin aceasta a noastră carte să rândueşte nacialnic acelui schit îndatorindu-să şi de către noi ca

1. Din arhiva mănăstirii Tabăra—Orheiu.

întocma să fi următor după cum cu d-lui spat. au făcut așezari, și deosăbit sau îndatorit ca în fieștecare vreme să aibă neadormită privegheri atăt asupra podoabei și a bunei orănduelì a bisiareci din lăuntru că să păzească obișnuitele slujbe în toate zilele neîncetat, căt și pentru ce den afară cuviincioasă petriacere a călugărilor de acolo ca să învețăă nu numai prin bun cuvânt al său, ci mai ales prin pilda faptei și a urmării sale cei bune, ca să petreacă viață curată și cinstită după rănduiala podvigului călugăriei și după plăcere lui Dumnezeu. Deci tuturor cuviosiilor voastre ieromonahi, monahi și poslușnici vă poruncim ca căți vă aflați acolo să dați rănduitului nacialnic toată cinstia, supunere și ascultare la ceale spre folos va învăța și va poronci, căci care să vor arăta cu nesupunere pentru unii ca aceia înștiințăndu-i se vor aduce aice și după vinovățăi să vor canonisi, aceasta.

1803 Sept. 6

Veniamin Mitropolit Moldaviei.

VI [1].

1805 Martie 10. *Mitropolirul Veniamin Costachi intărește schitului Cioroba dania făcută de răzeșii din moșie Isacovei ținutul Orhei.*

Veniamin Mitropolit Moldovei.

Noi răzeșii di moșia Isacovei de la ținut Orheiolui cari mai jos am iscălit cei care am știut carte iar cei care n'am știut am pus numele și degitile adeverim cu aceasta și încredințată scrisoare noastră precum fiind schit vechi pe moșie noastră ci să numește Cioroba care din intămplări s'au aprins și au ars cu totul. Și fiindcă schitnl n'au avut moșie hotărîto și aleasă Pre o sfințitul Mitropolit înțălegănd că nari moșie n'au dat blogoslovenie după ardiri să se facă după cum am fost poroncind întăi să să de moșie apoi să-s facă. Care noi toți răzăși adunăndu-ne la un loc ni-am socotit și cu sfatul și primirea tuturor au primit și am dat moșie schitului din moșie noastră Isacova din mijloc în stănjeni după cum in jos arătăm, adică în curmezișul moșii în lat 168 stănjeni și în lung 654 stănjeni începănd a măsura din deal de vie calugărului Munteanu răpa la vale spre a miazăzi păn la un podeț ce au lucrat niște rotari și toat

1. Din arhiva Mănăstirii Hirova—Orhei.

înainte, lăsând răpa apuca drumul pe mijlocul poinii Tomarnului și pe Voloaca și deci apucă cămpu pen poiana Ciorobei cei mari tot spre amiazazi păn la un drum alăturea cu părău Ciorobei cei mari. Și s'au pus lăngă drum piatră hotar chiotoare și de la acest hotar să întoarci drumul în sus păn în pădure. Capul dispre amiazazi păn la un pădureți în care loc împlinindu-să o sută șase zeci și opt stănjeni s'au pus piatră hotar lăngă pădureți și de la acest hotar să întoarcă la deal spre miazinopte, pe pădure pe la ruptura păn în locul ce se cotești pădure; și aice tij s-au pus piatră hotar și tot înainte și la deal, pe pădure păn la iar poinița în care au lucrat nește rotari, și s'au pus piatră hotar și tot la deal spre miază-nopte păn la deal de vie călugărului Pănzariolui în care loc s'au pus piatra hotar chiotoare și de aci să întoarce drept spre răsărit, pe din deal de vie călugărului Munteanul de unde am început a măsura. Deci de aici înainte pe acest loc ce am arătat mai sus ce l'am dat de bună voe noastră sftului schit pentru sufletele părinților și a moșilor noștrii și a nostre să aibă sf-tul schit Cioroba să-l stăpănească în veci nestrămutat și nesupărat de către noi și de către neamurile noastre niciodinioară și ori ce pricină va naști pentru acel loc ori din răzeșii noștri niamurile noastre ori din alții noi să fim datori a răspunde iară sf-tu schit stăpănească cu pace.

1805 Mart 10.

Costandin Rus

Iar pentru vii și pentru pometurile ce sănt rămase a călugărilor celor răposați mai înainte să nu aibă amestic ctitoru sau razeșii la nimic ci să fie toate a schitului și spre încredințare am iscălit.

Costandin Corescu răzăș, Iordache Corescu răzeș, Eu Manole Tado răzeș, Costache Cop răzeș, Iftodi Petcu răzeș, Eu Nițu Bulacel răzeș, Eu Manole Cocerbă răzeș, Eu Costandin Mardare răzeș, Eu Kirilă Imașcul răzeș, P. Micșunea, Eu Vasile Nour răzeș, Eu Velișcu Cărlan răzeș, Toader Postolescu răzeș, Eu Toader Druga răzeș, Eu Mihai Varnan răzeș, Eu Dumitru Drugă răzeș, Eu Toader Costandin răzeș, Eu Ioan [zet] Dinga răzeș.

Viind înăinte me numiții întărit de vel logofăt.

1805 Ioli 21.

VII [1].

1806 August 6. *Stolnicul Ioan Cheşcu cere dela Domnie se se dea poruncă pentru ca locuitorii de pe moşia Mârzeşti şi de pe alte silişti de pe apa Bujorului (Orhei) să lucreze potrivit obiceiului.*

Prea Înălţate Doamne,

Având de dat asupra me moşia Mârzeşti şi cu alte silişti de pe apa Bujorului dela ţinutul Grheiului de D-lui hatman Sandulache Sturdza şi lăcuitorii de acolo atât ce i-am găsit eu şi câţi s'au adaus de trei ani încoace, după câteva jalobe ce s'au dat Înălţimei Tale, s'au luat luminate cărţi către ispravnicii de Hotărniceni că să-i supuie a lucra zilele după ponturi, sau ceva musade (?) să li se facă şi nici într'un chip lăcuitorii cei vechi, nu s'au supus în aceşti trei ani aşi lucra sau aşi da havaietul.

Indărpnicind şi pe aceşti pe care eu i-am aşezat ca să nu lucreze nici într'un chip şi cum mergând oamenii mei, ei îndată sar la zurbălâc. Mă rog înălţimii tale ca să fie porunca înălţimii tale, ca după cum satele megieşite de prinprejur lucrează după ponturile visteriei, să fie supuşi şi aceştia a urma, că nu puţine pagubi mi au pricinuit numai în anu acesta că făcându-li se cerere, că să facă fălcile de cap după obiceiu pe moşiile ce este alăturea şi nevrând să iasă la vreme toată iarba ce a fost pe acolo, cu întâmplarea petrei mi-au sfărămat-o. Acum am cumpăratul altă iarbă dela episcopia Husului alături cu moşia aceasta şi ei tot se împotrivesc a nu-mi cosi fălcile de cap ca să rămâi păgubaş pe aceşti trei ani. Şi acum după nădejde ce am avut ca să-mi cosească eu nu-mi pot găsi oameni pe acolo fiindă oamenii s'au tras pe la locurile lor. Pentru aceia mă rog înălţimii tale ca să fie luminate porunci înălţimii ca să meargă mombaşir şi cu luminată carte înălţimii tale să-i supui a-mi lucra şi fă poruncile gospod ca să nu rămâi păgubaş.

Pre plecat la mila înălţimei tale Ioan Gheşcu Stolnic

La D-lui vel vistier

1806 August 8:

---

1. Dela d-l Teliman Iurceni.

VIII.[1]

1807 Aprilie 9. *Hatmanul Sandu Sturza «vinde» stolnicului Ioan Cheşcu moşia Bujor dela ţinutul Lăpuşna «ce este a măriі sale Alexandru Moruzi voivod» pe timp de trei ani cu 1500 lei pe an*

Sandu Studza Hat.

Adveresc printr'acestă scrisoare ce am dat d-lui Stolnicul Ioan Cheşcu precum să ştie că moşia Bujor dela ţinutul Lăpuşna ce este a măriei sale Alexandru Muruzi voivod fiind lăsată în stăpânirea mea, i-am vândut venitul ei pe trei ani de zile d-s Stolnicului care ani se încep dela 23 Aprilie 1807 şi să-s sfârşească 23 Aprilie 1810 cu tocmeală hotărâtă câte 1500 lei (adică una mie cinci sute lei) pe an, care bani să fie datori a-i plăti, toţi odată la sfenti Dimitrie în fieştecare an nezmintit. Deci plătind banii după tocmeală în fieşiecare an, la vadeaua arătată, să aibă a stăpâni numita moşie întru toate hotarele ei luând toate veniturile câte vor fi pe dânsa din fânaţi, din sămănături şi dela ţărani după obicei, şi după toate poruncile gospod. Viile şi iazurile să să cumpere şi cu cheltuiala sa luând rodul lor cum şi iazurile să le păscuiască la vreme, iar la implinirea anilor să le lase ezite bine dupăcum se cad şi pline de apă.

Şi am iscălit Sandu Sturdza hatman
1807 Aprilie 9.

IX.[2]

1810 Iunie 43. *Mitropolia din Iaşi numeşte dascal la biserica din satul Şaba (Cetatea-Albă) pe Eftimie din aceiaşi localitate.*

Dela dohovnicească Consistorie a sfintei Mitropolii Moldaviei.[3]

Din porunca prea o sfinţitului nostru Mitropolit Kirio Kirio Gavriil al prea sfăntului îndreptatoriolui sinod cilean şi al aceluiaşi în Moldavia, Valahia şi Basarabia exarh şi cavaler. Aratatoriol acestiea anume Eftimie din satul Şaba ţănut Basarabiei, fiind rănduit în consistorie ca să i să facă cercetare şi să-l răn-

1. Dela d-l Teliman Iurceni.
2. Vezi şi Ştef. Ciobanu în a sa *„Cultura românească în Basarabia sub Ruşi“* p. 5. Actul ne dovedeşte că la acea dată de 1810 Şaba era aşezare românească. Azi se găsesc aci colonişti Francezi şi Germani, pe lângă Ucrainienii de dată recentă.
3. „Dela“ nr. 153/1811 Arhiv. Mitropolii Chişinău.

duiască a fi slujitorio la bisearica sfăntului ierarh Nicolae din sătul arătat în slujba dascaliei. Pentru care consistorie cercetăndu l-au aflat vrednic de slujba dăscăliei. Drept acea în puterea stăpănestii porunci s'au aşăzat de consistoriea Mltropoliei Moldoviei numitui Eftimie la bisearica din satul arătat în slujba dascăliei, şi s'au îndatorat ca să-ş aibă petrecerea sa cinstită ne abatăndu-să la urmări împrotivnice şi ne cinstitoare cum şi la bisearică să să afle nelipsit cu slujba aceasta, împlinindu-şi slujba cu toata osărdie şi supunirea, cătră preoţii bisearicii la care iaste orănduit. Şi ca un slujitor bisericii ce s'au rănduit să nu fie supărat cu vre o dare de bir sau de alte havalele ale ţărei. Pentru care i s'au dat la mănă şi această mărturie iscalită de asesorea consistoriei şi întărită cu pecetea numitei giudecătorii.

S'au dat în Iaşi la anul 1810 Ioni 13. Kiril arhimandrit întaiol asesor consistoriei Mitropolii Moldaviei, Nicolai protopop Teodor. Antonie Eftaxiadis.

Pecete de ceara roşie.

X. [1]

1813 Martie 22. *Răzeşii din moşia Hogineşti dau schitului Hârbovăţ moştenirea lor: «văzând noi atătea pedepse dela D-zeu între unele din casele răzeşilor noştrii».*

Gavriil Mitropolit şi Exarh..... [2]

Noi toţi răzeşii din moşia Hogineştii partea de sus, neamul Carpuzeştilor adeverim această scrisoare a noastră la sf. schit Hârbovăţul, unde se cinsteşte şi se prăznueşte hramul sf. Adormiri, care moşie se începe capătul despre apus, din apa Ichelului şi merge peste Cula până în Hirişauca şi se întămpina cu moşia Hirişeni şi pi din sus îşi dă coaste cu Unăşcani şi cu Hirova, însă tot trupul moşiei acia umblă în două părţi, în care jumătate de sat, partea de jos se stăpăneşte de d-lui Căminariul Alecu Calimah şi cu neamul Cotruţeştilor; iar punctele de sat partea de sus stăpânim noi 3 părţi. Şi o a 4 a parte se stăpăneşte de neamul Cotruşeşti şi Bărgăneşti. Ci această moşie ni se trage nouă dipi Constantin Corputz armaş şi d-lui avuto zestri dela Lena Părcălabul. Şi noi aceste părţi le împărţim în 3 părţi; adică Gav-

1. Atragem atenţia cercetătorilor, asupra bogăţii de documente ce se găseşte în arhiva mănăstirii Hârbovăţ (Orhei).
2. Din arhiva mănăstirii Hârbovăţ—Orhei.

ril Chirică cu fraţii săi, Ion Strătan cu fraţii săi şi Ursachi Corputz din care se trage C-tin Mihulet. Şi la capătul moşiei despre apus în Ichel făcând pe numitul schit Ursache Corputz feciorul lui Const. Corputz, dându-i şi parte de moşie, iar cât loc va fi fost dat, nu putem şti, nevăzându-se nici-o scrisoare. La care întâmplându-se moartea unui egumen al schitului anume Iacob ar fi mers din razeşii noştrii, anume Ion Strătan şi Miron Stegarul, tatăl lui C-tin Mihuleti. Ar fi arătat călugării cum că aceia ar fi luat scrisorile schitului, pentru care acei călugări văzându-se supăraţi de către Ion Strătan şi de Miron Stegarul a nu le da stăpânire de moşie, după cum au fost avut din vechi. Au dat jalobă la domnie aducând şi carte domnească şi carte de blestem asupra lui Ioan Strătan şi asupra tuturor răzeşilor. Şi acum socotind noi toţi răzeşii am dat schitului toate părţile noastre, a părţii de sus din moşia Hogineştii, măcar că unii din noi la anul 1807 am fost dat părţile noastre din apa Ichelului până în zarea dealului sfântului schit şi schitul tot nemulţumit fiind au tras şi judecata cu noi. Iar un Const. Mihulet care şi el făcându-se danie schitului partea lui atuncia în acelaş an. Pe urmă s-au sculat şi au vândut partea şi a frăţine—său a lui Manolache. D-lui Căminarului Alecu Calimah, de istov. Noi ca să nu se înstreineze moşia am răscumpărat părţile lor. Deci noi după cartea de blăstem, ci mai înainte s-au fost adus de către părinţii schitului, văzând noi atâtea pedepse dela D-zeu între unele din casele razeşilor noştrii ne-am sfătuit şi am dat de buna voie a noastră danie sf. schit, acele 3 părţi din partea de sus din moşia Hogineşti, pentru sufletul strămoşilor şi a moşilor şi a părinţilor noştri, şi pentru iertarea păcatelor noastre spre veşnica pomenire neadormiţi în veci. Iar pentru răscumpărarea ce-am făcut părţii lui Mihulet, ci iară să răspundem noi acei bani şi a altor cheltueli să aibă a i plăti schitului, iar noi să nu fim supărat întru nimica. Şi d-acum în veci să aibă a stăpâni schitul fără nici-o supărare după puterea scrisorilor ce le avem noi la mână, care scrisori ce se află la noi să avem a le da toate la sf. schit pentru pomenirea sufletelor a tot neamul nostru. Şi pentru mai bună credinţă şi întăritură cei ce am ştiut carte am iscălit însuş cu mâinile noastre, iar care nu ştie a pus numele şi degetele noastre. Poftind şi alte obraze cinstite de s-au iscălit martori.

1813 Martie 22 zile.

XI.[2]

1822 Aprilie. *O scrisoare către Postelnicul Pavel Tiliman, ginerile lui Lupul Șișcală pentru arenda moșii de pe Cârciova.*

Cinstite dumneta Postelnice Pavel Tiliman.

Fericită sănătate îți poftesc dumitale dela milostivul Dumnezeu. Socrul dumitale badea Lupul Șișcală viind aicea mi-a arătat cum că dimneata ai fi voind să cumperi moșia mea dipi Cârciova cu anul. Un frate a dumitale ce era logofăt la tatăl meu îl țiu minte și aceluia cinste și bună purtare imi dau bună credință că și d-ta nu-i fi mai jos. Așa dar sunt dorit a găsi un posesor ca dumneta. Dar fiindcă eu sunt într'o hotărâre de avinde și apărătura după moșie, și tribui să vin ca să o văd am vorovit cu socrul dumitale și poftesc să-mi trimiți trei cai cu un om, și voi veni cu o brișculiță ce am aice. Iar de acoio înapoi nu te voi supăra ci voi năimi cai din sat.

Și caii să se afle aici în ziua de sf. Gheorghe.

Al dumitale de bine voitori
(semnătura indiscifrabilă) 1822 Aprilie 8.

XII.[1]

1823 Iunie 10. *Marghiolița Donici împreună cu soțul ei Filotache Căplescu biv vel sluger dau casa lor din orașul Chișinău drept metoh mănăstirii Tabăra. In caz de înstreinare urmașii pot să ceară înapoi dania.*

Mai jos iscălită Maria fiica răposatului Medelniceriolui Andre Donici înpreună cu soțul meu Filotache Căplescu biv vel sluger facem știut tuturor prin această scrisoare a noastră precumcă aflându-ne la vrâstă bătrâneților și la slăbăcione de boale adecă neavând nici copii din pacatele noastre și cunoscând că în lume aceasta sunt toate trecătoare și că numai celice omul în viață trăind după credința ci avem că facirile de bine celi pentru suflet dându-să pot fi folositoare, ni-am socotit de a noastră bună voe și am dat danie sfintei mănăstiri Tabăra unde se prăznuești hramul Adormirii pre sfintei născătoare de Dumnezău casa ci o avem și

2. Dela persoana. mai sus amintită
1. Din arhiva mănăstirii Tabăra—Orhei.

noi cumpărată în orașul Chișinăului în mahalaua de la dial iar acum să numește cfartalul întăi ciaste al doile, care casă o avem cumpărată cu banii zăstrii mele de la Costandin Matei și soția sa Irodie în măsuri precum zapisul din let 1813 Apr. 25 glasuește și cu osăbit loc alături ce l avem dat de la vechilii moșiei tărgului Chișinău a sfinților Arhangheli ci era a sfintei mănăstiri Galata din Eși după adeverintă tot din acelaș an 1813 Mai 18, ci o avem la mănă cuprinzătoare iarăși în măsuri, și o dăm precum mai sus zicem sfintei mănăstiri Tabăra ca să fie pentru pomenire noastră i a părinților noștri și a tot niamul nostru în veci dând și scrisorile mai sus arătate după care va stăpâni sfânta mănăstire în veci cu pace. Insă aceasta casă cu tot locul ei ci să cuprinde prin scrisorile pomenite am dat-o sfintei mănăstiri ca să-i fie mitoh fără să o poată vinde de veci sau schimba sau a o preface cu orice chip din stăpânire sfintei mănăstiri Tabăra, iar când vre unul din nacealnici s'au ocărmuitorii pomenitei mănăstiri să vor ispiti a o înstrăina de la stăpân re sfintei mănăstiri atunce oricare vor fi din neamul nostru să aibă voe a o desface aceasta danie și a lua casa cu tot locul ei și cu orice benali vor fi pe acel loc la ace vremi iarăș la a niamului stăpânire fără să poată ave vre un cuvânt de îndreptare acei nacealnici sau ocărmuitori a sfintei mănăstiri ci să vor ispiti a urma înpotriva acestii danii. Și să mai fie știut și aciasta ca pe cât milostivul Dumnezău va mai lungi viața me și a soțului meu, când vom merge în Chișinău să avem a găzdui tot în casa aceasta ori în care vremi neopriți însă numai noi fără a da voe și altora, iar la alte binale ci vor mai adaoge pe acel loc să nu avem a ne amesteca din parte noastră nici cu un fel de găzduire. Și spre a fi (de) veșnică și temeinică aceasta danie noastră am iscălit însuși cu mânile noastre poftind și pe persoanele ce s'au întâmplat față de au iscălit marturi.

Anul 1823 luna Ionie 10 zile.

Marghiolița Donici

Filatache Căplescu biv vel sluger.

Iscălit au

Scrisoare aceasta fiind pohtit de d-lor iscăliți mai sus am scris,

Grigorie Stăvilă.

XIII.[1]

1840 Octombrie 31. *Soborul schitului Tabăra dărueşte schitului Cioroba zece sătnjeni ce i fuseseră dăruiţi de dvorenii Andrei Tăutu şi soţia sa Mărgărintă.*

Dela soborul schitului Tabăra cătră aseminea sobor a schitului *Cioroba*. Schitul Tabăra are zăce stănjini în curmeziş iară în lung cât merge moşia în trupul moşii Isacova dăruiţi de d-l raposatul dvoreani Andrei Tăutul şi soţia d-sale Margărinta încă de la anul 1833 luna Iunie 6 zile cu zapis legiuit pe care stângeni de şi schitul îl stăpăneşte şi să foloseşti cu toate veniturile de pe pominitul pământ însă cu mare îngreuere fiind puţin loc. Pentru care pricină noi soborul am socotit ca spre a fi tot întru pominirea făcătorilor de bine dăruitori să dăm (şi l am şi dat) acelui schit ca unul ce mai are asămine loc în trupul acei moşii şi îi va fi mai lestnire şi fără de nici o supărare de a stăpâni din preună cu celălalt şi acest pământ. Şi spre a ave acel schit dreptate a stăpâni acei stângeni de astăzi înainte cu toată pacea şi în veci nestrămutat de cătră nimine alăturăm pre lângă acəasta hârtie dată din partea soborului Tabara supt iscăliturile noastre şi punerii pecetii schituiui şi adevăratul zapis ce l-au dat d-lui Tăutul şi soţia d-sale Margarita la acest schit.

In Tabara anul 1840
Octombrie 31 zile

Stariţa schitului Tabara Sehimonahia Aglaida Caramanov, Monahia.

Agafia Chesaria pomoşniţa stariţă, Schimonahie
Viniamina ostavniţă
Monahia Febronia iconoma, Monahia Venedicta
Sugara şi tot soborul la această danie am fost faţă
Ieroshimonah Teodosie Duhovnic.

Rugat fiind de sobor am scris această hârtie

Scriitor Teodor Druganov.

(Pecete).

---

1. Din arhiva mănăstirii Hirova—Orhei.

INSTRUCȚIE

Dată din porunca înalt preaosfinții sale Dimitrie, Arhiepiscop Chișinăului i Hotinului și cavaler, dela Duhovnicească Dicasterie a Chișinăului, starostilui bisericii cu hramul Adormirea Maicii Domnului dinsatul Măcărauca, țănutul Iași, lăcuitorului Vasile Vișțu.

Pentru folosul și siguripsirea economiei bisericii au socotit înalt preasfințitul Arhipăstoriu cu cale.

1-iu. A să orândui pela toate bisăricile câte un staroste sau sameș, ales din cei mai cuvioși și temători de Dumnezău poporeni, care după epitropi, unde sânt, să fie îndatorat totdeauna împreună cu preotul biserícii cel întâi a purta de grijă la toate ceale trebuincioase biserícii, adecă să nu lipsască nimică din vasă, din veșminte, din cărți, să fie totdeauna prescurile și vinul gata pentru sfînta leturghie, să nu fie ferestrile sau ușile stricate, cu un cuvînt zicând să fie noo slugă credincioase din partea poporînilor în casa lui Dumnezeu.

2-lea. Acești sameși vor primi dela Dicasterie sau dela protopopul ținutului cîte trii condice la fiește care biserică: întîi pentru a să însămna întrînsa odoarăle, podoabile, veșmintile și toată averea bisericii mișcătoare și nemișcătoare și această condică, după ce să va iscăli și să va întări cu pecetea Dicasterii, să să păzască pururea împreună cu alte odoară a bisericii, și cînd să vor schimba sameșii, după această condică să priimească unul dela altul samă, cum și la vre-o cercetare această condică să fie temilie pentru că întrînsa să vor scrie și lucrurile cele ce să vor adaoge din an în an; în al doilea condică să va scrie venitul și în al triilea condică cheltuiala bisericiii; după aceste doao condici va fi îndatorit sameșul înpreună cu preutul a da samă pe fiește care an la întâea zi Ghenarie protopopului de ținut și protopopul priimind toate sămile dela biseáricile cele încredințate lui, le va triimete la Dicasterie în luna lui Februarie.

3-lea. Și spre adăogirea venitului bisericilo hotărăști înnalt prea osfințiea sa ca de acum înainte vânzarea lumînărilor să fie a bisericii nemișcat și doao cutii, una a bisericii și alta a săracilor, iară alte cutii să lipsască. Drept aceea în fiește care biserică să fie doao lădiți, una pentru banii bisericii și alta pentru banii săracilor, amîndoao cu chiea sameșului și cu pecetea preotului, unde să vor păzi banii bisericești și banii săracilor, și din somma bisericii nici sameșul fără de preut, nici preutul fără de sameș și fără de epitropi nu vor pute face nici o cheltueală, însă și amîndoi mai mare cheltueală decît a cumpăra lumănări, undelemn, a plăti prescurile și vinul pentru sfânta leturghie și alte mărunțușuri măcar că și acestea toate sînt datori a le însămna în condica cheltuelilor iară de să va întâmpla vre o trebuință de acea cheltueală

va da voe, iară din banii săracilor nici o cheltueală să nu să facă, ci păzindu-i până la sfârșitul anului să aibă a-i triimete la protopop, iară protopopul la epitropiea pentru căutarea celor săraci din tagma duhovnicească cu obicinuita arătare.

4-lea. Va aveadatorie sameșul înpreună cu preutul, ca cerșitorii calici, atît cei cu cărți cât și cei fără de cărți să nu umble prin biserici supărînd norodul și înpiedicînd evlaviea și rugăciunile, ce să șadă numai la ușa bisericii pentru că acolo mai cu lesnire vor priimi milostenie deia ceice să vor îndura și fără de nici o supărare.

5-lea. Să aibă preuții și starostii purtare de grijă ca trupurile morților să să îngroape unul [trebuie *nu*] lîngă biserici, ci la însămnatile țintirimuri și gropile pentru morți să să sape nu mai puțin de cît un stânjin adâncime în pământ, căci fiind trupurile moarte în fața pământului din putrăzănia lor să strică văzduhul și pricinuești feluri de boale, care scurtează și viața oamenilor.

6-lea. Sprea să înplini toate aceste de mai sus ponturi, vor avea datorie blagocinii fiește care în partea sa a pune la cale și a înștiința pe protopopul ținutului, apoi protopopul priimind înștiințare dela toți blagocinii va triimete raport cătră Dicasterie cum că s'au pus în lucrare această bună orînduealâ și să aibă a cerceta blagocinii de să urmează întocma după așezare și care să vor afla neascultători și împrotivitori să-i arăte cătră protopop și nesupuindu-să nici protopopului, să aibă a-i triimete cu raport la Dicasterie.

Dată în Chișinău la anul 1827 Oct.

C. T.

(Arhivele Statului Chișinău)

---

† PROFESORUL GUSTAV WEIGAND.

1860—1930

Aflăm târziu despre despariția dintre cei vii a profesorului filolog dela Universitatea din Leipzig. A studiat cu pasiune limba noastră, pe care o vorbea cu ușurință. In seminarul său din Querstrasse am cunoscut pe primul basarabean, ajuns apoi ministru de finanțe în Republica moldovenească. In momentele de conversație liberă, care urmau ore or de curs, ne povestea profesorul multe din apucăturile lui Caragiale, care venea regulat dela Berlin, la faimoasele concerte ce se dădeau la Gewandhaus din Leipzig. Și după război a manifestat prietenie pentru cauza noastră. Duioasă amintire dela un Român, care l-a cunoscut. *B.*

TABLA DE MATERIE A Nr. 1/1932.

Pag.

1. **T. G. Bulat.** Farmaciştişi medici, la începutul veacului al XIX, în Ţările Române . . . . . 1—18
2. Clipe din istoria reînfiinţatei eparhii a Hotinului . . . . 19—30
3. **Ion Pelivan.** Scrisoarea mitropolitului Bănulescu-Bodoni către mitropolitul Veniamin Costachi 31
4. **T. G. Bulat.** Boerile-slujbe din Ţările Române la sfârşitul secolului al XVIII-lea şi începutul celui al XIX-lea . 32—46
5. **Victor Tufescu.** Inactualitatea hărţii noastre topografice 47—50
6. **Romulus Scriban.** O noaptea pe ruinele Hotinului . 51—55
7. **T. G. Bulat.** Acte basarabene . . . . . 56—69
8. **C. T.** Instrucţie din 1827 pentru staroste de biserică . 70—71

Anul IV. Nr. 2 Aprilie—Iunie 1932

Arhivele Basarabiei

REVISTĂ DE ISTORIE ŞI GEOGRAFIE
A
MOLDOVEI DINTRE PRUT ŞI NISTRU

Din istoricul târgurilor moldoveneşti: Fălticeni şi Tecuci.

de T. G Bulat.

Răpirea Bucovinei de către Austriaci, în 1775, a provocat înfiinţarea târgului Fălticeni. Suceava, centrul regiunii naturale a apei Moldovei de sus, care se deplasase dela Baia spre nord, rămânea peste hotar De aci se ivi nevoia unei alte aşezări omeneşti, care trebuia să înlocuească fosta capitală domnească. Se aleasă moşia Şoldăneşti, a banului Ioan Başotă. Cu ştiinţă sau nu, se întâmplă, că partea de moşie pe care se întemee târgul, presupusă a lui Başota, de fapt, să fie a logofătului Constantin Balş.

De aci izbucni un conflict între târgoveţi şi adevăratul stăpân al moşii. Divanul recunoscuse lui Constantin Balş, odată cu moşia, şi drepturile de a percepe taxe de la cei aşezaţi în târgul Fălticeni. Locuitorii aveau însă un hrisov dela 1780, dat de Domnitorul Constantin Dimitrie Moruz, prin care se fixaseră impozitele ce trebuiau să fie plătite stăpânului moşiei. Ei urmau să achite 60 de parale pe an pentru cârciuma cu pivniţa, care se afla aşezată pe uliţe, un leu de casa ce face afaceri la mahala, iar cea fără de «alesveriş» câte 20 parali. Constantin Balş schimbă aceste taxe, mărindu-le.

El cerea 40 lei pe suta de vedre de vin şi 100 pentru suta de vedre de holercă, vândute în târg; 1 leu pentru tăiatul unei vaci, 5 parale de tăiatul unui miel, 2 lei de stânjenul de lemne care intră în oraş şi câte 12 parale de carul unui ţăran, care vine în târg.

Din jalba târgoveţilor, în care se protestează contra acestor taxe, mai aflăm că Fălticeni în decurs de 30 de ani, dela înfiinţarea lui, a ars de două ori. Târgoveţii se roagă să fie lăsaţi să plătească aceleaşi sume, ca până la trecerea târgului, în stăpânirea logofătului Const. Balş şi potrivit hrisovului Voevodului Moruz. Divanul,

întrebat de senatorul rus, răspunde că, după vechea datină, fixată prin hrisoave domneşti, proprietarul unui târg are dreptul exclusiv, de a vinde băuturile. El poate să-l cedeze. Acelaş drept îl are privitor la comerţul cărnii. In al treilea rând nimeni, pământean sau stein fiind, nu poate ridica, o dugheană, casă sau alte ziduri, fără învoirea stăpânului târgului. Din ştirile pe care le are, Divanul înpărtăşeşte senatorului, că unii din stăpânitorii de târguri iau 1 leu pentru vadra de rachiu şi holercă, 30 parale pentru vadra de vin, 20 de parale pentru bere şi mied, 60 parale pentru vita albă, bou sau vacă, câte 10 parale de oae, sau miel.

Pentru loc se ia «zăcioială» din banii chiriei oricărei zidiri şi deci logofătul Constantin Balş lua mai puţin decât amintitele taxe.

Dacă era un adevăr, răspunsul acesta era şi o părtinire, condiţionata de faptul că logofătul făcea parte din Divan.

Const. Balş, la rândul său, trimite o «proşenie» prezidentului Divanelor ţărilor române cu privire la drepturile sale. Chestiunea, clar, logic şi documentat expusă, a impresionat desigur pe imputernicitul Ruşilor. «In toată lumea viclenia când se dovedeşte să înfrăniază cu paguba vicleanului» spunea încercatul boier, în dispute judiciare.

Pentru a i se face dreptate el cere o adunare obştească a «sfinţitului cinu bisăricesc şi a celui politicesc» spre a da «o anaforă». Boerul se referă la «svintele pravile şi obiceiol pământului». El mai afirmă că hrisovul lui Const. Moruzi a fost dat la 1780, iar «descălecarea» târgului s'a făcut la 1775, supt Grigorie Ghica «adică după cinci ani mijlocind înşelăciune».

Dăm aci şi copia, după cartea Voevodului Moruzi, în care se aminteşte şi de sinagoga Evreilor, de cimitirul lor, dar nu se uită şi de «şcoli de învăţătura copiilor».

La aceast din urmă punct ne puteam aştepta, în chip neîndoios, cunoscută fiind iubirea pentru şcoala a acestui Voevod. Ce va fi urmat nu reese din actele noastre. Sunt două lucruri însă pe care le constatam: întâi, data exactă a înfiinţării târgului Fălticeni, iar în al doilea rând direcţia curentului de înfiltrare al elementului evreesc în pământul Moldovei: nord-sud. Această din urmă constatare dacă nu constitue o noutate este cel puţin o confirmare istorică. [A se citi cu atenţie «jalobele» din anexele II şi III].

Un conflict la fel se ivi şi la Tecuci în aceiaş vreme. Breasla

negustorilor reclamă senatorului, că mănăstirea proorocului Samoil din Focşani, pe moşia căruia se află târgul, cere sporirea «bezmă-nului». Divanul, fiind consultat, susţine cererea mănăstirii din Focşani, ca adică să dea negustorii tecuceni cel puţin câte doi lei, de casă sau dugheană, pe an, fiindcă la alte târguri se plăteşte mai mult!!

I.[1]

(rupt) . . . . . *dela Divanul...*

După jaluba ce au dat către Ex ta locuitorii din târgul Fălticenăi de la ţinut Sucevii asupra d-lui logof. Constantin Balş stăpânul moşiei cu arătare precum d-lui n'ar fi următorio aş lua de la dănşii venitu moşiei după hotărăre de mai înainte, ce este dela Domnul Constantin Dimitrie Muruz vvod ci li-ar fi făcut o cerire foarte asupritoare. Prin predlojeniea Ex-tale dată către Divan din trecută lună Iunie supt Nr. 781, pe lângă care s'au alăturat şi jaluba lor, se cere dela Divan înştiinţare de au fost cu adivărat această hotărăre de mai sus arătata a pomenitului Domn pentru cea ce se dă stăpânului moşiei şi din care pricină d-lui logof. acum nu urmiază acieş hotărare, sau că în urmă s'au făcut de către Divan altă prifacere asupra acei hotărăre domneşti, cu care înştiinţare să se întoarcă înapoi şi jaluba jăluitorilor.

Deci Divanul cu căzuta cinste înştiinţază că pricina acestui târgu întru acestăşi chlp au urmat, adică, după ce o parte de loc din hotarul Moldovii s'au tras în stăpânirea Austriei, ce o numesc Bucovina, în care s'au cuprinsu şi târgul Sucevii, nefiindu (rupt trei rânduri). Başotă stăpânu moşiei Şoldăneşti ce să hotărăşte cu moşiea Fălticeni, s'au făcut târgul acesta ce se zice Fălticenăi supt nume că ar fi pe hotarul Şoldăneştilor. Şi pentru adestul locului s'au aşăzat târgoveţii cu pomenîtul boerio banul Ioan Başotă, care ace aşezare s'au întărit şi cu cartea Domnului Constantin Dimitrie Moruz Vvod. Şi după acea s'au şi urmat atăt în viiaţa banului Başotă căt şi în urmă până în trecutul an 1809, când atunce d-lui logof. Balş ca un vecinic stăpân a moşiei Fălticenii căutând îndreptarea hotarălor moşiei aceştie, întăi prin cercetări la starea locului, şi aflăndu-se împresurată de către moşiea Şoldăneştii, apoi s'au giudecat şi la Divan cu d-lui banu Ştefan Başotă fiiol şi

[1] *„Dela"* nr. 1768/1810 Arhiv. Senat. Chişinău. (Actele sunt foarte rău conservate. Din această pricină pasagii întregi lipsesc.

clironomul răp. banului Ioan Başotă. Şi dovedindu-se că locul pe care se află lăcuit târgul Fălticenii este de hotarul moşiei Fălticenii a d-lui logof., şi că cu împresurare şi ră credinţă l-au fost cuprins răposatul banul Başotă. In puterea documenturilor moşiei aceştie, şi mai vărtosu a însuş hotărnicei moşiei Şoldăneştii, cu driaptă giudecată după pravilile pământului la asămine pricini s'au dat în stăpânire d-lui logof., după care fiindcă [rupt mai multe rânduri] şi aşezarea ave făcută de banul Başotă rămăindu de sine aneresită, dacă acel ce au făcut-o s'au dovedit că n'au fost stăpân locului. Prin osăbită carte a Divanului, ce s'au dat d-lui logof. s'au hotărât ca să-şi ea venitul moşiei d-lui de la târgoveţii, precum se urmează şi la alte târgului, ce sânt în ţara aceasta, adică Soroca, Orheio, Vasluio, Movilău şi altile.

Acum dar cerire ce fac târgoveţii în puterea acei cărţi domneşti dată după aşezare ce au fost avut cu banul Başotă, nu poate avè nici un loc, căci pe d-iui logof. dreptatea nu-l supune a urma acei aşăzare făcută de un asupritorio moşiei aceştiea, carele de la sine şi fără de nici o dreptate s'au fost întins peste hotarele moşiei sale şi au trecut în moşie străină ci d-lui logof. ca un adivărat şi desăvârşit stăpân moşiei Falticenii are să-ş ea venitul moşiei d-lui întocma, precum să urmează şi la alti asămine târguri. Şi măcar că acesta n'au fost târg din vechio, ci după vremi s'au lăcuit pe moşie cu stăpân, care are deosăbire la venit de târgurile ce au fost domneşti, adică cu mai mult folos. Dar d-lui logof. au arătat, că însuş la unile din venituri i-au scăzut şi mai gios de căt să urmează pe la celelalte. [rupt câteva rînduri].

1810 Iulie 6

Gavriil Mitropolit şi Exarh.

Gherasim episcop Romanului.

Const. Ghica logof. Teodor Balş vorn.

Sandu Sturza hatm.

Iordachi Roset vist. Sturza vorn. Dimitrie Sturza.

Lupu Balş. vorn.[1]

Costachi Crupenschi vorn.

1. Patru iscălituri sunt indiscifrabile.

II.

(rupt) *toți lăcuitorii creștini și jădovi cu plecata noastră jalobă*

Cu mari plăngire jăluim Ex-tali că dupa hrisovul Mării sali Costandin Dimitrii Moruz Vvod ci sănt trecuți de atunci și pănă acum trii zăci de ani, săntem statorniciți ca să ni facem târgu pe moșăe Șoldăneștilor a d-sali stolnic Ioniță Bașotă la țănut Sucevii care acum să numești Târgul Folticenilor, învoindu-ne cu stăpă nul moșii ca să-i dem adetiol moșăii de crășma cu pivn ți cu vinu căte șasă zăci de parali pe anu la uliți și căti un leu di casi la mahala care vom ave alișveriș prin casi iar care vor fi fără de alesveriș să de căti doă zăci de parali și să ni hrănim cu velniți și cu ce vom pute și cu alti dări în havaetul moșăei mai mult să nu fim supărați după cum arată copie *de ni-s credi* (?) ispisocu ce avem hrisov întărit de la pomenitul Domnu și cu chipul acestani-am statornicit acolo și am făcut casi și dugheni și alti acareturi di hrana noastră. Și tot așa s'au urmat dere noastră în havaetul numitii moșăi, păr acum. Iar acumde la sf. Gheorghi nu știm cu ci chip au întrat moșăe Folticenii în stăpănire d lui logofătului Costandin Balș ci esti în capătul moșăii Șoldăneștilor pe care esti făcut numitul târgu și făcând vechil asupra târgului pe d-lui păhar. Tudurachi Ciore d-lui păhar. urmiazi ca să e venitul moșii după hrisovul domnesc ce avem precum ș'au luat pără acum; și ni-au scos alti obiceiori noâ și ceri de la noi adetiăl moșăi ca să-i dăm 40 lei pe suta di vedre de vinu și 100 lei pe suta di vedri de holercă și un leu de tăiat vaca la scaunu, și cinci parali de tăet melul și doi lei de stânjinului de lemn și dejmă din toate și căti 12 par. de caru țăranului cari vine la târgu din cari pricină noi am rămas cu totul lipsiți de toată hrana vieții noastre că ni s'au închis târgu și toate alesverișurili.

Pentru aceasta cu mari plăngiri și cu ferbinți lacrămii ne rugăm Ex-tali ca să fii mila Ex-tali asupra noastră se plătimh avaetul moșăeei după hrisovul domnesc ce avem undi noi pe ace moșii nu avem nici un loc de hra[nă] făr de căt trăim numai cu casăli neavând imaș de viti, nici apă, nici păduri, că din gior înpregior târgului săntemi îngrădiți, ca să nu ne sărăcim de tot că indestuli pagubă și sărăcii am avut pără acum cu ardire focului în doâ rânduri ce au arsu acestui târgu de la care am rămas cu totul

săraci să nu ne mai sărăciască şi din adetiol moşii ce s'au pornit asupra noastră cu însărcinare, ce să să urmezi după hrisovul ce avem de mare pomană a fi Ex-ţii tali.

Plecaţi la mila Ex tali toţi creştinii şi jădovii târgoveţi din Târgul Folticenilor din ţânut Sucevii.

Isaac Moiseev.
Moise Solomonov Srebrenic.
Aaron Gherşcovici.
Gherşco Copelev.

III.

Adresa, în ruseşte, către Milaşevici.

Şi mai înainte am jăluit înalt Ex-tale, că noi Evreii fiind trăitori în pământul Moldavei trăim prin sate, şi din poronca Domnului Costandin Moruz Vvod am lăcuit pe un loc unde am ales pentru noi, pe moşăe răpousatului Ioniţi Başote ban din ţinut Sucevii, cari să hotărăşti cu moşăe satul Fălticenii. Şi am făcut acolo târg, cari să numeşti acum târgul Fălticenii, iar cu ce aşăzări noi am lăcuit acolo şi ci dare avem să plătim stăpânului moşăei Măria sa vodă Moruz ni-au dat hrisov. Şi dupi cuprindire hrisovului acelue ni-am odihnit păn acum şi am urmat cu plata banilor stăpânului moşăei şi cu plata dăjdii domneşti pisti triizăci ani. Iar acum de curând d-lui vel logof Costandin Balş, cumpărând satu Felticenii de la supusul austriicesc [rupt . . . . .] făcut (?) de noi târgul Fălticeni numai ace bucată pre cât este târgul, dar prin pregior afară este moşăe Şoldăneşti a banului Ioniţă Başotă căruia noi păn acum am plătit adetiol moşăei păn acum pentru locul cât cuprinde tot târgu după cuprindere hrisovului domnesc. Iar mai mult nimică. Acum dar d-lui logof. Costandin Balş au pus asupra noastră neobicinuite dăjdie să-i plătim pentru moşăi tot târgul pe cum am arătat în jaloba ce dintâi după care jalobă au fost eşit şi predlojenie la Divan. Şi pe ace predlojănie ce au făcut Divanu noi nu ştim fere cât pe jaloba noastră ce am dat cătră Divan, Divanul au pus răspunsul într'acest chip.

De către Divan s'au dat hotărări după dreptate ce are cinst d-lui logof, Costandin Balş. Şi în pricina aceasta s'au făcut raport către Ex-sa sinator. Noi alte nimică nu cerem fără de cât înalt Ex.-tale ne rugăm ca să fim puşi la cale [rupt] dare noastră pen-

tru [rupt] stăpânului moşăei d-lui vel logof. Costandin Balş după cuprindere hrisovului domnesc cari îl avem, de acum mai mult, ca să ne putem odihni într'acel târg, cari noi cu drepţi banii noştri ni-am făcut dughenele casă şi alte acareturi pentru chivernisala şi hrana noastră. Şi la aciaste să avem milostiv înalt Ex.-tale rezoluţie.

1810 Ioni.

Evreu Isac Moise.
Evreu Moise Srebrenic.
Evreu Gherşco Copelev.

IV.

Cătră Ex. sa,... Divanul Cnejiei Moldovii.

S'au primit cu cinsti predlojănie Ex.-v. din 9 Ioli supt Nr. 1236 asupra arătărăi ce au făcut Divanul prin răport din 6 a acesti luni supt Nr. 98 pentru pricina banilor ce să cer de cătră d-lui logof. Costandin Balş de la lăcuitorăi din târg d-sale Felticenii, din ţinut Sucevăi prin care predlojănie ceri a ave ştiinţă Ex.-v. ce bani sânt îndatoraţi după hrisoave a da fiişti cari lăcuitorio di prin alti târguri stăpânnlui şi pi cătă parti de loc şi de nu cumva să mai ceri şi altă ceva de la dănşăi afară de plata acea a banilor şi pentru ce anumi. Iar în sfârşit ce felio de cădere au făcut acum d-lui logof. Costandin Balş lăcuitorilor acestora din târg Felticenii. din suma banilor acelora ce să cuvine de la dănşăi pentru locurile ci le ţin ei în târg pomenit. Cu cinste dar faci Divanul arătare Ex-v., că veniturile aceste ce să eu de cătră stăpânii târgul rilor de la lăcuitorii târgoveţi sânt într'acest chip. Intii esti hotărât prin hrisoavele domneşti ci s'au dat unora din boeri când li s'au făcut danie târguri, ca vânzare băuturilor, de vin, rachiu sau horilcă, beri şi mid să fii numai a stăpânului târgului, fără să poată vriunul din târgoveţi a ţine şi a vinde băuturi de aceste fără a să învoi şi a să tocmi pentru aceasta cu stăpânul târgului. Asămine şi vânzare cărnii să fii iarăş a stăpânului târgului, nefiind volnic nimi altul să ţie trunchiori de căsăpie sau să vânză carne într'acel târg, fără învoială şi tocmală cu stăpânul.

Diosăbit hotărăşti ca nimine ori din acei de loc, ori din acei streinsă nu poată a-şi faci dugheni sau casă sau orice altă zidiri asupra

moşăiei tărgului fără a ave voi mai înainte de la stăpăn, şi fără a să alcătui prin tocmală în scris pentru bezmănul locului pe căţi stănjăni va ave trebuinţă să cuprindă. Apoi şi pentru dughenile i casăli magazii şi alt zidiri făcute în acest tărg, mai înainte de facire dă noi tărgului şi a dărăii hrisovului spre aceasta să sloboadi a faci stăpănul asămine aşăzări de tocmeli cu acei ci le-au avut făcute pentru plata bezmenului.

Al doile fiindcă unii din boeri ce au tărguri de danie asupra hotărării hrisoavilor au făcut învoeli de tocmală cu tărgoveţii de au lăsat lor slobozănie a vinde băuturi şi carne. Divanul au cercetat acele tocmeli în ce chip sănt făcute şi ce plată eu stăpănii, de la acei tărgoveţi care s'au găsit într'acest chip, adică căti un leu pentru vadra de rachiu sau holercă, căte 30 parali, pentru vadra de vin, câte 20 parali de vadra de beri şi med, căte 60 parali, de vită albă bou sau vacă, căte zăci parali, de oae sau mel asămine. Şi pentru bezmănu locului urmiază într'acest chip, adică a lua stăpănul zăcioială din banii chiräei, cu care să va da dughiana casa sau altă bena pe an, în orändă cu chirie. Deci în sfărşit făcänd cercetare şi pentru scădere ce faci d-lu logof. Costandin Balş la luare venitului de la tărgoveţi din tărg d-lui Felticenii esti într'acest chip adică ceri pe vadra de rachiu sau holercă căti 35 parali lăsänd căti 5 parali la fieşti care vadră de rachiu sau holercă, ci să va vinde în numit tărg. Pentru vadra de vin 25 parali lăsänd zăci parali mai gios de căt la alti tărguri, pe vadra de med şi beri zăci parali, lăsänd zăci parali. Pe vita ci să va tăea la căsăpii sau în tărg, de bou sau vacă 40 parali lăsänd 20 parali, de oae mel sau capră 5 parale lăsänd 5 parale. Iar pentru bezmănul locului ceri mult ma gios de căt s'ar căde să ei şi să ia din chirie fieşticărie bina adică de tot stănjănu în cumceziş locului la faţa uliţii să plătiască tărgoveţul doi lei, la uliţa ce va fi mai frunti după stare tărgului, şi căte 60 parali pe stănjen la uliţa ce va fi al doile după ace frunti. Şi căte patru zăci parali pe stănjenul de loc în curmeziş la uliţile celi mai proasti la alesveriş tărgoveţilor după stare tărgului.

Care din toate acesti venituri ci să cuvin d-lui logofătului să vedi că fac o îndestulă scăderi de folosul tărgoveţilor. Într'acest chip dar fiind hotărăle hrisoavelor aşăzărilor la alti tărguri şi scă-

dere ce faci d-lui logof. târgoveţilor din târg d-lui Felticenii cu cinste Divanul faci înştiinţare Ex.-ţii voastre.

Gavriil M. şi Exarh.

Gherasim episcop Romanului.

Teodor Balş vorn. Iordachi

Roset vist. Sturza.

Lupu Balş vorn.[1] vorn.

1810 Ioli 17.

V.

Cătră Ex.-sa . . . . de la Costandin Balş biv vel logofăt.

Proşănie.

Şi la cine altul aşi întinde cu îndrăzneală jaloba me aceasta care cu plecăciune o înfăţăşăz, de cât numai la înţelepciune înalt Ex. v. care pronie au dăruit astăz în prezedenţăe ocărmuiăei acestui pământ.

In numele îndurătoriolui monarh pre puternicului înpărat cutez a înfăţăşa proşănie me aceasta la asuprire care cunosc după cugetul meu că să făce mie, asupra viclenilor scrisori şi arătări a târgoveţilor din Fălticeni care şăd pe moşie me.

Dreaptă şi svântă iaste hotărăre înalt Ex. v. ce aţi dat prin predlojănie din [lipsă] zile Iolie supt, supt Nr. 1541 cătră cinstitul Divan întărind carte domniască care au arătat târgoveţăi ce au fost dată de Domnul Moruz, după cerirre stolnic. Başotă spre înstatornicire învoealăi ce au făcut cu târgoveţăi. Căci care om fără cuget sau patriot a Moldavii ar cere vre o dată a neresi documenturilor a stăpânitorilor de mai înainte. Pentru că în a neresi acelora să surpă toată fienţa pronomiilor patrioţilor. Dar dacă stoln. Başotă, sau niamul său, n'au avut nici din strămoşască moştenire, nici din personală cumpărătură, nici din miluire de danie, de la Domni acest loc, pe care s'au descălecat târgu. Apoi învoiala lui Başotă cu dănşii şi carte domniască ce au scos cu înşălăciune, numind moşie sa, moşie ce străină, şi supt nume de Şoldăneşti să ea pronomile Fălticenilor, apoi zic, ace învoială, şi fire, şi lege, şi pravilile o socotesc nelegiuită. In toată lume viclenie căndu să dovedeşte să înfrăniază cu paguba vicleanului. Insuş Domnul ce au dat hrisovul de ar fi vădit atunce că Başotă cu

1. Restul indiscifrabili. In total sunt zece semnături.

ştiinţă că moşie nu esti a sa, şi spre neguţătorie înşălătoare a a unui folos, ori cât va apuca au întrat în învoială după părăre sa. Şi acea neasămănată cu rănduiala celoralante târguri, ar fi străcat carte sa, cu învinovăţire înşelătoriolui pentru că el ave scrisorile hotarălor sali, şi ştia că Fălticenii nu are, ce numai Şoldăneşti şi supt nume de Şoldăneşti au făcut învoire. Supt nume de Şoldăneşti au luat şi întărire Domnului.

De vreme dar că înpreună cu această adivărata începere să surpă de sine şi învoiala lui Başotă, şi carte domniască. Nu grăşesc a mă socoti înstrămbătăţit. Dar iarăş nu mă depărtez de o hotărăre după aceasta a înalt Ex.-voastre mai avându şi alte covinte şi îndreptări, care socotesc îm dau dreptate iar giodecată giodecându-le aceli în obiceiorile şi lege pământului măcar atăta îndestulare să-m facă, că nu aş ave cuvânt şi să mă odihnesc.

Rugăciune me ce plecată iaste ca înalt Ex.-v. cu blândeţe primind jaloba me, să rănduiască o adunare obştiască a sfinţitului cinu bisăricesc şi a celui politicesc adică, Inalt Preosfinţitului Mitropolit, arhierei pământului ce vor fi faţă, şi toţi veliţăi boerii, cu o pătrunzătoare cercetare, descoperind şi întâmplare după care s'au dat carte şi ceii ce s'au urmat la asămine întâmplări din vechime în pământul acesta, fără făţărie să facă anafora, după care iarăş înainte înalt Ex,-v. înfăţăşându-mă nădăjduiesc că voi găsă dreptate me, fără de care şi moşie iaste de prisos în stăpânire me.

Nu mă voi arăta supărătorio auzului înalt Ex.-v., în scurt arătând prin ponturi, după puţâne me socotinţă, dreptăţile meli, care înţelepciune giodecăţii le va socoti.

1-iol. Svintele pravile hotărăsc şi obiceiol pământului urmiază, ca şi acel ce va zidi casă sau altă zidire pe moşie străina, fără învoire celui adivărat stăpân, nu numai să fie izgonit, dar şi zidire să o piardă. Aice întru întâmplare aceasta zidire s'au făcut cuprindere moşii meli să vede, iar învoire celui adivărat stăpân de maî înainte lipseşte cu totul, căci Başota nici odinioara adivărat stăpân pe acel loc n'au fost. Şi de are Şoldăneşti nu are Falticeni. Falticenu bez Amănsi (sic).

2-le. Ace carte, ce iaste la mâna târgoveţilor dată, nu iaste mai nainte de venise şi descălecarea târgului, căci carte iaste scrisă la let 1780 de Domnul Constandin Moruz, iar descălecare au în-

ceput a fi la Domnul Grigorie Ghica la let 1775, adică după cinci ani mijlocindu înşălăciune, au scos carte, care nu poate ave temeio.

3-le. Nici carte aceasta nu poate a să numi hrisov, pentrucă nu iaste dată de previleghion, nici iaste dată de miluire de danie, ce după ce au săvărşit ei cu Başotă, ce n'au fost stăpăn, aşăzare, apoi dănd jalobă au urmat a li să dà întăritură; aneresindu stăpănire lui Başota, să aneversăsc şi aceste.

4-le. Carte Domnului Moruz ce iaste la măna tărgoveţilor jădovi iaste pe tărgu Şoldăneşti, căci aşă au arătat d-lui stolnic Başotă, că pe Şoldăneşti ar fi descălicătoare. Apoi dar dacă tărgu iaste pe moşie Falticenăi şi d-lui stoln. Başota din temelie s'au făcut înşelătoria şi stăpănirii care cuvănt ar fi? moşie Falticenăi călcăndu-se cu descălecătoare tărgului să nu să folosască cu aceli ce să folosăsc alti tărgnri, ce să să supue la aşăzare acee a acelui ce nu are Falticeni. Şi pe Şoldăneşti tărg nu iaste. Ar fi bună şi aşezare, căndu ar fi carte domniască pe Falticeni. Iată şi copie cărţăi domneşti.

5-le Toate tărgurile ce sint în pămăntu Moldovii, boereşti şi mănăstireşti dacă în vreme descălecări lor, n'au apucat a face tocmeli, după multă vremi avănd şi cărţi domnesti ca să nu de nimică, în vreme ce s'au dat tărgurile danie de cătră dănşii, s'au făcut şi hrisoave cu cuprindere de venitul care urmiază să ea stăpănul, şi aceli hrisoave să pot socoti temelnice şi legiuite.

6-le. Mai sint şi alte pilde, că sint aşezări făcute cu cărţi domneşti, care după vreme, nefiind cu rănduială precum să urmiază de obşte au avut prifacere.

In scurt, aceste toate pentru că ceru mai înainte o obştiască descoperire a legii şi a obiceiorilor pămănteşti, iarăş mă rog cu plecăciune iobirei de dreptate a înalt Ex,-v. să fie priimită plecata me cerere, şi dacă nu iaste într'un cuvănt tărgu pe Şoldăneşti ce putere poate ave cerire părăşilor, sau carte Domnului.

Const. Balş logof.

1810 Avgust 10.

In Eşăi.

VI.

aceasta carte că fiind poronca Domnii mele [rupt] încă din anul trecut au început a să aduna oameni pe o moşie a d-lui [rupt] Ioniţa Başotă, ca să-s facă tărg aflăndu-se loc bun şi larg

şi s'au numit târgul Şoldăneştii; de la care târg acu n voiind înaainte Domnii mele o samă de târgoveţi au arătat o scrisoare de tocmeală şi aşezare din anul acesta 1780 Ioli 1 iscalită de d-l Ioniţă Başotă biv vel stolnic, stăpânul acei moşii, şi au încredinţat şi cu alte iscăliturі de boer înprejuraş de acolo martor prin care scrisoare arată numitul boer, că s'au aşezat cu târgoveţii ce s'au adunat acolo pe moşii, ca atât ei cât şi alţii ce să vor ma strânge ori câţi de mulţi să fii volnici a-ş face casă, dugheni şi crăcime i velniţă şi orice. Şi pentru venitul moş i au făcut aşezare într'acest chip, ca să plătească bezmânul locului pe tot anul de crăcimă cu pivniţă câte doi zloţi şi de dugheana câte un leu. Iar cei ce vor ave alesverişuri afară la mahală ori cu ce feli de hrană asemine să de câte un leu de casă, iară cei ce vor ave casă la mahala şi nici un alejveriş n'ar face, aceea să de numai câte douazeci de parale de case şi atât casali cât şi dughenile să cuprinze oc una cicispezece stânjeni în lung, iar în lat cât a ţine casa sau dugheana. Şi jidovii să ţii o case pentru închinăciune de o parte iar nu între creştini care case să fie asemene ca şi celelante case, dar nu într'alt chip, cum şi un lor afară să li se de jidovilor pentru mormânturi unde le vor arăta ispravniciî ţânuţ; care loc să fii în lungu şasezeci stanjini iar în lat patruzeci stânjeni.

Aşijdere velniţi cât vor vre să facă pe moşie aceasta nimică bezmân să nu de. Şi orcare unde îş va apuca locul său să-l stăpanească ei şi copiei lor tot cu această tocmală. Iar când ar vre cineva să-ş vândă casa ori dugheana dintr'acest târg dator să fii a întreba stăpânul moşii şi de-i vor fi trebuitoare le va cumpăra iar când nu va ave trebuinţă atunce să fie volnic şi o vinde cui ar vre. Şi cel ce va cumpăra casa sau dugheana tot acel bezmân să de stăpânului [rupt].

Intr'aceasta carte a Domnii mele întărim [rupt].
creştini, armeni, jidovi ce să vor aduna cu locuinţe la acest târg ca după aşezare şi tocmala ce au avut cu d-lui stoln Ioniţa Başotă stăpânul moşiei de acum înainte şi în veci să să urmeze la toate deplin după cum să cuprinde la aceiaş scrisoare şi să-şi stăpănească fieşcare cu pace casali, dughenăli crăcimele şi velniţăli ce-ş vor face într'acest târg şi dându-ş bezmânul numai pe cele ce să arată la scrisoare de tocmală cu mai mult să nu fii supăraţi şi nici d-lui stoln. Başotă nici fii săi nici alţii să nu poate strica

aşezare şi bezmăn vreo dată mai mult de cât să arată în scrisoare de tocmală. Şi afară dintraceli pomenite încă pentru scoali de învăţătura copiilor, ce vor ave creştinii într'acest târg să nu fii supăraţi cu bezmănul nici cât de puţăn de către stăpănul moşii.

Ci dar întărim Domnie me toate celi de mai sus arătate ca să-ş urmeze pre deplin de apurure cum să cuprinde la carte aceasta.

1780 Avg. 11

Constantin Dimitrie Moruz Vvod

(L. P.) roş tipărit S'au trecut la condica Divanului de Andrei biv izbaş ot Divan.

Collationirt, und ist vorstehende Abschrifl dem ungestem pelten Originali von Wort zu Wort gleichelautendt befinden worden.

Sucsava den 4 ten Iuly 1810
Kais König Districs gericht.

Samuel Pischer
Ger. Secretar

700 taxa . . . bezalt
Pecete aplicată

VII.[1]

Către Ex. sa . . . Milaşevici Divanul Cnejăei Moldovviei

Briasla neguţitoriască din târgul Tecuciului prin jaloba ce au da către Divan au arătat cum că vatra târgului Tecuciului fiind a mănăstirei prorocului Samoil din Focşeni, ei ar fi avut hrisov domnesc de plătea mai înainte bezmănul locului căte 20 parale pe an de toată dugheana şi casa, iar acum îi supără mănăstire ca să le sporiască bezmanul mai mult, făcând cerire ca să fie puşi la cale de a plăti bezmanul tot după cum au avut obiceio din vechio. Şi după a lor arătari de jalobă fiind mănăstire prorocul Samoil închinată la mănăstire sfăntului Spiridon s'au cercetat hrisoavele mănăstirii ca să vază ce cuprindere ce au, şi din hrisoave s'au văzut că nu să hotărăşti anumi ce să ea bezmăn, de cât numai ca locul târgului Tecuciului iasti dat miluire cu tot venitul

1. „*Dela*“ nr. 1894/1810 Arhiv. Senat. Chişinău.

proroculuí Samoil. S'au cerut şi de la târgoveţi ca să scoată hrisovul ce arată că au. Şi ei au răspuns că mai înainte au avut hrişov dar acumu nu au că s'au prăpădit. Apoi după această s'au cercetat şi condicile vistenei ca să vadă de li s'au fost dat vre un hrisov domnesc în ce chip să plătească bezmănul locului şi nice în condici nu s'au găsit ca să li să fi dat hrisov sau carte domniască hotărătoare pentru bezmănul, din care s'au cunoscut că mănăstire singură în vremile celi mai di demult au fost obicinuit a le lua bezmănul câte 20 parale pe an de dughiană, şi de casă. Şi aşa au ajuns acel obiceio de s'au urmat şi pără acum fără să fie vre o hotărâre prin hrisov, iar acum văzând mănăstire că alte venituri a moşiilor s'au sporit şi cheltuelile de cum era mai înainte s'au mai înmulţit, şi cu acel bezmăn câte 20 parale de casă şi de dughiană ce ea nu poate cunoşti nici un ajutor, au cerut la târgoveţi ca să mai adaoge ceva bezmănul să poată cunoaşti şi mănăstire o oareş cari folos. Şi lor părându-le că mănăstiri vria să le facă cu aceea asuprire au venit de au jăluit. Dar Divanul după cercetările ce au făcut de stare mănăstirei şi după cheltuelile ce au şi într'o vremi ca aceasta de scumpete aflându-să foarte în slăbăcioni, nu poate a să socoti că cu acea cerere ce faci de a măi spori bezmănul aduci vre o asuprire peste dreptate lăcuitorilor. Căci de s'au şi fost obicinuit mai înainte a lua bezmănul numai câte 20 parale, acea au fost din voe sa, iar dreptate dă ca de pe un loc al său ce-l are miluire să cunoască dela dânsul şi oareşcare cuviincios folos.

Şi socotiţa Divanului este că după rânduelile şi hotărârile ce sunt de să urmează la alti târguri pentru plată bezmănului după tot cuvântul dreptăţăi să cadi a da şi ei cel mai puţin măcar câte doi lei bezmănul de casă şi de dughiană pe an acum cu care nu poate să aibă nici un cuvânt că să asupresc pentru că pi la alti târguri plătesc mai mult bezmănul. Nu lipsăşti dar Divanul a faci arătare pentru aceasta Ex-v, făcând cunoscută pricina jalobii aceste şi socotinţa Divanului în ce chip iesti cari de să va găsi cu cale şi de către Ex-v, vom avea poroncă spre a da hotărâre jăluitorilor.

Gavriil M. Exarh
Const. Ghica logof.
Const. Balş logof.
Săndulachi Sturza hatm.
Roset Roznovan vist. 1810. Ioni 18.

Diferite ştiri din arhiva Consiliului eparhial-Chişinău

de Const. N. Tomescu

Urmarea unei conspiraţii în mănăstiri greceşti din Moldova

La Februarie 1811, exarhul Gavriil, pe temeiul unei hotărîri sinodale, porunceşte să se ia de sub conducerea igumenilor greci următoarele mănăstiri: Galata dela mitropolitul Paisie Apamias, Golia dela mitropolitul Grigorie Irinopolschi, Aron Vodă dela Teoclit de Evhaistos, Trei Ierarhi dela arhim. Serafim, Pobrata dela arhim Antim, sf. Sava dela arhim. Grigorie, şi Căpriana dela arhim. Antim. Se cere concursul autorităţilor civile şi militare. Urmă să se stabiliască apoi asupra cui cade vina relei lor administraţii. Pe mitropolitul Paisie, «pentru risipa averii mănăstireşti şi înpotrivire faţă de stăpînire» l-a trimis în lăuntrul Rusiei la m-rea Spasoefimiev din eparhia Vladimir.

(dosar nr. 27/1811 fila 1).

Aceşti igumeni de mănăstiri închinate au făcut o conspiraţie şi au semnat actul de a nu se supune «ocîrmuirii bisericeşti de aici». Exarhul a raportat cazul la Sinod. In locul lor se numesc următorii: la Trei Ierarhi eclesiarhul mitropoliei ieromonah Inochentie, care va avea şi mai departe grijă la slujbele arhiereşti; la Galata arhim. Chiril, membru al Consistorului şi director al seminarului Socola, care rămîne şi în Consistor, iar în loc ca director se numeşte profesorul ierom. Isaia; la sf. Sava se trece igumenul dela Tazlău ieroshimonahul Zaharia, cu condiţia de a lucra şi la Dicasterie la corespondenţa în l. greacă, iar în locul său la Tazlău se trimite ierom. Partenie; la Aron Vodă vine arhim. Filaret, cu obligaţia de a achita în tot anul cîte zece mii lei din datoria mănăstirii; la Golia, cerîndu-se o deosebită suprave-

ghere, nu se numeşte igumen, ci se va ocupa de ordinea trebilor bisericeşti ierom. Metodie depe loc, iar de cele economice monahul Antim, care va da raport lunar Dicasteriei, şi fără aprobarea, acesteia nimic nu se va face; la Căpriana se numeşte ierom. Venedict, obligat să achite curînd datoriile mănăstirii; la Pobrata se trece igumenul dela Cetăţuia, locţiitor al Mitropoliei Moldovei, arhim. Chiril, iar în loc la Cetăţuia vine mitropolitul fără scaun Grigorie Ierapolschi; la Barnovschi se numeşte ierom. Isaia, economul mitropoliei, purtînd şi această îndatorire; Apoi se mai îndepărtează şi următorii igumeni: Serafim dela Bîrnova, pentru puţinul folos ce aduce mănăstirii, că a primit acolo pe igumenii răzvrătiţi, a luat jurămîntul celor ce conspirau şi el însuş a semnat plîngerea mincinoasă şi se trimite în canon la Caşin; în loc vine un ierom. Gavriil dela Dicasteria exarhală; dela Dobrovăţ arhim. Agapie pentru conducerea sa fără pace şi că a trecut cheltueli mai multe decît veniturile şi a înmulţit datoriile, se trimite la Răchitoasa, iar în loc vine igumenul Serafim dela Hîrbovăţ; dela m-rea Mera arhim. Zaharia că a prevăzut mai mari cheltueli decît veniturile şi a participat la conspiraţia împotriva stăpînirii trimiţîndu-se în canon la Dobrovăţ şi vine în loc ierom. Grigorie, fost arhidiacon; iar dela m-rea Soveja igumenul Simeon, pentru aceleaşi motive, plecînd la Bistriţa; în loc se numeşte ierom. Chiril Cazimir; în fine, se îndepărtează igumenul Luca dela Floreşti pentrucă s a demascat în poliţe falşe ale m rii şi a lucrat în conspiraţie se trimite la Ocna; în locul său vine ierom. Daniil, care a mai fost acolo igumen.

Dintre cei noi numiţi, se vede că ieromonahul Gavriil este fiul lui Constantin Vasilovici, dascăl domnesc dela episcopia Rădăuţului; Gavriil slujeşte la logofeţie în l. moldovenească în exarhiceasca Dicasterie dela 1808; cellalt. ierom. Grigorie, slujitor ca arhidiacon în mitropolia Iaşi e din familie boerească, fiul lui Iordachi Crupenschi spatar; a fost trimis la 1806 de Veniamin, proin al Moldovei, la şcoala dela Chidoni, «ce să află în părţile stăpînirii otomaniceşti spre a mai întări învăţătura în limba eliniască».

(dosar nr. 41/1811).

Despre nenorocita administrare a mănăstirii Galata sub igumenia mitropolitului Paisie Apamias, există un dosar întreg pe

247 file din 1810, cu tablouri de sume sustrase și risipite și declarații de vinovăția sa grele de tot
(dosar nr. 154/1810)

Inlesniri și scutiri pentru preoți

«Rănduială pentru preoții de pri la sate în ce chip să urmezi».

1. La 50 casă de gospodari va fi scutit un preot, un diiacon sau dascal cum și un țărcovnic. Dar fiindcă pela unile sate să află căte doi și căte trii preoți, și urmiază prigonire că unii ar fi mai bogați și alții mai săraci, și orăndatorii voesc a scuti pe cei săraci, întru aceasta să hotărăște ca orăndatorii să aibă a scuti la 50 casă pentru un preot: 16 vite, și de va avea preotul mai puține, va scuti aceluiealalt preot de prisos, și întru acest chip va da păn la opt fălci pentru preotul scutit, ne mai cercetând de are sau de nu are această sumă de vite, căci preoții între sine se vor învoi și vor tragi ei folosința scutirii de către orăndatorii după a lor înpărțări, iar orăndatoriul să fie dator pentru 16 vite a da opt fălci, și pentru aceli a nu ceri nici plată de imaș, dăndu-le și imaș.

2. Pentru vitele ce vor treci dela 16 mai sus pentru un preot, adecă de vor fi piste numărul acesta: 4 sau 5 vite, pentru acele să plătiască preotul orăndatoriului moșiei căte 20 parale de vită, iar de va avea mai multe, să va învoi cu stăpănul moșiei sau cu orăndatoriul.

3. Pentru sămănături păn la trei chile sămănând un preot den acei rănduiți și hotărăți la 50 casă, să nu sufere cu dejmă, iar pe ce va treci mai mult poate să dea dejmă, însă la ținuturile cămpului să nu ia dejmă și păn la cinci chile de va sămăna preotul hotărăt la 50 casă, iar preoții cei de prisos vor da dejmă.

4. Din vinul ce vor face toți preoții pe la viile ce vor avea pe moșii streine vor da dejmă.

5 Din tiutiunul ce vor face preoții pentru neguțitorie și din însuș grădinile lor vor da dejmă stăpănului moșiei, căci tiutiunul iaste pentru neguțitorie.

6. Din livezile cu pomi ce vor fi pe lăngă casile preoților rănduiți, să nu ia stăpănul sau orăndatorul moșiei dejmă, socotindu-să că aceli livezi sunt pentru însuș trebuința lor.

7. Preoții nu au voie să ție vin sau altă băutură pe la casile lor de vândut, iar chiar și din viile lor pentru trebuința casilor sale pot să ție vin și să nu să sufere, în măsură de triizăci vedr pe an un preot.

8. Pentru preoții ce trec mai mult „piste acei rânduiți, să nu poată orândatorii a ceri di la dânșii slujbă de 12 zili, ci să dea câti doi lei de casă pe an și dejma din toati după ponturi.

9. Unde sunt piste 50 gospodari alți 10 sau 20 pot un preot să-s scutiască, adecă la satul ce să închei de 60 sau 70 oameni, să fie datoriea scutirii de un preot, iar trecând piste 70 afară de 50, adică fiind păr la 80 casă satul, să să scutiască doi preoți.

10. La ținuturile de munte pentru un preot urmiază a să da păr la cinci fălci iar nu opt, iar celelalte întocma, iar ținuturile acele pot fi: Suceava, Niamțul, Roman, Bacăul, Putna, Vasluiul, Cărligătura, Hărlăul, Dorohoiul, Botoșenii și Herța, la care nu sunt cămpii cu fănață îndestul și nici fruntașilor lăcuitori nu li să dă fănați ca în parte cămpului. 1811 Iuni 24.

(dosar nr. 3/1811 fila 12).

In 1811 a fost îndepărtat mitropolitul Serafim de Edesa dela igumenia m-rii Popăuți—Botoșani. Dicasteria exarhicească din Iași a cerut să i se aducă «toate veșmintele arhierești ce să află acolo». Un engolpion de argint îl luase vlădica cu el la Iași. Intre alte vinovății, i se atribuie că «multe lucruri sînt împrăștiete dela m-re... și de pela locurile ce s-au dat nu să poate a scoati cu alt chip fără numai cu dragoni; că și pe țigancile m-rii ce slujia le-au dezbrăcat, cum și o materie bună a bisericii pricinuește a o da». Trimișii Dicasteriei au făcut catagrafie de averea m-rii. Și aici e o bogată listă de peste 70 hrisoave voevodale, cărți hotarnice și anaforale vechi, unele chiar dela 1567 ca dania lui Iordachi Cantacuzino pentru moșia Stolnicenii—țin. Eșilor și trei sălașe de țigani, sau hrisovul prin care m-rea e afierosită la 1751 către marea cetate a Antiohiei de voevodul Constantin Mih. Racoviță. Popăuții și la 1811 încă era bogat; avea 5 crîșme, 6 dugheni, 2 iazuri cu mori, 37 pog. vie la Nicorești (Botoșani), peste 60 de vaci, iar de curînd vinovatul de vlădică vînduse alți 60 de boi și vaci și 217 oi, luînd pe acestea 4436 lei și 20 parale.

(dosar nr. 1/1811 fila 107 și nr. 76/1811).

Schitul Grăjdenii, ţin. Tutovii, era în 1811 socotit metoh a m-rii Golia. Dar un igumen Grigorie scoate la iveală că schitul aparţine m-rii sale Mera; el prezintă chiar un act din anul 7198 [1690] Sept. 21, semnat de: vel vornic al Ţării de jos Vasile Costache, Ştefan Cirstei vel comis, Lupul Costachi vel medelnicer, Ştefan Scarlat vel armaş şi Dabija Scarlat vtorei logofăt, rude cu primii ctitori ai m rii, Cîrste vornicul şi Roşca. Ei au găsit acum m-rea «ca o pustie» şi, neputînd să o repare, o închină m-rii Mera «care este zidită pe apa Milcovului». Dania a fost întărită şi de patriarhul Iacov al Ţarigradului. Dicasteria exarhicească şi mitropolitul Gavriil aprobă cererea şi astfel schitul Grăjdenii a trecut în stăpînirea m rei Mera.

(dosar nr. 104/1811)

In oraşul Iaşi erau cîteva cişmele lîngă podul uliţelor; aveau de acestea şi m-rile Golia, sf. Sava, Trei Ierarhi şi sf. Vineri. Dar toată apa ce prisosia nu era adunată, ci se pierden zădarnie. Intîmplîndu-se focuri la case, nu a fost apă îndestul pentru stingere. De aceea preşedintele divanurilor, Crasno Milaşevici, porunceşte la Martie 1811 ca acele fîntîni să se prefacă, depărtîndu-să de lîngă pod măcar de un stînjen, şi lîngă fiece cişmea să se sape şi cîte un havuz, legîndu-l cu un hindichiu de cişme, ca toată apa ce prisoseşte să curgă în havuz «ca să fie spre întîmplări de foc, şi uliţile să se păzască curate...»

Acesta e pontul 6 din pridlojenia preşedintelui, în care sunt bune directive pentru higiena şi înfrumuseţarea tîrgului. Intre altele, s-a zidit în 1812 şi un mare depozit de apă pentru tot oraşul Iaşi, cu concursul celor 7 mănăstiri locale.

(dosar nr. 91 1911)

Exarhul Gavriil s-a jeluit Divanului că «la tărguşoarele Lipcanii şi Bricenii din cuprinsul ţinutului Hotinu, să faci adunările de tărg în toată săptămăna, din vremea stăpănirii Turcilor, în zioa Duminicii, că lăcuitorii nu merg la biserică, spre ascultare dumnezeieştii slujbe şi bisericile din această pricină, rămăind în părăsire, au ajuns în stare risipirii...» Divanul luînd aminte «la ce de mântuire răvnă» a vlădicăi, «au dat poruncă către părcălabii de Hotin, ca să facă publicaţie în tot ţinutul, spre deobşte înştiinţare cum că s-au hotărăt: adunările de tărg în zioa Dumi-

nicii să nu să mai faeă nici într-un chip, ce la tărgușorul Lipcanii să fie Joe, iar la tărgușorul Bricenii Lune, pentrucă în lăuntru la tărgul Hotinului este zioa tărgului Marța».

(dosar nr. 98/1811)

La 1811 Mai se face catagrafia averii m-rii Bărboiu. Avea bis. de piatră nouă «dar pe multe locuri crăpată, cu clopotnița întrînsa, și cu un clopot mare și unul mic: hramul st. apostoli Petru și Pavel... Catapiteazma noă de lemnu săpată, nezugrăvită, asămine proschinitarul și anvonul cu stranile i arhierească și domnească. Din icoanile celi mari esti Maica Domnului preste tot ferecată cu argint și pre une locuri poliită și cu 20 gălbănași și un inel. Și sf. Dimitrie Rostovschi înbrăcat cu argint, numai cînpul cu privazurile este sade. Altă icoană vechi Maica Domnului este cu argint, numai coronile și mănile înbrăcate». Veșminte numeroase. Avea 20 case în ogradă și afară 10 dughene. Dă o listă de scrisori, însă fără dată.

(dosar nr. 99/811)

Părinții și frații din schitul Buhalniții, metoh al sf. Ilie din Iași, se plîng prin Teofan ieromonahul că starețul mănăstirii din Iași nu are nici o grijă de ei, «numai de batjocură le-am fost și le săntem. Că de multe ori fără tămăe și lumănări am slujit și de multe ori au rămas și slujba bisericii de tot, că n-am avut dascal, că nu vrea să ție oameni de bisearică, și puțină păine ce ne dau, cănd o măcinăm în moara m-rii ne iau vamă ca și sătenilor. Astă toamnă am fost la viile m-rii și era ca 1000 vedre de vin, și cu multă turburare am scos 40 de vedre... 20 scutelnici mănăstirești sănt vănduți cu moșiea, și eu țin argați pentru treaba mănăstirii cu cheltuiala me... și orănzăle sănt văndute la jidovi... nu mai poci a fi de batjocura neguțitorilor ..» Și a doua oară adaugă: vătaful «pe preotul de mir l au bătut... pe un părinte Gherman trei zili l-au ținut închis în beciu. Alt bătrăn murind, fiind meșter de lemn foarte iscusit, toate sculele, straele și cărțile luîndu-le vătaful le-au vîndut. O bucată de livadă toată o au tăeat din pămănt. Doi-trei bătrăni ce sănt umblă prin ușile creștinilor de să hrănesc...»

(dosar nr. 103/1811)

Diferiți preoți slujitori la biserici erau în 1811, anume: Antonie Evtaxisis la sf. Gheorghe ot Lozonschi din Iași; Nicolae protopop peste 88 biserici din ținutul Eșii; Ștefan la bis. sf. Impărați Constantin și Elena din Iași; Gheorghe Chirilov la sf. arhangheli Mihail și Gavriil din Botoșani; Carp Diaconov la biserica satului Coada Stîncii proprietatea polcovnicului Manolache Balș; Dimitrie la bis. sf. Nicolae domnesc din Iași; Ștefan la sf. Nicolae din Tg. Frumos; Grigorie protopop al ținutului Cărligătura; diacon Alexandru la bis. Talpalarilor din Iași; Nicolae protopop al ținutului Eși ș. a.

(dosar nr. 7/1811)

Un arhimandrit Hagi Meletie Stefanov Nicolaevici, sîrb, a fost ales de sfatul național din Belgrad să ocupe scaunul vacant de arhiepiscop al eparhiei Sabacichi-Valeavschi din Serbia. Acesta a predat la București exarhului Gavriil o scrisoare autografă dela Februarie 1811 din partea lui Gheorghe Petrovici, președintele sfatului național sîrbesc, care-l ruga să hirotonisiască pe candidat ca vlădică. Exarhul cere relații dela oberprocurorul sinodal prințul Galițîn. Pînă să aibă acel răspuns, primește adresă dela comandamentul general al armatei, că arhimandritul sîrb Meletie Hagi este «un om răuvoitor și vădit dușman al Rusiei, fiind complice cu alți răuvoitori față de noi (Ruși), de a-l îndupleca pe Caragheorghevici să se alieze cu Austriecii, întrebuințînd către acest scop toate mijloacele posibile, care totuș au rămas fără rezultat. Prevestindu-vă de acestea pe î. p. s. voastră, vă rog, milostive domn, să preveniți, unde se cuvine, despre atitudinea numitului arhimandrit, ca nu cumva, peste așteptări, să fie ridicat la treapta ce-o dorește, deoarece un asemenea om, întărindu-se în acea țară, unde-i totdeauna necesară influența noastră, ar putea să loviască în interesele noastre.»

(dosar nr. 21/1811)

Pînă la Martie 1811 exista un schit de monahi Jarovlea, aparținînd m-rii Coșula din ținut. Neamțului. Pornindu-se judecată, Divanul a stabilit că schitul se află pe moșia spătarului Teodor Balș. Ca urmare, exarhul Gavriil a hotărît desființarea schitului, ieromonahii și monahii cu toate cele mișcătoare s-au retras la Co-

şula luînd acolo orce zidire de lemn, iar biserica schitului s'a transportat în satul m-rii Coşula, ca să fie biserică de mir.
(dosar nr. 35 1811).

Situaţia veniturilor şi cheltuelilor m-rii Trei Ierarhi din Iaşi în anul 1811 se poate vedea în *dosarul nr. 40/1811.*

Geamiea turcească din satul Galileşti, ţinutul Chiliei, a fost transformată în biserică ortodoxă la Aprilie 1811, hirotonindu-se pentru slujba în ea şi un preot. Noua parohie avea 80 case.
(dosar nr. 49/1811).

La Aprilie 1811 s-a primit ucazul sinodal ca toate cărţile de ritual, necesare bisericilor şi slujitorilor, să se comande numai dela tipografia bisericească din Moscova;
(dosar nr. 50/1811).

Mănăstirea Bisericani avea, între altele, şi moşiile Bicazul, Guravăii şi Turtureştii; locuitorii acestor sate s-au plîns de jafurile şi asupririle pricinuite de orîndatorii greci depe moşii.
(dosar nr. 51/1811).

M-rea Golia din Iaşi avea două schituri—mitocuri în ţiuutul Tutovii: Grejdeni şi Fătăciunii. In Aprilie 1811, murind igumenul ierom. Partenie, s-a scris izvodul de averea lor, destul de dezvoltată. Erau trei biserici. Cărţi de ritual mai multe moldoveneşti, cîteva greceşti şi ruseşti. Iar în chilia decedatului ieromonah se aflau 13 cărţi greceşti. [Miniat, Teofilact, lexicon armenopolion, Simeon tesalonicul, Efrem sirul, Canonicon de mînă, istoria simicta ş. a., apoi gramatica rusească, pandecte], cât şi la 6000 lei, mai toţi în sineturi.
(dosar nr. 54/1811).

Locuitorii din satul Lozova—Orhei, depe moşia m-rii Căpriana, se plîngeau mitropolitului Gavriil «fiindcă noi loc în destul de arat şi de cosit nu avem, ci pe alti moşii ne hrănim; ne rugăm ca să ni să de bucata ace de loc, ci este curăţită de noi, ca să o lucrăm noi... ca să putem trăi şi să nu să împrăştie satul».
(dosar nr. 60/1811).

Mitropolitul şi exarh Gavriil raportează din Iaşi la 1810 către Sinodul rus că «între alte neorîndueli, ce am observat în lucrările duhovniceşti în Moldova şi Valahia, este şi aceea că în aceste principate se obişnuiesc a se căsători doi fraţi de sînge cu două vere primare... Această cununie se făcea aici mai nainte cu învoirea patriarhilor de Constantinopol între fiii sau fiicele domnitorilor; apoi acest obicəi s-a continuat şi la boieri şi la alţii... chiar fără învoirea bisericească...». Exarhui găseşte o asemenea căsătorie ca necanonică şi cere dispoziţii. Sinodul reaminteşte pravila 54 dela soborul 6 icumenic şi hotărăşte să se desfacă o asemenea căsătorie şi apoi «cei vinovaţi să fie supuşi canonisirii cei de 7 ani». Ucazul s-a comunicat în copie tuturor vlădicilor eparhioţi din principate.

(dosar nr. 22/1811).

Un izvod complect de odoarele, cărţile şi averea m-rii Bîrnova se află în dosarul nr. 26/1811. Cărţi de ritual toate greceşti, iar 12 minee şi un ceaslov mic moldovenesc; un uric ci o dieată ale lui Barnovschi vvd., 5 hrisovuri în teneche, o carte patriarhicească, 12 cărţi turceşti şi sărbeşti, acte pentru moşiile Jusca, Topărăuţi, Şipote, Ivancăuţi, Borzaşti, Muntenii, Vălcineştii, Grozeştii şi Piteşti; avea 20 case în ogradă, iar în afară 22 dugheni cu chirie şi 38 dugheni cu bezmen, cu 27 ţigani robi.

«Monahul Ignatie de aicea dela m-rea Rîşca fiind de metaniea sa, şi fiind slovean şi avînd mare ohotă în inimă ca să fii în slujbă bisericească, a ceti şi a cînţa, şi iaste cu mare neodihnă în inimă pentru că aicea la monăstire, fiind părinţii toţi obşte moldoveni şi ei nu să înpacă cu cetirea şi cîntarea slovenească, face rugăminte... ca să-s poată aşăza la alta mînăstire, unde va fi slujirea sf. biserici pe limba slovenească». 1811 Ghenari 4.

Dicasteria l-a trimis la m-rea Călăraşăuca, eparhia Huşilor, care-i «slovenească».

(dosar nr. 1/1811 fila 1).

Ieromonahul Varnava «de patrie sînt din ţara rumănească», cu metania dela Cernica «cu meşteşugul zograf» a pictat biserici la logofătul Balş, vistierniceasa Lăscărăchioaia şi la alte locuri; In Aprilie 1811 s-a aşezat la Bistriţa Neamţului.

(dosar nr. 1/1811 fila 64)

Schitul Răciula a fost de monahi pînă la 1811, exarhul Gavriil a împrăștiat monahii, aducînd în loc maicile din schitul Mana, tot din jud. Orhei, desființat.
(dosar nr. 1/1811 fila 84).

Bulgarii negustori din tărgul Focșanitor roagă pe exarhul Gavriil să le dea un ieromonah bulgăresc ca să le fie duhovnic «după limba noastră», «pentrucă mulți din frați ai noștri au răposat neispovăduiți din pricina... că nici ai noștri știu limba moldovenească, nici vre un duhovnic să află ca să știe limba noastră și mai ales soțiile noastre nici decum nu știu limba, ci de multe ori fiind nevoia, trebuința au fost a să ispovădui și cu tălmaci».
(dosar nr. 1/1811 fila 139).

M rea Fîstici din ținutul Vasluiului e ctitoria voevodului Mihai Racoviță; din neamul lui se trăgea și ierom. Atanasie, stareț în 1811 la Slatina, care cere să se strămute la Fîstici.
(dosar nr. 1/1811 fila 206).

Un Grigorie Popovici, feciorul preotului Andrei din Văculești, ținutul Dorohoi, absolvind «școala dela Socola» în Septembrie 1811, cere și este rînduit de exarhul Gavriil dascăl la școala moldovenească din Botoșani, «fiindcă acolo lipsește dascal carele să învețe pre copii în l. moldovenească mai mult decît Ceaslovul și Psaltirea fără iscusire sau vre o folositoare deprindere»... «pînă voiu sosi la vîrsta ca să pot a mă învrednici și darului preuției».
(dosar nr. 1/1811 fila 232).

Un Ghenadie, fiul preotului Costandin dela Horodniceni, ținutul Sucevii, botezat de paharnicul Matei Negel, a intrat în m-rea Voroneț la vîrsta de 8 ani și jumătate «ca să învețe carte» și *«cînd au fost în vîrstă de 11 ani s au hirotonisit ierodiacon*, cu blagoslovenia răposatului mitrop. Gavriil Calimah prin preaosfințitul Paisie, arhiereu dela Ioanina, ce era cu șederea în m-rea Sfetitelor...»
(dosar nr. 1/1811 fila 289).

La schitul Gorovei erau încă monahi ruși la 1811 Noembrie.
(dosar nr. 1/1811 fila 301).

La Iunie 1811 starețul Ioan al Neamțului și Secului îi trimitea exarhului Gavriil «și a treia lună Noembrie» una legată din Viețile sfinților; totodată i se dă pașaport pe 3 luni și monahului Galaction care să ducă «și la București... cărțile ce s au cerșut de făcătorii de bine și de ceice anume au trimis bani».

(dosar nr. 6/1811 fila 12).

M-rea Neamțul împrumutase «niște cărți din vivliotica» sa, la 8 boieri ce locuiau în Cordun.

(dosar nr. 6/1811 fila 16).

Pentru biserica din Cîșlița, jud. Chilia [azi Ismail], zidită la 1811, se găsește la dosar inventarul averii sale din lăuntru, subscris de protoiereul Maleavinschi; la fel și inventarul dela Chitai.

(dosar nr. 7/1811 fila 5, 8).

In 1811 încă erau frați și monahi sloveni în M-rea Neamțu. Dovadă: arhim. Ioan stareț propune la Ianuarie, după «sfat sobornicesc... de a să hirotoni din monași ierodiaconi Chesarie și Maxim moldoveni, Gudiil și Matei sloveni». Cu acea ocazie se aprobă tunderea în monahism și a fratelui «Costandin fiiul banului Arghirie Cuza... aflîndu-să numai de 20 ani».

(dosar nr. 10/1811).

M-rea Slatina avea moșiile Măzănăeștii și Cerepcăuții în Bucovina. Dela 1809 le arendase un Petre Vlahovici, locuitor din Suceava.

(dosar nr. 52/1811).

In dosarul nr. 63/1811 se află 2 izvoade de averea m-ri Păngărați, unul alcătuit la 1804, cellalt la 1811. Se înșiră multele hrisoave domnești și scrisori sărbești de ctitorie și danie. Se vede că în 7 ani s-a înmulțit averea. iar țiganii robi din 13 familii au ajuns la 30.

(dosar nr. 63/1811).

Un arhim. Filaret, proistosul m-rii Aronvodă, era și boeros dar și bun gospodar. Vinde două carete, ce «nu-s de nici un folos m-rii» și cumpără în schimb «o butcă». Dar văzînd că și

m-rea e în ruină, adecă «toate celi bisericești fiind toate stricate și rupte», în casele igumenești este «cu neputință de a erna» și un iaz s-a rupt, iar pe de altă parte, mănăstirea e însărcinată greu cu plata dobînzilor la datorii; și «ca să nu să mai adaogă datorii la m-re», el cere voie să facă toate meremetisirile «cu banii mei, și cu vreme plătindu-să toate datoriile m-rii îmi voi întoarce și eu banii ce să vor cheltui». Exarhiceasca Dicasterie aprobă propunerea și-l laudă pentru un «așa plăcut scopos».

(dosar nr. 67/1811).

Un arhimandrit Filaret, fiind înlocuit în 1810 din igumenia m-rii Slatina—Molodva cu igumenul ierom. Veniamin, a fost învinovățit de risipirea averii mănăstirești în vremea igumeniei sale de 7 ani, și între altele de lipsă a 39 capete vite de cai și epe, 1450 mierțe păpușoi și 8437 lei 20 par. Pe 20 file se cuprinde cercetarea și hotărîrea.

(dosar nr. 199/1810).

La 1810 Mai prințul Alex. Golițîn, oberprocurorul sinodal, felicită pe exarhul Gavriil că împăratul l-a decorat cu ordinul sf. întocmai cu apostolii Vladimir, cl. I. Comunicarea l-a găsit pe exarh la Bîrlad.

(dosar nr. 80/1810).

«Slujitoriu sînt la biserica din satul Piciorul Lupului, pe lîngă care sat fiind cu apropiere drumul cel mare, cîți moscali [ruși] trec și vin încoace din giosu, să abat prin sat și mai întăi de cât la alții la mine vin și la dascal bisericii. Din care pricină slobozind caii lor în grădina ce am cu sămănăturile cele pentru schivirniseala vieții mele preste an, mi-au stricat și mi au fărmat tot ce am avut în grădină. Din care grele supărări ce trag despre dînșii nu mai sînt în stare a mai rămînea întru acel sat, de nu mila p. s. v. să va răvărsa si asupra me, precum asupra altora, cu darea unei cărți de apărare de la p. s, v., pentru care mă rog, milostive stăpîne, ca să mi se dei o carte, cu care să fim odihniți atît eu cît și dascălul besericii de moscali, și va fi mare pominire p. s. voastre».

Ierei Petre. 1809 Iunie 15.

(dosar nr. 69/1809 fila 14).

Numirea unui arhiepiscop Grigorie pentru armenii din Principatele romîne în 1808.

a. *Mijlocirea mitropolitului exarh Gavriil către prințul Al. Golițîn, oberprocurorul sinodal, din 16 Iunie 1808:*

Intre alte împrejurări ce merită a fi aduse la cunoștința excelenții voastre, socot că nu-i de prisos a vă raporta și de faptul că aici, în principatele Moldovei și Valahiei este un număr destul de mare de armeni [1] și de biserici ale acestei confesiuni, însă n-au un arhiereu eparhial. Dar știu că ei au cerut în anul trecut, 1807, ca să li se numiască arhiepiscopul armean Grigorie, fără eparhie, domiciat în orașul Grigoriopol, guvernămîntul Hersonului, care în războiul trecut, fiind pe lîngă arhiepiscopul Iosif ca arhidiacon și mai pe urmă ca arhimandrit, ș-a făcut o bună reputație, și afară de aceasta, fiind născut în Rusia și educat pe lîngă un asemenea arhiereu ca Iosif, a dobîndit destulă pricepere de a conduce o eparhie. Astfel fiind, oare nu veți binevoi excelența voastră a face recomandare pentru a fi numit arhiepiscopul Grigorie în principatele Moldovei și Valahiei ca arhiereu eparhial armenesc? Deși el, în urma reclamației rivalului său, arhiepiscopul armean Efrem, (care, socot, e cunoscut și excelenții voastre), a fost persecutat și sub cercetare, bănuit fiind de unele socoteli; dar, după cum ne arată persoanele ce au făcut această instrucție, el a fost gasit nevinovat, cuvenindu-i-se astfel compătinuire.

Prezentînd această împrejurare pentru bună rezolvire excelenții vostre, am onoarea a fi, după datorie, cu înnalt respect.

b. *Întîmpinarea unui arhimandrit armean Manuil către exarhul Gavril, în Iași, la 5 Noembrie 1808:*

Prea înnaltul Creiator în a Sa bunătate ne-a fericit comunitatea noastră, cea aflătoare dincolo de Nistru, în tîrgușorul Grigoriopol și în alte locuri, cît și cea din Moldova, Valahia și Basarabia ca să fie sub protecțiunea imperiului rus. Și cum clerul comunității, noastre: preoții, diaconii și ceilalți slujitori bisericești și ctitorii, pe cînd Moldova era sub stăpînirea turcească, plătia impozitul cuvenit, protopopilor locali, chiar pînă-n prezent, îndrăz-

1. O statistică a armenilor în țările romînești la 1809 s-a publicat în această revistă anul II, nr. 3 pag. 295.

nesc a vă supăra pe î. p. s. voastră şi cu onoare vă rog a nu ne nesocoti rugămintea ca să săvîşiţi, p. s. stăpîne, pe cît veţi putea, o milostivă binefacere, scutind tot clerul nostru de aici, din Moldova, Valahia şi Basarabia de plata impozitului amintit mai sus, aşa cum e scutit de acest impozit şi clerul nostru de dincolo de Nistru, care a fost pus la impunere, după religia noastră, către administraţia duhovnicească înfiinţată în tîrguşorul Grigoriopol, fiind sub conducerea arhiereului nostru Efrem. Despre care să porunciţi şi să ordonaţi cui se cuvine. Şi această cerere, avînd pe ea o prielnică rezoluţie a î. p. s. voastre, să binevoiţi a ne-o înnapoia, dacă veţi găsi de cuviinţă.

(semnătura în l. armeană).

c. *Exarhul Gavriil intervine îndată, la 24 Noembrie 1808, către acelaş oberprocuror Goliţîn astfel:*

In luna Iunie a. c., am avut onoarea să propun excelenţii voastre, dacă binevoiţi, a lua hotărîrea de a numi pentru poporul şi clerul armenesc din Moldova, Valahia şi Basarabia, ca titular eparhial, potrivit voinţii armenilor, pe arhiepiscopul Grigorie, pensionar, domiciliat în oraşul Grigoriopol, guvernămîntul Ecaterinoslav, fost în războiul precedent ca arhimandrit pe lîngă decedatul arhiepiscop Iosif, şi ca cel care cunoaşte regula de conducere a bisericii armeneşti. Acum însă, arhimandritul armean Manuil, trăitor în acel oraş Grigoriopol, venind la Iaşi, nu numai că ş-a însuşit puterea peste clerul armenesc local, ci ş-a permis chiar de a pune la interdicţii bisericeşti pe unele persoane, care în anul precedent ş-au dat consîmţămîntul de a avea arhiereu pe sus numitul arhiepiscop Grigorie, ori au vorbit pe arhimandrit şi l-au hulit cu oarecare cuvinte necuvincioase. Iar mie-mi cere cu inzistenţă să modific unele obiceiuri de plata dăjdiilor pentru întreţinere şi pentru şcoli din partea întregului cler local, în privinţa cărora, am arătat în raportul înaintat sf. Sinod, că eu am subordonat pe toţi armenii cu clerul lor, aflaţi în exarhatul meu, administraţiei duhovniceşti armeneşti din amintitul oraş Grigoriopol. Totuş el a trimis pe dascălul său, care destul de obraznic îmi ceru părerea în scris la cererea, alăturată aici în copie. Ştiind că societatea armenească în trecut îl doria pe Grigorie, şi că arhimandritul Manuil a fost ca un instrument al arhiepiscopului

Efrem, însamnă că din ură față de el (Grigorie) se silește să-i amestece aici. Și ca să înceteze astfel de neînțelegeri și supărări, îndrăznesc a vă propune alteții voastre a doua oară să numiți în provinciile Moldova, Valahia și Basarabia pentru populația armenească ca arhiereu eparhial pe arhiepiscopul Grigorie. Aceasta va aduce nu puțină mîngîiere și liniște și lui și mie din partea clerului armenesc. In celelalte, cum alteța voastră va binevoi să chibzuiască.

Eu așteptînd răspuns la asemenea nevoi ale armenilor cu adevărată înnaltă stimă și devotament am cinstea a fi . . . . .

d. *Răspunsul oberprocurorului sinodal către exarhul Gavriil din Petersburg, la 10 Mai 1809:*

La 16 Iunie, anul trecut 1808, î. p. s. voastră mi-ați comunicat că în Moldova, Valahia și Basarabia se află un număr destul de mare de armeni și biserici de această confesiune, dar nu-i un arhiereu eparhial, și cum l-ați recomandat foarte bine pe arhiepiscopul armenesc, ce locuiește în orașul Grigoriopol, guvernămîntul Hersonului, eu l-am găsit destoinic de a fi numit ca arhiereu eparhial armenesc în aceste provincii.

în luna Martie a. c. am primit o adresă și dela excelența sa prințul Alexandru Alexandrovici Prozorovschi, că-i de acord cu părerea î. p. s. voastre, ca pentru locuitorii armeni din susnumitele provincii e necesar a se numi un deosebit arhiereu armean, care să nu depindă nici de arhiereul armenesc din Constantinopol și nici de patriarhul din Ararat.

Aceste amîndouă adrese, am avut onoarea a le prezentà împăratului și Majestatea Sa a binevoit a-ș da învoirea la părerea excelenții sale și a î. p. s. voastre cu privire de a se încredința turma armenească din Moldova, Valahia și Basarabia, arhiepiscopului armean Grigorie, care în prezent se află cu domiciliul în orașul Grigoriopol.

Comunicînd această înnaltă voință excelenței sale, eu împreună cu el, v o fac știut spre cunoștință și d-voastre, milostive Domn, avînd onoarea a fi cu adevărat respect și devotament....

(dosar nr. 7/1808)

e. *Impăcarea patriarhului armean Efrem cu arhiepiscopul armean Grigorie.*

După un an de supărare, patriarhul din Ararat Efrem, dă de ştire oberprocurorului sinodal că nu mai socoteşte nici o vină a arhiepiscopului Grigorie şi că-l primeşte a lucra în sinodul său, despre care fapt i-a scris şi direct lui Grigorie. Oberprocurorul recunoaşte că însuş împăratul a fost în deosebi de mulţămit de această faptă a iubirii de pace creştinească.

(dosar nr. 79/1810).

f. Şi în acelaş an, după o lună, arhiepiscopul armean Grigorie a fost decorat de ţar cu ordinul sf. Ana, cl. I.

(dosar nr. 93/1810).

«Regulamentul pentru soborul mănăstirii Neamţu, cu hramul Înălţării» dat de exarhul Gavriil, la 1809.

Înfiinţarea unei ocîrmuitoriu sobor.

Buna orînduială este cel întîiu temeiu în toate în ocîrmuirea obştii, iară mai vîrtos în cea duhovnicească, între fraţii cari şi-au afierosit viaţa lor spre a urma celor mai înnalte sfaturi evanghelicesţi, pentru care, depărtîndu-să de turburările lumii, petrec viaţă deosăbită, nevoindu-să întru userdnica plinire a dumnezeeştilor porunci şi în lucrarea faptelor bune, cu zidirea şi buna pildă a pravoslavnicei turme a lui Hristos, această duhovnicească frăţie şi obşte are numai un scopos: adecă mîntuirea sufletească prin lucrarea faptelor bune.

Ocîrmuirea bisericească au întărit această frăţască adunare şi, spre mai bună îndreptare, i-au dat învăţături şi pravile cu care să se povăţuiască. Prea blagocestivii împăraţi, craii, domnii şi alţi oblăduitori şi puternicii boeri, văzînd faptele bune, care lumină în mănăstiri între călugări, au înzăstrat acestes finte lăcaşuri cu multe daruri şi acareturi, ca fraţii cari lăcuesc întrînsele, a vînd cele trebuincioase spre hrana vieţii, mai mult să se îndeletniciască în faptele cele bune.

Lîngă toate aceste, această duhovnicească frăţie are trebuinţă de povăţuitori, iară sfintele lăcaşuri, în care lăcuesc fraţii, au trebuinţă de bună orînduială întru toate. Arhimandritul ori igumenul

ori nacialnicul mănăstirii are asemine trebuinţă de ajutoriu spre a pute păzi buna orînduială în ocîrmuirea mănăstirii, nu numai la cele duhovnicnşti, ci şi la cele din afară ale iconomiei. Pentru ajutoriul şi lesnirea ocîrmuirii despre amîndoao părţile s-au socotit ca în mănăstirile cele mai deosăbite să se aşăze din fraţii cei dintîiu, care au asupra lor slujbele cele mai mari, ocîrmuitoriu sobor. Această bună şi vrednică de laudă orînduială am socotit a o aşăza şi în păstoria noastră la mănăstirile cele mai mari. Şi în tîiu atît după socoteala noastră, cît şi după cerirea prea cuvioşie sale arhimandritului şi stareţ ieroshimonah Ioan, am hotărît a aşeza această orînduială la mănăstirea Neamţului, unde se cinsteşte hramul Innălţării Domnului şi Mîntuitorului nostru Iisus Hristos. Pentru aceea dar prin această a noastră păstorească grammată aşezăm şi întărim spre ajutoriul prea cuvioşiei sale arhimandritului Ioan şi a altora, carii după dînsul vor fi proestoşi în numita mănăstire a Neamţului, din fraţii mănăstirii, ocîrmuitoriu sobor, care, după supunirea, evlavia şi cinstea cu cari sînt datori arhimandritului său, îi vor da şi tot chipul de ajutoriu la povăţuirea mănăstirii atît la cele duhovniceşti cît şi la ale iconomiei din afară. Soborul acesta va fi alcătuit mai ales dintre aceste feţe: 1. arhimandritul mănăstirii, care va fi şi proedros a soborului; 2. namestnicul mănăstirii; 3. iconomul mănăstirri; 4. caznaceiul adecă cămăraşul mănăstirii: 5. eclesiarhul mănăstirii, şi încă doao feţe din duhovnicii mănăstirii. Acest sobor va avea purtare de grijă pentru toată buna orînduială cu folosul şi cinstea mănăstirii, atît la cea duhovnicească a fraţilor, cît şi la cea iconomicească a averilor mănăstirii punere la cale. Pentru care va fi datoriu numitul sobor a să aduna cel puţin de trei ori pe săptămînă, iară cînd va cere trebuinţa şi mai de multe ori înpreună cu arhimandritul mănăstirii, a cerceta şi a pune la cale trebile mănăstirii. Iară cînd va fi arhimandritul însărcinat cu vreo trebuinţă, ori va fi bolnav şi nu va pute veni în sobor, atunci şi fără dînsul să va aduna soborul a căuta trebile, însă precum soborul nu va hotărî trebile fără ştirea şi învoirea arhimandritului, aşijderea şi arhimandritul prin ştirea soborului va porunci şi va da orînduelile sale, păzindu-să între arhimandrit şi între sobor toată buna învoire şi armonie. Pentru adunarea soborului trebueşte a să orîndui în mănăstire o odae îndămînatecă şi curată, avînd masă aşternută pe care

să stea totdeauna cinstita Cruce, sfînta Evanghelie şi ustavul făgăduinţii călugăreşti, aşijderea pecetea mănăstirii încuetă· supt lăcată şi cheia să o ţie arhimandritul şi să o dee, cînd va trebui, iar înprejurul mesii atîtea scaune cîte vor fi trebuincioasă pentru soboreni, precum şi gramata cu care s au aşăzat soborul acolo să să păzască. Iaste trebuinţă ca soborul să aibă scriitorul său pre un frate cu oareşcare ştiinţă, cuminte şi cu frica lui Dumnezeu, care să ţie jurnal ori condică, în care să scrie toate hotărîrile soborului cele mai mari, şi alte lucruri ce vor fi spre trebuinţă· Soborenii, la hotărîrile ce vor face, să vor povăţui de dumnezeeştile Scripturi, de pravilele şi de învăţăturile sfinţilor părinţi, de poroncile ce vor lua dela ocîrmuirea bisericească, avînd înaintea ochilor lor cel întîiu scopos mîntuirea sufletelor fraţilor cari să nevoesc în mănăstire, folosul cinstit şi fără scandală, care poate a avea mănăstirea pentru chivernisirea sa, silindu-să în tot chipul a depărta toate pricinile, care pot să aducă turburare, scandălă şi nemulţămire între fraţi, precum şi pe din afară, ca să nu să dea ce mai mică pricină de categorisire. Aşijderea greşalele ce s-au vîrît cu vremea în mănăstire, care aduc stricăciune fraţilor şi ne cinste în lăuntru, ori în afară scandălă, să se siliască soborul a le dezrădăcina şi a le îndrepta. Soborenii măcar că la adunare în sobor judecă şi pun la cale trebile mănăstirii înpreună, însă fieştecare trebue să-ş ţie deosăbit datoriea slujbii sale. Namestnicul are datorie a purta de grije în locul arhimandritului de toate şi a să amesteca în toate trebile, a arăta arhimandritului şi soborului pentru toate, lui i să dă ascultare şi cinste de la toţi fraţii al doilea după arhimandrit. La vremea boalei arhimandritului ori a ducerii undeva din mănăstire, namestnicul ţine locul arhimandritului, însă fără a purta semnile din afară ale arhimandritului, ori a şăde în strana lui. Iconomul mănăstirii are în purtare sa de grije toată iconomiea mănăstirii. Toate lucrurile mişcătoare şi nemişcătoare, pentru care îş dă samă în sobor, lui trebuie să fie supuşi toţi podiconomii, toţi chelarii, toţi vătăjăii şi poslușnicii, cu un cuvînt toţi oamenii mănăstirii cei dela slujbile iconomii. El adecă ori are datorie a arăta în sobor starea iconomiei, vredniciea ori nevredniciea celor ce să află în slujbe, cele ce trebuie spre a să îndrepta şi a să pune la cale, pentru folosul iconomiei, aş da sama cum pentru venituri aşa şi pentru cheltuială în tot anul în

sobor. Caznaceiul adecă cămăraşul priimeşte la camară toţi banii mănăstirii cu catastih dela cine, cît şi în ce vreme s au priimit, îi păzăşte şi dă din poronca soborului unde trebuesc. El iş dă samă în sobor în tot anul de priimit şi de dat. Eclisiarhul are supt paza sa toate vasăle, odăjdiile şi alte odoară ale bisericii, poartă grijă să se păzască ustavul bisericesc deplin în bisericile mănăstirii după orînduiala pravoslavnicii biserici a Răsăritului şi după podvigul mănăstirilor supt povăţuirea lui sînt tipicarii, ceteţii şi cîntăreţii bisericii, paraclisierşii, deşteptătorii, prescurarii şi alţi poslușnici ai bisericii. Pentru toate ce trebuesc în biserică arată soborului, dînd samă în tot anul de venit şi de cheltuială ce să face în biserică. Duhovnicii, precum aceşti orînduiţi în sobor aşa şi ceilalţi vor ave purtare de grije pentru bună petrecerea a fraţilor în mănăstire, ca să fie după aşăzarea podvigului călugăresc şi să lipsască tot chipul de scandălă între fraţi, să-şi pliniască fraţii făgăduinţa cinului lor, mai ales cu ascultarea şi cu răbdarea; asămine vor avea datorie a îndrepta cu învăţătura şi cu duhul blîndeţilor pe cei greşiţi, iară cînd unii ca aciea vor eşi aiave din ascultare, vor arăta soborului ca să-i îndrepteze cu chipul ce să va socoti. Aşijderea vor avea purtare de grijă duhovnicii şi pentru viaţa celor ce să priimesc la ispitirea călugărească, ca să înţăleagă de sînt ascultători, răbdători şi cu alte fapte bune, ce să cuvin călugărilor, şi de dau nădejde de sineşi că vor fi buni călugări, fiindcă după sfîrşitul anilor ispitirii, duhovnicii vor fi datori a arăta pentru dînşii în sobor, iară soborul cătră noi.

Toţi dar de obşte, fraţi i călugări din mănăstire vor ave datorie a da toată cinstea şi ascultarea acestui întărit spre folosul obştiei sobor, fiindcă carii să vor arăta cu înpotrivire şi neascultare îşi vor lua cuviincioasă dojenire. Insă nădăjduim că şi soborul va ocîrmui părinţeşte pentru folosul fraţilor şi a mănăstirii, dînd pildă cu fapta la toate cele ce cere datoriea podvigului călugăresc, şi să învrednicească pre cei ce lăcuesc într'însa a spori în toate faptele bune şi a cîştiga sfîrşitul, pentru care s-au nevoit întru acest podvig, adecă viaţa vecinică întru împărăţia ceriurilor amin.

S-au dat din scaunul Mitropoliei Moldovei în Iaşi la anul dela facerea lumii 7317, iară dela naşterea Mîntuitoriului nostru Iisus Hristos 1819, indictionul 12, în luna lui Iulie 12 zile.

Nr. 370.

Regulamentul a fost trimis însoțit de această scrisoare a exarhului Gavriil:

Prea cuvioase arhimandrite, Ioani, și stareț a mănăstirii Neamțului și Secul și toți frații acestor mănăstiri, mântuire sufletească, rugîndu-vă dela milostivul Dumnezeu, păstorească blagoslovenie vă trimitem.

Pentru folosul mănăstirii și a fraților și agiutorul preacuviosii tale iată am așezat ocîrmuitoriu sobor în cinstita mănăstire a Neamțului, întărind acest sobor și cu a noastră păstorească gramată, pe care o și trimitem ca să se citească în auzul tuturor fraților și după aceea să se pue soborul numai decît în lucrare. A soborului întîiu proedros vei fi preacuvioșiea ta, al doilea namestnicul prea cuvioșii tale și a mănăstirii, în care slujbă cu păstorească poruncă orînduim pe cuvioșiea sa duhovnicul Mardarie; a triilea pe iconomul mănăstirii, în care slujbă poruncim a fi ieromonahul Gheorghii; a patralea pe caznaceiul adecă camarașul mănăstirii, în care slujbă poruncim a fi ieromonahul Ioanichie; a cincilea pe eclisiarhul mănăstirii, în care slujbă întărim pe ieromonahul Venedict; a șaselea pe duhovnicul Silvestru; a șaptilea pe duhovnicul Victor, și aceștia toți vor avea datorie, precum s-au scris în grammata noastră, a să aduna în numele aceluia ce au zis «unde vor fi doi au trii adunați în numele mieu, eu sunt în mijlocul lor», pentru a ajuta preacuvioșii tale în ocîrmuire, a îndrepta, a pune la cale toate spre cinstea și folosul mănăstirii, și spre spășeniea și mîngăerea fraților, cari să nevoesc într'însa, iară darul Mîntuitorului nostru Iisus Hristos să vă înțelepțiască, să vă mîngîe și să vă fie spre ajutoriu întru toate.

După cîtăva vreme exarhul Gavriil îi trimise aceluiaș stareț următorul răspuns:

Am primit reportul preacuvioșii tale, prin care faci multă mire pentru așezarea soborului ocîrmuitoriu, cum și o scrisoare de alegerea sobornicilor din frații mănăstirii, la care facem răspuns păstorește. Noi de vreme că am așezat duhovnicesc sobor, cei ce s-au rănduit la această slujbă, s-au ridicat din ascultare, iară nu după voia ori alegerea lor; toți sobornicii ca un ocîrmuitoriu sobor sînt întocma cu puterea și cinstea, afară de arhiman-

drit ce este proestos mănăstirii. Drept aceea, cuviosii sale duhovnicului Silvestru nu să micşorează cinstea că nu s au rănduit namestnic, nici i s-ar adaoge ceva cînd i s-ar da această poslușanie, fiindcă în sobor sînt toți întocma, și la aceste orînduele ei cugetă nu mirenește, ci duhovnicește, aducîndu-și aminte de cuvintele Mîntuitorului ce zice «cel ce voește să fie între voi mai mari, să fie mai mic decît toți și tuturor slugă». Că pentru cuviosiea sa ieromonah Gheorghie, fiindcă i s-au fost dat povățuirea fraților din mănăstirea Săcului, să rămîe într-acea polușanie, și, după arătarea fraților, să să orînduiască în locul lui iconom și soborean cuviosie sa monahul Chesarie, după orănduială gramatii ce s-au dat pentru așezarea soborului. Iară pentru caznacei adecă cămăraș, fiind cu totul neplăcut la mulți cuviosiea sa ieromonahul Ioanichie, macar că drept capu povățuește, și picioarele ascultă, și cînd ieromonahul Ioanichie ar fi făcut vro greșală în slujba sa, care acum i s-au fost rănduit, atuncea avea loc cerirea aceasta, însă cu mărime de suflet îngăduim ca altu în locul lui să se aleagă într-această poslușanie, numai să fie om neînteresat și mai ales fără rudenii, că întru alt chip nu va fi fără ispite și soborul fără supărare cu unul așa. După aceasta voim ca ieromonah Gheorghie, căruia i s-au încredințat povățuirea fraților în m rea Secului, să aibă loc în sobor, cînd va veni la mănăstire și să șază după iconomul.

(Dosar nr. 104/1809)

Mănăstirea Neamțu din Carpați a pornit în 1837, prin împuternicitul său și vechil, monahul Eftimie, un proces de revendicarea moșiilor Copanca și Chițcani din ținutul Benderului (Tighina)—Basarabia, ce intrase in stăpînirea statului rus. Procesul s a judecat în ziua de 9 Iunie 1837 la judecătoria ținutului Bender, dînd cîștig de cauză, pe cît se pare, mănăstirii; dar procurorul local Podgurschi nu s-a unit cu hotărîrea dată, și la 9 August își formulează în scris opoziția sa.

Vreme de 13 luni însă organele judecătorești superioare caută cînd opoziția procurorului, ce ori nu s-a redactat, ori întîrzia să se trimită, sau căutau planul original al moșiilor, depus de inginerul hotarnic al ținutului încă de la Martie 1836, și care încă de acum dispăruse. Avocatul statului a produs în parte oarecare în-

curcătură și această întîrziere, și de aceea monahul Eftimie la 16 August 1838 protestează în contra intenționatei tărăgănări, și în contra călcării regulamentului, care zicea că «pentru toate procesele în privința proprietăților dintre stat și persoane particulare, hotărîrile organelor judecatorești să nu se trimită procurorilor gubernali», și, în fine, cere «ca avocatul oblastiei la procesele statului să nu se mai amestece».

(*Arhivele statului Chișinău* dosar nr. 59/1838—Procurorul oblastiei în 28 file).

Const. N. Tomescu.

DIN ISTORIA NOUĂ A BASARABIEI

de **I. Pelivan**

„Viața Basarabiei“ (Gazeta rusă din Chișinău) din 5 Octombrie 1905 No. 255/310.

Chestia limbei în școlile primare din Basarabia

de *Ion Pelivan.*

Demult a devenit axiomă adevărul, că cu cât un popor e mai cult, cu atât e mai bună starea lui materială, și invers.

Deasemenea, tot axiomă a devenit și acel adevăr, ca fiecare popor poate fi împărtășit culturei, poate deveni mai luminat numai atunci, când această cultură, aceasta lumină i-se oferă în limba lui natală.

Nu vi s'ar părea oare ridicolă și chiar sălbatecă încercarea de a lumina pe ruși cu ajutorul limbei germane sau franseze, iar pe turci, perși și chinezi cu ajutorul celei englezești?

Dar tocmai în această situație se află poporul moldovenesc din Basarabia în număr de mai bine de un milion și jumătate. Pe el au intenția să-l împărtășească culturei cu ajutorul limbei rusești.

Orice om cu scaun la cap pricepe că aceasta este «un atentat cu mijloace improprii».

In curând se va sărbători centenarul anexării Basarabiei la Rusia, iar «caru..... și astăzi stă pe loc». Cauza instrucției publice se află tot pe punctul mort. Poporul, ca și înainte continuă a zace în bezna întunericului.

Poporul și până astăzi e lipsit de posibilitatea de a ceti și a înțelege cea mai simplă carte.

Și toate aceste numai pentru că lui i s'a înterzis limba natală, pentrucă, mulțumită politicei de rusificare, limba moldove-

nească în şcoală primară este suspendată, iar toate mijloacele de dezvoltare ce i se oferă în limba rusă, pentru el sunt inaccesibile. Chiar religia şi rugăciunile, copiii sunt siliţi a le învăţa în limba rusă de ei neînţeleasă şi în limba slavă care este şi mai puţin înţeleasă.

De bună seamă, nu este oare absurd, că din cauza unor asemenea anomalii, elevii moldoveni, cari trec şi au trecut prin şcoala primară, sunt puşi în imposibilitate de a pricepe măcar ceia ce cer ei lui Dumnezeu prin rugăciunile lor.

Trebue să se ia în seamă, că chiar în Turcia popoarele creştine subjugate—sârbii, grecii, bulgarii, cuţovlachii au şcoala lor naţională şi se roagă lui Dumnezeu în limba lor natală.

Rezultate triste, ce decurg din această situaţie a şcolii primare din mijlocul populaţiei moldoveneşti din Basarabia — sunt evidente pentru toată lumea. Politica de rusificare forţată, aplicarea căreia a provocat la toate naţionalităţile din Imperiu cea mai sinceră rezistenţa, totdeauna a fost principala piedica pentru desvoltarea popoarelor supuse rusificaţiei, şi între ele şi a moldovenilor.

Politica aceasta deopotriva se resimte atît de învăţători, cât şi de elevi. Inchipuiţi-vă situaţia învăţătorului care o boabă nu pricepe moldoveneşte şi care este obligat a învăţa copii, cari o boaba nu pricep ruseşte şi totuşi fenomenul acesta este obişnuit. Apoi dacă unii învăţători şi cunosc limba moldovenească, aceasta puţin foloseşte, căci le este interzis de a o întrebuinţa pentru scopuri pedagogice.

De aceia nu este de mirare, dacă copiii siliţi să înveţe totul în mod mecanic, papagaliceşte, fără a pricepe nimica, curând după întrare în şcoală încep a simţi *pentru ea răceală*, apatie şi chiar desgust.

Deasemeni nu este de mirare, dacă copiii încep a considera pe învăţător ca pe chinuitorul lor, iar cartea ca o unealta de tortură.

Pe de altă parte nu este surprinzător nici faptul că învăţătorul, văzând că rezultatele activităţii sale de «apostol» nu sunt deloc satisfăcătoare, începe să se enerveze, să piardă dispoziţia pentru misiunea sa şi apoi chiar şi credinţa în ea.—In cele din urmă, învăţătura devine o zădarnica pierdere de vreme, atât pentru elevi cât şi pentru învăţător.

Iar pentru acest lucru din bugetul şi aşa săcătuit al Ţării, se storc anual câteodată ultimele rămăşiţe. Se întreabă: cui foloseşte oare aceasta cheltuiala neraţională a banului public?

Căci dacă suma, ce s'a cheltuit în cei 30—40 ani de existenţa a şcolilor primare în Basarabia, s-ar fi întrebuinţat pentru aceleaşi şcoli, dar într-un chip mai raţional, până astăzi în mare măsură s-ar fi împrăştiat întunerecul ce continuă ca o ceaţa deasă să învalue satele basarabene.

Mulţi cred, că limba moldovenească este intrerzisă în şcolile primare basarabene din cauza pericolului separatist. Să prea poate, că în Petersburg, care este prea departe de adevărata viaţa a norodului, există asemenea îngrijorare. Insă ea nu are absolut nici un temeiu. Cine nu ştie, că în cursul aproape a unui secol, adică dela anexarea la Rusia, în Basarabia nu a avut loc nici-o manifestare de tendinţe separatiste. Dinpotrivă, chiar administraţia locală poate mărturisi că moldovenii sunt atât de loiali şi devotaţi tronului rusesc, încât nu se ştie, dacă în aceasta privinţă pot să se compare cu ei alte naţionalităţi din Rusia. Faptul acesta este atât de cunoscut, că orice dovezi sunt de prisos.

Şi dacă separatizmul totuşi există, el există numai în imaginaţia bolnavă a domnilor biurocraţi din Petersburg.

Adevărul este acesta: biurocraţia rusească a înterzis limba moldovenească în şcolile primare *cu scop de rusificare.*

Insă experienţa de un secol. care s'a făcut de către biurocraţie în acest scop, asupra tuturor naţionalităţilor din imperiu, se pare că trebue să convingă pe toţi acei pe care trebue, ca oprirea limbei, precum şi orice mijloc de rusificare forţată, sunt absolut ineficace.

Oprirea limbei poate numai să împiedice dezvoltarea culturei acelui popor, asupra căruia se face aceasta experienţa, dar nu poate să contribue la rusificare. In schimb însă ea este primejdioasă prin faptul că împinge cerinţa, ce nu se poate desrădăcina, de a vorbi şi de a gândi în limba natală, să caute eşiri nelegale şi nenormale.

Astăzi biurocraţia parcă a început să înţeleagă acest lucru. In orice caz, după preainaltul Ucaz din 18 Februarie a. c., aceasta oprire este ridicată de pe aproape toate naţionalităţile Rusiei.

Estonienii, Letonii, Lituanienii, Tătarii, Georgienii, Armenii,

etc., chiar Bureții, numărul cărora nu știu dacă trece peste 100.000, au căpătat deja între alte drepturi și dreptul dea-și învăța copiii în școala primară în limba lor natală.

Se întreabă: de ce oare până acuma aceasta oprire continuă a apasa numai asupra moldovenilor? Prin ce se explică oare ca ceasta nedreptate strigătoare numai față de moldoveni? De ce oare presa noastră nici nu atinge măcar chestia școlii național-moldovenești.?

Este drept că, după cum astăzi se obișnuește a vorbi, de toate acestea este vinovată biurocrația. Insă o mare parte de vină trebue să cadă asupra *intelectualilor locali. Inerția și indiferențismul lor izbitor pentru aceste chestiuni, sunt într'adevăr criminale.*

Noi avem așezăminte ca acele ale nobilimei, ale Zemstvei, ale clerului și multe altele. Nobilimea de mult are dreptul, după lege, de a intervini pe lângă Impărat, în mod direct, pentru nevoile norodului.

In puterea preaînaltului Ucaz din 17 Februarie, astăzi toată lumea are dreptul de a face declarații despre nevoile și necazurile sale.

In temeiul acestui Ucaz, toate naționalitățile din Imperiul Rus, prin Instituțiile lor reprezentative — dvorenești, bisericești, orășănești, Zemstve și chiar prin deosebite grupări obștești, prin adunări și metinguri—au prezintat o serie întreagă de cereri, petiții, jalobe pi rezoluții privitoare la nevoile lor, potrivit cu situațiile și condițiile lor istorice, naționale și economice.

Dar în aceasta epocă extraordinară de deșteptare generală. în acest moment de unanim și ne mai văzut încă în istoria rusă atac contra biurocrației, din partea tuturor forțelor întelectuale și conștiente din Imperiu, fără deosebire de clasă și naționalitate,— intelectualii noștri basarabeni continuă cea mai rușinoasă tăcere: nici un cuvânt *deschis* nu au pronunțat privitor la nevoile naționale ale Moldovenilor.

Nici o petiție, nici o doleanță, nici o rezoluție! Ce tăcere scândaloasă!.

Când oare în sfârșit Domnii nobili, reprezentanții Zemstvei, sfinții părinți duhovnicești și alții ce exclusiv din sudoarea norodului trăiesc, când ei oare vor deschide gura despre aceasta extrem de vitală chestiuue pentru Basarasia?

A tradus din rusești autorul.

COPIE

Scrisoarea profesorului Axentie Frunza către Ioan G. Pelivan din Ianuarie 1906.

Iași, 23 Ianuarie (1906)

Onorate Domn,

Poate ar trebui să mă scuzez, pentru că mă adresez la D-voastră, fără să vă fi făcut prealabil cunoștința. Cred însă că ar fi deajuns următoarea recomandație din parte-mi: Vă cunosc dintr'o scrisoarea a d-voastră către d-l *Z.* Arbore, prin care îi cereți sfaturi relativ la diferite chestii cu privire la *afacerea românilor din Basarabia*, Pe de altă parte probabil mă cunoașteți și d-voastră, după o iscalitura a mea dintr'un apel a secțiunei Ligei Românilor din Basarabia.

Apoi vă va fi comunicat ceva despre mine d-l Arbore.

In fine iată rugămintea ce vă adresez, pentru care nu se cer atâtea ceremonii: să binevoiți a trimite gazetele (Basarabia mai ales) și alte broșuri ce vor mai eși în dialectul basarabean, pe adresele următoare: domnului Brandia Secretar la Universitatea din Iași și domnului Colognomu, director al «Gazetei Moldova», Iași.

Sper, că îmi veți trimite ce va fi interesant și mie: gazete, etc., fie în rusește, fie în românește pe adresa: *A. Frunza, profesor, Iași.*

Binevoiți a primi asigurarea osebitei mele considerațiuni.

(ss) A. Frunza.

P. S.

Dacă lipsa de timp nu vă permite să-mi scrieți singuri, vă rog să rugați pe vr'un tânăr ce stă în curent cu afacerile să-mi comunice ce ce se mai face cu chestia *proectatului învățământ românesc din Basarabia*, și cum ia chestia Zemstvo a d-voastră

(ss) A. F.

N. R. Plicul obișnuit. Pe plic adresa următoarea: «V. g. Kischineff, Ego Blagorodiu G-nu Pomoșnicu Pris. Poverenago pri Kișinevscom Ocrujnom Sude G-nu Pelivanu. Kichineff (Basarabia)». Adresa e scrisă în rusește, afară de cuvântul «Kichineff, care e scris în românește. Pe plic ștampila: «Iassy 15 Fev. 1906». Pe verso ștapila poștei rusești: «Kichiniov 24/1/06».

COPIE

Scrisoarea poetului Alexei M. Meteevici către Ioan G. Pelivan.

Satul Zaim
6 Octombrie 1906

Dragă Domnule Ioane!

Am primit scrisoasea d-tale şi imediat m'am şi aşezat să-ţi dau răspuns la ea, căci deocamdată n'am alte ocupaţiuni, decât scrisul şi cititul.

Mare bucurie mi-a dat mie aceasta scrisoare, mulţumită acelui ton călduros şi cordial ce o pătrunde.

Sunt convins, că cu toată ruşinea, la care am ajuns azi noi băsărăbenii, ne trebue mai mulţi oameni de felul d-tale, şi atunc Basarabia e scăpată de sclavie şi poate cu dreptate visa la acel strălucit viitor de aur, ce i-a prezis poetul Bolintineanu şi care desigur, acolo deja să implineşte.

Insă la noi, în Basarabia . . . parcă te iau fiorii, când începi povestea suferinţelor poporului nostru moldovean şi a acelor înjosiri, ce ia fost scris să îndure.

Insă poporul deja să deşteaptă; soarele renaşterii a început să arunce şi asupra românimei băsărăbene razele sale strălucitoare şi înviorătoare.

Şi fără îndoială, la urmă urmelor cu ajutorul generoşilor şi înţelepţilor săi conducători, şi ea se va porni pe calea luminei şi a propăşirei, înfrunând toate piedicele.

Mult ne mai rămâne de lucrat pentru atingerea acestui scop. Dar să ne fie lozinca noastră: să lucrăm, să lucrăm, să lucrăm.

Trec la afacerile mele personale. Cunoştinţa cu d-ta îmi face mare şi multă plăcere, şi la venirea mea la Chişinău nu voi întârzia să mă văd cu d-ta.

Foarte mă bucur, că propunerea mea de a fi colaborator la «Basarabia» poate să fie primită. D-ta scrii, că ai citit articolul meu «Preoţimea şi poporul». Sunt interesat, de va merge el la publicare sau nu, căci am pus în el multă speranţă. Imi pare că tipărirea lui e refuzată, căci nu-l văd în numerele ultime ale «Basarabiei»,

Redacţia o fi găsit, că chestiunea, discutată în el n'are mare interes şi nu corespunde trebuinţelor ei; ori poate nu i-ar fi plăcut condiţiile băneşti.

Nepublicarea acestui articol foarte m'ar descuraja. In tot cazul te rog cu insistenţă, dragă domnule Ioane, să mă înştiinţezi despre soarta lui, cum şi a traducerei mele «Primejdia»,, nu demult trimisă la redacţie—măcar printr'o simplă carte poştală.

Mai am de vorbit în scrisoarea asta despre condiţiile colaborărei, ce mi le comunici şi vreau să-mi exprim părerile mele personale în aceasta privinţă.

D-ta zici că trebue să ştiu, de ce fel de materie are nevoie redacţia. Eu cred, că autorul trebue să fie liber în alesul subiectelor pentru scrierile sale. Numai cu această condiţie, ele pot prezenta ceva însemnat.

Aici pot chiar să-ţi spui, ce fel de scrieri am de gând să public în «Foişoara Basarabiei». Ele vor avea un titlu comun: «Scrisori către fraţii moldoveni», sau cumva în acest fel, şi prin forma sa vor fi nişte articolaşe cu caracter amestecat, pe jumătate nuvele, pe jumătate scrieri cu caracter publicistic. Negreşit că pe cât posibil voi publica şi alte articole după împrejurări.

2) Imi permit să vă încredinţez, că sunt în curentul evenivenimentelor vieţei contimporane, ce se petrece în Rusia şi la noi în Basarabia, cu toate că nu trăesc acuma la Chişinău, ci în Zaim, inima Bugeacului. La Chişinău voi fi la 20 Octomvrie curent.

Incă o rugăminte: mă rog, de veţi avea timp liber, să-mi scrieţi despre condiţiile băneşti ale colaborărei şi de vă va fi îndemână, *să-mi trimeţi niscai-va cărţi româneşti*, căci acuma sunt lipsit de plăcerea citirei în româneşte. Toate care le am, sunt citite de vre-o câteva ori.

La chişinău ele vor fi înapoiate.

Adresa mea: Poştovaia stanţia Cauşani. selo Zaim,
Alexeiu Matveeviciu.

Iertaţi că vă supăr şi rămâneţi cu sănătate.
Al. Matveevici.

N. R. Plicul de format obişnuit. Pe el adresa următoare: «G. Kichinev. V redacţiu gazetă «Basarabia» E. V. B. G-nu Pelivanu». Adresa este scrisă în ruseşte. Pe faţa plicului pecetea următoare: Reni, 76 Benderî.7.10.06. Pe verso: pecetea poştei Kişinev. 8.10.06.

COPIE

Scrisoarea lui Ilarion V. Verdiş către Ioan G. Pelivan din 15 Noembrie 1905.

15/XI—905 an.
Tiraspol

Frate dragă!

Tăcerea nu explică, te rog, ca nevrerea a răspunde. Iartă-me şi crede-me n'am avut când. La 11 m'am tras cu toată inima se vin la adunarea, n'am putut. Am vrut se te mulţemesc pentru că nu mă uiţi pe un român rătaşit, iar n'am am avut când.

Pe scrisoarea matale a trebuit numa decât se respund un cuvânt, douo;—n'am scris pentru aceia, c'am gândit se ma ved cu mata la 11 şi se te reproş. Ce întrebarea asta, când nu potz se respundz?

Scrisorile matale cu întrebare de fiu acasă sau nu, despre adică se vii sâmbăta eu primesc vinerea şi dacă ţi voi da respuns chiar în zia aceia, i-ai primi duminica. Cum potz se vii sâmbata? Eu pot se gândesc că intradinţ intrebi aşa târziu. Me rog, se ştii de azi, că întodeauna sânt acasă şi te aştept pe mata şi pe români mie dragi—pe familia lui domnul Gavriliţa, cu inima descoperită şi doritoară să ve ved.

Şi dacă s'întâmplă, că noi fi acasa zia, sara voiu veni numai decât, da dacă vrei a determina, me rog scrii înainte cu vro două-trei zile.

Cu ce dorinţe aş vrea se vă ved şi se vorbesc de împrejurările cele grele de az şi mai mult *de scopul şi starea deşteptărei noastre.*

Me rog scriem mai mult acestui object.

Rămâi, frate, sănătos, cridinceos şi *inspirat de idea noastră.*

Salutări mulţi la domnişora Antonina şi lui d-ul Manoli.

Frate de cruce (ss) Verdiş.

N. R. Plicul obişnuit. Pe plic adresa următoare: «G, Kichineff, Ocrujnoi Sud. Gospodinu Pomoşnicu Priseajno Poverenago Ivanu Gheorghieviciu Pelivanu». Pe faţa plicului ştampila poştei: «Benderî Jeleznă-dor.27/XI—1905». Pe verso ştampila poştei: Kichineff 28/XI/1905.

COPIE

Cartă poştală scrisă de Teodor Efimie Loghin către Ioan G. Pelivan.

Traducere din ruseşte 21/XII/05.

Fii bun, Ivan Egorovici, a-mi comunica printr'o cartă poştală, dacă într'adevăr dela anul Nou se deschide primirea abonamentelor pentru gazeta românească «Viaţă nouă», ediţia căreia să proectează la Chişinău? Dacă asta este adevărat fii bun din vreme (până la Anul Nou) a-mi scrii care este adresa redacţiunei acelei gazete. Aici un individ exprimă dorinţa de calaborare. Scrie-mi pe adresa Târgul Atachi, judeţul Soroca, gubernia Basarabiei, satul Samoilovca Domnului Vasile Munteanu, pentru studentul T. Loghin.

Salutări,

T. Loghin

P. S. (In româneşte): Complimente multe, frate, la toţi.

N. R. Pe faţa cărţei poştale adresa următoare: «Gorod Kişinev, Kişinevsci Ocrujnâi Sud E. V. B. Ivanu Egoroviciu Pelivanu, adică pe româneşte: Oraşul Chişinău, Tribunalul Regional din Chişinău, d-sale d-lui Ioan Egorovici Pelivan. Pe poştala 3 ştampile. 1) Atachi, Bessar. g. pocit. tel. otd. 12.XII. 1905. 2) Kişinev. 24/12/05. 3) Identică cu cea dintâi.

Din corespondenţa Marchizului de Beaupoil St. Aulaire cu Serghie Cuşnicov, preşedintele Divanurilor româneşti

de **T. G. Bulat.**

Marchizul de Beaupoil, cunoscut mai ales supt denumirea de St. Aulaire, a fost un emigrant francez din timpul Marei Revoluţii.

El ajunsese secretarul Domnitoriului Constantin Ipsilanti. Născut dintr'o familie distinsă, deşi cu o fire oarecum fantezistă, el a fost un scriitor ales în treburile diplomatice, cum afirmă Langeron[1] Contele de Saint Aulaire, caldul filo-român, în cuvântarea din 30 Mai 1930, ţinută la Academia română, găseşte în eroul nostru «un unchi bun de moştenit»[2] Era un om onest, desinteresat, dar de o natură prea vioaie şi cu un caracter violent, continuă să ni-l descrie în memoriile sale contele de Langeron. Puţinele însemnări despre dânsul, pe care ni le-a lăsat sus menţionatul memorialist vor fi întrucâtva completate de ştirile ce găsim în corespondenţa care urmează. Din acestea din urmă se vede că merchizul de Beaupoil era un partizan al Ruşilor, ca şi Prinţul Ipsilant, pe care-l servia. Pentru devotamentul pe care-l dovedise Ţarului el fu recunoscut ofiţer rus, în gradul de colonel. Din partea Senatorului Serghie Cuşnicov, preşedintele Divanurilor româneşti, marchizul era privit deosebit de bine.

Atenţia lui Cuşnicov faţă de dânsul trecea graniţele politeţei. In timpul stăpânirii ruseşti de Baupoil St. Aulaire caută să se facă indenspensabil ocupanţilor. In acest scop el începu, între altele, să

1. Hurmuzanu *Documente* III p. 109
2. Contele de Saint-Aulaire. *Noui cuvinte franco-române.* Buc. 1931. p. 15. Asupra familiei de Beaupoil St. Aulaire a se vedea amănunte şi în de Barante *Etudes historiques et biographiques* II. Paris 1858; după N. Iorga în *Revista Istorică* XVIII n-le 4-6 p. 191.

alcătuiască un studiu, în care trata despre siguranța publică în Principatele române. Un capitol îl dăm alăturat. El socotește că națiia românească trebue privită ca o «varietate accidentală în regnul social» Ea nu este nici sălbatecă, nici barbară, nici civilizată; ea este un «pêle-mêle bizare». Urmărind treburile interne ale Țării Românești, el cere ca vistieria țării să fie încredințată stolnicului Nenciulescu. El mai comunică împuternicitului rus numele celor devotați Rusiei: toți Văcărești, vornicul Manolachi este Rus de spirit și inimă. Vornicul Petrachi Retoridi, care era un amic ferbinte al marei împărății, urma să fie făcut șeful justiției. Gheorghe Slătineanu, deși privit ca francofil este dușman hotărît al guvernului francez și foarte desinteresat. Ghiculeștii sunt împărțiți: Costache banul este pentru Franța, Grigorie spătarul pentru Turcia, dar toți sunt oameni onești. Crețuleștii, familie numeroasă și puternică sunt numai, «uniquement», Români. Ei sunt foarte stimați în țară. St. Aulaire nu uită să recomande și pe neguțătorul Castricios, iar pentru Șerban Gradișteanu cere un loc de ispravnic. Lângă misiva cu caracterizarea vieții politice din T. Românească de Beaupoil pune și schița studiului sau, cara poate fi privită ca un capitol al eventualei lucrări. Aci este vorba de păstrarea organizației militare în Principate în urma fixării capitulațiilor cu Poarta. El vede un sâmbure de militarizare a țării, în instituția Polcovniciilor și Căpităniilor. Este evident o exagerare. Ni se dau apoi amănunte asupra organizației acestei miliții polițienești, pusă supt comanda spătarului. Poterașii erau recrutați dintre țărani. Ei nu primeau nici un salariu, dar erau scutiți de bir plătind doar doi piaștri pe săptămână ofițerului lor, când îi lăsa liberi, la vatra. Acești gardieni populari, nu odată, se dădeau la abuzuri.

În momentul când Rusia va face grația, «fera la grace» să ia supt oblăduirea sa cele două Principate marchizul crede că va trebui să se ia măsuri ca să dispară diferitele consulate streine, care împedică binele și prilejuesc răul.

Marchizul mai cere o reformă, acea, în materie religioasă. In fiecare județ, spune el, există mai mulți protopopi, cari exploatează cele șapte păcate de moarte! Ei încurajează divorțul și sunt calificați de «Zbiri ai cerului». De aici concluzia să se atace arbitrajul autorităților civile și al puterii ecclesiastice.

Senatorul îi răspunde că a primit scrisoarea, tratând despre reformele necesare, dar că nu este momentul să se ocupe acum în chip particular, de aceste treburi.

St. Aulaire intră apoi în chestiuni particulare. Este vorba mai ales de proprietatea satului Afumați de lângă București, care-i fusese dăruită de Domnitorul Ipsilanti. Sătenii lui fuseseră puși la dări deși el îi socotea scutiți. O lungă discuție urmează, lovindu-se mai ales de opoziția Divanului, pe care marchizul îl caracterizează de adunatură de patru sau cinci sclavi otomani! Intr'o scrisoare St. Aulaire persiflează pe contele de Belleval, care fusese predecesorul său în funcția de secretar pe lângă gospodarul Ț. Romanești. El aruncă apoi săgeți contra vice-consului francez Ledoulx, care ar exercita o puternică înfluență pe lângă Divan. Conflictul devine mai acut când de Beaupoil cere să i să plătească o despăgubire de 20.000 piaștri, precum și pensia de 600 piaștri pe lună.

Plata îi fusese suprimată, spune marchizul, fiindcă fusese văzut în trăsura vistiernicului Varlaam. Deci Francezul luase anumită atitudine în certele dintre partidele boerești!

El atrage inzistent atenția prezidentului Cușnicov, asupra serviciilor devotate făcute împărăției ruseşti și lipsei de atenție manifestate față de dânsul. In general socofind, din corespondența ce înfățișam aici, se confirmă în întregime aprecierea contelui de Laugeron asupra marchizului de Beupoil St. Aulaire «et le [son] caractère violent nuisait à la justesse des idées»! Este povestea a încă unui desrădăcinat, victimă a violentei mișcări politico-sociale dela sfârșitul veacului al XVIII-lea.

I.[1]

Monsieur le Senateur.[2]

Antorisé d'une maniére aussi noble que flateuse, par Votre Exellence, à lui transmettre les idées d' utilité générale qui me sont inspirées par le zéle et les circonstances j'ai pensé que la sureté publique obtiendroit ses premiers soins, et j'ai rassemblé dans l'Ecrit que je joins ici, tout ce que j'ai de conoissance sur ce grand intérêt.

1. „*Dela*“ nr. 951 1809. Arhiv. Senat. Chișinău.

2. O scrisoare din 1 Sept. 1809. este tipărită de R. Rosetti în *Arhiv. Senatorilor* IV, p. 34.

Les moyens que j'expose pour etablir la sécurité, peuvent paroitre rigides, même de trop gênantes Entraves pour la liberté commune; mais Votre Excellence jugera que ces moyens ne doivent être employés que temporairement, jusques a la cessation du danger. On asservit un arbre d'un faux jet à un tuteur vigoureux, dont on le délivre lorsqu'il a repris l'attitude verticale. D'ailleurs les nations moldaves et valaques doivent être vues, par des yeux observateurs, comme une variété accidentelle dans le régne social. Elles ne sont ni sauvages, ni barbares, ni civilisées. C'est un pêle-mêle bizarre, où ce qui est vice ailleurs. ici n'est qu'usage. Or, changer des habitudes est bien autrement dificile que d'en former; et c'est assurément la circonstance où la liberté civile doit faire le plus de sacrifices à la liberté politique qui n'est pas autre que la sureté dans l'intérieur et au dehors.

On me prie souvent de rédiger de vues sur l'interêt du pais, mais, où elles ne s'accordent point avec mes principes, ou j'y demele des affections personnelles, et je suis obligé de m'y refuser. Ce que je puis et ce que je dois pour l'information de V. Ex. et mériter la bonté dont elle m'honore, c'est de lui transmettre les voeux de cette ville, pour que la place de vestiari lorsq'elle sera vaquante, soit faite par le comité dirigeant, et que le trésor en soit confié à M. Ninchoulesco, ancien stolnik, qui a herité cette place de son père et de son grand père, et qui n'a point cessé d'y jouir de la confiance publique.

Je crois devoir aussi à l'habit don S. M. l'Empereur a daigné m'honnorer, au devouement que je professe pour les intérets et pour la gloire de l'Empire des Russies, de transmettre à Votre Ex. les noms des personnes que je laisserai dans ce pais vraiment dévouées à la Russie. Toute la famille Vakaresco entiére n'a point varié un seul instant dans ce sentiment, et toujours elle donna l'exemple de la probité la plus intacte. Le vornic Manolaki a rendu des services insignes en Servie (?) et il est Russe d'esprit et de coeur. Le Vornic Pétrarki Rhitorides, qui a fait la place d'aga mieux qu'elle n'eut été jamais faite, est un ami ardent; homme studieux, eclairé dans la cariere des loix, lui se ul au Divan et j'ose croire qu'il seroit nécessaire d'en faire le chef de la justice. M. Georges Slatinian fut accusé d'etre Francois, parcequ'il avoit fait de sa maison l'hospice des Etrangers et pour cette raison

je lui etois contraire, lorsque j'eus la preuve qu'il etoit plus que perssone l'enemi du gouvernement de la France. Sa doctrine est, que tout chrétien de l'Empire ottoman qui n'est pas devoué à la Russie, n'est qu'un vil esclave, traitre et apostat. C'est une tête ardente avec plus d'instruction que ses compatriotes, mais ferme et actif, surtout du desinteressement le plus noble. Parmi les autres Boyards, il en est beaucoup qui pensent très bien, mais je ne les connois point par des faits assez authentiques pour prendre sur moi de les désigner.

Les Ghyka, sans s'etre montrés ennemis de la Russie, ont fait quelques fois paroitre d'autres affections, le Bano ,Kostaki pour la France, le spatar Grégoire pour la Turquie; mais ils sont tous honêtes gens, et il seroit facile de se les attacher, et même utile, parceque cette famille est fort nombreux et puissante. Les Cretzoulesti sont uniquement Valaques, fort alliés et considérés dans la province, et des témoignages d'estime suffiront pour s'en assurer. Je ne dois point oublier l'honête negociant Castricios qui a rendu tant de services avec un zéle que rien ne surpasse. Je teminerai cet article en remettant sous les yeux de votre Excellence ma priére en faveur du Boyard Cherban Gradistan, homme bien elevé et sujet d'esperance. Je crois qu'il sera sur la liste des candidats pour les places d'Ispravniks.

Je travaille un ouvrage sur les intérêts actuels de l'Europe singuliérement sur ceux de l'Empire russe, et je donnerai la forme d'une lettre à cet ecrit, si votre Excellenee me permet de le lui adresser. J'y parle de notre Auguste maitre, comme de l'objet le plus digne de l'amour des nations, en supposant, ainsi que je me le persuade, que son attitude actuelle, n'est que le voile de la sagesse sur ses veritables desseines. De ce principe je déroule les conséquances les plus etendus, en combattant sans ménagement les projets de la fourbe et de l'ambition, Personne ne contestera cette vérité si evidente, que dans la lutte de la France et de l'Autriche, la victoire donnera la domination à celle des deux puissances pour la quelle elle se declarera. Si c'est à l'Autriche, la Russie tombera au moins au seccond rang. Si l'est a la France, on ne sait en verité à quel dégré de l'echelle politique elle descendra. Cependant la Russie peut prendre, si elle le veut, le rôle décisif et le plus glorieux mais ce n'est point par un etat impassible. Je ferai

mes effort pour deposer entre les mains de votre Excellence cet Ecrit avant mon départ. Elle verra peut-être luire le jour ou il sera bon de l'imprimer. En tout evênement, il demeurera une preuve de la confiance respecteuse et sans borne avec laquelle.

J'ai l'honneur d'etre Monsieur le Senatéur de Votre Excellence le très humble et très obeissant serviteur

Mis de Beaupoil St.
Aulaire

Bukarest le 17 Avril
1809

II.

De la Sureté publique en Valachie.

Lorsque les provinces de Moldavie et de Valachie etoient gouvernées par de Voivodes independans, obligés d'etre sans cesse sous les armes, le hatman en Moldavie, le Spatar, en Valachie, etoient les chefs de leurs troupes. Chez ces nations agricoles et guerrieres, les differens cantons organisés militairement etoient divisés en Polkavenicats et en Capitaineries.

Par leurs Capitulations avec la S. P. ottomane ces principautés durent être maintenus dans l'intégrité de leurs constitution; et quoique les motifs de guerre fussent anéantis, l'organisation militaire fut conservée, sous le prétexte de la sureté dans l' interieur. Le prétexte etoit plausible, mais il n' etoit que cela, puisque le vol est d' usage le meurte frequent et que pas un grand propiètaire n'ose allez dans ses terres sans un garde d'un entretien ruineux.

Sous le Spatar, les Polkovnics et les capitanes commandent une milice nommée Potarache. Ce sont des paisans qui, pour tout salaire, sont exempts de tribut, lors qu'ils sont employés à courir sur les voleurs, mais qui payent envrion deux piastres par semaine a leurs officiers, quand on les laisse chez eux. Il estrare qu'on les prive des douceurs du repos, et leur beatitude à cet egard fait une grosse portion de celle de leurs chefs et de M. le Spatar, c'est à dire de leurs emoliemens.

Cependant il arrivoit quelques fois des ordres de l' hospodar pour faire la chasse aux brigands: mais ca n' etoit que des saillies d'un moment, qui ne faisoient que déplacer les

bandes de malfaiteurs de quelques lieues. Lorsqu 'on les poursuivoit en Valachie, ils passoient en Transilvanie. Vice-versa les poursuites en Transilvanie les renvoyoient en Valachie. Le gouvernement autrichien, pour dejouer cette tactique, proposa, dans diverses ocasions, une chasse concertée pour les enveloper, et l'en n'ose deviner pourquoi les principautés s'y sont refusées.

La vigilance de cette milice se renferme dans l'enceinte des districts. Sur les plaintes qu'elle reçoit des larcins, même sur de simples soupçons, elle arrête le supconné ou le coupable, mais sur tout l'effet dérobé, qui reste bien perdu pour le voleur et le volé, ou tout ou moins soumis à des frais considérables. Souvent même sans etre reqnis les capitaines se persuadent que des bestiaux ou des chevaux qu'ils rencontrent ont èté volés. Ils les prennent, les mettent en fouriére, jusqu'a ce qu'ilé leur en survienne une réclamation suffisante, faute de quoi ils sont adjugés au profit dela Spatarie. Le peuple connoit parfaitement ce regime, et les conséquences qu'il en tire pour sa conduite, ne sont point des maximes de morale.

Ces oficiers potaraches et leurs gens se mêlent de toutes les tracasseries de leurs villages, pour y trouver, y provoquer des plaintes de larcin ou de violence, par le pouvoir des plus mauvais traitemens, produisent toujours des bénéfices à leur cupidité

S'il est vrai que la sureté de la personne et de la proprieté soit l'unique intérêt qui rassemble les hommes en société, la premiére condition du pacte social est une sauve garde contre la fraude et la violence, mais si la sauve garde etablie, loin de défendre le dépot de la sureté publique qui lui est confié, exerce elle même le brigandaje, c'est le plus effrayant des crimes, et l'autorité qui le soufre devient coupable du plus lâche parricide. Cet intérêt si pressant sera surement celui qui le premier appelera la vigilance et la sagessedu gouvernement qui ces provinces ont reçu de la bonté de sa Majesté l'Empereur leur magnanime protecteur, lorsque plus de calme laissera la liberté d'agir à sa bienveillance et à ses lumiéres. Tous les habitans bien intentionnés de ces païs lui doivent l'hommage de leurs connoisances locales et l'empressement de leur zèle. C'est le motif qui m'a dicté le tableau que je viens de tracer et qui m'enhardis à lui soumettre mes idees sur les moyens que je crois propres à remplir ses vûes.

Le jour où sa Majesté imperiale fera la grace à ces provin-

ces de s'en dèclarer le souverain inamovible, les delivrera du plus inoincible obstacle a tout ordre public, en faisant desparoitre ces consuls des diverses puissance, qui souvent empêchent le bien et protégent le mal. Alors tout obeira sans héister à la même voix, et l'on verra renaitre l'harmonie dans l' ensemble de l'administration.

Il seroit alors de toute necessité de debuter par une battue-générale, concérte avec le gouvermement de Transilvanie, et par des exemples d'un grand effet.

L'expérience a trop prouvé, que les maximes de la philantropie dans l'administration dela justice criminelle, plus encourageantes pour le crime et moins protrectrices pour le public, ont attenué, dans le même proportion, la confiance des honêtes gens et la crainte des scelerats pour les tribunaux de la loi. Ce philantropisme larmoyant etoit une affaire de mode qu'il falloit laisser aux femmes et aux romans pour texte à leurs hymnes sentimentaux, sur l' humanité, qui ne fut jamais outragée avec autant d'atrocité que par ses prédicans.

La seule question digne d'occuper les augustes gardiens des nations, c'est celle dela plus Juste proportion entre les delits et les peines ; et les leçons de l'epérience suffisoient pour la résoudre. En France, la graduation des supplices, en raison dela gravité du crime, etoit autant effrayante pour le criminel que tranquillisante pour l'homme irreprochable. En Angleterre, il n'ya qu'une peine, et il est prouvé qu'il se faisoit plus d'Exécutions dans cette isle, sur onze millions d'habitans, dans un année, que l'on n'en voyait en France, dans dix, sur une population de vingt cinq millions de têtes.

Mais après avoir epouvanté les forfaits par de grands exemples, la législation doit s'occuper encore plus de les prévenir que de les punir.

L'arbitraire dans les mains des agens de l'autorité est un glaive qui frappe la loi elle même, et qui romp tous les liens qui doivent unir l'obéissance au pouvoir: c'est un principe radical de démoralisation, et l'appel à une lutte, dans la quelle le nombre et la force, tot ou tard, remporteront une pleine et horrible victoire.

Il importe donc, avant tout, de défendre, sous peine capitale, d'inflinger aucun châtiment, ni de se permettre aucun mauvais traitement de geste ou de parole, avant que les juges, dispensa-

teurs des lois, les aient prononcés. Toute personne qui entrera dans les principautés, doit être munie d'un passeport du lieu d'ou elle est partie, et venir le faire reconnaitre au principal officier de la spatarie, à l'endroit de la frontiére où elle abordera.

Ensuite elle recevra de cet officier une patente de connoissement, imprimée, timbrée, cotée, numerotée et signée du voyageur et de l'officier de la spatarie, au quel il sera remis dix paras pour frais de la patente.

Cet etranger sera tenu de la représenter partout où elle lui sera demandée, faute de quoi il serait détenu jusques à information suffisante sur sa conduite.

Tous les habitans devront aller demander une pareille patente à l'officier de la spatarie de leur district, et seront soumis egalement à la produire, partout où ils yront, lorsquils en seront requis.

Ceux des habitans aux quels cet officier croiroit devoir refuser ce témoignage de confiance, seront en surveillance dans leur district, et ne pourrout en sortir que sous le cautionnement de deux habitans honêtes. Dans ce cas il leur serait accordé une patente, portant l'engagement des deux cautions—toute personne trouvée hors de son district sans cette patente sera détenue, jusques à information.

S'il arrivoit qu'un habitant ayant patente se rendit coupable, et qui'l fut cautionné, ses répondans perdroient la leur, et seroient condamnnés à une amende, proportionnée au dommage qu'auroit fait celui dont ils auroient répondu. Si le coupable est porteur d'une patente non cautionnée, l'officier qui la lui auroit donnée seroit interdit pour un tems, et puni fort séverement s'il en avoit reçu plus de dix paras.

Lorsquil y aura plainte du juge ou d'un particulier, soit pour abus dans la perception du tribut, où dans l'execution des charges publiques, ou pour tout autre delit, les agens de la spatarie seront contraints a de prêter main forte, d'arrêter le déliuquant, et de le traduire, sans délai, au tribunal de justice, en y déposant le procès verbal de la plainte, de l'arrestation, et des lumiéres qu'ils auront acquises sur le délit.

C'est un grand abus que la séparation des Egyptiens de la loi commune, parceque c'est provoquer un choc d'autorités contraire à la sureté. Il suffira d'exiger, pour accorder des patents à ceux

qui sont esclaves, qu'ils soient cautionnés par leur maître pour ceux qui appartiennent à la principauté, ils doivent rester en surveillance dans les districts oú ils sont habitués, s'ils n'ont pointe de répondant.

La milice des Potaraches, au complet, doit être de 3000 hommes, à l'effectif actuel, elle n'est que de 1300. C'est donc 1700 loudres qui'il faudroit supprimer pour la completter. Il est préférable sons doute de la réformer en entier, en portant un réglement qui obligeroit ainsi que cela se fait en Anglettere et ailleurs, tous les habitans à prêter assistance à l'officier de police, lorsquils en seront requis. Et si le service que chacun doit à sa propre sureté, employe un homme plus d'un jour, on peut le lui payer par une diminution proportionnelle sur son tribut. La somme de loudres que cet arrangement rétabliroit, pairoit, et au delà, les nouvelles dépenses. Il en résulteroit sur tout que ce service seroit bien fait, parceque les officiers de la spatarie ayant plus d'intérêt à agir qu'au repos, porteroient de la végilance partout où il y auroit du danger.

Il est d'autres abus plus funeste encore, s'il est possible, au bonheur public et aux moeurs nationnales, parcequ'ils sont la corruption du principe de toute moralité, qui est la religion.

Il existe dans chaque district plusieurs archiprêtres, nommés Protopopas, qui y exercent une censure suprême, les sept péchés mortels sont leur domaine; et le divorce en est le champ le plus productif, parceque, provoqué par les plus âcres et les plus misérables passions de l'âmes, il dispose à plus de sacrifices; et l'hypocrisie l'excite, le protége et le rançonne au nom du Dieu de paix. Cependant il est le plus grand des désordres, s'il est vrai que les moeurs nationnales se composent des moeurs des familles, et celles des familles de l'union des parens et de leur amour et de leur estime les uns pour les autres.

Indépendament de ces cas graves, l'inobservance des jours d'abstinence, les querelles, la galanterie accroissent aussi les récoltes, et ces redoutables protopopes flagelent les pécheurs jusqu'à ce qu'ils aient expié leurs faiblesses par une aumone pécuniaire. Il n'y a point jusques à la coquetterie des femmes et des filles, qui ne puisse echapper aux yeux inquisiteurs de ces sbires du ciel. Ce péché veniel, si digne d'indulgence, allume leur colère:ils

accourent chez la timide pécheresse, ouvrent son coffre, et confisquent, pour l'edification publique, le chiffon de scandale.

Ces mesieurs ont oublié, sans doute, la parabole de la femme adultére, qui pourtant etoit plus que coquette.

Cependant il est bon de leur rappeler que le christianisme est la loi de douceur et de misericorde; que ses ministres n'ont d'autre pouvoir que celui de l'enseignement et de l'exemple dans la charité, le désinteressement et toutes les vertus; que leur jurisdiction est circonscrite dans le tribunal de la pénitence; et que là, leurs seuls moyens répressifs sont les exhortations à l'amour du prochain et au repentir.

Un culte oú le ministre puni temporellement, est à la fois une usurpation sur les lois civiles, une prophanation de la justice divine, et une prévarication qui egare de la vérité les conciences dociles.

Une religione ainsi proffessée, ne peut être qu'une superstition, qui condamne le peuple qu'elle trompe à une eternelle barbarie, enemie de toute saine morale.

Il est donc egalement indispensable, pour l'interêt public, d'attaquer ensemble, et l'arbitraire des autorités civiles, et tout pouvoir Ecclésiastique sur les propriétés et les personnes.

III.

M-r le Marquis de S-t Aulaire.

Yassi ce 28 Avril 1809.

J'ai reçu avec autant d'interêt que de satisfaction par votre lettre du 17 de ce mois le nouvel exposé que vous avez la bonté de me faire sur la sureté publique en Valachie, et je vous prie d'en recevoir toute ma reconnoissance et mes sincères remerciemens.

Si les deux provinces seront un jour réunies à l'Empire de Russie, *ainsi que je le désire et je l'espère*, il n'y a point de doute que tous les reglemens et les usages y établis seront également introduits dans ces pays; mais assurément vous serez avec moi d'accord que les circonstances présentes ne permettent pas s'en occuper actuellement d'une maniére particuliére.

Vous pouvez être persuadé M-r le Marquis, que je recevrai avec un véritable plăisir l'ouvrage que vous vous disposez à m'a-

dresser, et je vous prie d'agréer en attendat l'expression des sentiments les plus distingués d'estime et de considération avec lesquels j'ai l'honneur d'être.

IV.

Monsieur le Sénateur.[1]

Mle Vestiari Vakaresco m'a fait l'honneur de venir chez moi, pour me dire que le Divan s'opposait á la grace que Votre Excellence avoit accordée àmon village et à moi même; qu'il etait très affligé de ce refus; qu'il n'y auroit point eu de difficulté s'il avoit quelque pouvoir; mais qu'il n'en avoit acun. Ce Divan apposant n'est autre chose que M l'archeveque et M. Phelipesco, aux quels je pardonne de tout mon coeur le refus, graces à la colere dont ils m'honorent. Je sais fort bien qu'un, *je le veux*, de la parole de votre Excellence devroit leur fermer la bouche; mille exemples d'ailleurs detruisent leur objection; mais je serois affligé que votre Excellence prit, de l'humeur pour une chose d'intéret qui m'est personnel.

Deux evénimens ici font beaucoup de sensation, l'un est la retraite forcée de M-le Vornik Pétraki Rhétoridès du Divan. Il a rempli pendant plus d'un an la place d'aga, et dans un tems defficile mieux que jamais elle ne l'eut été et il y a plus depensé qu'il a n'en a retiré. Au Divan dont on vient le bannir lui seul eclairoit tout et faisoit tout. Il est versé dans l'etude des lois, sa probité est parfaite, et il a l'amour de la Justice et la noble passion de la renommé. Le public sait que sous ses yeux le pain du pouvre n'etoit point vendu au riche, et que le protegé trouvoit un defénseur de l'homme sans credit. Enfin il avoit la confiance generale, et sa retraite est considerée comme une calamité. Cependant on sait que votre Excellence n'à point encore répondu à la demande de son Expulsion, et cela laisse de l'Espérance.

L'autre evêniment, cause de scandale, est l'Exécution mise chez les Boyards Glogovan et Balatzano. On sait que M. Philipesco est l'implacable Ennemi de ce dernier, et l'on considére ce qui arrive à lui et à son confrère comme un nouveau sacrifice du divan à la haine et à la cupidité. M. Glagovan a epousé une

1. „*Dela*“ nr. 923/1809 Arhiv. Senat. Chişinău.

fille du Bano de Ghika, ce qui est encore une consideration de grande défaveur. Le caractere obstiné et hardi de Balatzano et la grande influence des Ghijca dans la province, donnent à cet evêniment le plus d'effet. Je leur ai dit que votre Excellence ne peut que donner ses ordres d'aprés les rapports qui lui sont faits; mais qu'l suffisoit de lui metre la vérité sans les yeux pour obtenir pleine et entiére justice Le malheur est que les boyards grecs ou valaques sont incapables d'exposer clairement une affaire. Je me suis fait un devoir, dans cette occasion de débrouiller celle des deux Boyards et j'ai dicté le memoire qu'ils doivent présenter à Votre Excellence, persuadé que de tous les moyens de lui plaire le plus assuré seroit toujours de lui faire parvenir les lumierés de la verité.

J'ai l'honneur d'être avec autant de dévoument que de Respect,

Monsieur le Sénateur

De votre Excellence

Le très humble et très obeissant

serviteur M-is de Beaupoil S-t. Aularie.

Bukarest le 22 mai
1809

V.

A M-r le Marquis de S-t Aulaire.

Iassi ce 30 Juni 1809

S. E. Mr-le Vice président d'Enguelgardt vient de me présenter le rapport qui lui a été adressé par le Divan de Valachie relativement à Votre réclamation des Poslausniks et de l'indemnité que vous demander eu faveur de vos paysans.—Ce rapport qui est écrit en réponse aux prescriptions qui avoient été données sur cette affaire, renferme que d'après les verifications faites par le Divan à ce sujet, les payans de votre village d'Afumatz n'ont jamais été changés en Paslausniks et que pendent même le Gouvernement du Prince Ypsilanti vous n'avez point joui de cet avantage qui (rupt) un très grand (rupt) aux revenus appartenant à la caisse de la Vistierie.

Le Divan ajoute encore par rapport aux différents charge

qui ont étè imposées sur les paysans du susdit village, qu'il n'est pas en droit et qu'il seroit même contre toute justice de les en exempter ou de leur accorder une préférence sur les paysans des autres villages, lorsque ceux ci sans excepter les Socotelniks t les Poslousniks, sont généralement grévés et soumis à des corvées continuelles aux quelles on les oblige sans cesse pour le service de l'armée. En vous comuniquant toutes ces considerations, — Monsieur le Marquis, je ne puis que répéter ici ce que j'ai eu l'honneur de vous observ precédemment; (rupt) à patienter dans les moments présents et d'ajourner la réparation que vous demander de vos pertes à un tems plus favorable.

J'ai l'honneur, d'étre avec les sentimens de la plus parfaite estime et dela consideration la plus distinguée.

VI.

Monsieur le Marquis,

J'ai reçu les deux lettres des 10. et. 25. de ce mois, que vous m'avez fait l'honneur de m'écrire.

D'après la liste que je tiens de tous les Ispravniks valaques, le s-r Dragonesko contre le quel vous portez plainte, ne se trouve pas à Sakoyeni, mais à Prahovo. Le premier de ces districts que vous m'indiquez, est confié aux deux boyards Gradistans dont l'un est celui en faveur du quel j'ai eu plusieurs de vos recomandations. Il est donc nécessaire que vous me donniez qulques éclaircissemens à ce sujet.

Je saisis avec bien du plaisir cette occasion pour vous renouveller ma très sincère reconnoissance des expressions si flatteuses pour moi que votre dernière lettre renferme. L'interêt que vous voulez bien prendre dans toutes les circonstances qui me regardent, me pénétre pour votre personne du plus vif sentiment d'estime et d'amitié.

Sa Majesté L'Empereur quia daigné m'accorder mon congé d'une année n'a point encore désigné un successeur à ma place, et je ne pourrai me mettre en route qu'après l'installation de celui-ci. Vous pouvez être certain que parmi le nombre de ceux que je regretterai le plus en quittant ce pays, vous êtes sans contredit

des premiers dont je ne cesserai dc garder toujours le plus constant souvenir.

J'ai lieu d'éspérer, Mr. le Marquis, que quand même mon séjour sera dorénavant en Russie, nos liaisons pour cela ne s'interrompront aucunement et si je pourrai vous rendre quelque service utile, soyez persuadé autant qu'il dépendra de moi j'en saisirai l'occasion et avec beaucoup d'empressement.

J'ai l'honneur d'être avec estime et une considération très distinguée.

Monsieur le Marquis

Votre très humble et très obeissant serviteur.

Yassi ce Août
1809

VII.

Mon Général,

Je reçois à linstant une lettre de son Excellence Monsieur le général sénateur de Kouchnicof, en réponse à une que j'avois lu l'honneur de lui ecrire le 25 juillet, pour mes poslousniks de säkayeni. Il en ecrit à votre Excellence par ce courier; mais M-le Vestiar Vakaresko a eu la bonté de finir cette affaire; ainsi je supplie votre Excellence de ne point s'en occuper.

J'ai l'honneur d'etre avec respect mon Général

De votre Excellence

Le très humble et très obeissant serviteur Mis de Beaupoil St. Aulaire.

Bukarest le 17 aoust
1809.

VIII.

Monsieurs le Sénateur,

Les actes de l'interêt dont votre Excelence m'honnore sont sans cesse présents, et c'est avec un sentement inalterable que je ma plais à me les restracer.

Il y a un an que ma terre ayant été privée de ses Boeufs et de ses fourages, votre Excellence ordonna que le Divan me

fourniroit les rations de mon grade en bois, orge et fourage. Lorsque je fis demander l'orge, l'yspravnik me fit répondre. que je n'avois rien de mieux à faire que d'y renoncer. Le reste fut bientôt supprimé.

Votre Excellence ordonna que les anciens pouslosniks de mon village me fussent rendus On lui fit un rapport infidele et j'en fus privé.

Elle donna l'orde que cette terre etant plus exposée au passage des troupes, et se trouvant ruinée, fut exempte de charges nouvelles et notament de l'impôt extraordinaire du zara. Cela est devenu inutile.

Sur le représentations que j'eus l'honneur de faire à votre Excellence de mes services à l'Empire, et à cette province, dans ma correspondance, pendant quatre ans, avec la cour imperiale; sur les pertes que j'ai eprouvées sur ma terre, et sur la situation penible ou je me trouvois, je formai une supplique pour qu'il me fut accordé une indemnité de 20.600 piastres. Votre Excellence eut la bonté d'ecrire à son Excelence le general d'Enguelgardt de faire les demarches les plus pressantes au Divan, pour que ma demande me fut accordée. M-r le vice président n'a point cessé de mettre infiniment favorable. Ses démarches n'eurent aucun succés. En fin, je reduisis ma demande à 600 piastres par mois, M le general en chef de Miloradowitch eut la bonté de l'appuyer j'obtins cette pension, on m'a payé les mois d'aoust et de septembre il m'est dû ceux d'Octobre, Novembre et Decembre et j'apprens q'une note du Divan à la vestiari me prive de ces trois mois et supprime ma pension.

Que votre Excellence veuille bien se faire aporter la liste des pensionnès, et qu'elle se procure des informations fideles sur ces Etres, elle verra avec le plus d'indignation, que ce soit sur moi seul que tombe cette economie.

Je me tairai ici sur les titres que je tiens de ma naissance de mes travaux, de ma reputation, de mes sacrifices à mes devoirs, de mon zele pour les intérêts et la gloire de notre auguste Empereur. Je ne me réclame que d'un seul c'est de l'honneur dont je jouis d'etre colonel Russe, avec ce titre (rupt) depandre de l'arbitraire du Divan de la Valachie sans manquer láchement à l'habit que j'ai l'honneur de porter sans m'attirer le

mépris des hommes trés respectables qui le portent, sans le trahir même, puis-je endurer l'outrage que lui fait un comité trantilit (sic) de quatre ou cinq Esclares ottomans? Votre Excellence, certes me rendroit responsable d'un si honteux et coupable silence.

J'ai donc l'honneur de lui en faire ma plainte et de lui en demander justice, comme au protecteur dont je tenois cette grace, et comme au defenseur et au vengeur necessaire des droits et de la dignité de la livrée de l'Empereur. Je la soupie en conséquance qu'il lui plaise ordonner, que l'on ait à me payer les trois mois qui me sont dûs et a me donner une augmentation, telle qu'il plaira à votre Excellence de l'ordonner à datter du premier de janvir. Si le Divan objecte le lieu commun de pénurie, j'ai l'honneur d'assurer votre Excellence, que ses amis ne conaissent que son abondance.

J'ai l'honneur d'être avec autant de dévouement que de respect,

Monsieur le Senateur

De votre Excellence.
Les très humble at très obeissant
serviteur. M-is de Beaupoil
st Aulaire. [1]

IX

A Monsieur le Marquis de St'Aulaire

Yassi ce 17 Janvrier 1810

No. 15.

Monsieur le Marquis.

D'après la demande renfermée dans la letre que vous m'avez fait l'honneur de m'adresser le 29 du mois dernier, j'écris par le courier de ce jour au Divan de Valachie en lui demandant la raison pour la quelle il a cessé de vous payer la pansion de 600 piastres par mois, si elle vous a déja été accordéc effectivement par l'assistance de Leurs Excel: M-r le général de Miloradowitz el le Vice président, d'Enguelgard qui ont, me dites—vous, insisté sur ce sujet. Je n'ai pas cependant trouvé dans les papiers de ma chancellerie aucune relation à M-r le Vice—president concernant les susdits appointemens, je lui ai seulemént écrit pusieurs fois

1. Data este ruptă. Scrisoarea este primită la 16 Ianuarie 1810.

àl'appui des plaintes que vous m'aviez portées sur les différentes pertes et domages qui vous avoient été causées sur vos terres, et par une lettre que j'eus l'honneur de vous adresser le 30 de Juin 1809, je vous observai même l'impossibilité de satisfaire à l'indemnitè des 20.600 piastres que vous reclamiez.—Permettez moi, Monsienr le Marquis, de vous faire la même remarque par la présente, et d'y ajouter que j'aurois sincèrement désirè vous obtenir l'entière réparation de toutes les pertes que vous avez, essuyées, mai ne pouvant disposer, comme les hospodars, des sommes de la Vistiairie et surtout à raison du grand manque de fords qu'elle éprouve lesquels ne suffisent pas même pour 'approvisionnement de l'armée, je ne suis aucunement en droit d'employer aux pensions la moindre partie de ses revenus et ma première et la plus essentielle obligation est de les faire tous servir au besoin des troupes de S. M. Imperiale.

J'ignore si M r d'Enguelgard a la liste des pensionnaires en Valachie et si vousy êtes compris; il faut dans ce cas qu'il m'en donne comunication avec les comptes de la trésorerie dont il me présante toujours l'extrait. Veuillez bien recevoir de nouveau l'expressions des sentiments de la plus vive estime et de la consider très distingué, avec lesquels j'ai l'honneur d'étre.

No. 32 X.

Monsieur le Sénateur

Le premier jour de cette année, Son Excellence Monsieur le général de Miloradowitch, dit à M-le Connte de Belleval: «Le Mis de St. Aulaire demanda pour vous, il y a 15 mois, que les socotelniks que vous reclamez vous fussent remplacés par une pension de 500 piastres par mois; et j'ai la satisfaction de vous aprendre, que le Divan vont de vous accorder cette demande».

La raison d'Economie pour m'oter ma pension, est donc bien decidément un persiflage, et que le Divan se hâte de contredire par un autre persiflage.

Je suis fort aise que M. Belleval ait le benefice de cette caricature Il s'est fort defendu près de mois de diverses accusations; il a été mon prédecesseur dans la corespondance de l'hospodar de Valachie je le voyois dans une situation pénible,

et je n'ai pû me défendre d'etre touché de son sort. Votre Exellence m'a vû lui parler en sa faveur. Je souhaite sincérement qu'elle puisse sanctionner la grace qu'il obtient; mais que l'on me dépouille pour le vêtir, c'est, je crois, ce que votre Excellence et la cour imperiale n'approuveront point. Une autre considération: c'est que selon les plus fortes probabilités il doit plus particuliérement cette faveur au nommé le Doulx vice consul de france-dont le pouvoir est décisif au Divan, et que c'est une façon de me punir de mes sentiments de fidelité et de dévouement à la Russie, en tout occasion; mais essentiellement du zele utile et plain d'ardeur avec le quel je l'ai servie dans le tems de la guerre contre la France.

Je suis très familiarisé, mon général, avec les supressions de fortune mais je ressens profondement les outrages. Celui que j'eprouve est fait au fidéle sujet Russe et a votre habit, J'espère tout dans cette circonstance de l'equité, de l'honneur de l'indignation de Votre Excellence.

On attend ici — Monsieur le Prince Bagration, je ne voudrois point lui parler de cette affaire avant que votre Excellence ne l'eut décidée elle même, ou ne lui—en renvoye le jugement. Je la supplie donc de me sortir de cette position le plutot qu'il lui sera possible.

J'ai l'honneur d'etre avec autant de dévouement que de Respert,

Monsieur le Sénateur
De votre Excellence
Le très humble et très obeissant[1]
serviteur.
Mis de Beaupoil St. Aulaire

XI.

A Monsieur le Marquis de S-t Aulaire.

Yassi ce 19 Junvier 1810.

Nr. 167.

Monsieur le Marquis,

Je viens d'apprendre par la lettre que vous m'avez fait l'honneur de m'écrire je 4 de ce mois, les inquiétudes que vous a

1. Data este rupta scrisoarea este primită la 18 Ianuarie 1810.

causées la promesse faite a M-r le Comte de Belleval de lui accorder une pension de 500 piastres par mois, et la crainte où vous êtes que la désignation de cette pension ne vous prive totalement de celle dont vous jouissiez. Par la dernière reponse que j'ai eu l'honneur de vous adresser avant hier. vous serez informé, que je n'avois précédement aucun connoissance du payement que vous receviez de la Vistiariè.

Mais en attendent la représentation que le Divan de Valachie doit m'envoyer à ce sujet, je puis vous donner la certitude qu'il n'a nullement le droit d'accorder de son chef la moindre pension à M-r de Belleval, sans en faire préablement l'exposé aux autorités russes et en demander les ordres qu'elles jugeront convenable de lui donner.

J'ai l'honneur d'être avec les sentiments de la plus sincère estime et de la consideration trés distinguée.

XII.

Monsieur le Senateur,

Lorsque, dans l'Été dernier, sur les représentations que j'eus l'honneur de faire à votre Exellance de mes services à l'Empire, à la Valachie, et des pertes que ma terre d'Aftumatzi avoit éprouvées Elle êut la bonté de donner l'ordre à S. E. M-r le Vice-président de me faire donner la somme de 20.000 piastres, à la quelle je bornois ma réclamation, le Divan s'y refusa constament. Je me plaignis fortement à S. E. M-r le Général de Miloradowitch de cette désobeissance, et il êut la bonté de me faire donner un brevet d'une pension de 600 piastres par mois, dont je me contentai, en attendant que l'on obéit entierement à Votre Excellance. Ce brevet disoit que c'etoit en vertu de votre ordre, pour indemnité des pertes souffertes sur ma terre, et l'on m'a payé les deux premiers mois Aoust et Septembre.

J'ai êut l'honneur d'en remercier votre Exellance. En octobre, sans autre motif que de m'avoir vu dans une voiture de M. Varlam, on m'a privé de cette pension. Depuis ma supplique à votre Excellance pour les 20.000 piastres. il y a eu pendant toute la saison 120 chevaux des troupes russes à paitre sur mes prairies, et 22 meules de foin que l'on avoit pû sauver viennent de m'etre prises

par les troupes qui passent et par leurs généraux; ouelques uns donnent des reçus que personne ne payé, et que je ne suis pas fait pour aller demander. Enfin je suis forcé de vendre mes boeufs et mes chevaux, je me vois, avec mon malheureux village, pillé et compléttement ruiné.

La Russie a êté d'une générosité insigne pour les gens de mon ordre emigrés de France sans souvent en avoir reçu les moindres services. Comment se fait il qu'après avoir fait preuve de tant de zéle pour cette puissance, je n'en aye obtenu aucune grace, et que même je sois si cruellement persécuté sous ses drapeâux? Et ce qui m'est d'une fatalité bien etrange, c'est qu'après avoir trouvé dans votre Exellance tous les témoignages du plus généreux intérêt, on n'hesite plus à lui désobéir quand il s'agit de remplir ses ordres de bienfaissance en ma faveur.

J'ai l'honneur de réclamer encore toute la justice de votre Excellence, et son extrême bonté, et de la supplier d'ordoner que l'on me paye tout l'arriéré de cette pension à datter de 1-er octobre, de faire porter cette pension à la somme de cent ducats par moi, à datter du première de cette année.

Et de me payer 25.000 piastres, qui ne sont pas à beaucoup près la moitié de pertes que j'aye essuyées depuis que je suis de retour en Valachie.

Je devrai à votre Exellance le repos du reste de mes jours; et mes yeux se fermeront avec tranquillité sur le sort de ma famillie lorsque je ne serai plus.

J'oserai demander encore une grace à votre Exellance: c'est de sanctionner la pension acordée à M. de Belleval, comme restitution des sokotelniks qu'il a dû conserver jusques à la déposition de M. le prince Ipsilanti. D'ailleurs on est toujours juste quand on secoure un etre souffrant; c'est une verité pour le coeur de votre Excellance.

J'ai l'honneur d'etre avec autant de dévouement
que de respect,
Monsieur le Sénateur
De votre Exellance
Bukarest le 26* Le très humble et très obeissant serviteur.
1810 M-is de Beaupoil S-t Aularie.

* Fără menţionarea lunei. Scrisoarea este primită de Senator la 6 Februarie 1810, deci trebue să se socotească data de 26 Ianuarie 1810.

XIII.

A M-r le Marquis de S-t Aulaire.

Nr. 420. Iassi ce, 10 février 1810.

Monsieur le Marquis,

En réponse à la lettre que vous m'avez fait l'honneur de m'écrire le 26 de ce mois j'ai celui de vous transmettre cy-joint la traduction de toutes les prescriptions et des lettres que j'ai adressées au Divan de Valachie et à M-r le Vice-président d'Enguelgard au sujet de vos diverses réclamations Vous y verrez, Monsieur le Marquis, que je n'ai jamais donné l'ordre précis ni à l'une ni à l'autre de ces autorités, de vous acorder la pension que vous me demandez, et une indemnité de 20,000 piastres. Je me rapelle même vous avoir observé l'impossibilité où se trouve actuellement la Vistiarie de vous payer cette derniére somme. Je ne puis en conséquence que vous donner le conseil d'adresser toutes vos instances à cet égard à S. E. M-r le Général comandant en chef qui ayant sa résidence a Bucharest est par lá plus à même d'examiner vos demandes et qui a d'ailleurs le pleine pouvoir de donner l'ordre positif d'y satisfaire s'il les trouve equitables. Il ne m'appartient pas de juger l'observation que vous avez cru devoir me faire que vous êtes excepté par le gouvernement de la générosité qu'il a toujours temoigné aux émigrés de votre ordre.

J'ai l'honneur d'être avec les sentiments (rupt) d'estime et de considération.

XIV.

Lettre écrite par S. E. M-r le Conseiller privé et sénateur de Kouchnikoff à M-r le Vice president d'Enguelgard, sous la date du 12 Avril 1809 No. 1188.

Le Colonel Russe M-r le Marquis de S-t Aulaire a porté plainte à V. E. contre les Jspravniks de Sakoyeni, qui enlevèrent tous ses vignerons avec leur boeufs et leurs chariots et lui causèrent par là une entière ruine; tandis que les paysans des autres villages du même dìstrict, n'ont essuyé de leur part la moindre importunité. Devant prendre de l'intérêt à l'oppresion que cet officier éprouva, non par quelque nécessité extraordinaire de prendre ses gens dont le nombre n'excède pas celui de 20 mais

plutôt, comme il faut le presumer, par l'envie des Jispravniks, je prie V. E. d'ordonner a qui elle le jugera convenable pour qu'il soit fait à cet égard le plus scrupuleux examen, et s'il en resultera que M-r le Marquis de S-t Aulaire est molesté par les Jsprawniks et plus importuné que les autres possesseurs, d'obliger dans ce cas ces premiers à rembourser au dit Colonel tous les dommages qu'il a essuyés aprés lui avoir restitué ses vignerons Veuillez bien m'honorer eusuite de Notre information sur ce sujet.

J'ai l'honeur...

XV.

Prescription adressée par S. E. M-r le Conseiller privé et Sénateur de Kouchnikoff au Divan de la Principauté de Valachie, sous la date du 10 May 1809 No. 1629.

M-r le Marquis de St. Aulaire Colonel au service russe m'informe que les habitans de la terre nommée Afumatzi qui lui a été assignée par le Prince Ypsilanti, sont grévés de toutes les charges du pays; en opposition à leur privilège de Poslousniks, dont ils ont joui depuis le gouvernement du dit Prince. Je suis moi—même instruit que les habitans du village d'Afumatzi qui setrouvent peu distans de Bucharest sont plus imposés de corvées que les autres, parcequ'ils sont placés sur la grande route, et par cette raison ils meritent d'etre préferablement soulagés. Dans cette considération si les habitans du village d'Afumatzi cédé par le Prince Ypsilanti au reclamant, étoient effectivement des Poslousniks du tems, qu'ils appartenoient à ce prince, j'engage l'honorable Divan à leurs laisser dans ce cas la même qualité et les mêmes privilèges dont ils jouissaient, auparavant et de m'en exposer le résultat.

XVI.

Lettre adressée par S. E. M-r le Conseiller privé et sénateur de Kouhnikoff, à M-r le Vice-président d'Enguelgard, sous la date du 21 Juin 1809 No. 2195.

V. E. trouvera dans les affaires du Divan de la principauté de Valachie, les prescriptions que je lui ai données de rendre comme poslousniks certain nombre d'habitans de la terre qui a été louée par le prince Ypsilanti à M-r le Marquis de S-t Aulaire

Colonel au service russe s'ils jouissoient auparavant de cette qualité, et de le satisfaire pour divers dommages qu'il a éprouvés. N'ayant pas encore reçu aucune information du Divan si mes prescriptions susmentionnées on été exécutées, je vous prie, Monsieur, de l'engager part des mesures sévères à les remplir et de m'en faire par s'il trouvoit quelque obstacle dans leur exécution.

M-r de S-t Aulaire en exprimant dans sa lettre sa reconoissance à V. E. de lui avoir accordé une garnison de deux soldats pour défendre son village contre les oppresions et les dommages, m'informe en outre que l'escadron du régiment des husards, qui se trouve sur sa terre et les 110 chevaux qu'ils y font paitre lui causent un préjudice notable et le privent de son foin' parceque les hussards l'employent non seulement à la nouriture des chevaux mais ils en vendent même une grande partie Il ajoute encore que dans l'alentour il (rupt) beaucoup de terres où les dits chevaux peuvent être aussi bien nourris sans oppression des habitans. J'abandonne cette circonstance à votre examen, Monsieur, afin que V. E. veuille bien accorder à M-r le Marquis tout le soulagement qu'il vous sera possible de lui obtenir.

J'ai l'honneur d'être.

XVII.

Lettre écrite par S E. M-r le Conseiller privé et sénateur de Kouchnikoff a M-r le Vice-président d'Enguelgard; sous la data du 12 Août. 1809:—No. 2814.

M-r le Marquis de S-t Aulaire affirme contre l'exposé du Divan de Valachie, que les paysans du village Afumatzi dont le prince Ypsilanti lui a cédé la possesion, étoient effectivement poslousniks du tems du gouvernement de ce prince pour la certitude de quoi il demande un prescription de faire un examen à cet égard. En conséquence je vous prie, Monsieur, de déléguer un officier Russe affidé avec un autre de la part du Divan de Valachie, en leur ordonnent de vérifier sur les lieux si les habitans du village d'Afumatzi ont jamais été poslousniks, et s'ils l'étoient positivement de decouvrir dans quel tems et d'après quels ordres on les a compris dans le nombre de ceux qui sont imposés de toutes les charges du pays, enfin combien y-a-t-il d'habitans que le Marquis posséde. Si après l'examen l'assertion de M-r (rupt) sera trouvée

juste, dans ce cas, il ne font point le priver de ses privilèges et je suis persuadé que V. E. ne manquera pas de prescrire au Divan d'exempter les poslousniks de toutes les charges, et dans le cas contraire de m'en faire l'exposé. En attendant il doit être enjoint à qui il appartient pour que l'on fasse sortir des terres d'Afumatzi les chevaux dés husards. si, d'après la lettre de M-r le Marquis, vous avez déja donné les ordres nécesaires à ce sujet

J'ai l'honneur d'être.

XVIII.

Prescription adressée par S. E. M-r le Conseiller privè et sénateur de Kouchnikoff, au Divan de la principauté de Valachie; sous la date du 17 Janvier 1810 No. 153.

M-r le Marquis de S-t Aulaire par sa lettre du 29 Decembre me porte ses plaintes d'avoir été privé depuis le 1-er Octobre de l'année dernière, de la pension de 600 piastres par mois, qu'il recevoit de la caisse du Divan de Valachie, d'après les instances que firent à ce sujet Leurs Excellances M-r Miloradowitch et le Vice-président d'Enguelgard. En conséquence j'engaje le Divan à m'informer sous le plus bref delai possible, si M-r le Marquis jouissoit a la vérité de cette pension, d'après la demande de qui, depuis quel tems et pour quelle raison il aura éte privé.

Documente din secolul al XVI—XVII.

de **L. T. Boga**

I.

Hotin 1593 mai 10. *Zapisul Irinei, fata lui Avram, prin care dărueşte lui Jora sulgerul jumătate de sat Culişăuca din judeţul Hotin.*

Adică eu Irina fata lui Avram scriu însămi pre mine cu acest zapis al meu cum de bună voia me am dat şi am dăruit giumătate de sat de Culişăuca ce este la ţănutul Hotinului dumisale gineri meu Jorăi sulgerului şi nepoatii mele Sultănicăi, care am crescuto eu să fie moşie dumisale în veci neclintită şi nime din rudenie şi din săminţia me ca să naibă a să amesteca cu ace moşie, pentrucă iam dat eu de bună voia me dumisale sulgeriului şi a fiicei mele Soltănicăi şi deresăle ciam avut încă să le dau în mâna dumisali, gineri meu sulgeriului, însă şi vecini pri pre unde vor hi fugiţi ca să aibă ai strângi. Şi în tocmala noastră sau prilejit Andrieş Talpă şi Dumitraşcu Morcov şi Buzanovschi şi mulţi oameni buni. Şi pre mai mare credinţă am iscălit ca să să ştie.

Eu Vasilie Talpă am scris în Hotin anul 7101 mai 10.

(L. P.) Irina

Dumitraşcu Morcov, Andrei Talpă, Buzanovschi.

(Copie-traducere).

II.

Iaşi 1597 mai 15. *Zapisul lui Plopuşor Ieremia prin care întăreşte vânzarea făcută de Frasina fata Donciului din Lihoconeşti.*

Suret depe zapis vechiu pe sirbie dela Plopuşor Ieremia vatav de hănsari din ţinutu Hotinului scris (lipsă) din let 7105 mai 15.

Iată au venit înainte me aciastă femee anume Frasina fata

Donciului din Lihoconeşti şi au mărturisit dinainte me şi dinainte a mulţi oameni şi slugi domneşti, precum că ea de nimene silită nici asuprită şau vândut asa driaptă ocină şi moşie parte ei ce să va alege din satul Lihoconeşti drept şasă zăci zloţi tătărăşti pentru parte ei ce să va alege din satul Lihoconeştii (lipsă) şi Petraşco din Dănzăni şi Gherasim din (lipsă) şi Lelea din Olonesti şi (lipsă) din Lihoconeşti şi (lipsă) de acolo şi Gaviur de acolo (lipsă) puind întracest zapis şi pecete mea.

Din limba sărbască sau tălmăcit de Ion Stamate pit. în Eşi 1809 mart 24.

III.

1598 mai 5. *Ion din Forosna vinde lui Gligorie Donovici partea sa din satul Şerbinţi.*

Tălmăcire dipe zapis vechiu sirbăsc din let 7106 mai 5.

Eu Ion din Forosna sin Maxim nepot lui Vlaico strănepot lui Costea postelnic, de niminea silit nici asuprit, ci de amea bună voe, şi am vîndut partea tatălui meu Naxim din satul Şerbinţii din al patra parte a satului a şaselea parte, rudii mele lui Gligorie Danovici drept 30 taleri bani bătuţi. Şi la aciastă anoastră de bună voe tocmală şi învoială au fost Ionaşco portariul şi Cozma (lipsă) şi Manaico urednic din Doljoc şi Machidon din (lipsă) şi alţi mulţi oameni buni. Şi aceşti boeri buni şau pus peceţile sale către acest zapis ca să să ştie.

(L. P.) (L. P.) (L. P.)

Şi eu Donciul diiac sin Maxim am scris cu mâna me

S'au tălmăcit de Iordachi biv vel portar în Iaşi 1808 avgust 30.

IV.

Iaşi 1615 martie 24. *Împărţeala între Vasile fiul lui Gavrilaş Vartic şi sora sa Antimia Barnovschi.*

Suret depre o împărţală vechi pe sărbie scrisă în Iaşi din velet 7123 mart 24.

Adecă eu Vasălie ficior lui Gavrilaş Vartic şi cu sorume Antimie giupăneasa lui Miron Barnovschi spătar facim ştire prin acest zapis al nostru precum niam înpărţit între noi cu moşii şi cu vii. Şi sau venit în parte lui Vasălie ficior lui Vartic satul Crăsteştii

şi satul Molniţa şi trei fălci de vii, şi un iaz din sus ce să ţâne de Bereşti. Deci au zăs giupâneasa Grapina mama lui Vasălie şi Antimie că easte în hotarul Cerlinii şi am lăsat ca săi fie ei acel iaz din gios. Şi aşăjdire în parte Antimii giupânesăi lui Barnovschi spăt. isau venit sălişţea Grumăzănii şi sălişte Molitiuţii ca săi fie ei în veci această împărţală şi tocmală, şi trei fălci şi un fărtal de vie, şi de acum nici odată să nu aibă a să mai pără pentru această înpărţală. Şi la aciastă tocmală au fost Sămion Pelicovschii biv părcălab şi Gavrilaş Matieş, biv staroste şi Miron Ancilovici şi Sămion Herţa şi Anghel din Marmulinţi şi alţi mulţi ostaşi din curte gospod. şi iam poftit pe dânşii de au pus alor peceţi întru acest adevărat zapis al nostru ca să să ştie.

(L. P.) (L. P.) (L. P.).

Din limba sirbască sau tălmăcit de pitar Ioan Stamate în Eşi 1809 mart 1.

V.

1618 mai 5. *Zapisul lui Vlasie şi a surorilor sale prin care donează lui Neculai Donici fost clucer, partea lor din satul Criuleni.*

Adecă cu Vasilie şi cu surorile mele anume Mărica şi Agahie feciorii Erinii featii lui Ion nepoata lui Hilip de Criuleani, scrie şi mărturisim cu cest zapis al nostru cum noi de nime nevoiţi nici asupriţi, ce de anoastră bună voe am dat şi dăruit anoastră driaptă ocină şi moşie ce avem în saatu în Criuleani ce să va aleage partea mamei noastre a Irinei featei lui Ion nepoatii lui Hilip de Criuleani o am daatu dumisale lui Neculai Donici ciau fost clucear ca săi fie dumisali dela noi daanie şi moşie în veaci şi cuconilor dumisali, şi nepoţilor dumisali, şi nime dintru oamenii şi dintru sămenţie noastră să naibă a se amesteca sau a strica aciacta daanie. Şi când am făcut acesta zapis sau tâmplat mulţi oamini buni anume Pavel Beişor ciau fost capitan şi Decusară capitanul, şi Vlasie capitanul şi Bobei ficiorul lui Pătrachi din Cotelnici şi Mierăuţ din Slobozie lui Duşcă şi Ţăncul de Morozeni, şi Pătrachi fratele Ţăncului dă colea şi Timotin di Hruşova şi alţi mulţi oameni buni bătrâni şi tineri. Şi pentru mai mare credinţă

nem pus degetele şi iscăliturile ca să să ştie. Şi eu Lupul ficiorul lui Andrei din Scurteşti am scris zapisul ca să să ştie.

Let 7126 mai 5.

Az Pavăl capitan, † Ţăncul, † Pătrachie, † Ioniţă
(Original hărtie).

VI.

Ghireni 1619 noembrie 22. *Mărturia mai multor megieşi dela Ghireni privitoare la un heleşteu.*

Intru tot cinistit părintele nostru dumneata logofete mare să fii dumneata sănătos. Dăm ştire dumitale părintele nostru logofete. Dusu mam la Ghireni cum au fost învăţătura dumitale cu cinstita cartea mării dumisale lui vodă. Deci leam dat cartea şi sau dus cu cartea la Durduc şi la alalţi boeri megieşi pren pregiur, şi au vinit Durduc cu câţiva oamini buni anume Gheorghie vornicelul den Ianova şi Eremie Onăş şi Bălanco di acolo şi Toder Pererătceanul şi Simioncea den Hudeni şi Cazacul den Nichiteni şi Procop den Nicolinti şi Şandro de acolo şi Nuţul de acolea şi Martun Şipin de Ianova şi popa Pătraşco den Ghireni şi diiaconu de acolo, şi Pantea de acolo, şi Alecsie de acolo şi mulţi oameni buni megieşi, şi den sat sau adunat toţi la casa lui Dumitrachi. Deci iam întrebat de rândul celui heleşteu, cum ştiu cu sufletele lor, datau Irina agiutor la acel iaz au ba, cum scrie şi în cartea mării sale lui vodă. Deci au giudecat ei toţi cu sufletele lor şi au aflat ei cu toţi că nau dat agiutor nemică la cel iaz făr ciau dat numai doi boi deau lucrat nau înplut nici [1] nau vrut să mai de agiutor şi pre Irina încă o întrebat, ia încă au spus aşa că nau dat mai mult. Deci au socotit cu toţi de au aflat ca să de Dumitraşco Irinei pentru cei doi boi ce iau dat agiutor săi dea 8 lei, iar alta nemic, iar pentru cele trei sute de lei ciau zăs Irina cau vănat Dumitraşco peşte şi au vândut, nemic nu sau aflat, făr ciau vănat la un praznic la sveti Nicolae şi au şi cheltuit săi fii de treaba praznicului, iar mai mult nu sau aflat să fie vândut. Deci noi toţi câţi mai sus sintem scrişi atăta ştim cu sufletele noastre.

---

1. Loc rupt.

Şi pre mai mare credinţă noi neam pus peceţile şi degetele cătră aciastă mărturie anoastră. Să fie dumniata sănătos dela Hristos amin.

Scris la Ghireni noembre 22 let 7127.

Gheorghie cerveni ot Ianova (L. P.)
Ieremie (L. P.) Bălanco (L. P.), Cazacul (L. P.)
Şandro (L. P.) Niţul (L. P.) Martin (L. P.)
Simeon

Mai mic feciorul dumitale Grecul închinu mă dumitale şi să fii sănătos amin.

VII.

Balcăuţi 1620 iulie 8. *Marica bătrâna sora popii lui Mateiaş din Suceava şi cu nora sa Bila vând lui Ion Terte diiac din Ivancicăuţi partea lor de moşie din Citnicăuţi.*

Suret dipe zapis vechiu sirbăsc din let 7128 iuli 8 scris în Bălcăuţi.

Cu Marica bătrâna sora popii lui Matieş din Suciavă şi cu Bila fimeia sa răposatului fiiului meu Ionaşco, mărturisim cu acest adivărat zapis al nostru, de bună voia noastră, de nimine silite nici asuprite, am vândut anoastră driaptă ocină şi moşie fratelui nostru lui Ion Terti diiac din Ivancicăuţi atriia parte de sat din satul Citnicăuţii partea din mijloc, în sat şi în câmpu, cu tot venitul drept noaăzeci taleri bani, însă acum niau dat patru zăci taleri, apoi noi avem săi dăm lui toate diresurile noastre ce avem pe mai sus numita ocină şi moşie, şi în ziua ce va înplini acei de mai sus arătaţi bani, atuncia şi pe acele părţi işi va face diresuri domneşti (lipsă) că săi fii ocină nestrămutată. Şi la aciastă tocmală anoastră sau întâmplat Grigorie Hruşcin hotnog de curte, şi Bilaş Iscra paharnic din Belhăuţi, şi Andreica de acolo, şi Pestriţa şi Gligorie de acolo, şi alţi mulţi oameni buni şi bătrâni megieşi. Şi spre mai mare credinţă am pus şi peceţile noastre cătră aciastă scrisoare anoastră ca să să ştie.

(L. P.) (L. P.)

Din limba sărbască pe limba moldovenească sau tălmăcit de Ion Stamati pitar în Eşi la 1808 sept. 10

VIII.

Nesfoia 1628 fevruarie 15. *Ion Tertea cu soţia sa Ana vând lui Efrem Hăjdău, pattea lor de moşie din Citnicăuţi şi Mihăeşti.*

Adecă eu [1] aga ginerile Petricăi [1] cu fimeaia me Anna fata Petricăi Zlătariul şi a fetei Petricăi a Saftei de nime siliţi şi ne nevoiţi ce de bună voe noastră am vândut anoastră direaptă ocină şi moşie lui Efrim Hăjdău din sat din Citnicăuţi ce să va aleage parte Petricăi din stălpul din sus şi parte femeei Petricăi a Saftei surorii lui Bantăş din stălpul lui Bantăş şi aşijdire ce să va aleage parte lor din sat din Mihăeşti pre cătă să va alege parte părinţilor noştri dintre înbe seliştile şi o am vândut dereptu treizeci de taleri de argintu ca săi fie lui dela noi direaptă ocină şi cumpărătură cu hăleşteaa şi cu pomeate ce să va aleage şi din câmpu şi din [1] acelor doaă selişti. Şi pre aiasta vânzare noi iam făcut şi mărturie, şi dintraiastă mărturie ca să aibă aş face ispisoc domnesc. Şi în tocmala noastră au fost Avram Capotici şi Costantin [1] şi Dumitru [1] şi mulţi omini buni şi bătrâni, şi spre mai mare credinţă neam pus peceţile şi iscăliturile întraciastă mărturie anoastră ca să să ştie.

Scris în Nesfoi în anul 7136
fevruarie 15 zile. [2]

1. Loc rupt în original.
2. Text slav în original.

(L. P.) (L P.) (L. P.) (L. P.)
Ion Tertea iscal.
Gheorghie Iurascovici iscal., Gavriil Capotici.
(Original, hârtie).

IX.

Iaşi 1635 iunie 15. *Bercea de Brădeni dărueşte vărului său Costantin o parte din moşia Brădeni, pentru sufletul tatălui şi a fraţilor săi.*

Eu Bercea feciorul Fratelui de Brădeani însumi pre men mărturisescu cu cestu zapis al meu, cum să să ştie că am dat şi am dăruit o parte de ocină, partea mea din Brădeani ce să va

1. Loc deteriorat în original.
2. Text slav în original.

aleage din giumătate de sat din partea din gios, însă partea mea, fără părțile fraților mei Acele părți nu le dau ce dau și dăruesc partea mea lu Costantin vărul mieu iuzbașa de Micești. Insă dau și dăruescu de nime neînbiiat nici înpresurat, ce de bună voia mea dau și dăruescu fratelui mieu lui Costantin iuzbașea, cum mai sus să arată [1] din sat din Brădeani, sau dat din partea mea, și sau dat pentru sufletul părintelui meu Fratelui și pentru sufletul fratelui meu Iacob și a lui Negruțu, pentru aceale suflete dau și dăruesc să fie lui direapta ocină și moșie lui și cuconilor lui și nepoților săi. Și s'au tâmplat la această darea și tocmală cum mai sus scrie Ostahie de Dumbrăviță și Costantin Grosul de Brădeani și Ambrohie de acolea. Și sau scris în casa lui Gavriil sluga hatmanului și Isac Hutul. Și eu popa Samson dela beseareca lui Ștefan vodă am scris și pre mai mare mărturie iaste că neam pus și pecețile ca să să știe.

In Iași leat 7143 iuni 15.

(L. P.) (L. P.) (L. P.) (L. P.)
Az Isac Huțul.

X.

Popsăști 1642. *Zapisul lui Negrul și Zlata prin care vând partea lor de moșie din Popsăști lui Vasile diaconu.*

Adică noi Negrul și cu soră me Zlata ficiorii lui Mălai din Popsăști, scriem și mărturisim cu acest adevărat zapis al nostru de nime nevoiți nici asupriț ici de anoastră bună voe, am vândut anoastre driaptă parte și moșie din Popsăști, și am vânduto fratelui nostru lu-Vasili diiacu din Popsăști, și i-am vândut dumisali dintr'un bătrân din giumătate de sat atrie parte drept un cal cu șăi cu procovețe de postav și un filiiandriș de o haină, și o dulamă cu nasturi de argint, și liau prețăluit aceste toate ci mai sus scriu drept 50 taleri, ca să fii dumisali driaptă ocină și cumpărătură. Și am vândut dumisali din cămp cu țarină și heleșteu din Lopatna și din pădure cu un pomet și cu un loc de prisacă ci este la un lat în fața satului, și din tot locul tot venitul. Și când lam vândut dumisali sau prilejit Ionașcu Popăscul din Tulburești, și Ștefan Mitescul de acolo, și Pavăl Tețco de acolo, și Gheorghi Tulbure de acolo, și

1. Loc rupt în original.

Dumitru Roș de acolo, și Gonța de acolo, și Fărtat de Sămănauca, și Neculai de Tulburești și Danul de Zaiciul, și Ionașcu Măgari de Parășa și mulți oameni buni. Așijdire mi-au dat și un șlic de sobol. Deci să fii dumisali driaptă moșiia și ficiorilor dumisali, și nepoților dumisali și să aibă dumniasa aș face și dres domnesc, și noi acești oamini ci scriu mai sus toți niam pus pecețile și iscăliturile și pentru mai mare credință ni am pus pecețile să să știe.

let 7150 Popsăști.

Ionașcu Popăscul
Ștefan Mateescul
Pavăl Stețco
Andrei Sapotianu
Negrul
Zlata

Intocmai cu cel adevărat zapis
Grigorie Teodor

XI.

Forosna 1645 mai 16. *Necoara Focenco vinde lui Balan comisul partea sa din Forosna.*

Adecă eu Necoară Focenco din sat din Forosna cei la țănutul Hotinului scriu însumi pre mene cu cestu zapisu amiu de nime nevoit nici înpresurat ce de amea bună voe am vândut dumisali lu Balancian fost comis amea direaptă moșie și cumpărătură din sat din Forosna, care moșie și direaptă și cumpărătură am avut întrun stălpu cu satul Bașcanii, eu dumisali comisului am vândut pre cât au ales oameni buni cu tot venitul cât au ales pre moșie mea și pre cumpărătură cu tot venitul, alesau pre optsprezece stânjini am luat dela dumnialui optzăci de lei bătuți, ca săi fie dumisale direaptă moșie și săș facă și direase pre cât am vândut dumisale. Și între noi fostau Frim Hăjdău și Andronic Badiul și popa Anton de Băscani și Ghiorghie deacolea, și Ion deacolea, și popa Damian de Șerbenți și Gligorcea ot Cruhlic i in [1] Glicorcea ot tam [2] și Gligorii ot tam și mulți oameni buni megiași carii sau prilejit deau fostu atunci între noi. Și pre mai mare credință am iscălit și mim pus și peceatea ca să să știe.

La Forosna 16 mai leat 7153

1. Și alt.
2 Deacolo.

Nicora Focenco iscal, Andronic Badiul, pop Anton, pop Damiian, Cazacul ot Bilăuți, Patrașcu Ciogolea logofăt iscal, m'am întâmplat la această tocmeală,[1] Nacul Păulel iscal, Efrem Hăjdău iscal, Gavrilaș Hăjdău.

Vasilie a scris.[1]

(Original hârtie)

XII.

Stăuceni 1645 mai 16. *Ursachi Cornescul vinde comisului Bălan partea sa din satul Forosna.*

Adecă eu Ursachi Cornescul scriem însumi pre mene și mărturisescu cu cestu zapis al miu de nime nevoit nici înpresurat ci de amea bună voe partea mea de ocină și direapta moșie ceam avut în sat în Forosna cu Vorlinschi la ţănutul Hotinului eu am făcut schimbu cu Vorlinschi și mam tocmit întracela chip. Partea de ocină amea cătă am avut eu cu Vorlinschi în Forosna întrun stâlp ciau fost cu Băşcanii eu am datu o lui Vorlinschi cătă are el în Băşcani și cătă am avut și eu acolea în Băşcani. Deci Vorlinschi și cu fraţii săi să fie ei volnici a vinde acea moșie alor cătă iaste în sat în Băşcani cui vor vrea neci să aibă rău depre alţii [2] să fac cu moșie mea cum va fi voe mea și a fraţilor mii. Deci eu am vândut dumisale comisului Bălan partea mea de ocină și moșie direaptă ciam avut depreună cu Vorlinschi în sat Forosna dereptu optu zăci de lei bătuţi ca să fie dumisale direaptă și moșie. Și întraciasta tocmală au fost Frim Hăjdău și popa Anton den Băşcani și popa Dămiian din Șerbenţi și Andronic Badiul și Gligorcea den Cruhlic, și alt Gligorce deacolea, și Ghiorghie den Băşcani, Opril deacolea și Necoară Focenco den Forosna și Cazacul dascalul den Bilăuţi și mulţi oameni buni meigeși carii sau tânplat atunci deau fost acolea ca să fie dumisale comisului direaptă moșie iam dat și zapisul comisului cel de schimbătură ceam schimbat cu Vorlinschi, și săș facă dumnealui de pre acest zapis și dires. Și pre mai mare credinţă am iscălit și nim pus pecetea ca să să știe.

In Stăuceni let 7153 mai 16

---

1. Text slav în original.
2. Loc rupt în original.

Ursul Cornescul, Andronic Badul, Pătraşcu Ciogolea vel logofăt ne am întâmplat şi noi la această tocmeală,[1] Efrem Hăjdău iscal, i az Gavrilaş Hăjdău iscal, Nacul Paulel iscal m'am întâmplat,[1] Vasilie iscal, Danovici de Şerbenţi iscal.

XIII.

Vancicăuţi 1646 iunie 22. *Gava din Şendreni cu rudele sale vând comisului Balan părcălab de Hotin, partea lor din satul Sângereni.*

Eu Gava de Şendreni şi cu nepotu mieu cu Mirea şi că ma tuşea mea cu Sofca şi cu toţi nepoţii ei, scriem şi mărturisim însine pre noi cu ciasta scrisoare anoastră, de nime nenevoiţi nice asupriţi ce de bună voia noastră am vândut o parte de ocină ce avem în sat în Sângereni ce avem cu Toader Saneţ di apatrulea stăip de sat a treia parte ce să va aleage partea noastră. Şi am vândut acea partea de ocină dumisale comisului lui Balan părcălabul de Hotin drept patru zeci de lei bani gata. Şi neau făcut dumnealui deplin plataa. Şi în tocmală noastră au fost Efrim Hăjdeu şi Andronic Badiul şi Petrica de Forosna, şi Gligorie Frăncea de Şendreni, şi Isac Cfasniţa de Costiceni, şi Grozav Bantăş de acolea, şi alţi mulţi oamini buni şi megiaşi depre înpregiur. Dece depre aciastă scrisoare anoastră ca să aibă dumnealui aş face şi drease domneşti mai şi spre mare credinţă neam pus şi peceţile şi iscăliturile cătră această adevărată scrisoare anoastră ca să să ştie.

Scrisă în Vancicăuţi leat 7154 iuni 22

Gava, Petrica ot Forosna, Gligorie, Isac Cfasniţa, Ivaşco sin (Original hărtie).

Petrica, Efrem Hajdău m'am întâmplat la această tocmeală,[1] Ştefan Lisac iscal, căci că neam prilejit şi noi acolea cu slujbă Iorga iscal, Gavrilaş Hăjdău iscal, eu Buzanovschi încă mam prilejit la această tocmală.

(Original hărtie).

---

1. Text. slav în original.

XIV.

Şitnicăuţi 1646 iulie 2. *Căzacul din Bilăuţi şi alţi câţiva fac schimb cu Vasile Cornescu a unor părţi de moşii.*

Căzacul din Bilăuţi ficiorul Moţului şi Gavril Hăjdeu şi Gligorce Mihailuşco ficiorii lui Urlischi şi Dumitru şi Gligorie nepoţii lui Urlischi mărturisim cu ceastă scrisoare anoastră cum nem voit cu toţi de bună voe noastră de am schimbat o parte de ocină ce să va alege parte lui Urlitschi în sat în Forosna cu Vasilie Cornescul ficiorul lui Drăgan şi cu Păscăleasa fata lui Vascan Cernescul şi cu toată ruda lui ce să va alege parte noastră a lui Urlitschi să naibe nime nice o treabă la cea parte de Forosna, cătă am schimbat cu Vasilie Cornescul şi cu fraţii lui ca să le fie dereaptă moşie, iar noo neu dat dereaptă moşie cu Pascăliţa şi cu toată ruda lor în sat în Băşcani ca să ne fie noo dereaptă moşie ca să să ştie. Şi în tocmala nostră au fostu Ifrim Hăjdeu şi Badiul de Cerlena şi Danovici de Şerbenţi şi Necoră Focenco de Forosna şi mulţi omeni buni megieşi de pen pregiur au fostu în tocmala nostră. Şi pe mai mare credinţă nem pus şi peceţile ca să să ştie.

La Şitnicăuţi let 7154 iul 2.

Patraşcu Ciogolea vel logofăt neam întâmplat la aciastă tocmală[1].

Cazacul a scris acest zapis ca să să ştie.[1]

Andronic Badiul, Nacul Paulel iscal, Efrem Hajdău iscal, Danovici de Şerbenţi m'am întâmplat la această tocmeală,[1] Gavrilaş Hăjdău iscal şi mam întâmplat la această tocmală.[1] Ivonaşco sin Petrincii.

(Original hârtie).

XV.

1647 aprilie 6. *Ioach'm nepotul lui Balotă dăruieşte lui Ilie Sturza marele stolnic, o parte din Spărteani şi din Măgeani.*

Adecă eu Iachim nepotul lui Balotă scriu şi mărturisescu cu cest adevărat zapis al mieu precum eu de nime silit nici asuprit ce eu de bună voia mea am dăruit o parte de loc din sat din Spărteani şi din Măgeani partea moşu mieu lui Balotă ce să va

1. Text slav în original.

aleage dintramândoă satele, dumisali Ilie Sturzea aestoi icnm ler pentrucăci miau făcut şi dumnialui un bini mie, ca săi fie dumisali direaptă ocină şi moşie în veci din câmpu şi din ţarină şi din hălăşteae şi din vatra satului şi din tot locul şi cu tot vinitul. Iar dumnialui să aibă aş face şi drese domneşti depre zapisul mieu. Şi la aciasta danie sau tâmplat mulţi oameni buni anume Leca biv părcălab şi Ştefan biv capitan şi Ursul de Bogzeşti şi Harea de Verejeni, şi Zaharia de Ciulucani, şi Necula de Leuşeni, şi mulţi oamini buni, şi pentru credinţă neam pus peceţile şi iscăliturile să le fie de credinţă, să să ştie.

let 7155 april 6.

Leca (L. P.) părcălab, Iachim + ot Pârliţ, Ursul + ot Bogzeşti; Harea + ot Verejeni; Necula + ot Leuşeni, Zaharia + ot Ciulucani.

(Original hârtie).

XI.

1647 mai 20. *Cazacul din Bilăuţi cu ai săi face schimb de moşie cu Vasile Cornescul.*

Cazacul de Bilăuţi i Gavril Hăjdău den Gligorcea, Mihaluşco ot Cruhlic, Dumitru ot tam, Gligorie nepoţii lui Orlinschii mărturisim cu aciastă scrisoarea noastră cum neam voit noi toţi de bună voia noastră de am schimbat o parte ocină în sat în Forosna cu Vasile Cornescul şi cu tota ruda lui ce să va aleage partea noastră căţi fraţi vor hi a lui Orlinschi să naibă nici o triabă la Forosna căce că am schimbat cu Vasilie vornicul şi cu fraţii lui că să fie lui direaptă moşie, iară noă neu dat direaptă moşia sa şi cu fraţii săi în sat în Başcani ca să ne fie direaptă anoastră ce să va aleage că să să ştie şin tocmala noastră a fost giupânul Efrim Hăjdeu şi Badul de Cerlina şi Danovici den Şerbinţi şi Nicoră de Forosna şi mulţi oamini buni au fost în tocmala noastră, şi pre mai mare credinţa neam pus peceţile ca să să ştie.

(L. P.)

mai 20 zile let 7155.

(Original hârtie).

XVII.

Şerbinţi 1651 mai 6. *Gora din Bilăuţi vinde lui Efrim Hăjdău, partea sa din Bilăuţi.*

Adecă eu Gora feciorul Simcăi den Bilăuţi scriem şi mărturisăscu cu acest zapis al mieu cum eu de nime nevoit nice asuprit, ce de bună voe ame am vândut ame direaptă ocină şi moşie partea tatăne mieu Simcăi den a treia parte de sat de Bilăuţi a patra parte, şi am vândut o dumisale lui Frim Hăjdeu dereptu trei zeci de lei bătuţi. Şi mi au dat deplin plata denaintea lui Andronic Badiul şi denaintea lui Ionaşco Malicenco, şi denaintea lui Vasilie ce au fost părcălab, şi denaintea lui Gavril Hăjdău, şi denaintea Cazacului de Bilăuţi, şi denaintea a mulţi oameni buni şi bătrăni megiiaşi den pregiur. Şi eu Lupul Păulel am scris şi spre mai mare credinţă neam pus şi peceţile cătră acest adivărat zapis al nostru ca săşi facă şi dires dela domnie, precum scrie şi zapisul dela noi, pre tot vinitul, ca să ştie.

La Şerbinţi leat 7159 mai 6

Goran Simca, Andronic Badiul, Ionaşco, Petrica, Ionaşco iscal, Vasilie vornic, Gavril iscal, Lupul Păulel iscal.

(Original hărtie)

XVIII.

1652. *Zapisul Cărpoaiei, a feciorului şi generalului ei prin care vând lui Postolache o parte din moşia Suriceni.*

Adecăte eu Cărpoe cu ficiorul mieu cu Tasie şi cu ginere mieu Costantin şi cu toţi ficiorii miei căţi am avut, cum am vândut de bună voe me ocină ame direaptă lui Postolachie den Surăceni den partea Luchii de Surăci şi de Sămceli în sus câtu faci parte me ce se chiamă den bătrănul Maruşchii apatra parte den pădure şi de loc de moară. Şi am vândut dăreptu cinzece de lei denainte popei lui Tanasie din Costeşti şi denainte lui Costantin ot tam, şi denainte lui Nichifor şi dinainte Arion şi denainte lui Vasilie, şi denainte lui Dănilă, şi dinainte lui Arsenie, şi denainte ui Gligorie naşului şi Gligorie Grecul ot tam,[1] şi denainte lui Ştefan den Buiacani, şi denaintea Suriceanului Vasilie şi denainte

1. De acolo.

lui Gavril săn [1] Suriceanului şi a lui Marco, şi a lui Matei tij săn[1] Suriceanului, şi denaintea lui Ştefan Suricianului şi Istratie săn [1] lui Ştefan, şi denainte lui Onofreiu ot Suriceni şi lui Gligorie ot tam, şi denainte lui Andreiu ot Danceni şi denainte lui Apostol săn lui Andreiu, şi denainte lui Costantin bivşii [2] vornic, şi denainte lui Zatic săn lui Costantin, şi denainte lui Săman bivşi dascal ot Suriceni. Vlet 7150

Urmează 12 semne de punere a degetului.

(Original hărtie, după factura scrisului pare suspect).

XIX.

1652 oct. 9. *Marii boeri întăresc împărţeala făcută de jupăneasa Tinta a moşiilor sale.*

Iată eu Gheorghii Ştefan vel logofet i Gheorghii hatman i pârcălab Sucevschi, i Toma vel vornic ţării de sus, i Costandin Ciogolea vel spătar i Alexandru vel ciaşnic i Enachi vel comis i Andrieş vel. medel. i Solomon Bărlădeanu vel clucer i Apostol vel jăcnicer i Ştefan Boul vel şătrar i Racoviţa Cehan ftorii logof. i Niculai Racoviţă postelnic i Neculai Buhuş jicnicer i Vasilii Şoldan jicnicer (lipsă) i Neculai i Dumitraşco dvornici şi alţi mulţi boeri i voinici (lipsă) adică a vinit înaite noastră jupăneasa Tinta fata lui Miron de Sinehău de asa bună voe de nimi nevoită nici asuprită şi au împărţit ficiorilor săi asale drepti ocini şi moşii, datau Lupului Stroescul vornicul de poartă giumătate de sat de Stroeşti pre Prut în ţinutu Cernăuţilor. Iar Aniţii şi Catrinii iau dat giumătati de sat de Nepolocouţii şi cu cumpărăturile din Cobeşti, iar fetii sale Toncăi iau dat giumătati de sat de Malinţi în ţinutu Hotinului, ci au fost cumpărătură dela Nacul pentru 445 de galbeni de aur, iar Tintei iau dat moşiia din Bărbeşti şi cu toate cumpărăturile precum vor spune dresile, ce este la ţinutul Cernăuţilor unde dă Ceremuşul în Prut. Pentru aceia şi noi dacă am văzut de bună voia ei înpărţire ficiorilor săi, am făcut şi dela noi aciastă mărturii ca să li fii de credinţă, şi pentru mai mari întăritură am iscălit noi toţi cu mâinile nostri şi eu Vasili, cari am scris acest adivărat zapis. Iscăliţi Gheorghe Ştefan vel log iscal, şi alţi boeri cari sânt scrişi la început. let 7161 oct. 9.

(Copie).

1. Flu, asemenea fin.
2. Fost.

XX.

1655 mai 20. *Impărțeala între nepoatele Grăpinii, strănepoatele lui Gâscă uricariul.*

Adică eu Antimiia giupăneasa lui Isac și cu soru me cu Vasălca giupăneasa lui Toderașco Jorii șulger, fetile lui Vasile Vartic, nepoatile Grapinii, strănepoatele lui Gâscă uricariul și a Maricăi Găscoai și cu Andronic Badiul ginirile Grăpinii a fetii Gascoai și cu Vasăle Talpă fecioru Lupului comis ci au fost fecior Grăpinii cu Irina Popaloae fata Grăpinii scriu și mărturisăm cu acestu zapisu al nostru, că noi de bună voia noastră niam învoit frățăști și niam împărțăt cu toate ocinile ce sânt dipi moșii noștri Grăpina fata Găscoai, și sau venit în parte Antimii giupănesăi lui Isac și surisa Vasilcăi giupănesăi lui Toderașcu Jora sulger, fetile lui Vartic giumătate de sat Rujavinița cu vecini și apatra parte de Cerlina cu heleștei, și lui Andronic Badiul ginerile Grapinii sau venit giumătate de sat de Rujavinița cu vecini și apatra parte de sat de Cerlina, cu heleștei, și lui Vasile Talpă fecior Lupului comisului, nepot Grăpinii sau venit giumătate de sat de Piribicăuții și giumătate din sat din Pașcăuții, însă ce giumătate din sus din Piribicăuți și cu giumătate din atrie parte din Șășcăuți ci sau vinit Irinii Popăloaie, fetii Grăpinii au luat nepotu său Vasăli Talpă fecior Lupului comis, pentrucă au răscumpărat din Tătari de au dat patru sute de taliri bătuți pentru dânsa. Deci di să vor și afla niscaiva dresă sau zapisă făcute din înpărțală de moașa noastră Grapina sau de feciorii ei să nu să crază pi acesti ocini în veci, ci să să rupă, căci noi acesta tot niamul au făcut mai apoi de toate înpărțălile și sau făcut aciastă întocmală denainte lui Costachi Moțoc biv părcălab hotinscoi, și Ștefan Rugină si Dimitrașcu Roșca și Măriuță Pătărnichie și Vasălică Belde vornic glotni și Ștefan Petriceico și Gheorghie Rodna și Costandin Caracaș și alți mulți feciori de boeri din curte mării sale lui Vodă niam întâmplat la această tocmală. Deci noi văzând de alor bună voe tocmala între dînșii niam pus pecețile și iscăliturile să să știe, ca să să facă și dresu domnesc.

Iscăliți sunt: Ștefan Rugină vornic glotni Măriuța Potărnichie, Vasăle Beldie vornic glotni, Costandin Moțoc biv post.

7163 maiu 20.

(Copie depe copie).

Lexiconul termenilor entopici din limba română în Basarabia.

de **T. Porucic**

Ca o continuare a studiului ce s'a mai publicat în Arhivele Basarabiei dau aci noi termeni, spicuiți din notele mele de drum de excursii. In această continuare se dau și termeni cari în studiile publicate n'au fost clasificate.

I. Termeni generali.

1. Agest . .
2. Ajest . . } Adunătură de buruene mari, ori de vreascuri sau lemne uscate. Locul unde nu suflă vântul.
3. Aret . . . Preajma. Imprejurimi.
4. Aripele pământului . . Marginea pământului.
5. Ariniș . . . Loc pustiu cu pământ neroditor și nisipos.
6. Arșiță . .
7. Arsură . } Loc neîmpădurit, aflător în fața soarelui și pe care nu crește aproape nimic.
8. Babă . . . Stâlp natural de peatră mai lat spre bază. Peșteră.
9. Baierele pământului . . Fundul pământului.
10. „ apelor . . . . Fundul apelor.
11. Bălărie . . Locuri crescute de burueni mari, mai ales cu cele ce au frunza lată și chiar cu tufișuri mici.
12. Bălțătură . Pete pe câmp, unde vegetația se usucă înainte de vreme sau nu se dezvoltă de loc, ori slab de tot.
13. Bălțitură. . Surpare de pământ.
14 Băurie . . Localitate plină de lupi.
15. Boicitură . Loc acoperit cu vegetație foarte îmbelșugată.
16. Buciniș . . Loc umed, acoperit cu cucusă sau boz.
17. Budrinai . . Bălărie.
18. Budur . .
19. Budură . } Pustiu nelocuit de oameni.

20. Bugeac . . Buruenis mare pe o întindere însemnată. Câmp îmburuenit.
21. Bulihău . } Dudăe. Iarbărie mare pe întinderi însemnate.
22. Bulihoi . } Râpi îmburuenite strașnic.
23. Cap de țară. Regiunea principală a țării.
24. Cătun . . . Loc mic și gol, înconjurat de copaci.
25. Cătuior . . Cătun mic.
26. Cearcăn. . Bălțătură.
27. Cecan . } Loc sterp, slab productiv, loc nefolositor (din
28. Cegan . } cauza pietrișului ori grohotișului, ori lipsei de apă,
29. Cehan . } ori a nisipului).
30. Chiotoare . Marginea a trei văi. Locul ce schimbă direcția văii, sau albiei văii.
31. Cier . . . Ceair; pășune.
32. Ciocârtaur . Loc deluros și râpos.
33. Cipcă . . . Fășie de pământ.
34. Clădărie . . Desișuri mari be buruene înalte și tufe mici. Loc acoperit cu cantități mari de buruene uscate.
35. Cot . . . (de sat, de râu, de vale, de pădure, etc.) Intorsătură, colț.
36. Cotoc=Cocioc . . Peninsulă. Plaur.
37. Crac . . . (de vale, de deal, de iaz, de râu).—Ramură (de vale, de deal, etc).
38. Crâng . . . Loc mai ridicat aflător în afară de sat, de unde se vede departe Loc de tranziție dintre 2 regiuni cu caractere deosebite, de pildă: tufișurile dela marginea pădurei, locul mlăștinos de la marginea bălții, etc.
39. Cuprins . . Intindere de spațiu, de țară, etc.
40. Dâlmă . . Insulă. Peninsulă.
41 Dâră . . . Fășie de pământ ce se deosebește de părțile vecine. Urmă lăsată de ceva ce se târâe pe pământ.
42. Dudăe . . Locuri crescute cu buruenis strașnic.
43. Durducani . Buruenis strașnic cu tufăris la un loc.
44. Fâneață . } Loc cu ierbiș bine crescut, care se poate cosi
45. Fâneț . } pentru fân.
46. Găvădie . . Locul unde de obicei se adună un soi de vietuitoare sălbatice mari: lupi, bursuci, urși, dihori, vulpi, iepuri, etc.

47. Gol . . . . Plai fără pădure. Pășune între păduri.
48. Hăbuc . . . Hățiș (desiș) straşnic de buruene şi lăstare.
49. Haişte. . . Loc deschis, unde vânturile suflă în toată libertatea. Loc unde totul se află în neorânduială.
50. Hălăciugă. | Bălărie mare.
51. Hălăciudă. |
52. Incârnitură . Incovoierea văii sau a culmei, ori cursului de râu. Cotitură.
53. Ierbi . . . Fânețe bine dezvoltate.
54. Impresurătură . . Hotar al văii sau al țării.
55. Leasă . | Nămet de mărăcini pus unde va sau adunat în
56. Lesă . . | râpe ori văi.
57. Lojar . . . Culcuş de fiară. Cuibar.
58. Mânte. . . Munte.
59. Mejdină . . Hotarul dintre 2 văi.
60. Mutare . . Arsură. Loc neîmpădurit, aflător în faţa soarelu şi pe care nu creşte aproape nimic.
61. Nămet . . Avalanşă.
62. Olat . . . Regiune. Ţinut.
63. Olt . . . Trâmbă foarte mare.
64. Ostrov . | Insulă.
65. Ostru . |
66. Otrocol . Imprejurimi
67. Paragină . Loc lipsit de ceia ce ar trebui să fie. Câmp părăsit cu totul.
68. Pârloagă | Loc aflător în faţa soarelui şi pe care nu creşte
Pârlog . | aproape nimic. Mutare Arsură. Arşiţă.
69. Poala . . . Margine. (Poala dealului, poala văii, p. muntelui, p. codrului, p. pădurei etc.)
70. Pojarniţă . Locul unde a fost un foc mare, care deci a fost încălzit şi dogorât de foc.
71. Prilog . . Pârloagă.
72. Pustiu . . Câmpie. Stepă.
73. Răcoină . . Loc cu iarbă scurtă şi grasă (cum creşte prin vii).
74. Raişte . . Loc deschis pentru toate vânturile. Vraişte.
75. Răzăniş . . Temei solid de deal sau de munte.
76. Schiniş . | Spiniş.
77. Schineni . |

78. Sodom . . Loc pustiit. Prăpăd.
79. Spiniș . . Loc acoperit cu spini.
80. Stihiu-(Stihie) . . Puterea naturei.
81. Târlitură . Dudău mare. Iarbă mare cu burueni înalte mai ales priu râpă.
82. Țara Zmeului . . Țările de la Nord.
83. Țârmure . . Regiunea de lângă o apă mare. Țărm.
84. Țarină . . Regiunea neîmpădurită din vecinătatea satului.
85. Ududău . . Loc (mai ales râpă sau vâlcea) plină de dudăe.
86. Uib . . . . Rostu locului. Geografia regiunei.
87. Zare . .
88. Zariște . } Depărtare. Orizont.

2. Forme pozitive mari.

1. Bair . . . Deal.
2. Batcă . . . Munte mic în formă de contrunchiat și rotunjit, având coaste repezi. Deal. (Delușor). Vârf de deal.
3 Bătcuță . . Înălțime pe coasta unui deal sau munte.
4. Baur . . . Dealuri înalte înșiruite unul lângă altul, țuguiate ca niște turnuri mari. cu gătlejuri adânci între ele cu văi între ele bine adăpostite.
5. Beucă . }
6. Bobeică . } Munte sau deal mare cu văi adânci de jur împrejur.
7. Bot de deal } Partea coborâtă și priporoasă cu care se ter-
8. Bot de munte } mină dealul sau muntele deasupra văii. Coada dealului (în unele locuri).
9. Capu dealului (sau muntelui): Înălțimea de deasupra botului dealului (sau muntelui). Capătul ridicat al unei culmi lungi a dealului.
10. Cârcă . . . . Muchea muntelui. Creștetul muntelui. Spinarea dealului.
11. Cârșie . . . . Vârf stâncos.
12. Cățână . }
13. Cățini . } Loc foarte înalt și priporos. Stânci enorme ascuțite
14. Cimț . . . Muchie de deal cu șei și dâmburi ascuțite.
15. Cioacă . . Înălțime. Deal. Vârf de deal sau de munte. Deal mare rotunjit la vârf, dar care este mai înalt ca

déalurile vecine. Deal sterp. Vârf despădurit (de deal sau de munte). Deal mai mic, dar aşezat pe coasta unui deal mare.

16 Cioc. . . . Ţiglău.

17. Ciocârlău . Deal (sau munte) izolat.

18. Ciungu . . Creastă de deal, lipsită de piscuri.

19. Coada dealului (sau muntelui). Partea alungită a dealului sau (muntelui), cu coborâş in, aşezată în partea opusă botului.

20. Coclau . } Deal priporos.
21. Coclav . }

22. Codru . . Dealuri mari împădurite cu păduri mari.

23. Comană . . Vârful dealului (sau muntelui). Creastă lată a culmei.

24. Comănac . Vârf mai scurt al dealului.

25. Cucă . . . Cioacă.

26. Gimţ . . . Cimţ. Muchie de dealuri cu şei şi dâmburi ascuţite.

27. Grumaz . . Partea din dosu capului dealului, când dealul este lung.

28. Grui . . . Capul unei culmi secundare, ce coboară dela culme. mare. Bot de deal.

29. Gùrguel . . Gurgui mic.

30. Gurgui . . Vârf ţuguiat de deal.

31. Haspol . . Dâmb

32. Mânte . . Munte.

33. Nedee . . Vârf de deal sau de munte, acoperit cu muşchi şi iarbă mică. Acolo lumea se adună pentru serbări.

34. Obeina . } Deal lat cu coaste ce se ridică încet (Urcuş domol).
35. Obştină . } Înălţime mare şi lăbărţată cu pantă în creştere contină şi mică.

36. Picior de deal (sau de munte). Înălţime alungită la poalele dealului.

37. Poala dealului (sau muntelui). Regiunea dela contactul dealului cu albia văi.

37. Prislop . . Umăr de deal (sau de munte), destul de mare, dar mai jos ca dealul însuşi.

38. Samară . . Culmea înălţimei.

39. Sprinceană . Muchia de sus a coastei dealului.

40. Sturi . . . Dealuri de stânci.
41. Tâmp . } Deal (sau munte) care se ridică brusc şi la mare
42. Tâmpâ . } înălţime deasupra şesului.
43. Tidilă . . . Vârf lungueţ dar neascuţit al dealului.
44. Ţâclău . }
45. Ţâglău . }
46. Ţâcman . } Deal cu spinare ţuguiată, dar scurtă şi rotunjită
47. Ţâgman . }
48. Ţepuşă . . Vârf ascuţit şi scurt.
49. Ţopan . . Deal prăpăstios.
50. Ţuţui . . . Vârf ascuţit de deal (sau munte).
51. Ţanc . . . Colţ foarte mare de stâncă sau muchie de deal stâncos.
52. Vâre . . }
53. Vârşe . }
54. Vârşea . } Vârf.
55. Vârfete . }
56. Zarea . . . Culmea dealului.
57. Zinţ . . . Ţugui pe deal. Muchie de culme cu vârfuri ascuţite şi cu şei înguste şi adânci.

(Va urma).

DIFERITE CĂRŢI.

de C. T.

Aurel V. Sava, *Documente putnene*, II. Vrancea, Ireşti-Cîmpuri, Chişinău, 1931.

Este al doilea volum de documente ce vorbesc despre jud. Putna. Autorul, zelos şi mult iubitor de trecutul nostru naţional pune truda aceasta, de a colecţiona, a studia şi publica documente, alături de înnalta sa misiune de înpărţitor al dreptăţii.

In fruntea volumului se dă un reuşit studiu despre «Proprietatea colectivă vrînceană», care continuă începutul «Insemnări despre Vrancea» din primul său volum. Clară înfăţişare despre cele două soiuri de proprietăţi devălmaşe, răzăşască îndiviză şi cea colectivă, origina devălmăşiei una romană, altă tracică sau slavă, cum Vrancea devine moşie unitară, «un singur trup şi hotar», împărţirea munţilor, scutiri de bir a preoţilor, şi după altele, atrage atenţia de ineficacitatea legii de regim silvic, care a turburat liniştea vrîncenilor şi-i poartă pe calea judecăţilor. Colecţia de 199 documente începe cu un ispisoc sîrbesc dela Lăpuşneanu despre poiana Vizăuţul mare, apoi regeste de zapise, mărturii şi acte, pînă la ultimul din 1867. Multe documente aparţin locuitorilor.

E o merituoasă contribuţie. A apărut cu ajutorul Fundaţiunei Ferdinand I.

Ioan C Filitti, *Biserici şi ctitori*, Bucureşti 1932 în 48 pag.

Un folositor mănunchiu de date despre 43 lăcaşuri bisericeşti, mănăstiri, schituri, biserici parohiale, chipuri de voevozi, unele din sec. XVI-lea.

Stăruitor, autorul aduce ştiri absolut precise, şi elimină multe erori, ce s-au menţinut în lucrări pretenţioase.

Ioan C. Filitti, *Biserica sf. Dumitru din București.* București, 1932, în 32 pag.

Acest sfînt lăcaș, depe str. Carol, de lîngă palatul poștelor, este vechea ctitorie din nainte de 1655 a vornicului Badea Bălăcianu, și care mai tîrziu devine metohul episcopiei Buzăului. Ea se preface, cam după un secol, în clădire de piatră prin pioasa jertfă a vătafului Stroe și Radu logofătul, și devine metoh și al episcopului de Rîmnic, pentru scurtă vreme însă. In fine, la 1819 biserica e rezidită din temelie de episcopul Costandie Filitti al Buzăului, păstrîndu-i-se doar chenarul dela ușa de intrare.

Ca încheiere autorul dă inventarul obiectelor mai de valoare, ce au rămas la această biserică.

Pr. C. Dron, *Canoanele*, București, 1932.

Autorul a aflat arhipăstorecul spijin al p. s. episcop Visarion al Hotinului și astfel dă la iveală acest prim volum, în care întră cele 85 canoane apostolice, date clar, într-o bună traducere romînească și în josul lor cu destule informații istorice și comentarii.

Cititorul rămîne satisfăcut de îndrumarea ce află aici asupra atîtor probleme de ordine canonică.

Vor urma canoanele sinoadelor icumenice, ale celor locale și ale sf. părinți.

Arhiereu Veniamin P. Bîrlădeanul, *Sofronie Vîrnav*, București, 1931.

E descrierea vieții unui vrednic monah din Hilișăul Dorohoiului. A învățat la Paris pela 1837, unde dă sprijin fiilor de boieri romîni să se adune într'o societate studențească națională, cu sediul în casa lui, și la prima Bibliotecă, adăpostită tot la el, care se află azi în diaconiconul capelei romîne din capitala Franței. Sofronie are metania la Neamț, unde capătă și oarecari slujiri obștești, între care mai ales cea de profesor al noului seminar monahal din 1855. A lucrat zelos. Părăsind mănăstirea, dă ființă pinacotecei din Iași, unde și depune primele tablouri pictate, 16 opere. A candidat și la deputăție, reușind. Sufere multe neplăceri, judecată și prigoniri și din partea ierarhiei. Moare la Bîrlad, poate otrăvit de evrei, pe cari nu-i suferia.

Prin sate și mănăstiri basarabene, broșura de 40 pag., scrisă de grupul de studenți «Graiul nostru», București, 1831.

Minunată lucrare a săvîrșit d-l coleg Papahagi, îndrumînd un grup de studenți vreme de 10 zile să vadă un colț din Basarabia, în sus: Cuhurești, Dobrușa, și apoi mănăstirile depe valea Ichelului și a Hîrjaucei. Sunt momente bine înțelese, reflexii admirabile, atitudine înțeleaptă a acestor tineri.

Broșurica această rămîne dar ca o inimoasă și totodată cuminte încheiere a unei escursiuni în Basarabia, frumoasă și bogată dar rău administrată și chinuită.

TABLA DE MATERIE A Nr. 2/1932.

Pag.

1. **T. G. Bulat.** Din istoria târgurilor moldovenești: Fălticeni și Tecuci . . . . . 73—86
2. **Const. N. Tomescu.** Diferite știri din arhiva Consiliului eparhial-Chișinău . . . . . 87—108
3. **Ion Pelivan.** Din istoria nouă a Basarabiei . . . . 109—117
4. **T. G. Bulat.** Din corespondența Marchizului de Beaupoil St. Aularie cu Serghie Cușnicov, președintele Divanurilor românești . . . . . 118—142
5. **L. T. Boga.** Documente din secolul al XVI—XVII . 143—157
6. **T. Porucic.** Lexiconul termenilor entopici din limba română în Barabia . . . . . 158—163
7. **Const. N. Tomescu.** Diferite cărți . . . . . 164—166

Anul IV. Nr. 3 Iulie—Septembrie 1932

Arhivele Basarabiei

REVISTĂ DE ISTORIE ŞI GEOGRAFIE
A
MOLDOVEI DINTRE PRUT ŞI NISTRU

BIBLIOTECA UNIVERSITATII -IAŞI-

Iarăş despre detronarea mitropolitului Ungro-Vlahiei Dositei Filitti.

de **Const. N. Tomescu**

In această revistă s au publicat mare parte din ştirile ce ne dă un dosar din 1809, referitoare la ultimile zile ale mitropolitului Dositei Filitti pe scaunul mitropoliei din Bucureşti.[1] In dosar însă, pe lîngă acele acte publicate, conceptate în l. romînă, găsim şi altele cîteva, în l. greacă şi cea rusă, absolut necesare spre a lumina această scurtă epocă, de ocupaţie rusească, ce interesează trecutul nostru bisericesc. Pentru asemenea motiv, le dăm loc mai jos, unele în întregime, altele în rezumat.[2]

Raportul exarhului Gavriil, dela Iaşi, nr. 493 din 12 Octombrie 1809 către sf. Sinod.

In raportul meu dela 31 Octombrie a anului trecut 1808, eu am încunoştiinţat sf. Sinod, că la alcătuirea inventarului special şi primirea lui dela mitropolitul Dositei al Valahiei, voi prezenta o listă detailată despre mănăstiri, schituri, conducători şi de toţi slujitorii bisericeşti. Pentru realizarea acestui act, eu am dat poruncă mitropolitului Valahiei Dositei şi vlădicilor eparhioţi ai Moldovei să trimită tablourile necesare pentru acest scop, pe care tablouri le-am aşteptat pînă-n ultimele zile ale lunii August din anul curent.

1. T. G. Bulat, *Precizări cu privire la detronarea Mitropolitului Dositei Filitti şi înscăunarea lui Ignatie de Arta de către Ruşi (1809)*, an. II, nr. 2/1930, pag. 159—177.

2. *Arhiva Consiliului eparhial*, dosar nr. 141/1809 pe 123 file,

Deoarece mitropolitul Dositei la cererile mele repetate şi deşi i-am amintit că neîmplinind cererea va fi raportat sf. Sinod, că n-a prezentat numitele tablouri, abătîndu-se dela subordonare, atît în privinţa altor dispoziţiuni, cît şi la comunicarea acestor ştiri, pe care sunt nevoit să le prezint, iată şi aduc la cunoştinţa sf. Sinod tablouri cu informaţii centralizate numai din Moldova despre mănăstiri, bisericile lor, slujitorii bisericeşti şi monahi, arătînd aparte mănăstirile şi schiturile greceşti, şi de altă parte cele naţionale, biserici de mir şi clerul alb deosebit pe eparhii, aparte despre arhierei, aparte ştatul eparhiei, şi aparte consistorul mitropolitan a Moldovei; formularele despre arhierei, despre stareţi şi protopopi vor fi trimise în anul viitor la vremea lor. Cu această ocazie sunt dator să raportez sfîntului Sinod, că abaterea mitropolitului Dositei dela împlinirea îndatoririlor sale de serviciu, îmi scade tot sporul şi posibilitatea de a aşeza o bună ordine în Valahia, deoarece felul său împotrivitor faţă de cuvenita disciplină şi buna ordine influenţează şi asupra celorlalţi arhierei şi a întregii situaţii; ceeace a remarcat şi decedatul general feldmareşal prinţul Alexandru Alexandrovici Prozorovschi, cît şi preşedintele divanurilor Moldovei şi Valahiei domnul senator şi cavaler Serghie Serghievici Cuşnicov, şi chiar în mod public i-a făcut observaţie prinţul Prozorovschi în faţa generalilor şi a boerilor, întrucît a văzut că are intenţii rele şi neglijenţă faţă de buna ordine.

Deşi potrivit dispoziţiunii sf. Sinod e numit spre înlesnirea mitropolitului Dositei şi coajutor, episcopul de Argeş Iosif, arhiereu de încredere şi capabil, totuş din parte-mi am trimis pe protopopul Gheorghe Rodostat,—membru al dicasteriei exarhale, pe care l-am adus din eparhia Ecaterinoslavului, absolvent al seminarului de acolo şi care cunoaşte ordinea, el care a funcţionat cîţiva ani ca membru în administraţia duhovnicească şi a predat ore de limba greacă,—ca să introducă ordinea în consistorul duhovnicesc, pentru care instituţie eu am dat norme încă din anul trecut 1808 şi am trimis instrucţii şi formele de administraţie, însă mitropolitul Dositei, prin felurite expediente, îl îndepărtează pe coajutor dela împlinirea datoriei sale; despre consistor şi protopopul Radostat el a poruncit coajutorului să-mi scrie că n'are nevoie de consistoriu şi de protopopul ce i-am trimis, şi că pentru supravegherea ordinei el are oamenii săi, zicînd că la dînsul treburile şi fără

aceasta îi merg bine. Dar ce fel de administrație e acolo? Sfîntul Sinod va binevoi să-ș facă convingerea din raportul meu trecut. Dar acum, protopopul Radostat, trimis de mine, îmi face cunoscut prin raportul său din București dela 18 Septembrie din acest an, că: 1. treburile acolo merg fără nici o ordine; 2. că, contrar propunerii dată de mine, ca pe viitor, pînă la aranjarea celor deja hirotonisiți în plus, să nu se mai facă hirotonisiri, totuș hirotonisirile se săvîrșesc aproape în fiecare zi, fără nici o cercetare și instruire, prin arhierei particulari, după dispoziția lor;

3. Că despre frumusețea bisericilor, despre exactitatea și buna rînduială a clerului nu-i nici o grijă, ca și pînă acum, chiar în București, și mai ales în însăș mitropolia nu știu ordinea de pomenire a familiei imperiale unde se cuvine, deși s-au trimis formulare, și aceasta nu din pricina vreunei prostii escesive,—ci tot din pricina aceluiaș mitropolit. Pentrucă el, fără jenă, zicea trimisului meu, încă vom vedea ce va fi. 4. Că protopopul a găsit în unele biserici într atîta necurățenie, că chiar în chivot, între sfintele Daruri, s-au observat diferite insecte, și mai ales în eparhia Buzăului a episcopului Constantie, nepotul mitropolitului Dositei, despre care nu numai odată am scris mitropolitului ca să-l scoată din eparhie; dar el îl ține lîngă sine în București, vădit ca o perzistență împotriva propunerilor mele, și astfel eparhia rămîne în neglijare și biata preoțime suferă atît din pricina neomenirei perceptorilor și a protopopilor cît și a autorităților civile, neavînd nici o apărare și nici protecțiune dela păstorul lor. 5. In alte biserici n-a găsit nici o picătură de sf Mir și la întrebare, preoții răspundeau, că n-au primit din pricina că încă nu s-au adunat banii pentru Mir cîte 12 lei de biserică, și în acest caz am trimis eu mitropolitului din cantitatea de sf. Mir, ce era la mitropolia Moldovii, 7 ocă, cu dispoziția ca să fie împărțit la biserici fără nici o plată, dacă vor asculta. Astfel că purtarea mitropolitului Dositei al Valahiei și a nepotului său Constantie, episcopul Buzăului, este împotriva orcărei bune orînduieli a Bisericii ortodoxe, ceeace vrea sf. Sinod să introducă pretutindeni. Pentru aceasta, în vederea celor mai bune și necesare orînduieli în Biserica Valahiei, ca pomenitul mitropolitul să nu se împotriviască acestor orînduieli, în calitatea sa de conducător al Bisericii Valahiei, oare nu va binevoi sf. Sinod, ca pe dînsul, bătrîn și neputincios, din a

cărui slăbiciune şi Tedeumul pentru cele de Dumnezeu dăruite victorii armatei de Dunăre contra inamicului, nu-l săvîrşeşte singur, iar în locul său oficiază coajutorul mitropoliei Valahiei, după cum însuş coajutorul mi-a raportat mie, —ca să fie îndepărtat dela conducerea eparhiei, orînduindu-i-se o mănăstire pentru trai, după chibzuire, sau cum va hotărî sf. Sinod.

In fine, potrivit ucazului sf. Sinod dela 23 Decembrie, trecutul an 1808, ca urmare raportului meu, eu mă apropii de împlinire şi în unele părţi am şi executat, numai că desfiinţarea de schituri, pînă să-mi permită unele împrejurări, încă nu-i făcută.

In ce priveşte listele alăturate, despre numărul clerului alb şi monahicesc, ce se află în principatul Moldovei, aşa cum ele sunt alcătuite din tablourile trimise de arhiereii eparhioţi, iar arhiereii le-au adunat prin protopopii lor, nu poţi garanta de adevărul lor, fiind pentru întăia dată, deoarece asemenea liste, prin aceste locuri, nu s-au făcut niciodată. Deci timpul şi experienţa vor duce toate acestea la punctualitate, aşa cum de altfel chiar s-a pornit, cum deja, între altele, s-a şi început ca stareţii greci ai mănăstirilor greceşti primesc şi întreţin călugări, după cum se vede din liste.

(concept întreg în l. rusă, filele 1—3)

Mitropolitul Dositei ceruse şi generalului Bagration învoirea de a rămîne într-o localitate din Valahia, «să trăiască împreună cu rudele sale de aici». Generalul comunică exarhului Gavriil că nu poate călca înnaltele hotărîri, «că voinţa monarhului a îndepărtării lui din aceste hotare trebuie neapărat împlinită cu punctualitate».

1810, Bucureşti, nr. 78, Ianuarie 28, (în l. rusă, fila 29).

Un alt raport către sf. Sinod.

Exarhul Gavriil raportează Sinodului că, în vederea împlinirii ucazului de îndepărtarea mitropolitului Dositei, a trebuit să plece din Iaşi la Bucureşti, unde a ajuns la 7 Ianuarie. A doua zi a sosit dela Dunăre şi comandantul şef al armatei, prinţul Petru I. Bagration, care a cerut divanului să înlesnească executarea ucazului. S-a comunicat atunci şi mitropolitului Dositei despre înlocuirea sa; «el, după cît se pare, a primit aceasta fără nici o cîrtire,

declarînd că şi el însuş vroia să ceară retragerea dela conducerea mitropoliei, doar atît a rugat de stăruitor spre a-i obţine învoirea de a rămînea să trăiască în Valahia, judecând bătrîneţa şi slăbiciunea sa, atît din pricina că nu poate suporta o cale lungă cît şi din cealaltă pricina că aici are rude, care, în ultimele zile ale vieţii sale, pot să-l ajute mai bine, făgăduind că, de va fi nevoie, va da şi o garanţie, că de acum înainte nu se va amesteca în nimic». Dacă voeşte Sinodul, «se poate găsi o mănăstire şi în Valahia, depărtată de Bucureşti. Pentru întreţinerea sa, găsesc de cuviinţă, ca potrivit cu scumpetea de aici, să-i se dea anual cîte 6000 lei din veniturile mitropoliei Valahiei, ale cărei venituri nu-s reduse, şi datoriile-s abia de 31.000 lei». Exarhul l-ar trimite chiar îndată în Moldova sau la Chiev, dar Dositei «e bolnav şi acum îşi caută de sănătate, şi apoi încă n-a predat toată averea mitropoliei în deosebi veşmîntăria bisericească şi odoarele scumpe, care se află peste graniţă în oraşul austriac Braşov unde au fost duse de frica turcilor. Aşteptînd terminarea predării şi sosirea p. s. Ignatie,[1] eu acum mă ocup cu studierea regulelor bisericeşti şi clericale, care aici îs într-o complectă negli jenţă. Am întemeiat consistorul duhovnicesc la mitropolie, repartizez suma necesară pentru salariu şi cheltuelile consistorului dela mitropolie,—întrucît dela clerul alb s-au adunat bani, în care a început lucrul regulat, am cerut episcopilor să prezinte neîntîrziat tablourile cu numărul mănăstirilor, bisericilor şi al clerului, am pus capăt răutăţilor, ce bîntuiau clerul alb îndoit prin protopopi, deoarece fiecare protopop plătia mitropolitului o mare sumă de bani în tot anul pentru protopopie, un fel de arendă, ca apoi să jefuiască pe preoţi cum voiau. Eu am dat o istrucţie, arătînd în ce constă slujba protopopiei, şi că această funcţiune nu-i pe bani, ci după merit trebuie să fie încredinţată».

1810 Bucureşti, nr. 70, Februarie 1 (în l. rusă, filele 31—32).

Exarhul se adresează separat şi oberprocurorului, în aceeaş zi, într-un raport cu acelaş conţinut, şi în plus cu alte ştiri. Despre

1. Acesta depusese jurămîntul în faţa Sinodului din Petrograd în limba greacă, ca o escepţie, la 31 Ianuarie 1810, iar 4 Februarie i se dă paşaportul de călătorie spre Iaşi, unde avea a se prezinta exarhului Gavriil (*fila 40*).

prințul Bagration adaugă că «a fost primit în București, ca un cuceritor al locurilor dela Dunăre și a multor cetăți, cu cinstea cuvenită și triumfal». Suma de întreținere propusă, adecă de 6000 lei anual, revine a cîte 250 ruble lunar. Mai scrie și acestea «într-un cuvînt mă strădănuesc, ca să apropii, pe cît va fi cu putință, biserica de aici și pe slujitorii ei de buna rînduială, și o fac atît ca o datorie a mea, cît și pentruca să ușurez greutățile, pe care ar trebui să le întîmpine aici p. s. Ignatie ca om nou, de neam străin, și care nu cunoaște limba. Eu aș dori ca el să sosiască mai curînd și să mă găsiască în București; însă mă mir că nu-i pînă acum. Intre altele, din copia aci anexată depe propunerea alteții sale prințului Petru Ivanovici [Bagration] către divanul de aici, alteța voastră poate vedea pînă la ce grad au ajuns abuzurile și în partea laică? și cît de asuprit a fost poporul bun și supus către Rusia de înșiși compatrioții săi, cari țineau în mîna lor cîrma administrației? Pe mine mă uimește activitatea binefăcătoare a prințului Bagration, și că el în scurtă vreme a pătruns în adîncul răului ce au săvîrșit norodului unii boieri, poate și cu intenție. Prințul, înlăturînd dușmanii din afară, a învins și pe cei din lăuntru, și, dînd o nouă organizare Divanului, a făcut alegere prin vot, prin care toți cei știuți ca neavînd bune intenții și asupritori ai poporului și chiar ai Bisericii însăș, au rămas fără slujbe. Eu am zis că asuprirea asupra Bisericii, vine deacolo că unii din cei mai de seamă fost divaniști atentau și la administrarea mănăstirilor, schimbînd și aranjînd pentru bani pe cine voiau, de obiceiu cu consimțămîntul mitropolitului—de e drept sau nu aceasta, întrucît și el a fost părtaș la unele din afaceri.

Acum, slavă Domnului, toate au luat o nouă direcție. Prințul, alegînd divaniți de nădejde pe cît posibil, pentru administrarea pămîntului, le-a fixat hotare și li-a interzis cu totul să se amestece în activitatea duhovnicească, și se nădăjduește că în felul acesta să meargă totul în bună ordine. Peste care să fie ocrotitoare prea buna Providență a lui Dumnezeu.

După toate acestea, clerul Valahiei urmează pilda celui din Moldova, că fiind în extremă nevoie, nu ar fi capabili să aducă nici o cît de mică sumă, necesară la cumpărarea proviantului, ce se dă contribuție armatei. După a mea părere, și cu cunoștința luminăției sale prințul Petru Ivanovici s-a hotărît, ca, în împreju-

rările de față să se ușureze și clerul și totodată ca și cea de Hristos iubitoare armată să nu sufere de cele necesare, ca să se jertfiască și să se depună suma de 150.000 lei, cu nădejdea că cu aceasta se va termina în viitor toate cererile Dinastiei dela cler, și că cu timpul el va obține și se va folosi de aceleași privilegii ca și clerul rusesc.

Respectuos rog luminăția voastră, a aduce la cunoștința Majestății sale imperiale această sîrguință a clerului și a înlesni bunăvoința prea milostivului Monarh față de Biserica moldo-valahă».

nr. 71, București, 1810 Februarie 1 (în l. rusă, filele 33 - 34).

In privința locului de retragere a lui Dositei, s-au făcut mai multe propuneri, și părea mai cu sorți de realizare trecerea lui în Moldova sau chiar în lăuntrul Rusiei. In cele din urmă, exarhul îi destină m-rea Dobrovăț, din jud. Vaslui. Intr-acolo a și pornit Dositei dela București, în ziua de 8 Martie, ceeace aflăm din raportul exarhului nr. 223/12 Aprilie 1810 către Sinod. Indată după plecarea sa, și anume la 16 Martie sosește la București ucazul sinodal, ce-i îngăduia lui Dositei să rămînă într'o mănăstire din Valahia, dar mai depărtată de capitală. Secretarul gubernial Ivan Pogrebnoi e trimis în urmărirea mitropolitului, ca să-i ducă vestea, și-l află în ziua de 20 Martie «la 7 vîrste (8 klm.) de Buzău, în casa episcopală». Vestea exarhului îl bucură și el declară trimisului că va porni îndată spre m-rea Aninoasa. Deci, Dositei nu ajunsese încă la Dobrovăț în cele 12 zile de călătorie, și se întoarce din drum.

La Aninoasa Dositei se afla cu cîteva zile înainte de 29 Matie Insă „Georgius Schina Medicinae Doctor physicus Bucurestio“ a constatat la 30 Aprilie că Dositei «olim Metropolita Valachiae, annos natus 75, dudum debilitate senili, cum marasmo senilior oculi dexteri amanrosi (?) laborabat... cum sinistri etiam oculi incipiente amanrosi, et appetitu prostrato. Causae externae, quae hanci, debilitatem auxere sunt costructio cubicului cancerati, humidissim et obscuri, atmosphaere localis humiditae... his de causis aucta debilitae absolute necessariam mutationem aevis serenieori (?) sub coelo postulat...». Astfel, din pricina bolii și a umidității în care trăia Dositei, exarhul hotărăște să-l mute în altă m-re, la Tîrgșor, lîngă Ploești, și dă cuvenitele dispoziții. Insă noul mitropolit Ignatie îl

previne la 6 Iunie, în l. greacă, pe exarh că nu se poate aşeza acolo Dositei, deoarece între zidurile dela Tîrgşor este un spital militar cu mulţi soldaţi bolnavi din război. Exarhul îndată mijloceşte la Kamenschi, printr-o lungă scrisoare, lămurind că Dositei e bolnav şi bătrîn, că nu-i poate da altă m-re; mai ales că de aşezarea lui aici a şi raportat oberprocurorului. Graful Kamenschi ordonă imediata evacuare a spitalului dela Tîrgşor, şi bolnavii să se transporte la spitalele din Ploeşti.

La 25 Iulie exarhul e informat de mitr. Ignatie că spitalul a fost evacuat şi că localului i se fac reparaţiile necesare. La 4 August erau pregătite. Dar abia la 15 Octombrie 1810 Dositei se găsia mutat în încăperile m-rii Tîrgşor.

(Scrisori în l. rusă şi greacă, filele 54—94).

Intîmpinarea exarhului Gavriil către mitropolitul Valahiei, Ignatie!

I.

Eu pedeplin sunt încredinţat, că înalt preasfinţia voastră aţi păstrat fidelitate faţă de scaunul rusesc şi profundă evlavie faţă de blagocestivul Suveran, împăratul Alexandru Pavlovici a toată Rusia, potrivit voinţii căruia şi lucraţi în conformitate cu bună orînduiala bisericească şi ordinele preasfinţitului sinod a toată Rusia.

II.

De aceea, nu mă îndoesc, că înalt preasfinţia voastră, ca păstor al Bisericii din Valahia şi tată al tuturor, veţi avea deopotrivă bunăvoinţă şi dragoste, în genere faţă de toţi fiii duhovniceşti ai turmei, ce vi s'a încredinţat, fără deosebire de neam şi rang.

III.

Deasemeni, înalt preasfinţia voastră veţi supraveghia prin protopopi şi veţi stărui mai des, în toate mănăstirile şi bisericile să se săvîrşiască serviciul divin după tipicul Bisericii ortodoxe grecoruseşti, fără nici o suprimare şi schimbare; şi la slujbe să pomeniască pe Suveranul împărat cu toată augusta familie şi pe sfinţitul Sinod şi pe exarh, după formularele trimise, şi în zilele prea solemne să săvîrşiască numaidecît tedeumuri, după cărţile nou tipărite pe limba grecească şi romînă.

IV.

Veți hotărî ca liturghisitorii și slujitorii bisericești să învețe catehismul pe de rost, și să aibă în purtările lor, cumpătare și onestitate, în îmbrăcăminte curățeniea potrivită.

V.

Să supravegeați pe preasf. episcopi ca să mențină aceeaș ordine, și în afară de aceasta, nicidecum pe nimeni să nu hirotonisiască din nou, fără de adeverința dela parohienii acelei biserici, la care să se ceară și dela protopopul județului pentru bună purtarea lui, deasemeni și fără de raportul consistoriului, dacă într-adevăr e nevoe de preot sau diacon și fără de cercetarea în citire și cîntare și cunoașterea catehismului pe de rost. Deasemeni ca și arhiereii particulari din eparhie nicidecum să nu îndrăzniască a hirotoni pe nimeni fără știrea preasf. voastre, iar în eparhiile episcopilor, fără știrea episcopilor eparhioți.

VI.

Lucrările, privitoare la mănăstirile și bisericile de mir naționale, vor fi rezolvate în conformitate cu instrucțiunile date de consistoriul duhovnicesc, care consistoriu trebue să fie pe deplin în subordinea preasf. voastre, însă lucrările privitoare la mănăstirile ce aparțin diferitelor locuri străine, fiindcă ele ca stavropighii sunt luate în deosebi sub supravegherea mea, vor trebui să fie rezolvate în biroul epitropesc și exarhal ce se află în București, în numărul căror epitropi din partea mea întăiul loc rog să-l primiți preasf. voastră, ca al doilea am numit pe ajutorul mitropoliei Valahiei, episcopul de Argeș preasf. Iosif, al treilea pe arhimandritul Cotrocenilor Visarion, al patrulea pe arhimandritul dela sf. Gheorghe, Gavriil și al cincilea pe actualul protoiereu Gheorghie dela dicasteria exarhală. Și pricinile mai potrivite le puteți rezolva preasf. voastră cu epitropii pe loc, însă pe cele mai importante ca: schimbarea sau numirea egumenilor, corespondența cu locurile de peste hotar și altele, să mi le adresați mie și să așteptați rezolvirea lor.

VII.

Din posturile străine nici pe un funcționar duhovnicesc să nu binevoiți a primi fără a mă fi anunțat în prealabil pe mine și fără a fi primit învoirea, indiferent în ce treaptă s-ar afla, începînd

dela călugăr pînă la însuș arhiereu, afară doar de o înțelegere. La fel, dacă vre-un igumen va primi din străinătate scrisori, trebue să anunțe în biroul exarhal, și de se va afla ceva dubios să mă încunoștiințeze pe mine; însă nicăiri nu este permis a trimite în străinătate până la terminarea războiului, dară igumenii mănăstirilor străine sunt datori să păzaiscă embaticul lor în întregime, până la încheierea păcii și atunci vor trimite în străinătate.

VIII.

In afară de preasf voastră și epitropii susnumiți, nimeni din protopopi și arhimandriți și nici singur consistoriul duhovnicesc nu are nici un amestec în proprietățile mănăstirilor străine, însă pentru controlul bunei orînduieli și al regulamentelor puteți preasf. voastră să trimiteți pe cineva din epitropi, care, dacă va observa vre-o neorînduială, va trebui să raporteze preasf voastre și biroului pentru îndreptare; deasemeni va fi canon: igumenul de va avea nevoe de tunderea de ieromonah sau preot sau diacon, va trebui să-l prezinte biroului, iar biroul după cercetarea cuvenită va prezenta preasf. voastre raportul.

IX.

In eparhia mitropolitană și economie, preasf. voastră aveț să administrați ca deplin și desăvîrșit stăpîn, numai ca averea mobilă și imobilă, ce formează proprietatea (ὡρίκα) epitropiei, să se păstreze în întregime după inventare; la fel, și episcopii în eparhiile lor sunt deaseminea stăpîni în virtutea aceloraș motive, însă sub ocârmuirea și dependința preasf. voastre, ca păstor comun al Bisericii valahe; însă în cazuri mai de seamă, ce ar privi dogmele credinții sau interese de Stat, vor trebui să se adreseze preasf. voastră, în caz de nehotărîre la mine.

Cîte rapoarte am dat eu în Divan spre folosul Bisericii și propuneri către fostul p. s. Dositei pentru bunăorînduire, despre acelea comunic p. s. voastre pentru cunoștință și aducere la îndeplinire, că pînă acum nu sau împlinit.

X.

In judecarea altor împrejurări neprevăzute, preasf. voastră veți proceda după înțelegerea și datoria unui Arhiereu pravoslavnic și greco rusesc.

(în l. rusă. filele 65—67).

Boeriile-slujbe în Ţările Rămâne la sfârşitul secolului al XVIII-lea şi începutul celui al XIX-lea.

de **T. G. Bulat**

II.

Intr'un număr trecut[1] al acestei publicaţiuni am dat o parte din materialul referitor la boeriile legate de slujbele de stat din ţările noastre. Ca şi atunci, afirmăm, că ştirile acestea completează cercetările anterioare, şi ne gândim mai ales la informaţiile date de Fotinò, amplificate apoi de către Kreuchely în a sa «*Explication des boyars valaques*».[2] Dar şi asupra acestuia din urmă, care redactează studiul său prin 1822, avem oarecare superioritate, căci cel pe care-l prezentăm noi este mai vechiu şi are în plus bogate informaţii şi asupra slujbelor Moldovei. Kreuchely nu se ocupă decât de Ţara Românească. Pentru acelaş principat, al Moldovei, am aflat într'o altă «delă», ştiri complimentare asupra aşa ziselor «taifale», cea ce ar fi un fel de stat al personalului, după concepţie administrativă actuală. Aceste din urma informaţiuni au o înfăţişeze cu toate asemănătoare unei statistici «perigrafi» a aparatului funcţionaresc al Moldovei, din epoca de care ne ocupăm aci. Taifaua hătmănii amflică oarecum lucrarea colegului Boga intitulată «Paza Marginii». Socotim că ştirele acestea ne-ar putea servi şi astăzi, cel puţin, ca date comparative!

I.[3] (Continuare)

DEPARTAMENTUL DE GIUDECĂTORII

Locurile de slujbe

Departament al doile. Giudecătorii ce alcătuiesc acest departament giudecă şi cercetează pricini mai mici după acele ce să caută în Divanul giudecatorii. Alt venit nu au decât liafa rânduită dela casa răsurilor după cum să arată în izvodul lefilor.

1. An. IV nr. 1.
2. Hurmuzaki *Documente* X p. 495. Studiul este comenta de d. N. Iorga.
3. „*Dela*" nr. 1739/1810 Arhiv. Senat. Chişinău

Departam. străinelor. Giudecatorii ce alcătuesc acest departament giudecă şi cercetează pricinile de giudecaţi ce au sudeţii cu pământenii, pe fugarii austrieceşti, şi pe fugarii din Podolie îi cercetează după enstrucţie. Au darea paşporturilor atăt acelor ce merg în Rosie, căt şi celor ce merg în Austrie. Alt venit nu au de căt numai liafa ce au rândoită dela casa răsurilor, după cum să arată în izvodul lefilor.

Departam. crăminalului. Giudecătorii acestui departament giudecă şi cercetiazi pricinii crăminaliceşti şi precum pe făcătorii de rele tălhari, şi alţii întru vinovăţii, hotărând pediapsa fieştecăruia după vinovăţie în cuprindere pravilelor. Alt venit nu au de căt numai liafa rânduită dela casa răsurilor dup cum să arată în izvodul lefilor.

Hătmănie. Hătmănie are supt sine, toate căpităniile de pe la marginile ţării, cum şi pe căpit de potiră, rânduindu-să aceşti căpităn. de cătră hat. Are mahalalile din oraşul Eşie, a cărora pricini de giudecăţi, de hatm se caută şi să cercetiază. Iaste dator la întămplari de foc în oraş, atăt la mahalale căt şi în tărg, să alerge cu zapcii, slujitorii şi tulumbele hatmănii. Priimeşte pe toţi tălharii ce se prind pe afară de cătră ispravnicii ţinuturilor, şi de cătră căpităne sau ori cine alţii, care după poronca ce este să trimit la hătmănie să cerceteazi de cătră hatm. Şi pe acei ce sunt ucigaşi şi în urmări de furtuşaguri îi trimite la închisoare temniţii cu înştiinţarea şi tacrirul lor cătră departamentul crăminalului.

Are străji împrejurul oraşului la toate drumurile ce intă în oraş de privighiazi şi cercetiazi pe acei ce întră şi eas. Dărăbaşi de drum prin chizăşii. Iaste dator întru prinderii de tălhari a trimite pe arnăuţi ce are la hatmănii şi prin căpit de potiră de pe afară ce îi are supt sine

Merge la alaiori cu toţi zapcii şi taifaoa sa. Are supt sine zapcii, pe căpit de lefegii, pe vel căpit, pe porusnicul, pe başbulucbaş. Şi în sama sa şi pă zapcii rânduiţi cu slujitorii lor pentru paza curţăi. Iaste îndatorit a merge şi în Divanul giudecătorii de stă la cercetarea giudecăţilor cu celalţi giudecătorii. Iar venitul ce are hătmănu este acestă: avaet dela căpit de lefegii 1000
dela vel căpit 1200
dela porusnicul 400
dela başbulucbaşa 300

dela zapcii curții 1000
Dela căpităniile de pe afară însă lei
Din ținut Sucevii căpit Burdujini 1000
Căpit. ropte 900
Din ținut Niamțului căpit plaiolui 2000
a târgului Neamțu 900

4800

Din ținut Bacăului a Comăneștilor 1200
Oituzul 1000
Din ținut Putnei căpit. Milcovului 1800
Ghilăeștii 800
Başbulbăşie Putnei 1000
Căpit. Vrance 750
Ajud 1400
Din ținut Covorlui căpit. Margene Covurlui 1000
Başbulbăşie Galați 350
Din ținut Fălcio căpit. Targ Huşii a Fălciolui . . . 400
Din ținut Orheiolui căpit. Speea 2000
Dobăsari vechi 500
Crăulenii 2500
Jora 2000
Răzina 1400
Băținii 1200
Din ținut Soroca Căpit. Raşcova 1000
Vasulcău 1200
Cosăuți 1000
Movilău 6000
Târg Bălții 1500
Din ținut Dorohoio căpit. Dorohoiolui 200
Din ținut Hărlăului căpit. Târg. Ştefăneşti 1000
Din ținut Hotin căpit. marginii Hotin 800

36.800

Şi aşa suma avaeturilor de pe la căpitanii marginilor şi de pe la unele din târguri precum să arată mai sus, cuprinde suma de 36.800 ce dau slujitorii hătmănii şi a căpităniilor poclon într'un an, căte 200 bani de om. Insă 100 bani la svintul Gheorghie, şi 100 svint Dimitrie, care poclon poate să cuprindă într'un an 3263

Liafa de la casa răsurilor, căte 350 lei pe lună, din care scăzind căte 2 parali la leu ce să dau la cutie mililor, rămăn 332 lei 60 bani pe lună. Intr'un an 3990

Şi aşa tot venitul hătmănii înprună cu liafa într'un an poate să cuprindă păn la 47953

Căpiianul de lefegii. Supus hatmanului. Are 26 slujitori care îi întrebuinţază în slujba ce are asupră. Datoriea sa iaste a privighe în mahalaoa feredeile zi şi noapte, pentru gazde şi oameni rei, şi a nu să întămple pricini între lăcuitori aceştii mahalale. Privighiază şi pentru întămplări de foc. Iar venitul său ce ari iaste acesta. De la căpitanei marginilor şi de pe la unile din tărguri. căndu să rănduesc dau căpitanului de lefegii căte 17 lei avaet feştecare. Şi acesta poate să cuprindă într'un an păn la . . 493

Are liafă de la casa răsurilor căte 40 lei pe lună Iar într'unan 480

Are acest privileghio că nu plăteşte la slujbele rusumaturilor pedrepte bucatile sale.

Şi aşa venitul căpitanului de lifegii cu liafă dipriună poate cuprinde într'un an păn la 973

Vel Căpitan. Supus hatm. are 29 călăraş cu care urmiază slujba sa, care iaste întăi a purta porăncile hătmănii la toate locurile ce ceri trebuinţa. Iaste îndatorit a privighe în mahalaoa. Tatăraşi pentru toate cele din potrivă. Mai iaste dator a rădica şi a aduce la hătmănie pe unii din căpitanii margenilor, căndu să dovedeşte asupra lor vre o vinovăţie.

Iar venitul ce are iaste acesta. De la căpitania margenelor şi de pe la unile din tărguri, căndu să răndoesc dau lui vel căpit. căte 17 lei avaet peste care şi aceaste poate să cuprindă într'un an păn la 493

Are liafă de la casa răsurilor căte 30 lei pe lună. Iar într'un an . 360

Iaste scutit la slujbele rusumaturi pe drepte bucatele sale în cuprinderea ponturilor.

Şi asa venitul lui vel căpitan cu liafa împreună. poate să cuprindă într'un an păn la 852

Porușnicul supus hatm. are 22 călăraşi cu care urmiazi slujba sa, care iaste a purta şi el poroncile hătmănii la locurile ce cere trebuinţe şi a privighe la mahalaoa Muntenimele, pentru toate celi din potrivă. Iar venitul ce are este acesta. De la căpitanii margenilor şi de pe la unile din tărguri căndu să rănduesc dau porușnicului căte 8 lei 60 bani avaet fieştecare.

Şi acesta poate să cuprindă într'un an păn la . . . 246,60
Liafa de la casa răsurilor căte 20 lei pe lună iar într'un an . 240
Iaste scutit la slujbile rusumaturi pe drepte bucatele sale în cuprindere ponturilor.

Şi aşa venitul porușnicului cu liafa împreună 'poate să cuprindă într'un an păn la 486,60

Başbulucbaş. Supus hatmanului. Datoria lui iaste a privighe în mahalaoa Broşteni pentru toate cele din potrivă. Are în a sa purtare de grije tulumbele hătmănii cu tulumbagii. Iar venitul său este acesta. De la căpitanii marginilor şi de pe la unile din târguri când să rănduesc dau lui Başbulucbaşa căte 5 lei avaet fieştecare. Şi acesta poate să cuprindă într'un an păn la . . 180
Liafa de le casa răsurilor, căte 15 lei pe lună. Iar într'un an 180

Şi aşa venitul lui Başbulucbaş poate să cuprindă păn la . 325

Cincibulucbaşi. Aceştie sint îndatoriţi a umbla împreună cu patru zapcii ce s'au arătat în urmă toată noapte prin mahalale cu străjile de seimeni pe rând. Iar zioa şed nelipsit la hătmănie.
Au liafa de la casa răsurilor 30 lei la toţi pe lună.
Iar căpitanii rănduiţi de hătmănie pe la căpiităniile di pe la margini, slujba lor iaste, ca cu slujitorii ce are rănduiţi fieştecare a păzi cu străji marginile să nu triacă peste hotar, toate acele ce sint oprite a nu eşi din ţară, a cerceta pe toţi acei ce trec piste hotar de au pasporturi la mănă, şi a prinde pe toţi fugarii ce vor să triacă margene, a privighe şi pentru făcătorii de rele tălhari. Iar venitul cu care să folosesc aceşti căpitani este acesta.
Slujitorii ce are fieştecare căpitan sînt îndatoriţi a lucra trii zile pe an la lucrul cămpului, ce-i va puni căpitanu. Căte 2 parale de căruţe şi carul ce trece piste hotar, încărcat cu povară, şi căte 1 para la omul călare. Luând asămine şi la trecere celor ce vin în ţară. Sint apăraţi de slujbele ce ar pute să rănduiască ispravnicii, pentru săvărşire de trebi a ţinutului.

Vel visternic. Are în sama sa visterie ţării şi supt supunere sa pe toţi acei ce slujesc visterii. Are supt a sa ocărmuire pe toţi dregătorii ţinuturilor ce să numesc ispravnici şi supt a sa supunere pe sameşii rănduiţi aşezaţi la dregătoriea fieste cărue ţinut. Iaste însărcinat cu toate săvărşirile slujbelor ce să îndatoreşte ţara după trebuinţă a face. Adună în visteriea toate dările legiuite a ţării,

cum și alte dări de bani și zaharele ce cu obștiasca socotință să îndatorește a da țara, după trebuință și după poroncile stăpânirii. Are asupră darea și slobozirea sumelor de bani din visterie, pentru cheltuelile țării. Pentru care venituri și cheltuele a visterii dă samă la împlinirea fiestecărue an, cercetându-să ace samă de către cei mai întâi boeri a țării,

Iaste însărcinat cu cumpăratura dărilor și a rânduelilor de slujbe ce să îndatorește țara, din care cumpănirea atârnă statornicie țării. Privighiază și cercetează mișcările și rânduiala cu care să poartă dregătorii și sameșii ținuturilor, cum și oamenilor ce-i au în slujbă. Și oprește cu căzută înfrânare analoghiste fiestecărue toate chipurile asupritoare ce află ca să urmiazi asupra lăcuitorilor țării. Iaste îndatorit a face cunoscuți pe acei de supt ocărmuire sa, care să poartă cu silinți și vrednicie și înfrânarea de sine întru slujbele lor.

Are asupră și casa răsurilor cu sameșul aceștii casă, din care hotărâte venituri să platesc toate lefile tuturor celor ce să află în slujbă, și slujesc țării, la care casă mai înainte păr la 1808 Avgust să rândue câte un boer din cei întâi epitrop. Iar de la această vreme, după predlojânie Ex-sale senatorului prim prezedent a Divanurilor Serghie Cușnicov s'au dat asupra lui vel vistier.

Poartă de grije pentru strângerea veniturilor acestei case, cum și pentru plata lefilor în vremea cuviincioasă dând samă la împlinirea fiestecărue an, care să cercetiază, cu aceeș rânduială precum și a visterii! Iar veniturile hotărâte a visternicii sânt aceste-

Din slujbele rusumaturi cu nume de avaet a lui vel vist, după hotărâre ponturilor fiestecărue, slujbe, care avaet îl dau cumpărătorii de la sine, afară din suma cumpărăturii, adică 2000 lei, din goștină, 2000 lei din desătină, 2000 lei din vădrărit, 1000 lei din vamă și 1000 lei din ocnă. Și așa aceste avaeturi din slujbele aratate cuprind într'un an 8000

Răsurile câte cinci parale la leu pe 44474 lei, ce dau la visterie ruptele visterii Sirbăi și niguțătorăi hrisovoliți într'un an în doao sferturi, adică, giumătatea dintr'una stă giumătatea la sevt Dimitrie, care răsuri pe suma birului ce ea visteriea sint hotărâte din învechime venit al lui vel vistier. Și pe suma ce s'au pus mai sus cuprind aceste răsuri într'un an 5559

Răsurile câte cinci parali la leu pe 47160 lei, ce pot să cuprindă

într'un an birul ce dau la visteriea jid[o]vii cu hrisoave ce să află în țară dând această sumă a birului lor în 4 sferturi câte trei luni fieștecare sfert, care răsuri sint hotărâte din în vechime venit al lui vel vistier, și pe suma ce s'au arătat mai sus, cuprind într'un an . 5895

Avaetul de la mazili și ruptași și ruptele visterii, când să așază dintâi la această rânduială, cu dajdie în catastihul visterii, iaste hotărît ca să de fieștecare lui vel vistier câte 14 lei, care să numește avaet a visternicii, și poate cuprinde într'un an până la . . . 930

Liafa rânduită de la casa răsurilor câte 750 lei pe lună, din care scăzindu-să 37 lei 60 bani, rămân câte 712 lei 60 bani pe lună, iar într'un an 8550

Și așa venitul visternicii cu liafa împreună poate să cuprindă într'un an până la 28934

Logofătul de visterie. Pravitelul cancelerii visterii. iar venitul ce are rânduit iaste acesta, adică, avaetul hotărât ca să ea logof. de visteriea, când să rânduește un ispravnic câte 12 lei de unul, care avaet poate să cuprindă într'un an până la 700

Avaet hotărât care să ea logof. de visteriea pe cărțile de mazili, ruptași și ruptele vistierii, când să așază întâi la aceasta rânduiala cu dajdie în catastihul vistierii, câte 7 lei de o carte, care avaet poate să cuprindă într'un an până la 430

Liafa rânduită de la casa răsurilor câte 250 lei pe lună, care într'un an cuprind 3000

Și așa venitul logofeției de visterie cu liafa împreună poate să cuprindă într'un an până la 4130

2 lea vist[ier] să întrebuințază după trebuinți în trebi a visteriii rânduite de vel vistier. Iar venitul îi iaste acesta. Avaet din slujbele rusumaturi, care după hotărârea ponturilor îl dau cumpărătorii de la sine, afară de suma cumpărăturii însă 500 lei din vamă, 500 lei din ocnă, 500 lei din goștine, 500 lei din desătină și 500 lei din vădrărit, care avaeturi cuprind într'un an . . . 2500

Liafa rânduită de la casa răsurilor câte 200 lei pe lună, din care scăzându-să câte 2 parale la leu a cutii milelor rămân câte 190 lei pe lună. Iar într'un an fac 2280

Și așa venitul visternicii al doile cu liafa împreună cuprinde într'un an până la 4780

3. Vist[ier]. Să întrebuințază în slujbe a visterii, ce i să rănduesc de cătră vel vist. Alt venit nu are de cât liafa rănduită de la casa răsurilor căte 100 lei pe lună, din care scăzindu-să căte 2 parale la leu a cutii mililor rămăn căte 95 lei pe lună. Iar într'un an cuprind 1140

Diecii de visterie. Supuși lui vel vistier slujba lor iaste lucrarea trebilor visterii, după poronca și alcătuire lui vel vist. și dup povățuirea logofătului de visteriea. Sint la număr păn la 70 din care o parte să afla nelipsiți în toată vreme în slujba ce din lăuntru a visterii, fiind unii însărcinați cu madele osăbite asupra lor, cu strângeri de bani și corespondenții. Și alții scriitori pentru cele de obște porunci a Divanului și a visterii. Iar o parte sint care să trimit și pe afară pentru trebi de zahirele, pentru zapcilăc de săvărșire a trebuinților grabnice oștenești și pămintești, pentru cercetări în ivală și pe supt cumpăt, și pentru alte întămplătoare delecate trebuinți, care atărnă asupra visterii. Iar venitul lor acesta liafa de la casa răsurilor căte 3470 lei pe lună și căte 10 par. din răsurile căte 15 parali la leu, pe suma dajdiilor ci dau într'un an la visteriea ruptele visteriăei, neguțitorii cu hrisoave, Sirbăi, și jidovii hrisoveliți bez căte 5 par. la leu ce să eu de cătră vel vistier, hotărăte fiind venit a visternicii. Care aceste căte 10 parali din răsurile dăjdiilor arătate strângându-să, precum urmiazi și înplinire banilor visterii se dau diecilor de visterie, agiungând la toți înpreună cu banii lefii unora păr la 100 lei, și altora dela 80 păr la 50 lei pe lună, și celor mai mici păr la 30. Acesta numai iaste venitul lor. Iar răsplătirea ostenălilor lor o nădăjduesc în vremea viitoare, aflându-să neschimbați fără învinovățire.

Vătavul de visteriea. Zapciu a visterii, are supt sine giumătate numărul copiilor din casă, cu care înplinește poroncile ce i să dau de cătră vel vist. asupra orice zapcilăc cere trebuința ce să face pentru înplinire de bani a visterii și rămășițuri. Iar venitul îi iaste hotărăt acesta. De la 92 copii din casă ce are în mâna sa căte 2 lei pe an cu nume de poclon. Insă giumătate la svete Gheorghi și giumătate la sveti Dimitrie, care poclon într'un an cuprinde . 184

Liafa de la casa răsurilor căte 80 lei pe lună. Iar pe an . 960

Și așa venitul vătavului de visterie înpreună cu liafa poate să cuprindă într'un an păn la 1144

Vătavul de Divan. Asămine zapciu ca acel de visterie. Are

supt sine giumătate de număr de copii din casă, care să întrebuinţază iarăş pentru slujba visterii. Iar venitul său iaste acesta adică. De la 92 copii din casă ce-i are în mâna sa poclonul obicinuit câte 2 lei pe an de om. Insă giumătate la svete Dimitrie care poclon cuprinde într'un an 184

Liafa de la casa răsurilor, câte 50 lei pe lună. Iar pe an . 600

Şi aşa venitul vătavului de Divan împreună cu liafa cuprinde într'un an păn la 784

Vel agă. Zapciu a târgului din oraşul Eşii cercetează şi giudecă pricinile ce să întâmpla se aibă târgoveţii. Inplineşte şi banii ce au a lua târgoveţii unul de la altul. Strânge şi dările visterii de la târgoveţi după table şi izvoade ce i să dau din visterie. Iaste dator a ave ce mai mare privighere pentru întâmplări de foc în oraş, şi a pune la cale toate acele apărătoare şi trebuincioasă la aşa întâmplări, adică, a să afla pe la dughenele din târg putini cu apă, scări, topoară şi funii noâ diasupra. Şi la agie a să afla în toată vremea, sacale cu apă, pe lângă tulumbe şi a alerga la întâmplări de foc însuş aga cu zapcii săi, arnăuţii şi slujitorii cu cângi şi cu topoară, şi a să săli pentru neîntândirea şi stângere focului. Iaste dator a ave străji în toată vremea pe la răspîntiile uliţilor, şi noapte pă toate uliţile pentru tălhari şi alte din potrivă. Iaste dator a privighe ca să-s afle pe la pităriile din oraş păine cu îndestulare. Şi pe la trunchiorile căsapilor carne şi alte feliori de mâncări. Şi deosăbit de toate aceste cu preţul cuviincios şi la unile şi hotărât. Are supt sine pe toate breslile târgului ce fac alişferişul lor în târg. afară de neguţitorii ce ţin mărfuri. Are zapcii lângă sine pe căpit de darabani, pe polcovnicul, pe başciauş şi pe başbulubaşa cu slujitorii lor, cu care săvârşeşte datoriile şi slujba agii. Aceste sint datoriile slujbii lui vel agă. Iar veniturile ce are agiea sunt aceste.

avaet de la căpitan de darabani 2000
de la polcovnicul 1000
de la başceauş 600

Avaet dela vatavul de arabagii care să rândueşte de către aga, îndatorindu-să acel vatav prin contract la agie, a ave totdiauna cară mocăneşti şi căruţi harabagieşti şi pentru trebuinţile stăpânirii şi pentru înlesnire trebuinţii orăşenilor. Care vătav are hotărât de ea de la mocani şi arabagii ce să tocmesc în chirii la zăci

lei unul, pe căți bani primește fieștecare chiriea, și pentru această zăciuială hotărâtă a lor dă la agie avaet pe an păn la . . 9000

Dela căsapii din oraș 2500

Poclonul dela bresle când să face agă care să cheamă topuz accisă luând dela fieștecare briaslă căte atăta . . . însă

Dela bacali	130	Dela butcari	25
„ cibotari	20	„ cărămidari	10
„ blănari	25	„ tălpălari	10
„ cojocari	15	„ teslari	15
„ plăcintari	50	„ rachieri	25
„ pitari	60	„ precupeți zarzavagii .	60
„ bărbieri	20	„ „ făinari . .	50
„ mumogeăni	40	„ săhăidăcari . .	15
„ brăhari	15	„ cherestegii și soponari	20
„ cizmari	20	„ briasla jidovilor .	200
„ abăgeri	35		860

Iar piste tot cuprinde acest poclon suma arătată . . . 860

Poclonul dela breslile arătate mai sus la sveti Gheorghie, bez bacalii, pitarii plăcintarii și jidovii care poclon cuprinde de la toți 450

Poclonul iarăș dela aceste bresle ce-l dau la sveti Dimitrie asămine 450

Poclonul dela bacali, pitari și plăcintari, care îl dau la patru posturi a anului 550

Poclonul crăcimelor ce să află în oraș, dela crăcimele cele cu sumă de vin mai multă căte 2 pol lei. Și dela cele mai mici căte 60 par. la svete Gheorghie și la svete Dimitrie 600

Dela iarmaroacele ce să fac într'un an lîngă orașul Eși, luând căte 20 par[a]li de car ce vin de pe la ținuturi încărcate cu lucruri de vănzare, care poate să cuprindă păn la 1200

Avaet într'un an dela pascarii ce aduc pește în oraș de vănzare 200

Tahmizul cafelii adică pisatul cafelii, având slobozănie și voe a Kisa cafe în oraș numai unul. Și dela aceluiaș dughiană împărțăște cafe pisată pe la celelalte cafenele după obicei din vechio și acel ce are această voie dela vel agă, dă avaet într'un an păn la 1200

Avaet dela hahambașa din venitul ce are de pe la jidovi 1000

Avaet dela mahalii care scoboară vasăle cu vin prin pivniţuri dela crăcimele din oraş 200

Din împliniele la zăci lei unul pe banii de datorii şi împrumutări a tărgoveţilor ce poate să împlinească aga, care împlinele tot cuprinde pe an păn la 6000

Liafa dela casa răsurilor căte 300 lei pe lună, din care scăzind căte 2 par. la leu a cutii mililor, rămăn 285 lei pe lună. Iar într'un an 3420

Poclonul dela 82 siimeni a agii, căte 60 parali adică giumătate la svete Gheorghie şi giumătate la svete Dimitrie, care cuprind 123

Şi aşa tot venitul agii cu liafa împreună poate să cuprindă într'un an păn la 31353

Căpitan de darabani. Slujba lui iaste a să afla de apururea prin tărg, cercetiază şi pricini mai mici de giudecăţi ce au tărgoveţii. Inplineşte şi banii de împrumutări mici, dacă rămăn în mulţămirea prin cercetare sa. Venitul său iaste acesta. Poclonul la sveti Gheorghi şi la sveti Dimitrie dela 28 slujitori ce să numesc dărăbăni, căte 60 parali de unul, care într'un an cuprind 42 căte 10 parali de la acei ce să închid în grosul său pentru pricini de bătăi şi împliniri, care acestea într'un an pot cuprinde păn la . . 300

Liafa de la casa răsurilor căte 50 lei pe lună. Iar într'un an 600. Iaste scutit la slujbe rusumaturi, pe drepte bucatele sali dup cuprindere ponturilor.

Şi aşa venitul lui căpitan de dărăbani cu liafa împreună poate să cuprindă într'un an păn la 942

Polcovnicul. Sluiba sa iaste a să afla prin tărg pentru cercetare păinăi ca să fie întocma dup pact. Pentru carne să fie bună şi cu îndestulare. Iaste asupra bacalilor i a covrigarilor şi alte pricini, ce din poronci i să rănduesc. Iar venitul său iaste aceste. Poclonul de la 24 slujitori ce are supt sine, căte 60 parali de om, însă giumătate la svintul Gheorghi şi giumătate la svintul Dimitrie care cuprind 36

Liafa de la casa răsurilor, căte 20 lei pe lună. Iar într'un an . 240

Iaste scutit la slujbele rusumaturi pe drepte bucatele sale în cuprindere ponturilor.

Şi aşa, venitul polcovnicului împreună cu liafa cuprinde într'un an păn la 276

Başceauş. Dator a păzi totdiauna în vreme de noapte fănarile di pe uliţi şi fanaragii ca să fie deştepţi. Cearcă şi pe la cu-

lucuri pe slujitorii ce urmiazi pază. Face zapcilăc şi dughengiilor ca să aibă putini cu apă, căngi, funii diasupra, cum şi topoare. Iar venitul său este acestă. Poclonul dela 22 slujitori ai săi ce să numesc baltagi, căte 60 par[a]li de om. Insă giumătate la svete Gheorghi şi giumătate la svete Dimitrie, care într'un an cuprind . 33

Liafa de la casa răsurilor căte 15 lei pe lună. Iar într'un an . 180

Iaste scutit la slujbele rusumaturi pe drepte bucatele sale dup cuprindere ponturilor.

Şi aşa venitul lui başceauş cu liafa împreună cuprinde într'un an păn la 213

Velarmaş. Are supt sine închisoare temniţăi, pe armaş al doile, şi al treile, pe condecariol temnăţăi, pe armăşei şi darabani ce sint rănduiţi pentru paza temniţăi. Datoriea slujbăi sale iaste, ca pi toţi talharăi şi alţi vinovaţi vrednici de închisoare temniţăi ce să rănduesc de departament crăminalului a să da supt această închisoare să-i pue în temneţi, să-i supue prin mijlocire bătăi şi a altor pedepsi a arăta tot adivărul cu amăruntul de cele ce au făcut. După care spunere şi arătări a lor, face tacril şi îl dă la departament crăminalului, unde giudecătorii, acestui departament îi înfăţoşază pe vinovaţi cu jăluitorii. Cerceteazi şi giudecă şi după pravili hotăresc pediapsa pentru fieştecare vinovăţie. Iaste dator armaşul a pune paza temniţăi în rănduială, ca să nu scape de acolo nici un vinovat. Iaste dator a cerceta cu chipuri cuviincioasă de a afla şi a prinde cu oamenii ce are supt sine tălhari şi gazde de tălhari, şi a-i aduce în închisoare temneţăi Inplineşte şi bani, vite şi lucruri a păgubaşilor din cele ce să găsesc la tălhari.

Are supt sine pe ţiganii lăutari şi herari din oraş, a căror pricini le cercetează, le răndoeşte şi staroste·

Iar venitul armăşii iaste acesta, însă de la starostele de ţigani lăutari 1000

dela starostele de ţigani herari 10

Dela acei ce prin hotărărea departamentului creminalicesc să slobod din inchisoare temneţăi ea gloabă căte 15 şi păn la 5 lei de om care gloabă poate să cuprindă într'un an păn la . . 1000

De la închisoare grosului ce are în măna sa, în care închide pentru mici pricini şi cănd să slobod le ea grosărit, care poate să cuprindă într'un an păn la 390

Inplineala de bani ce să înplinesc prin marafetul armăşii, care înplineli poate să cuprindă într'un an păn la 4000

Poclonul de la 46 armășăi și 47 dărăbani, căte cinci lei de om, giumătati la svete Gheorghie și giumătate la svete Dimitre, care poclon cuprinde 465

Liafa de la casa răsurilor căte 150 lei pe lună din care scăzăndu-să càte 2 par[a]li la leu a cotii milelor, rămăn căte 142 lei 60 bani pe lună, iar într'un an 1710

Și așa venitul armășăi împreună cu liafă poate să cuprindă într'un an păn la 8575

V. (2) armaș. Supus lui vel armaș. Să rănduește de cătră armașul și de cătră departament crăminalului în cercetări pe afară și descoperiri de pricini crăminalicești. Să trimite de rădică și aduce pe acei în prepusuri de pricini de acele ce să ating de creminal. Alt venit nu are de căt liafa de la casa răsurilor căte 40 lei pe lună. Iar într'un an 480

Și când să trimite pe afară i să plătește cheltuiala de cătră acei pentru ă cărora pricini merge.

G. (3) armaș. Iarăș pentru asămine slujbe. Are liafă căte 20 lei de lună. Iar într'un an 240

Vel ispravnic curții. Are asupră purtare de grije a casălor curții, unde iaste adunare celor ce slujesc în trebuințăle țării. Și întru aceasta vreme ivartiruirea de mari persoane și întreceri prin oraș, și unirei și cu șidereà. Are supt sine oameni trebuincioși, pietrari, teslari, tăetori și cărători de lemne, lemnari care aduc lemnele trebuincioasă pentru curte.

Are în sama sa datul tainurilor de păine la cei ce să află pentru paza și slujba curții.

Are a urma întru toate după poronca lui vel vist, de unde ea și banăii trebuinciosi pentru cheltuelile curții rănduindu-i-să din visteriea. Iar venitul îi iaste acesta.

Poclonul de la 18 oameni a curții teslari, pietrari, apari, tăetori, și cărători de lemne, căte 60 par[a]li de om poclon într'un an bez lemnarăi ce aduc lemnele curtăi de la cari nu ea poclon. Care poclon cuprinde . . . . . 27.

Liafa dela casa răsurilor căte 100 lei pe lună, din cari scăzind cate 2 par[a]li la leu rămăn cate 95 lei pe lună. Iar într'un an 1140

Și așa venitul ispravnic de curte inpreună cu liafa cuprinde într'un an 1164

Ispravnicii ţinuturilor. Să rănduesc prin alegere lui vel vist cu simfonă socotinţi a Divanului ocămnurii căte doi la fieşte care ţinut bez la cinci ţinuturi mai mici căte unul precum să vor arăta mai gios. Slujba lor iaste a săvărşi fieşte care cu ţinutul său slujbele acele ce să 'ndatoreşte ţara după trebuinţi a face în cuprindere poroncelor Divanului lucrător şi a visteri ce le să trimet din visterie, cu povăţuire ce urmare să pazască întru fieşte care. Strâng lefile hotărâte după table ce li să trimet din visterie. Sunt datori a privighe fieşte care pentru statornicie lăcuitorilor ţinutului său; giudecă şi cercetiază toate pricinile dintre lăcuitori, caută şi pricinŭi de moşii şi de alte averi. Şi dup hotărâre ce fac dau cărţi de giudecăţi Iar când vre o parte rămâne în nemulţămire vine şi caotă giudecată prin Divan.

Sint îndatoraţi o priveghe pentru toate ceie din potriva ce pot să pricinuiască supărarea lacuitorilor, mai ales pentru făcătorii de rele tâlhari a i prinde şi a-i dezrădăcina.

Au datorie a primi cărţi din slujbă şi dela Divanul gidecătorii şi de pi la departamenturi, pentru pricini ce atârnă dela acele locuri de giudecatoriea şi cere trebuinţa a să cercetă pe afară, dup care carţi şi inştiintari sint datori a urma. Au ponturi trimasă din visterie la fieşte care isprăvnicie în care să cuprind cu lămurire toate datoriile lor în feliori de pricini, după care sunt îndatoriţi o urma Iar veniturile ispravnicilor sint aceste.

Inpliniala la zace lei unul pe bănăi dc împrumutări şi alte pricini dintre lăcuitori, ce să înplinesc de cătră ispravnici, care înplineli pot să s sue după mărimea feşte cărue ţinut. Pocloanile dela slujitori ce are hotărâţi pentru slujba ţinutului fieste care ispravnicie căte 200 bani de om giumatate la sveti Gheorghi şi giumatate la sveti Dimitrie, care pocloane cuprind după număr de slujitori ce are fieştecare isprăvnicie, care număr s'au arătat în vedomostiea slujitorilor căt este rânduit să aibă fieştecare.

Avaet dela vatavul de arabagii ce să află la fieştecare ţinut, care avaet laţinuturile cele mai mari poate să fie dela 2000 păr la 1500, iar la cele de mijioc dela 1000 păr la 500 pe an.

Liafa dela casa răsurilor care să arată mai gios căt cuprinde la fieşte care ţinut Iar ţinuturile şi locurile la care să rănduesc ispravnicii sint aceste.

Doi	ispravnici	Suceava liafa într'un an . . . . . 8400 [1]
„	„	Niamțu 8400
„	„	Romanul 8400
„	„	Bacău 8400
doi	starosti	Putna 9600
„	ispravnici	Tecuci 8400
„	parcalabi	Covorloio 9600
„	ispravnici	Tutova 8400
„	„	Vasluio 4800
„	„	Fălcio 8400
un	ispravnic	Grecenăi 3000
„	„	Codru 1200
„	„	Hotărnicenăi 1200
doi	sărdari	Orheio 9600
„	ispravnici	Soroca 9600
„	„	Herța 3600
„	„	Dorohoi 8400
doi	vornici	Botoșani 8400
„	ispravnici	Hărlău 8400
„	„	Cărligătura 4800
„	„	ținut Eșai 9600
doi	părcălabi	Hotinu 9600
doi	ispravnici	olaturile Benderio 7200
un	ispravnic	„ Tomorovii 3600
„	„	Ismailul 3600

Din care liafă ce să arată la fieștecare ținut dau și ispravnicii c te 2 parale de leu la cutie mililor după hotărăre.

Sameșii ținuturilor. La isprăvnicie fieștecărue ținut să află căte un sameș pe lângă ispravnici, care este supus ispravnicelor. Are asupra sa toată triaba canțelerii ispravnicii precum corespondență cu visterie și alte locuri de slujbă, alcătuire rânduelăi prin care să săvârșesc poroncile cu ținutul și socotelile banilor visterii. Este îndatorit a ave deplină știință pentru stăre lăcuitorilor fiește cărue sat din ținutul său și a privighe pentru toate mișcările din ținutul său, a înștiința pe visterie cand vre unul din ispravnici ținutului să abate din drumul datorii sale ori întru neîngrijire și nesilinți la săvârșirea poruncilor sau într'u chipuri de asuprire lă-

1. A se înțelege *lei.*

cuitorilor. La schimbare ispravnicilor cand vin acei din nou rănduiți, iaste dator sameșul a le da științi, atăt de stare ținuturilor, căt și de poroncile ce au luat săvărșire la cele ce sint în lucrare și de cele ce au a lua începere. Străng banii dărilor visterii după tablile din visterie. Și iarăși cu table iscălite de ispravnici îi trimit la visterrie. Iar strângere banilor di pe la lăcuitori urmiazi într'acest chip.

Ținutul fiind înpărțit în ocoale să rănduesc de cătră ispravnici cate un ocolaș la fieștecare ocol cărora ocolași le dă sameșul izvoade iscălite de ispravnici de pe tabla trimisă din visterie, cu aratare căt are să dei fieștecare sat. Merge ocolașul la satele ocolului său. Arată fieștecărue sat suma ce are să dei. Și lăcuitorii cisluindu-să între dănșii pe vite și pe capete fac bani rănduiți, și îi dau la ocolaș, și eu țidule supt iscălitura sa. Și ocolașul îi duce la ispravnicie și îi da la sameșul. Și într'acest chip urmiazi nu numai străngerea banilor ce și săvărșire altor poronci, din care la unile ce sint mai grabnice să mai rănduesc pe lăngă ocolaș și din postelnicei și mazilii ținutului.

Sameșii să rănduesc de cătră vel vist. Sint socotiți a fi din trupul diecilor de visterie.

Sunt neschimbați dela locurile lor. Atunce numai să schimbă căndu să găsăște vre o vinovăție asupra lor. Alt venit nu au decăt liafa dela casa răsurilor ce are rănduit fieștecare loc de sămișie, după izvodul lefilor. Și avaetul hotărăt pe cărțile de giudecăți și mărturăi ce să fac dela ispravnicie *în parale.*

Pe cartea de giudecată ce vor face pentru pricini mai mari 60. pe carte de giudecată pentru pricini mai mici 30

Pentru mărturăi ce va face din parte isprăvnicii catră visterie pentru fieciori de mazili și ruptași, care va fi să să așeze la dajdie 15

Epitropie podurilor. Cu această epitropie a podurilor din orașul Eși sint însărcinați de mai înainte d-lor vornic Dimitrachi Sturza, i d-lui hatm Rădocanu Roset. Apoi după predlojănia Exsale senatoriolui proin prezident a Divanurilor Serghie Serghievici Cușnicov s'au rănduit lucrător și împlinitor trebuințelor podurilor și pe d-lui polc Manolache Balș.

Slujba aceștei epitropii este a să afla podurile din orașul Eși în bună stare. Sint supt supunire epitropilor un sameș, un episțal, 176 podari cu trei căpiteni a lor, cu care să săvărșește și acel de iznoavă lucru a podurilor, și întocmire cum și curățănie lor.

Epitropii nu au nici un venit, de cât uumai d lui polcov Manolache Balş are liafă dela casa răsurilor, căte 400 lei pe lună, din care scăzându-să căte 2 par. la leu a cutii mililor rămăn căte 380 lei pe lună. Iar intr'un an 4560.

Gavriil, Mitropolit şi Exarh Const. Balşlogof. Iordachi Roseti vist.

II.[1]

Vedomostii pentru toţi slujitorii ci să află supt ascultare dregătoriilor pământeşti.

1810 Ioane

Taifaoa Hătmăniei

Căpitan de lefegii 1.[2] Slujitori ci să număsc lefegii cari să împart în trei părţi intră pe fieştecare săptămână căte 9 liodi de rând: 26. Datorie căpitanului de lefegii iaste a privighe în mahalaoa Feredei, zi şi noapte, ca întămplandu-să a veni niscaivai oameni răi la gazde, sau noapte umblând fără fănare şi necunoscută sau în fapte sale, sau întămplându-să pricini între lăcuitorii mahalalii să-i rădice şi să-i aducă la hătmănie şi hătmănie îi cercetează. Mai iaste îndatorit de a alerga şi la foc împreună cu slujitorii săi de mai sus arătaţi, şi în toată slujba ce i să va poronci de către d-lui hatmanu. *Vel căpitan* 1. Slujitori ci să numesc călăraş, asămine precum lefeg pe săptămână căte 10, 29. Datorie acestui vel căpit. şi a călăraşilor acestora ce sănt supt ascultare lui iaste, purtatul cărţilor hătm, pe la locurile unde cere trebuinţa. Mai iaste îndatorit a fi cu privighere şi în mahalaoa Tătăraşai după cum şi căpit. de lefeg. Şi osăbit luându-să vre o înştiinţare de la vre o margine sau ori de unde sunt căpitani rănduiţi, pentru vre o urmare în potrivă a vre unui căpit iaste datorio să margă, să cerceteze şi cu vinovăţie lui în scris să l aducă la hătm. Şi prin cercetare hătm după vinovăţie lui să-ş ei căzută pedeadsă.

Poroşnic 1. Slujători ci să numesc călăraş asămine precum şi călăraşai ceilalţi intră pe fieşte care săptămăna cate 7 liod de rând 22. Datorie şi acestue împreună cu călăraşai săi iaste a purta şi să e cărţăle de poronci a hătm. de unde cere trebuinţe şi a fi şi cu privighere şi în mahalaoa muntenească asămine ca şi cei de mai sus numiţi zapcii.

---

1. „*Dela*" nr. 1776/1810 Arhiv Senat Chiş.
2. După fiecare cifră să se înţeleagă cuvântul „liodi" oamenii, potrivit textului pe care nu- lurmăm, din motive de economie de spaţiul.

Başbulbaş. 1. Slujitori nu are; slujba lui iaste a fi cu privighere în mahalaoa Broştenilor asămine ca şi ceilantă. Mai are asupra sa şi tulimba hătm. Bulubaş dintraceştie 4 sănt rănduiţi a umbla cu numiţăi de mai sus zapcii în toate noapte cu straja spre paza mahalalilor. Iar unul stă toată noapte la hătmănie pentru paza focului, a merge cu căngile şi săimeni unde să întămplă focul. Să mai întrăbuinţază şi la alte slujbi şi poronci a hatm prin mahalali peste zi 5.

Bulubaş. Acestie sănt rănduiţi la noă culucuri căte unu: numai pentru cercetare celor ce vin în tărgu şi esu din tărgu afară cărora li să dau săimenăi hătm. căte 2 de culuc 9. *Căpitani de arnănţi* 4; *Odobaşi* 4; *Neferi* adică Arnăuţi. Aceştie să află nelipsăţi dela hătm. Slujba lor iaste ca când va fi vre o întămplare de foc să alerge şi să stăngă. Să mai întrebuinţază şi la altile ci să orănduesc de cătră d-lui hatm. după trebuinţi şi poroncile Divanului ci să dau hatm. 40. Slujători ci să număsc *săimeni* cu 12 zapcii a lor care şi aceştie asămine îi urmiază rândul a triea săptămănă, şi să întrebuinţază de catră d-lui hatm. unde cere trebuinţă 116.

Tulumbagi başa. Oameni în slujba sa nu are, de căt din săimeni de mai sus. I să dau căţi cere trebuinţa de urmiază slujba tulumbilor în vreme întămplării focului 1 liod

Apari. Aceştie întră căte 2 de rănd pe toată noaptea şi sănt nelipsiţi în trebuinţă la întămplare de foc 4 liod oameni ce mai are hătmănie însă 4.

2 *trimbiţari*
1 *doboşăr*
1 *fluerar*

aceştie sănt pentru sămnul când vini vreme să easă straja.

Taifaoa curţăi care iaste supt ascultarea hătmănii.

Başbulbaş 1. Slujitori cari să număsc *săimeni* supt ascultare lui Başbulbaş 41 liod.

Vt. Bulubaş 1. Slujitori săimeni supt ascultarea lui V. bulubaş.

Căpitan de drăgani 1. Slujitorii care să număsc *săimeni* asămine supt ascultare căpit. de drăgani 42.

Sotnic 1. Slujitori care să număsc *săimeni* supt ascultare sotnicului 27. Aceştie sănt îndatoriţă a fi căte unul nelipsăt dela curte pe fieştecare săptămănă şi au ascultare lor numiţăi săimeni

cari să întrebuințază în lăuntru în curte la visterie și pe la Divanuri pentru toată paza și la orice slujbă este în curte ca să-ș aibă paza ei. Aceștie sănt datori a păzi cu oamenii lor.

Liode 426.

Căpităniile ce sănt pe la ţănuturile cari să află iarăș supt ascultare d-lui hat. și de cătră d-lui să epistașăsc.

Suceava

Enachi Sănesc căpit. de Burdujăni 1. Slujitori în slujba numitului căpit. 18. Datorie acestui căpit. iaste paza marginii dinspre Austrie ca să nu treacă nimene din lăcuitorii Moldovii i a Basarabii peste hotar, cum și monedă rusască în argint, păine cai și în scurt să cercetează pe toţă ce trecu piste hotar.

Costandin Mariș căpit. de ropte 1. Slujitori în slujba numitului căpit. 12. Datorie acestue asămine ca și a căpit. de Burdujăni.

Ivancio Odobaș căpit. de potiră care iaste îndatorit a ave și 4 neferi pentru prindire și izgonire tălharilor dela acel ţinut 1.

Niamţu

Dumitru Gheorghiu căpit. de plae Niamțului 1. Slujători ci să număsc *plăeși* în slujba numitului căpit. 112. Datorie acestue iaste asămine ca și căpit. de Burdujăni.

Iancu Sălăgean căpit de Tărgu Niamțului 1. Slujători în slujba numitului căpit. 6. Datoria acestue iaste de a cerceta pricinile cele mici cari să întămplă între tărgoveți și purtare de grijă a privighe pentru foc ca să nu să întâmple.

Romanul

Căpit. Dumitru căpit. de potiră datorie lui asămine 1.

Bacău

Spiridon căpit. de Comăneşti 1. Slujitori ci să număsc plăeși în slujba sa 200. Datorie lui asămine ca și a căpit. Burdujăni. Căpit. Alexandru căpit. de Oituz 1. Slujători ci să număsc plăeși în slujba sa 74.

Datorie lui iaste la toate asămine precum și cel de Burdujăni. Polcov[ni]c de Lunca Mare cu arnăuţăi ce i să dau de cătră hatm. la vreme tomnii este datorio a păzi la Lunca Mare pentru

negutătorii ce merg la Odobești de fac vinață, ca să nu pătimască la drum 1.

Ivancio căpit de potiră datorie lui asămine pentru paza și izgonire tălharilor de pe acest ținut 1.

Putna

Gheorghi Nicuș căpit *de Milcov* 1. Slujători în slujba numitului căpit. Datorile lui iaste paza marginii ca și cel de Burdujăni. Andoni căpit. de *Bilieşti* 1. slujitor în slujba numitului căpit. Datorie lui iaste asămine. Costachi Zăgănescu căpit. de *Agiod* 1. Slujători în slujba numitului căpit 23. Datorie acestue iaste paza tărgului și a cerceta și princini mai mici ci să vor întâmpla între târgoveți. Șătr Pascal Străjescu *vornic de Vrance.* Slujători în slujba numitului vorn. 76. Datorie acestui iaste paza marginii despre Țara ungurească. Alecu *başbulbaş de Focşăni* 1. Slujători nu are ce cu care i să dau de către stărostie. Iaste datorio să urmezi la toate povățuirile dumilor-sale starostilor. Anstasă căpit. de potiră asămine ca și ceilalță căpit. de potiră 1.

Covurluio

Manolachi Cujbă *başbulbaş de Gălață* cu slujitorii ce i să dau de către părcălăbie iaste datorio la toate a urma după povățuire dumnilor-sale părcălabilor 1. *Căp.t de margine Covurlulutui* 1. Călărași în slujba numitului căpit. 20. Datorie lui iaste paza marginii a nu să strămuta lăcuitorii.

Fălciio

Căpit de târgu Fălciolui, călărași nu are ai săi, ce după trebuință i să dau de către ispravnici și cu acele săvârșăște paza și privighere târgului de foc și alte slujbi 1. Costandin Agărici *căpitan de Târgu Huşăi.* Și acesta iș urmiază datorie sa ca și cel de Fălcio și slujători iarăș de către ispravnici i să dau. Cercetiază și mici pricini ci să întâmplă în târgul acela 1.

Vasluio.

Polihroni Pelivan căpit. de potiră. Slujba lui iaste asămine, adică izgonire și prindire tălharilor depe acel ținut 1.

Orheiol.

Fotachi Peristeri căpit. la Speea. 1. Slujători ce să număsc în slujba numitului căpit. 135. Datorie acestue iaste paza marginii

BIBLIOTECA UNIVERSITATII

cum şi a orăndui oameni la vaduri şi margini spre cercetare celor ce trec de au adiverinţăle ocărmuirii sau a hătm. în măinile lor ori ba. Şi în scurtu să nu triacă piste hotar nici unile din cele ce nu sănt slobode, cum şi pe cei care nu vor ave încredinţări că sănt sloboz a treci hotarul să nu-i sloboadă şi pentru dărzători să privigheze 1. Toader Sabău[1] *căpit. de Dubăsari* 1 Slujători ci să număsc călăraşi 117. Datorie acestue întocma ca şi acelue de la Speea. Mihalachi *căpit. de Creuleni* 1. Slujători ce să numesc călăraşi 144. Slujba lui întocma ca şi cel de la Speea. Gheorghii Paris căpit. Jora 1. Slujători ci să număsc călăraş în slujba căpitan 96. Şi acestă asămine ca cel de Speea. Gheorghi Sărbul *căpit. la Rezina* 1. Slujători ci să număsc călăraş 89. Datorie lui asămine şi întocma ca cel de la Speea. Anastasă Grecul *căpitan de Băţeni.* Slujători ci să număsc călăraşi 92. Datorie lui iaste că şi acelui de Speea.

Soroca.

Costachi Bucşănesc *căpit. de Raşcov.* Slujători călăraşi în slujba numitului căpit. 70. Datorie lui iaste a urma la toate întocma ca căpitani de la ţinut Orheiolui. Căpit. Toader la *căpit. Vasălcău* 1. Slujători călăraşi 60. Datorie şi acestue întocma după cum şi cei de mai sus numiţi. Costachi Leonardu *căpit. de Movilău* 1. Slujători călăraşi în slujba căpit. 39. Şi aceste asămine iaste următorio după cum mai sus s'au arătat. Grigori Scorţăscu *căpit. de Cosăuţ* 1. Slujători călăraş în slujba căpităniei 87. Datorie acestui iaste asămine ca şi aceloralanţă. Ovanes *căpitan la Târgu Bărţăle* 1. Slujători în slujba căpit. 24. Datorie acestue este întocma şi la toate ca şi căpit. de Târgul Huşăi.

Hotinu.

Manolachi *căpit. la margine Hotinului* 1. Slujători în slujba sa 36. Datorie acestue iaste a păzi margine Nistru şi Austrie întocma ca căpit. de Burdujăni ot Suceavă. Ivancio căpit. de potiră.. Slujba lui întocma după cum şi aceloralanţi ce s'au arătat maisus 1

Dorohoio.

Mihali *căpit. de ţănut Dorohoiului.* Mai iaste însărcinat şi cu căpit. de potiră. Slujba lui îşi urmiază cu călăraşăi ce i să dau de cătră ispravnici, după povăţuire ispravnicilor.

---

1. Vezi aceasta revista an. IV, nr. 1 p. 56.

Hărlău.

Chioran Sărbul *căpit. la târgul Ştefeneşti.* Slujători călăraş 18. Datorie lui iaste paza târgului şi a cerceta şi pricinile cele mai mici ci să vor întâmpla în târgu. Enachi căpit. de potiră datorie lui iaste întocma ca şi ceilalţi căpit. de potiră i.

1624.

Taifaoa agiei.

Sameşu agiei care iş are slujba sa înplinire birului vist. din târgu şi spre strângire birului are înadins oameni rânduiţi care iş dau sama la samişul agiei. Şi samişul agiei la vistierie. *Săimeni,* aceştie au slujba lor de intră a trie săptămână de rând şi să oânduesc de către d lui vel agă, la pază uliţălor şi la alte slujbi şi locuri unde cere trebuinţa 83. *Căpitan de dărăbani* 1. Slujitori ci să număsc *dărăbani* cari sânt supt ascultare căpitanului de dărăbani, şi intră pe săptămână câte 9. Şi atât pe căpit. de dărăbani cât şi pe slujători să rânduesc tot de către d-lui vel agă la cea ce să cuvine 29. *Polcovn c agei* 1. Slujitori ci să număsc *roş* care sânt supt ascultare polcov care îşi urmiază rândul lor asămine ca şi dărăbanii. Şi să rânduesc tot de către d-lui vel agă la ceea ci să cuvine 24.

Başceauş 1. Slujători ci să număsc *căpitâni de băltagi* care sânt subt ascultare lui başceauş. Şi başceauş şi slujătorii săi urmiază asămine precum şi căpit. de dărăbani 22.

Başbulbaş 1, *Bulubaş* 6. Aceştie să află nelipsăţi de la agie şi urmiază poroncilor ce li să dau de către d lui vel agă.

Tulumbagibaş. Să află zi şi noapte nelipsăt de la agie 1. Slujătorii tulumbagii aceştie intră câte 6 la rând, care stau nelipsăţi în ograda agiei lângă tulumbe 18.

Căpitan de arnăuţă 2.

Obobaş 1 | *Baeractar* 1 | *Arnăuţi* 20 | Aceştie să află nelipsăţă de la agie şi să întrebuinţează de către d-lui vel agă unde cere trebuinţa.

Apari agesti. Aceştie au slujba lor de cară apă la întâmplare focului.

210 liodi

Taifaoa armăşăei.

V. armaş 1; *t. armaş* 1; *Condicar a temniţăi* asupra tacrirurilor 1. *Scriitor acreminalului* 1. *Ispravnici de armăşăi* 3. Slujători ce să număsc *armăşăi* 46. Slujători ci să număsc *dărăbani* 47. *Masalagii* 8. *Gelat* 1. *Ispravnic de temniţă* 1. 110 liodi. Aceştie au ascultare lor la d lui vel armaş şi slujba lor iaste la ceea ci să orănduescu prin d lui de cătră Divanul creminalului. Iar slujătorii iş urmiază rândul lor de să schimbă tot a trie săptămână după obiceio.

Taifaoa vornicii de aprozi.

Ispravnici de aproz, adică la 4 Divanuri căte unul 4. Slujători ci să număsc *aproz* 120. Slujători ci să număsc fustaş 20, 144 liodi. Aceştie iarăş asămine iş urmiază rândul. Slujba lor iaste la cea ce să orăndueşte de cătră d-lui vel vorn. de aproz, adică în poroncile Divanurilor giudecătorilor.

Vornicie obştii.

Slujători ce sânt în slujba vornicii obştii şi să orănduesc la locurile unde cere trebuinţa 27.

Rusfeturile isprăvnicii curţăi.

Tăitori de lemne i Joldămari în trebuinţa curţăi 43. Apari de cară apă la curte 7. Teslari. Pietrari întrebuinţaţi la meremeturile curţăi 12. Slujători ci să număsc *şătrărei* 8. 70 liode. Toţi aceştie iş au ascultare lor la vel ispravnic de curte.

Slujba visteriei.

Vătav de visterie 1. Vătav de Divan 1. Slujători ce să număsc *copii din casă* care îşi urmiază rândul lor de întră pe fieşte care săptămână căte 61. Slujba lor iaste atăt a vătafilor căt şi a copiilor din casa ci să ocărmuesc de cătră vătavi acolo unde iaste poronca Divanului în slujbele vistieriei şi înpliniri de bani 184.[1] 186 liode.

Slujba călăraşilor.

Epistat 1. Vatav de călăraşi 1. Odobaş 1. Slujători ci să număsc călăraşi, cari şi aceştie iş urmiază rândul lor asămine. Slujba

1. Socotesc aci o greşala de înmulţire. (T. G. B.).

lor iaste purtatul cărţilor unde sănt rănduiţi a merge de cătră Divan. 66 liode.

Epistasăe podurilor.

Samiş 1. Epistat 1. Căpitani 3. Podari din sat Băltenii i Coropceni ot Vasluio, Covasna şi Hiliţa ţinut Eşii cari înpărţindu-să în trei părţi să vin pe săptămănă căte 44. Aceştie sănt pentru întocmitu şi lucrul podurilor şi îş au ascultare lor la d-lui polcov. Manolachi Balş 176. 181 liode

Taifaoa portării.

Epistat a portării care acum să află în purtatul de grijă a spitalurilor 1. Slujători ci să număsc *portărei.* Slujba lor iaste la spitaluri, la ceea ci să pun, de cătră epistatul lor 33. 34 liode.

Rusfeturile ocnii

Slujători care au ascultare lor la d-lor caminari de ocnă 500.

Slujiitori ce sănt pe la ispravnicii care îş urmează rândul lor ca şi ceealalţi slujători adică a triea săptămănă.

Suceava	141
Niamţu	200
Romanu	145
Bacău	150
Putna	280
Tecuci	199
Covorlui	322
Tutora	225
Vasluio	120
Greceni	50
Codru	74
Fălcio	150
Hotărniceni	143
Orheio	372
Soroca	200
Herţa	80
Dorohoio	171
Botoşănii	150
Hărlău	120
Cărligătura	46
Ţinut Eşii	242
Hotin	362
Tomorova	48
	3987

Slujba acestor slujători isprăvniceşti urmiază la ceea ci cere trebuinţa, şi metahirisăsc d-lor ispravnicii în slujbile ţinutului spre săvărşire poroncilor de aicc ce li să triimet.

Adunare

Taifaoa hătmanii	2050
„ agiei	210
„ armăşăi	110
„ vornicii de aproz	144
Vornicie obştii	27
Rusfeturile isprăvnicii curţăi	70
Slujba visteriei	186
Slujba călăraşălor	69
Epistasăe podurilor	181
Taifaoa portării	34
Rusfeturile Ocni	500
Toate isprăvniciile de pe afară	3987
	7568

Intru această perigrafi să cuprinde arătare vedomostii de căte numiri de oameni sănt la fieşte care drăgătorie, şi cu ce slujbă sănt îndatoriţi, şi sănt a fiişte cărie drăgătorie ascultare care nu plătesc nici o dare de bani în bir vistieräei.

Gavril M. şi Exarh.

Const. Balş logof, Iordachi Roset vist.

Ştiri catagrafice din Bisericile Principatelor la 1810.

de Const. N. Tomescu

Asemenea ştiri am publicat pentru anul 1809, adunate din eparhiile: mitropoliei Moldovii, şi a episcopiilor Huşilor şi Roman.[1] *Datele respective din Biserica Principatului Valahiei nu se centralizase la Duhovniceasca Consistorie din Bucureşti nici pînă la 1809 Octombrie 12, cînd exarhul Gavriil expediază Sinodului din Petrograd tablourile cu ştiri din Biserica Moldovii şi se plînge că pe cele din Valahia încă nu le-a primit „deşi i-am amintit că, neînplinind cererea, va fi raportat sf. Sinod... abătîndu-se dela subordonare".*[2]

Pentru anul următor, exarhul a luat măsuri severe şi astfel a avut la îndemînă toate datele din Biserica ambelor Principate, pe care le şi înnaintează Sinodului.

Dăm mai departe cîteva tablouri cu acele ştiri catagrafice ale anului 1810, aşa cum le găsim în dosarul nr. 218/1810 de 26 file din Arhiva Consiliului eparhial—Chişinău.

Tablourile cu informaţii despre arhierei şi despre Biserica Moldovii cu cele trei eparhii ale ei [mitropolia, episc. Roman şi Huşi] sunt alcătuite în l. rusă de protoiereul catedralei P. Cunitchi şi prot. At. Cozacinschi, iar cele privitoare la Biserica Valahiei cu cele patru eparhii [mitropolia, episc. Rîmnic, Argeş şi Buzău], sunt subscrise în l. română de prot. G. Rodostat, Voicu, Ioan Hartofilax şi Mihail Mirmanschi, dînd şi o copie în l. rusă.

---

1. Vezi „*Calendarul Arhiepiscopiei Iaşilor 1932*", pag. 100—108, pentru mitropolia Moldovii la 1809; *Arhivele Basarabiei* nr. 2 pag. 73—90 şi 174—205 pentru episcopiile Huşu şi Roman.

2. *Arhiva Consiliului eparhial—Chişinău*, dosar nr. 141/1809, fila 1.

TABLOU SPECIAL

de arhiereii, aflători în Moldova, în funcțiune și particulari

1. Preasf. *Gavriil*, mitropolit, membru al sfîntului îndreptătorului Sinod, și al său exarh în Moldova, Valahia și Basarabia și cavaler al ordinelor: sf. apostol Andrei întîiul chemat, sf. întocmai cu apostolii cneaz Vladimir cl. I, sf. Alexandru Nevschi și sf. Ana cl. I; afară de funcțiunea de exarh, administratorul nemijlocit al eparhiei mitropoliei Moldovii și membru în înnaltul departament al Divanului Moldovii.
2. Preasf. *Gherasim*, episcop, administratorul eparhiei Roman din Moldova și membru în al doilea departament al Divanului Moldovii.
3. Preasf. *Meletie*, episcop, administratorul eparhiei Huși din Moldova, și, în lipsa episcopului de Roman, membru în al doilea departament al Divanului Moldovii.
4. Preasf. *Grigorie*, arhiepiscop, avînd titlul de mitropolit al Ierapolii. hirotonisit în treapta de arhiereu, după datina Bisericii din Constantinopol, întru amintirea fostei cîndva eparhii Ierapolii. Dar eparhie nu are, însă are întreținere atât dela slujbele, după rugămințile unora, cît și dela hirotonii după însărcinarea arhiereilor eparhioți.
5. Preasf. *Nicodim*, mitropolitul Sinadei; în acelaș fel hirotonisi și aceeaș întreținere are.
6. Preasf. *Grigorie*, mitropolitul Irinopolii; igumenul m-rii grecești, Golia, din Iași, ce aparține muntelui Atos;
7. Preasf. *Teoclit*, mitropolitul Evhaitului, stărețește m-rea grecească Aron Vodă, lângă Iași.
8. Preasf. *Paisie*, mitropolitul Apamiei, igumenul m-rii grecești Galata, lîngă Iași.
9. Preasf. *Nectarie*, mitropolitul Sardelor; staretul m-rii cu spital sf. Spiridon în Iași.
10. Preasf. *Serafim*, mitropolitul Edesii; igumenul m-rii grecești sf. Neculai din Botoșani.

Arhiereii sub. nr. 5—10 sunt greci din naștere hirotonisiți numai pentru păstrarea titulaturei, așa cum s-a arătat la mai sus numiții mitropoliți Grigorie și Nicodem.

TABLOU REZUMATIV

alcătuit în Dicasteria exarhală a Moldovii, din foile formulare trimise de p. s. arhierei eparhioți și dela Consistoriul duhovnicesc din Iași, adunate prin protopopii de ținuturi dela preoții și slujitorii bisericești din parohii, despre numărul preoților și slujitorilor bisericești și copiii lor de parte bărbătească, cari se află în bisericile Principatului Moldovii și ataşaţi lor, și de (numărul) oraşelor și al caselor din parohiile sătești, și de (numărul) parohienilor de ambe sexe. Iulie, 1810.

DENUMIREA EPARHIEI ȘI A ȚINUTURILOR	NUMĂRUL										
			celor duhovnicești						parohienilor		
	oraşelor și satelor	bisericilor de mir	protopopilor	preoților	diaconilor	diacilor și ponomarilor	copiilor lor	caselor	bărbați	femei	total
Eparhia Mitropoliei Iașilor											
In orașul Iașilor	—	32	2	93	14	58	77	2.348	4.851	4 738	9.589
„ ținutul Iașilor	165	165	3	175	47	197	407	10.748	27.694	25.150	52.844
„ „ Cîrligăturii	43	44	1	62	4	51	84	2.726	6.191	6.050	12.241
„ „ Botoșanilor	51	63	1	132	21	72	250	5.613	15 070	13.650	28.720
„ „ Herții	26	26	1	51	8	50	134	2.116	4 914	4.677	9.591
„ „ Hîrlăului	66	67	1	95	8	83	181	5.069	13 535	12 836	26.371
„ „ Dorohoiului	67	67	2	156	22	68	287	5.911	15.421	13.607	29.028
„ „ Orheiului	197	197	2	364	100	256	646	11.893	29.716	27.148	56.864
„ „ Neamțului	161	172	3	397	158	65	542	11.055	26.895	26.249	53,144
„ „ Sucevii	134	135	2	286	58	183	671	11.218	32.345	30.842	63.187
„ „ Hotinului	155	156	3	243	1	139	436	12.020	34.204	32.201	66.405
„ oblastiea Basarabiei	55	45	6	69	3	7	92	3.214	12.859	9.899	22.758

DENUMIREA EPARHIEI ŞI A ŢINUTURILOR	oraşelor şi satelor	bisericilor de mir
Eparhia Romanului		
In ţinutul Romanului	61	66
„ „ Bacăului	116	98
„ „ Tecuciu	135	141
„ „ Putnii	167	182
„ „ Cavurluiului	73	87
„ „ Tutovii	110	124
„ „ Vasluiului	89	89
Eparhia Huşilor		
In ţinutul Sorocii	136	137
„ „ Lăpuşnii	55	59
„ „ Grecenii	18	11
„ „ Codrenii	17	15
„ „ Hotărniceni	20	21
„ „ Fălciului	101	113
Totalul în Principatul Moldovii	2.222	2.312

NUMĂRUL								
celor duhovnicești						parohienilor		
protopopilor	preoților	diaconilor	diacilor și ponomarilor	copiilor lor	caselor	bărbați	femei	total
1	22	11	70	160	4.560	10.411	9.521	19.932
3	206	21	145	431	9.411	22 263	21.292	43.555
1	242	22	182	534	8.560	19.858	17 893	37.751
1	348	24	75	498	13.034	28.111	26.424	54.535
1	188	23	145	304	4.917	11.607	10.636	22.243
2	194	5	184	513	7.814	18 533	16.987	35.520
1	133	16	98	90	5.112	11.792	10.273	22.065
3	281	30	144	453	7.792	19.209	17.853	37.062
1	130	35	81	363	6.269	17 069	15.398	32.467
1	19	1	8	13	767	3.428	2.759	6.187
1	23	1	7	37	981	2.415	2.577	4.992
1	52	4	19	85	2.933	7.352	6.364	13.716
1	198	96	123	391	6.971	18.348	17.654	36.002
45	4.229	733	2.510	7.680	164.052	414.091	382.678	796.769

TABLOU

alcătuit în Dicasteria exarhală a Moldovii despre mănăstirile şi schiturile naţionale, atît bărbăteşti cît şi femeieşti, aflătoare în Principatul Moldovii, de starеţii mănăstirilor monahi şi călugăriţe.

DENUMIREA EPARHIEI	n-rul arhiereilor	m-ri de călugări	proestoşi	ieromonahi	ierodiaconi	monahi	schituri bărbăteşti	proestoşi	ieromonahi	ierodiaconi	monahi	m-ri femeeşti	călugăriţe	schituri femeeşti	călugăriţe
La mitropolia Iaşilor .	1	1	5	6	5										
Arhierei fără scaune [unul cu titlul Ierapolii, altul cu titlul Sinadei, al treilea cu titlul Sardelor, ultimul stareţ al m-rii cu spital sf. Spiridon]	3														
In eparhia mitropoliei .		10	9	97	35	544	46	46	76	16	343	2	309	9	255
La episcopia Romanului	1				4	1									
In eparhia Romanului		7	7	6	4	20	61	58	31	6	272			4	52
La episcopia Huşilor .	1		1	3											
In eparhia Huşilor . .							13	13	63	7	171			2	114
Total . .	6	18	17	111	49	570	120	117	170	29	786	2	309	15	421

1. In numărul mănăstirilor arătate, în a sf. Spiridon, din Iaşi, este un spital de obşte, iar în alta, în m-rea Socola, — Schimbarea la faţă — o şcoală duhovnicească.

2. In numărul proestoşilor de mănăstiri arătate, e un arhiereu, 8 arhimandriţi, iar restul ieromonahi şi monahi.

TABLOU

de mănăstirile şi schiturile aflătoare în Moldova, aparţinînd la diferite locuri de peste graniţă.

ARĂTAREA CUI APARŢIN	n-rul mănăstirilor	n-rul schiturilor	igumeni	arhimandriţi	ieromonahi	ierodiaconi	monahi	totalul călugărilor din mănăstirile şi schiturile greceşti
Aparţinătoare patriarhiei de Ierusalim, sub numele de „Mormintul Domnului“ . . .	10	1	1	4	32	7	20	64
Aparţinătoare muntelui Sinai	4	1		2	8	2	3	16
Aparţinătoare la diferite locuri din muntele Atos	23	8	3	9	45	15	33	105
Total . .	37	10	4	15	85	24	56	185

In general în Moldova și Basarabia sunt:

Eparhii	3
Mănăstiri și schituri	203
Orașe importante	29
Tîrgușoare și sate	2.193
In acestea, biserici de mir	2.312
Arhierei eparhioți	3
Arhierei fără scaune 7. din cari 5 stărețesc la mănăstiri și 2 cu totul fără locuri	7
Arhimandriți	23
Ieromonahi, ierodiaconi și monahi	1.827
Total monahilor	1.860
Protopopi	45
Preoți	4.229
Diaconi	733
Diaci și ponomari	2.510
Copii preoților și slujitorilor bisericești, de sex masculin	7.680
Totalul clerului alb	15.197
Locuitori de credință ortodoxă, de sex masculin	405.091
Totalul de sex masculin cu cei duhovnicești	422.148
Călugărițe	421
Femeile și fetele preoților și slujitorilor bisericești	9.358*
Femeile și fetele locuitorilor	382.678
Totalul sufletelor de sex masculin și femenin în Moldova și Basarabia	814.605

Protoiereul catedralei, rectorul școlii duhovnicești și cavaler *Petru Cunițchi*
Asesor, clucer, veșmîntar și casier *Atanasie Cozacinschi*

---

*. Acest articol nu există în extractul general din formular, ci s-a scos aici din listele de spovediți.

EXTRACT

care s-au făcut în Duhovnicească Consistorie a mitropolii Valahii, care s-au dat într-aceasta de către preaosfinţiţii arhierei ai eparhiei Valahii şi a singurei eparhii mitropolii Valahiei, (strângându-să prin mijlocirea protopopilor judeţelor dela enoriile preoţilor şi a slujitorilor ţărcovnici formele catagrafiilor), de numărul celor ce să află în Prinţipat Ţării Valahii, biserici şi de cei ce să găsescu, a preoţilor şi a slujitorilor bisericeşti şi al acestora copii, parte bărbătească. Asemenea oraşelor, satelor, caselor poporanilor şi a poporanilor amândouă părţilor suflete. 1811, Mai 14.

NUMELE EPARHIILOR ŞI A ŢINUTURILOR LOR	NUMĂRUL										
			parte duhovnicească						parte poporanilor		
	oraşe sau sate	biserici mireneşti	protopopi	preoţi	piaconi	cântăreţi şi ţercovnici	copiii lor	casele	parte bărbătească	parte femeiască	amândouă părţile
In eparhia Mitrop. Bucureştilor											
In oraşul Bucureşti	1	81	2	253	3	45	236	8.095	17 249	16.832	34.081
într-al Bucureştilor judeţ Ilfov .	209	186	3	323	53	133	362	9.134	22.150	21.204	43 354
în judeţul Ialomiţă	86	80	1	156	27	101	228	4.550	11.481	11.168	22.649
„ Prahova	101	111	1	179	28	80	189	6.963	14.194	13.683	27.877
„ Dimboviţii . . .	169	190	1	324	87	138	403	9.866	17.513	17.848	35.361
„ Muscel	124	132	2	240	160	94	473	7.640	16.220	16.489	32 709
„ Vlaşca	165	161	2	324	212	66	574	9.895	21.179	20.382	41 561
„ Teleorman	161	169	4	379	314	102	813	8.168	16.987	17.173	34.160
în cetatea Giurgiul împreună cu Raiaua	5	3		11		4	13	1.000	2.268	2.296	4.564

NUMELE EPARHIILOR ŞI A ŢINUTURILOR	NUMĂRUL										
			parte duhovnicească						parte poporanilor		
	oraşe sau sate	biserici mireneşti	protopopi	preoţi	diaconi	cîntăreţi şi tărcovnici	copiii lor	casele	parte bărbătească	parte femeiască	amândouă părţile
Eparhiia Rîmnicului											
în judeţul Vîlcea	208	378	4	701	601	752	1.155	12.231	25.355	26.002	51.357
„ Gorjii	231	271	3	456	207	458	598	8.468	18.092	19.023	37.115
„ Mehedinţi	253	256	2	405	35	492	418	14.138	33.464	35.178	68.642
„ Doljii	119	167	3	303	170	328	442	6.257	12.093	11.852	23.945
„ Romînaţii	118	135	2	307	204	262	690	7 442	8.083	8 181	16.264
Eparhiia Argeşului											
în judeţul Argeşului	213	209	4	427	331	314	757	11.147	25.346	24 321	49.667
„ Oltului	142	141	3	296	239	236	522	6.714	11.990	12.916	24 906
Eparhiia Buzăului											
în judeţul sud Slam Rîmnic	108	115	2	181	9	102	191	5 758	13.467	11.450	24.917
„ Buzăului	110	106	2	151	26	63	171	5.573	16.170	14.248	30.418
„ Săcuenilor	215	214	4	378	117	57	542	11.883	27.711	25.522	53.233
Toată suma în Prinţipat Valahii	2.738	3.105	45	5.794	2.823	3.827	8.777	154.922	331.012	325.768	656.780

CATASTIH

ce s-au făcut în Duhovnicească Consistorie din Bucureşti, de cele ce să găsescu în Prinţipatul Valahii pământeşti mănăstiri şi schituri bărbăteşti şi femeeşti, i proestoşii mănăstirilor, monahi şi călugăriţe.

NUMELE EPARHII	n-rul arhiereilor	m-ri de călugări	proestoşi	ieromonahi	ierodiiaconi	monahi	schituri bărbăteşti	proestoşi	ieromonahi	ierodiiaconi	monahi	mănăstiri femeeşti	călugăriţe	schituri femeeşti	călugăriţe
In mitropolia Bucureşti	1	1	—	8	5	6	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Fără eparhie arhierei 8 (însă p. s. sa proin mitropolit chir Dositie, p. s. sa Sevastis, p. s. sa Vraţa, p. s. sa Lovciu, p. s. sa Stavropoleos, şi 3 igumenesc, adecă p. s. Pogonianis, p s. Hrisopoleos şi Iliopoleos)	8	—	—	Intr-aceşti să află 1 arh., 1 eclesiarh, 2 preoţi	Intr-aceşti să află 1 arhidiiacon	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
In eparhia mitropolii	—	21	16	39	15	267	24	6	11	5	11	1	26	7	94
In episcopiia Rîmnicului	1	1	—	3	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
In eparhiea episcopii Rîmnicului se află un arhiereu fără eparhie cu titlu Damelon.															
In eparhiea Rîmnicului	—	10	9	30	6	59	30	9	28	2	86	2	28	2	10
In episcopiea Argeşului	1	1	—	7	4	10	—	—	—	—	—	—	—	—	—
In eparhiea Argeşului	—	—	—	—	—	—	19	15	10	1	48	—	—	3	35
In episcopiea Buzăului	1	1	—	7	5	6	—	—	—	—	—	—	—	—	—
In eparhia Buzăului	—	2	2	2	—	1	12	12	21	3	123	—	—	3	54
Toată suma .	12	37	27	96	38	349	85	42	70	11	268	3	54	15	193

1. Din cele de sus arătate mănăstiri, la una în Bucureşti—Colţea şi afară aproape de Bucureşti—sf. Panrelimon să află spitaluri de obşte.

2. In numărul arătatelor mănăstiri, proestoşi lor arhimandriţi 28, iar ceilalţi ieromonahi şi monahi.

EXTRACT

de cele ce să află în Prinţipatul Valahii mănăstirii, schituri, celor ce sănt închinate pe la oricare locuri.

INSEMNARE, CARE UNDE SĂNT INCHINATE	n-rul mănăstirilor	n-rul schiturilor	igumeni	arhimandriţi	ieromonahi	ierodiaconi	monahi	totalul călugărilor
Cîte sănt ale prea sfinţitului Patriarh Ierusalim, supt numele sfintului Mormănt	11	7	8	4	9	2	4	27
Cîte sănt la Sinaoros .	3	1	2	2	5	—	6	15
Cîte sănt la Sfetagoră şi la alte locuri ale Rumeli	24	18	12	20	18	6	22	78
Toată suma .	38	26	22	26	32	8	32	120

Toate cîte sănt în Prinţipatul Valahiei

Eparhii	4
Mănăstiri şi schituri	204
Oraşe	24
Sate	2.714
Intr acestea biserici de mir	3.105
Arhierei cu eparhiile lor	4
Arhierei fără eparhii 9, dintre carii 3 igumenesc păla mănăstiri străine, iar 6 fără loc	9*
Arhimandriţi	54
Ieromonahi, ierodiaconi şi monahi	967
Toată suma tagmi calugăreşti .	1.034
Protopopi	45
Preoţi	5.794
Diaconi	2.823
Cântăreţi şi ţercovnici	3.827
Copii preoţilor, diaconilor şi ţercovnicilor, parte bărbătească	8.777
Toată suma tagmi bisericeşti, parte bărbătească . .	21.266

Poporani pravoslavnici, parte bărbătească 331.012

Toată suma parte bărbătească a părții duhovnicești și mirenești . . 353.312

Călugărițe 247

Femele și fetele a părții bisericești, adecă preoților, diaconilor și țărcovnicilor 16.363

Femeile și fetele poporanilor 325.768

Toată suma sufletelor a părții bărbătești și femeești în Prințipatul Valahiei . . 695.690

Protoierei *Gheorghii Rodostat*
Voicu protoierei iconom
Protoierei *Ioan Hartofilax*
Mihail Mirmanschii
Ianache vel logofăt.

---

*. In catastihul de mai nainte arhiereii fără eparhii sunt numai 8.

IAȘII ȘI ORAȘELE DIN N. MOLDOVEI.

(Schița prelimlnară asupra așezării și desvoltării lor).[1]

de Victor Tufescu.

In partea ei nordică, Moldova are un ținut jos; un fel de cuvetă închisă de jur împrejur de dealuri înalte. Prin mijlocul ei trece Prutul, care-și strânge apele prin afluenți molâi, Bașeu, Jijia, Cihuru. ș. a.

Fundul acestei coveți. care a fost numită în geografie *Depresiunea Prutului mijlociu*, e ușor plecat dela NW spre SE, după cum e și axa ei: apa Prutului. Astfel, dacă în partea de nord (prin jud. Dorohoi) înălțimea ei se ține în jurul a 250 m., apoi în spre limita ei sudică—valea Bahluiului—înălțimile medii sunt cam la 150—180 m.

Limitele ei--ca un fel de ramă înaltă — sunt formate în sud de *Podișul Central Moldovenesc* (numit de geologi Podișul Sarmatic), care se ține mai peste tot, la 350—400 m. Valea Bahluiului formează limita dintre aceste două regiuni deosebite. În spre apus regiunea aceasta joasă, e străjuită de o culme și mai înaltă; sunt *dealurile din stânga Siretului.* Această șiră, cuprinsă între Siret și depresiune, se prezintă ca un masiv puternic în dreptul Hârlăului (Dealul Mare, 593 m.), învecinat de două curmături: la nord *Șeaua Bucecii* (regiunea «Mândrești» a d. Vint. Mihăilescu) și spre sud *Șeaua dela Ruginoasa.* Aceste două curmături, în șira dealurilor mari din vest. cași aceia dela *Ciurea-Nicolina*, în rama sudică, au jucat rolul unor porți de cetate, înlesnind circulația și populareа regiunei joase din mijloc: *Depresiunea Prutului.*

---

1) Această notă a făcut obiectul unei comunicări ținută la Societatea Geografică „D. Cantemir“ din Iași, în zlua de 10 Aprilie 1932

In spre nord, altă şiră de înălţimi—aşa numita *Coastă a Ibăneştilor*, Inaltul Podiş al Hotinului şi dealurile din dreapta Nistrului, închid depresiunea aceasta, ca pe o cuvetă.

In această regiune deprimată ca înălţime, care e o insulă de *stepă*, aice la marginea pădurilor de fag, toate aşezările urbane s'au născut şi desvoltat datorită aceloraşi cauze. Toate oraşele au apărut pe margini, la *linia de contact* cu regiunile megieşe. Linia de contact din jurul depresiunei, e arătată de obicei prin «*coaste*»,—cum e la sud de Iaşi, Coasta Repedea,—sau prin planuri înclinate în spre interiorul depresiunei, «coasta» privind în afară, cum e în şira dealurilor din Stânga Siretului. Peste tot însă, contactul se face printr'un *uluc*, numit de d. Emm. de Martonne: *depresiune periferică*, iar de d. Prof. Mih. David: *depresiune de contact* [1] Peste tot, depresiunea de contact marchează limita, ca un uluc, în care reţeaua hidrografică are un curs cu totul degradat. Intr'adevăr întotdeauna trebue să găsim un pârâiaş în lungul ei, indiferent de orientarea care o are; de aceia uneori avem de-aface cu un curs consequent, alteori subsequent,—cum e la marginea de sud valea Bahluiului, sau sub coasta Ibăneştilor în nord, valea Başeului;—în fine se pot găsi chiar porţiuni de curs obsequent, cum e cel remarcat de d. Vint. Mihăilescu, a pâràului Celuit lângă Văculeşti. Dar degradarea reţelei hidrografice în *depresiunea de contact*, merge până acolo încât se găsesc pârae fără scurgere, cu nivel de bază local, cum e la Ipoteşti, lângă Botoşani.

Am insistat puţin asupra acestei forme de teren—depresiunea de contact—pentru că ea a fost capabilă, ca loc mai adăpostit, să creeze o bandă de mare densitate omenească, în lungul ei în contrast isbitor, pe deoparte cu stepa interioară, foarte recent populată, pe de altă parte cu dealurile mari, unde pădurea n'a permis peste tot aciuări de sate.

Se constată că, în depresiunea periferică, au dăinuit în toate timpurile, mari aglomerări omeneşti. Astfel încă din vremuri preistorice se găsesc mărturii de viaţă stabilă, aice, la linia de contact. Ca un exemplu cunoscut, putem da staţiunea dela Băiceni—Cucuteni, unde şi anul acesta, s'au făcut noui descoperiri.

---

1) Credem mai nimerită cea de a doua numire, dată de d. David, deoarece aeest *uluc*, acest *şanţ*, face contactul între două regiuni morfologice deosebite.—Asupra acestui punct vom reveni altădată.

In zorile istoriei, trebue să fi existat o importantă populaţie, aice la linia de contact; căci peste tot întâlneşti urme de cetăţi foarte vechi: pe dealul Zamca, d. Herţusca, Măgura Ibăneşti, Berezna, ş. a. sau valuri de apărare cum e cel dela Dersca, morminte şi tezaure, cum a fost cel găsit în 1808 la Alba în jud. Dorohoi.[1]

In vremea istorică, aşezările cele mai vechi cunoscute sunt tot cele dela linia de contact. Pe «Coasta Ibăneştilor», sau a Hârlăului, satele formează şiruri neîntrerupte. Ai impresia unui sat imens de 30—40 Km. lungime. Aceasta pentrucă aice, în depresiunea de contact, nu numai că aşezările omeneşti erau mai adăpostite (se poate vedea cum satele au fugit de marele şleah-drum şi stau aciuate în depresiunea de contact), dar locuitorii pot beneficia de resursele a două medii deosebite. Intr'o parte omul are pădurea, în cealaltă ogorul; dintr'o parte are deci lemnul pentru foc şi pentru a-şi dura locuinţă, de cealaltă parte, are pâinea de toate zilele. Dar avantagiile pe cari le dă «coasta», sunt prea cunoscute în geografie; viile se înşiră pe părţile bătute de soare, creind astfel o densitate omenească, mai mare decât cea pur agricolă din stepă. Aşa au eşit la iveală sate de 2000 4000 locuitori, cari se ţin unul de altul ca mărgelele pe aţă.—Aice în jurul depresiunei Prutului-mijlociu, la linia de contact, sălăşlueşte mai multă viaţă decât pe aiurea.

Dar dacă n'ar fi existat şi alte cauze, localizate numai pe anumite puncte depe linia de contact, desigur că s'ar fi desvoltat încă multă vreme, aceleaşi sate, devenind tot mai mari, îngrămădindu-se, sau «*roind*»,[2] dar n'ar fi apărut oraşul, care cere şi alte condiţii de existenţă.

1. **Cauzele desvoltării oraşelor.**—Cari să fie cauzele cari au lucrat numai pe anumite puncte, individualizând nuclee mai puternice, adică oraşele?

a. — Primordial: *linia de contact*, care punând la îndemână

---

1. Adică o parte din oameni plecând ca să întemeeze în alt loc un sat care adesea poartă numele „satului stup", adăugând doar numele de „*Nou*".

2) Amintesc că, într'o catacombă, s'au găsit oasele unui om cu coroană de aur pe cap şi cu îmbrăcăminte bogată, alături de scheletul unui cal, cu podoabe pe el; în fine o tablă de aur şi diferite vase ornate cu pietre scumpe. Acest tezaur a fost confiscat de ruşi, în timpul ocupaţiei dela 1806—1812 şi dus la Petrograd.

resursele a două medii deosebite, servind și ca adăpost în vremuri de restriște, a fost capabilă să creeze, de timpuriu, densități mai mari decât pe aiurea.

b. — La prima vedere pare curios că orașele nu apar chiar pe linia de contact, care face între Botoșani și Hârlău, un cot puternic spre răsărit, cuprinzând regiunea numită de d. Vint. Mihăilescu,[1] Copâlău-Cozancea și care, dacă din punct de vedere morfologic aparține mai puțin dealurilor din Stânga Siretului, apoi după vegetația ei (puternic împădurită), după solul ei (podzol, pe când în restul depresiunei ciornoziom) sau precipitațiunile atmosferice (mai abundente aici), se vede că aparține mai degrabă codrului înalt și împădurit din vest, a cărei prelungire spre răsărit, este. (v. harta).

Orașele deci nu sunt așezate chiar pe linia de contact, cum sunt șirurile întregi de sate, orașele sunt puțin deplasate spre interiorul depresiunei (Fig. 1) și apar tocmai acolo, unde linia de contact, face niște ondulări în forma de «semilune», orașele rămânâd în focarul acestor semilune. Cea mai importantă cauză, care stă la baza desvoltării orașelor din această regiune, e tocmai *ondularea liniei de contact sub forma acelor semilune.* Cazul e tipic pentru toate așezările urbane din depresiunea Prutului mijlociu (Dorohoi, Botoșani, Hârlău, Tg. Frumos, Iași ..).

Cum se explică aceasta? Formarea *semilunelor* a intensificat viața în focarele lor, așa cum se strâng razele de lumină în focarul unei oglinzi concave; astfel că numai aceste puncte erau cele indicate să devie centre urbane, folosind, nu numai linia de contact din dreptul lor, ci și pe aceia cuprinsă de diametrul ce-ar trece prin ele. (v. fig. 2). De aici vine și explicația încetării satelor mari, în întinderea cuprinsă de «*diametrul de influență*». Clar se poate vedea aceasta în dreptul Botoșanilor și Dorohoiului. Cu cât orașul e mai mare, cu atât satele din cuprinsul diametrului de influență, se debilitează. Ca o probă evidentă că, aceste orașe depe margine, au o așezare foarte favorabilă e că, deși au fost creiate o sumă de târguri embaticare, cu coloniști evrei (cari sunt un element urbanistic), însă așezate la întâmplare, acestea n'au putut deveni orașe, ci stagnează sub formă de târguri. Mai mult

1. Vint. Mih.: „*Podișul înalt din Vestul Botoșanilor* „Extras „Bul Soc. Reg. Rom. Gregor." 1929.

încă, unele dintre ele, sunt așezate chiar pe linia de contact, cum e Darabani, Bucecea, Frumușica, însă *nu* acolo unde linia de contact face o curbură concavă, acea *semilună de contact* De aceia ele au rămas tot niște târguri fără însemnătate.

c. — A treia cauză e că rama înaltă înconjurătoare, e ruptă în unele locuri prin înșeuările de cari am pomenit (șeaua Bucecii,

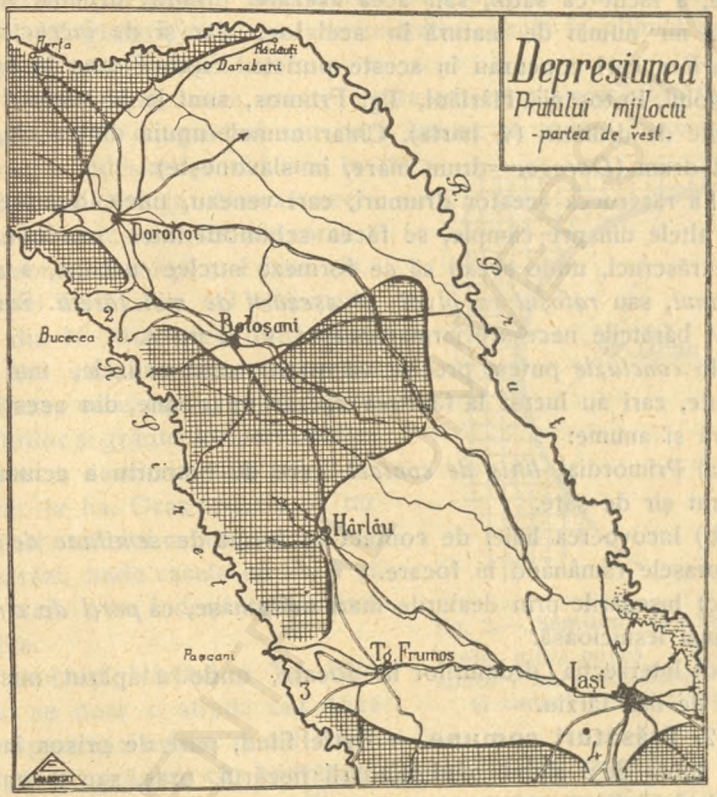

fig. 1 — *Șerpuirea „Liniei de contact" în* „semilune".
Haşurat cadrul înalt, împădurit,.. Porțile: 1. Dersca, 2. Bucecea, 3. Ruginoasa, 4. Ciurea. — Intersecția drumurilor și C. F. în focarele „semilunelor de contact": -(orașele)

șeaua dela Ruginoasa). Prin aceste *porți* s'a putut face, nestingherit, comunicația peste culmea dealurilor înconjurătoare regiunei, pe aici era circulația cea mare. Fiecare oraș își are poarta lui, așa *Dorohoiul* are șeaua dela Dersca, *Botoșanii* pe aceia dela Buce-

cea, *Tg. Frumos* pe aceia dela Ruginoasa, iar *Iaşii*, pe cea dela *Ciurea-Nicolina*. Circulaţia, adusă forţat pe aici a indicat şi ea locul aşezărilor urbane.

d) — Faptul că oraşele sunt puţin deplasate depe linia de contact, spre centrul semicercului şi corespund unor porţi de circulaţie, a făcut ca satul, sau acea aşezare primitiv-urbană, să fie impusă nu numai de natură în acel loc, dar şi de *încrucişările drumurilor*, cari concurau în aceste puncte. Fiecare oraş în parte: D rohoiul, Botoşanii, Hârlăul, Tg. Frumos, sunt la încrucişări importante de drumuri (v. harta). Chiar numele unuia dintre ele, însamnă drum (*Dorogoi*=drum mare, în slavoneşte).

La răscrucea acestor drumuri, cari veneau, unele dinspre pădure, altele dinspre câmpie, se făcea schimbul între produse. La aceste răscruci, unde aveau să se formeze nuclee urbane, a apărut *hanul*, sau *ratoşul ca pivot al aşezării de mai târziu*. Sau adăugat bărătcile necesare iarmaroacelor, ş. a. m d.

In *concluzie* putem preciza că, patru sunt cauzele, mai importante, cari au lucrat la făurirea aşezărllor urbane, din acest colţ de ţară şi anume:

a) Primordial *linia de contact*, care de timpuriu a aciuat un adevărat şir de sate.

b) Incovoerea liniei de contact în formă de *semilune de contact*, oraşele rămânând în focare.

c) Inşeuările prin dealurile mari mărginaşe, ca *porţi de circulaţie* mai lesnicioasă.

d) Intersecţia drumurilor în focare, unde a apărut nucleul urban de mai târziu.

2. Trăsături comune. — Astfel fiind, pare de prisos încercarea unora de a stabili anul fundării fiecărui oraş, sau a omului care l'a înfiinţat. Acesta, chiar dacă ar exista—un «*Botăş*» oarecare pentru Botoşani, un *Iasi* pentru Iaşi—n'are nici o importanţă, *căci nu el, ci natura şi împrejurările, au impus locul viitorului oraş;* el să fi avut cel mult intenţia de-a creia un sat, dar nu şi *intuiţia* aşezării atât de favorabile. Elementul intenţional nu are valoare antropogeografică.

Dacă aceste aşezări ar fi fost fundate după capriciul unui om şi nu ar fi coincidat cu cauze naturale şi împrejurări prielnice, nu s'ar mai fi ridicat din cenuşă, cum au fost prefăcute, chiar dela începutul existenţii lor, de năvăliri şi războae.

Anul înfiinţării interesează puţin geografia (dealtminteri nu există un an, ci o epocă); căci căutând bine, sub un oraş actual, am găsi urmele altei aşezări omeneşti, mai vechi. Mai degrabă ne interesează *epoca de trecere a satului spre târg*. Astfel, toate oraşele din depresiunea Prutului mijlociu, deşi sunt mai vechi decât întemeerea Principatului Moldovean, n'au început a deveni oraşe— în înţelesul geografic şi nu administrativ—decât în ultimul secol; oarecare excepţie face Iaşul.

Chiar astăzi, toate aceste centre urbane păstrează *înfăţişarea de sate mari*,—cu grădini sau curţi întinse şi numai în centru se observă o îndesire şi ridicare în înălţime prin etaje. Numai acel centru-de obiceiu străin-are caractere deoraş, *de târg*, mai bine zis.

Astfel Botoşanii, cel mai mare oraş din N. Moldovei, după Iaşi, deşi are străzi canalizate, pavate, iluminate, case luxoase; datorită parcurilor şi grădinelor particulare, nu are o densitate mai mare de 40 loc. la ha. Oraş propriu zis nu e decât cartierul central, vro 10—15 străzi, unde casele cu două şi trei etaje s'au îndesit înlăturând curţile.

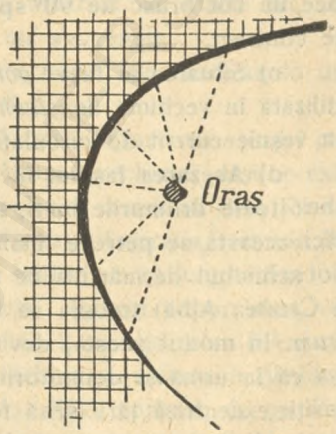

fig. 2.—„Semilună de contact". Linia plină curbă — linia de contact între depresiune (alb) şi cadrul înalt (haşurat).

Dorohoiul, Hârlăul şi Tg. Frumos, au doar o stradă sau două cu aspect mai urban, restul e sat. Se găsesc grădini, cât adevărate ogoare, în plin târg.

Un alt caracter, specific tuturor acestor aşezări urbane, e întinderea în suprafaţă prin mahalale şi încorporarea satelor întâlnite în cale; de aice întinderea nemăsurată a lor.

In fine încă un caracter rural îl dă ocupaţia locuitorilor, căci procentul agricultorilor e încă deajuns de mare faţă de al lucrătorilor industriali. Să cercetăm aceste condiţii de aşezare şi desvoltare, asupra Iaşilor, metropola Moldovei.

3. **Condiţiuuile de aşezare ale Iaşilor.** Situat la marginea sudică a Depresiunei Prutului mijlociu, Iaşul,—care e cel

mai însemnat oraș al Moldovei — trebuie să aibă un multiplu de cauze cari i-au produs desvoltarea, punând în umbră pe celelalte așezări urbane: Dorohoi, Botoșani, Bălți....

Iată cari sunt acestea:

a) Situarea lângă un mare accident morfologic: *Coasta Repedii*, pe când restul orașelor, deși stau la limita depresiunei, nu au în față o coastă, ci, doar un plan ușor înclinat; pentru Iași, contactul apare și sub formă de *obstacol de cale*, din cauza «*coastei*».

b) Cași pentru celelalte orașe, mai sus pomenite, situarea acolo unde linia de contact dintre stepă și dealurile împădurite din sud, face un cot brusc de 90° spre NNE; deci în focarul unei semilune de contract.

c) Situarea în fața *porții* dela Ciurea-Nicolina, care-a fost utilizată în vechime de *șleah*, azi de cale ferată, stabilind pe aice un veșnic curent de circulație.

d) Așezarea Iașului în centrul Moldovei vechi. astfel că implicit toate drumurile mari, s'au încrucișat în acest loc, neforțat— căci aceasta se petrece înainte ca el să devie capitala Moldovei. Tot schimbul de mărfuri ce se făcea între Polonia și porturi (Chilia și Cetatea Albă) trebuia să treacă prin Iași, ca prin *cel mai scurt drum*. In modul acesta, devine centrul de gravitate al Moldovei, așa că în urmă și domnitorii au trebuit să părăsească Suceava, cu poziție excentrică țării și să formeze din Iași capitala ei. Orice s'ar spune, faptul acesta—capitala—nu rămâne străin de desvoltarea și urbanizarea Iașului.

e) In fine altă cauză ce merită a fi luată în seamă, e că drumurile ce veneau dinspre țara de sus, dinspre munte, spre «Basarabia», adică țara de jos, aveau de trecut lunca largă și inundabilă a Prutului. Aceasta—alături de coasta Repedea—forma un al doilea obstacol însemnat, căci în dreptul Iașilor, lunca Prutului se unește cu a Jijiei și a Bahluiului, dând o adevărată «*Baltă*», care se poate asemăna, în largime, doar cu a Dunării,—(6 8 km.). Acest obstacol—«*capăt de pod*» — impunea o oprire; ea se făcea în Iași.

Tot așa era celălalt obstacol: *coasta Repedea*, a cărei nume reprezintă intuiția exactă pe care a avut-o poporul urcând această pantă, ce se înalță, pieptiș, cu peste 300 m. deasupra văii Bahluiului. Deci două puternice *obstacole*, cari încercuind din trei

părți Iașul, impuneau un popas, o reînoire a forțelor, reaprovizionare; aceasta se făcea în Iași.

S'ar putea ivi întrebarea: dece *nu* s'a născut Iașul, pe malul sudic al Bahluiului, și a preferat pe cel nordic? Și aci răspunsul este ușor, dacă privim, ceva mai atent, cele două maluri ale Bahluiului. Intr'adevăr: a) pe cealaltă parte Bahluiul n'are terase, sau sunt cu totul reduse, așa încât se trece aproape direct dela albia majoră—inundabilă — prin abrupt, la terasa superioară de 100 m. Deci lipsă de spațiu.

b) Dat fiind panta mare a coastei, din sudul văii Bahluiului, terenul se macină, alunecă, fuge. S'a încercat, de multe ori, să se planteze cu arbori, aceste locuri și nu s'a reușit.

c) In fine coasta e expusă spre nord, pe când acolo unde este așezat Iașul, e expus spre miază-zi.

Toate acestea, au indicat locul unei importante așezări omenești, încă din vremuri îndepărtate. Asupra vechimei Iașilor există o sumedenie de păreri. Unii susțin c'ar fi existând dela Romani, cari-l numeau *Municipium Iassiarum*, sau *Augustia*,[1] căruia Ptolomeu îi atribue aproximativ aceiași latitudine și longitudine cu a Iașului actual. Alții, că s'ar trage dela *Ași*, un popor alan, venit dinspre Caucaz odată cu Tatarii, pela 1241, alții c'ar fi existând dela *Iassoni*, sau *Iassygi*, cari s'ar fi războit pe vremuri în Moldova; în fine, unele cronici slavone din sec. XIV, vorbesc de un *Principat al Iașilor*, care ar fi fost în legături de prietenie și de comerț cu Domnul Țării Românești.[2]

Din toate aceste păreri — pe care nu se poate pune prea multă bază, unele fiind cu totul fanteziste —putem avea doar certitudinea că Iașul e unul dintre principalele orașe ale Moldovei, încă înainte de descălecat. Intr'o cronică slavonă,[3] anterioară anului 1347 se înșiră orașele Moldovei din vremea aceia: Bêlgorodă (Bielograd= Cet. Albă), Kilia, Askyi torgă (=Iași), Romanovă torga, ș. a.[4]

Deci Iașul are o desvoltare urbană, dinainte de-a deveni capitală. (Niciodată în documentele cele mai vechi, în cronici, sau inscripții, nu găsim Iașul ca sat ci în totdeauna ca *oraș*). Ceiace

1. N. A, Bogdan:—*Orașul Iași—odinioară și astăzi*—1904 pag. 18
2. Tocitescu:—*Ist. Rom.*—Buc. 1886 pag. 120.
3. *Polnoe sobranie létopisei.*
4. Bogdan:—*op. cit.* pag. 11.

dovedește că faptul de-a fi fost capitală, n-a contribuit decât la intensificarea propășirei lui; pe când primordial, nucleul urban l'a dat așezarea foarte favorabilă.— Trebuie să piară ideia—pe care unia o susțin - că atât Iașul cât și Botoșanii, sau Dorohoiul, sunt așezate nefavorabil; crezând că numai orașele situate pe-o apă mare pot progresa! Dânduli-se căile de comunicație trebuitoare aceste orașe vor merge cu pași repezi spre prosperitate; căci atâta vreme cât nu se făcuseră căile ferate, «drumurile mari» se intersectau în aceste orașe - de unde înflorirea lor în acele timpuri. După ce s'au construit c. ferate, cari înconjură orașele (afară de Iași) aceste așezări urbane au început a lâncezi. De aice explicatia că Botoșanii, care acum 50 de ani avea același număr de locuitori ca și Galații, sau Craiova, s'a menținut de atunci la 32.000 loc, rămânâd azi, $^1/_3$ din primul și jumătate din al doilea.

4. **Intinderea Iașului în suprafață.** Cu toatecă era unul dintre principalele orașe ale Moldovei, Iașul se întindea, până prin sec. XV, aproape numai în jurul palatului domnesc (actualul Palat Administrativ). Centrul orașului era strada Veche, iar la nord nu se întindea mai mult de Mănăstirea Golia.[1] In colo era pădure: în spre Copou, în spre dealul Ciricului, care - după tradiție—începe a se defrișa la finele acestui secol, de către niște ruteni anume aduși.

In secolele următoare 17—18. Iașii arată tendința de-a se urca spre nord; astfel mahalaua *Mnntenimile*, se găsește menționată în 1723, ajungând «între Sfeti Neculai de sus (care era lângă Tufli) și între Prepadoamna Parascheva cea nouă... în gios până la coada râpii (Râpa Galbenă».[2] Pe *drumul Sării*—Sărăria—Iașul se'ntinsese la 1680 până la biserica albă.—Măhălălile de azi: Bucșenescu, Frecăul, Bulgară, până la Tatarași și Ciurchi, era «o mare întindere de pământ gol»[3] cu care Duca (1683) înzestrează mănăstirea Sf. Ion din Zlatoust. Aceste locuri, abia în sec. XVIII-lea încet a se popula, după cum se vede în fig 3.[4] Centrul orașului se

1. Iată un fragment, dintr'un document din 1575: „Goliă" biserica lui Dumnezeu din târgul Iașilor, *la margine*, „unde este hramul, etc..." *Bul. Ion Neculce*, 1925.

2. *Bul, „Ion Neculce"* fasc. V/1825—Iași.

3. Bogdan *op. cit.* pag. 115.

4. M'am servit pt această schiță de hartă de: „Planul Iașilor" făcut de ing. Bejan; de planul Iașilor făcut de Joseph Bajardi 1819; de lucrarea cit. a d. Bogdan; de documente publicate în Bul. „Ion Neculce"; de „Condica Liuzilor" (1803), Publicată în *Uricariul* vol. VII și VIII de Codrescu, etc...

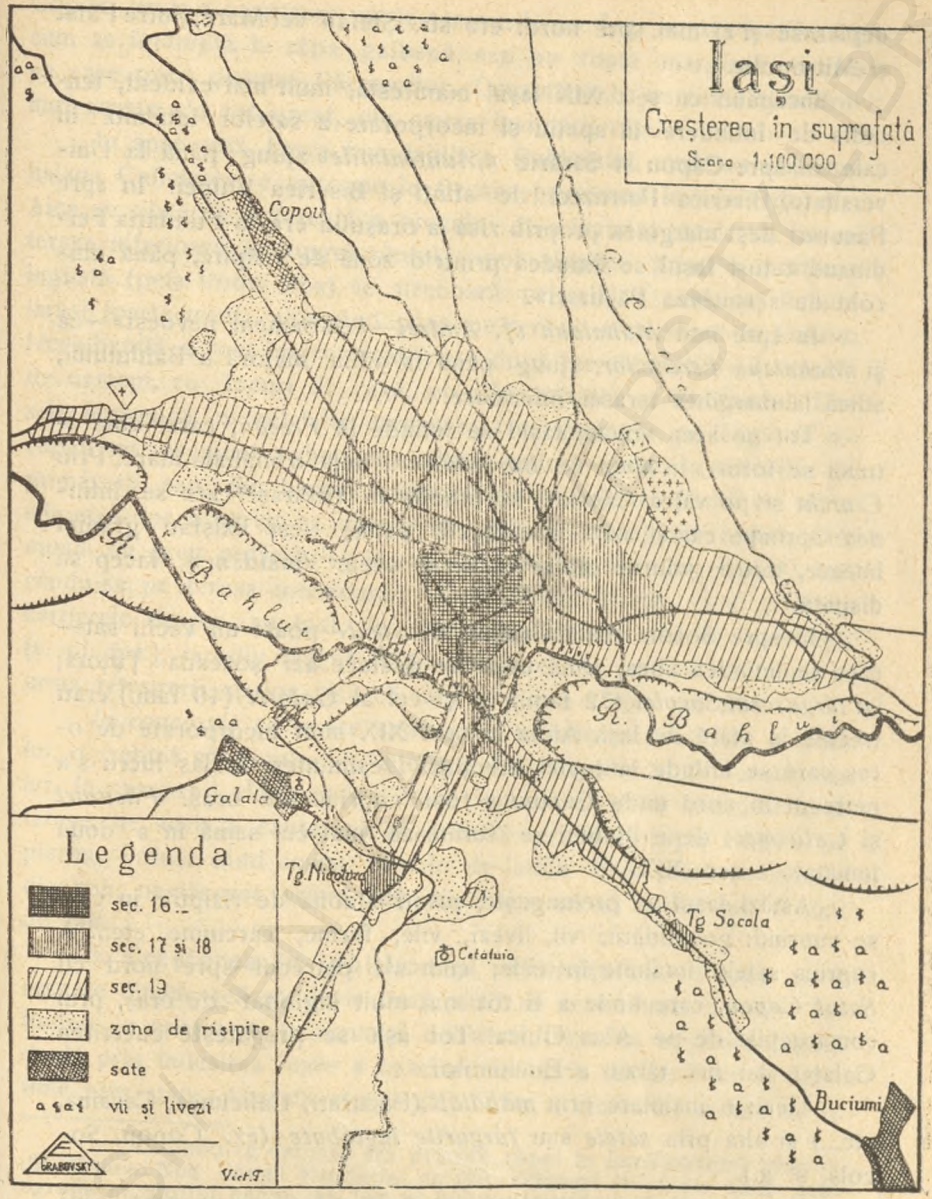

fig. 3. — *Intinderea Iașului în spațiu.*

Ingustarea orașului în albia Bahluiului; creșterea în lărgime atât spre nord cât și spre sud de șesul inundabil

deplasase şi el mai spre nord: era str. Ştefan cel Mare, între Palat şi Mitropolie.

Incepând cu sec. XIX Iaşul manifestă, mult mai evident, tendinta de întindere în spaţiu şi încorporare a satelor întâlnite în cale. In spre Capou şi Sărărie «*Muntenimile*» ajung până la Universitate, Biserica Patruzeci de sfinţi şi Biserica Vulpei. In spre Păcurari deşi marginea propriu zisă a oraşului era la Fundaţia Ferdinand totuşi Iaşul se întindea printr'o zonă de risipire, până dincolo de «cişmeaua Păcurari».

In spre sud *Mahalaua sf. Andrei*—«cu oameni nevoeşi»—ca şi *Mahalaua Feredeilor*, ajung până la albia majoră a Bahluiului, adică la marginea terasei inferioare.

Tot pe acea vreme, Iaşul se întinde în *Frecău*, care abia atunci se forma, în timp ce *Bărboiul* era deja o măhala mare. Prin *Ciurchi* şi pe valea Câcainei se întinde în Tătăraşi care se întindea aproape cât şi azi.—In această parte, deşi existau grădini imense, totuşi golurile dintre cartiere, acele «maidane», încep să dispară.

In spre Socola era mahalaua *Broşteni*—poate un vechi sat—care se întindea abea, până unde se desface azi şoseaua Ţuţora; iar *târguşorul Socolei* (72 fam.) ca şi cel al *Galatei* (40 fam.) erau trecute în afară de Iaşi. Abea în sec. XIX sunt încorporate de oraş care se întinde în toate direcţiile. Dealminteri acelaş lucru s'a petrecut în nord unde *Copoul* a fost cuprins de oraş. *Păcurari* şi *Calicimea*, depe Bahlui se formează mai cu samă în a doua jumătate a sec XIX.

Astăzi Iaşul se prelungeşte, printr'o zonă de risipire în care se cuprind: gospodării, vii, livezi, vile, ferme, cârciume, etc... A cuprins satele întâlnite în cale; cum s'a petrecut spre nord cu *Satul Copou*, care tinde a fi tot mai mult înglobat de oraş, prin construcţiile de pe Alea Ghica. Tot aşa se pregăteşte cucerirea Galatei, iar mai târziu a Buciumilor.

Deci: o înaintare prin *măhălăli* (Păcurari, Calicimea, Cacaina, etc...) şi alta prin *satele* sau *târgurile înglobate* (ex. Copou, Socola, ş. a.).

La prima vedere, întinderea spaţială a Iaşilor ne pare ceva cu totul dezordonat, haotic; de fapt însă, ea a fost impusă de constituţia şi forma terenului. Tendinţa a fost să se urce spre

Copou, unde e *așezătură*, unde terenurile nu fug, nu «se mânâncă», cum se întâmplă la râpa galbenă, sau pe toată marginea terasei pe care trece drumul Păcurarilor. Documentele ne arată cum drumul acesta s'a tot urcat, din cauza înaintării râp i.[1]

In spre sud, lunca inundabilă a Bahluiului, unde se află mahalaua Calicimea, e aproape în fiecare primăvară invadată de ape. Aice se observă o fereală a orașului de-a înainta; casele se țin pe terasa inferioară în lungul râului, apoi dupăce printr'o porțiune îngustă (pela Podu Roș) se strecoară pe celălalt mal, se întinde iarăși foarte mult, ajungând până pe terasa superioară la Galata. Nechibzuită a fost împroprietărirea—după marele război—a o samă de oameni, cu locuri de casă, pe albia majoră a Buhluiului. Casele împreună cu celelalte atenanse: șuri, garduri.., pe lângă că ocupau un însemnat volum din albia majoră—care la viiturile de primăvară, sau din timpul ploilor mari, slujește râului ca albie minoră—dar a servit ca adevărată ezătură strângând apele, cari numai cu greu putându-se scurge la vale, au invadat orașul, urcându-se pe terasa inferioară. Gara, Poșta, R. M. S-ul și toate cartierele de jos, au fost, la finele lunei Iunie curent, sub apă (v. pl. fot.); iar din târgul clădit pe albie, n'a mai rămas nimic în urma retragerii apelor, așa că râul a rămas stapân pe albia lui

In concluzie se poate spune că: intinderea în spațiu a Iașului, a trebuit să asculte de configurația terenului și de consistența lui. In spre sud s'a lovit de lunca inundabilă și de abruptul unor terase, de aceia a căutat să să întindă spre nord, spre Copou, pe platou. Totuși când scapă dincolo de albia Bahluiului, se întinde din nou, nemăsurat vrând parcă să creeze un al doilea Iași le sud de râu.

5. **Creșterea în înălțime și urbanizarea.**—Pentru ca o așezare omenească să devie oraș, nu i se cere numai o mare întindere în spațiu ci, o anumită densitate, care nu se poate căpăta decât prin îndesirea mare a caselor, sau prin urcarea lor în înălțime prin etaje Aceasta atrage după sine o anumită ordine în ce

1. „Mutându-să drumul din pricina râpei în locul numitei bisărici (Sf. Necloai Nou lângă Fundație) ca trii drumuri și că pe unde este ograda numitului băcal, au fost și livadă îngrăpită, care au căzut în râpă măcinându-să din vreme în vreme". (*Bul. Ion Neculce* farc. V pag. 143). Inaintarea acestei râpe nu s'a putut opri până nu s'au făcut lucrările dela „Râpa Galbenă".

privește străzile. Dacă pentru casa cu un singur etaj, strada nu are nevoe de cine-știe ce lărgime, apoi pentru casele înălțate, cu mai multe etaje, este necesară o lărgime mai mare, atât pentru ca lumina să nu fie stânjenită cât și pentru că debușarea în stradă a lăcuitorilor—mult mai numeroși—cere un spațiu mai larg.[1]

Asupra urbanizării Iașului, nu avem date mai vechi decât sec. XVIII-lea, datorită—unelea—călătorilor străini cari au trecut și au scris despre Iași, altele, documentelor noastre. Astfel Jean Bell d'Antermony găsește Iașul, în 1737, cu case în cea mai mare parte *construite din lemn.* Intr'un document, de învoială de pe acea vreme (1747) se vede înfățișarea caselor: «eu să-i fac ograda să fie împletit cu câte doo nuiale, o poartă și să pun răgoz peste coperimentul ce are casa».[2] Deci: garduri împletite, casă acoperită cu rogoz, ca la țară.

Lordul Baltimore, care trece prin Iași în 1764, ne dă un tablou ceva mai complect despre acest oraș. El găsește străzile *podite cu lemn*—deci un prim caracter orășănesc.—Dar «casele în cea mai mare parte sunt niște bordee cu câte un apartament, turtite la pământ și goale, puțin deosebindu-se de acele de prin sate»[3] Deci Iașul, în acea vreme, nu avea caractere de oraș, decât în preajma Palatului Domnesc, unde vor fi fost case mai mari și «poduri»; încolo era un adevărat sat mare.

La 1767 se aduce prima oară, apă la Iași (dacă nu se va fi adus și depe vremea lui Vasile Lupu, după cum reese dintr'o însemnare); deci încă un caracter orășănesc.

In sec. XIX încep a apărea casele de zid și cele cu două, sau mai multe, etaje; deci abia acum începe Iașul să aibă caractere mai pregnate de oraș. In 1804. Dr. Wolf[4] ne spune că din vro 5000 de case, numai 200 sunt de zid, restul de vălătuci, sau de scânduri. *Sunt și 40 de case cu două rânduri,* desigur pe străzile din centru.

Chiar în 1836, Iașul avea multe locuri virane, ceiace-i dădea o densitate prea mică. Iată ce zice Stanislas Bellanger, în privința aceasta, despre Iași: «ca și București, conține întinse terenuri de-

1. Marin Simimionescu-Râmniceanu:--*Urbanism.* Buc.
2. v. *Bul „Ion Neculce"*, fasc. V pag. 166.
3. Bogdan: *op. cit.* pag. 20.
4. Dr. Wolf *Beiträge zu einer Statistisch—hirstorischen Beschreibung des Furstenthums Moldau.* Sibiu 1805

şerte, imense grădini şi ocupă o suprafaţă considerabilă. Ar putea încăpeaacolo 100.000 locuitori. dar nu are decât 40.000... Cu 30 de ani în urmă (adică la 1800), acest oraş, nu era drept vorbind decât «o mahala mare», de atunci însă «unii bogătaşi moldoveni ş'au făcut câteva case mari, sau palate construite în stil european».[1]

Iată deci că abia din sec. XIX şi mai ales de pe la 1830, Iaşul începe a se urbaniza, ridicându-se în înălţime şi umplând „golurile„ devenind compact. La aceasta a contribuit impulsia dată de burghezia nou formată (de evrei) care a început a ne urbaniza oraşele.

Şi astăzi Iaşul urmează tendinţa de-a se ridica şi îndesi, prin măhălăli. Astfel nu numai cartierul central e compact şi cu case de 2—5 etaje, dar se individualizează şi alte centre, cu viaţa proprie, cum e *Târgul Cucului*.

6. **Evoluţia populaţiei Iaşului.** — Desigur că populaţia Iaşului s'a mărit în decursul timpului, după cum oraşul a crescut în întindere şi înălţime. Un călător ce trece prin Iaşi în 1737, găseşte 2000—3000 de case, deci cc. 12.000 loc., cam ca şi lordul Baltimore în 1764.[2] Condica de venituri şi cheltueli, a lui Moruzi Vodă, din 1792, dă 14.000 loc. pentru oraşul Iaşi; iar D-r Wolf, zice că la 1804, Iaşii aveau 5000 de case, deci cam 22.500 loc. Alţi călători, în jurul lui 1830, au socotit populaţia Iaşului la vro 40.000 de suflete; iar statistica din 1831, arată pentru Iaşi 48.000 loc.

Iată deci o creştere continuă, a numărului locuitorilor. In 1848 Prinţul Suţu („Notions statistiques sur Moldavie") exagerează populaţia Iaşului la 91.560 loc., ceiace e prea mult, căci numai peste zece ani, într'o statistică îndeajuns de serioasă (1859), găsim numai 65.745 loc. cifra care pare mult mai aproape de adevăr.

In fine urmează o serie de date statistice, pe care iarăşi nu putem pune prea mult temei, căci arată curba grafică sărind în scară (v. fig. 4), ca la 1899 să găsim 78.000 de suflete, iar în 1912, numai 75.000; deci o mică scădere. Astăzi în urma recinzământului din 1930, numărul locuitorilor Iaşului ajunge la 102,000.

După aceste cifre—cari trebuesc privite, mai toate, cu neîncredere—am trasat curba evoluţiei oraşului Iaşi. Privind'o în ge-

1. St. Bellanger: Le *Kéroutza* pag. 138.
2. Bogdan:—*op. cit.* pag. 210.

neral (fig. 5), pentru că nu ne putem baza prea mult pe datele statistice din trecut, putem trage următoarele concluziuni:

1. Populația Iașului e într'o continuă creștere;

2. Creșterea e mai accentuată dela începutul sec. XIX și până la Unire (1859) când Iașul pierde calitatea de capitală.

3. Dela această dată creșterea e mai slabă până în ajunul marelui război (1916). E un fel de lâncezeală;

4. după care populația sporește simțitor, din cauză că Iașul își recă pată importanța din trecut în ce privește așezarea și marile drumuri, în Moldova întreg ită. (Creșterea și înviorarea Iașului s'a făcut în detrimentul celuilat centru, desvoltat în sec. trecut. Chișinăul; se repetă oarecum, ceiace s'a întâmplat între Iași și București, la cealaltă Unire—1859).

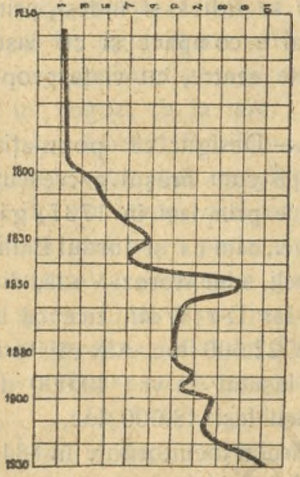

Fig. 4.—*Evoluția nr. locuitorilor Iașului între 1730-1930.*

Vertical: nr. locuitorilor în zeci de mii; Orizontal: anii

Ca mai în toate orașele mari, populația Iașului e felurită. După statistica din 1900 (ultima pe religiuni) Iașul avea 45.5% ortodocși - în cea mai mare parte români — 50% mozaici, plus alte religiuni (4.5%) Deci se constată predominarea străinilor, cari în afară de evrei, sunt: armenii, țiganii, ș. a.

Se pnne chestiunea: când s'a produs înstrăinarea populației acestui oraș? La 1803 erau cc. 13% evrei [1] din populația totală. In 1831 erau 38% față da 59.4% români; pe când în 1859 găsim 47% evrei și 52% români. Deci înstrăinarea s'a făcut, printr'o creștere continuă a elementului evreesc în detrementului celui românesc, mai accentuată în prima jumătate a secolului trecut.

Cauzele acestei înstrăinări sunt: a) *Nașterile* mai numeroase la evrei decât la românii târgoveți, în timp ce mortalitatea e inversă; deci un surplus natural al evreilor prin naștere și:

b) *migrațiile*, începute de prin a doua jumătate a sec. XVIII-lea, care-au atras un important număr de evrei în capitala țării, în mai mare număr între 1820 - 1838.

1. „Condica Liurilor"—Th. Codrescul:—*Uricariul* vol. VII și VIII·

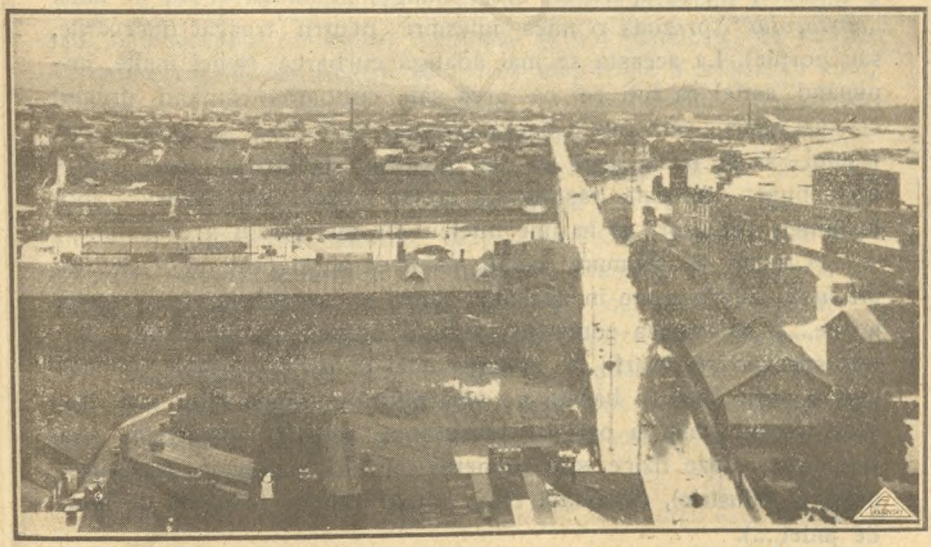

Inundațiile din Iași (Iunie 1932) cari au cuprins cartierele dinspre Bahlui.

In concluzie putem spune că: Iaşul nu are — ca oraşele mari cosmopolite — o populaţie străină diferită, ceiace e un fenomen natural, ci o singură populaţie străină, mai numeroasă, ceiace putem socoti ca ceva artificial, creiat de evenimente istorice.

* * *

Desigur sunt încă multe probleme geografice cari s'ar putea pune în legătură cu aceste oraşe (aspectul, densitatea locuitorilor, ocupaţia lor, zonele de influenţă a centrului urban, etc...) dar în această notă preliminară am schiţat doar câte-va din problemele importante, celelalte rămânând altă dată.

Incheere.—S'a susţinut pentru unele oraşe din depresiunea Prutului mijlociu, că singura cauză a naşterii lor ar ar fi o încrucişare de drumuri; dar „*răscrucea*" nu e un fapt artificial, ci e impusă într'un anumit loc, de fenomene fizice. Astfel orice obstacol mai însemnat îşi creiază în faţă răscrucea de drumuri. După cum nu pe întregul ţărm al mării se află înşirate oraşele — porturi, ci numai unde se pot sluji de condiţiuni favorabile pentru îmbarcarea şi debarcare (golf,..) tot astfel nu în întreg lungul unei margini înalte, are să apară un oraş alungit, ci numai acolo pe unde „*obstacolul*" prezintă o mică înlesnire pentru treacăt (înşeuările, sau porţile). La aceasta se mai adaugă curbarea ramei înalte, impunând astfel ca toţi cei ce urcă sau coboară — căutând drumul cel mai scurt, care nu e decât cel perpendicular pe laturea podişului — să se întâlnească jos, la piciorul dealurilor mari, într'acelaş punct. Această răscruce a creiat *hanul*, sau *ratoşul*. apoi locuinţele provizorii şi în fine nucleul de mai târziu a oraşului.

Crucele de drumuri aveau rolul de a efectua *schimbul de produse*, dintr'o parte în cealaltă; adică a *comerţului* (de cereale, lemne,...); cu vremea comerţul specializându-se tot mai mult, a impus specializarea mărfii şi creiarea unei *industrii* agricole (adică: pentru agricultură şi bazată pe agricultură), ceiace duce mai departe oraşul ajuns la oarecare desvoltare datorită comerţului. Aşa dar, peste cauze fizice, suprapunerea cauzelor economice (răscruce, comerţ, industrie), câteodată chiar cauze politice (capitală de ţară, de judeţ,...).

S'a simţit o buliversare în mersul încet, dar continu spre progres al acestor centre când, cu introducerea căilor ferate, sau

schimbat oarecum răscrucile impuse de veacuri, cu altele arbitrare, la care înconjurul nu conta, din cauza vitezii. Totuşi răscrucile nou formate, nu pot lua înainte pe cele vechi, la cari s'a ajuns prin căutarea celui mai lesnicios drum. Aşa Botoşanii rămaşi la capătul unei linii ferate, e departe de-a fi măcar ajuns de Leorda sau Vereşti, încrucişări de drumnri de fer; ceiace dovedeşte temeinicia celor dintăi răscruci.—S'a resemţit totuşi o stagnare pentru oraşele rămase la capătul liniilor (Botoşani, Hârlău).

Dacă *răscrucile* au creiat *centrul* oraşului, apoi acesta s'a întins—după expresia lui Vidal de la Blache—ca un *polip*. In întinderea lui prin mahalăli, târgul a incorporat—ca o amoebă în mersul ei—satele ce-i stăteau în cale. Astfel ne-am pomenit cu târguri nemăsurat de întinse şi numai în urmă prin nevoia de-a scurta distanţele, s'a început ridicarea în etaje. Astfel că din satul întins, cu densitate slabă, a început a se individualiza o aşezare ce tinde spre *urban*.

Dar în privinţa desimei caselor, decide şi concepţia de viaţă a populaţiei, care la noi, nu are înnăscut—ca în alte ţări—spiritul urbanistic. La noi orăşanul s'ar sufoca fără o cât de mică grădiniţă, sa'r sufoca ştiindu-se locatarul unui apartament la etajul 2 sau 3. Şi aceasta nu numai pentrucă la noi dăinueşte, de secole, o tradiţie rurală dar pentru că marea majoritate a orăşenilor sunt, a doua—a treia generaţie de ţărani, pe cari şcolile şi meseriile i-a introdus „la târg". Şi dacă „urbanizarea" se face cu ţărani, e dela sine înţeles că, ea va suferi de-o concepţie rurală. Inceputul urbanistic la noi l'au făcut evreii; de aceia fiecare oraş are suprapus în el două părţi distincte: *centrul* (evreesc) şi *mahalalile* (româneşti). Aceasta peutrucă orăşănizarea, adusă de evrei, are la origină acea înghesuială de case: *ghetto-ul*, cu totul specifică; de aice deosebirea ce subsistă între centru şi cartierele mărginaşe.

Aşa dar, dacă, pe drept cuvânt s'a spus că până pela Unire, noi n'am avut oraşe, se constată că ele sunt încă în formaţie şi se vor modifica pe măsură ce va evolua şi concepţia urbanistică a orăşenilor noştri.

Diferite ştiri din arhiva Consiliului eparhial Chişinău

de **Const. N. Tomescu**

Contribuţia clerului Valahiei către armata rusă în 1812.

Prezidentul divanurilor romîneşti Vas. Crasno Milaşevici a cerut mitropolitului Gavril ca «partea bisericească din Valahiea să ajute la contrebuţia anului 1812 cu 150.000 lei, după hotărîrea comitetului Ţării Romîneşti». Mitropolitul a văzut astfel situaţia: «Noi despre o parte ştiind căte dări au dat mănăstirile într aceşti ani şi că sănt însărcinate şi cu grele datorii, am făcut pentru toate arătare escelenţii sale; despre altă parte, văzând greutatea şi obosirea norodului, care, în cea de istov lipsă în care să află întind mînă la agiutoriul celor bisericeşti, n-am putut a trece cu vederea cerere comitetului şi îndemnare escel. sale prezidentului şi aşa ne-am învoit ca partea bisericească din Ţara românească să ajute cu toţii de obşte—cu o sumă de 120.000 lei—ca 40.000 să dea mănăstirile greceşti, închinate la alte locuri peste hotar, cu schiturile care să află supt dînsăle, iar 80.000 lei să dea mănăstirile pămînteşti împreună cu toate schiturile ci să află în ţară şi împreună cu toţi preoţii, diaconi, dascalii şi ţîrcovnicii, ne scutindu-se nimene la acest ajutor pentrucă aceasta nu este bir, ci ajutor către Patria sa».

In dosar se află şi raportul ocîrmuirii iconomiceşti a mitropoliei Moldovei, care a strîns dela mănăstiri «după analoghie venitului şi dela preoţi şi diaconi cîte şasă lei de nume, iar dela dascali şi ponomari cîte trii lei douzeci par. de nume, care bani adunîndu-se, s-au făcut suma de 78862 lei din tot prinţipatul Moldaviei, din care s-au dat:

lei 50.000 păr.—la visterie după sănet
„ 24.146 „ 6 s-au plătit capete datorii şi dobînzi a mitropoliei
„ 4.715 „ 34 au rămas bani carii s-au lăsat de cătră înnalt presfinţie sa spre întâmpinarea cheltuealilor mitropoliei.».

Şi pe altă pagină găsim şi sumele parţiale, cum s-au adunat:

lei	preoţi şi diaconi	lei	dascali şi ponomari	
2574	429	696	232	tot ţinutul Orheiului
1452	242	717	239	ţinut Hotinului
1830	305	246	82	ţinut Iaşii
576	96	81	27	tîrgul Iaşii
366	61	132	44	ţinut Cărligăturii
768	128	357	119	ţinut Hărlăului
1032	172	255	85	ţinut Botoşanii
930	155	273	91	ţinut Dorohoiului
360	60	132	44	ţinut Herţii
2022	337	450	150	ţinutul Sucevi
3132	522	306	102	ţinut Niamţului
831	—	—	—	olatul Basarabiei
8568	1428	2694	898	eparhie episcopiei Romanului
5538	923	735	245	eparhie episcopiei Huşului
29.979	4858	7074	2358	fac

Adunare sumelor

lei	nume	
29.979	4858	preoţi şi diaconi cîte şase lei de nume
7.074	2358	dascali şi ponomari cîte trei lei de nume
41.809	—	mănăstirile
78.862		

In lista creditorilor mitropoliei Moldovei, pentru totalul de mai sus de 24.146 lei 6 par. achitat, citim aceste nume: vornicul Vasilie Rosăt 7812 lei, stolniceasa Climentoaia 2016 lei, păharnicul Chiriac 7758 lei, medelnicerul Vasilie Mitre 2126 lei, vornicul Ralet 1100 lei şi sărdarul Mihai Ganea 3333 lei.

(*dosar nr. 192/1811*).

Pentru robi

O grea neînţelegere s-a ivit în 1809 între m-rele Dobrovăţul şi Căpriana cu spătarul Alecu Mavrocordat, care a ridicat cu

forța trimișilor săi armeni, arnăuți și căzaci mulți robi ai mănăstirilor, i-au dus la Miroslava, unde robii se plîng că «nici pîne ce de toate zilele nu ne dă și numai ne robește la toate lucrurile cele ce-i trebuie dum-lui și am rămas de tot săraci, s-au fript și doi copii, care au și murit, neavînd cu ce a-i învăli, strîngîndu-se căte mulți la un tăciune de foc săntem prăpădiți cu totul și vreme ernii ne-au împresurat și ne mor muerile și copii de frig, fiind goli de tot. Cu lacrămi ferbinți ne rugăm pre sf. voastre ca să ni se de drumul pă la casile noastre și rămăind aici stăpănii noștri să vor judeca».

Mitropolitul a mijlocit pînă și la prezidentul Divanurilor. S-a instituit și o comisie, care ș depune raportul său. Aici citim că vinovat este spătarul Mavrocordat, care a ridicat robi «precîți i-a putut prinde, lăsînd numai pre aceia cîți au avut scăparea lor la pădure».

(dosar de 49 file, nr. 151/1809),

După o cununie la curtea imperială.

Sinodul poruncise la 19 Aprilie 1809 ca «la toate bisericile să să facă lui Dumnezeu mulțumitor moleben cu tragere clopotelor în trei zile de rînd» pentru căsătoria prințesei Ecaterina Pavlovna cu prințul Gheorghe Holstein Oldenburg, săvîrșită la 18 Aprilie. La Iași s'a slujit moleben în biserica sf. Gheorghe la 9 Mai, și exarhul dă poruncă să se urmeze la fel în toate eparhiile, «înștiințînd de aceasta și pe dregătoriea cea politicească». Ordin s-a dat și epitropilor peste mănăstirile grecești, anume Iosif al Argeșului, care era și «coadiutoriu mitropolii Ungrovlahiei», și arhimandriții chir Visarion și Ilarion.

Iar lui Veniamin i se scrie la Slatina ca «proin Moldavie», așa cum de altfel semnează și el la răspuns. La București s-a făcut la 21 Mai «cînd să prăznuește și numele împărătești sale înălțimi, binecredinciosului Dom țesarevici și marele cneaz Costandin Pavlovici împreună cu praznicul mitropoliei».

In forma de pomelnic împărătesc se pune numai numele prințesei Ecaterina «și pentru soțul ei».

(dosar nr. 65/1809)

Inchiriere nelegală a m-rii Trei Ierarhi din Iași.

Mănăstirea aceasta a suferit grele stricăciuni din incendiul dela 1809. Trebuind să-i facă «multe înnoiri și meremeturi... au socotit igumenul arhim. Serafim ca să adaogă prețul chiriilor asupra caselor mănăstirești și dughenelor, spre care adăogire toți chiriașii cu mulțumire s-au priimit, numai un plăcintar, anume Panaioti Rumeliotul» n-a vroit, plătind chirie pentru o dugheană pe Podu vechi lîngă spițărie numai 200 lei pe an «măcar că face întreit preț». Cauza împotrivirii era că chiriașul căpătase dela un igumen, arhim. Ignatie din 1790, prin zapis dreptul «de a stăpîni el și clironomii lui în vec numai cu acest preț fără a să adauge ceva». Dar Dicateria, studiind plîngerea mănăstirii, a găsit: 1 «acest feliu de năimală fără vadea să numește vănzare, care cu a 12 pravilă a celui a toată lume al șaptele sobor să oprește»; 2. că igumenul «la plinirea vadelii sale este dator a lăsa slobode, de către vănzare orănzii toate moșiile, casele și dughenile» 3. «prin hrisovul obștesc este oprit ca averile mănăstirești nu mai mult de cât pe trei ani în orăndă să nu se dee» și 4. este împotriva poruncilor ce să dau igumenilor dela acele 20 mănăstiri, închinate la sfînta Gora, între cari e și Trei Ierarhi. De aceea s-a stricat zapisul, vestindu-se și «blagorodnicul divan al Moldavii».

(dosar nr. 81/1809)

Stăreția m-rii Frumoasa.[1]

Potrivit unei porunci a sf. Sinod, exarhiceasca Dicasterie pregătise «condici pentru însămnarea averilor, veniturilor și cheltuelilor.. Dar unul din egumenii mănăstirilor grecești, arhimandritul Ioachim, egumenul m-rii Frumoasa, care este închinată la Sinaia, n-au vrut să primească condiciile zicînd cum că această m-re este închinată la Sinae și nici o rînduială de aiure nu primește. Și după ce i s-au zis că... e pentru folosul acelor locuri... ca să nu poată unii din egumeni a răsipi averea m rii și a aduce mănăstirile spre ce desăvîrșit păgubire și a le încărca un nerăsplătite datorii precum și sînt vederate destule pilde... a răspuns că e condicile nu le primește... măcar să-s scoată din egumenie, căci aceasta într-acolo merge ca să să ei mănăstirile și averile lor... așa să

1. De lîngă Iași cu hramul sf. arhangheli Mihail și Gavriil.

poartă vorbe şi el aşa gîndeşte... şi că aceste condici să trimit, ca în vremea cînd să vor lua mănăstirile să-s ştie cum să vor priimi... şi cu această împotrivire au eşit din prisustvia» Dicasteriei, «de unde să cunoaşte cum că această clevetire el singur dela sine au iscodit-o»...

«După cercetare s-au aflat cum că acest arhimandrit nu slujeşte nici odinioară slujba bisericească... că monaşi m-rea nu ţine nici unul, chiliile le-au lăsat stricate şi pustiite, şăzînd întru unile ţigani. Pentru buna orînduiala bisericii nu are nici o silinţă, pentru starea economiei de afară după slăbiciunea bătrîneţelor a privighea cu deamăruntul nu poate».

Exarhiceesca Dicasterie a hotărt: pentru neascultarea lui şi după cercetarea făcută şi pe temeiul «ucazului sf. îndreptătoriului Sinod [1] dela 23 Decembrie 1808 (sub nr. 5191) să-s scoată din ocîrmuirea m-rii şi metohurile ei... Iar pentru clevetirea ce a au iscodit-o cum că stăpînire ar fi avînd scopos a lua m-rile şi averile lor, în loc de mulţumire pentru că, după înalta bunavoinţă împărătească toate moşiile mănăstireşti ce să află în Basarabia, care s-au fost luat de Turci, s-au dat iarăş mănăstirilor, întru care şi această mănăstire au priimit din ţinutul Hotinului moşiile ce le-au avut, fiindcă această necuviincioasă vorbă ce au făcut-o împotriva bunei ocîrmuiri poate scandalisi şi pe alţii şi rădică şi ipolipsul egumenilor tuturor m-rilor greceşti, arătînd cum că şi alţii vorovăsc asăminea, măcar că să cade să-s trimată la judecata ostăşască, dar băgînd în samă slăbăciunea lui ce ajunsă de adînci bătrîneţe, să i se facă numai mare bănat în Dicasterie fiind şi alţii egumeni de faţă... şi să-s trimată la m-rea Fistîcii, ce este închinată tot la Sinae, fără a i să da voe a mai eşi din m-re... După ce să vor deschide drumurile, să se înştiinţeze şi arhiepiscopnl Sinaiului». Iar în loc a fost numit «proestos m-rii Frumoasa şi sf. Paraschevii [2] arhim. Ioasaf, ce au fost Dicheu sf· mitropolii Moldaviei».

Pentru regulă s-a trimis ştire către sf. Sinod, către preşedintele divanurilor Cuşnicov cît şi Divanului ca să dea «poroncă atît la robii

---

1. Ucaz întărit de ţar ce prevede ocîrmuirea şi punerea în bună orînduială unele slujbe bisericeşti cît şi „m-rile ce sînt închinate pela alte locuri".

2. Mănăstire tot din Iaşi.

m-rii cum şi la lăcuitori ce şăd pe moşiile m-rii să-l cunoască pe» arhim. Ioasaf de prestos, căruia i s-a dat şi cuvenita gramătă.

Predarea m-rii s-a făcut în prezenţa unui delegat al Dicasteriei, apoi arhim. Chiril proestosul Socolii şi arhim. Serafim dela Trei sfetitele, cînd s-a dovedit că Ioachim dăduse moşiile acestor m-ri în orîndă pe mulţi ani împotriva hrisovului de obşte şi cu preţ pe mic. Divanul a mai fost rugat să strice contractele.

(dosar nr. 116/1809).

O listă nominală de cei 18 monahi ai m-rii Căpriana în frunte cu arhim. Antim, la Iulie 1809, şi o alta a schitului Condriţa cu 18 vieţuitori, avînd ca nacialnic pe Serafim, se află în

(dosar nr. 107/1809).

La 1809 a circulat în Moldova o condică de milă pentru terminarea bisericii sf. prooroc Ilie, a schitului rusesc din sf. Munte Atos.

(dosar nr. 34/1808).

Suferinţele unor preoţi din Basarabia.

«Cătră cinstitul blagorodnicul întîiul Divan al Cnejiei Moldaviei dela exarhicească a Moldovlahiei Dicasterie.

Măcar că cinstitul Divan după nota înalt preasfinţiei sale pentru scutiala preoţilor şi a diaconilor cît şi a ţircovnicilor au pus la cale, făcînd şi în scris orînduială, după care să-s urmeze despre partea stăpînirilor moşiilor şi a cumpărăturilor cu preoţii şi toată tagma Bisericii, şi au trimis şi cătră înalt preaosfinţie sa o copie de acea hotărîre, arătînd ca s-au trimis cătră toţi dregătorii de pe la ţinuturi, ca să se pue această hotărîre în lucrare, însă jalobile de pe la preoţi şi ţircovnici nu mai contenesc pentru asuprirea şi necazurile ce trag mai ales despre cumpărători şi orîndatori, din carii cei mai mulţi sănt jidovi şi alţi nemilostivi streini, în cît n-au mai rămas înalt preaosfinţiei sale răbdare, umilindu-să de plîngerea tagmii bisericeşti, care întru o ţară pravoslavnică creştiniască pătimeşte mai mult decît în ţările de altă leage, şi fiindcă acum de iznoavă au jăluit preoţii dela Basarabiea, arătînd anume cine, cînd, cum şi dela cine s-au asuprit.

Drept aceea, înalt preaosfinţie sa au poruncit Dicasteriei să

între pentru această pricină în corespondenție cu cinst'tul Divan și, găsind adevărul, să urmezi după datoriea sa spre drafendefsirea cinstăi Bisericii și starea slujitorilor ei.

Pentru aceea Dicasteriea în punerea așăzării sale scrise către cinstitul Divan, poftind ca să binevoiască a orindui doi cercetători din partea Divanului neînteresați cu cumpărătura Basarabiei și temători de Dumnezeu, cari împreună cu doi cinovnici din partea Dicasteriei să cercetezi cu amăruntul și cu dreptate.

a. Pentru preotul Pètre dela Căușăni și preotul Gavriil din satul Talmaza și preotul Iacov din satul Cinacu, de cu bună samă le cer cumpărătorii dejma și desătina cu deasăla?

b. Pentru ponomariu Trofim din Răscasăți (Răscăeți) și polomariul Daniil din satul Olăneștii, și Toma din satul Tudora, de i-au luat cumpărătorii zăciuiala și de li-au prădat și careșiva din lucruri?

c. De-i supără lăcuitorii pe țărcovnici cu toate havalele și greotățile de obște și de au publicarisit dumnialui ispravnicul dela Bender Costachi Drăghici prin sate că ponomarii de pe la biserici au să fii în rînd cu lăcuitorii la toate trebuințele și havalele obștești nare vestiri au făcut pe țărani de s-au rădicat și asupra preoților

d. De au bătut vornicul din satul Apace pe preotul Grigorie de acolo. rupîndu-i părul din barbă și din cap și de au trimis ispravnicul de Căușani tot pe acel preot [în locu să-i facă dreptate] supt caraol la ispravnicul de Bender și cu ce cuvînt?

e. Să cercetezi de amăruntul și pentru alte supărări ce să fac de către cumpărători și mai ales jidovi și de strîmbătățile ce să fac de către dregători preoților și toată curgerea cercetării aceștiea să trimetă cercetătorii, iscălindu-să amîndoao părțile, la această Dicasterie ca văzîndu-să adevărul să se socotiască pentru punere la cale prin mijlocirea și puterea legilor bisericești și împărătești».

1811 August 25 Iași, nr. 921.

Divanul a ales ca delegați un «cinovnic om cu înțelegeri și fără enteres de a să abati din drumul dreptății... Șatrar Alexandri...», iar din partea bisericească au fost rînduiți protopopul Basarabiei T. Maliavinschi și blagocinul Șt. Șamraevschi, și au dovedit că «jidovul arendatoriul satului Olănești pe anul 1810 au luat dela ponomariu Daniil Gheța 12 lei de casă, 4 lei de stupi și din cîmp dejma 10 dem. grîu, 3 dem. malai și 1 dem. popușoi... și în loc

de bani au luat zălog blana.., iar vornicul Mihalachi dela satul Apace, fiind bat, au mers la casa preotului Gheorghi Plăcintă, tot de acolo, unde găsind pe ponomariu au început cu bătăi... au apucat pe preotu de plete, l-au bătut...».

(dosar nr. 191/1811).

Un Antonie monahul a fost epistat asupra tipografiei mitropoliei Moldovii pînă la plecarea lui Veniamin în 1808 la m-rea Neamtu.

(dosar nr. 181/1811).

Atitudinea Bisericii ortodoxe față de papistașii din Huși.

Prezidentul divanurilor din Principate, Crasno Milașevici, scrie mitropolitului Gavriil că Veniamin, pe cînd era episcop al Hușilor, a interzis catolicilor din tîrgul Huși să-și rezidiască Biserica risipită de mult, deși «după privilegiile ce au catolicii în țara aceasta, nu numai că sănt slobozi a preface bisericile sale cele răsipite sau arse, ci pot să zidiască și de iznoavă de va cere trebuința, ori unde ar fi». Se cer motivele acestei opriri. Episcopul de acum al Hușilor, Meletie, răspunde că «eu sănt la merare pentru această arătare și cerere di acum a catolicilor și nici o știință n-am. Intăiu, că nimini din catolici nu mi-eu făcut nici o cerire ca să și facă Biserică în tărgul Huși, nici mi-eu cerut voe, nici am avut ce opri. Al doile nici sănt catolici în tărgul Hușii, fără numai trii, ce pi osăbită moșie a episcopiei anume Cornii, aproape de Huși sănt lăcuitori catolici, satu ca de 170 de oameni, și acolo în sat au Biserică mare și noao de 4—5 ani, de cănd le-am dat voi și ș-au făcut, iar în tărgu esti numai locul bisericii ce au fost din vechiu. Și dacă nu sănt catolici în tărg, nici voe nu au de a-și îngropa morții în tărgu; pentru care sfărșit vor a-și face biserică în tărgu, de vremi ce au biserică unde lăcuesc».

1811 Dec. 6.

(dosar nr. 172/1811).

Ajutorarea unor funcționari eparhiali.

«Fiindcă în trebuințele aceștii Consistorii să află rînduiți de către înalt preosfinției voastră doi logofeți scriitori, Constantin întăi și al doilea Hariton, cu leafa rînduită pe an, lui Constantin

220 lei şi lui Hariton 60 lei, din cari bani nu numai că nu le prisoseşti vre un ban mângîare pentru ajutoriu pe vremea viitoare, nădăjduind ei a să căsători, dar nici ceale de nevoe înbrăcăminţii nu le pot cuprinde după vremile ce sînt, şi de s-ar socoti vre un venit din Consistorii nu iaste, ne fiind ei iubitori de vre o apucare dela cineva, iară mai vîrtos că nici chipuri nu sînt şi chiear să fie nu le am îngădui...» scriu aceste rînduri membrii Consistorului mitropoliei Moldovei şi propun ca isvor pentru adaus la salarii ridicarea peciurilor de cununie cu cîte 8 parale.

(dosar nr. 181/1811).

Gramată necunoscută.

Chiril, cu mila lui Dumnezeu Mitropolit Proilaviei, Tomarovului şi a toată Basarabei şi Ocraina.

Pren darul şi puteria a pre sfăntului şi sfărşiturilor începăriul Duh, ci s-au dat smereniei noastre dila Pre înnaltul Arhiereu Domnul nostru Iisus Hristos, iată au venit înnaintea noastră acest temător de Dumnăzeu bărbat, anume Dumitru, cu multă plecăciune şi smerenie au cerşut di la noi darul preuţiei. Deci noi după datorie cercetându-l şi după dumnăzăiasca pravilă ispoviduindu-l după mărturisăria sa pe căt au arătat la taina ispovidaniei lui către al său duhovnicesc părinte l au arătat şi l-au încredinţat noau a fi vrednic de darul preuţiei şi cu putere şi cu chemare a pre sfăntului şi de viiaţă făcătoriului Duh s-au hirotonisăt după driapta orănduială întăi citeţ, ipodiiacon, diiacon şi desăvărşit preut, şi s-au dat voe şi putere a săvărşi toate căte să cuvin preuţiei. Drept acesta datu-i-s-au di la noi această carte a pre sfintei noastre mitropolii cu pecete sfintei mitropolii pecetluită şi cu iscălitura noastră iscălită. 1781 Mai 20.

(Semnătura mitropolitului şi pecetea neagră, mică, rotundă, destul de clară).

Preotul acesta, Dimitrie Miron a primit parohia din tîrgul Tomrov, dincolo de Bug; în vremea războiului toţi preoţii, deci şi el, au fost ridicaţi din acele părţi şi aduşi în ţinutul Hersonului, careacum cădea sub jurisdicţia mitropolitului Gavriil.

(dosar nr. 147/1811).

Un bogat izvod de lucrurile rămase după moartea arhimandritului Dionisie, fost stareț al m rii Galata, în 1811, se află în *(dosar nr. 163/1811).*

In vremea războiului ruso-turc, 1808—1812, mulții bulgari s-au refugiat de peste Dunăre în țările romîne. Pentru ceice s-au așezat aici pe moșiile slobode și nelocuite ale mănăstirilor străine și boerești, și chiar au lucrat și semănat din terenurile lor, autoritatea civilă și cea bisericească a dispus ca acei bulgari să fie scutiți de dijmă.

(dosar nr. 164/1811):

Răspunderea starețului de neregulele săvîrșite.

Proestoșii m-rilor sf. Sava și al Hangului au fost împuterniciți să controleze situația m-rii Căpriana la 1811, după încetarea stăreției arhim. Antim. Acesta primise m-rea la 1805, fără nici o datorie, iar acum abia după 6 ani, o lasă apăsată de creditori cu 24.400 lei. La cercetare, Antim se desvinovățește astfel: «că locuitorii de pe moșia m-rii Căpriana plăte fieștecarele cîte doi lei la m-re pentru cele 12 zile, și sf. sa, voind a-i supune ca să lucreze 12 zile. după ponturile domnești, s-au judecat cu dînș i și au dobîndit judecata, dar au făcut și cheltuială, și așa au împovărat asupra m-rii o parte din datorie. Al doilea cuvînt au arătat agiutoriul ce au trimis la m-rea Zogravului, ce iaste la sf. Munte, unde iaste închinată m-rea Căpriana. ...noi am cerut dovezi și sf. sa au răspuns că nici cuvînt mai vederat are, și încredințările părinților le au pierdut». Cu toate stăruințele delegaților ca el să recunoască dator a ca a sa, încasînd toate veniturile și neavînd nici o justificare să o lase asupra m-rii, Antim refuză, ba mai mult cere să i se dea «și lucrurile sale toate pînă la un păr». Antim se afla acum bolnav, «în ziua întăia l-am găsit numai mut, a doaî zi l-am găs t zăcînd și surd». Mitropolitul Gavriil hotărăște să se facă mezat cu toate lucrurile personale ale lui Antim «și cu prețul cel din urmă să le vindeți». Parte din lucruri s-au vîndut cu 2863 lei 2 păr., iar cele rămase «vor cuprinde o sumă mică, numai doară cărțile celi grecești, și aice nu să întreabă». In izvodul lucrurilor vîndute se citesc și două cărți ca «pravilă a lui Armenopulo grecească», dar în schimb zeci de sticle, pahare, farfurii de tot soiul, și vite.

(dosar nr. 140 811).

Adăpost pentru episcop bulgar refugiat.

Inaltul comandant al armatei ruseşti, Cutuzov, roagă pe mitropolitul Gavriil să înlesnească traiul în Valahia episcopului bulgar din Ruşciuc, Neofit al Cervenului, care s-a refugiat aici şi a dovedit supunere faţă de Rusia. Autoritatea bisericească găsise «conac de potrivă obrazului p. s. sale... la Radu Vodă; aici sînt trei odăi, una pentru p. s. sa, şi alte două pentru trei-mult patru slugi care şi acestea au trebuinţă de meremet... cum şi cele trebuincioase ale hrane... Dar apoi p. s. au dat răspuns că are familie de şaisprezece oameni, pentru cai şi alte calabalăcuri... aşa că la o familie ca aceasta urmează a fi îndestul spre chivernisire o întreagă mănăstire... Iar vreo mănăstire însemnată cu proastă iconomie, mai vărtos din cele ce pot fi destoinice de a să aşăza p. s. sa desăvărşit proestos, deocamdată nu s'au putut găsi; poate cu vreme şi cu cerere...»

După cîtva timp, se propunea sau m rea Mărcuţa sau sf. Ecaterica, al cărui igumen era foarte bătrîn, şi dacă acolo ar fi incomod, să a bă locuinţă tot la Radu-Vodă, iar peutru întreţinere cîte 500 lei pe an din veniturile m-rilor greceşti.

Tot în Valahia se refugiase şi episcopul Chiril al Silistrei, care s-a aşezat ca stareţ al m-rii sf. Ecaterina din Bucureşti,

(dosar nr 150/1811).

Un preot pictor

Preotul Ştefon Lehovicl din com. Hogineşti, ţinutul Orhei, era iscusit în pictură. Generalul Tucicov din cetatea Ismailului cere mitropolitului Gavriil să-l învoiască a pleca din parohie ca să poată picta iconostasul bisericii soborului din Ismail, în cinstea sf. Cruci; în acest scop intervenise o înţelegere între general şi preot. Curînd, acelaş general roagă ca preotul pictor să fie transferat la sobor, şi totodată ar sluji şi locuitorilor din cetate şi la spitalul militar ce avea să se înfiiuţeze acolo. Dar chiriarhul nu admite, deoarece parohia are numai 240 gospodari cu preotul lor, iar pentru alte slujbe vremelnice poate fi detaşat un preot dintre cei 4 cari slujesc la cele 3 biserici ale oraşului.

(dosar nr. 160/1811).

O biserică-sobor în Capitală.

Exarhul Gavriil scrie către «slăvit Divan și Comitet», că-i necesar a avea și în București o biserică «cu nume de Sobor, unde mai cu deadinsul să fac toate cele de obște slujbe besericești, și să adună atât cinovnicii, otcărmuitorii, giudecătorii politicești, la vreme de praznice besericești, la care să află slujitori cei mai mai întâiu cinovnici din partea bisericii de miru. Această bună orânduire voim să o facem și noi aici, și dintre toate besericile orașului acestuiea, am socotit mai cu cuviință a fi *beserica curții vechi*, fiind și mare si în mijlocul târgului, are și oareșcare venit... pe care am și hotărât ca să-s numească de acum înainte beserica de sobor». Pentru slujbă a numit pe protopop Gheorghe, asesorul exarhicestii Decasterii și ocărmuitor mitropolii Valahiei, apoi un clucer și ceilalți slujitori, iar «d-lui logofătul cel mare să-s socotească ca un epitrop aceștii beserici despre partea stăpânirii politecești, precum din vechime s'au obicinuit». Se dă și un tablou comparativ de cota ce se cuvine fiecărui slujitor din veniturile bisericii și al chiriei caselor, afară de cîntăreți, cari erau plătiți cu sumă fixă, după tocmeală.

(dosar nr. 141/1809 filele 45—47).

Intru apărarea preoților.

Exarhul Gavriil, găsind că «boerii și cinovnicii depela județe cum și alți zabcii politicești cînd să întîmplă a avea vre unu din mireni prigonire de judecată cu vre un preot sau diacon, îl aridică cu slujitori, îl judecă, îl necinstește, îl închide, îl globește, fără a-i căuta că iaste parte bisericească și nu să cuvine a să judeca și a să pedepsi de mireni, faptă cu totu înpotriva canoanelor bisăricești și neobicinuită, nesuferită nici la alte neamuri și legi», roagă Divanul să ordone ca organele politicești să anunțe mai întâi pe protopop, și astfel clericii să fie judecați și pedepsiți de stăpînirea lor firească.

(dosar nr. 141/1809, fila 50).

Documente din Basarabia zapise (1657—1660).

L. T. Boga

I

1657 mai 5. *Ion din Forosna vinde lui Gligorie Danovici partea sa din satul Şerbinţi.*

Eu Ion din Forosna fiul lui Maxim nepotul lui Vlaicu, strănepotul lui Costicea postelnic, de nimeni nevoit nici silit ci de a mea bună voe şi am vândut partea tatălui meu Maxim din satul Şerbinţi din a patra parte de sat a şasea parte nepotului meu Gligorie Danovici drept treizeci talari batuţi. Şi la această anoastră de bună voe tocmeală şi vânzare fost-au Ionaşco portar, şi Cuzma [1] şi Mănaica ureadnic din Doljoc şi Machidon din [1] şi alţi mulţi oameni buni şi alţi boeri buni şi-au pus peceţile pe acest zapis ca să se ştie.

(L. P.) (L. P.) (L. P.) Lot 7165 mai 5

Şi eu Danciul diac fiul lui Maxim am scris însu-mi cu mâna mea.

(Original slav)

II

Iaşi 1657 Martie 17. *Vasile hatman şi părcalab al Sucevii şi soţia sa Irina dăruesc mânastirii Golia satul Năslavcea diu ţinutul Hotinului.*

Adică Vasilie hatman i părcălab suceavschii şi soţul mieu Irina hătmăneasa scriem şi mărturisim cum am miluit şi am întărit pentru ali noastri păcati svânta mânăstire Golăiia cu un sat în ţinutul Hotinului anumea Naslavcea, şi cu mori acolo, întrapa Naslavcii, şi cu tot vinitul, ca săi fie moşie svintii mânăstiri, şi pri noi să nu ni uite la svântul jirtvănic, di iastă să fie pentru credinţa am şi iscălit.

In Iaşi let 7166 mart 17

Az Vasilie hatman iscal

(Original hârtie)

1. Loc rupt în original

III

Iaşi 1659 martie 14. *Impărţeala între Meleştian Taban şi cumnata sa.*

Adecă eu Meleştian Taban părcălabul scriu şi mărturisăsc cu acest zapis al meu cum niam tocmit cu fratele nostru cu Ştefan Taban, Dumnezău îl pomenească, pentru un sat ce au rămas de fratele nostru di Mihalcea Taban ce au fost şatrar anume satul Inăuţii în ţănutu Hotinului ca săl (lipsă) anume Istrate (lipsă) şi Ştefan (lipsă) mele (lipsă) după aceia Istratie sau dat cu toate ce (lipsă) în părţile sale de ocină unde le au avut (lipsă) Meleştian Taban cu zapis şi dinainte ţănutului (lipsă) iaste a treia parte a fratelui nostru lui (lipsă) venitul şi din câmpu şi din pădure şi din heleştee (lipsă). Iar doă părţi sint amele o parte (lipsă) Istratie şi altă parte ame. Deci cu atrie parte în parte de sat al Inăuţii să aibă triabă giupăneasa fraţăne meu cumnata me şi cu nepoţii mei, iar alte moşii Mihălcăuţii şi iar au fost dela părinţii nostrii şi sau venit fratelui nostru lui Ştefan, iar Molodova au fost a lui Istrati. Şi sau venit mie pentru căci mi sau dat cu toate ce au avut, şi eu lam grijăt de toate la moartea lui. Şi aciastă tocmală au fost denainte Marcului sin Nicolei Salisariul, şi dinainte lui Prodan Drăguşăscului şi Toader Drăguşăscul, şi Costandin Liciul, şi Prodan Ropcianul, şi (lipsă) Zaluceni, şi Todosie Terte, şi Avram şi alţii mulţi oameni buni ca să să ştie.

In Iaşi 7167 mart 14

Iscălit Meleştian Taban părcălabul

De mine sau posleduit
Costandin Leondari

IV

1659 august 12. *Mărturia marilor boeri prin care mărturisesc vănzarea unei jumătăţi din satul Mateuţi din ţinutu Orheiu de către Gheorhe Roşca tui Toma fost mare vornic.*

Adică noi Racoviţa Cehan vel logofăt, Ilie Şeptilici vel vornic ţării de gios; i Dabija vel vornic ţării de sus, i Grigorie Hăbăşescul hatman i părcălab Sucevii, i Darie Cărăbăţ vel spătari, i Iordachi vel ciaşnic, i Ioan Prăjescu vel visternic, i Ursul vel stolnic, i Necolai Racoviţă vel comis, i Grigorie vel clucer, i Chiriţa Sturza vel jăcnicer, i Bejan Gheauca vel pitari, i Necula Buhuş biv vel clucer, i Bucioc biv vel sluger, i Frătiţă vel orujnic, i Carăcaş

postelnic, i Conteştreti logof. i Todiraşcu Prajăscul floii clucer, i Roşca i Gori, i Sălion, i Dumitraşco, i Chirila vornic glotni şi mulţi boiari şi mai nainte oşteni din curte d. sale au venit înaintea noastră precinstitul şi fratele nostru Gheorghie Roşca ci a fost visternic de bună voia sa, de nimenea nevoit nici asuprit au vândut alui dreaptă ocină şi cumpărătură giumătate di sat de Mateuţ ci să chiamă Cobălenii în ţănutu Orheiu ci iau fost dumisale cumpărătură dela ficiorii Siminicianului vornicul, aceia au vândut dumisale fratelui nostru Tomei ciau fost vornic -mare direpţ una sută şi cincizăci di galbini. Şi au plătit dumnealui acieaşi bani toţi deplin dinaintea noastră în mâinile dumisale Ghiorghie Roşca visternic 150 de galbeni. Deci şi noi văzând între dânşii de bună voia lor tocmală şi deplin plată am făcut şi dela noi aciastă mărturie ca să fie de credinţă, şi pre mai mare întăritură neam iscălit numile. Şi eu Vasilie Corlat uricariul am scris acest adivărat zapis.

Velet 7167 august 12 zile.

Iscăliţi toţi cei mai sus arătaţi.

(Copie)

V

Iaşi 1660 mai 15. *Turcuman din Vărtopu zălogeşte lui Iordachie visternicul partea din Demideani pentru 22 lei ce i-a împrumutat.*

Adecă eu Turcuman din Vârtopu scriu şi mărturisesc cu cestu zapis al mieu cum am luoat dila dumnealui Iordachie visternicul cel mare doozăci şi doi lei şi am pus zălog ame dereaptă ocină şi moşie parte ce mi să va alege în Demideani în ţinutul Hotinul. Iar dacam voiu aleage partea despre alţi fraţi dumnealui ca să aibă a mi o plăti cât va face. Şi aciasta tocmală sau făcut dinaintea dumisale Dumitraşco Drăguţăscul biv portar, şi dinainte dumisale Dumitraşco Nacul biv vistearnic, şi Irimie Cărcu biv portar şi Ruginoă vornicul de poartă, şi dinainte a mulţi boeri şi feciori de boerii Şi pentru credinţă am şi iscălit. Şi eu Tudos Dubău am scris ca să să ştie.

In Iaşi let 7168 mai 15.[1]

Az Turcuman iscal.
Gavril Hăjdau mam tâmplat la datul banilor (L. P.)
Az Rugină dvornic
Az Dumitraşco biv visternic iscal
Az Dumitraşco Drăguţăscal iscal
Az Tudos Dubău iscal
Az Irimii Cărcu iscal

(Original hartie)

1. Text slav în origina.

Anul IV. Nr. 4 Octombrie—Decembrie 1932

Arhivele Basarabiei

REVISTĂ DE ISTORIE ŞI GEOGRAFIE
A
MOLDOVEI DINTRE PRUT ŞI NISTRU

Teritoriile raielor Hotinului şi Brăilei redate stăpânitorilor români, în 1808

de **T. G. Bulat**

Asupra ţinuturilor româneşti trecute de către Turci, supt un regim special — oarecum de favoare din anumite puncte de vedere — s'a mai vorbit în această publicaţiune. S'au dat aci, mai ales câteva din hotărîrile luate privitor le revindecările ridicate de adevăraţii proprietari ai diferitelor moşii, din fostele raiale. Şi vom mai da. Atunci, ca şi acum, afirmăm, că din aceste acte, trecute prin cenzura comitetului special şi revizuite de Divanul ţării, se poate constata documentar, străvechea noastră stăpânire în aceste colţuri de ţară românească! Trecem apoi peste însemnătatea actelor înfăţişate, din punct de vedere genealogic! De data aceasta să ni se îngăduească, ca pe baze cercetărilor din ultimul timp, să arătăm întreaga procedură întrebuinţată în 1808, pentru recuperarea pământului din jurul puternicii fortăreţe a Hotinului, întrat de aproape un secol supt stăpânirea capricioasă a Turcului. Paralele am descoperit cererea, făcută în acelaşi timp, şi în aceleaşi sens, de către Divanul Ţării Româneşti pentru teritoriul din jurul Brăilei! Din bogăţia de acte ce aducem alăturat se desprind multe ştiri nouă!

Pentru Hotin cererea porneşte din sânul boerimei moldoveneşti. Aceasta, făcând un istoric al chestiuni, arată că repunerea în vechile sale stăpâniri, s-a mai făcut încă de două ori în decursul veacului al XVIII. Cererea este formulată cu o mare isteţime şi merită a fi cunoscută. In urma acesteia Ţarul acordă să fie retrocedate moşiile foştilor stăpânitori, sau în lipsa urmaşilor lor. Ei urmau să-şi înfăţişeze dovezile. Până la stabilirea stăpânirii sigure se îngăduiboerilor să primească proprile lor moşii în arendă. Cu acest

prilej constatăm cum printre proprietari se inscriu vechilii intereselor sf. Mormânt, Muntelui Sinai, cât şi ai sf. Munte al Atonului.

Un conflict izbucnea pentru moşiile mănăstirei Frumoasa din Iaşi, cari fuseseră arbitrar împărţite, între raia şi ţinutul Sorocei, prin pârâul Caslauci. In Iulie 1808 se aduc mulţumiri stăpânirii ruseşti pentru satisfacerea cererii Moldovenilor. Se hotărăşte să se alcătuiască un comitet din trei boeri pământeni. Ei urmau să cerceteze documentele. Divanul indica pe biv vel vornicul Teodor Balş, vornicul Dimitrie Bogdan, iar al treilea loc fu rezervat paharnicul Ion Tăut.

In August acelaşi an boerii drept recunoştinţa oferiră venitul moşiilor lor din H tin, pentru satisfacerea nevoilor zaharelei imperiale. Acesta se ridică la respectabila sumă de 297.432 lei. In primăvara anului 1809 multe din moşii au fost indentificate şi încredinţate stăpânitorilor lor de drept. Din discuţiile urmate un lucru merită menţionat. Se constată adică, o curioasă schimbare de denumiri în toponimia ţinutului Hotinului, care izbi şi ochiul plenipotenţiarului rus. Este un fenomen care merită să fie studiat cu atenţie. Dintr'o scrisoare din 30 Aprilie aflăm, în afară de numele tuturor celor cari lucrau în comisiunea de cercetare, şi lefile pe cari trebueau să le primească. Acestea urmau se fie plătite de viitorii proprietari. In sfârşit, pe la mijlocul lunei Mai 1809 se pusese oarecare ordinea şi se trimitea şi înputernicitului rus lista moşiilor, cu situaţia clară. Lucrarea aceasta a fost deosebită de anevoioasă! Din mărturiile cari urmează se mai constată şi luarea unor măsuri de admininistraţie internă, în fosta raia a Hotinului. Se fixează preţul holircii şi al vinului, acesta din urmă consumându-se mai puţin, şi anume 11 lei şi 10 parale vadra de zece oca, de holircă, iar vadra de vin, la patru lei şi jumătate. Se înterziseră datorii mai mari de 12 lei la un fruntaş, de 8 lei la un mijlocaşi şi 5 lei la un codaş. Se menţionează în aceeaşi epocă, în ţinutul Hotinului şi două *menziluri*, adica staţiuni de poşta, la Valcăuţ şi la Hotin. Ele erau întreţinute de către locuitori, cu cai, surugii, căruţe, cu fân, cu orz şi ovăz.

Cererile de punere în stăpânire începură în Iunie 1809. Comisia se găsea lucrând, la 23 Decembrie acelaşi an, de şapte luni şi crede ca va mai lucra încă patru, adică până la sfârşitul lunei Aprilie 1810. La 1812 constătam că rămaseseră câteva moşii în

stapânirea Divanului. Ni se dă totalul cu care fuseseră arendate în cursul anului 1811, cât şi acea cu care sunt date în anul următor. Se căpăta o suma de peste cinci mii lei în plus.

Dacă ştirile sunt abundente cu privire la Hotin, nu este aceaşi situaţie cu raeaua Brailei. In Mai 1810 Divanul Munteniei cere plenipotenţiarului rus Crasno Milaşevici, ca ţinutul acelei raiale să treacă supt administraţie sa. Acesta fusese pus, din ordinul lui Cuşniov supt purtarea de grijă a unui revizor şi trecuse apoi supt administraţia armatei, care nu ţinea nici o socoteala de ispravnicii înputerniciţi de Divan. De aci neregu i între cari şi acea a imbulzeli. locuitorilor în fosta raia condiţiile de trai fiind mai uşoare la adăpostul cetăţii. Divanul ceru cu inzistenţă ca Brăila să treacă supt ocârmuirei lui, arătând totodată dorinţa, ca «fiecare moşnean să-şi moştenească moşia ce va ii a sa». Se precizează să se facă cu Brăila la fel, cum se procedase cu raiaua Hotinului.

Cererea a fost făcută în Mai, iar în Iulie contele Camenschi hotărî, să se fixeze, de către Divan, un comitet al cercetări şi arătării posesorilor moşiilor din fosta raia. Se aleseră trei boeri din protipendadă. Aceştia erau biv vel logofătul Isaac Ralet, biv vel dvornicul Barbu Văcărescu şi biv vel dvornicul Mihalache Manu. Se mai angajau vistierul Zamfirache «cu destoinicie la aceasta trebuinţă» şi alţi doi logofeţi, mai mici. Ei vor fi plătiţi de către viitorii înproprietăriţi, obligaţi să dea câte zece parale de fiecare stânje... Cei trei boeri mari urma să primească lunar câte 750 taleri, vistierul Zamfirache 200 taleri, iar logofeţii câte 40 lei.In chipul acesta a pornit şi s'a desăvârşit o treabă deosebit de anevoioasă. Rezultatul acestei munci, de recuperare a vechii stapâniri româneşti în ţinutul Hotinului ca şi al Brailei, se va arata cu alt prilej.

I.[1]

Către Ex-sa D. sfetnicul de taină senatorio proedros a Divanului Moldovii şi Valahiei, şi a feluri de ordine cavaler Serghie Cusnicov.

Năzuim cu plecăciune a arăta Ex-tale că precum iaste cunoscut ţinut Hotinului din început iaste pământ a Moldovii şi în tot cuprinsul acestui ţinut câte moşii să află, sânt a boerilor, a

1. „*Dela*“ nr. 10/1808 Arhiv. Senat. Chişinău.

mănastirilor şi a altor pământeni a Moldovii care s'au stăpanit de moşii şi strămoşii noştri precum şi aceasta iaste ştiută în toată lume. Dar silnicie Turcilor hotinlăi întinzându-să peste toată dreptate a stăpăni în nelegiuită putere pământurile strămoşilor noştri aceste, fără a să vide înscris cu însuş ocărmuire otomanicească au dat stăpănire aceasta silnicilor Hotinlăi, ce numai o întindere tiraniceşte pornită ni-au isterisit din vreme în vreme de folosul acestor strămoşăşti nemişcătoare lucruri.

In întrare ce dintăi a împărăteştilor rosăşti măntuitoare oşti în pământul Moldovii prestolul înpărăţiei Rosiei văzând silnica şi nelegiuita asuprire cu îndurare au bine voit la acel dintaio războiu a le da supt stăpănire celor după lege stăpăni pământenilor Moldovii. Iar la închiere pacii aceiea îndurare împărăteştii sale măriri a legat prin trataturi cu poarta otomanicească ca numai cuprinsul cetăţii să fie supt stăpănire turcească, iar moşiile din tot cuprinsul să să sloboadă a să stăpăni în pace de cătră pământeni, adevăraţii stăpăni. Insă iarăş silnicie după pace a Hotinlăilor au adus a nu să urma legătura aceasta, şi în potriva actinimelilor ce au dat în scris înpărăţie turcească iarăş Hotinlăii s'au întinsu în putere lor cu stăpănire.

In întrare al doile a înpărăteştilor oşti în pământul Moldovii, fiind parte oştilor austriacesti la Hotin nu s'au dat moşiile în stăpănire. Dar la inchiere păcii iarăş măntuitoriol prestol a Rosiei s'au îndurat a întări legăturile spre a sa da în stăpănire pământenilor moşiile aceste strămoşăşti a Hotinului. Insă iarăş ca şi întăi silnicie Hotinlăilor n'au înţălesu. larăş dar la let 802 milostivire înpărateştii sale măriri întărind prin legături cu poarta otomanicească celelante procomei a pământului au întărit şi aceasta a slobozăniei strămoşeştilor noastre moşii din ţinut Hotinului, legându-să prin trataturi ca să să de în stăpănire ce legiuită a pământenilor, după cum să vedi la toate trataturile, a cărora copii să alaturiază aice, însă nepuindu-să în lucrare până la întrare aceasta de acum a oştilor înpărăteşti în pământul acesta şi aşteptându-să îndurare înpărăteştii sale măriri, până să vie ce înaltă hotarîre. Anul trecut fiind ocărmuire ţării asupra Prinţipului Ipsilant, din poronca înălţimii sale numitului Domn s'au vândut venitul acestor moşii pe un an drept 258740 lei până la svete Gheorghe viitorio, cumpărându-le mai mult cei adevăraţi stăpăni de la mezat, supt nădejde că viind ho-

tărire ce înaltă vor rămăne folosiți. Și așa unii au și păgubit, iar banii strângându-să s'au cheltuit, precum iaste știut în osteneștile trebuinți, supt bună nădejde că în viitoriol an vor dobândi îndurare înpărățeștii sale măriri, de vreme ce însuș îndurare înpărăției au fost mijlocitoare, și cu putere sa în vreme silniciei s'au dat acest pronomion pământului.

Cu plecaciune ne rugăm toți credincioșii pământeni acum pentru aceasta Excelenții tale ca cu chipurile ce vei găsi cu cale să să arăti unde să cuvine a noastră pre plecată rugăciune ca prin agiutoriol și buna mijlocire să putem căștiga nemărginita îndurare și milostivire a înpărățeștii sale măriri, spre a ni să da în stăpânire strămoșeștile și legiuitele ale noastre moșii ce să cuprindu în ținutul Hotinului, ca cunoscându lângă altile și aceasta înpărătească îndurare, cu toate zilile vieții noastre să fim rugători pentru slava prestolului rosăsc, și cunoscătoare facererilor de bine în veci.

Gherasim episcop Romanului.
Const. Ghica logof. Iordachi Canta logof.
Const. Balș logof., Balș logof.,
Iordachi Roset vist.
Sturza vorn. Alex. Ianculeu vorn.[1]

Nr. 3.
1808 Mart 26 Ieș.

II.

Către . . . . Serghie Cusnicov Divanul Cnejăei Moldovii.

Vreme vănzării moșiilor ținutului Hotinului, care sunt a păminteniilor Moldovii, nu numai că au venit, dar au început a și trece. Pentrucă deși iaste vadeoa anului de la svite Gheorghie viitor, dar dacă nu să vor vinde de mai înainte cu cîteva zile, apoi chiarăs în vrime acea, sau după svite Gheorghie, nici cumpărători pentru dănsăle nu să vor pute găsi.

Pentru aceste strămoșăști moșii a pământenilor, Divanul și mai înainte înpreună cu toată sistima boerilor au făcut cele mai adânci ale sale rugăciuni ca să să întindă brațul milostivirii a înpărățeștii măriri, spre a să da stăpânirilor la adevărații stăpâni, credincioșii păminteni a Moldovii Dar încă și către bunătate Extale ni-am adresarisit prin arătare ce am făcut la 25 zile a lunii trecute ca să întărești mijlocire și prin milostivire înaltului poroncitorio, către creștinescul prestol a Rosăei, și a Ex-tale să dobăn-

1. În total zece iscălituri.

dim dreptate aceasta a stăpânirii strămoşeştilor pământuri. Că s'au făcut cunoscută această a noastră cu umilinţă cerire la pragul înpărăteştii sale măriri ni-am încredinţat dă la Exţelenţie ta, nădăjduind îndurare ce desăvărşită.

Insă până va vini hotărăre ce înaltă, fiindcă vrime vânzării triece. rugăciune ce de obşte a Divanului şi înpreună cu dânsul a toată sistima boerilor, iaste aceasta adecă din păminteni acei care au moşii în ţânut Hotinului căţi până acum s'au arătat că au moşii acolo, toţi acea, acele moşii a niamurilor lor să le ea asupra lor în preţul anului trecut, şi să numire banii în depozitul după acele preţuri a anului trecut. Iar pentru moşiile acele, care până acum nu s'au arătat stăpânii lor, fiind prin locuri mai depărtate, şi nici vor pute să să arăte în grabă, să să facă aceasta, a să vinde la mezat osăbit, făcut din parte sistimii boerilor şi să să pue şi acei bani în depozitori iarăşi până la hotărăre ce înaltă.

De iaste aceasta socotinţă driaptă şi primită spre urmare ne rugăm Ex tale, să avem şi răspuns spre punere în lucrare.

Const. Ghica logof.
Teodor Balş vorn. Const. Balş logof.
Sandu Sturza hatm. Bogdan logof.
Sturza vorn. (In total 12 iscălituri)

No. 25
808 April 8, Iaşi.

III.

Către acelaşi dela acelaşi.

Predlojănie Ex-tale din 10 a curgătoarii luni Ionie ce s'au dat către Divan, asupra proşăniei ce au dat vechilii de la trii mănăstiri, a Sfăntului Mormănt, a Sinaiolui şi a Atonului cerănd în stăpănire moşiile ce au în ţânut. Hotinului aceste mănăstiri, s'au luat, şi după poronca Ex-tale, s'au făcut cunoscute numiţilor vechili cele cuprinsă într'ănsa asupra proşeniei lor aceştie.

Lupu Balş vorn. Balş logof.
Iordache Roset vist. Sturza vorn.

No. 103
1808 Ioni 14.

IV.

Cătră Ex-sa . . . Cusnicov dela Divanul Cnejii Moldovii

Mănăstire Frumoasa de aici din Iaşi la ţinutu Sorocii are doaă moşii, ce sănt aleture una lăngă altă, anumi Vereşanii şi Gorbova, a cărora capti merg păn în părăul Căslauci ce acel părău iasti împărtitorio, între raioaoa Hotinului şi între ţinutul Sorocii cari din potrivă în cea parte în raea, încă esti o moşii, ce-s numeşte Caslauce, şi altă moşăea a m-tirii Bărnova, ce sint iar alături una lăngă alta. Cari şi aceli moşii mergu cu capiteli, iar păn în acelaş părâu Caslauce. Şi în vreme ce aceli moşii din raea să stăpăne de cătră Turci cu nidreptăţi Turcii în tăriiea lor, tragănd piste graniţi părău mai sus numit au rupt o bucată de loc din trupurile numitelor moşii a mănăstirii Frumoasii şi o stapăni în tăriia supt numili acelor doaă moşii din raea. Şi acum în curgire acestui an după cerire ce s-au făcut din parte mănăstirii spre a-şi afla indestulare dreptăţii după vechili documenturi ce ari şi prin cercetare ce s'au făcut la stare locului prin d-lor părcalabii de Hotin, atăt după cuprindere documenturilor. căt şi după mărturisire a oameni bătrăni, ace bucată de loc dovedindu-i dreapta a mănăsti ii şi luată de cătră Turci fere dreptăţi i s'au dat şi în stăpăniri, pe cari au văndut-o mănăstire în orăndă Dar acum esti aceasta pricină, pentrucă acele două moşii din raea sint din cele cele ce s'au văndut orăndă prin mezat si vănzare li s'au făcut ca să li aibă orăndatorii cumpărători în stăpăniri şi pe anul acesta după cum s'au stăpănit şi în anul trecut, cari apoi această bucată de loc a mănăstirii în anul trecut a fost tot supt stăpănîrea acelora în moşii Şi acum orăndatorii acelor doaă moşii cu cuvăntu acela că ei au cumpărat ca să stăpănească după cum s'au stăpănit în anul trecut pricinuesc şi nu îngăduesc pe orăndatoriol mănăstirii, ca să stăpăniască. La cari şi orăndatorii acea au driptate

Dar nici lucru nu iaste cu dreptu a se păgubi de dreptu său, în vremi căndu bucata acea s'au dovedit că iaste driaptă a mănăstirii şi diceasta parte în Moldova. Şi pentru acea Divanu cu această înştinţăzi pe Ex-ta, ca după cuviinţă dreptăţii să-s facă puniri la cali di a să scăde de la visterie pe orăndatori acei din raea din preţul cumpărăturii, cu analagon venitului acei bucăţi de loc, cea ce ar fi cu dreptu, pentruca nici ei, să s pagubiască, cum şi mănăstire să-ş poată stăpăni dreptul său făr de suparări.

Balş logof. (şi încă patru iscălituri)

1808 Ioni 25.

V.

Cătră Ex-sa . . . Cusnicov Divanul Cnejăi Moldovii.

Ace trimisă cătră Divan predlojănie a Ex-tale vestitoare pentru moşiile ce sănt în raeoa Hotinului că după pre înaltă monarhicească bună voinţă potrivită cu socotinţa pre strelucitului cniaz gheneral feldmarşal pe arătare Ex-tale cătră strălucire sa intemeiată, iaste a să întări stăpănire numai asupra acelora ce au dreptăţile stăpănirilor atăt boeri, căt şi mănăstiri, şi alţi cinovnici păminteni. De nesfărşită bucurie au umplut sufletile tuturor de obşte, privind începire ce dorită a împărtăşirii înpărăteştelor îndurări prin milostivire şi părintească umbrire ă făcătoriolui de bine pre strălucitului cniaz gheneral feldmarşal Alexandru Alexandrovici Prozorovschi. Şi prin mijlocire ce înţăliaptă şi bunătatea firiască a Ex-tale, prin care nădăjduim tot binele, fericire şi norocire pămăntului, văzind că cătră aceasta numai să întinde şi să întemeiază cugetul cel îmbunătăţit a Ex-tale.

Spre aceasta din parte tuturor aducem mai înăi mulţămirile cele mai adănci cătră Ex ta mijlocitorul nostru, încredinţăndu-te că ne sfîrşit va fi cugetul nostru cel dă cunoştinţa a propovădui neîncetat îndatorire sufletelor noastre.

Iar după aceasta socotind neapărată datorie a ne învrednici prin pre plecată mulţămire să ne înfăţişez şi cătră făcăturiol de bine inaltul poruncitor pentru milostivitoare strălucirii sale mijlocire cătră aceasta alăturăm această pre plecată a noastră carte dă mulţămire cătră pre strălucire sa. Şi precum înţălepciune Ex-tale va socoti, o va înfăţaşa, necontenind firească bunătate a întovărăşi cele bune arătării spre tragire milostivnicului cuget a strălucirii sale catră norodul acest credincios al Moldaviei şi spre agiutoriol cel nicontenit. care are trebuinţă pentru bună sa stare.

Paisprezece iscalituri cu Balşii
Roseti şi Sandu Sturza în frunte.

No. 167
1808 Iolie 15

VI.

Către Ex-sa . . . Cusnicov Divanul Cnejii Moldovei

In predlojănie Ex-tale ce s'au dat pentru moşiile dela Hotin să hotărăşti ca să să rănduiască un comitet de trei boeri păminteni spre alegire scrisorilor şi dovezilor ce vor ave pe moşiile acele, boere, mănăstiri şi alte trepte, ca să-s cunoască cei adevăraţi stăpăni care după îndurare milostevei împărăteştii sale măriri. au să căştige stăpănire lor. Drept aceia Divanul au socotit aceste trei persoane a fi, anume d-lui Teodor Balş biv vel vorn., acel care au şi mai fost întru cercetare moşiilor acestora acum în vreme vănzării veniturilor, al doile d-lui vorn. Dimitrie Bogdan, iar al triile pah. Ivan Tăutu, aceştie fiind şi socotinţa Ex-tale a alcătui comitetul aice în Eşi vor primi poroncă, aşteptăndu să răspunsu socotinţii şi hotărării Ex tale

Const. Balş vorn.
Sandu Sturza hătm.
Iordache Roset vist.

Iaşi 1808 Ioli 25.

VII.

Către Ex-sa . . . Cuşnicov Dela obşte boerilor Moldovii

Asupra îndurării impărăteştii sale măriri, de a să da la adevăraţii stapăni pămănteni moşiile cele strămoşesti a niamurilor noastre, cunoscători fiind mijlocirii, către aceasta a pre strălucitorului cniaz gheneral feldmarşal şi arătarii cei bune a Ex-tale către pre strălucire sa, nu am lipsit prin glasuri mulţămitoare a înfăţăsa pre plecata noastra cunoştinţă în scris către Ex-ta şi către milostivire pre strălucitorului înaltului poruncitorio cniaz gheneral feldmarşal. Şi iarăş pururе cu neîncetare vom aduce bunile cuvăntări, şi rugile către ceri pentru mărire puterii şi slava ce vecinică a împărăteştii sale măriri şi pentru îndelungare vieţii a mijlocitorilor pre strălucitului cniaz şi a Ex tale.

Insă şi după aceaste a noastră cunoştinţă spre sămnul mulţămirii cugetului nostru am socotit de obşte ca să ne bucurăm a arăta protimăie noastre, făcănd aducire venitului acestor moşii ale noastre a anului curgatorio dela sfite Gheorghie 1808 pînă la sfite

Gheorghie 1809, la visterie ţării spre întrebuinţare zaherelilor împărăteştii armii, rugându-ne a fi priimită aceasta aducere a noastră spre arătare credincioasă cunoştinţă. Suma acestui venit precum iaste ştiut Ex-tale a anului acestuea că alcătueşte în 297.482 lei piste tot atăt a moşiilor acelor care s'au arătat stăpânii, căt şi a moşiilor acelor care nu s'au cunoscut stăpâni . . adecă lei

168.862 moşiile acele care l-au luat asupra lor acei numiţi stăpâni în preţul acesta, după suma anului trecut, ca să să răspundă banii în depozitul pe toată lumea.

127.620 moşiile care s'au vândut prin mezat acelor care nu s'au numit încă stăpâni, numărându-să parte giumătate a banilor la visterie, iar ceilaltă parte având a o da la sfit. Dimitrie viitorio.

297.482. Dintru această sumă care toată iaste să să facă venit visteriei s'au şi cheltuit până acum în cumpărătoare zaherelii până la Ionie trecut a armiei împărăteşti, giumătate de bani ce s'au luat dela mezatul moşiilor celi care nu s'au numit stăpâni şi cesferturele a patru lunii ce s'au luat dela celi cu stăpâni.

Intru acest chip dar sunt afierosăţi toţi banii aceştie a anului curgătorio în trebuinţa armăei împărăteşti, şi acei ci s'au luat şi s'au cheltuit tot în plata Zaherelii vor rămâne daţi. Şi acei ce sânt să să ea întru această întrebuinţare vor fi în hotărâre şi ştiinţe Ex-tale prezidentului nostru, făcându-să venit visteräei.

Const. Ghica logof.
Balş. logof.
Sandu Sturza hatm.
Iordachi Roset vist.

808 Avgust 1.

VIII

Moşii de la ţinut Hotenului ce s'au lămurit până acum.

Mănăstire Golăe

Clocuşna, Bogdăneşti, Drăguşăni într'un hotar cu Bogdăneşti, Clişcăuţăi, Milineştii, a patra parte de Trebujăni, care trec numai pe giomătale în ţinut Hotinului, care sânt dovediţi din parte ce-i este în ţinut Eşi, bez trei părţi ce sânt a altora.

Mănăstire Cetățue

Corcova ce trece numai pe giumătate în ținut Hotinului.

D-lui logof. Iordache Canta

Raşcăuţăi ce-i zic şi Raşcovul, Madiţăi, pol sat Ocutul de gios, ce-i zic şi Balamutica, bez pol sat ce este a d-lui logof. Costache Ghica, Ojovul ce-i zic Ujova, Ocnica ce-i zic Ocniţa. Divinţăi ce să numeşte Căşla lui Netim după mărturiile de cercetare a sulger Costandin Leondari. A patra parte de Trebisăuţi, bez trei părţi ce sănt a altora cari însă nu s'au lămurit. A patra parte de Cerdena pe părăul Cerdinei bez două părţi ce sănt a altora care încă s'au lămurit.

D-lui biv vel vist. Iordache Rosăt cu alţi boeri Rusăteşti ce să trag din vor. Iordache Rosăt.

Cutarăel, Molodova, Hrimancăuţii, Lomacinţăi ce-i zic Loslaciniţa, Hlinişte ce-i zic Hlinasae, care este într'un condei cu Rătunda, şi pentru Rătunda până acum scrisori nu s'au ivit, şi nu să ştie de este osăbită moşăe Rotunda, sau de este poreclită de Turci pe trupul Hlinişănei, pol sat Culeşălca, bez pol sat ce este boerilor Sturzeşti. Cosăuţii nu să află în tabla vesteriei. Trei părţi din moşăe Căslavce bez două părţi ce sănt a Cazămireştilor, Tărăsăuţăi. A şesa parte din Vacinti nu să află în tablă visteräe, Bricenei, Ţicoteni pe Tecutei nu să află în tabla visterii Edinița Răşinţăi ce să chiamă Mihalcăel, la tablă este Mihalcăi, Hrozna

D-lor boierii Bălşăşti fiei răp. logof Lupul Balş.

Burlaneştii ce-i zic Bărlăneştii, Bărnovul ce-i zic Bărnova pe care este şi o căşla ce să chiamă Cărcuţi, Vorcoviţe, Blişcinăuţi ce să zic Beşicăuţai, Balaşăneşti, Vasăliuţai ce să zice Vasăleel, Cerdica mică improtiva satului Doljocul ce s'au chemat Borice, Şărăuţi, Barleştăni în tabla visteriei nu sănt. Rucşinel ce să zic Rucşănii, pol sat Vascăuţăi, Culucenii pe Drabişte lăngă Tribăsăuţi, Culucienii în tabla visteriei nu este, Nădăbăuţăi. Părţi din Lopatinţi nu să află în tabla visteriei.

Mănăstirea Slatina

Răscăuţi, Răchitna, Rărince, Cobineţul, Colincăuţăi. Unile dintr'aceste trec şi în ţinut Cernăuţului.

D-lu logof. Costache Ghica.

Nilipăuți din care trag și alții, Medvidca i Nebulavca, pentru care sănt mărturii că Medvidca să numește acum Codul Lipcanilor, și Nebulacva să numește Hlina. Hankeuțăi ce se zic Hincăuții. Ianuvca pentru care este mărturie de cercetare a sulg. Costandin Leondari, că să numește acum Capaletca, Anadolul și Dărăbanii. Hrușăuțăi ce să numește și Hrușavătul de care trag și alțăi. Valcovățul cu pricinile lui pentru care este mărturie sulg. Leondari că să numește acum Ghilavățul. Părți din Tălmăcel bez părțăle D-ei păhar. Lăzoaei este iarăș mărturie sulg. Leondari că să numește acum Burduv. Părți din Borodoceni, părți din Tuliteni scrisorile le arată tot lăngă Tălmăceni. Cusarăel este iarăși mărturie sulg. Leondari că este pe Ciohur și să numește Bărnova. Bălcăuțăi sau Marcăuțăi. Pol sat Vărateculu. Pol sat Ocutel, bez pol sat ce este a d-lui logof. Iordache Canta. Răstel.

D-lui spăt. Ștefan Sturza, d-lui spăt. Ioan Sturza.

Rujăuțăi ce să chiamă Bărlădianul pe Ciuhur. Voloconțăștii pe Prut. Hrățăni tij pe Prut cu loc de moară pe Volovăț nu sănt în tabla vistearăi.

D-lui pahar. Iordache Darăie

Halice nu este în tablă, dar este alături cu Clișcăuți și tot supt numele Clișcăuților. Lucățenii.

D-lui com. Costache Conache.

Dumidenii nu sănt în tablă, dar sănt alături cu Trebisăuțăi.

D-lui spăt, Șărban Negel.

Șișcăuțăi.

D-l vorn. Dimitrie Bogdan.

Vornicenii, nu sănt în tablă.

D-tui Costandin Botez

Miteștii cu pricinile lor pe Prut nu sănt în tablă. Săncăuțăi. din cari trag și d-lor Cazămireștii. Părți din Taistreni, nu sănt în tablă. Părți din Costiceni în care au și alțăi ce nu s'au lămurit. Pol sat Grumezenii nu sănt în tablă. Pol sat Negrințăi ce să zice Negrinița, bez pol sat ce este a altora ce încă nu s'au lămurit.

Căpit. Ioan

Sitnicăuțăi, Mițăștăi ce s'au numit și Vascăuțăi nu sănt în tablă. Parte din Costiceni unde mai au și alțăi.

D-lui baronu Neculai Heresc

Pol sat Cotiujănii bez pol sat ce este a altora pol sat Bărligei nu este în tablă.

Casandroe comis tata Șărbului.

Peririta.

D-lui pah. Ioan Negre.

Vertiporoh nu este în tablă, dar este pe Ciohur lîngă Rojănți.

D-lui gheneral Ilie Catargiul

Părți din Babini undi au și alții ce nu s'au lămurit. Săcuțenii. Părți din Hădărăuți undi au și ațăi.

D-lui spătar Teodor Balș.

Părți din Sângereni unde au și alțăi ce să numește Sângerul. Parte din Bilăuți undi au și alții ce să numește Ghilăuțăi. Volodenii pe apa Racovățului, Stăucenii, Dolinenii, Doljocul. Părți din Cruhlec unde au și alții. Părți din Jurolca undi au și alțăi. A patra parte de Trebujăni pe Ciohur, care trece gimătate în țănut Hotinului, bez a patra parte a Golăei, și două părți a altora, și parte ce trece să numește Horodiște.

D-lui spăt. Ioan Neculce.

Novosăliță. Rososăniii din care trag și alțăi. Culișăuțăi nu sănt în tablă. Pol sat Nilicăuțăi în care are și d-lui logof. Costache Ghica și alțăi. Grozăuții ce să zice Grozăniță. Bolcăuțăi nu este în tablă. A patra parte din Șălăuți, bez trei părți o sulger. Ioan Braei. Ghergheuțăi nu sănt în tablă.

Mănăstire Precistă din Ocnă.

Vlădica nu este în tablă, dar este lăngă Nădăbăuți.

Mănăstirea sf. Savva,

Ciabrăul.

D-lui sărd. Alexandru Anastasă.

Mihălășănii. Varticăuți.

D-lui Cămin. Ștefan Catargiu.

Căroltieniii ce să zic Corolteuțăi.

D-lui pah. Ioan Tăutul.

Pol sat Peceacul parte din sus lângă Zaluciăc, bez pol sat ce este a altora. Nu este în tablă.

Pit Teudosae ot Bălți cu ai săi adecă Gavril Lozănschi: Toma Rusănovschi.

Mihuceni ce să numește Niporotova. Parte din Vortop unde au și alțăi, nu sănt în tablă fiind Cășla lui Bechir. Parte din Paustova, unde au și alțăi ce să numește Paustia. Parte din Șărbaca unde au și alțăi. Părți din Căpoteni ce să zice Terevca.

Dn-ei logof. Ecaterina Sturza.

Marșinița. Novosălița pe Prut alături cu Marșinița. Sfișcăuțăi ce să numește Trinca.

Clironomii răpos. logof. Costandin Rosăt.

Șibutenița. Cormanul.

D-lui vorn. Teodor Balș.

Corjăuțăi, părț din Teţcani, părț din Onești nu sănt în tablă visteräei. Părți din Șărbaca. Părți din Căpoteni în care au și alțăi ce să zice Terevca.

D-lui spăt. Iancul Miclescul

Caracușcenii ce să numesc Caracușănii, din care trage și dei pah. Zmaranda Lăzoae.

D-ei păharn. Zmaranda Lăzoae

Părți din Tălmăzi unde are și d-lui logof. Ghica ce să numește Burduv. Parte din Caracusceni. Parte din Burduv.

D-lui post. Constandin Costache.

Letcăuțăi ce să zice Lencăuțăi legați cu Macarevca. Părți din moșăe Jercăuți. Nu să află în tablă. Moșie Bilabițăi, din care trag și alțăi, ce să zice Ghilabățul.

Toma Săndulache.

Nehorenii, ce să zice Mihorenii, Bereste.

Porosnicul Ioniță Oatul pit i Gheorghe Proca

Peribicautăi ce să numește și Rohotinul. A trăe parte din Tișcăuți, a patra parte și dintr'altă a patra parte ce să va alege din Cotiogeni. A șăsa parte din Hădărăuți. A opta parte din Medveje.

Panaite Docan și pit Vasăle Docan.

Siliște.

D-lui comis. Alecul Canta.

Coteleva pe care o cer și d-lor Cazămirești, în tablă este Coteleul.

D-lui pah. Tudurache Ciore și alții: sulg. Gheorghe Cihorianul Zaluceăni

Aceste moșii s'au lămurit păuă astăzi după scrisorile ce au arătat festecare.

1809 Apr. 11

Teodor Bals vorn. Dim. Bogdan vorn. Ion Tăut pah.
Manolachi Dimachi vorn.

IX.

Moșiile din ținut Hotinului ce s'au arătat stăpînii lor cu scrisori și în tabla visterii să află, dar încă nu s'au lămurit.

Balcăuțăi, Tulburenii, Cerbecenii, Văzdăuțăi, Voloșcova, Lipnicul, Șărbinița, Dăncăuțăi, Păscăuțăi, Crestinești, Ghilăuțăi, Cortești, Brănzănăi Enăuțăi, Volcinețul, Moșunețul, Larga, Zălina, Chelmeștii, Cotela, Măndăcăuți, Hurcinești, Buzovița, Nicjoae, Cobălcenii, Cupcenii, Stălineștii, Romancăuți, Bulbucana, Criva, Coșulenii, Șăndrenii, Vasilcăuțăi, Rușavenița, Slobozia Hrimăuțăi, Rusănii, Cipilăuțăi, Sărăuțăi.

Moșiile ce să află în tabla visteriei, dar scrisori asupra lor nu au venit.

Cășla ot Fântăna albă, Carlacue, Viișoara, Bălțațăi, Corcazul, Cuconești, Curcilinca, Cășla Chiortului, Cociumbeni, Cociumbăuțăi, Otaci, Tărnova, Feteși, Cășla, Tăbanul, Hăjdăul, Poiana, Stroești, Mămăliga, Cășla, Cipinosul, Prihaerodul, Cimișăuca, Culicăuțăi, Zarujenii, Vitrianca, Slobozăe, Macareuca, Cășla giamgiului, Otacii, Pălădea, Răiceazul, Cășla lui Suliman, Cășla lui Ibraim, Sancăuțăi.

Aceste moșii ce prin izvodul acesta să arătă, încă pînă acum nu le s'au lămurit cercetare.

1809 Apr. 18.

Balș vorn.
Dumitrache Bogdan vorn.

Tăut pah.

X.

Către Ex-sa... Cușnicov Divanul Cnejiei Moldovii.

Apropiindu-să vreme împlinirii vănzării moșilor celor fără stăpăni din raeaua Hotinului care iaste acum la sfete Gheorghi după doâ predlojănii a Ex-tale ce s'au dat către Divan pentruca să ceea dela comitetul rănduit a cercetării moș ilor lucrare ce au făcut și căte din moșii s'au dovedit cu ne oborătă dreptate drepte a stăpînilor lor și cîte au rămas fără stăpăn au cerut dela arătatul comitet numai această știință. Căci ace desăvîrșită cercetare a tuturor documenturilor, după predlojăniea Ex-tale dată Iolie 9 a anului trecut supt No. 1045 are să o facă comitetul către Ex ta în scris cu însămnare și a socotinții comitetului pentru feștecare document. Și acum la 15 Apr lie au putut lua izvoadile aceste iscălită de d-lor boerii rănduiți a comitetului. De care iată asămine scoțăndu-să copie în tălmăcire rusască să trimite Ex-tale împreună și cu tălmăcire însoțita înștiințării către Divan a comitetului. Aceste izvoade precum să vor vede de Ex ta sănt împărțite supt aceste numiri, adecă: cel întăi izvod iaste de moșiile care s'ar fi lămurit până acum, arătăndu să și numile stăpănilor moșiilor, însă nu cu arătare documenturilor și a hotarălor. După predlojăniea ci s'au dat întăi de către Ex-ta, căci aceasta pe largu arătare iaste datoria camitetul să o de Ex-tale ne întrănd Divanul întru cercetare ce desăvîrșită a comitetului fiindcă nici iaste la putință sa a o face aceasta. Și spre acest sfîrșit au fost alegire boerilor celor dintăi spre a ave încredințare în ce fără părtinire cercetare ce vor face. Insă aceasta numai paratirisănd Divanul pentru alegire moșiilor celor vănzătoare vede că întru acest izvod a moșiilor ce s'au lămurit după arătare boerilor s'au trecut unile din moșii cu nume care în izvodul ce are, Divanul de moșiile Hotinului nu să cuprind. Și pentru unile din aceste iarăși prin izvodul acesta însămniază comitetul că ar fi din moșiile ce să cuprind în izvodu visteräei numind și chemare lor, după cercetare ce au făcut. Iar îndestulare aceștii cercetări datoria va fi iarăși comitetul a o da Ex-tale în ce chip s'au putut încredința de schimbarea numirilor. Iar alte moșii arătate de lămurite a stăpînilor sunt însă necunoscute în ce chip să număsc prin izvodul Divanului, nepotrivindu-să însă numirile. Și tot prin izvodul acesta a moșiilor celor lămurite, mai

arată comitetul la unii din stăpâni cîte o patra parte şi o a träiea parte dintru o moşăe. La alţii şi mai mici părţi iar la unii părţi numai fără hotărăre în cât să cuprind aceste părţi Şi apoi pentru celelalte părţi acelor moşii arată că nu s'au lămurit. Această cuprindire are izvodul întâi. Cuprindire izvodului al doilea iaste: pentru 38 moşii care în tabla visteräei să află numele lor. Şi scrisori s'au arătat la comitet asupra lor. Iar cercetare n'au încă apucat a să face pentru dănsele. Al triile izvod are cuprindere pentru 35 moşii care în tablile Visteriei să află numirile lor. Dar la comitet încă scrisori asupra lor nu s'au arătat pînă acum. Divanul care nu are nici o amestecare în cercetare comitetului având datorie însuş comitetul a să adresarisi cătră Ex-ta pentru toată lucrare sa numai pentru aceasta cere povăţuire Ex-tale în ce chip să urmeze la vânzare moşiilor acum la svete Gheorghi. Şi mai întâi din izvodul cu numărul întâio întru care să cuprind moşiile ce s'au lămurit după arătare comitetului, să le ea acele stăpânii în stăpînire, precum şi să cuvine? Şi dintru acele cât pentro moşiile care şi în scrisorile stăpânilor să află tot acele numiri şi în izvodu comitetului tot acele nu poate a să naşte vre o pricinuire. Iar pentru acele moşăi cum în scrisorile stăpânilor s'au aflat cu o numire osăbită şi în izvodul visteriei să cuprind cu altă numire, şi comitetul la unile prin cercetare au dat numire potrivită cu izvodul visteriei, iar la altele nu au dat, pentrucă încă cercetare nu s'au săvîrşit, în ce chip să să urmeză? Adecă să ea stăpânii acei arătaţi de comitet moşiile acele căte comitetul arată că ar fi dintru aceli numi, care să cuprind în izvodul visteriei? Şi acele ce nu s'au potrivit încă numile, dacă pe urmă să vor potrivi că ar fi din numirile moşiilor ci să cuprind în izvodul visteriei, care îndreptare să se facă pentru acele? Căci Divanul poate va vinde moşiile a acărora nume nu s'au cuprins la stăpâni. Şi pe urmă să vor arăta stapânii cu pretenţăe că moşăe ace vândută di Divan cu o numire iaste a sa, numidu-să în scrisori în alt chip. Apoi iarăşi cere povăţuire Divanul şi pentru părţi care să arată prin izvodul cel lămurit, că ar fi a unora din boeri în giumătate, a träe parte, a patra parte, şi fără periorisire, alte părţi mai mici dintr'un trup a unii moşii. Nelămurindu-să încă pentru celalt trup a acelor moşii a cui iaste, să se de? Şi în ce chip să să de stăpânilor, si în ce chip să să vândă trupul cel rămas a moşiilor, şi

în ce chip să să dezlege despărţiri părţilor? Şi aceasta povăţuire să ceri pentru izvodul numărului întâi. Iar pentru izvodul al doile întru care sânt trecute 38 moşii pentru care s'au arătat scrisori, dar cercetare nu s'au săvârşit, cere osăbită povăţuire Divanul să vânză venitul acestor moşii acum? Şi dacă să vor lămuri şi să vor arăta cei adevăraţi stăpîni prin hotărâre cercetării comitetului să să de lor venitul anului acestuea şi până când să să întindă aceasta epohi? Căci Divanul adaoge aş însămna socotinţa sa de să va găsi cu cale ca aceste moşii acelor care s'au arătat scrisori şi nu s'au cercetat încă, să să vânză de către Divan anume pe feştecare moşăe la cei ce să află cumpărători, iar nu unite împreună. Şi banii să să adune la un loc săgur negustoresc a fi depoziton până la săvârşire şi închăere cercetării comitetului. Şi până atunce cât din stăpâni vor lămuri prin dovezi drepte, aceea vor lua din depoziton suma venitului anului acestuea a vânzării. Iar pentru câte moşii lămurire până atunce nu să va face, venitul anului acestuea va rămâne a visteriei pământeşti. Dar nu să va pierde drumul dreptăţii a adevăraţilor stăpâni după moştenire, ori când vor dovedi şi după aceasta cu documenturi dreptăţile lor asupra moşiilor vor lua dela ocărmuire îndestulare lor spre a nu pierde părinteştile şi strămoşeştile moşii Şi aceasta pentru moşiile cuprinsă prin izvodul al doile. Iar pentru moşiile care sânt cuprinsă prin izvodu al triile, care sânt 35 şi pentru care nici scrisori până acum nu s'au arătat, aceste toate ipac împreună pentru anul acesta numai ce să începe dela 809 Apr. 23 de să va socoti de către Ex-ta să să vândă. Şi banii venitului acestui an să-l ea visterie pământească. Iar celor ce să vor arăta după aceasta cu scrisori adevăraţi stăpâni după moştenire să nu să închidă drumul dreptăţii, ce prin cercetare, dela sfârşitul anului acestuea să le de ocărmuire stăpânire în putere milostivitoarei hotări a *împărăteştii sale Măriri.* Rămâne însă că dacă din izvodul dintâi moşiile acele care nu s'au potrivit numirile lor cele din scrisori, cu izvodul ce are visterie de moşiile Hotinului, să vor îndrepta a fi unile supt numire a moşiilor acestor ce să vor vinde ipac Acei stăpâni să aştepte dreptul lor după sfârşitul acestui an, pentrucă vânzare moşiilor ce nu s'au arătat stăpânii cu scrisorile urmiază a să face împreunată şi în hotarele acele cunoscute din anul trecut. Căci într'alt chip nici Divanul nu va şti cu ce aşezare să vândă venitul nici cumpărători cu care temeio să cumpere.

Aşteptând dar Divanul ce făr prelungire povăţuire pentru că au venit muşterii după publicaţie şi vadeaoa iaste după şasă zile, cu cinste să roagă Ex-tale spre a ave răspuns. Iar pricina pentru care d-lor boeri comitetului n'au putut mai în grabă da săvărşire fiind precum arată din ce cu întărzăere înfăţişare a scrisorilor făgăduesc d-lor că păn la sfărşitul lui Maio vor da sfărşit la cei ce s'au arătat cu scrisori.

Gavriil Mitropolit şi Exarh.
Const. Balş logof. Sandu Sturza hatm.
Iordachi Roset vist.
1809 April 20.

XI

Cătră . . . Cuşnicov de la comitetul cercetarii pentru moşiile de la ţinut Hotinului.

Cu cinste comitetul face înştiinţare Ex-tale, că d-lui doftorul Evstatie i med. Sandul Teodosăe, au arătat scrisori pentru moşiile din ţinutul Hotinului ce li să cuvin într'alor stăpănire între altele şi pentru o moşăe Ţicotenii. Deci fiindcă moşăe la ţinut Hotinului numite Ţicoteni acum nu să află, au rămas până să dovediască d-lor supt ce uume s'ar fi afland acum. D-lor au adus mărturie sulg. Leordari ce au fost rănduit cu carte cinstitului Divan cercetatorio acolo la Hotin care mărturisăşte, că satul Ţicotenii ce este alături cu Cotela, acum să numeşte Larga, pe care trup de moşie să află şi o căşlă. Din care mărturie, şi din scrisorile vechi ce au arătat d-lor în care arată că hotarul Ţicotenilor să înpreună cu hotarul Cotelii viderat să cunoaşte, ca acest Ţicoteni sănt care acum să numesc Larga i Căşla. Pentru acea să face înştiinţare Ex-tale, ca una ce este moşie driaptă a d-lor să se scoaţă din izvodul ce s'au trimis Ex-tale pentru moşiile ce încă nu s'au lămurit, pentru ca să şi o ea în stăpănire, să nu păgubească venitul.

Toderaşco Balş vornic
Manolachi Dimachi vorn.
Dumîtrachi Bogdan vornic,
Ivan Tautul paharnic

1809 Apr. 20.

XII.

Către . . . Cușnicov Divanul cnejii Moldovii

Comitetul rănduit spre cercetarea documenturilor moșiilor din ținut Hotinului, prin răportul ce face către Divan anume din 19 Aprilie curgător arată că izvodul moșiilor celor lămurite cu stăpăni, ce au dat către Divan, care izvod anume s'au dat Ex-tale din greșală nu s'au însămnat la o moșie a d-lui logof. Costachi Ghica, anumi Răsteu, că această moșie să numește și Otacii, după mărturie ce au arătat d lui logof. spre aceasta. Și fiindcă în izvodul visterii această moșie Răsteu este arătată împreună cu Otacii, au trecut și în izvodul moșiilor celor fără stăpăni rămasă Otaci drept moșie osăbită. Afară de aceasta, mai arată comitetul că iarăș o moșie a d-lui logof. Costachi Ghica din cele lămurite anumi Harcăuți, cu greșală au potrivit-o cu moșie Hircăuți, căci după mărturie ce are d sa logof. această moșie Harcăuți este moșie Bădragii care este iarăș din moșiile cele cuprinsă în izvodul vechi și au trecut-o înizvodul moșiilor celor fără stăpăni. Și fiindcă la această ceri și d-sa logof. prin osăbit răport din parte d-sale către Divan, ca să să facă îndreptarea, și izvoadele comitetului sănt date Ex-tale nu lipsim a face arătare Ex-tale ca socotindu-să de către Ex-ta să să facă îndreptarea aceștii arătate greșăli să aibă Divanul poruncaEx-tale.

Sandu Sturza hatm.
Iordachi Roset vist.

809 Apr. 21, Iași

XIII.

Către Ex-sa Cușnicov Divanul Cneji Moldovii

Liafa comitetului ce s'au rănduit spre cercetarea moșiilor ot Hotin să cuprinde pe lună în 2450 lei după rănduirea Divanului de atunce, adecă dela Iolie 25 a anului trecut însă

lei	
1200	Dum. vornicul Teodor Balș
400	Dum. vornicul Manolachi Dimachi
400	Dum. vornicul Dimitrie Bogdan
350	Pah. Ioan Tăutul
100	la doi logofeți a comitetului
2450	și mai adoagăndu-să încă 100 lei pentru 2 logofeți s'au cu-

prins 2550 lei pe lună. Această liafă pe 10 luni de la zi întăi Avgust a anului trecut şi păr la sfărşitul lui Martie? viitor alcătueşte suma de 25500 lei, care după socotinţa Divanului de atunce este să să tragă den venitul moşiilor Hotinului a tuturor de obşte. Făcăndu să socotiala acum de a eşi această sumă trebui să să tragă la 10 lei unul, adecă atăt den moşiile ce s'au lămurit, căt şi den cele ce au întrat în cercetarea comitetului după suma vănzării venitului anului dentăi. Iar pe acele care nu s'au arătat stăpăni şi să vănd acum de cătră Divan să să tragă iarăşi den 10 unul după suma vănzării de atunci şi den această sumă care după socotinţă va eşi peste 26000 lei la 10 unul să să de boerilor şi scriitorilor comitetului, liafa aceasta pe 10 luni suma de mai sus cum şi osăbită cheltuială a condicilor, arătăndu-să socotială Ex-tale. Iar mai prelungindu-să comitetul şi de la zi întăi loni moşiile ce să vor lămuri în curgerea acea vor plăti osăbit analogon în liafa boerilor comitetului afară de aceasta. Aşteptănd Divanul răspunsul Ex-tale cătră aceasta.

Const Balş logof.
Iordachi Roset vistier
809 Apr. 30

XIV.

Cătră . . . Cuşnicov Divanul Cnej. Moldovii.

După urmare predlojănii Ex tale din 20 Apr. trecut, supt No. 1358 pentru moşiile din raeoa Hotinului, căt pentru celi ce au fost arătate prin izvod No. 1 a comitetului că s'ar fi lămurit, şi căte după acel izvod, prin arătare cătră Ex ta, şi cu predlojăniea s'au mai făcut cunoscute, s'au lăsat asupra acelor stăpăni, boeri mănăstiri şi alţii, care să şi îndatoresc de cătră Ex ta, spre a-şi lua vecinice documenturi, a întra în cercetare Divanului cu dovezile ci au. Şi aşa să va urma. Şi pentru toate acesti moşii care anume şi cui s'au lăsat să alăturiază aice izvod însămnat supt No 1 spre priroforiea Ex-tale. Iar pentru celi nelămurite atît din izvodul No. 2 ci s'au arătat stăpănii lor, dar încă hotărăre nu s'au dat, căt şi din celi cu numiri nepotrivite, şi din izvod No. 3 căţi s'au arătat stăpăni precum şi a sudeţilor K. K. s'au rănduit a să pune în dipozito, care iarăş prin izvod alăturat să arată anumi supt No. 2 însămnăndu-o şi suma depozitului, care au cuprinsu, precum să va

vide de către Ex-ta 98879 lei. Apoi dar Divan rămăind cu 20 moşii din celi ce nu s'au cunoscut stăpănii din izvod No. 3 acele li-au vândut prin mezat; care au cuprinsu vinitul pe un an 60875 lei după însămnare cuprinsă în izvodul aratat supt No. 3. Au mai vândut şi alte 13 moşii din izvodul No. 2, aceli numai care di s'au şi arătat scriso i pe dânsele la comitet, dar comitetul nici în cercetare n'au început a întra ca să le numiască a cui sunt. Şi au cuprinsu şi acesti 49250 lei după arătata însămnare supt No. 4. Să cuprinde şi părţile di moşie aceli care s'au scos, nefiind pără acum cunoscuţi stăpănii lor. Din părţile moşii acelor care sint cunoscuţi stăpănii care au cuprinsu şi acele după vânzare ci s'au făcut 9950 lei bez analogon părţilor celor cunoscuţi după însămnare supt No. 5. S'au mai văzut şi 9 moşii întru care s'au arătat unii cu părţi nehotărâte. Şi au cuprinsu şi aceli 28120 lei care iarăş s'au însămnat supt No. 6. Deosebit s'au vândut şi moşia Stăuceni care de către comitet s'au arătat prin izvod No. 1 că ar fi d-lui Spăt. Teodor Balş. Şi pe urmă făcând pretenţii asupra ei d-lui sărd. Prăjăscul s'au hotărât di către Ex-ta ca să să de în vânzare, cuprinzând şi aceasta 4010 lei, după însămnare supt No. 7.

Dintru acesti dar condei căte s'au vândut având a să lua şi în giumătate suma banilor acum iar giumătate la sfeti Dumitrie va rămâne visteriea pământiască cu atît cât să va lămuri până la sfârşit anului după cercetare Divanului şi înştiinţare către Ex-ta de stăpâni ci să vor mai găsi şi vor tragi din vinit anului acestuea.

Spre ştiinţa Ex-tale va fi că silinţă s'au făcut, pentru folosul visterii căutându-să şi neasuprire celor ci s'au arătat până acum stăpâni.

Const. Ghica logof.
Const. Balş logof.
Sandu Sturza hatm.
Iordachi Roset vist.
1809 Mai 18, Iaşii

(Va urma)

Diferite ştiri din arhiva Consiliului Eparhial - Chişinău

de Const. N. Tomescu

Plîngere împotriva mitropolituluil Ignatie.

Doi fraţi Racoviţă, unul logofăt, cellalt clucer, se plîng exarhului Gavriil despre «necinstea ce ne-au făcut în divan cel de-acum noul păstor ce avem»—mitrop. Ignatie. Ei amintesc că boerul «spătar Mihai Cantacuzino, moşul răposatului părintelui nostru banul Racoviţă şi strămoşul nostru, . . . din răvnă dumnezeiască, cu a sa cheltuială au zidit un spital aici în politiea Bucureşti, pentru căutare bolnavilor streini şi l-au numit Colţea, iar nu mănăstire, unde au zidit şi patru biserici.. ca să-s caute apururi căte 24 bolnavi cu toată cheltuiala... care să-s facă din veniturile moşiilor sale ce au dat supt stăpănirea acestui ospital. Purtător de grijă la această casă orăndueşte a fi epitropu mirean... de prisoseşte (din venit) să-s facă paturi de bolnavi pănă la 30, iar nu mai mult, dăpărtănd cu totul... de a nu avea nici un amestec, nici însă la epitropi, nici la venitul casii aceştii, nici domnul depi vremi ce au fost, nici arhiereul locului, nici vre unul din boeri, decăt storostea dă negustori cu trei dăn neguţători să-i caute pă tot anul socoteala epitropului... (iar urmaşii ctitorului) avea privigheri asupra epitropilor... i a starostilui dă neguţători ca să nu să facă vre un sfeterismos la socotelili ospitalului. Această orănduială... s-au urmat de sănt acum ani 115. Acum fără dă veste ne am pomenit că au dat la cinstit comitet păstorul nostru o anafora cu arătare ca să-s lipsiască epitropul ce au fost, şi orăndueşte p. sf. pe un Mostre sin Critarion şi pă un arhiereu Pogonianis, cu cuvănt că are poruncă dă la... gheneral Cutuzov să ia ospitalul Colţăi şi să orănduiască cerşători... că au socotit ospitalul mănăstire ca şi celelalte ce sănt supt oblăduirea eparhi». Ei s-au jăluit per-

sonal mitropolitului, «dar nici într-un chipu n-au vrut să-s înduplece a asculta rugăciunea noastră». De aceea au scris anafora la comitetul divanului, și cînd se citea anaforaua, vlădica Ignatie «a început cu o mănie groaznică asupra noastră, zicându-ne vorbe foarte proaste și necinstite, *care nici cel mai prost nu poate* a le suferi... am dobândit ocară și necinste înaintea comitetului și a săborului boeresc... Dăla înălțimea pr. s. tale... cerem a dobândi dreptate, întâi dă a întemeliea buna orândueala strămoșului nostru... al doilea dă a ne dobândi cinstea, care este cel mai mare lucru și cea mai mare bogăție la un om cinstit, căci strămoșul și părinții noștri cum și noi până acum nu ne-am învrednicit a auzi acest feli dă vorbe deșarte și proaste dela chear stăpânitori locului, necum dela arhierei Patrii noastre». Și în încheiere, ei cer «dăspăgubirea necinstei ce ni s-au făcut... și să alegem noi epitrop, om cinstit, cu stare, pământean... după orăduiala ce au fost, iar nu oamenii streini și călugări».

1811 Sept. 2

Din plîngerea acestora către Divan, anexată în copie, mai aflăm că epitropul de atunci era «paharnicul Ștefănică Belu, orânduit dă răposatul părintele nostru banul Racoviță.· nu ne va fi sufeirtă această nebăgare de seamă și răzvrătire... vedem că acolea la această sf. m-re, unde era orânduit de către răposații ctitori spitalul pentru săraci, bolnavi, streini, cari n-au unde să-și plece capul, spre pomenirea răposaților, au umplut m-rea dă cerșători, orbi, și șchiopi .. iar cinstit divan, vrând a cerceta la Istoriea Patrii noastre Valahii, va afla în ce parte dă loc au fost orânduiți acești cerșători pentru a lăcui... dar știut să fie că și noi avem de a face... la alt loc mai mare, unde să cuvine spre a ne afla îndăstularea dreptății». 1811 Avg. 29

Exarhul Gavriil, fiind la Iași, a orînduit pe prot. Petru Cunițchi să cerceteze hrisoavele și toate datele, în privința spitalului Colțea, cît și registrele de venit și cheltuială, și în ce constă obijda pricinuită ctitorilor de mitropolitul Ignatie.

Pe 4 pagini se dă, în traducere rusească, testamentul spătarului Mih. Cantacuzino, cu un ștat de salar anual pentru arhiereu, cellalt personal slujitor, între care «un învățător de grecește și altul de romînește», cheltueli de întreținerea spitalului, bisericii, apoi arată ce izvoare de venit lasă: moșii, vie.

(dosar nr. 218/1811)

Rescriptul țarului Alexandru către președintele divanurilor românești pentru apărarea clerului de asupririle autorităților civile.

Vasile Ivanovici,

Am fost informat că tagma duhovnicească din Moldova și mai cu samă cea din Valahia e asuprită peste măsură de mult cu havaleli, la care-i pusă să îndure la fel cu norodul cel prost. S-au întîmplat cazuri în Valahia, că pe unii preoți i-au luat din biserică în vremea slujbii, la căratul fînului și a proviantului pentru armată, silindu-i să le facă chiar cu bătăi.

Eu îți dau poruncă dumitale, ca să iei cuvenitele măsuri eficace, ca să se curme aceste rele urmări și în general să se înrădăcineze evlavia cuvenită către tagma duhovnicească, voind ca biserica să se bucure de o deosebită ocrotire și apărare.

In fine, ca să se stabiliască o bună rînduială în toate felurile de administrație, găsesc necesar a-ți porunci ca autoritatea politică sub nici un cuvînt să nu se amestece în trebile duhovnicești, ci totdeauna, unde va fi nevoie, să se înțeleagă cu p. s. exarhul, și la orice întîmplare stăpînirea politică să dea ajutor în grabă dacă-l cere stăpînirea cea duhovnicească

Sunt către Dumniata cu bunăvoință

Alexandru

(*în rușește, dosar nr. 126 1812*).

Trecerea unui preot papistaș la ortodoxie.

«Fiind eu fecior de preot unit din stăpînirea Austrii, am întrtat în școalele de acolo, învățând limba unguriască și latinească, în care am învățat și altă știință, precum filosofiea și teologhiea după cum să poradosesc în școalele păpistășești; mai pe urmă, murindu-mi părinții, am întrat în tagma bisericii a Rămlenilor, de a cărora dogme atît eu cît și părinții mei au fost. Și am fost priimit în cinul călugăresc la dînșii și hirotonisit preot, și fiindcă cei uniți cu păpistași de acele locuri, deși sănt cu credința papistași, iar obiceiurile bisericești le țin a bisericiii Răsăritului grecești, eu m-am căit că am întrat în tagma lor, și am pus gînd ca să mă ținapăd, de toate, atît de dogmele apusenilor, cît și de obiceiurile lor, și să mă fac desăvîrșit pravoslavnic fiiu a Bisericii Răsăritului

Pentru aceea am venit aicea spre a-mi înplini dorința mea, și mă rog p. s. tale ca să mă priimești și să mă împreunezi în numărul celor pravoslavnici creștini. Iar cît pentru călugărie și preoție, ci am priimit acolo, nu o voesc, precum nici aicea nu voesc preoțiea ori călugăriea, ei voesc a rămănea în starea mirenească...»

Silaghi Iosip m. p.

Exarhul a raportat sf. Sinod, în Septembrie 1811 că mulți dintre papistași cereau și înainte vlădicilor romîni să-i treacă la ortodoxie; aceștia, de acord cu patriarhii Răsăritului, prin botez îi uniau cu pravoslavia. Dar de cînd a intrat exarhul în Principate, a restabilit modalitatea prezăvută de sf. părinți și care se găsia și-n trebnicele vechi moldovenești, că primirea papistașilor în ortodoxie să se facă numai prin ungerea cu sf. Mir.

Cazul lui Silaghi e nou pentru exarh, și întreabă sinodul de-l poate primi în ortodoxie ca pe un mirean.

Sinodul răspunde că-l primește pe jeluitor, chiar în san de preot, «cu tăgăduirea rătăcirii religiei apusene papale»; dar dacă el nu dorește a fi în cler, atunci e dator «ca, înnainte de a se uni cu biserica ortodoxă, să roage stăpînirea papală de a-i ridice preoția».

Silaghi, ca să evite vre o legătură cu papistașii, răspunde «luînd eu toate socotințile mele, voesc și poftesc din tot sufletul și inima mea ca să mă unesc și să priimesc statul preoției și cinul călugăriei după toate canoanele și pravilile sf. pravoslavnicii Biserici a răsăritului».

El a fost primit, în această formă, în primăvara 1812, și dat la m-rea Socola, sub călăuzirea starețului Isaia, și unde avea să predea elevilor începători ai seminarului limba latină.

(în ruseşte, dosar nr. 215/1811)

Cutiea milelor dela mănăstiri.

Scrie Divanul Moldovii cătră cinstita duhovnicească Dicasterie: „Cutiea milelor, între alte venituri ce are statornicit după hrisoavele domnești, i să rînduește ca să ia și de la mănăstirili pămîntești, căte 500 lei pe tot anul. Care bani să trăge la cutie prin marafetul logofătului svintei Mitropolii. Și mai înnainte să lua banii aceștie la sfărșitul anului (30 Iunie). Iar de la o vreme încoace urmează îndestulă zăbavă cu datul banilor, și să pricinuește

zăticnire dintru aceasta... şi pentru banii ce sănt de pe anul trecut—1811—să aibă Divanul înştiinţare când şi dela cine să-i ceară. Să adaoge că din suma acestor 500 lei, 150 lei este rânduită mănăstire Slatina de îi dă, şi pe patru ani păn la svârşitul anului trecut—1811—nici un ban de la această mănăstire cutiea nu au luat... că au tot urnit plata cu feliuri de priciri..».

Dicasteria dă ordin proestosului m-rii Trei Ierarhi Inochentie, ca să adune şi ceilaţi 500 lei «de la m-rile sf. Munte Aton.. în a cărora număr să pun şi m-rile aceşte: Popouţi de la Botoşeni, Hancu (sic) de la ţănutu Niamţul, sf. Ioan din oraşul Iaşi, Aron Vodă din ţănutu Iaşi, Frumosa şi Fistice..».

Apoi se ordonă şi proestoşilor m-rilor Bistriţa şi sf. Sava, ca amîndoi să stringă alţi 500 lei «dela m-rile sf. Mormînt».

In fine, «clucerîul Constantin, logofătul iconomiceştii ocărmuiri» avea să adune cei 500 lei de la m-rile pămînteşti.

Fostul proestos al Slatinii răspunde astfel despre cei 150 lei ce se cer pe 4 ani dela acea m-re : că anual dădea cîte 2750 lei pentru şcoala din Socola; apoi la tot sf. Vasilie mai da cîte 400 lei «numindu-se bani casnicilor, din cari bani să scote aceşti 150 lei şi să da . la cutie milelor». Insă cu cîteva luni pînă la paretesis mitrop. Veniamin, pentru «a mai spori la venitul şcolii de la Socola, au unit acei 2750 lei ai Socolii cu aceşti 400 lei, mai sporind încă 850 lei, care aceşti trii condei să închei în 4000 ce dă m-rea Slatina la Socola».

Divanul a găsit procedarea greşită «căci nici preosf. sa proin mitropolitul chir Venianim nu să socotească că pute să fie puternic a anerisi hotărâre hrisoavelor domneşti şi să ia banii cari era hotărâţi să să de la cutiea mililor, să i uniască cu alţi bani şi să sporiască venitul m-rii Socoli». După ordin, m-rea Socola a înnapoiat pe trei ani cîte 150 lei din banii şcolii, prin clucerul Constantin, logofătul mitropoliei.

(dosar nr. 23,1812)

Alergînd după pacea sufletului...

La vîrsta de 30 ani un ierodiacon Ghelasie îş mărturiseşte astfel nestatorniciea sa: la 15 ani a intrat în m-rea *Hangul* «avînd dorinţă de vieaţă cea călugărească», a petrecut acolo în poslușanie un an «şi neîmpăcîndu-mă, m-am mutat la m-rea *Rîşca*»; după un an aici a fost călugărit «fiind în vîrstă de 17 ani»; a mai rămas

pe loc încă jumătate an, și «întovărășit— cu alți părinți din m-rea Neamțului, m-am dus la *sf. munte*, unde obștindu-mă în m-rea Grigori, am petrecut un an și jumătate, și iarăș întorcîndu-mă la m-rea *Rîșca* n-am fost primit.. pentru pricina umblării fără blagoslovenie..; deci m-am așezat la schitul *Cerebno* în muntele Ceahlăul, unde trei ani petrecînd, m-am dus la m-rea *Pîngăraților.*, m-au și hirotonisit dieacon, și după ce au trecut un an, neîmpăcîndu-mă, m-am dus la schitul *Nichitei*, petrecînd și acolo un an și după a ceea la schitul *Almaș*, unde am petrecut un an.. am luat blagoslovenie să mă duc la schitul *Pocrov* al m-rii Neamțului,... fiind apoi lipsă de chilii m-au primit la schitul *Nifon* al m-rii Săcului... unde jumătate an petrecînd fără căutare, m-am mutat la schitul *Horaița* și am petrecut 2 ani.. și după aceea am fost poftit la *Dumbrăvele*.. ca să fiu dascăl la biserică: petrecînd și acolo un anu, și astă toamnă m-am întors iar la schitul *Horaița*, unde pîn acum m-am aflat. Deci cunoscînd cu toată inima greșală nestatorniciei mele.. și văzînd că mi-au pricinuit mare păgubire sufletește și trupește, cad cu îngenunchiare și cu lacrimi.. să mă orînduiască la m-rea *Bistriții*» pe tot restul vieții.

(dosar nr. 80/1812).

Frămîntările unui călugăr Cantacuzino.

Despre Ioan Cantacuzino, din viță boerească, citim următoarele declarații ale mitropolitului Veniamin, scrise din retragerea sa la m-rea Neamțu, la Mai 1812: «Acest Ioan Cantacuzino la vîrsta sa de 17 ani au venit aicia la sf. m-re Niamțul, de unde după ispitirea de doi ani prin multe rugăciuni și lacrămi ce au vărsat către răposatul stareț Sofronie de atuncia, și către duhovnicii m-rii, și prin voea ce înscris i-au dat tatăl său, au luat chipul cel mic al călugăriei (adecă s-au tunsu în mantie). Apoi, nu după multă vreme, viind eu la sf. m-re, și arătîndu-să numitul la mine me-au făcut rugăminte să-l iau pe lîngă mine, și văr primare fiindu-mi cu rudenie, n-am trecut cererea lui, ci cu voea starețului l-am luat, și după mergerea la episcopie (episcop al Hușului aflîndu-mă atuncea), l-au hirotonisit ierodiacon. Deci, după trecerea a cîți-va ani, mutîndu-mă la episcopiea Romanului, pentru neascultările lui l-am trimis pe canon iarăș la m-rea sa, pentru o vreme, de unde întovărășindu-să cu un alt tînăr răzvrătit au fugit

piste hotar în Bucovina nemțească, și acolo au lepădat cinul și al călugăriei și al diaconiei (de nu și ceva mai mult, precum zic cei de le-au văzut), petrecînd o vreme acolo; și cercînd prin stăpînirea de acolo să-și tragă parte de avere din casa părintească, vrînd a strica diata tatălui său; apoi văzînd că nimic nu isprăvește, și ca un strein și făr de nici o procopsală ajunsese întru jalnică stare, prin iconomiea fratelui său celui mai mare, au trecut iarăș în Patriea sa, la casa acelueaș frate, apoi și la maica sa în zilile pomenitului mitropolit Iacov cu adevărat, dar nu și acolea în orașul Iași [precum să vede că el au arătat] și nici cu un feliu de blagoslovenie și ertare, ci cu o iconomicească trecere cu vederea, ca să nu îl aducă în cea desăvîrșit deznădăjduire. Iar eu și ca o rudenie, și ca unul ce l-am hirotonisit nu încetam, prin cine găseam, a l sfătui să-și vie în cunoștință și să se îmbrace iarăș în hainele cinului, care prin făgăduințile cele către însuș Dumnezeu l-au luat. Și după ce [cu nevrednicie] am trecut la scaunul sf. mitropolii, din întîmplare viind el cu fratele lui Iordache la mine, după dojenirile cele cu durere de inimă ce i-am dat, din ceasul acela i-am hotăît ca să nu-l mai las din mitropolie [iar nu au tost suferit de a petrece mirean precum el arată]. Apoi prin făgăduință cu jurămînt și prin chizășiea numitului frate că a doua zi negreșit singur va veni și precum îi voi rîndui, așa va petrece, l-am slobozit și într-aceeaș noapte au fugit din Iaș. Deci am făcut arătare Măriei sale Domnului Alexandru Moruz și au voit Măriea sa, după cererea mea, să trimiță oameni domnești să-l rîdice și, unde voi hotărî eu, să-l ducă. Iar ertat și slobod despre duhovnicească stăpînire niciodată au fost, ci ne plirexisiotita stăpînirii duhovnicești i-au ajutat a fi el păn acum întru răzvrătirea sa...»

Dar pentru cunoașterea cît mai complectă a trecutului acestui Cantacuzino, a dat poruncă și Dicasteria la diferite locuri să răspundă, și a fost silit și el să ceară dovezi dela anumite persoane, către care se plînge că „nenorocitele prigoniri întru care mă aflu sănt multe și feliurile lor amară; disnădăjduire m-au cuprins din toate părțile și liman de scăpare pentru mine nu văd. Că însuș cei de un sînge, ce ar trebui, în niște nenorocite întîmplări ca ale mele să-m întindă brațul, mă înpingu". Din răspunsurile venite, rezultă că: a. acest Cantacuzino avea vîrstă de 17 ani, cînd a intrat în m-rea Neamțului, «la let 1793 în zilele starețului Paisie și la 1795

l-au calugărit cu voea tatălui său şi mumă-sa l-au mărturisit»; b acolo a fost dus de paharnicul Toader Ciurea «în vremea ci dom nea Mihail Vodă Suţul şi părintile dumitale să afla trimis surgun într-acea vreme acolo la mănăstire»; c. călugărindu-se Ioniţă Cantacuziuo, a luat numele de Iacov; d. că «în vreme mitropolitului Iacov de multe ori am văzut pe numitul Ioan în mitropolie slobod» răspunse vladica Grigorie al Ierapolei; d. protoiereul Lazar Assachievici, fost preot grecesc în Lemberg, adaugă acestea: «că pela anul 1797 sau 8 au venit acesta la Lemberg şi în vreme de 4 luni şi mai bine, ce au şezut în casa mea... am început în pricina lui a face corespondenţie cu un prieten din Iaşi, dascalu latinu, anume Antonie Vengherschi, carele fiind aproape de iubirea mitropolitului Iacov, precum toţi ştiu, au solit ertare... şi preosf. sa ştiind că l-au călugărit nevărstnic, au arătat bunăvoinţă prin lăsare pre el în stare mirenească, precum m-am încredinţat şi singur în vreme când, la anul 1801 m-am întors la Iaş şi fiind în cvartir la hanul unguresc, au venit de căteva ori.. la mine...»; e. că acest Cantacuzino ceruse divanului «clironomie averii rămase de la părinţi, pre care o stăpînesc fraţii lui, iar el să socoteşte strămbătăţit cu dieata tatălui său, cu care lipseşte pre el a nu fi întocma partaş acei averi cu fraţii săi...», f. în fine, dicasteria exarhală găseşte că el a fost călugărit prea de tînăr, poate chiar împotriva voiei lui că „părinţii l-au avut făgăduit la călugărie, ori din evlavie, ori poate cu scopos că fiind de famelie mare va prohorisi la înaltă stepena... Dar decînd au venit în deşteptare minţii sînt trecuţi 14 ani şi de către biserică n-au fost supărat.. vederat că iaste slobod şi poate să între la toate priveleghiile ce sînt date fieşte cărue mirean, unde să cuprinde şi pontul căsătorii şi a clironomii după pravelele cele cetăţeneşti a fi părtaş părţii cei drepte averii părinteşti... Ioan Cantacuzino iaste slobod, socotindu-să ca cînd nici ar fi fost vreodată în tagma bisericească... din pricina nevărstniciei lui...“

(*dosar nr. 142|1812 pe 55 file*)

Mănăstirile de peste Prut posedau averi în Basarabia.

La Februarie 1812 exarhicească dicasterie a Moldovlahiei dă poruncă circulară către toate mănăstirile din Moldova «ca ori ci feli de scrisori va fi avînd mănăstirea... cuprinzătoare după moşii, moşioare, părţi şi ori ce fel de acaret în Basarabiea, pînă la 15 a

Isnii lui Mart a curgătorului anu negreşit să s aducă la Dicasterie, pentru oare care punere la cale». In dosar se găsesc unele răspunsuri.

Următoarele mănăstiri şi schituri arată că nu au nici o avere în Basarabia: Bisericani, Dobrovăţ, Floreşti, Mira, Coşula, Berzunţi, Pîngăraţi, Răchitoasa, sf. Ioan Zlatoust, sf. Lazar, Fîstîci, Vizanta, Bogdana şi schitul Zagavei Zberenii.

M-rea sf. *Trei Ierarhi* răspunde: «fără numai prin cuvînt dela proin dicheu mănăstirii au auzit, că la citate Ismail ar fi un mitoh cu vro cătiva chilii, carele ar fi a m-rii Caracalu din sfăntul Munte, dar scrisori nici cum nu să află».

Igumenul dela *Aaron Vodă* raportează că nu are scrisori, «iar de vor fi în lăzăle preaosf. părintelui Efhaiton nu pot şti, căci sănt multe scrisori şi hrisoave de ale m-rii, care stau în lăzăle preaosf. sale şi lăzăle (precum aud) să află la d lui hatman Strătulat».

Iar două mănăstirii răspund astfel: dela *sf. Nicolae* din Galaţi «că eu nu am ştiinţă de au avut sau ari... fiindcă toate scrisorile mănăstirii sănt în laş la m-rea Frumoasă», iar stareţul dela sf. *Gheorghi* din Galaţi «nu am ştiinţă.. fiindcă toate scrisorile mănăstirii sănt în Iaş la m-rea Galata».

Scrisorile m-rii *Slatina* erau pierdute, şi deaceea igumenul Veniamin a cercetat «prin mărturii... şi n-am putut găsi nici o ştiinţă ca să fi avut vreodată moşii în Basarabia».

In fine, alte trei mănăstiri raportează următoarele: *Bistriţă*, «are un ezer anume Cahul, în tovărăşie cu mănăstirea Răşca», Mănăstirea *Frumoasa* anexează copii depe ispisoace «pe numele satului Sărăteni ce «iaste pe Sărata, la ţinutul Lăpuşni», şi anume: unul dela Gaşpar vvod. al Moldovii (4 Iulie 7128—1620), întărind proprietatea asupra m-rii Sinai, altul dela urmaşul său Alexandru vvod. sin Ilieş vvod. (18 Noembrie 7129=1621) în acelaş senz, şi al treilea ispisoc dela Evstratie Dabija vvod. (4 Eebruari 7170=1662), care confirmă că numitul sat aparţine m-rii sf. Vineri din Iaşi;

M-rea *Văratecul* raportează „la ţinutul Chişinăului avem o moşioară, întru care ernează dobitoacele mănăstirii".

Aşa dar, au răspuns 22 de aşezări din cele 42, cărora li s-a trimis porunca circulară. Nu avem astfel în dosar răspunsuri dela următoarele 20 mănăstiri: Cetăţuia, Mavromol, Galata, sf. Sava, Barnovschi, Tazlău, Căpriana, Dancu, Burdujeni, Caşin, Doamnei, Bărboi, Soveja, Popouţi, Hangu, Ocna, Neamţu-Secu, schitul Frumoasa, Nicoriţa şi Rîşca.

(dosar nr. 78/1812)

Aducerea capului sf. Grigorie Dialogul în Iași.

Boerii: Iordachi Balș vistiernic, Teodoraș Balș vornic, Costandin Balș logofăt, Neculai Balș și Manolachi Balș, toți din Iași, au pus la cale, la 1805 Februarie 10, o «tocmală» cu starețul m-rii Slatina, arhim. Filaret, tocmală aprobată de Veniamin, mitropolitul Moldovii. Starețul li-a cerut, să se dea Slatinei biserica sf. Dimitrie din Iași, ctitorie familiară, ca acolo să aibă m-rea metoh. Boerii au căzut de acord, cu condițiile următoare: odăjdiile, argintăriile și lucrurile din biserică să se primiască de stareț cu izvod; boerii să dreagă în interior și pe din afară zidul bisericii «care fiind nou nu s-au isprăvit cum să cade», iar în viitor reparația va privi pe stareț, afară de un caz de cutremur sau de incendiu, cînd vor contribui ambele părți; casele din ograda bisericii se vor închiria și îngriji de mănăstire; slujba să se ție «cu toată orînduiala ce să cuvine, adecă doi preoți, doi cîntăreți și un diacon să slujască de obște»; a doua zi după hram să se facă pomenirea ctitorilor cu arhiereu; ctitorii vor arăta veniturile bisericii, pe care starețul să le înmulțască; starețul va găzdui într-una din cele două perechi de case ale bisericii; «dator să fie sf. sa a aduce sf. moaște capul sf. Grigorie Diialogul, ce să află la sf. m-re Slatina, aice la sf. Dimitrie, ca să stea la această biserică pururea».

Dar după 7 ani, la 1812 Martie, noul stareț Veniamin se jeluește exarhicești Dicasterii că m-rea a împlinit tocmala, căci «sf. moaști, afierosite m-rii dela fericitul întru pomenire răposatul domn Alexandru vvod. Lăpușnianul, ctitorul acestii m ri» au fost aduse de atunci în bis. Dumitru, «iar d-lor boerii Bălășăști nici pănă astăzi n-au dat pe sama m rii sf. bisărică cu toate cele făgăduite... m-rea făcînd și cheltuiala la neremetul unii casă de 800 lei». De aceea, cere mijlocirea Dicasterii «ca să-s dei iarăș m-rii sf. moaști, unde de 250 ani s-au păzit pănă astăzi... cum și banii 800 lei».

Comunicîndu-i-se despre aceasta, vel logofătul Const. Balș, singurul rămas în viață dintre acei Bălșești, răspunde: că sfintele moaște «este mai cu cuviință a să afla întru acest întăiu oraș a Țării, unde pot să pricinuiască în toată vreme folos deobște, decăt acolo unde să află, în loc ce să poate numi pustiiu»; totuș hotărîrea o va da exarhul Gavriil, după înnapoierea sa dela Petersburg. Iar despre cei 800 lei «nici o știință nu este să-s fi făcut vre-o

cheltuială cu meremet.. Poate va fi făcut vreo cheltuială cu aşternuturi şi altele spre îmbrăcăminte acei casă, dar acele au urmat spre odihna şi plăcere cuvioşii sale», care lucruri s-au şi ridicat din camere. Biserica însă a pierdut cîte 300 lei anual, chiria se s ar fi cuvenit dela acea casă, ocupată de m-rea Slatina ca metoh

(dosar nr. 83/1812).

M-rea Căpriana avea în stăpânire moşiile Scorenii, Malcocii şi Sadova. Pădurile de pe aceste moşii se dădeau în arendă cu preţ mare şi pe mai multă vreme. In anul 1812 însă exarhiceasca Dicasterie «luînd aminte că tăere pădurilor pentru neguţitorie iaste de pagubă mănăstirii pe mulţi ani, de aceasta au hotărăt ca mai bine cu preţ mai mic decăt cu mare, şi pe puţină vreme». Deci nu i s-a îngăduit tăierea rasă.

In păduri locuitorii făceau căruţe şi alte lucruri de lemn. Loc de fănaţ şi de arat era prea puţin. Dar, observă stareţul Sofronie, că «mai ales pohonţii neîncetat fac stricăciune cu facerea căruţilor a cărbunilor şi a altor lucruri»

(dosar nr 125/1812).

Un evreu Marcu începuse să ridice o bina în coasta *bisericii sf. Ilie* din Chişinău la 1815. Poliţia are ordin să cerceteze cu a cui învoire evreul clădeşte casa; acela declară că mitropolitut iar fi îngăduit aceasta, însă cu condiţia să nu «îndrăzniască a faci şcoală» Cerîndu-se relaţii dela mitropolie, de aici se răspunde «că numitul jidov de au şi fost la mitropolie cerînd a face casele, însă nici pe locul bisericii în scris, nici prin cuvînt voe nu i s-au dat dela noi ca să-ş facă el binale sau şcoală, pe locul bisericii voe nu i-au dat. Şi aceasta ce zice, «că are dela noi voe a-ş face acele case, ne adevărat au grăit».

(dosar nr. 480/1814).

Stareţul Sofronie al m-rii *Căpriana* la 1812 Martie scrie exarhiceştii dicasterii: «după spunerea a unora din vechii oameni bătrîni ai mănăstirii m-am înştiinţat că întru o hrubă s-ar fi aflînd din clopotele m-rii mistuite..». Stăpînirea îi dă voie să deschidă hruba, de faţă luînd pe «un cinovnic politicesc de crezare, pe blagocinul Serafim dela Hărboveţi, pe protopopul ţănutului şi pe oameni bătrîni... dinprennă cu a m-rii oameni, şi părinţii zioa..». In acte nu se vede rezultatul.

(dosar nr. 75/1812).

Doi preoți, Pricopi și Toader, dela *bis. sf. Ștefan din Iași*, ctitoria decedatului căpitan moldovan Constantin, se plîng în Martie 1812 la dicasteria exarhală că soția aceluia și cu fiul său ce locuiau încă în casele din ograda bisericii, «amândoi sânt cu totu cufundați în patima beției... și noi cum și soțiile noastre de a pururе sântem necinstiți și bajocoriți dispre d-lor, căci cum să înbată să eu la bătăi amândoi, și după ce fac toati bajocurile între dânșii, cu ocări și vorbi necinstiti.. mai rău decît țiganii, apoi să încarcă și de noi și ne ocărăsc și ne sudui în tot feliul... și încui sf. biserică și ieu cheili și de iznoavă înoesc bețiile și miseliile între dânșii, și dacă cerem cheile bisăricii ca să slujim... asupra noastră iarăș înnoesc alti ocări și bajocuri, poprind și cărțili cum și veșmintile, încât și sf. prestol l-au dizbrăcat... în trecutili zili fiiul nu numai că puțin rămăsese să omoari pe maică sa... dar și pe mini, preotul Pricopi, m-au bătut cu pumnu .. și toată noaptea m-au suduit de cruci și de legi și de fămei pe la ferestri. ». Preoții cer apărarea darului lor. Exarhatul mijlocește la președintele divanurilor pentru o anchetă mixtă.

(dosar nr. 95/1812).

Un evreu venise la *m-rea Neamțu;* acolo s-a botezat, apoi 15 ani a fost poslușnic, l-au călugărit cu numele Teodor «și de atunci au petrecut în sobor cum s au putut, suferindu-i toate neputințele». Dar în m-re mai veni încă un evreu cu porunca dicasteriei, «și arătând căință cu zdrobire, s au înpreunat Bisericii prin obicinuitele molitfe, după cum mi s au scris, și așa au fost petrecând. Și acum neștiind nimenea, s-au unit amândoi spre răzvrătire, și eșind din sobor s-au dus la Herța».

(dosar nr. 220/1811).

Cantora exarhală din București cheltuia pentru întreținere 1200 lei anual. Această sumă se aduna dela 30 mănăstiri locale, în cotă medie de 40 lei; cîteva contribuiau și cu mai mult, ca Radu Vodă cu 100 lei, Mihai Vodă și Văcărești cu cîte 60 lei, iar Dedulești numai cu 10 lei. Tot aici se arată și cheltuiala acestei sume.

(dosar nr. 121/1811).

O interesantă *judecată de despărțenie* a pornit în toamna 1811 «Marghiolița fica pităresei Zoiți Sturzască» din satul Tîrnauca, îm-

potriva soţului meu sărdarul Ioan Crupenschi», cu care se căsătorise de 8 ani şi nu aveau copii, pe motivul «că afară de lacrămi cu alte necazuri altă mulţămire n-am primit». Exarhul a însărcinat pe vicarul său Dimitrie Sulima să facă cercetare şi judecată după pravile «şi pînă atunci jeluitoarea, ca să nu să întîmple vreo primejdie, va şidea la mumăsa». Interesantă e apărarea soţului pe 5 file; urmează diferite mărturii ca a lui Grigorie Razul, Costandin Crupenschi vornic tatăl, P. Motczan, protopopul Atanasie al Herţii Sentinţa e redactată pe 22 feţe, în l. romînă, la Noembrie. Pe temeiul pravilelor, între cari e şi pravila 15 împărătească, asesori exarhiceştii dicasterii: Cunitchi, Asachievici şi Sviridov, desfac cununia, dîndu-i-se Marghioliţii voe «a se cununa după alt slobod bărbat. Iar pentru zestre va căuta pe drumul judecăţii cei politiceşti, cum şi darurile cele de mai nainte nunţii, în putere pravilii să rămîe la dănsa". Vicarul Sulima întăreşte sentinţa, dîndu i însă îngăduinţă şi bărbatului să se recăsătorească, dacă va voi.

(dosar nr. 221 | 1811 pe 67 file).

Un izvod al averii m-rii *Berzunţi*, din eparhia Romanului, s-a făcut în 1811 cu prilejul numirii ca igumen a ieromonahului Macarie lavriotul în locul unui monah Antim, retras din pricina bătrîneţelor.

(dosar nr. 222/1811)

Despre «o femeie ce ş-au *omorât pruncul*, născăndu-l nelegiuit» a fost încunoştiinţat prezidentul divanurilor Crasno Milaşevici. Acesta îi scrie exarhului, atrăgîndu-i atenţia că «pravila lui Armenopol... unora ca acelora.. hotărăşte pedeapsa de moarte fără de nici o cruţare.. pravilă ce pănă acum n-au fost publicarisită la norodul Moldovii». Ca urmare, s-a afişat pravila amintită pela toate dregătoriile ţinuturilor ţării, dar încă nu-i de ajuns, ci «spre întămpinare acestui rău dîvanul socoteşte că iaste de trebuinţă... ca preoţii în fieşte care oraş şi satu, iar mai vărtos din Iaş, în toată vremea şi adese ori să dee poporenilor săi sfătuiri spre a băga ei în samă ca să nu îndrăznească spre asemene faptă ce iaste împotriva lui Dumnezeu şi omenirii, ce fieştecare femee, aproape fiind de naştere pruncului ce l-au căştigat în nelegiuire poate cu îndrăznială să vie la preotu satului său, sau la cel din satu aproape, carele va fi dator a da loc de aciuare pe vreme naşterii pruncului,

şi lăsând apoi pe pruncul la sine îl va da cuiva din poporeni spre creştere lui fără să descopere cândva numele maicii pruncului, ce mai vărtos va păzi întâmplarea aceasta în ce mai strașnică taină, ca să nu poată cineva din cei de laturi a înţelege pricina, pentrucă iaste de trebuinţă a păzi pe femee ce vinovată de ruşine şi de ocară...». Ca urmare, preoţii, blagocinii şi protopopii «să privigheze.. asupra văduvelor şi fete, şi de va auzi sau singur va pricepe că vre una din poticnire au rămas îngrecată.. să o cheme la casa sa şi în taină făcând cu amăruntul cercetare de iaste îngrecată, fără să o întrebe cu cine, să întrebuinţeze îndată toate chipurile sfătuirii cei păstoreşti după datorie, arătându-i că după ce din alunecare au căzut la un păcat, să nu cumva să cază şi la altul prin omorâre pruncului, făcându-i mângâere şi încredinţând-o că la vreme naşterii de prunc însuş va lua pre dânsa la casa lui şi purtându-i grijă va mistui numele ei de către toţi, iar pre pruncul cu voe ei va da la unul din poporeni spre creştere».. Mai departe se ameninţă preotul, care nu va păzi numele greşitei mame, «unul ca acela fără de nici o milostivire va fi supus pedepsii».

(dosar nr. 228/1811)

Un arhimandrit Arsenie Gogovici, starețul mănăstirii *Pivahagi din Herţegovina*, care se îndrepta într-o misiune spre Sanct Petrburg, ceru sălaş de odihnă şi întreţinere autorităţilor locale. Vicarul Dimitrie Sulima îl aşează la Trei Ierarhi din Iaşi.

(dosar nr. 240/1811)

Banu Gheorghie Zumeri scrie la 1811 Noembrie 5 către exarhul Gavriil: «Fiindcă sânt hotărît şi făgăduit de multă vreme mai nainte, ca după eşirea sufletului mieu din trup, trupul mieu cel mult păcătos să-s îngroape la *m-rea Niamţului*, drept aceea, ca unul ce aştept din zi în zi un ceas ca acela, după slăbăciunea şi bătrâniaţa întru care mă aflu, gătindu-mă mai naiute..» cere aprobarea cuvenită, ce i se şi dă.

Tot în acea m-re s-a îngropat şi banul Gheorghie Giurgeache din Iaşi în 1810, care dăruise casele sale mănăstirii, după moarte, dar vrînd starețul să intre în stăpînirea lor, multă suferinţă au avut trimişii mănăstirii dela nişte nepoţi.

(dosar nr. 251/1811)

In anul 1809 se dăduse «de obște poroncă supt oștească pravilă a să pedepsi cela ce va avea conrespondenție în dare, în luare sau ori pentru ce cu cei de *peste Dunăre*». De aceea, în vremea războiului nu s-au trimis nici banii ce datorau unele mănăstiri din țară la sf. locuri sau la Sinai.

(dosar nr. 250/1811)

Nicolae Başotă murind, s-a iscat un proces între fiul său Iordachi cu Zmaranda, fiica răposatului stolnic Ilie Eni, vara decedatului, și acum se cerea mărturia unui duhovnic Atanasie din Botoșani despre nelegiuita legătură între Nicolae și vara sa, dela care rezultase și un prunc. Mărturia s-a dat numai cu învoirea stăpînirii exarhicești.

(dosar nr. 257/1811)

Cu plîngere desnădăjduită *schitul Hangu* cerea episcopului Dimitre, vechilul mitropoliei Moldovei în lipsa la Petrograd a exarhului Gavril în Noembrie 1811, «să ne fii mănă de ajutor» ca să-și reia în stăpînire niște bucăți de loc, pe căre le împresurase mărieas a domnița Ralu; de 4 ani dură judecata, ce le dăduse doar dreptate, însă nu se aplica. Temeiul de proprietate sta în «hotarnica Domnului Vasilie Vvd. din let 7149 (1641). fiind de atunci 170 ani, care să întemeiază pe mitropolitul cel de atunce a Socevii Varlaam cu alți al patrii arhierei și cuvioși igumeni, cum și pe veliții a divanului boieri, cari, precum să vede, mai mult din pofta decît din poronca acelui blagocestiv Domn, au mers la fața locului de au încungiurat moșiea schitului ce să numea Pionul sau schitul lui Silvestru, puind împrejurul ei semne și bouri și în care hotarnică la sfărșit să pune blăstămului pe tot acela ce va cuteza a o strica .»

Exarhiceasca dicasterie a scris o mijlocire la divan susținînd dreptățile schitului.

(dosar nr. 268/1811)

M-rea Căpriana, din Basarabia, avea și moșiea Burenii, care în 1812 se numia, ca și azi, Rusăștii, din ținutul Lăpușnii. Actele de proprietate, trei scrisori, în 1812 «să află date la casa răposatului spatar Manolachi Donici și am scris d-sale cuconului Iordachi Donici, fiiul răposatului spatar.. ce iaste ginere d-sale vornicesii Bes-

ton . să dea scrisorile m-rii». Stareţul se plîngea exarhiceştii dicasterii că boerul tot întîrzia să le înnapoieze, şi lipsindu-i scrisorile, m rea nu-ş poate dovedi dreptul său de proprietate în faţa unui hotarnic şi înginer care «să cerceteze părţile răzăşilor, unde areşi m-rea parte. .». Dicasteria roagă Divanul ca «cu putere a să poronci pricinuitorului de întorcere dreptelor a m-rii scrisori...».

(dosar nr. 90/1812)

Un iermonah Victor cu alţi patru monahi dela m rea *Dobruşa* venind «cu trebuinţa m-rii la Eşi am găsit pe un om făcător de bine, carele din rîvna creştinească şi osirdie cătră sf. m-re, au afierosit şi au dăruit m-rii dreapta a sa casă precum să arată în daniea lui ce au dat..»

(dosar nr. 40/1812)

In 1811 un oarecare pictor Vasile Dubrovschi a restaurat interiorul bisericii m-rii *Galata*, cu hramul Innălţării, pentru suma de 600 lei, stareţ fiind arhim. Chiril.

(dosar nr. 260/1811).

Stareţul schitului *Dobruşa*, Iosaf, şi cu soborul au rînduit 1812 ca «purtători de grijă asupra besăricii de peatră ci din nou să zideşti» la schit pe monahul Gherontie. Aşezîndu-se graniţa la Prut, dela pacea din Mai 1812, monahul cere paşaport dela mitropolia Chişinăului ca să treacă Prutul «avănd trebuinţă de a merge totdeauna la Eş, la cucoana răposatului ctitor Toma Cozma pentru cheltueli şi pentru altele ci sănt trebuitoare».

(dosar nr. 3/1812 fila 66).

«Jăluesc cinstitei Dicasterii că eu de cînd au venit oştile împărăteştii Măriri, în pămîntul acesta, necontenit am ţinut oşteni *în cfartiră*, pătimind o mare supărare, că de multe ori, ca o femee văduvă săracă şi slabă de bătrăneţi, n-am avut celi trebuincioasă spre hrana mea, apoi prin multă sălnicie supărată fiind a da oştenilor cele trebuincioasă, am văndut lucruri din casă căte ceva ci am avut de am putut întămpina cheltuiala lor; iar acum nu mi-au mai rămas nici o putinţă de a mai putea ţinea şi a le întîmpina cheltuiala cuviincioasă şi supărarea...» Ianuarie 1812

Preutiasa Catrina bătrînă văduvă de aicea din Iaşi.

(dosar nr. 3/1812 fila 1).

La Ianuarie 1812 soborul *m-rii Neamțul* cere învoirea exarhiceștii dicasterii «de a să face biserică nouă bună... la mitohul Vănători pe moșiea sf. m ri Săcului, fiindcă cu totul s au învechit biserica»; stăpînirea aprobă.

(dosar nr. 10/1812).

In Noembrie 1811 soborul *m rii Neamțu* și duhovnicul Mardarie și namestnic în frunte prezintă exarhatului o mijlocire ca să se tundă în monahism 16 frați, între cari sunt născuți unii în Moldova, alții în Bucovina, unul Costandin Cuza din Vaslui de 22 ani, doi din Ardeal, unul din ținutul Orheiului. Așa dar frați din toate țările locuite de Romîni. Pe aceștia i-a tuns în monahism mitropolitul Veniamin, care se afla retras la lavră și fusese rugat de vlădica Dimitrie; tot atunci s-au făcut și hirotonisiri în ierodiaconi și ieromonahi.

(dosar nr. 227/1811)

La 1811 «în *m-rea Galata* să afla spițăria împărătească pentru 3000 de oameni bolnavi și nu numai că pentru acest număr sănt doftoriile ce și alte unelte».

(dosar nr. 274/1811).

O neînțelegere se ivise între călugărițele romînce dela schitul *Unsa* din ținutul Hărlaului și o călugăriță ruscă.

(dosar nr. 277/1811).

Un Macarie, dascăl la *școala domnească dela sf. Nicolae Iași*, primea numai 250 lei pe an leafă; la Noembrie 1811 avea de primit 125 lei pe jumătate de an, «și de o lună de zile mai bine de cănd umblu, alergănd pe la epitropii școalei și nu-m dau nimic, zicănd că nici lor nu li să dă dela sf. mitropolie banii școlilor .. și acum stă creditorii în casă să-i plătesc ..» Vicarul a ordonat să se dea jeluitorului îndată suma cuvenită.

(dosar nr. 263/1811).

Fostul mitropolit al Ungrovlahiei Dositei *Filitti* se află în Transilvania, unde-ș căuta de sănătate; de acolo în toamna 1811 se adresează în l frenceză înaltului comandament rus din Muntenia, cu rugămintea de a i se prelungi învoirea de a rămîne la băi pînă la complecta sa însănătoșire. Urmează o corespondență. E-

xarhul Gavriil recunoaşte că Dositei, bătrîn cu totul şi cu sănătatea şubredă, suferă în deosebi de ochi, şi că se lecueşte şi el în Transilvania, ca şi alţi boeri. In sfîrşit, în numele împăratului se dă ştire la Ianuarie 1812 că «ar fi mult mai bine să fie chemat din Transilvania; dacă bineînţeles aceasta se poate».

(dosar nr. 285/1811).

Preotul Constantin *Bădicu*, născut la Cobîlca, ţinutul Sorocăi, din mazîli, la 1791 a fost hirotonisit preot în locul natal de episcopul Iacob al Huşilor; iar în 1792, cu ocazia retragerii armatelor ruseşti din Moldova, temîndu-se de Turci, a plecat în Rusia cu blagoslovenia episcopului Veniamin, stabilindu-se în eparhiea Ecaterinoslavului, condusă pe atunci de Gavriil, actualul exarh, în satul Doreţcoe, slujind 12 ani, pînăce acolo s a numit fiul fostului paroh dinainte; vreme de 3 ani a tot cerut alt post la administraţia din Tiraspol, dar zădarnic. In 1808 revine în Basarabia şi locueşte pela rude în ţinutul Orhei şi în sud. La 1817 el decedase, iar soţia lui Nastasiea se retrăsese la schitul Tabăra.

(dosar nr. 279/1811).

Deputaţii clerici la anchete mixte.

După o hotărîre a Senatului din 1791, luată în înţelegere cu sinodul, s-a cerut şi acum în 1810 în Principate ca să se orînduiască «pe la oraşe şi pela ţinuturi din partea duhovnicească deputaţi, carii la vre o întîmplare de cercetare, atingătoare şi de feţe duhovniceşti, îndată după înştiinţarea politiceştilor dregătorii să meargă la locul unde să vor cere şi să fie de faţă la cercetare». Exarhul a dispus ca arhiereii să «orînduiască cîte un deputat de fieştecare judeţ sau ţinut, din cei mai cu bună purtare şi mai iscusiţii preoţi». Pentru Bucureşti se aleg doi.

Exarhul alcătuise şi o instrucţie pentru lucrarea acestor deputaţi, care s-a tipărit în moldoveneşte

In dosar citim numele celor 48 deputaţi—din judeţele şi ţinuturile Principatelor.

Aici, dăm însă numai pe cei din actuala Basarabie, anume

Teodor proin protopop din Soroca -ţinutul *Sorocăi.*

Gheorghie protopop din Chişinău – ţin. *Lăpuşna.*

Onofrei protopop din Moleşti—ţin. *Hotărniceni.*

Vasilie Sachelar din Huşi—ţin. *Codrul.*
Eni iconom din Huşi -ţin. *Fălciiul.*
Ioan protopop din Cîrja—ţin. *Grecenii.*
Atanasie preot din Caracuşeni—ţin *Hotinului,*
Ilie preot din Prigoreni—ţin. *Cărligăturii.*
Ioan preot din Chişinău, bis. Invierea—ţin. *Orheiului.*
Sofronie preot din Chiţcani—ţin. *Benderului.*
Andrei preot din Purcari—ţin. *Căuşanii.*
Iacob preot din Cazan—ţin. *Achermanului.*
Simeon preot din Chilia—ţin. *Chiliei.*
Ioan preot din Tomarov—ţin. *Ismailului şi Tomarov.*
(dosar nr. 113/1810).

Despre preoţi de curînd hirotonisiţi în 1811 şi 1812, despre sfinţiri de biserici noi, dare de antimise, de sf. Mir şi gramate sunt multe ştiri în
(dosar. nr. 1/1812 pe 388 file).

Despre fraţii propuşi de stareţii mănăstirilor pentru tunderi în monahism pe anul 1812, sau despre persoane ce au dorit să îmbrăţişeze viaţa monastică sunt ştiri în
(dosar nr. 2/1812 pe 121 file).

In fiecare an stăreţia m rii Neamţu trimitea un călugăr cu numeroase *cărţi* duhovniceşti din editura sa, la Bucureşti, persoanelor ce le cereau. Trecerea din Moldova spre Bucureşti se făcea cu paşaport dela exarhie.
(dosar nr. 3/1812 fila 17).

Pentru hramul m rii Agapiea din 1812, două maici au adus peşte dela Vîlcov.
(dosar nr. 3/1812, fila 27).

Vornicul Gavriil Conachi «prin dieată ci au lăsat au afierosit şi parte de clironomie a fiului său» la m-rea *Floreşti*, jud. Tutova. Fiul său «ş-au pus metaniea la m-rea Esfigmenului dela Sfetagoră, unde este închinată m-rea Floreştii». In 1811 acest moştenitor, ieromonahul Ioanichie, în vîrstă de 30 ani vine dela m-rea Neamţului, unde petrecuse «10 ani vieaţă călugărească, la Eşi, să vază

pe soru sa, ci să afla bolnavă care au şi murit, soţie dumisale caminarului Alexandru Calimah şi să-ş caute şi pentru parte de moştenire, ci i s ar cădea din avere părinţască». Exarhiceasca dicasterie, găsindu-l în tîrg «l a trimis cu poşta la m-rea Floreştii, de şede acolo supt oarecare oprire fără strae încă şi fără cămeşi de schimb». «pînă să va faci paci, şi atuncia fiind graniţa deschisă să poate va voi ca că margă» la metaniea sa. Insă el se plînge Divanului; acesta scrie Dicasteriei să-i dea voie a veni la Iaşi; de aici se răspunde că Ioanichie «în vreme cănd igumenul nu să afla la m-re, au făcut singur răvaş de drum şi au fugit fără a să şti unde». Mitropolitul Veniamin, care l tunsese în călugărie, scrie exarhului că numitul «ne putînd a să împăca întru cele sufleteşti acolo, fiind multe pricini smintitoare, au venit iarăşi aici» la m rea Neamţu, şi se roagă să fie iertat şi «să i se dea voie ca împreună cu părticica lui să vie şi să se aşeze aicea în mănăstire». Insă nu i s-a aprobat cererea, obligîndu-l a se întoarce la Floreşti.

(dosar nr. 262/1811)

Un tînăr Ioan Ţăranu, de loc din Ardeal, trecuse cu părinţii în satul Bogdăneşti, al m-rii *Rîşca*, din ţin. Sucevii Era de 19 ani; «din început s-au învăţat doi ani şi jumătate la şcoala Socevii moldoveneşte, pe urmă au fost la tipografiea din Iaşi, unde să tipăresc cărţi moldoveneşti, un an de zile zaţar, pe urmă trei ani şi jumătate au fost la m-rea Galata poslușnic la pomenitul mitropolitu Paisie (Apamias), şi aici au venit cu dănsul din poronca celui mai mare comandir din Moldovie», aici, adecă la m-rea Spasoefimiev, gubernia Vladimirului în Rusia, unde se vede că i-s-a stabilit în 1812 domiciliul mitropolitului Apamias, care mai înainte fusese stareţ al Galatii din Iaşi; lîngă el în Rusia, doria să rămîie pe totdeauna tînarul Ioan.

(dosar nr 286/1811)

Generalul rus „cneaz italinschii graf *Suvorov*“ decedase în Valahia în oraşul Rîmnic. După cererea rudelor, împăratul a aprobat transportarea trupului generalului în m rea Invierea din gubernia Moscovei.

(dosar nr. 196 1811)

Scrie exarhiceasca Dicasterie către episcopul Gherasim a Romanului: „...în trecutele zile s-au adus de cătră un cinovnic a poliţiei la a noastră dicasterie, ieromonah Metodie ce iaste şi nacialnic schitului Boroseştăi, care cinovnic l-au aflat la o jidovcă ce vinde horilcă, unde au şi mas cu doi călugări, unde făcîndu-să cercetare au arătat că au venit pentru trebuinţele schitului, însă pentru că l-au găsăt poliţăea *la casă jidovască cu băutură*, pentru aceea ca pentru o urmare în potriva tagmii, mai ales duhovniceşti, s-au canonisit cu închisoare... să poruncești în eparhiea p. s. tale a-ş păzi fieştecarele din cii duhovniceşti rănduеala sa, oprindu-le umblările tuturor de acest feliu care aduc scandelă şi necinste nu numai tagmii sale, ci şi proestoşilor săi..".

(dosar nr. 197/1811)

La 1777 Iunie 17 intervenise o scrisoare de schimb de pămînt între m-rea *Aaron Vodă din Iaşi* şi logofătul Vasilie Razul: m-rii i se iau părţile din moşiea Rădiul Aldii şi i se dă în schimb şi „o bucată de loc piste apa Ciricului din cea parte de iazurile m-rii pe dialul Căcăinii, care loc să numeşte viile Doamnii". Vecin cu acea moşie era pămîntul vornicului Vasilie Baston. Igumenul, arhim. Filaret Beldiman nu ştie însă unde-i actul de schimb, ca şi alte scrisori de miluiri şi hrisoave şi roagă exarhicească Dicasterie să le caute şi în „lăzile şi lucrurile preasf. păr. Efhaiton, ce le are aice".

(dosar nr. 199 1811)

Un izvod de lucrurile *schitului Hor dişte*, ţinutul Orheiului, la 1811, „atît de celi din lăuntru biserîcii cît şi di celi di afară, stătătoari şi mişcătoari", şi o însemnare de scrisorile de moşii, între care este şi un zapis din 1623 „a lui Ioniţă Uricul căpitan, ficiorul lui Andronic din Horodişte.. că au dat danii a lor driaptă moşii din Horodişte la malu Nistrului un bătrăn, din cotul din gios", se află în

(dosar nr. 203/1811)

Exarhul Gavriil s-a pliroforisit „din socotelile mănăstirii *Cotruceni* cum că datoriea ei, din feliuri de întîmplări, au agiuns la atîta de mare sumă, încît cu tot venitul mănăstirii nu să pot întîmpina dobînzăle, şi vederat fiind că, ne metahirisindu-se vre un

mijloc spre scăderea capetelor, va purcede a creşte dobîndă preste dobîndă, pînă a fi silită m rea a vinde acareturi şi moşii să să plătească de datorii care înstrăinare. nici pravilili sf Părinţi, nici dieţile ctitorilor, nici hrisoavile domneşti, nici orînduelili ce acum de către p. s. îndreptătoriul Sinod s au întimeeat nu o îngăduesc».

Un tablou anexat arată datorii către 66 de persoane şi aşezăminte în suma totală, excesiv de mare pentru o mănăstire, pe acele vremuri, de 584.400 lei.

Exarhul caută mijloace de uşurare. In primul loc vroia să găsască „un ipochimen doritoriu de buna orînduială şi folosu bisericesc şi tămător de Dumnezeu din tagma boerească, care împreună cu proestosul m-rii să primiască a puni toată silinţa spre uşurinţa m-rii de datorii". Proestosul propune pe banul Costandin Ghica, „care obraz este îndestul cunoscut.. că este plecat cu toată inima spre facere de bine sfintelor lăcaşuri şi are o deosebită evlavie şi temere de Dumnezeu şi... încă au fost epitrop la m-rea Sărindariul, şi este şi acum la m-rea Mihai Vodă şi la alte sfinte lăcaşuri". Stăpînirea exarhicească l-a invitat, să fie epitrop şi la Cotroceni, şi banul Ghica răspunde cu multă rîvnă că primeşte, printr-o scrisoare, ce începe astfel: „După aducerea fieştilor mele închinăciuni, însoţite cu cercetarea fericitii sănătăţi prea sf. tale, ca pă dăplin aflăndu-să, să mă bucur, dănd laudă Impăratului ceresc, dăntru a căruia bogată milă şi noi cu toţi cu blagoslovenieа p. sf. t le ne aflăm sănătoşi..". Mai departe el crede că, această datorie cu înlesnire să va iconomisi şi m-rea să va milui... dacă şi epitropul cu curată şi făr dă vicleşug protimie să ajute cu feluri de mijloace şi cu fapta. ca epitropul împreună cu proestosul să fie volnici a vinde iraturile moşiilor pă patru şi pă cinci ani. ca să să ia sumă de bani spre scăderea datoriilor, şi (astfel) ostenelele numitului proestos nu să vor socoti întru zadar şi orănduitul epitrop va avea răsplătire dela Prea sfănta Născătoare de Dumnezeu..".

Prin hotărîrea exarhului, epitropului i s a dat voie „ca să cerceteze toate moşiile şi acareturile m-rii la cine sînt vîndute, pe cîţi ani şi cu ce preţ... Proestosul m-rii de acum înainte să nu aibă voe nici a vinde moşie sau acareturi, nici a plăti datorii sau dobînzi, nici a face cheltueli mari, fără dn ştirea şi iscălitura epitropului, pănă cînd să va curăţi m-rea cu tot de datorii.. Vor

avea voie a vinde pe trei sau şi pe patru ani... cheltueli mari ce nu atărnă spre folosul m-rii, precum au arătat în anii trecuţi, (proestosul) să nu aibă voe a face, osăbit numai milosteniile ce sînt cu hrisoave. In scurt, d lui epitropul şi p. c. sa proestosul fiind două feţe, care să ajute dezrobirea m-rii de datorii şi întocmirea acestui sf. lăcaş, să vor uni şi să vor învoi frăţeşte spre toate cele ce sînt spre folosul m-rii ca să cîştige şi blagosloveniea lui Dumnezeu şi vrednică pomenire, laudă dela oameni ..".

(dosar nr. 214/1811).

Cu prilejul înlocuirii unui răzvrătit igumen al *Soveji* la 1811, s-au revăzut izvoadele cu averea mănăstirii; noul igumen a descoperit atunci şi multe nedreptăţi şi daune asupra m-rii din partea igumenului dela Caşin. Intre acte găsim şi o listă cu înşirarea «scrisorilor şi hrisoavelor domneşti a moşiilor, a viilor, a munţilor sf. m-rii Sovejii».

(dosar nr. 217/1811).

In ţinutul Orheiului exista pela 1807 un schit *Măşcăuţăi.* Un oarecare monah, venind dela sf. Munte, declarase că el ar fi „petrecut acolo până la 1810, apoi.. luând bilet de drum dela arhim. Mihail, proestosul aceii mănăstiri s-au dus la Chiev.." Exarhiceasca Dicasterie îi porunceşte la Aprilie 1812 nacialnicului Serafim dela Hărbovăţ, care era şi „a schiturilor blagocin", să cerceteze adevărul. Acesta răspunse îndată că „mergînd la starea locului, am găsăt bisărica schitului pecetluită, încă din poronca preosvinţătului şi a înnaltului stăpăn, iar părinţii s-au împrăştiet de trii ani pe la alte schituri i mănăstirI. Cum şi Mihăil, năcialnicul schitului, după cercetare ce am făcut, am aflat că au murit de cinci ani"

(dosar nr. 129/1812).

Scria divanul Moldovii către exarhul Gavriil: „Fiindcă aicea la o casă de boeri din pricina unii slujnici Iliana va să-s strice ace acasă, şi pentru ca *să-s poată îndrepta viiaţa aceştii casă,* s-au socotit ca ace slujnică să-s trimită *la o mănăstire* şi pentru înfrînare a ei şi pentru îndreptare vieţii acei casă..". Stăpînirea o trimite la Agapia, «spre înfrinare faptelor ei.. şi să fie supt pază,

nelăsîndu-o ca să iasă din mănăstire nicăiurea afară, nici să-s lesă a merge cineva de afară la dînsa..».

(dosar nr. 112/1812).

Schimb de schituri între Golia și Mera.

Preotul Gheorghii, vechil sf. m-ri Goliea din Iași, raportează că acea m-re «ave doao schituri.. Fătăciuni și Craniţa ci-i zicu Lespizii, și m-re Mera ari onu schitu Grăjdenii.. și le-au stăpănit pă n în zilele răposatui arhimandrit Arsănie, ci era egumenu la m-re Mera și exarhu m-rilor Vatopedu, de sintu trecuți 20 ani.. iar la m-re Goliia egumen arhim. Mitrofanu, și prin învoiala ci au făcutu amăndoi, m-re Mera au dat schitul Grăjdenii m-rii Golăia, și m-re Golăia au dat în locu schitul Craniţa m rii Mera, pentru că schitul Craniţa esti în ținutul Tecuciului, aproape de m re Mera, iar Grăjdenii sintu în ținutul Tutovei cu dipărtare di Mera și cu apropieri di schitul Fătăciuni». Insă în 1812 preotul vechil cere să se înapoieze Goliei schitul Craniţa, avînd la aceasta și asentimentul biv vel vornicului Costandinu Baloșu «ci este ctitoru la acistu schitu Craniţa».

(dosar nr. 100/1812; vezi și nr. 2/1932 al acestei reviste pag. 91).

Un preot Teodor Carp fusese hirotonisit pe seama satului Rămăncăuți «din raeoa Hotinului, din *eparhie Proilavului*» de către mitropolitul Chiril al Proilaviei la 1785 Iulie 12; în dosar este și «păucenia» sa, în l. greacă, cu o bună pecete și semnătura clară a lui Chiril; tot acolo găsim și «carte de slobozenie dela chiar Serafim arhimandrit și epitrop Proilavilui din anul 1804 Mai 24 ca să iasă din numita eparhie». Preotul Carp este trimis apoi de Meletie al Huşilor ca slujitor în satul Tărnova, ținutul Sorocăi, cu cartea sa din 1804 Iunie 8. După 5 ani însă acest preot era fără de popor, vagabonda prin ținutul Hotinului, iar pe cele 3 fete nevîrstnice ale sale le lăsase în grija unuia Ioan Huțu, căci îi murise preoteasa.

(dosar nr. 143/1812).

Const. N. Tomescu.

B. P. Hasdeu, Basarabia şi Rusia

Tadeu — după cum îi era adevăratul nume de botez — s'a născut la 16 Februarie 1838,[1] în satul Cristineşti,[2] lîngă Hotin

1. Unii au dat şi dau 16 Febr. 1836: Anonim, B. P. Hasdeu, „Familia", IV, 1868, Nr. 12, p. 135; Anonim, B. P. Hasdeu, „Familia", X, 1874; Nr. 44, p. 524 (Cf. Iosif Vulcan, Panteonul român, Pesta, 1869, p. 137), Calendar aşezat pe şapte planete. Buc., P. Cucu, 1878, p. 3; N. Pătraşcu, B. P. Hasdeu, „Lit. şi arta rom.", II, 1897, Nr. 1, p. 6; Dim. R. Rosetti, Dicţ. contemporanilor, Buc., 1897, p. 95; E Hodoş, Manual de limba rom., Caransebeş, 1902, p. 140; Iuliu Dragomirescu, B. P. H., Buc., 1913, p 16; N. Iorga, La grande encyclopédie, Nr. 19, p. 901 (dă greşit şi 28 Febr.); B. Lăzăreanu, Inaintea curţii criminale, „Adev. lit.", an. II, ser. II, 1921, Nr 56 (Cf. ibid. în vol.: Umorul lui B. P. H., Buc., ed. Adev., (f. an., p 14); P. V. Haneş, Ist. lit. rom., Buc., Ancora, 1924, p. 213; Gh Adamescu, Ist. lit. rom. b p. t., diferite ed.; Paul I. Papadopol, B. P. H., „Universul" din 27 Aug. 1927; L. Marian, B. P. H. şi Heliade, „Junimea lit.", XVI, 1927, Nr. 8—10, p 256; L Marian, Din copilăria şi tinereţea lui B. P H., „Adev. lit.", VIII, 1927, Nr, 351 (dă greşit şi 12 Febr.).

Data adevărată e 1838: Z. Arbore, Basarabia în sec. XIX. Buc., 1898, p. 752 3 (tabloul genealogic, p. 759, 764; V. Moissiu, Iulia Hasdeu, „Junimea lit.", I, 1904, Nr. 11, p. 162 (nota); într'o broşură de propagandă p. alegerea lui B. P H. la deputăţia Craiovei — desigur scrisă cu aprobarea acestuia din urmă stă scris 1838 (genealogia şi biografia d-lui B P H., Craiova, 1884, p. 4); Fr. Damé, într'o pref. la op. lui B. P. H., dă 16 Febr. 1838, ceeace nu putea fi greşit (Fr. Damé, Notice biographique, în vol.: B. P. H., Histoire critique, I, Buc., 1878, p. XIV); într'un disc. din 3 Iunie 1863, B. P. H. zice că are 26 ani împliniţi; deci 1838 (B. P. H., Apărarea redactorului, „Lumina" (continuarea *Din Moldova*), II, 1863, Nr. 17, p. 66) (I. Dragomirescu, op. cit., p. 38, observă acest indiciu, dar nu-l poate întrepreta; mai mult: greşind, dă 8 Iunie 1864 drept data procesului, ceeace ho arăţte deplin 1838: deasemeni. L. Marian, Data şi locul naşterii lui B. P. H., „Junimea lit.", XVII, 1928, Nr. 2—3, p. 47, greşeşte zicînd că B. P. H. ar fi afirmat în acest disc. — că e născut la 16 Febr 1836 în Hotin Cu toate că citează indiciul din disc. (totuşi greşit), L. Marian n'a cunoscut art. lui B. P. H., Apărarea redactorului); însuşi B. P. H. într'o notă biografică la vol.: Iulie Hasdeu, Oeuvres posthumes—Chevalèrie Paris Buc., 1890, p. 259, dă 1838; în inscripţiile din cavoul Iuliei Hasdeu însuşi B. P. H. a scris că e născut la 1838 (Ionescu-Gioni, Un mormînt poemă, „Rev. nouă", III, 1891, Nr 11—12, p. 414 [Cf ibid. în: B. P. H., Sic Cogito, „Rev. nouă", IV, 1891, Nr 8 9, p 310 (Cf. ibid. în vol., Buc., 1892, p. 117)], în matricola dela parohia satului Cristineşti — unde s'a născut B. P. H.—stă scris: „In April anul 1838". In ziua de 26 Faur s'a născut la proprietarul etc... fiul *Tadeu*(C. Istrati, din satul Hajdăilor, „Junimea lit.", XIV, 1925, Nr. 5 7, p 197) [Totuşi, într'o scrisoare către Iulia, B. P. H. spune la 1887 că a împlinit 51 ani (I. Dragomirescu, Comemorarea lui B. P. H., „Adev." din 21 Sept. 1907, p 2)].

2 Unii susţin Hotinul: Anonim, op. cit. în „Familia" din 1868; Anonim, op. cit. în „Familia" din 1874 (Cf. I. Vulcan, Panteonul, p. 137); Geneologia cit., p. 4; Arbore, op. cit., p. 764; Rosetti, Dicţionarul cit., p. 95; Adamescu, op. cit.. Locul naşterii e Cristineşti, deoarece acolo îi erau părinţii şi la parohia de acolo e trecut ca născut (vezi Istrati, op. cit., p. 197).

El e fiul învățatului basarabean Alexandru Hîjdău. Copilăria și-a petrecut-o la Cristinești, moșia părintească, cînd «făceam 7000 nebunii pe zi, urcîndu-mă pe copaci și jucîndu-mă cu un aricin» și cînd bătrînul Costache Conachi—scriitorul—«mă ținea copil în brațele sale povestindu-mi vitejiile lui Ciubăr—Vodă» Eram pe atunci de 7 ani.[3]

N'avem nici un indiciu unde a învățat școala primară. De oarece, însă, Tadeu era o precocitate, absolvind liceul la vîrste de 14 ani (după cum vom vedea mai jos), putem presupune că pînă la vîrsta de 7 ani—pînă cînd a stat în Cristinești—a absolvit cele patru clase primare; deci că a urmat școala primară în Cristinești

Se pare apoi că—în Chișinău s'a preparat pentru școalele colegiale.[4] Tot la Chișinău face o parte din studiile liceale la liceul Nr 1, liceul aristrocrației ruse [5] Unde a absolvit liceul nu se știe.[6]

Se știe că la vîrsta de 14 ani,[7] deci la 1852,[8] a absolvit liceul trecînd la Universitate. Tot acum începe să învețe romînește Spune B. P. Hasdeu într'o notă pe marginea unei gramatici romînești a lui Iosif Hîncu: «Am început să învăț moldovenește din Iulie 1852 din timpul petrecerii mele în Zamciojna, moșia boerului Hriste» Iar această gramatică îi fusese dăruită de tată său cu următoarea dedicație—îndemn: «Iubitului meu fiu Tadeu, pentru studierea limbei materne a înaintașilor noștri» Deci, Tadeu a învățat romînește după gramatica profesorului Iosif Hîncu din Chișinău.[9]

Se pare că—după absolvirea liceului—Tadeu să fi trecut în 1853 la Universitatea din Kharcoff, unde învățase și tatăl său [10] In ori-și-ce caz, la 1855 îl găsim student, căci spune B. P. Hasdeu: «Aveam șapte-sprezece ani; student în drepturi la o universitate rusească oarecare».[11]

3. I. Dragomirescu, op. cit., p. 20.
4. Pătrașcu, op. cit. p. 20.
5. L. Marian, Vasile Stroescu, „Adev. lit.", VII, 1926, Nr. 281; L. Marian, Hasdeu și Rusia, Chișinău, 1925, p. 9.
6. L. Marian, op. cit. în „Adev. lit.", Nr. 351.
7. I. Dragomirescu, op. cit., p. 22; N. Pătrașcu, op. cit., p. 6 (care zice 16 ani în loc de 14, dar admite anul nașterii din 1836).
8. L. Marian, op. cit. în „Adev. lit" Nr. 351 admite 1852—luîndu-se după data 14 ani ai lui I. Dragomirescu. Deci se contrazice, căci acuma admite 1838 drept anul nașterii.
9. T. Palade, Patru gramatici, „Viața Rom.", XI, 1916. Nr. 6,p. 280.
10. Pătrașcu, op. cit., p. 6.
11. B. P. Hasdeu, Duduca Mamuca, „Din Moldova", t. II, 1863, Nr. 9, p. 38; Cf. ibid. în „Aghiuță", II, 1864, Nr. 15, p. 116; Cf. ibid. în vol.: Micuța—Trei zile și trei nopți,—Buc., C. Bolliac, 1864; Cf. ibid în „Epoca lit." din 15 April 1896; Cf. ibid. în vol.: Micuța, Buc., 1923, p. 9.

Universitatea «oarecare» e Kharcoff ul, unde Tadeu a studiat dreptul și literile. Această Universitate era recunoscută pentru spiritul ei revoluționar. Acolo a avut profesori pe: Anton Stanisawski, pentru enciclopedia dreptului; Alfons Valichi, pentru literatura greacă; Alex. Mickiewicz — fratele mai mare al poetului Adam Mickiewicz —pentru dreptul roman;[12] și pe Pierre Lawrowski. Iar, printre colegi, a avut pe renumitul slavist Potebnia.[13]

Despre profesorul de drept penal, B. P Hasdeu își amintește: «un june cu ochelarii pe nas; cu nasul ridicat în sus de frică să nu i pice ochelarii».[14]

In timpul șederii la Kharcoff, Tadeu înființă o mică societate literară și științifică, ale cărui desbateri se treceau în fiecare lună într'un volum, care a rămasă însă netipărit.

Tot la Kharcoff, Tadeu luă parte la o revoltă studențească împotriva rectorului Universității, senatorul Catacazi dar scăpă de urmărire în urma intervențiilor profesorilor[15]

Faptul că profesorii au intervenit în favoarea lui, denotă că Tadeu era un student meritoriu· Mai mult: următoarea întîmplare arată că Tadeu era foarte inteligent: trecînd prin Kharcoff un demnitar turc, Universitatea s'a simțit obligată să i aducă un cuvînt de bun sosit. Și atunci s'a întrebat printre studenți, cine știe turcește. Nu știa nici unul. Tadeu totuși s'a oferit să ție discursul către oaspete, cu toate că nu știa o iotă turcește A luat imediat un dicționar și o gramatică turcească și cu toate că erau mumai zece zile pînă la sosire demnitarului Tadeu a învățat așa bine turcește, încît-nu numai că a ținut bine discursul—dar s'a și întreținut cu demnitarul turc în limba turcească[16] Tadeu își luă licența «în cei doi ani ai studiului juridic după cum se exprimă însuși,[17] deci în 1855. De altfel, în 1855 îl găsim intrat în armată,

---

12. Anonim, B. P. H., „Familia", IV, 1868, Nr. 12, p. 133; Cf. I. Vulcan, Panteonul, p. 137—138.

13. Fr. Damé, Notice biographique, la op.: B. P. Hasdeu, Hristoire critique, I, Buc., 1878, p. XVII.

14. B. P. Hasdeu, Duduca Mamuca, „Lumina" (continuarea *Din Moldova*), 1863, Nr. 10, p. 54 (Cf. „Epoca" cit. Cf. Micuța, 1864; Cf. în vol., 1923, p. 22).

15. Anonim, op. cit. în „Familia" din 1868 (Cf. Vulcan, Panteonul, p. 138).

16. I. Dragomirescu, op. cit., p. 23.

17. B. P. Hasdeu, Duduca Mamuca, „Din Moldova", II, 1863, Nr. 9 p. 44 (Cf. Micuța, 1864; Cf. „Epoca" cit; Cf în vol., 1923, p. 16).

căci spune B. P. Hasdeu într'o conferinţă din 1895: «Sunt acum patru-zeci de ani, pe cînd eram ofiţer».[18]

Cari motive l-au determinat să între în armată? Spune Hasdeu: Deşi n'aş fi dorit niciodată să servesc sub steagul muscalilor pe cari-i uram, totuşi, «din copilărie auziam necontenit de la tatăl meu, că fie-care întâi născut în familia Hasdeu a fost ostean şi s'a luptat bine. Aşa dar, ceeace m'a făcut pe mine să fiu bun soldat, era istoria familiei mele».[19]

Tadeu intrase în regimentul dela Nicolaew, din rezerva corpului XI,[20] regiment de Husari numit Contele Radetzky. Dar fiind persecutat, şi'apoi prevestind sfîrşitul războiului Crimeii, îşi dădu demisia din armată, nobilii avînd deplina libertate de a face armată ori nu (Hasdeu moştenise titlul nobil de Petriceico,)[21] şi pleacă spre Cahul, în Basarabia.[22]

Dar, ca să ajungă la Cahul, îi trebuia paşaport, deoarece prin tratatul de la Paris (1856), Cahulul şi alte două judeţe din sudul Basarabiei fuseseră anexate Moldovei. Cu un paşaport, deci ajunse la Cahul.[23]

Imediat apoi, în vremea general—gubernatoriului Ilinski, Tadeu căpătă un permis. pe baza căruia cneazul Moruzi îl duse la Iaşi unde-l prezentă Caimacanului Moldovei, Nicolae, Vogorides[24], la 1857.[25] «Domnul Hasdeu, cînd a venit în Iaşi în 1857—sub tittul de prinţul Petriceico Hăsdeu, trăsese la hanul lui Evangheli din dosul Mitropoliei. De aci, călăuzit de cele patru volume din Uri-

18 I. Dragomirescu, op cit., p. 24.

19. ibid.

20. V. Cosmovici, Amintiri din tinereţea lui Hasdeu, „Sămănătorul", VI, 1907, Nr. 48, p. 984.

21. Vezi: Lucian Predescu, Familia Hijdăilor, „Arhiva" (Iaşi), XXXVI, 1920, Nr. 1.

22. Anonim, op. cit. în „Familia" din 1868, p. 134 (Cf. Vulcan Panteonul p 138). Un biograf afirmă că—nefiind disciplinat—Tadeu lovi pe un superior şi—de frică ca să nu fie pedepsit cu Siberia—fugi la Iaşi (Pătraşcu, op. cit., p. 7). Despre isprăvile din milităria lui Tadeu vorbeşte I. Dragomirescu, op. cit., p. 23-4. Haneş, Ist. lit. rom., p. 213 spune că, „urmărit de poliţie, din cauza amestecului în mişcările studenţeşti, (Tadeu) s'a refugiat în Basarabia". Aşa—dar, Haneş nu ştie, 1) că Tadeu a fost salvat de profesorii lui; 2) că a slujit în armată (vezi: Lucian Predescu, Rectificări în istoria literară, „Arhiva" (Iaşi), XXXVII, 1930, Nr. 2, p. 131—132).

23. L. Marian, Cînd şi cum a trecut Hasdeu Prutul, „Adevărul lit. ", VII, 1926, Nr. 315.

24. ibid..

25. Th. Codrescu, Uricariul, XIII, p. III (Prefaţa) (Cf. Uricariul re-

UNIVERSITATEA
-IAȘI-

cariul, s'a îndreptat spre mine. După putința mea l-am îmbrățișat, ba l-am împrumutat și cu 25 galbeni, spre a și putea urni nevoile ce le avea la han».[26]

Dar intenția lui Hasdeu probabil că nu erà de a rămîne în Iași. Căci, prin adresa din 8 Martie 1858, Tadeu este numit' de către Caimacanul Vogarides, judecător de Cahul,[27] la tribunalul civil, unde trebuià să dezlege procesele începute sub stăpînirea rusească, tot după legile ruseşti.[28]

Dar, de fapt, rolul numirii ca judecător al lui Hasdeu erà altul; anume, de a face propagandă pentru alegerea lui Vogorides la scaunul Moldovei. Tadeu însă se opuse, iar Vogorides îl destitui în acelaș an (1858).[29]

Intors în Iași tot în acelaș an (1858), Hasdeu găsi acolo înstituită Căimăcănia de trei, și deveni unul din prietenii politici ai lui Gh. Panu.[30]

In urma tratatului de la Paris, dîndu-se voie celor cari aveau domiciliul în unul din județele din sudul Basarabiei retrocedate Moldovei să opteze pentru naționalitatea ce le convenea, Tadeu se naturalizà romîn, [31] «fără însă a cere autorizația guvernămîntului imperial și fără a îndeplini formalitățile cerute de legi în asemenea cazuri,[32]» ceeace îi atrase nemulțumiri, în 1869, într'o vizită făcută la Odesa și Chișinău, după cum vom vedea. Tot odată, Hasdeu își schimbă numele de botez, din *Tadeu* în *Bogdan*, «căci

---

zumativ, vol. 15 (1889), p. 141—142); L. Marian, V. Stroescu, cit.; L. Marian, Hasdeu și Heliade, cit, p. 253. Totuși L. Mărian, Hasdeu și Rusia, cit., p. 6, se contrazice dînd 1856. N. Iorga, Hasdeu, în La grande encyclopedie, cit. greșește dînd 1856; I. Dragomirescu, op. cit., p. 26, greșește deasemeni dînd 1856, deși cunoaște citatul din Uricar

26 Codrescu, op. cit. (Cf. op. cit.).

27. I. Dragomirescu, op. cit, p. 27, L. Marian, Cînd și cum etc. cit.; Adamescu, Ist. lit. rom., b. p. t, greșește dînd 1857, anu. mirii ca judecător (vezi L. Predescu, Rectificări, cit., p. 132).

28. Anonim, op. cit. în „Familia" din 1868, p. 134 (Cf Vulcan, Panteonul, p. 138).

29. ibid. (Cf. ibid.). Vezi amănunte asupra acestui lucru în: L. Marian, Prima încercare poetică a lui Hasdeu, „Rev. critică" (Iași), I, 1927, Nr. 2, p. 135—137. Adamescu, op. cit., zice că Hasdeu „a demisionat"!? din postul de judecător. Deasemeni, Haneș, op. cit., p. 213, greșește zicînd că Hasdeu *a părăsit* postul de judecător fiind atras de centrul cultural, Iașii (vezi; L. Predescu, Rectificări, cit., p. 132—133).

30. Anonim, op. cit. în „Familia" din 1868 (Cf. Vulcan, Panteonul, p. 139).

31. L. Marian, Cînd și cum.. cit..

32. V. A. Ureche, Istoria Școalelor, III, p. 266.

vrea să se lepede pînă și de botezul muscălesc».[33] Sau, după cum spune în alt loc: «născut în atmosfera cea muscălească *tzarodoxă*, pe care am detestat-o pretutindeni și am urît-o totdeauna: în liceu, la Universitate, în cercurile culturale, eu n'am iubit nici un profesor, considerîndu i pe toți ca dușmani, numai și numai pentrucă erau muscali».[34]

De aici înainte Hasdeu se stabili difinitiv în Iași, intrînd în funcții publice și desvoltînd o puternică mișcare literară.

La 18 Noembrie 1858 scoase în Iași revista săptămînală *Romania*, din care apărară numai 4 numere pînă la 9 Decembrie acelaș an. Haşdeu își iscălea articolele cu inițialele: Б. П. Х й, sau Х-й (B. b. H-u, sau H-u), deci cu noul nume adoptat. Revista aceasta a fost primită cu elogii de publicistică.[35]

Romania, apoi, menținîndu-și titlul, se transformă imediat în revistă hebdomadară, apărînd pînă la 2 Ian 1859, și unde Hasdeu iscăleà: Б. П. Х-й, sau.. u... o... й (Bogdanu Petriceico Hîjdău).

In ambele formate ale *Romaniei*, Hasdeu desvoltă unele idei politice ale partidului național al lui Gh. Panu în care se înrolase.[36]

In 1859, Hasdeu e numit în prima funcție publică a Iașului, anume, profesor la școala normală preparandă dela Trei-Erarhi pentru partea literară.[37] Iar în acelaș an, 9 Noembrie, Domnitorul Cuza îl numește profesor provizoriu de istorie și statistică la școala reala din Iași înmînîndu i 2000 lei pînă la sfîrșitul anului (1859). Pentruca, la 18 Ianuar următor (1860) să fie numit profesor definitiv.[38] Dar, desființîndu-se școala reală, Hasdeu e numit, la 22 Ian. 1862, profesor la cursul superior al liceului,[39] după cum vom vedea la locul cuvenit. Intre timp, Cuza îl numise și în postul de custode al Bibliotecei Naționale din Iași (astăzi Biblioteca Universității), la 24 Noembrie 1859.[40] Hasdeu dărui bibliote-

33. Anonim, op. cit. în „Familia" din 1868, p 133 (Cf. Vulcan, Panteonul, p p. 139).
34. B P. Hasdeu, Prefață, la op.: N. I. Apostolescu, studii, Buc., 1904, p. 5.
35. Vezi: Corespondența de Iași. „Steaua Dunărei", III, 19 Noembrie 1888, Nr. 80, p. 229.
36. Anonim, op. cit. în „Familia" din 1868, p. 134 (cf. Vulcan, Panteonul, p. 139).
37. V. A. Ureche, Istoria Școalelor, III, p. 159.
38. I. Dragomirescu, op. cit., p. 28—29.
39. Ibid., p. 29.
40. V. A. Ureche, Ist. Școalelor, III, p. 216; L. Mariam, Cînd și cum... cit.

cei, 4000 volume,[41] formate din imprimate şi manuscrise,[42] Pentru acest dar, Ministerul Instrucţiunei publice şi cultelor, printr'o adresă din 28 Sept. 1859, îi aduse mulţumiri.[43]

In Aprilie 1859,[44] Hasdeu scoate o altă revistă săptămînală, *Foaia de Stariă Română*, din care au apărut numai 4 numere şi unde iscăleà: Б. П. Х-й, scrisă numai de el.

Din 1860, Hasdeu începe să cucerească încrederea şi aprecierea statului romîn In acest an, în Ianuarie, Hasdeu e numit în comisiunea instituită de către Ministerul Instr. Publice pentru întocmirea unei hărţi a Daciei. Dar, comisiunea se dizolvă.[45]

In Martie 1860, *Foaia de Staria Romană* îşi schimbă titlu în *Foiţa de istorie şi literatură*, lunară; dar apare numai în 5 numere, dispărînd în Iulie acelaş an.[46]

Dar cu toate că se lepădase de Ruşi cu dispreţ Hasdeu tot a mai avut de face cu ei şi încă în mod neplăcut. Iată ce se întîmplă: după căm am văzut mai sus, în urma tratatului dela Paris Hasdeu optă pentru supuşenia romînă, fără însă a îndeplini formele cerute. Consecinţele nu întîrziară la prima ocazie. «Hasdeu—glăsuieşte nota consulului rus din Moldova către guvernul Moldovei—în anul 1860 a făcut un voiaj la Odesa şi Chişinău, sub numele de Stogon Petriceico, cu misiune de a cumpăra cărţi pentru biblioteca naţională la Iaşi. La sosirea sa în Basarabia, guvernul acestei provincii, constatînd adevărata sa naţionalitate, îi opri paşaportul, ci numai după insistenţele repetate ale gevernămîntului Moldovei, şi după ce acesta a dat asigurări formale, că d. Hasdeu va fi înăpoiat autorităţilor imperiale, îndată ce comisia va dovedi că trecerea sa în Moldova a fost ilegală, generalul Kanton de Verragon a consimţit a delivra numitului individ un pasaport rusesc»· Dar cu toate insistenţele din 26 Sept, 1860 şi 11 Februa-

41 Anonim, op. cit. în „Familia“ din 1868, p. 134 (Cf. Vulcan, Panteonul, p 139).

42. Desigur că atunci a donat şi caetele de poezii poloneze ale bunicului său, Tadeu, şi ruseşti ale tatălui său, Alexandru (vezi: L. Predescu, Fam. Hîjdăilor, cit).

43. I. Dragomirescu, op. cit., p. 28.

44. B. Lăzăreanu, Humorul lui Hasdeu, Buc., ed. Adevărul (f. an), făcînd confuzie, dă cînd 1858 (p 14), cînd 1859 (p. 30).

45. B. P. Hasdeu, Cronica, „Foiţa de istorie şi literatură“, I, Mart 1860, coloana 28—29.

46. Despre *Foaia de Istoriă Română* şi *Foiţa de istorie şi literatură*, vezi amănunte în: D. Teleor, B. P. Hajdău, Buc., 1908. p. 7—13

rie și 25 Aug. 1861 ale guvernatorului rusesc, guvernămîntul Moldovei n'a dat un răspuns,[47] decît în 1867, anume, că nu poate satisface cererea, deoarece între Moldova și Rusia nu există convenții privitoare la extrădare.[48]

Urmarea a fost că Rusia l-a desmoștenit pe Hasdeu de toate averile lui din Rusia și Basarabia, rămase moștenire dela bunicul și tatăl lui.

Scăpat din încurcătura cu Basarabia în 1861 Hasdeu—împreună cu pictorul Panaitescu—e trimis de către Domnitorul Cuza în Polonia, ca să cerceteze documente privitoare la Romînia, cu care ocazie Hasdeu aduna un vast material documentar, pe care l a constituit în opera numită *Excerpta ad historiam dacoromanam pertinentia Leopoliensa*, rămasă în manuscris în posesia lui I. Dragomirescu, și din care o parte s'a publicat în *Arhiva istorică a Romîniei*. Cu această ocazie, pe lîngă elogiile aduse de revistele poloneze, Hasdeu a tost numit membru al *Societății Jagelone* din Cracovia.[50]

Totuși spre nenorocul lui, Hasdău spune într'un raport că nu putuse cerceta decît marea arhivă dela M-rea Bernardinilor din Lemberg, deoarece „împrejurările nu-mi permiseră atunci de a o termina" (misiunea).[51]

* * *

Acestea-s legăturile lui Bogdan Petriceico Hasdeu[52] cu Basarabia și Rusia. Pe prima a iubit o, fiind romînească; pe a doua a urît o, fiind „muscălească".

Lucian Predescu

---

47. V. A. Ureche, Ist. Școalelor, p. 266–167.
48. L. Marian, Cînd și cum... cit.
49. Anonim, op. cit. în „Familia" din 1868, p. 134 (cf. Vulcan, Panteanul, p. 138)
50. I. Dragomirescu. op cit. p. 32–33.
51. B. P. Hajdeu, Excursiunea la Cracovia, „Columna lui Traian", VII, Oct; 1876, Nr 10, p. 473.
52 L-am numit tot timpul *Hasdeu* și nu *Hîjdău*—după cum se născuse și-i era numele în timpul în care i-am arătat activitatea.—pentrucă la sfîrșitul vieții sale, Hasdeu își schimbase numele în prima formă.

Un naturalist geograf francez prin țările noastre în 1810 și 1811

de **T. G. Bulat**

Istoricul Radu Rosetti amintește in ale sale memorii «*Arhiva Senatorilor* III. p. 69 și 105 de un «Domn Sonini» în legătură cu acțiunea întreprinsă de Iordache Catargi în numele boerilor moldoveni, de a se apropia de Franța lui Napoleon I. El îl arăta ca un spion al împăratului francez. Credem că are dreptate, deși numele de Sonnini nu i-a spus mare lucru. Faptul se explică ușor ținând socoteală de greutățile în care a lucrat cercetătorul nostru.

Azi, cu mai mult răgaz, putem să clarificăm rostul acestui important personaj. Mai întâi el nu este un «domn» orecare, ci este un învățat naturalist, colaboratorul marelui Buffon. Această singură împrejurare ne arată că el merita toate elogiile, cu care îl recomandă ambasadorul rus dela Paris, Prințul Courakin senatorului din principatele noastre El însuși se intitulează «Sonnini de Manoncour ancien officier de la marine royale de France, membre de plusieurs academies». Titulatura, de fost ofițer al marinei regale a Franței, în afară de a fi fost un adevăr, suna mai bine pentru conservatorii din răsărit. Preocupările lui au fost de naturalist și geograf.

Așa se explică și cumpărarea semințelor și a pomilor de specii superioare, de care ni se reamintește în alăturata corespondență. Din totalitatea actelor înfățișate se constată că informațiile dorite de Sonnini au fost strânse cu o mare dibăcie și supt aparența unor preocupări exclusiv științifice! Acestea din urmă ar fi de un interes deosebit pentru noi, dacă cumva se vor fi publicat! Interesant de menționat este faptul, că medicul englez William Mac Michael, care trecea prin București în 1818, amintește că a văzut în biblioteca revășită a Mitropoliei cărțile lui Sonnini lăsate acolo de un boer.[1] Sonnini a străbătut timp de aproape un an țările noastre. El ne indică și localitățile pe care le-a vizitat în ultima lui călătorie, dar de sigur, că dela începutul anului 1811 pân în Octombrie, când părăsește țara văzuse cu mult mai multe! Pentru a înșela vigilența Rușilor el vine ca preceptor al copiilor lui Catargiu gândindu se apoi la un loc în învățământul Moldovei La propunerea de a merge în Rusia pune condițiuni așa de grele, credem tocmai, ca să nu fie târât spre îndepărtatul imperiu al Țarului

1. Iorga N. *Istoria Romînilor prin călători* ed. II. Vol. III, p. 35.

Neatenția din partea autorităților la început, frigurile de care s'a bolnavit și el și fiica lui îl fac să plece mai de grabă, de cât se gândea. Darul Țarului, de 500 de galbeni olandezi îl mai reține, pentruca în Octombrie, 1811 să părăsească definitiv țara. Iată dar încă un învățat strein care ne-a cunoscut țara și neamul la începutul veacului imediat trecut!

Din materialul rusesc cuprins în aceași «delă» mai aflăm cum Rușii i-au violat corespondența și pachetele trimise vice consului francez. Din acestea se descoperi, că el se ocupa și de mișcarea armatei rusești în Principate! Informațiunile prinse sunt trimise în original Cneazului Rumeanțov Aceste știri le căpătase desigur, cu mare greutate, ținându-se cont, că Francezul a fost însoțit în călătoria sa de un ofițer rus, de origină germană Creutz Burger. Se vede că învățatul Sonnini om în vârsta înaintată, a crezut că-și poate servi Impăratul și în cadrul preocupărilor sale științificie!

I.

No. 547

Paris le 3/15 Octombre (an rupt)[1]

Monsieur,

Je prie votre Excellence d'agreer, que je lui recomande particulièrment M Sonini, savant trés estimable qui se rend en Moldavie, avec le Boyar Kastardzy, qui le charge de l'education de son fils. M. Sonnini ayant fait des propozitions à notre Cour pour entrer a son service en qualité de naturaliste, c'est vraisemblablement à votre Excellence, que la decision qu'il attend sera adressée.

Sa réputation est trop bien etablie par ses ouvrages pour qu'il ait besoin de mes eloges et je suis assuré qu'il m'aura suffit de la nommer à Votre Excellence pour lui procurer de sa part les bontés et les prevénances qui elle est toujour disposée a temoigner aux hommes de merite.

Je profite avec empressement de cette occasion pour vous renouveller les assurances dela considération très distinguée, avec la qulle j'ai l'honneur d'étre.

Monsieur,

De votre Excellence le très humble et très obeissant serviteur.

Le Prince Alexandre Kourakin

1. Știm că este 1810, din corespondența ce urmează.

II.

Copie Paris, le 24 Octombrie 1810

A son Excellence Monseigneur le Prince de Catarzi, rue de Richelieu No. 104.

Monseigneur à Paris.

Je suis allé ce soir à Votre hotel pour vous remettre la liste des arbres que vous avez demandes: on m'a dit que Vous n'étiez pas visible et j'ai laissé ce mémoire sous enveloppe pour qu'on Vous le donnât.

La valeur de ces arbres est de 150 f. qui avec 700 f. pour les graines forment un total de 850 f. que je supplie S. Excellance d'autoriser Made Franck de Strasbourg de me faire payer à Paris, à monis qu'il ne vous convienne d'avantage de m'envoyer un effet de pareille somme sur cett Dame.

Je suis avec respect et zèle à vous servir,

Monsigneur Votre très humble et très obeissant serviteur (signé:) Tollard

place trois maries No. 4 ainé

70 ducats 10 piastres

III..

Copie.

A Monsieur

Monsieur Sonnini de Manoncour, rue de Richelieu No. 104. attaché à M. de Catargi.

à Paris

Monsieur Paris le 26 8-bre 1810.

Je suis allé ce soir pour vous voir et vous faire et à vos Dames mes adieux: Vous éties couché. Je regrette beaucoup de n'avoir pu conferer un seul instant avec vous depuis que vous m'avez annoncé Votre départ.

Nous aurons le plaisir de vous revoir à Paris car le Prince m'a dit qu'il viendroit avec vous faire un voyage accompagné de son fils. Je vous félicite des sentimens que Monseigneur a pour vous, il m'a dit que son plus ardent désir étoit que Votre santé se conservât pour faire ce voyage.

Je vous offre me services pour tout ce que je pourrois

faire qui vous fut agréable a Paris et vous reitere le temoignage de l'affection et du dévouement avec les quels,,

J'ai l'honneur d'être,

Monsieur

P. S. je vous prie de me donner de vos nouvellse je tiens a honneur de recevoir des lettres de vous.

Votre très humble et très obeissant serviteur
Tollard
ainé!

IV.

Iassi le 11 Fevrier
nouveau (rupt) de l'an 1811

Monsieur le senateur

J'attendais avec une vive impatience le moment ou votre retour a Iassi me permettroit d'avoir l'honneur de vous faire ma cour et de vous presenter la lettre dont le Prince Alexandre Kourakin m'a chargé pour votre Excellence. Dans l'mcertitude on je suis de votre arrivée j'ai crû devoir devancer l'instant où il me seroi permis d'offrir mes hommages à votre Excellence, en lui adressant la lettre du Prince Kourakin et en reclamant ses bontés et son appui dans un païs très nouveau pour moi, et dans lequel des promesses brillantes et mensongeres m'ont attiré.

En attendant que je puisse donner à votre Excellence l'explication de mon voyage en Moldavie j'auroi l'honneur de la prevenir qu'il a eu lieu du consentement du Prince Kourakin qui, de jour en jour, attendait de sa cour l'ordre de mon depart pour St Petersbourg, sa Majésté ayant, par l'organe de M le Chevalier Comte de Romanzoff, manifésté le desir de m'avoir à son service.

Je m'estimerais heureux si par l'exercis de quelques talens, je pourais être de quelque utilité dans les principautés gouvernées par votre Ecellence, et me rendre digne de ses bontées en servant avec zéle S. M L'Empereur de toutes les Russies.

Daigner agréer Monsieur le senateur l'expression des sentimens respectueux, avec lesquels je suis.

De votre Excellence

Le très humble et très obeissant serviteur C. S. Sonnini de Manoncour ancien officier de la marine royale de France, membre de plusieurs academies de l'Europe.

T. s. v. p.

Ma lettre etoit terminée, lorsque'on m'assure que Votre Excellence devait bientôt arriver à Iassi. Je garde la lettre du Prince Kourakin, pour avoir l'honneur de la presenter moi même à Votre Excellence.

V.

Les conditions arretés entre le prince Kourakin et M de Sonnini, et adressées à M. le C-te de Romanzoff sur sa demande sont

1. Douze mille francs les frais de voyage

2. L'assurance d'un titre qui entourât M. Sonnini d'un consi-deration necessaire dans un pais etranger.

3. Des apointemens proportionnés à l'emploi confié à M de Sonnini, de telle que ces appointemens ne soient pas au dessous de quinze mille francs de France.

VI.

M. de Sonnini Iasi 23 Ioni?

Monsieur

S. E. M le Chancelier de l'Empire en réponce à la lettre que je lui avois écrite pour l'nformer de votre intention de faire un voyage en Moldavie et de routerner ensuite en France vient de m'apprendre par un courrier arrivée ici dans ce moment, que Sa M. Imperiale désirant vous donner une marque de sa bienveillance Il Lui a plu de vous accorder une somme de 500 ducats holandois pour les frais de votre voyage dans la province de Moldavie. M. le Chancelier de l'Empire en m'adressant cette somme m'a fait aussi parvenir une lettre à votre nom que je vous envoye ainsi que la présente par M. le Assesseur de Collège et chevalier de Yonchnewsky. Je m'empresse donc de vous faire part de la faveur dont S. M. a daigné vous honorer et je vous engage Mr. a revenir à Iassi pour entreprendre le voyage que vous comptiez faire en Moldavie. En vous donnant l'assurence que vous trouveres de mon coté la plus grande disposition à vous procurer à cet etfet tous les secours et l'assistance qui vous seront nécessaires je tiens chez moi l'argent dont je viens de parler pour avoir la satisfaction de vous le remettre personellement et en atendant avec impatience votre retour, j'ai l'honeur d'etre avec les sentimens de la plus grande estime et de la considération distinguée.

VII.

Cneaz Kurachin — Iasi 26 Iuni (anul rupt)
la Paris

Mon Prince,

M. de Sonnini m'a rendu la lettre de Votre Excellence, en date des 3/15 Octobre 1810. La recomandation que vous avez bien voulu m'adresser pour cette personne trés estimable, n'a pu que lui assurer de ma part toutes les attentions et les services que peuvet dépendre de moi.—D'après une lettre que j'avois recue du Commandant en chef, et mes explications personneles--avec M. de Sonnini, j'informai notre cour du desir de cet homme savant de se rendre à St. Péterburg pour entrer à son service, mais ses propositions n'ayant pas été acceptés, à cause des sommes considérables qu'il avoit demandées pour ses appointeimens et pour ses frais de vojage, M. de Sonnini a resolu de retourner a Paris.

Je me fais donc un devoir de lui remettre la présante et de vous annoncer, Mon Prince, que je me suis occupé avec plaisir à lui faire passer agréablement le séjour momentané qu'il a fait en cette ville.

En remerciant Votre Excellence de l'occasion qu'elle m'a procurée de faire la connaisance d'une homme doué des plus belles qualités, je suis bien aise vous offrir en même tems l'assurance itérative de la considération très distinguée avec laquele j'ai l'honneur d'être Mon Prince, de votre Ex.

Le très humble

VIII.

Gsp. Sonnini — Iasi 26 Iunie 1811

Monsieur

à l'occasion de votre trés prochain retour à Jassi, je m'empresse d'envoyer à votre rencontre le nommé Nicolas Guiouloglou. Il este chargé, ainsi que deux Cosaques de vous conduire et de vous procurer tous les secours et l'assistance qui peuvent vous être nécessaises en route.

— Agréez ici de nouveau l'assurance des sentimens de la consideration très distinguée avec la quelle j'ai l'honneur d'être.

IX.

An Sn Excellenᴐe dem Herrn würkchen Senatoren Präsi denten der Fürstenthümer der Moldau und Walachei und Ritter von Krasno Milaschewitz.

des Bialosto 12. Infanterie Regiments Sekondelieutenant gehorsamst Rapport.

Ich habe die Ehre Ener Excellence gehorsamst zu berichten dass ich mein Comission laut Ordre gehörig beendigt habe.

Die Zeichnungen, welche der Herr Sonini von mir verlanget, habe ich ihm verfertigt.

Euer Excellence geruhte mir 40 Rubel S. M. zur Unterhalt der 4 mann Kosaken und einen Arnauten ab zu geben welches Geld ich ihm vom 28 Iulie bis zum 6 Septbn aus getheilt habe. Von dieser zeit bis zum heutigen Tage sind die Kosaken von H. Sonnini täglich mit 20 Kop. S. M unterhalten worden.

Ich habe die Ehre zu seien, mit der tiefsten Hochahtung Eeur. Excelence unterthenigster Diener.

Seconde Lieutn Creutz Burger

Iassi am 25 ten Septebr 1811

X.

Copie.

M. G. de Katarzi doit me payer à Vienne en Autriche, chez M. Anastase Margarite, négociant grec, 162 ducats, dans le courant d'Avril 162. D. il doit me faire toucher à Paris chez moi. Franc de tous frais de 1-er Mai . . . . . 118. D.

Dans le courant de Juillet, il doit me faire compter, a Vienne . . . . . 161. D.

442. D.

Je prie M. Sonnini de ne pas perdre de vue ces payemens, j'y compterai pour mes engajements

XI.

Copie. Suczava, le 2 Octobre (anul rupt)[1]

Monsieur le Comte,

D'après la réponse que vous m'avez fait transmettre par M. Séntaeur Milashewitch,—j'avois du faire mes dispositions pour re-

1. Nu poate fi decât 1811.

tourner en France. J'étois même déja au delà des frontières, lorsqu un courrier de M. le sénateur m'a apporté la lettré que Votre Excellence m'a fait l'honnneur de m'écrire, la 12 Juin dernier, et à la quelle étoit joint un paquet contenant cinq—cents ducats d'hollande. Je ne pouvais qu'être extrêmement sensible à un acte si flateur et si honorable de la munificence de sa Majesté et je n'ai point hésité à m'efforcer de m'en rendre digne, autant qu'il étoit en moi. Mon épouse a continué sa route vers Vienne où elle m'attend, et je suis rentré en Moldavie avec ma nièce, notre fille adoptive, qui a eu le courage et s'est crû la force de me suivre. Arrivé à Iassi, peu s'en est fallu que je ne succombase à la fièvre qui fait tant de ravages dans cette ville malsaine et qu'il seroit facile de rendre moins pernicieuse. Au bout de vingt jours de maladie, et encore bien foible, mais fort de mon empressement à répondre aux intentions et aux augustes bontés de l'Empereur, j'ai quitté Iassi le 10 Août (n. s.). Voici les points principaux de la route que j'ai suivi.

Vasslouiï.—Dokolina.—Bourlat.— Tekoutz. — Peki-Galatz.— Serbeschty. Maximeni. Benio – Kalimi – une seconde fois à Tekautz, à cause du debordement de la Poutna. — Fokchany — Tirgoul — Koukoulo —Rhimnik: – Buzeu. — Rhimnik. — Fokshany.—Asjud.— Bakow.—Kalaugara.—Okna. Les eaux minerales de la Slanike.— Okna. Tazelo.—Kiatra.—Nemtz.—Monastère de Nemtz.—Faltischeny Moneschty, où sont des sources abondantes de naphte Suczawa.

J'avois prudemment parcouru les routes d'Jassi à Czernowitz, et d'Jassi à Suczawa; de sorte qu'à l'exception d'une portion peu étendue de la Moldavie, j'ai pris connaissance de toute cette Province

A Okna, la fievre m'a assailli de nouveau, et une fiévre bilieuse a failli rendre ma niece victime de son courage et de sa tendresse. L'état de faiblesse dans le quel sa maladie l'a laissée, me laisse des inquiétudes sur la possibilité de la reconduire en France; pour la troisième fois, j'ai été attaqué de la fièvre à Nems, et je suis avrivé, le 27 Septembre (n. s) à Soutchava, à peu près mourant d'une fiévre continue et de fatigues.

D'un autre coté, un officier dessinateur, que M. le général Koutouzoff avoit envoyé pour m'accompagner, a été constamment malade, pendant tout le voyage, de sorte qu'il m'a été de peu d'utilité.

Je prie Votre Excellence de remarquer et de faire remarquer

à sa Majesté, que malgré les inconvéniens graves dont je n' ai cessé d'être entouré, je ne me suis pas écarté d'une ligne de la route que je m'etois tracée, et que j'ai accompli le voyage dont j'avois formé le projet.

Les observations que j'ai reccueilles, roulent sur l'agriculure, les productions naturelles et sur les moeurs et l'industrie des habitans. J'ai mis beaueoup de soin à la partie geographique; tous les points qui se sont remontrés sur ma route, sont marques avec exactitude, sur ma carte que d'autres acheveront, mais qui aura fait faire un grand pas à la Georgraphie de la Moldavie.

Sans les contrariétés qui m'ont obsédé, mon voyage en Modavie auroit, sans doute, obtenu une toute autre importance. Mais tel qu'il est j'ai la présomption de croire, qu'il ne sera pas dénué d'interêt. Je m'occuperai, pendant cet hiver, de la rédaction des materiaux que j'ai rassemblés. Je vous supplie, en déposant au pied du trone, l'expression de ma vive et très respectueuse reconnoissance d'obtenir de Sa Majesté la permission de faire hommage à Sa Majesté d'un exemplaire d'un voyage entrepris sous ses auspices et à ses frais. J'attends avec impatience l'annonce de cette insigne faveur, par l'entremise du Prince Kourakin, ambassadeur de Sa Majesté à Paris. J'ose me flatter que j'apprendrai en même tems, que votre Excelence me permet d'avoir l'honneur de lui offrir un autre exemplaire du même ouvrage.

Daignez agréer, Monsieur le Comte, l'assurance des sentimens de la haute considération et du profond respect, avec les quels je suis

De Votre Excellence,

Le très humble et très obéissant serviteur, (signé:) C. J. Sonnini,

Dans un mois à Paris.

Lexiconul termenilor entopici din limba română în Basarabia.*)

de **T. Porucic**

3. Forme pozitive mici.

1. Bărgan . | 2. Bărgău . | Movilă mare, adică lungă şi lată. Dimb ca un barhan
3. Băşică . . Movilă.
4. Berc . . . Vârf
5. Beşică . . Movilă.
6. Boldan . . Vârf ascuţit. Colţ inaccesibil la un munte sau deal.
7. Brână . . . Treaptă naturală destul de lungă pe o coastă de deal (sau munte), lată de 1 200 m.
8. Brâncioc . Brână mică.
9. Brăniş . . Coastă cu brâne. Brână mică.
10. Burdău . | 11. Burduhan | Movilă mare şi lată.
12. Căpârşău . Copârţău (movilă).
13. Cărăulă . . Colţ între stânci.
14. Cârhan . . Corhan
15. Cârşie . . Vârf stâncos.
16. Chenar . . Cornişa de sus a coastei dealului (sprinceana).
17. Cleanţ . . Stâncă ascuţită.
18. Cioc . . . Colţ.
19. Clae . . . Grămadă de stânci.
20. Cocârlă . . Stâlp de piatră ca un cui.
21. Colţ . . . Vârf ascuţit.
22. Colţan . . Colţ mare de stâncă.
23. Copârşoană. Movilă.
24. Corn de deal Ramură de deal care este alipit de deal ca un corn.
25. Cornişă . . Sprânceana coastei.
26. Gârbă . . Grămadă mare ca o movilă.
27. Gârban . | 28. Gârbău . | Deluţ ghebos.
29. Gorgan . . Corhan.
30. Grueţ . . Grui mic.
31. Jidavă . | 32 Jidovină . | Movilă mare cât un sat mic
33. Mâglâ . . . Movilă mare şi lungăreaţă.

*) Vezi „Arhivele Basarabiei“ nr. 2/1932.

34. Masă . . . Stâncă lată și mare, remasă pe o coastă de deal (sau munte) ca un stâlp prelat, semănând cu o masă.
35. Obrejă . . Muchia abruptului.
36. Pieptiș . . Coastă ieșindă a unui deal.
37. Pop . . . Stâlp mai mare și gros de pământ sau de piatră.
38. Porcan . } Stâlp de piatră rămas pe coastă, înalt, nesubțire și
39. Porcoi . } de formă conică.
40. Prăguș . . Terasă mică.
41. Tăpșan . } Terasă naturală
42. Tipseu . }
43. Tumurluc . Stâlp natural de pământ sau de piatră, înalt și subțire.
44. Scăricică } Terasă
45. Scăunel . }
46. Spic . . . Stâlp ascuțit de piatră sau de lut.
47. Sprinceană . Cornișă dela marginea spinării culmei.
48. Șomâldoaie Movilă de piatră.
49. Stău . . Stâncă mare.
50. Stan . . Stâncă foarte mare nedesfăcută, necrăpată, izolată de deal sau de munte.
51. Stană . . . Bloc foarte mare de pământ izolat de deal sau munte
52. Stâncă . . Bucată foarte mare de piatră, sau masiv de piatră izolat sau nu de deal.
53. Steu=Stău
54. Tragăn . . Coamă.
55. Troien . . Ridicătură ca a movilă foarte lungă și lată.
56. Țâglă . . . Copărșoană. Movilă.
57. Țâlfă . . . Movilă mică. Subțire la bază.
58. Țanc . . . Colț sau muchie de stâncă.
59. Țuțui . . . Stâncă în formă de colț pe o înălțime.
60. Țurțudău . Bloc de piatră rămas pe coastă în foarmă de stâlp, mai subțire la bază.
61. Zorlă . } Grămadă mare de pământ ori grohotiș.
62. Zurlă . . }

4. Pante

1. Aplecuș . . Povârniș.
2. Buricu dealului (ori muntelui). Mijlocul coastei dealului, unde este eventual și o lăsătură de pământ.

3. Coborâș . Partea coastei care coboară spre vale.
4 Corhană . . Țurană (vezi mai jos).
5. Curmătură . Locul unde se schimbă înclinarea pantei coastei.
6. Fața văii . Coasta văii, (adică a dealului, în opoziție cu spinceana dealului.
7. Guriș . . . Suiș.
8. Hapciu . . Loc abrupt.
9. Hârtop . . Coastă priporoasă.
10. Ir . . . . Loc neted și de culoare uniformă.
11. Obcină . | Urcuș domol pe un deal mare sau pe un munte.
12. Obștină . | Coastă în creștere (sau descreștere continuă).
13. Otavă . Loc drept. (Se zice și otavă).
14. Prețipiș . . Loc abrupt (Hapciu).
15. Pogoriște . Partea coborâtoare a coastei
16. Praval . Locul unde se schimbă înclinarea coastei.
17. Prohod . | Pantă foarte priporoasă
18. Repeziș . |
19. Răsturniș . Locul unde coasta își schimbă înclinarea atât de brusc și tare, încât parcă s'a răsturnat.
20. Scapu . . Coborâș. Coastă. Pantă
21. Surpuș . . Coastă foarte repede, abruptă.
22 Talaz . . |
23. Tălaz . . | Urcușuri mari pe o întindere mică
24. Taluz . . |
25. Tăluz . . |
26. Țepiș . . | Coasta foarte repede.
27. Țipiș . . | Coastă priporoasă
28. Tuluz . . . Talaz
29. Țurană . . Coastă priporie și sterilă, pe care anevoe urci sau cobori și nici cărare pe ea nu poți face (Corhană. Vezi mai sus).
30. Vârtop . . Coastă foarte repede în semicerc.

5. Forme negative mar.

1. Băucă . | Adâncime. Prăpastie mare. Vale cu gropi și cu
2. Beucă . | coaste stâncoase și cu fund adânc, având și un
| părăuaș. Adâncătură strâmtă între dealuri, acoperită cu păduri, unde se ascund și hoții. Fund de
| vale adâncă sub o bâtcă.
3. Bezdnâ . | Adâncime strașnică. Prăpastie, în care nu se vede
4. Beznă . | fundul. Genune. Hău mare. Prăpastia iadului.

5. Blid . . . Crov.
6. Bobeică . . Beucă.
7. Coada (văi) Partea alungită dela obârșia văii.
8. Cățână . . Grupă de stânci și dealuri, așezate așa că formează o vale închisă.
8. Corn (de vale) Ramură (a văii) scurtă adâncă și neîntortochiată.
9. Crac (de vale) Ramură (vale secundară) întortochiată a văii.
10. Curmătură. Lăsătură însemnată într'o coamă de deal. Sau de culme.
11. Genune . . Vale grozav de prăpăstioasă.
12. Groapă . . Vale închisă și adâncă (cu soluri sărături oase și fân bun).
13. Halău . } Vale ca o treucă, mare și lată. Ogaș mare.
14. Hălăut . }
15. Hoancă . . Crov adânc.
16. Hogaș . . Ogaș.
17. Hoisac . } Lăsătură ca o vâlcea având forma unui uluc. Vâlcea secundară, dezvoltată pe coasta unui deal.
18. Hoisuc . } Vâlcea mică dar lungă. Râpă lungă cu maluri demult înerbite.
19. Joampă . . Zapodină.
20. Otovană . Vale având forma unei gropi sau hârtop cu fund plat și lat.
21. Rătăcaină . Râpă foarte mare (?)
22. Scoc . . } Râpă foarte mare într'o regiune stâncoasă.
23. Șistoacă }
24. Șoavă . . . Hârtop râpos.
25. Strung . . Chee sau strâmtoare cu apă curgătoare.
26. Surduc . . Vale foarte adâncă, mare și lungă, având forma de chee în albie, și închisă din toate părțile cu coaste prețipișe și foarte înalte.
27. Tarniță . } Șea mare.
28. Tornișă . }
29. Ulucu (văii) Partea cea mai adâncă a văii.
30. Vânea . . Vălcea scurtă, lată și nu tocmai adâncă.
31. Vârșea . } Obârșia văii.
32. Vârșe . . }
33. Zănoagă . . Vale rotundă.
34. Sloep . . . (?)
35. Vărsătura (văii) Gura văii.

(Va urma).

Documente basarabene

de **L. T. Boga**

I.

Iaşi 1660 octombrie 28. *Costin Liciul cu femeia sa Antimia şi Ştefan Turcuman cu femeia sa Nastasia vând lui Iordachi mare vist. partea lor din satul Demideanii din ţinutul Hotinului.*

Adecă noi Costin Liciul biv agă ficiorul Liciului celui bătrân şi cu fimeia mea Antimiia fata lui Pisoschii de Vârtop ciau fost părcălab şi Ştefan Turcuman ficiorul Turciului din Vârtop, şi cu fimeia mea Nastasiia aşijdirea fată lui Pisoschii de Vărtop. Scriim şi mărturisim cu cest adivăraat zapis al nostru cum noi de bună voia noastră de nime nevoiţi nici asupriţi şi îndenoi neam învoit şi am vândut anoastră direaptă ocină şi moşie apatra parte de saat de Dimideani ces la ţănutul Hotinului pre Drabişte care apatraa parte de saat neau fost noă zeastre dela părintele nostru Pisoschii de Vârtop ciau fost părcălab, în vatraa satului şi cu vecini căţi sau venit pre acia apatra parte de saat de Dimideani la înparţitul nostru când neam înpărţit cu alţi fraţi ai noştri şi cu hălăşteae şi cu loc de vad de moară, şi în cămpu şi în ţarină şi cu fănaţe şi în tot hotarul cu tot vinitul cât să va aleage pre acia apatra parte de saat ce scriem mai sus. Aceaia noi o am vândut dumisali lui Iordachie vistearnicului celui mare direptu osută şi şepte lei toţi bani gata, şi neau plătit deplin dumnialui toţi banii la mâna noastră. Şi acesta zapis noi lam făcut denaintea a mulţi boiari şi feciori de boiari şi megiiaşi dinpregiur, anume Rugină şi Condrea vornicii de poartă, Crăstiian jitnicearíul ciau fostl vornic, şi Iancul ficiorul lui Costin ciau fost hatman şi Ştefan Brăescu

şi Ilie Moţoc şi Ciocărlie vătavul vornicului Prăjescului şi Toader Sărghie vornicul, şi David de Zăluceani, şi Savin Hermeziu, şi mulţi oameni buni mărturie. Şi pentru mai mare credinţă noi toţi am iscălit şi neam pus şi peceţile. Şi să aibă dumnealui aşi face direase domneşti pre acestu zapis al nostru. Şi eu Tiron diiacul ciam fost părcălab am scris să să ştie.

In Iaşi anul 7169 oct. 28 zile.

Az Costantin Liciul iscal (L. P.)
† Antimiia
Az Turcoman iscal (L. P)
Az Rugină dvornic iscal
† Nastasiia
Condrea vornic (L P.)
Az Cărstiian jicn. iscal
Az Gavril Brăescul iscal (L. P.)
Az Iancul Costin
David iscal
Az Părle Ciocărlie văt. iscal
Ştefan Brăescul iscal
Savin Hermeziu iscal

II.

Iaşi 1662 fevruarie 25. *Costin Liciul cu femeia sa Antimia şi ginerele său David vând lui Todiraşcu Iordachie marele comis partea lor din Dimideni, ţinutul Hotinului.*

Adecă eu Costin Liciul şi cu femeaia mea Antimiia fata lui Pisoţchie şi eu David ginerele lui Costin Liciul, scriem şi mărtusim cu cestu zapis al nostru cum de bună voia noastră de nime siliţi nici nevoiţi, am vândut dintăiu eu Costin Liciul şi cu Ştefan Turcuman cumnatu mieu apatra parte de sat din Demideani din ţinutul Hotinului dumisale lui Iordachie marele spătariu, din parte lui Pisoschi aşijdirile de iznoavă am vândut noi giumătate de sat iar din Dimideani partea ciau fost noao danie dela Antimiia fata Steţcoae dumisale lui Toderaşco Iordachie marele comis drept trei sute şi cinci zăci de lei bani buni bani gata, cu vatră de satu şi cu vecini şi cu ţarini şi cu hăleşteae şi cu vaduri de mori şi cu tot vinitul, fără şease vecini ciau fostu zeastre a lui David de la socru său Costin Liciul, anume Iaţco, şi Istratie, şi Nechita Se-

menco şi Straşco şi Daralenco şi Vasilie Hrinenco, iar alţii câţi vor hi toţi să hie a dumisale a lui Toderaşco marele comis, să hie moşie în veaci, şi i-am datu şi zapisele ca să aibă dumnealui aş face direase domneşti de întăritură şi pre urmă de să vor mai afla nescare zapise de această moşie să avem a le da pre mânule dumisali. Şi la aciastă tocmală au fost de faţă boiari anume dumnealui Neculai Buhuş marele medelniceriu, şi dumnealui Toderaşcu Prăjescul marele cluceriu, şi Dumitraşcu Mălaiu de Hreţca şi Ştefan ficiorul Brăescului. Şi pentru credinţă au iscălit şi noi neam pus peceţile.

In Iaşi let 7170 fevr. 25.

Az Costantin Liciul iscal

Az David zet Liciul.

Aşijdirelea şi noi nem tâmplat la aciastă tocmală şi la datul banilor, am fostu Toderaşco clucearul cel mare şi Gligoraşco Şeptălici comisul, şi Prodan Drăgăşescul ce au fostu părcălab, şi Ştefan Petriceico sulgerul ca să fie de credinţă.

Az Todiraşcu vel clucer iscal,

Az Ştefan Petriceicu iscal,

Az Gligoraşco Şeptilici comis iscal,

Az Prodan Drăguşăscu biv parcălab hotinschi.

(Original hârtie).

III.

Comarâu 1665 august 7. *Todosia jupâneasa dăruieşte lui Velişco un vad de moară pe apa Şăinului.*

Adecă eu Todosia giupăneasa răpousatului Şăndrii logofătului, scriu şi mărturisesc cu iasta scrisoare a me cum eu de bună voia me, de nime nevoită nici asuprită, am luat pre un fiiu a dumisale a ui Toader anume Velişco săm fie şi mie ficior, şi am dat un loc de moară pre apa Şăinului ca să fie dela mine în veci. Iară cine va strica astă danie ame din ficiorii mei, sau de fraţăi mei, sau din ruda me, cine va strica asta dania me, să fie treclet şi proclet şi să fie blăstămat de trei sute şi optsprezece oteţi [1] şi să aibă parte cu Arie. Şi la astă danie ame sau tâmplat Panea vătămanul ot Molodova, şi Ivan Cotenco de acolo, şi Pavăl Votca din Inăuţi, şi Marco, de acolo, şi Fedor Voroşenco de acolo, şi

1. Părinţi.

Diian vatămanul de Vancicăuți și mulți oameni buni sau tâmplat la astă danie. Și pentru mai mare credință miam pus și pecetea. Și acești oameni buni carii sau tâmplat toți niam pus degetele câți nîam pus degetele ca să fie de credință.

Comarău 7173 avgust 7.

Todosia Șendre, și Diian vătămanul, și Fedor Voroșenco, și Ivan Contenco și Marco Panca văt. și Pavăl Votca deacolea.

(Copie).

IV.

1665 august 8. *Gheorghe Mălai dărnește nepotului său Velișco Drăgușăscul un loc de moară pe apa Șiinului, la satul Comarăul.*

Adecă eu Gheorghi Mălai fac știre cu acest adevărat zapis al meu cum eu de nimini silit nici nevoit, nici asuprit, ci eu de a me bună voe am dat și am dăruit un loc de moară pre apa Șiinului la satul Comarăul, însă am dăruit nepotului meu lui Velișco sin Toader Drăgușăscul, ales din partea me, și așăjderea și din partea femeii mele, e încă au dat și au dăruit ocel loc de moară ce mai sus scriem dela noi dela amândoi, însă eu am dat din partea me ales când am scos eu Cumarăul, când să pusesă Călărași, eu au umblat să scap și nam putut, iară apoi neavând ce face, și văzând că piere satul, eu mam sculat și am vândut a patra parte ame de sat de Hrimancăul dumisale lui Prodan șătrariul, și am cheltuit până am scos acel sat împreună cu soțul meu cu Tudosiia, sau vândut ace parte de sat de Hrimancăul și sau scos satul Cumarăul. Și noi am dat amândoi dumisale lui Velișco nepotu nostru ca să-i fie dela noi danie și moșăe în veci de nimene clătită și nerășuită, și pentru credință eu miam pus și iscălitura, și eu degetul să să știe.

Let 7173 avgust 8

Gheorghi Mălai
+ Todosia.

[Copie].

V.

Tătărăști 1665 noembrie 1. *Ștefan Petriceicu vinde mai multe părți din Fătcăuți, cumpărate de tatăl său.*

Suret depe o scrisoare a lui Stefan Petriceico biv sulger săn vornicului Petriceico.

Adică eu Stefan Petriceico scriu cu acest adevărat zapis al mieu cum au fost cumpărat tată mieu Petriceico vornicul o parte de ocină în Fătcăuți dela Grigorie Mustiianco să brat ego [1] Mărjea și dela Gheorghiță, cum au fost alor moșie în stălpul din sus. Deci eu am trimis la dânșii ca sămi dea banii pe acea parte alor, deci miau dat doao zăci și cinci de lei. Și mai am cumpărătură dela Grigorie și dela frații lui dela Mărje și dela Gheorghiță în stălpul din mijloc cât leau fost cumpărătura părinților lor, deci acea parte o țin eu, care iaste tot stâlpul din mijloc al mieu. Iară în stălpul din sus am avut numai partea lor. Deci miau dat banii carii mai sus scriu întru mâinile meale 25 lei. Deci de acum ca să aibă aș ținea ocina care iaste partea lor pe cât au ținutu o până au vândutu o tătăni mieu acea parte cât să va aleage în stălpul din sus, să le fie lor moșie și feciorilor lor, și să aibă a face și dresuri domnești. Și pentru credința eu am scris cu mâna mea și am iscălit.

Scris în Tătărăști let 7173 noem. 1.

Fostau și Mănăilă Nastur când miau dat banii și Mănăilă știe bine părțile toate

Ștefan biv sluger iscal
† Petriceico.

Asămine acestui suret este scrisoare lui Stefan Petriciuc biv sulger pe care scrisoare am poprito în scrisorile lui Onofrei, adică la mănăstire dila ținutul Socevii ce este zidită de acest Stefan Petriceico cându cu mila lui Dumnezău sau miluit cu domnie țării Moldovei.

Platon proigumen let 1780.

VI.

Iași 1666 noembre 9. *Ion Pisoțchi dă mărturie surorii sale Antimiei că a primit niște părți de moșie la Vârtop pentru cele din Dimideni, vândute de sora sa, fără știrea lui.*

Adecă eu Ion Pisoțschi scriu și mărturisăscu cu cestu zapis al mieu cum neam învoit și neam tocmit cu sora mea cu Antimiia și cu ginerili dumisali cu Davidu pentru apatra parte din sat din Dimideani, carii sântu la ținutul Hotinului, care au fost vânduto

1. Cu fratele lui.

soru mea Antimii şi cu bărbatul ei Liciul fără de ştirea mea. Apoi noi neam învoit şi neam tocmit noi înde noi, şi neau dat pentru acea moşie care au fostu vânduto ei meau dat dumnealor patru jărăbii şi giumătate din saat din Vârtop ce sântu la ţinutul Suceavei şi neau mai dat iarăşi o jărăbii şi giumătaate din Vârtopii pentru acea moşii ciau fost vânduto ei fără ştirea mea de acum înainte să hii în pace Antimiia şi cu ginerile ei cu Davidu de mine şi de giupăneasa mea şi de cuconii miei, nime dentru noi să nui mai părască. Şin tocmala noastră sau tâmplat mulţi oameni buni şi ficiori de boiari anume Neculai Levănţul şi Sămion din Huşi, şi Ghiorghiţă Arsăni vătavul dumisali spătariului celui mari şi dumnialui Ilii Dracea ciau fost vornic, şi Ionaşco Căpăţână şi mulţi ficiori de boiari. Pentru credinţă meam pus şi iscălitura să hii de credinţă.

In Iaşi let 1666 noemvre 9.

Az Ilii Dracea biv vornic iscal.
Az Ion Pisoţschi iscal
Az Perjul iscal mam prilejit întraceastă tocmală.
Az Dumitraşco iscal.

(Original hârtie).

VII.

Iaşi 1667 ianuarie 22. *Toader şi Ioan Pisoschi fac schimb de moşie cu Toderaşco şi Iordachi marele spatar.*

Adecă noi Toader şi Ion Pisoschie nepoţii lui Pătraşco logofătul scriem şi mărturisim cu zapisul cum noi de anoastră bună voe de nime siliţi nici asupriţi tocmitu neam şi neam învoit cu dumnealui Toderaşco Iordachi marile spatar şi am făcut schimbătură, datam noi dumisali apatra parte din tot satul din Dimideani ce suntu în ţinutul Hotinului cu vecini şi din hălăştie şi din tot locul cu tot venitul, iară dumnialui Toaderaşcu marile spătar neau dat noă schimbătură apatra parte din tot satul din Vârtop ce sintu în ţănutul Sucevii, care parte iaste dumisali cumpărătură dela călugăriţăle de Eţcani şi lor leu fost danie dela Grecoae, din tot locul cu tot venitul. Şi neau mai dat dumnealui noă zeci de lei de lei bătuţi întru mănuli noastre, pentraceea ca să hie dumisali dreaptă moşie şi schimbătură. Şi în tocmală noastră sau prilejit boeri, Prodan Drăguşescul biv şetrar şi Toader Ciocârlie

vornicul, şi Dumitraşco Roşca vornicii de poartă, şi Miron Străcea şi alţii mulţi ficiori de boeri. Şi pentru credinţă am iscălit şi peceţile neam pus. Şi eu Ghiorghi Arsenie am scris să să ştie.

In Iaş let 7175 luna ghenar 22.

Az Ion Pisoschi,
Miron Stărcea biv parcalab iscal.
Az Dumitraşcu Roşca vornic, Az Părle Ciocârlie vornic
(Original hărtie).

Bibliografie bulgară şi rusă, referitoare la Basarabia şi coloniştii bulgari.

Dăm următoarea bibliografie, culeasă în Sofia, ce prezintă un interes deosebit pentru Basarabia şi coloniştii bulgari.

1. *Artemiev A.* Списки населенныхъ мѣстъ Россійской. Имперіи, Бесарабская губернія (Tablouri de locuri colonizate a Imperiului rusesc, gubernia Basarabia). St. Petersburg 1861.

2. Biblioteca d-r I. Seliminschi, cart. II. Sofia 190.

3. Българитъ въ Румунія (Bulgarii în Romînia) în ziarul Dunavsca Zora Nr. 17 şi 19/1869.

4. Български народни пѣсни въ Бессарабіа (Cîntece populare bulgăreşti din Basarabia) de colonelul Iancov şi Dobra Hristov. Sofia 1914.

5. Bulgarii din Basarabia, în ziarul Svoboda din 27/XI 1871.

6. Bulgarii din Basarabia rusă şi deschiderea unui gimnaziu la Comrat, în ziarul Narodnosti din 6/IV 1869.

7. Bulgarii în Romînia, în ziar Narodnosti Nr. 66/1869.

8. Corespondenţă din Bolgrad în ziarul Patria 12/XII/1869.

9. Corespondenţă din Bolgrad în ziar. Narodnosti Nr. 30/1868.

10. *Klaus A.* Наши колоніи (Coloniile noastre) St. Petersburg 1869.

11. *Cornilovici I.* Статистическое описаніе Бессарабіи (Descrierea statistică a Basarabiei).

12. Corespondenţă din Bolgrad în ziar. Patria 30/I/1870.

13. « din Izmail, în ziarul Dunavsca Zora Nr. 7/1867.

14. « din Bolgrad în ziar. Dunavsca Zora Nr. 12/1868.

15. « « « « « Nr. 19/1868.

16. « « « « « Nr. 23/1868.

17. « « « « « Nr. 27/1868.

19. Cererea coloniștilor bulgari către Primăria din Izmail în ziarul. Dunavsca Zora Nr. 14/1869.

19. Corespondența din Bolgrad în ziarul Zname Nr. 4/1875.

20. « « « « Nr. 9/1879.

21. *Cruşevan P.* Статистическое описаніе Бессарабіи (Descrierea statistică a Basarabiei).

22. Corespondență, iscălită de N. Bordoev în ziarul Patria din 29/VIII/1869.

23. Corespondență din Bolgrad în ziarul Patria 13/II/1870.

24. « « « « 14/VI/1870.

25. « « « Svoboda 17/III/1870.

26. « « « « 27/VI/1870.

27. « « « « 20/XI/1871.

28. Coloniștii bulgari din guberniile ruse, a Basarabiei, Tauriei şi a Hersonului, în ziarul Narodnosti pe 24/XI, 31/XI şi 8/XII/1868.

29. *Diacovici Vl.* Българска Басарабия. Историко-етнографически очеркъ (Basarabia bulgară. Schiță istorico-etnografică). Sofia 1918.

30. Idem. Българитѣ въ Бесарабия. Болградската гимназия. Угредябане. (Bulgarii în Basarabia. Liceul din Bolgrad. Intemeierea). în revista Oțet Paisii Nr. 23 24/1928 pag. 375-380.

31. Idem. Idem. Бущпсакъ Населени мѣста. Численость (Bugeacul. Locuri populate. Numărul) în revist. Oțet Paisii Nr. 10 1929 p. 165—168.

32. Idem. Idem. Преселвания и настанявания. Обща характеристика. (Colonizări. Caracteristica generală) în revista Oțet Paisii Nr. 19|1929 p. 6369.

33. Idem. Idem. Просѣта. Култура (Instrucția. Cultura) în revista. Oțet Paisii Nr. 17|1929 p. p. 260-266.

34. *Diacovici Vl.* Бунгаритъ въ Бесарабия (Bulgarii în Basarabia) Sofia 1930.

35. *Derjavin N.* Болгарскія колоніи въ Россіи (Colonii bulgare în Rusia. Tom. II. Petrograd 1915.

36. Din coloniile bulgare ale Basarabiei, în ziarul Norodnosti 1827|1869.

37. Din Basarabia, în ziarul Dunavsca Zora Nr. 4|1867.

38. Familia Ivan şi Evdochia Diacovici în Amarul Bibliotecii din Plovdiv pe 1925 p. 75.

39. *Ghenov G* Сведенія за брая на българитѣ въ Бесарабия споредъ различни автори (Informaţii de numărul bulgarilor din Basarabia, după diferiţi autori) în ziarul Mir Nr. 8812|1929

40. *Işircov A.* Българитѣ въ Бесарабія (Bulgarii din Basarabia) în revista. Oteţ Paisii, 1928 p. 243.

41. Impresiile unei călătorii prin coloniile bulgare din Basarabia rusă în ziarul Narodnosti 16|II|1869.

42. *Ivanov I.* Сборникъ статей (sbaornic de articole) Chişinău 1900.

43. *Grigorovci G.* Рускытѣ Българы (Bulgarii din Rusia) în ziarul Ţirculear Nr. 6|1869. Odesa.

44. Изъ русска Бессарабія (Din Basarabia rusească) în Dunavsca Zora Nr. 20|1869.

45. *Maicov L.* Списокъ населенныхъ мѣстъ (Tabloul locurilor colonizate) St. Petersburg 1868.

46. Material pentru harta etnografică a guberniei Basarabiei de N. Butovici. Chiev 1916.

47. Нѣколко думи врьхъ изложението на професора Г. Григоровича за Българскитѣ училища (Cîteva cuvinte asupra referatului prof. G. Grigorovici despre şcoalele bulgare), în ziarul Patria din 13 şi 18 Martie 1870.

48. Starea etică a Bolgradului în ziar Narodnosti Nr. 27/1868.

49. Din coloniile bulgare ale Basarabiei în ziarul Dunavsca Zora Nr. 34/1868.

50. Поглѣд въ Бессарабіи, (în ziar. Dunavsca Zora Nr. 8/1869.

51. *Scalicovschi A.* Опытъ статистическаго описанія Новороссійскаго края (Contribuţii la descrierea statistică a părţii Novorosiei) Odesa 1853 part. II.

52. Idem. Болгарскія колоніи въ Бессарабіи и Новороссійскомъ краѣ. Статистическій очеркъ (Colonii bulgare în Basarabia şi părţile Novorosii. Schiţa statistică) Odesa 1848.

53. *Stratimirov A.* Прѣселването въ Русия, споредъ народнитѣ пѣсни на Бессарабскитѣ българи (Colonizarea în Rusia, după cînticele populare a bulgarilor din Basarabia) în revista Nabliudatel, anul I, 1910 p. 81—103.

54. Situaţia coloniştilor bulgari sub stăpînirea rusă şi cea moldovenească în ziarul Narodnosti din 18/VIII/1868.

55. *Svinin* Basarabia.

56. *Tabarovschi G.* Записка о современомъ бытѣ новыхъ славянскихъ переселенцевъ (Notiță despre viața contimporană a noilor coloniști slavi) 1861.

57. *Titorov I.* Българитѣ въ Бессарабия (Bulgarii în Basarabia) Sofia 1905.

58. Теглилата на жителитѣ отъ романска Бессарабіа, Болградско окржие (Greutățile locuitorilor din Basarabia romînească, ținutul Bolgradului). 1869.

59. Voce din Basarabia în ziarul Patria din 1—8 Mai 1870.

60 Școala centrală din Bolgrad în ziar. Patria din 6 II 1870.

61. За Български колонисти въ Руска Бесарабіа (Pentru coloniștii bulgari în Basarabia rusească) în ziarul Dunavsca Zora Nr. 49, 50|1869.

62. *Zanetov.* Български колоніи въ Русия (Coloniile bulgare în Rusia, în Periodicescoe Spisanie 1891 cartea 37—38.

63. *Zaderațchi.* Болгаре, поселенцы Новоросійскаго края и Бессарабій (Bulgarii coloniști ai părții Novorosiei și Basarabiei) în rev. Moscviteanin. 1845 Nr. 11 pp. 159—187.

64. *Iancov El.* Български отъ Басарабия народни пѣсни (Cîntece populare bulgare din Basarabia) Plovdiv 1908.

65. *Colacov V.* Български народенъ сборникъ (Sbornicul popular bulgar) Bolgrad 1872.

66. *Ciujbinschi A.* Поѣздка въ южную Росію (Călătoria în Rusia sudică) St. Petersburg 1863.

67. *Benderev A.* История на Българското опълчение (1877—1878 (Istoria legionarilor bulgari). Sofia 1930

68. Documiente pentru istoria bulgară. Tom. I. Sofia 1931.

69. *Racovschi Gh.* Пръселение въ Руси или убийствена политика за Българити (Colonizarea în Rusia, sau politica de moarte pentru bulgari) Sofia. 1886.

70. Persecuțiunea limbei bulgare în ziarul Vulturul Nr. 39|1876 Ploești.

71. Suprimarea limbei bulgare din școala centrală din Bolgrad în ziarul Vulturul Nr. 43|1876.

72. Desminținea raportului d. A. Machedonschi... în ziarul Vulturul Nr. 59, 60|1876.

Paul Mihailovici

29 Iunie 1932.

CUPRINSUL

revistei „Arhivele Basarabiei" pe anul IV-1932.

	Pag.
Bulat G. T. Farmaciști medici, la începutul veacului al XIX-lea, în Țările Romîne	1— 18
Boeriile — slujbe în Țările Romîne la sfîrșitul secolului al XVIII-lea și începutul celui al XIX-lea .	32— 46
Acte basarabene	56— 69
† Profesorul Gustav Weigand	71
Din istoria tîrgurilor moldovenești: Fălticeni și Tecuci	73 86
Din corespondența Marchizului de Beaupoil St. Aulaire cu Serghie Cușnicov, președintele Divanurilor romînești	118 - 142
Boeriile—slujbe în Țările Romîne la sfîrșitul secolului al XVIII-lea și începutul celui al XIX-lea	179 -203
Teritoriile raelelor Hotinului și Brăilei, redate stăpînitorilor romîni, în 1808	249 -270
Un naturalist geograf francez prin țările noastre în 1810 și 1811	303—311
Boga T. L Documente din secolele XVI—XVIII . .	143 —157
Documente basarabene	146—248
Documente basarabene	316 - 322
Mihailovici Pavel. Bibliografie bulgară și rusă, referitoare la Basarabia și coloniștii bulgari . .	322—324
Pelivan Ioan. Scrisoarea mitropolitului Gavriil Bănulescu—Bodoni către mitropolitul Veniamin Costache	32— 46
Din istoria nouă a Basarabiei	109—117
Porucic T. Lexiconul termenilor entopici în limba romînă în Basarabia	158--163
Lexiconul termenilor entopici în limba romînă în Basarabia	312—315

Predescu L. B. P. Hasdeu, Basarabia şi Rusia . . . 295—302
Scriban Romulus. O noapte pe ruinele Hotinului-poezie 51— 55
Tomescu N. Costantin. Clipe din istoria reînfiinţatei eparhii a Hotinului . . . . . 19— 30
Instrucţie din 1827 pentru staroste de biserică . 70— 71
Diferite ştiri din arhiva Consiliului eparhial Chişinău: (Urmarea unei conspiraţii în mănăstiri greceşti din Moldova. Înlesniri şi scutiri pentru preoţi. Numirea unui arhiepiscop Grigorie pentru Armenii din Principatele romîne la 1808. Regulamentul pentru soborul m-rii Neamţu dat de exarhul Gavriil, 1808; şi altele) 87 108
Dări de seamă bibliografice [Aurel Sava: *Documente putnene* Il. Vrancea, Ireşti - Cîmpuri. I C. Filitti: *Biserici şi ctitori.* I. C. Filitti: *Biserica sf. Dumitru* din Bucureşti. Pr. C. Dron: *Canoanele* Arhiereul Veniamin P. Bîrlădeanu: *Sofronie Vîrnav.—Prin sate şi mănăstiri basarabene*] . . . 164—166
Iarăş despre detronarea mitropolitului Ungro-Vlahiei Dositei Filitti . . . . . 169—178
Ştiri catagrafice din bisericile Principatelor la 1810 204—214
Diferite ştiri din arhiva Consiliului eparhial Chişinău. [Contribuţia clerului Valahiei către armata rusă în 1812. Pentru robi. După o cununie la curtea imperială. Închirierea nelegală a m-rii Trei Ierarhi din Iaşi. Stăreţia m-rii Frumoasa—Iaşi. Suferinţele unor preoţi din Basarabia. Atitudinea Bisericii ortodoxe faţă de papistaşii din Huşi. Ajutorarea unor funcţionari eparhiali. Gramată necunoscută. Răspunderea stareţului de neregulele săvîrşite. Adăpost pentru episcop bulgar refugiat. Un preot pictor. O biserică-sobor în Capitală. Intru apărarea preoţilor; şi altele]. 234—24
Diferite ştiri din arhiva Consiliului eparhial Chişinău. [Plîngere împotriva mitropolitului Ignatie. Rescriptul ţarului Alexandru către preşedintele divanurilor romîneşti pentru apărarea clerului de asupririle autorităţilor civile. Trecerea unui preot papistaş la ortodoxie. Cutiea milelor dela mănăstiri. Alergând după pacea sufletului.... Framîntările unui călugăr Cantacuzino. Mănăstirile de peste Prut posedau averi în Basarabia. Aducerea capului sf. Grigorie Dialogul în Iaşi; şi altele] . . . . . 271—294
Tufescu V. Inactualitatea hărţii noastre topografice . 47— 50
Iaşii şi oraşele din Nordul Moldovii . . . . . 215—238

TABLA DE MATERII a nr. 4/1932

Pag.

1. **T. G. Bulat.** Teritoriile raelelor Hotinului și Brăilei redate stăpînitorilor romîni, în 1808 . . . . . 249 270
2. **Const. N. Tomescu.** Diferite știri din arhiva Consiliului eparhial Chișinău . . . . . 271—294
3. **Lucian Predescu.** B. P. Hasdeu, Basarabia și Rusia 295 302
4. **T. G. Bulat.** Un naturalist geograf francez prin țările noastre în 1810 și 1811 . . . . . 303—311
5. **T. Porucic.** Lexiconul termenilor entopici din limba romînă în Basarabia . . . . . 312—315
6. **L. T. Boga.** Documente basarabene . . . . . 316—322
7. **Paul Mihailovici.** Bibliografie bulgară și rusă, referitoare la Basarabia și coloniștii bulgari . . . . 322—324

BIBLIOTECA
UNIVERSITATII
IAȘI

U IASI / CENTRAL UNIVERSITY LIBRA